Digitized by Google

BIBLIOTECA NAZIONALE VITT. EMANUELE
14
4 E
4 11

14.4.E.4

Collegij Romani Soc. Iesu Cathalogo inscriptus 14-4-E-4
56 vol.

D. FRANCISCI

TOLETI

SOCIETATIS IESV

COMMENTARIA

Vnà cum Quæſtionibus

IN VNIVERSAM ARISTOTELIS Logicam.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

Addito inſuper Indice locupletiſſimo Quæſtionum.

VENETIIS, APVD IVNTAS.
M D LXXVI.

14. 15. e. 20.

TYPOGRAPHVS LECTORI.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

QVOD à nobis ſemper in noſtrorum librorum editione obſeruatum fuiſſe, re ipſa comperiſti, Lector optime, vt emendatiores exirent: id nunc à nobis deſiderari non ſumus paſſi. Cùm enim videremus D. FRANCISCI TOLETI Logicam à ſtudioſis hominibus expeti; non id ſolum præſtitimus, vt eam denuo Typis noſtris commiſſam in vulgus ederemus, ſed & Indice Quæſtionum locupletiſſimo eam exornantes, curauimus, vt, demptis, ſi qui erant, Typographiæ erroribus, prodirer in publicum. Nil enim nobis antiquius eſt, quam vt veſtris ſtudiis inſeruiamus. In quo magnam nobis gratiam relatam putabimus,

ſi operam noſtram vobis non diſplicuiſſe intellexerimus. & ad maiora aggredienda animus nobis addetur. Nemo certe, eruditorum iudicio, TOLETO planius Ariſtotelis mentem interpretatus eſt: nemo eo doctius totam hanc materiam explicauit. Vt ad id à natura factus videretur. Vale. Et, cum nos videas pro tuo commodo dies noctesque inuigilare, animum ſaltem ne ſpernas noſtrum.

Venetiis, Kal. Nouembr.

M D LXXV.

INDEX COMMENTARIORVM ET QVÆSTIONVM,

In vniuerſam Ariſtotelis Logicam.

Doctoris Franciſci Toleti ſocietatis Iesv.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

De Dialectica in communi.

PROOEMIVM.

DE Dialectica ſcriptoribus & eiuſdem vtilitate. folio 1.
De Artium, & ſcientiarũ diuiſione. 2
De quibus & quo ordine agendum. 2
Quæſtiones de Dialectica in cõi.
Quæſtio prima vtrum Dialectica ſit neceſſaria ad omnes alias ſcientias 2
Quæſtio 2. vtrum Logica ſit ſcientia 4
Quæſtio 3. vtrum Logica ſit vna ſcientia. 5
Quæſtio 4. vtrum Logica ſit ſcientia ſpeculatiua an practica. 7
Quæſtio 5. quod ſit ſubiectum Logicæ 8
Quæſtio 6. de diuiſione Logicæ, eiusq; partibus 10
In librum Porphyrij de quinq; vniuerſalib.
De Authore, & huius operis argumento, ac vtilitate, ſcribẽdi methodo, ac mõ, eiuſdẽ ordine, & ptib. 10
De inſcriptione Libri 10
In Prooemium Porphyrij.
Commentaria in Prooemium Porphyrij 11
Quæſtiones in Prooemium Porphyrij, ac primo de vniuerſalibus.
Quæſtio 1. quid, & quotuplex ſit vniuerſale 12
Quæſtio 2. vtrum vniuerſalia ſint res, an ſola ſint voces vel conceptus 13
Quæſtio 3. vtrum vniuerſalia ſint in rebus diſtincta, ante intellectus operationem 15
Quæſtio 4. quomodo reſpondendum ſit quæſtionibus a Porphyrio factis 16
De primis, & ſecundis intentionibus.
Quæſtio 1. quid ſit prima, & ſecunda intentio 17
Quæſtio 2. vtrum vniuerſale, & alia ſecundæ intentiones fiant per notitiã cõparatiuã intellectus 17
De ſubiecto huius libri.
Quæſtio 1. vtrũ vniuerſale ſit huius lib. ſubiectũ. 17
Quæſtio 2. vtrum vniuerſale ſit genus ad illa quinq; genus, ſpeciem, differentiam, &c. 18
Quæſtio 3. vtrum ſint tantum quinq; vniuerſalium ſpecies (ſeu) quod in idem recidit, quinq; tantum prædicabilia 19
In caput primum de genere.
Quæſtio, cur prius de genere, quam de ſpecie, aut alijs egerit 21
In primam partem capitis.
Commentaria in primã partem capitis de genere 21
Dubia aliqua ſcitu digna in priorem hanc partem capitis de genere 22
In ſecundam partem capitis.
Commentaria in ſecũdam partem capitis de genere.
De diffinitiõe generis, Quæſtiones quatuor.
Quæſtio 1. quid ſit definitũ in generis definitione 22
Quæſtio 2. quæ ſit illa definitio an quidditatiua, an deſcriptiua ibi 22
Quæſt. 3. qd loco generis in hac definitione ponatur 23
Quæſtio 4. recte ... poſita, vbi, quomodo ſingula per ... ſint intelligenda 23
De indiuiduo, Quæſtiones 2.
Quæſtio 1. vtrum indiuiduum prædicetur 24
Quæſtio 2. quæ, & quot ſunt prædicationum genera. 24
In cap. 2. de ſpecie.
Cur de ſpecie poſt genus, & non prius de differentia egerit?
Commentaria in caput ſecundum de ſpecie. 26
Dubia aliquot ſcitu digniora in primam partem capitis de ſpecie 29
Commentaria in reliqua parte capitis de ſpecie. 29
Quæſtio vnica. An definitiones ſpeciei, & reliqua de ſpecie, a Porphyrio recte tradita ſint. 29
In caput 3. de differentia.
Cur de differentia hoc loco egerit, cum dubijs quibuſdam notatu dignis. 32
Commentaria in cap. 3
Quæſtiones ſeu dubia quædam ſcitu digniora in caput de differentia, & præſertim circa eius definitionem, recte ne ſit tradita? 34
In caput 4. de proprio.
Commentaria in caput quartum de proprio 35
Dubia quædã ſcitu digniora in caput de proprio 36
In caput 5. de Accidente.
Commentaria in caput 5. de Accidenti. 36
Dubia quædam, ſiu quæſtiones ſcitu digniores in caput de Accidentis, & eius definitiones 36
In caput 6. De his quę communia ſunt quinque vniuerſalibus. 38
Commentaria de his, in quibus genus, & differentia conueniunt 38
Commentaria de differentijs inter genus, et differentiam. 39
Commentaria de comparatione generis cum proprio. 40
Commentaria de comparatione generis cum accidente. 40
Commentaria de comparatione differentiæ cum ſpecie: 40
Commentaria de comparatione differentiæ cum proprio 40
Commentaria de comparatione differentiæ cum accidenti 40
Commentaria de comparatione ſpeciei cum proprio, & accidenti. 42
Commentaria de comparatione proprij, & accidentis. 42

Finis libri Prædicabilium Porphyrij.

In Librum Cathegoriarum Ariſtotelis.

Prolegomena in librum Prędicamentorum.

De quot, quibusq; rebus acturus ſit 43

De

De fine huius libri prædicamentorum. 43
De ſubiecto libri prædicamentorum. 43
An liber prædicamentorum ad Logicum, an ad Metaphyſicum potius pertineat. 43
De vtilitate, ordine, diuiſione, proportione, doctrina, inſcriptione, & authore huius libri. 44

De antepraedicamentis.

In caput 1. de æquiuocis, vniuocis, denominatiuis.

Cur de his antepredicamentis prius egerit, & cur hoc ordine. 44
Commentaria in caput primum de æquiuocis, vniuocis, denominatiuis. 44
Quæſtio 1. Num quæ ab Ariſtotele hic dicuntur rectè ſint dicta. 45

In caput 2. de diuiſione eorum, quæ dicuntur, & ſunt. ſol. 48

Commentaria in caput. 2. 48
Dubia quædam ſcitu digniora, circa diuiſionē Ariſtotelis præcedentem. 49

In cap. 3. de regulis in pdicatis eſſentialib. f. 50

Commentaria in cap. 3. de regulis in prædicatis eſſentialibus. 51

In caput 4. de incomplexorum in decem prædicamenta diuiſione. ſo. 52

Commentaria in 4 caput. 52
Quæſtio prima, quod ens non ſit genus, nec vniuocū, ſed analogum, ad decem prædicamenta, ex ſententia Ariſtotelis. 52

De prædicamentis.

In cap. 5. de ſubſtantia. ſo 53

Cur de ſubſtantia prius egerit Ariſtoteles, & quid p ſubſtantiā itelligit, quotue modis ſumatur. 55
Commentaria in caput 5. de ſubſtantia. 55

Quæſtiones in cap. 5. de ſubſtantia.

Quæſtio 1. De diuiſione ſubſtantiæ, ac primo qualis ea ſit diuiſio ſubſtantiæ in primā, & ſcdam 58
Qō 2. quod ſit genus generaliſſimū in prædicamento ſubſtantiæ, & an cōplectatur Angelos, & Deū. 59
Quæſtio 3. an Deus ſit in prædicamento. 61
Quæſtio 4. de diuiſione, ſeu coordinatione eorum, quæ in prædicamento ſubſtantiæ cōtinentur. 61
Quæſtio 5. de quibuſdam alijs, quæ priori parte capitis continentur, nō recte ab Ariſt. dicta ſint. 62
Quæſtio 6. de quibuſdam alijs, circa poſteriorem partem capitis, ſcilicet de proprietatibus, & communitatibus ſubſtantiæ. 63

In Caput 6. de quantitate. ſol. 64

Cur poſt ſubſtantiam de quantitate prius egerit, quam de qualitate 65
Commentaria in caput de quantitate. 65
Quæſtio prima. An quantitas ſit genus ad continuā, & diſcretam, & qua ratione. 67
Quæſtio ſecunda. Circa reliqua, quæ in hoc capite continentur, an rectè dicta ſint ab Ariſtot. 69

In Cap. 7. de his, q̄ ad aliquid dicunt. ſol. 71.

Cur potius de prædicamento ad aliquid, quàm de qualitate egerit. 73
Commentaria in caput 7. 74
Quæſtio, an relatio ſuſcipiat magis, & minus. 75
Commentaria in reliquam partem capitis. 7. 76
Quæſtio 1. Vtrū ad aliquid ſit ſpāle genus entis. 78
Quæſtio 2. circa reliqua, quæ in textu ab Ariſtotele dicuntur, Num recte dicta ſint. 81

In Caput 8. De qualitate, & quali. ſol. 82.

Cur prius de qualitate egerit, quàm de alijs ſequentib. prædicamentis, ac cur titulo duplicato. 84
Commentaria in caput 8 de qualitate & quali 84
Quæſtio 1. vtrum qualitas ſit genus, & de eius ſpeciebus, ac ſpecierum qualitatis diuiſione. 88
De prima ſpecie qualitatis & eius diuiſione. 89
De ſecunda ſpecie qualitatis, & eius diuiſione. 90
De tertia ſpecie qualitatis, & eius diuiſione. 90
De quarta ſpecie qualitatis, & eius diuiſione. 91

In Caput 9. De Actione & Paſſione.

Commentaria in cap. 9. de actione, & paſſione. 90

In Caput 10. De cæteris prædicamentis.

Commentaria in caput 10. 92

Quæſtiones in ſex vltima prædicamenta, Ac primo de actione & paſſione.

Quæſtio 1. quid ſit actio. 92
Quæſtio 2. de ſpeciebus actionis. 92
De proprietatibus actionis. 94
Quid & quotuplex ſit Paſſio. 92

De quando.

Quid ſit quando, ſeu eſſe in tempore, & quæ eius ſpecies, & propria. 92

De Vbi.

Quid ſit vbi, ſeu eſſe in loco, & quæ eius ſpecies, & propria. 93

De poſitione, & ſitu.

Quid ſit poſitio, et quotuplex, et quæ eius ppria. 93

De Habitu.

Quid ſit habitus, & quotuplex, & q̄ eius ppria. 93

De Poſtprædicamentis.

In Caput 11. de Oppoſitis. ſol. 94.

Cur iam de his poſt prædicamentis, & de quo, quoque ordine diſſerat. 96
Commentaria in caput 11. de oppoſitis. 96
Dubia quædam ſcitu digniora. 99

In Caput 12. de modis prioris. ſol. 100.

Commentaria in caput 12. de modis prioris. 100
Quædam notatu digna. 101

In Caput 13. de modis ſimul. ſol. 101.

Commentaria in caput 13. de modis ſimul. 101
Dubia de eſſe ſimul. 102

In Caput 14. de Speciebus motus.

Quid motus, & an vniuocè dicatur de eius ſpeciebus. 102
Commentaria in caput motus 102
De exemplo Ariſtot. augmētationis quadrati. 103

In Caput 15. de modis habere.

Commentaria in caput 15. de modis habere. 104

Quæſtiones de prædicamentis in Communi.

Quæſtio prima. De numero prædicamentorum. vtrum tantum ſint decē prædicamenta. 104
Quæſtio 2. De abſtractis, & concretis prædicamentorum, vtra potius in eis collocentur 105
Quæſtio 3. de diſtinctione prædicamentorum, an diſtinguantur realiter inter ſe. 106

Finis Prædicamentorum.

Gilberti Porretani Peripatetici ſex Principiorum liber.

De forma caput 1. 107.
De actione caput 2. 108.
De paſſione caput 3. 108
De quando caput 4. 108
De vbi cap 5. 108
De poſitione cap. 6. 110

De

De habitu caput 9. 111
De eo quod eſt plus minuſve ſuſcipere ca 8. 111

Libri Sex Principiorum Finis.

In Lib. Perihermenias Ariſtotelis.

De fine ſeu ſcopo huius libri, inſcriptione, connexione, cũ alijs, mõ pcedendi, & eius diuiſione 113
In libri primi caput primum de Notis, & vt in intellectu, ita etiam in voce verum, & falſum reperiri. f. 114
Commentaria in caput primum. 115
Quæſtio 1. de ſignificatione, & modo ſignificandi vocum 116
Quæſtio 2. quid ſit veritas, & in quo ſubiecto. 117
In Caput 2. de Nomine.
Cur de Nomine & verbo tantum, & non de alijs partibus orationis agitur? & cur hoc loco? & cur prius de Nomine, quam de verbo. 118
Commentaria in caput ſecundum 118
Quæſtio prima, num definitio Nominis rectè ſit tradita? in qua, ſingulæ eius particulæ examinantur, ac primo de voce, quid ſit, & quotuplex. 119
In Caput 3. de Verbo. 120
Dubia quædam in caput 3. 121
Commentaria in caput 3. 121
Quæſtio 1. de ijs, quæ in capite 3. de verbo, cõtinẽtur.
Num rectè ab Ariſtotele dicta ſint. 122
In Caput 4. de Oratione, Enunciatione, vna, ac pluri: Affirmatione, & Negatione, ac Contradictione. f. i. 123.
Dubia quædam in caput 4. 124
Commentaria in cap 4 124
Quæſtio 1. de oratione. 125
Quotuplex ſit oratio 125
An oratio in communi hic definiatur ab Ariſtotele, an ſolum oratio perfecta? 125
An oratio ſit genus enunciationis. 125
Quæſtio 2. de enunciatione. 125
De Nomine enunciationis. 125
De diuiſione enunciationis 126
In Caput 5. de quantitate & oppoſitionem Enunciationum.
Commentaria in caput 5. de quantitate, & oppoſitione enunciationum. 129
Quæſtio de diuiſione rerum qualis ſcilicet ſit talis diuiſio 119
In Caput 6 de Regulis oppoſitarum Enunciationum.
Commentaria in caput 6. 130
In Cap. 7. de affirmatione, & negatione vna.
Commentaria in caput 7. 132
In Caput 8. Quo pacto in futuris contingentibus contradictionis regula veritatẽ habeat. fol. 132.
Quædam notatu digna 133
Commentaria in caput 8. 134
Quæſtio 1. de futuris contingentibus 136

Commentaria in librum ſecundum Perihermenias.

In Caput primum de Enunciationibus infinitis, earum oppoſitione. 20
De nomine, & diuiſione huius libri, ac primi eius capitis. 139
Commentaria in cap. primum. 139
In Caput 2. de Enunciationum vnitate, & pluralitate, & earũ veritate, ac falſitate.
Commentaria in cap ſecundum. 148
In Cap. 3. de Enunciationibus modalib. earum oppoſitione &c.
Commentaria in cap. 3. 149
Quæſtio 1. quid ſit modus, quid modalis enunciatio, & quotuplex? & de eius quantitate 152
In Caput 4. Quæ enunciationes contrariæ magis ſibi inuicem eſſe dicantur. fol. 153.
Commentaria in caput 4. 154

Finis Librorum Perihermenias.

In Libros Poſteriorum Analyticorum Ariſtotelis.

Prolegomenorum quæſtiones.

QVAESTIO *1. Prolegomenorũ, de ſubiecto librorũ Poſteriorum Analyticorum.* 157
Quæſtio 2. de inſcriptione Librorum Poſteriorum Analyticorum 158
Quid reſolutio rõne Logica, & quotuplex 158
Dubiũ, an hi libri aliqua ex pte ſint expoſitiui. 158
Quæſtio 3. de diuiſione Logices in partem iudicatiuam, & inuentiuam 158
Quæſtio 4. de ordine horum librorum. 159
Quæſtio 5. de modo procedendi 160
De diuiſione 160
In libri primi Caput primum de præcognitionibus. fol. 161.
Commentaria in caput primum 161
Quæſtio 1. de ijs, quæ in expoſitione capitis primi dicta ſunt. 165
In Caput 2. Quid ſit ſcire, quid demonſtratio &c.
Commentaria in cap. ſecundum. 163
Quæſtio 1. circa ea, quæ ſecũdo capite cõtinẽtur. 172
In Caput 3. de opinionum duarum confutatione, qui aſſerebant omnium, vel nullius eſſe demonſtrationem. fol. 173.
Commentaria in caput 3. 174
Quæſtio 1. de regreſſu demonſtratiuo. 176
In Caput 4 quid ſit dici de omni, & per ſe, & vniuerſaliter. 176
Commentaria in caput 4 177
Quæſtio 1. Quo modo accidentia definiatur per ſubiectum 179
In Caput 5. Quot modis circa prædicatum vniuerſale primum errore cõtingat: quoque mõ ipſum verè cognoſcatur. fol 180
Commentaria in caput 5. 180
In Caput 6. Demonſtrationem eſſe ex ijs, quæ ſunt per ſe, ac Neceſſarijs. fol. 181.
Commentaria in caput 6. 182
Quæſtio 1 circa ea, q̃ ĩ ſexto capite dicta ſunt. 184
In Caput 7. Demonſtrationem ex proprijs conſtare & per ſe, ac neceſſariis. fol. 185.
Commentaria in caput 7. 186
Quæſtio 1. circa ea, q̃ in capite 7. continẽtur. f. 189
In Caput 8. de principiis ſcientiarum, ſeu demonſtrationum proprijs & communibus. fol. 191.
Commentaria in caput 8. 192
Quædam notatu digna 194

Commen-

Commentaria in reliquam partem capitu 195
In cap 9. Demonſtratiuarũ ſciarũ eſſe interrogationes, & rñſiones ꝓprias &c. fol. 196.
Commentaria in caput 9 197
In cap. 10. De Demõſtratione quia, & propter quid, ſpeciebus, ac differẽtiis. f. 199.
Commentaria in cap. 10 200
In cap. 11. Primam figurã maximè ſcientiæ eſſe accommodatam. fol. 203.
Commentaria in cap. 11 204
In cap. 12. Quot, quibusve modis ſyllogiſticis tum in immediatis, tum in mediatis propõnibus ignorantiis diſpoſitionis, & qũo ignorantia negationis exoriat. 204.
Commentaria in caput 12 205
In cap 13. de ignorantia in mediatis propoſitionibus. fol. 207.
Commentaria in caput 13. 208
In cap. 14. de ignoratia puræ negõnis. 209
Commentaria in caput 14. 209
In caput 15. ſyllogiſmum oẽm ex tribus cõſtare terminis maiori, minori, ac medio: & hos in infinitũ tã in ꝓpõnib. affirmatiuis, q̃ negatiuis abire non poſſe. fol. 210
Commentaria in caput 15. 211
In cap. 16. quòd extremis finitis exiſtentibus media nõ poſſint eſſe infinita. f. 211
Commentaria in caput 16 212
In caput 17 Quòd ſi prædicationes affirmatiuæ ſint finitę ſurſum, & deorſum, impoſſibile ſit demonſtrationes negatiuas, in infinitum procedere. fol. 212.
Commentaria in caput 17 212
In cap. 18 Quòd prædicationes affirmatiuę nõ poſſunt in infinitũ procedere. f. 213.
Commentaria in caput 18. 215
In cap. 19. Quo pacto mediatæ propoſitiões ad immediatas deduci poſſint. fol. 217.
Commentaria in caput 19 218
In caput 20. Demonſtrationẽ vniuerſalem particulari eſſe præſtantiorẽ. fol. 219.
Commentaria in caput 20 220
In caput 21. Demonſtrationem affirmatiuã negatiua digniorem eſſe, atque ad ſcientiam magis idoneam. fol. 221.
Commentaria in caput 21. 223
In cap. 22. Demõſtrationem oſtẽſiuã illã, q̃ ducit ad incõmodum potiorẽ eſſe. 224
Commentaria in caput 22. 225
In Cap. 23. Quæ ſciẽtis certior, ac prior ſit: q̃ vna, quæve diuerſæ inter ſe ſciæ ſint. Et ꝙ eiuſdẽ plres eẽ demõnes poſſint. 226
Commentaria in caput 23 226
Qõ 1. circa ea, quæ in capite 23. continentur. 228
In cap. 24 Eorũ, q̃ fortuna eueniũt, quæq; ĩ ſenſuũ functiõe ſunt, nõ eſſe ſciam. 229
Commentaria in caput 24 229
In cap. 25. Non omnium ſyllogiſmorũ eadem eſſe principia poſſe. fol. 230.
Commentaria in cap 25 231
In cap. 26. Quod ſcia, & ſcibile ab opin. & opinabili diſcrepẽt: & qd ſit ſolertia. 232
Commentaria in cap. 26 233
Dubia quædam circa caput 26. 234
In caput 27. de ſolertia.
Commentaria in caput 27 234

Finis Commentariorum in ſecundum Librum Poſteriorum.

In librum ſecũdum Poſteriorum Analyticorum Ariſtotelis.

QVOD *ſit Ariſtotelis inſtitutum in hoc libro* 235
In lib. 2. cap. 1. In diſciplinis quatuor quæri ſolent, hæc oĩa medij quęſitis ſunt: & qd ſit huius libri propoſitum. fol. 236
Commentaria in caput primum 236
Dubium primum. De ordine quæſtionum 237
Dubium ſecundum de numero quæſtionum 237
In cap. 2. Quòd oĩs quæſtio ſit medij. f. 237.
Commentaria in caput 2. 237
In caput 3. Quod demonſtratio, & definitio non ſit eiuſdem. fol. 239.
Commentaria in caput 3. 240
In caput 4. de ſyllogiſmo duplicante, ſimiliter & per diuiſionem confecto, non demõſtrari quid eſt, de eo cuius eſt. f. 240.
Commentaria in cap. quartum 242
In cap 5. Quia diuiſionis non poſſit demonſtrari quid eſt. fol. 241.
Commentaria in cap. 5. 242
In cap. 6. Diſceptatio, quòd ipſum quod eſt non monſtretur definitione, neque definitione cõtrarij, neq; alio quouis mõ. f. 243
Commentaria in cap. 6. 243
In caput 7. Epilogo oſtendit, quid ſit non poſſe monſtrari. fol. 244.
Commentaria in cap. 7. 244
In caput 8. Diſſolutio diſceptationis propoſitæ, quòd ipſum quod eſt monſtretur ꝑ aliud quod eſt, & quo pacto ipſius quod eſt ſit demonſtratio, & definitio. fol. 245
Commentaria in cap. 8. 245
In caput 9
Commentaria in caput 9. 246
Qõ 1. De medio demonſtrationis potiſſimæ 247
In cap. 10. Quæ definitiones demonſtrari poſſint, quæ non. fol. 248.
Commentaria in caput 10. 248
In cap. 11. De cauſarum diſtinctione, & quæ mutuo concurrant, & quę non, & quo mõ illarũ poſſit eſſe demonſtratio. fol. 249.
Commentaria in cap. 11. 250
In caput 12.
Commentaria in caput 12 252
In caput 13.
Commentaria in caput. 13. 253
In caput 14. De cõpoſitione definitionis ex ſuis partibus, & quando ſunt ignotę, quo pacto venentur. fol. 254.
Commentaria in caput 14. 255
In caput 15.
Commentaria in caput 15. 258
In cap. 16. Quo pacto problemata venentur tum diuiſione, tum ẽt proportione. f. 258.
Commentaria in caput 16. 258
In cap. 17. Quo mõ cauſę, & effectus ſe habeant inter ſe, & quo pacto cauſę venenẽ, & an vnius effectus plures ſint caę. f. 259.
Commentaria in cap. 17. 260
In caput 18. Quo mõ principia cognoſcãtur, & quis principiorum ſit habitus f. 261.
Commentaria in caput 18. 262
Qõ. 1. an prĩcipia ꝑ ſe nota ĩductiõe cognoſcãtur. 263

IESVS MARIA.

IN VNIVERSAM ARISTOTELIS LOGICAM COMMENTARIA,

Vnà cum Quæſtionibus,

Per Doct. Franciſcum Toletum, ſocietatis IESV.

De Dialectica ſcriptoribus, & eiuſdem vtilitate.

PERPAVCA, ante Ariſtotelem, eaq́ue imperfecta præcepta Dialectices extitere; præter rudem quandam cognitionē prædicamentorum, (quorum inuentionem ad Architam Tarentinum nonnulli referūt) & præter argumentationum quarundam genera, tunc temporis maxime nota, quibus frequentius vtebantur. Quamuis ſophiſtæ pleriquе, qui diſputandi peritia gloriabātur, vt Gorgias Leontinus, Protagoras, Prodicus, & plures alij, Ariſtotelem præceſſerint: quos quibuſdam dialogis exagitat Plato; & ob quorum ſophiſtarum importunitatem Ariſtoteles libros Priorum ſe ſcripſiſſe profitetur: vt illorum cauillis & obiectionibus plene ſatiſfieret. Cęterum ipſe Ariſtoteles primus omnium Dialecticam ita perfecit, vt vix vllus poſt eum aliqua in parte ſuperauerit. Extitere quidem Stoici pleriq; poſt Ariſtotelē, qui differendi arte & acumine plurimum valuerunt, & eius artis præcepta quàm plurima conſcripſerunt: ita vt longo interuallo Peripateticos & Ariſtotelem ipſum (vt ait Cicero, & Seneca, varijs locis) dexteritate diſputandi, ſe antecellere arbitrarētur. Cæterum poſterorum iudicium ſecus habuit, & vnum Ariſtotelē ita omnibus prætulit; vt præſtantiſſimi quiq; Philoſophi, eum & ſequi, & in eum commentaria edere non dedignarentur, & publice omnibus prælegendum proponere. Hunc etiam, præ cęteris Philoſophis, Eccleſia ſuſcepiſſe iam videtur, à mille præſertim annis, & eū potiſſimum in Academijs, cæteris alijs Philoſophis poſthabitis, adoleſcentibus erudiēdis, enarrandum exhibere. In huius ergo vniuerſam Dialecticam commentaria edēda curauimus ad iuuentutis ipſius inſtitutionem, commoditatem, & vtilitatem.

Eſt autem Dialectica, ad plurima & maxima, ſine vlla cōtrouerſia vtilis: ad ſcientias, inquam, omnes addiſcēdas; ad omnes errores vitandos, ad ipſiusq; veritatis in abditis occultæ cognitionem, ad rerum denique naturam & eſſentiā, earumq́; principia, cauſas, partes, proprietates, & earum accidentia peruestiganda. Hæc enim Dialectica res latentes definitione explicat, multiplicia & ambigua diſtinguit, & diuidit. Hæc ſubtiliter, acute, & appoſite, ac ſine deceptione, de omnibus ratiocinandi viam aperit. Tandem hęc omnia inuenit, inuenta iudicat, iudicata diſponit, diſpoſita & ordinata probat; ac, ſi ab alijs oppugnentur, defendit. Denique, vt vno verbo dicam, cum homo ſit animal rationis particeps, hæc autem rationē perficiat: vnde & rationalis ſcientia merito vocatur, maximè hominis propria cenſeri debet, & à cæteris illum animantibus potiſſimum ſeiungere. Sed tamen antequàm ad Ariſtotelis Dialecticam accedamus, breuiter proponenda erit ſcientiarum diuiſio: vt appareat quem ordinem, quemq́; locum & gradum Dialectica ſeruet īter alias ſciētias & diſciplinas.

De artium & ſcientiarum diuiſione.

Variæ quidem à diuerſis ſcientiæ, & ar-

tes, multiplicij; diuiſione, diſtinguuntur. Nos autem Ariſtotelica dumtaxat diuiſione contenti erimus, eam tantillum locupletando. Omnis igitur ſcientia, hoc eſt clara & certa alicuius rei cognitio, ab Ariſtotele ſecundo Metaphyſices capite 1. in ſpeculatiuam & practicam diſtinguitur, quæ diſtinctio ex fine deſumpta eſt. Speculatiua enim eſt, cuius finis in ſola veritatis contemplatione conſiſtit. Practica vero, cuius finis eſt opus, ignobiliores etenim cognitiones, dubias & incertas, quales ſunt opiniones & ſuſpitiones, ac ſimiles aliæ, a ratione ſcientiæ penitus excludimus. Speculatiuã rurſus ſcientiam diuidit idem Ariſtoteles, ſexto Meta. c. 1. in Phyſicam ſiue Naturalem, Mathematicam, & Metaphyſicam: quæ vltima, tum diuina: quia de Deo tractat & intelligentijs, tum naturalis Theologia, ſeu prima Philoſophia, ab ipſo & alijs vocari conſueuit. Phyſica ſcientia eſt, quæ de rebus corporeis & mutationi ſubiectis tractat: vt de animalibus, plantis, arboribus, & ſimilibus, ſub qua Medicina collocanda videtur, quę corpus humanum & eius affectiones conſiderat. Mathematica, quæ circa quantitatẽ & eius affectiones verſatur: quæ quidem in quatuor partes diuiſa eſt, ipſiuſmet quantitatis diuiſione. Alia enim quantitas eſt permanens, alia ſucceſſiua, & permanens quidem vna continua, ſcilicet magnitudo, de qua Geometria diſſerit, cui annectitur perſpectiua, quæ eſt de linea viſuali: altera diſcreta, ſcilicet numerus, de qua agit Arithmetica. Succeſſiua ſimiliter alia continua, vt motus & tempus, quæ in ipſis cæleſtibus orbibus maxime perſpicua cernũtur, & circa hæc Aſtrologia verſatur, quæ & Aſtronomica dicitur: quamuis & aſtrorum cælorumque numerum, & magnitudinem, & diſtantiam, & alia ſimilia, in cælis & aſtris, ope Geometriæ & Arithmeticæ, ipſa quoque conſiderat. Tandem alia eſt ſucceſſiua, ſed diſcreta quantitas, quaſi ſucceſſiuus quidam numerus, vt harmonicus ſonus, & oratio longis & breuibus ſyllabis conſtans, & hanc quantitatem eiusq; affectiones, vt ſonorum & concentuum harmoniã, ſonorum inquam numerum, Muſica conſiderat. Iam verò Metaphyſica eſt, quæ diſſerit de rebus non corporeis, ſed incorporeis: vt de Angelis & intelligentijs, & tandem de Deo optimo maximo, atque ideo naturalis Theologia, vt diximus, vocatur: quod de iſtis agat, quantum lumine dumtaxat naturali poteſt cognoſci. Diuino autem beneficio præſtãtior longe Theologia, ſupernaturali lumine, humano generi à Deo conceſſa eſt: cui annecti poteſt iuris põtificij prudentia: nam ex ea prodijt magna ex parte (præter forenſia) cum Theologiæ decreta ex ſacris litteris, & Eccleſiæ diuino lumine deprompta, tum ad mores, tum ad fidem pertinentia, in vnum corpus redacta, ad ipſiuſmet Eccleſiæ gubernationem coaluerunt. quamuis Theologia, cum ſit omnium prima & ſuprema, non tam ſpeculatiua, quàm ſupra ſpeculatiuam, vocari debet: quæ & eminẽter continet Practicam, & Speculatiuam, vt ait Diuus Thomas. prima parte q. j. art. atque hæc de ſpeculatiuis.

Practica verò cũ circa operationes verſetur, diuiditur ipſarum operationum diuiſione; in Actiuam vz. actionum immanentium: & factiuam, ſeu effectricem operum externorum: ex Ariſtotele ſexto Meta. ca. 1. Operationes enim aliæ ſunt internæ, aliæ externæ, & internæ quidem in eo qui operatur manent, vt intellectus, cognitio, & amor, & ſimiles, quæ ob id propriè actiones dicuntur, non effectiones: & iſtarum quidem actiua, eſt ſcientia. Sunt autem internæ mentis noſtræ actiones triplicis generis, voluntatis, intellectus, & memoriæ. Circa volũtatis quidem operationes, moralis Philoſophia verſatur: quæ quidẽ definiri poteſt, ſcientia recte volendi. In tres autem partes ſecatur, in Ethicã, quæ vnius actiones & mores recte inſtituit. Oeconomicam, quæ actiones domeſticas probe diſponit. Politicam ſeu ciuilem ſcientiam, quæ publicas actiones ad Reipublicæ videlicet gubernationem, complectitur; ſub qua Iuris ciuilis ſcientia magna ex parte continetur, atq; ex illa fere ortum habuit. Iam verò circa intellectus operationes dirigendas, Dialectica verſatur, quæ eſt recte, videlicèt, intelligendi ſcientia. Circa memoriæ actiones, ars rectè memorandi verſatur: qualem tradit Cicero, & alij Rhetores, per loca & imagines, & alia huiuſmodi præcepta.

Operationes vero aliæ ſunt externę, vocis ſcilicet, vel operis: quæ in eo qui agit non manent, ſed in rem tranſeunt exter-

nam:

nam: ſiue poſt illas opus aliquod effectum permaneat, vt poſt ædificationem, domus: ſiue non maneat, ſed ſolum ipſæ actiones tråſeant: vt vox, cantus, ſaltatio, &c. huiuſmodi. Igitur circa vocis quidem actiones, ad congrue loquendum Grammatica verſatur: ad ornate loquendum Rhetorica: cui annecti merito poterit, ad carmina & poemata componẽda, Poetica; & ad hiſtorias ſcribẽdas, Hiſtoria. In externis autem operibus efficiendis, ceteræ artes Mechanicæ cernuntur: quæ pro diuerſitate tectum & operum, in quibus verſantur, quæque in ipſis efficiunt, diſtinguuntur: vt Agricultura, Paſtoria, Militaris, Nautica, Lanifica, Fabrilis, cũ alijs. Quæ operoſum nimis hic eſſet ſigillatim referre.

At ſciarum quidem & artium diuiſio, ſic ſe habet: & quem inter has locum Dialectica teneat, ex dictis conſtat. Aduertendum eſt autem, etiam opertum eſſe poſſe ſpeculationem, ſi in ſe, & per ſe conſiderentur, & non ad opus agendum referantur, (ſunt enim res quædã, vt cæteræ aliæ quas ſpeculamur) eſſe autem practicam cognitionem, cum ad opus refertur. Ex iſtis autem aduertendum eſt, ſeptem liberales artes ab antiquis connumerari ſolere: ſic dictas, vel quòd liberum hominem faciant: vel quòd magis ratione vtantur, quàm ceteræ artes Mechanicæ & ſeruiles, quæ in corporis potius exercitatione conſiſtunt. Sunt autem hæ liberales reales quidẽ quatuor, quod in rebus verſentur, ſcilicet, Geometria, Arithmetica, Aſtrologia, Muſica; Sermocinales ſeu rationales tres: quia in ſermone ſeu ratione conſiſtunt, licèt diuerſo modo, vt poſtea oſtendemus: Dialectica, Rhetorica, & Grammatica. Sed de his hactenus. Nunc de Dialectica nobis iam agendum.

De quibus, & quo ordine agendum.

Igitur antequam ad Ariſtotelis interpretationem accedamus, quędam in vniuerſum ad totam Dialecticam ſpectãtia explicanda erunt. Hæc nempe ſex: Primo, An Dialectica ſit ad alias ſcientias addiſcendas neceſſaria? Secundo, an ſit proprie ſciẽtia? Tertio, an ſit vna ſcientia? Quarto, an ſit ſciẽtia practica, an ſpeculatiua? Quinto, de Dialecticæ ſubiecto, ſeu obiecto circa quod verſatur. Sexto, de ipſius Dialecticæ diuiſione & partibus.

QVAESTIO PRIMA.

Vtrum Dialectica ſit neceſſaria ad omnes alias ſcientias.

INTER alia, quæ in principio cuiuſlibet artis & ſcientiæ quæri ſolent, illud primũ eſt: an ea ars aut ſcientia ſit neceſſaria, vel vtilis: vt eius neceſſitate, & vtilitate perſpecta, facile animi ad eam capeſſendam accedantur. Cum autem conſtet de eius vtilitate, nec in ea re vlla ſit controuerſia: de eius neceſſitate nunc quæramus, erit igitur prima quæſtio. Vtrũ Dialectica ſit neceſſaria? In qua quæſtione tria agemus. Primo, titulũ quæſtionis explicabimus, non enim parum lucis quæſtioni definiendæ, & ſolutioni comprehendendæ affert, vt quod in dubiũ vertitur, ſemel intelligatur. Secundo, quid alij ſenſerint, cum eorum rationibus proponemus: non admodum ſolliciti omnium ſententias referre, ſed eas duntaxat, quæ, præterquàm quòd probatorum virorũ ſunt, aliquod emolumentum auditoribus afferre poſſe videatur. Tertio, quid certius tenẽdũ ſit, oſtendemus: ac oppoſitas rationes ſoluemus: noſtram ſic ſententiam vndiq; corroborãdo: eadẽq; diſputando methodo; in alijs omnibus, diuina ope freti vtemur.

In titulo ergo quæſtionis, duæ voces explicandæ ſunt, ex quarum cognitione eius intellectus pendet. Altera vox eſt Dialectica: altera, neceſſarium. Dialectica idem eſt, quod ratio diſſerendi. i. ars, qua verum à falſo diſcernere docemur. à multis pars Logicæ conſtituitur: eſt enim Logica, ut tradit Boet. 1. Topic. ratio diſſerẽdi, cuius duæ ſunt partes. vna topica i. ars inueniendi: & hãc Philoſophus Dialecticam vocat: alia Analytica. i. ars iudicandi: & quamuis Ariſtoteles aliquando partem topicam Dialecticã vocare viſus ſit. hic tamen de Dialectica nos loquimur, vt vtramq; complectitur partem, & à Logica, quæ in vniuerſum rationalis dicitur, nõ differt. Altera vox eſt, Tituli qõnis expoſitio.

 neceſſa-

neceſſarium. Dupliciter autem aliquid neceſſarium dicitur: vt docet Ariſtoteles li. 5. Meta. c. 5. vno modo abſolute: altero modo ex ſuppoſitione. Neceſſarium abſolute illud eſt, quod ex natura ſua, nullo ordine ad aliud habito, nõ põt aliter ſe habere: vt, Deus eſt neceſſaria res. Et neceſſarium eſt, hõiem eſſe aĩal, duo & tria eſſe qnq;. Aliud neceſſarium, quod ex ſe aliter ſe poteſt habere, tamen alio extrinſeco poſito, non poteſt aliter ſe habere: ſicut eſſe calorem, non eſt neceſſarium: tamen poſito igne, neceſſe eſt ſit calor. Reſpirare nõ eſt ſecundũ ſe neceſſarium: tamen ſi animal debet conſiſtere, reſpiratio eſt neceſſaria. Sagittã non eſt neceſſarium ſurſum tendere: ſi tamen proijciatur, id efficietur neceſſariũ: & hoc neceſſarium dicitur ex cauſa: ſiue cauſa ſit efficiens, vt in exemplis propoſitis, ſiue finalis: vt cibus dicitur neceſſarius homini propter vitam, ſiue ſit quæcunque alia cauſa. Hoc autem neceſſarium, quod à fine dicitur, duplex eſt: alterum, id ſine quo talis finis obtineri nequit: quod neceſſariũ ſimpliciter dicitur, vt cibus homini ſimpliciter neceſſarius eſt ad vitam. alterum, id ſine quo finis cõmode non poteſt haberi: quãuis ſimpliciter poſſit: quo pacto homini neceſſarius eſt equus ad iter peragendum: & hoc dicitur neceſſarium ad bene eſſe, vel vtile. In præſenti loquimur de neceſſario ad finem: & quærimus, an iſta ars diſſerendi, quæ Logica dicitur, ſit neceſſaria ſimpliciter ad ſcientias naturales acquirendas, an ſolum ſit vtilis, ita vt ſine Dialectica poſſit quis ſcientias omnes alias adipiſci. Et hæc de titulo.

Opinio 1. Idẽ & docet 1. Meta, q. 2. Circa ſecundam partem. prima opinio eſt Ioãnis Iandu. 2. Meta. q. 12. qui aſſerit, vnam ſcientiam eſſe priorem alia ordine doctrinæ dupliciter: vno modo ſecundum neceſſitatem abſolutam, & ſimpliciter: altero modo, ſecundum neceſſitatem ſecundum quid. i. ad bene eſſe. docet aũt Logicã non eſſe neceſſariam ſimpliciter, ſed ſolum ad bene eſſe, & vtilẽ. Pro hac opinione ſunt aliquot argumenta. primo, Illud eſt neceſſarium ſimpliciter propter finem, ſine quo finis haberi non poteſt: ſed ſcientiæ poſſunt acquiri ſine Logica, ergo non eſt Logica ſimpliciter neceſſaria. Maior eſt certa. Minor probatur: conſtat enim experiẽtia, multos diſcere Mathematicas abſq; Logica. referunt etiam Hippocratem caruiſſe arte Logicæ, qui tamẽ recte obtinuit Medicinam: & ius ciuile, ac pontificium ſine Dialectica acquiritur, & quidem perfecte, vt videtur. ſecundo ſi Logica eſſet neceſſaria propter alias ſciẽtias: eſſet, quia docet definire, diuidere, & argumentari: hæc enim ſunt inſtrumẽta, per quæ acquiritur cognitio rei: ſed quælibet ſcientia habet ſuas definitiones, & diuiſiones, & argumẽta, ſecundum diuerſitatem rerũ, quas conſiderãt; ergo Logica eſt ſuperflua. Præterea tertio, ſi Logica eſſet neceſſaria ad acquirẽdas alias ſcientias, eſſet primo loco addiſcenda: ſed hoc fieri non poteſt, ergo non eſt neceſſaria. Minor probatur. Dialectica tractat de his, quæ non cognoſcuntur, niſi rebus alijs cognitis: vt de argumentatione, ſyllogiſmo, propoſitione: hæc autem non cognoſcuntur, niſi cognitis rebus, ex quibus ſiunt: propter quam cauſam Auer. 4. Meta. com. 2. Logicam aſſerit tractare de ſecundis intelligibilibus, & Auic. 3. Meta. eſſe de ſecũdis intentionibus. At aliæ ſcientiæ conſiderant res ipſas, ergo potius aliæ ſcientiæ ſunt prius addiſcendæ: & ita Logica non erit neceſſaria. Præterea: quædam pars Logicæ videtur mala, & reijcienda ſcilicet illa, quæ docet ſophiſmata, & fallacias: qui enim ſophiſtice loquitur, odibilis eſt. Eccleſiaſt. 37. ergo abſolute Logica nõ eſt neceſſaria. quinto. præterea, ſi Dialectica eſſet neceſſaria ad quamuis ſcientiam comparandam: cũ ipſa Dialectica ſit ſcientia quædam, erit etiã neceſſaria, ad ſuimet acquiſitionem. Quare antequàm Dialectica eſſet comparata, erit iam acquiſita: quod implicat.

Primum fundamẽtum. Pro horum determinatione, ſit primũ fundamentum. Homo qua parte intellectu præditus eſt, omnium naturas cognoſcere, & earum cauſas ſpeculari conatur; nulla tamen ei à natura cognitio inſita eſt, ſed ſolum principiũ à natura habet, quo omnia comprehendere poſſit, quod intellectus dicitur: ſicut natura nullã animali viſionem tribuit, ſed potentiam viſiuam, qua obiecta per ſe videre poſſet. vnde Ariſ. primo Ethic. c. 6. ſicut pupillæ, inquit, ineſt viſus, ita animæ intellectus: & vtrumque à natura datum eſſe abſque vllo opere noſtro, docuit ſecũdo de Anima, c. 5. Quemadmodum autem animal ipſum per viſum

à na-

à natura receptum. poſtea per ſe res obie-ctas videt, ita & anima per intellectum à natura conceſſum, res poſtea intelligit & contemplatur. propterea 6. Ethic. c. 11. aſſerebat, neminem eſſe à natura ſapientẽ: hoc tamẽ inter alia, inter ſenſum, & intellectũ intereſt: quòd ſenſus facile in ſuorum cognitionem peruenit: quia eius cognoſcendi modus, vnus & facilis, ac certus eſt, ſcilicet ab ipſo obiecto præſente moueri: at intellectus magna difficultate rei ſpeculationem conſequitur, cum res in communi intelligat, & modo difficili procedat. ſ. ex notis, ea quæ ignota ſunt, indagando, quem diſcurſum vocamus: hic autẽ modus multis eſt expoſitus erroribus, cũ quid, ex quo, & qualiter ſequatur, ſit obſcurum, nec intellectui, ſecundum ſe, præuium. Vnde Ariſtoteles 3. de Anima. c. 3. maximam vitæ partem ſub errore homines ducere, arbitratur. Hinc enim intellectus in multiplices incidit deceptiones.

Secundũ fundamẽtum. Sit ſecundum fundamentum. Quamuis modus procedendi in rerum cognitione, non ſit nobis ſtatim nótus, aliqua tamẽ ex parte notus eſt, cum ſolo lumine naturali intellectus, aliquos diſcurſus, & ratiocinationes cognoſcamus: hoc tamen non ſufficit, vt abſolute rem omnem ſpeculemur, vt optime docet Auic. Ĩ ſua Logica c. 1. Natura, inquit, & prima inchoatio hominis non fuit ſufficiens ad verum cognoſcendum: fuit ergo opus aliqua arte, per quam modum procedendi in cognitione haberemus, vt tali modo perſpecto, poſtea ad rerum ſpeculationem accederemus. Hæc autem ars fuit Logica, ſeu Dialectica, quæ modum vniuerſalem tradit rẽ quamlibet ſpeculãdi: propter quod à Boetio dicitur Dialectica, ſcientia diſcernens verum à falſo: à S. Thoma vero, Scientia rationalis, actuũ rationis directiua. Ab Auguſtino, Logica eſt ars artium, ſcientia ſcientiarum, qua aperta, omnes aliæ aperiuntur, & qua clauſa, omnes aliæ clauduntur: eſt enim, quæ oſtendit uiam cognoſcendi. Et ab Alberto magno lib. Prædicab. c. 3. Logica eſt, quæ à phantaſijs quæ videntur, & non ſunt, liberat; errores damnat; falſitatem oſtendit, & lumen rectum in omni opere contẽplationis præbet. Hæc autem Logica acquiritur: non enim à natura eſt, quamuis initium aliquod luminis naturali habeatur: quam aliqui Logicam naturalem vocant. Et Ariſt. 1. Rhetor. ad Theodect. c. 1. dicit, homines à natura Dialecticos & Rhetoricos eſſe; tamen conſummatio, & perfectio à magiſtris modo habetur, vel longa obſeruatione, ſicut alij habitus ex aſſidua operatione in nobis fiunt.

Tertium fundamẽtum. Sit tertium fundamentum, quo Dialecticæ inuentio explicatur. Sæpe homines multa operantur non cognoſcentes modum, quo operentur, ſed modum tantum naturaliter tenent: & inde multa à caſu dicuntur facere, ita fit in intelligendo: homo enim naturaliter modum intelligendi habet, cum homo abſq; vllo magiſtro in multis diſcurrat, & ratiocinetur: vt dicit Ariſ. 1. Elench. c. 11. non tamen modum hũc ſemper intelligit & aduertit; ac propterea neſcit talem modum applicare omnibus rebus, quibus applicari poteſt. Et ideo non ſemper in multis ratiocinatur: Præterea cum modum cognoſcendi non intelligat, neſcit bonum à malo diſtinguere, & ob hoc frequenter decipitur: immo nec certam conſequitur cognitionem, modo ignoraro, cum cognitio certitudinis modi non exiguam rei cognitæ certitudinem afferat. Fuit igitur inuenta Dialectica ex obſeruatione cauta, & diligenti huius modi, quem homines naturaliter intelligendo obſeruant: qua obſeruatione rebus cognitis homines ſupra ipſum modum ſe reflectebant ipſius naturam conſiderantes: & paulatim plurium ſucceſſione, id quod homo naturaliter, & caſu præſtabat, ad artem redactum eſt, & hæc eſt Logica: quod eleganter Ariſt. docet 1. Rheto. ad Theo. c. 1. probans Dialecticam, & Rhetoricam poſſe eſſe artes, ex eo quia, id quod temere, & naturæ ductu fit, ad rationem rectam redactum, fit ars, vt fit in ipſis artibus.

Prima cõcluſio. His igitur ſuppoſitis fundamentis ſit prima concluſio. Modus intelligendi per diſcurſum qui vſus Logicæ dici poteſt, eſt homini naturalis, nec ſine illo ſcientiam aliquam poteſt conſequi. Hæc manifeſta eſt, cum naturaliter homo ſit diſcurſiuus, ſicut riſibilis, aut diſciplinabilis: nec in hoc poteſt nec debet dubium cadere. Vt probaui etiam ex Ariſtotele 1. Rhetor. & 1 Elencho. in tertio fundamento.

Concluſio ſecunda. Secunda concluſio. Aliqua cognitio modi eſt homini naturalis, id eſt ſine aliquo

magiſtro, ſed per ſe ipſum abſque vllo labore percepta ex experientia: cum lumen naturale rationis aliquas conſequutiones manifeſtet, qualis eſt illa, quæ in modo perfecto primæ figuræ fit.

Cōcluſio tertia.

Tertia concluſio. Conſummata cognitio modi intelligendi, quæ Logica dicitur, non habetur, niſi per doctrinam, à magiſtris, vel propria inuentione, quæ magno errandi periculo, & longo labore fit: atque in his non eſt controuerſia aliqua.

Cōcluſio quarta.

Quarta concluſio. Cognitio modi intelligendi, ſiue naturaliter ſit nota, ſiue per inuentionem acquiſita, ſiue per doctrinam accepta, eſt neceſſaria ſimpliciter ad alias ſcientias perfecte acquirendas, & illis eſt prius addiſcenda.

Probatur primo. Res non ſcitur, niſi cognoſcatur: quia aliter ſe habere non pōt: ſed hoc fieri non pōt, niſi cognoſcatur ſyllogiſmi illatio certiſſima, ergo Logica, cuius eſt ſyllogiſmos cognoſcere, eſt ad ſcientiam neceſſaria. Antecedēs eſt Ariſt. 1. Poſt. c. 2. ſcire, inquit, arbitramur, cū cognoſcim⁹ rem ex ſua cauſa, & ꝙ aliter ſe habere non pōt. quod fit, quando neceſſitatem ſyllogiſmi cognoſcimus, vt explicat Albertus magnus 1. Poſter. tract. 2. c. 1. Præterea ſecundo cognoſcere nō poſſumus, niſi inueniendo & iudicando: ſed non pōt cognoſci, an aliquid ſit inuentum, vel non inuentum; nec ſimiliter, an res proceſſerit ex pricipijs, vel non proceſſerit, niſi per Logicam: ergo eſt neceſſaria ſimpliciter. Hæc eſt ſententia ipſius Ariſtotelis 2. Meta. c. 3. vbi impedimentum vnum ad ſciētias capeſſendas docet, non prius tenere modum ſciendi, quē Auerroes, & alij vocant Dialecticam. etiam ex Logicæ ignorantia, ſæpiſſime in errores ſcientiarum antiquos lapſos fuiſſe tradit. 1 de Partibus animalium cap. 1. Præterea Auic. in ſua Logica. c. 2. inquit, eſſe neceſſariam: & Alber. Magn. Prædicab. c. 3. inquit, neſciens Logicam, & ſi ſcite aliquid videatur, neſcit tamen, cum rationem ſui ſciti neſciat: & ſe habet ad ſcitum, & actum ſciendi, ſicut ignis ad comburendum lignum. ac propterea dicebat Auguſtinus. clauſa Dialectica, oēs clauduntur ſciētiæ: nimirū, quia ignorato mō ſciendi, ignoratur res. Quod idem manifeſtat Ariſt. 1. Meta. ſignū ſcientis eſt poſſe docere, docere vero non pōt, qui rationē ſciti ignorat. Hæc tā-

Ariſtoteles primo Rhetoric. ad Theodecten c. primo tūc vehementer credimus cum demōſtratū eſſe putauerim⁹.

dem concluſio eſt Algaze. ſua Logica. c. 2.

Ad primū.

Ad primum ergo argumentum. Reſpondeo, negando minorem: nullus enim ſcientiam conſequitur abſque aliqua Logicæ cognitione, vel lumine naturali habita, qualis eſt cognitio aliquarum rationū Mathematicarum, vel propria obſeruatione & diligentia acquiſita, qualis forſan fuit Hippocratis, vel à magiſtris accepta: cū tamen illa, quę naturaliter habetur, non ſit ſufficiēs ad ſcientiam totam, ſed quæ vel eſt multo tempore inuenta, vel accepta ab alio. Ideo dicitur Logicam eſſe neceſſariam ſimpliciter ad ſcientias, ſiue inuentam, ſiue acquiſitam. Ius vero ciuile & pontificiū demonſtrandi, ſeu ſciendi methodo non traditur: non enim res per cauſas & principia comprobantur, ſed ſola authoritate creduntur: at plurimum etiam ad perfectam eius cognitionem Dialectica conducit.

Ad ſcdm.

Ad ſecundū circa minorē: eſt conſiderādū: ꝙ in ſyllogiſmo, argumentatione, & reliquis inſtrumentis, poſſumus duo conſiderare; vnum eſt forma, alterum materia, ex qua fiunt. Quælibet ergo ſcientia dat materiam arguendi, ſed Logicus formam. Itaque ſi formam conſideres, vna poteſt eſſe in pluribus materijs, ſicut vna forma & figura regis poteſt imprimi auro, argento, & ferro; ita vna argumentationis forma varijs poteſt rebus aptari: modo cōſideratio formæ eſt communis, & ad Logicum pertinet: conſideratio materiæ ad particulares ſcientias pertinet, quæ tales res conſiderat. Vnde Ariſt. 1. Rhet. ad Theod. c. 1. inquit, Dialectica eſt eorum, quæ omnium quodammodo, & nullius determinatę ſcientiæ ſunt. Et 1. Elencho. c. 8. dicit, duplicem eſſe redargutionem: quędam eſt particularis, quę in ſcientia particulari ſit, nimirum in certa materia: quędam communis & generalis, & hęc eſt Dialectica. Vnde Auer. diſtinguebat duplicem modum ſciendi, vniuerſalem, & particularem, qui in qualibet ſcientia per ſe ſit; ex alijs enim principiis cōſtat ſyllogiſmus Mathematicus, & Phyſicus, ſed eadem eſt forma. Vide Auerroem de hoc 2. Meta. cōm. 15. tertio Ethi. com. 3. & Paraphr. 1. de Partibus animalium, & Procemio 12. Meta. idem etiam Albertus in principio ſuę Logicę. Conſtat autem, quòd non poſſet in vlla ſcientia definitio, diuiſio, argumenta-

tio

tio in particulari fieri; niſi præcognoſceretur in vniuerſali: quod fit in Logica. Duplex itaq; eſt modus cognoſcendi vniuerſalis omnibus ſcientijs communis, qui diuiſione, definitione, argumentatione fit: alter particularis, ſecundum quem, in qualibet ſcientia diuerſimode proceditur, ac varia eſt methodus. Vnde duplex Logica, vniuerſalis cognitio prioris modi, particularis cognitio poſterioris. De particulari loquitur Ariſt. 3. Parti. c. 3 in principio, & vocat peritiam. Hęc diſtinctio eſt ex locis illis Auerrois. Et 7. Meta. com. 2. Et primo Phyſico. comm. 8. 35. & 8. commen. 70.

Ad tertiũ Ad tertium reſpondeo, cõcedenda dicta Auerrois, & Auicennę. Dicimus tamẽ tria. Primum quòd ſimul cognoſcimus rem, & vtimur modo cognoſcendi, cũ diſcurrentes cognoſcamus per intellectum. Secundo res poſſumus intelligere, non cognito modo intelligendi: non tamen illa cognitio diceretur ſcientia, vt oſtenſum eſt in cõcluſione quarta. Vnde fit, vt quamuis in intentione Dialecticæ præceſſerit rerum cognitio cognitionem modi; nunquàm tamen illa fuit ſcientia, quouſque iſta aduenit, & ſic natura prior fuit qualibet alia ſcientia: potius ergo rei cognitio anteceſſit Logicã, quàm ſcientia rei; cognitio enim rei, ſine cognitione rationis, quæ Logica eſt, nõ eſt ſcientia. Tertio poſt inuentionem autem, eius cognitio antecedit via doctrinæ, omnes alias ſcientias.

Ad quartum. Ad quartum facilis eſt ſolutio, nõ enim traduntur fallaciæ ſyllogiſmorum in Dialectica, vt eis vtamur, ſed vt eas cognoſcentes magis rectum ſyllogiſmum intelligamus: vt intellectum noſtrum ab erroribus, qui ex ignorantia earum, accidere poteſt, liberemus.

Ad quintum. Ad quintum reſpondeo, ad eas tantum ſciẽtias Dialecticam neceſſariam eſſe, quas antecedere poteſt. Quo fit vt cum ante ſe ipſam eſſe non poſſit, non dicatur ad ſe ipſam neceſſaria, ſed ad alias omnes ſcientias: quamuis, & in ipſa quoque Dialectica, pars vna cognita alteri profit ad partem alterã melius cognoſcendã. Immo vero id, quod eſt naturæ, iuuat ad rudẽ quandam, & imperfectam primam Dialecticæ cognitionem: & hæc imperfecta, rurſus facultatẽ præbet ad perfectiorem, & ita gradu quoddam ipſa ſe ipſam perficit, vſque ad ſummam vltimam perfectionem. Quam ob rem & ad ſe ipſam licèt diuerſis gradibus eſt neceſſaria. Hæc de prima quæſtione.

QVÆSTIO SECVNDA.

Vtrum Logica ſit ſcientia.

Prima diſtin. ſcientiæ. CIRCA tituli declarationem oportet aduertere ſcientiam dupliciter ſumi: vno modo pro ipſo actu, ſcilicet pro cognitione, qua cognoſcimus, quæ ſciẽtia actualis dicitur: altero modo, pro habitu, & prõptitudine, quæ ex frequenti alicuius cognitione in potentia cognoſcente remanet: Vt enim ex aſſidua circa aliquid operatione, quædam in nobis gignitur facilitas ad operandum poſtea, quæ dicitur habitus; ita ex frequenti intellectione alicuius, in intellectu ſupereſt promptitudo ad cognoſcendũ, quæ dicitur habitus cognoſcitiuus, & ſcientia habitualis. Eſt autem diſcrimen inter vtramque. Actualis non eſt, niſi illo tempore quo contemplamur. Habitualis vero etiã nobis non cognoſcentibus adeſt, & per eam ad cognoſcendum actualiter ſumus prompti, & certi.

Secunda diſtinct. Oportet præterea aduertere, ſcientiam tam actualem, quàm habitualem dupliciter vſurpari. Vno modo communiter pro quacunque cognitione, præſertim intellectus, ſiue ſit rei contingentis, ſiue rei neceſſariæ: idque ſiue certa, ſiue incerta ratione ſciamus: quo pacto omnes artes etiam Mechanicas ſcientias vocamus, & ſecundum quam ſcientiam dicimur etiam ſcire quæcunque cognoſcimus. Altero modo proprie pro cognitione rei tantum neceſſarię, & per ſuam cauſam ac demonſtrationem, ut dicemus: quo pacto Ariſt. conſiderat 1. Poſte. c. 2. Inter hanc autem ſcientiam actualem proprie dictam, & habitualem, eſt diſcrimen. Actualis enim multiplicatur ſecundum numerum propoſitionum cognitarum: alia enim cognitione actuali cognoſcitur, homo eſt riſibilis; alia, homo eſt diſciplinæ capax: alia, ſingulæ propoſitiones, quæ diuerſis demonſtrationibus demonſtrantur. Et hoc docet Ariſt. 1. Elen. c. 8 infinitæ, inquit, ſunt ſciẽtiæ: quia & demonſtrationes ſunt infinitæ. At ſciẽtia habitualis non multiplicatᷣ ſm numerũ cõcluſionũ: immo ſub vna ſcientia habituali

continentur multæ demonſtrationes, vt ſub vna Geometria, ſub vna Arithmetica, plures concluſiones ſciuntur. Quo aũt modo ſcientiæ habituales multiplicentur, inferius docebitur. Quæſtio igitur eſt de habituali ſcientia tam communiter accepta, quàm proprie. Eſt enim ſenſus quæſtionis. An Logica ſit ſciẽtia proprie dicta, an communiter dicta; quamuis communiter dicta abſolutè non eſt dicenda ſciẽtia. Quod autem dicitur de habituali, dici poteſt etiam de actuali, cum ab habituali procedat actualis.

Tituli quæſtionis ſenſus.

Prima opinio.

Circa ſecundum fuit quorundam antiquorum opinio, vt Themiſtij. j. Poſt. c. 24. quam ſequitur Aegidius Romanus. j. Elencho in principio. Et poſt hos aliqui Neoterici, Logicam non eſſe ſcientiam proprie dictam, ſed organum & inſtrumentũ, quo ſcientiæ acquiruntur. Pro hac autem opinione poteſt multipliciter duci argumentum. Primo, modus ſciendi non eſt ſcientia, Logica eſt modus ſciendi, ergo non eſt ſcientia. Maior eſt nota, modus enim operandi non eſt ipſa operatio; minor vero eſt ipſius Ariſtotelis, 2. Metaph. c. 5 vbi ait, abſurdum eſſe, quærere ſcientiã ſimul & modum ſciendi: vbi per modum ſciendi Dialecticam intelligit: vt D. Tho. & alij exponunt. Et idẽ ait. 2. Metaph. c. 3. & Auer. eodem 2. cõm. 15. Præterea ſecundo, Scientia verſatur circa aliquod obiectum. j. tractat de aliqua certa re, at Logica non tractat quicquam determinatum, ergo nõ eſt ſcientia. Maior eſt Ariſtot. multis in locis: præſertim 4. Meta. c. 1. & li. 11. Meta. c. 6. & 1. Poſt. c. 23. Minor eſt ipſius Ariſtotelis expreſſa. 1. Elen. c. 11. in principio. Et j. Poſte. in c. 8. in fine. j. Rheto. ad Theod. c. j. in fine, & 4. Meta. tex. 5. Tertio argumentor, Scientia eſt de rebus neceſſarijs, at Logica eſt de ſyllogiſmis, argumentationibus, quę non ſunt res neceſſariæ, immo aliquando ſunt, quando diſputatio fit; ceſſante autem diſputatione, non ſunt: ergo non eſt ſcientia. Maior eſt Ariſt. 1. Poſt. c. 7. Vltimo: vna pars Logicæ eſt deceptoria, & potius eſt ad errores, quàm ad ſcientias concipiendas, ergo Logica nõ eſt ſaltem ſecundum eam partem ſcientia.

Secunda opinio.

At oppoſita ſententia eſt cõmunis, nempe Logicam eſſe proprie ſcientiam: quam ſequitur S. Tho. 4. Meta. lect. 4. & Scot. q. j. ſuper prædicab. & Albertus Mag. ſuæ Logicæ. c. j. & Auic. c. j. ſuæ Logicæ. Solet autem iſta quæſtio ab antiquis ſub iſta forma exprimi. Vtrum Logica ſit pars Philoſophiæ? ut videre eſt apud Boet. in prologo ſuper Porphy. & Alber. c. 2. Logicæ, & Auicen. & Alpharab. in principio ſuæ Logicæ.

Vide de hac re quę Alexander. 1. Prior. in prologo, ibidem Philop. & Alpharabius, & Nyphus qui late id diſputant Themiſtius 1. Poſter. c. 24. eã negat eſſe ſcientiam.

Primum Fundamentum.

Pro huius quæſtionis determinatione ſit primum fundamentum. Scientia proprie dicta eſt habitus certus & euidens rei neceſſariæ per ſuam propriam cauſam: in qua definitione tres ſcientiæ continentur conditiones. Prima, quòd ſit de re neceſſaria, id eſt quæ aliter ſe habere non poteſt; rerum enim mutabilium & variabilium, quæ modo ſunt, & poſtea mutantur, non eſt ſciẽtia. j. Poſt. c. 24. ob quam rationem ſingularia & entia per accidens ad ſcientiam non ſpectant, vt docet Ariſt. 7. Meta. c. 15. Secũda, quòd ſit cognitio rei per cauſam: cum enim res etiam neceſſarias abſq; cauſa cognoſcimus, ſcientia non eſt; cum ſcire, rem ſit per cauſam cognoſcere. 2. c. lib. j. Poſt. & j. Phyſi. c. j. & j. Meta. c. 3. Tertia conditio eſt, quòd iſta cognitio ſit certa, & euidens: certa ad excludendam opinionem, quæ non eſt certa; euidens ad excludendam fidem, quæ licèt certa ſit, eſt tamẽ obſcura. Hæc autem fiunt, quando talis cognitio procedit per ſyllogiſmum bonum & perfectum: ſyllogiſmus enim bonus rẽ neceſſariam probans per ſuam cauſam, qui demõſtratio dicitur, generat ſcientiam.

Secũdum Fundamentum.

Sit ſecundum fundamentum maxime animaduertendum; ex cuius inconſideratione, non parua multis accidit deceptio. Aliud eſt modus operandi, aliud cognitio modi operandi. Modus operandi ſimul eſt cum ipſa operatione. At cognitio modi operandi eſt tantum in potentia cognoſcẽte: verbi gratia. eſt modus quidam operandi ignis, & hic eſt ſimul cum ipſa operatione; huiuſmodi cognitio eſt in homine cognoſcẽte. Vnde poteſt eſſe longe diuerſum vnum ab altero. Ita ſimiliter eſt modus intelligendi res, & eſt cognitio modi. Hæc duo, quamuis in eadem potentia ſint, ſcilicet in intellectu, vnum tamen ab altero ſecernitur. Modus enim cognoſcendi rem, eſt idem cum cognitione rei. At cognitio ipſius modi eſt alia cognitio per ſe diſtincta. Modus igitur cognoſcendi non eſt Lo-

gica,

gica, ſicut res ſcita non eſt ſcientia: ſed cognitio & contemplatio ipſius modi eſt Logica. At vero quia ipſa cognitio modi, quę Logica eſt, eſt in eodem, & in eadem potentia, in qua eſt ipſe modus cognoſcendi, fit vt aliqui ea in re decepti fuerint, idem eſſe vtrunque arbitrantes. Fit rurſus, vt intellectus cognito ſuo mõ cognoſcẽdi, iuuetur per talem cognitionem ad intelligendum perfectius: quod non fit in igne, quia ipſe non cognoſcit ſuum modum operandi. Propterea qui ſuum modum cognoſcit, poteſt illum iuuare. Ex quo præceſſit illa antiqua diſtinctio Logicæ, quã habet S. Tho. 4 Meta. lect. 4. & Scotus, & alij, in docentẽ, & vtentem. Vocatur enim Logica docẽs, quæ modum cognoſcendi contemplatur. Vocatur vtens ipſamet, quatenus cognita modum intelligendi perficit, & per eã Logici certo, prompte, & in omnibus diſcurſus, & ſyllogiſmos cõponunt, & varijs rerũ naturis applicant. Hoc obſeruandum eſt maxime.

diſtinctio Logicæ in docentem & vtentẽ.

Prima cõclusio. His ſuppoſitis ſit prima concluſio. Modus ſciendi ſeu intelligendi nõ eſt ſciã, nec ſimiliter Logica, ſecundũ quod ea vtimur, vt perfectiori modo cognoſcamus. Hęc cõcluſio eſt manifeſta. Modus enim operãdi, vt modus eſt, non eſt operatio, ſed qualitas operationis: & ſimiliter ille vſus Logicæ non eſt ſcĩa, ſicut vſus rei, vt vſus eſt, nõ eſt ipſa res. Quare nec vſus Logicæ eſt Logica abſolute, nec ſecundum talem conſiderationem eſt ſcientia, ſed dicitur Logica vtens, improprio forſan vocabulo. Potius dicenda paſſiue Logica exercita.

Secũda cõcluſio. Secunda concluſio. Logica docẽs, quę, ſcilicet tradit & ſpeculatur ipſum ſciendi modũ, abſq; dubio eſt proprie ſcientia. Et præter authoritates doctorũ inductas, probatur rõne ſumpta ex definitione ipſius ſcĩæ, expreſſa in priori fundamento. Logica eſt habitus certus, & euidens rei neceſſariæ per ſuam cauſam, & per demonſtrationẽ, ergo eſt ſcientia. Conſequentia eſt certa, Antecedens probatur. Concluſiones enim q̃ in Dialectica traduntur, ſunt neceſſariæ & demonſtratæ: ſicut illæ, quæ ſunt in Phyſica: ſicut enim eſt iſta neceſſaria, corpus naturale mouetur, ita, demõſtratio generat ſcientiam: Syllogiſmus Topicus conſtat ex probabilibus: & ſicut Phyſicus demonſtrat illam concluſionem p̃ ſuã cauſam, ſcilicet, omne habens naturã mouetur, corpus naturale habet naturã, ergo mouetur: ita Dialectici, ſeu Logicus ſuas demonſtrat concluſiones. Omnis ſyllogiſmus procedens ex probabilibus generat opinionem, Topicus eſt huiuſmodi, ergo generat opinionem. Secundo, præterea, illa eſt vere ſcĩa, quæ hẽt ꝓprium ſubiectũ, circa quod verſatur, de quo proprias paſſiones conſiderat, per propria principia demonſtrat; Dialectica vero eſt hmõi, nam ſiue ens rationis eius ſubiectũ aſſignetur, vt poſtea dicemus, ſiue argumentatio, aut ſyllogiſmus, aut quoduis aliud; tamen illud ſpeculatur, & eius propria principia, & partes &c.

Item quãuis Dialectica ſit vtilis ad omnes alias diſciplinas & ſcientias addiſcendas, non ideo, id admittit, quod habet in ſe, & per ſe, & ex ſe, etiam ſi non eſſet aliis vtilis, vel neceſſaria, ſicut & aliæ ſcientię, quæ alijs ſunt vtiles vel neceſſarię, nõ ideo ſunt ſcientiæ. Declaratur ſiſr, vt bonum, aliud eſt honeſtũ, aliud eſt vtile; ſed tamẽ in aliquo vtrumque ſimul coniungi contingit, vt & idem ſit honeſtũ, & vtile. Vt, verbi gratia, fortiter in bello pugnare, ad ſui & ſuorũ defenſionẽ. Nec vero quia illud bonũ ſit vtile, ideo amittit rõnem honeſti, ſed in ſe, & per ſe eſt honeſtum; ita ſciẽtia vna, vt verbi gratia Dialectica, quãuis ſit ad alias omnes vtilis vel neceſſaria, non ideo rationem ſcientiæ, quam babet ex ſe, & in ſe: quam etiam quidem ſi nulli eſſet vtilis, etiam ſi ad nullam ſcientiam viam præſtaret, tamen in ſe haberet.

Ad primũ argumentũ Reſpon. conceſſa maiori, negando minorem, ſi loquatur de Logica docente, iſta enim non eſt modus ſciendi, ſed ſpeculatur & oſtẽdit modum ſciendi; nec Ariſt. vel Auer. docet, modũ ſciendi eſſe ipſam Logicam; ſed dicit, prius oportere cognoſcere modum ſciẽdi, quàm alias ſcientias, non vero ſimul vtrunque quærere. Cognitio autem hæc modi Logica eſt. *Ad primũ*

Ad ſecundum Reſpon. dupliciter poſſe Logicam conſiderari, aut ſecundum ea inſtrumenta, & modũ ſciendi de quo tractat; aut ſecundum materiã, cui talis modus & inſtrumenta applicantur. Si Logica primo modo conſideretur, babet obiectum determinatum de quo ſit, nempe ipſa inſtru- *Ad ſcdm.*

ſtrumenta & modum ſciendi, & ſecundũ hoc, eſt ſcientia determinata: at ſi conſideretur ſecundum materiam, cui applicantur eius inſtrumenta, eſt admodũ vaſta; quia dat modum cognoſcendi quamcũq; rem. Hoc volunt loca Ariſto. non tamen id impedit, quominus obiectum habeat determinatum, quod ſcientiam particularem poſſit conſtituere.

Ad tertiũ Ad tertium Reſpondeo quamuis iſte ſyllogiſmus, vel ille nõ ſit neceſſarius, & perpetuus; tñ iſtæ propoſitiones, ſyllogiſmus eſt compoſitus ex tribus terminis, argumẽtatio eſt cõſequentia, & aliç ſimiles, ita ſunt neceſſariç; ſicut corpus naturale mouetur; ignis eſt calidus, de quibus eſt Phyſica. Et hoc ſolum eſt neceſſarium ad ſcientiam: p accidens eſt, quòd non ſit iſte vel ille ſyllogiſmus, ſicut quòd corrumpatur iſte vel ille ignis: iſtæ.n.cẽs propoſitiones ſunt de extremis naturaliter ſupponentibus.

Ad quartum. Ad quartum eſt facilis reſponſio, Logica enim, quæ docet illos fallacias, ita vera, & neceſſaria eſt, ſicut quæ docet alias partes: & ſicut iſta eſt neceſſaria, demonſtratio generat ſcientiam: ita iſta, Sophiſticus ſyllogiſmus generat errorem. Verũ eſt, ꝙ vſus Sophiſmatis facit errorem, ſed iſte vſus non eſt Logica, nec propterea reijcienda eſt iſta pars, quaſi doceat malum; quia id docet, vt non erremus; abuſus eſt potius Logicæ alios decipere. Hoc autem nihil refert, nã bono poſſumus abuti nec propterea ſit malum.

QVÆSTIO III.

Vtrum Logica ſit vna ſcientia.

Quid ſit vnum & vnitas. Circa titulum huius quæſtionis, vt intelligamus quid ſit vna ſcientia. Primo aduertẽdum eſt illud dici vnum quod duo habet. Primo, eſt indiuiduum eſſe in ſe. Secundo eſt, diuiſum eſſe à quolibet alio extra ſe: vt lignũ vnum dicitur, quod in ſe non eſt in partes ſciſſum, ſed continuum, & tamen eſt diſtinctum, & diuiſum ab alijs omnibus. Vnde vnitas ſecundum quam vnum eſt, eſt indiuiſio in ſe, & diuiſio à quolibet alio.

Quotuplex vnitas. Hæc vnitas triplex eſt; quædam numerica, quædam ſpecifica, quædam generica. Vnitas numerica eſt, ſecundum quam, quælibet res ſingularis eſt vna. Vnitas ſpecifica eſt, ſecundum quam plura ſingularia habentia vnicam proximam definitionem, ſunt vnum, vt Petrus, Ioannes, & Martinus dũr vnius eſſe naturæ, quia vnicam participant definitionem, ſcilicet ꝙ ſunt animal rationale, iſta tamen Vnitas eſt ſpecifica, nam de vnitate numerica id dici non poteſt, cum alia ſit vnius, alia alterius. Vnitas generica eſt inter illa, quæ quamuis diuerſas habeant proximas definitiones, ac propterea ſpecie differre dicantur, tamen conueniunt in vnica definitione ſuperiori: vt homo & leo habent quidem diuerſas definitiones, tamen participant definitionem animalis ex æquo, & propterea ſunt vnius naturæ genericæ. Per hæc patebit, quid ſit differre numero, ſpecie, vel genere. Differunt enim numero, quæ diuerſam ſortiuntur numericam vnitatem, vnam definitionem participantia. Specie vero, quæ diſtinctas habent definitiones in vna tamen ſuperiori conueniũt. Diſtincta genere quæ nulla definitione cõuen̄iunt, vel habent diuerſas definitiones communes: vt animata, & inanimata, genere differunt, quia ſub ſe varia comprehẽdunt genera.

Quæ ſit ſcientiæ vnitas, & quotuplex. Eſt Secundo aduertendum, has vnitates, aliter in ſubſtantijs, aliter in ſcientijs, & habitibus ſumi. In ſubſtantijs enim accipiuntur ſecundum ſe, & ab eo, quod in eis eſt ſcilicet à ſua natura, & definitione. At in ſcientijs non ſic: ſed vnitas numerica ſumitur ab vnitate ſubiecti proximi, in quo eſt, ſicut reliqua accidentia, vnde illa eſt vna numero ſcientia, quæ eſt in vnico intellectu, ſicut vna albedo quæ eſt ĩ vnico ſubiecto: & è contrario ſcientiæ quæ ſunt in diuerſis ſubiectis ſunt numero diſtinctæ, vt alia eſt Dialectica tua, alia eſt mea, alia illius, ſicut alia albedo huius Cygni, alia illius. Vnitas vero ſpecifica, ſeu generica, ab vnitate obiecti ideſt rei, de qua tractat, & finis, ad quem ordinatur, vt illa dicatur vna ſcientia ſpecie, quç vnius obiecti ſpecifici, & finis eſt: illa vero vna genere, quæ vnius rei genericæ, & vnius finis cõmunis eſt: & è contrario ſit diuerſitas ſpecifica, & generica. Hinc ſit vt cũ ſcientiæ, & habitus ab obiectis ſumant ſuam vnitatem & à fine, definiuntur aliquando per vnum, aliquando per alterum, aliquando

per

per vtrunque, vt docet Ammonius in primo Prædicab. poteris enim Medicinam definire per obiectum ſolum: eſt ars, quæ circa humana corpora verſatur: à fine, eſt ars ſanitatis effectiua: ab vtroque vero, eſt ars, quæ circa humana corpora verſatur, eorum ſanitatis effectiua.

Tit qõnis ſenſus. His ſuppoſitis eſt ſenſus quæſtionis, nõ de vnitate numerica, clarũ eſt. n. eſſe plures ſecundũ pluralitatem ſubiectorũ. Sed de ſpecifica, ſeu generica: ſcilicet an ſint plures Logicæ ſpecies, ſeu genera, quæ de diuerſis rebus tractent. Hæc de titulo qõnis.

Prima opinio. Circa Secundam quæſtionis partẽ. Fuit opinio Nominalium multas eſſe Logicas, iuxta numerum eorum, quæ tractantur. Vnde alius eſt habitus, & alia Logica, quæ docet definire; alia, quæ docet diuidere, alia, quæ docet ſyllogiſmos topicos, & alia quæ docet demonſtratiuos. Immo ſecundum numerum concluſionum, quæ in Dialectica ſunt, tot eſſe Logicas, & habitus. Hæc ſententia probatur primo: habitus diſtinguuntur per obiecta. ſed in Logica ſunt plura obiecta ſpecie differentia, ergo non eſt vna Logica. Maior eſt certa. Minor patet: nam alia Logicę pars eſt de ſyllogiſmo. alia, de demonſtratione, alia, de diuiſione. Pręterea ſecundo poteſt quis habere habitum, & eſſe promptus in definitionibus cognoſcendis, non autem in demonſtrationibus ſeu ſyllogiſmis, ergo alius eſt habitus pro illis, alius pro his. Atque adeo non eſt vna Logica.

Secunda opinio. Alia fuit opinio Capreoli. Prolog. I. Sen. q. 3. quem ſequuntur aliqui diſcipuli ſancti Thomæ: hi enim ſuſtinent, Logicam eſſe vnam ſpecie, & vnicum habitum ſimplicẽ, vt enim in igne non ſunt multi calores, ſed vnicus, quo diuerſa calefacit, ita in intellectu eſt vnica ſimplex qualitas & habitus, quo omnibus concluſionibus, quæ in Logica ſunt, aſſentimus. Iſta ſñia probatur primo. Ita ſe habet habitus ad ſuum obiectum, ſicut potentia ad ſuũ: ſed vnica eſt potentia ſimplex, qua multa percipimus obiecta, puta vnicus viſus, quo multos colores videmus: ergo vnicus & ſimplex erit habitus quo multas concluſiones vnius rationis cognoſcimus. Secundo pręterea, Logica eſt vna ſcientia, ergo eſt vnus habitus, ergo eſt vna qualitas. Tenet illatio à ſpecie ad genus: ſicut eſt vnus homo, ergo vnum animal, ergo vnũ corpus.

Primum fundamẽtum. Pro deciſione huius quæſtionis ſit primum fundamentũ. Intellectus noſter habet duplices operationes. Prior operatio eſt, qua res ipſas ſimpliciter, vel compoſita cognitione percipit; vt quando cogitat hominem, leonem, plantam: ſeu hominem eſſe animal, leonem non eſſe hominem, & talis operatio dicitur apprehenſio. Poſterior operatio eſt, aſſentire, & acquieſcere rebus cognitis & apprehenſis cognitione compoſita, quæ operatio dicitur iudiciũ, ſiue etiã diſſenſio: vt quando iudicat, ac aſſentit huic, homo eſt animal, diſſentit vero huic, homo non eſt lapis: & ex hac operatione oritur veritas vel falſitas: non enim eſt deceptus intellectus in apprehẽſione; quantumcunque apprehẽdat aliter quàm ſe habet res: ſed quando aſſentit apprehenſioni rei, non ſic ſe habentis. Verum autem eſt, quando aſſentit apprehenſioni rei ſic ſe habentis. Scientia ergo, quæ intellectũ perficit ad verum, potius perficit actus iudicij intellectus vt aſſentiat cui aſſentire oportet: diſſentiat, cui diſſentiendum eſt. Propterea ſciẽtia dicitur habitus iudicatiuus. Præter hoc etiam perficit intellectus apprehenſionem, nam qui ſcit apprehenſiones & compoſitiones rectas, per ſcientiam efficit, quibus aſſentit.

Secundũ fundam. Sit Secundum fundamentum. Ad has duas operationes exercendas, duo concurrunt: ex parte rei, quæ intelligitur, vnum; alterum, ex parte intellectus. Ex parte rei concurrit ipſius ſimilitudo recepta in intellectu: vt enim viſus ad videndum recipit in ſe quandam obiecti imaginem, ſeu ſimilitudinem, quæ dicitur ſpecies: ita intellectus ad intelligendum. Alterum ex parte ipſius intellectus, ſcilicet promptitudo ad facilius & certius iudicandum, quæ dr̃ habitus. Eſt tamen inter vtrumque diſcrimen. Species enim eſt neceſſaria ad cognitionem, ita, vt ſine ea cognitio eſſe nequeat: at habitus non eſt neceſſarius ſimpliciter ad iudicandum; cum ſolus intellectus iudicare poſſit: ſed ad perfectius iudicandum, & cognoſcendũ: habitus enim perficit operationem potentiæ, vt docet Ariſt. 7. Phyſic. c. 3. Scientia igitur eſt ipſe habitus intellectus ipſum ad iudicandum de rebus apprehenſis perficiens.

Sit Tertium fundamentum. Habitus & ſcien-

ſcientiæ diſtinguuntur per diſtinctionem rerum, de quibus tractant, & erga quas verſantur; non tamen quæcunq; rerũ diſtinctio diuerſas ſcientias facit, ſed diſtinctio obiecti formalis. In obiecto enim & re qualibet, quæ ſub ſcientia continetur, duo ſunt conſideranda ſicut in obiecto potentiarum. Vnum, id quod talis ſcientia cognoſcit, & erga quod talis potentia operatur; vt albedo, quæ videtur ab oculo; planta, quæ conſideratur a Philoſopho. Alterum, id rõne cuius, illud prius ſub tali ſciã cadit, ſeu à tali potentia percipitur; vt in viſu eſt color, albedo enim videtur ab oculo, quia color eſt, & planta conſideratur à Philoſopho, q̃a corpus naturale eſt; prius dicitur obiectum materiale, poſterius aũt formale obiectum. Poteſtque eſſe, vt multa obiecta materialia cõtineantur ſub vnico formali, vt albedo, nigredo, rubedo ſub colore, cuius ratione à viſu percipiuntur. Diſtĩctio igitur generica, ſeu ſpecifica ſciẽtiarum, ab obiecti vnitate vel diuerſitate formali ſumenda eſt: vt enim non ponitur diuerſus viſus ad albedinem percipiendam, & alius ad nigredinem: quia quãmuis ſint duo obiecta, ſunt tamen materialia, & conueniunt in vnica ratione formali coloris. Ita in ſcientijs ſit; licet multa tractentur, tamen ſi ſub vnica formali ratione comprehendantur, erit vna ſcientia genere, vel ſpecie.

Prima cõcluſio. His igitur ſuppoſitis, ſit prima concluſio. Logica abſolute & ſimpliciter eſt dicenda vna ſciẽtia. Hæc probatur. Vna ſciẽtia eſt, quæ eſt vnius obiecti, ſed Logica vnius eſt obiectum; ergo eſt vna ſciẽtia. Maior eſt Ariſt. 1. Poſt. c. 23. Minor eſt certa, & probabitur inferius eſſe ens rõnis Logicũ, ſeu ſciendi modũ, quod idẽ eſt. Neq, argumentum Nominalium prius factum quicq̃ probat; quamuis enim multæ ſint res quæ tractantur in Logica, tamen conueniunt ſub vnica ratione formali obiecti, ſcilicet quæ ad argumentationem ordinantur; ſicut in Philoſophia & quauis alia ſcientia.

Secunda concluſio. Secunda Concluſio. Logica plures partes habet ſub ſe ſpecie differentes, quæ tamen ſub vnica rõne formali generica conueniunt, ac propterea vnius eſt generis Logica ipſa. Hæc concluſio patet; nam in libris De interpretatione eſt aliud partiale obiectum: aliud in libris Priorum, aliud in alijs; hæc tamen omnia ſub rõne modi ſciendi, ſeu argumentationis comprehenduntur, quam Logicus primo conſiderat.

Tertia cõcluſio. Tertia Concluſio. in Logica ſunt plures habitus partiales ſecundũ diuerſas partes præcipuas ipſius Logicæ, & hoc patet ſecundo argumento Nominalium; non tamen propterea ſequitur eſſe plures Logicas, ſeu plures partes Logicæ; Logica enim conſtat ex pluribus habitibus partialibus vnam ſcientiam facientibus; quia eorum obiecta ſub vnica ratione generica formali conueniunt. Nec eſt ſimile de potentia; nam potẽtia à natura eſt, habitus vero partim ab obiecto fit, partim à nobis. Ad aliud autem quo arguitur, eſt vna ſcientia, ergo vnus habitus, concedo conſequens in hoc ſenſu: quòd eſt vnus totalis, conflatus tamen ex multis partialibus. Nec eſt hoc præter doctrinam Ariſtotelis, qui 5. Meta. c. 6. docet, quæ ſunt plura in vno genere, poſſunt eſſe vnũ in altero: vt plures milites in ratione ſubſtantiæ ſunt multi, in ratione quãtitatis ſunt vnus numerus.

Quarta cõcluſio. Quarta concluſio. Probabilis eſt ſententia Capreoli, quòd ſit vnus ſimplex habitus, vt probant argumenta, & alia, quæ poſſent adduci. Sed quia admodum Metaphyſica eſt, omittatur in proprium locum.

QVÆSTIO IIII.

Vtrum Logica ſit ſcientia ſpeculatiua, an practica.

Quid ſciẽtia practica & ſpeculatiua. IN diſputatione præſenti primo nobis, quis ſenſus huius quæſtionis ſit, aperiẽdum eſt. Practica ſcientia idem eſt, quod operatiua. Speculatiua vero idem, quod cognoſcitiua, ſeu contemplatiua. Dicitur autem ſcientia practica illa, cuius cognitio ordinatur ad opus, ideſt quando per eam cognoſcimus vt operemur. Speculatiua vero, per quam ſolum cognoſcimus, nec talis cognitio ad opus eſt aliquod ordinata. Iuxta hoc quæritur de Logica, an ſit Practica, vel Speculatiua.

Prima opinio. Fuit ſententia quorundã Neotericorũ, Logicam eſſe Practicam. Huius opinionis eſt primum argumentum. Illa ſcientia eſt Practica, cuius finis eſt operari, ſed finis Logicæ eſt operari, ergo eſt Practica.

Ma-

Maior eſt nota: minor probatur: quia finis eius eſt ſyllogiſmos & diſcurſus facere, hoc autem eſt operari. Secundo, ſcientia Practica eſt de obiecto operabili & factibili à nobis; at obiectum Dialecticæ ſcilicet argumentario, eſt à nobis factibile, ergo eſt practica. Tertio, ſcientia Practica cauſatur in dirigendis & ordinandis aliquibus operationibus noſtris: vt ars pingendi ordinat tales operationes, quibus pingimus: ſimiliter reliquæ artes: ſed Logica verſatur in dirigendis intellectus operationibus, vt ait S. Tho. primo. Perihet. & 1. Poſte. ergo eſt Practica.

Primũ fũdamentũ. Pro huius quæſtionis determinatione, ſit primum fundamentum. Scientia Practica & Speculatiua in vno conueniunt, in alijs differunt: conueniunt enim, quia ſicut per ſcientiam ſpeculatiuam res cognoſcimus, & de ipſis iudicamus; ita ſimiliter per practicam: vt enim Phyſicus per Phyſicam cognoſcit plantas: ita artifex per artem, & ſcientiam practicam, cognoſcit res, quas operatur. Differunt autem primo, in fine: per ſcientiam enim Speculatiuam rem cognoſcimus, non vt illam operemur; at per practicã cognoſcimus, vt operemur. Hanc autem conuenientiam Practicæ & Speculatiuæ, ſimul & differentiam, non male explicuit Auerroes 2. Meta. cõ. 3. Per Speculatiuam, inquit, ſcimus, vt ſciamus: per Practicam ſumus ſcientes, vt operemur. Eſt autem duplex finis, intrinſecus, & extrinſecus: intrinſecus eſt, ad quẽ ſcientia ex ſua natura ordinatur: extrinſecus, qui finis ſcientis dicitur, eſt quem ſibi proponit, qui eã ſcientiam habet vel addiſcit: vt qui diſceret Philoſophiã animo lucrandi, vel qui diſceret artem ædificandi, vt ſciret ſolum. Hic autem finis extrinſecus nõ facit ſcientiam Practicam aut Speculatiuam; ſed intrinſecus. Secundo differunt in modo operandi. Practica enim procedit modo practico, ſeu operatiuo; conſiderat rem, vt ſimul tradat modum operandi. Propterea 2. Met. c. 3. dixit Ariſtoteles, Practicum non conſiderare cauſam ſecũdum ſe, ſed in ordine ad opus. At Speculatiua ſolum procedit via cognitionis, nec modum tradit operandi. Hinc ſequitur, cum practicæ finis ſit operari, & modo operatiuo procedat; quòd neceſſario tractet de re, quæ ſit à nobis: non tamen propterea eſt Practica, licèt hoc ſit neceſſarium: quia poteſt eſſe Speculatiua de re, quam efficimus: vt Geometria, quæ eſt de figuris. Sed differentia conſiſtit in fine intrinſeco, vt vult Ariſto. 2. Met. c. 3. & in modo procedendi: ex quo fit, ſcientiam Practicam & Speculatiuam non differre penes actum ſuum proprium immediatum; quia per vtramq; primo intelligimus res: nec in obiecto; cum poſſit eſſe Speculatiua de re à nobis facienda; ſed in fine, & modo. Vnde in quauis ſcietia Practica, primo reperitur Speculatio operum, quæ tractat & facit; deinde præcepta faciendorum eorum operum; quo ſcilicet modo fiant; quæ proprie cognitio eſt ipſa Practica. Sed hæc præterea duplex: vel in vniuerſali; vt temperate agẽdum eſt, emittendus eſt ſanguis in dolore laterali: vel in particulari, tunc, nunc, & hoc modo, quod eſt prudentia, & experti Medici. & 3. de anima c. 10

Secundũ fundamẽtum. Sit ſecundum fundamentum. Cum ſciẽtia Practica ſit propter operationem: operatio autem duplex ſit; quædam, quæ dicitur actio, quædam, quæ dicitur effectio; erit duplex ſcientia Practica, quædã actiua, quędam effectiua. Actio vero eſt operatio immanens, nec in aliquam materiam exteriorem tranſiens: vt triſtari, ſentire, amare. Effectio vero eſt operatio in materiam exteriorem tranſiens; vt ſcribere, pingere, ædificare, Sciẽtia igitur effectiua dicitur, cuius finis eſt recte has exteriores operationes efficere: quales ſunt artes Mechanicæ. Vnde Ariſtoteles 6. Ethicorum. cap. tertio, Ars, ait, eſt habitus verus, cum ratione factiuus. Scientia autem actiua quæ moralis dicitur, eſt, cuius finis ſunt immanẽtes operationes: qualis eſt prudentia, quæ dicitur habitus verus cum ratione actiuus.

Vnde Ariſt. 6. Meta. c. 1. omnis, inquit, ſciẽtia aut eſt actiua, aut factiua, aut Theorica, aut Speculatiua. Sumit autem hic ſciẽtiam largo modo pro quocunq; habitu intellectiuo. Inter has tres autẽ ſcientias cõſtituit diſcrimen quoddam notandum, 1. Meta. c. 6. & 6. Meta. c. 1. In ſpeculatinis principium eſt in ipſis rebus. i. nos ſumus cognitionem ab ipſis rebus, & ſcientia noſtra ſpeculatiua cõformatur ipſis rebus: vt tunc perfecta ſit, quando ipſis rebus adæquatur. Propterea obiectum in his dicitur principium & menſura ſciẽtiæ. At in Practicis, rerum cognitarum principium eſt in

nobis, quia nos ſumus cauſa rei, & noſtra ſcientia eſt rerum ipſarum menſura; vt talis ſit res, qualis ſcientia, à qua procedit. Intereſt tamen, quòd principium actiuę eſt electio voluntatis, à prudentia regulata: vnde agibile & eligibile idem eſt. At principium in factiuis, eſt ars quæ in intellectu eſt: ex quo ſequitur quoddam notatu dignum: videlicet illam ſcientiam, quæ non dirigit operationes immanentes, vt ab electione voluntatis procedunt, non eſſe actiuam. Quæ eſt expreſſa ſententia Ariſtotelis loco citato. 6. Met. & 6. Eth. c. 10. Principiū, inquit, actionis eſt electio. Sequitur etiam ꝙ intellectus, ſeu ſciētia practica habet pro fine actionem, ſeu operationem aliquam extra ipſum intellectū: vt clariſſime colligitur ex Ariſt. 3. de Aīa. c. 9. & docte tradit Alb. Magnus. 3. de aīa. trac. 4. c. 4.

Tertiū fūdamentū. Sit tertium fundamentum. Ex iſtis poteſt colligi triplex diſcrimen inter ſcientiā proprie dictam, & artem. Primo in fine: finis ſcientiæ eſt ſpeculatio & contemplatio ſui obiecti: finis artis eſt aliquod opus, aut operatio extra ipſum intellectum. Secundo, in obiecto: ars enim eſt de rebus cōtingentibus. 6. Ethi c. 4. ſcilicet non de rebus, ꝙ poſſunt eſſe, & nō eſſe ſolū, ſed de rebus, quæ cum ſint, poſſunt aliter & aliter ſe habere: vt eſt ars ſcribendi; quia ſcribere, poteſt aliter & aliter fieri. Prudentia eſt circa actus, qui cum ſint, poſſunt aliter; ſcilicet bene, aut male fieri. Eſt autem ars & prudentia, vt bene recteq; fiant. At ſcientia eſt de rebus neceſſariis, quæ ſemper ſunt & eodem modo. Diſcrimen tertium eſt in modo procedendi: ars conſiderat rem, qualiter fiat, & cauſas applicat ad opus: propterea componendo ſemper procedit; & ſpecies compoſitas formando. At ſcientia, qualiter res ſit, conſiderat, & ſemper minutiſſimas, & vltimas eius cauſas, & principia ſpeculatur. His igitur ſuppoſitis.

Prima cōcluſio. Sit prima concluſio. Abſolue loquendo, Logica non eſt proprie Practica ſciētia, nec etiam ars. Probatur primo. Si eſſet Practica; vel eſſet actiua, vel effectiua, ſed neutra harum, ergo non eſt Practica. Maior eſt nōta ex Ariſtotele loco citato. Minor probatur. Non effectiua, quia eius operatio non tranſit in materiam externam. Non actiua, quia non eſt circa actionem, quæ procedat ab electione voluntatis, cum eius actio ſit intellectū diſcurrere. Secundo, ſcientia Practica, aut ars, habet pro fine aliquid extra ītellectum: at ſyllogizare & diſcurrere, eſt opus ipſius intellectus, ergo abſolute non eſt ars. Tertio, ars, & ſcientia Practica, proprie rei naturam non tractant; ſed qualiter fiat tantum oſtendunt: at Logica naturam argumentationis & ſyllogiſmi aperit; nec qualiter fiant, per ſe ſolum oſtendit: ergo nō eſt proprie Practica. Ex quo patet, quòd finis proximus & intrinſecus Logicæ eſt modi procedendi cognitio: finis ſequens; ſcientia rei, quæ ex cognitione modi procedit: finis remotus, per Logicam ſyllogiſmos conſtituere.

Secūda cōcluſio. Secunda concluſio. Logica habet aliquid artis & practicę: hoc ſcilicet quòd in aliquē finem extra ſe ipſam ordinetur, ſcilicet in rei ſcientiam: & per eam operationes intellectus regulentur; ac propterea dicitur ars rationalis, ars artium. Quæ concluſio ſatis ex dictis eſt manifeſta.

Tertia cōcluſio. Tertia concluſio. Simpliciter eſt dicenda Speculatiua, vt patet rationibus ad primam concluſionem inductis. Probatur. Quia licet tradat præcepta argumentandi & definiendi &c. tamen per ſe primo ſpeculatur quid ſit argumentatio, definitio, diuiſio, & cętera omnia. Deinde his perſpectis, præcipit vt fiat. Ad primum argumentum reſpondetur, negādo finem proximū eſſe ſyllogiſmos facere; ſed id conſequi ex eorum cognitione; ſicut qui, cognita natura trianguli poteſt triangulum facere. Ad ſecundum negatur conſequentia, eſt enim fallacia accidentis: iſta n. conſequentia eſt bona. Si eſt Practica, ergo de obiecto factibili: & à negatione conſequentis; ſi nō eſt de obiecto factibili: ergo non eſt Practica: non tamen valet, ab affirmatione conſequentis. Si eſt de obiecto operabili, ergo eſt Practica; niſi finis ſit operatio, vt diximus.

Ad tertium reſpondetur: illud probare ſecundum quid eſſe Practicam; & ita vocari ſolere quādam artem; non tamen abſolute, quia deficiunt illa quæ ſunt de ratione artis & ſcientiæ proprie Practicæ.

QVÆSTIO V.

Quod ſit ſubiectum Logicæ.

Quot modis dicatur ſubiectum. VOcabulum hoc, ſubiectum, multipliciter apud Ariſtotelem vſurpatur. Vno enim

enim modo ſignificat inferius alicuius ſuperioris: quo pacto in Anteprædicamentis dicit Ariſtoteles, quædam de ſubiecto dicuntur. Secundo pro vna parte propoſitionis; quomodo dicitur, propoſitio, conſtat ex ſubiecto & prædicato. Tertio pro illo cui inſunt accidentia; vt corpus eſt ſubiectū albedinis, hoc dr̃ ſubiectū inhæſionis: prima verò ſubiecta prædicationis. Quarto ſubiectū, pro eo quod à ſcientia primo conſideratur: vt idē ſit qd obiectū. Vñ Ariſt. 1. Poſt. c. 23 vna ſciētia eſt vnius generis ſubiecti: & ſic in præſenti ſumitur; quod dr̃ etiam materia. Sed materia multipliciter etiam ſumitur. Primo, pro ſubſtātia, in qua recipitur forma ſubſtantialis; quomodo dicitur, materia animæ eſt corpus: & ſic ſumitur 1. Phyſi. Secundo pro eo, ex quo aliquid fit, vt ferrum eſt materia ſerræ; quia ex eo fit: & ſic ſumitur 2. Phyſi. c. 3. Tertio pro eo, cui applicatur opus artis: vt materia fabri eſt ferrum, quia opus ſuum in ferro facit. Quarto, pro illo, circa quod ſciētia verſatur. Quæ dicitur materia circa quam: & ſic idem eſt cū obiecto, & ſubiecto ſumpto vltimo modo: & ſecundū hoc, eſt quæſtio de ſubiecto Logicæ, ſcilicet quid ſit id, de quo, præcipue ſit Logica.

Vt autem aliquid ſit ſubiectū, ſeu obiectum in aliqua ſcientia, quatuor ſunt neceſſaria, duo ex parte obiecti: duo ex parte ipſius ſcientiæ. Primum ex parte ſubiecti, vt contineat omnia, quæ tractātur in ſcientia adæquatè, vt nihil ſit ſub illa ſciētia, quod non contineatur ab illo obiecto: nec illud obiectum contineat quicquam, quod non ſit ſub tali ſcientia. Secundo, quod det vnitatem & ſpeciē ſcientiæ, id eſt ab eo ſit ſciētia vna ab alijs diſtincta, & per illud definiri poſſit. Tertio, ex parte ſcientiæ; vt nihil ſcientia conſideret, quod non ſit ſubiectū, vel ad ſubiectum pertinens. Quarto, quòd tradat cauſas ſui ſubiecti. 11. Meta. c. 6. & paſſiones ſeu ꝓprietates. 4. Met. c. 1. & inferiora, partes, & ſpecies ipſi⁹. 4. Met. tex. 3.

Prĩa opinio. Circa hanc quæſtionem fuit opinio Scoti. q. 2. vniuerſaliū, & Ægidij Romani. Syllogiſmum eſſe ſubiectum Logicæ, ratio eſt, Logica enim docet rationes & diſcurſus intellectus: ſed inter omnes præcipuus eſt ſyllogiſmus, ergo hic eſt obiectum eius.

Secūda opinio. Secunda Opinio fuit Auic. Logi. c. 3. & Alga. Log. c. 2. quā ſequitur Albertus Magnus lib. Prædicabilium. cap. 4 argumentationem eſſe obiectū. Cuius rō eſt. Logica tradit modū ꝓcedendi ex noto ad ignotū, ſed non ſolū per ſyllm̄, ſed per quācunq; argumentationē hoc fit: ergo argumentatio eſt ſubiectū. Tertia opinio eſt Amm. eſſe non oēm argumentationem, ſed potiſſimam omnium, videlicet demonſtrationē, cuius cauſa omnia conſiderari videntur à Logica. Quarta opinio eſt Neotericorum quorūdam, orationem eſſe ſubiectum Logicæ: nec iſti ſumunt quancunq; orationē, ſed illam, quæ eſt ignoti manifeſtatiua, qualis eſt definitio, diuiſio, & argumentatio. Huius ratio eſt: Logica tradit modum cognoſcendi, ſed hic non ſola eſt argumentatio, ſed definitio & diuiſio, per quas explicatur natura, & partes rei; hæc per illas cognoſcuntur & ſciuntur, ergo aliquid, vt eſt his commune, erit ſubiectum. Iſta ſententia fuit antiqua, eorum ſcilicet qui ſermonem faciebant Logicæ communi obiectū, quaſi idem eſſet Logica, qd ſermocinalis: quos impugnat Auic. & Alber. locis citatis. Quinta ſententia fuit ſancti Thomę 4. Meta. lect. 4. q aſſerit ens rationis eſſe ſubiectum Logicæ. Ratio huius eſt: quia ens rationis comprehendit ea, quæ ſunt in Logica, quæ tamen ſub oratione, argumentatione, vel ſyllogiſmo non continentur, vt prædicatum, ſubiectū, genus, ſpecies. Pro declaratione vero huius entis rationis eſt aduertendum. Res dupliciter poſſunt cōſiderari. Vno modo ſecundum ſe, & ſuam naturam: altero modo, ſecundum quòd à noſtro intellectu percipiuntur. Si in ſe cōſiderentur, habent quaſdam proprietates ſibi conſequentes, vt quòd homo ſit riſibilis, ſit coloratus, ſit quantus. Si vero conſiderentur, vt à nobis ſunt intellectæ; habēt alias proprietates; ſcilicet eſſe ſubiectum, eſſe prædicatum, eſſe genus, eſſe propoſitionem. Inter has autem & illas, vnum intereſt, quòd illæ ſunt in ipſis rebus: albedo enim, calor, & alia accidētia rebus inſunt: at iſtæ ſunt extrinſecæ: vt enim columna eſt mihi dextra, non quia in ipſa ſit aliquid, à quo dicatur dextra, ſed ab extrinſeco; q̄a ego habeo illam ad dexteram meam: ita iſtæ res dicuntur genera, ſubiectum &c. nō quòd in eis ſint iſtæ ꝓprietates, ſed ab extrinſeco proueniunt; ex eo quòd à nobis tali modo, vel tali cognoſcuntur: & propterea

Tertia opinio.

Quarta opinio.

Quinta opinio.

Qd ſit ens rationis.

pterea tales proprietates dicuntur entia rationis, ideſt, intellectus, quia ab intellectu cognoſcente, rebus adueniant. Dicuntur pariter intentionis ſecundæ: quia cũ prius ſit rem eſſe in ſe, quàm à nobis intelligi; proprietates aduenientes rei ſecundũ quod eſt in ſe, dicuntur primæ intentiones: poſteriores vero, ſecundæ intentiones. Ex quo patet, quod ens rationis eſt ꝓprietas extrinſeca adueniens rebus, vt ab intellectu percipitur. Hoc voluit ſanctus Thom. eſſe ſubiectum Logicæ: cum nihil ſit in Logica, quod non ſit talis proprietas rei. Sunt præterea iſtis correſpondentia, in ipſis cognitionibus entia alia rationis illis correlatiua: rei inquàm reſpectus ad cognitionẽ, & contra reſpectus hic rationis cognitionis ad rem. Iſtæ itaq; ſunt opiniones præcipuæ.

Primum Fundamentum.

Pro huius determinatione ſit primum fundamentum. Logica, ſi vocabuli ſignificatio conſideretur, idem eſt quod ſcientia ſermocinalis, ſeu rationalis: qua ratione Grammaticam, Rhetoricam, Dialecticam, ſub ſe complectitur, quia omnes in ſermone verſantur: tamen cum diſcrimine. Grãmatica enim ſolum ſermonem per ſe conſiderat; cum nihil aliud intẽdat, quàm congruum ſermonem facere. At Rhetorica non ſolum ſermonem, ſed etiam rationem complectitur: cum & dicere & probare doceat. Vnde qua parte ſermonem habet, cum Grammatica cõuenit: licet in hoc ipſo differat; quòd hæc congruum, illa ornatum doceat ſermonem. Grammatica autem & à Rhetorica & à Dialectica differt, quòd rationis non eſt contemplatiua, cum nullum argumentandi genus per ſe Grammatica tradat: ſicut Rhetorica & Dialectica. Inter has autem duas, vna eſt conuenientia, ſed multiplex differentia. Conueniunt enim in materia remota: ſumpta materia pro eo, cui opus artis applicatur: vt enim Logicus ſua applicat inſtrumẽta rebus omnibus, & cuilibet enti; ita & Rhetoric⁹ ſua applicat inſtrumenta rebus omnibus: ob quam cauſam ab Ariſtotele Rhetorica cõtrapoſita Dialecticæ cenſetur, & vtramq; artem communem vocat. Differunt tamẽ inter ſe. Logicus enim conſiderat res omnes vt à nobis ſunt cognoſcibiles: tradit enim methodum rem quamcunq; contẽplandi, & ſpeculandi. At Rhetoricus verſatur circa res, vt à nobis exprimantur & manifeſtentur. Propterea Rhetoricus per ſe conſiderat ſermonem, quo exprimit rem, & vtitur probatione ad aliud, ſcilicet vt alteri probet. At cum Logicus ſit primo ad ſe, per accidens verbo vtitur, cum cõceptus & probationes alteri communicare intendit: tamen eius integra ratio abſq; ſermone eſt, quod non fit in Rhetorica: ob idq; eloquutio, pars Rhetoricæ, non autem Logicæ numeratur. Huius diſcriminis ratio eſt: quia Logicus eſt ad ſe, at Rhetoricus præcipue ad aliũ: vt habet Ariſt. 1. Rhet. ad The. c. 2. in fine. Vſus ergo Rhetoricæ abſq; ſermone conſtare non poterit: ſicut poteſt vſus Logicæ primus & potiſſimus. Secundo differunt etiam in amplitudine materiæ formaliter: nã Rhetoricus in omni re cõſiderat id, quod probabile eſt, ideſt dat methodum cognoſcendi & perſuadẽdi id, quod probabile in omnibus eſt. At Logicus, & id quod eſt probabile, & id quod eſt neceſſarium perſpicit, ideſt, dat viam inueſtigandi probabile & neceſſarium. Propter quod duplex eſt Logicę pars. Topica, cuius eſt tradere methodum circa probabile, vt docet Ariſt. 1. Topi. c. 1. & Analytica, cuius eſt modum neceſſarij peruestigandi aperire. Tertio differunt etiã in hoc probabili: Rhetorica enim conſiderat probabile ſingulare, vel cum aliqua circunſtantia ſingularitatis: perſuadet enim ſingulare, vel aliquid cõmune determinatum, ſecundũ aliquod tempus, vel locum, vel ordinẽ ad opus: quæ omnia ad ſingulare ſpectant. propterea dicitur verſari circa quæſtiones definitas, vel circũſtantias terminatas vel hypotheſes. At Logica, probabile commune, & vniuerſale cõſiderat, & ab omni cõditione ſingularis abſtrahit: atq; iõ circa qõnes, quas vocant infinitas, & theſes. Quarto differunt in fine: finis enim Logicæ eſt adhibere methodum, per quem conſequamur ſcientiam neceſſariorũ, probabiliũ opinionẽ: at Rhetorici finis ẽ adhibere methodũ perſuadendi, ex quo ſequitur fides, quæ eſt remiſſa quædam opinio, & quæ maxime pendet ex affectione voluntatis. Quinto differunt inſtrumentis. Rhetoricus enim vtitur enthymemate & exemplo; Logicus inductione & ſyllogiſmo. Hoc autem ideo fit: cum enim Rhetoricus omnibus alijs probet & perſuadeat, nec omnes capaces ſint ad percipiendum vim ſyllogiſticam,

ficam, aſſumit rõnem oĩbus facilem.ſ.Enthymema: cũ aũt Enthymema ſit ſyllgiſmus maiori ſuppreſſa: Dialecticus aũt ſit ad ſe, & ad intellectum, cui non poteſt maior ſupprimi, ſyllogiſmo ad ſe vtitur, licet aliquãdo ad aliũ enthymemate vtatur. Cũ igitur Logicus argumentationẽ conſiderat, & enthymema ſit ſpecies quædam argumentationis, merito Rhetoricam, quæ ſpeculatur enthymema; Ariſtoteles particulã & germen Logicæ vocat.1.Rhet.c.2.

Secũdum Fundamentum. Secundum fundamentum. Aliud eſt de obiecto loqui Dialecticæ ſecundum ſe, & in vniuerſum Dialecticam conſiderando: Aliud de Dialectica dumtaxat; quam nũc habemus ab Ariſt. conſcriptam, & de eius obiecto. Nã, vt mox dicemus, quædã apparent ad Dialecticã ſpectantia, de quibus nõ egit, vt vř, Ariſt. nempe de diuiſione, & definitione, de ſyllogiſmis hypotheticis, & alijs: aut ſi egit, eius certe libri nõ extant.

Tertiũ fũdamentũ. Sit tertium fundamentum. Obiectum ſcientiæ duplex eſt, vt diximus ſuperius, materiale, & formale: Materiale eſt illud, qđ talis ſcientia conſiderat; vt Phyſica tractat de plantis, de elementis, de animalibus. Aliud eſt formale: id rõne cuius omnia illa à tali ſcientia conſiderantur; vt Phyſicus oĩa illa tractat, vt corpora mobilia ſunt. Ita ſit in qualibet alia ſcientia, arte, habitu, & potentia. Item obiectum aliud totale eſt, aliud partiale, ſed præcipuum.

Prima cõcluſio. His ſuppoſitis, ſit prima concluſio. Sermo, vel oratio non eſt ſubiectum Logicæ. Patet. Illud eſt ſubiectum Logicæ, quod Logica primo & per ſe conſiderat: ſed ſermo, vel oratio, per accidens & minus principaliter ad Logicum ſpectat, vt diximus; ergo non eſt ſubiectum. Maior eſt nota, quia cum ſubiectum ſit intrinſecum, & de ratione ſcientiæ, non debet ab ea quod per accidens eſt, conſiderari. Præterea quia ſine ſermone ſeu externa oratione põt Logica conſtare: cum illa ſit, quæ modũ intelligẽdi per ſe manifeſtet. Præterea: Sermo, vel oratio, ſi dicat eam orationem, quæ fit in voce; probatũ eſt in præcedenti concluſione, id eſſe per accidens ad Logicũ. Si vero ſumatur pro illa, quæ eſt in mente: non eſt ſubiectum. Nam oratio comprehendit etiam eam, quæ non ſignificat verum, vel falſum: vt optatiuam, imperatiuam, & omnia alia; quæ ad Grammaticos & Rhetoricos ſpectat. Hæc autẽ Logicus non cõſiderat, ſed Grammaticus, & Rhetoricus.

Secunda Cõcluſio. Secunda concluſio. Demonſtratio nõ eſt totius Logicæ ſubiectum. Probatur ex prima ſubiecti conditione: debet.n.cõtinere ſub ſe oĩa illa, quæ tractantur in ea ſcientia. At vero non oĩa, quæ in Dialectica tractantur, continentur ſub demonſtratione; non.n.ſyllogiſmus probabilis, nec ſophiſticus, nec enthymema ſub demonſtratione continentur. Eſt tñ partiale potiſſimum ſubiectum demonſtratio: & eatenus recte opinabatur Ammonius, cum inter alia omnia primũ locum teneat demonſtratio.

Tertia Cõcluſio. Tertia cõcluſio. Ens rõnis in vniuerſũ non eſt formale ſubiectum Logicæ. Patet, quia Logicus nõ cõſiderat ens rationis, vt tale eſt: nec illius cauſas, nec principia, nec paſſiones: hæc.n.occultiſſima ſunt: nec oĩa entia rationis in tota ſua latitudine: nõ.n. priuationes, nec entia rationis Rhetorica, qualia ſunt, eſſe tropum, vel figuram; eſſe exordium vel perorationẽ &c. nec Grãmatica entia rationis conſiderat Dialecticus.

Quarta concluſio. Quarta concluſio. Ens rationis Logicũ .i. quod conſequitur ad operationem intellectus, quatenus intellectus intelligit, eſt formale ſubiectum Logicæ. Hic autem, vno communi nomine vocari poſſet ens rationis Logicum, vel intellectuale, vel ratio inſtrumentaria intelligendi: vel intelligendi modus, ſeu ſciendi, quæ omnia in idem fere incidere videntur. Probatur hęc concluſio. Omnia enim quæ in Logica cõſiderantur, ſub illo continentur, & ad id ſpectant, vt modum ſciendi & intelligendi teneamus: & hæc fuit ſententia S. Tho. nec ſumpſit in vniuerſum omne ens rationis; ſed illud ſolum, quod rebus aduenit ex intellectus operatione: non autem illud, quod voces conſequitur: quale eſt, eſſe nomen, aut verbum, aut participium, hæc enim Grammatica ſunt. Propterea definiuimus ſuperius, ens rationis eſſe proprietatem rebus aduenientem, quatenus ab intellectu percipiuntur.

Ens rationis quale sit sub.m logicæ

Quinta cõcluſio. Quinta concluſio. Materiale obiectum Logicæ ſunt res ipſæ cognitæ, aut cognitiones rerum. Probatur. Nam in iſtis & ex iſtis, illa pullulant entia rationis, & iſtis conueniunt, & in iſtis inhærent, vt tales ſunt nam iſtæ dicuntur, & ſunt Genera, & Species &c. & ex iſtis fiũt ꝓpoſitiones, ſyllogiſmi

B

mi &c. voces verò, vt dictum eſt per accidẽs & ſecundario à Dialectico conſiderantur.

Diximus res cognitas & cognitiones quia res ſunt remotius obiectum, cognitiones vero intellectus propinquius. Et quia ſunt correlatiua inuicem: nam ſi cognitio eſt, alicuius rei eſt cognitio, & ſi res cognita eſt, per aliquã cognitionẽ eſt cognita: habent. n. inter ſe mutuum reſpectum tõnis.

Sexta concluſio. Sexta concluſio. Argumentatio eſt Logicæ ſubiectum, ſi Logicam accipiamus pro ea tantum parte, quam Ariſtoteles in libris iſtis, qui ad nos peruenerunt, tractauit. Quod ſane videtur ſpectaſſe, qui argumẽtationem ſubiectum Dialecticæ dixerunt, & eatenus vere affirmaſſe. Perſpicuum. n. eſt non egiſſe de definitione ac diuiſione per ſe, vt per ſe faciunt ſcire eſſentiam & partes rei; ſed ſolum quatenus demonſtrationi, ſeu argumentationi ſubſeruiunt. Quod ſane recte aduertit Albertus magnus; &, vt ipſe circa initium Porphyrij refert, Auicenna, & Alpharabius, item Caietanus in principio Cathegoriarum Ariſtotelis & Aegidius in principio, in proœmio, & alij. Id autem ſiue putauerit minoris eſſe momenti, quod fuſius tractarentur, ac ſeorſum: ſiue quia in argumentandi modos, quos primus (vt ipſe ait lib. 2. Elench.) inuenit, incumbendum ſibi potiſſimum exiſtimarit: ſiue quia ſcripſerit quidem his de rebus ſeorſum, ſed eius libri perierint: certe quæ extant illud duntaxat ſubiectum argumentationis habent, & eo cuncta referuntur. Immo ſi quis recte perſpexerit, cũ deſint hypothetici ſyllogiſmi; iſtorum operum Ariſtotelis ſola argumentatio cathegorica ſubiectum videri poterit. Ex dictis conſtare poteſt rationum contrariarum, ſi quæ ſint, ſolutio, & quo pacto omnes opiniones aliqua ex parte veritatem attigerint & quomodo omnia vero conſonent.

QVÆSTIO SEXTA.

De diuiſione Logicæ, eiusque partibus.

LOgica diuerſimode ab aliquibus diuiditur. Boetius enim 1. Top principio in tres diuidit partes, in eam ſcilicet quæ docet definire; & in eam, quæ docet diuidere; & in eam quę docet argumentari. Quod ſi argumentatio procedat ex propoſitionibus neceſſarijs, eſt demonſtratio, ſi ex probabilibus, Topicus: ſi ex apparentibus, Sophiſticus. Et ſecundum hæc eſt pars demõſtratiua, Topica, & Sophiſtica. Philop. in partem inueniendi, quæ topica dicitur, & in partem reſoluendi, ſimul & iudicandi, quæ Analytica dicitur, Logicam diſtinxit: & partem Sophiſticam potuit cum topica: quia ſophiſticus ſyllogiſmus eſt obliquitas topici. Cicero 1. Topi. Logicam, in iudicandi, & in inueniendi partem diuiſit. Poſſumus tamen aliter commodius Logicam diuidere ex ſancto Thoma, principio Perihermenias celebri & recepta diuiſione. Cum enim ipſa dirigat operationes intellectus, diuidetur ipſarum diſtinctione operationum. Triplex autem eſt intellectus operatio: prima, ſimplicium apprehenſio, qua res ipſas ſingulas per ſe intelligimus: ſecunda, compoſitio ſeu diuiſio, qua res intellectas vnam alteri copulamus: tertia, ratiocinatio eſt, qua ex noto ignotum diſcurrentes deducimus, quæ operationes ſimiles ſunt ſermoni. Aliquando enim ſimplices voces proferimus, aliquando propoſitiones componimus, tandem ex propoſitionibus ſyllogiſmos conflamus. Triplex igitur eſt Logicæ pars, prima quæ dirigit primas operationes intellectus, docens modum quamque rem per ſe intelligendi: & ad hanc reducitur pars, quæ tractat de definitione. Secunda, quæ dirigit ſecundam operationẽ, quæ tractat de propoſitione, ſub qua aliquo modo continetur de diuiſione. Tertia, quæ dirigit tertiam: & hæc eſt de ſyllogiſmis. In ſingulis autem datum eſt inuentio, & iudicium: nam & docemur inuenire genera, & differentias: ex quibus eſt definitio, & de inuentis iudicare. Similiter in propoſitione, & ſyllogiſmo. Vide Boetium 1. Topicorum. Atque hæc in vniuerſum de Dialectica dixiſſe ſit ſatis. Iam ad primam ipſius Dialecticæ partem, quæ de ſimplicibus diſſerit; & in hac ad Porphirij prius, De quinque vniuerſalibus, tractationem accedamus.

IN LIBRVM PORPHYRII DE QVINQVE VNIVERSALIBVS.

QVI in aliquem authorem commentaria ediderunt, quædam ſolent quaſi proœmij loco, ante illius enarrationem pertractare. De illius videlicet operis authore, vita, moribus, doctrina, ac laudibus. De ipſius operis argumento, vtilitate, ac neceſſitate. De ſcribendi modo, & methodo, & ordine, & partibus, & ſimilibus alijs. Ex quibus, nos more aliorum interpretum, breuiter, quantum ſatis eſt ad noſtrum inſtitutum, nonnulla referemus.

De authore, & huius operis argumento, ac vtilitate; ſcribendi methodo, ac modo; eiuſdem ordine, & partibus.

PORPHYRIVS Philoſophus hoc opus edidit, natione Phœnix: vixit tẽpore Aureliani & Diocletiani Imperatorum: Plotinum habuit inſignẽ Philoſophum Platonicum præceptorem: Diſcipulos vero inter alios Iamblicum egregium Philoſophum, & Chryſaorium Romanum virum patritium, in cuius gratiã, librum hunc conſcripſit; ea occaſione, vt referunt: quòd cũ Chryſaorius in Ariſt. Prædicamenta incidiſſet, & in quaſdam ibi voces & res ſibi ignotas impingeret; ad Porphyrium ſcripſit, vt ſibi in ea re aliquod auxilium ferret. Atque ita hunc ad eum libellum (quem inſcripſit πορφυρίου εἰσαγωγή .i. Porphyrij introductio (ſubaudi in Ariſtotelis Dialecticam) miſit: & quamuis hic author à fide Chriſtiana defecerit, & eius factus fuerit hoſtis acerrimus, aduerſus quẽ aliquot nunc extant ſanctorũ Patrum ſcripta pro Chriſtiana Religione; ac Diui Hieronymi, & diui Auguſtini, & aliorum: Tamen hoc illius opus, quod Ariſt. doctrinæ ſit conſentaneum, & bona ex parte ex Ariſtotele ſit decerptum, & ad illius Prædicamenta, immo & vniuerſam Dialecticam multum conducat, nihil aduerſus fidem contineat; merito & ab eccleſia permiſſum, & in publicis vbiq; ſcholis interpretandũ ante Ariſtotelis Dialecticam ſuſceptũ eſt.

Agit enim de quinque vniuerſalibus, Genere, Specie, Differentia, Proprio, & Accidente: quæ de rebus omnibus prædicantur, aut prædicari poſſunt; tum eſſentiam rerum intrinſecam, tum extrinſeca propria & accidentia rerum, continentibus. Ex quibus etiam omnes conſtant de vnaquaque re quæſtiones; immo & definitiones, & diuiſiones: & ex iſtis quoque conſtant, quæ in Prædicamentis collocantur; vt ipſemet poſtea Porphyrius ſui operis vtilitates connumerans referet, & nos poſtea explicabimus diligentius.

Scribendi modus ac methodus fuit facilis introductorio ſcilicet more, definiendo, diuidendo, & exemplis ſingula illuſtrando: vt ad introductionem tyronis accommodam & aptam expediebat.

Ordo hic fuit, vt prius de ſingulis iſtis vniuerſalibus; & quidem à prioribus ad poſteriora, naturæ ordine progreſſus fuerit. Deinde ſingula inter ſe contulerit. Vnde in partes tres hic liber ſecatur: in præfatiunculam, ſeu exordiolum, & ipſorum per ſe quinque vniuerſalium tractationem, totidem capitibus; & in ipſorũ vniuerſalium inter ſe comparationẽ, vltimo capite in varias ad inuicem comparationes ſubdiuiſo.

DE INSCRIPTIONE LIBRI I.

Porphyrij Phœnicei introductio.

QVæri poteſt cur ſic inſcripſerit (introductio) tam late patenti vocabulo? nec addiderit cuius rei ſit introductio. Reſponderi poteſt, vel per Antonomaſiam ſic inſcriptum fuiſſe ob iſtius libelli excellentiã: vt dicunt Ammonius, & nonnulli eius libri interpretes: vel quia ad vniuerſam Dialecticã atq; adeo ad vniuerſam Philoſophiam primum aditũ patefaciat: vel quia certe ad Chryſaorium ſcripſerat, & ſubintelligendum erat, ad id quod ille petierat eſſe introductionem; videlicet, ad Prædicamenta & Ariſt. Logicam intelligendam.

Inſcribitur autem à complurimis præſertim Neotericis, de quinque Prædicabilibus, ab alijs de quinque Vniuerſalibus,

quod in idem ferè recidit; nam illa vniuerſalia ſunt, quæ prædicantur & dicuntur de pluribus: & ideo ſunt prędicabilia, quia ſunt vniuerſalia: de qua tamē re poſtea agem'.

Alij vero, qui putant Dialecticam non de rebus, ſed de vocibus agere, titulum faciunt iuxta eorum ſententiam, de quinque vocibus. Sed in hoc etiam titulo ſubaudiendum erit aliquid; nempe de quinque vocibus. ſ. vniuerſalibus, ſeu prædicabilibus. An vero de rebus, ſeu de vocibus, vel intētionibus, Dialectica diſſerat, ſupra oſtendimus; & diligentius paulo poſt de ea re diſſeremus. Omnes autem in hoc titulo abſolute conueniunt. ſ. de quinq; Vniuerſalibus, ſeu de quinque Prædicabilibus, nihil aliud addendo: licèt vnus putet has eſſe res, alius eſſe tantum voces.

[1] Cum ſit neceſſarium Chryſaori & ad eam, quæ eſt apud Ariſtotelem, Prædicamentorum doctrinam.

Diximus ſuperius, cum quæſiuimus, an Logica ſit neceſſaria; quot modis vox, neceſſarium, accipiatur: quod hic breuiter repetemus. Duobus etenim modis neceſſarium dicitur, vt ait Ariſt. lib. 5. Meta. c. 5. vno modo abſolute neceſſarium: quod, ſcilicet nō poteſt vllo modo aliter ſe habere. Altero modo ex ſuppoſitione neceſſariū, quod poſito aliquo alio, ad id neceſſario conſequitur: quamuis in ſe res ſit contingens: vt ſi ignis eſt, neceſſario calor erit: at calor ipſe, & calorē eſſe contingens eſt. Eſt autem rurſus hoc ex ſuppoſitione neceſſarium multiplex, pro ſuppoſitionum diuerſitate, ex quibus neceſſario ſequitur: videlicet neceſſarium ex ſuppoſitione cauſæ alicuius efficientis, formalis, materialis, vel finalis, vel etiam alterius rei cuiuſque ſuppoſitione, ex quo aliud neceſſario conſequitur. Sed nos, alijs omiſſis, de neceſſario ex ſuppoſitione finis, quod ad præſentem difficultatē attinet, dicamus. Neceſſariū ergo ex fine, ſeu ad finem eſt duplex. Alterum, ſine quo is finis obtineri non poteſt: quod dicitur ſimpliciter neceſſarium, vel neceſſarium ad eſſe rei; vt cibus neceſſarius eſt ſimpliciter ad vitam ſuſtinendam. Alterū, ſine quo nō poteſt commode aſſequi eiuſmodi finis; quāuis ſimpliciter poſſit. Et hoc dici ſolet à Philoſophis, neceſſariū ad bene eſſe, vel vtile; vt equus ad iter agendū: nam ſine illo iter poſſet peragi, licèt non ita commode: atque ita illud alterum vocari ſolet neceſſarium ad eſſe rei, hoc ad bene eſſe: illud ſimpliciter neceſſarium, vt res ſit: hoc ſecundum quid neceſſarium, vt ſcilicet res bene ſit, vel bene fiat.

Deinde aduertendum eſt, poſſe nos quærere: vel de hac quinque vniuerſalium cognitione, an ſit neceſſaria, vel de ipſa Porphyrij tractatione. Igitur tam tractationem Porphyrij, quam ipſam per ſe notitiam vniuerſalium, certum eſt non eſſe abſolute neceſſariam hominibus: ſed ex ſuppoſitione dumtaxát finis; ſi velint videlicet Dialecticam, præſertim Ariſtotelis, addiſcere, & alias diſciplinas. Sed ſi de neceſſitate ad finem loquamur; diſtinguendum erit: ipſa quidem per ſe cognitio vniuerſalium, eſt neceſſaria ad eum finē ſimpliciter: nam tum in Prædicamentis, Ariſtoteles ipſorum frequenter meminit, Generis, Speciei, Differentiæ, Propriorum & Accidentium; tum in Topicis & alijs eius Dialecticæ libris: atque ideo neceſſarium erit omnino, vel tunc ſimul addiſci, vel antea. Si vero de Porphyrij tractatione loquamur, neceſſaria quidem non eſt ſimpliciter: cum conſtet alium quemuis authorem de eiſdem vniuerſalibus diſſerentem nos poſſe ſuſcipere. Eſt tamen vtilis valde, etiam neceſſaria ſecundo modo ad bene eſſe; quod magna dexteritate & breuitate de eiſdem egerit. Sed nec etiam ipſa per ſe cognitio vniuerſalium eſt, ſimpliciter neceſſaria, vt addiſcantur ante ipſa Prædicamenta: quandoquidem in ipſis Prædicamentis & alijs libris, cum occurrerent, addiſci poſſent. Eſt tamen valde commodum vt prius addiſcantur ne poſtea in decurſu lectionis Ariſtotelicæ ſtudioſi retardentur. Atq; ita neceſſario etiam antea addiſcentur ad bene eſſe vt melius, ſcilicet, & facilius addiſcant.

Noſſe quid ſit Genus, quid Differētia, quid Species, quid Propriū, & quid Accidens.

Seruauit Porphyrius naturæ ordinem in horum numeratione & tractatione, à prioribus, ſcilicet ſecundum naturā, ad poſteriora profectus: nam prius abſolute de ipſis in ſe vniuerſalibus egit: deinde illis

conſtitutis,

conſtitutis, ea inter ſe comparauit: prius enim oportet rem eſſe, deinde ad aliam cõ parati & referri: res enim primo eſt in ſe, deinde refertur ad aliud. De ipſis vero ſingulis, ſimiliter naturæ ordinem: vt prius intrinſeca, quæ ad eſſentiam rei attinent, referret: nẽpe Genus, Differentiam, & Speciem. Deinde extrinſeca, quæ extra eſſentiam ſunt rei, Proprium & Accidens. Inter intrinſeca rurſus, prius partes eſſentiæ, ex quibus eſſentia tota conſtituitur, retulit. Nam ex partibus haud dubie totum conſurgit: & prius oportet partes adſint, quã totum fiat; quod ſine partibus eſſe non poteſt. Et in partibus; eam, quæ in potentia prior eſt, collocauit: ſcilicet Genus; deinde, quæ illi tanquam actus & perfectio aduenit, Differentiam; ex quibus ambabus tota Speciei eſſentia conſurgit, atque componitur; quam tertio propoſuit loco. Inter extrinſeca quoq; primum locum Propria, vtpote quæ ex ipſa promanent eſſentia, obtinent. Deinde vltimo quæ extrinſecus ex aliis cauſis contingunt, Accidentia: tantillum autem in ipſa tractatione, Naturæ ordinem quem hic propoſuit, doctrinæ ordine permutauit. Vt de Specie proxime poſt Genus ante Differentiam, quòd illi eſſet corollarium, diſputauerit.

Ac præterea idem naturæ ordo ex alia quoque cauſa conſpicitur: proportione ad rerum naturalium generationem, & eius generationis ordinem, à prima origine vſque ad earum perfectionem. Nam in generatione rei cuiuſque naturalis, primum eſt materia in potentia ad formam; deinde in eam ipſa forma inducitur: poſtea ex materia & forma fit totum compoſitum: ex compoſito rurſus, ipſius totius eſſentiæ ꝓprietates emergunt: vltimo tandem accidentium ornatus omni rei ſuperadditur. Atque ita res naturalis vndequaque tota interius exteriusq; perficitur. Igitur proportione quadam Genus ſe habet vt materia, Differentia vt forma, Species vt totũ compoſitum. Propria proprijs, & Accidentia accidentibus reſpondent. Atque is ordo eſt, quem Naturæ dicimus, quòd à prioribus ad poſteriora Natura progrediamur.

Et ad definitionum aſſignationé, & omnino ad ea, quæ de diuiſione, & demonſtratione ſunt, vtili exiſtente iſtarum rerum ſpeculatione, compendioſam tibi traditionem fecimus.

Vtilis quidem iſtorum vniuerſalium cognitio eſt, ad definitiones conficiẽdas: fiũt enim definitiones ex Genere & Differentia, & deſcriptiones fiunt ex Genere & Proprio, vel Genere & Accidentium collectione. Ad diuiſiones quoque vtilis eſt: nam diuiſiones quoque fiunt, Generis in Differentias, vel Generis in Species, & aliquando etiam per Propria loco Differẽtiarum: & fiunt quoque ſubiecti in Accidentia, & Accidentis in ſubiecta, aut Accidentis in Accidentia. Vtilis etiam ad demonſtrationes, nam demonſtrationis potiſſimæ medium eſt definitio ex Genere & Differentia conſtans: & propria aliqua paſſio demonſtratur de Specie in ipſa demõſtratione. Accidentia demum cognoſcenda erũt, vt à demonſtratione remoueantur, & quia conferunt plurimum ad rei naturam perfectius cognoſcendam.

Sed cur ad hæc vtilem dixit Porphyrius horum cognitionem, nõ etiam neceſſariã; cum non ſit minus neceſſaria ad hæc, quã ad ipſa Prædicamenta? Facile reſpõderi poteſt: vel quia antea vſus fuerat vocabulo neceſſitatis, noluiſſe idem iterum repetere, ne faſtidium generaret, ſed in aliud affine vocabulum, vt ſolẽt ſcriptores, mutare voluiſſe: vel quia vtile interdum pro neceſſario accipitur: dicitur enim vtile duobus modis: vno modo, pro eo, quod alteri conducit, ſed non eſt ei omnino neceſſarium ad eſſe rei: altero modo, pro eo, quod expetitur propter alterum, (de quo loquitur Ariſt 3. Ethic. c. 2.) ſiue autem illud omnino neceſſarium ſit, ſicut animali cibus, ſiue non ſit neceſſarium ſicut homini veſtis. Aliqui vero diſtinguunt: aliud, (inquiunt) eſt dicere vtilem ad definitiones faciendas, & diuiſiones, ac demonſtrationes, & ad hoc eſt vtilis tantum, cum ſine horum vniuerſalium cognitione, nõnulli, vt Geometræ, & Arithmetici definiant, diuidant & demonſtrent. Aliud eſt ad artem & præcepta definiendi, diuidendi, & demonſtrandi cognoſcenda; nam ad hoc non ſolum vtilis eſt, ſed neceſſaria horum vniuerſalium cognitio. Id quoq; obſeruandum erit Porphyrium nõ de ſua

tractatione loqui, ſed de ipſorum vniuerſalium per ſe cognitione.

Tentabo breuiter, uelut introductionis modo, ea quæ ab antiquis dicta ſunt aggredi: ab altioribus quidem quæſtionibus abſtinés, ſimpliciores uero mediocriter conjectans.

Hic Porphyrius tractationis ſuæ modũ indicat, & eius aperit inſtitutum; proponitq́; ſe ſub breuitate, & vt introductionis ratio exigit, quæ ab alijs Philoſophis dicta ſunt, præſertim Peripateticis, allaturum, obſcuriores vero & difficiliores quęſtiones, vtpote ad naturalem vel Metaphyſicam potius ſpectantes, prætermiſſurum: & ea ſe ſolum dicturum, quæ faciliora, & quæ ad rem potius ſpectare videantur, & legentium captum non ſuperent, magiſq́; ſint accomodata.

Mox de Generibus & Speciebus, illud, quidem ſiue ſubſiſtant, ſiue in ſolis nudis intellectibus poſita ſint; & ſiue ſubſiſtentia corporalia ſint, ſiue incorporalia: & vtrum ſeparata, an in ſenſibilibus poſita, & circa hæc conſiſtentia, dicere recuſabo: altiſſimum enim eſt huiuſmodi negotium, & alius maioris egens inquiſitionis. Illud vero quẽadmodum de his, ac de propoſitis magis probabiliter antiqui tractauerunt, & horum maxime Peripatetici, tibi tunc tentabo moſtrare.

Aliquot ex illis difficiliotibus quæſtionibus, quæ de vniuerſalibus fieri poterant, quas ſe prætermiſſurum pollicebatur, reijcit. Prima quæſtio eſt, an Genera & Species exiſtant in rerum natura: an vero ſit contra, aliquod figmentum mente, & intellectu ſolum conceptum? vt cum dicimus, animal vel homo, ſit ne aliqua res ille homo communis, & illud animal commune, an ſolum generalis ſit quædam ſola cognitio cum mente noſtra, hominis inquam in communi, & animalis in communi? Secunda quæſtio eſt. Eſto ſint in rerũ natura illæ res communes; quas Genera & Species vocamus: an ſint corporea, an corporis expertia & incorporea? Tertia quæſtio. An exiſtant illæc Genera & Species in ipſiſmet ſingularibus rebus indiuiduis, quas ſenſu percipimus; an vero ab iſtis rebus indiuiduis ſint ſeparata. Has quæſtiones, quoniam ad Metaphyſicam potius ſpectant, prætermittit Porphyrius; pollicetur autem ſe de iis tantum tractaturum, quæ vtiliores, & Dialecticis magis accommodatæ videbuntur: quæ ab alijs Peripateticis qui ſequuti ſunt Ariſtotelem, tractatæ fuerunt. Sed tamen quia mens noſtra non ita his auditis conquieſcit, & ob rationes quas iam referemus; de illis nonnulla, quantum ſatis eſt Dialectico, magna facilitate, & perſpicuitate, ac pariter breuitate referamus.

QVÆSTIONES

In procemium Porphyrij.

Erit tripartita diſputatio. Primo diſſeremus de vniuerſali in communi. Deinde de primis ac ſecundis intentionibus, quibus ipſa conſtant vniuerſalia, & alia ad Logicam ſpectantia. Tertio de huius libri ſubiecto. Poſtremo vniuerſalium facta diuiſione, aggrediemur ſingulorum in particulari tractationẽ, hoc ordine qui ſequit.

De vniuerſalibus.

Primo. Quid ſit vniuerſale?

Secundo, Vtrum vniuerſalia ſint res, an ſolæ voces vel conceptus?

Tertio. Vtrũ vniuerſalia ſint in rebus diſtincta ante operationem intellectus?

Quarto. Quomodo reſpondendum ſit quæſtionibus de vniuerſalibus à Porphyrio factis?

De ſecundis ac primis intentionibus.

Primo. Quid ſit prima & ſecunda intentio?

Secundo. Quomodo fiat intentio vniuerſalis, & aliæ ſecundæ intentiones; an ſcilicet per notitiam abſolutam per primã tantum abſtractionem, an per notitiam comparatiuam?

De

De ſubiecto huius libri.

Primo. An vniuerſale ſit huius libri ſubiectum?

Secundo. An ſit genus ad illa prædicabilia, Genus, Speciem, Differentiam &c.?

Tert. De numero Prædicabiliũ, eorũve diuiſione; an ſint tantum quinque vniuerſalia, ſeu, quod in idem recedit, quinq; tantum Prædicabilia? Sed iam de ſingulis, eo ordine quo propoſita ſunt, diſſeramus.

QVÆSTIO PRIMA.

Quid & quotuplex ſit uniuerſale.

QVamuis Porphyrius ab iſtis de Generibus & Speciebus quæſtionibus abſtinuerit. id nobis vitio dari nõ debet, quòd de eis diſputationem aliquam habeamus; præſertim qui non ad Ariſtotelis ſolũ Prædicamenta, ſed ad totam Logicam & Phyſicam auditores inſtituere ſtudemus, quorum vtilitati & in litteris progreſſui nullatenus fieret ſatis, ſi quæſtiones has, quæ omni doctrinæ maximæ ſunt neceſſariæ, in Metaphyſicam vſq; differremus. Cũ nulla commodior offeratur occaſio eas elucidandi, quàm hæc præſens: id quod multi inſignes Doctores, īter quos Albertus Magnus & Boetius ſunt, diligenter præſtiterũt. Nec tamen omnia, quæ in Metaphyſica iure dici poſſunt, ſed ea dũtaxat, quæ negotio noſtro vtiliora fuerint, ac tãta claritate & breuitate, quãta fieri poſſit, ꝓponem⁹.

Primo ergo naturæ & doctrinæ ordine, ne in ambiguo verſetur diſputatio, nobis explicandum eſt, quid vniuerſale, & quotuplex. Vniuerſale igitur nomen eſt multiplex. Vno enim modo ſumitur complexe, altero incomplexe. Vniuerſale complexũ eſt propoſitio, cuius veritas ex ſingularium multorum per ſe veritate dependet, vt ſi dicatur, omnis homo currit, ſiue ſit circa res contingentes, ſiue circa res neceſſarias: quo modo vtitur hoc nomine Ariſt. 1. Poſt. c. 7. 10. Meta. c. 1. Vniuerſale, inquit, eſt principium ſcientiæ. Vniuerſale incomplexum eſt aliquid vnum ſimplex ad plura ordinẽ habens, quod multiplex eſſe poteſt per ordinem multiplicem, quem vnum ad plura poteſt habere. Primo. n. poteſt habere ordinem cauſæ, ſiue efficiẽtis, ſiue finalis: quãdo vna cauſa exiſtens plures & varios habet effectus: quo pacto cæli dicũtur cauſæ vniuerſales horum inferiorum efficiẽtes: quia hæ omnes res naturales, cælorum virtute producuntur. Deus etiam eſt omniũ cauſa vniuerſalis efficiens, & finalis, quia omnia ab ipſo, vt ab efficiente, & ad ipſum vt ad finem ſupremum & optimum referuntur: & hoc vniuerſale communiter dici ſolet in cauſando. Secundo dicitur vniuerſale, id quod multorũ eſt ſimilitudo: vt imago, quæ eſt in mente artificis vniuerſale, quia multorũ artificiatorum exteriorũ eſt ſimilitudo & exemplar, quod etiã vniuerſale in repræſentando dici ſolet. Tertio poteſt aliquid vnũ exiſtens intelligi multorum eſſe ſubſtantiã: quo pacto Auerroes falſo putabat vnũ eſſe intellectũ aſſiſtentẽ hominibus: ſeu potius Plato, vnicã eſſe ideã hominibus, quæ vna exiſtens oĩbus per ſe dabat hominibus eſſe: & hoc vocant communiter vniuerſale in eſſendo. Quarto eſt vniuerſale in ſignificando: quo pacto vna vox vniuoca, ſeu cognitio vna, multa ſignificat, qualis eſt aliqua cõmunis. Tandẽ quinto eſt vniuerſale in prædicando. ſ. id quod de multis diuiſim vere affirmatur, vt homo, qui de Petro & Paulo per ſe prædicatur. De his ergo trib⁹ vltimis eſt inter Philoſophos diſputatio, & cõtrouerſia. An id, quod de multis vniuoce prædicatur, ſit ſola vox, vel cõceptus, an ſit aliqua natura communis per vocem & conceptum immediate ſignificata? Quòd ſi natura per vocem & conceptum ſignificata, An talis natura ſit per ſe ſeparata; an in ipſis rebus habeat eſſe, de quibus prędicatur? Hoc autem vniuerſale Ariſt. 1. Perihermenias. c 5. ſic definit. Vniuerſale eſt id, quod de pluribus prædicari aptũ eſt: in qua definitione multæ conditiones vniuerſalis tacite aſſignantur. Primum enim debet eſſe aliquid vnum in hoc quod dicitur (id quod) vnũ inquã & nomine & ratione. Sic enim Ariſt. docet lib. 1. Poſt. cap. 8. & cap. 20. vbi ait, vniuerſale eſſe vnum quid, non ſolum nomine, ſed etiam ratione: hac ergo particula excludũtur primo complexa, quoniã vt talia, non ſunt vnum nomine. Excluduntur etiam æquiuoca, quia non ſunt vnum ratione. Analoga vero, quia ſunt vnum quidem nomine, & conceptu formali, & ita quodammodo vnum ratione, ſed inæqualiter participata, qualia ſunt, vnum, ens, bonũ, ac ſimilia: ideo ab Ariſtotele quibuſdã

locis vniuerſalia, iſta; ſcilicet vnũ, ens, bonum, vocantur: vt 3. Metaph. cap. 3. & 4. cum ait, ens & vnũ eſſe maxime vniuerſalia. & lib. 4. c. 2. tot ait eſſe ſpẽs vnius, quot ſunt ſpecies entis: quibuſdam vero alijs locis, id negare videtur, vt 4. Meta. c. 2. cũ ait, ens & vnũ non eſſe vniuerſalia, & eadem in oĩbus, & 1. Ethico. c. 6. ait, bonum æque ac ens, non eſſe quicquam vniuerſale ac vnum: quia in omnibus Prædicamentis reperiantur: ſunt enim uniuerſalia, analoga, & tranſcendentia, non vniuerſalia vniuoca, quæ ſint uere Genera aut Species. Oportet ergo proprie vniuerſale, ſit vnum. ſ. incomplexum & vniuocum, quod indicauit Ariſt. cum in eius definitione poſuit particulam illam, id quod. Deinde in ſecũda particula cum dicit (prædicatur) intellige, affirmatur de pluribus. ſ. diuiſim; ita vt illa multitudinẽ habeant in illo nomine: quo pacto, hic, Deus non eſt terminus vniuerſalis: quia licèt tribus perſonis conueniat, non tamen ſecundum illum recipiunt multitudinem, cum non ſint plures Dij. Præterea intellige in prædicatione propria & directa, qua ſuperius de inferiori, vel Accidens de ſubiecto prædicatur. Notandum etiam eſt Ariſt. non definiſſe vniuerſale per actum prædicandi, ſed per aptitudinem: quia nõ eſt neceſſe, vt actu prædicetur, vt ſit vniuerſale, ſed ſit aptum de pluribus prædicari. Vniuerſale ergo debet eſſe incomplexum, vniuocum, prædicatum directum de pluribus in illo diuiſim multitudinem habentibus. Alteram definitionem vniuerſalis attulit Ariſto. lib. 7. Metaph. cap. 13. quę eſt huiuſmodi. Vniuerſale eſt, quod aptum eſt, vt in pluribus inſit: quæ quidẽ ab altera in eo differt, quòd hæc p cauſam, illa traditur per effectum. Cauſa. n. cur aliquid vere poſſit de multis affirmari, ideo eſt, qa illud re ipſa eſt in multis: alioquin nõ poſſet vere de illis affirmari, ſi in eis non eſſet: nam quia Petrus eſt homo, & in eo eſt natura humana; ideo vere homo de Petro affirmatur: & quia albedo eſt in ſubiecto, & ita re ipſa eſt album; ideo de illo album dicitur: ab eo etenim quod res eſt, vel nõ eſt, oratio dicitur vera vel falſa, vt recte ait idẽ Ariſt. Cum autem hæc definitio ab altera definitione ſolo verbo, inſit, differat; intelligẽdum eſt verbum inſit, i. quod vere rei ipſi conueniat: id autem ſiue intrinſece & ſecundum eſſentiam conueniat, vt eſſe hominem, vel rõnale: ſiue extrinſece & extra eſſentiam, vt Propria & Accidentia rebus ipſis conueniunt. Atque ita cum illo effectu prædicationis primæ definitionis reciprocabitur. Nam cum ſic inſit pluribus, de pluribus vtiq; vere prædicabitur: & contra, ſi vere de pluribus p̃dicabitur, vere pluribus inerit. De hoc autem vniuerſali, an ſit res aliqua à parte rei exiſtẽs, an ſolæ ſint voces vel cõceptus, vel quid aliud, iã videndũ eſt.

QVÆSTIO II.

Vtrum vniuerſalia ſint res, an ſolæ ſint voces vel conceptus.

TItulus ipſe quæſtionis, ex dictis ſatis eſt perſpicuus, vt nulla alia indigeat explicatione. De iſto namq; vniuerſali in prædicando, quod iam definiuimus, quæritur, num ſit in rebus, an in ſola tantum mente & cogitatione; & quidem initio, hoc primo notandũ eſt, negari non poſſe, eſſe aliquas voces communes & vniuerſales, & eſſe conceptus quoq; formales mentis communes & vniuerſales. Sed quęſtio in hoc verſatur, an etiam in rebus ipſis ſint vniuerſalia, an vero tantum ſint voces, vel conceptus.

Fuerũt igitur in hac re tres Philoſophorum opiniones; duæ extremæ, & vna quaſi media.

Igitur vna fuit ſententia Nominalium, quã tradit Ocham ſuæ Logicæ c. 14. & aliorum qui illum ſequuti ſunt, Vniuerſale in prædicãdo eſſe idẽ cum vniuerſali in ſignificando. ita vt nõ ſit aliqua natura cõis, quę de multis prædicetur: ſed ſolum eſſe vocem cõem ſignificantẽ plura, quæ aliquam inter ſe habent ſimilitudinẽ. Sic & Buridanus in principio Prædicabiliũ, inquit: Vniuerſale eſt terminus cõis, cui ex modo ſuæ ſignificationis nõ repugnat prædicari de multis vniuoce & diuiſim: & alij plerũq; iſtius ſũt ſnĩ. e, qui ideo Nominales vocantur, q̀ tum hæc, tum alia multa tribuant nominibus. **Prima opinio.**

Hæc opinio probatur 1. Ariſt. 1. de Anima c. 1. inquit. Vniuerſale nihil eſt, aut poſterius eſt: quod idem videtur eſſe, ac ſi dicatur, nihil eſſe vniuerſale, niſi vocem, aut conceptum in repræſentando, vel ſignificando, quod vniuerſale poſterius eſt: cum res ſint priores vocibus & cõceptibus. Item idem Ariſt. in Prædicamentis cap. de ſubſtantia, ait, ſecundas ſubſtanties hoc eſt

vniuer-

vniuerſales ſignificare quale quid: & hoc rebus non conuenit, ſed nominibus.

Præterea. Quicquid eſt in Mūdo, eſt ſingulare, vt experientia patet, ergo nullum eſt vniuerſale.

Tertio. Si aliqua eſſet natura vniuerſalis, vel haberet principium, vel à nullo eſſet: hoc fieri non poteſt, omnia enim per Deum principium habent: quod ſi habet principium, ergo per aliquam actionem incepit eſſe, ergo eſt ſingularis & non vniuerſalis: actio.n. ſingularis eſt. 1. Met.c.1.

Secunda opinio. In oppoſita ſnīa fuit Plato, vt tradit ſæpiſſime Ariſt. hic.n. ſingulas ſubſtantię ſpecies poſuit naturas ſeparatas quaſdam per ſe exiſtentes, cōmunes & vniuerſales, quarum participatione res conſtarent ſingulares. & has ingenerabiles & incorruptibiles poſuit, Ideaſq; vocauit. Huius placiti Ariſ. 7. Met à tex. 17. vſq; ad 32. incluſiue, recitat duo motiua, & vtrunq; impugnat. Primo.n. Plato motus eſt ad ponenda iſta vniuerſalia ſeparata pp ſcientiā: ſcientia.n. eſt vniuerſaliū, & neceſſariorū, ergo p ſingula oportet conſtituere vniuerſalia, quorū ſint ſcientiæ & definitiones. Scdo pp generationes; cum multoties videamus ignē à nō igne, & alia à non ſimilibus produci: quod oſtendit eſſe aliquā cauſam vniuerſalē ſimilē, à qua producūtur per ſui cōicationē.

Aliqui Platonem interpretantes, aſſerūt hoc & Ariſ. impoſuiſſe: inter quos eſt Aug. lib. 83. quæſt. q. 46. dicit Platonē per Ideas intellexiſſe rationes & imagines exiſtentes in mente diuina, idem cum ſua eſſentia, p quas oīa produxit: quod idē interpretatur Seneca lib. 8. Epiſt. 66. Deus, inquit, in ſe rerum exempla habet, quas Plato Ideas vocat. Sed quicquid de hoc ſit, quod parum ad præſens conducit negotium, illa ſnīa ſic ſecundū Ariſt. expoſita, eſt falſa & impoſſibilis. Quod primo patet. Nulla quidditas eſt ſeparata ab eo, cuius eſt quidditas & natura: ſed illa natura eſt quidditas ſingularium, ergo nō eſt ab eis ſeparata. Præterea. Nullus ſingularis homo poteſt eſſe cōmunis omnibus hominibus, nā ſingulare eſt, qd de pluribus dici, aut pdicari non poteſt: ſed illa Idea hominis, ſic per ſe ſeparata ab alijs hominibus, qui intereūt & corrūpuntur, eſſet quodam ſingulare ab alijs realiter diſtinctum, ergo illis cōis eſſe non poſſet. Tertio. Præterea, quod ab altero realiter diſtinctū eſt, de illo prędicari, aut dici nō pōt, nec eſſe idem cum altero: immo hoc implicaret contradictionem, eſſe diſtinctum realiter ab aliquo, & eſſe idem realiter cum illo. Sed illa Idea hominis, ſi eſſet ſeparata ab indiuiduis, per ſe exiſtens, & per ſe ſubſiſtēs, eſſet realiter diſtincta à quolibet alio homine particulari & ſingulari: ergo de illo dici, aut idem ei eſſe nequiret. Quarto rurſus, hæc vera eſt prædicatio, Petrus eſt homo: iſta eſſet falſa. Petrus eſt illa Idea: igitur homo in cōi non eſt illa Idea ſeparata; neq; id ſignificatur per vocem hāc, homo, ſed aliud quid, quod vere conuenit Petro, & eſt in Petro: & quod de vno particulari & in vno exemplo hominis dicimus, de omnibus eadem ratione accipiendum eſt. Quinto, amplius magis intrinſeca ſunt vnicuique rei, quæ ad eius eſſentiā attinēt, quàm eius rei accidentia: ſed accidentia rei hærent in ipſamet re, ergo multo magis ipſa natura communis. ſ. Genera & Species, quæ ſunt rei ipſius eſſentia. Multis poſſet hæc ſententia redargui: quæ omittantur in locum proprium.

Fuit ergo tertia ſententia quaſi media inter vtranq; Diui Thomæ, Alberti magni, Scoti, & Realium omnium. Et ſine dubio Ariſtotelis: Vniuerſale in prædicando, nō ſolam eſſe vocem, vel conceptum: ſed naturā communem, per vocē immediate, vel per conceptum ſignificatam; quā non eſt tantum realiter à ſingularibus ſeparata, ſicut aiebat Plato, ſed in ipſis ſingularibus: quo autē modo, poſtea declarabimus. Hæc ſententia probatur. Primo. Sunt multæ propoſitiones, in quibus prædicarū nec vocib^{9}, nec ſingularibus poteſt cōuenire, ergo eſt natura vniuerſalis. Antecedēs patet: ſi dicatur, homo eſt præſtantiſſima ſpecies animaliū: prima definitio hōis eſt animal rationale: ſonus eſt obiectū auditus: in his clarū eſt, prędicata non voci, ſed naturæ cōmuni per vocē ſignificatæ conuenire. Secundo. Sciētia eſt de rebus, & nō ſingularibus, ergo vniuerſalibus. Maior eſt Ariſto. 4. Meta. c. 1. & minor ipſius. 7. Meta. c. 15. Præterea, ex Ariſto. 7. Meta. c. 13. Iſtē vniuerſale eſt in illis, de quibus prædicari aptum eſt; ſed vox non ineſt, ergo aliqua natura eſt in eis cōmunis. Iſta ſententia eſt vera & à probatiſſimis authoribus Gręcis, Latinis, Arabibus, recepta, Propterea poſitis aliquot fundamentis,

Tertia opinio.

mentis, aliquibus etiam concluſionibus explicanda erit diligentius. Quarto rurſus. Idem ex Ariſt. teſtimoniis plane conuincitur, vt lib. 1. Periher. c. 5. rerum, ait, quaſdã eſſe ſingulares, quaſdam vniuerſales, quo nihil apertius dici poſſe videtur, aduerſus Nominales: & primo lib. Poſter. c. 2. ait vniuerſalia eſſe notiora ſingularibus: item vniuerſale intellectu, ſingulare ſenſu cognoſci poſſe. Et cap. 7. nec definitionem, nec demonſtrationem eſſe de ſingularibus, & vniuerſalia eſſe perpetua: quæ omnia vocibus conuenire nõ poſſunt. Ac prætereà quoties Ariſt. diſputat contra Platonem, vt lib. 7. Meta. c. 13. & pleriſque alijs locis, nõ eum reprehendit, ꝙ vniuerſales res poſuerit: ſed quaſi ſupponendo quòd eſſent res aliquæ, reprehendit, ꝙ à rebus ſeparata vniuerſalia, quas Ideas vocabat, poſuerit, & non potius in ipſis rebus.

Primum fundamẽtum.

Sit igitur primum fundamentum. Quęcunque res Mundi adinuicem conueniũt, & adinuicem differunt: vt patet, ſi vniuerſa conſiderentur. Petrus & Paulus vterque eſt homo, licèt particulariter differant: ſimiliter, planta & animal, vtrunque viuens: intellectus autem noſter quandoque percipit id, in quo multa conueniunt & ſine differentia; & tunc illud in quo multa conueniunt, nude conſideratũ, dicitur vniuerſale. Vnde vniuerſalia ſecundum Ariſto. ſunt collecta ex particularibus in intellectu, qui accipit inter ea conuenientiam, & eam facit intentionem vnam. Plato ponebat vniuerſalia extra animam exiſtentia.

Secundũ fundam.

Sit ſecundum fundamentum, quo natura abſtractionis per quam vniuerſale fit, manifeſtatur. Omnis noſtra potentia cognoſcitiua tam ſenſitiua, quàm intellectiua limitata eſt & finita: ita vt vnum poſſit percipere, non aliud: verbi gratia, viſus videt colorem, non odorem: guſtus ſentit ſaporem, ſed non ſonum: intellectus cognoſcit primo communia, non ſingularia: inuenitur autem hoc paſſim in rebus; vt multæ res diuerſæ ſint, & coniunctæ ſint; vt in pomo ſimul ſunt ſubſtantia ipſius, color, odor, ſapor, quantitas, humiditas: quæ omnia, clarum eſt, eſſe inter ſe longe diuerſa: ex his duobus fit; vt quando aliquid huiuſmodi noſtræ potentiæ cognoſcitiuæ limitatæ cognoſcendum proponitur, ipſa tantum percipiat, quod ſuum eſt cognoſcere; omittat autẽ alia, quæ ſua nõ ſunt: verbi gratia, viſui ꝓpoſito pomo, viſus ex oĩbus his, quæ ſunt in pomo, non percipit niſi colorem proprie; non odorem: guſtus ſaporem, ſed non colorem. Iſtæ cognitiones ſi conſiderentur rõne eius quod per illas cognoſcimus, dicũtur ſenſationes, ſi fuerint ſenſus: intellectiones, ſi fuerint intellectus: at ſi eædẽ conſiderẽtur quatenus ſuũ obiectũ percipiunt, vt multa alia quæ ibi erant, maneant incognita, dicũtur abſtractiones: abſtractio enim nõ aliud eſt, quàm cognitio vnius, non cognitis his, quæ cum eo coniuncta erant: nec oportet exiſtimare, ꝙ ibi fiat aliqua ſeparatio realis: non. n. mutatur color pomi, ꝑ hoc ꝙ a pomi qualitatibus alijs cognoſcatur ſeiunctus: ſed dr̃ abſtractio ſimilitudine quadam ad abſtractionẽ, quę in rebus fit: iſto modo etiam intellectu abſtrahimus: dum vnum abſq; alio cõiuncto intelligimus, licèt multũ ſit inter ſenſum & intellectum diſcriminis à nobis modo prętermittendum. Vnum tamen adnotandũ eſt: quòd ſenſus rem cognoſcit vnã abſq; alijs, non tñ cõponit affirmando aut negando: vt viſus videt colorẽ abſq; odore pomi, non tñ affirmat vel iudicat: color non eſt cum odore: atq; ideo qui colorẽ ſolũ percipit, non decipitur, aut habet falſitatem, quia falſum & verum in iudicio ſolo cõponente conſiſtũt: ita intellectus aliqñ intelligit rem vnam abſq; alia, non tamẽ componit & diuidit; vt quando ſimplici cognitione cognoſcit hominem non cognitis eius accidentibus, & iſta dicitur abſtractio præcipua, & in hac non eſt deceptio, vt docet Boet. hoc proœmio, & Ariſt. 2. Phyſic. c. 2. abſtrahentium, inquit, nõ eſt mendacium: & Auerr. 12. Met. com. 39. intellectus, inquit, noſter natus eſt adunata in eſſe, diuidere in ea, ex quibus componũtur: licèt nõ diuidantur in eſſe. Aliam tñ præter hanc propriã habet intellectus abſtractionẽ, qua cõpoſite vnum ab alio diuidit: vt quãdo iudicat hõ non eſt coloratus, & hæc dr̃ abſtractio negatiua: in qua põt eſſe verũ & falsũ. Nec de iſta ĩ pręſenti loquimur, ſed de ſimplici: in qua error & falſum nõ eſt; quamuis aliter quàm ſint res per talẽ abſtractionẽ intelligãtur, ſicut in ſenſu nõ eſt falsũ.

Tertium fundamẽtum.

Sit tertium fundamentum. Triplex eſt potentia in nobis per quam cognoſcimus: ſenſitiua exterior, ideſt viſus, auditus, & reliqui

reliqui ſenſus exteriores. Senſitiua interior, ſcilicet imaginatiua per quam abſentia imaginamur. Tertia intellectus, quo rerum naturas cognoſcimus. Vnaquæque aũt harum potentiarũ non percipit ſuum obiectum, niſi prius recepta ſimilitudine illius, quæ vocatur ſpecies: hæc aũt ſimilitudo non repræſentat aliud, q̃ quod à tali potentia percipi poteſt, verbi gr. Species pomi quam viſus recipit, repræſentat viſui colorem pomi cum figura & loco & præſentialitate. At ſpecies quã recipit guſtus, repræſentat ſaporem in corpore illo præſenti, nõ aũt colorem. Vñ potentiæ cognoſcunt id, quod per talem ſpeciem repræſentatur: & cum in ſpecie repræſentetur vnũ, nõ aliud, dicuntur potentiæ abſtrahere, quando cognoſcunt: ſed prior abſtractio eſt in ſpecie repræſentante vnum, non autem aliud: iſta aũt ſpecies non eodem modo fit, nec eodẽ modo repræſentat in his potentijs: ſed in ſenſu exteriori producitur ab obiecto exteriori: v.g. in oculo, à re colore affecta: in odoratu, a re odorifera: at in ſenſu interiori ab iſta ſpecie recepta in ſenſu exteriori ꝓducitur alia ſimilis in interiori, quæ idem obiectũ repræſentet, & talis ſpecies dr̃ phantaſma: at ex iſto phantaſmate virtute quadam animæ, quæ dicitur intellectus agens, producitur alia ſpecies, quæ recipitur in intellectu, qui vocatur poſſibilis: & iſte ꝑ talem ſpeciem intelligit rem in ea repræſentatam. Iſtæ ſpecies non eodẽ modo repræſentãt: propterea non eſt eadem abſtractio in ſenſibus, & in intellectu: in ſenſu.n. exteriori repræſentat rẽ ratione alicuius qualitatis; ſcilicet coloris, vel ſaporis, vel odoris: tamen repræſentat rem cum loco, & figura, & rem præſentem: propterea ſenſus exterior per illam cognoſcens, abſtrahit ab his, quæ in ea non repræſentãtur: cum autem repræſentet rem præſentem, ſenſus exterior non abſtrahit à præſentia rei: at ſpecies ſenſus interioris abſtrahit à præſentia; quia non repræſentat rem præſentem & actu exiſtentem: vnde abſentia, & præterita ſenſu interiori imaginamur, non autem ſenſu exteriori percipimus: at ſpecies intellectus repræſentat rem non repræſentata ſingularitate cum qua erat: verbi gratia, phantaſma repræſentabat hũc hominem; at ſpecies intellectus repræſentat hominẽ; vt ſicut ſpecies coloris repræſentat oculo colorem, non ſaporem, ita ſpecies intellectus repræſentat naturam, non autem ſingularitatem, per quã erat ſingularis: quia repræſentat naturam, non repræſentando locum, aut figuram, aut colorem, quæ repræſentabat phantaſma: & cũ talis natura in ſpecie repræſentetur, non repræſentatis alijs omnibus; ita intelligitur. Et talis abſtractio dicitur à ſingularibus: ex quo fit, vt illa natura fiat vniuerſalis: non ꝙ in ſe ſit vniuerſalis, ſed ꝙ ab intellectu cognoſcatur tanquam vniuerſaliter, dum cognoſcitur ſeparata à ſingularibus: & hoc eſt, qđ dicitur, vniuerſale fit per abſtractionem intellectus, vel per abſtractionẽ ſpeciei à phantaſmatibus: ſicut color dicitur ſeparatus ab odore, non quòd ita ſit, ſed quòd videatur non viſo odore: ita fit natura vniuerſalis, non ꝙ ſit, ſed quòd intelligatur, non cognitis ſingularibus, & inde dicitur eſſe vniuerſale per intellectum.

Sit Quartum fundamentum. Vniuerſale duo habet in ſe, materiale, ſcilicet, & formale: vt enim album pro materiali dicit corpus, at pro formali dicit albedinem: ita vniuerſale in materiali ſignificat naturam illam, ſcilicet hominem & leonem; in formali vero ordinem ad plura. Iſta vero natura in ipſis ſingularibus eſt; ſcilicet homo, in Petro, Ioanne, Cæſare: nec reperitur vna omnibus communis: at quãdo talis natura ſeparata intelligitur, iam eſt communis, & vniuerſalis: & per talẽ intellectionẽ, cõmunitatem, & vniuerſalitatem, acquirit ab extrinſeco: propterea fit ab intellectu vniuerſale, non ꝙ fiat natura & materiale vniuerſalis, illud.n. in rebus eſt, tamẽ nunquam acquirit vniuerſalitatem quouſque talis natura per intellectum abſtrahitur.i. intelligitur, non intellectis differentijs ſingularibus: propter quod Auerr. 1. de anima com. 8. intellectus, inquit, facit vniuerſalitatem in rebus: nec propterea exiſtimãdum eſt iſtam vniuerſalitatem eſſe in rebus ipſis intrinſecam, ſed eſt relatio & proprietas quædam extrinſeca, conſurgens ex hoc, ꝙ intellectus cognoſcit rem, non cognitis ſingularibus differentijs: quæ proprietas habet ſolum eſſe per intellectus cõſiderationem: & propterea dicitur ens rationis, vt inferius dicemus. Quartum Fundamẽtum.

Ex his fundamentis colligitur prima concluſio, Vniuerſalia pro materiali, quod Prima cõcluſio.

funda-

fundamentum dicitur, ſunt in rebus, ſcilicet naturæ ipſæ factæ ſingulares.

Secunda Cõcluſio. Secunda concluſio. Tales naturæ dicuntur vniuerſales per intellectum conſiderãtem illas, non conſideratis ſingularibus.

Tertia Cõcluſio. Tertia concluſio. Vniuerſalitas conſurgit rei ab extrinſeco, ex tali intellectus abſtractione.

Quarta concluſio. Quarta concluſio. Talis vniuerſalitas eſt quidam reſpectus, & relatio, qua natura intellecta abſtracta ad plura inferiora refertur, de quibus prædicari poteſt.

Quinta cõcluſio. Vltima concluſio. Tunc res primo dicitur vniuerſalis, quando in ſpecie intellectus repræſentatur nõ repræſentatis ſingularibus: & ſecundo autẽ quãdo cognoſcitur non cognitis etiã eiſdem ſingularibus. Per hęc patet ſolutio ad argumẽta Nominaliũ.

Ad primũ. Ad primum reſpon. ſenſum Ariſtotelis hunc eſſe: nullam eſſe naturam communem & vniuerſalem ſeparatã: quòd ſi eſt, poſterius eſt, ideſt per intellectum abſtrahentem illam à ſingularibus præexiſtentibus. Ad aliud teſtimonium Ariſt. ex lib. Prædicam. reſpondetur: omnia ferè quæ ĩ Prædicamẽtis tractat, eſſe de rebus ipſis vt conſtat, & in eodem capite diſſeruit de ipſa ſubſtantia reali. Senſus ergo fuit Ariſtotelis, ſecundas ſubſtantias, ideſt nomina ſecundarum ſubſtãtiarum ſignificare quale quid; primas vero ſubſtantias, ideſt nomina primarum ſubſtantiarũ ſignificare hoc aliquid; ſed res ipſas eſſe primas ſubſtantias, & in eis eſſe ſecundas ſubſtantias.

Ad ſcdm. Ad ſecundum reſpondetur, concedẽdo, nihil eſſe in rebus ipſis ſecundum ſe vniuerſale ſeparatum, tamen per conſiderationem fiunt naturæ vniuerſales.

Ad tertiũ. Ad tertium etiã eſt facilis ſolutio: actiones enim ſunt rerũ per ſe exiſtentiũ, hæ autem omnes ſunt ſingulares: at vniuerſale in rebus nullum per ſe exiſtit, ſed ſunt ipſa ſingularia, ſolum intellectu vniuerſaliter res apprehenduntur, & horum nulla eſt generatio, ſed vt in ſingularibus ſunt.

Nec argumẽtum Platonis quicquam valet: nam licèt corrumpatur iſte, vel ille homo, iſte vel ille equus, ſemper tamen manet equus, qui idem eſt in hoc & in illo. Semper etiam manent propoſitiones, homo eſt animal rationale; equus eſt hinnibilis, quod ſufficit ad ſcientiam. Similiter nec ſecundum valet, quia vnũquodq; producitur à ſuo ſimili, vel formali, vel in virtute: ſed de hoc alibi dicendum.

Poſſunt autem omnes opiniones ex parte quadam conciliari: ſi dicamus eſſe vniuerſalia quædã in voce, videlicet voces ſpecificas, & genericas &c. immo & in ſcripto ſimili modo: & eſſe etiam vniuerſalia in mente, conceptus, videlicet intellectus formales, ſpecificos & genericos &c. quæ poſſunt dici vniuerſalia formalia. Eſſe prætereà vniuerſalia in rebus, rerum, videlicet ipſarũ genera & ſpecies realia &c. quæ poſſunt dici vniuerſalia obiectiua, quia ſunt ipſarum cognitionũ vniuerſaliũ obiecta: nam profectò voces ipſæ, in voce prædicantur de pluribus, & ſubiiciuntur: & conceptus in mente prædicantur & ſubiiciũtur: & res ipſæ per conceptus ſubiiciuntur, & prædicãtur. Demũ eſſe quoq; ſeparata à rebus alia vniuerſalia. Ideas in Deo ipſo; videlicet, & mẽte diuina, vt aliqui Platonẽ interpretãtur, atq; ita oĩa cõuenirẽt veritati.

QVÆSTIO TERTIA.

Vtrum vniuerſalia ſint in rebus diſtincta, ante intellectus operationem.

HVic quæſtioni partim videtur ſatisfactum ex præcedenti: quamuis illic ſolũ intendimus præcipue oſtendere, vniuerſale non eſſe realiter ſeparatum à ſingularibus: hic vero diſputatur; conſtituto iam, quòd vniuerſale non ſit realiter extra ſingularia. (ſola intellectus operatione; quod omnes Peripatetici admittunt, Dubitatur, an ſit in ſingularibus aliqua natura, quæ ſecundum ſe ſit vniuerſalis, & non ex operatione intellectus? pro cuius adhuc maiori explicatione eſt aduertendum: quòd aliqua rei natura, puta hominis, leonis, aut ignis, poteſt tripliciter conſiderari. Vno modo, vt in ſingularibus, & indiuiduis eſt contracta, & determinata ſingularibus differentiis. Altero modo, vt repræſentatur in ſpecie intelligibili, ſiue vt cognoſcitur ab intellectu denudata à talibus differentiis. Tertio modo poteſt ſecundum ſe, & ſuam ſubſtantiam conſiderari. Quam triplicem conſiderationem expreſſit Auic. ſuæ Logicæ c. 1. Si primo modo conſideretur: nõ dubiũ eſt quin ſit ſingularis, homo enim

cum

cum differentia ſingulari eſt Petrus, aut Ioannes, aut aliud indiuiduũ: at ſi conſideretur vt eſt in intellectu cognita, aut repræſentata, non dubium, quin ſit vniuerſalis, & habeat quãdam relationem & ordinem ad multa, quæ relatio dicitur vniuerſalis. Natura ita; primo modo dicitur vniuerſale in potentia remota; natura ſecundo modo eſt vniuerſalis actu ſeparata iam per intellectum ab indiuiduis: at ſi conſideretur tertio modo; eſt difficultas, an talis natura ſecundum ſe ſit vniuerſalis, id eſt habeat aptitudinem, vt participetur à pluribus, quod vocant aliqui vniuerſale obiectiuum, ſeu in potentia propinqua.

Prima opinio. Scotus 7. Metaph. q. 18. & 2. ſen. d. 3. q. 1. quem ſequitur Paulus Venetus quæſt. de vniuerſalibus, item ante hos Albertus libro. 1. dict. tract. vltim. cap. 3. & dicit eſſe hanc opinionem Realium: aſſerunt, quòd natura rei, ſi ſecundum ſe conſideretur habet aptitudinem quandam, vt ei non repugnet à multis participari: verbi gratia natura hominis, quæ eſt in Petro, vt natura hominis eſt apta, vt ſit in Ioanne, Paulo, & quotus ſimili: ac proinde eſt vniuerſalis, quamuis non actu, quouſque per intellectum ſeparetur à ſingularibus: vnde duas vnitates ponit in rebus ante operationem intellectus; vnitatem numericam; quam habet natura per hoc, quòd contrahitur ab indiuiduali differentia: & aliam ſpecificam, ſeu genericam, ſecundum quam natura in ſe, & ſua ſubſtantia conſiderata vna eſt ſpecie, vel genere. Huius ſententiæ eſt primum argumentum.

Obiectum præcedit actum potentiæ; ſed vniuerſale eſt obiectũ intellectus, ergo præcedit operationem intellectus, ergo vniuerſale eſt antequàm intellectus operatio ſit. Maior patet, color enim prior eſt viſione, & ſonus auditione. minor vero eſt Ariſ. 1. Phyſi. c. 50. in fine.

Præterea Secundo natura humana ſecundum ſe eſt indifferens ad plura, nõ magis vt ſit Petrus, quam Ioannes, ergo ſecundum ſe eſt apta vt ſit in pluribus.

Præterea Tertiò, Secluſa operatione intellectus, iſtæ omnes propoſitiones ſunt veræ, Petrus eſt homo, Ioannes eſt homo, Cæſar eſt homo, ergo ſecluſa operatione intellectus eſt aliqua vna natura in eis cõmunis, quæ de ipſis prædicetur.

Præterea Quarto. Natura ſecundum ſe ſumpta eſt ens, ergo eſt vna. Non numero, quia ſecundum ſe non eſt ſingularis, ergo ſpecie, ergo illa natura ſecundum ſe eſt cõmunis: prior conſequentia patet, quia ens & vnum ſe mutuo ſequuntur. 4. Meta. c. 2.

Secũda opinio. Oppoſita ſententia eſt S. Thomę in opuſculo de ente & eſſentia. c. 4. & aliorum, qui eum ſequuntur: cuius placitum hoc eſt. Natura quælibet ſecundum ſe ſumpta, nec eſt vna numero, nec ſpecie, nec vniuerſalis, nec particularis, ſed ei cõueniunt ſua prædicata eſſentialia, ſ. genus, differentia, & proprium: accidit ei, quòd ſit vna numero, quatenus eſt in hoc, vel illo indiuiduo; ſimiliter accidit, quòd ſit vniuerſalis, quatenus per intellectum cõſideratur abſtracta: v.g. homo ſm ſe ſolum habet, ꝙ ſit ſubſtãtia viuens, animal rõnale, viſibile & cetera eſſentialia: vt aũt eſt in Petro, eſt vnus numero, & particularis: vt per intellectũ ſolitarie conſideratur, eſt vnus ſpecie, & vniuerſalis. Iſta vr̃ expreſſa ſententia Auic. 5. Meta. c. 5. Equinitas, inquit. i. natura equi ſecundũ ſe, eſt tñ equinitas, nec vna, nec plures, nec vniuerſalis, nec particularis.

Hæc opinio probatur. Si natura aliqua, puta hominis, ſecundum ſe eſt vniuerſalis, ergo nullo pacto poſſet fieri particularis; ſed natura hominis in Petro eſt particularis, ergo ſecundum ſe non eſt vniuerſalis. Conſequentia eſt certa: & minor patet, maior probatur, quia cui vnum oppoſitum per ſe competit, alterum oppoſitum competere nequit: at vniuerſale & ſingulare opponuntur. Secundo, quod per ſe competit naturæ, prædicatur de illis, quibus talis natura competit: Si natura hominis per ſe eſt vniuerſalis, ergo Petrus, qui eſt homo, erit vniuerſalis, quod abſurdum eſt.

Primum Fundamentum. Circa huius quæſtionis diſſolutionẽ ſit primum fundamentũ. Tripliciter aliquid dr̃ eſſe in intellectu; vno modo ſubiectiue, ſcilicet ea, quæ ei inſunt, vt accidens in ſuo ſubiecto: quo pacto ſcientiæ & ſpecies intelligibiles, & conceptus dicuntur eſſe in intellectu, quia ei inſunt ſicut albedo corpori: altero modo aliquid dr̃ eſſe in intellectu, ſicut effectus in cauſa, nimirum quia intellectus eſt cauſa eorum: quo pacto dicitur, domus eſt in mente artificis, qa mẽs artificis eſt prima cauſa domus: ſed iſte modus eſt extrinſecus, quia domus facienda;

ſecundum

ſecundum ſuum eſſe non eſt in ipſo intellectu ſubiectiue. Tertio modo aliquid dr̃ eſſe in intellectu obiectiue, illud ſ. quod ab intellectu cognoſcitur: quo pacto omnia, quæ intellectus cognoſcit, dñr eſſe obiectiue in intellectu: non ꝙ ipſi inhæreant; ſed ꝙ per ipſius operationem intelligantur: vnde res, quæ eſt extra intellectum, quando cognoſcitur, dicitur eſſe obiectiue in intellectu. Horum igitur, quæ obiectiue ſunt in intellectu, quædam habent eſſe in ſe, licèt non eo modo, quo intelliguntur: vt homo, animal, albedo, habent eſſe obiectiue in intellectu & in ſe, quamuis non ſint ſeparata ſicut intelliguntur: quædam non habent aliud eſſe in ſe, quàm cognoſci, & iſta dicuntur habere ſolum eſſe obiectiue in intellectu: ſicut Chimera, & ea quæ non ſunt, quando à nobis cognoſcuntur: horum vero quæ obiectiue tantum habent eſſe in intellectu, quædam ſunt obiectiue directe: nempe ea, quæ per talem intellectus operationem cognoſcitur, vt Chimera, Antichriſtus: quædam habent eſſe obiectiue indirecte & cõſequenter, ſcilicet illa quæ non ſunt niſi aliqua exiſtente operatione intellectus, licèt non per illam eandem cognoſcantur, ſed conſequuntur ad rem ipſam cognitam obiectiue exiſtentẽ in intellectu: vt quando intellectus cognoſcit hominem, reſultat quædam relatio vniuerſalitatis hominis intellecti in communi, quæ non habet eſſe, niſi ſolum obiectiue in intellectu: tñ indirecte: quia quando ego hominem conſidero, non conſidero tunc eius vniuerſalitatem: hoc igitur eſt diſcriminis inter naturã rei, & eius vniuerſalitatem: ꝙ natura eſt in rebus, & etiã obiectiue in intellectu: at vniuerſalitas nõ eſt niſi obiectiue in intellectu. Præterea, natura eſt obiectiue directe, vniuerſalitas autem indirecte.

Sit ſecundum fundamentum. Vt aliqua natura ſit vniuerſalis, duo neceſſaria ſunt: alterum vt ſit vna, ſi enim eſſent multæ naturæ, nihil eſſet, quod à multis participaretur, quoniã vnum participaret vno, aliud alio: & hoc ſignificat Ariſtoteles dũ dicit eſſe vnum potentia multa; hoc tamen non ſufficit, ſed eſt neceſſaria aptitudo, vt poſſit pluribus ineſſe: quod docuit 7 Meta. c. t 3. Vniuerſale eſt aptum eſſe in pluribus: ita vnitas cum aptitudine, vocatur vnitas ſpecifica, ſeu generica, ſeu vnitas vl'ts: id fit hoc pacto: cum non reperiatur in rebus natura cũ tali vnitate, non eſt ea rõne vl'e in rebus: natura.n. quælibet eſt ſingularis, nec fit vna cõis, niſi quando ab omnibus ſeparatur, & in intellectu repræſentatur, & cognoſcitur: tunc.n. habet eſſe quoddã cõe: ante intellectus aũt operationem, natura ex ſe vna eſt, ſicut quælibet res eſt vna tranſcendentali vnitate tantum; re non eſt diſtincta ab vnitate indiuidui niſi interueniente intellectus operatione, per quã conſideratur natura non conſideratis ſingularibus, & tunc talis vnitas eſt cõis, & natura dr̃ vniuerſalis, & hæc eſt opinio S. Tho. quæ magis Peripatetica eſt: nec argumenta Scoti aliquid probant.

Ad primum diſtinguitur conſequens: vniuerſale enim eſt obiectum intellectus poſſibilis, & intelligentis, & huius operationẽ præcedit vniuerſale: quia, vt diximus, vniuerſale ſtatim eſt, ac repreſentatur in ſpecie intelligibili, quæ prior eſt ipſa intellectione: ſi vero argumentum probet, ꝙ vniuerſale eſt ante intellectus agentis operationem, per quam abſtrahitur ſpecies, vel genus. falſum eſt: nam intellectus agens eſt potentia actiua, & obiectum potentiæ actiuæ non præcedit eius operationem, ſed per eam fit: antea vero ſolum erant res ipſæ indiuiduæ, hic homo, & ille homo, illæ ſcilicet naturæ factæ ſingulares, & determinatæ, & contractæ differentiis indiuiduãtibus, ex quibus intellectus abſtrahit ſpecies illas ĩtelligibiles repræſentãtes vniuerſale.

Ad ſecundum negatur conſequẽtia: natura enim vt ſit vniuerſalis, debet eſſe apta vt ſit in pluribus: at ſecundum ſe nec eſt apta, nec inepta: ſicut homo ex natura ſua neque eſt albus, nec non albus: ſed natura, ſi per intellectum cõſideretur eſt, apta vna ad plura, in rebus vero eſt ſingularis: & eſt magna fallacia argumenti in reduplicatiuis argumentari à negatiua ad affirmatiuam, vt homo ſecundum ſe non eſt albus, ergo ſecundum ſe eſt non albus.

Ad tertium. Illæ omnes propoſitiones ſunt veræ, quia natura humana eſt in omnibus indiuiduis, licèt in vnoquoque ſit vna numero facta: quòd ſi eſt vnum prædicatum, id fit, quia per intellectum abſtrahitur: prædicatio enim non fit, niſi interueniente intellectus operæ.

Ad

Ad quartum. Ad quartum. Eſt facilis ſolutio, natura enim ſecundum ſe eſt vna, ſed iſta vnitas non eſt communis, ſed ea qua vnumquodque in ſe ipſo conſideratum, eſt vnum.

QVÆSTIO IIII.

Quomodo reſpondendum ſit quæſtionibus à Porphyrio factis.

EX his, quæ in hac quæſtione & præcedenti dicta ſunt, poſſumus quæſtiones à Porphyrio poſitas ſoluere.

Ad primam enim dicimus vniuerſalia non ſubſiſtere per ſe extra intellectum, nec ſimiliter ſunt quid ab intellectu fictum: ſed ſunt naturæ exiſtentes in rebus, ſeparatæ tantum à ſingularibus per intellectũ, & hoc ſignificat Ariſtoteles cum dicit vniuerſalia non eſſe ſubſtantias, ideſt non ſubſiſtere per ſe. 3. Meta tex. 20. & lib. 7. tex. 45. & lib. 13. c. 10. ſubſiſtunt enim in ſingularibus, quæ ſi fuerint ſubſtantia, & vniuerſalia ad ſubſtantiam pertinent; vt homo, leo, animal: ſi accidens, ipſa ſunt accidentia, vt albedo, color, quantitas.

Ad ſecundam quæſtionem Reſpon. corpus aliquando ſumi pro trina dimenſione, ſcilicet latitudine, longitudine, & profunditate; incorporeum autem pro eo qđ quantitas non eſt. Altero modo pro ſubſtãtia indiuidua corporea habenti hanc dimẽſionem, ſcilicet ligno hoc, vel illo, Petro, Ioanne. Tertio modo pro cõpoſito ex materia & forma. Vniuerſalia non ſunt corporea, primo & ſcđo mõ accepta, quia nec ſunt quantitas, nec ſubſtantiæ indiuiduæ: at vero tertio modo eſſent quædam corporea, ſcilicet illa, quæ haberent materiam, vt homo, & animal, & leo: quædam alia eſſent incorporea, quæ ſcilicet non haberent materiam, vt angelus & ſpiritus.

Ad tertium Reſpon. Vniuerſalia iſta corporea non eſſe ſeparata à ſenſibilibus ſingularibus, ſed ſolum per intellectus operationem intelligẽtis naturã, non cognitis ſingularibus differentiis. Ex dictis intelligimus, quæ ſoleant à Philoſophis appellari vniuerſalia ante multa, in multis, & poſt multa: vniuerſalia ſiquidem ante multa, ſi quę eſſent, illa eſſent ideæ Platonis: in multis, ſunt res ipſæ, ſeu rerum naturæ in ipſis rebus exiſtentes, vt ait Ariſtoteles. Vniuerſale vero poſt multa eſt ipſa vniuerſalitatis ratio ꝑ intellectũ facta: ac de his hactenus.

De primis & ſecundis intentionibus.

QVÆSTIO PRIMA.

Quid ſit prima & ſecunda intentio.

CVm frequenter in hac materia, & in reliquis mentio fiat primę & ſecundę intentionis, vtile erit, ſi quid ſint, & in quo inter ſe differant, ſemel dixerimus. Intentio igitur in vniuerſum, ſi vim nominis ſpectemus, nihil aliud eſt, quàm actus mẽtis noſtræ, quo in aliquid tendit, atq; inde dicta intentio, quòd in aliud aliquid mens tẽdat: hinc etiam pro ipſa re, in quam tendit quoq; accipitur; atq; ita apud Philoſophos, tum actus ipſe mentis, tũ res in quã fertur per illũ actum, intẽtio vocari cõſueuit. eſt enim frequẽs vt nomine actionũ vocemus obiectũ ipſius, & contra, ex inopia nominũ: hinc factũ eſt: vt duplex dicatur intentio ſcilicet formalis, & obiectiua; formalis eſt ipſe actus, obiectiua eſt ipſum obiectum. ſ. res ipſa, in quã fertur talis actus, res inquam obiecta, vt obiecta eſt.

Iam vero voluntatis intentio ad Morales Philoſophos ſpectat, quæ eſt actus volũtatis, quo finem volumus: de qua nihil ad Dialecticum. Intellectus vero intẽtio, quæ ad noſtrũ attinet inſtitutũ, nihil eſt aliud, quàm conceptus, ſeu cognitio ipſa intellectus, qua rem ſibi obiectam cognoſcit, vt quo Solem, verbi gratia, percipit, cuius obiectum ipſe eſt Sol: ac ita prima intentio formalis, ipſe actus, ſecunda intentio obiectiua, dicitur ipſum obiectum cognitum: hæc etiam, quod in idem omnino recidit, vocantur & vocari conſueuerunt cõceptus formalis & conceptus obiectiuus.

Sed rurſus, vt antea dictum eſt, in re cognita quam vocamus intentionem obiectiuam, ſeu conceptum obiectiuum, reſurgit quidam reſpectus eatenus, quatenus inquam cognita eſt, quem vocamus, eius rationis, quod ad ipſam operationem intellectus conſequitur. & hic dici poteſt ſecunda intentio obiectiua, quando ipſemet per reflexam cognitionem cognoſcit: vt verbi gratia cum de vniuerſali, & modo, quo ſit, dicebamus, intellectum cognoſcere rem aliquam, non intellectis conditionibus

tionibus indiuiduantibus, ex quo talis natura ſic cognita, ſeu potius per ſpeciem repræſentata, fit vniuerſalis, & reſultat iſta vniuerſalitas, quæ dicitur ens rationis: ſimiliter reſultant alia, ſcilicet ratio ſpeciei & generis; ac (vt ita loqui liceat) ipſa genereitas, & varia entia rationis.

Igitur in ipſo vniuerſali, naturę ipſæ primo cognitæ & repræſentatæ, dicuntur primæ intentiones obiectiuæ: illa vero entia rationis ſecundæ intentiones obiectiuæ: intellectus autem non ſolum cognoſcit naturas, & primas intentiones, ſed poſtea reflectitur, & conſiderat ipſam vniuerſalitatem & ſecundas intentiones: illa ergo cognitio, & quia cognoſcit rem, ſeu primã intentionem, dr̃ prima intẽtio formalis, ſeu cõceptus, ſeu notitia prima formalis: illa aũt cognitio, q̃ entia rationis cognoſcit, dicitur ſecunda intentio formalis. Quadruplex ergo intentio intellectus reperitur, videlicet prima obiectiua, ſecunda obiectiua, qui conceptus obiectiui dicuntur. deinde prima formalis, ſecunda formalis: inter duas priores & duas poſteriores eſt hoc diſcrimen, vt diximus, quòd priores intentiones ſunt res cognitæ, poſteriores ſunt ipſæ notitiæ & cognitiones per quas intelliguntur. Secundum eſt diſcrimen, quòd intentio formalis eſt ſubiectiue in intellectu, quia eſt operatio ipſius intellectus & accidens reale: at prima & ſecunda intentio obiectiua non eſt ſubiectiue, ſed obiectiue in intellectu; licèt cum diſcrimine: nam prima eſt etiam in rebus, propterea eſt ens reale, at ſecunda eſt obiectiue tantum, & ens rationis. Sicut autem de cõceptibus diximus, ita de nominibus, quæ illis reſpondent, dicendum eſſe nomina primæ intentionis, & nomina ſecundæ intentionis. Ex his præterea poſſumus colligere, vniuerſale pro materiali quidem eſſe primam intentionem, pro formali eſſe ſecundam intentionem.

QVÆSTIO SECVNDA.

Vtrum vniuerſale & aliæ ſecundæ intentiones fiant per notitiam comparatiuam intellectus.

Videndũ eſt iam, quõ fiant ſecundæ intẽtiones, tum vniuerſalis, tũ aliorum; an per notitiam abſolutã, an per notitiam comparatiuam. Igitur notitia ipſa eſt intellectus operatio, qua rem cognoſcimus. Dupliciter autem poſſumus rem cognoſcere: vno modo in ſe, non cognoſcendo illam in ordine ad aliud, vt quando cognoſco hominem ſecundum ſe, album, animal: & talis cognitio dicitur notitia abſoluta: altero modo poſſumus rem cognoſcere in ordine ad aliud, vt quando cognoſco naturam humanam conuenire multis indiuiduis, naturam animalis multis Speciebus, & Accidens ineſſe ſubiecto: & talis cognitio dicitur notitia comparatiua. Ex his patet ſenſus quæſtionis, cum natura in rebus nõ ſit vniuerſalis actu, nec Species, nec Genus, quouſq; accedat operatio intellectus abſtrahentis.

Quæritur, an res dicatur vniuerſalis, Species, aut Genus, quando notitia abſoluta cognoſcitur per primam abſtractionẽ dumtaxat, an quã cognoſcitur notitia comparatiua, ſ. in ordine ad inferiora? Sunt multi, qui aſſerunt has ſecundas intentiones non reſultare, quouſque res cognoſcatur notitia comparatiua: verbi gratia, homo non dicitur vniuerſale, quouſque cognoſcatur ab intellectu pluribus conuenire, nec Species, quouſque cognoſcatur de pluribus numero differentibus prædicari. Sed iudicio meo iſta opinio peccat in æquiuocatione, vel eſt falſa: aliud enim eſt, vniuerſale eſſe Speciem, aut Genus eſſe, aliud eſt cognoſci: vniuerſale quidem Species & Genus ſunt, ſimul atque intellectus cognoſcit naturam, non intellectis inferioribus; quæ inferiora, ſi fuerint indiuidua immediata, talis natura dicetur Species: ſi verò inferiora fuerint Species, dicetur Genus: immo prius natura ante cognitionẽ ſunt in ſpecie intelligibili repræſentante naturam abſq; inferioribus: at iſta non cognoſcuntur ab intellectu, eſſe vniuerſale, genus, aut ſpeciem, niſi per notitiam comparatiuam, vt explicuimus. Et hoc eſt argumentum magnum contra illam ſententiã, quòd natura non dicitur vniuerſalis, Species, aut Genus, eo quòd actu prædicetur de pluribus, ſed quòd aptum ſit proxime de pluribus prædicari: vnde quando in ſpecie intelligibili repræſentatur, vel actu, & notitia abſoluta cognoſcitur, eſt aptum proxime de pluribus prædicari; quamuis actu non: niſi per notitiã cõparatiuã de pluribus prædicetur.

De ſubiecto huius libri.

QVÆSTIO PRIMA.

Utrum vniuerſale ſit huius libri ſubiectum.

POſtquam de vniuerſalibus; & primis ac ſcdis intentionibus egimus, nunc videndum eſt, An vniuerſale ſit huius libri ſubiectum. In qua qõne, primum oportet cognoſcere diſcrimen inter vniuerſale & prædicabile. Vniuerſale eſt, quod aptum eſt eſſe in multis, vt antea oſtēſum eſt, ſiue quod à multis participari aptum eſt: illa autem, quæ vniuerſalis ratione participant, dñt ſingularia, ſiue ſint prorſus ſingularia, ſiue minus vniuerſale: hoc.n. reſpectu magis vniuerſalis ſingulare quodāmodo dicitur. At Prædicabile dicitur, quod aptum eſt de pluribus prædicari & ſic refertur ad ſubijcibile. Igitur quòd vniuerſale non ſit ſubiectum huius libri, apparet.

Primo, quia nullam in hoc libello eius Porphyrius feciſſe mentionem videtur: cū tamen ſi eſſet ſubiectum, præcipua de illo deberet eſſe tractatio, & de illo paſſiones tradi & demonſtrari oporteret.

Secundo, ſi eſſet eius ſubiectum, aliæ ſciētiæ non tractarent de vniuerſalibus, at Ariſtoteles tū in Topicis egit de Genere, Specie, Differentia, Proprio, Accidenti, tum in 7. Meta. c. 13. & ſequentibus de vniuerſalibus diſſeruit. Immo vero omnes ſcientiæ de vniuerſalibus agunt, vt idem Ariſto. ſæpe docet, præſertim 1. Poſter. c. 7. & 20. de anima c. 5.

Tertio, videtur potius Prædicabile eſſe ſubiectum, & non vniuerſale: quia hic Porphyrius tractat de indiuiduo, quod ait eſſe, quod de vno tantum prædicatur: at indiuiduum, vt conſtat, non eſt vniuerſale, ſed ſingulare, eſt tamen quoddam prædicabile, ſcilicet de vno tantum.

Quarto, quia tam Genus, quàm Speciē, quàm Proprium, quàm reliqua definit Porphyrius per prædicari, non per eſſe vniuerſale, vt conſtat; ergo potius erit Prædicabile genus, & non vniuerſale.

Quinto. Omnis ſcientia demonſtrat paſſionem propriam de ſuo ſubiecto, ſi ergo prædicabile eſſet propriū animalis, poſſet de illo demonſtrari, quod non videtur.

Pro iſtius quæſtionis diſſolutione, ſit primum fundamentum. Cauſa quare aliquid eſt prædicabile, hoc eſt, quare prædicari aptum eſt de multis; eſt, quia eſt in multis, vel aptum eſt, eſſe in multis, vt antea diximus ex Ariſt. 7. Meta. c. 13. cum duplicem vniuerſalis definitionē attulimus, atque adeo intrinſece, & per ſe, hoc conuenit vniuerſali, ſcilicet eſſe in multis; prædicari vero eſt, quid cōſequens tanquam proprium ipſius vniuerſalis: vniuerſale itaq; eſt eſſentia, prædicabile vero vniuerſalis eſt proprium: atque ideo opus fuit vt de vniuerſalibus tractaretur; vt ait Albertus lib. Prædicabilium tract. 2. c. 1. — Primum fundam.

Reſpondemus igitur vnica concluſione. vniuerſale eſt ſubiectū iſtius libri Porphyrij. Probatur primo: quia illud eſt ſubiectum alicuius tractationis, in qua omnes ſpecies illius ſubiecti tractantur: atqui in hoc libello omnes vniuerſalis ſpecies tractantur, ſcilicet Genus, Species, Differentia, Proprium, & Accidens, ergo eſt ſubiectum Vniuerſale.

Secundo. Deinde quia omnes ſubiecti conditiones ei conueniunt: nam eius paſſio, ſcilicet prædicabilitatis in omnibus ſuis inferioribus oſtenditur: etiam, nihil tractatur in hoc libro, quod non poſſit ad vniuerſale aliquo modo reuocari, vel tanquam ad partes eius, vel tanquam ad paſſiones eius, vel tāquā ad eſſentiam eius &c. ergo vniuerſale eſt ſubiectum.

Ad argumenta. Ad primum reſpondemus, in hoc libello factam eſſe mentionē vniuerſalis, capite de Genere, cum ait, eorum, quæ prædicantur, quædam de vno, quædam de pluribus prædicantur: vbi aperte definitio vniuerſalis traditur p eius proprium, ſcilicet prædicari de pluribus: atq; idem poſtea, cum omnia comparat inter ſe vniuerſalia, agit cap. vltimo, cū ait hoc commune eſſe omnibus vniuerſalibus, vt de pluribus prædicentur. — Ad primū

Ad ſecundū argumentū: dicimus alias ſcientias agere de rebus ipſis, quæ vniuerſales dicuntur. Dialecticæ vero proprium eſt de vniuerſalibus, quatenus vniuerſalia ſunt, & quatenus prædicabilia, agere: pro formali itaque relatione vniuerſalitatis & prædicabilitatis conſiderando: aliæ ſcientiæ pro materiali dumtaxat, res ſcilicet ipſas, quibus talis ratio conuenit, & — Ad ſecūm.

quidem res ipſas in ſe, non vt ſubſunt talitationi. Topica quidam de vniuerſalibus agit Genere, Differentia &c. quatenus efficiunt & conſtituunt quæſtionum Dialecticarum diuerſa genera. hic vero per ſe & in ſe conſiderantur vniuerſalia, eorum natura, & propria eorum explicantur: in Metaphyſicis autem non quatenus conferunt ad modum ſciendi, ſeu intelligendi, vel quatenus conferunt ad Prædicamenta, & alias Dialecticæ partes agnoſcendas, vt Dialecticus conſiderat; ſed ipſam per ſe eſſentiam in abſtracto, ſpeculando & contemplando: & in hoc à Dialectico in iſtorum tractatione differt.

Ad tertiũ. Ad tertium. Tractauit Porphyrius de indiuiduo, quatenus erat neceſſariũ illud cognoſcere ad cognitionem ipſorum vniuerſalium, quæ de pluribus differentibus numero prædicantur, & quia eſt quoddam ſubijcibile, de quo illa prædicari poſſunt, & quia eſt correlatiuum oppoſitum vniuerſali ipſum ſingulare.

Ad quartum. Ad quartum. Porphyrius hoc ipſo indicat ſe de vniuerſalibus agere, ꝙ propria paſſione ipſius vniuerſalis, vtitur in omnium illorum explicatione. Potius autem per prædicationem definit, quia notior erat; vniuerſalis eſſentia, vt talis occultior: atq; ita ad finem, quem volebat introductionis, accommodatius. Dici etiam ſecũdo poteſt, Prædicabile duobus modis accipi: vno modo, pro aptitudine ad prædicandum, & ita eſſe propriam paſſionem vniuerſalis: altero modo, pro principio intrinſeco, vnde prouenit illi ipſa aptitudo: & eatenus eſſe eſſentiam, & veram ipſam differentiam eſſentialem indicare, per quam vniuerſale eſt vniuerſale. Cum vero dicimus prædicabile eſſe proprium vniuerſalis intelligẽdum eſt, vt ſuperius in vniuerſalis definitione expoſuimus. ſ. prædicabile de pluribus vniuoce per ſe directe &c. quo pacto indiuiduum non prædicatur, & cętera, quæ tunc excluſimus.

Ad quintum. Ad quintum, demonſtrari poteſt per illam primam eſſentialem definitionem vniuerſalis hoc modo: omne quod eſt aptum eſſe in multis, eſt prædicabile, ſicut aptum prædicari de multis: ſed vniuerſale eſt aptum eſſe in multis, ergo eſt prædicabile de multis.

QVÆSTIO II.

Vtrum vniuerſale ſit genus ad illa quinque, Genus, Speciem, Differentiam &c.

Prima opinio. POſſet hic dubitare quis, An vniuerſale ſit genus ad quinque prædicabilia? Albertus magnus lib. Prædicab. tract. 2. c. 9. exiſtimat, eſſe prędicatum analogum, quia ratio vniuerſalis, ſcilicet eſſe in pluribus, ſeu de pluribus prædicari, nobilior & perfectior eſt in vno prædicabili, quàm in alio: nam Genus, & Species, nobiliorem modũ prędicandi habent, vt patebit poſtea, quàm Differẽtia & alia duo: & Differẽtia quàm Proprium, & hoc quàm Accidens. Similiter nobiliori modo eſt Genus, & Species in pluribus, quàm Proprium, & Accidens, nam illa ſunt ſubſtantia eorum quibus inſunt, at hæc ſunt extra ſubſtantiam.

Secundo item poſſumus idem ſic oſtendere. Vniuerſale & prædicabile non conueniunt in vna, & eadem ratione, nec ex æquo omnibus illis, ſed aliquibus prius, alijs poſterius, igitur non eſt vniuocum ſed analogum: nam Generi & Speciei conuenit vniuerſale primo, vt prædicantur de pluribus inferioribus ſub ſe: at Differentię & Proprio vt prædicatur primo de æquali, ſ. de ipſa Specie, cuius eſt Differentia vel Propriũ & de indiuiduis inferioribus: poſtea mediante Specie. Iam vero Accidens alia rõne, ſcilicet extrinſece & poſterius prædicatur. Immo & Genus de indiuiduis, mediante Specie, prædicatur: Species vero infima immediate de indiuiduis. At vero id analogum eſt, quod non eadem ratione dicitur, & quod vni primo, alijs conuenit poſterius, ergo vniuerſale, & prædicabile, eſt analogum, & ita non erit genus.

Tertio, ſi eſſet Genus, ſequeretur, quòd aliquod Genus ſub ſua Specie contineretur, nempe vniuerſale ſub Genere: ſiquidem omne Genus continetur ſub Genere in communi: at hoc videtur falſum, & impoſſibile, vt Genus ſub ſua Specie contineatur: ergo vniuerſale non erit Genus.

Quàmuis iſta ſententia Alberti ſit probabilis, mihi magis placet ſententia Scoti q. 8. eſſe ſcilicet Genus ad illa quinque. Quod probatur primo: quia ratio vniuerſalis in communi vniuoce eis conuenit. ſ.

aptum

aptum eſſe in multis, prout abſtrahit ab eſſe mediate, vel immediate: ſic etiam ratio prædicabilis in communi, aptum prædicari de multis, prout abſtrahit à prædicatione mediate, vel immediate, quæ poſtea ſpecies prædicationis diſtinguuntur, & Prædicabilium, ſecundum diuerſitatem modorum, quibus tes inſunt in multis de quibus prædicantur, quæ ſunt Differentiæ dividentes Genus vniuerſalis, & eius rationem vniuerſalem. Præterea cum vnumquodque Prædicabile, per illud definiatur, dum dicimus, Genus eſt vniuerſale, Species eſt vl'e, Differentia eſt vniuerſale, & ſic reliqua, conuincitur eſſe Genus: nam aliàs id non liceret, ſi Genus non eſſet, & vniuocum: definitio enim non eſt per analogũ aſſignanda, vt Ariſt. docet. 6. Topi. c. 2.

Ad primũ. Ad argumenta reſpondendum erit. Ad illam rationem Alberti, infirmam eſſe, nõ enim illud ſolum facit analogiam: ſiquidẽ id in omnibus Generibus apparet, nam verbi gratia, animal eſt Genus, & tamen perfectius eſt in vna Specie, quàm i altera, & eodem modo in cęteris.

Ad ſcũm. Ad ſecundum, dictum eſt conuenire vna & eadem ratione communi, prout abſtrahit ab eſſe mediate vel immediate. Deinde dici ẽt poteſt. Differentiam & Proprium quamuis immediate de Specie prædicẽtur, alterum in quale eſſentiale, alterum in quale accidentale; tamen hoc ipſo eſſe vniuerſalia, quia de vl'i prædicantur ex æquo: & ita vtrũq; poſtea de ĩdiuiduis ĩferiorib⁹: & ita hoc ſolum diſcrimen efficere, varias eſſe formas, ſeu ſpecies vl'is, quia ſunt variæ formæ & ſpecies prædicationis: nam ſi vnus ſolus eſſet in omnibus prædicãdi modus, vna tunc ſolum eſſet ſpecies vniuerſalis, non vero quinque.

Ad tertiũ. Ad tertium dicimus non contineri vniuerſale ſub vna Specie ſcilicet ſub Genere, eſſentiali prædicatione, ſed accidentali. Eſt enim hæc accidentalis prædicatio, vniuerſale eſt Genus, ſicut hæc, animal eſt Genus: & (quod in idem recidit) materialiter continetur, non formaliter. Eſt autem inconueniens, & impoſſibile, vt idem contineatur ſub vna Specie eſſentialiter, prædicatione ſcilicet eſſentiali.

Poteſt etiam dubitari, An vniuerſale habeat aliquam propriam paſſionem, cum ſit Genus: ſubiecta enim ſcientiarum & partium ſcientiarum habent ſuas paſſiones, & proprietates, vt patet primo Poſt. c. 23. Reſpon. paſſionem vniuerſalis, vt dictum eſt, eſſe, prædicare, ſeu prædicari poſſe de pluribus inferioribus, vt enim ab homine, vt homo eſt, procedit hæc proprietas, quòd ſit riſibilis, ita ab vniuerſali, vt ad plura ordinem habet, fluit, quòd ſit prædicabile, & prædicetur.

passio ppria vniversalis que si

QVÆSTIO III.

Vtrum ſint tantum quinque vniuerſalis Species (ſeu) quod in idem recidit, quinque tantum Prædicabilia.

De numero iam Vniuerſalium, ſeu Prędicabilium inquirendum eſt: nũ tantum ſint quinque, an vero plura, aut pauciora? Ac primo, quòd ſint pauciora quàm quinque, apparet: nam Prædicabile & prędicatum idem uidentur eſſe, in hoc enim ſolum differunt, quòd vnum dicit actum, alterum dicit aptitudinem, ſeu potentiam ad eiuſmodi prædicationis actum: at vero quatuor tantum prædicata ab Ariſt. tradũtur, primo lib. Top. c. 3. Proprium, videlicet. Definitio, Genus, & Accidens, de quibus poſtea ſigillatim diſſerit.

Quòd vero ſint plura, ſic oſtẽdi poteſt. Definitio eſt quoddam Prædicabile, ſiquidem loco citato inter alia prędicata connumeratur ab Ariſtotele: quare iam erunt ſex, ſi definitio ad illa quinque addatur.

Secundo. Immo etiam alicui videri poterit ipſa quoq; diuiſio, aliud Prædicabile: ſiquidem de diuiſo ipſo poteſt diuiſio prædicari, vt animal, aliud eſt hõ, aliud brutũ.

Tertio. Item Genus & Species dicunt eſſentiam rei; ſed exiſtẽtia rei videtur aliud prædicatum, quod prius adhuc ante eſſentiam quæri debet, nam prius quærimus, an res ſit, deinde quid ſit, aut qualis. Hæc itaque eſt omnium de exiſtentia rei prima quæſtio, An inquàm ſit? erit ergo exiſtentia quoddam Prędicabile, & quidem omnium primum, vt videtur.

Quarto. Præterea, indiuiduum uagum, vt quidam homo, de pluribus prædicatur ſub diſiunctione, eſt enim Petrus vel Ioannes &c. ergo erit iam aliud vniuerſale. Immo de iſta voce, hic homo, ſeu conce-

ptu reſpondente, videtur idem dicendum, ex ſe indifferenter poſſe iſti vel illi homini applicari, & de hoc vel illo dici, & prædicari, vt hic homo eſt ~~Ioannes, hic homo~~ eſt Petrus &c. atque ita cetera, quæ dicuntur indiuidua demonſtratiua.

Primũ fundamentũ. Ad iſtius quæſtionis diſſolutionem, Primum ſit fundamentũ, Species vniuerſaliũ nos poſſe colligere tribus modis. Primo à poſterioribus & notioribus quo ad nos: vt Porphyrius collegit ex diuerſitate prædicandi. Vel ſecundo modo, à priori ex diuerſitate exiſtendi in alio: ſiquidem vniuerſale eſt, quod aptum eſt eſſe in multis. Tertio modo ex ipſiſmet rebus, a parte rei, & his, quæ ſecundum naturam ipſis rebus conueniunt; ſiquidem vniuerſale fundamentum habet in rebus, & per intellectũ perficitur in rõne vniuerſalis: & poſtea ſic conceptum, de rebus ipſis prædicatur: & ea ipſa quæ ſunt in rebus à nobis cognoſcuntur, ſi vere cognoſcimus. Sunt etiam aliæ viæ hunc numerũ vniuerſaliũ oſtendendi, tamen hę tres videntur præcipuæ.

Scd̃m fundamentũ. Sit ſecundum fundamentum. Ad hoc vt aliquid ſit vniuerſale, oportet (vt antea fuit oſtenſum, cum quæſiuimus, quid eſſet vniuerſale) ſit vniuocum, & ſimplex, & directa prædicatione de pluribus ſub eadem ratione prędicetur.

Prima cõcluſio. His poſitis ſit prima concluſio, quinq; tantum eſſe Prædicabilia, ſeu vniuerſaliũ ſpecies: nempe Genus, Speciem, Differentiam, Proprium, & Accidens: quæ ſic oſtenditur. Primo modo, Porphyrij ratione, ex quintuplici diuerſitate modi prædicandi, videlicet de vno, & de pluribus, in quid, vel in quale; in quid rurſus de pluribus numero, vel pluribus differentibus ſpecie: at in quale, vel eſſentiale, vel accidentale: & demum accidentale, conuerſim, ſeu reciproce, vel non conuerſim. Igitur quicquid dicitur, ſeu de altero prædicatur, aut prædicatur de vno tantum, & hoc eſt indiuiduum & ſingulare: aut de pluribus, & hoc eſt vniuerſale. Rurſus ſi de pluribus, aut in quæſtione quid eſt, aut in quæſtione quale eſt. Si in quid, vel de pluribus Specie differentibus, & eſt Genus: vel de numero tantum differentibus, & eſt Species. Si in quale, aut eſſentiale, quod dici ſolet, quale quid, & eſt Differentia: aut quale accidentale, ſcilicet Accidens accidẽtaria prædicatione: & tunc aut conuerſim & reciproce prędicatur de ſpecie aliqua, vel Genere, & eſt Proprium; aut non conuerſim, & eſt Accidens.

Secundo modo, idem oſtendi poteſt à priori Philoſophice, ex modis exiſtendi in multis: nam quicquid eſt, aut eſt id, in quo omnia alia inſunt, aut ſunt ea, quæ inſunt: ſi id in quo inſunt omnia, eſt indiuiduũ: ſi quæ in alio inſunt; vel quæ in vno ſolo, & hæc ſunt indiuidualia accidentia, & conditiones aliæ indiuiduantes, vel inſunt in multis, & ſunt vniuerſalia. Sed omiſſo indiuiduo, & quæ vt indiuiduo conueniũt, de eo quod ineſt in multis videamus: ſi eſt in multis, ergo aut intrinſece ineſt in eſſentia eorum, aut extra eſſentiam extrinſece adiacet, vt in ſubiecto: & ſi intrinſece: aut ineſt vt totum, aut vt pars: ſi vt totum, ſcilicet tota eſſentia, eſt Species: ſi autem ineſt, vt pars in toto, quæ ſe habet vt materia, & in potentia, & eſt Genus; aut tanquam forma, & eſt Differentia: ſi vero ineſt extrinſece, & in ſubiecto, vel vt ab eſſentia fluens ab intrinſecis ab ea dependens, & eſt Proprium: vel ſubiecto adueniens ex externis cauſis extrinſece adiacens, & eſt Accidens.

Tertio mõ ex ipſiſmet rebus à parte rei. Quicquid eſt in vna quaq; re ſiue ſingulari ſiue vli, & quicquid de illa cognoſci poteſt, aut ſunt eius rei eſſentia, aut accidentia: ſi eſſentia, aut tota eſſentia rei, aut pars eſſentiæ: ſi pars eſſentiæ, aut in qua conuenit eũ alijs rebus, & eſt Genus: aut in qua differt, & eſt Differentia. Si tota rei eſſentia, eſt Species: ſi vero ſi Accidens eſt, aut propriũ eius tantũ rei, & eſt proprium Accidens: aut cõe cum alijs, & eſt Accidens commune, quod abſolute vocamus Accidens communi vocabulo; ac de his ſuperius quoque diximus, cum oſtendimus Naturę ordinem ſeruaſſe Porphyrium in iſtorum vniuerſalium tractatione: quare plura hoc loco non erit neceſſe ſuperaddere.

Nunc ad argumenta. Ad primum dicimus, Ariſtotelem de his egiſſe in libris Topicorum, quatenus ſpectabat ad efficienda varia genera quæſtionum Dialecticarum: atque ideo illa quatuor ſola retulit, quæ diſcrimen quæſtionum efficiebant, & diuerſitatem locorum, ac tractationis: & ob id etiam addendam quæſtionem de eodem Ad primũ.

& diuerſo, præter alias quatuor quæſtiones, Generis, Definitionis, Proprij, & Accidentis: quòd diuerſam ab alijs requirere tractationem, & loca videntur. Speciem ergo ob id ad Genus reuocaſſe videtur Ariſt. eo q̃ ex iiſdem locis, q̃bus quæſtio Generis tractatur, põt ẽt quæſtio tractari Speciei. Differentiam vero ad definitionem retuliſſe videtur: ſiquidem vltra Genus addit ipſam Differentiam; vel Differentias. Atque ita omnia conueniunt, & nulla eſt Ariſtotelis cum Porphyrio repugnantia.

Ad ſcdm. Ad alia argumenta, quòd ſint plura, q̃ quinque. Reſpondemus ad primū & ſecūdum. Vniuerſalia, & Prædicabilia nos ſimplicia tm̄ quinq; aſſerere: at compoſita & cōplexa Prædicabilia eſſe poſſe permulta, & definitionē, & diuiſionē, & cōplexa alia omnia vel accidentalia vel eſſentialia.

Ad tertiū. Ad tertium dicimus, Exiſtentiam rei, cum quærimus de re aliqua, an ſit, nō eſſe prædicatum aliquod pręter ipſum verbū, quod medio verbo de ſubiecto dicatur: ſed eſt ipſummet ſubſtantiuum verbū. Vnde in hac quæſtione, ſi recte diſpicimus, non tam quæritur aliquod prædicatum, quàm ipſummet ſubiectum quęritur per ſe, an ſit in rerum natura? Poſtea vero ſubiecto iā poſito exiſtente in rerum natura, de illo & quærimus & dicuntur quinque illa Prædicabilia vniuerſalia. Et certum eſt, anteq̃ res ſit, nil ei poſſe conuenire, & oportere, vt res prius ſit, antequam ei aliquid conueniat, aut de ea prædicetur.

Ad quartum. Ad quartum. Quidam homo, vel hic homo, & alia ſimilia indiuidua vaga, includunt in ſua ratione duo, naturam communem, & rationem ſeu Differentiam indiuiduantem. Quare impoſſibile eſt, vt vnica & eadem ratione conueniant ſingulis indiuiduis: atque ideo vniuerſalia neceſſe, nec dici poſſunt, quia non prædicãtur de multis ſub vna & eadem ratione. Deinde hæc indiuidua vaga ex modo ſignificandi ſunt complexa, non ſolum complexione vocis (quia poſſet facile vna vox imponi ad ſignificandum illud ipſum) ſed complexione ſignificationis, & conceptus apprehendentis multa ſingularia per diſtinctionem: nam tantum valet quidam homo, ac ſi diceres, hic homo, vel iſte homo, vel ille homo &c. Tandem de indiuiduo demonſtratiuo, cum dicimus hic homo, demonſtrando, verbi gratia Petrum, & hic homo demonſtrando v. g. Ioannem: in mēte diuerſus omnino conceptus illorum diuerſorum reſpondet, atque adeo non eſt eadem ratio communis, ſed æquiuoca & diuerſa; & ideo non eſt vniuerſale. Ac de his hactenus: nunc de ſingulis vniuerſalibus videamus.

Caput primum de Genere.

Videtur autem neque Genus neque Species ſimpliciter dici. Genus enim dicitur & aliquorū quodammodo ſe habentium ad vnum aliquod, & ad ſe inuicem collectio: ſecundum quam ſignificationem Romanorum dicitur Genus, ab vnius ſcilicet habitudine (dico autem Romuli) & multitudinis habentium aliquo modo adinuicem eam, quę ab illo eſt, cognationem ſecundum diuiſionem ab älijs Generibus dictum. Dicitur autem & aliter rurſus Genus, quod eſt vniuſcuiuſq; generationis principium: vel ab eo qui genuit, vel ab eo loco in quo quis genitus eſt. Sic enim Oreſtem quidem dicimus à Tantalo habere Genus, Hylum autem ab Hercule: & rurſus, Pindarum quidem Thebanum eſſe genere, Platonem vero Athenienſem: etenim patria principium quoddam eſt uniuſcuiuſque generationis, quemadmodum & pater. Hęc autem uidetur promptiſſima eſſe ſignificatio. Romani enim dicuntur, qui ex genere deſcendunt Romuli, & Cecropidę, qui à Cecrope, & horum proximi. Et prius quidem appellatum eſt Genus vniuſcuiuſque generationis principium: dehinc etiam & multitu-

do eorum, qui fiunt ab vno principio, vt à Romulo : quam diuidentes & ab alijs ſeparantes, dicebamus omnem illam collectionem Romanorum Genus. Aliter autem rurſus Genus dicitur, cui ſupponitur Species : ad horum fortaſſe ſimilitudinem dictum. Etenim principium quoddam eſt huiuſmodi Genus earum, quę ſub ipſo ſunt Specierum : videtur etiam multitudinem continere omnem, quæ ſub ipſo ſunt, Specierum.

a Tripliciter igitur cum Genus dicatur, de tertio apud Philoſophos ſermo eſt : quod etiam deſcribentes aſſignauerunt, Genus eſſe, dicentes, quod de pluribus & differentibus Specie in eo quod quid eſt prædicatur, vt animal. Eorum enim quæ prædicantur, alia quidem de vno dicuntur ſolo, ſicut indiuidua, vt Socrates, & hic, & hoc: alia vero de pluribus, quemadmodum Genera, & Species, & Differentia, & & Propria & Accidentia communiter, ſed non proprie alicui : eſt autem Genus quidem, vt animal : Species vero, vt homo Differentia autem, vt rationale : Proprium, vt riſibile : Accidens, vt album, nigrum, ſedere. Ab ijs igitur, quæ de vno ſolo prædicantur, differunt Genera : eo quòd hæc de pluribus prędicantur. Ab ijs autem rurſus quæ de pluribus : à Speciebus quidem, quoniam Species etſi de pluribus prædicantur, non tamen de differentibus Specie, ſed numero, homo enim cum ſit Species, de Socrate & Platone prædicatur, qui non Specie differunt, ſed numero: animal vero, cum ſit Genus, de homine, & boue, & equo prædicatur, qui differunt à ſe inuicem Specie, non numero ſolum. A Proprio vero differt Genus : quoniam Proprium quidem de vna ſola Specie, cuius eſt Proprium prædicatur, & de ijs, quæ ſub ipſa Specie ſunt indiuiduis : quemadmodum riſibile de homine ſolo, & de particularibus hominibus : Genus autem non de vna Specie prędicatur, ſed de pluribus & differentibus. A Differentia vero, & ab ijs, quæ communiter ſunt Accidentia, differt Genus : quoniam & ſi de pluribus & differentibus Specie prędicatur differentiæ, & communiter Accidentia, non tamen in eo quod quid eſt prædicantur, ſed in eo quod quale quid eſt. Interrogantibus enim aliquibus, quid eſt illud, de quo prædicantur hęc? Genus reſpõdebimus, Differentias autem & Accidentia non reſpondebimus : non enim in eo quod quid eſt prædicantur de ſubiecto, ſed magis in eo quod quale quid eſt : interroganti enim quale quid eſt homo? dicimus quod rationale : & quale quid eſt Coruus? dicimus quod nigrum : eſt autem rationale quidem Differentia, nigrum vero Accidens : quando autem quid eſt homo? interrogamur, animal reſpondemus, eſt autem hominis Genus animal. Quare de pluribus prædicari diuidit Genus ab ijs quæ de vno ſolo, eorum, quæ ſunt indiuidua, prædicantur : hoc vero, de differentibus Specie, ſeparat ab ijs, quę ſicut Species prędicantur, vel Sicut Propria: in eo autem

tem quod quid eſt prædicari, diuidit à Differentijs & communiter Accidentibus, quæ non in eo quod quid eſt, ſed in eo quod quale quid eſt, vel quomodo ſe habet vnumquodque, prædicatur de ijs, de quibus prædicatur. Nil igitur ſuperfluum, neque minus continet Generis dictâ deſcriptio notionis.

Quæſtiones cur prius de genere quàm de Specie aut alijs egeritur.

AGgreditur modo Porphyrius de ſingulis v'libus in particulari tractationem: quam quinque ſequentibus capitibus abſoluit: poſtea vltimo capite ea inter ſe comparat; & quam adinuicem habitudinem habeant, oſtendit. Incipit igitur ab ipſo Genere: in quo merito quis dubitare poſſet, qua ratione id factum fuerit Boetius huius duas aſſignat cauſas: prior eſt, Genus enim eſt vniuerſalius, cum comprehendat ſub ſe multas Species. Vniuerſalia autem nobis ſunt notiora. 1. Phy. c. 1. propterea ab eis eſt incipiendum: cuius rationem Ariſt. 1. de partibus. c. 1. dat. Si enim vniuerſalia primo non traderentur, cum illa ſint in particularibus, oporteret in particulariũ tractatione ſæpe idẽ repetere. Poſterior ratio, quæ eſt etiam Ammonij, Genus eſt generatione prius, quàm Species, cuius ſignum eſt: ſi Genus auferatur, auferuntur Species, at non ablata vna, aut altera Specie, Genus aufertur: quod docet Ariſt. 2. de gñatione animaliũ c. 3. dum dicit, vitam plantæ priorem eſſe, deinde vitam ſenſitiuã, tandem rationalẽ. Ex vtraque autem rõne colligitur Porphyrium ſeruaſſe & Naturæ, & doctrinæ ordinem, ſeu cognitionis: Naturæ, dum à prioribus; cognitionis, dum ab vniuerſalioribus incepit. Hæc tamen vtraque ratio declaratione indiget: Genus enim & Species dupliciter conſiderari poſſunt: vno modo ſecundum naturam, & ſubſtratum; altero modo formaliter ſcdm rõnem, & relationem Generis, & Speciei. Si primo modo conſiderentur; Genus, ſcilicet natura ipſa eſt prior, & cõior Specie: at ſi ſecundum relationẽ, tunc ſimul tpe, & natura ſunt: non eſt prius, Genus q̃ ſit Species, ſicut nõ prius, formaliter eſt pater, q̃ ſit filius: relata enim ſimul natura ſunt; vt docet Ariſto. in Prædicamento, Ad aliquid.

Sed ſi ſic eſt, poterit merito quis obiicere, cum hic conſiderentur iſta ſecundũ formam, vñr ergo iſtæ rõnes non ſufficientes. Ad quod dicendum, rõnes eſſe nihilominus bonas, & probabiles, quia cum natura ipſius Generis ſit prior, & cõior, equũ fuit, vt eius intentio prius conſideretur. Poſſumus autem tertiam rõnem addere ẽt ſecundum intentiones ipſas: cum. n. iſta introductio ſit ad Prædicamenta Ariſt. fuit congruum, vt illud primo explicaretur, quod illic primo occurrit: illic autem primo occurrit Genus; cùm ſtatim ens in decem Genera diuidatur: & in Prædicamento quoque ſubſtantiæ, quod ante accidentia eſt; primum ſit ipſum Genus generaliſſimum; hæc autem ratio eſt vniuerſalis probans ordinem oĩum Prædicabilium; ſubſtantia enim eſt primum Prędicamentum; in quo, nec Propria nec accidẽtia ſunt, & in eo primum locum habent Genera & Species; illę autem rationes ſolum ordinem inter genus & Species probant.

Videtur autem neque Genus neq; Species, dici ſimpliciter.

Hoc caput in duas poteſt partes ſecari. In priori, aliquot modos acceptionis nominis huius narrat: in poſteriori, Genus ipſum Logicum de quo præſens inquiſitio eſt, definit, ipſamq; definitionẽ manifeſtat.

Tripliciter ergo Genus ſumitur. Primo, Genus dicitur congregatio multorum habentium inter ſe aliquam affectionem, vel habitudinem, & hæc habitudo, & affectio, adinuicem ad vnum aliquid eſt; ſicut dr̃ Genus Heraclidarũ, cõgregatio multorũ, qui inter ſe ordinem habẽt aliquo modo, ſcilicet quia affines, vel cognati ſunt: & hoc reſpectu vnius, ſcilicet Herculis, à quo deſcendunt: & propterea, dicuntur Genus Heraclidarum, & ſumunt nomen ab vno illo, vt diſtinguantur ab alijs Generibus. Hoc exemplum ſumpſit Porphyrius ab Ariſto. 10 Meta 11. Boet. quia Romanus erat, tranſtulit Genus Romanorum, qui ab vno Romulo deſcendunt. Secundo ſumitur pro ipſo principio, à quo talis colle-

ctio emanauit; quod duplex eſſe poteſt, aut pater, aut patria: nam & ipſa patria, quoddam principium eſt: non enim ſolũ locus naturalis eſt corporum continentiuus, ſed eorum aliquo modo productiuus, & conſeruatiuus; cum influxum habeat erga corpora: cuius argumento, eſt diuerſa temperies horum & illorum corporum, & varietas eorum quæ diuerſis locis producuntur, Sic inquit Virgilius.

Hic ſegetes, illic veniunt felicius vuæ.
Arborei fœtus alibi, atque iniuſſa vireſcunt
Gramina: non ne vides, croceos vt Tmolus odores,
India mittit ebur, molles ſua thura Sabæi,
E Calibes duri ferrum?

Dubium. Hic poſſet eſſe dubium. An ipſe pater, vel patria ſint dicenda Genus. Auerroes videtur id affirmare: at credendum cum Caietano non dici Genus patrem ipſum, aut patriam, ſed ipſum principium, & originem, quæ ab eis ducitur.

Statim Porphyrius comparat has duas acceptiones: dicit itaque, Poſterior eſt prõptiſſima, ideſt ſe primo offert, eſt enim prior: quod probat: prius enim illud principium, quod Genus dicitur, fuit, atque ab eo appellatio facta eſt, ſcilicet Genus Romanorum, Heraclidarum. Vnde poteſt duplex ratio fieri, propter quam iſta ſignificatio eſt magis in promptu: prima, quia ab eo, quod eſt Genus primo modo, ſumitur denominatio, dicitur enim ab Hercule Heraclidarum genus: ſecunda, quia iſta fuit prior: prius enim fuit illud principiũ, quam collectio eorum qui ab eo fluxerũt: Tertio ſumitur Genus pro eo, cui ſupponitur Species, ideſt pro eo, quod de Speciebus prædicatur, & hoc eſt Genus Logicũ, cuius eſt tractatio præſens.

Huius Generis Porphyrius ſimilitudinem aſſignat cum alijs Generibus: cum poſteriori, ſecundo modo accepto: ſicut.n. Genus ſecundo modo eſt principium eorum, quæ ab eo originem trahunt, ita Genus hoc eſt ſuarum ſpecierum principiũ: ſimiliter eſt ſimile Generi primo modo accepto, vt enim hoc eſt multorum collectio, ita & Genus Logicum eſt multarum ſpecierum aggregatio; ideſt ſub ſe multas continet Species.

Dubia aliquot ſcitu digniora in priorem hanc partem capitis de Genere.

CIrca hanc capitis partem aliquod ſunt aduertenda. Primo, Porphyrium has Generis acceptiones ex Ariſtotele ferè de ſumpſiſſe; nã Ariſt. 5. Metaph. c. 28. refert quatuor Generis acceptiones. Primo, Genus dicitur cõtinua aliquorum generatio, quod idem eſt cum collectione multorum habentium habitudinem ſecundum generationem: vbi intelliges iſtam habitudinẽ, quam dicit Porphyrius eſſe inter illa, quorum collectio dicitur Genus, debere eſſe ſecundum generationem, & ea quæ ad generationem attinent; vt quòd ſint cognati, vel conſanguinei, vel filij, vel aliud ſimile. Quod adnotauit Albertus explicans Porphyrium contra Auicenam. Secundo dicitur Genus principium, a quo talis generatio eſt, quod eſt pater, vel patria, & aliquando etiam dicitur mater. Tertio Genus eſt ſubiectũ, ex quo res fiunt, vel in quo: quomodo dicitur Genus figurarum ſuperficialium eſſe aliud à Genere ſolidarum: & in naturalibus materia dicitur Genus: quo pacto cœli & elemẽta dicũtur eſſe Genere diuerſa: iuxta eorum ſententiam, qui aſſerunt eſſe ex diuerſa materia: & tale Genus dicitur Phyſicum. Quarto Genus eſt, quod prædicatur, ſcilicet iſtud, quod hic proponitur tertio loco à Porphyrio.

Poterit autem quis dubitare, Quare prætermiſit Porphyrius Genus tertio loco poſitum ab Ariſtotele? Dubium 2 Dicitur, quòd iſtud habet ſimilitudinem quandam cum Logico vt enim Logicum eſt, ex quo fiunt Species, ita & illud: Logicum enim eſt, velut materia Specierum: vel forſan, quia parabat facilem introductionem, & eſſet obſcurum explicare, quid eſſet illud ſubiectum, quod Genus appellatur.

Circa verba ipſius Porphyrij, Nota illud verbum (videtur) aliquando.n. pro eo, quod apparet & non eſt, ſumitur; vt patet apud Ariſt. 1. Elencho. c. 1. & 2. Sunt ſyllogiſmi, inquit, qui videntur, & nõ ſunt: at hic non ſic vſurpatur; ſed pro eo, quod eſt, & patet, ac eſt manifeſtum. Nota verbum (ſimpliciter) nam vno modo idem eſt, quod vniuerſaliter; vt habetur 1. Meta. tex. 44. & 1. Elench. c. 6. Secundo modo

do

do idē eſt, quod vniuoce; vt habetur 1. Meta. tex. 47. Tertio modo accipitur pro eo, quod eſt ſine addito diminuente. 1. Elencho. c. 5. quo pacto dicit, Æthiops non eſt ſimpliciter albus. Vltimo modo ꝑ eo, qđ eſt ſolum, vt Brutum eſt ſimpliciter ſenſitiuū: qua ſignificatione vtitur Porphyrius c. de Differentia: hic ſumitur, modo ſecundo; ac ſi dicat, Genus non dicitur vniuoce.

Nota præterea, dicit (videtur autem) hic velut excuſat ſe ab eo, quod propoſuit ſcilicet docere, quid ſit horū quodque; ac propterea incepturus erat à definitione: ſed id prohibet eius æquiuocatio, ęquiuoca enim prius diuídenda. Nota præterea non explicaſſe niſi Genus, & Speciem, quia iſta ſunt relata, vt docet Ammonius: vel vt vult Boetius, omnia alia ſubintelligi, quæ etiā ſunt æquiuoca: quæ quia iam erant enarrata, prolixitatis vitandæ gratia prætermiſit.

Nota vltimo, ſecūdum Albertum diſcrimen inter Genus tertio modo, & alia Genera: Genus enim ſecundo modo, non eſt in tota collectione eorum, quæ ab eo procedunt: non enim eſt Romulus in ſingulis Romanis: at tota natura Generis eſt in ſingulis Speciebus: homo enim eſt ſubſtātia animata, ſenſibilis, pariter & leo, & aliæ Species. Præterea Genus primo modo cōtinet multa tanquā partes integrantes, de quibus prædicari nequit: non enim ſinguli Romani ſunt Genus; at Genus hoc, de ſingulis Speciebus per ſe prædicari valet.

Tripliciter igitur cum Genus dicatur, de tertio apud Philoſophos ſermo eſt.

Hæc eſt poſterior cap. pars, qua Porphy. definit Genus tertio modo: eius enim vſus ad Dialecticos & Philoſophos pertinet: Definitio eſt iſta. Genus eſt id, quod prædicatur de pluribus differentibus Specie, in eo, quod quid eſt: quæ definitio ad literam deſumpta eſt ex Ariſt. 1. Topic. c. 4. pro cuius explicatione Porphyrius tres diſtinctiones inſinuat eorum, quæ prædicantur: quædam enim de vno prædicantur; vt Socrates, Plato: quædam de pluribus; vt homo. Secunda; eorum quæ de pluribus prædicantur; quædam de pluribus differentibus numero, quædā de differentibus Specie prædicantur. Tertia; eorum quæ de pluribus differentibus Specie prædicantur: quædam prædicantur in eo quod quale, quædam in eo, quod quid. Illud eſt ꝑdicari in quid, eſſe tale prædicatum, vt ad quæſtionem factam per quid de re, ſcilicet de natura rei, poſſit per illud reſponderi: vt quid eſt homo? congrue reſpondebis, ſi dicas, animal: animal igitur prædicatur in quid de homine. Illud autem eſt prædicatum in qualè, eſſe talè prædicatum, vt poſſit per illud reſponderi ad quæſtionem factam de qualitate rei: vt, qualis eſt homo? dices, doctus, aut albus: iſta prædicantur in quale. Hac diuiſione Porphyrius colligit definitionem Generis ſufficientem eſſe, cū ipſum ſeparet ab omnibus alijs Prædicabilib. Ex hoc enim qđ Genus de Pluribus prædicatur, ab indiuiduo diſtinguitur; quod quidem prædicatur, ſed de vno ſolo per hoc quod Genus prædicatur de differentibus Specie, à Specie diſtinguitur, & a Proprio; Species. n. de pluribus indiuiduis, Proprium autem de vnica Specie, cuius eſt proprium, de indiuiduis illius Speciei quoque prædicatur: per hoc autem, quod in eo, quod quid, à Differentia & Accidenti diſtinguitur. Hæc enim in eo quod quale, de pluribus prædicatur: vt ſi dicas, qualis eſt homo? reſpondebitur, eſt rationalis, vel albus. Patet igitur definitionē neque eſſe ſuperfluam, nec diminutam iuxta præceptum Ariſt. 6. Topic. c. 1. & 2.

Hic notat Ammonius, ꝙ definitio ſuperflua diminuit definitū, ideſt coarctat: vt iuxta illam definitionem paucioribus conueniat, quàm conuenit: vt qui dicit, homo eſt animal rationale album, facit, vt non ſint homines niſi albi: definitio vero diminuta, definitum dilatat; vt qui dicit, homo eſt animal mortale, facit, vt equus ſit homo, qui eſt animal mortale: hoc fit, quando definitio eſt ſuperflua per additionem illius, quod non eſt de natura rei, aut ipſius naturæ Proprium.

De definitione Generis quæſtiones quatuor.

Circa definitionem Generis poſitam, videnda ſunt quatuor: deinde de indiuiduo, cuius tum in hoc capite, tum in ſequentibus frequenter fit mentio, agendū quoque.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

quoque. Igitur quæremus Primo, quid ſit definitum in hac Generis definitione? Secundo quę ſit iſta definitio, an quidditatiua, an ſit deſcriptio? Tertio quid loco Generis in hac definitione ponatur? Quarto recte ne ſit poſita: vbi videbimus, quo modo ſingulæ partes ſunt intelligẽdæ? Vltimo de indiuiduo, an indiuiduum prædicetur?

QVÆSTIO PRIMA.

PRo declaratione primi dubij, aduertere oportet iſta nomina ſecundæ intẽtionis, ſcilicet Genus, Speciem, Differẽtiã, & reliqua eſſe connotatiua, & ita duo includere in ſua ſignificatione, videlicet materiale, & formale, vt antea ſæpe dictũ fuit. Significat enim pro materiali, ſeu pro ſubſtrato, quod idem eſt, naturam & rem aliquam: pro formali vero ſecundam intentionem obiectiuam: ſicut album pro materiali ſignificat corpus, pro formali, albedinem. Eſt igitur dicendum, quando definitur Genus, an definiatur intentio ipſa, an materiale ſubſtratum, an ſimul materiale ſubſtratum cum intentione. Eſt autẽ rurſus aduertendum, aliud eſſe in connotatiuis, id quod definitur, aliud rõnem, ſecundum quam definitur, verbi gratia, qñ dicitur album eſt viſus diſgregatiuum: qđ definitur eſt ſubiectum, vt formæ ſubſtat: at ipſa ratio ſecundum quam eſt definitio, eſt forma. Pręterea aliud eſt, cui conuenit definitio, aliud ratio per quam conuenit: vt id quod diſgregat, eſt corpus album: ratio diſgregandi eſt albedo: definitio enim de ſubiecto verificatur. Quod Caietanus alijs verbis explicuit, dicens, ꝙ definitio cõpetit ſubiecto denominatiue; formæ quidditatiue. Hoc ſuppoſito, perſpicuis quibuſdam cõcluſionibus reſpondemus, quę per ſe ſatis manifeſtè ſunt, & ex iam dictis conſtant.

Prima cõcluſio. Sit prima concluſio. Natura & ſubſtratum Generis eſt id, quod definitur, vt intentioni ſubſtat.

Secũda cõcluſio. Secunda concluſio. Ratio, ſecundum quam definitur, eſt ſecunda intentio.

Tertia cõcluſio. Tertia, Definitio competit naturæ ſubſtratæ; animal enim eſt, quod prædicatur, & corpus, & aliæ naturę, quę Genera ſunt; ſed non prædicantur, niſi quia Genera, & vt ſecundæ intentioni ſubſtant: non tamen intentio prædicatur: hoc idem dicimus de alijs definitionibus Prædicabiliũ.

QVÆSTIO II.

CIrca ſecundum ſunt tres opiniones. Scotus, vniuerſalium. q. 15 exiſtimat, hanc definitionẽ eſſe quidditatiuam, cuius Genus eſt Prædicabile. Alij exiſtimant eẽ deſcriptiuã; & dari per Genus quod eſt Vniuerſale, & propriũ paſſionem, quæ eſt prædicari. At Ammonius credit hanc definitionẽ eſſe deſcriptionem, nec ꝑ Genus proprium aſſignari, nec poſſe aſſignari. Ratio Ammonij eſt duplex, prior eſt. Genus hic definitum comprehendit decem Genera ſuprema, nam ſingula ſunt Genus, at nihil poteſt eſſe Genus Generis ſupremi: ergo Genus non poteſt definiri per Genus. Poſterior, Genus hoc cõprehendit Genera Subſtantiæ, & Accidẽtis, ſed Subſtantię & Accidenti nihil eſt cõe Vniuocum, ergo non poteſt aſſignari ipſi Generi.

Hæ rationes Ammonij fundantur in hoc: cum hic definiatur natura Generis, vt ſubſtat intẽtioni: ſi definiri debet quidditatiue, erat dandum Genus, non ſolum ex parte intentionis, ſed ex parte materialis quod eſſe non poteſt: quia materiale eſt Subſtantia, vel Accidens, quæ non poſſunt habere Genus cõe, ſed accñs aliquod, & illam proprietatem, quæ eſt prædicari: & propterea dicit eſſe deſcriptionem; & eſt ſententia Alberti, tract. 3. c. 3. vniuerſale enim ex parte ſolius intẽtionis, Genus quidem eſt, non tamen ex parte materialis.

Sed hæc ſententia Ammonij & eius rationes non placent: nam in concretis accidentalibus, definitio & eſſentia attendenda eſt ſecundum formam, quæ poteſt eſſe vnius rõnis, etiã ſi materialia non ſint eiuſdem rationis: & certum eſt, rationem vniuerſalis eandem eſſe, ſiue materiale ſit Accidens, ſiue Subſtantia, ſicut in diſtinctis etiam ſubſtantijs: põt ergo eſſe Genus ꝓprium; atque adeo dicendũ eſt, definitionem eſſe potuiſſe quidditatiuam, quantũ eſt ex parte Generis, ſi deinde addita fuiſſet eſſentialis Differentia: vt ſi diceretur, Genus eſt vniuerſale, quod ineſt multis Specie differentibus; ſed tamen cum per Prædicabile, tanquam per notius nobis defi-

nierit Porphyrius, puto, deſcriptionẽ hãc eſſe, vt dicit ſecunda opinio, & idem Porphyrius, quia non per Differentiam, ſed p paſſionem, ideſt prædicationem datur.

Et ad primam rõnem Ammonij dicendum, eſſe poſſe aliquid Accidens genericũ, immo Specificum, quod conueniat ſupremo Generi, & alijs Generibus, ſcilicet rationem ipſam Generis. Ratio vero poſterior Ammonij non valet: nam diuerſis Prædicamentis nihil poteſt eſſe vniuocum quidditatiuẽ? poteſt tamen aliquid eſſe accidentale, quales ſunt hæ intentiones: ſicut etiam relatio vniuocẽ conuenit multorum Prædicamentorum fundamentis. quamuis ſecundum Porphyrium non ponatur vniuerſale, vt Genus: vt in ſequenti dubio dicetur.

QVÆSTIO III.

SEd tunc dubitabis circa tertium quid ſaltem conſtituatur loco Generis, ſecũdum Porphyrium? Breuiter reſpondebo; non vniuerſale loco Generis, ſed Prædicabile conſtitui. Huius eſt ratio conuincẽs. Differentia in definitione ponitur, ad excludendum ea, quæ ſub eodem Genere cõueniunt: verbi gratia rationale ponitur in definitione hominis, vt ſeparet illa animalia, quæ non ſunt rationalia: non aũt ponitur ad differentiam lapidis, aut alterius extra Genus; ſed Porphyrius excluſit indiuiduum à ratione Generis, per illã differentiam prædicari de pluribus: ergo Genus non eſt vniuerſale, quia indiuiduũ non continetur ſub vniuerſali; continetur autem ſub prædicabili: nam indiuiduum eſt Prædicabile, ſed de vno: Genus autem de pluribus: prædicabile ergo erit loco Generis.

QVÆSTIO IIII.

CIrca quartum, An videlicet rectè ſit poſita Generis definitio? obijcitur cõtra definitionem ipſius Generis. Primo contra vltimam particulam; in qua à Differentia diſtinguitur. Differentia prædicatur in quid, ergo non differt in hoc à Genere. Probatur antecedens ex Ariſtotele expreſſe 7. Topic. 3. & 4. Topic. c. 4. vbi non in hoc differre à Genere docet, ſed quòd Genus de pluribus, quàm Differentia prædicetur.

Secundo. Accidens nec eſt de ſubſtantia rei, nec pars ſubſtantiæ rei; ergo nõ prędicatur in quale quid. vt dicit Porphyrius.

Tertio. Multa ſunt Propria quæ de pluribus Speciebus prędicãtur, ergo nõ differt in hoc à Genere, ꝙ ſolũ de vna Specie Proprium prædicetur. Antecedens probatur, mobile, æquale, ſimile: ſunt paſſiones propriæ, quæ tamen de pluribus corporibus Specie differentibus prædicantur.

Quarto. Differentia nõ prædicatur de pluribus Speciebus, ergo non conuenit in hoc cum Genere: patet antecedens; rationale enim eſt Differentia, quæ tamen vni Speciei eſt propria.

Quinto. Genus prædicatur de pluribus differentibus numero, animal enim de Petro, & Ioanne prędicatur, ergo à Specie non differt.

Pro horum argumentorum ſolutione; eſt primo notandum duo eſſe neceſſaria, vt aliqua differant Specie: alterum eſt, vt habeant diſtinctas definitiones: quapropter Petrus & Paulus. & indiuidua vnius Speciei Specie non differunt: alterum eſt, vt ſub eodem ſint Genere, quod docet Ariſt. 10. Meta. c. 11. differre ergo Specie eſt ſub eodẽ Genere diſtinctas habere definitiões.

Poſſumus autem tres modos differendi Specie deſumere, ex Ariſto. 5. Meta. c. 10. Primo illa differunt Specie, quæ ſub eodẽ Genere diſtinctas habent definitiones, & ipſa in alias Species inferiores diuidi nequeunt. quo pacto differunt Species vltimæ, homo, leo, & iſta dicuntur differre Specie athoma, & hæc eſt proprie Differentia ſpecifica.

Secundo, illa differunt Specie, quæ ſub eodem Genere ex æquo continentur, & rurſus diuidi poſſunt in alias Species ſub ſe: ſicut corpus animatum, & corpus inanimatum, & iſta dñt differre Specie ſubalterna, ſeu Genere intermedio. Dicuntur aũt ex æquo contineri ſub Genere, quæ per æquales Differentias illius Generis componuntur: ſicut corpus animatum & corpus inanimatum: corpus enim, quod eſt illorum Genus ęqualiter per animatum & inanimatum diuiditur.

Tertio, illa differunt Specie, quæ ſub eodem ſunt Genere, tamen non æqualiter;

ter; cum videlicet vnum eſt communius, alterum minus commune: quia pluribus intermedijs Differentijs, ab illo Genere, in quo conueniunt, diſtant: licèt non vnum ſit ſuperius ad alterum: quo pacto, homo, & planta Specie differunt: clarum eſt. n. ꝙ planta cõmunior eſt quam homo, ſed non ad hominem, quia homo planta non eſt. Si enim eſſet ſuperior illo, eſſet Genus; at Genus, & Species ſub ipſo, non dicuntur differre Specie, vt ait Ariſt. 10. Meta. c. 11. Genus igitur eſt, quod de pluribus Specie differentibus prædicatur, vtcunque Specie differant, ſiue primo, ſiue ſecundo, aut tertio modo.

Eſt ſecundo notandum, Duo eſſe neceſſaria, vt aliquod prædicatũ prædicetur in quid: vnum, quòd ſit de natura, vel pars naturæ rei; nec hoc ſufficit, nam Differentia eſt pars naturæ rei, tamen non prædicatur in quid: ſed eſt neceſſarium alterum, ſcilicet quòd prædicetur per modum naturæ; ſcilicet quòd non ſit connotatiuum, qñ ſubiectum fuerit abſolutum; tunc enim ſignificat per modum Accidentis: ſed vel vtrunque abſolutum, vel vtrunque connotatiuum. Genus ergo reſpectu Speciei habet vtrunque, & eſt de natura Speciei, & prædicatur per modum naturæ & ſubſtantiæ, propterea prædicatur in quid. At Differentia habet vnum. ſ. eſt de natura rei, nõ tamen habet modum prædicandi: propterea non prædicatur in quid, ſed dicitur in quale quid: quid, quia eſt de ſubſtãtia rei, quale, quia eſt ad modum Accidentis: & Accidens neutrum habet, propterea ſimpliciter in quale prædicatur: vnde fit, vt conſtituatur prædicatio in quid, & in quale quid, & in quale.

Ad primũ. His ſuppoſitis, Reſpon. ad primũ. Differentia prædicatur in quid ſecundum rẽ, ſed non ſecundum modum: ſicut Genus, quod abſolute in quid prædicatur. Nec Ariſtoteles dicit oppoſitum, ſed aſſerit prædicari in quid: ſed differt à Genere, quia ſe habet, vt qualitas, in quo manifeſtat prædicari in quale quid.

Ad ſcđm. Ad ſecundum Reſpon. Quãdo dicitur, quale quid eſt coruus? illud quid, non petit naturam, ſed idem eſt, ac ſi dicatur, quale ens eſt coruus?

Ad tertiũ. Ad tertium Reſpon. admittẽdo aliquod Proprium de pluribus Speciebus prædicari, ſed id non habetur vt Proprium, & Porphyrius hoc intẽdit, quòd prædicatio, quę neceſſario, & ſemper conſtituit Genus, eſt de pluribus Speciebus prædicari: at prædicatio neceſſaria Proprio eſt de vna ſpecie: reliquum eſt per accidens, & ſecundario, quia illa ſua Species, de qua prædicabatur, erat ſubalterna. Dici etiam poteſt, concedendo illationem: aliqua inquam Propria eſſe generica, quæ de Genere immediate prædicantur; aliqua eſſe Propria ſpecifica, quæ de ſpecie vltima prædicantur: differre autem à Genere & Specie, quia nõ in quid, ſed in quale prædicantur.

Ad quartum. Idem Reſpon. ad quartum de prædicatione de indiuiduis, hæc. n. p̃dicatio, eſt primo & immediate & per ſe Speciei, non autem Generis, niſi ſecundario & mediate.

Ad quintum. Ad quintum Reſpon. Porphyriũ exiſtimaſſe, nullam eſſe particularem & propriã Speciei Differentiam, ſed omnes eſſe cões, & rationale non ſolum homini, ſed Angelis conuenire. Sed de hoc latius dicemus capite de Differentia.

De indiuiduo

QVÆSTIO PRIMA.

Vtrum indiuiduum prædicetur.

Prima opinio. Circa vltimam difficultatem, an ſcilicet indiuiduum prædicetur, ſunt tres opiniones. Prima eſt S. Tho. 7. Meta. c. 5. qui loquens de indiuiduo ſubſtantiæ, inquit, poſſe dupliciter prædicari: vno modo de alio, vt homo eſt Petrus, animal eſt Cæſar, & talis eſt prædicatio per accidens, & indirecta: altero modo poteſt de ſe prædicari, ſcilicet Petrus eſt Petrus, & talis eſt prædicatio per ſe, & hoc videtur aſſerere quoque Boet. Nihil, inquit, verius, quàm idem de ſe ipſo prædicari. Immo videtur Ariſt. Sententia 2. Periherm. c. vltimo. Bonam, inquit, per ſe eſt bonum: vbi approbat prædicationem identicam, qua idem de ſe ipſo prædicatur, & 5. Meta. c. 18. homo per ſe eſt homo. Eiuſdẽ ſententiæ eſt Porphyrius, qui indiuiduum de vno prædicari affirmat, ſcilicet de ſeipſo.

Secunda opinio. Secunda opinio eſt Auerr. c. de Specie, qui interpretans Porphyrij definitionem illam, Indiuiduum de vno prædicatur, di-

cit, duplex eſſe indiuiduum; ſubſtantiæ, vt Petrus; accidẽtis, vt hoc albũ: indiuiduum accidẽtis de vno prædicatur, at ſubſtantiæ indiuiduum de nullo; & propterea non bene Porphyri⁹ definiuit, quia ſoli indiuiduo Accidentis illa definitio competit. Melius Ariſt. dixit. 1. Periher. c. 5. Singulare eſt, quod non de multis prædicatur. Iſta ſentẽtia videtur Ariſt. c. de ſubſtãtia, & 7. Meta. c. 1. Prima ſubſtantia, inquit, ideſt indiuiduum ſubſtantiæ, de nullo prædicatur. non enim Auer. vult prædicationẽ eſſe eiuſdem de ſe ipſo. 1. Priorũ, in digreſſione de quarta figura, quæ eſt Galeni, inquit, Si daretur quarta figura, idem de ſe ipſo p̃dicaretur, quod eſt in fine abominationis, & 10. Meta. com. 8. & 4. Meta. com. 3. dicit illam eſſe nugatoriam neque habere ſubiectum, neque prædicatum.

Tertia opi nio. Tertia opinio eſt Caiet. cap. de Specie: vbi diſtinguit duplicẽ prædicationẽ; naturalem, & artificialem. Naturalis eſt, quæ eſt vera, tamẽ nõ eſt apta ad diſputationẽ aliquã, & talis eſt illa, in qua idem de ſe ipſo prædicatur: Alia eſt artificialis ſicut ſunt reliquæ, quarũ vſus arti ſciẽtiæ deſeruit, & per hanc diſtinctionem conciliat opiniones.

Pro huius determinatione, eſt aduertendum, aliud eſſe neceſſarium ad veritatem prædicationis, aliud ad proprietatẽ. Vnde aliud eſt p̃dicatio vera, aliud ꝓpria: ad veritatem ſufficit, quòd ita ſit in re, ſicut ipſa ſignificat: ad proprietatem eſt neceſſarium quòd prædicatũ ſit forma, & ſubiectũ materia, quod eſſe non poteſt in prædicatione eiuſdem de ſeipſo.

Prima cõ cluſio. Iuxta hoc ſit prima cõcluſio. Prædicatio, qua indiuiduũ ſubſtantiæ de alio prædicatur, vt iſte veniens eſt Petrus, eſt p accidens: iſta eſt Ariſto. 1. Priorum. c. 28.

Secũda cõ cluſio. Secunda concluſio. Prædicatio, qua de ſe ipſo aliquid prædicatur, eſt vera, ſed impropria propter rationem prædictã. Hęc eſt Alber. tract. 3. c. 4. & Auerrois: nec oppoſitũ voluit Boetius: dixit enim, nihil verius, nõ autem dixit, nihil proprius: immo nec ſanctus Thomas: qui dixit, illa eſſe per ſe eo modo, quo etiã vocat Ariſt. per ſe, ideſt, nõ per aliã cauſam: ſi enim dicas, quare homo eſt homo? dices, nulla cauſa, ſed per ſe, & ita intepretatur Boetius 2. Perihermenias.

Tertia cõ cluſio. Tertia concluſio eſt, quantum exiſtimo etiam vera contra Auerroem: nec indiuiduum Accidentis de vno proprie prædicatur, quamuis vere de illo prædicetur. Hæc eſt ſententia expreſſa Ariſt. c. 2. Anteprędicam. Hoc album, inquit, eſt in ſubiecto, ſed de nullo prædicatur. Ratio autem eſt, quia quando demõſtratur Accidens indiuiduum, demonſtratur ipſum ſubiectũ, in quo eſt, quia ab eo indiuiduatur: vnde perinde eſt dicere, Petr⁹ eſt hoc album, ac Petrus eſt ipſe, habens albedinem.

QVÆSTIO II.

Quæ & quot ſunt prędicationum genera.

QVia tamẽ de prædicatione loquuti ſumus, & omnia iſta ad prędicationem ſpectant; non erit inutile, quid prędicatio, & quotuplex ſit oſtendere. Eſt igitur prædicatio, affirmatio alicuius de aliquo: propoſitio enim negatiua, nõ proprie prædicatio, ſed diuiſio quædã dicitur. Hæc prædicatio duplex eſt, quędam propria, quędam impropria: propria eſt, cuius veritas pendet ex propria ſignificatione, & propria acceptione terminorũ, vt homo eſt albus: impropria, cuius veritas ex impropria acceptione terminorũ pẽdet, vt homo eſt bulla, diuitiæ ſunt fumus. Propria eſt triplex, ordinata, & inordinata contra ordinem, & inordinata præter ordinem.

Ordinata eſt, in qua ſubiicitur id, quod ſubiici debet, ſcilicet id, quod ſe habet, vt materia: prædicatur id, quod debet prædicari, ſcilicet quod habet modum formæ; quales ſunt prædicationes inferiorum reſpectu ſuperiorum prædicatorum, & accidentium de ſubiectis, & Differentiarum, de ſuis Speciebus. Hæc ordinata duplex eſt eſſentialis, & accidentalis: eſſentialis eſt, in qua prædicatum, vel eſt natura, vel de natura ſubiecti: quæ duplex eſt, eſſentialis quidditatiua, eſſentialis ſola: eſſentialis quidditatiua, qualis eſt prædicatio Generis, & definitionis, ſcilicet quãdo prædicatum eſt in quid: eſſentialis ſola, quando prædicatum eſt in quale quid, qualis eſt prædicatio Differentiæ. Accidentalis, in qua prædicatum non eſt de natura ſubiecti: quæ duplex eſt, propria, & communis: accidentalis propria eſt, in qua prædicatum eſt Proprium alicuius Speciei, vt homo eſt riſibilis: communis eſt,

in

in qua prædicatur Accidens commune, vt homo eſt albus. Accidentalis cōis duplex; externa, & interna: interna, in qua prædicatur Accident, quod ineſt ſubiecto, de quo prædicatur: vt homo eſt albus: externa in qua Accidens nō ineſt ſubiecto de quo prædicatur, vt homo videtur. Præterea triplex eſt, prima, quæ ſumitur ab actibus animæ, vt paries videtur, homo amatur: ſecunda, quæ ſumitur a ſecundis intentionibus, vt homo eſt Species, animal eſt Gen⁹: tertia, quæ ſumitur ab aliquo alio extrinſeco, ſiue loco, vt homo eſt Romanus, ſiue alia habitudine, Philoſophus eſt Platonic⁹.

Inordinata prædicatio cōtra ordinē eſt, in qua id prædicatur, quod debet ſubijci, id ſubijcitur, quod debet prædicari; iſtæ ſunt oppoſitæ, ſeu conuertentes omnium ordinatarum, nec oportet nunc has rurſus diſtinguere. Antiqui vocabant ordinatā prædicationē, naturalē; inordinatam, non naturalem: quā diſtinctionem ponit Auerr. 7. Met. com. 59. & 4. Phyſi. com. 33. vbi ſoluit problema Logicum, ſcilicet cur Ariſtoteles facit ſyllogiſmos ex terminis conuertibilibus in ſecūda figura ex puris affirmatiuis, cum poſſit per conuerſionem eos facere in prima, & eſſet conſequentia bona de forma? dicit id non feciſſe, ne daretur prædicatio non naturalis, ſcilicet in qua ſubiectum de Accidenti, vel definitio de paſſione prædicetur. Eandem diſtinctionem habet Themiſtius 1. Poſt. c. 38. Alij prædicationem naturalem vocant directam, non naturalem indirectam.

Vide Philopon. de hac prędi. [illegible] poſter. com. 85. [illegible] Theo. 14. & tabu. fo. 3. col. 8

Alia eſt prædicatio inordinata præter ordinem: hæc eſt triplex, quædam identica; quædam diſparata; quædam per accidens: identica, qua idem de ſe ipſo prædicatur: diſparata, qua diſparatum de diſparato, vt homo eſt leo: vel contrarium de contrario, vt album eſt nigrum: per accidens eſt, in qua duo connotatiua inuicem prædicantur, quorum prædicatio in abſtracto falſa eſt. Eſt enim obſeruandum, quādo connotatiua prædicantur, ad veritatem propoſitionum ſufficere identitatem ſubiecti, vt album eſt dulce: veritas huius pendet ex eo, quòd albedo & dulcedo ſint in aliquo vno ſubiecto; tales vocamus per accidens, dum modo illorum prædicatio in abſtracto non valeat: aliter enim erit non per accidens: vt album eſt coloratum, non eſt per accidens; valet enim albedo eſt color. Hæc eſt triplex. Prima, in qua connotatiuū vnius prædicamenti prædicatur de alio alterius Prædicamenti, vt album eſt ſimile, Muſicus ędificat. Secunda in qua connotatiuū vnius Prædicamenti prædicatur de connotatiuo eiuſdem Prædicamenti, vt album eſt dulce. Tertia, in qua vna Differentia vel Proprium de alio, vt rationale eſt ſenſibile, riſibile eſt flebile.

De Specie. Cap. II.

Species autem dicitur quidē & de vniuſcuiuſq; forma; ſm quam dictum eſt. Prima quidem ſpecies digna eſt imperio. Dicitur autem Species & ea, quæ eſt ſub aſſignato Genere: ſm quam ſolemus dicere hominem quidem ſpeciem aīalis, cum ſit genus animal, album aūt coloris ſpeciem: triangulum vero figurę ſpeciem. Quòd ſi etiam genus aſſignātes ſpeciei meminimus, dicentes quòd de pluribus & differentibus Specie in eo quod quid eſt prędicatur, & ſpeciem dicimus id quod ſub aſſignato genere eſt: noſſe oportet, quòd quoniam & genus alicuius eſt Genus, & Species alicuius eſt Species, vtrunque vtriuſque, iccirco neceſſe eſt in vtrorumq; rationibus vtriſque vti. Aſſignant ergo & ſic ſpeciem. Species eſt, quæ ponitur ſub genere: & de qua Genus, ī eo quod quid eſt, prędicatur. Amplius autem ſic quoq;. Species eſt, quę de pluribus & differentibus numero, in eo quod quid eſt, prædicatur. Sed hæc quidem aſſignatio ſpecialiſſima eſt, & quæ ſolum Species eſt, non autem & Genus: alię vero erunt etiam non ſpecialiſſimarum.

Pla-

Planum autem erit quod dicitur hoc modo. In vnoquoque Prædicamento ſunt quædam generaliſſima, & rurſus, alia ſpecialiſſima: & inter generaliſſima & ſpecialiſſima ſunt alia, quæ Genera & Species dicuntur eadem. Eſt autem generaliſſimum quidẽ ſupra quod nullum aliud ſit ſuperueniens Genus. Specialiſſimum autem eſt, poſt quod non eſt alia inferior Species. Inter generaliſſimum autem & ſpecialiſſimum alia, quæ Genera & Species ſunt eadem, ad aliud tamen & ad aliud ſumpta. Fiat autem in vno quidem Prædicamento manifeſtum quod dicitur. Subſtantia eſt quidem & ipſa Genus: ſub hac autem eſt corpus: & ſub corpore animatum corpus: ſub quo animal: ſub animali vero rationale animal: ſub quo homo: ſub homine vero Socrates & Plato, & qui ſunt particulares homines. Sed horum ſubſtantia quidem generaliſſimum eſt, & quod Genus ſolum: homo vero ſpecialiſſimum, & quod ſolum Species. Corpus autem Species quidem eſt ſubſtantiæ, Genus vero animati corporis, ſed & animatum corpus Species quidem eſt corporis, Genus vero animalis: rurſus animal Species quidem eſt corporis animati, Genus vero rationalis animalis: ſed rationale animal Species quidem eſt animalis, Genus autem hominis: homo vero Species quidem eſt rõnalis aĩalis, nõ aũt Genus particularium hoĩum, ſed ſolum Species: & oẽ, qđ ante idiuidua propinque prædicat̃, Species erit ſolũ, non etiam genus.

Generum ac Specierum in Prædicamento Subſtantiæ ordo.

Genus	Subſtantia	generaliſſimum
Species	Corpus	& Genus
Species	Animatum corpus	& Genus
Species	Animal	& Genus
Species	Rationale animal	& Genus
Species	Homo*	ſpecialiſſima.
Particulares	Socrates & Plato	homines.

Quẽadmodũ igitur ſubſtantia cũ ſuprema ſit, eo ꝙ nihil ſupra eã ſit, Genus eſt gñaliſſimũ: ſic ẽt hõ cũ ſit Species, poſtq̃ ñ eſt alia Species neque aliquid eorũ, quę pñt diuidi in Species, ſed ſolũ indiuidua (indiuiduũ.n.eſt Socrates, & Plato, & hoc album) Species erit ſolum & vltima Species, & (vt dictum eſt) ſpecialiſſima: quę vero ſunt in medio, eorum quidẽ, quæ añ ipſa ſunt, erunt Species: eoꝝ autem, quę poſt ipſa ſunt, Genera. Quare hæc quidem duas hñt habitudines, eã, q̃ eſt ad ea, quæ añcedunt, ſm q̃ Species ipſoꝝ eſſe dñr: & eã, quæ eſt ad poſteriora, ſm quã Genera ipſorum eſſe dñr. Extrema vero vnã hñt habitudinem. Nã & generaliſſimũ ad ea quidem quæ poſteriora ſunt, hẽt habitudinẽ, cũ ſit Gen⁹ oĩum id qđ eſt ſupremũ: eã vero, q̃ ad ſupiora nõ hẽt, cũ ſit ſupremum

premũ & primũ prĩcipiũ,&(vt diximus) ſupra quòd non eſt aliud ſuperueniens Genus. Specialiſſimum autem vnam habet & ipſum habitudinem, hanc quidẽ, quæ eſt ad ſuperiora, quorũ eſt Species: eam vero, quæ eſt ad poſteriora, nõ diuerſam habet habitudinem, ſed eandem, & Species indiuiduorum dicitur: ſed Species quidem dicitur indiuiduorum, velut ea continens: Species autem ſuperiorum, velut quæ ab eis continetur.

Determinant igitur generaliſſimum Genus ita, quòd cum Genus ſit, non eſt Species, & rurſus, ſupra quod non eſt aliud ſuperueniẽs Genus. Specialiſſimam vero Speciem ſic, quæ cum ſit Species, non eſt Genus: & quam, cum ſit Species, in Species diuidere non poſſumus: adhuc autem, & quæ de pluribus & differentibus numero in eo quod quid eſt prædicatur. Ea vero, quę in medio ſunt extremorum, ſubalterna vocant Genera & Species, & vnumquodque ipſorum Speciem eſſe, & Genus ponunt: ad aliud tamen & aliud ſumptum. ea enim, quæ ſunt ante ſpecialiſſima vſque ad generaliſſimum aſcendentia, & Genera dicuntur, & Species ſubalterna: vt Agamenon, Atrides, & Pelopides, & Tantalides, & vltimum Iouis. Sed in familijs quidem plerunque ad vnum reducuntur principium, verbi gratia ad Iouem: in generibus vero & ſpeciebus non ſic ſe habet. Neque.n. eſt commune vnum Genus omniũ ens: nec omnia eiuſdem generis ſunt ſecundum vnum ſupremum Genus, quemadmodum dicit Ariſtoteles: ſed poſita ſint (quemadmodum in Prædicamentis dictum eſt) prima decem genera, quaſi prima decem principia. Et ſi omnia quis entia vocet, æquiuoce (inquit) nuncupabit, ſed non vniuoce. Si enim vnum eſſet commune omnium Genus ens, vniuoce omnia entia dicerentur. Cum vero decem ſint prima, communio ſecundum nomen eſt ſolum, non tamen ſecundum rationem, quæ ſecundum nomen eſt.

Decem igitur generaliſſima, quidem ſunt: ſpecialiſſima vero in numero quidem quodam ſunt, non tamen infinito. Indiuidua autem, quæ ſunt poſt ſpecialiſſima, infinita ſunt. Quapropter vſq; ad ſpecialiſſima à generaliſſimis deſcendentes, iubebat Plato quieſcere: deſcẽdere autem per media diuidentes ſpecificis differentijs, infinita vero (inquit) relinquenda ſunt, neque.n. eorum ſcientiam poſſe fieri.

Deſcendentibus igitur ad ſpecialiſſima, neceſſe eſt diuidentes per multitudinem ire: aſcendentibus vero ad generaliſſima neceſſe eſt colligere multitudinem in vnũ: collectiuum enim multorum in vnam naturam Species eſt, & etiam magis id, quod Genus eſt: particularia vero & ſingularia e contrario ſemper in multitudinem diuidunt id, quod vnum eſt: participatione enim Speciei plures homines, vnus: particularibus autem & ſingularibus vnus & communis plures: diuiſiuum enim ſemper eſt, quod ſingulare eſt: collectiuum

autem

autem & adunatiuum, quod commune eſt.

Aſſignato autem Genere & Specie, quid ſit vtrunque eorum, & genere quidem vno exiſtente, ſpeciebus vero plurib. (ſemper.n.in plures Species diuiſio generis eſt) Genus quidem ſemper de Specie prędicatur, & omnia ſuperiora de inferioribus: Species autem neque de proximo ſibi Genere, neq; de ſuperioribus: neque enim conuertitur. Oportet enim aut æqua de æquis prędicari, vt hinnibile de equo: aut maiora de minoribus, vt animal de homine: minora vero de maioribus minime: neque enim dices animal eſſe hominem: quemadmodum hominem dices eſſe animal. De quibus autem Species prædicatur, de iis neceſſario & Speciei genus prædicabitur, & generis Genus vſque ad generaliſſimum: ſi enim verum eſt dicere Socratem hominem, hominem autem animal, animal autē ſubſtātiam: uerum eſt & Socratem animal dicere, atque ſubſtantiam, ſemper enim cum ſuperiora de inferioribus prędicentur, Species quidem de indiuiduis prędicabitur, Genus autem & de Specie, & de indiuiduo: generaliſſimum uero de Genere uel generibus, ſi plura ſint media & ſubalterna, & de Specie, & de indiuiduo. Dicitur enim generaliſſimum quidem de omnibus ſub ſe poſitis generibus, & ſpeciebus, & indiuiduis: Genus autem, quod ante ſpecialiſſimum eſt, de omnibus ſpecialiſſimis & indiuiduis. ſolum autem Species, de omnibus indiuiduis, indiuiduum autē de uno ſolo particulari.

Indiuiduum autem dicitur So- 7
crates, & hoc album, & hic ueniens Sophroniſci filius, ſi ſolus ſit ei Socrates filius. Indiuidua autem dicuntur huiuſmodi, quoniam ex proprietatibus conſiſtit unumquodque eorum, quarum collectio numquam in alio eadem erit: Socratis enim proprietates nunquam in aliquo alio particularium erunt eædem eæ uero, quę ſunt hominis proprietates (dico autem eius qui eſt communis) erunt eædem in pluribus, magis autem & in omnibus particularibus hominibus, in eo quod homines ſunt.

Continetur igitur indiuiduum 8
quidem ſub Specie: Species autem ſub Genere. Totum enim quiddam eſt Genus: indiuiduum autem pars: Species uero & totum eſt, & pars, ſed pars quidem alterius: totum autem non alterius ſed in aliis, in partibus. n. totum eſt. De Genere igitur & Specie, & quid generaliſſimum, & quid ſpecialiſſimum, & quę Genera eadem, & Species ſint, quę etiam indiuidua, & quot modis Genus & Species dicantur, ſufficienter dictum eſt.

Cur de Specie poſt Genus, & non prius de Differentia egerit?

POſt genus tractat Porphyrius de Specie: qua in re non abſque ratione poteſt quis dubitare, cum Differētia ſit prior Specie: eſt enim eius pars, & cū in proœmio fuerit ante Speciem propoſita, cur modo de Specie, poſtpoſita Differentia tractauerit? Ammon. & Boet. huius vnam aſſignant cauſam: nempe quia Genus, &

Species relatiua ſunt, & vnum relatiuum perfecte abſque altero cognoſci nequit. Auicen. ſecundam huius dat cauſam, quia Genus eſt magis intrinſecum Speciei, quã Differentiæ, propterea poſt Genus ſequitur Species: Species enim conſtat ex Genere, & Differentia: Genere, vt materia: Differentia, vt forma: vt autem materia magis eſt intrinſeca compoſito, cuius eſt pars, quàm formæ; ita genus Speciei, quàm Differẽtiæ eſt magis propinquum. Poterit etiã tertio dici, quòd quamuis in eſſe præcedat Differentia, tamen in prædicandi modo prior eſt Species: prædicatur enim in quid, at Differentia in quale, & fere ad modũ Accidẽtis.

2 Species autem dicitur &c.

Hoc igitur caput in tres diuiditur partes: in prima tradit acceptiones Speciei & definitiones, in ſecunda conſtituit ordinem prædicatorum, in tertia definit & diuidit indiuiduum. Dupliciter igitur ſumitur Species. Vno modo, pro forma & pulchritudine rei, quo pacto dicimus, præſtantiſſima Species digna eſt imperio, ſcilicet homines pulchri & formoſi ſunt digni, vt aliis imperent. Secundo modo dicitur Species, quæ ſubiicitur Generi, quo pacto dicitur, homo eſt Species animalis, de qua ĩ pñti loquitur Porphyrius. Et quia poteramus ei obiicere, quare Speciem per Genus definit, cum genus per ſpeciẽ definierit? vitium enim eſt circulus in definitionibus, ſcilicet definire vnum per alterum, & ècontra: excuſat ſe, dicens id in his quæ relata & ad aliud ſunt, non eſſe inconueniens; immo vnum per aliud definire neceſſe eſt.

Huius Speciei tres aſſignat definitiones. Prima eſt, Species eſt quæ ponitur ſub Genere. Secunda, Species eſt de quo Genus in eo quod quid prædicatur: quãuis has duas aliqui, inter quos eſt Auicenna: vnam eſſe velint: & admodum probabile videtur, ſcilicet, Species eſt quæ ponitur ſub Genere, de qua Genus in eo quod quid prædicatur, vt poſterior pars ſit prioris declaratio. Tertia, Species eſt quæ prædicatur de pluribus differẽtibus numero in eo quod quid, vt homo prædicatur de Petro, & de Paulo, & aliis ſimilibus. Statim hanc tertiã comparat duabus præcedentibus, & hic manifeſtat Porphyrius; illas eſſe duas, dum pluraliter de eis loquitur: diſcrimen autem, eſt illæ duæ priores cõpetũt oĩ Speciei, iſta poſterior ſoli ſpeciei vltimæ, & ſpecialiſſimæ.

Eſt enim duplex Species, quædam quæ ſolum eſt Species & relata ad ſuperiora, & relatã ad inferiora: ad ſuperiora; quia inferius dicitur Species ſuperiorum: ad inferiora quidem; quia ſunt ſolum indiuidua, & ſingularia de quibus prædicatur: vt homo, leo, equus: & hæc dicitur Species ſpecialiſſima, ſeu athoma, ſeu Species ſubiicibilis & ſic prædicabilis.

Altera Species eſt q̃ relata ad ſuperiora eſt Spẽs, ad inferiora vero eſt Genus, quia inferiora eius ſunt plura Specie Differentia; vt animal reſpectu viuentis, ſeu ſubſtantiæ eſt Species, at reſpectu hominis & leonis eſt Genus; & hæc dicitur Species ſubalterna. Modo illæ definitiones priores cõueniunt vtrique Speciei ſpecialiſſimæ, & ſubalternæ: at tertia definitio ſolum ſpecialiſſimæ competit.

Dubia aliquot ſcitu digniora in primã partem capitis, de Specie.

Circa hanc partem eſt primo notandum quòd Species eſt nomen primæ intentionis, id eſt ſignificans res ipſas ſecundum ſe: & eſt nomen ſecundæ intentionis, vt rem ſignificat; qua ratione prædicatur uel ſubiicitur: ſi priori modo cõſideretur, adhuc multiplex eſt: ſignificat enim apud Philoſophos ſimilitudinem rei, quæ in potentia cognoſcente recipitur; quo pacto loquuti ſumus ſuperius. Secunda ſignificat formã rei ſubſtantialem, quæ eſt altera pars compoſiti: compoſitum enim conſtat ex materia, & forma, cuius vſus eſt frequens apud Ariſtotelem, qui formam rei vocat Speciẽ. Tertio ſumitur pro pulchritudine corporis, quæ quoddam accidens eſt. Porphyrius duas priores prætermiſit, quia obſcuræ erãt, tertiam explicuit, quia facilis eſt. & ſimilitudinem aliquam cum Specie Logica habet: vt enim rei pulchritudo ex debita partium compoſitione fit, ita Species ex Generis & Differentiæ recta vnione & coniunctione: quæ Species dicitur Logica, & ſecunda intentio. Nota primo.

Eſt præterea notandum circa litteram; aliquos textus habere, (Species Priami digna eſt Imperio) & ita legit Albertus, & Auerroes: at Græce habetur, prima ſeu præſtans Species digna eſt Imperio; quaſi Nota Secundo.

pulchritu-

pulchritudo corporis, animi virtutem arguat: vt dicit Ariſt. 1. Rheto. lineamenta corporis virtutis animi ſigna ſunt.

Circa exemplum Porphyrij, quo triangulum aſſignat tanquam Speciē, & figurā, vt Genus: aliqui id eſſe falſum exiſtimāt, credentes figurā non eſſe Genus ad triangulū, quadrangulū & alias; quia per prius dicitur de vna, quàm de altera, & quia ex triangulo reliquæ componuntur. Ammonius hic Porphyriū defendit: nos hoc prætermittimus, quia in ſecūdo de aīa, vbi maior hoc examinandi offeretur occaſio, diſſeremus: interī id ſaltē ſuppoſuiſſe ſatis eſt.

Nota Tertio. Eſt tertio notādum. Circulus in aliqua definitione, vel demonſtratione fit, quando per id quod definitum eſt, definimus aliquid eorum, quæ in definitione ſunt, vel per id quod probatum eſt, probamus iterum ea, quæ ad illius probationem aſſumpſimus: quod quidem vitium eſt, vt docet Ariſt. 1. Poſte. cap. 3. quia ſequitur aliquid eſſe notius ſe ipſo. Nam ſi hoc verbi gratia. A. definitur per B. ſeu probatur per B. notius eſt B. quia definitio eſt notior, & antecedens ſimiliter notius eſt, quàm conſequens: iterum ſi B. definitur per A. ſeu probatur per A. ſequitur quòd A. eſt notius quàm B. ergo A. eſt notius ſe ipſo, quia eſt notius eo, quod ipſo eſt notius. At quamuis hoc non liceat in aliis, in relatiuis licet vnum per alterum definire; quia iſte defectus non committitur in his: relatiua. n. ſunt æque ignota per ſe ſola; ſingula tamē ad alterum relatiuum comparata ſunt & fiunt notiora ſe ipſis, non ad aliud relatis; & innoteſcunt cum aliis ſumptis: notus enim eſt relatiuum, pater, ſimul cum ſuo relatiuo ſumptum, quàm ipſum per ſe; hoc autem non eſt inconueniens.

Nota Quarto. Eſt quarto notandum eſſe dubium circa definitionem primam: Species eſt quæ ponitur ſub Genere: videtur enim aliis competere quàm ſpeciei: nam indiuiduum ponitur ſub Genere: aliqui ſubintelligunt vniuerſale, alii prædicabile, aſſeruntque hoc debere intelligi de prædicatione immediata. Albertus & Caietanus hoc videntes non eſſe cautum, quia indiuiduum Generis immediate ponitur ſub Genere, ſcilicet hoc animal eſt animal, neſcio quid imaginantur. ſ. quòd Species eſt ſub Genere, quantum ad ordinem poſitionis, & participationis, & totalis prīcipiationis: qd̄ eſt dicere, Species eſt inferior per ſe Genere ordine naturali, & prædicandi, & iſte eſt ordo poſitionis, & eſt inferior ordine participationis, quia Species in ſua ſubſtantia participat Genus, Genus vero non Speciem: & Genus continet totam ſubſtantiam ſpeciei; nam ſpecies conſtat ex Genere & Differentia: at Differentia in potentia cōtinetur ſub Genere: & hoc eſt dicere Genus eſſe totale principium ſpeciei, & ſpeciem habere ordinem ad Genus totalis principiationis, quod non fit in indiuiduo: quia indiuiduatio eſt in materia & accidentibus, non autem procedit à Genere ſicut Differentia: & ſic volunt iſti doctores, illud (Sub) in definitione. ſ. Species eſt quæ ſub Genere ponitur, habere hos tres ordines: hæc optime dicta ſunt ab Alberto tractatu quarto. ca. 1. Sed profecto neſcio an præter rem: cum ſenſus ſit alia ex parte elatiſſimus, & minus expoſitus cauillo, ſcilicet, Species eſt quæ ponitur ſub Genere, tali poſitione ſecundum qualem Genus eſt Genus: & hoc nulli præter ſpeciem competit.

Nec ſimiliter eſt curandum, cur Porphyrius dixit ſub aſſignato Genere: voluit enim quòd (ſub aſſignato) ideſt certo & determinato: quia vna Species ad vnum pertinet Genus: patet enim ibi ſignificare illud verbum ſub aſſignato genere, ideſt definito & deſcripto paulo ante: & hoc ipſe declarat conſequenter dicens, Genus aſſignātes. i. definientes ſeu deſcribentes.

Secunda pars Capitis de Specie.

Planum autem erit, quod dicitur hoc modo, &c. 2

Hæc eſt capitis ſecūda pars, qua Porphyrius manifeſtat hoc, quod dixerat de duplici Specie, & comparatione, & ad ſuperiora & ad inferiora, deſcribitq; totum Prædicamentum, quo iſta continentur.

Hæc aūt pars in tres alias diuidi poteſt. In prima, ea q̄ in vnoquoq; Prædicamēto conſtituuntur, explicat, & differentiam aſſignat, & eorū ſimilitudinē. In ſecunda, ſingula eorū definit, & exēplo quodam manifeſtat, oſtendens in quo ſimilitudo, & diſſimilitudo exempli conſiſtat. In tertia eorū numerum, & modum eā conſtituendi, & inter ſe prædicandi ordinem enarrat.

Nota Primo. Circa primum eſt notandũ, quòd Prædicamentum, vt in præſenti ſumitur eſt quædam multorum Generum & Specierũ ordinatio ſub vnico ſupremo contentorum: vt patet in exemplo, quòd Porphyrius proponit in ſubſtantia: eſt enim quoddam commune, ſubſtantia. ſ. ſub qua eſt corpus, ſub corpore eſt corpus animatum, ſub corpore animato eſt animal, ſub animali animal rationale, ſub animali rationali homo.

Nota Secundo. In quo exemplo duo ſunt conſideranda, alterum quòd hic defectu nominũ ponuntur vocabula cõpoſita, tamen illa conſideranda ſunt, tanq̃ ſimplicia, quorum loco ponũtur: alterũ eſt, quòd Porphyrius in iſta ordinatione ponit animal rationale tanquam Genus hominis, quia ipſe exiſtimabat cœlos & Angelos eſſe animalia rationalia, ſed iſta ſententia eſt error, nec eã recipit Chriſtiana religio. Immo nec ſchola Peripatetica: ſed animal rationale eſt ſolus homo: propterea iſtud Genus eſt prætermittendũ.

Eſt etiam aduertendum tertio: potuiſſe iſtam coordinationem in prædicatis accidentis conſtitui: quia vero notior eſt in ſubſtantijs: & prima; propterea in ſubſtantia fit exemplum.

Nota Tertio. Enarrat Porphyrius ea, quæ in hoc Prædicamento ſunt. Sunt autem tria. Primum eſt generaliſſimum quoddam vnum Genꝰ omnia alia complectens: eſt etiam ſpecies vltima, & ſunt intermedia: verbi gratia Genus ſupremum ſubſtantia; ſpecies vltima, homo: Genera intermedia animal, corpus, & reliqua. Hæc aũt ſic ſe habent. Genus ſupremum non habet aliud Genus ſupra ſe; propterea ſemper eſt Genus: Species vltima, non habet ſpeciem ſub ſe, propterea ſemper eſt ſpecies: at intermedia vtrũque habent, & Supra ſe Genus, & ſub ſe Species: propterea habent duas habitudines, quia reſpectu ſuperiorum Genera: at Genus ſupremum vnicam habet habitudinẽ, ſicut Species vltima: vocat autem habitudinẽ, relationem mutuantem denominationem: vnde ſpecies vltima duas habet relationes, & ad ſuperius, & inferius: ſed vnica eſt habitudo quia ſecundum vtranque dicitur ſpecies. Hæc eſt prima pars huius ſecundæ partis.

Determinant igitur generaliſſimum Genus ita &c.

Hac ſecunda parte deſcribit Porphyrius horum ſingula: generaliſſimi autem duas ponit deſcriptiones. Prima eſt, generaliſſimum eſt quod cũ ſit Genus non eſt ſpecies. Secunda, Generaliſſimum eſt Genus, ſupra quod non eſt aliud Genus.

Species autem ponit tres deſcriptiones. Prima eſt, ſpecies ſpecialiſſima eſt quæ cũ ſit ſpecies non eſt Genus. Secunda cum ſit ſpecies non diuiditur in ſpecies. Tertia ſpecies eſt quæ prædicatur de pluribus differentibus numero, in eo quod quid: Speciei vero ſubalternæ eſt deſcriptio, quæ cum ſit Genus eſt ſpecies, & cum ſit ſpecies eſt Genus reſpectu diuerſorum.

Hanc p̄dicamentorum ſeriem exẽplo familiari naturalis generationis manifeſtat: in generationibus enim datur vnum vltimum, vt verbi gratia, Agamemnon, ante quem eſt pater ſcilicet Atrides: ante hunc Pelops: ante hunc Tantalus. ante hunc vero Iuppiter: ſed diſcrimen eſt, nã plerunq; iſta ad vnum referuntur; at iſta Genera prima & Prædicamenta ſunt plura, ſunt enim decem ſuprema Genera, quæ ad vnum Genus reduci nequeunt: nam ſi ad vnum reducerentur, hoc eſſet ens, quod non poteſt eſſe Genus, quia genus, vt conſtat, eſſe debet vniuocum. at ens ſecundum Ariſto. 4. Meta. c. 2. eſt analogum, quod hic Porphyrius vocat æquiuocum.

Circa quod eſt conſiderandum, iſta Genera dici generaliſſima ſuperlatiuo gradu negatiue ſumpto, vt ſubſtantia eſt Genus generaliſſimum, non quòd ſit cõmunior omnibus, ſed quòd nihil illa ſit communius: eadem ratione ſingula aliorum generaliſſima, & ſuprema dicuntur. Nota.

Decem igr̃ generaliſſima ſunt &c. 4

Hic numerũ eorũ, q̃ in Prædicamento collocãtur, cõſtituit tali cõcluſione. Genera ſuprema decẽ tãtum ſunt, ſpecialiſſima vero plura ſunt, ſed nõ infinita: at indiuidua infinita ſunt. Hæc duo probat ex doctrina Platonis, q̃ habetur in dialogo dicto, Sophiſta. Plato. n. iubebat, vt qñ ab aliquo generaliſſimo deſcẽderemus ad inferiora, ſiſteremus in ſpeciebus, nõ vltra ꝓcedẽtes: q̃a vltra ſpeciẽ ſola ſunt indiuidua: hæc aũt ſunt infinita propterea ad artem, & ſcientiam non ſpectant: ars enim & ſcientia certis limitibus continetur.

Hic

Nota. Hic nota, infinitũ bifariã ſumi: vno modo in actu, quo pacto ſi modo realiter infiniti ſimul homines exiſterent, diceretur numerus infinitus i actu: altero modo eſt infinitũ in potentia: & hoc in numeris apparet, quorum augumentũ nunquam ceſſat, ſed multis datis, adhuc plura dantur: quo pacto ſi Mũdus eſſet duraturus i æternum, cum hominum perpetua propagatione, vt exiſtimauit Porphyrius, darentur infiniti homines, non quidem actu, ſed potentia: quia nunquam ceſſarent alii, & alii continue naſci, & eſſe. De hoc infinito eſt intelligendus Porphyrius, quando aſſerit indiuidua eſſe infinita, non quidem actu. ſed potentia. At ſpecies vtroq; modo finitæ ſunt, & actų, & potẽtia: quia ſemp ſunt eædem ſpecies, licet nõ eadem indiuidua.

5 Deſcendentibus igitur ad ſpecialiſſima neceſſe eſt, &c.

Obiectio. Hic Porphyrius, quantum exiſtimo, reſpondet obiectioni, q̃ quis poteſt obiicere: ſi enim generaliſſima decẽ ſunt, quare ſpecies tot ſunt, & indiuidua infinita? Solutio. Reſpõdet, vniuerſalia in ſe multa inferiora includere: ita, vt ſub vna ſpecie ſingularia innumera; ſub vno Genere, ſpecies multæ; & ſub Genere ſuperiori multa inferiora comprehendantur: vniuerſale enim eſt collectiuum, & quò magis vniuerſale, magis eſt collectiuum: & particularia ſunt plura, & quò magis particularia, plura ſunt: & propterea ſuperiora Genera per differentias varias in varias ſpecies multiplicantur.

Nota. Hic notandũ eſt, dupliciter aliquid poſſe dici magis collectiuum, vt notat Caietanus: priori modo id quod eſt magis vnũ, quod dicitur magis collectiuum intẽſiue: altero modo id quod plura comprehẽdit, & ſic dicitur magis collectiuum extenſiue. Iuxta hoc intellige minus vniuerſale eſſe magis collectiuum intenſiue, quia magis ſunt vnum, quæ in minus vniuerſali conueniunt, quàm quæ ſolum in magis vniuerſali: at magis vniuerſale eſt magis collectiuum extenſiue, quia ſub ſe plura continet, & ſic loquitur Porphyrius.

6 Aſſignato autem genere & ſpecie &c.

Ordinem prædicandi horũ, quæ in Prædicamento conſtituuntur, hic explicat, & ex his quæ clare & recte dicit, iſta concluſio poteſt colligi: ſcilicet ſuperiora de inferioribus, & de his, de quibus dicuntur inferiora, prædicãtur, & æqualia de æqualibus: vnde Genus de ſpeciebus & indiuiduis p̃dicatur: & Genus ſuperius de inferioribus Generibus, & horum Speciebus, & earum indiuiduis: & tandẽ generaliſſimũ de omnibus inferioribus: non tamen è contra inferiora de ſuperioribus prædicãtur: hęc intellige de prędicatione ordinata & directa.

Indiuiduum autem dicitur Socrates. &c. 7

Pars Tertia.

Hæc eſt tertia huius capitis pars, in qua quid indiuiduum ſit, & quotuplex, & quale indiuiduum dicatur, tractat. Eſt igitur indiuiduum, quod de vno prædicatur, vt diximus ſuperius: triplex eſſe indiuiduum exemplo manifeſtat: eſt indiuiduum ſubſtantiæ determinatum, vt Petrus, Ioannes: & eſt indiuiduum ex ſuppoſitione, vt filius Petri, ſi vnicum habeat filium: eſt etiam indiuiduum Accidẽtis, vt hoc albũ, & ſub hoc poteſt eſſe indiuiduum ex demonſtratione, ſcilicet iſte homo, hoc animal.

Dicitur autem indiuiduũ, eo quod collectio proprietatum, quæ in vno ſunt, in altero eſſe non poſſit: & optime dixit collectionẽ proprietatum, quia vnum Accidens vnius indiuidui nihil prohibet eſſe in altero: vt quòd ſit ex eiſdem parentibus natus, vel eodem loco, vel eodem tempore: at omnes ſimul, quæ in vno ſunt, in altero eſſe nequeunt, ſicut proprietates ſpeciei, quæ omnibus ſunt communes.

Hæ autem proprietates indiuiduorũ ad ſeptẽ plus minus reduci poſſunt, ſub quib⁹ omnes continentur, quæ ſunt hæ: Forma, Figura, Locus, Tempus, Sanguis, Patria, Propriumq; nomen: per formam intellige temperiem; per figurã vultum coloremq; corporis, & ſtaturam, ac quantitatem; per ſanguinem cognationẽ, parẽtes, & reliqua. Septem Proprietates Indiui.

Hoc loco Auerroes reprehendit Porphyrium, quia iſta definitio indiuidui ſoli indiuiduo Accidentis videatur competere: & ita eius iudicio melius eſſet cum Ariſt. 1. Periher. cap. 5. dicere Indiuiduũ eſt qđ nõ

prædicatur de multis. Sed iam de hoc quid ſentiendum eſſet, quodq; Auerrois ſententiã non ſit vſquequaque vera, latius diximus cap. de Genere.

Dubium. Eſt vnicum dubiũ: nam habetur 7. Metaph. c. 15. indiuidui vel ſingularis nõ eſſe definitionem, neque ſcientiam: quomodo

Reſpon. ergo hic definitur? Ad hoc dico indiuiduũ poſſe dupliciter conſiderari: vnõ modo primo intentionaliter, ſcilicet pro ipſa re, quæ eſt ſingularis ſecundum ſe, ſcilicet pro Petro, aut Paulo: & ſic nullatenus poteſt definiri, Petrus enim non definitur: altero modo ſecundo intentionaliter, ſcilicet pro re ſingulari, quatenus habet hanc proprietatem intellectus, quòd de vno prædicetur, vel non poſſit in alia inferiora diuidi: & ſic definiri poteſt, & in præſenti definitur à Porphyrio.

8 Continetur igitur indiuiduum ſub ſpecie, &c.

Porphyrius ex his quæ dixit, ſcilicet Genus de ſpeciebus, & ſpeciem de indiuiduis prædicari, infert indiuiduum ſub ſpecie, & Speciem ſub genere conſtitui: vnde ſpecies & ad Genus refertur, & ad indiuidua, ſed aliter ad vnum, aliter ad alterũ: ad Genus enim vt pars ipſius, ad indiuidua vero vt totũ in ipſis: & ad explicandas has duas diuerſas relationes, & reſpectus; diuerſo loquẽdi modo eſt vſus, ſ. Species eſt alterius, ſcilicet Generis, quia eſt eius pars: & Species eſt in alijs .ſ. indiuiduis, tanquam totum in partibus. Tandem epilogat Porphyrius ea quæ dicta ſunt.

Totũ eſt triplex. Eſt notandũ totũ eſſe triplex, vniuerſale, definibile & integrale; vniuerſale eſt ſuperius reſpectu inferiorũ, & inferiora dicuntur partes potentiales. totũ definibile eſt definitũ reſpectu partiũ definitionis: totũ integrale eſt compoſitum reſpectu partium integrantium & quantitatis; vt manuum, pedum, capitis.

Iuxta hoc intellige ſpeciẽ eſſe totũ definibile reſpectu ipſius Generis, & Genus partẽ: nã ex Genere, & Dña fit Species: at Species eſt pars potentialis Gnis, & ipſum Genus eſt totũ vniuerſale: & ita loquitur Porphyrius, ſ. Genus eſt totũ vľe, & Species eſt ipſius pars potentialis, indiuiduorum vero eſt totum vniuerſale. Hæc quantum ad capitis interpretationem.

QVÆSTIO VNICA.

An definitiones Speciei, & reliqua de Specie, à Porphyrio recte tradita ſint.

Circa ea, quæ in capite hoc de Specie, & eius definitionibus dicta ſunt, præcipuè aliquot difficultates erunt agitãdę. Et primo obijciam nonnulla contra definitiones duas Speciei, deinde contra alia.

Sit ergo primũ argumentum. Species vt Species eſt, eſt quoddã vniuerſale; ſed illæ definitiones non ſunt de Specie, vt eſt vľe, ergo nõ ſunt rectę. Maior eſt nota. Minor probatur; quia vľe dicitur aliquid in ordine ad inferiora, ſed Species relata ad Genus nõ ſumitur niſi in ordine ad ſuperius. — Primum Arg.

Secundo arguitur contra id qđ dicitur, vltimam definitionẽ ſoli Speciei ſpecialiſſimæ cõpetere. Genus ẽt prædicatur de pluribus differentib. numero in eo qđ quid: ergo non ſoli ſpeciei vltimę cõpetit illa definitio. Antecedẽs eſt notũ; aĩal. n. de Petro, & Paulo, & reliquis in eo quodquid prædicatur. — Secundũ.

Tertio. Illa definitio tertia non conuertitur cum Specie, ergo non eſt bona. Probatur antecedens. Sunt multæ Species q̃ de pluribus non p̃dicantur vt Sol, Phœnix, Mundus: ergo non omnibus operationib. definitio cõpetit: ſimiliter ſunt multa quæ prædicantur de pluribus numero differentibus, in eo quod quid, quæ tñ nõ ſunt Species. Probatur. Punctus prædicatur de multis punctis; inſtans de multis inſtantibus, aĩa de multis aĩabus: hæc ãt non ſunt Species, quia ſub nullo genere ſunt: punctus .n. non eſt in Genere, nec alia; cũ in Prædicamẽto nõ ſint, ſed reductiue, ergo non ſunt Species: aliter. n. Species eſſet quæ nõ eſt ſub Genere, contra altã definitionem. — Tertium.

Quarto. Petrus & Paulus & ſimiliter alia indiuidua proprie non differunt numero, ergo Spẽs non p̃dicatur de differentibus numero. Antecedens patet. Differre numero non põt, niſi qd eſt numerus, ſed Petrus per ſe, & Paulus per ſe ſunt vnũ, qđ non eſt numerus, ſed numeri principium: ergo non differunt numero. Prætereà quia ſunt multæ Species, quæ nulla ratione de numero differentibus dicuntur, quia nu- — Quartum

merus

merus pertinet ad quantitatem, indiuidua autem & Species multæ ſunt extra quantitatem.

Quintum. Quinto. Argumentor contra quædã alia, quæ in capite continẽtur, Genus eſt prius Specie, vt ſuperius probauimus: ergo Genus & Species non ſunt relata. Patet conſequentia, quia relata ſimul ſunt natura, vt docet Ariſt. in Prædicamento ad aliquid.

Sextum. Sexto. Id quod dicitur Genus inferius generaliſſimo, eſſe Genus ſubalternũ. Contra. Eſſe ſubalternũ, eſt eſſe ſub altero; ſed Genus, vt ſub altero eſt, nõ eſt Genus, ſed Species: ergo eſt implicatio, & repugnãtia in adiecto, dicere Genus ſubalternum.

Septimũ. Septimo. Iſta Genera vocantur media. Contra. Mediũ participat naturã extremorum, vt color medius, ſ. rubedo, vt vr̃, conſtat ex albedine & nigredine: at Genus nõ ſit nec participat ex ſuperiori & inferiori: ergo non eſt dicendum medium.

Octauum. Octauo. Contra id qđ dicitur, vniuerſale eſſe collectiuum. Si ita eſſent iſta nomina eſſent collectiua, homo, animal, corpus, & tandem omnis terminus cõis, ſed hoc manifeſte eſt falſum: ergo & antecedens illud eſt falſum, ſ. vniuerſale eſt collectiuum.

Alia poſſent proponi argumẽta, contra ea, q̃ de Specie dicuntur, q̃ quia minoris momenti ſunt, & partim ex his q̃ diximus in capite de Genere nota, prætermittuntur: hæc aũt, quæ propoſuimus eiuſmodi ſunt, quorũ ſolutio, maxime Speciei, naturã, & eſſentiã perfectamque eius notitiam aperiunt.

Circa primũ ergo argumentũ, Alpharabius & Auicenna in ſua Logica. c. de Specie, mouent dubiũ, an Species, vt ad Genus refertur, ſit vniuerſale? Auicenna videtur dubitare: propter qđ ab Alberto reprehenditur tractatu quarto. c. 2. aſſerit n. Albertus cum Alpharabio, Speciẽ, vt ad Genus refertur, non eſſe vniuerſale: cuius rõ eſt fortis. Species, vt ad Genus refertur, eſt ſubiectum, nempe de qua Genus prædicatur: ſed vniuerſale, vt vniuerſale, eſt prædicatum; eſt enim vniuerſale vnum in multis, & de multis: ergo vt Species refertur, non eſt vniuerſale.

Ex hac doctrina infert Caietanus in præſenti. Cũ de natura Speciei vt Species eſt, ſit ad Genus, & Species vt Species non ſit vniuerſale, de natura ſpeciei non eſt eſſe vniuerſale, ſed eſt proprietas & accidens, quod ſequitur ipſam Speciẽ. Atq; ita Porphyrius definiens Speciẽ in ordine ad Genus, definit illam ſecundũ naturã: in ordine vero ad indiuidua definit per proprietatem: vnde ſecundum Albertum & Caietanum Speciei, vt ad Genus refertur, accidit eſſe vniuerſale.

Sed pace tantorũ virorum dicã. Iſta ſententia non mihi vr̃ recipienda, quia prius eſt eſſe vniuerſale, quã eſſe Speciẽ: cũ vniuerſale ſit cõius. Immo, vt antea oſtendimus, ſit Genus ad Speciẽ, & alia Prædicabilia: ergo nõ accidit Speciei. Et pterea, quod me magis mouet, Spẽs eſt non ſolũ quod refertur ad Genus, ſed qđ refert̃ immediate ad Genus: ſed qđ immediate ad genus refertur, eſt vniuerſale, cũ Genus vt genus immediate de ſingularibus non pdicetur, ergo Species, vt ad Genus refertur eſt vniuerſale, & de rõne tali eſt quòd ſit vniuerſale.

Propterea dico. Species hẽt tria ꝙ ſit vniuerſale, quòd ſit Species, & ſpecialiſſima: ꝙ ſit vniuerſale, hẽt in ordine ad inferiora: qđ ſit Species in ordine ad ſuperiora, ita tamen ꝙ niſi ſit vniuerſale, nõ ſit Species: ꝙ vero ſit ſpecialiſſima reſpectu ad inferiora indiuidua de quibus immediate prædicatur, atq; ita ſpẽs ſpecialiſſima cõſtituit ſecundũ Prædicabile, & eſt Spẽs vere, & vniuerſale eius Genus. Quòd ſi Albertus voluit dicere, ꝙ illa Spẽs non dicitur vniuerſale cõparatione ad Genus, ſed ad inferiora, recipimus: ſi tñ velit dicere cũ Caietano, qđ non eſt de natura ſpeciei q̃ ad Genus refert̃, eſſe vl'e, falſum eſt, vt ꝓbaui: qa ꝙ immediate ad Genus refertur, eſt vl'e: ex quo patet tertia definitio Porphyrij, quæ eſt de Specie, vt Species ſpecialiſſima eſt.

Diſtinct. Dici ẽt põt, vt arbitror, facilius, & clari⁹, adhibita quadã diſtinctione, q̃ omnem vr̃ euacuare difficultatẽ. Vniuerſale vt vl'e, ſicut antea oſtenſum fuit, dicit̃ p ſe & intrinſece, eſſe in multis, & ex hac eius eſſentia, quia tale eſt, duas relationes, ſeu duas proprietates conſequitur: quarũ altera eſt eſſe pdicabile de multis: altera eſt eſſe ſubijcibile, ſecundũ illa oĩa multa, quæ in ſe continet: ſicut econtra, indiuiduum habet duo, quæ ipſum, vt tale eſt conſequuntur: alterum, quod de vno tantum prædicatur: alterum quod ſubiicitur, vt vnum tantum.

Vnde fit, vt ſicut aliud eſt prædicabile de multis, ſcilicet vniuerſale, aliud prædicabile de vno, ſ. ſingulare & indiuiduum: ita ſubiicibile, alterū ſit ſubiicibile vniuerſale, alterum ſubiicibile, ſed ſingulare.

Dicendum igitur, Speciem vt Generi ſubiicitur eſſe ſubiicibile, ſed tamē ſubiicibile vniuerſale. Nam Genus immediate non de indiuiduis, ſed de Speciebus vniuerſalibus ꝑdicatur: & ita ipſæ Species, vt tales ſubiicibilia vniuerſalia ſunt: ſimiliter vt reſpicit inferiora, eſſe prædicabile vniuerſale: ſed ſi inferiora ſint, vniuerſalia quoque eſſe Genus ſubalternum; ſi indiuidua tantum, eſſe Speciem ſpecialiſſimam, prædicabile. ſ. de is tantum; & ita tam ſecundum prædicationem, quàm ſecundum ſubiicibilitatem, eſt vniuerſale, ſ. ꝑdicabile vniuerſaliter, & ſubiicibile vniuerſaliter: atq; ita per oēs gradus ꝑdicabile genericum, & ſubiicibile genericum, & prædicabile ſpecificum, & ſubiicibile ſpecificum, & prædicabile, ac ſubiicibile medium, ſ. ſubalternum.

Immo vero ſi quis ſubtilius conſideret, vniuerſale ex ſe & ſe prius eſt: & abſtrahit à prædicabili, & ſubiicibili, quatenus. ſ. eſt in multis: ſiue prædicetur ſiue ſubiiciatur, ſiue non; nec ſub talibus rationibus concipiatˀ, ſed ſecundum intrinſecum, vt eſt in multis: & ita ex ſe & ꝑ ſe diuidi poteſt intrinſecè per eſſe in multis, in his. ſ. aut in illis.

Quoddam itaque eſt Genus generaliſſimū, ſi ſit in omnibus quæ non cōueniunt genere cum aliis: eſt Species, ſi eſt ſolum in his quæ differunt tantum numero: eſt ſubalternum, & altius, & minus altum qđ eſt in pluribus vel paucioribus ſub ſe contētis. Quamobrem nec per prædicabile, nec per ſubiicibile conſtituitˀ intrinſece, vniuerſale Genus, vel ſpecies, ſed per eſſe in multis; in iſtis, aut illis. Nam prædicari & ſubiici poſtea conſequuntur. In quibus tota difficultas euacuata eſt.

Ad argumentum dicitur, quòd quamuis ſpēs à tali relatione ad Genus non ſit vniuerſale tū taliter non poſſe referri niſi eſſet vniuerſale: propterea dum ad Genus definitur referri, eſſe vniuerſale definitur. Ad primū argum.

Secundo reſpondetur à tali relatione ad Genus formaliter & intrinſece non eſſe Speciem, neq; vniuerſale, ſicut nec à relatione prædicabilitatis, ſed ab eo quod eſt eſſe in multis, verum tanquam per duo propria, eſſentiam, illis duabus relationibus ſubiicibilitatis vniuerſalis & prædicationis vniuerſalis explicari, & merito: qa ad eſſentiam ambæ illæ pariter conſequuntur.

Circa ſecundum, Auicenna ſuæ Logicæ cap. nono, voluit propter hoc argumētum, addendum ſeu intelligendum particulam excluſiuam, tantum: vt ſit ſenſus, Species eſt quæ prædicatur tantum de pluribus differentibus numero: at Genus prædicatur de his, & de differentibus ſpecie: quam ſententiam recipit Caietanus, At quia poſſet fieri argumentum, Genus prædicatur etiā tantum de differentibus numero, quia prædicatur de indiuiduis quæ differunt numero, & de ſpeciebus, quæ etiam differunt numero, nam maior diſtinctio includit minorem, quæ enim differunt ſpecie, differunt numero, licèt non econtra.

Propterea alij dicunt differētib⁹ ſolo numero: vnde duas excluſiuas addūt: Species eſt quæ prædicatur tantum de pluribus differentibus numero tantum.

Sed melius eſt cum Alberto dicere tractatu quarto cap. 1. in fine, hic fieri ſermonem de prædicatione immediata: quando enim Genus de indiuiduis ꝑdicatur, eſt mediata prædicatio, quia prius ſpeciei & per Speciem indiuiduis ineſt, at ſpecies immediate ab indiuiduis participatur: Nec eſt aliqua excluſio addēda, quia denominatio abſoluta indicat præcipuum denominatū; per differentiam vero numero, ſingularia ſimpliciter intelliguntur. Ad ſcđm argum.

Ad tertium reſpondet Boetius explicans definitionem ſpeciei, quæ fere in fine capitis traditur: & ait, quòd dupliciter poteſt excuſari Porphyrius. Primo, quia multo plures ſunt ſpecies, quæ de numeroſis indiuiduis prædicantur, quam quæ de vno: Porphyrius autem definiuit quæ vt plurimum inuenitur. Secundo dicit quòd intelligendus eſt Porphyrius de aptitudine & poteſtate, non actu: illæ autem ſpecies quamuis actu de pluribus non prædicentur poteſtate tamen prædicantur: & iſta eſt melior ſolutio. Ad tertiū argum.

Sed dubitabis & merito, an ſufficeret hoc ad Genus, qđ potentia de pluribus ſpeciebus prædicetur? quod eſt dicere, ſi vnica eſſet actu Species, an eſſet Genus per hoc quòd poteſtate de pluribus ſpeciebus prædicaretur? Ad hoc reſpondet Boetius loco Dubiū. Solu.

alie-

allegato, & paulo ſuperius in eodem. cap. Quod nullatenus, ſed neceſſario, vt Genus ſit plures actu ſpecies requirũtur: quã ſententiam ex profeſſo ſuſtinet Albertus, tract. 4. cap. 6. & videtur doctrina Ariſt. 4. Topic c. 3. Horum ratio eſt, quia Genus contrahitur ad ſpeciem per Differentiam, ſed Differentia non conſtituit niſi ſimul diſtinguens ab aliis, ergo Genus non eſt in vna ſpecie, ſed pluribus.

Nota. Pro declaratione eſt notandum, quòd aliter ſe habet Genus ad Speciẽ, aliter Species ad indiuidua: natura enim Generis eſt natura imperfecta, & incompleta, quæ perficitur per formã, ſicut materia per formã perficitur, & ſicut cera, quæ quid informe eſt in Genere artificiatorũ, per formã autẽ perficitur. Præterea, ſicut materia non per vnam formam perficitur quantum ad totã eius potentiã, ſed per multas, ita nec Generis natura p vnã differentiam ſolam habet perfici, ſed per plures: & ex hac parte natura Generis non poteſt exiſtere perfecta in vnica Specie, & inde cum nõ ſit natura Genus niſi ſit perfecta, hinc eſt, quòd plures poſtulat Genus Species. At Speciei natura in ſe eſt natura perfecta, nec ab indiuidui accidẽtibus perficitur, ſed multiplicatur, in vno tamen perfecta manet: inde eſt, quòd ſufficit indiuiduũ vnum, vt dicat manere Speciẽ, & ſufficit quòd poſſit de aliis prædicari: quod in Genere non eſt: quia in vna Specie non exiſtit eius natura perfecta, & hæc doctrina eſt maxime conſiderãda. Huius ſententiæ fuit idem Boet. in lib. de Diuiſionib⁹, & D. Thomas diſt. 19. q. 4. art. 2. lib. 1. Sententiarum.

Ad ſecundam partem huius argumenti reſpondet Caietanus & bene, quòd ad Speciem duo ſunt neceſſaria: & quòd prædicetur de pluribus numero differentibus in quid, & quòd ſit natura perfecta, ſcilicet ptinens ad lineam rectam prędicamenti ſub aliquo Genere, & hoc ſecũdum deeſt illis, puncto, animæ, inſtanti, quia nõ ſunt niſi partes naturæ perfectæ, cum per ſe in Prædicamento non collocentur: dicentur autem Species imperfectæ quæ proprie non ſunt prædicabiles prædicatione prædicamẽtali.

Ad quartum. Ad quartũ rñdet Boetius, ꝙ indiuidua non dicũtur numero differre, quaſi vnum indiuiduum faciat diſtinctum numero ab alio, ſed quaſi dum numeratur differãt: ſ. quãdo numeramus ſingularia, vnũ diſtinctum ab alio facimus, nec ſub eadẽ vnitate collocamus. Ad aliam partẽ reſpondeo admittendo eſſe alias Species præter quantitatẽ, tamẽ harum indiuidua numero differunt p ordinẽ ad quantitatẽ: nã diſtinctio numerica accidentiũ, ſumit penes diuerſitatẽ ſubiectorum, in quibus eſt quantitas, vel habent ordinem ad quantitatem, hæc enim albedo differt ab illa, penes ſubiectũ.

Ad quintum. Ad quintum facilis eſt ſolutio. Genus enim & Species poſſunt dupliciter conſiderari, vno modo fundamentaliter ſecundũ naturas ipſas materialiter ſignificatas: & ſic natura Generis eſt prior natura q̃ Speciei natura: ſi vero altero modo cõſiderentur formaliter, tunc ſunt relata, nec vnum eſt altero prius, non enim dicitur Genus, niſi ſint Species.

Ad Sextũ. Ad ſextũ perinde eſt facilis ſolutio. Genus enim nõ dicit ſubalternum, qa ſub altero ponitur, ſed quaſi alternatum ſe habeat, vt modo ſupponatur alteri, modo ſit Genus, modo ſit Species.

Ad ſeptimum. Ad ſeptimum reſpondeo. medium multis ſumi modis: aliquãdo dicitur mediũ poſitiue, ſcilicet quod æqualiter diſtat ab extremis, vt punctus eſt mediũ in circulo, ſiue in linea: aliud eſt medium participatiue, quod ex extremis conficitur: vt rubedo dicitur medius color inter albedinem & nigredinẽ: aliud eſt mediũ metaphoricũ, vel ſecundum rationem, quo pacto dicitur, Virtutem eſſe in medio: aliud eſt medium in prædicatione, quale eſt in præſenti, ſcilicet id quod de alio, & de quo aliud prædicatur: vt aĩal dicitur medium inter viuens & hominẽ: hoc autẽ mediũ, in multis differt à medio ex participatione: in medio ex participatione extrema concurrunt per miſtionem quandam accidentalem ad faciẽdum medium, vel per virtutem vtrinque ex parte communicatam. Præterea, nulla eſt inter ea prædicatio, cum nec medium ab extremis, nec extrema de medio prædicẽtur. Præterea tertio, medium eſt poſterius extremis cum ſit eorum effectus: at in medio prædicationis, non concurrunt extrema, non enim animal fit ex homine, & viuenti, ſed viuens eſt de eſſentia & ſubſtantia animalis, & animal de ſubſtantia hominis.

Præterea, extremum ſuperius de medio, & mediũ de extremo inferiori prædicatur:

& tertio

& tertio vnum extremũ ſuperius eſt natura prius medio, ſed mediũ eſt prius natura altero extremo, vt viuẽs eſt pri' natura animali, ſed animal prius eſt natura q̃ homo.

Ad Octauum. Circa octauum argum. nota, aliqua multa tripliciter poſſunt in vnum conuenire.

Primo, in vnum aliquod extrinſecũ puta locum, finem, cauſam efficientẽ, vt plura grana congregari vno loco, & plures ciues vnica Vrbe, & plures homines ad aliquod agendum; & nomina ſignificantia iſta plura, ſecundum talem vnitatem dicũtur ſimpliciter collectiua, vt Ciuitas, Vrbs, Senatus,

Secundo, aliqua plura conueniunt in aliquod vnum intrinſecum, ſiue accidentale, ſiue ſubſtantiale, quod tamen non eſt in ſingulis per ſe perfecte, & totaliter: quo pacto plures partes domus conueniunt ſub vnica forma, & plures partes totius ſub vna forma totius, quæ tamen in ſingulis per ſe non eſt, vt Petrus, Ioannes, homo reſpectu animæ, & corporis: & talia nomina ſignificantia plura ſub iſta vnitate, non ſunt dicenda collectiua.

Tertio, aliqua plura conueniunt ſub aliqua forma intrinſeca, q̃ tamen eſt in omnibus & ſingulis per ſe: & talia nomina dicũtur vniuerſalia, Species, & Genera, & reliqua, q̃ de ſingulis diuiſim prædicãtur, quia forma, quam ſignificant, in ſingulis per ſe perfecte inuenitur: & de tali collectiuo hic loquitur Porphyrius, quod conſtat longe diuerſum ab eo, quod ſimpliciter vocatur collectiuum: hoc enim tertium non proprie collectiuum, ſed vniuerſale dicitur.

De Differentia. Cap. III.

Differentia vero & cõmuniter, & proprie, & propriiſſime dicitur. Nã cõmuniter quidem differre alterum ab altero dicitur, quod alteritate differt quocunque modo, vel à ſeipſo vel ab alio. Differt enim Socrates à Platone alteritate, & ipſe à ſeipſo, & puero exiſtente & viro facto, & faciente aliquid vel quieſcente: & ſemper in aliquo modo habendi ſe alteritatibus ſpectatur. Proprie autem differre alterum ab altero dicitur, quando inſeparabili accidente alterum ab altero differt. Inſeparabile vero accidens eſt, vt cęcitas oculorum, aut naſi curuitas, aut cicatrix cum ex vulnere occalluerit. Propriiſſime autem differre alterum ab altero dicitur, quando ſpecifica differentia differt: quemadmodum homo ab equo ſpecifica differentia differt, rationalis qualitate. Vniuerſaliter ergo omnis Differentia addita alicui alteratum facit.

Sed eæ quidem, quæ & communi 2
ter & propriæ ſunt, alteratũ faciũt, quæ vero propriiſſime, aliud. Quæ quidem igitur aliud faciunt, ſpecificæ vocantur: illæ vero quæ alteratum, ſimpliciter differentiæ. Animali enim adueniens rationalis differentia, aliud fecit: eius aũt quod eſt moueri, alteratũ ſolum à quieſcente fecit. Quare illa quidem aliud, hæc vero alteratum ſolum fecit. Secundum igitur aliud facientes differentias, diuiſiones generum fiunt ĩ Species, & definitiones aſſignantur, quæ ſunt ex Genere & huiuſmodi differentiis: ſecundum autẽ eas, quę ſolum alteratum faciunt, alteritates ſolum conſiſtunt, & aliquo modo ſe habentis permutationes.

A ſuperioribus ergo rurſus in- 3
choanti, dicendum; differentiarum alias quidem eſſe ſeparabiles, alias vero inſeparabiles. Moueri enim & quieſcere, & ægrum eſſe, & ſanum eſſe, & quæcunque his proxima ſunt, ſeparabilia ſunt: at vero aquilinum eſſe vel ſimum, vel rationale, vel irrationale inſeparabilia ſunt. Inſeparabilium autem aliæ quidem ſunt per ſe, aliæ vero

per

per accidens. Nam rationale per ſe inest homini, & mortale, & diſciplinæ eſſe ſusceptiuum: at vero aquilinum eſſe, vel ſimum per accidens, & non per ſe. Illæ igitur, quæ per ſe ſunt, in ſubſtantiæ ratione accipiuntur, & faciunt aliud: illæ vero, quæ ſecundum accidens, nec in ſubſtantiæ ratione accipiuntur, nec faciunt aliud, ſed alteratum. Quæ quidem igitur per ſe ſunt, non ſuſcipiunt magis & minus: quæ vero per accidens (etſi inſeparabiles ſint) intenſionem accipiunt & remiſſionem: Nam neque Genus aut magis & minus prædicatur de eo cuius fuerit Genus, neque Generis differentiæ, ſecundum quas diuiditur. Ipſæ enim ſunt, quæ vniuſcuiuſque rationem complent: eſſe autem vnicuique vnum & idem, neque intentionem, neque remiſſionem ſuſcipiens eſt. aquilinum autem eſſe, vel ſimum, vel coloratum. aliquo modo & intenditur, & remittitur.

4 Cum igitur tres ſpecies differentiæ conſiderentur: & hæ quidem ſint ſeparabiles, illæ vero inſeparabiles; & rurſus inſeparabilium hæ quidem ſint per ſe, illæ vero per accidens: rurſus earum, quæ per ſe ſunt, differentiarum, aliæ quidem ſunt, ſecundum quas diuidimus genera in ſpecies, aliæ vero, ſecundum quas ea quæ diuiſa ſunt ſpecificantur: vt cum per ſe differentiæ omnes huiuſmodi animalis ſint, animatum & ſenſitiuum, rationale & irrationale, mortale & immortale: animati quidem & ſenſitiui differentia conſtitutiua eſt ſubſtantię animalis. (eſt enim animal ſubſtantia animata ſenſitiua) mortalis uero & immortalis differentia, & rationalis & irrationalis diuiſiuę ſunt animalis differentiæ: per eas enim genera in ſpecies diuidimus. Sed eæ quidem, quæ diuiſiuæ ſunt differentiæ generum, completiuę fiunt, & conſtitutiuæ ſpecierum: diuiditur enim animal rationalis & irrationalis differentia, & rurſus mortalis & immortalis differentia, ſed rationalis & mortalis differentiæ conſtitutiuæ fiunt hominis: rationalis uero & immortalis Dei: irrationalis autem & mortalis irrationalium animalium. Sic uero & ſupremę ſubſtantię, cum diuiſiuæ ſint animati & inanimati differentiæ; & ſenſitiui & inſenſitiui, animata quidem & ſenſitiua, iuxta ſubſtantiam ſumptæ animal perfecerunt, animata uero & inſenſitiua perfecerunt plantam. Quoniam ergo eædem aliquo modo quidem acceptę fiunt conſtitutiuę, aliquo modo autem diuiſiuę, ſpecificę omnes uocantur.

Et his maxime opus eſt ad diuiſiones generum, & ad definitiones: ſed non his, quæ ſecundum accidens inſeparabiles ſunt, neque etiam magis ijs, quæ ſunt ſeparabiles. 5

Quas etiam determinantes dicunt. Differentia eſt, qua abundat Species à Genere. Homo enim plus habet quam animal, rationale & mortale: animal enim nihil horum eſt. Nam unde ſpecies haberent differentias? Neq; verò oẽs oppoſitas habet, quoniam idem ſimul habebit 6

bebit oppoſita. Sed, queádmodum
cenſent, poteſtate quidē habent oēs
eorum, quæ ſub ſe ſunt, differētias;
actu vero nullam: ac ſi neq; ex iis,
quę non ſunt, aliquid ſit, neq; oppo
ſita circa idem erunt. Definiunt aūt
eam & hoc modo. Differentia eſt, q̄
de pluribus & differentibus Specie
in eo quod quale quid eſt prædica-
tur. Rationale.n.& mortale de ho-
mine prędicatum in eo quod quale
quid eſt homo dicitur: ſed nō in eo
quod quid eſt. Quid eſt.n. homo?
nobis interrogatis, conueniens dice
re, animal: quale aūt animal? inqui
ſitis, quod rōnale & mortale eſt con
uenienter aſſignabimus. Rebus.n.
ex materia & forma conſtantibus,
vel ſm̄ proportionem ad materiam
& formā, conſtitutionem habentib.
quemadmodum ſtatua ex materia
quidem ex ære, ex forma autem fi-
gura: ſic & homo cōis & ſpecialis ex
materia quidē proportionaliter con
ſiſtit ex Genere, ex forma autē Diffe
rentia. totum aūt hoc, animal rōna-
le mortale, homo eſt, queádmodum
illic ſtatua. Deſcribunt aūt & hoc
modo. Differentia eſt quod aptum
natum eſt diuidere ea, quę ſub eodē
Genere ſunt: Rationale.n.& irratio
nale hominem & equum, quę ſub
eodem genere ſunt, quod eſt aial, di
uidunt. Aſſignat aūt & hoc modo.
Differentia eſt, qua differunt à ſe ſin
gula, nāque homo, & equus ſm̄ Ge-
nus non differunt, ſumus.n. anima-
lia nos, & equi: ſed additum rōnale
diſiunxit nos ab illis, & rōnales ſu-
mus & nos, & Dij: ſed mortale ap-
poſitum diſiunxit nos ab illis. Exa-
ctius autē pertractantes ea, quæ ad
differentiam pertinent, dicunt non
quodlibet diuidentium ea, quæ ſub
eodem genere ſunt, eſſe differētiam,
ſed quod ad eſſe conducit, & quod
quid erat eſſe, & quod rei pars eſt.
Neque.n. quod natū eſt nauigare,
eſt hominis differentia, & ſi ſit pro-
priū hominis. Dicere.n. poſſumus
animalium hęc quidem apta eſſe ad
nauigandum, illa verò minimè, diui
dētes hominem ab aliis: ſed aptum
natum eſſe ad nauigandum, non eſt
ſubſtātiæ cōpletiuum nec eius pars
ſed aptitudo ſolum ipſius: icci rco
quia non eſt talis differentia, quales
ſunt, quę ſpecificę dicuntur differē-
tiæ. Erunt ergo ſpecificæ differen-
tiæ, quæcunq; alteram faciunt ſpe-
ciem, & quęcunq; in eo quod quid
erat eſſe accipiuntur. Et de differen
tia quidem tot ſufficiant.

Non oportet, vt bene dicit Boetius, hic
quærere, quare Differentia Proprio, & Ac-
cidenti anteponatur, cum in dubium reuo
catum fuerit, an Speciei eſſet proponenda:
eſt.n. prædicatum eſſentiale, quod nec Pro
prio, nec Accidenti competit. Non aūt hic
agimus de differentia concreta. ſ. de ipſis, q̄
differre dicuntur, ſed de ipſo principio &
forma, p quā vnum ab altero differt vt dr̄ia
ſit forma, p quam vnum ab altero differt.
Nec agimus de iſto principio, & forma ſe-
cūdum ſe, ſed vt p intellectū aſſumitur ad
prædicādum de illo cuius eſt Differentia.

Hoc igitur caput in duas partes diuidi-
tur: in priori ſunt quinque diuiſiones Dif-
ferentiæ, in poſteriori quinque definitio-
nes: eſt autem prima diuiſio, Differentia Diuiſio
triplex eſt, quædam communis, quædam 12.
propria, quædam propriiſſima.

Differentia cōis eſt Accidens, ſeparabile,
per quod vnum ab alio, vel à ſe aliqualiter
differt, vt Petrus ſedēs à nō ſedente, currēs
à quieſcēte, ſenex à ſe ipſo puero differunt.

Differentia propria eſt Accidens inſepa-
rabile, per quod vnum ab alio differt, vt cæ
ſiis oculis differt ab eo, qui non eſt oculis
cæſijs,

ceſijs, illa oculorum affectione, & colore ceſio, quę dicitur differentia ꝓpria: illa enim affectio non ſeparabitur à ſubiecto, dum ipſum fuerit.

Differentia proprijſſima eſt forma ſubſtantialis, per quam vnum ab alio differt, vt homo ab equo differt ꝑ rationale: Porphyrius ponit conuenientiam inter has, & diſcrimen: oēs enim tres hoc habent, ꝙ faciunt diuerſum vnum ab altero, ſed differunt, ꝙ duæ primæ faciunt differre in Accidenti, tertia vero in ſubſtantia: vnde illæ duæ primæ dicuntur tantum facere diuerſum, ſeu alteratum; tertia vero facit aliud, ideſt diuerſum in ſubſtantia.

Nota primo.

Circa iſtam diuiſionem eſt primo notandum ex Auicenna hoc capite, quòd acceptiones Differētiæ aliter ſe habent, quā acceptiones Speciei, & Generis: iſtæ enim, Generis. ſ. & Speciei, nō oēs ſunt Logicæ, ſed tātum tertia Generis, & Poſterior Speciei: at iſtæ tres acceptiones Differentiæ omnes ad Logicum & Phyſicum ſpectant.

Nota ſecundo.

Nota ſecundo cū Boetio, quòd iſtæ duæ primæ Differentiæ, ſcilicet prima, & ſecunda ſunt indiuiduorum, & ſingularium; iſta enim Accidentia proprie ſunt ſingulariū: at Differentia tertia eſt ſpecierum, & Generum, ideſt per quam Species, & Genera differunt, ſicut per illam differunt indiuidua: qua de cauſa illæ tres differentiæ ſuperius poſitæ, ſcilicet differentia numerica, ſpecifica, & generica ad has reducuntur: numerica enim ad duas priores, ſpecifica vero, & generica ad tertiam.

Nota tertio.

Nota tertio. Differentia prima dicitur cōiter dicta, iudicio meo, propterea cōis dicitur, quia ſit tale Accidēs, quod ſicut modo accidit vni extremo, quod per cām differt ab alio, pōt etiam & iſti aliàs accidere: verbi gratia, ſedens differt a ſtante, accidenti, & differentia cōi; ſecundum quā pōt ēt, & qui modo ſtat à ſedente differre; nam ſtans pōt ſedere, & qui ſedet aliquando ſtare: reliquæ dicuntur propriæ differentiæ, i. peculiares vniuſcuiuſq;, quia quod ſemel per illas differt, ſemper per eas differt.

2 Differentiarum ergo aliæ quidem &c.

Diuiſio ſecunda.

Ex diſcrimine ſuperius inter illas tres Differentias aſſignato, Porphyrius infert diuiſionem ſecundam. Quædam Differentiæ faciunt alteratum, ideſt diuerſitates in Accidenti: quædam faciunt aliud, ideſt diuerſam ſubſtantiam: ſub priori membro ſunt Differentia prima, & ſecunda, ſcilicet communis & propria: ſub poſteriori vero eſt tertia, ſcilicet proprijſſima: inter quas eſt duplex diſcrimen: prius Differentiæ facientes alteratum dicuntur ſimpliciter & tantū Differentiæ, at facientes aliud dicuntur Differentiæ ſpecificæ, quod ad ſitum eſt perfectionis, explicans huius Differentiæ ſpecificæ munus, quod explicat in poſteriori diſcrimine: nam definitiones quidditatiuæ & Generum diuiſiones fiunt per has ſpecificas Differentias, & facientes aliud, non per illas, ſecundum quas non fiunt niſi alterationes, & mutationes quædam accidentales.

3 A ſuperioribus ergo rurſus inchoantibus.

Diuiſio tertia.

Rurſus in communi iterum tertio diuidit Differentias. Quædam ſunt Differentiæ ſeparabiles, quædam inſeparabiles: ſeparabiles ſunt Accidentia, quæ non conſtant, vt ſedere, currere, & ſub hoc mēbro, eſt Differentia communis: inſeparabiles ſunt, quæ nunquam a re manente dimouentur, quales ſunt Differentia propria, & proprijſſima.

Diuiſio quarta.

Et hāc ſubdiuidit in inſeparabilem per Accidens, qualis eſt propria, quæ Accidens eſt quoddam inſeparabile; & inſeparabilem per ſe, qualis eſt proprijſſima; quæ ad rei ſubſtantiam & naturam pertinet: & hæc eſt quarta diuiſio, quę ſubdiuiſio eſt potius vnius membri, tertiæ præcedentis. Conſtituit autem duplex diſcrimen inter has duas inſeparabiles. Alterū, inſeparabilis per Accidens facit diuerſum in Accidenti vt ſuperius diximus: at inſeparabilis per ſe facit aliud, ideſt diuerſum in ſubſtantia. Alterum, Differentia inſeparabilis per Accidens ſuſcipit magis & minus, ideſt non ęqualiter ſemper ineſt: nam aliquis homo eſt magis cæſius, quam alius, & curuiori naſo, quam alius: at inſeparabilis per ſe non ſuſcipit magis aut minus, vnus homo non eſt magis rationalis quam alius. Huius dat rationē, quia Differentia pertinet ad eſſe, & naturam rei; at eſſe & natura non ſuſcipit magis in

his,

his, quã in illis, aut minus: vnus enim non eſt magis homo, aut animal, quam alius, nec magis corpus quam alius.

Cum igitur tres ſpecies Differentiæ conſiderentur.

Porphyrius epilogat has diuiſiones propoſitas, inſinuans vnum conſideratione dignum: videlicet Species Differẽtiæ eſſe ſolum tres illas primo loco conſtitutas: ſed quia variæ ſunt proprietates illarum, factę ſunt rurſus aliæ diuiſiones ſecundum ea, quæ illæ habent: vnde eadem ſunt prorſus numero membra diuidentia, ſ. illæ tres Differentiæ, & inter has quędam inueniuntur facientes alteratum, quędã aliud; quædam ſeparabiles, quædam inſeparabiles; tam per ſe, quam per accidens.

Diuiſio quinta. Poſtea vero Porphyrius Differentiã inſeparabilem per ſe, ſ. ſpecificam, quinta diuiſione ſubdiuidit: quædam, inquit, ſunt alicuius Generis diuiſiuæ, ideſt per quas Genus diuiditur: quædam illius Generis conſtitutiuæ. i. per quas Genus illud conſtituitur: verbi gratia, animal hẽt has Differentias; animatum, ſenſibile, rationale, irrationale, mortale, immortale: ſed harum quædam ſunt, per quas animal conſtituitur, ſ. duæ priores: animal. n. eſt animatũ, & ſenſibile corpus: per alias diuiditur, per rationale & irrationale, mortale, immortale. Inter has vnum eſt diſcrimen, nam per diuiſiuas Generis conſtituuntur Species illius Generis, non autem per cõſtitutiuas: vt per rationale, mortale, iuxta opinionem Porphyrij conſtituitur homo, p rationale, immortale, ſimul cum animali, Deus: per irrationale vero mortale conſtituitur brutum. At vero, quãuis iſtæ conſtitutiuæ non faciant Species, tamen ſi ad ſuperius tale Genus conſiderentur, tales differentiæ dicentur illius ſuperioris diuiſiuæ, & ipſius inferiorum, tanquam Speciei conſtitutiuę; vt animatum, & ſenſibile, ſunt ſuperiorum diuiſiuæ, corpus. n. per animatum & inanimatum diuiditur: & corpus animatũ per ſenſibile, & inſenſibile: animatum aũt, & ſenſibile, cum ſubſtantia, faciunt animal: ſicut inſenſibile cũ animato facit plantã, vnde eædem differentiæ ſimul ſunt & diuiſiuę, & conſtitutiuæ: ſed inferiorum conſtitutiuæ, ſuperiorum diuiſiuę: quapropter omnis Differentia ſpecifica dici põt, quia conſtituit Speciem aliquam ſiue ſubalternam, ſiue ſpecialiſſimam.

Circa hoc, Nota iſtud exẽplum eſſe falſum: non. n. Deus eſt animal, nec corpus; nec aliquod eſt animal, quod ſit immortale. Porphyrius loquitur, vt Philoſophus Platonicus, vt ſuperius diximus.

Nota ſecundo. Nota ẽt Genus generaliſſimum ſolùm habere Differentias diuiſiuas, non conſtitutiuas: cum nullum ſupra ſe habeat Genus: ſpecialiſſimam vero ſolas hẽre Differentias conſtitutiuas, quia ſub ſe nõ habet inferiores Species, in quas per Differẽtias diuidatur.

Nota tertio. Nota ſimiliter tertio, ſi iſtæ differentiæ ad idem Genus comparentur, aliæ diſtinctæ ſunt differentiæ diuiſiuæ aliæ conſtitutiuæ: ſi vero ad diuerſa comparentur, eadẽ poteſt eſſe differentia diuiſiua, & conſtitutiua, ſed reſpectu diuerſorũ: ſuperioris quidem diuiſiua, inferioris vero conſtitutiua.

Et his maxime opus eſt ad diuiſiones Generum &c. 5.

Hic Porphyrius duos vſus harum differentiarum ſpecificarum ponit. prior eſt ad diuiſiones Generum faciendas, hæc enim præcipue per tales Differẽtias diuiduntur: poſterior ad definitiones cõponendas ipſarum ſpecierum: aliæ. n. differentiæ p Accidens, tam ſeparabiles, quam inſeparabiles, non ſunt aptæ ad præcipuas diuiſiones, & definitiones, ſed ad deſcriptiones, & diuiſiones non eſſentiales, & minus pręcipuas, cũ ſint accidentia rei, nec de eius natura.

Differentia eſt, qua abundat Species a Genere. 6.

Hæc eſt poſterior pars huius capitis, qua ponuntur aliquot ipſius Differentiæ definitiones.

Prima de finitio Dfferẽtiæ. Prima eſt propoſita, ſ. Differentia eſt, in qua Species excedit Genus: natura enim Speciei ex Genere & Differentia conſtat: vñ plus includit in ſua natura, quã Genus; Genus. n. non includit in ſua natura Differentiam Speciei, ſicut ipſa Species.

Dubiũ. Poſſet tamen dubitare quis, vnde habet Species Differentiam? non enim a Genere; quia in Genere quomodo poſſunt eſſe plures Differentiæ oppoſitæ? non aũt Differentia põt eſſe ex nihilo: à quo ergo eſt?

Reſpond.

Sol. Reſpond. quod Differentiæ ſunt in Genere, non actu, ideſt non ſunt de natura eius; ſed in potentia, quia illo fiunt: ſicut è cera extrahitur forma alicuius imaginis: & nõ eſt inconueniens ꝙ multæ differentiæ ſint in Genere in potentia, vt multæ figuræ ceræ in potentia.

Secunda. Secunda definitio eſt. Differẽtia eſt, quę prædicatur de pluribus differentibus Specie in quale quid: qđ exemplo claro oſtenditur: vt enim res componuntur ex materia & forma, vel aliquo ſimili materiæ & aliquo ſimili formæ: vocat ſimile materiæ ſubiectum in rebus artificialibus, vt ſtatua fit ex ære, vt materia, & figura tanquã forma: dicit autem ſubiectũ ſimile materiæ, quia proprie materia eſt pars cõpoſiti ſubſtantialis: ita, inquit, Species, ſ. homo componitur ex Genere tanquam ex materia, & ex Differentia tanquam forma: ut ex hoc intelligamus, quòd Differentia eſt velut qualitas, ſicut forma.

Tertia. Tertia definitio. Differẽtia eſt, per quã Genus ſeparatur, ideſt diuiditur in ea quæ ſub ſe ſunt.

Quarta. Quarta uero Differentia eſt, ſecundum quam vna Species ab alia differt: At quia iſtæ duæ vltimæ videbantur inſufficientes, cum eſſent aliqua, per quæ Genus diuiditur, & vna Species ab alia differt, ſ. accidentia propria: dicit Differentiam non ſolum habere hoc, ſed etiam eſſe de definitione & quidditate rei, & ipſius definitionis & quidditatis partem.

Quinta. Propterea addit quintam definitionem, exactam, ſcilicet, Differentia eſt, qua vna Species ab alia ſeparatur, cum ſit ipſius natura, Speciei pars.

Quæſtiones, ſeu dubia quædam ſcitu digniora in caput de Differentia, & præſertim circa eius definitionem, rectè ne ſit tradita?

Dub. primum. Circa hoc caput ſunt aliquot dubia, quæ a nobis breuiter erunt examinanda. primum eſt, Cum Logicus non tractet de rebus ipſis ſecundum ſe, ſed vt intentionib. ſubſtant, tales intentiones conſiderando, cur hic Porphyrius de Dria ipſa reali tractat, qđ munus vr̃ eſſe Metaphyſici, quod quidem tractat Ariſt. 5. Meta. c. 9.

Solutio. In hac re dicendum, ꝙ Differentiæ tres actus habent. Primus eſt diuidere, ſeu determinare Genus ipſum. Secundus eſt conſtituere naturam. Tertius eſt eam ab alijs diſtinguere. Iſti tres dupliciter poſſunt cõſiderari: vno modo fundamentaliter, vt in rebus ipſis ſunt. Nam in rebus ipſis natura Generis eſt determinata. & facta Species per differentiæ naturam, & natura ſpecifica ab alijs diſtincta: & tunc iſti tres act⁹ ad Metaphyſicum pertinent, & conſiderare differentiam ſecundũ iſtos actus in rebus. Altero modo poſſunt conſiderari, vt per intellectum iſti aſſumuntur & exercentur, ideſt quatenus Genus ipſum abſtrahentes per Differentias diuidimus, & Speciem ex Genere cum Differentia componimus, & per differentiam ab alijs ſeparamus: & ſic conſiderare Differentiã eſt Logici: conſideramus enim differentiã, vt intentioni ſecundæ ſubſtat, & ex his procedit quidam quartus actus ipſius Differentiæ, qui magis eſt Logici. ſ. prædicari de his quæ per talem conſtituuntur Differentiã, & hoc peculiariter hic conſideratur, ſ. vt eſt prædicabile: At quia omnia iſta melius conſiderantur & cognoſcuntur in ipſis rebus; ꝑpterea Porphyrius miſcet res ipſas: tamen intelligenda ſunt omnia in ordine ad intentiones.

actus 4. ſ. logici predi[cari]

Dubiũ ſecundum. Dubitatur ſecundo. Videtur enim iſta definitio diminuta, ſcilicet prædicatur de pluribus Specie differentibus in eo quod quale quid: cum multis Differentijs non competat; nã vltimæ Differentiæ non prædicantur niſi de vnica Specie.

Prima op. Circa hoc multiplex eſt dicendi modus. Fuit prima ſententia Burlei in præſenti loco: cum duplex Genus ſit Differentiarum: quædam genericæ, per quas Genus conſtituitur: quædam ſunt vltimæ ꝑ quas vltima Species, & ſpecialiſſima componitur, inquit Burle. Sicut in capite de Specie, quædam eſt data definitio, quæ ſoli ſpecialiſſime competit, quędã aliæ pro vtraq; Specie: ita in hoc capite iſta definitio eſt pro dr̃ia generica, aliæ pro omnibus ſunt.

Secunda opi. Alia fuit ſententia multorum aſſerentium, Porphyrium non meminiſſe in hoc capite, niſi ſolum Differentiarum genericarum, quia vltimæ nõ ſunt cognitæ à nobis: & hic modus dicendi non vr̃ abhorre-

re à doctrina S. Th. 1. Poſt. lec. 13. qui idẽ docet ſuper Ariſt. ſ. non meminiſſe vltimarum, quia incognitæ ſunt. Nec longe ab hac ſententia diſtat Simpli. c. 3. Ante prædicam. regula. 2. vbi refert Porphyrium definiſſe Differentiam, vt in plurimum.

Confutatio. Sed prima ſententia Burle. non videtur mihi admodum rationabilis, quia cum ratio præcipua Differentiæ in hoc loco ſit, vt prædicabile eſt, & id explicetur ſolum in hac definitione; debuiſſet Porphy. omnẽ Differentiam definire, ſicut fecit in capite de Specie, vbi dedit definitionem conuenientem Speciei, quæ eſt prædicabile. Secunda item ſententia videtur Alberto tracta. 5. c. 6. non eſſe recipienda, quia cũ veritas ſit, eſſe Differentias vltimas, non debuit aſſignare definitionem Porphy. non conuenientem omnibus differentijs.

Tertia op. Fuit tertia ſententia aliorum, qui nullas eſſe Differentias vltimas exiſtimauerunt, ſed oẽs genericas, & communes, & ꝙ duæ, aut tres ſimul iunctæ Speciem vltimã componunt: vt mortale conuenit homini, & bruto, rationale homini & angelo ſecundum Porphyrium: at rationale mortale ſoli homini: & hanc crediderunt eſſe ſententiam Porphyrij, & videtur eſſe doctrina expreſſa Ariſt. 2. Poſt. c. 14. vbi aſſerit Differentias ſingulas per ſe competere multis Speciebus; tamen aliquæ ſimul iunctæ vnã rem componunt: & ſic eſſe dandas definitiones: & 1. Topi. c. 3. problema Differentiæ ad problema Generis reducit. & 4. Topi. c. 6. ponit diſcrimẽ inter Genus & Differentiam, quòd quamuis vtraque de pluribus prædicentur, tamen adhuc de pluribus Genus quàm Differentia.

Confutatio. Circa hoc dico duo. Primum mihi videtur iſta ſententia eſſe Porph. vt clare patet in ipſo capite: non enim aliter conſtituit Species, quàm per multas differentias genericas. Dico Secundo iſtam ſententiam, ꝙ non ſint vltimæ Differentiæ, eſſe manifeſte contra Ariſtotelem qui 7. Meta. c. 12. inquit, vltimas Differentias eũ Specie conuerti, & 1. de partibus animal. c. 2. dicit, aliquas Species non habere niſi vnicã Differentiam. Nec locus Ariſtotelis in oppoſitũ probat quicquam, quia illic docet Ariſtoteles definitionem ſecundum eas Differentias, quæ inueniuntur: at vltimæ occultiſſimæ ſunt, non tamẽ propterea ſunt negandæ: & in Topi. ipſe clare dicit Differentiã, quæ generica eſt, cum genere eſſe aſcribendam: vbi inſinuat eſſe Differentiam, quæ non eſt generica.

Quarta op. Quarta opinio fuit Alber. tract. 5. c. 6. & Auicen. & Alphar. Dicunt enim, ꝙ Differentia duo habet, ſecundũ ꝙ eſt Differentia: alterum eſt, Genus diſtinguere; alterũ, Speciem conſtituere: quòd vero conſtituãt Differẽtiæ determinatam & vltimam Speciem, non habent inquantum Differẽtiæ, ſed inquantum ſunt quædam naturæ particulares non conuenientes pluribus Speciebus: ex quo fit, quòd propria ratio Differentiæ inueniatur in genericis: nam vltima Differentia habet aliquid miſtũ, quod non eſt Differentiæ ſecundum ſe: & ita dicunt Porphyrium definiſſe Differentiam ſecundum ea, quæ per ſe habet, & ita non curauit vltimas definire.

Confutatio. Contra hoc dicit bene Caietanus, quòd vltima Differentia, licèt habeat aliquid, qd non eſt Differentiæ ſecundum ſe; non tamen amittit ea, q̃ ſunt Differentiæ ſecundum ſe: nam diuidit, & cõſtituit, & propterea debuit definiri.

Quinta op. Vnde eſt quinta ſententia ipſius Caietani aſſerentis illic: definiri omnes Differentias etiam vltimas: & ſenſum definitionis eſſe negatiuum, ſcilicet Differentia eſt, cui inquantum Differẽtiæ non repugnat prædicari de pluribus Specie Differentibus: ſi enim repugnaret, nulla Differentia prædicaretur de pluribus. Et hæc fuit ſententia Iamblici aſſerentis, quòd Differentię vltimæ vt Differentia eſt, nõ repugnat de pluribus Speciebus dici: quod idem docuit Auicen. c. de communitatibus: vnde ſententia Caietani non eſt noua & propria.

Confutatio. Sed quamuis iſta ſint probabilia, tamen exiſtimo eſſe præter mentem Porphy. qui vltimas Differẽtias nõ definiuit: ſiue quia credidit non eſſe, ſiue quia occultæ ſunt.

Solutio. Propterea vniuerſaliter poſſet ſic Differentia definiri. Differentia eſt, quæ prædicatur de Specie, cuius eſt Differentia, in quale quid.

Dubiũ tertium. Dubitatur tertio. Quomodo Differentia ꝑdicetur in quale quid, Pro quo oportebit aduertere, quòd qualitas nõ eſt aliud, quàm id per quod fit modus, & determi- Sol. natio alicuius, quod ex ſe eſt indifferens & indeterminatum.

Poteſt

Poteſt autem aliquid tripliciter determinari. Vno modo, ad aliquem modum ſe habendi accidẽtalem, vt homo poſtquàm eſt homo, eſt indifferens, vt ſit albus vel niger, calidus, vel frigidus: & vniuerſaliter omnis ſubſtantia poſtquam eſt, eſt indeterminata, vt ſic, vel ſic habeat, & talis forma determinans in communi dicitur qualitas accidentalis. Secundo, aliquid eſt indifferẽs ad eſſe ſubſtantiale, quo pacto materia eſt quædam ſubſtantia indeterminata ex ſe, & imperfecta, ex qua multa fieri poſſunt, & determinatur per formam ipſam, vt ſi ſit forma ignis, ſit ignis, ſi forma eq. ſit equ⁹: & talis forma dicitur qualitas ſubſtãtialis. Tertio, aliquid eſt indifferens, tanquam aliquid confuſum, & multa comprehendens, & per particulare determinatur, quo pacto ſe habet Genus reſpectu Differentiæ, vnde & Differentia dicitur etiam qualitas ſubſtantialis: has qualitates poſuit Ariſtoteles. 5. Meta. c. 14.

Nota. Eſt autem notandum diſcrimen inter has. qualitas enim accidentalis, cum eo, quod determinat, non facit aliquam naturam, vt albedo determinat hominem, ſed homo & albedo non faciunt vnicã naturã per ſe, ſed tantum compoſitum accidentale: at forma cum materia facit vnicam naturam per ſe, ſ. vnicum compoſitum ſubſtantiale hominem, leonẽ, aut aliud quoduis: ſimiliter Differentia cum Genere facit vnicam naturam ſpecificam.

Sed omiſſa qualitate accidentali inter has, ſcilicet formam & materiam, Differentiam, & Genus, eſt triplex diſcrimen cõſiderandum. Primum, materia vel forma per ſe non claudunt totam rei ſubſtantiã, ſed materia dicit vnicã partem, forma alteram partem: at Genus & Differentia vnũquodq; per ſe totam ſubſtantiam dicunt, & claudunt, verbi gratia animal totam ſuo ſtantiam cõpoſitam ex forma & materia dicit: ſimiliter rationale, ſed cum diſcrimine: nam animal in homine dicit totã ſubſtantiam hominis ſecundum quòd in ea eſt aliquid, in quo homo alijs animalibus eſt ſimilis: at rationale dicit eandem hominis ſubſtantiã, ſecundũ ꝙ in ea eſt aliquid, in quo ab alijs animalibus ſeparatur: & vniuerſaliter Genus dicit rei integrã ſubſtantiam, vt in ea alijs Speciebus aſſimilatur: at Differentia dicit eandem rei ſubſtantiam, vt in ea aliquid eſt, quo ab alijs ſeparetur. Propter quod ſanct. Thom. de Ente & Eſſentia. c. 3. dicit hominem, ſeu Speciem non componi ex Genere & Differentia ſicut ex duabus rebus, ſed ſicut ex re aliter ĩtellecta, & eadẽ re aliter ĩtellecta.

Secundũ diſcrimen eſt, quod ex hoc inſertur, materia & forma, cũ ſingula rei ſubſtantiã non dicant, de compoſito prædicari nequeunt: non. n. dicetur homo eſt anima, homo eſt corpus. at Genus & Differentia, cum ſingula totam rei ſubſtantiam dicant, per ſe de re prædicantur; vt homo eſt animal, homo eſt rationalis.

Tertiũ, compoſita ſingula non participant totã materiæ ſubſtantiã, cũ ex alia parte materiæ fiat vnũ, ex alia aliud: at ſingulæ Species totum Genus participant, quantum ad eius ſubſtantiam, quæ per definitionem explicatur, vt homo per ſe, leo per ſe, capra per ſe ſunt participes integrę ſubſtantiæ animalis: ſed non participant ſingulæ Species totam Generis potentiam, quia Genus in potentia continet omnes Species ſuas: at vna Species non continet aliam.

Hinc patet quantum interſit inter Genus & materiam, & Differentiam & formam, ꝙ ſi Genus dicitur materia, & Differentia forma, eſt ad ſimilitudinem: vt enim materia contrahitur, & forma cõtrahit; ita Genus per Differentiam contrahentem limitatur: vnde Differentia ipſa dicitur etiã qualitas.

Sed eſt maxime conſiderandum. Differentia poteſt dupliciter comparari, & ad ipſum Genus, quod determinat, & ad Speciem, quam conſtituit: reſpectu enim Generis eſt qualitas, ſed extrinſeca aliquo modo, quia non eſt de natura Generis: vnde de Genere prædicatur in quale, ſed non eſſentiale: at Speciei eſt qualitas eſſentialis, quia eſt pars naturę eius: propterea de Specie, in quale quid prædicatur, ſicut anima eſt qualitas corpis, ſed ñ eſt de eſſentia corporis, at hoĩs & cõpoſiti eſt pars: propterea dixit Porphyrius. Differentia dat eſſe rei, ſcilicet ſpeciei, & eſt pars eius ſubſtantialis, ideſt eſt intrinſeca ei. Nota

Dubitatur quarto breuiter, quomodo vltima Differentia, cum de vna ſpecie prædicetur, ſit vniuerſale? Dico primo, ſecundum nos nullum dubium eſſe, qui diximus Dubium quartum Solutio.

mus huius libri ſubiectum primum, eſſe vniuerſale, vt eſt in multis, & quia rationale eſt in multis, ſicut & ipſa ſpecies quã conſtituit; ideo eſſe vere, & proprie vniuerſale: ſed etiam ſi quis ſubiectum diceret eſſe Prædicabile; idem conſequitur, conſtat enim Differentiam eſſe prædicabilem.

Dici etiam ſecundo poſſet, Differentiã talem eſſe vniuerſale, quia de ſubiecto vniuerſali prædicatur, vnde & de contẽtis ſub tali ſpecie prædicabitur, ſed cum diſcrimine, nam Species immediate, at Differentia mediate, ſcilicet per Speciem ipſam prędicabitur.

Quintum dubium. Dubitatur quinto, quomodo Porphyrius vtitur Differentijs priuatiuis, ſcilicet irrationale, immortale? Boetius exiſtimauit tales Differentias poſſe conſtituere Speciem: ſed quia aliàs latius de hoc dicemus: interim dico abſque vllo dubio ſententiam Boetij eſſe contra Ariſtotelem. q. t. de partibus animę, vbi docet & probat oppoſitum. Boetius forſan ſequitur Platonem, qui huius ſententiæ fuit: ratio eſt clara cõtra eum, quia priuatio non eſt de eſſentia alicuius entis poſitiui & abſoluti, quales ſunt Species.

Solu. Vnde dico, illas Differentias priuatiuas poni loco poſitiuarum: quod fit ob duplicem cauſam, quam tradit Ariſto. 6. Topi. c. 3. vel quia Differentiæ aliæ ſunt occultæ, vel quia ſunt multæ, quas enuntiare eſſet prolixum.

De proprio. Cap. IIII.

Proprium vero quadrifariam diuidunt. Nam & id, quod ſoli alicui Speciei accidit, & ſi non omni, Proprium dicitur: vt homini medicum eſſe, vel geometrã. Et quod omni accidit Speciei, etſi non ſoli, quemadmodum homini eſſe bipedem. Et quod ſoli & omni, & aliquando: vt omni homini in ſenectute caneſcere. Quartum autem id, in quo conuenerunt & ſoli, & omni, & ſemper: quemadmodum homini eſſe riſibile. nam & ſi non ſemper rideat, tamen riſibilis dicitur: non quòd rideat ſemper, ſed quòd ſemper aptus natus ſit vt rideat: hoc autem ei ſemper connaturale eſt, quemadmodum & equo hinnibile. Hæc autem & proprie Propria dicuntur, quoniam etiam conuertuntur, ſi quid enim equus eſt, hinnibile eſt: & ſi quid hinnibile eſt, equus eſt.

Sequitur Quartum prædicabile, ſ. Proprium, quod merito Accidenti prępónitur; quia quamuis de rei ſubſtantia non ſit, eſt tamen ſubſtantiæ & eſſentiæ rei proximũ, ab ea, ſcilicet, immediate emanans. In hoc igitur capite duo tantum continentur: alterum, quatuor ſunt Proprij acceptiones, alterum ipſius Proprij Logici prædicabilis definitio.

Sumitur autem Proprium quatuor modis. Primo dicitur Proprium, prædicatum aliquod accidentale, quod ſoli alicui ſpeciei ineſt, non tamen omnibus indiuiduis illius Speciei competit, ſicut eſſe Grãmaticum, Medicum, non niſi homini conuenit, non tamen omni homini. 1

Altero modo Proprium dicitur prædicatum accidentale, quod omni indiuiduo alicuius Speciei, non tamen ei ſoli competit, quo pacto homini eſt Proprium eſſe bipedem, omnis enim homo eſt bipes, non tamen ſolus homo, quia alia aliqua animalia duos pedes habent. 2

Tertium. Proprium eſt prædicatum & accidentale, quod omni indiuiduo alicuius ſpeciei, & ſoli competit, tamen non ſemper, ſed aliquo tempore; quo pacto caneſcere eſt Proprium homini; omnis enim homo, & ſolus homo caneſcit, ſed nõ ſemper, niſi in ſenectute: fit enim canities, ex corruptione humidi, quòd calor naturalis, quia modicus eſt, ex longa & continua actione non poteſt conſumere, quod potiſſimum tempore ſenectutis fit quando calor tenuis eſt: poteſt etiam accidenti aliquo talis calor impediri ab actione, & tunc humidum corrumpetur, & fient cani, ſunt etiam aliqui, qui etiam ſenes tarde, aut nunquam canos habent, in quibus humidum eſt ſubtile, & pingue, quod modicus calor poteſt conſumere. 3

Quarto

Quarto modo dicitur Proprium, prædicatum accidentale, quod omni, & ſoli & ſemper conuenit: & hoc proprie & ſimpliciter dicitur Proprium, ſicut riſibile eſt Proprium homini, ſolus enim homo, & omnis homo, & ſemper eſt riſibilis. Poſſet autem aliquis dubitare, nam non ſemper homo ridet. Reſpond. quamuis actus ridendi ſemper non inſit, tamen aptitudo ad ridendum eſt ſemper: propterea ſemper homo eſt riſibilis, ideſt aptus natura ad riſum. Ex hoc infert proprietatem vnam Proprij, ſcilicet ꝙ conuertitur cum ſuo ſubiecto: valet enim, homo eſt, ergo riſibile eſt: riſibile eſt, ergo homo eſt. Ex quibus poteſt componi integra definitio Proprij, ſcilicet, Proprium eſt accidentale prædicatum, quod conuenit omni, & ſoli, & ſemper Speciei, & conuerſim prædicatur de ea.

Dubia quædam ſcitu digniora in caput de Proprio.

1 Circa hoc caput aduertendum eſt primo, Proprium dupliciter ſumi: vno modo vt diſtinguitur contra improprium: quo pacto dicimus homo proprie ſignificat viuum, improprie pictum, & ſic in præſenti non conſideratur: altero modo vt diſtinguitur contra commune, vt id ſit Proprium alicui, quod non alijs præter ipſū competit: & ſic in præſenti ſumitur. Vbi conſiderandum quoque eſt, in omnibus his acceptionibus Proprij, ſemper loco Generis, ſumi illud (accidit) ideſt, eſt prædicatum accidentale, ideſt quod nō eſt de natura rei, de qua prædicatur.

2 Eſt ſecundo aduertendum. quòd Ariſto. 1. Top. c. 4. diſtinguit Proprium in abſolute Proprium, & ad aliquid, & quando. Proprium abſolute eſt (vt definit ipſe) quod non indicat naturam re; ſoli autem ineſt, & conuerſim prædicatur. Prima particula eſt ad excludendum Genus, Definitionem, & Differentiam, quæ ſunt natura rei, vel de natura rei: ſecunda particula ad excludendum Proprium ſecundo modo, & Accidens commune, quæ pluribus inſunt: tertia particula ad excludenda Propria primo & tertio modo, ꝗ ſoli Speciei inſunt, tamen non conuertuntur. Propriū ad aliquid eſt, quod ſecundum ſe, commune eſt; tamen ſi ſubiectum, cui ineſt, alijs comparetur, illi eſt. Proprium, vt bipes abſolute homini non eſt Proprium, tamen ſi homo ad equum comparetur, homini bipes eſt Proprium. Proprium quando, eſt idem quod Porphyrius ponit, & quamuis non his verbis de Proprio, Porphyrius egerit, tamen omnia, quæ dicit, re ipſa ſunt eadem cum Ariſto. nam Proprium, quarto modo, eſt abſolute Proprium: & definitio hic aſſignata (vt dixi) eſt eadem cum illa Ariſtotelis. Proprium autem tertio modo vocat Ariſtoteles, quando reliqua ſunt ad aliquid: quamuis Proprium primo modo cum ſit indiuiduorum, particulatiter ab Ariſt. ſit prætermiſſum, qui ea, quæ vniuerſaliter dicuntur, ibi quærebat.

3 Dubitari etiam ſolet, an Proprium ſit dicendum Vniuerſale? Aliquibus videtur dubium; quia non prædicatur de indiuiduis, vt Proprium eſt, niſi mediate: dico tamen eſſe vniuerſale, & immediatum: vt enim vniuerſale ſic immediatum, ſufficit ꝙ immediate de vniuerſali prædicetur: ſcilicet de Specie, ſicut diximus de vltima Differētia ſuperius, & qđ ſit in multis ſicut ipſa Species cui conuenit.

De Accidente. Cap. V.

Accidens autem eſt, quod adeſt & abeſt præter ſubiecti corruptionem. Diuiditur autem in duo: hoc enim ipſius ſeparabile eſt, illud vero inſeparabile. dormire quidem ſeparabile accidens eſt: nigrum vero eſſe inſeparabiliter coruo & Æthiopi accidit. Poteſt enim intelligi & coruus albus, & Æthiops abijciens colorem, præter ſubiecti corruptionem. Definiunt autem ſic quoq;. Accidens eſt quod contingit eidem ineſſe & non ineſſe. Et quod neque Genus eſt, neque Differentia, neque Species, neque proprium: ſemper autem eſt in ſubiecto ſubſiſtens. Omnibus autem determinatis quæ propoſita ſunt (dico autem Genere, Specie, Differentia, Proprio, Accidente) dicen-

dum eſt quæ eis communia ſunt, & quæ propria.

Nō eſt hic, ꝙ in dubium vertamus, quare de Accidenti tractet Porphyrius, cū nullum ſuperſit Prædicabile, cui anteponatur; cumque inter omnia ſit maxime extra rei eſſentiam. In hoc igitur breuiſſimo capite ſunt tres Accidentis definitiones, cum vnica diuiſione.

Prima definitio eſt, Accidens eſt, quod adeſt, & abeſt, præter ſubiecti corruptionē: ac ſi dicat, eſt prædicatum vniuerſale, quod de ſubiecto ita affirmari, vel negari poteſt, vt nec propter eius præſentiam, vel affirmationem; nec propter eius abſentiam, vel negationem, natura ſubiecti deſtruatur, vt ſiue dicas, homo eſt albus, ſiue homo non eſt albus, nō propterea homo corrumpitur.

Sequitur Accidentis diuiſio. Duplex eſt Accidens, quoddam eſt ſeparabile, quoddā inſeparabile: inſeparabile, quod a ſubiecto ſeparari non pōt, vt albedo eſt Cycno inſeparabilis: ſeparabile, quod ſeparari poteſt, vt ſedere, currere. At quia quis poſſet obijcere Porphyrio, quòd hæc diuiſio videatur aduerſari definitioni, ſi enim eſt Accidens inſeparabile, non ergo adeſt, & abeſt. Reſpon. quamuis re adeſſe, & abeſſe nō poſſit, intellectu tamen ſeparatur; dum Æthiopem abſque nigredine, & Cycnum abſque albedine conſiderare poſſumus.

Secunda definitio eſt. Accidens eſt, qđ contingit eidem ineſſe, & non ineſſe. Iſta magis explicat naturam Accidentis: nam adeſſe, & abeſſe, non ſolum Accidentibus, ſed alijs competit: at ineſſe eſt proprium Accidentis.

Tertia definitio eſt, Accidens eſt, quod nec eſt Genus, nec Species, nec Differētia, nec Proprium, ſemper autem eſt in ſubſtātia ſubſiſtens, ideſt nunquā extra ſubſtantiam reperitur. Hæ duæ vltimæ definitiones ſunt Ariſt. 1. Top. c. 4.

Dubia quædam ſeu Quæſtiones ſcitu digniores in caput de Accidenti, & eius definitione.

Omnia fere quæ in hoc capite continentur, ab Auicenna reprehenduntur: at vt nos horum ſenſum perfectum teneamus, erit primo aduertendum, Accidens tripliciter ſumi: vno modo, vt diſtinguitur contra ſubſtantiam, vt omne ens, quod non eſt ſubſtantia eſt Accidens, quo pacto dr̄ ens diuidi in ſubſtantiam & Accidens, & hoc aliqui vocant Accidēs nominale, quia, ſcilicet per nomen Accidentis ſignificatur, & de illo in ſe dr̄, hoc eſt Accidens. Altero modo latius ſumitur pro omni eo, quod extra ſubſtantiam alterius eſt, ſiue ſit ſubſtantia, ſiue accidens, quo pacto homo eſt Accidens animalis, & Petrus hominis, in qua ſignificatione Philoſophi concedunt illas eſſe prædicationes Accidentales; animal eſt homo, homo eſt Petrus, & hoc vocant Accidens verbale: quia non tam dr̄, homo eſt Accidens animali, quam accidit animali: & de iſto modo Accidentis loquutus eſt Ariſto. 5. Meta. c. 30. Nota

Tertio. Accidens ſumitur particularius pro vna parte Accidentis primi modi accepti, quod dicebatur nominalis: hoc. n. diuiditur in commune & proprium, commune eſt, quod nō fluit ex principijs eſſentialibus alicuius ſubiecti, reſpectu cuius dicitur cōmune, vt albedo reſpectu hominis: non. n. ex natura hominis fluit albedo. Aliud eſt, quod ex ſubiecti natura fluit, & hoc illi dicitur Proprium, vt riſibile homini: tunc autem ſignum erit fluere ex principijs eſſentialibus ſubiecti, quando nec illud ſine ſubiecto, nec ſubiectū ſine eo eſſe poſſunt: quando vero contra non fluit, commune reputatur: illud ergo Accidens proprium facit quartum Prædicabile, cōe vero quintum Prædicabile.

Ex quo ſequitur Accidēs, quod eſt quintum Prædicabile non eſſe Accidens ſecundo modo, quia ſecundum illud fiunt prædicationes indirectæ, quæ non ſunt artis: nec eſſe Accidens in vniuerſum, vt diſtinguitur contra ſubſtantiam, quia hoc comprehendit Proprium, & iſtud Prędicabile quintum: ſed eſt Accidens commune quod nō fluit ex principijs eſſentialibus ſubiecti de quo prædicatur, & hoc non voluit aduertere Auicenna.

Eſt ſecundo notandum, Accidens tripliciter poſſe conſiderari. Vno modo, ſecundum quòd in rebus eſt, & ſecundum ſuam eſſentiam & naturam, & ſic ad Metaphyſicum pertinet. Altero modo ſecundū qđ eſt in intellectu, & hoc reſpectu eorū, quæ 2

ſua

ſua ſunt, ideſt reſpectu inferiorum vel ſuperiorum, vel Differentiarum, & ſic nec eſt quartum, nec quintum Prædicabile, ſed aliqua ſunt Genera, aliqua Species, & Differentiæ. Tertio modo, vt ad ſubiectũ comparantur, de quo prædicantur, & tunc Accidens proprium facit quartum, commune vero quintum Prædicabile: & hoc eſt conſiderandum. Vnde Accidens non dr̄ prędicatum Proprij, aut Accidentis, niſi reſpectu ſubiecti: & ita Porphyrius de iſtis duobus ſemper in ordine ad ſubiectum tradidit, nam reſpectu inferiorum, vel ſuperiorum, Genera ſunt, aut Species.

3 Dubitatur contra primam definitionẽ, quid ibi loco Generis conſtituatur? In qua re opportet annotare, illa verba in prima definitione, dupliciter poſſe conſiderari. Vno modo prime intentionaliter. ſ. adeſſe pro reali inhærentia Accidẽtis in ſubiecto: & abeſſe pro reali Accidentis ſeparatione: corruptionẽ ſubiecti, pro reali deſtructione: vt ſit ſenſus, Accidens eſt, quod realiter ſubiecto inhæret, & non inhæret abſq; vlla reali ſubiecti corruptione: & iſte ſenſus, q̄uis ſit verus, non eſt Logicus, qui res abſolute nón conſiderat. Alter ſenſus eſt ſecunde intentionaliter, vt adeſſe ſit affirmari; abeſſe negari: ſubiecti corruptio ſit repugnantia naturæ ſubiecti: vt ſit ſenſus, Accidens eſt prædicatum vl'e, quod de ſubiecto affirmari, & negari poteſt, abſque vlla repugnantia naturæ ſubiecti: vt ſiue dicas homo eſt albus, ſiue dicas, homo nõ eſt albus, nihil dicitur repugnans naturæ ſubiecti: & talis ſenſus eſt Logicus, & ſic a multis intelligitur talis definitio: ita enim explicat Caiet. & idem videtur Auer. & tunc loco Generis eſt illud prædicatum vniuerſale, quod in multis alijs ponitur.

Ratio autem, quæ mouet hos authores, vt exiſtiment definitionem eſſe intelligendam in ſenſu ſecundę intentionis, eſt, quia iſte ſenſus eſt Logicus, & poteſt definitio ſub eo explicari. Poſſumus etiam dicere, quòd ſumitur prime intentionaliter, nec eſt inconueniens: quia cum Logica innitatur Metaphyſicæ, poteſt aliquando ab ea aliqua petere: prępertim, qñ clara & valde nota ſunt, ſicut iſta: hęc enim definitio potius admittere videtur ſenſum realem: nã ſi Porphyri⁹ intẽderet definire Logico mõ, clarius id poſſet explicare, q̄ explicauit.

Dubitatur, an tali definitione definiatur Accidens proprium. quibuſdam enim videtur, quòd ſic: quia ſi aliqua ratio id vetaret, eſſet, quia Proprium ab eſſe non poteſt: at eadẽ ratione inſeparabile abeſſe nõ poteſt: quòd ſi dicas inſeparabile intellectu ſeparari, ſimiliter & Proprium ſeparatur, vt enim coruus abſque nigredine, ita homo abſque riſibilitate intelligi poteſt. 4 Alijs viſum eſt oppoſito modo, nec Proprium, nec inſeparabile hic definiri, ſed tantum ſeparabile, quia hoc ſolum poteſt abeſſe. Sed hoc non videtur ad mentem Porphy. ſi enim Accidens ſeparabile hic definiretur, opportuiſſet diſtinctionẽ pręmittere definitioni, & non committere vitium: prius enim diſtinguendum eſt ęquiuocum, ſeu multiplex, quàm definiendum. Alijs communiter viſum eſt, & hoc magis eſt ad mentem Porph. vtrumque tantũ Accidens commune definiri, ſed ad argumentum non vno modo reſpondetur.

Albertus videtur dicere, quòd hominem ſine riſibilitate intelligere poſſumus, at riſibilitatem ſine homine nullatenus: coruum vero abſque nigredine, & nigredinẽ abſque coruo poſſumus intelligere. Hæc doctrina vera eſt & certa, & eſt Ariſto. 7. Meta. c. 5. tamen non ſoluit dubium, nam Porphy. loquitur de ſeparatione ſubiecti: dicit enim, ꝙ Cygnum abſq; albedine poſſumus intelligere. De hac autem ſeparatione, ita etiam hominem abſque riſibilitate poſſumus intelligere.

Caietanus aliter reſpondet: diſtinguit de duplici ſeparatione per intellectum: altera eſt ſimplex, qua vnum abſque alio intelligimus, altera eſt compoſita, qua vnum ab alio diuidẽtes, ſeparamus: vt ſi quis intellectu componat, homo non eſt albus, dicit primo, ſimplici cognitione poſſumus ſubiectum abſque Proprio, & abſque inſeparabili æque intelligere ſcilicet hominẽ abſque riſibilitate, & coruum abſque nigredine. Secundo, abſtractione compoſita ſubiectum à Proprio ſeparare non poſſumus dicentes, homo non eſt riſibilis, ſubiectum vero ab inſeparabili poſſumus optime ſeparare, dicentes, coruus non eſt niger, Quòd ſi dicas id non poſſe fieri, quia ſicut prior eſt falſa, ita & poſterior. Reſp. tertio; quòd poſterior eſt falſa, non alia ratione, niſi quia ita nõ eſt in rebus: at prior

eſt falſa, non ſolum quia ita non eſt ſed qa deſtruitur natura ſubiecti, cui repugnat, quòd non ſit riſibilis. Iſta ſententia eſt ſubtilis & uera, quamuis ad mentem Porphyrii exiſtimo eſſe dicendum, ſubiectum inſeparabilis poſſe intellectu coniungi cum Accidenti oppoſito, ſcilicet Aethiopem album intelligere: nec erit compoſitio implicās repugnantiam: & hoc manifeſtat ipſum Porphyrij exemplum: at ſubiectum cum oppoſita forma Proprij, non poſſumus intelligere, quia eſt implicatio, quamuis abſq; ullo Accidenti nude poſſit intelligi & hæc omnis abſtractio fit abſq; aliqua compoſitione propoſitionis, ſed per ſimplicem cognitionem eo modo, quo corpus album ſimplici cognitione cognoſcere poſſumus. Hæc etiā ſententia fuit Ægidij Romani 1. Poſte. c. 6. in fine tex. 18.

5 Dubitatur circa ſecundam definitionē, an tantum ſeparabili Accidenti competat? Reſp. quòd ita exiſtimauit Auerro. alij vero, inter quos Caietanus, credunt utrūq; tam ſeparabile, quam inſeparabile: cuius ratio eſt firma, quia iſta definitio eſt deſumpta ab Ariſt. 1. Top. c. 4. Sed Ariſt. illic vtrunque definit, quia ad problema Accidentis, de quo illic tradebat, ęqua eſt vtriuſque Accidentis ratio.

Sed tunc inſurgit argumentū, quia ſunt multa Accidentia, quæ non adeſſe, & abeſſe poſſunt ſine ſubiecti corruptione, vt lethales morbi, ſimiliter mors, combuſtio, corruptio & alia ſimilia.

Ad iſta Reſpondet Albertus, mortem, combuſtionē, non eſſe Accidentia, ſed deſtructiones ſubſtantiæ & priuationes. Caietanus Reſpondet, hanc, homo eſt mortuus, eſſe diſparatam, ſed veram propter ampliationem, quia ſenſum facit: homo qui eſt, vel fuit, eſt mortuus: immo, inquit, eſt ꝑ ſe cauſalis. quia cauſa, qđ mortuus eſt, eſt quia fuit. Sed hoc vr̄ ridiculum. nā qd dicet ad hāc, domus eſt cōbuſta? nō enim cauſa, qa cōbuſta eſt, eſt quia fuit & ſunt aliæ innumeræ hmōi propoſitiones.

Propterea exiſtimarem ita eſſe dicendū, ſubiectum febris eſſe hominem; tamen febris ſua pręſentia non corrumpit hominē; immo dum febris eſt, homo eſt, & cum homo non eſt, febris non eſt: immo ſi multum febris durat, homo etiam durat. Ad illud vero de morte, & combuſtione, & corruptione; crederem illarum mutationum, in quibus ſubſtantia corrumpitur, ſubiectum non eſſe hominem, nec lignum, quod comburitur, ſed materiam ipſam: & hæc ſemper manet. ſimiliter deſtructionis domus materia ipſa eſt ſubiectum, & hæc etiam manet, deſtructa domo, iſta eſt ſententia Burlei ſuper hoc caput: & videtur idem docere Ammonius in præſenti. 4

Dices, Si ſubiectum eſt materia, ergo prædicabuntur de materia, dicendo, materia eſt mortua, lapides ſunt deſtructi, quod eſt falſum. Dico igitur quòd iſtæ mutationes inducunt alicuius præexiſtentis priuationem, vel alicuius quod non erat, poſitionem, & propter hoc de eodem prædicantur, dicendo, domus eſt cōbuſta, quia priuatio eſt domus: homo eſt mortuus, quia homo non eſt: & contra, ignis eſt generatus, quia ignis acquirit eſſe.

De his quæ communia ſunt quinque vniuerſalibus.
Cap. VI.

Commune quidem eſt omnibus de pluribus prædicari, queadmodū dictū eſt. Sed Genus quidē de oib⁹ ſub ſe Speciebus & indiuiduis; & Differentia ſimiliter. Species autem de iis, quæ ſub ipſa ſunt indiuiduis. At vero Proprium & de Specie, cuius eſt Proprium, & de iis, quæ ſub Specie ſunt indiuiduis. Accidens autem & de Speciebus & de indiuiduis. Namque animal de equo & boue prædicatur, quæ ſunt Species, & de hoc equo, & de hoc boue, quæ ſunt indiuidua: irrationale vero de equo & boue, & de iis, qui ſunt particulares prædicatur. Species autē, vt homo, ſolū de iis, qui ſunt particulares homines, prædicatur. Propriū vero de Specie cuius eſt Proprium, & de ijs, quę ſub Specie ſunt idiuiduis: vt riſibile de 1

homine,& de ijs, qui ſunt particulares. Nigrum autem & de Specie coruorum,& de ijs quæ ſunt particulares,quod eſt accidens inſeparabile:& moueri de hoīe, & de equo, quod eſt Accidens ſeparabile : ſed principaliter quidē de indiuiduis, ſecunda ratione autem de ijs, quæ continent indiuidua. b

Poſtquam Porphyrius de ſingulis ſecundum ſe Prędicabilibus tractauit,ea ipſa inter ſe comparat: explicans, quibus inter ſe & conueniunt & differunt. Caput quidem hoc,vt eſt longiſſimum, ita eſt clariſſimum,nec eſt expers vtilitatis, cum magis Prædicabilium naturæ & proprietates, ex mutua comparatione clareſcant. Ea igitur omnia, quæ hic Porphyrius fuſiſſime tradit,in ſummam quandam breuem,& epilogum redigemus; ſi quid dignum occurrerit,adnotantes.

In hoc ergo capite fiunt decem collationes Prædicabilium inter ſe, vnde in decem poſſet ſecari partes. In prima Genus cum Differentia confertur, & quantum ad ea, quæ communia, & quantum ad ea,quæ diuerſa habent. In ſecunda confertur ſimiliter Genus cum Specie. In tertia Genus cum Proprio. In quarta Genus cum Accidenti. In quinta Differentia cum Specie. In ſexta Differentia cum Proprio. In ſeptima Differentia cum Accidenti. In octaua Species cum Proprio. In nona Species cum Accidenti. In decima Proprium cum Accidenti. At ſi quis recte diſpiciat, reperiet nō poſſe eſſe plures iſtorum inter ſe vniuerſalium comparationes: nec enim oportuit multiplicare collationes Differentiæ cum Genere, nec poſteriorum cum ſuperioribus: quia eædem ſunt cum collationibus ſuperiorum cum inferioribus.

Ante vero quam vnum alteri conferat, vnum omnibus commune ponit, ſcilicet de pluribus prædicari, Genus de Speciebus,& indiuiduis Specierum: Differentia de ſuis Speciebus & Specierū indiuiduis: Species de ſuis indiuiduis: Proprium de Specie,& eius indiuiduis: Accidens de Speciebus etiam,& de indiuiduis.

Hic nota pulchrum quoddā diſcrimen, quod inter Proprium & Accidens aſſignat. Proprium enim per prius de Specie, & per poſterius de indiuiduis dicitur: prius natura enim homo eſt riſibilis,poſterius Petrus eſt riſibilis: at prius Petrus eſt albus,poſterius homo eſt albus: Huius ratio eſt,quia Proprium oritur immediate tanquam ex cauſa,& principijs Speciei: at Accidens ex materia,& indiuidualibus principijs,quod docet Ariſt. 10. Meta. c. 12. homo, inquit, eſt albus,quia Gallias eſt albus.

Dubium.

Poſſes hic dubitare in his omnibus prædicationibus, an quando Genus de indiuiduis prędicatur, ſit prædicatio Generis: & quando Differentia, & Proprium ſimiliter de indiuiduis,ſit prædicatio Proprij, & prædicatio Differentię? Reſpondendum eſt, tales prædicationes eſſe Generis,& proprij, & Differentię; nec valet, quia Species prędicatur de indiuiduis, ergo illa prædicantur vt Species: hoc enim nihil eſt,quia Species in quid,immediate de indiuiduis, Genus vero mediate, Proprium mediate, & in quale prædicatur, ſimiliter & Differentia: non dubium, quin principales prædicationes, ſint illæ,quæ per definitiones explicantur, vt Genus de Speciebus, Proprium de indiuiduis.

De his in quibus Genus & Differentia conueniunt.

Commune autem eſt Generi, & Differentiæ cōtinentia Specierum. Continet.n. Differentia Species, & ſi non omnes,quot Genera. Rōnale enim,& ſi non continet irrationalia, quemadmodum animal,tamen continet hominem & Deum, quę ſunt Species. Et quęcunque prędicantur de Genere vt Genus, & de ijs, quę ſub ipſo ſunt ſpeciebus, prędicantur: & quęcunque prędicantur de differentia vt differentia, & de ea,quę ex ipſa eſt, Speciē prędicabuntur. Nam cum Genus animal ſit, non ſolum de eo prędicantur vt Genus, Subſtantia, & animatū, & ſenſibile, ſed etiam de iis, quę ſunt ſub aīali Speciebus omnibus

prædicantur hæc, vſque ad indiuidua. Cumque Differentia ſit rationale, prædicatur de ea vt Differentia, id quod eſt ratione vti: & non ſolum de eo quod eſt rationale, ſed ẽt de ijs, quæ ſunt ſub rõnali, Spẽbus prędicabitur, ratione vti.

Commune quoque eſt perempto Genere, vel Differentia, ſimul perimi quæ ſub ipſis ſunt. Quemadmodum enim, ſi non ſit animal, non eſt equus, neque homo: ita ſi non ſit rationale, nullum erit animal, quod vtatur ratione.

Dubitabit merito qs, cũ poſt Genus ſecutá fuerit Species, quare Genus prius cũ Differentia, quàm cum Specie conferatur? ad quod facile Reſpon. id factum fuiſſe, quia hic erat naturę ordo, vt primo Genus, deinde Differentia, poſtmodum ex vtriſque totum compoſitum, ſcilicet Species ſequatur, vt ſupra diximus. Vel, quia plura ſunt ea. quæ in comparatione Generis cum Differentia inueniuntur communia, cum in pluribus conueniant, & tamen differant minus, quàm quæ in collatione cum Specie.

Sunt autem tria, in quibus conueniunt. Primum; ſicut Genus de pluribus ſpeciebus, ita & Differentia iuxta Porphyrij ſententiam prædicatur: loquitur autem de diuiſiua Differentia; propterea dicit, ꝙ non de tot prędicatur, ſicut Genus. Quid autem dicendum ſit de Differentia vltima, & quomodo Differentia dicatur prædicari de pluribus differentibus ſpecie; ſupra explicuimus. Auicenna quidem interpretatur, quòd non repugnat Differentię de pluribus prædicari Speciebus: ſed alij aliter, vt ſupra vidimus.

Secundo. Quidquid de Genere eſſentialiter prędicatur, etiam de ſpecie prædicabitur: hoc idem de Differentia eſt intelligendum. Dixi (eſſentialiter) ad vitandas ſecundas intentiones; non enim valet, homo eſt rationalis, rationale eſt Differentia: ergo homo eſt Differentia.

Tertio. Sicut perempto Genere, perimuntur eius Species, ita perempta Differentia perimuntur Species, q̃ ſub ea ſunt; vt enim valet, non eſt animal: ergo nõ eſt homo, ita non eſt irrationale, ergo non eſt equus. Auicen. exiſtimat hanc ſecundam eſſe omnibus vniuerſalem conuenientiam: quod enim de Proprio, & Accidenti realiter prædicatur, etiam de his, de quibus ea prędicantur, prædicabitur. Et id videtur approbare Alber. ſed mihi non placet, dicitur enim homo eſt albus, album eſt Accidens, non tamẽ dicitur homo eſt Accidẽs.

De differentijs inter Genus & Differentiam.

Proprium autem eſt Generi de pluribus prędicari quam differentia, & Species, & Proprium, & Accidens. Animal enim de homine & equo, & auę, & ſerpente prædicatur: quadrupes vero de ſolis quatuor pedes habentibus: homo vero de ſolis indiuiduis: & hinnibile de equo ſolum, & de ijs qui ſunt particulares: & Accidens ſimiliter de paucioribus. Oportet autem Differentias accipere, quibus diuiditur Genus, non eas quæ complent ſubſtantiam Generis, ſed quæ ſunt diuiſiuæ. Amplius, Genus continet differentiam poteſtate (animalis enim hoc quidem rationale eſt, illud vero irrationale) Differentiæ vero non continent Genera. Amplius, Genera quidem priora ſunt ijs, quæ ſunt ſub ſe poſitę differentijs: propter quod ſimul quidem eas auferunt, non autem ſimul auferũtur ab eis: ſublato enim animali, aufertur rationale & irrationale: Differentię vero non amplius ſimul auferunt Genus: nam etſi omnes interimantur, tamen ſubſtantia animata ſenſitiua intelligitur, quę eſt animal. Amplius, Genus

nus quidem in eo quod quid eſt: Differentia vero in eo quod quale quid eſt, quemadmodum dictum eſt, prędicatur. Amplius, Genus quidem vnum eſt ſecundum vnamquá que Speciem, vt hominis id, quod eſt animal: Differentię vero plures ſunt, vt rationale, mortale, mentis & diſciplinę perceptiuum, quibus ab alijs animalibus differt. Et Genus quidem conſimile eſt materiæ, formę vero Differentia. Cum autem ſint & alia communia, & propria Generis & Differentiæ, nunc iſta ſufficiant.

Sex ſunt, quibus Genus à Differentia
differt. Primo, Genus de pluribus, quàm
1 Differentia prædicatur, cum Genus de op
poſitis Differentijs, ipſæ autem non de ſe
inuicem prædicentur: loquitur autem de
diuiſiuis Generis reſpectu eiuſdem Gene-
2 ris. hęc eſt Ariſt. 4. Topi. c. 6. Secundo,
Genus poteſtate continet Differentiam, nó
3 è contra, de hoc ſupra diximus. Tertio,
Genus eſt prius natura, Differentia, ſicut
forma eſt poſterior ipſa materia, à qua edu
citur. Genus autem eſt, vt materia: hęc
ſemper intellige, de diuiſiuis Differentijs:
vnde fit, vt ſublato Genere, auferātur Dif-
ferentiæ omnes, at ſublatis Differentijs om
nibus diuiſiuis, adhuc manet integra na-
4 tura Generis, ſaltē per intellectū. Quarto,
differunt in modo prędicandi Genus. n. in
quid, differentia in quale quid prædicatur.
5 Quinto. Vnius Speciei vnicum Genus eſt
immediatum, at ſub illo Genere multæ
Differentię vnius Speciei: Genus hominis
eſt animal, at rationale, mortale, Diffe-
rentiæ. Ecce clare docet Porphyrius, non
eſſe Differentias vltimas, ſed Species com
poni per multas Differentias communes
ſimul ſumptas, aliter enim vnius Speciei
eſſet vnicum proximum Genus, & vna vl-
6 tima Differentia. Sexto differunt, in com
poſitione enim Speciei Genus habet locū
materiæ, Differentia vero locum formę,
non quòd ſint materia, aut forma, vt ſupra
declarauimus.

De comparatione Generis cū Specie.

Genus autem & ſpecies commu 4
ne quidem habent de pluribus, quē admodum dictum eſt, prędicari, ſumatur autem ſpecies vt ſpecies ſolū, ſed non vt Genus, ſi fuerit idem Species & Genus. Commune aūt his eſt, & priora eſſe ijs, de quibus prædicantur. Et totum quoddam eſſe vtrunque.

Differūt autem eo, quòd Genus
quidem continet Species ſub ſe: 5
Species vero continetur, & non continet Genera: de pluribus. n. Genus quam Species prædicatur. Ampli⁹, Genera pręiacere oportet, & informata ſpecificis differentijs perficere Species. Vnde & priora ſunt naturaliter Genera, & ſimul īterimentia, ſed quę non ſimul interimātur, & Species quidem cum ſit, eſt & Genus omnino: Genus vero cum ſit, non omnino erit Species. Et Genera quidem vniuoce de ſpeciebus prædicantur: Species vero de Generibus minime. Amplius, Genera quidem abundant earum, quæ ſub ipſis ſunt ſpecierū continentia: Species vero à Generibus abundant proprijs differentijs. Amplius, neque Species fiet vnquam generaliſſima, neque Genus fiet vnquam ſpecialiſſimum.

Tria ſunt, quibus Genus, & Species cō
ueniunt, hic autem ſumitur Species ſpecia
liſſima: aliter enim, inquit, eſſet idem Ge- 1
nus cum Specie. Primo eſt cōe ſupraposi
tum. ſ. de pluribus pręedicari. Secundo ſi- 2
cut natura Generis eſt prior naturaliter
Specie, quia eſt ipſius principium, ita ſpe-
cies. i. natura, quæ dicitur Species, eſt natu-
raliter prior indiuiduo; vt prius natura eſt
animal quàm homo, & homo, quàm Petr⁹.

Tertio

3 Tertio ſicut Genus eſt quoddam totũ cõti
nens Species, ita & Species totum conti-
nens indiuidua. Sed hic nota, non eodem
modo eſſe totum Genus Speciei, ſicut Spe-
cies indiuiduorum; nam Genus non con
tinet totam quiditatẽ Speciei in actu, quia
Species non ſolum ex Genere, ſed etiã ex
Differentia conſtat, at Species continet to-
tam naturam indiuidui, cum indiuidua
non habeant aliam eſſentiam, quam eſſen
tiam, & definitionem, ſeu quidditatẽ, quod
idem eſt, ipſius Speciei · niſi quis cũ Sco-
to vellet addere Differẽtias intrinſecas in-
diuiduantes, nam tũc eadem eſſet vtriuſq;
ratio, quantum ad hoc Generis & Speciei.
1 Differunt autem primo, quòd Genus
continet Speciem; Species autem non con
tinet Genus: hoc intellige quãtum ad po
teſtatem, ideſt Genus continet Speciem,
& omnia, quæ in potentia Speciei ſunt. ſ.
indiuidua; at Species continet quidem Ge
neris naturam, ſed non poteſtatem, quia
non comprehendit omnia, quæ ſub Gene-
re continentur: & hinc eſt, ꝙ Genus de
pluribus quam Species prædicetur. Secun
2 do differunt, quòd Genus eſt veluti mate
ria, ex quo ſimul cum Differentia fit Spe-
3 cies. Ex quo ſequitur tertia differentia, ꝙ
Genus eſt prius natura Specie, ſicut prius
eſt aurum, ex quo fit ſtatua, quàm ipſa
4 ſtatua; & ex hoc etiam ſequitur, (quarta
differentia, ꝙ ſublato Genere per intelle-
ctum, aufertur Species, tamen ablatis Spe-
ciebus, adhuc manet per intellectum inte-
gra natura Generis. Quinto differunt, ꝙ
5 Genus de Speciebus vniuoce prædicatur,
non è contra Species de Genere; Hoc in-
tellige non quòd Species æquiuoce de Ge-
nere prædicetur, ſed ꝙ non faciat prædica
tionem per ſe, & ordinatam, ſed indirectã,
6 & per accidens. Sexto Genus quantum
ad poteſtatem excedit ſingulas Species per
ſe, quia Genus in potẽtia continet omnes,
at quantum ad actum Species excedit Ge-
nus in Differentia: nam Species in ſua na
tura includit Differentiam, quæ tamen nõ
eſt in natura & eſſentia Generis, vti dixi-
7 mus. Septimo differunt, quòd nullum
Genus poteſt fieri ſpecialiſſima Species,
nec vlla Species Specialiſſima Genus. Hæc
ſunt in quibus Species & Genus mutuo cõ
ueniunt, & mutuo differunt.

De comparatione Generis cum Proprio.

Generis autem & Proprij com- 1
mune quidem eſt ſequi Species: ſi quid enim homo eſt, aĩal eſt: & ſi quid homo eſt, riſibile eſt. Et æqualiter prædicari genus de Speciebus, & Proprium de iis, quæ illo participant indiuiduis: æqualiter enim & homo & bos animal eſt, & Cato & Cicero riſibile eſt. Commune autẽ eſt etiam vniuoce prædicari Genus de proprijs Speciebus, & Proprium de iis, quorum eſt Proprium.

Differunt autem, quoniam Genus quidẽ prius eſt, poſterius vero Propriũ: oportet. n. eſſe animal, dehinc diuidi Differẽtiis & Propriis.

Et Genus quidem de pluribus ſpeciebus prædicatur, Proprium vero de vna ſola Specie, cuius eſt Proprium. Amplius, Proprium quidẽ conuerſim prędicatur de eo, cuius eſt Proprium, Genus vero de nullo conuerſim prædicatur: nam neq; ſi quid animal eſt, homo eſt, neq; ſi quid animal eſt, riſibile eſt: ſi quid vero homo eſt, riſibile eſt, & ecõuerſo. Amplius, Proprium omni Speciei ineſt, cuius eſt proprium, & ſoli, & ſemper: Genus vero omni quidẽ ſpeciei ineſt, cuius fuerit Genus, & ſemper, non autem ſoli. Amplius, Propria quidem interempta, non ſimul interimunt Genera: Genera vero interempta ſimul interimunt Species, quarum ſunt propria: quare, & his, quorum ſunt propria, interemptis, & ipſa ſimul interimuntur.

Tria ſunt, quibus Genus & Proprium
conueniunt. Primum. Quemadmodum 1
in

in bona conſequentia ex Specie infertur
Genus,ita & Proprium. Valet.n.eſt homo,
ergo eſt animal : eſt homo, ergo eſt riſibi-
2 lis. Secundo ſicut Genus de ſuis Speciebus
non ſecũdum magis & minus prædicatur,
ita & Proprium ; non enim homo eſt ma-
gis vel minus animal quam alia Species,
nec vnus homo magis riſibilis, quã alius.
3 Tertio Sicut Genus,& definitio Generis de
Specie prædicatur,dicendo , homo eſt ani-
mal : & homo eſt ſubſtantia animata ſen-
ſibilis,ita & Proprium, & definitio proprij
de ſuo ſubiecto prædicatur .

Contra hoc tamen poteſt eſſe obiectio.
Proprium definitur per ſubiectum , ergo
ſi definitio Proprij de ſubiecto prędicatur,
eſſet nugatio ; dicendo homo eſt homo ap
tus ad ridendum . Ad hoc Reſpon. Alber.
tra.8.c.6.quòd Proprium poteſt dupliciter definiri : vno modo , ſecundum quòd
proprium eſt,& tunc per ſubiectum habet
definiri : altero modo, vt eſt in ſuo Prædicamento conſtitutum , & tunc aliter definietur. ſ.riſibile eſt aptum ridere,& ſic prædicatur. Hæc reſponſio nunc ſufficiat, poſſet aũt aliter fortaſſe rñderi,ſed extra limites Logicos egrederemur, cum pertineat
ad 7.Meta.c.5.

Ea autem,quibus differunt , ſunt quin-
1 que. Primo,Genus eſt prius natura Specie,
de qua prædicatur , Proprium vero eſt po-
ſterius : Genus enim eſt principium Spe-
cierum , at Species eſt Proprij principium.
2 Secundo,Genus de pluribus ſpeciebus præ
dicatur , at Proprium de vna : hoc intelli-
ge ꝙ ſemper Gen⁹ de pluribus prędicatur,
Proprio autem non repugnat de vna ſola
prædicari : nam aliqua ſunt Propria, quæ
de pluribus ſpeciebus prædicãtur. ſ.ea,quæ
ſunt Propria aliquorum ſubiectorum com
munium : mobile enim eſt paſſio, & Pro-
3 prium corporis naturalis . Tertio, Genus
cum ſingulis ſpeciebus non prædicatur cõ
uerſim,at Propriũ conuertitur cũ ſpecie ,
4 cuius eſt Proprium . Quarto,Propriũ ineſt
ſoli Speciei ſuæ,omni,& ſemper: at Genus
ineſt quidem omni,& ſemper,ſed non ſoli,
ſcilicet Genus nõ interimitur per interem-
ptionem & negationem ſpecierum, vt dixi
mus: nõ.n.valet,nõ eſt hõ,ergo nõ eſt aĩal,
at interempta Spẽ,interimit̃ Propriũ,valet
enim,non eſt homo,ergo non eſt riſibile;
non eſt equus,ergo non eſt hinnibile.

De comparatione Generis cum Accidenti.

Generis vero & Accidentis com
mune eſt, de pluribus, quemadmo
dum dictum eſt, prædicari, ſiue ſe-
parabilium illud Accidens ſit, ſiue
inſeparabilium : etenim moueri de
pluribus, & nigrum de coruis, &
de Aethiopibus,& aliquibus inani-
matis prædicatur.

Differt autem Genus ab Accidẽ
te : quoniã Genus ante Species eſt:
Accidentia vero ſpeciebus poſterio
ra ſunt: nam etſi inſeparabile ſuma
tur Accidens,& prius eſt illud cui
accidit quam Accidens. Et Gene-
re quidem quę participant,æquali-
ter participant, Accidente vero nõ
ęqualiter : intenſionem enim & re-
miſſionem ſuſcipit Accidentium
participatio, Generum vero mini-
me. Et Accidentia quidem in indi
uiduis principaliter ſubſiſtunt: Ge-
nera vero & Species naturaliter
priora ſunt indiuiduis ſubſtantijs.
Et Genera quidem in eo quod quid
eſt prædicantur de ijs,quę ſub ipſis
ſunt: Accidentia vero in eo quod
quale aliquid eſt, vel quomodo ſe
habeat vnumquodq; : qualis enim
eſt Aethiops interrogatus, dices ni
ger: & quemadmodum ſe Socrates
habeat,dices,ꝙ ſedet vel ambulat.

Gen⁹ igitur,quo ab alijs quatuor
differat dictũ eſt. Contingit aũt etiã
vnumquodque aliorum differre ab
alijs quatuor: quare cũ quinque 1
quidem ſint, vnumquodq; autem
ab alijs quatuor differat, quater
quinque,viginti fiunt oẽs differen-
tię. Sed non ita ſe hẽt, ſed ſemper
dein-

deinceps enumeratis, & duob[9] quidem vna Differentia deficientibus (propterea quoniam iam ſumpta eſt) tribus vero duabus, quatuor vero tribus, quinq; verò quatuor, decem omnes fiunt Differentiæ, quatuor, tres, duę, vna. Genus enim quo differt a Differentia, & Specie, & Proprio, & Accidente, dictum eſt: quatuor igitur differentiæ. Differentia vero, quo differat à Genere dictum eſt: quando quo differt Genus ab ea dicebatur: reliquum eſt igitur quo differat Differētia à Specie, Proprio, & Accidente dicatur: & fiunt tres. Rurſus Species quo quidem differat à Differentia dictū eſt, quando quo differt à Specie Differentia dicebatur: quo etiam differat Species à Genere dictum eſt, quando quo differt Genus à Specie dicebatur: reliquum eſt igitur vt quo differat Species à Proprio, & Accidente dicatur: duę igitur ſunt & hæ Differentiæ. Proprium autē quo differat ab Accidente relinquetur: nam quo à Specie, & Differentia, & Genere differat, prædictum eſt in illorum ad ipſum Differētijs. Quatuor igitur ſumptis Generis ad alia differentijs, tribus vero differentiæ, duabus autem ſpeciei, vna verò proprij ad accidens, decem erunt omnes: quarum quatuor quæ ſunt Generis ad reliqua, ſuperius demōſtrauimus.

Differentiarum quinque vocum numerus.

Genus.	Species.	Differentia.	Proprium.	Accidens.
I	I		I	I
	I		I	I
			I	I
				I

Vnum inter alia, quæ aſſignari poſſent eſt, in quo Genus cum accidenti conuenit, ſcilicet de pluribus prædicari: hoc autem tam accidenti ſeparabili, quàm inſeparabili ineſt. Quatuor autem ſunt ea, quibus
1 differunt. Primo Genus eſt prius natura ipſa Specie, at Accidens vtrunque eſt poſterius, tam ſeparabile quàm inſeparabile.
2 Secundo, Genus non prædicatur ſecundū magis & minus, at Accidens ſuſcipit ma-
3 gis & minus. Tertio, Accidentia in indiuiduis ſubſiſtunt, at Genera prius natura ſunt in ſe, quàm in indiuiduis, & Specie-
4 bus. Quarto Genus, prædicatur in quid, at Accidēs in quale, vel in quo modo ſe habet: ſi enim dicitur, qualis eſt homo. Reſp. eſt albus: qualiter ſe habet? Reſp. ſedet, aut ſtudet. Hic reddit rationē Porphyrius, quare non tradidit comparationem Differentiæ ad Genus, nec tradit Proprij ad Genus, & Speciem: inquit facta comparatione ſuperiorum cum poſterioribus, non eſt neceſſaria rurſus comparatio poſteriorum cum prioribus, quia eadem eſt, quod ſupra diximus.

De comparatione Differentiæ cum Specie.

Commune ergo Differentiæ & 7
Speciei eſt, æqualiter participari. Homine enim æqualiter participāt particulares homines, & rationalis Differentia. Commune etiam eſt & ſemper adeſſe ijs, quę illis participant. Semper enim Socrates rationalis eſt, & ſemper Socrates homo.

Pro-

Proprium autem Differĕtiæ quidem eſt in eo quod quale eſt prędicari: Speciei vero in eo quod quid eſt. Nam etſi homo velut quale q̃d accipiatur, non tñ ſimpliciter erit, quale, ſed ſm id, quod Generi aduenientes Differentię eum conſtituerunt. Amplius, Differentia quidem in pluribus ſępe ſpeciebus conſideratur, quemadmodum quadrupes in pluribus animalibus Specie differentibus: Species vero in ſolis iis, quæ ſub Specie ſunt, indiuiduis eſt. Amplius, Differentia prior eſt ea Specie, quæ eſt ſm ipſam: ſimul.n. ablatum rationale interimit hominem, homo vero interemptus non aufert rationale, cum ſit Deus. Amplius, Differentia quidem componitur cum alia Differentia (rationale.n.& mortale compoſitum eſt in ſubſtantia hominis) Species vero Speciei non componitur, vt gignat aliam aliquam Speciem: quędam enim equa cuidam aſino permiſcet ad muli generationem: equa autem ſimpliciter aſino compoſita nunquam perficeret mulum.

Duo ſunt, quibus Differentia cum Spe-
1 cie conuenit. Primo, neutra ſecundũ ma-
2 gis, & minus, de ſuis prædicatur. Secũdo
ſicut Species ſemper adeſt indiuiduis, ita
Differentia Speciei: ac ſi dicat, ſicut nõ po
teſt indiuiduum ſine Specie intelligi, quia
eſt natura eius, ita nec Species ſine Diffe-
rentia: vnde vtrique eſt commune, vt ſem-
per adſint ſuis ſubiectis, de quibus prædicã
tur. Vide hic Albert tract. 8.c.8. de propo-
ſitionibus, quas vocãt ſempiternæ veritatis.
1 Differunt autẽ in quatuor. Primo, Dif-
ferẽtia prædicatur in quale, Species ĩ quid.
2 Secundo, Differentia de pluribus Specie-
bus prædicatur, at Species. ſ. ſpecialiſſima,
3 ſolum de pluribus indiuiduis. Tertio Dif
ferentia eſt prior natura Specie, cũ ſit vni-
uerſalior: vbi videtur Porphyrius non co-
gnouiſſe differentias vltimas: vnde Aui-
cenna paulo ſeuerius inquit, hæc omnia à
Porphyrio per ignorãtiam fuiſſe dicta: ſed
tamen quo modo hæc intelligenda ſint, &
num cognouerit Porph. vltimas Differen-
tias ſpecificas. atque & Ariſt. ſuperius ſatis
diximus in capite de Differentia. Quarto, 4
Multæ Differentiæ cõcurrũt ad vnam Spe-
ciem, at multæ Species nunquam ad vnius
conſtitutionẽ. Ratio huius eſt Auic. quia
vna Differentia habet ſe vt potentia reſpe-
ctu alterius, quæ eſt velut actus: & hoc ve
rum habet de Differentijs ſubordinatis,
quarum vna eſt ſub altera, vt ſenſibile, &
rationale ſecundũ veritatem: nam prior
conſtituit Genus, quo eſt velut potentia: &
materia, reſpectu poſterioris Differentiæ.

Quòd ſi obijcias duas Species aliqñ ad tertiam concurrere, vt cum ex animantibus Specie diuerſis tertiũ interim procreatur, ſicut mulus ex equo & aſina naſcitur, & ſimiliter alia, Reſp. Albert. id eſſe in indiuiduo; tamen ipſa natura vnius Speciei non coniungitur cum altera ad tertiæ conſtitutionem, ſed iſta maiora ſunt quàm locus præſens patiatur.

De comparatione Differentiæ cum Proprio.

Differentia vero & Proprium commune quidem habent ęqualiter participari ab ijs, quæ illis participant. ęqualiter.n. rationalia, rationalia ſunt. & riſibilia, riſibilia ſunt. Et ſemper & omni adeſſe commune vtriſque eſt. etſi enim curretur qui bipes eſt, tamen ad id, quod natum eſt ſemper, dicitur: quoniam & riſibile in eo quod natum eſt habet ſemper, ſed non in eo quod ſemper rideat.

Proprium autem Differentię eſt, ꝙ hæc quidem de pluribus ſpeciebꝰ dicitur ſępe, vt rationale de Deo, & homine: Proprium vero dicitur de vna ſola ſpecie, cuius eſt Proprium. Et Differentia quidem illis eſt

eſt conſequens, quorum eſt Differentia, ſed non conuertitur: propria vero conuerſim prædicantur de iis, quorũ ſunt propria, propterea quod conuertuntur.

Differentia & Proprium in duobus con
ueniunt, & in duobus differunt. Conue-
1 niunt primo, vt enim Differentia prædica-
tur æqualiter de ſuis Speciebus, non ſecun
2 dum magis & minus, ita & Propriũ. Sc̃do
ſicut Differentia vl̃iter de ſuis Speciebus
prædicatur, ita Proprium vniuerſaliter de
Specie, & eius indiuiduis.
1 Differunt, quòd Differentia de pluribus
ſpeciebus (eo modo, quo antea diximus)
2 Proprium de vna prædicatur. Secundo,
Differentia non conuertitur cum Specie,
Proprium vero conuertitur.

De comparatione Differentiæ cum Accidenti.

9 Differentiæ autem & Accidenti commune quidem eſt de pluribus dici. Cõe vero eſt & ad ea, quæ ſunt inſeparabilia Accidentia, ſemper & omni adeſſe: bipes enim ſemper adeſt omni homini: & omnibus coruis nigrum eſſe ſimiliter.

Differunt autem, quoniam differentia quidem continet Species, & non continetur: continet.n. rationale Deum & hominem: Accidentia vero aliquo quidem modo continent, eo ꝙ in pluribus ſint: aliquo vero modo continentur, eo ꝙ non vnius accidentis ſuſceptiua ſint ſubiecta ſed pluriũ. Et differentia quidem in intenſibilis eſt, & irremiſſibilis: Accidentia vero magis & minus ſuſcipiunt, Et impermixte quidem ſunt contrariæ differentiæ: miſta vero nonnunquam ſunt cõtraria Accidentia Hmõi quidem cõiones & proprietates differentiæ, & cæterorum ſunt. Species vero quo quidem differt à Genere, & differentia dictum eſt in eo, quod dicebamus, quo genus differt à cæteris, & quo differentia differt à cęteris. Deinceps quo differt à Proprio & Accidente dicetur.

Conueniunt primo. Tam Differentia 1
quam Accidens de pluribus prædicatur. Se 2
cundò, Sicut Differentia ſemper conuenit
his, quibus eſt Differentia, ita Accidens in-
ſeparabile ſemper ineſt.
Differt autem primo, ꝙ Differentia ſem 1
per prædicatur vl̃iter de Speciebus & de
omnibus indiuiduis, at Accidens non vni-
uerſaliter: album.n. de homine, ſed non
de omni prædicatur. Secundo, Differentia 2
non ſuſcipit magis aut minus, at Accidens
ſuſcipit. Tertio contrariæ Differentiæ nõ 3
ſimul miſcentur, vt rationale & irrationa-
le: at contraria Accidentia miſcentur: ex
albo enim & nigro fieri poſſunt colores
medij, vt rubrum, pallidum &c.

De comparatione Speciei cum Proprio & Accidenti.

Speciei aũt & proprij commune 10
quidem eſt, adinuicem conuerſim prædicari. Nam ſi quid homo eſt, riſibile eſt: & ſi quid riſibile eſt, homo eſt. Riſibile vero ꝙ ſecundum id, quod natum eſt ridere ſumẽdũ, ſæpe iam dictum eſt. Commune eſt quoque & æqualiter eſſe, æqualiter enim adſunt Species ijs, quæ illis participant, & propria ijs, quorum ſunt propria.

Differt autem ſpecies a Proprio, quoniam ſpecies quidem poteſt & aliorum Genus eſſe: Propriũ vero aliarum ſpecierum eſſe Propriũ impoſſibile eſt. Et Species quidem ante ſubſiſtit quam Proprium: Proprium vero poſt fit in Specie, oportet.n. hominem eſſe, vt ſit riſibile.

Am-

Amplius, Species quidem ſemper actu adeſt ſubiecto: Proprium vero aliquando & poteſtate, homo.n. ſemper actu eſt Socrates: non vero ſemper ridet, quamuis natus ſit ſemper vt ſit riſibilis. Amplius, quorum termini ſunt differentes, & ipſa ſunt differentia. Eſt autem ſpeciei quidem ſub Genere eſſe, & de pluribus & differẽtibus numero in eo quod quid eſt prædicari, & cętera huiuſmodi: Proprij vero, & ſoli, & omni, & ſemper adeſſe.

11 Speciei vero & accidentis commune quidem eſt de pluribus prædicari. Raræ vero ſunt alię communitates, propterea, ꝙ quamplurimũ diſtant abinuicem accidẽs, & id cui accidit. Propria vero ſunt vtriuſq; Speciei quidẽ in eo quod quid eſt prædicari de ijs, quorũ eſt Species, Accidẽtis autem in eo quod quale quiddam eſt, vel quomodo ſe habẽs eſt. Et vnâquanq; ſubſtantiam vna quidem Specie participare, pluribus autem accidentibus & ſeparabilibus & inſeparabilibus. Et Species quidem pręintelliguntur accidentibus, etſi etiam ſint inſeparabilia (oportet.n. eſſe ſubiectum, vt illi quidem accidat) accidentia vero poſterioris Generis ſunt, & aduentitię naturæ. Et Speciei quidem participatio æqualiter eſt: Accidentis vero etſi inſeparabile ſit, non ęqualiter: æthiops enim æthiope habere poſſet colorem vel intenſum, vel remiſſum ſecundum nigredinem. Reſtat autem de Proprio & Accidente dicere: quo enim Proprium à Specie, & Differentia, & Genere differt, dictum eſt.

In duobus iſta conueniunt, Primo Pro- 1
prium & Species de ſe inuicem prædican-
tur. Secundo, ſicut Species æqualiter, & 2
non ſecundum magis & minus de indiui-
duis prædicatur, ita & Proprium.

Differunt autem primo, ꝙ ſpecies reſpe 1
ctu vnius poteſt eſſe Species, reſpectu alio
rum Genus: loquitur aũt de ſubalterna: at
propriũ ſemper reſpectu vnius ſpeciei eſt
Proprium, intellige adæquare, & immedia
te, quia Proprium ab vnico ſubiecto proxi-
me fluit. Secundo, Species eſt natura 2
prior Proprio, Proprium autem poſterius.
Tertio, ſpecies ſemper dicit actum, at Pro-
prium aptitudinem. Vt riſibile, flebile. 3
Quarto alia eſt definitio ſpeciei, alia Pro-
prij: hæc differentia ponitur, vt cognoſca- 4
mus diuersã naturã eẽ Speciei, & Proprij.

Cum Accidenti vero cõuenit in vno q̃d 1
de multis prædicatur.

Sed differt. Primo, ſpecies in quid, Acci 1
dens in quale vel quomodo ſe habet, prę-
dicatur. Sedo vnicum indiuiduum vnicã 2
habet ſpeciem, tamen multa Accidentia
diuerſa. Tertio, Species eſt prior Accidẽte. 3
Quarto non ſuſcipit magis aut minus: 4
Accidens vero ſuſcipit.

De comparatione Proprij & Accidentis.

12 Commune autem proprio & inſeparabili accidenti eſt, ꝙ præter ea nunquam conſiſtant illa, in quibus conſiderantur: quemadmodum.n. præter riſibile non ſubſiſtit homo, ita nec pręter nigredinem ſubſiſtit Aethiops. Et quemadmodum ſemper & omni adeſt propriũ, ſic & inſeparabile accidens. Differunt autem, quoniã proprium vni ſoli Speciei adeſt, quemadmodum riſibile homini: inſeparabile vero accidẽs, vt nigrum, non ſolum Æthiopi, ſed etiã coruo adeſt, & carboni, & ebeno, & quibuſdam alijs. Amplius, Proprium conuerſim prædicatur de eo cuius eſt proprium, & æqualiter eſt: inſeparabile vero accidens con-

conuerſim non prędicatur. Et propriorum quidem æqualis eſt participatio, accidentium vero vel magis vel minus. Sunt quidem aliæ communitates, vel proprietates iis, quę dicta ſunt: ſed ſufficiunt & hę ad diſcretionem eorum, communitatisq; traditionem.

Propriũ conuenit cum Accidenti inſeparabili, vt ſubiectum cuius eſt Proprium vel Accidens nõ ſit ſine vtroq,: cũ Accidenti vero vtroq; cõuenit, qa oĩa in quali p̃dicant.

Sed differunt, primo, quod Proprium 1
ſoli conuenit, non tamen vtrunque Accidens. Secundo, Proprium conuertitur cũ 2
Specie. Tertio, nõ ſuſcipit magis & minus. 3
Accidens vero nec conuertitur, nec æqualiter ſe habet, ſed ſecundũ magis & minus.

Finis Porphyrij.

CATHEGORIARVM ARISTOTELIS, QVÆ PRÆDICAMENTA DICVNTVR.

Commentaria, vnà cum quæſtionibus.

Per Doct. Franciſcum Toletum ſocietatis IESV.

De quot, quibusque rebus acturus ſit.

POST Porphyrij introductionem, ipſius Ariſtotelis doctrinam, Deo anthore, profiteri aggredimur: & quãuis multa, q̃ ad ipſius opera, & modũ procedendi, & ordinẽ vniuerſalem, præmittenda eſſent, ea tamen in præſenti, quæ in commodius alibi tractanda ſunt, & modo nos nulla cogit neceſſitas, relinquemus: idque ſolum, quod operi huic noſtro magis deſeruit, tradèmus. Octo autem inter alia, quæ initio cuiuslibet libri tractari ſolent, præcipua delegimus, ſunt autem hæc. Primo propoſitum, ſeu finis, quis ſit, quæue intentio, aut inſtitutum, quæ omnia idem ſunt, ſecundo quæ utilitas, tertio quis ordo, quarto diuiſio huius libri, quinto proportio ad alios, ſexto uia doctrinæ, ſeptimo inſcriptio libri, octauo eius auctor.

Circa primum, hæc tria ſpeculabimur, primum, quis finis peculiaris huius libri erit: ſecundo ſubiectum eius: tertio an ad Logicum, an potius ad Metaphyſicum pertineat talis cognitio.

De fine huius libri prædicamentorum.

Vt igitur ad primum deueniamus: finis ex duobus locis Ariſto. colligi põr. primo ex 1. Topi. in princ. vbi dicit, propoſitum eſſe methodum tradere, per quã poſſimus de omni propoſito problemate ſyllogizare. Ex hoc hic finis Topicorum colligitur, ſcilicet perfecte habere methodum ad conſequendam rerum opinionem, quæ per tales ſyllogiſmos Topicos fit. Alter locus eſt 1. Priorum in princ. vbi inquit intendere, quid demonſtratio & ſcientia demonſtratiua ſit, tradere: ac ſi dicat, finem eſſe cognoſcere demonſtrationem, per quã ſcientia acquiritur: ex vtroque autem loco colligi in uniuerſum poteſt, finẽ totius ipſius Logicæ eſſe, (vt dictum antea fuit) cognoſcere methodum, & viam ſciendi, uel opinandi. Hæc autem via, ſeu methodus eſt tripartita in methodũ definiendi, methodũ diuidendi, & methodũ argumentãdi: duo enim ſunt, q̃ de quaque re cognoſcimus, rẽ ipſam, & rei proprietates, & accidentia; ſed in re ipſa, tũ eſſentiam, rum partes: igitur ad eſſentiæ rei cognitionem eſt definitio, ad partium cognitionem eſt diuiſio, ad proprietates de re inquirendas eſt argumẽtatio, licèt diuiſio ſecundario ordinetur & ad definiendum, & ad argumentandum, & definitio quoq; ad argumentandum. Hic ergo eſt finis Logicæ, cognoſcere methodũ ſciendi rem ſic totam perfecte.

Hic autẽ finis non habetur niſi per tres actus, ut inquit Alber. ordinare, componere, colligere. Ordinare eſt ſimplicia ipſa cognoſcere, & ſic cognoſcere, vt vnumquodque qualiter in prædicando, & in ſubijciendo ſe habeat, & cognoſcamus: ſunt enim varij prædicandi & ſubijciendi modi; multipliciter enim aliqua & prædicantur, & ſubijciuntur, ſecundum rerum multiplicitatem. Componere, eſt iſta ordinabilia adinuicẽ coniungere, ſiue dum definimus, ſiue dum enũtiamus: colligere eſt inferre, & vnum ex alio deducere. Hi tres actus, vt antea in diuiſione Logices diximus, in Dialectica, ſeu Logica tradũtur, & pficiuntur,

ſed primus in libro præſenti, qui tradit methodum, per quam, vnumquodque ſimplex ordinemus, & diſponamus ſecundum ſuum modum prædicandi & ſubiiciendi, ex quibus finis huius patet: eſt enim eius proximus finis cognitio omnium ordinabilium in prædicatione, & ſubiectione: finis vltimus eſt, ad definitiones, & argumentationes, quæ non ſine his conſtare poſſunt.

De ſubiecto libri Prædicamentorum.

Sed de ſubiecto huius libri iam agendum. Non eſt autẽ ſatis inter omnes cõſtitutum, quod id ſit, varia enim exiſtunt placita, ſicut id vniuerſum de totius Logicæ ſubiecto, & de libro Prædicabilium dicebamus

Prima opinio. Alexan. & Simpli. exiſtimãt, hic agi de vocibus ſimplicibus, quod colligunt ex capite 2. ſequenti: vbi dicitur Ariſtoteles quædam cum complexione, quædam ſine complexione dicũtur: hoc autẽ videtur rebus conuenire non poſſe, ſed vocibus.

Secunda opinio. Alia fuit ſententia Euſtatii, & Auerr. & aliorum, hic agi de rebus, non autem de vocibus: ratio eſt ex Ariſtotele cap. 2. huius, vbi diuidit ens in decem Prædicamẽta: non ergo Prædicamenta ſunt de vocibus.

Tertia opinio. Tertia ſententia fuit Porphyrii, vt videtur, & aliorum, qui nec de rebus, nec de vocibus, ſed de conceptibus exiſtimarunt eſſe, ſcilicet de Generibus, & intentionibus ſecundis ab intellectu factis: cuius motiuũ fuit id, quod in huius ſiue Ariſt. dicit, ſcilicet, de Generibus hæc dicta ſufficiant.

Quarta opinio. Quarta ſententia fuit Ammonii, qui de vocibus hic tractari, vt per conceptus rerum ſignificatiuæ ſunt, aſſerit: vel de rebus vt mediis conceptibus per voces explicantur. Hoc etiam habet Boet. dum docet, hic agi de vocibus, vt rerum ſunt ſignificatiuæ. Nominales ad voces, & nomina, omnia referunt, vt ſolent. Hæc difficultas pendet ex alia, nimirũ quid primo prædicetur, an termini, ſeu voces, an res ipſæ.

Primum fundam. Exiſtimo eſſe dicendum, res prædicari, enuntiari, dici: voces vero, prædicare inſtrumentaliter, dicere, & enuntiare; conceptus vero formaliter, intellectus effectiue: verbi gratia ſi quæras, quid prædicatur, vel ſi petis, quæ eſt cauſa effectiua prædicationis? eſt intellectus: ſi petas, per quid prædicat formaliter? ſunt notitiæ & cõceptus: ſi petis inſtrumenta: voces dicam: at quid prædicatur? quid vero enuntiamus? dicam res: res igitur prædicantur & enuntiabuntur: vnde res ſunt prædicatũ, & ſubiectum paſſiuum, quod alii prædicari obiectiue vocãt,

Reſponſio ad quæſtionem. Ex quo ad difficultatẽ illam reſpondeo, hic tractari primo & per ſe de rebus vocibus ſignificatis, aut per cõceptus expreſſis: deinde ſecundario ipſos conceptus: & vltimo tanquam externa quædam inſtrumenta prædicationum, voces ipſas; non tamen abſolute res: vel voces, vel conceptus hic conſiderantur; ſed vt ſunt ordinabiles ſecundum ſubiectionem, & prædicationem: ſubiectum igitur huius libri, vt optime dixit Albert. eſt ſimplex ordinabile per ſubiectionem, & prædicationem.

An liber Prædicamentorum ad Logicum, an ad Metaphyſicum potius pertineat.

Sequitur, quod tertio fuit loco propoſitum, An iſte liber ad Metaphyſicum, vel potius ad Logicum pertineat? Aliqui viri docti ex Neotericis vehementer contendunt, nullatenus pertinere ad Logicum, ſed ad Metaphyſicum: quorum ratio fortiſſima hæc eſt. Hic liber totus eſt de rebus, at Logicus res non tractat, ſed intentiones: ergo Logicus non eſt hic liber. Ad hanc rationem poteſt reſponderi ex Alber. hoc loco non tractari iſta entia, vt entia, & naturæ ſunt, hoc enim eſt munus Metaphyſici, ſed vt ordinabilia ſecundum ſubiectionem, & prædicationem, & hoc idem ſuſtinet Burleus aſſerens, hic agi de rebus, vt ſubſtant intentionibus. Quòd ſi obiiciatur, hic res ſecundum ſe tradi, vt patet in contextu, Reſpondetur cum Boetio in præſenti, quòd hic traduntur res, quia voces non plene explicantur niſi præſuppoſita aliqua rerum cognitione: ita poſſet dici de intentionibus, quæ ſine aliqua rerum cognitione perfecte non cognoſcuntur.

Prima opinio.

Secunda opinio.

Primum fundam. Sed vt hoc ex propria radice eruamus, & veritas magis conſtat, eſt aduertendum: quòd intellectus primo ſcientiam, & cognitionem naturæ rei conſequi affectat, tamen multipliciter ab hoc impeditur. Primo propter multitudinem naturarum rerum. Cum enim innumeræ ſint rerum naturæ,

naturæ, difficile eſt cognoſcere, ad quam harum, res, quam cognoſcere ſtudemus, pertineat: mens enim vagatur admodum hinc inde inquirendo. Impeditur, ſecundò propter communionem, & coniunctionem multarum naturarum in vnum; cum in vna re, vel ſubiecto, multæ cõcurrant naturæ, quas diſtinguere eſſet admodum difficile, vt in homine vno, coniunguntur ſubſtantia, & varia accidentia. Tertio impeditur, quia non habet aliquam viam, vel modum diſtinguendi, & cognoſcendi rem. Contra hæc tria adhibuerunt Metaphyſici per eorum ſcientiam remedium. Contra primum reduxerunt omnẽ multitudinem naturarum ad decem, vt nulla ſit res finita, cuius natura ſub vna ex his decem non comprehendatur. Contra ſecũdum, iſtas decem naturas ita diſtinxerunt, vt earum in rebus permiſſio intellectum non confunderet. Contra tertium, proprietates, & ſigna quædam ipſarum inuenerũt, per quæ dignoſcerentur.

Secundũ Fundam. cũ reſpõſione ad qſtionem. Ex quibus non erit difficile rei propoſitæ naturam inuenire, quamuis non in particulari ſtatim. Hæc omnia Metaphyſica ſunt. Logicus autem ex his decem naturis decem modos prædicandi deſumit fundatos in his decem modis entis, ad quos omnis modus prædicandi rei pertinet, & reliquos deſumit ſecundarum intentionũ reſpectus: vt quemadmodum ex cognitione Metaphyſica rei naturã cognoſcim⁹, ita ex modis his prædicãdi, & aliis reſpectibus ſecundarum intentionum, primo vnumquemq; per ſe cognoſcamus & hinc poſtea ſingulas propoſitiones, & quæſtiones cõſequamur, an ſint Generis, an Differentiæ, & qualis, an Accidentis huius, vel alterius: & poſſimus ſecundum varia prædicata cognitiones, & cognoſcendi modos definire, diuidere, argumẽtari. At vero quia, vt ſuperius dixi, nõ poſſumus hos modos cognoſcere, quin aliqua facilis, & confuſa rei cognitio præmitteretur; optima ratione, & conſilio, Ariſtoteles res ipſas propoſuit; non ſicut Metaphyſicus earum inquirens naturam, ſed ſupponens; vt varios modos prædicandi & cognoſcendi ſuper eas res fundatos, eliceremus: quod ipſe clare oſtẽdit, dum definiens per prædicationem præcipue, & aliis ſimilibus rationis reſpectibus, definiuit. Semper enim ſubſtantiam per prædicationem explicat, & qualitatem dicit eſſe, ſecundum quam quales eſſe dicimur.

Vide Ale. 1. Top ca. 7. in fine.

Vnde alia ratione hæc Metaphyſicus, alia Logicus conſiderant. Et indicio meo hoc eſt euidẽs: nam in libris Topicorum, innumera loca argumentandi, ſunt propoſitiones Metaphyſicæ, ſcilicet, ſi quod magis videtur ineſſe, nõ ineſt, nec id, quod minus: contrariorum eadem eſt diſciplina: & alia multa: Hæc tamen Logicus cõſiderat, non vt probet, ſed vt declaret, & ex eis modos ratiocinandi & argumentorum eliciat. Cur ergo nõ præſupponet hic aliquã rerũ facilem cognitionem, vt innumeros prædicandi modos, & alios reſpectus intellectus colligat? Infertur igitur, Prædicamentorum doctrinã eſſe Logicam quantũ ad modũ hunc eã tractandi, conſiderando modos prædicandi, & alios reſpectus mentis in eis.

De vtilitate, ordine, diuiſione, proportione, doctrinæ via, inſcriptione, & authore huius libri.

Sequitur, ſecundum de vtilitate. Hæc autem Prædicamentorum cognitio vtilis eſt, & ad definitiones quæ ex Generibus & Differentiis conſtãt, & ad diuiſiones, quę multipliciter fiunt; & ad demonſtrationes, quę de ſubiectis per definitiones proprietates oſtendunt; & ad Topicos ſyllogiſmos, quæ circa problemata varia ſunt: quorũ aliud eſt problema accidẽtis, aliud proprij, aliud generis, aliud definitionis. Hæc autem omnia ex prædicamentis habentur.

Ordo eſt clarus cũ enim iſte liber de ſimpliciſſimis tractat, ante alios eſt collocãdus.

Diuiſio eſt in tres partes, in quædã præludia neceſſaria ad ipſa prædicamenta, quę anteprædicamenta dicũtur: & in ipſa prædicamenta: & in quædam multis communia, quæ poſt prædicamenta dicuntur.

Proportio huius eſt, ſicut partis ad totũ ſi ad totam Logicam comparetur.

Circa aliud, ſcilicet doctrinæ viam, eſt conſiderandum apud Aueir. iſta duo maxime diſtingui, ſ. ordo doctrinæ & via doctrinæ. Via doctrinæ eſt modus & genus probandi rẽ. Ordo doctrinæ eſt, ſecũdũ quẽ in ſcientiis, quædam prius, quædam poſterius traduntur: modo hic non traditur

via ſcientifica. & demonſtratiua doctrinæ, cum non demonſtratione agatur; ſed modo quodam potius diſciplinæ, cum proceſſus definitione & diuiſione fiat. Modus enim eſſe poteſt vel per demonſtrationem, vel per definitionem, & diuiſionem tantum. Cum ſola eorum explicatione, vel leuiori etiam aliqua probatione, quam ipſe ſit demonſtratio. Hæc ergo Prædicamenta, iuxta naturę ordinem ſunt collocata: modus autem eſt, quem diximus, non per demonſtrationem, ſed definiendo diuidendo, & explicando, ac narrando ſingulorum propria, & quandoque facili, & breui aliqua ratione id probando.

Circa inſcriptionem, iſte liber dicitur Cathegoriarum: & vt notat Ammonius, & Porphyrius, & alij interpretes, Cathegoria nõ hic ſumitur pro accuſatione, quæ apud iudices in foro fiebat, ſed pro prædicato, vt ſit ſenſus, liber decem prædicatorum: Latini conuertunt Prædicamentorum. Prædicamentum autem aliquãdo ſumitur pro ipſo genere ſupremo, aliquando pro coordinatione integra multorum prædicatorũ ab vltima Specie vſque ad genus ſupremũ incluſiue: & ſic eſt ſenſus, liber decem Prædicamentorum, ideſt decem ſupremorum Generum, vel coordinationum talium.

Huius author eſt Ariſt. vt volunt Themiſt. & Auerr. licet Iamblicus, vt refert Boet. velit eſſe Architæ, Prædicamentorũ inuentionem. Tamen hic liber Ariſtotelis eſt habendus.

De Æquiuocis, Vniuocis, Denominatiuis.

Caput primum.

AEquiuoca dicuntur, quorum nomen ſolum commune eſt, ſecundum nomen vero ſubſtantię ratio diuerſa, ut animal, & homo, & quod pictum eſt: horum.n. ſolum nomen commune eſt, ſecundum nomen uero ſubſtantię ratio diuerſa. Si enim quis aſſignet quid ſit eorum vtrunque quo animal eſt, propriam aſſignabit vtriuſque rationem. Vniuoca vero dicuntur, quorum & nomen commune eſt, & ſecundum nomẽ eadem ſubſtantiæ ratio, ut animal, & homo, atque bos, communi enim nomine horum vtrunq; animal nuncupatur, & eſt ratio ſubſtantiæ eadem. Si quis enim aſſignet vtriuſque rationem, quid vtrunque eſt quo animal eſt, eandem aſſignabit rationem. Denominatiua vero dicuntur, quæcumque ab aliquo differẽtia caſu, ſecundum nomen habent appellationem: vt a grammatica grãmaticus, & a fortitudine fortis.

Cur de his Ante prædicamentis prius egerit, & cur hoc ordine.

Totus hic liber græce ſolum in capita quatuordecim eſt diſtributus, ac liber cathegoriarum inſcriptus: at Latini in tres diuiſerunt partes, vt dictum eſt, in ante prædicamenta, poſt prædicamenta, & prædicamenta. Prima pars eſt anteprædicamẽtorum, quæ nihil aliud ſunt, quàm quædam præambula vtilia ad ipſorum prædicamentorum cognitionem: ſecunda pars eſt ipſorum prædicamentorum: tertia quorumdam, quæ ipſa cõmuniter, conſequuntur: & hæc poſtprædicamenta vocantur.

In his igitur anteprædicamentis continẽtur tres definitiones, duæ regulæ, duæ diuiſiones: vnde multi aſſerunt, anteprædicamẽta eſſe tria, definitionem, diuiſionem, & regulam: alii vero eſſe quinque, ſecundum ea, quæ definiuntur, diuiduntur, & quorũ regulæ ſunt, ſcilicet vniuoca, æquiuoca, denominatiua, ſubiectum, & prædicatum.

In hoc igitur capite tres definitiones continentur, cuius finem vt intelligamus, aduertendum eſt, omnia decem prædicamenta tripliciter poſſe comparari, vt notat Albert. tract 5. cap 2. Primo, ad ipſum ens, cuius membra diuidentia ſunt. Secundo, vnumquodque ad ſua inferiora. Tertio, primum prædicamentum ad nouem ſequentia, vel nouem ad ipſum primum, qđ eſt ſubſtantia. Si ergo ad ens cõparentur, in eo æquiuocationem quandam habent,

cum

cum ens ad decem iſta genera æquiuoce ſe habeat, vt ſuperius dixit Porphyrius: ſi vero ſingula ad ſua inferiora comparentur, vniuoce de eis prædicantur, cum omne vniuerſale vniuoce prædicetur. Tertio, ſi nouem ad primum comparentur, omnia de eo denominatiue dicuntur.

Cum igitur hæc tria in prædicamentis contineantur, merito Ariſt. præmiſit, quæ æquiuoca, quæ vniuoca, quæ denominatiua dicantur: incepit autem ab æquiuocis, quia prima eſt comparatio ad ipſum ens, in quo æquiuoce conueniunt: eſt autem prima, quia ante omnia alia ens in decem genera diuiditur, vel vt notat Ammonius, quia ſunt æquiuoca ſimpliciora, quã vniuoca, cum æquiuoca ſolo nomine, at vniuoca re & nomine conueniant: definiuntur autem ſic.

Aequiuoca dicuntur, quorum ſolum nomen commun[illegible] ſecundum nomen vero ſub[illegible] ratio diuerſa.

Primum fundamẽtum.

Pro cuius explicatione adu[illegible] ſignificatas, & voces pariter ſigni[illegible] res dici vniuocas, & æquiuocas mutuo ordine: voces, vt res ſignificant, res vt vocibus ſignificantur: vniuoce, vel æquiuoce dicuntur. Solet autem à Logicis hoc ita diſtingui: nam voces dicuntur vniuoca vniuocantia, vel æquiuoca æquiuocantia: at res ſignificatæ, vniuocata, vel æquiuocata: hic autem non voces, ſed res vniuocæ vel æquiuocæ definiuntur.

Secundũ fundamẽtum.

Aduerte præterea tria eſſe opus, vt aliqua ſecundum aliquod nomen ſint æquiuoca. Primum quòd vniuocum nomen habeant, quando enim ſingula ſui nomina varia habent, non æquiuoca, ſed multiuoca dicentur. Secundo, quòd habeant diuerſas definitiones: ſi enim illa plura vnicam habeant definitionem, non æquiuoca dicentur, vnde Petrus, & Paulus non æquiuoca ſunt, quia vnicam habent definitionem. Tertio, quòd habeant diſtinctas definitiones ſecundum illud nomen i. quatenus per illud nomen ſignificantur: in quo monemur eſſe plura habentia diuerſas definitiones, quæ tamen in aliquo nomine ſunt non æquiuoca, quia illas non habent, vt per tale nomen ſignificantur, verbi gratia, homo, & leo in nomine animali, æquiuoca non ſunt: quia licèt diſtinctas habeãt definitiones, non tamen ſecundum illud nomen: immo vt animal ſunt, vnicam habent definitionem. Ex quo elicitur aliqua eſſe æquiuoca reſpectu alicuius nominis, non autem reſpectu alterius: quia ſecundũ illud nomen diuerſas habent definitiones, non autem ſecundum hoc: verbi gratia canis latrabilis, & canis cœleſtis, & marinus, in hoc nomine, canis, æquiuoca ſunt, quia diuerſas ſub eo definitiones habent, non autem ſub hoc nomine, corpus; quia vt corpora ſunt, vnicam habẽt definitionem.

Explicatio Definitionis æquiuocorum.

Hæc igitur tria ad æquiuoca neceſſaria ſignificantur in definitione: primũ in hoc quorum nomen eſt commune: ſecundum in hoc, ratio diuerſa: tertium in illo verbo, ſecundum nomen: hoc exemplo animalis ad hominem viuum, & pictum manifeſtat, vbi ſecundum tale nomen diuerſas aſſignat definitiones illorum.

Sed hæc iterum ipſa verba Ariſtotelis, ſingula conſiderantes paulo diligẽtius ſcrutemur. In primis dicit [æquiuoca] nõ æquiuocum: quia vna res non habet diuerſas definitiones ſub vnico nomine, vnde nec æquiuoca dici poteſt. Dicitur [dicuntur,] non autem ſunt: quia vere in ſe res ſunt vniuocę, nec æquiuocæ, niſi ſecundum voces per quas ſignificantur, vt notat Boet. Propterea dicitur, dicuntur. Dicitur [nomen,] non ſolum vt diſtinguitur contra verbum, vt notat Ammon. ſed pro quacunque dictione ſignificatiua, quo pacto. 1. lib. Periher. c. 3. dicitur.

Verba ſecũdum ſe nomina ſunt.

Dicitur, [Solum] vt dicit Ammo. ad excludendam definitionem, vt ſit ſenſus, habent cõmune ſolum nomen. i. nomen non autem definitionem commune. i. ex æquo conuenit multis: ratio ideſt, definitio, vel aliqua deſcriptio: non enim omnia definitionem habent quidditatiuam: ſat eſt, ſit deſcriptio aliqua, vel notio, aut manifeſtatio. [Subſtantiæ:] non hic pro ſubſtantia diſtincta ab accidenti vſurpatur, ſed pro re ſeu eſſentia, vt ratio ſubſtantiæ ſignificet rei definitionem: & hoc optimo conſilio ab Ariſtotele fuit poſitum, aliter enim omnia æquiuoca dicerentur vniuoca reſpectu eiuſdem nominis: quia omnia habent

vnam definitionem illius nominis & vocis: quod Ariſt. canens dixit, definitio ſubſtantiæ i. rei, non nominis.

Nota. Notat Boet. quòd ratio quadrupliciter accipitur: vno modo, pro ratione, quæ eſt in anima noſtra, quæ eſt idem cum intellectu: altero modo, pro ratione computationis, ſecũdum quam dicimus, reddere rationẽ: tertio, ratio naturę, ideſt ſimilitudo, quę eſt, inter id, quod producitur, & id, à quo producitur: quarto, pro eo accipitur, quod definitione, vel deſcriptione explicatur: ſic in præſenti ſumitur. Secundum nomen, additur propter tertium quod explicuimus ſupra.

Vniuoca dicuntur quorum nomen commune eſt, & ſecundum nomen eſt eadem ſubſtantię ratio.

Hæc definitio ex his, quæ in præcedenti dicta ſunt eſt facilis, eodem enim tenore verba procedunt: ſed aliqua pecularius hic explicabimus. Primum quare definit vniuoca pluraliter, cum conſtet res ſingulares, eſſe vniuocas reſpectu ſuorum nominum: eſt enim Petrus vniuocum nomen ad vnicum Petrum, & alia ſimiliter, iudicio meo, arbitror ita eſſe reſpondendum. Hic Ariſtotelem vniuocationem: & prædicationem in prædicatis conſiderare: & ea, quæ vniuocantur vel æquiuocantur ſecundũ aliquod prædicatum: cum autem vox ſingularis in prædicatione propria, vt diximus, prædicatum non ſit, non hic ab Ariſtotele conſiderantur: non dubium tamen, quin talia nomina vniuoca ſint cenſenda, ſi ad vnũ ſignificatum comparentur.

Primum dubium. Dubitatur, qua ratione nomen vniuocatis ipſis, & etiam in æquiuocatis aſſerat eſſe commune, cum commune ſit vniuerſale, quod in pluribus eſt, & de pluribus vniuoce prædicatur: at vnum nomen non eſt in pluribus rebus, nec nomen de æquiuocis rebus vniuoce prædicatur. Reſpon. ex Animo & Boe & Dexippo, commune multipliciter dici. Primo, quod in partes diuiditur & non totum commune manet, ſed partes ſingulorum ſunt: vt domus dicitur communis, quam multi habitant. Secundo, dicitur commune, quod in partes non diuiditur, ſed viciſſim in multorum vſus tranſit: quo pacto equus dicitur communis, cuius vſus multorum eſt. Tertio, commune dicitur, quod vſu, cuiuſque ſit proprium, tamen poſt vſum commune manet: quo pacto theatrum dicitur commune: cum enim quis eo vtitur, illi eſt proprium: quando diſcedit, in commune remittitur. Quarto, dicitur commune, quod totum vnico tempore in ſingulos venit: quo pacto dicitur vox communis, quia vnico tempore in ſingulorum aures venit: & ita exiſtimat Boet. & alii, hic nomen commune dici: ſed iſta communitas videtur eſſe non penes ſignificatas res, ſed ab extrinſeco penes eos, ad quos vox peruenit: propterea dicerem hic vocari nomen commune, quod à multis rebus ſignificatis participatur; hæc autem participatio non alia eſt, quàm ſignificatio: rem enim nomine participare eſt, per id ſignificari, & repræſentari.

Secũdum dubium. Dubitatur præterea, quid eſt habere rationem eandem vel diuerſam. Aliqui exiſtimant, quòd habere rationem, eſt, quòd definitio [illegible] illorum, vel diuerſa, ſecundum [illegible]en, vtcunque ſit ſiue accidentalis, ſiue ſubſtantialis: vnde dicunt, homo & leo ſunt vniuoca in hoc nomine, albus, quia participant nomen, & definitionem eandem: homo enim eſt albus, & leo eſt albus, & inquantum albus, vnicam habent albi rationem.

Sed hoc eſt magna huius doctrinæ perverſio, quamuis Caietanus dicat, id eſſe Ariſtotele dignum, ſed profecto nihil magis ab eo alienum: nullum enim accidens de ſubſtantia ſecundum nomen, & rationem dicitur, vt ipſe expreſſe dicit cap. de ſubſtantia: non ergo ſubiecta dicenda ſunt habere rationem prædicati accidentalis: vnde album nõ vniuoce de homine dicitur: habet enim ſuum medium dicendi, quo modo ſequitur, ſcilicet denominatiue: debent autem illa participare definitionem eandem, quæ ſit illis intrinſeca: ac propterea additur illud verbum, ratio ſubſtãtiæ: illa autem definitio albi reſpectu illorum, nominis eſt, nõ rei, & hoc eſt hic conſiderãdum: nõ enim loquitur de omni vniuocatione, ſed de propria, ſecundũ quam vnum prædicamentum de alio non dicitur, ſed de ſuis inferioribus eiuſdem prædicamenti.

Denomi-

Denominatiua dicuntur, quæcunque ab aliquo ſolo differentia caſu, ſecundum nomen habent appellationem.

Primum Fundamẽtum. Explicat Ariſtoteles quæ denominatiua dicantur, & vt notat Simplicius & Aug. t. tomo. c. 4. ſuarũ cathegoriarum, quodãmodo ſunt media inter æquiuoca, & vniuoca. Vniuoca enim nomen & rem habent eandem: æquiuoca nomen ſolum, non rationem: denominatiua vero rationẽ non habent prorſus eandẽ, ſicut vniuoca: nec prorſus diuerſam, ſicut æquiuoca: nomen aũt, nec prorſus idem, nec prorſus diuerſum: ſicut album & albedo, eandem rem dicunt, ſed non eodem modo alterum, vt per ſe, alterum, vt eſt in ſubiecto: nomina non ſunt prorſus idem, nec diuerſum, ſed habẽt quãdam cadentiam & deriuationem inter ſe, & hæc dicuntur denominatiua.

Secũdum Fundamẽtum. Sunt igitur quatuor neceſſaria ex Ammonio, vt aliqua dicãt̃ denominatiua. Primũ, vt ſit aliqua cõuenientia rei, & rõnis. Secundo, vt ſit etiã aliqua diuerſitas, quorum defectu homo & humanitas non dicuntur denominatiua. quia ſunt eadem res: nec homo, & leo: quia adinuicem non habent cõuenientiam, ſcilicet quòd leo ſit aliquid hominis, vel homo aliquid leonis. Tertio, quod in nomine ſit aliqua diſſimilitudo. Quarto, quòd ſit in nomine aliqua ſimilitudo: quorum defectu, iuſtus & miſericors, nõ ſunt denominatiua, quia omnino ſunt diuerſa nomina: nec iuſtus & iuſtus, ſeu muſica pro arte, & muſica pro muliere habente artem: quia prorſus ſunt eadem nomina. Sunt ergo denominatiua, quæ neq; omnino eandem rationem, nec omnino diuerſam, nec omnino idem nomen, nec omnino diuerſum habent.

Explicatio Definitionis Denominat. Per hæc explicatur definitio Ariſtotelis: illa ſunt denominatiua, quæ ab aliquo habẽt nominis appellationẽ, idest quæ ſumũt nomẽ ab aliquo, & denominationẽ, ſeu nominantur ab aliquo, à quo caſu, idest tranſfiguratione aliqua vocis, differunt: quia ſcilicet denominatiuum & id à quo denominatur, in nomine conueniunt, & aliqua nominis mutatione differunt; vt album, albedo: iuſtus, iuſtitia. Hæc magis in quæſtione ſequenti examinabuntur.

Nota. Ex his definitionibus Ariſtotelis aliquot nobis vtilia colligere poſſumus. Primo, cum æquiuoca, vt æquiuoca, in nulla definitione communi conueniant, non habeus Genus, vt æquiuoca ſunt. propterea à prædicamẽto excluduntur; nec. n. ſunt Genus, nec Species, quia hæc vnicam habent definitionem. Secundo docemur, omnia Genera, & Species, vniuoce prædicari, quia vnã habent rationem. Tertio, omnia accidentia denominatiue de ſubſtantia dici: nominãt enim ſubſtantiam ab aliquo accidenti, à quo caſu nominis differunt.

Quæſtio vnica circa hoc idem Cap. primum. Num quæ ab Ariſtotele hic dicuntur recte ſint dicta?

Argumẽta in contrarium. Vt aliqua quæ difficiliora in hoc capite videntur, nota fiant, & horum exactior habeatur cognitio; opportet, vt aliquot argumenta breuiter proponamus, quorum ſolutione illa facilius conſequemur, argumentum primum ſit.

Primũ Argumentũ. Nomen nõ ſolum eſt vox ipſa, ſed etiam ſignificatio; eſt enim nomen vox ſignificatiua: ſed vox æquiuocorũ non habet eandem ſignificationem, vt notum eſt: ergo non eſt vnum nomen, ſed plura; & ſi æquiuoce non habent commune nomen, vel ſi vnum nomen habent; quare non dicentur vniuoca, ideſt vnius vocis & nominis?

Secũdum Arg. Secundum contra exemplum Ariſtotelis. Homo viuus & pictus non ſunt æquiuoce animal, ſed analogice; animal enim ad ea non eſt nomen æquiuocum, ſed analogum: ergo exemplo falſo vtitur, & diminutus eſt, cum de analogis non diſſerat.

Tertium Arg. Tertium. Præterea æquiuoca ſunt plura, & plures habent definitiones, ergo non erant vnica definitione definienda.

Quartum Arg. Quartum. Illa definitio denominatiuorum vocibus conuenit, non rebus: ergo non rectum tenorem ſeruat Ariſtoteles, cum primo res æquiuocas & vniuocas definierit, poſtea tranſierit ad voces: antecedens patet; quia denominatiua dicuntur caſu differentia; at caſu differre, nominum eſt, non rerum.

Ad primũ Prima Solutio. Circa primum argumentũ. Alber. mag. tract. 1. huius c. 2. inquit, in nomine quolibet eſſe tria, Primum ſe habet vt mate-

ela, ſcilicet ſonus ipſe, qui ore hominis fit. Secundum eſt forma: & hæc eſt talis illius ſoni configuratio, & articulatio, ſecundum quam varia eſt vox, homo, leo, capra; quã configurationem ab imponente ad ſignificandum habet. Atque hęc duo, inquit, ſunt de natura nominis, quibus multiplicatis, nomen multiplicaretur. Tertium eſt ipſa ſignificatio; & hæc non eſt forma nominis, ſed actus ſecundus. i. perfectio conſequens, ſicut motus animalis, qui ſequitur ipſum animal: non tamen eſt ipſius forma, & hoc multiplicato, non multiplicatur, nec variatur nomen: & per hoc reſpondet ad argumentum: æquiuoca enim habent vnum nomen, cum tale nomen ſit eiuſdem materiæ & formæ.

Iſta ſententia non mihi placet in hoc, quòd aſſerit ſignificationem, non eſſe formam nominis, ſed configurationem: hoc enim videtur falſum, quod patet ſic. Ablata ſignificatione a voce, etiã manente eadẽ configuratione, non dicitur eſt; non ergo illa non eſt forma. Præterea, poteſt eſſe talis cõfiguratio in voce, & quòd nõ ſit nomẽ defectu ſignificationis; vt patet in vocibus nõ ſignificatiuis: ergo ſignificatio eſt forma. Pręterea, nomen vt nomẽ eſt, ſignum eſt; vt patet ex Ariſt. 1. Periherm. ſed de natura ſigni eſt ſignificare, ergo & de natura nominis. & ita exiſtimo eſſe dicendum.

8. Solutio Nota loc

Ad argumentum autem Reſpõ. quòd in cõpoſitis ex materia, & forma, ſiue ſubſtantiali, ſiue accidentali, non eſt ſumenda multitudo numerica penes formam, ſed penes materiam; vt docet Ariſt. 1. cœli. c. 9. vnde licèt in Petro multa, & varia accidentia ſint, non plura, ſed vnum ens eſt dicendum: ita ſimiliter, licèt multæ ſignificationes ſint: quia vnum eſt ſubiectum illarum, ideſt vna vox, dicitur vnum nomen, non plura, & hoc eſt obſeruandum.

Ad replicam vero, qua argumentabatur, ergo dicentur æquiuoca vniuoca potius, quando quidem vnum ſit nomen: Dico ex Simplicio in prologo, quòd non dicuntur vniuoca ſolum, quia vnum habeant nomen: ſed quia ſimul, & coniunctè, & inſeparabiliter vnum nomen habeant. i. illud nomen vniuocum ſimul res ſignificat: qua ratione vnam, eadem aliam: vt homo, omnes homines: nec poteſt cadere à ſignificatione vnius, quin cadat, & mutetur à ſignificatione aliorum: & hinc eſt, quòd vnica impoſitione ea omnia ſignificat. At æquiuoca habent quidem vnũ nomen, ſed non inſeparabiliter, quãdo alia ratione vnũ, alia aliud ſignificet: & poteſt à ſignificãdo vno deponi, nec tũ cadat ab alterius ſignificatione; & inde eſt, quòd pluribus impoſitionibus æquiuoca ad ſignificãdum imponuntur: propter hanc ſeparabilitatem dicuntur æquiuoca, ideſt vocis æqualis.

Nota.

Poſſumus autem hinc colligere, res multipliciter ſe habere ad voces. Quædam enim vnica definitione, & vnico nomine conueniunt, & hæc vniuoca latine, ſynonima græce vocantur. Quædam ex oppoſito multas definitiones, & multa nomina habent: vt homo & leo, reſpectu harum duarum vocum: hæc latine diuerſiuoca dici poſſunt, græce heteronyma dicuntur. Quędam tertio multas definitiones ſub vnico habent nomine, iſta latine æquiuoca, græce homonyma dicuntur. Quædam ex oppoſito vnam definitionem variis nominibus expreſſam habent, vt enſis, gladius, & hæc multiuoca, Græce homyonima vocantur: quãuis, vt notat Simplicius, & ex Ariſtotele in poetica probat, hæc aliquando ſynonima vocantur: deinde velut in medio denominatiua, græce paronyma dicta, collocantur: quia hæc nec omnino idem, nec omnino diuerſum nomen habent & definitionem.

Ad ſecun. Diuiſio æquiuocorum & Analogorum.

Circa ſecundum argumentũ diſtinctionem æquiuocorum proponere oportebit: eorum vero naturam, quia altior & obſcurior eſt, alibi explanabimus: & quia facilior erit, ſi per voces, quam ſi per res explicetur, ipſas voces diuidemus. ac quidem diuiſionem Ammonii & Boet. ſequẽtes eam perficiemus. Aequiuocorum duplex eſt, quoddam à fortuna, vel vt alii dicunt, à caſu: quoddam à conſilio. A fortuna, eſt quando vox imponitur ad plura ſignificandum, nulla conſideratione, ſed caſu quodam: vt aliquis Romæ imponit filio nomen Petri, aliquis etiam in Hiſpania imponit idem nomen; tunc talis vox illa plura ſignificat; & eſt æquiuoca à caſu. Aequiuocum à conſilio, eſt quando conſideratione, & ratione quadam, nomen ad plura ſignificandum imponitur; & hoc duplex eſt, à conſilio pure æquiuocum, & analogum; pure ęquiuocum à conſilio eſt,

quando

quando vox plura ſignificat; non propter ordinem, aut ſimilitudinem aliquam ipſarum rerum ſignificatarum inter ſe; ſed propter aliquid ex parte imponentis: vt quando aliquis imponit nomen filio ſuo Caroli, propter memoriam & recordationem parentum, qui tali nomine vocati ſunt: tunc nomen Caroli eſt æquiuocum ad parentes, & ad filium à conſilio; ſed pure æquiuocum, quia non ſignificat ſua ſignificata propter ipſorum ordinem, vel ſimilitudinem. Hoc inter alia duplex eſt: à memoria, & à ſpe, pro diuerſitate, ſcilicet eorum, quæ mouent ad imponendum nomen. Igitur à memoria eſt, quod modo prædiximus: à ſpe, quod imponitur ad plura ſignificandum, propter aliquam boni expectationem, vt ſi quis puero imponat nomen Platonis, quia expectat futurum philoſophum: vel nomen Petri, quia ſperat futurum diuo Petro deditum.

Analogum vero eſt quod plura ſignificat, propter aliquem ordinem, vel ſimilitudinem ipſorum, & hoc maxime eſt conſiderandum: non enim omne æquiuocum à conſilio, analogum eſt; vt multi falſo exiſtimant, cum à memoria, & à ſpe ſint æquiuoca à conſilio, non autem analoga: illud autẽ analogum eſt, quod multa, vti diximus, propter aliquem vnius ad alterum ordinem, vel ſimilitudinem ſignificat. Hoc autem eſt triplex, à ſimilitudine, à cauſa, à proportionalitate. Analogum à ſimilitudine eſt, quod multa propter ſimilitudinem vnius ad alterum, quod principaliter ſe habet, ſignificat, vt homo principaliter viuum ſignificat, & pictum propter ſimilitudinem, quam habet ad viuum. Hoc duplex eſt, quoddam ab actione, quoddam à forma. A forma dicitur, quando ſimilitudo in forma conſiſtit; vt homo viuũ, & pictum ſignificat. Ab actione, quando ſimilitudo in actione conſiſtit, vt homines potentes crudeles vocãtur Nerones, propter ſimiles operationes cũ operationibus Neronis Regis. Analogum à cauſa eſt, quod multa ſignificat propter ordinem & dependentiam ab vno, quod eſt illorum cauſa: quod ſi fuerit cauſa efficiens dicitur analogum ab efficienti: ſi finalis, à fine; ſi vero fuerit materialis, à materia. Vnde triplex eſt analogum à cauſa: primũ, ab efficienti, quod multa ſignificat propter dependentiam ab vno, quod eorũ eſt cauſa efficiens, verbi gratia medicans, ſeu medicinale dicitur de Medico curante ægrotũ, ſimiliter de potione, & cibo, & emplaſtris, ſed medicus dicitur medicans, tanquam cã efficiens; reliqua eatenus medicamenta dicuntur, quatenus ab illa cã efficienti ordinata procedunt. Analogum à fine eſt, qñ multa nomen ſignificat propter ordinem ad aliquem finẽ, vt ſanum dicitur de animali habente ſanitatẽ: de vrina & medicina: ſed de animali, tanquã de eo, in quo eſt ſanitas: de reliquis, vt ad ſanitatem ordinantur: vrina, quia eſt ſignum; medicina, quia eſt cã illius. Analogum a materia eſt, quod plura ſignificat propter ordinem ad vnum, quod eſt, vt ſubiectum illorum: vt ens ſignificat plura accidentia, & ſubſtantiam; ſed accidentia ideo dicuntur entia, quia omnia ordinantur ad ſubſtantiam, tanquam eorum ſubiectum.

Hoc vnum eſt omnibus cõmune, quod maxime eſt conſiderandum, & memoriæ mandandum: ꝙ hæc analoga à cauſa ſingula ſignificant vnam formam, quæ principaliter & intrinſece eſt in vno ſignificatorum, & ab eadem reliqua extrinſece denominantur, id eſt per eius ordinem, verbi gratia, ſanum ſignificat vnam formam, ſ. ſanitatem, & dicitur de animali, vrina, & medicina: ſed de animali, principaliter, tãquam de eo, in quo ſanitas eſt, de reliquis, extrinſece; nam vrina non dicitur ſana, quia in ſe habeat ſanitatem, nec medicina: ſed ab illa ſanitate animalis, iſta duo extrinſece dicũtur ſana: vnum, quia illius eſt ſignum: alterũ, quia illius eſt cã. Similiter medicans intrinſece de medico medente, de reliquis extrinſece: & ens principaliter de ſubſtantia: & hoc vocauerunt Metaphyſici, dici per prius, & poſterius: de illo dicitur per prius, de quo intrinſece: de illis per poſterius, de quibus extrinſece.

Analogum proportionalitatis eſt, quod plura ſignificat propter quandam ſignificatorum proportionalitatem. Pro quo aduerte, quòd apud Arithmeticos iſta duo vocabula differunt, proportio & proportionalitas. Proportio eſt habitudo inter duos numeros æquales, vel inæquales, vt habitudo quatuor ad duo, nam quatuor includunt bis duo. Proportionalitas eſt habitudo, ſeu potius ſimilitudo duarum proportionum,

tionum, ſecundum quam dicimus, ſicut ſe habet quatuor ad duo, ita ſe habet ſex ad tria: in vtroque enim numerus maior bis includit minorem: propterea proportionalitas dicitur proportio proportionum, quæ inter quatuor (vt minimum) formaliter terminos fit, duos ex vna parte, & duos ex altera.

Hoc ſuppoſito ſunt aliqui termini plura ſignificātes propter talē proportionem, vt ridere de prato, & homine. ridet enim homo, ridet & pratum, ſed propter hanc proportionalitatē: vt enim riſus ſe habet in homine, quia eius lætitiam oſtendit, ita viriditas in prato, quia eius fœcunditatem oſtendit. Huiuſmodi ſunt multa nomina, in quibus omnibus illud conſiderandum eſt, hæc nomina non ſignificare illam ſimilitudinem, aut proportionalitatem: ſed res propter talem ſimilitudinem.

Nota. Cum igitur tot Species æquiuocorum ſint, in definitione iſta Ariſtotelis conueniunt, quòd nomen eſt commune, & ratio diuerſa: non tamen Ariſtoteles ea omnia diſtinguere curauit, quia negotio præſenti id erat inutile: non autem declarauimus ſequuti omnium fere probatiſſimorum interpretum rationem, quæ ſuis vijs hæc loco præſenti tractantur, quia vniuerſaliorē cognitionem, quam prædicamentorū doctrinam inſtituimus.

Ad tertiū. Ad tertium argumentum, eſt ſolutio facilis. Aequiuoca enim, ſi vnumquodque per ſe ſumatur, definiri nequeunt, ſcilicet canis, cum ſuis ſignificatis per ſe. Homo cum ſuis, ſcilicet viuo & picto p ſe, & alia: at ſi omnia ſub hac proprietate vniuerſali conſiderentur, quòd æquiuoca ſunt, definiri poſſunt, in hac enim vniuoce cōueniūt, ſcilicet eſſe æquiuoca: & ſub hac definiuntur in præſenti.

Ad quartum. Primum fundamētum. Circa quartum argumentum eſt conſiderandum. Primo in denominatiuis concurrunt aliqua ex parte rerum, aliqua ex parte vocum: ex parte rei, concurrit vna forma, & id, quod talem formam participat, ſcilicet albedo, & ſubiectum ipſum albedinis, ſcilicet corpus: ex parte vero vocum concurrit nomen illius formæ, quod dicitur abſtractum: & nomen participan- Secundū fundamētum. tis talem formam, quod dicitur connotatiuum, vt albedo, & albū, iuſtitia, & iuſtum.

Aduerte quia poteſt eſſe, quod vnicam formam in re, multa varie participent: vt à ſapientia anima dicitur ſapiens, & homo, & ſermo, & operationes, quæ omnia aliquo modo ſapientiam participant: ita ſimiliter in homine ab vno multa deriuāt, vt ſapientia, ſapiens, ſapienter, & ſapiētis; obliqua enim explicant variam participationem in re vnius formæ.

His ſuppoſitis, Nota res ipſas, ideſt formam, & participantia talem formā, dicitur denominatiua denominata; voces vero denominatiua denominantia nec eſt curanda admodum huius ſermonis proprietas, dummodo res intelligatur: ſic enim Logici loquuntur, græce vero vocant paronima, tam res, quàm nomina: ſed non per ſe ſed ordine vnius ad alterum: ſunt enim illæ res paronimæ, quæ cum vna aliam participet, nomen habent conſimile: quia in ſola extremitate differunt eorum nomina. Similiter & nomina paronima, q̄ cum conſimilia ſint, res hm̄ōi ſe habētes ſignificāt. Tertium fundamētum.

Cum ergo & res & voces ſic paronima dicantur, ſub iudice eſt, an in definitione res, vel nomina definiantur, ad quod videtur mihi eſſe reſpondendum. Primo neutrum, ſcilicet eſſe euidens, quia vtriſque poteſt definitio adaptari: ſi eñ vocibus adaptetur, erit ſic dicendum, paronima ſunt nomina, quæ ab aliquo habent nominis appellationes. i. ab aliquo deriuationē habent, ſcilicet vnum ab alio, à quo ſolo differunt caſu. Si vero rebus adaptetur, erit hic ſenſus, paronima dicuntur res, quæ ab aliquo, ſcilicet ab aliqua forma, ſecundum nomen habent appellationem. ſ. ſic nomen & denominationes in voce ſumunt, vt ab ea, ſcilicet eius nomine ſolo, differāt caſu: ac ſi dicatur, ſunt res ita ſe ſecundum nomen habentes, cum vna ſit ab altera, q̄ illarum nomina ſolo caſu differant. Reſp. ad quæſtionē Prima cō cluſio.

Dico ſecundo, mihi eſſe probabilius hic non voces, ſed res, vt per voces ſignificantur, definiri. Hoc præterquam quod eſt ſententia Ammonij, Boet. & aliorum, conſecutio ipſa verborum Ariſt. id poſtulat, cū dixerit: æquiuoca dicuntur, vniuoca dicuntur, denominatiua dicuntur, eodem tenore: at illic res definiuntur, ergo & hic. Præterea quia dicit, [dicuntur] rerum autem eſt dici per voces, vocum autem dicere. Præterea, quia ſi voces definiat, non a fortitudine fortis deſcendit, vt dicit Ariſt. ſed Secunda concluſio

potius

potius à forte fortitudo : at in re fortitudo eſt forma, à qua fortis eſt.

Nota. Eſt etiam præter hæc notandum, duo eſſe neceſſaria, vt aliqua paronima, ſeu denominatiua dicãtur. Alterum, quòd forma, & id, quod formam participat, ſint diſtinctæ naturæ, quod deſignat vt notat Albert. in hoc, quod dicit; quæcunque ab aliquo: illa enim propoſitio inter ea diſtinctionem deſignat. Ex quo ſequitur quòd nec Species reſpectu generum, aut differentiarum, nec indiuidua reſpectu Specierum denominationem habent: quia genera, & differentiæ ſunt de ſubſtantia Specierum, & Species indiuiduorum, tam in generib. ſubſtantiæ, q̃ in generibus accidentium.

Nota. Eſt ſecundo notandum, non ſolum ad denominationes eſt neceſſaria participatio in re, ſed etiam in voce, & ècontra. Vnde aliqui ſolent diſtinguere triplex denominatiuum, in re tantum, in voce tantum, in re, & voce ſimul: in re, quando participatio quidem eſt in re, non autem eſt in nomine, vt virtus, & ipſe homo qui eam participat, in voce tamen non eſt denominatio, quia in voce correſpondent, uirtus, & ſtudioſus: alia ſunt in voce ſola, vt ſtudiũ, & ſtudioſus, non enim in re, à ſtudio dicitur ſtudioſus cum aliud ſtudium, aliud ſtudioſum ſignificet, ſtudium enim diligentiam, ſtudioſus virtute præditum ſignificat: alia ſunt in re, & voce, quando eſt participatio in re, cum participatione vocis ad modum prædictum, vt albedo, album, & hæc ſunt perfecta denominatiua, ſeu paronima, quæ hic Ariſtoteles definit, alia enim ſecundum quid ſunt.

De diuiſione eorum quæ dicuntur & ſunt.

Cap. II.

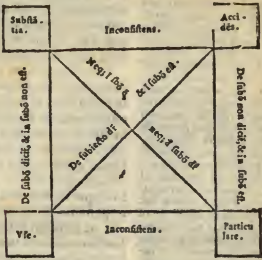
Eorum quæ dicuntur, alia quidem ſecundum complexionem dicuntur, alia vero ſine complexione. Ea igitur quæ ſecundum complexionem dicuntur, ſunt, vt homo currit, homo vincit: ea vero quæ ſine complexione dicuntur, ſunt, vt homo, bos, currit, vincit.

Eorum quæ ſunt, alia de ſubiecto aliquo dicuntur, in ſubiecto vero nullo ſunt, vt homo de ſubiecto quidem dicitur quodam homine, in ſubiecto vero nullo eſt. Alia autem in ſubiecto quidem ſunt, de ſubiecto autem nullo dicuntur. In ſubiecto vero eſſe dico, quod cum in aliquo ſit, non ſicut quædã pars, impoſſibile eſt eſſe ſine eo in quo eſt: vt quædam grammatica in ſubiecto quidem eſt in anima, de ſubiecto vero nullo dicitur: & hoc album in ſubiecto quidem eſt corpore: omnis enim color in corpore eſt: de ſubiecto autẽ nullo dicitur. Alia vero de ſubiecto dicuntur, & in ſubiecto ſunt, vt ſcientia in ſubiecto quidem eſt in anima, de ſubiecto vero dicitur, vt de grammatica. Alia vero neque in ſubiecto ſunt, neq; de ſubiecto aliquo dicuntur: vt quidam homo, & quidã equus: nihil enim talium neque in ſubiecto eſt, neque de ſubiecto aliquo dicitur. Simpliciter autem quæ ſunt indiuidua, & vnum numero de ſubiecto nullo dicuntur: in ſubiecto autem nihil aliqua prohibet eſſe: quædam enim grammatica in ſubiecto eſt, at de ſubiecto nullo dicitur.

Com-

Caput II.

Complex ionum conſiſtentium & inconſiſtentium deſcriptio.



Eorum quæ dicuntur alia quidem ſecundum complexionem dicuntur.

In hoc capite continentur duæ diuiſiones, quibus velut quodam compendio continentur decē ſequentia prædicamenta, & ad ipſa eadem ſunt præambulum quoddam neceſſarium, cum in his diuiſionibus ex qualibus rebus, & quibus vocibus prædicamenta conſtet, doceamur.

Eſt igitur prior diuiſio rerum, vt per voces ſignificantur: ſcilicet, quædam ſunt complexæ, quædā incomplexæ, quæ etiam poteſt vocibus adaptari, vt notat Ammo.

Immo ſecundum mentē Ariſtotelis magis eſt vocum, vt res ſignificat: nam capite 4. ſubdiuidens vocibus tribuitur, & ita vult Simpl. & bene, licèt Auerr. det rebus hanc diuiſionem: nam quędam voces ſunt complexæ, vt homo currit. quædā incomplexæ vt homo, per ſe, & currit, per ſe: in quibus obſeruare oportet, vt introductione diximus, non ſolum vocum multitudinem, ſed ſignificatam rem: cum enim Logicus nō voces ſecundum ſe, ſed vt rerum ſignificatiuæ ſunt ſcrutetur, vt bene dixit Auic. non ſumit rationem complexi, aut incomplexi ſecundum vocem ſolam, ſed præcipue ſecundum rem, vnde poſſit eſſe complexum aliquod in voce, quod Logicus iudicet incomplexum, & ècontra in voce incomplexum, quod complexum ſit, vt illa Genera quæ apud Porph. c. de Specie legimus: quæ incomplexa ſunt, licèt voce complexa appareant, vt corpus animatum, ſubſtantia corporea. conſideremus igitur Ariſtotelis verba.

[Dicuntur.] Notat Ammo. verbum hoc, & rebus, & vocibus, & conceptibus poſſe adaptari, quamuis diuerſimode: dicuntur enim res quaſi per voces ſignificentur, & manifeſtentur: dicuntur voces quia proferuntur, & pronunciantur: dicuntur conceptus quàſi enuncientur, & p eos propoſitiones mentales fiant: ex quo fit quòd iſta diuiſio rebus, vocibus, & conceptibus applicari poſſit: res enim cum complexione dicuntur, quando plures pluribus vocibus ſignificatiuis manifeſtantur: res vero ſine complexione dicuntur, quando ſingulæ per ſe ſingulis vocibus vel pluribus idē ſignificantibus ſignificantur. Voces vero vel cōceptus cum complexioue dicuntur, quando plures multa ſignificātes & enunciantur, & proferuntur: ſine complexione vero quando vniuoci, & conceptui res ſignificata reſpondet: hic autem obſerua,

non

non eſſe complexionem aliquam in voce, & conceptu, quin aliqua connexio vocum, aut conceptuum compoſitio interueniat: non enim conceptus æquiuocis reſpondentes complexi ſunt, ſed abſolute plures: nec vox æquiuoca complexa, quia non per modum alicuius compoſitionis ſignificat: nec pariter res, cum per talem modum non ſignificantur.

[Secundum complexionem,] Dubitabis, quare præmiſit complexa, cum incõplexa ſint ſimpliciter? Reſpondet Ammo. & Smpl. complexa eſſe nobis notiora, quia ſunt tota, & quamuis ordine doctrinæ prçcedant ſimplicia hic tamen Ariſt. horum doctrinam tradere non ſtudet, ſed ſolum quandam diuiſionem aſſignare, propterea notiora præmittit. Præterea & quia quando diuidimus intentione, & animo ſubdiuidendi, membrum ſubdiuidendo poſteriori loco collocamus, ita fecit Ariſt. quia incomplexa rurſus in poſteriori diuiſione erat diuiſurus, & ſimilitudo poſtea in decẽ prædicamenta.

[Currit. Vincit.] Notat Ammo. ideo Ariſtotelẽ vſum eſſe verbo tertiæ perſonç, quia verba ſecundæ, & primæ magis apparent complexa in re, quia ſuppoſitum habent determinatum, at verbum tertiæ minus, quia ſuppoſitum eſt indeterminatum. Sed vere complexa hæc etiã ſunt re, quia ſemper eſt aliquid ſignificatum cui tribuatur illatio, propterea melius eſt dicere currere, vincere, quia hic ſignificatur actio ſine ſuppoſito. Hæc ſententia mihi non placet eſt enim maxime conſiderandum nomen, vel vocem dici complexum penes rem, quàm ſignificat: non penes rẽ quam conſignificat, vel connotat, aliter eñi omnia connotatiua eſſent complexa, cum ſignificent formam per modum inhærentis ſubiecto; quod tamen eſt falſiſſimum, aliter enim non eſſet in prædicando. Præterea Ariſt. 1. Periher. c. 3. inquit: Verba ſecundum ſe dicta, nomina ſunt; & aliquid ſignificant: ſi ergo per ſe poteſt ſumi, ergo eſt incomplexum: ſignificat eñi vnum aliquid, quamuis connotet aliud. Hic etiam oportet notare, quamuis exemplum complexi ſit propoſitio, non ſolum propoſitiones, ſed alias etiam orationes eſſe complexas, per quas rerum diuerſitas ſignificatur, vt equus albus, homo iuſtus, quæ etiã ad prædicamenta per ſe non pertinent, ſicut nec propoſitiones.

Eorum quæ ſunt. *Diuiſio II.*

Eorum, quæ ſunt, alia de ſubiecto aliquo dicuntur.

Hæc eſt poſterior diuiſio quæ quadrimembris eſt, virtute tamen continet duas diuiſiones bimẽbres. Prior eſt, etiam quædam ſunt ſubſtantiæ, quædam accidẽtia. Poſterior, entium tam ſubſtantiarũ quam accidentium, quædam ſunt vniuerſalia, vt homo, leo, animal, color, albedo: quædam particularia, vt hic homo, hoc animal, hic color, hæc albedo.

Sub hac duplici diuiſione continentur decem Prædicamenta, tam Genera ſuprema, quam ea, quæ ſub eis ſunt: nam primum Prædicamentum eſt ſubſtantia, reliqua accidentia; ſimiliter in quolibet prædicamento non aliud eſt per ſe, quam vniuerſalis natura, & particularis, ſiue ſubſtantia, ſiue accidens. Ariſtoteles autẽ hæc ſub quadrimembri diuiſione eſt complexus, ne poſteriorem diuiſionẽ poſtea applicaret ſubſtantiæ per ſe, & accidenti per ſe; & diuiſiones multiplicaret, dicendo, ſubſtantiarum aliæ vniuerſales, & aliæ particulares; & ſimiliter accidentium alia vniuerſalia, alia particularia. Diuiduntur igitur ea, quæ ſunt, in vniuerſales ſubſtantias, & particulares ſubſtantias, in vniuerſalia accidentia, & particularia accidentia. Nota primo.

Non tamen his nominibus diuiſit Ariſtoteles, nec hoc vtitur ordine; & non ſine ratione, vt poſtea dicemus, ſubſtantiam explicat per non eſſe in ſubiecto: accidens, per eſſe in ſubiecto: vniuerſale per dici de ſubiecto, particulare per non dici de ſubiecto. Vnde copulando vtrumque, ſcilicet ſubſtantiam cum vniuerſali, vel particulari, ſimiliter accidens; duplici vtitur modo, vt ſubſtantia vniuerſalis non ſit in ſubiecto, ſed de ſubiecto dicatur. Nota ſecundo.

Formalis igitur diuiſio Ariſtotelis eſt. Eorum, quæ ſunt, quædam de ſubiecto dicuntur, in ſubiecto vero non ſunt, ſcilicet vniuerſalia ſubſtantiæ, homo, animal: quædam in ſubiecto ſunt, ſed de ſubiecto non dicuntur, ſcilicet particularia accidentia, hoc album, hæc grammatica: quædam & de Nota tertio.

de ſubiecto dicuntur, & in ſubiecto ſunt, ſcilicet vniuerſalia accidentia, vt color, albedo: vltimo quædam nec in ſubiecto dicuntur, ſcilicet particulares ſubſtantiæ, vt quidam homo, quoddam animal: & concludit omnia indiuidua hoc vnum commune habere, quod de ſubiecto non dicantur, quamuis eorum aliqua in ſubiecto ſint, qualia ſunt indiuidua accidentis.

Dubia quædam ſcitu digniora circa diuiſionem Ariſt. præcedentem.

prima op. Dubitatur primo, quæ qualisve eſt iſta diuiſio? Solent aliqui, & non male reſpondere, ſub hac diuiſione duas concludi: altera eſt: entium aliud ſubſtantia, aliud accidens; & hæc eſt analogi in ſua analogata, ſecundum enim ſententiam Ariſt. 4. Meta. c. 2. ens eſt analogum ad ſubſtantiam, & accidens: altera eſt: entium aliud vniuerſale, aliud particulare; & eſt diuiſio per accidentia, nam rei accidit eſſe vniuerſalem per intellectum; per materiam vero fit in rebus particulare.

Secunda opin. Sed poſſet quis petere, iſta diuiſio, ſic ab Ariſtotele expreſſa, quæ eſt? Albert. tracta. 1. c. 5. reſpondet eſſe velut Generis in ſpecies: ſed hoc non omnino placet, Genus enim vniuocum eſt ſpeciebus, at nihil hic reperitur his membris vniuocum.

Tertia op. Iudicio meo optime reſpondet Simpl: hanc non eſſe diuiſionem, ſed potius enumerationem quandam entium: ſi qua diuiſio eſt, æquiuoci eſt potius, vel analogi, quam alterius.

Dubium ſecundũ. Dubitatur ſecundo, quare Ariſtoteles nõ vſus eſt his nominibus, ſcilicet ſubſtantia, accidens, vniuerſale, particulare? Reſpondet Simpl. id feciſſe, vt magis rei naturam explicaret: explicuit autem dum eorum tradidit deſcriptiones: vt enim magis manifeſtatur natura vniuerſalis per dici de ſubiecto, quam per nomen vniuerſale: ita & natura ſubſtantiæ per non eſſe in ſubiecto. & alia ſimiliter, Crederem etiam id fuiſſe factum, quia talis loquendi modus: magis eſt propinquus ad prædicationis naturam explicandam.

Dubium tertium. Dubitatur tertio, quare ſubſtantiã vniuerſalem accidenti particulari coniunxit? Exiſtimo id eſſe, quia videntur inuicẽ contraponi ſubſtantia vniuerſalis, cũ accidenti particulari; & accidens vniuerſale cum ſubſtantia particulari, vt patet ſi eorũ inſpicias deſcriptiones. hoc idem dicit Simpl.

Dubium quartum. Dubitatur quarto, quid vocat dici de ſubiecto? breuiter reſpondetur, prædicari de ſubiecto eſt de aliquo ſibi eſſentialiter inferiori prædicari, ſeu affirmari: quo pacto ſpecies de ſuis indiuiduis: & Genus de ſpeciebus: ſimiliter, & differentiæ de ſuis prædicantur, & dicuntur tanquam de ſubiecto: ſimiliter accidentia de ſuis accidentibus: at quando accidens de ſubſtãtia prædicatur, non ſic de ſubiecto dicitur; id. n. dicitur in ſubiecto eſſe, vt modo declarabimus: dici ergo de ſubiecto ineſt cuilibet prædicatorum reſpectu ſuorũ inferiorum.

In ſubiecto vero eſſe dico, quod cum in aliquo ſit, nõ ſicut quædam pars, impoſſibile eſt eſſe ſine eo, in quo eſt.

His verbis Ariſtoteles explicat, & deſcribit, quid ſit eſſe in ſubiecto, quod accidentium eſt: & per hoc manifeſtabitur ſubſtantia, quæ non eſt in ſubiecto: per poſitionem enim intelligitur negatio.

Tres igitur aſſignat conditiones eius, quod eſt in ſubiecto: ſeu accidentis: prima quod eſt in aliquo: ſecunda quod non eſt in aliquo, ſicut pars: tertia quod ab eo, in quo eſt ſeparari nequit.

Pro cuius declaratione oportet noſſe, quot modis vnum in alio eſſe contingat: primum fundamẽtum. Boet. ſecutus Ariſt. 4. Phyſi. c. 3. quem multi ſequuntur, octo aſſignat modos: at quia iſte numerus perfectus non eſt, cum Ariſtoteles aliquos prætermiſerit, quia illorum nondum erat tradita cognitio: ut dicit Simplicius plures à nobis multiplicandi ſunt cum Ammonios & Simplicios.

Vndecim igitur modis aliquid in alio eſſe dicitur. Primo vt pars in toto: dicimus enim: manus eſt in corpore. Secundo totum in partibus: dicitur namque, perfectio totius eſt in partibus: & ego in carne mea videbo Saluatorem meum. Tertio vt Genus eſt in ſpeciebus, vt animal in homine, & leone. Quarto vt ſpecies in ſuo genere. Quinto vt forma in materia, anima in corpore. Sexto res in ſuo fine, vt auarus eſt in diuitijs totus. Septimo in mouente, & efficiente, ſubditi ſunt in ma-

nu

nũ regis. Octauo in loco, ſum in lyceo. Nono vt in vaſe, vinum in dolio. Decimo in tempore, vt Noe fuit tempore diluuij. Vndecimo vt accidens in ſubiecto, ſicut calor ineſt corpori.

Et hoc definit in præſenti per illas tres conditiones ſupra poſitas, ſcilicet eſt in aliquo, non vt pars, & ab eo, in quo eſt, ſeparari nequit. Quam deſcriptionem ſic alii qui interpretantur: inter quos ſunt Doctores Louanienſes, & Caie, & alij, vt prima pars ſit cõmunis omnibus modis, quibus aliquid eſt in aliquo: ſecunda ſit differentia ad excludendas partes tam integrantes, vt manus, pedes, quam eſſentiales, vt ſpecies, & genera, differentias: tertia ad excludenda illa, quæ ſunt in loco, & cauſa mouente, & fine.

Dubium primum. Dubitatur autem contra hanc expoſitionem. Ac primo obijcitur, nam hoc pacto non excluditur modus, quo totum eſt in partibus, cum ſit in aliquo, & non vt pars, & non poſſit à partibus ſeparari. Præterea ſecundo, non excluditur forma, anima. n. eſt in corpore, & non eſt eius pars, & ab eo non põt ſeparari exiſtens, loquendo de brutis, quorum animæ non poſſunt exiſtere citra corpus. Tertio præterea videtur definitio competere loco, & tẽpori, & cęlo, quia nullum corpus à loco ſeparari põt, nec à tempore, & non eſt pars loci, aut tẽporis ſed eſt in eis, ergo diceretur accidẽs. Tandem, Quarto quia aliquod accidens videtur poſſe ſeparari ab eo, in quo eſt, nã odor pomi manet in manu ei admota.

Solutio. Propter hæc exiſtimo illam deſcriptionem ſic eſſe intelligendam, quòd eſt in aliquo non ſumatur ita communiter, ſed pro eo, quod eſt eſſe in aliqua re vna, non omnino extra eſſe eius, quo pacto albedo eſt in lacte, & vinum etiam eſt in dolio, quod quamuis in eo intrinſece non ſit, cum eo tñ coniunctũ eſt, & ſimiliter alia, quo ſuppoſito facile eſt ad argumenta reſpondere.

Ad primum. Ad primum enim dicitur cum Simpl. & Ammon. Totum non dicitur eſſe in aliquo, quia non eſt in vna re, ſed in multis, totum enim eſt in pluribus partibus, potius ergo dicitur eſſe in aliquibus. Excluditur etiam modus exiſtendi in fine, & cauſa mouente: quia quæ ſic in eis exiſtunt, ſunt prorſus eis extrinſeca: pari ratione excluditur modus exiſtendi in tẽpore vel excluditur cum loco, vt dicemus.

Ad ſecundum. Ad ſecundum dico: per illã particulam ſecundam excluditur quæcunque pars integralis, ſeu eſſentialis, qualiter genera Speciebus, & Species indiuiduis inſunt: & ita interpretatur Alb. tract. 1. c. 5. mihi etiam videtur per hanc eandem particulã excludi modum, quo forma ineſt materiæ, quia licèt non ſit materiæ forma pars, eſt tamen ipſius compoſiti, quod cum ea per ſe conſtituit: hoc eſt enim diſcrimen inter formã reſpectu materiæ, & accidens reſpectu ſubiecti, quòd forma cum materia vnũ ens facit per ſe, cuius eſt pars: at accidens non cum ſubiecto facit vnum per ſe.

Ex quo non caret reprehenſione Boet. qui modũ exiſtendi formæ in materia coniunxit, & miſcuit, cum modo accidentis in ſubiecto, quod idem credidit Iamblicus, cuius ſententia à Simplic. reprehenditur: nec omnino mihi placet Simplic. qui per primam partem excludit formam: nã inquit, per aliquid, non intelligit Ariſt. niſi compoſitum ex materia, & forma: ſed hoc videtur eſſe clare contra eundem Ariſt. qui exempla non de compoſitis ponit: dicit enim, hæc grammatica eſt in anima, & color in corpore: propterea melius eſt dicere, quòd forma eſt in materia vt pars non ipſius materiæ, ſed ex ea compoſiti per ſe: at accidens nõ exiſtit alicuius per ſe pars. Per tertiam particulam excluditur modus exiſtendi in loco, & tempore, & vaſe, nam ſeparabilia ſunt.

Ad tertiũ. Nec argumentum tertium quicquàm valet, quia licèt res à loco, & tempore in communi ſeparari nõ poſſit, poteſt tamen exiſtere ſine hoc loco, & ſine hoc tempore, in quo erat, vt notat Boet.

Ad quartum. Ad quartum reſpondent aliqui, quòd odor non ſeparatur à pomo, ſed nouus odor in manu producitur: ſed hæc philoſophia non habet fundamentum. Boet. reſpondet ad hoc, quòd Ariſt. nõ dixit, odor non poteſt ſeparari ab eo, in quo erat, ſed ab eo in quo eſt: ac ſi dicat, non poteſt iſtud accidẽs eſſe ſine iſto ſubiecto, in quo eſt, vt intelligatur nunquam accidẽs poſſe eſſe ſine ſubiecto aliquo, quãuis modo ſit in hoc, modo in illo, at quamuis idem dicat Ammon. non mihi talis philoſophia placet: non enim vnum, & idem accidens permeat de ſubiecto in ſubiectum: pro-

ptereа

preterea optime dixit Simpli. quòd nunquã odor à ſuo ſubiecto ſeparatur, ſed cum partibus ſubtilibus ſubſtantiæ exhalatur, & deſertur, quod ſignum eſt pomum marceſcere, & rugas contrahere ex contrectatione: ſed de hoc aliàs.

Nota primo. Ex quibus ſequitur accidens eſſe in aliquo, ideſt alicui ſubſtantiæ inexiſtere, non ſicut partem illius, nec integrantem, nec eſſentialẽ, nec poſſe à ſubiecto ſeparatum per ſe eſſe. Hoc intellige naturaliter, nam ſupra naturaliter manet accidẽs ſine ſubiecto in venerando Altaris Sacramento.

Nota ſecundo. Sequitur & aliud eſſe ſubiectũ in quo; aliud ſubiectum de quo: ſubiectũ de quo, eſt quodcunque inferius reſpectu ſui ſuperioris.ſ. indiuiduum ſpeciei, & ſpecies generis tam in ſubſtantijs, quam accidentib. at ſubiectum in quo, eſt ſola ſubſtantia reſpectu accidentium: vnde accidentia habẽt ſubſtantiam pro ſubiecto in quo, ſua inferiora pro ſubiecto de quo: vocat autẽ ſubiectum de quo, ſubiectum prædicationis, ſubiectum vero in quo, ſubiectum inhæſionis. Ammon. vocat ſubiectũ ad ſubſiſtentiam, & ſubiectum ad prædicationem.

Nota tertio. Hic vnum aduerte, quòd non dicitur, accidens non poſſe eſſe ſine ſubiecto, quia non poſſit à ſubſtantia ſeparari. Poteſt .n. ſeparari; ſunt enim multa accidentia ſeparabilia: vt diximus, ſed dũ ſeparantur, corrumpuntur, hic autem dicimus, ꝙ ſine ſubiecto non poteſt accidens per ſe ſeparatũ exiſtere, ſicut vinum à dolio, & corpus à loco iſto, & tempore, ſeparatum exiſtit.

Regula in prædicatis eſſentialibus.
Cap. III.

QVando alterum de altero prædicatur, vt de ſubiecto, quæcunque de eo quod prædicatur dicuntur, omnia etiam de ſubiecto dicentur: vt homo, de homine quodam prędicatur: animal vero de homine: ergo & de quodam homine animal prędicabitur: quidam enim homo, & homo eſt, & animal.

Diuerſorũ generum & non ſubalternatim poſitorum diuerſæ ſunt ſpecie differentiæ: vt animalis, & ſcientiæ: animalis enim differentiæ ſunt greſſibile, bipes, & volatile, & aquatile: ſcientiæ vero nulla earum eſt: neque enim ſcientia à ſcientia differt, in eo quod bipes eſt. Subalternorũ vero generum nihil prohibet eaſdem eſſe differentias: ſuperiora enim de ijs, quæ ſub ipſis ſunt generibus, prædicantur: quare quotcunque differentiæ prædicati fuerint, totidem & ſubiecti erunt.

Primum fundamẽtum. In hoc capite continentur duæ regulæ maxime vtiles ad ſingula prædicamẽta ordinanda in ſe: in quolibet enim prædicamento duo præcipue ſunt. Alterum eſt ſeries quædam prædicatorum ſubſtantialiũ, à ſummo genere, per genera intermedia deſcendendo, vſq; ad indiuidua, quæ cõmuniter dicitur recta linea prædicamentalis: & Ammon. profunditatem, prædicamenti vocat, per proportionem ad profunditatem corporũ, qualis eſt iſta ſeries, ſubſtantia, corpus, viuens, animal, homo, quidam homo. Alterum, ſunt differentiæ oppoſitæ, per quas & genera ſuperiora diuiduntur, & ſpecies conſtituuntur; & hæc dicuntur latera prædicamenti, quã Ammon. vocat latitudinẽ eadem proportione ad corpus, ſicut corporeũ, incorporeum, animatum, inanimatum, & reliquæ, quarum quędam faciunt vnum ordinem, quędã alium oppoſitum. Hæc igitur, quę iſto capite continentur, his duobus deſeruiunt.

Expoſitio Regulæ. Eſt prior regula maxime ꝓ recta linea, Quando aliquod prædicatum, de aliquo ſubiecto dicitur, tãquam de ſubiecto, quicquid de prædicato dicatur, etiam de ſubiecto dicetur, vt ſi homo de quodã homine dicitur, vt de ſubiecto, & aĩal de homine; & animal de quodam homine dicetur.

Hęc regula ita eſt vera; vt varijs expoſitionibus, & ſingulis quidem in ſe veris locum dederit. 1. Alber. tract. 1. huius. c. 6. extendit regulam hanc in hunc ſenſum, Quando aliquid prædicatur de aliquo, prędicatione alicuius quinq; prędicabilium; quicquid de prędicato in quid prædicatur, prædicabitur & de ſubiecto: vocat enĩ prædicari de aliquo, vt de ſubiecto; prędicari prædicatione alicuius prædicabilis: vnde

valet,

valet, homo eſt animal, & animal eſt corpus, ergo homo eſt corpus: ſimiliter, Petrus eſt homo, homo eſt animal, etiam Petrus eſt animal: homo eſt rationalis, rationale eſt particeps intellectus, homo etiã eſt particeps intellectus: nix eſt alba, album eſt coloratum: ergo nix eſt colorata: denique quidquid in quid de tali prædicato dicitur, etiã de ſubiecto dicetur: ſed dicit Ammon. non eſſe in vniuerſum hoc verum; homo enim eſt albus, & album eſt color, non tamen homo eſt color. Hæc ſententia non fuit ſolius Albert. eſt enim Andronici, & aliorum, vt refert Simpli.

Auic. & Algaze. magis extendunt regulam, dum aſſerunt etiã valere in negatione alicuius à prędicato, quando illud eſt contrarium prędicato; vt homo eſt animal, & animal nõ eſt inſenſibile, ergo homo non eſt inſenſibilis: homo eſt albus, album non eſt nigrum, ergo homo non eſt niger.

Burle. adhuc latius extendit etiã ad prædicata accidentalia; vt ſi homo eſt albus, & albus eſt muſicus, homo eſt muſicus, ſeruata tñ quantitate diſtributiouis; & ne varietur ſuppoſitio dicendo, homo eſt animal, aĩal eſt genus, ergo homo eſt genus.

Alij tandem reſtringunt maxime ad ſolam lineam rectam prædicamentalem. ſ. de prędicatis in quid, & hoc habet Ammon. & Simpl. & Boet.

Ad hoc tñ dicendum eſt cum Paulo Vene. Poteſt quidem extendi veritas regulæ ad ea, quæ dicta ſunt, tñ ſecundũ mentem Ariſt. in præſenti hic eſt ſenſus, vt docet, dici de ſubiecto, eſſentialiter prædicari, ſiue vt differentia, ſiue, vt genus: ita vt, ſi aliquid p̃dicatur de ſubiecto tanquã de eius ſubſtantia, quidquid de illo prędicato ſecundum ſubſtantiã prædicatur, ẽt de ſubiecti ſubſtantia ſit: homo eſt animal, animal eſt corpus, erit ẽt homo corpus; ſimiliter animal eſt ſenſibile, homo etiam ſenſibilis erit: iſta eſt ſententia Auerr. immo iudicio meo Ariſto. qui cap. de ſubſtantia probat differentiam de indiuiduis prædicari, quia prędicatur de ſpecie, & allegat hanc regulam, ergo non eſt aſtringenda ad ſola prædicata quidditatiua. Nec exiſtimes, ꝙ hic docet aliquem modum arguendi, de primo ad vltimum, vt aliqui putant; ſed eſt quædam regula prædicationibus prędicamentorum deſeruiens.

Regula ſecunda, genera non ſubalterna a ſubalternis diſtinguens.

Diuerſorum generum, & non ſubalternatim poſitorum. 2

Hæc eſt ſecunda regula bimembris: pro cuius declaratione eſt aduertendum. Tripliciter plura genera dicuntur diuerſa. Primo, quia ſunt diuerſorum prædicamentorum, vt animal, quod eſt de prædicamento ſubſtantiæ, & numerus, qui eſt de prædicamento quantitatis. Secundo dicuntur genera diuerſa, quando ad idem pertinent prædicamentum, tamen vnum eſt ſub altero, vt animal, viuens, corpus, omnia enim eiuſdem prædicamenti ſunt, vnumque ſub alio eſt, ſcilicet ſcientia, habitus. Tertio, quando ſub eodem ſunt prædicamento, & genere, tamen vnum non eſt ſub altero, vt animal greſſibile, animal volatile, vtrũque enim ſub animali ſunt, non tñ vnum ſub altero: ſimiliter, potẽtia & figura ſunt, duo genera, vtrunque ſub qualitate, non tamen vnum ſub altero Iſta duo poſteriora vocantur hic ab Ariſtotele genera ſubalternatim poſita, ſcilicet quando vnum ſub altero vel vtrunque ſub tertio, prima genera vocantur non ſubalternatim poſita.

Primum fundamẽtum.

Eſt ſecundo aduertendum, quod ſupra diximus capite de Differentia. Differentiæ alicuius generis ſunt in duplici differentia: quædam ſunt conſtitutiuæ illius, vt animatum, ſenſibile cõponunt animal: quædam diuiſiuæ, vt rationale, & irrationale ſunt diuiſiuæ animalis: inter has eſt vnum diſcrimen, quòd differentiæ conſtitutiuæ generis, omnes participantur à ſingulis ſpeciebus illius generis: diuiſiuæ vero non omnes, ſed aliquæ ab vna ſpecie, aliquæ ab alia: rationale enim ab homine, irrationale vero à bruto participatur: vnde fit, vt quando vnum genus ſub altero ponitur, inferius participat omnes differentias conſtitutiuas ſuperioris generis, non tamen omnes diuiſiuas, vt animal participat differentias conſtitutiuas omnes viuentis, ſcilicet corporeum, animatum: vnã autem diuiſiuam, ſcilicet ſenſibile: viuens enim diuiditur per ſenſibile, & inſenſibile: animal autem eſt ſenſibile.

Secundũ fundamẽtum.

Eſt tertio aduertendum, Quando duo genera ſic ſe habent quòd vnum ſub altero

Tertium fundamẽtum.

ſo non eſt, tamen vtrunque ſub tertio, poteſt aliquando eadem differentia diuiſiua eſſe vtriuſque: verbi gratia, animal volatile & animal greſſibile ſunt duo genera huiuſmodi: & tamen bipes eſt differẽtia greſſibilis, & etiam volatilis diuiſiua: non tamen hoc ſemper fit, nam angelus, & corpus, ſunt ſub ſubſtantia, non tamen habẽt differentiam diuiſiuam eandem. Hæc ſententi a eſt expreſſe Ariſto. 6. Topi. c. 3. loco 41. at quando genera ſunt diuerſa primo modo, nullam differentiã, nec diuiſiuam, nec conſtitutiuam participant.

Expoſitio regulæ. Ex his patet regula Ariſt. Cuius prior pars eſt.

Diuerſorum generum non ſubalternatim poſitorum.

Scilicet quæ diuerſorum ſunt prædicamentorum.

Diuerſæ ſunt Specie differentię.

Per quam docemur in diuerſis prędicamentis diuerſas eſſe oẽs differentias, tam diuiſiuas, quam conſtitutiuas, ſicut ſunt diuerſa genera, & ſpecies, vt exemplo manifeſtat: alijs enim differentiis diuiditur animal, aliis ſcientia: ſimiliter & conſtituitur.

Nota. Hic autem eſt notandum mendoſe legi ſpecies, ſcilicet diuerſæ ſunt ſpecies, & differentiæ; debet legi, diuerſæ ſunt ſpecies differentiæ, nam græce in datiuo legitur, τῷ εἴδει. Vocat autem ſpecie diuerſas differentias, ſcilicet natura, & forma diuerſas: nam, vt bene dicunt Simpl. & Ammo. aliquando diuerſorum prędicamentorum ſunt eædem differentiæ, ſed non re, & natura, ſed ſimilitudine quadam, & proportione: vt enim dicimus animalium aliud eſſe habens pedes, ita etiam dicimus inſtrumentorum domus, alia habere pedes, vt tripus, lectum: ſed iſtæ differentiæ natura ſunt diuerſæ: ſimilitudinem autẽ & proportionem quandam habẽt: aliquando. n. nomine ſunt eædem, vt corporeum in ſubſtantia, corporeũ in quantitate, ſed natura eſt diuerſa. Alij legerunt τῷ εἴδει & vertunt, ſpecies. Sed quamuis ſententia ſit vera, tamen omnino eſt extra contextum, & omnes græci interpretantur in ablatiuo.

Poſterior pars regulæ eſt.

Generum ſubalternatim poſitorum, nihil prohibet eaſdem eſſe differentias.

Hęc poteſt intelligi de generibus, quorum vnum eſt ſub altero, & debet intelligi de conſtitutiuis omnibus, & aliqua diuiſiua, vt dixi: & iſte videtur ſenſus Ariſt. nã hoc probat, quia quæ dicuntur de ſuperiori, dicuntur de inferiori: at de ſuperiori conſtitutiuæ per ſe dicuntur, & diuiſiuæ ſub diſiunctione, ſcilicet corpus eſt animatum vel inanimatum, vt vult Alber. dixit autem negatiue. Nihil prohibet, iudicio meo, propterea quòd non ſemper genus ſuperius habet conſtitutiuas, quando eſt generaliſſimum. Simpl. vult, quòd hæc prior pars, ſcilicet nihil prohibet diuerſorum generum, &c. ſit de generibus, quorum vtrunque eſt ſub tertio. quæ aliquando habent eandẽ diuiſiuã ſed non ſemper, vt dixi in tertio notabili ſeu fundamento.

Quod ſequitur vero.

Sit de alijs, quorum vnum eſt ſub altero.

Hoc aſſerit Simpl. propter illud verbũ [nihil prohibet.] quod videtur non aſſerere ſemper differentias eſſe eaſdẽ, de conſtitutiuis vero ſemper eſt. Iſta doctrina vera eſt, ſed mihi videtur textui non poſſe adaptari: nam quod ſequitur, reddit cauſam præcedentis, ſcilicet propterea vnum genus ex poſitis ſubalternatim habet differentias alterius, quia quæ dicuntur de ſuperiori, dicuntur de inferiori, quod non valet, niſi de illis, quorum vnum eſt ſub altero: dixit autem, nihil prohibet, propter cauſam aſſignatam ſuperius.

Incomplexorum in decem prædicamenta diuiſio.

Cap. IIII.

Eorum quæ ſecundum nullam complexionem dicuntur, vnumquodque aut ſubſtantiam ſignificat, aut quantum, aut quale, aut ad aliquid, aut vbi, aut quando, aut ſitum eſſe, aut habere, aut agere, aut pati. Eſt autem ſubſtantia quidem,

dem, vt in figura dicatur, vt homo, equus. Quantum autem, vt bicubitum, tricubitum. Quale, vt album, grammaticum. Ad aliquid, vt duplum, dimidium, maius. Vbi vero, in foro, in lyceo. Quando autem, vt heri, ſuperiore anno. Situm vero eſſe, vt iacet, ſedet. Habere autem, vt calceatum eſſe, armatum eſſe. Agere vero, vt ſecare, vrere. Pati, vt ſecari, vri. Singula igitur eorum quę dicta ſunt, ipſa quidem ſecundum ſe in nulla affirmatione dicuntur, vel negatione: horum autem ad ſe inuicem complexione affirmatio, vel negatio fit. Omnis .n. affirmatio, aut negatio videtur vel vera, vel falſa eſſe: eorum autem, quæ ſecundum nullam complexionem dicuntur, nullum neque verum, neque falſum eſt: vt homo, album, currit, vincit.

Nota. Hic Ariſt. incomplexa in decem genera ſuprema diſtinguit: nec mireris, quòd voces diuidat & rerum exempla ponat: hic enim non abſolute, & per ſe de vocibus agitur, de rebus enim præcipue, quæ per voces explicantur eſt intentio, propterea voces in ordine ad res, primo diuidit, poſtea rerum exempla ponit.

Expoſitio textus. Diuiditur ergo ens reale ſimplex, quod voce incomplexa ſignificatur, in decem genera, quorum primum eſt ſubſtantia, vt homo, animal, & reliqua, quæ manifeſta in ipſo capite ſunt: horum ſingula probat Ariſt. non eſſe propoſitiones, quamuis ex eis poſſint fieri ꝓpoſitiones, quia nullum per ſe ſignificat vere, aut falſe, quod eſt ꝓprium propoſitionũ: quæ .n. dicit ſubſtantiam per ſe, quantitatẽ per ſe, qualitatem per ſe, & reliqua, nihil dicit verũ, aut falſum: quamuis vnum alteri componendo, vel ea quæ ſunt in vnoquoq; inter ſe coniungẽdo, propoſitiones quis poſſet facere.

Nota. Multæ poſſent hic graues, & difficiles quæſtiones moueri, ſcilicet An ens vniuocum eſſet ad iſtam decẽ genera? an plura ſint prædicamenta q̃ decem? quali diſtinctione inter ſe diſtinguantur? an res ſpiritiuales ad prædicamenta referãtur? an concreta potius quam abſtracta collocentur in prædicamento? & alia huiuſmodi quę prętermitto, quia harum maiorem partem, in particulari prædicamentorum enarratione diſcutiam: alia poſt ipſorum traditionem differam: reliqua, quę materiã tranſcendunt, in proprium locum reſeruabo: interim vero aliqua de ipſo ente in cõmuni breuiter adnotabimus, quantum hoc loco ſatis eſt.

QVÆSTIO PRIMA.

Quod ens non ſit genus nec vniuocũ, ſed analogum ad decem prædicamenta, eſt ſententia Ariſtotelis.

PRImum, ens nec eſſe genus, nec vniuocum ad decem iſta genera, ſed analogũ. Vnde diuiſio non eſt generis in ſpecies, nec vniuoci in vniuocata, ſed analogi in analogata.

In primis ens non eſt genus: hoc enim docet clare Ariſt. 3. Met. c. 3. tex. 10. huius ratio eſt conſideranda. Pro qua eſt notandum, ꝙ genus habet differentias, per quas diuiditur, & determinatur ad ſpecies: hæc autem eſt natura generis, & differentiæ, ꝙ de natura generis non eſt differentia, ſicut nec de natura differẽtiæ eſt genus, animal enim vt animal non eſt rationale, nec rationale, vt rationale eſt animal: aliàs vnũ non contraheret alterum: ſemper eñ contrahens eſt diuerſum à contracto, ſicut forma eſt alia materia, & animalia à corpore. Ex his eſt argumentũ Ariſt. ſi ens eſſet genus, per aliquam differentiam limitaretur ad inferiora, ſed nulla talis pōt eſſe, ergo non eſt genus. Minor probatur, quia differẽtia, vt talis, differt à genere, at nihil pōt eſſe differentia, quòd non ſit ens, quia ens eſt tam latum, vt quicquid aliquid eſt, ens ſit. Secundo nec eſt ens vniuocũ ad decem genera: hæc eſt Ariſto. 4. Meta. c. 2. & ꝓbatur. Vniuocum dicit aliquã naturam communem multis, ſed decem ṕdicamenta non conueniunt in aliqua vna natura communi, vt expreſſe dicitur 12. Met. c. 4. & propterea, ſi conuenirent in tali natura, differentiis differrent, at nulla poteſt eſſe talis differentia entis, vt diximus, ergo

non vniuoce de illis prædicatur: ex quibus ſequitur decem prædicamenta eſſe decem genera, & naturas ſupremas, quę in nulla natura ſuperiori conueniunt, propterea, quòd ſe ipſis differunt, & ſimplices naturæ, & non compoſitæ ex genere, & differentia ſunt, quod docet expreſſe Ariſt. 8. Meta. c. 6. tex. 16. & dicuntur primo diuerſa, quia in nullo conueniant: vt dicit 10. Meta. c. 5 tex. 12. conuenientia enim in ente eſt communitas nominis ſeu conceptus formalis, non rei. Tertio, Ens eſt Analogũ ad decem iſta genera: hoc eſt Ariſtotelis. 4. Meta. c 2.

In quo autem eius Analogia conſiſtat, non eſt facile determinare. Eſt reuocãdum in memoriam id quod ſupra diximus, ſcilicet Analogum à cauſa ſignificare vnum intrinſece, reliqua vero extrinſece in ordine ad illud, vt ſanum dicitur animal habens ſanitatem, à qua vrina dicitur ſana, quia eius eſt ſignum: medicina ſana, quia ipſius eſt cauſa: ita ens ipſum p ſe ſubſtantiam dicitur, reliqua catenus ſunt entia, quatenus ad ſubſtantiam referuntur, & aliquid ipſius ſunt; quantitas enim dicitur ens, quia eſt menſura ſubſtantiæ: qualitas, quia modus ſubſtãtiæ: & reliqua ſimiliter, quod pulchre docuit Ariſt. 4. Meta. c. 2. in principio, cuius verba ſunt Ens multipliciter dicitur, ſed totum ad vnũ principium: quædam enim quoniã ſubſtantiæ, entia dicuntur: quædam quoniã paſſiones ſubſtantiæ: quædam, quoniam via ad ſubſtãtiam, aut corruptiones, aut priuationes, aut qualitates, aut effectiua, aut generatiua ſubſtantiæ. hęc Ariſt. & hoc eſt, quod dici ſolet, ens per prius dicitur de ſubſtantia, per poſterius de accidenti: ſed an iſta analogia ſit cauſæ efficientis, aut finalis, aut materialis, aut formalis, non eſt Logici diſcurere, ſed Metaphyſici, cuius eſt ex ſe ſe naturam entis inueſtigare.

Secunda pars de Prædicamentis.
Cap. V. de ſubſtantia.

SVbſtantia autem eſt, quæ proprie, & principaliter, & maxime dicitur, quæ neque de ſubiecto aliquo dicitur, neque in ſubiecto aliquo eſt: vt quidam homo, & quidam equus.

2 Secundæ autem ſubſtantiæ dicuntur ſpecies in quibus eæ, quæ principaliter ſubſtantiæ dicuntur, inſunt: & hæ quidem, & harum ſpecierum genera, vt quidam homo in ſpecie quidem eſt in homine, genus vero ſpeciei animal. Secundę igitur hæ ſubſtantię dicuntur: vt eſt homo, atque animal.

3 Manifeſtum eſt autem ex ijs, quę dicta ſunt, quòd eorum quę de ſubiecto dicuntur, neceſſe eſt & nomẽ & rationem de ſubiecto prædicari: vt homo de ſubiecto quodam homine dicitur, prędicatur etiam & nomen: hominem .n. de quodam homine prædicabis, & ratio quoq; hominis de quodam homine prædicabitur: quidam .n. homo & homo eſt, & animal: quare & nomen & ratio de ſubiecto prædicabitur. Eorum vero quæ in ſubiecto ſunt, in plurimis quidem neq; nomen, neq; ratio prędicatur de ſubiecto: in aliquibus autem nomen quidem nihil prohibet prædicari aliquando de ſubiecto, rationem vero impoſſibile eſt, vt album cum in ſubiecto ſit corpore, prædicatur de ſubiecto: dicitur enim corpus album, ratio vero albi nunquam de corpore prędicabitur.

4 Alia vero omnia aut de ſubiectis dicuntur primis ſubſtantijs, aut in ſubiectis eis ſunt. Hoc ãt manifeſtũ eſt ex ijs, quæ per ſingula proponuntur, vt animal de homine prędicatur: ergo & de quodam homine animal prædicabitur: nam ſi de nullo quorundam hominum, neque

omnino

omnino de homine. Rurſus, color in corpore eſt, ergo & in quodã corpore. Nam, ſi non in aliquo eſſet ſingulorum, nec omnino in corpore. Quare alia omnia aut de ſubiectis primis dicuntur ſubſtantiis, aut in ſubiectis eis ſunt.

Non ergo exiſtentibus primis ſubſtantiis, impoſſibile eſt aliquid aliorum eſſe.

Secundarũ vero ſubſtantiarum, magis ſubſtantia eſt ſpecies, quàm genus: propinquior enim eſt primę ſubſtantiæ. Si quis .n. aſſignet primam ſubſtantiam quid eſt, euidentius & conuenientius aſſignabit ſpeciem, quã genus aſſignans, vt hominẽ quendam aliquis aſſignans, manifeſtius aſſignabit hominẽ, quàm animal aſſignẽs: illud .n. proprium magis cuiuſdam hominis, hoc aũt cõius: & cum quandam arborem aſſignauerit, manifeſtius aſſignabit aſſignando arborẽ, quam plantam. Amplius, primæ ſubſtantiæ, ideo quòd aliis omnibus ſubiiciuntur, & omnia alia vel de ipſis prædicantur, vel in ipſis ſunt, propter hoc maxime ſubſtantię primę dicuntur. Quemadmodum ãt primę ſubſtantiæ ad alia omnia ſe habent, ſic & ſpecies ad genus ſe habet. ſubiicitur .n. ſpecies generi, genera .n. de ſpeciebus prędicantur: ſpecies autem cum generibus non conuertuntur. Quare & ex his ſpecies genere magis ſubſtantia eſt.

6 Ipſarum vero ſpecierum, quæcunque non ſunt genera, nihil magis alterum altero ſubſtantia eſt: nihil .n. familiarius aſſignabis de quodam homine, hominem aſſignando, quam de quodã equo, equum. Similiter ãt & in primis ſubſtantijs nihil magis alterum altero ſubſtantia eſt: nihil enim magis quidam homo ſubſtantia eſt, quàm quidam bos. Merito igitur poſt primas ſubſtantias ſola aliorum omnium ſpecies, & genera ſecundæ ſubſtantiæ dicuntur. Sola enim hæc, eorum quæ prędicantur, primam ſubſtantiam indicant: quendam enim hominem ſi quis aſſignauerit quid eſt, ſpeciem quidem quam genus aſſignando, familiarius demonſtrabit: & manifeſtius faciet hominem aſſignando, quam animal: aliorum vero omnium quidquid aſſignauerit quis, aſſignabit extranee: velut album, aut currit, aut aliud quodcunque talium aſſignans. Quare merito hæ ſolæ aliorum ſecundæ ſubſtantiæ dicuntur. Amplius, primę ſubſtantię, eo quòd aliis omnibus ſubiiciuntur, & omnia alia de illis prædicantur, vel in ipſis ſunt, propriiſſimę ſubſtantię dicuntur: ſicut autem primæ ſubſtantiæ ad alia omnia ſe habent, ita genera & ſpecies primarum ſubſtantiarum ad reliqua omnia ſe habent: de his enim reliqua omnia prędicantur: quendam enim hominem dices grammaticum eſſe: ergo & hominem, & animal grammaticum dices: ſimiliter autem & in aliis.

Commune aũt omni ſubſtantiæ 7
eſt in ſubiecto nõ eſſe. Prima nanq; ſubſtantia nec in ſubiecto eſt, nec de ſubiecto aliquo dicitur. Secundarum vero ſubſtantiarum conſtat quidẽ etiã ſic, quòd nulla eſt in ſubiecto: homo .n. de ſubiecto quidem

dem quodam homine dicitur, in ſubiecto vero non eſt: neque enim in quodam homine homo eſt: ſimiliter autem & animal de ſubiecto quidem dicitur quodam homine: non eſt autem animal in quodam homine. Amplius, eorum quę in ſubiecto ſunt, nomen quidem de ſubiecto aliquando nihil prohibet prædicari, rationem vero impoſſibile eſt: ſecundarum vero ſubſtantiarum de ſubiecto & ratio prędicatur, & nomen: rationem enim hominis de quodam homine prædicabis, & animalis ſimiliter: quare non erit eorum ſubſtantia, quæ ſunt in ſubiecto. Non eſt autem proprium ſubſtantiæ hoc: ſed & differentia eorum eſt, quæ non ſunt in ſubiecto: bipes enim & greſſibile de ſubiecto quidem quodam homine dicitur, in ſubiecto vero non eſt, neque enim in homine eſt bipes, neque greſſibile. Ratio quoque differentiæ de illo prædicatur, de quocunque ipſa differentia dicitur: velut ſi greſſibile de homine prædicatur, & ratio greſſibilis de homine prædicabitur: eſt enim homo greſſibilis.

8 Non conturbent autem nos ſubſtantiarum partes, quæ ita ſunt in toto, quaſi in ſubiecto ſint: ne forte cogamur eas non eſſe ſubſtantias confiteri: non enim ita ea quæ ſunt in ſubiecto dicebantur, quaſi vt partes ineſſent alicui.

9 Ineſt autem ſubſtantijs & differentijs omnia vniuoce prædicari. Omnia enim quæ ab his prædicata ſunt, aut de indiuiduis prędicătur, aut de ſpeciebus: à prima namque ſubſtantia nulla eſt prædicatio: de nullo enim ſubiecto dicitur. Secundarum vero ſubſtantiarum ſpecies quidem de indiuiduo prędicatur: genus vero & de ſpeciebus, & de indiuiduis: ſimiliter ăt & differētię & de ſpeciebus, & de indiuiduis prædicantur. Et rationem quoq; ſuſcipiunt primę ſuaſtantię ſpecierũ, & generũ, & ſpecies generis: quęcunq; enim de prędicato dicuntur, eadem & de ſubiecto dicentur. Similiter ăt rationem differētiarũ ſuſcipiunt & ſpecies, & indiuidua, vniuoca autem erant, quorũ & nomen commune eſt, & ratio eadem. Quare omnia quę à ſubſtătijs & differentiis ſunt, vniuoce prędicantur.

Omnis autem ſubſtantia videtur hoc aliquid ſignificare. In primis igitur ſubſtantijs indubitabile, & verum eſt, quòd hoc aliquid ſignificant, indiuiduum enim & vnum numero eſt quod ſignificatur. In ſecundis vero ſubſtantijs videtur quidem ſimiliter appellationis figura hoc aliquid ſignificare, quădo quis dixerit hominem vel animal: non tamen verum eſt, ſed magis quale aliquid ſignificant: neque enim vnum eſt quod ſubiectum eſt, quemadmodum prima ſubſtantia: ſed de multis homo dicitur, & animal. Non autem ſimpliciter quale quid ſignificat, quemadmodum (nihil enim aliud ſignificat album, quam qualitatem) at ſpecies & genus circa ſubſtantiam qualitatem determinant, qualem enim quandam ſubſtantiam ſignificant. plus autem in genere determinatio fit, quă in ſpecie. dicens enim animal, plus comple- 10

plectitur, quam qui hominem.

11 Ineſt autem ſubſtantijs nihil illis eſſe contrarium. Primæ .n. ſubſtantiæ quid erit cõtrarium, vt cuidam homini, vel cuidam animali? at vero nec homini,nec animali aliquid eſt cõtrarium. Non eſt autem hoc ſubſtantię proprium: ſed etiam multorum aliorum vt quantitati: bicubito. n. vel tricubito nihil eſt contrarium,at vero nec decem, nec alicui talium. Niſi forte quis multũ pauco dicat eſſe contrariũ, vel magnũ paruo. determinatorũ vero quãtorum nullũ nulli eſt contrarium.

12 Videtur autem ſubſtantia non ſuſcipere magis & minus. Dico autem, non quod ſubſtantia non eſt à ſubſtantia magis & minus ſubſtantia (hoc enim dictum eſt quod eſt) ſed quòd vnaquęque ſubſtãtia hoc ipſum quod eſt, non dicitur magis & minus, vt ſi eſt eadem ſubſtantia homo,non erit magis & minus homo, neque ipſe ſeipſo, neque alter altero,non enim ea alter altero magis homo: ſicut eſt album alterum altero magis & minus album: & bonum alterum altero magis & minus bonum: ſed & ipſum ſeipſo magis & minus dicitur,vt corpus cum ſit album, magis nunc album eſſe dicetur quam prius: & cum calidum ſit, magis & minus calidum dicitur. ſubſtantia vero non dicitur magis neque minus: nihil enim homo magis nunc homo quã prius dicitur: neque aliorum quicquam, quæcunque ſubſtantię ſunt. Quapropter non recipiet ſubſtantia magis & minus.

13 Maxime vero proprium ſubſtantię eſſe videtur, cum vnum & idem numero ſit, contrariorum ſuſceptiuum eſſe: quale in alijs quidẽ non habet quiſquam quod proferat tale, quęcunque non ſunt ſubſtantię: quod cum ſit vnum numero, ſuſceptibile contrariorum ſit, velut color, qui eſt vnus & idem numero, non dicitur albus & niger, neq; eadem actio & vna numero praua & ſtudioſa: ſimiliter autem & in aliis, quæcunque non ſunt ſubſtantiæ. Subſtãtia vero, cum vnum & idem numero ſit, ſuſceptiua contrariorũ eſt, vt quidam homo cum vnus & idem ſit, aliquando quidem albus, aliquando ſit niger,& calidus & frigidus, & prau⁹ & ſtudioſus, in aliis autem nullis aliquid tale videtur. Niſi quis forſitam inſtet,dicens orationẽ & opinionem contrariorum eſſe ſuſceptibilia. eadẽ enim oratio vera, & falſa videtur eſſe, veluti ſi vera ſit oratio, ſedere quempiam, eo ſurgente ipſa eadem falſa erit. ſimiliter autem & de opinione: ſi quis enim verum putet aliquem ſedere,ſurgente eo,falſo putabit,eandem de ipſo opinionem habens. Sed ſi quis & hoc ſuſcipiat, tamen modo differt. Nam ea, quæ in ſubſtantiis ſunt, ipſa quidem mutata ſuſceptibilia ſunt contrariorum, frigidum enim ex calido factũ mutatur (alteratur enim) & nigrum ex albo, & ſtudioſum ex prauo: ſimiliter autẽ & in aliis vnumquodque eorum mutationem ſuſcipiẽs, ſuſceptibile contrariorum eſt. Oratio autem & opinio, ipſa quidem immobilia omnino perſeuerant: cum vero res mouetur, contraria

circa ipſa fiunt: oratio namque eius quòd ſedeat aliquis, permanet eadem: cũ vero res mota ſit aliquando quidem vera, aliquando autem falſa dicitur, ſimiliter autem eſt in opinione. Quapropter ſaltem modo proprium ſubſtantię eſt, vt ſecundum mutationem ſuiipſius ſuſceptibilis ſit contrariorum. Si quis autem recipiat etiam hęc, orationem & opinionem ſuſceptibilia eſſe contrariorum, non eſt hoc verum. Oratio namque & opinio, non eo quòd ipſa aliquid recipiant, contrariorum ſuſceptibilia eſſe dicuntur: ſed eo quòd circa alterum aliqua paſſio facta ſit. nã eo quòd res eſt, aut non eſt, eo etiam oratio uera uel falſa eſſe dicitur, non eo quòd ipſa ſuſceptibilis ſit contrariorum, ſimpliciter enim à nullo, neque oratio, neque opinio mouetur, quapropter non erunt ſuſceptibilia contrariorum, cum nulla contrarij ſit paſſio in eis facta. Verum ſubſtantia eo quòd ipſa contraria recipiat, hoc ſuſceptibilis eſſe contrariorum dicitur, languorem enim & ſanitatem ſuſcipit, & candorem & nigredinem: & unumquodque talium ipſa ſuſcipiendo contrariorum ſuſceptibilis eſſe dicitur. Quapropter proprium erit ſubſtantiæ, hoc, cum unum & idem numero ſit ſecundum ſuiipſius mutationem, ſuſceptibilem contrariorum eſſe. De ſubſtantia quidem hæc dicta ſint.

Cur de ſubſtantia prius egerit Ariſt. & quid per ſubſtantiam intelligit, quotque modis ſumatur.

. Merito Ariſt. prius de ſubſtantia, quã de alio quouis genere tradidit: eſt enim ſubſtantia in qua omnia alia inſunt, atque ſuſtentantur, tanq̃ in ſubiecto, propterea de ea tanq̃ de cõi omniũ ſubiecto oportuit primo loco tractari. Præterea, quia eſt prior natura alijs, ut docet Ariſto. 7. Meta. c. 1. ſubſtantia enim in ſua natura à nullo dependet accidenti, at omnia accidentia ab ea dependẽt, ab ea igitur incepit tanquã de priori: hęc duplex ratio eſt Ammo. & Boet.

Sed quæ ſit iſta ſubſtantia, de qua modo eſt ſermo, non eſt facile explicare: prætermiſſis igitur diuerſis multorum diuiſionibus ſubſtantiæ, quæ non mihi plene videntur rem attingere, ſic mihi apparet eſſe diſtinguendum.

Subſtantia primo modo ſumitur, pro eſſentia cuiuſque rei, quæcunque ſit, ſiue eius, quæ ſubſtantia dicitur, ſiue accidentis, quo pacto in definitionibus ſuperioribus vſurpabatur de vniuocis, & ęquiuocis.

Secundo modo pro eo omni, quod non eſt in ſubiecto, & hoc modo eſt quoddam ens diſtinctum contra accidens, & ſic tripliciter ſumitur. Vno modo pro ſimplici quadam ſubſtantia ſeparata à materia, quales ſunt angeli, quæ intelligentiæ dicuntur, & Deus glorioſus, & hanc ſubſtantiam ponit 12. Meta. c. 2. Secundo dicitur ſubſtantia ens ſenſibile, ita vt omnia entia ſenſibilia, & partes eorum dicantur ſubſtantiæ, & ſic manus eſt ſubſtantia, & pes, & corpus, anima, forma, materia, compoſitum, hoc modo ſumitur. 5. Meta. c. 8. in principio.

Tertio modo ſtrictius ſumitur ſubſtantia, pro compoſito ſenſibili ſingulari, & ipſius prædicatis in quid, quo pacto 5. Met. c. 8. in fine ſumitur, & ſic nec pes, nec manus, nec anima, nec corpus ſubſtantia dicuntur, ſed indiuidua ipſa compoſita, & eorum prædicata, in quid: hoc igitur modo ſumitur in præſenti: & notum eſt, Ariſtotelem in præſenti per primam ſubſtantiam intelligere cõpoſitum ſingulare, per ſecundas vero ſubſtantias ipſa prędicata in quid compoſitorum.

Sunt ergo quatuor gradus ſubſtantiæ, Primus eſſentia cuiuſque rei. Secundus ſubſtantia immaterialis. Tertius ſubſtãtia ſenſibilis in communi, vt ad compoſita, & oẽs partes, & prædicata ſe extendit. Quartus pro cõpoſito, & p̃dicatis in quid ipſius ſumpta ſubſtantia: & ſic ſecundũ mentem Ariſt. in primam, & ſecundam diuiditur.

Eſt

Nota. Eſt prætérea aduertendum, quòd ſubſtantia dicitur à duplici proprietate. Prior eſt ſubſtare accidentibus, & eſſe ſubiectum in quo: altera eſt, ſubſtare ſuperioribus, & eſſe ſubiectum de quo. Prior eſt communis omni ſubſtantiæ, ſcilicet ſingulari, & ſpeciei, & generi ſupremo, omnia enim hæc ſubſtant accidentibus: at poſterior omnibus ineſt, præter generaliſſimam, quod nullius eſt ſubiectum de quo, cum nõ habeat ſuperius vniuocum eſſentiale. His breuiter adnotatis ad ipſius textus interpretationem accedamus.

1 Subſtantia autem, quæ proprie & principaliter, & maxime dicitur.

Ariſt. diuiſione quadam in primam & ſecundam ſubſtantiæ ſubintellecta ipſam primam deſcribit. ſ. quæ nec de ſubiecto aliquo dicitur, nec in ſubiecto aliquo eſt. Prior pars denotat eius ſingularitatem: ſecunda pars eius eſſe. ſ. non eſſe accidens, ſed ſubſtantiam, eſt enim idem: ac ſi dicat, eſt ſubſtantia ſingularis, vltimum ſubiectum de quo alia dicuntur, & in quo alia ſunt.

1. Nota. Hic noſcere oportet, quare Ariſt. primam hanc ſubſtantiam proprie principaliter, & maxime ſubſtantiam vocauerit, Proprie poteſt vno modo dici, contra id, quod improprie eſt, & ſic vſurpant multi, inter quos Alber. tract. 2. c. 2. ad differentiam ſubſtantiæ, quæ ſumitur pro eſſentia cuiuſque. ſ. accidentis, & ſubſtantiæ, ſic. n. improprie accidens dicitur ſubſtantia: at Sanct. Thom. opuſc. 48. c. 3. ſumit, & bene, proprie, quaſi per ſe, & non per aliud, nec ab alio: prima enim ſubſtantia per ſe ſubſtat accidentibus, reliqua vero per primam: eo enim homo eſt albus, quia quidã homo eſt albus: dicitur principaliter ſubſtantia, quia omnia accidentia per prius inſunt ei, & ipſa eſt, quæ ſubſiſtit, ſecundę vero in ea ſubſiſtunt. Dicitur maxime ſubſtantia, quia ſubſtat omnibus, eſt enim ſubiectum non ſolum accidentium, ſed de quo omnia alia ſuperiora prædicantur.

Nota. 2. Oportet ſecundo noſcere ex Ammon. quòd duplici ex cauſa negatiue definim⁹. Prior eſt propter maximam rei perfectionem, qua excedit alia omnia illius generis, nec tamen ipſa in ſe manifeſta eſt: quo pacto Deũ deſcribimus dicẽtes, nec eſſe leonẽ, nec animal, nec corpus, nec angelũ, ſed his aliquid præſtãtius. Poſterior eſt pp imperfectionem tantam rei, quæ à cunctis in illo genere ſuperatur: quo pacto dicit materia pª non eſt ignis, non eſt aqua, nõ eſt leo, non eſt planta, non eſt aliquod compoſitum, eſt enim his omnibus imperfectior ſubſtantia: iſta autẽ deſcriptio primæ ſubſtantiæ eſt propter perfectionem in ſuo genere, ipſa enim eſt, quæ in ſubſtandi ratione cuncta excedit.

Quamuis autem iſtæ definitiones per negationem dentur, non tamen eſt intelligendum eſſe puras negationes, ſed habẽt aliquid ſecum poſitionis: prima enim ſubſtantia eſt quædam ſenſibilis natura, quæ nec de ſubiecto dicitur, nec in ſubiecto aliquo eſt. Nota. 3.

Secundæ autem ſubſtãtiæ dicuntur ſpecies. 2

Deſcribit, quæ ſecundæ ſubſtantiæ dicantur, eaſque dicit ſpecies, & genera eſſe harum primarum. ſ. in quibus hæ primæ ſubſtantiæ inſunt. Dicit autem, in quibus primæ inſunt, ne decipiamus exiſtimantes omnes ſpecies, & genera ſubſtantias ſecundas eſſe, non enim ſunt, niſi ſolum illæ ſpecies, & genera, quæ de primis, tanq̃ de ſubiecto prædicantur. Hic poſſet ſtatim dubium ſuboriri, quomodo ſi prima ſubſtantia in nullo ſubiecto eſt, dicitur ineſſe in ſpeciebus? Ad quod facile reſpõdeo, quãdo primæ ſubſtantiæ in ſuperioribus inſunt, non inſunt, vt in ſubiecto, hic. n. eſt modus exiſtendi accidentis, qui nulli ſubſtantiæ competit, at dicuntur ineſſe in ſuperioribus tanquam in quadam vniuerſali forma, comprehendente, & concludente multa.

Manifeſtum autem ex his. 3

Hic Ariſt. oſtendit qualiter ſecũdæ ſubſtantiæ ſe habent ad primas: & ſimiliter, qualiter reliqua accidentia, quorum eſt ſubiectum: dicitque, ex his, quæ capite 2. præcedenti dicta ſunt, eſſe manifeſtum, has ſecundas prædicari ſecundum nomen, & rationem de primis, cum dicantur de eis tanquam de ſubiecto; at dici de ſubiecto eſt eſſentialiter prædicari, quando non ſolum nomen rei, ſed etiam definitio competit ſubiecto: quidam enim homo eſt

eſt homo, & eſt etiam animal rationale: at accidentia non ſic ad primam ſubſtantiã ſe habent, ſed multa nec ſecundum nomẽ, nec ſecundum rationem, ideſt definitionẽ prædicantur: aliqua vero ſecundum nomẽ prædicantur quidem, nulla tamen ſecundum rationem. Illa, quæ nec ſecundum nomen, nec ſecundum rationem prædicantur, ſunt, vt omnes ferè dicunt, abſtracta accidentium, quorum nomina, & definitiones de ſubſtantia non prædicantur: nec enim dices, homo eſt albedo, nec homo eſt color diſgregatiuus viſus.

Sed licèt hoc verum ſit, melius videtur cum Ammonio dicendum, iſta quæ nec ſecundum nomen prædicãtur, eſſe aliqua accidentia, quorum nullum eſt nomẽ impoſitum ad ſubſtantiam denominandã, vt virtus eſt in anima, à qua dicitur virtuoſa, & huiuſmodi ſunt alia multa. Ea vero, quæ ſecundum nomen prædicantur, ſunt concreta, quæ de ſubſtantia prædicari valent.

Dubium primum. Contra hoc, dubium poſſet occurrere: non enim videtur ſolum nomen in accidẽtibus prædicari, cum etiam definitio ſecundum illud nomen prędicetur, dicitur enim homo eſt albus, & homo eſt coloratum diſgregatiuum viſus, quæ eſt definitio albi. Ad hoc Reſpon. Alber. tract. 2. huius c. 3. Definitio quidem concreti accidentis prædicatur de ſubiecto, ſed non vt definitio. i. quæ explicet naturam ſubiecti: hoc eſt autem prædicari ſecundum rationem de aliquo, quòd definitio ſit eſſentialis ei, de quo dicitur, at definitio albi æque extrinſece prædicatur de homine, ſicut ipſum nomen albi. Hic autem debes aduertere, accidentia & ſecundas ſubſtantias cõparari ad primam, de qua accidentia nulla ſecundum rationem prædicantur: nam ſi accidentia ad ſua inferiora conferantur, abſque dubio de eis ſecundum nomen & rationem, tam concreta, quàm abſtracta prædicantur: vt enim iſta eſt eſſentialis, homo eſt animal, ita & iſta, album eſt coloratum, & albedo eſt color, vt dicitur 2. Top. c. 7.

4 Alia vero omnia aut de ſubiectis dicuntur.

Facta collatione ſecundarum ſubſtantiarum, & accidentium ad primam ſubſtantiam, quantum ad prædicationem, modo ea, quantum ad depẽdentiam à prima ſubſtantia comparat, eorumque dependentiam quaſi æqualem ponit. ſ. quòd tam ſecundæ ſubſtantiæ omnes, quàm accidentia à prima ſubſtantia dependent; licèt cũ diſcrimine: ſubſtantiæ enim ſecundæ dependent, quia de ea, vt de ſubiecto dicũtur: accidentia, quia in ea, vt in ſubiecto ſunt: quod manifeſtat, nam homo de quodam homine dicitur & animal de homine, ergo & de quodam homine: aliter enim, de quodam non diceretur, cum non ſit homo ſeparatus: ſimiliter accidens, color. n. eſt in corpore, ergo & in quodam corpore: ex quibus infert, Cum iſta omnia à prima dependeant, ſublatis primis nihil aliorum, ſiue ſecundarum ſubſtantiarum, ſiue accidentium remanebit.

Dubitatur primo. Hoc enim videtur expreſſe contradicere Porphyrio cap. vltimo, vbi dicit. omnibus indiuiduis ſublatis, nõ auferetur ſpecies, nec ablatis ſpeciebus omnibus auferetur genus. Et præterea, quia videtur argumentum fieri à negatione inferioris ad negationem ſuperiorum: qui eſt ineptus modus argumentandi, cum ſuperius ſit prius. **Dubium.**

Reſpon. cum Alberto. tract. 2. c. 4. naturæ iſtæ genericæ, & ſpecificæ, quæ ſunt ſecũdæ ſubſtantiæ dupliciter poſſunt cõſiderari: vno modo, ſecundum talem naturę gradum, quem dicunt, vt animal, ſecundum naturam ſenſitiuam; homo ſecundũ naturam humanam, & reliqua. Secundo poſſunt conſiderari ſecundum vltimam perfectionem ſuam, quæ eſt exiſtere, & habere eſſe extra intellectum: hæc antem exiſtentia eſt ſingularum, vnde tales naturæ non exiſtunt perfectæ, niſi in ſingularibus, ſecundum ſe enim non ſunt exiſtentes niſi per intellectũ. Hinc patet reſponſio, corruptis ſingularibus iſtis ſubſtantiæ, quæ dicuntur primæ ſubſtantiæ, manent quidem genera & ſpecies, ſecundum ſuam peculiarem naturam, ſed imperfecte, quia non ſunt niſi per intellectum, & hoc dicebat Porphyrius tamen quo ad ſuam perfectionem vltimã, ſcilicet exiſtentiam non manent; nulla enim illarum exiſtet citra primam ſubſtantiam ſingularem.

Ad argumentum. Reſpondet Albertus bene, non eſſe argumentum à negatione inferioris, ſed talis modus argumentandi

di à deſtructione omnium primarum ſubſtantiarum tenet, per locum à ſufficienti partium enumeratione.

5 Secundarum vero ſubſtātiarum magis eſt ſubſtantia ſpecies.

Tres ſubſtantiarum cōparationes Ariſt. facit: primam, inter ſecundas ſubſtantias ſcilicet ſpecierum cum generibus: ſecundā inter ipſas ſpecies æquales quarū vna non eſt genus: tertiam, inter primas ſubſtātias: ſtatuit ergo, primo inter ſecundas, magis eſt ſubſtantia ſpecies, quàm genus. Hāc duplici ratione patefacit, & probat: prior ſumitur ex priori ſignificatione ſubſtantiæ ſcilicet pro prædicato in quid ipſarum primarum ſubſtantiarum, argumentum huiuſmodi poteſt proponi: Subſtantia dicitur prædicatum in quid primæ, ergo quod magis in quid prædicatur, magis erit ſubſtantia: ſed ſpecies eſt magis quid indiuidui quam genus, ergo illa eſt magis ſubſtantia. Probat minorem: ſi quis enim quærat de quodā homine, quid eſt: diſtinctius reſpondetur per ſpeciem, ſcilicet eſt homo, quam animal & ratio eſt clara, quia homo dicit rationale, quod non dicit animal: & ſemper inferiora plura habent, quam ſuperiora, quia ſuperaddunt differentias. Sed nota vnum, quòd dixit, diſtinctius reſpondere per ſpeciem, confuſius per genus: vt intelligas, genus & ſuperiora includere etiam omnia quæ ſunt in inferioribus, ſed in potentia & confuſe inferiora vero diſtincte, & in actu: perfectius autem eſt actu cōtinere, quam potentia: & diſtincte continere quam confuſe.

Primum dubium. Obiicies, Species non continet diſtincte naturam, cum id ſit munus definitionis. Dico, quòd ſpecies ſi ad definitionem comparetur, cōfuſum dicitur, at ad genus quid diſtinctum eſt: propterea Ariſtoteles dicit diſtinctius reſpondere per ſpeciem, quam per genus. Poſterior ratio eſt, Eo prima ſubſtantia maxime ſubſtātia dicitur, quia omnibus ſubſtat, & ſubſtantiis ſecundis, & accidentibus, ſed poſt primam pluribus ſubſtat ſpecies, quàm genus, quia & ſubſtat omnibus, quibus genus, & ipſi generi, ergo erit magis ſubſtantia.

Secūdum dubium. Hic forte dubitabis, quare cum ſpecies magis ſit ſubſtantia quàm genus, & genus inferius quàm ſuperius, non multiplicantur ſubſtantiæ, vt ſpecies ſit ſecunda, genus tertia, & ſuperius quarta vſque ad generaliſſimum. Pro hoc aduerte, quòd ratio primæ ſubſtantiæ hæc eſt, quòd ſit vltimū ſubiectum, de quo omnia alia prædicantur: & in quo omnia alia ſunt: ratio vero ſecundæ ſubſtantiæ eſt, eſſe prædicatum in quid primæ: & omnium aliorum eſſe ſubiectum in quo, ſcilicet accidentium, Cum igitur hæc ſit ratio ſubſtantiæ ſecundæ, quæ poſtea magis, vel minus ſit in quid, pluribus, vel paucioribus ſubſtet, cum hanc rationem non mutet, non multiplicabit ſubſtantias ſecundas, vt albedo vt quatuor, albedo vt octo eiuſdē ſpeciei ſunt, quia iſte exceſſus non mutat rationem albedinis: magis enim & minus ſub eadem ratione non variant ſpeciem.

Ipſarum vero ſpecierum quæcunque non ſunt genera &c. 6

Hic ſit comparatio inter ipſas ſpecies inter ſe, & non ſumit inæquales ſpecies: nam ſi vna genus eſt altera non; quæ genus eſt, minus eſt ſubſtantia, quam altera. Sed cōferuntur ſpecies æquales ſub eodem genere, & ſic dicitur, vna non eſt magis ſubſtantia quam altera: quod probat: non enim magis in quid vna ſpecies de ſuo īdiuiduo prædicatur, quàm altera de ſuo: ita enim bene reſpondetur per hominem, ſi quæratur, quid eſt quidam homo; quā per equū, ſi quæratur de quodam equo. Vltimo comparantur primæ ſubſtantiæ inter ſe, eadem ratione vna non eſt magis ſubſtantia, quā altera. Ex his colligit rationem, quare ſecundæ ſubſtantiæ dicantur ſubſtantiæ, nō autem accidentia. Ad quod dicit illas vocari ſubſtantia, propter duo. Primo quia ſunt in quid de prima. Secundo quia ſubſtant omnibus accidentibus: alia vero prædicata non ſunt de natura primarum, nec ſubſtant aliis.

Dubitatur primo. Subſtantia ſecunda nempe ſpecies, & genera, ſunt priora indiuiduis: ergo dicenda erant potius ſubſtantiæ primæ, & indiuidua ſecundæ. Reſpon. dupliciter. Primo, ſecundum Boet. *Dub. primum.*

Quamuis illæ naturæ generum & ſpecierum ſint priores, tamen indiuidua ſunt primo cognita. quia ſenſibus ſubſtant: ppterea primo eſt nomen eis ſubſtantiæ impoſitum: ac ideo primæ ſubſtantiæ dicūtur.

Secundo

Secundo reſpõ. ex Alber. tract. 2. c. 3. quòd iſtæ naturæ dupliciter poſſunt conſiderari: vno modo ſecundum ſe, & vt ipſorum indiuiduorum principia ſunt, & ſic priores ſunt: altero modo, vt prædicata quædam ſubſtantialia ſunt, ſcilicet genera, & ſpecies, & ſic poſteriora ſunt, vniuerſale enim poſterius eſt; & cum ſic in præſenti conſiderentur, merito ſecundæ ſubſtantiæ dicuntur, quia poſteriores ſunt, ſcilicet ab ipſis primis abſtractæ.

7 Commune autem omni ſubſtantiæ &c.

Hæc eſt poſterior pars huius capitis, in qua Ariſtoteles, poſtquam quid prima, & ſecunda ſubſtantia, & quo modo inter ſe, & adinuicem ſe habeant, explicuit, quaſdam ipſius ſubſtãtiæ proprietates aſſignat, quæ loco deſcriptionis cuiuſdam habent: non enim iſta generaliſſima aliter definiri queunt. Eſt igitur prima proprietas. Omni ſubſtantiæ conuenit, non eſſe in ſubiecto: hanc dupliciter manifeſtat, primo in ipſis primis, & ſecundis inductione quadam, ex earum deſcriptionibus. Nam prima eſt, quæ neq; eſt in ſubiecto, nec de ſubiecto aliquo dicitur. Secunda, quæ dicitur de ſubiecto, ſed non eſt in ſubiecto. Secundo probat de ipſis ſecundis, quia maior eſt in his difficultas, cum per ſe non exiſtant. Ea, quæ in ſubiecto ſunt, non prædicantur ſecundum rationem: at omnes ſecundæ ſubſtantiæ ſecundum nomen, & rationem prædicantur, ergo in ſubiecto non ſunt. Subdit, hoc non ſolum ſubſtantiis, ſed etiam differentiis commune eſſe: cum enim hæ ſecundum nomen & rationem prædicentur, in ſubiecto non ſunt.

Primum Dubium. Poſſet quis dubitare, Cum hoc ſit proprium ſubſtantiis, quare vocatur commune? Reſpon. cum Ammonio. Proprium duo habet: & conuenit ſoli, & conuenit omni: igitur reſpectu eorum, quibus omnibus competit, commune eſt, vt commune eſt omni homini eſſe riſibilẽ, licèt aliorum collatione ſit proprium. Ita in præſenti, omni ſubſtantiæ commune hoc eſt, ſed illi proprium, quia non ineſt accidentibus.

Secũdum Dubium. Dubitatur ſecundo. Nam videtur aſſerere differentias non eſſe ſubſtantias: dicit enim non ſolum hoc ſubſtantiæ proprium eſt, ſed etiam differentiis, vbi differentiam à ratione ſubſtantiæ ſeparare videtur. Dico breuiter ad hoc (poſtea. n. in quæſtione quadam circa hoc caput, latius hoc diſputabitur) quòd differentia quo ad rem ipſam ſubſtantia eſt, quoad modum vero eſt ueluti accidens, quia ſe habet ad modum qualitatis, vt ſuperius diximus: genus vero & Species, & prima ſubſtantia, & quo ad rem, & quo ad modum, vt ſubſtantia ſunt: nam genus, & ſpecies in quid prædicantur. Cum autem hic de ſubſtantia non ſolum quo ad rem, ſed quo ad modum etiam tractetur, quia modus prædicandi ſimul attenditur, differentia non reputatur ſimpliciter ſubſtantia.

Neque uero nos ſubſtantiarum partes. 8

Hæc ſecundum Ammonium, & Simplicium, continuantur cum præcedentibus, vt ſit ſermo de differentiis, quæ cum partes ſint, poſſent alicui videri non eſſe ſubſtantiæ: quod remouet Ariſto. dicens eſſe ſubſtantias: quia in ſubiecto eſſe, non eſt eſſe in aliquo, vt illius partem, ſed eſſe in aliquo, non tanquam partem: at differẽtia eſt pars Specierum, propterea accidens non eſt. Boet. vero, & Alber. hoc intelligũt de partibus integrantibus, & de materia & forma, quas aliquis poſſet exiſtimare non eſſe ſubſtantias: cum nulla eorum fuerit habita ratio. Hoc remouet Ariſtoteles dicẽs eſſe ſubſtantiam, non autem accidens: quia accidens non ineſt tanquam pars, & vtraq; eſt congrua expoſitio.

Eſt tamen notandum duplex diſcrimen inter partes has, & accidentia. Primo hæ partes componunt vnicam naturam, aut vnum totum per ſe, vt materia cum forma vnam facit naturam, & manus, caput, ac reliqua, vnicũ faciunt totũ: at accidentia nec inter ſe, nec cum ſubiecto vnicam rem, aut totum per ſe faciunt. Secundo, partes iſtæ integrantes, & nomen, & rationem, a toto, in quo ſunt, accipiunt: manus. n. à toto abſciſſa nõ eſt ſimpliciter manus, nec caput ſimiliter ratio partis eſt, ſecundum quam ſuum exercet munus, & officium: at partes extra totum ſuũ munus non habent: ergo non habent ſuam rationem, & formam extra totum: Accidens vero ſeparatum, **Nota.**

paratum, & ſuum nomen, & ſuam retinet rationem, & formam: albedo enim ſeparata, ita eſt albedo ſicut ea quæ in ſubiecto eſt.

9 Ineſt autem ſubſtantijs, & differentijs.

Hæc eſt ſecunda proprietas ſubſtantiarum, quæ etiam differentiis competit, vt omnes de primis vniuoce prædicentur. Probatur. Quæcunque ſecundum nomen & rationem prædicantur, vniuoce prædicantur, ſed ſecundæ ſubſtantiæ ſecundum nomen & rationem, ſimiliter & differentiæ prædicantur, ergo vniuoce. Huius rationis primo loco ſecundum morem ſuũ ponit minorem, poſteriori vero maiorem. Hic breuiter nota, differencias non habere propriam definitionem quidditatiuam, cũ ex genere, & differentia non componantur, ac propterea ſimplices conceptus dicuntur: habent tamen quandam deſcriptionem, per quam illarum natura explicatur, & ſecundum hanc de prima ſubſtantia prædicantur.

10 Omnis autem ſubſtantia videtur hoc aliquid ſignificare.

Hæc eſt tertia proprietas. Omnis ſubſtantia videtur hoc aliquid ſignificare: ſed non ſignificat, nam ſecunda quale quid potius ſignificat. Eſt aduertendum, quòd hoc aliquid dicitur natura per ſe ſubſiſtẽs & nullo modo in alio: qualia ſola eſſe ſingularia ſubſtantiæ, credidit Ariſtoteles: Plato vero, vt diximus, exiſtimabat naturas vniuerſales per ſe ſubſiſtere extra ſingularia, propterea eas hoc aliquid opinabatur: Ariſtoteles vero non, niſi in ipſis ſingularibus exiſtere, ita tamen, vt ſint eorum eſſentia: ac ob id, vt intelligamus has naturas vniuerſales non per ſe exiſtere, ſed in ſingularibus, vocat qualitates: at ne decipiamur, exiſtimantes ſic eſſe in ſingularibus, vt eorum ſint accidentia, cum ſint ipſorum ſubſtantia, vocat qualitates ſubſtantiales. Inde eſt, quòd nomina primarum ſubſtantiarum, hoc aliquid ſignificãt: at nomina ſecundarum quale quid: dicit tamen, quod videntur ſignificare hoc aliquid figura appellationis, id eſt modo ſignificandi nominis, quod cum abſolutum ſit, ſignificat rem illam per modum ſubſiſtentis, cum tamen vere per ſe non ſubſiſtat niſi in ſingularibus.

Ineſt autem ſubſtantiis, nihil illis eſſe contrarium. 11

Hæc eſt quarta proprietas ſubſtantiæ, ſcilicet, Subſtantiæ, nec primæ, nec ſecundæ quicquam eſt contrarium: hoc autem non ſolis ſubſtantiis, ſed etiam quantitatibus ineſt, quibus nihil eſt contrarium: vt enim homini, animali, Petro, nihil eſt contrarium, ita ternario, bicubito, nihil eſt contrarium. At quia poſſet quis obiicere, magnũ & paruum ſunt quantitates, tamen vnum alteri contrarium eſt. Reſp. quamuis admittatur id, ſcilicet illa eſſe quantitates, quod reliquit tractandum in prædicamento quantitatis, tamen hoc ſaltem eſt certum, quantitatibus determinatis nihil eſſe contrarium: vocat autem quantitates determinatas, ipſas ſpecies quantitatis, vt eſt ternarius, quaternarius, linea, corpus, quæ contraria non habent: magnum & paruũ ſunt determinata, cum modo vni ſpeciei, modo alteri inſint: ſimiliter, quia quod magnum eſt, alterius collatione paruum fit: nec eſt certa ratio, in qua magnitudo, vel paruitas conſiſtat.

Dubitatur primo. Quomodo ſubſtantia non habeat contrarium, ignis enim & aqua contraria ſunt, & tamen ſunt ſubſtantiæ. Præterea omne, quod corrumpitur, à contrario corrumpitur, at ſubſtantiæ corrumpuntur: ergo à contrarijs ſuis. Præterea, quia ita diſtant inter ſe homo & leo, ſicut calidum, & frigidum, ſed hæc ſunt cõtraria: ergo & illa. primum Dubium

Pro huius difficultatis diſſolutione oportebit conſiderare, quæ dicantur contraria. Tria autem neceſſaria ſunt, vt aliqua dicantur contraria. Primum; quòd ſub eodem ſint genere: quæ enim ſub diuerſis generibus, vel prædicamentis ſunt, non contraria, ſed diuerſa dicuntur. Secundo, quòd ſint formę poſitiuæ, quando enim alterum priuatiuum quid eſt, non dicuntur contraria, propter quod cæcitas, & viſus contraria non ſunt: hæc tamen duo non ſufficiunt, nam homo & equus hæc duo habent, non tamen contraria ſunt. Eſt tertium neceſſarium, quòd mutuo inter ſe pugnent, & agant circa idem ſubiectũ, à quo vnum mutuo alterum expellat, vt calor à manu expellit frigiditatem. Iſta autem actio fit ſecundum ipſas formas, vel ea, ex fundamentum.

quibus

quibus fiunt, vt calor ſecundũ ſe pugnat cõtra frigiditatem: & albedo, & nigredo agũt per qualitates ex quibus intrinſecæ fiunt.

Reſponſio ad dubiũ. Ex his facile erit reſpõdere, Ignis enim & aqua ſecundum ſe, & ſubſtantiam ſuam non ſunt contraria, ſed ſecundum qualitates, quas habent. ſ. calorẽ, & frigiditatem, quibus mutuo pugnant inter ſe. Similiter ad ſecundum qd corrumpitur nõ corrumpitur niſi per qualitates contrarias, ex quibus conſtat. Ad tertium dicitur, non quæcunque, & ſi diuerſa inter ſe ſint, contraria dici. ſed ea, quibus illa tria inſunt: hæc autem reperiuntur in calido, & frigido, nõ autem in homine, & equo: propterea illa ſunt contraria, non autem hæc. Hæc ſufficiant, reliqua enim ſunt phyſica & Metaphyſica.

12 Videtur autem ſubſtantia non ſuſcipere magis.

Proponit quintam proprietatem ſubſtãtiarum, omnium ſcilicet non ſuſcipere magis, aut minus: non enim vnus homo eſt magis homo, quàm alius, nec quàm ipſemet, ſicut vnum eſt magis album, aut calidum, quàm aliud, aut quã ipſummet erat in alio tempore. Hanc proprietatem cum præcedenti Ariſtoteles nõ probat, quia ſunt alterius ſcientiæ, hic autem ſupponuntur, vt Logicus habeat aliquem effectum, per quem vtcunque aſcendat ad cognitionem ſubſtantiæ. Hæc autem proprietas etiam ineſt quantitati, non enim quantitas ſuſcipit magis, vel minus: ſemper enim iſta cõiuncta ſunt, ſuſcipere magis, vel minus, & habere contrarium.

Dubium primum. Poſſet quis obiicere. Superius dictum eſt, vnam alia magis ſubſtantiam eſſe: quõ modo dicitur, non ſuſcipere magis, aut minus? Reſpondet Ariſtoteles ſubſtãtiam dupliciter poſſe conſiderari. Vno modo, vt ſubſtat, & aliorum eſt ſubiectum, & ſic ſuperius dictum fuit, ſuſcipere magis; vna enim pluribus ſubiicitur quàm alia. Altero modo conſideratur ſecundũ ſe ipſam, & naturam per potentiam: & ſic in præſenti aſſeritur, non ſuſcipere magis, non enim homo in ſe, animal in ſe, magis, aut minus patitur.

13 Maxime vero proprium ſubſtantiæ eſſe videtur.

Vltima proprietas eſt. Subſtantia vna numero, ſcilicet indiuidua & ſingularis eſt ſuſceptiua contrariorum, ideſt recipit in ſe contraria, non ſimul, ſed modo vnum, modo alterum: vt vnus, & idem homo, modo calidus, modo frigidus, modo albus, modo niger eſt. Dicit autem, quòd vna numero, & ſingularis ſubſtantia recipit contraria, nam accidens vnum genere contraria habet, vt color in communi album continet, & nigrum: ſed non vnus & idem color ſingularis albus eſt, & niger. Hæc proprietas eſt maxime ſubſtãtiæ propria, non enim vlli accidenti competit, ſed ſoli ſubſtantiæ. Obiicit autem contra hoc Ariſtoteles: nam videtur, hoc etiam poſſe accidenti competere, nam iſta eadem propoſitio, Petrus ſedet, Petro ſedente, eſt vera, eadem, Petro ſurgente, eſt falſa: verum autem & falſum contraria ſunt: ſimiliter & opinio qua cogito Petrum ſedere, modo eſt vera, modo falſa. Reſpon. Ariſt. hoc diſcriminis eſſe: nam ſubſtantia recipit cõtraria in ſe ipſa, & ipſamet mutatur ex vno in aliud in ſe ipſa: at propoſitio, & opinio 1 quando modo vera, modo falſa dicitur, non recipit aliquam mutationem in ſe, ſed ab extrinſeco ab eo, quòd res mutatur vel ſic eſt, aut non eſt, dicitur vera, aut falſa. Si quis enim exiſtimet propoſitionem in ſe mutari, falſum putat: vnde ſaltẽ hoc modo, ſcilicet per mutationem in ſe contraria ſuſcipere ſoli ineſt ſubſtantiæ, & ipſius eſt maxime proprium.

QVÆSTIO PRIMA.

De diuiſione ſubſtantiæ, ac primo qualis ea ſit diuiſio ſubſtantiæ in primam & ſecundam.

AEquum eſt, vt ea, quæ caput exponentes adnotanimus, maiori examine, & diligentia perpendamus. Et primum diſſerendum occurrit de diuiſione ſubſtantiæ, in primam, & ſecundam. Deinde, quòd ſit genus generaliſſimum in prædicamẽto ſubſtantiæ, Tertio de tota ipſius prædicamenti diuiſione, ſeu coordinatione.

Igitur primo videamus, qualis ſit illa diuiſio ſubſtantiæ, in primam, & ſecundã. Argumenta in contrarium. Obiicitur ergo primo contra eam. Vel eſt diuiſio generis in ſpecies, vel totius in partes, vel æquiuoci in æquiuocata: nõ enim

apparet

apparet, an ſit aliqua ex aliis diuiſionum modis: ſed quòd nulla ex ſupra dictis ſit, probatur. Primo, nō eſt generis in ſpecies, quia ſpecies inter ſe non ſic ſe habēt, quòd vna ſit in alia, nec quòd vna corrupta, corrumpatur alia: at ſecundæ ſubſtantiæ ſunt in primis, & deſtructis primis deſtruuntur.

Secundo, nec eſt totius in partes: nā partes totius, vt docet Ariſt. 2. lib. de partibus anima. c. 1. ſunt in duplici differentia: quædam ſimilares, quæ dicuntur homogeneę, quia inter ſe, & cum toto, ſunt eiuſdem rationis, & nominis: vt partes vnius oſſis, quarum ſingulæ os ſunt, & rationem oſſis habent: & partes carnis: & partes aquæ. Aliæ ſunt partes diſſimilares, quæ eterogeneæ dicuntur, quæ eandem cum toto rationem & nomen non habent: vt manus, caput, pes: quæ neque inter ſe, nec cum toto idem habent nomen, & rationem. Hæc igitur diuiſio non eſt totius in partes ſimilares, quia partes ſimilares, vt dictum eſt idem protſus nomen & rationem inter ſe cum toto habent: at prima ſubſtantia, & ſecunda diuerſum nomen, & diuerſam habent definitionem. Nec eſt in partes diſſimilares: nam cum totum in partes has diuiditur, vna non continet aliam: at prima continet ſecundam. Præterea totum partibus diſſimilibus nomen non impartit: at prima ſubſtantia & ſecunda, dicuntur ſubſtantia: caput vero, aut manus, non dicitur animal.

Præterea, nec eſt æquinoci diuiſio in æquiuocata, quam Simplicius, & Porphyrius, & Boet. non diuiſionem, ſed enumerationem cenſent eſſe dicendam. Probatur quòd nō ſit talis. Aequiuocatis nihil pręter nomen eſt commune: at hic non ſolū eſt commune nomen, cum omnibus ſit cōmune ſubſtantijs, non eſſe in ſubiecto: ergo non eſt diuiſio ęquiuoci.

Prima opinio.

Propter hoc multiplex argumentum, Ammo. exiſtimat non eſſe aliquam diuiſionem ex prædictis, immo nullam eſſe diuiſionem, ſed quendam ordinem enumeratorum: ſicut qui numerat principia orationis, dicit: primę ſunt litteræ, ſecundæ ſyllabæ; tertiæ dictiones: & ſicut qui numerat diſcumbentes, iſte eſt primus, ille eſt ſecundus: ita hæc eſt quædam enumeratio conſtitutorum in prædicamēto ſubſtantię.

Secunda opinio.

Fuit ſecunda ſententia Alber. tract. 1. huius. c. 3. quem ſequitur Caietanus, qui ſuſtinet diuiſionem hanc eſſe analogi, in analogata. Illud enim eſt analogum quod per prius vni, quàm alteri ineſt: at eſſe ſubſtantiæ prius primæ, quæ maxime ſubſtantia eſt quàm ſecundæ ineſt.

Tertia opinio.

Tertia ſententia fuit doctorum Louānienſium. Dicunt enim, diuiſionem eſſe accidentis in accidentia, ſicut qui diceret; alborum, aliud dulce, aliud frigidū, aliud amarum: ita ſubſtantiarum, ideſt eorum, quę ſubſtāt, & ſiunt ſubiecta, quoddam eſt vniuerſale, ſcilicet ſecunda ſubſtātia: quoddam particulare, ſicut prima ſubſtantia.

Quarta opinio.

Quarta ſententia fuit Burlei, in pręſenti, hanc eſſe diuiſionem ſubiecti in accidentia: ſicut animalium, aliud album, aliud nigrum, aliud medio colore ſe habens: ita natura per ſe, & non in alio ſtans, alia eſt vniuerſalis, alia particularis: accidit enim naturę, quòd ſit vniuerſale, vel particulare.

Quinta opinio.

Vltima ſententia eſt quorundam Neotericorum, hanc eſſe diuiſionem generis in ſpecies.

Primum fundamē.

Circa huius determinationem proponam aliquot fundamenta, quæ vice etiam concluſionum eſſe poterunt, quibus propoſitæ quęſtioni ſatisfaciemus.

Sit primum fundamentum. Triplex eſt ſubſtantia ſenſibilis, vt docetur 2. de Anima c. 1. & 7. Meta. c. 3. quędam materia, quędam forma, quędam compoſitum: vt in animali, corpus eſt materia, anima forma, totum ipſum eſt compoſitum, ſimiliter in alijs.

Ex hac triplici ſubſtantia, dubium eſt, quæ hic ab Ariſt. conſideretur. Boethus Grecus, quem refert Simplicius hoc capite ſupra, prima verba exiſtimauit hic Ariſtotelem conſiderare compoſitum, & materiam. Ratio eius erat: quia illa deſcriptio primę ſubſtantię non ſoli indiuiduo, ſed etiam materię competit: hęc enim nec eſt in ſubiecto, nec dicitur de ſubiecto: forma vero, quia erat in materia, credidit annumerandam inter illa, quę ſunt in ſubiecto, velut accidentia.

At Simpli. Porphy. Ammon. Boet. & Arabes ſolam compoſitam ſubſtātiam hic inter primas, & ſecundas collocant, ſubſtantia enim vtraque compoſita eſt. Quorum

um ratio eſt, quia hic agit de ſubſtantia ſenſibili, nota, & manifeſta: at materia eſt obſcuriſſima, nec ſatis de ea conſtabat. Poſſet etiam ſecundo dici, quòd hic tractat de ſubſtantia, vt ſubiicitur in prædicationibus, tam accidentalibus, quàm ſubſtantialibus at talis eſt compoſita, non enim ſubiicitur, nec prædicatur, ſecundum prædicationem prædicamenti, niſi compoſitum.

Nec argumentũ Boæthii quicquã valet: in illa enim definitione eſt aſſumendum id, quod notum eſt & propriè ſubſtat: ſed id eſt compoſitum, & natura perfecta ſenſibilis, quæ nec eſt in ſubiecto, nec dicitur de ſubiecto. Hoc igitur compoſitum dupliciter ſumitur, vno modo in particulari: ſcilicet hic homo, hæc planta, hoc animal, & talia ſunt primæ ſubſtantiæ: altero modo in vniuerſali, homo, planta, animal, & hæc dicuntur ſecundæ ſubſtantiæ.

Secũdum fundamẽtum.

Secundum fundamentum eſt: Vnicum compoſitum non habet niſi vnicam formam, & materiam: habet tamen plurimas operationes, & proprietates communicatas, & procedentes ab illa forma: verbi gratia, homo eſt per ſe, eſt quantus, viuit, mouetur, augetur, nutritur, ſentit, diſcurrit: ſimiliter & reliqua: inter has quædam reperiuntur communiſſimæ, quę non ſolum illi rei, ſed multis inſunt: quædam minus communes: quædam adhuc minus: & tandem quædam illi ſoli conuenientes: verbi gratia, eſſe per ſe non ſoli homini, ſed omnibus ineſt ſubſtantiis: viuere, augeri, non omnibus, ſed plantis: ſentire, nõ plantis, ſed animalibus: at diſcurrere, ſoli homini: ſed hæc adhuc omnibus indiuiduis humanis conueniunt: at quędam alię ſunt quæ huic vni ſoli, non alteri inſunt; vt illæ conditiones indiuiduantes, de quibus ſuperius diximus.

Ex hoc patet quaſdam eſſe rei operationes, ſeu proprietates, quibus aliis rebus cõmunicat: quaſdam quibus de eis differt: verbi gratia, in hoc, quod eſt, per ſe eſſe, cõmunicant ſubſtantiæ illæ inferiores cum intelligentiis: ſed differunt in quantitate: in hac autem communicat homo cum lapidibus inanimatis, ſed differt in nutritione. & vita, in qua cum plantis conuenit: à quibus per ſenſum differt: in ſenſu cum brutis participat, ſed differt per rationem.

Hoc ſuppoſito, philoſophi conſiderantes vnicam rem tot habere operationes: variis nominibus eam ſignificant: quorum ſingula talem rem ſignificant, vt in ea peculiaris quædam operatio inuenitur: verbi gratia, quia homo, per ſe ſtat, dictus eſt ſubſtantia: quia quantitatem habet, corpus: quia nutritur, viuens: quia ſentit, animal: quia ratiocinatur, homo. Omnia autem hæc nomina in vno vnicam tantum naturam in eo ſignificant, ſed non eadem ratione, ſed ſecundum diuerſas operationes in eo inuentas: non quòd talia nomina operationes ipſas ſignificent. (ſignificant enim rem ipſam, & eius ſubſtantiam), ſed ſunt impoſita ad ſignificandam ſubſtãtiam ex diuerſis operationibus, & proprietatibus, q̃ in ea ſunt: vt inferius dicemus.

Sed hic eſt ſummopere aduertendũ: cũ quædam operationes ſint, quibus multa conueniant: quædam, quibus differant, aliis tamen conueniant; nomina, quæ à talibus operationibus ſumuntur, etiam aliquibus conuenient, & erunt communia: alia etiam differentia, & quibuſdam peculiaria: verbi gratia; animal dicitur omne quod ſentit: rationale, quod ſolum diſcurrit, viuens, quod nutritur. Vnde omnia huiuſmodi communia ſunt, quia ſubſtantiam non vnius rei ſolius, ſed multarum ſignificant: & iſtę ſunt ſecundæ ſubſtantiæ: inter quas, quædam ſunt genera, quædam ſpecies, quædam differentiæ: genera ſunt illa, quæ ſumuntur ab operationibus pluribus, rebus ſpecie diſtinctis, conuenientibus ſecundum quòd eis conueniunt. Differentiæ quæ ſumuntur ab operationibus, quibus quędam ab aliis differunt. Species, quę ſumuntur ab vtriſque & his, quibus differunt, & his, quibus conueniunt: ſpecies enim genus, & differentiam continet.

Tertium fundamẽtum.

Sit tertium fundamentum ex ſancto Thom. 1. p. q. 13. ar. 8. & q. 18. ar. 2. Sæpe nomina ſignificant aliquam rem, & imponuntur ad ſignificandũ ab aliqua rei proprietate, quam non ſignificant. Vnde aliud eſt, quod ſignificant, aliud, à quo imponitur ad ſignificandum: verbi gratia, lapis ſignificat rem talem, ad quam ſignificandã fuit impoſitum, ab hac proprietate, quòd lædat pedem, non tamen tale nomen hanc ſignificat proprietatem, ſed rem illam, quę ſubſtantia eſt: ita fit in hoc nomine ſubſtantia: ſignificat enim quandam eſſentiã & naturam,

& naturam, quę per ſe eſt.i.non in ſubiecto: non quòd nomen hoc talem ſignificet proprietatē, ſed illam naturam abſolute ſignificat, licèt ab hac proprietate fuerit impoſitum: at quia de iſta natura ſecundum ſe loqui non poſſumus, quia occulta eſt, per hanc proprietatem manifeſtamus, per ſe eſſe, ſiue ſubſtare: & dicimus ſubſtātiam eſſe naturam, cui hoc ineſt, quod per ſe ſit, idest non in ſubiecto.

Hæc autem poteſt dupliciter conſiderari. Vno modo primę intentionaliter ſ. per ſe eſſe, vt ſubſtantia ſit natura, quæ per ſe eſt: & tunc dicitur ſumi primę intentionaliter. Altero modo, ſecundę intentionaliter: vt per ſe eſſe, ſeu ſubſiſtere, idem ſit, quod eſſe ſubiectum: & tunc ſubſtantia dicitur ſecundę intentionaliter: & vtroque modo adhuc dupliciter: primo, pro natura quacunq; quæ ſubſtat, iam ſimplici, quam compoſita; altero modo, pro natura compoſita, quæ ſubſtat, vt hic ſumitur apud Ariſtotelem.

Prima cōcluſio: His ſuppoſitis vnica concluſione reſpondemus. Quamuis omnes illæ ſententiæ veræ ſint, varia conſideratione, tum diuiſi, tum membrorum diuidentium; ſicut eas ſupra explicuimus: tamen ad mentem Ariſtotelis placet ſententia Alberti: hic enim conſideratur ſubſtantia, idest natura compoſita ſub his proprietatibus, per ſe eſſe, quæ eſt primæ intentionalis, & ſubijci, quę eſt ſecundæ intentionalis: hæc autem talis ſubſtantiæ per prius ineſt primæ, quæ per ſe maxime eſt, & maxime ſubſtat: p poſterius aūt ſecundæ ſubſtantiæ competit: & ita erit diuiſio analogi in analogata.

QVÆSTIO II.

Quod ſit genus generaliſſimum in prædicamento ſubſtantiæ, et an complectatur Angelos & Deum.

Prima opinio. DVbitabis, quod ſit genus generaliſſimum in hoc prædicamento? Qui exiſtimant Angelos eſſe in hoc prædicamēto, ponunt ſubſtantiā pro generaliſſimo cōplectentē corpoream naturam, & ſpiritualē.

Secunda opinio. Qui vero eos à prædicamento reijciunt, ponunt corpus, ſiue ſubſtantiam compoſitam. igitur aliqui putant ſaltem ſecundū ſententiam Ariſtotelis intelligētias in prędicamento non poni: hic enim ex ſententia Ammonij, Simplicij, Boet. Porphyrij, Log. Tolet, & aliquorum aliorum, ſolū tractat de ſubſtantia compoſita ſenſibili.

Secundo. Præterea ſi eſſent in prædicamento, eſſent ex genere & differentia, eū vel tanquā prima ſubſtantia, vel tanquam ſecunda eſſent collocandæ: at ſecundū ſententiam Ariſto. vt videtur, intelligētię ſimplices ſunt, & actus puri. 8. Met. tex. 16. vnde docet Auerr. 2. cœli. Commen. 49. quæ habent genus, & differentiā eſſe compoſita ex materia & forma. Præterea.

Tertio ſi eſſent in prædicamento, ſubſtarēt accidentibus: at ſecundum Ariſt. nulli ſubſtant accidēti, vt ait in Metaphyſicis: ergo non ſunt ſubſtantia prædicamentalis: & ſic Auerr. 12. Meta. Com. 25. diſtinguit ſubſtantiam; quædam. n. habet accidens, vt ſenſibilis; quædam caret accidenti, vt intellectualis.

Quarto. Præterea 12. Meta. c. 5. aſſignās principia prædicamenti ſubſtantiæ, tanquam principia omnium aliorum prædicamentorum; ea ponit, materiam, formam, priuationem, à quibus intelligentiæ remotæ ſunt.

Quinto. Ariſtoteles 10. Metaph. text. 26. ait. Corruptibile & incorruptibile differunt genere. Cum ergo intelligentiæ ſint incorruptibiles, vr nullum genus eis poſſe eſſe commune cum corruptibilibus rebus.

Sexto. eodem libro 10. Tex. 12. Diuerſa, ait, genera ſunt, quæ differunt materia, nec habent mutuā tranſmutationē, vel quorū alia prædicamenti figura.

Septimo. Ariſt. 9. Meta. Textu 17. Æterna, ait, carent potentia: ſed genus eſt quid potentiale, ergo genus non eſt in æternis.

At hæc ſententia falſa eſt, & contraria vera, nempe Angelos, ſeu intelligentias in prædicamento ſubſtantiæ collocari, & eos ex genere & differentia compoſitos eſſe, & accidentibus ſubſtantes, in prædicamento poni, præter glorioſum Deum, qui nulli accidenti ſubiectus, totius compoſitionis eſt expers: vnde genus generaliſſimum erit, Subſtantia complectens corporea, & incorporea. Prima cōcluſio.

Hæc autem ſubſtantia, ne decipiaris, non eſt illa, quæ in primam & ſecundā diuiditur, ſed eſt vnum genus inter ſecundas ſubſtantias. Vnde ſubſtantia dupliciter capitur. Vno modo, pro perfecta natura, quæ ſubſiſtit per ſe, & ſubiectum eſt: Primum fundam.

& hæc diuiditur in primam & ſecundam; inter ſecundas eſt vna, quæ eſt genus generaliſſimum, quæ etiam vocatur ſubſtantia. Sed altero modo, ſcilicet natura perfecta per ſe, quæ eſt primum prædicabile, & principium eorum omnium, quæ tali linea cõtinentur. Non dixi naturam compoſitam, ſed perfectam, vt includerem intelligẽtias, non ſunt compoſitæ, ſaltem compoſitione phyſica.

Probatio concluſionis

Quòd autem intelligentiæ, ſeu Angeli in prædicamento ponantur; aſſerunt primo D.Tho. prima parte. q. 50. argu. 2. ad primum ponens eos compoſitos ex genere, & differentia. Item Simplicius ad Calcem Ante prædicamentorum. Idem Simpl. ad initium prædicamenti ſubſtãtiæ, ſoluẽs argumentũ Plotini aduerſus Ariſt. quod fecerat in primo tractatu de Generibus entis. cap. 1. & 2. & idẽ Plotinus eandem tribuit ſñiam Ariſt. eiſdem capitibus. Item Alexãder vt refert ter idem Simpl. in expoſitione prædicamenti ſubſtantiæ. Item Themiſtius in initio 5. Phyſic.

Et probatur his Ariſt teſtimonijs & rationibus, primo Ariſt. in 1. Phyſic. text. 15. argumentatur contra Parmenidem, qui dicebat, dari vnum tantum ens immobile & incorruptibile, & argumentantur hoc pacto. Si eſt vnum, ergo eſt in aliquo prædicamentorum; quoniam omne ens eſt in aliquo prædicamentorũ: loquitur aũt de ente incorruptibili, vbi vide Simplicium, Themiſtium, & Philoponum.

Idem Ariſto. 1. de anima, ait, Quærentẽ quid ſit anima, debere prius inquirere; in quo ſit genere: includit autem rationalẽ, vt videre eſt in tex. 7. & ita in 2. de anima tex. 5. concludit animam eſſe in prædicamẽto ſubſtantiæ, & tamen eſt incorruptibilis & ſpiritualis. Item ſi excluderentur intelligentiæ, maxime, quia incorruptibiles, pp illum textum Ariſt. corruptibile & incorruptibile differunt genere. Sed hæc ratio nulla eſt, nam etiam quantitas ſecundũ ipſos contrarium opinantes, Auerroem & alios, eſt incorruptibilis, & tamen ponitur in prædicamento. Item cœlum, aſtra, ſol luna, & dæmonia ſunt in prædicamento ſubſtantiæ, vt ait Ariſtot. in 5. Metaph. text. 15. & 7. Metaphy. text. 5. & octauo Metaphy. text. 1. & in his omnibus locis vide Alexandrum. Item materia prima, vt videre eſt in 2. de anima tex. 2. & octano Metaphyſi. text. 3. Item idem Ariſto. aliquoties diuidit ſubſtantiam in ſenſibilem, & inſenſibilem, vt in 12. Metaphyſi. tex. 5. agit autem de ſubſtantia prædicamentali, vt videre eſt in text. 2. de qua etiam dixerat in 8. Metaphyſic. text 1. eſſe in hoc prædicamento ſubſtantiæ: quod paulo antea diſtinxerat ab alijs: eſſe, inquam, quaſdam ſubſtantias conceſſas ab omnibus, & manifeſtas; quaſdam non conceſſas: has autem non conceſſas, intelligit ſpirituales, immobiles, & incorruptibiles, vt videre eſt in 6. Metaphy. tex. 1. & in 7. Metaph. tex. 5. & 6. Et in octauo Metaphyſi. & alijs etiam locis. Tandem in 12. Metaphyſic. text. 5. ait, ſubſtantias eſſe tres, vnam ſenſibilem corruptibilem: aliam ſenſibilem ſempiternam: aliam immobilem: de qua diſputat in toto poſtea libro, quærẽs quid ſit, num Mathematica entia, num formæ ſeu Ideæ, num intelligentię, quas vltimas, reiectis alijs, concludit dari, in text. 41. quærens deinde earum numerum vſq; ad textum 49.

Rationibus etiam ſic probatur. Primo: quia hæc eſt eſſentialis prędicatio, orbis lunæ eſt intelligentia; & intelligentia Martis, &c. ergo eſt prædicatio generis de ſpecie, vel de indiuiduis: non eſt antem analogum nomen intelligentia, ſicut ens, quia nõ cõuenit ratio intelligentię, vt intelligentia vni prius intelligentiæ: & per illam primam, alijs: ſicut ens, quod conuenit primo & ſimpliciter ſubſtantiæ, & alijs in ordine ad ſubſtantiam: ergo ſi eſt eſſentialis illa prædicatio: & ſuperioris de inferiori & nõ analogi; erit generis de ſpecie, vel ſpeciei de indiuiduo: ſi ergo ſunt ſub genere, & ſpecie: ergo ſunt in prædicamento. Confirmatiuis ſit, quia quotieſcunque aliqua multa participant aliquo vno ſine dependentia vnius ab alio; non tollitur vniuocatio: ſic eſt in Angelis, licèt enim habeant ordinem nobilitatis, non tamen cauſalitatis, quia non ſunt inuicem cauſæ.

Secundo intelligentiæ poſſunt definiri definitione eſſentiali: ergo conſtant genere, & differentia: atque ita erunt in prædicamento: vt definitio verbi gratia, eiit vnius intelligentiæ, hæc eſt intelligentia talis, puta motrix infimi cœli, vel ſecundi, vel tertij: nam conueniunt in hoc, quòd ſunt

ſunt intelligentiæ: & præterea diffe unt eſſentialiter inter ſe, quia vna non eſt altera: neque vna æque perfecta eſſentialiter atque altera. vbi autem eſt conuenientia eſſentialis & differentia eſſentialis, ibi eſt genus & differentia.

Tertio. Ex operationibus colligimus rerum eſſentias, vt antea dictum eſt ex Ariſtotele: ſed vbi videmus operationes naturales cōes rebus, ibi colligimus ſubſtantiam cōem quæ eſt principium talium operationum, vt verbi gratia, ex vegetatione colligimus in omnibus quæ vegetantur, ſubſtantiæ quoddam genus cōe, viuens: tatione cuius, primo & per ſe illa operatio conueniat. Et rurſus, cum naturales operationes rerum proprias videmus, in quibus differunt: vnde colligimus eſſentialē inter eas differentiam, quæ talis ſit operationis cauſa, principium, & origo. Iam vero in intelligentijs deprehendimus naturales operationes communes, videlicet intelligere, & mouere; & præterea differentes, videlicet tale intelligere, ſingularum proprium: nam haud dubie etiā ſecundū Ariſtotelem vna melius altera intelligit, & mouet hunc, vel illum orbem: ergo neceſſario conuincitur iſtis reſpondere ſubſtātiam genericam eſſentialem, & differentias eſſentiales, vnde iſtæ operationes primo, & per ſe naſcantur. Confirmatius idē fit, quia accidentia Angelorum ſunt vniuoca formaliter accidentibus intellectus noſtri: ſunt enim intellectiones, volitiones, qualitates: ergo & ſubſtantia ipſorū erit vniuoca cum ſubſtantia iſtorum inferiorum.

Quarto poſtremo. Intelligentiæ habēt aliquam potentiam, quia acceperunt eſſe à Deo, & inæquale eſſe, quibus vt ait Ariſto. lib. cœli. communicatum eſt eſſe his clarius, illis obſcurius.

Quinto. Item non ſunt omne ens, nec perfectiſſimum ens: ergo habent in ſua eſſentia entis negationem, & maiorem, & minorem per quæ differunt etiam intrinſece, & mouent motæ; immo hodie vno motu, eras alio, atque alio: ſed quæ habent potentiam, & actum, non ſunt omnino ſimpliciſſima: ergo ſunt compoſita, ſaltem ex actu & potentia eſſentiali: ſed quæ talia ſunt: collocantur ſub genere: ergo &c. ſed quia hæc Logici caput tranſcendunt, iſta ſint ſatis. Nunc ad argumenta cōtrariæ opinionis reſpondeamus.

Ad primum, negamus Ariſt. ſolum tractare de ſubſtantia ſenſibili. immo definitiones tam primæ, quā ſecundæ ſubſtātię, & cōia & propria ſubſtantiæ, conueniunt ſuo gradu etiam intelligentijs. **Ad primū**

Ad ſecundum cum Ariſt. ait, eſſe actus puros, & ſimplices, intelligit reſpectu compoſitionis phyſicæ: quia ſunt ſeparatę à materia, & ſine cōpoſitione, ex materia, & corporis denique omnis expertes: non aūr excludit compoſitionem Metaphy. ex genere & differentia: nec ſequitur, ſunt ſimplices, & puri actus, ergo carent omni genere, & differentia: quia quamuis ſint puri, tamen nō ſunt puriſſimi, nec ſimpliciſſimi: ſed alij ſunt puriores alijs, & ſimpliciores: quod manifeſte aſſeruit Ariſtoteles loco illo citato, lib. Cœli. cum aiebat, alijs communicatum eſt eſſe, his clarius, illis obſcurius. **Ad ſecundum.**

Ad Auerr dictum, dicimus eſſe falſum, ſi vt iacet, intelligatur: niſi velit dicere, quę habent genus, & differentiam, eſſe cōpoſita ex aliquo, tanquā materia, & aliquo, tanquā forma; vel illa eſſe cōpoſita ex materia & forma metaphyſica.

Ad tertiū rñdemus ſecundum Ariſt. nō ſuſcipere accidentia corruptiua, ſed bene perfectiua: vt cœlum, lumen. Item manifeſtum eſt, non poſſe Ariſto. intelligere de omni accidenti, nam ſuſcipiunt haud dubie reſpectus varios ad ſe inuicem, & ad orbem, & ad motum, ac ad effectus ſuos, quos faciunt, vel in ſe, vt ſubordinatę ſunt cauſæ, vel in alijs: & ſecundum nos ēt mutantur: ſed intelligit de accidentibus ſolū, abſolutis, vel de corruptiuis. **Ad tertiū**

Ad quartum reſpondemus, Ariſt. nō ibi tradere principia intelligentiarum, nec locum ibi fuiſſe, vt de eis ageret, ſed poſtea in libr. 12. Egiſſe autem primo de ſubſtantiæ ſenſibilis principijs, quia hęc apparet maxime ſubſtantia nobis: vt ipſe ait 2. de anima. cap. 1. vt per ſenſibilem poſſet ſub ſtantiam, ex motu inſenſibilem inueſtigare, vbi corporea magis ſubſtantiam vocat quam incorporea: & 7. Metaphy. c. 2. dum ait, corpora eſſe manifeſtiſſime ſubſtantias, ac merito de his primo egit, vt per ſenſibilem &c. vide ſenſum Ariſto. ac de his hactenus. **Ad quartum.**

H 2 Ad

Ad quintum. Ad quintum variæ illis locis Ariſtotelis extant expoſitiones, quarum ſingulæ ſatisfaciunt argumento. Igitur primo Reſpondeo cum diuo Thoma ibidem; intelligere Ariſtotelem, genus phyſicum, ideſt materiã, cum ait. Incorruptibile & corruptibile differunt genere, atque ita differũt genere, ideſt materia. Secundo Caietanus reſpondet primo capite, de analogia nominum, ac dicit differre genere phyſico, ideſt, ſecundum eſſe perfectius, non abſolute ſecundum rationem importatam à genere, ideſt, perfectius ibi eſſe genus, quam hic; non tamen nullum ibi eſſe genus. Tertio illis verbis, corruptibile & incorruptibile differunt genere, vt videtur, hoc ſolum vult Ariſto. ac ſi quis diceret alterabile & inalterabile differunt genere. Generabile & ingenerabile differũt genere ideſt continent ſub ſe diuerſorum prædicamentorum, & generum diuerſorum res: quia aliquæ res ſunt incorruptibiles in ſubſtantia, in quantitate, in qualitate, ac ſimiliter aliquæ corruptibiles in ſubſtantia, qualitate, &c. Quarto, tandem ſi quis recte conſideret, probabile admodum eſt, ibi Ariſto. per genus intelligere ſpeciem. Hic enim erat eius ſcopus. Nã tex. 24. & 25. proxime præcedentibus, dixerat differentiam ſpecificam fieri per contrarietatem. Deinde in hoc textu 26. quærit: An corruptibile, & incorruptibile faciant differentiam ſpecificam: & dicit facere ſpecificam; quòd ſint vel eſſentiæ, vel fluant ex eſſentia. Quare ait, Plato errabat, quia hominem corruptibilem eiuſdem ſpeciei ponebat cum Idea; cum differant non ſolum ſpecie, ſed etiam genere. homo. n. eſt ſub animali, ideæ vero ſub incorruptibile: atque ita ſolum hoc habetur ex eo loco, ſpecie differre, ex fine, & ſcopo, ac progreſſu diſputationis Ariſtotelis.

Ad ſextum reſpondeo non ſolum velle Ariſtotelem illa eſſe diuerſa genera quæ non habent materiam cõmunem, vel quæ non habent trãſmutationem: alias homo, & equus differrent genere, quia non transmutantur: & alia quæ habent materiam communem non differrent genere, vt quantitas & qualitas, quod eſt falſum, & exemplum Ariſtotelis, de ijs quæ differunt prædicamenti figura, non ideo allatum ab eo fuit, quaſi nulla alia genere differrent; ſed quia id erat manifeſtiſſimum: & ita id, exempli illius ſolius cauſa, allatum fuit.

Ad ſeptimum reſpondeo. Carent potentia phyſica, & de ea ibi intelligit Ariſt. nõ autem de potentia Metaphyſica, qualis eſt generis: nam hanc habent, vt oſtẽdimus. Erit ergo genus generaliſſimum prædicamenti ſubſtantiæ, Subſtantia finita, complectens: corpoream, & incorpoream, ita vt ſolus Deus benedictus ſimpliciſſimus excludatur nec cõtineatur in prædicamento. De quo tamen nunc pauca quoque breuiter dicamus.

QVÆSTIO III.
An Deus ſit in prædicamento.

DE Intelligentijs ſeu Angelis vidimus eſſe in prædicamento; de Deo vero, quamuis aliqui eum in prædicamento collocent, vt Gregorius de Arimino & alij, tamen dicendum eſt, non eſſe in prædicamento tam ſecundum veritatem, quam ſecundum Ariſt. & ita opinatur D. Thomas 1. par. q. 3. arg. 5. & 1. ſententiarum diſtin. 8. q. 4. arg. 3. & de potentia. q. 6. art 3. Item Albertus tractatu primo prædicamentorũ cap. 7. & pleríque alij.

Idque his teſtimonijs, & rationibus breuiter probari poteſt. 1. Ariſto. 5. Metaphy. tex. 15. numerans acceptiones ſubſtantiæ non ponit Deum: & 3. Phyſicorum tex. 3. cum diſtinxiſſet ſecundum Alexandrum, & Themiſtium, duplex ens, vnum actu, vt eſt Deus, aliud actu & potentia, hoc diuiſit in decem prædicamenta: & ratione oſtẽditur: quia Deus eſt quid illimitatum, at omnis ſpecies eſt limitata per differẽtiam: ergo &c. Secundo. Item, eſſe, eſt quidditatiuum Deo: ergo vel ipſum ens eſt genus Dei contra philoſophum. 5. Metaph. tex. 10. vel nullum aliud, quia ens ſupereminet omnibus. Tertio, Deus eſt purus actus, at quidquid eſt ſub genere habet actum admiſtum potentiæ: ergo Deus non eſt ſub genere. Quarto. Item quicquid eſt ſub genere & ſpecie, eſt compoſitum ex genere & differentia, & ex perfectibili & perficiente: at Deus eſt ſimpliciſſimus & incompoſitus, nec poteſt perfici ab aliquo, nec habet aliquid perfectibile in ſua eſſentia, eſſet enim quædam imperfectio in Deo, ſed omnia quæ habet in ſe ſunt infinitè perfecta; immo vero ſunt

vna

vná ſola infinita & ſimpliciſſima pfectio : ergo non eſt compoſitus ex genere & differentia: atque de his iſta ſufficiant, ſunt.n. alterioris ſpeculationis.

QVÆSTIO IIII.

De diuiſione, ſeu coordinatione eorum, quæ in prædicamento ſubſtantiæ continentur.

PRo cognitione harum ſubſtantiarum, ſolent aliquot tabellas aſſignare; quibus ea, quæ in hoc prædicamento ponuntur, clarius perſpiciantur: id etiam ſingulis fit prædicamentis. quod etiã, ſi Logico non conueniat, cum talis rerum cognitio ſcientiarum ſit aliarum: tamen vt ad alias ſcientias non prorſus ignarus accedat, & magis ſuorum cognitio rerum cognitione innoteſcat, velut exempla quædam, ea ,ponemus: non omnia particulariter exquiſiteq; indagantes, ſed vniuerſali quodã modo, reliqua propoſito loco concedentes. Præmittamus ergo rerum diſtinctionem; poſtea tabellam ordinare, non erit difficile.

Erit igitur prima diuiſio, Subſtantiæ finitæ; quædam eſt corporea; quædam incorporea: hic definitur ſubſtantia perfecta, ad excludendas partes; & finita, ad excludendum glorioſum Deum, qui cum infinitus ſit, nullo continetur prædicamẽto: ſed eſt ſupra omne ens, & totius entis principium. Subſtantia incorporea facit quoddam genus, quod dicitur ſpiritus: ſub quo ſunt innumeræ ſpecies angelorũ excedentium numerum ſpecierum ſenſibilium, quorum natura in particulari occulta nobis eſt. Subſtantia corporea facit aliud genus, quod dicitur corpus, ſcilicet compoſitum ex materia, & forma ſub quo omnia iſta inferiora ſenſibilia continẽtur. Secunda diuiſio, Corporum, quædã ſunt animata, quædam inanimata: Corpus inanimatum facit vnum genus, ſub quo omnia vitæ expertia continentur: vt elementa, lapides, liquores, & alia, quæ dicemus. Corpus animatum cõſtituit genus; quod dicitur viuens, ſub quo ſunt omnia, quæ habent animam, vt plantæ, animalia. Tertia diuiſio, Viuentium, quædam ſenſibilia, quædam inſenſibilia: viuens ſenſibile facit animal; viuens inſenſibile plãtam conſtituit. Quarta diuiſio, Plantarum, quędam eſt arbor, quædam frutex, quædam herba, radix: arbor, vt populus, alnus, pyrus: frutex, vt geniſta, mirth', arundo, arbuſtum: herba, vt borrago, mẽta, thymus; radix, vt allium, cæpę, rapa. Quinta diuiſio, Animalium, quoddam rationale, vt homo: quoddam irrationale, vt brutum. Sexta, Brutorum, quoddam aquatile, ſub quo ſunt varia piſcium genera: volatile, ſub quo varia auium genera; terrenum. Septima. Terrenorum, quoddam greſſibile, vt equus, leo, quoddam reptibile, ſub quo varię ſerpentum ſpecies. Octaua. Corporis inanimati, quoddã ſimplex, quoddam miſtum: ſimplex, quod ex pluribus corporibus non fit: miſtum, qđ ex corporibus, ſ. elementis fit. Nona. Simplicium, quædam incorruptibilia, vt omnes cœli, & planetæ: quædam corruptibilia, vt elementa, ignis, aqua, terra, aer. Decima miſtorum, quoddam imperfectum, quod non ex omnibus elementis fit: nec durabile eſt. vt nix, glacies, venti, fulgur, iris, nubes: quoddam perfectum, quod cõſtans eſt. Vndecima. Perfecti miſti, quoddam lapis gemma, piropus, ſmaragdus: quoddam metallum, vt argẽtum, aurum, plumbum: quoddam eſt genus liquorum, vt aquæ ſtillatæ, gummi, ſulphur.

Multæ ſunt aliæ ſpecies, & genera ſub his contenta, quæ perſequi eſſet extra modum Logicæ limites excedere, propterea relinquuntur. Nec me præterit, aliquos credidiſſe, cœlos eſſe animatos: aliquos metalla inter viuentia aſcripſiſſe: aliquos animaliſ, & plantarum medium aſſignaſſe, quæ grecę Zoophyta, latine ancipitis generis dicuntur, qualium meminit Simplicius: in præſenti tamẽ illa ſint cõiter dicta, reliqua examinare, non eſt loci præſentis.

QVÆSTIO V.

De quibuſdam alijs, quæ priori parte capitis continentur, num recte ab Ariſtotele dicta ſint.

POſtquam ea, quæ generaliter ad prędicamentum hoc ſpectant, examinauimus: nempe de ſubſtantiæ diuiſione, genere eius generaliſſimo, & eiuſdem prædicamenti coordinatione, ſupereſt, vt quædam, quæ in ipſo capite continentur, particularius examinemus. Eſt autem primũ

Argum. in cōtrarium. Primum argum.

argumentum, Quidam homo, quidam equus, prædicantur de multis, ergo non debuit Ariſtoteles hæc numerare inter primas ſubſtantias: antecedens eſt notum. Petrus enim eſt quidam homo: Paulus eſt quidā homo, & reliqui.

Primum fundamētum.

Circa hoc argumentū eſt primo notandum, iſta quinque partim eſſe idem, partim vero non: ſcilicet ſingulare, indiuiduum, prima ſubſtantia, ſuppoſitum, perſona, ſunt quidem aliquo modo idem, quia omnia nomina ſunt rei vnius non habētis ſub ſe aliqua inferiora, differunt tamen, nam duo priora ſunt communia accidentibus, & ſubſtantijs: accidentia enim dicuntur indiuidua, & ſingularia: pariter & ſubſtantiæ, dicuntur tamen indiuidua quatenus ſub ſe inferiora non habent, in quæ diuidantur, vt hæc albedo, hic homo; ſingularia autem reſpectu vniuerſalis ſub quo continentur. Illa tria poſteriora in ſubſtātijs ſolis inueniuntur, quamuis perſona non niſi in rationali natura. Prima ſubſtantia dicitur ſubſtantia ſingularis, vt accidentibus ſubſtat primo: dicitur ſuppoſitum, vt per ſe ſubſiſtit: dicitur perſona, vt ſubſiſtit in natura aliqua intellectuali: nō enim brutum dicitur perſona, ſed Petrus, Ioannes: quod.n. in alijs ſubſtantijs dr̄ ſuppoſitum, hoc in rationalibus, & intellectualibus dicitur perſona.

Secūdum fundamētum.

Et ſecundo notandum: ſicut ſpecies ad genus addit differentiam, ita prima ſubſtātia addit ad ſpeciem exiſtentiam: verbi gratia, homo ſupra animal habet in actu rationale: quidam vero homo ſuper homines habet exiſtentiam: non.n. exiſtunt niſi ſingularia. hoc autem vel illud ſingulare, ſ. Petrus, Ioannes ſuper exiſtentiam addunt talia accidentia, & tales proprietates.

Reſponſio ad arg.

Ex his Reſpon. ad argumentum, quòd quidam homo prædicatur de multis, ſed non tanquam de ſubiecto: vt enim de ſubiecto prædicetur, debet prędicare aliquam naturam, quæ ſit de eſſentia inferiorum; at quidam homo non prędicat naturam de indiuiduis, ſed ipſa eadem indeterminate: ſicut qui diceret, Petrus eſt Petrus Paulus, Paulus eſt Petrus, vel Paulus: cōſtat hoc complexum prædicatum non prædicare aliquam naturam ſuperiorem, ſed idem indeterminate: ita ſe habet quidam homo ad ea, de quibus prædicatur, eſt tamen prima ſubſtantia, quia de nullo ſubiecto dicitur. De indiuiduo vago vide Caietanū cap. de ſpecie, & Albertum, tract. 3. prædicab. cap. 4. tu tamen obſerua hęc, quæ dicta ſunt.

Secūdum argum.

Eſt ſecundum argumentum. Differētia eſt de eſſentia ſpeciei, ſicut genus ſimiliter de eſſentia indiuidui, ergo debuit computari inter ſecundas ſubſtantias.

Tertium fund.

Circa hoc diligenter aduerte, quòd aliquid in aliquo prædicamento quadrupliciter continetur. Primo directe, ſcilicet illud, qd in recta linea eſt, vel vt prima ſubſtantia, vel vt genus, vel vt ſpecies. Scdo indirecte, quod etiam ſi ſecundum ſe in linea non conſtituatur; tamen aſſumitur cū aliquo, qd in linea ponitur quomodo differentiæ directæ ad prædicamentum ſpectāt: quia ad conſtitutionem ſpecierum, quæ in recta linea ſunt aſſumuntur. Tertio aliquid pertinet ad pręedicamentum reductiue, quod licèt in linea nō ſit, nec cum his, quæ in linea ſunt aſſumatur; tamen eſt principium eorū, quæ in linea ſunt: vt materia & forma, quæ ſunt principia ſpeciei: partes integrantes, quæ ſunt principia indiuiduorum: ſimiliter punctus principium linearum, quæ pertinent ad quantitatem: & vnitas, quæ eſt principium numerorum; iſta reductiue ſunt in prædicamento eius, cuius principia ſunt. Quarto. Aliquid perquid pertinet ad prædicamentum per accidens; quod cum non ſit aliquid ex prædictis, eſt tamen aliqua via ad ipſa: quomodo generatio, & corruptio ad ſubſtantiam pertinent, quia via ad ſubſtantiam ſunt & alteratio ad qualitatem, & denique motus refertur ad prædicamentum eius, ad quod eſt motus, ſeu mutatio ex quibus patet, quo modo ad prædicamentum differentiæ pertineant, ſcilicet indirecte, ſeu ad latus lineæ directæ prædicamentalis.

1. Dubiū. prima opinio.

Sed adhuc manet dubium quare in linea non ſint. Simplicius proponit hāc difficultatem: fuit.n. difficile intellectu apud antiquos, quæ eſſet natura differentiæ ſubſtantialis. quidam enim exiſtimabant eſſe accidens inſeparabile, quidam eſſe ſubſtantiam: ipſe Simplicius credit eſſe medium quoddam inter accidens & ſubſtantiam: ſicut quædam naturæ ſunt media inter viuentia, ſ. plantas, & animalia, quæ dicuntur Zoophyta.

At

Secūda opinio. At Boetius, & bene, diſtinguit triplicem ſubſtantiam. Quędam, ait, eſt ſecundū rem ſed non ſecundum modum, & hæ ſunt differentiæ, quæ re vera ſubſtantiæ ſunt; tamen modū prædicandi habent accidentalem: & aliqua ex parte officium habent accidentis, ſ. genus determinare, & modificare. Alia eſt ſubſtantia ſecūdū modum, ſed non ſecundum rem: vt accidentia in abſtracto ſumpta, quæ cū re accidentia ſint, per ſe ſignificant, & ſeparata cōſiderantur. Quædam eſt ſubſtantia ſecundum rem, & modum; & iſta eſt in recta linea: iſta doctrina eſt bona: ſed adhuc eſt dubiū, quare non ſit in tecta linea. Propterea exiſtimo eſſe dicendum, quòd differentia, vt differentia, duo habet, ſcilicet diuidere genus, & ſpecies conſtituere: vt ſpeciei conſtitutiua eſt, cū ipſa ſpecie iam aſſumitur: at vt diuiſiua eſt, in recta linea eſſe non poteſt; quia cum ea, quæ in prædicamēto ſint ſub genere per ſe contineantur: differentia per ſe non habet genus: quia, vt diximus, genus in ſua natura non includit differentias, per quas diuiditur: nec differentiæ claudunt eſſentialiter genus: vnum enim eſt extra eſſentiam alterius. propterea ſuper ſe genus non habentes ad latera generis collocantur, tanquam illius diuiſiuæ, per quas genus in varias ſpecies deſcendit. Vide Albert. tract. 2. huius cap. 6. qui de hoc tractat.

Secūdum dubium. Dubitabis, qualiter vna differentia de altera prædicetur, ſcilicet cum dicitur, rationale eſt ſenſibile. Breuiter ad hoc Reſp. eſſe quidem prædicationē veram, non tamē eſſentialem, ſed velut accidentalem: non enim rationale, vt rationale in ſua natura habet ſenſibile, cum nec habeat animal: ſed conceditur propter identitatem ſubiecti, & rei, ſcilicet quod eſt rōnale eſt ſenſibile, idem in alijs huiuſmodi. Scio Albertum exiſtimaſſe, illas eſſe prædicationes quidditatiuas: alias eſſentiales mediatas: ſed hoc mihi magis placet: quamuis illud non careat magna probabilitate.

Tertium argum. Eſt tertium argumentum. Videtur. n. expreſſe contradicere ſibi Ariſtoteles: hic enim fatetur indiuiduum, maxime ſubſtantiam: & ſpeciem magis ſubſtantiam quàm genus; at 8. Meta. c. 1. tex. 2. magis, ait, ſubſtantia genus, quàm ſpecies eſt, & vniuerſale, quàm ſingulare.

Fundamētū & Reſ. ad arg. Circa hoc aduerte, quòd quadrupliciter apud Ariſto. inuenitur aliquid magis ſubſtantiam dici. Primo, perfectior, & nobilior ſubſtantia dicitur magis ſubſtantia, quo pacto 2. Meta. c. 1. intelligētiæ cenſentur maxime entia, cum ſint aliorum omnium principia. Secundo magis ſubſtantia dicitur notior nobis ſubſtantia: quo pacto 2. de Anima. c. 1. corpora magis ſubſtātiam vocat, quàm incorporea, & 3. Meta. c. 5. elementa vocat maxime ſubſtantiam: quod explicat in 7. Met. c. 2. dum dicit corpora eſſe manifeſtiſſime ſubſtantias. Tertio dicitur magis ſubſtantia ab hac proprietate, quæ eſt ſubſiare, vt illa ſit magis ſubſtantia, quæ pluribus ſubijcitur: & ſic loquitur in præſenti & 7. Meta. c. 3. Quarto magis ſubſtantia dicitur illa, quæ in ſua natura habet intenſionem, ſecundū quam inuenitur maior quam erat. Pro declaratione aduerte: calorem, qui eſt in manu, dupliciter poſſe creſcere: vno modo, ſi ſe extendat, & dilatet per brachium, & totum corpus: & tunc dicitur extenſiue maior, quàm erat: altero modo, ſi in eadem manu fortior fiat, & augmentum ſumat: & tunc dicitur maior intēſiue, & hoc proprie dicitur ſuſcipere magis & minus: ita poſſumus intelligere de ſubſtantia, ſ. homine: poteſt augeri, ſecundum quantitatem, & ſic creſcit, & dilatatur, & fit homo maior, altero modo, ꝙ natura humana in ſe ipſa ſumat augumentum: vt modo dicatur magis homo, quam erat: & hoc eſt ſuſcipere magis intenſiue, quod impoſſibile eſt ſubſtantiæ: & ſic ſumitur in poſteriori parte capitis, quando dicitur, quòd ſubſtantia non ſuſcipit magis & minus. Per hæc poſſunt ſolui aliqua quæ videbantur in locis Ariſto. contradictionem, & obſcuritatem adducere.

Dubium. Poſſet quis dubitare, Vtra eſt magis ſubſtantia, id eſt perfectior, ſpecies, an genus? Reſpon. Natura ſpecifica perfectior eſt natura generica: ratio huius eſt, id enim eſt perfectius, quod plus habet actus & entitatis: at natura ſpecifica eſt magis in actu, cum includat differentiam, quæ eſt extra naturam generis. Sed vtra natura perfectior, ſpecies, an indiuiduum? dico perfectior eſt natura ſpecifica, eſt enim tota natura indiuiduorum: nec addunt ſubſtantiam, vel eſſentiam indiuidua ſupra ſpe-

ciem, ſed exiſtentiam, vel ſubſiſtentiam, vt diximus, & accidentia. Præterea, quia perfectius eſt, quod ſecundũ ſe eſt, quàm qđ per participationem eſt; at indiuidua participant naturam ſpecificam, ergo ipſa ſecundum ſe eſt perfectior. Præterea, quia hæc eſt incorruptibilis. Sed vtra perfectior ſubſtantia, compoſitum, an ſua forma? Alex 7. Meta. co. 15. & Simpl. 1. Phy. cõ. 70. merito credunt compoſitum, cum totum ſit, eſſe perfectius forma, q̃ pars eſt. Et ſufficiat hæc reſponſio modo, nam omnes hæ ties quæſtiones ſunt Metaphyſicæ.

QVÆSTIO VI.

De quibuſdam alijs, circa poſteriorem partem capitis, ſcilicet de proprietatibus & communitatibus ſubſtantiæ.

Primum fundamẽtum.

CIrca has ſex ſubſtantiæ proprietates, eſt aduertendum, primo non omnes æqualiter ſe habere ad ſubſtantiam ipſam: tres enim illarum, ſcilicet prima, non eſſe in ſubiecto. Quarta non habere contrarium; & quinta non ſuſcipere magis, vel minus, conueniunt omni ſubſtantiæ, ſed non ſoli: nam prima differentijs, quarta vero & quinta, etiam quantitati inſunt: illarum autem tertia, ſcilicet hoc aliquid ſignificare: & ſexta, ſuſceptiuam eſſe contrariorum, ſolis inſunt, ſed non omnibus ſubſtantijs, ſed tantum primis: quamuis, ſi illa tertia ſit, videri ſignificare hoc aliqd omnibus ẽt ineſt: at ſecunda, ſcilicet vniuoce de primis prædicari, nec omnibus nec ſolis conuenit, cum primis non inſit, competatque differentijs.

Secundũ fundamẽtum.

Eſt ſecundo aduertendum, quòd ſecunda & tertia, non rebus abſolute, ſed vocib⁹ vel conceptibus, vt rerum ſunt ſignificatiua, conueniunt: non enim res in ſe prædicantur, niſi per intellectum conceptæ, & verbo expreſſę: nec ſignificare hoc aliquid vel quale, rerum eſt, ſed vocum illarum ſignificatiuarum, & conceptuum: aliæ vero quatuor rebus ipſis abſolute inſunt: quarum tres primæ ſunt negatiuę, ſcilicet non eſſe in ſubiecto, non habere contrarium, non ſuſcipere magis: vltima vero eſt affirmatiua, ſcilicet ſuſcipere contraria.

Ex his ſuppoſitis ſe offert primum argumentum, Nulla ferè ex his proprietatibus eſt abſolute propria, ergo fruſtra ab Ariſt. traduntur. Secundo contra tertiam, Si ſecundæ ſubſtantiæ quale quid ſignificant, ergo in quale prædicantur: non ergo erũt genera, aut ſpecies, quæ prædicantur in quid. Tertio differentiæ diuidentes genera, re ipſa ſubſtantia ſunt, quando genera ſunt ſubſtantiæ: ſed differentiæ omnes ſunt contrariæ, ergo ſubſtantiæ aliquid eſt contrarium. Quarto multę ſunt ſubſtantiæ, quæ non ſuſcipiunt contraria, ergo id non eſt maxime proprium ſubſtãtiæ. Probatur antecedens, ignis enim eſt calidus, & nullo modo poteſt ſuſcipere contrariam frigiditatem: ſimiliter cygnus albus non mutatur ſecundum nigredinem: & cæli denique non ſuſcipiunt cõtraria, quia ſunt impaſſibiles.

Argumĩ in cõtrarium.

Ad primũ.

Ad primum breuiter Reſpon. deſcriptiones non ſolum ex proprijs ſimplicibus colligi, ſed ex pluribus communibus adpropriatis, quorum ſingula quamuis per ſe alijs inſint, ſimul tamen iuncta ſoli illi rei. Dicitur etiam ſecundo multa ex his eſſe propria quarto modo, ſi in genere fiat ſermo ad hunc modum, ſubſtantiæ conuenit, vt & ipſa, & ipſius differentiæ in ſubiecto non ſint: ſubſtantia conuenit, vt ipſius genera, ſpecies, & differentiæ de prima vniuoce pđicentur, ſiſ ſubſtantiæ ineſt, videri ſignificare hoc aliquid, & vt ipſius indiuidua contrariorum ſint ſuſceptiua.

Ad ſecũm.

Ad ſecundum Reſpon. aliud eſſe ſignificare quale quid, aliud prædicari in quale quid. Alber. tract. 2. c. 8. exiſtimat, ſignificare quale quid eſſe ſignificare quandam naturam, quæ componit ex eo, quod ſe habet, vt quid, & ex eo, quod ſe habet, vt quale, ſcilicet ex genere, & differentia: ſed mihi hoc non placet, nam hoc pacto generaliſſimum non poſſet ſignificare quale quid, cũ naturam quandam ſimplicem, non compoſitam ex genere, & differentia ſignificet: propterea dicendum, quòd ſignificare quale quid, eſt ſignificare quandam ſubſtantiam, quæ in ſe non eſt, ſed in alijs: ita tamen eſt in alijs, vt ſit de eorũ ſubſtantia: ſed quia naturam, quæ in alijs exiſtit, ſignificat, degenerat à perfecta ratione ſubſtantiæ, quæ per ſe exiſtit: at quia in alijs eſt, non vt in ſubiecto, diſtat à natura accidẽtis: propterea talis natura dicitur quale

quid,

quid,& nomen eius dicitur ſignificate quale quid, at prædicari in quale quid, eſt tale eſſe prædicatum per quod reſpondcamus ad quæſtionem factam per quale illius, de quo prædicatur, & talis eſt differentia, nõ autem genus aut ſpecies. Dices, quare differentia eſt huiuſmodi. Dico. quia differentia habet munus accidentis, ſ. determinare aliquod extrinſecum: ita differentia extrinſece quodammodo genus contrahit, quia eſt extra naturam generis ei aduenieus.

Dubium Dubitatur, quid eſt, vt ait, ꝙ nomina ſecundarum ſubſtantiarum videantur hoc aliquid ſiguificate? Reſpon. aliqui, quia per ea aliquando de ſuppoſitis loquimur, dicentes, homo venit, animal currit. Sed non placet hoc, quia ex Ariſt. 1. Top. c. 6. habemus, quòd non ſolum per ſubſtantiã id fit, ſed per accidentia: dicimus enim voca ſedentem, muſicus venit: dicendum ergo eſt, vt ſupra, videntur enim ſignificare hoc aliquid figura appellationis, ideſt modo ſignificandi ipſarum vocum, quæ abſolutæ ſunt: vt enim abſoluta nomina primarum ſubſtantiarum ſignificant, etiam & nomina ſecundarum.

Ad tertiũ Ad tertium facile Reſp. quòd aliquando contrarietas ſumitur large, vt patet ex 10. Meta. c. 6. & 7. pro quacunque oppoſitione, & diuerſitate ſub eodem genere, & ſic differentiæ ſunt contrariæ, & formæ, & priuationes: altero modo proprie contrarietas ꝑ ea, de qua ſuperius locuti ſumus, & ſic in præſenti differentia, ſicut nec ſubſtantia, habent contrarium.

Ad quartum. Ad quartum Reſpon. Ariſtotelem non dixiſſe vnam numero ſubſtantiam eſſe ſuſceptiuam omnium contrariorum, ſed tantum contrariorũ. Vnde dico, licet cignus non recipiat nigredinem, recipit tamẽ alia contraria, frigiditatem. ſ. & calorem: ſimiliter ignis licèt non recipiat frigiditatem, recipit motus contrarios, ſurſum naturaliter, & violenter deorſum: idem dicendũ de cælis: non recipiunt iſta contraria corruptibilia, tamen recipiunt mótus contrarios, ſecundum partes, quibus modo ad ortum, modo ad occaſum mouentur, modo delationes, modo acceſſiones habent, & alias paſſiones huiuſmodi.

Dubium. Sed poſſet eſſe dubium de ſacratiſſimo altaris ſacramento, vbi non eſt panis, ſed corpus Chriſti: & hoſtia poteſt calefieri, & frigefieri, vbi calor & frigiditas non in corpore Chriſti, ſed in quantitate, quæ erat panis, recipiuntur: ecce ergo quomodo quantitas, quæ eſt accidens, ſuſceptibilis eſt contrariorum. Dico id non eſſe niſi ſubſtantiæ proprium: quòd ſi illa quantitas hoc habet, id eſt vt locum ſubſtantiæ tenet, quod fit maximo miraculo, & potentia Dei infinita: nos modo id, quod naturaliter eſt, conſideramus: præſertim ſecundum Ariſt. qui nec id cognouit.

De quantitate. Cap. VI.

QVanti autem aliud quidẽ eſt diſcretum, aliud autem continuum: & aliud quidem ex habentibus poſitionem ad ſe inuicem in ipſis partibus conſtat: aliud autem ex non habentibus poſitionem. Eſt autem diſcretum quidem vt numerus, & oratio: continuum vero, vt linea, ſuperficies, corpus: amplius autem præter hæc locus, & tẽpus. 1

2 Partium etenim numeri nullus eſt communis terminus, ad quem copulantur partes eius: vt quinq; ſi ſunt denarij partes, ad nullum terminũ communem copulãtur quinque & quinq;, ſed ſemper diſcreta ſunt: & tria & ſeptem ad nullum communem terminum copulãtur, neque omnino habeas in numero communem terminum, partium accipere, ſed ſemper diſcretæ ſunt: quapropter numerus quidem diſcretorum eſt. Similiter autem & oratio: quod etenim quantum eſt oratio, manifeſtum eſt: menſuratur enim ſyllaba breui, & longa: dico autem cum voce orationem factam: at nullum enim communem terminum particulæ eius copulantur: non enim eſt cõmunis termi-

terminus,ad quem ſyllabæ copulentur: ſed vnaquæque diuiſa eſt, ipſa ſecundum ſeipſam.

3 Linea vero continua eſt: eſt enim ſumere communem terminum pũctum,ad quem partes eius copulentur: & ſuperficiei, lineam: plani nãque partes ad aliquem communem terminum copulantur: ſimiliter autem & in corpore habeas ſumere communem terminum, lineam vel ſuperficiem,ad quam corporis partes copulantur. Eſt autem talium & tempus & locus: præſens enim tempus copulatur ad præteritum & ad futurum: rurſus locus continuorum eſt: locum enim quendam partes corporis obtinent, quę ad communem terminum copulantur: ergo & loci partes quæ obtinent ſingulas corporis partes, ad eundem communem terminum copulantur, ad quem & corporis partes. Quapropter continuus erit & locus: ad vnum enim communem terminum eius partes copulantur.

4 Amplius autem, alia quidem conſtant ex partibus quæ in eis ſunt, poſitionem habentibus ad ſe inuicem: alia autem ex non habentibus poſitionem, vt lineæ quidem partes poſitionem habent ad ſe inuicem, ſingulæ nanque earum ſitæ ſunt alicubi: & habeas vnde diſtincte ſumas, & aſſignes vbi ſingulæ ſitæ ſint in plano, & ad quam partem reliquarum copulantur. Similiter autem & partes plani poſitionem habẽt aliquã: ſimiliter nanque aſſignaretur vnaquæque vbi iacet; & quæ copulantur ad ſe inuicem, ſed & ſolidi partes ſimiliter, & loci. In numero autem non poterit quiſquam oſtendere, quemadmodum partes eius poſitionem aliquam habent ad ſe inuicem, aut vbi iacent, aut quæ partes ad ſe inuicem connectuntur. Neque eę quæ temporis ſunt, nihil enim permanent partes temporis: quod autem non eſt permanens, quomodo poſitionem aliquam habebit? Sed magis ordinem quendam dices habere: eo quòd aliud quidem prius ſit temporis, aliud vero poſterius. Sed & in numero ſimiliter, eo quod prius numeratur vnus quàm duo, & duo quã tria, & ſic habebunt aliquem ordinem: poſitionem vero non omnino accipies. Sed & oratio ſimiliter, nulla enim remanet partium, ſed dictum eſt ſimul, & non eſt hoc amplius aſſumere, quapropter non erit nulla poſitio partium eius: ſiquidem permanet. Igitur alia ex habentibus poſitionem partibus cõſtant: alia ex non habentibus poſitionem.

Proprie autem quanta hæc dicuntur ſola,quæ dicta ſunt: alia vero omnia ſecundum accidens, ad hęc enim aſpicientes & alia dicimus quanta, vt multum dicitur album, eo quòd ſuperficies multa ſit. & actio longa, eo quòd tempus multum ſit, & motus multus. Neque enim horum ſingulũ per ſe quantum dicitur: vt ſi quis aſſignet quanta actio eſt, tempore definiet annuam, vel ſic aliquo modo aſſignans: & album quantum quid ſit aſſignans, ſuperficie definiet: 5

niet:

niet: quanta enim fuerit ſuperficies, tantum album eſſe diceret, quare ſola proptie ſecundum ſeipſa dicuntur quãta, quę dicta ſunt: aliorũ vero nihil per ſe, ſed ſi forte, per accidens.

6 Amplius, quanto nihil eſt contrarium. In definitis enim manifeſtum eſt quòd nihil eſt cõtrarium: vt bicubito vel tricubito, vel ſuperficiei, vel alicui talium, nihil enim illis eſt contrarium. Niſi quis forte dicat multum pauco eſſe contrarium, vel magnum paruo. Horũ autem nihil eſt quantum, ſed magis eorum quæ ſunt ad aliquid, nihil enim ipſum per ſeipſum magnũ vel paruum dicitur: ſed eo quòd ad alterum refertur: vt mons quidem paruus dicitur, millium vero magnum: quòd hoc ijs quæ ſunt ſui generis maius ſit, illud vero ijs quę ſui ſunt generis minus: ergo ad alterum eſt eorum relatio. Nam ſi per ſeipſum magnum vel paruum diceretur, nunquam mons quidem aliquando paruus, millium vero magnũ diceretur. Rurſus in vico quidem plures homines eſſe dicemus, Athenis vero paucos, cum ſint illis multo plures: & in domo quidem multos, in theatro vero paucos, cum ſint plures. Amplius, bicubitum quidem & tricubitum, & vnumquodque talium quãtum ſignificat: magnum vero vel paruũ non ſignificat quantum, ſed magis ad aliquid: quoniam ad alterum conſideratur & magnum & paruũ: quare manifeſtum eſt, ꝙ ipſa ſunt eorum quæ ad aliquid.

7 Amplius, ſiue aliquis ponat quanta eſſe hæc ſiue non ponat, nihil eſt in illis contrarium: quod enim non poteſt ſumi per ſeipſum, ſed ad alterum refertur, quomodo huic aliquid erit contrarium? Amplius autem, ſi ſunt magnũ & paruum contraria, continget idem ſimul contraria ſuſcipere, & ea ipſa ſibimet eſſe conttaria: contingit enim ſimul idẽ paruum eſſe & magnum, eſt enim ad hoc quidem paruum, ad aliud vero id ipſum magnum. quare idem & paruũ & magnum eodem tempore eſſe contingit: quare ſimul contraria ſuſcipere. Sed nihil eſt, quod videatur ſimul contraria ſuſcipere poſſe, vt in ſubſtantia quidem: ſuſceptibilis enim cõtrariorum eſſe videtur: ſed nullus ſimul ſanus eſt & æger, neque album & nigrum eſt ſimul: nihilque aliud ſimul contraria ſuſcipiet. Et eadem ſibiipſis contingit eſſe contraria: nam ſi eſt magnum paruo contrarium: ipſum autem idem ſimul eſt magnum & paruũ: ipſum ſibi erit contrarium: ſed impoſſibile eſt aliquid ſibiipſi eſſe contrarium: non eſt igitur magnum paruo contrarium, neque multum pauco. Quare niſi & eorum quæ ad aliquid hæc quid dicat, ſed quanti, nihil contrarium habebunt.

8 Maxime autem circa locum eſſe videtur contrarietas quanti, ſurſum enim ei quod eſt deorſum contrarium ponunt: locum qui in medio eſt deorſum dicentes, eo quòd plurima diſtantia eſt medii ad mundi terminos. Videntur autem & aliorum contrariorũ ab his afferre

defi-

definitionem : quæ enim plurimũ à ſe inuicem diſtãt, eorum quę ſunt ſub eodem genere, contraria eſſe definiunt.

9 Non videtur autem quantum ſuſcipere magis & minus : vt bicubitum. neque enim alterum altero magis bicubitum : neque in numero : vt tria quàm quinque nihil magis quinque aut tria dicuntur, neq; quinque quam tria, nec tempus alterum altero magis tẽpus dicitur, nec in nullo eorum, quæ dicta ſunt omnino, magis & minus dicitur. Quare quantum non ſuſcipit magis & minus. Proprium autem maxime quanti eſt, quòd æquale & inæquale dicitur, vnumquodq; enim eorum quæ dicta ſunt quantorum, æquale & inæquale dicitur: vt corpus, æquale & inęquale dicitur, & numerus & tempus, æquale & inęquale dicitur, ſimiliter autem & in alijs, quę dicta ſunt, vnumquodque æquale & inęquale dicitur. In cęteris verò quęcũq; quãta nõ ſunt, non prorſus videbitur ęquale & inęquale dici, vt diſpoſitio ęqualis & inęqualis non omnino dicitur, ſed magis ſimilis & diſſimilis, & album ęquale & inęquale non omnino dicitur ſed ſimile vel diſſimile. Quare quanti maxime ſit proprium, & ęquale & inęquale dici.

Cur poſt ſubſtantiam de quantitate prius egerit quàm de qualitate.

POſſet quis non immerito dubitare, cur poſt ſubſtantiam ſtatim de quantitate, poſtpoſita qualitate, diſſeruit : cùm Architas, qui primus fertur prædicamentorum author, ſtatim poſt ſubſtantiam qualitatem fuerit aggreſſus ; vt refert Simplicius. Immo videtur ratio illi fauere: primo, quia ſubſtantiæ incorporeæ, quæ præcipuę ſubſtantiæ ſunt, per qualitates potius, quàm per quantitatem innoteſcant. Secundo, quia cum duplex ſit in compoſito ſubſtantia, materia nempe & forma, nobilior multo eſt forma, vt docet Ariſto. 2. Phyſic. c. 1. at forma eſt cauſa qualitatis, ſicut quantitas à materia habet ortum, ergo vt dignior præponenda erat qualitas. Tertio, quia qualitas magis videtur conuenire cum ſpiritualibus quàm quantitas, cum qualitas ſecundum ſe ſit indiuiſibilis, nõ enim diuiditur per ſe qualitas, niſi per accidens ad ſubiecti diuiſionem.

Ariſtoteles vero his non obſtantibus, optimis rationibus quãtitatem reliquis omnibus antepoſuit : cuius multiplex poteſt aſſiguari cauſa. Primo cum Ammonio, quia in prædicamento ſubſtantiæ in duabus proprietatibus parem fecerat quantitatem ſubſtantiæ, fuit ergo æquum, vt ipſius cognitionem non differret. Secundo, quia, inquit, diuiſerat ſubſtantiam in primam, & ſecundam: at primum, & ſecundũ ad numerum ſpectant, qui quantitas eſt : ſed hæc non eſt admodum valida ratio. Tertia ipſius eſt, quia prior eſt materia, q̃ forma : at quantitas ſequitur materiam. qualitas vero formam, ergo prior eſt quantitas, Boet. huius adducit etiam alias tres cauſas. Primo nam rem immediatius ſequitur quantitas : ſtatim enim quòd res eſt, vna eſt: at vnum ad quantitatem refertur. Præterea ſecundo. Suppoſito Ariſto. ſolam ſubſtantiam compoſitam in prædicamento collocaſſe, ita vt ſecundum ipſum, vt quidam volunt, corpus eſſet generaliſſimum genus, tunc ſic Boetius. Prima paſſio, & proprietas, quæ à ſubſtantia compoſita, ſcilicet corpore fluit, vt corpus eſt, eſt quantitas, hæc ergo anteponenda fuit. Architas autem ſupponebat res incorporeas eſſe in prædicamento ; & ſic ſuperiores rõnes præcedebat : id vero Ariſt. non recipit : tamen hæc ratio non conuincit ſimpliciter, niſi ſecundum illorum opinionem : nam vt antea diximus, etiam ſecundum Ariſto. ſententiam, incorporeæ ſubſtantiæ ſunt in prædicamento. Tertio, inquit Boet. quia magnam habet quantitas cum ſubſtantia ſimilitudinem, cum

nec

nec habeat contrarium, nec recipiat magis, immo adde tu, quòd eſt aliquo modo receptiua contrariorum, cum per ipſam, vt per medium quoddam reliqua accidentia ſubſtantiæ inhæreant: non enim eſſet corpus album, nigrum, calidum, moueretur, & reliqua, niſi haberet quantitatem. Simplicius addit aliam rationem, ſcilicet, quia eſt adeo quantitas ſubſtantiæ coniuncta, vt mutatione facta in quantitate, fiat etiam mutatio in ſubſtantia: non enim augmentatio fit, niſi addita aliqua de nouo ſubſtantia.

1 Quanti autem aliud eſt diſcretum &c.

Caput hoc duas partes continet: in priori ſunt tres diuiſiones quantitatis; in poſteriori, tres ipſius proprietates: prima diuiſio virtualiter continetur in principio, formaliter vero in medio capitis. Duplex eſt quantum, per ſe, & per accidens: quantum per accidens vocatur id, quod quantitatem participat, quantū per ſe eſt ipſamet quantitas. Scda diuiſio. Quanti ꝑ ſe, alterū eſt continuum, alterū diſcretum: quanti continui quinq; ſunt ſpecies, linea, ſuperficies, corpus, tempus, locus: linea vocatur longitudo ſola corporis, prætermiſſa latitudine, & profunditate, cuius lineæ extrema dicuntur puncta: ſuperficies eſt latitudo extrema alicuius corporis: corpus vero dicitur profunditas ipſius ſubſtantiæ: horum cognitio patet ex Geometria, diſcreta vero quantitas numerus, & oratio ſunt.

2 Partium etenim numeri nullus eſt communis terminus. &c.

Hic Ariſt. probat numerū & orationē, ad diſcreti genus pertinere, probatque de numero, quòd ſit diſcreta quantitas: poſſumus autem ex iſtis probationibus ſumere horum definitiones. Continua quantitas eſt, cuius partes vnico cōi termino copulantur. vocat autem terminum partiū communem, id, quod ſic vnam partem terminat, quod illud vnum, & idem alteram partē terminet: vnde neutrius partis eſt ꝓprius terminus, verbi gratia duæ medietates lineæ continuantur vnico puncto medio, quod punctum & vnus, & alterius partis extremū eſt: per hoc patet, quid ſit, nō habere partes copulatas termino cōmuni. Hoc ſuppoſito, probat de numero eſſe quantitatem diſcretam. Partes numeri nō coniungūtur aliquo cōi termino, ergo numerus eſt de genere diſcretorum. Patet antecedens, nam quinque, & quinq; quæ ſunt partes denarij, nullo cōi continuantur: cū omnes vnitates ſeparatæ ſint inter ſe.

Probat ſecundo, de oratione, & explicat ſe non loqui de quacunque oratione; nam ea, quæ in mente eſt, non eſt quantitas: ſed de ea ſolum, quæ eſt in voce, loquitur: probatq́, duo, & quòd ſit quantitas, & quòd ſit diſcreta: primo quòd ſit quantitas: qđ non probauit de numero, quia id erat per ſe notum, in oratione autem id obſcurū eſt: probat autem ſic: Orationi inſunt paſſiones quantitatis, ſcilicet quòd ſit longa, & ꝙ ſit breuis, ergo etiam ineſt ratio quantitatis. Probat ſecundo, ꝙ ſit diſcreta: partes enim eius, ſcilicet ſyllabæ, ſicut vnitates in numero nullo communi termino copulantur.

Linea vero continuum eſt, eſt. n. ſumere &c. 3

Probat modo de quantitatibus continuis, non autem probat, quòd quantitates ſint, quia id patet, ſed quòd continuæ ſint. Primo de linea, partes enim lineæ communi termino copulantur, ſcilicet puncto: partes etiam ſuperficiei linea, ſicut partes corporis ſuperficie iunguntur. Similiter de tempore, præteritum enim & futurū, quæ partes ſunt temporis, præſenti copulantur. De loco probat ſic, locati partes copulantur aliquo termino, ergo etiam ipſius loci partes: ſingulæ enim loci partes correſpondent locati partibus: vt ergo eſt pars in locato, ſeu terminus continuans eius partes: ita correſpondet terminus in loco coniungens partes loci: vocat autem Ariſtoteles terminum loci & locati eundē, non quòd idem ſit numero, ſed proportione, ideſt per correſpondentiam: vt ſicut pars loci correſpondet parti locati, ita ſimiliter terminus communis partium loci correſpondet & opponitur termino communi partium locati.

Amplius autem alia quidem conſtant ex partibus. &c. 4

Hic ponitur alia diuiſio quantitatis: q̄dam conſtat ex partibus habentibus poſitionem,

tionem, quædam ex partibus non habentibus poſitionem. Pro cuius declaratione aduerte, ꝙ poſitio eſt habitudo corporis ad locum, in quo eſt: ſecundum quam dicitur eſſe in loco, quod eſt habere poſitionē: non enim aliud eſt habere poſitionem, ꝙ in loco eſſe: habere autem partes poſitionem habentes, eſt habere partes in loco: non autem ſic ſumitur in præſenti, vt exiſtimauit Ammonius, affirmans numerū habere partes poſitionem habētes, quia partes numeri, quæ corporum vnitates ſunt, in loco ſint: at ſine dubio non bene conſiderauit, cum Ariſtoteles expreſſe aſſerat numerum carere partibus poſitionem habentibus.

Nota Propterea notandum eſt, aliud eſſe habere partes poſitionem habentes, aliud habere partes poſitionem habentes inter ſe: illud enim eſt, vt dixi, habere partes loco inexiſtentes, & de hoc nihil modo curat Ariſtoteles: at habere partes poſitionem inter ſe habentes, eſt tales habere partes, vt vna ſit velut alterius locus, & vna ſit in altera, quomodo dicimus digitus eſt in manu, & manus in brachio: & non ſolū hoc, ſed quòd poſſimus deſignare hanc in iſta, & iſtam in illa, & quòd hæc eſt ante, illa retro, iſta ſurſum, & hæc deorſum: huius poſitionis hic meminit Ariſtoteles, à qua longe diſtant partes numeri, vt dicemus.

Nota. Vt autem partes quantitatis alicuius, hanc habeant poſitionem, tria ſunt neceſſaria. Primo, ꝙ ſint in aliquo continuo, ideſt in ſubiecto: & hoc vocat alicubi eſſe, non quòd ſit in loco, vt credidit Porphyrius in ſuis interrogationibus: nam eo modo locus non haberet poſitionem, cum locus non ſit in loco: ſed ꝙ illæ partes ſint in ſubiecto aliquo, vt dicit Albert. tract. 8. c. 6. Et ſecundo ꝙ ſit continuum tale ſubiectum. Tertio ꝙ partes ſint permanentes. Tria ergo partes hæ debent habere, exiſtentiam in ſubiecto, continuationem, & permanentiam.

Nota. Defectu continuationis, numerus caret partibus habentibus poſitionem, non enim dices, hæc pars numeri eſt ante, iſta retro, hæc vnitas eſt in illa: defectu permanentiæ, tempus non habet partes huiuſmodi: defectu vtriuſque oratio, quæ eſt diſcreta, & ſucceſſiua.

Sunt ergo quatuor quantitates poſitionem habentes, linea, ſuperficies, corpus, locus: tres, non habentes: tempus, numerus, & oratio: dicit tamen Ariſtoteles in his tribus inueniri quidem ordinem, ſecundum quem vna pars præcedit alteram: præcedit enim tempus tempus, & numerus numerum, & ſyllaba ſyllabam: ſed nulla eſt partium poſitio.

Proprie autem quanta dicuntur, quæ dicta ſunt. &c. 5

Hæc eſt illa diuiſio, quam Ariſtoteles ſuperius inſinuauit, quantum quoddam per ſe, quoddam per accidens: per ſe quantum ſunt ipſæ ſpecies quantitatis annumeratæ: quantum per accidens eſt id, quod non quantū à ſe eſt, ſed quia quātitatē participat, vt actio, quæ dicitur longa, à tempore, quo fit, & motus longus, à loco. Hæc ſunt quanta per accidens. Sed dubitare poſſet aliquis, quare hæc ſit diuiſio quanti, cū in nullo prædicamento alio ſimilis fiat diuiſio? hoc poſterius in diſputatione elucidabimus.

Quanto nihil eſt contrariū, &c.

Poſterior capitis pars eſt iſta, in qua tria accidentia quantitatis explicantur: primum eſt, Quantitas non habet contrarium, cuius meminerat etiam in prædicamento ſubſtantiæ: ſed modo obijcit iidem, quod illic obiecit: magnum enim & paruum, multa & pauca ad quantitatem ſpectant: tamen vnum alteri contrarium videtur.

Ad hoc reſpondet Ariſtoteles dupliciter. Primo, illa non eſſe de genere quantitatis, ſed alterius prædicamenti, quod dicitur ad aliud: probat hoc dupliciter. Primo. Omne quantum, in ſe ipſo, quantum eſt: at magnum & paruum, multa, & pauca non in ſe, ſed ad aliud dicuntur, ergo non ſunt quantitates: maiorem non exprimit, ſed minorem cum concluſione: minorē explicat exemplo, & probat. Primo, nam milium non dicitur magnū, niſi cōparatū ad alia grana eiuſdem ſpeciei: & mons dē paruus relatus ad alios montes maiores. idem de multis, & paucis dicit. probat antem minorem: ſi enim magnum & paruū abſolute dicerentur, & non relatione ad aliud, nunquam montem paruum, nec milium magnum dicere contingeret.

Secunda

Secunda ratio eſt ſumpta à ſignificatione vocabuli, vt dicit Simplicius, magnum enim, paruum, & reliqua ſimilia nõ quantitatem, ſed exceſſum potius quãtitatis ad aliud ſignificant, ergo ea non ſunt quantitates: loquitur autem de magno, & paruo, quæ ad quantitatem continuam ſpectare videntur: de multis vero & paucis, quæ ad diſcretam.

7 Siue aliquis ponat quantitatem eſſe hæc &c.

Poſterior reſponſio eſt. Quamuis admitteretur illas eſſe quantitates: nullo tamen modo admittendum eſt, cõtraria eſſe. hoc probat triplici ratione: Prima, nam contraria ſunt naturæ abſolutæ, & per ſe, at magnũ, & paruũ, & reliqua huius mundi non ſunt ad ſe, ſed ad aliud: ergo non ſunt contraria. Secunda, contraria non ſunt ſimul: hoc enim repugnat, ſubſtantia enim eſt quidem cõtrariorum ſuſceptiua, ſed non ſimul: non.n.quis ſimul eſt ſanus, & æger; at iſta ſimul ſunt, idem.n. eſt magnum, & paruum: ergo non ſunt cõtraria. Loquitur autem hic de contrarietate proprie dicta, vt ſuperius diximus. Tertia ſi magnum, & paruum contraria dicerentur, vnum, & idem ſibi ipſi contrariũ eſſet, cum ſit idem magnum, & paruum: at id omnino impoſſibile eſt, ergo contraria proprie non ſunt.

8 Maxime autem circa locum videtur eſſe contrarietas &c.

Obijcit ſecundo Ariſto. adhuc circa idẽ. Locus eſt vna ex ſpeciebus quantitatis & contrarium habet, omnes enim locum loco contrarium ponunt, ſcilicet locum deorſum, qui eſt in medio, ideſt cẽtro mũdi, contrariari loco ſurſum, qui eſt in celi cõcauo: iſta enim loca maxime diſtant, immo in deſinitione contrariorum dicitur contraria maxime diſtare, & talis diſtãtia eſt per propoſitionem dicta, à diſtantia locorum; ergo loca ſunt contraria. Ad hoc nihil reſpondet, non quòd approbet, loco eſſe contrarium: non enim dicit, locus habet, ſed videtur habere, vt notat Simplicius, ſed forſan quia non erat locus iſte iſtud elucidandi, cum quid locus ſit, non eſſet compertum.

Poſſumus tamen reſpondere. Dupliciter aliqua quantitas conſideratur, vt dicit Simpl. Primo, vt quædam quantitas eſt, & in ratione quantitatis. Altero modo, vt admiſta, & coniuncta eſt cum qualitate, vel aliã ratione alterius generis: verbi gratia, linea vt linea eſt, vel vt curua, aut recta eſt: hæ enim ſunt qualitates, ſ. rectitudo, & curuitas. Similiter ſuperficies, vt ſuperficies eſt, vel vt aſpera, lenis ve eſt, quæ qualitates ſunt. Similiter tempus, vt tempus eſt, vel vt importat lumen, aut tenebras: ſecundum quæ dicuntur dies & nox, tunc reſpondetur, quantitati in ratione quantitatis nihil eſt cõtrarium: at ratione qualitatis adiunctę contrarium habet. vt in exemplis patet.

Per hoc ſimiliter reſpondetur de loco: locus enim poteſt conſiderari in ratione quantitatis, & tunc non eſt aliud, quàm ſuperficies continens aliquod corpus, cui nullũ eſt contrariũ, altero modo, vt dicit certum ſitum, & certam diſtantiã à centro, & partibus mundi, & ſic dicitur vbi, quod eſt aliud prædicamentum, & tunc patitur contrariũ, vt probat argumentum, non tamen vt ad quantitatem ſpectat.

Non videtur autem quantitas ſuſcipere magis &c. 9

Conſtituitur ſecunda proprietas quantitatis, quæ eſt, non ſuſcipere magis, vel minus: hæc enim maxime cõiuncta ſunt, habere contrarium, & ſuſcipere magis, vel minus, ita vt quæ contraria nõ habeant, magis, vel minus non ſuſcipiant, cum intenſio, vel remiſſio ex contrariorum miſtione proueniat. Tertia proprietas eſt, quantitas dicitur æqualis, vel inæqualis: hæc eſt autem omnino propria quãtitati, vt quoties aliquid æquale, vel inæquale ſentiamus, illic quantitatem eſſe iudicemus, dummodo hæc ſumantur proprie: nam aliquando vna albedo alteri æqualis dicitur, vel inæqualis; & vnus calor alteri, ſed id abuſiue & improprie: albedines enim, calores, vel qualitates, non æquales, vel inæquales. ſed ſimiles, vel diſſimiles dicendæ ſunt: illud enim maxime quantitati eſt proprium. Hæc de quantitate circa Ariſtotelis verborum interpretationem.

QVÆ

QVÆSTIO PRIMA.

An quantitas ſit genus ad continuã & diſcretam, & qua ratione.

QVamuis omnia fere, quæ in hoc capite peti poſſunt & petuntur, præter eã cognitionem, quã facilẽ, & communem Ariſt. in præſenti tradidit, Phyſica & Metaphyſ. ſunt, nec intellectu facilia: eorum tamen cognitio maxime eſt vtilis, cũ plurimũ Logicæ intenſiones rerum ipſarũ cognitione innoteſcant: propterea nõ mirum videri debet, ſi pro veritate Logicę explicanda, aliquid miſceamus de rerum ſpeculatione.

Eſt igitur prima difficultas circa diuiſionem primam capitis, An diuiſum, ſ. quantitas, ſit genus, vel potius analogum quoddam. Simplicius exiſtimat, quantitatem eſſe quoddam genus, quod poteſt diuidi, & per continuum & per diſcretum, tanquã per differentias adæquate diuidentes: & ſimiliter poteſt iterum diuidi per habere partes poſitionem habentes, & non poſitionẽ habentes, tanquam per alias duas differentias etiam adæquatas, ſed ſub alia ratione eſt vna diuiſio, ſub alia vero altera: ſicut qui animal primo per rationale, & irrationale diuideret: & iterum, inquit, idem animal per mortale & immortale ſecaret. Iſta opinio Simpl. quantum ad priorem partem, ſcilicet priorem diuiſionem, eſſe generis per differentias, eſt Alber. tract. de quantitate c. 1. & eſt communis ſententia: quantum vero ad poſteriorem, eſt contra communem, communiter enim tenetur, illam diuiſionem quantitatis in habentem poſitionem, & non habentem, eſſe ſubiecti in accidentia: ſicut animalium, aliud album, aliud nigrum, aliud medio modo ſe habens.

Argumenta in contrarium. 1. Arg. At circa priorem diuiſionem non modica difficultas eſt, quo modo quantitas ſit genus ad continuam, & diſcretam, ſunt enim valida argumenta in contrarium. Primum, Nullum genus, denominatiue prędicatur de ſua ſpecie, vt docet Ariſto. 4. Topi. c. 1. & ratio eſt manifeſta, cum genus ſecundum nomen, & rationem prædicetur: quod non faciunt ea, quæ denominatiue prædicantur: at quantitas de ſuis ſpeciebus prædicatur denominatiue, cum in concreto etiam prædicetur: dicitur. n. linea eſt quantitas & quanta: longitudo eſt longa: numerus eſt quantitas, & quantus, ergo non eſt genus, vel ſi eſt, reſtat dubium, quare tales prædicationes non fiũt in alijs generibus: non. n. dicimus, albedo eſt alba, calor eſt qualitas, & qualis.

2. Arg. Secundo. Vnius generis vna ſpecies nõ fit ex altera: at numerus fit ex continuo, cũ ex diuiſione continui fiat, & reſultet numerus, vt docet Ariſtoteles 3. Phyſic. Tertio. 3. Arg. Species vna nõ ꝓdicatur denominatiue de alia ſpecie eiuſdẽ generis, at numerus de linea ꝓdicatur denominatiue, ergo nõ ſunt ſpecies, & per conſequẽs quantitas non eſt genus: minor ꝓbatur, dicimus. n. linea eſt numerata. Quarto. 4. Arg. Continua & diſcreta quantitas non conueniunt in vnica rõne cõmuni, ergo non habent aliquod idem genus. Probatur antecedens, quia talis ratio, vel eſt, ꝙ vtraque ſit diuiſibilis, vel ꝙ vtraque ſit menſura: non prior, quia diuiſibilitas prius ineſt cõtinuo, vt diximus: non poſterior, quia ratio mẽſuræ prius ineſt diſcreto, cum non mẽſuremus niſi per vnitatem, eam multiplicando, & faciẽdo numerum, ergo non eſt vna ratio vtrique communis & generica.

Prima op. Propter hæc inter aſſerentes quantitatẽ eſſe genus non cõuenit. Alber. enim tract. de quantitate. c. 1. exiſtimat hic conſiderari quantitatem, vt eſt menſura quędam ſubſtantiæ, non autem vt eſt ratio diuiſibilitatis, quod etiam ſequitur Caieta & S. Tho. opuſculo 48. c. 2. & fere eſt cõis ſententia: quorum ratio eſt, quia Ariſto. diſtinguit ſpecies quantitatis, vt ſunt menſuræ ſubſtantiæ, nam quantum ad diuiſibilitatem non differrent locus, & ſuperficies, cũ locus ſit ſuperficies vltima corporis cõtinentis. Patet autem eandem eſſe diuiſionem loci, & ſuperficiei, tamen in ratione menſuræ differunt: nam locus eſt menſura extrinſeca locati, cum ipſi non inhæreat: ſuperficies autem eſt menſura intrinſeca, ſcilicet inhærens corpori, cuius eſt menſura.

Sc̄da opi. At vero Burle. & alij aſſerunt, hic conſiderari quantitatem, vt eſt diuiſibilitatis ratio, & ſub hac ratione eſt genus quoddam ad continuam, & diſcretam: cuius ratio eſt, nam in ratione menſuræ eſt pure analogum, cum menſura primo com-

petat

petat vnitati, & numero, & non continuo niſi in ratione vnitatis, ſcilicet quatenus aſſumimus aliquam quãtitatem continuã in ratione vnitatis, vt ea metiamur alia omnia: vt docet Ariſto. 10. Meta. ca. 1. Hoc autem argumentum maxime moleſtum eſt authoribus oppoſitæ factionis, à quo ſubducere ſe nequeunt: non minus tamen illorum argumentum eſt his difficile, ita vt rei veritas non ſatis apud hos, vel illos innoteſcat. Dabimus operã, Deo fauẽte, vt breuiter, & clare rẽ iſtã aperiamus, & dilucidem⁹ id, q̃d deceptionis cauſa poteſt eſſe manifeſtãtes ſequẽtibus fundamentis.

Primum fundamẽtum.

Primum fundamentum. Quantitas dupliciter accipitur. Vno modo pro quantitate corporum, ſecundum quam ipſa corpora extenſa ſunt, vel numerari poſſunt: & hæc dicitur quantitas molis, quæ in rebus ſpiritualibus non inuenitur, & de hac ſermo eſt in præſenti loco. Altero modo accipitur quantitas pro certo gradu virtutis, & eſſentiæ, quem vnumquodque participat, ſecundum quam dicimus, magnus eſt dominus & infinitus, non quidem corporis quãtitate, ſed in eſſentia & virtute: dicimus ẽt creatura eſt finita: & talis quantitas reperitur ẽt in ſpiritualibus, de qua non loquimur modo, & hæc dicitur quãtitas virtutis.

Hinc fit, quòd etiam æquale & inæquale dupliciter accipiuntur, & vt à quantitate primo modo ſumuntur, & ſic res ſpiritales non dicuntur æquales, vel inæquales: & vt à quantitate ſecundo modo ſumuntur: & ſic omnia, quæ ſunt, adinuicẽ æqualia, vel inæqualia dici poſſunt: dicimus enim, filius eſt æqualis patri ſecundũ diuinitatem: nullus angelus æqualis eſt Deo, & hoc dixit Ariſt. in fine capitis, dum docuit nõ multum æqualitatis, vel inæqualitatis reperiri in aliis.

Quod dicimus de quantitate continua, dicendum etiam eſt de diſcreta: numerus enim duplex eſt, & qui reperitur in ſpiritualibus etiam, ſecundum quem dicimus, tres ſunt perſonæ, & vnus Deus: Millia millium angelorum miniſtrant ei. Dicimus etiam tria puncta, tres albedines, & talis numerus vocatur traſcendentalis, de quo in præſenti non fit ſermo. Alter eſt numerus, qui ſolum in rebus corporeis inuenitur, & iſte prædicamentalis eſt, de quo hic agimus. Patet igitur ſermonem in præſenti fieri de quantitate continua, & diſcreta vt in rebus, & ſubſtantiis corporeis eſt.

Hæc autem quantitas ab Ariſtotele 5. Meta. c. 13 ſic definitur in concreto. Quantum eſt, quod eſt diuiſibile in ea, quæ inſunt, quorum vtrunque, aut vnumquodque vnum quid aptum eſt eſſe: id eſt, quantum eſt ſubiectum aliquod habens partes quarum ſingulæ per ſe eſſe poſſunt, & rationem quanti ſortiri: verbi gratia, lignum diuidi poteſt in partes, quæ ſingulæ continuæ ſunt, & per ſe eſſe poſſunt ſimiliter numerus in vnitates, quæ ſingulæ per ſe eſſe poſſunt, diuiditur: vnde patet longe alias eſſe partes à quantitate prouenientes, ab aliis omnibus: partes enim potentiales non ſunt alicuius ſubiecti, ſed alicuius ſuperioris prædicati partes: ſimiliter differentiæ. Accidentia vero & potentiæ ſunt quidem ſubiecti vnius, aliquãdo partes, ſed ſingula per ſe eſſe non poſſunt, nec ſunt vnum ſubiectum: nec ſimiliter materia & forma: at partes quantitatis ſic alicuius ſubiecti, & vnius rei ſunt, vt ſingulæ per ſe vnum quid faciant: & hoc valde nota.

Secũdum fundamẽtum.

Sit ſecundum fundamentum. Quantitas multa tribuit ſubiecto ſuo. Primo, n. ante omnia, dat partes tales, quales dixi in primo fundamento, quod eſt dicere, ratio qua ſubiectum tales partes habet, eſt quantitas: ſi partes fuerint extenſionis, eſt quantitas continua: ſi numerationis, diſcreta: & hæc eſt prima ratio quantitatis, eſſe formalem rationem partium illarum.

Ab hac quantitatis natura fluunt quædam paſſiones propriæ. Prima, eſſe diuiſibile: ex eo enim quòd aliquis partes habet, diuiſibile eſſe conſequitur. Similiter ſequitur, ſecunda eſſe finitum, vel infinitum. Tertia eſſe æquale, vel inæquale alteri. Quarta eſſe menſurabile. Omnes hæ quatuor rationes ſunt propriæ paſſiones fluentes ex illa natura prima quantitatis: & ſubiecta recipiunt omnia iſta quinque à quantitate: quarum paſſionum natura, numerus, & ordo, ſufficienter in Metaphyſica tradentur, Deo adiuuante.

Interim tamen aduerte vnum diligenter, Quòd quantitas omnia iſta quinq; tribuit ſuo ſubiecto formaliter, id eſt, eſt forma quædam, qua ſubiectum habet partes, & eſt diuiſibile, eſt finitum, æquale, & menſurabile: vt enim ab albedine corpus formaliter

maliter eſt album, & viſibile diſgregatiuũ viſus: ita corpus à quantitate eſt quantum, ideſt partes habet, finitum & menſurabile eſt: & hoc ſignificant illa verba, quantitas eſt ratio partium, eſt ratio diuiſibilitatis, eſt ratio menſuræ.

Tertium fund.

Ex his fit tertium fundamentum, à quo fere natura & intelligentia non ſolum quãtitatis, ſed aliorum multorũ pẽdet. Aliud eſt id, quo menſuramus, aliud quod menſuramus: aliud id ratione cuius aliquid menſuratur, vel menſurari poteſt. In primis vt à noto incipiamus, id, quod menſuramus eſt corpus, vel res corporea, tam continua, quàm diſcreta: id vero ratione cuius illa menſurantur, vel menſurabilia ſunt, eſt quantitas: volo dicere, forma, à qua corpus habet, quòd menſuretur, eſt quantitas, niſi enim quantitatem haberet, menſurari non poſſet, quod ſuperius dicebamus, eſt ratio menſuræ formalis: id autem, quo menſuramus, eſt quoddã quantum, quo vtimur, vt indiuiſibili quoddam ad menſurandas alias quantitates, vt vtimur vlna, vtimur modo; tanq̃ vno quoddam, per cuius multiplicationem alia quãta mẽſuramus: vnde iſta proprie dicenda eſt menſura: illa vero qua ſubiectum eſt menſurabile, non menſura, ſed menſurabilitas eſt quædam, ſeu dicatur menſura paſſiua, & formalis, & altera menſura actiua & inſtrumentalis.

Vtrunque quidem quantitas ſubiecto communicat formaliter: eſt enim ratio, qua corpus, vel ſubiectum eſt menſura mẽſurans, & qua menſurabile etiam eſt, ſed magno diſcrimine: nam non omnis quantitas eſt menſura menſurans, non.n. menſuramus niſi quadam parte quantitatis determinata eam multiplicantes: at omnis quantitas eſt ratio menſurabilitatis. Prætetea eſſe menſuram menſurantem magis competit vnitati, quæ eſt principium numeri, vt argumentum ſuperius probabat: at menſurabilitatis ratio omnibus quantitatibus ex æquo ineſt.

Quartum Fundamẽtum.

Sit quartum fundamentum. Iſta omnia, quæ diximus per prius ipſi quantitati inſunt, ipſa enim eſt partes habens per ſe, vt patet in lineis, ſuperficiebus per ſe conſideratis; & in tempore, cuius partes ſunt aliæ à partibus ſubiecti. Similiter ipſa quantitas eſt diuiſibilis, menſurabilis ſecũdum ſe, vt patet in ſanctiſſimo ſacramento altaris. Secundario vero hoc tribuit ſubiecto & ſubſtantiæ: nam diuiſibilitatem, & menſurabilitatem, & reliqua, ſubſtantia à quantitate habet. Tertio quòd maxime notorium eſt, quantitas hæc tribuit aliis accidentibus, nam accidentia habent partes, diuiſibilitatem & cetera à quantitate, vt patet in albedine, quæ tanta eſt, quanta ſuperficies, cui ineſt, quod nullum accidens habet. Quantitas igitur primo illa habet in ſe. Secundo ſubſtantiæ communicat. Tertio aliis accidentibus.

Hinc eſt, quòd de ſe ipſa ſuſcipit prædicationem abſtracti & concreti, dicendo linea eſt quanta, & quantitas: quod non fit in aliis accidentibus. Similiter diſtinguitur duplex quantum, per ſe, per accidens: per ſe eſt ipſa quantitas, per accidens ſunt accidentia illa, quæ quantitatem participant, quæ diſtinctio in aliis accidentibus non fit. Sequitur etiam optime Ariſto. tractaſſe quantum in concreto, vt legitur græce: quanti aliud continuum &c. vt intelligamus eandem eſſe in hoc peculiari prædicamento prædicationem abſtracti & concreti. Hæc ſunt ex quibus non mediocris quãtitatis cognitio haberi poteſt, & quod non paſſim inueniuntur: cetera Metaphyſica relinquantur Reſpon. ergo ad quæſtionem ſequentibus concluſionibus.

Prima cõcluſio.

Prima concluſio. Quantitas, vt eſt ratio partium, eſt quoddam genus, cuius differentiæ ſunt, continuum & diſcretum: quãtitas enim continua eſt magnitudo, diſcreta vero multitudo, quæ ſunt duo genera eius ſubalterna, varias ſub ſe ſpecies includentia. Hæc concluſio hoc vnico argumento patet, Quantitas ſecundum talem rationem prædicatur in quid de pluribus ſuis ſpeciebus, ergo eſt genus: conſequentia eſt certa, & antecedens manifeſtum.

Secũda cõcluſio.

Secunda concluſio. Habere poſitionem, vel non habere quantitatis differentiæ nõ ſunt, vt exiſtimat Simpl. ſed paſſiones. Probatur vnico argumento. Si eſſent differentiæ, non poſſet quantitas continua abſtrahi à poſitione: at per intellectum ſuperficies ſine vlla poſitione conſideratur, cum intelligatur abſtracta à loco, & ſubiecto. ergo illa poſitio non eſt eſſe differentiã, cũ ſpecies abſque ſua componente differentia intelligi nequeat. Hic autem aduerte,

quòd

quòd non eſt idem, quantitatem continuã eſſe, & poſitionem habere, cum quantitas aliqua continua non eam habeat, ſcilicet tempus: nec ſimiliter eſſe diſcretum, & non habere poſitionem, cum etiam continua aliqua non habeat. Vnde ſic iſta ſe habent, ſcilicet continuum & habens poſitionem, quòd omne habens poſitionem eſt continuum, non tamen omne continuum habet poſitionem: at diſcretum, & non habens poſitionem ſic ſe habent, quòd omne diſcretum eſt non habens poſitionem: at non omne non habens poſitionem eſt diſcretum.

3. conclu. Tertia concluſio. Quantitas iſta quæ ratio partium eſt, conſideratur in præſenti, vt ſub tali ratione eſt genus generaliſſimũ omnes has ſpecies continens. Iſta concluſio iudicio meo eſt manifeſta ex ipſo contextu Ariſtotelis, in quo continuum, & diſcretum, ſub quibus ſunt omnes ſpecies quantitatis, non aliter definiuntur, quam per ipſas partes, quæ copulantur, vel non copulantur termino communi. Præterea quia logicus conſiderat intentiones ſecundas, quæ in primis fundantur: at ratio generis quantitatis nõ fundatur in menſuræ ratione, quia hæc eſt paſſio, non natura generica: ratio autem, quæ genus eſt, eſt quãtitas, vt ratio partium eſt. Præterea, quia tota ratio & argumentum illorum inualidum eſt: dicunt enim aliter non poſſe diſtingui ſpecies quantitatis, quàm in ratione menſuræ: hoc autem inualidum eſt, ſic enim optime diſtingui poſſunt, & diſtinguuntur. Linea eſt ratio partium ſecũdum longitudinem in continuo: ſuperficies ratio partium ſecundum latitudinem: corpus ratio partium ſecundum profunditatem: tempus ratio partium ſucceſſiuarum in continuo: locus eſt ratio partium continentium aliquid: numerus ratio partium diſcretarum: oratio ratio partium diſcretarum cum ſucceſſione: & hæc valde obſerua.

Ad primum. Reſpondetur igitur per hæc ad argumenta quatuor ſupra poſita, quibus probabatur, quantitatem non eſſe genus. Ad primum reſpondent Burleus & Scotus, q. 17. Linea, ſuperficies, & quælibet alia quantitatis ſpecies, dupliciter poteſt conſiderari. Vno modo, vt eſt in ſubiecto, & ſimul cum ſubiecto ſumitur, & tunc prædicatur genus de illis denominatiue, quia ſic ſubiecto ſumuntur. Altero modo conſiderantur in abſtracto abſque ſubiecto: & ſic ſpecies quantitatis ſunt, & tunc falſum eſſet dicere, linea eſt quanta, iſta reſponſio non placet, quia linea non dicit ſubiectum magis quàm albedo. vt ergo de albedine nunquam dicitur, quòd eſt qualis, ita nec de linea dicetur illa ratione. Præterea, quia ſubiectum non per lineam, ſed per lineatũ explicatur. Propterea aliter dicendum eſt, nempe illam prædicationem concreti de abſtracto non eſſe denominatiuam, ſed eſſentialem in re, licèt modus quidam denominatiuus ſit id quod ſit propter peculiarẽ rationem, quæ in quantitate reperitur, vt explicui in quarto fundamento.

Ad ſecundum. Ad ſecundum reſpon. quòd ex vna ſpecie in communi altera non fit: nulla enim ſpecies in ſua ratione, & natura admittit aliam ſpeciem ſibi coæqualem: tamen ex indiuiduo vnius ſpeciei non pugnat, vt materialiter fiat indiuiduum alterius ſpeciei: vt enim ex aqua fit ignis, aqua tamen non manente, ita ex continuo fit diſcretum, continuo tamen non manente: nec hoc eſt inconueniens vllum.

Ad tertium reſpon. quòd linea non dicitur numerata à numero denominatiue, quia numerus in ea ſit: ſed dicitur numerata ab actu intellectus, per quem numeramus: numerare enim opus eſt rationis & intellectus.

Ad quartum eſt maxime notanda ſolutio: negatur enim maior: ratio enim generica, in qua omnis quantitas conuenit, eſt habere partes eiuſdem rationis, vt ſupra diximus: negatur etiam minor; immo ratio diuiſibilitatis vniuoce competit continuo & diſcreto, non autem vni per prius, alteri per poſterius. Verum eſt, quòd ex diuiſione continui aliquando reſultat, & fit numerus, tamen non ſemper: nec ex natura numeri eſt, fieri ex continuo, conſtituto autem numero, & continuo, vnumquodque per ſe diuiſibile eſt, & non vnum per alterũ. Ad illud de menſura, fuit magna ſine dubio in hoc apud ſcriptores ambiguitas: nam ratio menſuræ, ſcilicet menſurantis, per prius diſcreto conuenit, vti diximus: & ſic eſt ratio analoga: at ratio menſuræ paſſiuæ, ideſt qua ſubiectum menſurabile eſt, vniuoca

I 2 eſt

eſt omni quantitati: & hæc ſufficiant. Sat ſcio me aliqua ex parte breuem in verbis & obſcurum in his fuiſſe: tamen mediocriter auditori verſato, & diligenti manifeſta iſta erunt; cuius rationem ſemper in his habeo, præſertim quia viua voce, iſta exponenda à magiſtro ſunt.

QVÆSTIO II.

Circa reliqua quæ in hoc capite continentur, an recte dicta ſint ab Ariſtotele.

QVia multa ſunt in hoc capite, quæ intelligentia, & examine aliquo indigẽt, particularius à nobis tractanda ſunt, & diſputatione elucidanda.

Argumẽta in contrarium, Primum argum.

Eſt igitur primum argumentum contra ordinem procedendi Ariſtotelis & ipſius modum. Vnumquodque vniuocum prius per definitionem, quam per diuiſionem notificandum eſt: ſed quantitas eſt genus vniuocum, ergo à definitione oportebat exordiri, non à diuiſione, vt facit Ariſtoteles.

Secũdum argum.

Secundo. Ariſtoteles in diuiſione præpoſuit continuum diſcreto, ergo male poſtea in tractatu diſcretum præpoſuit continuo.

Tertium argum.

Tertio. Nihil in vno prædicamento collocatum conſtitui debet in altero: ſed corpus eſt in prædicamento ſubſtantiæ: ergo nullo modo corpus poteſt eſſe ſpecies ſubſtantiæ, & quantitatis.

Quartum argum.

Quarto. Videtur doctrina iſta non conſonare doctrinæ eiuſdem Ariſto. 5. Meta. ca. 13. ibi enim inter quantitates non numerat locum, nec orationem: & inter quantitates per accidens, ponit tempus, & motum: at hic & locum, & orationem, & tempus inter quantitates per ſe conſtituit, motus autem non meminit.

Quintum argum.

Quinto. Videtur, quòd nullo modo oratio quantitas ſit: nam vel accipitur pro oratione vocali, mentali, vel ſcripta: ſed oratio ſcripta eſt potius ſubſtantia materialiter, formaliter vero, ſcilicet vt ſignificatiua eſt, eſt relatio, vel qualitas; mentalis autem, quæ in intellectu eſt, eſt qualitas, cum in intellectu non ſit quantitas: vocalis autem, ſi materialiter ſumatur, eſt aer verberatus, qui ſubſtantia eſt: ſi formaliter, eſt ipſum ſignificare, quod non eſt quantitas: ergo nullo modo oratio eſt quantitas: & hoc admiſſo, ꝙ eſſet quantitas, non eſſet ponenda inter diſcretas, ſed inter continuas: vnica.n. ſyllaba continua eſt, & motu continuo profertur.

Sextum argum.

Sexto. Magnitudo, multitudo, ſunt quãtitatis ſpecies ſubalternæ, & longitudo etiã eſt quædã ſpecies ipſius: ergo magnũ, multa, longum ſpecies ſunt quantitatis, & non pertinent ad prædicamentũ ad aliquid.

Septimũ argum.

Septimo. Vnitas & punctum ad quantitatem ſpectant, vt patet, tamen non ſunt ſub aliqua ſpecie ex aſſignatis: ergo diminuta doctrina hæc videtur.

Octauum argum.

Octauo. Multa etiam alia videntur prætermiſſa, quæ tamen quantitates ſunt, vt graue, leue, omnia etiam pondera, omnes menſuræ, vncia, libra, modius, gomor, & reliqua huiuſmodi, quæ non apparet in alio prædicamento eſſe conſtituẽda, quam in iſto, quorum tamen Ariſtoteles nullatenus meminit. Iſta argumenta à nobis ſoluenda ordine ſunt: ex quorum ſolutionibus perfecta prædicamenti huius cognitio dependet.

Prima ſolutio. Ad primũ.

Ad primum argumentum reſpõdet Alber. tract. de quantitate. c. 1. hic conſiderari quantitatem, vt menſura eſt: cum autem alia ſit ratio menſuræ in continuis, alia in diſcretis: nec eiuſdem rationis ſit vna in omnibus menſuræ ratio, non definitione, ſed diuiſione vſus eſt. Hæc reſponſio non ſatisfacit. Primo, quia, vt ſuperius diximus, hic quantitas in ſua ratione prima conſideratur, ſcilicet vt eſt ratio partium. Secũdo, quia ſi nõ eſt vna ratio menſuræ in continuo, & diſcreto, non eſſet genus; nec hic tanquam genus conſideraretur, quod videtur falſum: quòd ſi eſt ratio vna, quamuis communiſſima, hæc potius definienda erat.

Secunda Solutio.

Doctores Louanienſes dicũt, id factum fuiſſe, quia generaliſſima non habent definitionem propriam conſtantem ex genere, & differentia, cum ſint ſuprema genera. Sed hoc non placet, quia eadem ratione nullum aliud definiret, at definit ad aliquid, & qualitatem. Præterea, quia generaliſſima habent deſcriptionem: immo vt ſuperius diximus, & declarauim' Ariſt. 5. Meta. c. 13. quantum ipſum deſcripſit ante diuiſionem.

Pro-

Tertia Solutio.

Propterea exiſtimo dicendum eſſe, Ariſtotelem non tradere hic rerum cognitionem diſtinctam, niſi quantum ſufficit Logico pro rerum coordinatione, & pro prædicationibus, & ipſarum partibus perfecte intelligendis: & quia ipſum quantum, eſt maxime notum, vtpote maxime præ omnibus aliis ſenſatum, nulla circa id vſus eſt deſcriptione; ſicut in aliis fecit, quæ non ſubſtant ſenſibus in vniuerſum.

Poſſumus tamen facile eius definitionē aſſignare, ſicut & ipſius ſpecierū: hę enim definitiones ſpecierum ex Ariſtotelis verbis deducuntur. Poteſt autem quantitas in communi per ſuas proprietates deſcribi; quantitas eſt ratio partium, vel quæ per ſe partes habet: quantitas eſt ratio menſuræ ſubſtantiæ: quantitas eſt ratio diuiſibilitatis in partes eiuſdem rationis: ſimiliter eſt forma, ſecundū quam æquale, vel inæquale aliquid dicitur; quantitas vero continua eſt quantitas, cuius partes termino communi copulantur: diſcreta vero eſt, cuius partes termino communi non copulantur: linea eſt continua quantitas, cuius partes in puncto copulantur primo: ſuperficies cuius partes in linea copulantur: corpus cuius partes ſuperficie copulantur: locus eſt ſuperficies vltima corporis continentis: tempus eſt continua quantitas ſucceſſiua, cuius partes inſtanti copulantur: numerus eſt continuorum permanētium menſura diſcreta: oratio eſt ſucceſſiuorum menſura diſcreta.

Prima Solutio. Ad Secundum.

Ad ſecundum reſpondent aliqui, continuam quantitatem in ratione diuiſibilitatis priorem eſſe diſcreta, ex diuiſione.n. continui reſultat numerus: at in ratione menſuræ priorem eſſe diſcretam, non.n. menſuramus niſi quantitate aliqua continua ſumpta tanquam vnitate, cuius multiplicatione menſuramus: vt vtimur vlna, grano, palmo, multiplicatis ad menſurandum: & hoc conſilio ductus Ariſtoteles prius continuum poſuit in diuiſione, in declaratione vero diſcretum antepoſuit. Hæc ratio non mihi diſplicet.

Secunda Solutio.

Aliter etiam reſpondet Alber. tract. iſto. c. 1. & bene. Quantitas enim continua notior eſt, quia magis compoſita; at diſcreta ſimplicior eſt. i. prior eſt: nam diſcreta quantitas nullam habet poſitionem; at inter continuas inuenitur poſitio: ac propterea Ariſtoteles tali ordine vſus eſt, vt vnum & alterum exprimeret. Hæc doctrina eſt vera, & Ariſtotelis ipſius. po. Poſte. c. 23. Arithmeticam Simpliciorem Geometria exiſtimat. & 1. Metaph. c. 2. ob id, quòd illa ſit de diſcreta quantitate, hæc de continua.

Ad tertiū.

Ad tertium reſpondetur. Corpus tripliciter ſumitur, eſt enim æquiuocum. Primo pro toto compoſito ſubſtantiali, ex materia & forma conſtituto, quo pacto dicimus, Angelus non eſt corpus: plantæ vero, animalia lapides ſunt corpora, & ſic corpus eſt vnum genus ſubſtantiæ, de quo ſupra diximus eſſe generaliſſimum. Secundo modo ſumitur corpus pro altera parte viuentis, quo pacto dicimus, animal conſtare ex anima, & corpore: & ſic non eſt genus, nec prædicatur de ſpeciebus vllis: ſed ponitur reductiue in prædicamento ſubſtantiæ, ſicuti pars. Tertio modo ſumitur pro quantitate quadam, ſcilicet profunditate, quæ eſt accidens corporum ſubſtantiæ, & iſto modo eſt ſpecies huius prædicamenti: nec hoc eſt vllum incōueniēs, quòd vnum ſecundum diuerſas rationes ad varia pertineat prædicamenta.

Prima Solutio. Ad quartum.

Ad quartum non eſt facilis ſolutio. Quidam enim dicunt, has quantitates, ſcilicet locum, tempus, orationem dupliciter poſſe conſiderari: vno modo, vt ſunt rationes diuiſibilitatis, ſeu in ratione diuiſionis, & ſic ab Ariſtotele conſiderantur in 5. Met. & tunc locus non eſt ſpecies diſtincta à ſuperficie, cum eadem ſit ſuperficiei, & loci diuiſio: ſimiliter nec oratio à numero diſtinguitur: tempus autem & motus ſunt diuiſibilia ad diuiſionem ſpatii, per quod fit motus, idest, quantitates per accidens ſunt: hoc igitur fuit in cauſa, quo minus Ariſtoteles locum & orationem non poſuerit, tempus autem & motum inter quātitates per accidens aſſignauerit. Poſſunt tamen ſecundo conſiderari in ratione menſuræ, & tunc locus eſt quantitas per ſe diſtincta à ſuperficie, quia locus eſt menſura corporum ſeparabilium à ſe: ſimiliter & oratio à numero diſtinguitur, cum oratio ſit menſura ſonorum diſcretorum: tempus etiam eſt per ſe quantitas, cum ſit motus menſura: motus autem ſemper eſt quantus per accidens in ratione diuiſionis, quia diuiditur per aliud, ſcilicet ſpatium: & in

ratione menſuræ,quia menſuratur per tempus. Cum igitur hic conſideretur quantitas, vt eſt menſura, optime ponuntur eius ſpecies aliter quàm in Metaphyſica,in qua conſideratur quantitas, vt eſt ratio diuiſibilitatis.

Iſta ſolutio non eſt ſpernenda, eſt enim inſignium virorum:tamen mihi in hoc nō placet,nam eſſe menſuram eſt paſſio quantitatis ipſius, fluens ab eius natura: ſed talibus ſpeciebus prædictis non ineſt per ſe quantitatis ratio ſecundum eos, ergo nec inerit paſſio: à quo enim per ſe remouetur natura,remouebitur etiam & paſſio:& prętereа, quia diximus hic etiam naturam ipſam quantitatis conſiderari.

Secunda Solutio. Burl. ad hoc dicit, locum non eſſe ſpeciem per ſe quantitatis illo modo:nam locus denotat duo, ſuperficiem de materiali, & continentiam de formali: materialiter ergo non differt à ſuperficie: formaliter vero non eſt quantitas, quia continentia quantitas non eſt: ac propterea ab Ariſtotele non numeratur in 5. Meta. hic vero locus ponitur inter quantitates, quia Ariſtoteles, loquitur vulgariter, & ſecundum opinionem celebriorem. Omnes autem antiqui locum inter quantitates conſtituebant: & hoc videtur docere Auer. 5. Meta. com. 18. Hęc ſententia fuit Alber. tract.iſto.c.5.vbi locum explicat eſſe illud ſpatium totum,longum,latum,profundū, quod eſt inter latera corporis continentis, vt antiqui credebāt.4.Phyſi. immo vulgus modo ita exiſtimat. Hoc tamen impugnat illic Ariſt. & ſecundum veritatem oſtēdit, locum eſſe ſuperficiem vltimā corporis cōtinentis: hoc etiam videtur docere Simpl. & Doctores Louanien. aſſerunt locum ſecundum Ariſt. non eſſe quātitatem diſtinctam à ſuperficie: hic aūt fuiſſe locutū iuxta receptam ſui temporis, & communem opinionem.

Dicit, ſecundo Burl. motum eſſe quātitatem per ſe,ſicut tempus etiam in ratione diuiſionis: fuiſſe autem prætermiſſum ab Ariſto.non quia non eſſet, ſed quia non curauit omnes ſpecies enarrare.

Dicit tertio, in Metaphyſica tempus,& motū dici quanta per accidens, non ꝙ non ſint per ſe quantitates, ſed quia ab alio ſcilicet à ſpatio & mobili recipiunt eſſe quātitates, ſed recipiūt ab eis effectiuè ſolum, in ſe tamen quantitates formaliter ſunt.

De oratione autem dicit quarto,eſſe etiā per ſe quantitatem à numero diſtinctam.

Iſta ſententia Burlei, in hoc ꝙ concedit motum eſſe quantitatem per ſe, eſt Alber. magni tract.iſto c. 10.& Iambli.vt refert in præſenti Simpl. Dicunt enim motum duo dicere, & fluxum, & formam aliquam, cuius eſt fluxus: & ꝙ ſucceſſio quantum ad fluxum eſt quantitas, quātum ad formam non: ſed aliquando eſt qualitas, aliquando vbi, aliquando quantitas, ſecundum quòd fluxus poteſt eſſe in qualitate, vel vbi, vel quantitate: ac propterea hic non numerat inter quantitates, quia totum eius eſſe non eſt quantitas, nec vnius eſt generis.

At Porphyrius lib. 2. interro. & Ammo. credunt motum ſecundum ſuam naturam non eſſe quantitatem; ſed eſſe quātum per accidens,ſicut ſubſtantia eſt quanta per accidens. Ad locum Meta. Reſpon.illic Alex. Ariſtotelem ſolum tractare de quantitate permanente, propterea iſta prætermiſit.

Sed in hac difficultate ne confuſio ſit audienti, quantum pro captu logico exigitur, exiſtimo ita dicendum. Primo omnes has ſpecies hic numeratas eſſe quantitates per ſe:& hæc eſt communis opinio, non ſolum in ratione menſuræ, ſed etiam in ratione partium, & diuiſibilitatis, ut ſuperius diximus. Tertia Solutio.

Dico ſecundo, tempus dupliciter poſſe diuidi. Vno modo ſecundum partes ſucceſſionis, ſcilicet præſens, præteritum, futurum,& ſecundum hanc diuiſibilitatis rationem eſt quantitas per ſe, & ita hic conſideratur. Altero modo diuiditur ſecundū ſpatium per quod mobile tempus efficiens mouetur: & ſecundū hanc diuiſibilitatem eſt quantitas per accidens, vt dicitur in Metaphyſica: conſiderare autem tempus ſecundum ſuas partes ad Phyſicum ſpectat, & id notius eſt:propterea in Metaphyſica non inter quantitates per ſe conſtituitur, ſicut in Logica.

Dico Tertio orationē ſub numero comprehenſam fuiſſe illic: non enim ibi loquitur de numero particulariter, vt diſtinguitur ab oratione,ſed ut numerus eſt idē quod multitudo, vt ibidem interpretatur Auerroes.

Dico Quartò, locum etiam ſub ſuperficie

ficie contineri; ibi enim conſiderat ſuperficiem in communi, vt includit ſuperficiẽ ambientem, & terminantem: hoc autem loquitur particulariter de ſuperficie terminante.

Dico Vltimo, motum non eſſe quantitatem per ſe, vt bene dicit Ammo. & Porph. quia motus, vt motus, eſt ſolum actus quidam imperfectus, vt ſuo loco tractabitur. Hæc omnia obſerua, quia exiſtimo Ariſtoteli, & veritati maxime eſſe conformia.

Ad quintum. Ad quintum eſt inſignis difficultas de intellectu orationis, quid ſit. Omiſſis aliorum ſententiis, dicam, quæ in hoc diligenter excogitaui, idque declarabo ſequentibus fundamentis.

Primum fundamẽtum. Aduerte igitur primo, quòd ſonus eſt quoddam accidens, & qualitas effecta in aere ex colliſione duorum corporum. Vox autem eſt, non omnis ſonus, ſed ille tantũ qui efficitur in aere ex colliſione quarumdam corporis partium, ſcilicet linguæ, palati dentium, &c. eſt autem vna vox, quę vnica fit percuſſione, plures autem voces, quæ pluribus fiunt percuſſionibus, ſicut ſunt ſyllabæ, quælibet.n. ſyllaba vnica fit percuſſione, plures autem pluribus. Oratio autem eſt aggregatio ex multis vocibus ſyllabarum, vt dominus: vnde omnis oratio eſt diſcontinua, & diſcreta.

Secũdum fundamẽtum. Aduerte Secundo, Diſcretio duplex eſt: quædam ſubiecti, vt albedo lactis, & albedo niuis diſcreta ſunt, quia duobus inſunt diſcretis ſubiectis: altera eſt diſcretio formæ, ſicut, quando duo inſunt vni ſubiecto, tamen vnum alteri idem non eſt: ſicut albedo & dulcedo lactis. Oratio igitur diſcreta eſt, non quidem ſubiecto, quia in eodem aere omnes ſyllabarum percuſſiones recipiuntur, ſed diſcretæ formæ: nec ſimiliter eſt diſcreta in tempore cæli, quia vnico tẽpore ſimul duo poſſunt loqui quorum ſermones ſimul tempore: & ſubiecto ſunt, formæ tamen diſcretæ ſunt.

Tertium fundamẽtum. Aduerte Tertio, In iſta voce poſſumus tria conſiderare. Id quod eſt eius eſſentia, ſcilicet id, ratione cuius eſt ſonus. Secundo, aliquid quod ſe habet, vt qualitas eius, ſcilicet quòd ſit acuta, grauis, ſonora, rauca. Tertio, eſt quædam extenſio, & velut corpulentia ipſius vocis, ſecundum quam vox magna, breuis, æqualis, inæqualis dicitur: & hæc eſt vocis quantitas, quæ dicitur tempus vocis: vnde quando audis ſyllabas habere tempus, non intelligas de tẽpore, quod dicitur dies, annus &c ſed de iſta intrinſeca extenſione & vocis dilatatione, quæ maior eſt in vna, quàm in altera, ſecũdum quòd breuis vna, altera longa dicitur.

Quartum fundamẽtum. Aduerte Quarto. Oratio dicitur iſte numerus horum temporum ſyllabarum ſuę ceſſiuarum, & diſcretarum: ſed maxime conſiderat, quòd non ſolum oratio eſt multitudo temporum horum, ſed ſuperaddit temporum diuerſitatem, & ordinem: vnde alia oratio eſt populus pro arbore, alia pro ciuitate: nam illa eſt ex prima longa, hæc ex prima breui: ſimiliter alia eſt ſpecies orationis dominus, alia domini. In ſumma, hæc oratio continet omnia carmina, & carminum genera, & oẽs pedes carminum, quæ non ſolum diuerſa ſunt in multitudine ſyllabarum; ſed præcipue ordine, & quantitate: vnde muſæ, in recto ſpondæus eſt, cum ex vtraque longa conſtet: at in recto ſingulari trochæus eſt, quia poſterior eſt breuis, & ſic de reliquis. Hæc oratio eſt iudicio meo numerus muſicus, & harmonicus, de quo Muſica ſpeculatur.

Ex his ſequitur, hic multo aliter orationẽ quàm in libro Periher. ſumi: hic enim pro vna etiam dictione vocali, illic pro pluribus. Præterea in præſenti impertinens eſt, quòd ſignificet, nam etiam ſi non ſignificet, oratio dicitur: illic autem eſt neceſſaria vocum ſignificatio. Præterea in præſenti oratio non eſt ipſa vox, ſed quantitas ipſarum vocũ & dictionũ: in lib. vero Periher. oratio eſt ipſa vox ſignificatiua, ac propterea hic Ariſt. dixit, oratio, quæ in voce ſit: quaſi non ſit vox, ſed vocis quantitas.

Solutio. Per hæc patet ſolutio ad argumentum. Ad replicam dico. Quamuis ſyllaba ſit per ſe continua, tamen quia ſyllaba non per ſe, ſed cum dictione ordinatur, non facit quantitatis per ſe ſpeciem, ſed cum oratione, quæ diſcreta eſt: ſed dicendum eſt ſyllabam eſſe vnitatem in oratione, ſicut eſt vnitas in numero arithmetico.

Ad ſextum. Reſpon. magnitudinẽ, longitudinem, & multitudinem, aliquando ſumi abſolute pro ipſis quantitatibus, vt magnitudo idem ſit, quod quantitas continua, præſertim permanens, quo pacto ſumitur 1. cæli. c. 1. longitudo idem, quod li-

nea: multitudo diſcreta quantitas: & tunc magnitudo non opponitur paruitati, nec multitudo paucitati, nec breuitati longitudo, vnumquodque enim continuum magnum eſt, longum eſt: & numerus qui uis eſt multa. Altero modo ſumuntur iſta reſpectiue, & vnum reſpectu alterius dicatur, & ſic opponuntur, tunc enim ſunt ad aliquid: nec eſt inconueniens, quòd res in vno prædicamento collocetur, paſſio vero in alio: vt enim homo eſt in prædicamento ſubſtantiæ, riſibilitas autem in qualitate: ita quantitas eſt in vno prædicamento: iſtæ autem paſſiones eius, magnum, paruum, æquale, & reliqua in prædicamento ad aliquid ſunt.

Ad ſeptimum eſt facilis ſolutio ex his, quæ diximus in prædicamento ſubſtantię: vnitas enim, & punctum ad quantitatem pertinent, reductiue tamen, tanquam principia quãtitatis: vnitas.n. eſt principiũ diſcretæ, punctus continuæ permanentis.

Ad octauum dico omnes menſuras ad hoc prædicamentum pertinere, non ſecundum relationem, per quam ad menſurata referuntur, vt dicit Simpl. ſed ſecundum id, quod menſurant, quod quantitas eſt: & ſic ſub his ſpeciebus continentur: quædam enim ſub loco, qui per modum vaſis contentiui menſurat: quædam ſub linea, quæ per modum longitudinis: quædam ſub numero, qui per modum multiplicationis ſolum. Ex his omnibus cuilibet facillimum erit iſtas ſpecies ordinare in tabula aliqua: aduertatque ſingula dictorum eſſe genera continentia multa ſub ſe: numerus enim multas numerorum ſpecies: oratio ſimiliter varias ſpecies, & genera continet: idem de linea, quæ multas menſuras continet: ſimiliter & de aliis. Hæc de quantitate.

Poſſent quidem multa alia dici, ſed hæc ſufficiant, ne extra modum limites Logicos transgrediamur, Logicum agentes. Vide Simplicium de grauitate, an ſit quantitas, vt vult Architas.

De his quæ ad aliquid dicuntur.

Cap. VII.

1 AD aliquid vero talia dicuntur, quæcunq; hæc ipſa quæ ſunt, aliorum eſſe dicuntur, vel quo modolibet aliter ad alterum, vt maius hoc ipſum, quod eſt alterius dicitur aliquo.n. maius dicitur, & duplum alterius dicitur hoc ipſum quod eſt: alicuius.n. duplum dicitur, ſimiliter autem & alia quæcunque huiuſmodi ſunt.

At vero ſunt etiam & hæc ad aliquid: habitus, diſpoſitio, ſenſus, ſcientia, poſitio, hæc.n. omnia, quæ dicta ſunt, hoc ipſum quod ſunt, aliorum eſſe dicuntur, vel quomodolibet aliter ad alterum, & non aliud quidam: habitus enim alicuius habitus eſſe dicitur, & ſcientia, alicuius ſcientia, & poſitio, alicuius poſitio: & alia quoque ſimiliter. 2

Ad aliquid igitur ſunt, quæcunque hæc ipſa quæ ſunt, aliorum eſſe dicuntur, vel quomodolibet alter ad alterum, vt mons magnus dicitur ad alterum (magnus enim mons dicitur ad aliquid) & ſimile alicui ſimile, & cetera talia ſimiliter ad aliquid dicuntur. Sunt autem & accubitus, & ſtatio, & ſeſſio poſitiones quædam, poſitiones vero ad aliquid ſunt: iacere autem & ſtare vel ſedere, ipſa quidem non ſunt poſitiones: denominatiue vero dicuntur ab iis, quæ dictæ ſunt, poſitionibus. 3

Ineſt autem & contrarietas in iis quæ ſunt ad aliquid, vt virtus vitio contrarium, cum ſit vtrunq; eorum vt aliquid: & ſcientia ignorantiæ. Non autem omnibus iis, quæ ſunt ad aliquid, inſunt contraria. Dupli ci enim nihil eſt contrarium, neque triplici, neque vlli talium. 4

Videntur autem & magis & minus

minus ea quæ ad aliquid ſunt, ſuſcipere, ſimile enim & diſſimile magis & minus dicitur: & æquale & inæquale magis & minus dicitur, cum vtrunque ſit ad aliquid, ſimile enim alicui ſimile dicitur, & inęquale alicui inęquale. Non aũt oĩa quæ ſunt ad aliquid ſuſcipiunt magis & minus, duplum.n. nõ dicitur magis & minus duplũ, nec aliquid talium.

6 Omnia autẽ quę ſunt ad aliquid, ad conuertentia dicuntur, vt ſeruus domini ſeruus: & dominus ſerui dominus eſſe dicitur: & duplum dimidij duplum: & dimidium dupli dimidium, & maius minore maius, & minus maiore minus: ſimiliter autem & in aliis: Sed caſu aliquotiens different ſecundum locutionem, vt ſcientia ſcibilis ſcientia dicitur: & ſcibile ſcientia ſcibile, & ſenſus ſenſibilis ſenſus: & ſenſibile ſenſu ſenſibile.

7 At vero aliquotiens non videbitur conuerti, niſi conuenienter ad quod dicitur aſſignetur, ſed peccet is qui aſſignat, vt ala ſi aſſignetur auis, non conuertitur, vt ſi auis alæ. Non enim prius conuenienter aſſignatum eſt ala auis, neq; enim quatenus auis eſt, eatenus ala ipſius dicitur: ſed eo quòd alata eſt, multorum enim & aliorum alæ ſunt, quę non ſunt aues. Quare ſi aſſignetur conuenienter, & conuertitur: ut ala alati ala eſt: & alatum ala alatum.

8 Aliquotiens autem forte & nomen fingere neceſſe erit: ſi non fuerit nomen impoſitum ad quod conuenienter aſſignetur: yt temo ſi aſſignetur nauigij, non eſt aſſignatio conueniens, neque enim eo quòd nauigium eſt, eo ipſius temo dicitur, ſunt enim nauigia, quorum temones non ſunt: quare non conuertitur: nauigium enim non dicitur temonis nauigium. Sed forte conuenientior aſſignatio erit, ſi ſic quodammodo aſſignetur: temo temonatę rei temo eſt, aut quomodocunque aliter: nomen enim non eſt poſitum, & conuertitur ſi conuenienter aſſignetur: temonatum enim temone temonatum eſt. Similiter autem & in aliis: vt caput conuenientius aſſignabitur capitati caput, quàm ſi animalis aſſignetur: neque enim eo quòd eſt animal, caput habet, multa enim animalia ſunt capita non habentia.

Sic autem fortaſſe facillime quis 9
ſumet, quibus poſita non ſunt nomina, ſi ab ijs quę prima ſunt, & ijs ad quæ conuertuntur, nomina ponantur: vt in ijs quę prędicta ſunt, ab ala alatũ, à temone temonatum. Omnia igitur quę ad aliquid dicuntur, ſi conuenienter aſſignentur, ad conuertentia dicuntur, quoniam ſi ad quodlibet aliud aſſignantur, & non ad id ad quod dicuntur, non conuertuntur.

Dico autem, quoniam neque eo- 10
rum quę in confeſſo ad conuertentia dicuntur, & nomina eis poſita ſunt, nihil conuertitur, ſi ad aliquid eorum quę ſunt accidentia aſſignentur, & non ad id ad quod dicuntur, vt ſeruus, ſi non domini aſſignetur, ſed hominis uel bipedis, vel cuiuſcunque talium, non conuertitur, neque enim dici poteſt, homo eſt ſerui homo: non enim cõueniens eſt aſſignatio. Amplius, ſi qui-

dem

dem conuenienter aſſignetur ad qđ dicitur, omnibus alijs ſublatis, quæ cunque accidentia ſunt, relicto autem ſolo illo ad quod aſſignatum eſt conuenienter, ſemper ad ipſum dicetur, vt ſi ſeruus ad dominum dicitur, circunſcriptis omnibus, quæ accidentia ſunt domino, vt eſſe bipedem, vel ſcientiæ ſuſceptibilem, vel hominem, relicto vero ſolo qđ dominus eſt, ſemper ſeruus ad ipſum dicetur, ſeruus enim domini ſeruus dicitur. Si autem non conuenienter ad id, ad quod dicitur aſſignetur: circunſcriptis omnib. aliis, relicto autem eo ſolo, ad quod aſſignatum eſt, non dicetur ad ipſum: aſſignetur enim ſeruus hominis, & ala auis, & circunſcribatur ab homine eſſe dominum, non ſane amplius ſeruus ad hominem dicetur: cum enim dominus non ſit, neq; ſeruus eſt: ſimiliter & de aue, ſi adimitur eam alatam eſſe: non enim amplius erit ala ad aliquid, cum enim non ſit alatum, nec ala erit alicuius. Quare oportet aſſignare ad id, ad quod conuenienter dicitur. Et ſi ſit nomen poſitum, facilis erit aſſignatio: ſi autē non ſit, fortaſſe neceſſarium erit nomen fingere: ſi autem ſic aſſignentur, manifeſtum eſt: quoniam omnia quæ ad aliquid ſunt, ad conuertentia dicuntur.

11 Videntur autem ipſa ad aliquid ſimul eſſe natura: & in plurimis quidem verum eſt: in aliquibus vero non verum: ſimul enim duplum & dimidium ſunt: & cū ſit dimidium, duplum eſt: & cum ſit dominus, ſeruus eſt: & cum ſit ſeruus, dominus eſt: ſimiliter autem his & alia. Simul autem hæc auferunt ſeſe inuicem: ſi enim non ſit duplum, non erit dimidium: & ſi non ſit dimidium, non erit duplum: ſimiliter autem & in aliis, quæcunq; talia ſunt.

12 Non autem in omnibus his quæ ad aliquid, verum videtur eſſe ſimul natura: ſcibile enim ſcientia prius videbitur eſſe: nanque in pluribus præexiſtentibus rebus ſcientias accipimus: in paucis enim vel nullo quiſquam hoc perſpiciet ſimul cum ſcibili ſcientiam eſſe factam. Amplius, ſcibile ſublatum ſimul aufert ſcientiam: ſcientia vero ſimul non aufert ſcibile, nam ſi ſcibile non ſit, non erit ſcientia, nullius enim erit ſcientia: ſcientia vero ſi non ſit, nihil prohibet eſſe ſcibile, vt circuli quadratura ſi eſt ſcibilis, ſcientia quidem eius nondum eſt, ipſa vero ſcibilis eſt. Amplius, animali quidem ſublato non erit ſcientia, ſcibilium vero plurima eſſe contingit.

13 Similiter autem his ſeſe habent ea quæ de ſenſu ſunt: ſenſibile enim prius quàm ſenſus eſſe videtur, ſublatum enim ſenſibile ſimul aufert ſenſum: ſenſus vero ſenſibile non ſimul aufert, ſenſus enim circa corpus & in corpore ſunt, ſenſibile autem ſublato, aufertur & corpus, ſenſibile enim corpus eſt. Cum autem corpus non ſit, aufertur & ſenſus, quare ſimul aufert ſenſibile ſenſum: ſenſus vero ſenſibile non ſimul aufert: ſublato enim animali, ſenſus quidem aufertur, ſenſibile autem erit corpus: vt calidum, dulce, amarum, & omnia alia quęcunque ſunt ſenſibilia. Amplius, ſenſus quidem

dem

dem ſimul cum ſenſitiuo fit: ſimul enim fit animal,& ſenſus. ſenſibile vero ante animal, aut ſenſum eſt. Ignis enim, & aqua, & alia huiuſmodi,ex quibus ipſum animal conſtat, ante ſunt quam animal omnino ſit,aut ſenſus: quare prius ſenſibile quam ſenſus eſſe videbitur.

14 Habet aũt dubitationem, vtrum nulla ſubſtantia ad aliquid dicatur, quemadmodũ videtur, ſi hoc contingat ſecundum quaſdam ſecundas ſubſtantias. Nam in primis ſubſtantijs verum eſt, nam neque tota, neque partes primarum ſubſtantiarum dicuntur ad aliquid. Nam quidam homo non dicitur alicuius quidam homo, neque quidam bos alicuius quidam bos. Similiter autem & partes: quædam enim manus non dicitur alicuius quædam manus,ſed alicuius manus: & quodã caput non dicitur alicuius quodam caput,ſed alicuius caput. Similiter autem & in ſecundis ſubſtantijs,atque hoc quidem in pluribus, vt homo non dicitur alicuius homo,nec bos alicuius bos, nec lignũ alicuius lignum, ſed alicuius poſſeſſio dicitur: in huiuſmodi ergo manifeſtum eſt, quoniam non ſunt ad aliquid.In aliquibus vero ſecundis ſubſtantiis habet dubitationem, vt caput alicuius caput dicitur, & manus alicuius dicitur manus, & ſingula huiuſmodi, quare hæc fortaſſe ad aliquid eſſe videbuntur.

Si igitur ſufficienter eorũ quæ ſunt ad aliquid, definitio aſſignata eſt, aut omnino difficile, aut impoſſibile eſt oſtẽdere quòd nulla ſubſtantia eorum quæ ſunt ad aliquid dicitur.

Si autem non ſufficienter, ſed 15
ſunt ad aliquid, quibus hoc ipſum eſt eſſe, ad aliquid, quodamodo ſe habere, fortaſſe aliquid contra iſta dicetur. Prior vero definitio ſequitur quidem omnia ea quæ ſunt ad aliquid, nõ tamen in ipſis idem eſt: cum eo quod eſt eſſe ad aliquid, ipſa quæ ſunt,aliorum dicantur. Ex his autem manifeſtum eſt, quòd ſi quis aliquid eorum quæ ſunt ad aliquid, definite ſciet, & illud ad quod dicitur, definite ſciturus eſt. Manifeſtum igitur & ex ipſis eſt: ſi enim nouit aliquis hoc quod ad aliquid eſt (eſt autem eſſe ijs, quæ ad aliquid ſunt,idem ac ad aliquid aliquo modo ſe habere)& illud nouit, ad quod hoc aliquo modo ſe habet. Si enim nõ nouit omnino ad quod hoc aliquo modo ſe habet; neque ſi ad aliquid hoc aliquo modo ſe habet,noſcet. Sed & in ſingulis palàm hoc eſt, vt ſiquid nouit quis definite, quod duplum eſt, & cuius duplum eſt, mox definite nouit. ſi .n. nullius definitorum nouit ipſum duplum eſſe, neque ſi ſit duplum omnino nouit. Similiter autem & hoc aliquid ſi nouit quis quod melius eſt, & quo melius eſt ſtatim definite neceſſarium eſt noſſe. Propter hæc autem non indefinite hoc cognoſcet,quòd hoc eſt peiore meliꝰ: ſuſcipio enim hæc eſt, non ſcientia: non enim adhuc ſciet exacte quòd eſt peiore melius: ſi enim ſic accidit,nihil eſt deterius ipſo. Quapropter palàm eſt quòd neceſſariũ eſt, ſi nouerit quis aliquod relatiuorũ definite, & id ad quod definite, neceſſe eſt noſſe.

Caput

Caput vero, & manus, & eorum ſingula, quæ ſubſtantiæ ſunt, ea ipſa quæ ſunt ſciri definite poſſunt: ad quod vero dicantur non eſt neceſſarium ſcire: cuius enim hoc caput, vel cuius hęc manus ſit, non eſt ſcire definite: quare non erunt hæc ad aliquid. Si vero non ſunt hęc eorum quæ ſunt ad aliquid, verum erit dicere quòd nulla ſubſtantia eorum eſt quæ ſunt ad aliquid. Fortaſſe autem difficile ſit de eiuſmodi rebus vehementer aſſerere, niſi ea ſæpe pertractata ſint: dubitaſſe autem de horũ vnoquoq; non eſt inutile.

Cur potius de prædicamento Ad aliquid, quàm de qualitate egerit?

NOn parua primo ſe nobis offert difficultas, cur prædicamentũ hoc qualitati anteponatur, ratio enim dubitandi eſt: prius eſt rem eſſe in ſe, quàm ad aliud comparari, ſed qualitas conuenit rei ſecundum ſe, relatio vero vt alteri comparatur, ergo prior eſt qualitas ſecundum naturã: immo Ariſtoteles, ipſe 5. Meta. c. 14. quale præpoſuit, & in diuiſione horum prædicamentorum præcedenti. Architas illa ratione motus, vt refert Simpl. quale antepoſuit ipſi prædicamento ad aliquid.

Circa hoc aduerte ex Simplicio in his prædicamentis, quòd duplex eſt ordo, quidam naturæ, & eſſentiæ, ſecundum quem vnum in ſuo eſſe, & natura alterum præcedit: alter eſt ordo doctrinę, ſecundũ quẽ vnius cognitio, & doctrina prius traditur cognitione alterius, & vnum prius, alterũ poſterius docemur.

Hoc ſuppoſito, Doctores Louanien. dicunt hic non ordinem naturæ, ſed doctrinæ ſolum ſeruari, ſecundum quẽ illa ſemper præmittenda ſunt, quæ magis priorum cognitioni neceſſaria ſunt, ſiue priora ſint, ſiue poſteriora. Conſtat autem poſt quantitatem magis neceſſariam eſſe relatiuorũ cognitionem, cum in prædicamento quantitatis longa facta fuerit mentio eorum, ſcilicet de magno, & paruo, & reliquis. quę ad aliquid dicuntur. Quam rationẽ etiam tradit Ammo. huius ordinis quo ad aliquid præponitur qualitati.

At Simpli. Porphy. & Boet. etiam ordinem naturæ cum ordine doctrinæ ſeruari inſinuant ſecundum Ariſto. quia ſubſtantia corporea prius eſt quanta, quàm qũalis, cum quantitas ſit eius paſſio prima, ſed ad quantitatem immediate ſequitur eſſe magnum, vel paruum, æquale, inæquale. quæ omnia ad aliquid ſunt: prius ergo eſt ad aliquid ipſo quali: nec obſtat aliquas relationes, & habitudines eẽ poſteriores qualitatibus, ſ. illas, quæ ex qualitatibus oriuntur: ſat eſt à toto genere, quòd natura ipſius ad aliquid in aliquib. præcedat qualitatem, non autem qualitas vlla antecedat quantitatem; prior igitur natura eſt relatio, ſimiliter & doctrina propter rationem dictam prius. 1

Ad aliquid uero talia dicuntur 2
quæcunque hoc ipſum, quod ſunt, aliorum eſſe dicuntur, uel quomodolibet aliter ad aliud &c.

Caput iſtud in tres partes diuiditur. Prima continet definitionem quandam eorum; quæ ad aliquid ſunt, & ipſius explicationem; quę definitio communis erat tempore Ariſtotelis, immo ipſius Platonis, vt vult Alber. & Boet. quamuis id neget Simplicius. Secunda continet quatuor proprietates, quæ ſecundum talem definitionem conſequuntur. Tertia proponit vnum abſurdum, quod iuxta talem definitionem ſequitur, & ea reiecta aliam ponit, quæ maxime relatis conuenit. Similiter quandã ipſorum infert proprietatem.

Nota. Attende autem has definitiones generaliſſimorum, vt ſæpe dixi, non eſſe proprias definitiones, cum genere & differentia careant, ſed deſcriptiones quędam ſunt, per quas rem magis manifeſtam facimus per ea, quæ clariora ſunt.

Nota. Aduerte igitur, accidentis duplex eſſe genus. Quoddam ineſt ſubiecto abſque alterius ſubiecti dependentia, vt albedo ineſt niui, calor igni, ſuperficies corpori abſque alterius vllius ordine, & habitudine: & hoc accidens abſolutum dicitur. Quoddã accidens ineſt alicui ſubiecto cum dependentia alterius ſubiecti accidentis: vt paternitas ineſt vni homini, dependenter tamen

men

men ab alio, cui ineſt filiatio, ſimile ineſt huic albedini, dependenter tamen ab altera albedine, cui ineſt etiam illa ſimilitudo: tale igitur accidens dicitur reſpectiuum, & ad aliquid, cuius natura hæc eſt, vt nō inſit vnum alteri, quin etiam alterum ei correſpondens, alteri ſimul inſit.

Nota. Ex quo collige rationē tituli huius prædicamenti, dicitur enim in plurali, de his, quæ ſunt ad aliquid, & ſemper Ariſto. in capite pluraliter loquitur: cuius ratio eſt, vt notat Ammo.& Albert.tract. iſto cap.3. quia nunquam iſta ſingula conſiſtunt, ſed ſemper bina, vnum ad alterum. Nec propter hoc negamus quin ſingulariter poſſit proferri, vt notat Simpli. dici enim poteſt, pater eſt ad aliquid; & duplum eſt ad aliquid: ſed ad inſinuandam horū naturam, quæ ſine multitudine eſſe non poteſt, pluraliter loquimur.

Per hæc itaque manifeſtatur Ariſtotelis deſcriptio: Illa ſunt ad aliquid, quorum hoc ipſum, quod ſunt, ideſt, quorum natura, & ſubſtantia eſt, ad aliud dici, & referri: at quia varie vnum ad alterum dicitur, aliquando per habitudinem genitiui, vt pater eſt filij pater; aliquando per habitudinem datiui, ſimile eſt alicui ſimili ſimile: vel ablatiui, maius eſt minore maius: aliquando id fit per accuſatiuum, aliquando cum præpoſitione, aliquando ſine illa, vt dicit Simplic. Propterea dicit Ariſtoteles, aliorum dicuntur, vel quomodolibet aliter ad aliud. ſ. dicuntur. Hæc eſt omnium explicatio communis deſcriptionis huius.

Ponit Ariſtoteles exempla per varios caſus. Maius, inquit, aliquo maius eſt; duplum etiam alterius duplum eſt: & alia ſimiliter quæ adinuicem conferuntur. Hæc græce genitiui habitudinem explicant: quamuis latine ſint caſus varij.

At vero ſunt etiam & hæc ad aliquid &c.

Proſequitur Ariſtoteles exempla proponere eorum, quæ ad aliquid ſunt ponit autem iſta, quæ ſequuntur, ſcilicet habitum, diſpoſitionem, ſcientiam, ſenſum, poſitionem: in quibus notabis hoc, quatuor prima ad obiectum referri. Si enim habitus eſt, alicuius obiecti habitus eſt; ſimiliter & diſpoſitio differunt enim hoc ſolo habitus & diſpoſitio, quòd habitus inhæret ſubiecto, à quo difficile remoueri poteſt: diſpoſitio eſt, quæ facile remouetur; ſimiliter ſcientia, & ſenſus, alicuius obiecti ſcientia, & ſenſus ſunt: poſitio autem refertur & ad ſubiectum, & ad locum: eſt enim poſitio habitudo corporis ad locum.

Dubium primum. Dubitabis, vt quid Ariſtoteles non continuauit hæc exempla prioribus, ſed quadam interruptione vſus eſt, dicens, (ſunt etiam & hæc aliquid) Reſpondet Ammo. id factum fuiſſe propter duo. Alterum eſt, quia priora exempla erant habitudinis genitiui, quibus explicatur illa definitionis pars, aliorum dicuntur: nunc autē iſta ſunt habitudinis aliorum caſuum, quibus explicatur illa altera pars, vel quomodolibet aliter ad aliud. Alterum eſt, quod etiam notat Simpli. iſta, quæ ad aliquid dicūtur, oriuntur ex multis prædicamentis: quædam ex quantitate, vt duplum, maius: quædam ex qualitate, vt ſcientia, habitus: quædam ex ſitu, vt poſitio, & cubatio: & quia exempla priora erant de his, quæ quantitatem conſequuntur, poſteriora vero de his, quę qualitatem, & alia ſequuntur, ideo diſtinxit & interruptione illa vſus eſt. Sed poteſt huius tertia ratio non ſpernenda adhiberi: quòd iſta definitio Ariſtotelis non eſt ipſius, ſed communis, quam ipſe eſt poſtea reiecturus: ſuſcipit tamen eam modo explicandam, quia tunc paſſim circunferebatur. ac propterea multa ſecundum hanc infert, & dicit, quæ non tanquam vera, ſed tanquam abſurda ex tali definitione promanantia recipienda ſunt: id, quod docte aduertit Ammo. eſt autem vnum ex his, quod ſubiunxit, ac ſi dicat: ſi ad aliquid ſunt, quæ aliorum dicuntur, iſta ad aliquid ſunt, ſcilicet habitus, diſpoſitio: & reliqua; quæ tamen vere ad aliquid non ſunt, cū ſint aliorum prædicamentorum; ac propterea ſecundum talem definitionem probat eſſe ad aliquid, dum dicit iſta dici ad aliud, & non aliud quiddam, ideſt non habet aliud quicquam, quàm ad aliud dici: ſed horum veritas poſtea examinanda eſt.

Ad aliquid igitur ſunt, quæcunque hoc ipſum quod ſunt &c.

Ex manifeſtatione ſuperiori per exempla infert definitionem eandem, velut aliqua ratione probatam: infert etiam eam, vt alijs

vt alijs exemplis habitudines aliorum caſuum exprimentibus, declaret: magnum enim ad aliquid dicitur, & ſimile & reliqua: ſubiunxit etiam accubitum, ſtationẽ, & ſeſſionem eſſe ad aliquid, & probat, quia ſunt poſitiones, poſitio vero ad aliquid eſt: at ipſorum concreta, ſcilicet ſedere, ſtare, non ſunt ad aliquid.

Dubium primum. Dubitabis, quare id dicit Ariſtoteles de concretis. Reſpondent Ammonius & Simplicius, quia concreta ſunt alterius prædicamenti, ſcilicet ſitus, abſtracta vero huius: & poſſet quis decipi, exiſtimans, etiam iſta poni in hoc prædicamẽto, cum eorum abſtracta collocentur. Notantque vnum iſti doctores maxime aduertendum, non ſemper abſtractum, & eius concretum ad idem pertinere prædicamentum, nam locus & tempus ſunt in quantitate, tñ eſſe in loco eſt aliud prædicamentum, vbi: & eſſe in tempore, eſt aliud, ſ. quando, quæ duo prædicamenta ſunt denominatiua ab illis.

Dubium ſecundũ. Dubitabis quare ſtatio, ſeſſio, ad aliquid ſunt, non autem ſedere, & ſtare. Reſpõdent etiam iſti doctores, quia abſtracta non includunt ſubiectum ipſum, ſed tantum habitudinem ad illud dicunt, quæ ad aliquid eſt: at ipſa concreta non habitudinem, ſed ſubiectum ipſum, & ſubſtantiam dicunt. Hæc omnia intellige iuxta definitionem aſſignatam: an enim iſta ſit ſecundum definitionem exactam Ariſtotelis, quam in fine tradit, poſtea examinabimus.

4 Ineſt autem contrarietas in his, quæ ſunt ad aliquid &c.

Hæc eſt ſecunda pars capitis, in qua ea, quæ huic prædicamento inſunt, Ariſtoteles ponit, & enarrat: incipit autem à communibus: hęc enim eſt doctrina, quam ipſemet docet 1. phyſi. c. 7. vt primum communia, deinde propria tradantur. Conuenit igitur his, quæ ad aliquid ſunt, habere contraria: hoc autem exemplis manifeſtat, virtus enim vitio, & ignorantiæ ſcientia contraria eſt: at hoc, inquit, in omnibus, quæ ad aliquid ſunt, ineſt: duplum enim non habet contrarium, nec dimidium, & tamen iſta ad aliquid ſunt.

Dubium primũ. Poſſet quis non immerito obiicere, ſuperius enim in quantitate dixit Ariſtoteles magnum & paruum non eſſe cõtraria, omnia ſunt ad aliquid: quo igitur modo hic docet, ea, quæ ad aliquid ſunt, eſſe contraria? nec poteſt dici, hic loqui de contrarietate large, vt complectitur quancunq; oppoſitionem, ſic enim non diceret, aliqua non habere contrarium, cum conſtet, omnia quæ ad aliquid ſunt, relatiue opponi: loquitur ergo de contrarietate propria, de qua in alijs prædicamentis loquutus eſt.

Aduerte, iſtos reſpectus, qui ad aliquid ſunt, ſemper eſſe ſimul cum alijs accidentibus abſolutis, à quibus procedunt: vt ſimilitudo eſt cum qualitate, magnum cum quãtitate &c. Vnde dupliciter poſſunt conſiderari: vno modo, ſecundum illos reſpectus puros, & vt ad aliquid ſunt, & tunc nõ habent contrarium: & hoc eſt, quod dixit cap. de quantitate: altero modo ſecundum illud accidens, cui copulantur, quod fundamentum vocatur, & tunc ſi illud habuerit contrarium, dicetur iſtud habere contrarium: ſi vero non habuerit, dicetur iſtud non habere: & quia non omnia accidentia in quibus ad aliquid fundantur, contraria habent, ideo dicit aliqua habere, nempe ex illis, quæ in qualitate fundantur: aliqua vero non habere. ſ. illa, quę in quantitate innituntur: ita docet Simp. & Ammo. & bene: cuius ſignũ eſt, quòd quando contraria aſſignat, non ponit correlatiua: vt ſcientia non contrariatur ſcibili, ſed ignorantiæ: virtus non contrariatur ei, cuius virtus eſt, ſed vitio, non ergo vt adinuicem referuntur, contrarietatem habent, ſed vt ſecundum ſe & in fundamento ſumuntur.

Dubitabis, quomodo in hoc prædicamento ſcientiam virtutem, & alia collocet, cum tamen hæc in quarto prædicamento conſtituantur. Reſpondet Ammo. non id ex propria ſententia feciſſe, ſed ſimulanter ad labefactandam illam definitionem, ex qua ſequatur, iſta in hoc pręedicamento eſſe. At vero aliter reſpondet Simpli. & Boe. in pręſenti, & Alber. tract. iſto. cap. 4. quod maxime notandum eſt: aſſerunt enim, iſta & in hoc prædicamento, & in aliis eſſe, nõ enim eſt inconueniens, quòd vna res ſecundum varias rationes, & conſiderationes, ad varia pertineat pręedicamenta: ſcientia enĩ, ignorantia, virtus, & reliqua, vt ſecundum ſe ſumuntur, & ſubiectũ ipſum perficiunt, & diſponunt, qualitates ſunt, & ad quartũ pręedicamentum pertinent: at vt ad obiectũ **Dubium ſecundũ.**

ſuum

ſuum referuntur, ſecundum tales habitudines,& reſpectus in prædicamento iſto collocantur: ſed harum opinionum iudicium poſtea in diſputatione proferetur.

5 Videntur autem magis & minus ea, quę ad aliqd ſunt, ſuſcipere &c.

Hæc eſt ſecunda ipſius ad aliquid proprietas, ſ. ſuſcipere magis, & minus, quam exemplari inductione manifeſtat: ſimile. n. & diſſimile, æquale, & inæquale ad aliquid ſunt, tñ ſuſcipiunt magis, & minus: vnum enim alio magis eſt ſimile, & magis diſſimile: æquale, vel inæquale, magis, vel minus.

Hic aduerte, quando audis, iſta eſſe ad aliquid, ne intelligas iſta eſſe ad aliquid adinuicem: aliud enim eſt, eſſe ad aliquid ſeu quod alij vocant, relatiua, & eſſe ad aliquid ad ſe inuicem, quod alij vocant correlatiua: relatiua enim, ſeu ad aliquid dicuntur plura, quorum ſingula ad aliud dicuntur, non tamen vnum ad alterum inter ſe: vt pater, duplum, ſimile: relatiua ſunt, ſeu ad aliquid, quia dicuntur vnum ad aliud, non quidem inter ſe, ſed ſingula ad ſuum proprium terminum: pater enim ad filiũ, duplum ad ſubduplum: ſimile ad ſimile: correlatiua vero, ſeu ad aliquid adinuicem dicuntur, quorum vnum ad alterum dicitur, ſicut pater, & filius ſunt correlatiua: ꝑ iſta intelliges exempla numerata eſſe relatiuorum, ſed non correlatiuorum.

QVÆSTIO.

An relatio ſuſcipiat magis & minus.

Dub. pri. Dubitatur, an ſuſcipere magis, vel minus, competat relatis, ratione fundamenti, ſicut habere contraria: an ratione naturæ propriæ, ita vt in quantum ad aliquid ſunt, magis, vel minus ſuſcipiant. Hoc dubium eſt principale, & dignum conſideratione, prius tamen ſunt explicãda verba, quæ poſt iſta ſequuntur: inquit enim Ariſtoteles non omnibus hoc ineſſe relatis, duplum enim magis vel minus non recipit.

Prima op. Ad dubium igitur reſpõdet Alber. tract. iſto. c. 5. Simplicius, Ammonius, & Boet. & tandem eſt ſententia communis, relatiua ſuſcipere magis, vel minus, non ſui ratione, ſed fundamenti: quòd ſi eis obiicias, aliqua fundamenta non ſuſcipere contraria, vt quantitas, in qua æquale, vel inæquale fundatur, non ſuſcipit magis vel minus, ipſum tamen æquale, & inæquale magis ſuſcipiunt: Ad hoc non eodem modo reſpondent: Boetius enim & Simplicius dicunt æquale, & inæquale eſſe paſſiones quaſdam, & qualitates ipſius quantitatis: & quantitas ſecundum ſe non ſuſcipit magis, vel minus, ſed ſecundum has qualitates: & iudicio meo, iſti doctores hoc ſibi volunt, quòd relatio non eſt, quæ magis, vel minus denominatur, ſed quantitas per has relationes, quæ qualitates ipſius ſunt: quantum enim vnum eſt magis vel minus inæquale alteri.

Iſta opinio non abſoluit dubiũ, nec reſpondet quæſtioni, nam eodem modo qualitas non ſuſcipit magis, vel minus, ſed ſubiectum per eam: vnum enim eſt magis alteri ſimile ſubiecto per albedinem, & tamẽ hoc non obſtante, aſſerimus, qualitati à ſe, & non à ſubiecto conuenire ſuſcipere magis: eſſet ergo idem dicẽdum de relatione.

Alber. tract. iſto. c. 5. aliter reſpondet. dicit enim quantitatem aliquo modo ſuſcipere magis vel minus: vna enim maior, altera minor eſt, & hoc ſufficit, vt ab ea relatio æqualis, vel inęqualis ſuſcipiat magis vel minus. Secunda opi.

Sed nec hoc plene ſatisfacit; nam cum magis & minus in relatione ſit intenſiue, & maius, & minus in quantitate ſit extenſiue, videtur, non relationi à fundamento, ſed à ſe, id ineſſe.

Ammonius aliter etiam reſpondet: inquit, æquale, vel inæquale non ſuſcipere proprie magis vel minus, ſed improprie, & abuſiue: quod enim proprie magis & minus ſuſcipit, cum ſuo contrario miſcetur; vt album, quo magis eſt cum nigro miſtũ, minus eſt album, quo vero minus, magis eſt album: & æquale, & inęquale non miſcentur illo modo: æquale enim nihil habet inæqualitatis, nec inæquale aliquid participat æqualitatis; cum æqualitas conſiſtat in indiuiſibili, à quo recedere, non iã æquale ſit; & inæquale nihil participat ęqualitatis, dum inæquale manet: improprie tamen eſt, illud magis & minus, quomodo æquale etiam vocamus, quod non multum diſtat ab æqualitate propria. Hęc ex Ammonio. Tertia opi.

At ſi

Quarta opin.

At ſi hoc altius conſideramus, inuenie-mus Architam, vt refert Simplicius, exiſti-maſſe, ſuſcipere magis vel minus, ineſſe ip-ſis relatis, vt relata ſunt, & non ratione fun damenti: vnde Architas ipſe non aſſigna-uit illud, ſcilicet habere cõtraria in his quę ad aliquid ſunt: poſuit tamē hanc proprie-tatem, ſ. ſuſcipere magis: illa enim proprie tas non relatis à ſe, ſed à fundamento ine-ſat: hæc vero ipſis ſecundum ſe competit.

Et hæc opinio probatur argumento, iu-dicio meo, ſatis conuincenti. Si non ſuſci-pit relatio magis vel minus, niſi ratione fundamenti, ſequitur, quoties fundamen-tum ſuſcipit magis, & ipſa relatio ſuſcipiet magis, & quoties fundamentum ſuſcipiet minus, & ipſa relatio ſuſcipet minus: & quoties fundamentum nec magis, nec mi-nus eſt ſuſceptiuum, nec ipſa relatio ſuſci-piet: ſed videmus totum oppoſitum, patet: Sint duo alba, vnum intenſum vt octo, al-terum, intenſum ut quatuor: iſta ſunt ſimi lia. tunc ſumo ſimilitudinem illius, quod eſt vt octo, & pono ꝙ albedo remittatur, & fiat vt ſeptem, tunc ſimilitudo eſt maior, & illud magis ſimile: & ſi fiat, vt ſex, magis erit ſimile: & ſi fiat vt quatuor, multo ſimi-lius. Præterea ſint duo alba vt quatuor, iſta ſunt maxime ſimilia: augeatur, & intenda-tur vnum, & fiat, vt quinque, tunc minus erunt ſimilia, & quò magis vnum intendi-tur, tanto in eo minus ſuſcipit ſimilitudo. Præterea æquale, & inæquale, magis ſuſci-piunt, tamen non ratione fundamēti, quia fundamentum, vel non ſuſcipit, vel multo aliter ſuſcipit, ſcilicet extenſiue, inæquale vero intenſiue ſuſcipit.

Reſponſio ad dubiũ.

Propterea exiſtimo eſſe dicendum, Du-pliciter poſſe intelligi, relationem ſuſcipere magis, vel minus, ratione fundamēti. Vno modo, vt non habeat aliam intenſionem, nec ſuſcipiat magis, vel minus aliter, quã ſuum fundamentum: ſicut non habet con traria, niſi contraria fundamenti: ita vt nõ illa relationi, ſed fundamento contraria ſint, vt aliqui intelligunt: & iſte ſenſus eſt falſiſſimus, vt argumenta ſuperiora eui-denter probant. Altero modo, quòd non ſuſcipiant magis, vel minus, per ſolam ſui mutationem, ſicut qualitates, ſcilicet albe-do, nigredo, & alia, quæ ſola ſui mutatione intendunť: at iſta intendũtur, & remittan-tur per mutationem fundamēti aliquam, licèt non ſit ſuſcipere magis, vel minus, ſi-cut in quantitate vbi eſt maius, minus, ſit magis, vel minus, æqualis vel inæqualis, ex mutatione quantitatis: quia vel augetur, vel minuitur: & iſte ſenſus eſt veriſſimus, & intentus ab Archita, & Metaphyſico di-gnus.

Patet igitur, relationes in ſe, & ſecundũ ſe, magis, vel minus ſuſcipere, non tamen ſine aliqua ſubiecti, ſeu potius ſundamen-ti mutatione, & variatione, nec iſta eſt ſi-cut prima communitas ſuſcipiendi con-traria: & hoc doctè aduertit Caietanus, & eſt maxime memoriæ mandandum.

Dubitatur, Si relatiua ſuſcipiunt ma-gis, vel minus, ſecundum ſe, & non ſecun-dum fundamentum, quæ igitur relatiua non ſuſcipient magis, vel minus? ad hoc di co, relatiua quamuis in ſe magis, & minus recipiant, non tamen id fit, niſi aliqua fun-damenti variatione comitãte. Sunt autem quædam accidentia relatiua, quæ non ex ſo lo fundamento procedunt, ſed ex funda-mento vnico modo inuariabili ſe habente procedunt, vt duplum, triplum, & alia, quæ ex quantitatibus ſic ſe habentibus conſe-quuntur, ſcilicet quòd vna alteram, bis aut ter adæquate contineat: & tales non ſuſci-piunt magis, nec minus: quia variato fun-damento ab illa vniformitate, deſtruitur re latio. Quædam alia procedunt ex funda-mento, ſed non vno modo, & inuariabili ſe habente, vt ſimilitudo ex duobus albis vtcunque ſe habentibus fluit: & inæquale ex quantitate: & iſta variato fundamento magis, vel minus recipiunt. — Dubiũ ſecundum.

Dubitatur præterea: nã hoc pacto ęqua-le non ſuſciperet magis, nec minus, quia æqualitas oritur inter duas quantitates in-diuiſibili modo ſe habens, ita vt neutra ab altera excedatur, nec excedat: dico facile, non hic in tanto rigore ſumi ęquale, ſed abuſiue: vt etiam quod accedit ad protſus æquale, dicatur æquale, & quod magis acce dit, magis æquale. — Dubiũ tertium.

Omnia autem quæ ſunt ad ali-quid ad conuertentiã dicuntur &c. 6

Hæc eſt tertia proprietas relatiuorum, ſcilicet correlatiua dici ad conuertentiam: & diutius immoratur in iſta, quã in alijs, facitque quatuor. Primo eam exēplis expli-cat.

cat. Secundo oſtendit, quo modo in ea contingat errare. Tertio adhibet remedium contra errorem. Quarto docet canonem obſeruandi, quando ad conuertentiam dicantur.

Aduerte igitur, non hic de conuertentia duorum terminorum æqualium, qua ab vno ad alterum valet illatio, agi, quam aliqui vocant conuertibilitatem, vt notat Alber. tract. iſto. c. 6. nec ſimiliter de conuertentia duarum propoſitionum, qua ab vna ad alteram, tranſmutatis extremis; licet argumentari, quæ conuerſio vocatur: ſed eſt ſermo de mutua illatione qua correlatiua ſe ita habent, nō vt vnum de alio prædicetur, ſed vt vnum per habitudinem ad alterum exprimatur, & adinuicem conſequantur: quod exemplis manifeſtat Ariſtoteles: ſeruus eſt heri ſeruus, & herus eſt ſerui herus: duplum eſt dimidij duplum, dimidium eſt dupli dimidium. Notatque Ariſtoteles vnum in iſta conuertentia, quamuis correlatiuorum habitudo mutua ſit, tamen non ſemper ſecundum locutionem eſt idem caſus: aliquādo enim vnum per genitiuum, alterum vero altero caſu refertur, vt ſcientia eſt ſcibilis obiecti ſcientia, ſcibile autem eſt ſcientia ſcibile, vel per ſcientiam: ſenſus eſt ſenſibilis rei ſenſus, ſenſibilis vero res eſt ſenſu, vel per ſenſum ſenſibilis: idem in multis aliis euenit.

7 At vero aliquoties non videbitur conuerti &c.

Hæc eſt ſecunda particula, in qua docet iſtam conuertentiam mutuam deficere, quando non eſt conueniens correlatiuorum aſſignatio, ideſt quando vnū alterius non eſt proprium correlatiuum: exemplo manifeſtatur, ala, & auis, non ad conuertentiam dicuntur mutuo, quamuis eñ verum ſit, auis eſt ala auis, non tamen ala eſt alicuius auis ala, quia multa habent alas, quæ tamen aues non ſunt: hæc autem conuertentia non fit, quia non ſunt correlatiua vera, hæc enim ſunt, ala, & alatum, & tunc eſt conuertentia, ala eſt alati ala, & alatum eſt ala alatum: nam veſpæ, & apes, & formicæ alatæ ſunt, non tamen aues ſunt; patet ergo quoties conueniens aſſignatio fit, correlatiua dici ad conuertentiam.

Aliquoties autē forte & nomen fingere neceſſe erit, &c. 8

Hæc eſt tertia particula, in qua docet remedium ad conuertentiam faciendam: multoties enim non poteſt fieri iſta nominum correlatiuorum aſſignatio, & accomodatio, ratione defectus nominum, quia vnum correlatiuum habet quidem nomē, ſed non alterum: verbi gratia, remus, & triremis; triremis enim remo triremis eſt, non tamen è contra, remus eſt triremis remus, cum alia à triremibus remos habeāt: tunc autem vult Ariſtoteles, vt in tali nominum defectu ad conuertentiam aſſignādam, nomen fingamus, quo apte correlatiuū explicetur, vt remus eſt remitti remus. Similiter, inquit, caput, & animal, nō conuertuntur: non enim animal eſt capite animal, cum animalia ſint caput non habentia, vt vermes, conchylia, cācri: licebit ergo fingere capitatū, & tunc conuertentur, caput eſt capitati caput, capitatum eſt capite capitatum. Aduerte græce non remus eſt, ſed podalion, quod eſt clauus, temo, ſeu gubernaculum, quo nauis gubernatur: Boet. vero tranſtulit remum, vt ſimile vteretur exemplo in latina lingua; ſed nihil refert.

Sic autem fortaſſe facillime quis ſumet, &c. 9

Tradit regulā, qua modus nomina fingendi oſtenditur. Inquit, ab illo nomine, cuius correlatiuum aſſignandum eſt, eſſe ſumendum denominatiuum comprehendens omnia, quæ illud nomen participant. Verbi gratia, volo aſſignare correlatiuum capitis, quod non eſt impoſitum, tunc à capite ſumendum eſt denominatiuum ſcilicet capitatum, quod omnia ea, quæ capite prædita ſunt; comprehendat: idem in aliis obſeruandum eſt: ex quo infert omnia ad aliquid dici ad conuertētiam, ſi eorum fiat cōueniens aſſignatio. Hæc omnia exempla vult Ammon. non eſſe ex propria ſententia, ſed ex aliena ad repellendam illorum definitionem, ex qua iſta ſunt ad aliquid, caput, manus, clauus, quæ tamen ſubſtantiæ ſunt: & probat Ammon. iſta vere non eſſe ad aliquid, quia eorum, quæ ad aliquid ſunt, vno deſtructo alterum non conſiſtit, at manus, caput, & reliqua abſciſſa ab eo cuius ſunt, & dicuntur manus, & caput.

Sed poſſet reſponderi Ammo. iſta æquiuoce iam dici caput & manus, vt docet Ariſt. 2. de anima. c. 1. & lib. 1. de partibus. c. 1. de hoc tamen dicetur poſtea.

10 Dico autem neque eorum, quæ indubitanter, &c.

Hæc eſt quarta particula, in qua Ariſt. oſtendit non ſolum non fieri conuertentiam, quando defectu impoſitionis nominum non fit conueniens correlatiuorum aſſignatio, ſed etiam non fieri, quando etiã ſi nomina impoſita ſint, tamen non aſſumitur nomen, talem habitudinem explicans: verbi gratia. Si quis dicat pater eſt, ergo hominis pater eſt, non valet, non quia nomen correlatiui deficiat, ſed quòd non aſſumatur illud nomen, ſecundum quod vere eſt relatio. ſ. pater eſt filij pater: in quo docemur in conuertentia non ſolum correlatiua, ſed etiam nomina ipſa talem correlationem ſignificantia eſſe ſumenda, quæ ſi ſumantur, in omnibus erit cõuertentia.

Nota. Subiungitque canonem ad obſeruandum, an fuerit recta correlatiui aſſignatio. Pro cuius declaratione, aduerte, quòd ſicut in re vna multæ aliæ coniunguntur, ita etiam varijs, vnum, & idem, nominibus ſignificatur: ſingula autem illud ſignificant ab vnica ſpeciali ratione, & forma, quę in illo eſt, idem enim dicitur homo animal, album, pater, legens, & reliqua. Ex quo ſequitur, ꝙ vnum correlatiuum poſſet multis nominibus aſſignari, ductus ab alijs, quæ in eo ſunt: verbi gratia, pater eſt filij pater, & ſi filius eſt homo, hominis pater, colorati pater, ſtudentis pater, tamen non omnia iſta explicant rationem, ſecundum quam refertur pater, niſi filius: & propterea ab Ariſto. omnia illa accidentia vocantur, non ꝙ omnia accidentia ſint, ſed ꝙ accidant, & non ſint de natura relatiui.

Canon autem eſt hic ad cognoſcendum quod ſit vere inter illa correlatiuum: obſeruandum eſt, an ſi omnia alia remouerentur, & illud ſolum ſupereſſet, diceretur adhuc ad aliquid, & eſſet cõuertentia: quando enim id fit eſt correlatiuum; quando vero non, correlatiuum non eſt: verbi gratia, pater eſt filij pater: ſi volumus ergo cognoſcere, an filius ſit vere correlatiuum, obſeruare oportet, an remoto à filio, quòd ſit homo, quòd ſit albus, quòd ſit bipes manente hoc, quòd filius ſit, adhuc pater conuerteretur: & quia ita eſt, eſt verum correlatiuum, tamen pater eſt hominis pater, & homo non eſt correlatiuum: quia remotis omnibus alijs ab homine, ſcilicet quòd ſit filius, albus, & reliqua, non conuerteretur pater. Hæc, exemplo, de domino & de ala, manifeſtat Ariſtoteles.

Videtur autem ad aliquid ſimul eſſe natura, &c. 11

Hæc eſt quarta proprietas eorum, quæ ſunt ad aliqd, vt ſint ſimul natura, & vnũ abſque altero minime poſſit exiſtere, vt duplum non eſt ſine ſubduplo, nec pater ſine filio. Aduerte ex Ariſt. c. 13. horum prædicamentorum, duo eſſe neceſſaria, vt aliqua ſint ſimul natura. Alterum, vt ab vno ad alterum mutua ſit conſequentia, quantum ad eorum exiſtentiam: vt ſi pater eſt, eſt etiam filius. Alterum, vt neutrum ſit cauſa alterius: defectu prioris, hõ, & animal non ſunt ſimul natura: nec vniuerſaliter inferius & ſuperius: defectu vero poſterioris, ſol & lux non ſunt ſimul natura, quia ſol eſt cã lucis; vtraq; tamen hæc in correlatiuis obſeruantur, valet enĩ, ab vno ad alterum: & vnum alterius nõ eſt cauſa.

Dubitatur. Pater, & filius, cauſa, & effectus ſunt correlatiua. tamen vnum eſt ante alterum, & vnum eſt cauſa alterius: pater enim eſt ante filium, & cauſa eſt cauſa effectus: ergo non ſunt ſimul natura. Pro hoc nota, duo eſſe in his quæ ad aliquid ſunt: alterum eſt ipſa forma relationis, ſecundum quam ad aliud ſunt: alterum ipſum fundamentum, & ſubiectum, cui talis relatio ineſt, & ipſum denominat. Igitur ſecundum relationis formam nullum relatiuum antecedit ſuum correlatiuum, nec eius eſt cauſa: non enim eſt prior relatio paternitatis, nec prius aliquid dicitur pater, quã relatio filiationis, & quàm aliquid dicatur filius, nec ſimiliter vnũ eſt alterius cauſa, cum ſit mutua vtriuſque dependentia à ſe inuicem: & hoc eſt, quod hic docet Ariſt. At ſecundum fundamẽtum, & ſubiectum nihil vetat, quòd vnum ſit prius altero, & cauſa eius, vt argumentum probat, ille enim homo qui pater dicitur, anteceſſit hominem, qui filius eſt. Similiter & res, quæ eſt cauſa, præceſſit rẽ, quæ eſt effectus, non tamen prius fuit pater, & prius fuit cã, Dubium

quàm

quàm fuerit filius,& quàm fuerit effectus: ita docet Ammon.& bene.& Alber. tract. iſto.c 7. inquit relatiua eſſe ſimul natura, ideſt,formã relationis: nam ſecundum naturam eorum, quæ referuntur non ſunt ſimul. Simpl. cum Archita aſſerit, relatiua eſſe ad inuicem ſibi cauſas,vt pater eſt cauſa,vt ſit filius,& filius cauſa vt ſit pater: tamen diximus iam ex Ariſt. correlatiuorũ, vnum non eſſe alterius cauſam,quamuis & illud ſit probabile.

12 Non autem in omnibus relatiuis verum videtur, &c.

Hanc correlatiuorum proprietatem nõ vniuerſalem eſſe contendit,manifeſtatque duplici inſtantia, aliqua correlatiua nõ eſſe ſimul natura.Primo in ſcientia, & ſcibili, quæ correlatiua ſunt, tamen ſcibile eſt prius ſcientia,quod probat dupliciter. Primo,quia à rebus ipſis præexiſtẽtibus ſcientiæ acceptæ ſunt, ergo res ſcibiles præceſſerunt ſcientias. Secundo,ſcibili ablato auffertur ſcientia, & ſcientia ablata non tollitur ſcibile,ergo non ſunt ſimul. Conſequentia eſt certa ex hoc, quod diximus, ſimul natura eſſe ſimul exiſtentia. Antecedens dupliciter probatur. Primo,quòd ablato ſcibili auferatur ſcientia: ſcientia non poteſt eſſe ſine obiecto, ſed ablato ſcibili auffertur obiectum, ergo ſine ſcibili nõ eſt ſcientia. Secundo vero quòd ablata ſcientia non auferatur ſcibile,pater primo,quia multa ſcibilia ſunt, quorum ſcientia nondum eſt inuenta; quadratura enim circuli apud Geometras ſcibilis eſt, tamen nondum eius eſt ſcientia.Præterea,ſcientia auferri poteſt ablato homine,in quo eſt ſcientia:ſed etiam ſi homo non eſſet, manerent multæ res ſcibiles:non ergo ſcientia auffert ſcibile,& ſic ſimul natura non ſunt.

Dubium. Circa hoc aduerte verba Ariſtotelis, inquit enim. A rebus ipſis iam exiſtentibus ſcientias accepimus, in paucis enim aut in nullis res ſcibilis,& ſciẽtia ſimul ſunt. Poſſet eſſe dubium de ſenſu horum verborũ. Boet.inquit hic loqui Ariſto. de ſcientia, qua res impoſſibiles & imaginarias cognoſcimus, hæc enim cognitio ſimul eſt cum re cognita, nec fuit res ſcibilis ante ſcientiã:ſed quia iſtæ ſcientiæ ſunt raræ, & impropriæ,ꝓpterea dixit(in paucis aut in nullis.) Hæc ratio eſt etiam Ammo.& Simpli. Aliam etiam huius declarationem affert Ammon.& Albert. tract.iſto. c.7. pro quo aduerte id, quod in quæſtione quaſi proœmiali diximus, ſcientias eſſe in duplici genere. Quædam ſunt ſpeculatiuæ, per quas ſolum res cognoſcimus, & hæ ſunt poſteriores rebus, quia à rebus ſumptæ ſunt. Quædam aliæ ſunt ſcientiæ practicæ per quas non ſolum res cognoſcimus, ſed etiam eas operamur: & iſtæ ſunt priores rebus ſcibilibus, cum ſint ipſarum cauſæ: propter has, inquit Ammo. & Alber. dixit Ariſt. in paucis ſcientiã, ſcibile eſſe ſimul: at quia aliquo modo in practicis etiam res præceſſerunt,propterea dicit (in nullis.)

Sed dices, Scientia practica prior eſt re ſcibili, nõ ergo ſcientia & ſcibile ſimul hic ſunt. Reſpondent, ſumendum eſſe ſcibile per intellectum, ac ſi dicat,ſimul fuit ſcientia: verbi gratia, ſcamni, cum ipſo ſcamno faciendo cognito. Aliam huius interpretationẽ addit Simplicius, hic loqui de ſcientia intelligentiarum, quæ ſimul eſt cum ipſo ſcibili; quælibet enim ſe cognoſcit tanquam ſcibile:quæ cũ paucæ ſint, & à multis negatæ, propterea dicit (in paucis aut in nullis.) Quælibet harum interpretationum eſt bona,ſed non patua in hoc,& ſequenti exemplo eſt difficultas,quam in diſputatione elucidabimus.

Similiter his ſe ſe habent ea quæ de ſenſu ſunt, &c. 13

Altera inſtantia manifeſtat Ariſt. non omnia correlatiua ſimul eſſe: hæc aſit eſt de ſenſu, & ſenſibili,quæ correlatiua ſunt, tñ ſimul non ſunt,Probatur. Senſibili ablato ſenſus aufertur,ſed ſenſu ablato non aufertur ſenſibile: ergo non ſunt ſimul, ſed vnum eſt altero prius. Loquitur autem hic de ſenſibili paſſiue, ꝓ eo quod ſentiri põt.

Probatur antecedens dupliciter. Pro cuius declaratione aduerte,ſenſus eſſe in corpore, vt in ſubiecto, viſus enim eſt in oculo, auditus in aure,& reliqui in corpore ſubiectantur, & circa corpus ſunt tanquam circa obiectum, quod enim ſentimus corpus eſt,vnde & corpus eſt ſenſibile. Senſus tamen quamuis in corpore vt in ſubiecto ſint,non tamen in quocunque, ſed in corpore animalis:quamuis corpus, quod ſentitur,ſit non ſolum animal, ſed etiam alia omnia, vnde corpus quod ſentit, animal **Notab.**

 eſt,

eſt, corpus ſenſibile, ideſt, quod ſentitur, & animal, & alia corpora ſunt.

Eſt modo primum argumentum. Ablato ſenſibili auferitur quodcunque corpus, & animal: ſed ablato animali auferitur ſenſus, ergo de primo ad vltimum, ablato ſenſibili auferetur ſenſus, non tamen èconttra, ablato ſenſu aufertur ſenſibile; nam ablato animali auferitur ſenſus, tamen ablato animali, non propterea auferuntur reliqua corpora, quæ ſenſibilia ſunt. Vis huius rationis, hæc eſt. Ablato ſuperiore aufertur inferius, & eius proprietas, non tamen ablato inferiori aufertur ſuperius cum proprietate, ſed ſenſus eſt paſſio animalis, quod eſt inferius corpore, cuius corporis paſſio eſt ſenſibile: ergo ablato animali cum ſenſu, non aufertur corpus cũ ſenſibili, his vero ablatis, auferunt illa, ergo non ſunt ſimul. Poſterior ratio eſt. Senſus nõ eſt niſi quando animal eſt, ſed ante animal, ſunt illa, ex quibus animal fit, ſcilicet elementa, quæ ſenſibilia ſunt, ergo ſenſibile eſt pri' ſenſu.

14 Habet autem dubitationem, vtrum nulla ſubſtantia ad aliquid dicatur &c.

Iſta eſt tertia capitis pars, in qua Ariſt. mouet dubium quoddam ad oſtendẽdam inſufficientiam definitionis prioris. Dubium autem eſt: vtrum nulla ſubſtãtia ſit ad aliquid. Circa quod, diuidit ſubſtãtiam quadrupliciter, in primam & ſecundam, in partes primæ, & in partes ſecundæ ſubſtantiæ: verbi gratia, homo, quidam homo, caput, quoddam caput: quo ſuppoſito docet primas ſubſtantias, & earum partes ad aliquid non dici: non enim dicimus, quidam homo, eſt alicuius quidam homo: nec quoddam caput, dicitur alicuius quoddam caput: ſed tantum alicuius caput. Similiter id etiã manifeſtum eſt in ſecundis ſubſtantiis: homo enim non dicitur alicuius homo, niſi per modum poſſeſſionis: quo pacto dicitur equus alicuius eſt equus: ſed tunc non refertur ut ſubſtantia, ſed vt res poſſeſſa: at de partibus ſubſtantiarũ ſecundarum eſt ambiguum; nam videtur ad aliquid dici, caput enim alicuius eſt caput, & manus alicuius eſt manus. Ad quod reſpõdet Ariſt. ſecundum definitionem præcedentem ſequi, illas eſſe ad aliquid neceſſario, cum ad aliud dicantur: quod tamen abſurdum iudicat, cum tales partes ſubſtantiæ ſint, vt ſuperius dictum eſt.

Si autem non ſufficienter, ſed ſunt ad aliquid, &c. 15

Hic ſuam definitionem proponit, ſecundum quam nulla ſubſtantia ad aliquid eſt: definitio vero talis eſt, ad aliquid ſunt, quibus hoc ipſum eſt eſſe. Ad aliquid aliquo modo ſe habere, ideſt, quorum natura eſt ad aliquid, aliquo modo ſe habere.

Eſt autem diſcrimen inter hanc, & illam definitionem: hæc enim dicit, naturam eorum quæ ad aliquid ſunt, eſſe ad aliud ſe habere: illa autem dicit, ad aliquid eſſe, quę dicuntur ad aliud. Poſſunt autem multa ad aliud dici, & cum alio conferri, quæ tamen non ſecundum naturã ſuam ſunt ad aliud: poſſumus enim hominem cum alio coferre; homo tamen ſecundum naturam ſuam ad aliud non eſt: quæ igitur vere ad aliquid ſunt, ſecundum naturam ad aliud ſunt: cum igitur partes ſubſtantiarum ſecundum ſuam naturam ſubſtantiæ ſint, & ad aliud non ſint, nõ pertinent ad aliquid.

Ex qua definitione Ariſt. vnicum correlatiuum infert, ſcilicet vnum relatiuum definitione nõ poſſe cognoſci, quin alterum correlatiuum definite cognoſcatur: quod dupliciter probat. Primo, ratione ex definitione ſumpta: nam natura eorum quæ ad aliquid ſunt, eſt ad aliud: ergo non cognoſcitur natura talis, quin cognoſcatur illud etiam aliud, ad quod refertur. Probat ſecundo inductione exemplari, vt de duplo, & aliis; ſi quis enim cognoſcat determinate aliquod duplum, & determinate cognoſcet dimidium, cuius eſt duplum. Similiter ſi quis cognoſcit aliquid eſſe melius determinate; neceſſe eſt cognoſcat id quod eo deterius eſt. Nec ſatis eſt, ad cognoſcendum, hoc eſſe melius, cognoſcere aliquid deterius eſſe in communi & indeterminate: ſed cognoſcere hoc certo, quod eo deterius eſt. Poteſt enim eſſe, quòd aliquid ſit deterius, ſed non illo deterius. Propterea ſi determinate hoc melius eſſe cognoſcere debemus oportet, vt id determinate, quod illo deterius eſt: cognoſcamus. Nec ſufficit cognoſcere deterius in communi, iſta enim eſt cognitio confuſa, & opinio: poteſt enim eſſe aliquid deterius, ſed non illo.

Dubi-

Dubium Prima op. Dubitatur, quid eſt definite cognoſcere relatiuum? Auer. Albert. & S. Tho. exiſtimant definite cognoſcere eſſe cognoſcere per definitionem quidditatiuam, vt ſit ſenſus, quidditatiue vnum relatiuum cognoſcit, & correlatiuum neceſſe eſt quidditatiue cognoſcat: hæc doctrina vera eſt, ſed nõ admodum ad mentem Ariſtotelis.

Secunda opi. Potius dicendum eſt cum Boet. definite cognoſcere, eſſe determinate, & particulariter cognoſcere: verbi gratia, duplum dupliciter cõſideratur. Vno modo in communi, vt duplum eſt, & tunc qui duplum cognoſcit, ſatis eſt cognoſcat dimidium in communi. Altero modo poteſt cognoſci duplum aliquod particulare, ſcilicet hoc duplum, quod eſt octo ad quatuor: & tunc vt cognoſcamus octo eſſe duplum, quod eſt determinate cognoſcere, & definite, nõ ſatis eſt cognoſcere dimidium in communi, ſed quatuor eſſe huius dimidium: & vt vtamur exemplo Ariſt. quod non bene à multis intelligitur, Vt maius, ſeu melius determinate cognoſcatur, ſcilicet, hoc melius, non ſatis eſt cognoſcere deterius in communi, nam ex cognitione deterioris in communi, ſcilicet aliquid eſt deterius, non cognoſcitur hoc eſſe melius, niſi cognitione incerta, & opinatiua. Oportet enim cognoſcamus definite illud deterius quod illo meliori eſt deterius: aliter enim poſſet cognoſci deterius in communi: & ſi nullum ſit in particulari deterius illo, profectò illud non dicetur melius. Hanc interpretationem valde conſidera.

16 Caput vero & manus & eorum ſingula, &c.

Ex hac proprietate relatiuorum, neceſſario colligit partes ſubſtantiæ ad aliquid non eſſe. Patet, nam manum, & caput definire cognoſcere non poſſumus, quin cognoſcamus particulariter & diſtincte ea, quorum tales partes ſunt: non poſſumus enim caput animalis cuiuſdam, caput eſſe cognoſcere, quin illud animal cognoſcamus: præſertim quando caput videtur, occulto animalis corpore, vel cum animalis ſpecies incognita eſt, tunc enim caput etiã vniuerſaliter cognoſcitur ignorata ſpecie illa, cuius caput eſt.

Ex quo diſſoluitur dubium, ſcilicet nullam ſubſtantiam eſſe ad aliquid. At quia illa definitio prior cõmuniter recepta erat: hæc autem nouiter inducta, non probata, inquit Ariſt. difficile eſſe in his maxime obſcuris, & receptis quicquam aſſerere abſq; probatione: tamen ſaltem recipiatur iſta per modum dubitationis: non enim parum eſt vtile in iſtis bene dubitaſſe. atque hæc circa textus interpretationem.

QVÆSTIO PRIMA.
Vtrum ad aliquid ſit ſpeciale genus entis.

POſt textus interpretationem, vt moris eſt, ea quæ grauiora dubia ſunt, & quę magis naturam eorum quæ cõſideramus, aperiunt, tractabimus. Ac primo circa ipſum ad aliquid. Poſterius circa dubia ex verbis Ariſt. & ſenſu ꝓcedẽtia, verſabimur.

Eſt igitur prima quæſtio, An ſicut ſubſtantia eſt quoddam entium genus ab omnibus alijs diſtinctum, & ſimiliter quantitas eſt aliud genus, qualitas, & reliqua, ita ſit ipſum ad aliquid, de quo diximus.

Videbitur autem genus aliquod non eſſe propter rationes ſequentes. Prima, Id quod nunquam per ſe ſumitur, ſed cum varijs, immo omnibus rerum naturis coniunctum, & commixtum, non facit per ſe vnũ genus, ſed huiuſmodi eſt ad aliquid: ergo non eſt vnum diſtinctum ab aliis genus: maior eſt nota, cum conſequentia: minor probatur, quia relatio modo eſt cum quantitatibus, vt æquale, magnum, duplum: modo cum qualitatibus, vt ſimile, diſſimile: modo cum actionibus, vt pater, cauſa modo cum alijs: ergo nunquam per ſe eſt. Argumenta in contrarium. Primum arg.

Secundo, Id quod non eſt in rebus, ſed ſolum habet eſſe per intellectus operationẽ, non ptinet ad genus aliquod entis, quia hic conſiderantur entia realia, quæ habent eſſe præter operationem intellectus; vt ſubſtantia, quantitas, & reliqua. At ipſum ad aliquid non eſt in rebus, niſi per operationem intellectus; ergo non eſt inter ea, quæ ſunt genera entis. Minor patet, quia ſimilitudo, æqualitas, & reliqua, nõ videntur aliud habere eſſe, quàm per operationem intellectus cognoſcentis, & vnum alteri comparantis. Tertio. Omne quod eſt, vel eſt ſubiectum, quod eſt ſubſtantia: vel eſt in ſubiecto, quod eſt accidens: ſed ad ali- Secundũ arg.

quid nec eſt ſubiectum, cum nō ſit ſubſtantia, nec eſt in ſubiecto, cum relatio, vt relatio non ſit in alio eſſe, ſed ad aliud eſſe: ergo nec eſt accidens, nec ſubſtantia, & ita non eſt entis genus. Quarto. Genus omne habet differentias, ſpecies, & genera ſubalterna: ſed iſtud ad aliquid hæc non habet, ergo non videtur eſſe genus: nec enim apparent ſpecies, nec differētiæ, nec has explicat Ariſt. non ergo eſt genus aliquod entis peculiare diſtinctum ab alijs.

Prima op. Circa hanc difficultatem fuit antiquorum opinio ante Ariſtotelem, & Platonem cuius meminit Auer. 5. Metaph. com. 20. quam Albert. c. 1. huius tract. aſcribit Zenoni. Hi exiſtimabant, ad aliquid non eſſe peculiare aliquod genus, ſed multis miſtū & ex variis congeſtum, quorum rationes ſuperius aliqua ex parte in principio propoſuimus. Secunda opin. Altera fuit opinio Ariſt. & Platonis & reliquorum omnium, ad aliquid eſſe vnum quoddam genus ab alijs omnibus diſtinctum & diuerſum.

Primum fundamētum. Pro horum declaratione, ne per ignota procedamus, erit primum fundamentum hoc. Quemadmodum ab hac intrinſeca proprietate, quæ eſt per ſe eſſe, omnis ſubſtantia in vniuerſum dicitur ſubſtātia: ita ſimiliter ab hac intrinſeca proprietate, ſcilicet eſſe in ſubiecto, quæ dicitur inhærentia, omne accidens dicitur accidens: & ſicut omnis ſubſtantia per ſe eſt, ita omne accidens in ſubiecto eſt & inhæret. Accidentia tamen dupliciter inhærent, & in ſubiecto ſunt: quædam inſunt in ſubiecto, ita vt non ordinēt ſubiectum ad aliquid aliud extra ipſum ſubiectum: vt albedo, & quantitas, inſunt ſubiecto, non tamen vt ipſum ordinēt ad aliquid extra ſe: & iſta accidentia dicuntur pure abſoluta. Quædam alia inſunt in ſubiecto, ita vt ipſum per ſe ordinent ad aliquid aliud extra ipſum, vt ſcientia ineſt animæ, vt cognoſcat per eam res alias, ſimiliter potentia viſiua ineſt oculo, vt ipſe oculus alia extra ſe videat: & iſta accidentia dicuntur relatiua.

Hæc autem ſunt in duplici differentia, Quædam enim ſic inſunt ſubiecto, & ordinant ipſum ad aliud, vt tota eorum natura non ſit ordinare ad aliud, ſed ipſum ſubiectum in ſe afficere, & diſponere: ſicut ſcientia ineſt quidem animæ vt intelligat; tamen ſcientiæ natura præcipua nō eſt ad aliud, ſed ipſam animam perficere, & diſponere in ſe: ſimiliter habitus, potentia, & alia multa: talia accidentia dicuntur relatiua ſecundum dici. Quædam alia, ſic ad aliud ſubiectum ipſum ordinant; vt eorum tota natura, ut talia ſunt, ſit ad aliud ſubiectum ipſum afficere: vt paternitas, & alia, quæ dicuntur relatiua ſecundum eſſe.

Hæc autem relatiua ſecundum eſſe, dupliciter ſumuntur: vno modo, vt ſunt in ipſis rebus: altero modo, vt à nobis cognoſcuntur, ſcilicet quando vnum alteri comparamus. Iſta autem relatiua, vt in rebus ſunt, dicuntur ad aliquid, quod nomen Plato primus, vt dicitur, impoſuit: vt vero à nobis cognitæ ſunt, dicuntur magis propriè relationes: quia intellectus vnum alteri confert, & vnum ad alterum refert: quamuis etiam inde tractum nomen: accipitur quoque pro illis, vt ſunt in rebus, vt autem in intellectu ſunt, dicuntur relationes conceptæ.

Ex his omnibus vnum infertur, quod valde memoriæ mandandum eſt: accidentia non dici relatiua, nec ſecundum eſſe, nec ſecundum dici per reſpectum ad ſubiectum, ſic enim omnia eſſent relatiua, cum omnia ſubiecto inſint, ſed dicuntur relatiua, per id, ad quod ſubiectum ipſum ordinant; quod dicitur terminus. Vnde multa ſunt accidentia, quæ nec ſecundum dici, nec ſecundum eſſe, relatiua ſunt: cum ſubiectum ad aliquid extra ſe non ordinēt.

Sit ſecundum fundamentum. Hæc eſt natura eorum quæ ſunt ad aliquid, vt nunquam inſit ſubiecto; niſi medio aliquo accidenti abſoluto & ſimul coexiſtēte alio accidenti inſit relatio alterius ſubiecti. Vnde ad relatiui exiſtentiam tria neceſſaria concurrunt. Primum; ſubiectum ipſum: cui inhæret: quod ab aliquibus dicitur fundamentum remotum. Secundum eſt illud abſolutum accidēs: ratione cuius inhæret: quod dicitur fundamentum propinquum. Tertium illud accidens alterius ſubiecti: in quod relatiuum terminatur: quod dicitur terminus; ſiue correlatiuum. quod quidem eſt eiuſdem rationis cum altero; habet enim & fundamentum: & ſubiectū; & illud etiam alterum vt terminum; cum inter vtrumque ſit mutua habitudo: verbi gratia ſunt duo alba vnum alteri ſimile; ſimilitudo vnius ineſt corpori vni; vt ſubiecto: Secundū fundamētum.

biecto, media albedine, vt fundamento; & dependet ab altera ſimilitudine, vt à termino; hæc pariter ſimilitudo inhæreret alteri corpori, vt ſubiecto, media eius albedine, vt fundamento. & ab illa ſimilitudine adinuicem dependet, ex quo fit: vt cum relatio & à termino, & à fundamento, & à ſubiecto dependeat neceſſario; horũ quolibet deſtructo, & ipſa deſtruatur.

Vnde ſimilitudo vnius albi, poteſt tripliciter perire, & recedente altero ſimili, & ipſo corpore deſtructo, & ipſa etiam albedine mutata: quamuis non ſit hoc vniuerſaliter verum de fundamẽtis; niſi quando fundamenta ſunt permanentia; in ſucceſſiuis enim non valet, vt fundamentum paternitatis eſt generatio, quæ tranſit manente paternitate.

Hic tamen vnum eſt maximè conſiderandum; relationes non ab omnibus his tribus æqualiter dependere: relatio enim duo habet, alterum, vt accidens eſt, & hoc eſt ſubiecto inhærere: alterum, vt tale accidens eſt, ſcilicet relatiuum, & hoc eſt ad aliud eſſe: vt accidens eſt, à ſubiecto ſuo neceſſario dependet: vt relatio eſt, à termino. Vnde Gilbertus dicebat relationem vt relationem non habere eſſe infixum, ſed affixum, id eſt ad aliud fixum; ratione vero vtriuſque, à ſuo fundamento dependet. Verbi gratia ſimilitudo dependet ab albedine, & vt accidens eſt ipſa ſimilitudo, quia vere non inhæreret ſubiecto niſi albedine interueniente: & ſimiliter, vt ad aliquid: & relatio eſt; ab illa dependet; quia talis ſimilitudo non eſſet; niſi à tali albedine. Et hinc eſt, ut diximus, quod uariatis fundamentis; ipſæ etiam in ſe variantur relationes; ut maxime patet in his relationibus; quæ conſequuntur quantitatem, vt duplum, triplum, in quibus ſit mutatio ex variatione fundamenti. Hoc dixerim, vt maxime attendamus fundamenta, ad diſtinguendas relationum naturas, quæ ab eis per ſe pendent, tanquam à cauſa intrinſeca.

Tertium fundamẽtum.

Sit tertium fundamentum. Fundamenta harum relationum ſunt tria in communi. Primum eſt quantitas, ſupra quam fundatur æquale, inæquale, & omnes proportiones Arithmeticæ, Geometricæ, & Mathematicarum aliarum, ſimiliter omnes relationes temporis & loci. Aliud fundamentum eſt qualitas, ſupra quam fundatur ſimile, diſſimile, amicus, inimicus &c. Tertium eſt actio, & paſſio, qua fundantur, pater, filius, cauſa, effectus, & alia multa.

Hoc autem eſt triplex: quædam enim actio eſt naturalis, vt generatio, productio, deniq; omnis illa, quæ à natura procedit: quædam eſt artificialis, quales ſunt actiones artificis: quædam vero ſunt mentis vt cognitionis, appetitus circa res: Supra primas fundatur pater, filius, cauſa, effectus naturalis. Supra ſecundas oẽs relationes & habitudines; q̃ inter artificiata reperiuntur. Supra tertias, omnes Logicę & aliæ multę, eſſe genus, ſpeciem, eſſe magiſtrum, diſcipulum, doctorem, lectorem, & reliqua.

Quartum fundamẽtum.

Sit quartum fundamentum. Relatio in communi duplex eſt; quædam realis, quædam rationis: realis eſt relatio exiſtens in rebus abſque operatione intellectus, per quam vnum ad aliud eſt: vt paternitas, quę eſt in aliquo homine ſine aliqua intellectus operatione, per quam ad filium refertur: contra relatio rationis eſt, quæ non eſt in rebus, niſi per operationem intellectus, vt animal dicitur genus reſpectu ſpeciei; ſed talis relatio generis nõ dicitur niſi per operationem intellectus.

Iterum relatio eſt duplex; quædam mutua, quædam non mutua. Mutua eſt quando ex parte vtriuſque extremi correlatiui eſt realis vel rationis: verbi gratia pater refertur ad filium per paternitatem, quæ eſt relatio realis: ſimiliter & filius refertur ad patrem per filiationem, quę etiã eſt relatio realis. Item genus ad ſpeciem refertur per relationem generis, quæ eſt relatio rationis: & ſpecies refertur per ſpeciei formam, quæ pariter eſt relatio rationis: relatio non mutua, eſt quando ex parte vnius extremi eſt relatio realis, ex parte alterius vero non eſt, niſi rationis: verbi gratia, nos referimur ad Deum per relationem realem: & Deus ad nos per relationem rationis: quia nos ſumus realiter ſerui Dei relatione in nobis exiſtente: at ipſe dominus noſter dicitur, non quia habeat in ſe aliquod accidens reale, per quod dicatur dominus, ſed quia cognoſcimus & comparamus eum ad nos, qui ſumus ſui. Similiter ſcientia refertur realiter ad ſcibile, ſcibile vero non, niſi per intellectus operationem.

Iterum relatio eſt duplex, quædam æquiparantiæ, quædam diſquiparantiæ. Aequiparantiæ eſt, quando denominatio eſt eiuſdem rationis in vtroque correlatiuo: vt ſimilitudo, quæ eſt inter duo alba, ſecundum quam vnum alteri dicitur ſimile, & etiam alterum ei dicitur eodem modo ſimile. Diſquiparantiæ eſt, quando eſt diuerſa denominatio in vtroque, vt paternitas, & filiatio, duplum, ſubduplum. Ammoni. vocat relatiua vniuocationis, æquiparantiæ relatiua; & diſquiparantiæ, vocat relatiua æquiuocationis.

Tamen ſummopere aduerte non ſolum dici relatiua æquiparantiæ, quia eſt eadem in vtroque denominatio, ſed etiã quia fundamentum eſt eiuſdẽ rationis in vtroque: vt vnum ſimile, alteri dicitur ſimile, quia eſt in vtroque ſundamentum eiuſdem rationis, ſcilicet quia vtrumque eſt album, vel nigrum: relatiua vero diſquiparantiæ, habent ſundamentum diuerſæ rationis, vt pater ſupra actionem, filius ſupra paſſionem fundatur; ſimiliter duplum ſuper totum aliquod, ſubduplum ſupra partem ſimiliter mediate fundatur.

Prima cõcluſio. His ſuppoſitis ſundamentis ſit prima concluſio. Non omnis relatio eſt rationis, ſed ſunt multæ relationes reales in rebus exiſtentes præter operationem intellectus. Hæc concluſio eſt contra antiquos illos ante Ariſto. & Platonem, qui nullam in rebus relationem conſtituebant, ſed tantum adinuicem res per intellectum referri: cuius oppoſitum docet Ariſto. & Auer. 12. Meta. com. 19. & eandem etiam ipſorũ opinionem arguit Ammo. in præſenti. Hæc autem concluſio non ſolum veritati naturali eſt conformis, ſed maxime deſeruit Theologicæ veritati, ſecundum quam relationes in diuinis reales collocantur: quãtuis hæ, aliæ ſint ab his, quæ in hoc prædicamento ponuntur.

Et probatur concluſio. Secluſa operatione intellectus vnum album magis cum altero albo, quàm cum nigro conuenit, & pars ad totum vnum magis, quàm ad aliud, accedit; ergo ſecluſa intellectus opera, eſt ſimilitudo inter illa, quæ relatio eſt: immo in vniuerſis rebus hoc experimur; quòd quædam magis quædam minus inter ſe conueniunt; & mutuo ſe afficiunt: ergo eſt inter eas relatio extra opus intellectus: propterea quia res ordinatæ perfectiores exiſtunt ſe ipſis inordinatis etiam extra intellectum, & non ob aliud niſi propter ordinem, qui eſt relatio; ergo dantur relationes reales.

Secunda concluſio. Secunda concluſio. Relatio ſola realis pertinet ad iſtud prædicamentum, nullo modo relatio rationis. Hæc patet, quia relatio eſt vnum ex decem generibus entis: ſed ens diuiſum in iſta prædicamenta eſt ens reale, vt patet 6. Meth. c. 2. ergo relatio prædicamenti huius eſt realis.

Dubium 1. Dubitabis. Quare aliquæ ſunt relationes reales: aliquæ vero rationis. Dico, & id aduertendum eſt, quòd relatio realis nunquam conſurgit in aliqua re, niſi aliqua mutatione facta in illa re, cum nullum ens reale poſſit habere eſſe vel in ſe vel in aliquo, niſi per mutationẽ aliquam in eo exiſtentem: cum autem reperiantur res, quæ connexionem cum alijs habent, non per ſui mutationem aliquam, ſed per intellectus operationem, inde eſt, quòd ſint in his relationes rationis ſolum. Verbi gratia, res non mutantur per hoc, quòd ſcientiæ de eis acquirantur, mutatur tamen ipſa ſcientia, quæ realiter ex rebus fit, quæ tamen ante non erat: propterea res ſcibiles dicuntur, non relatione reali, ſed intellectus comparatione: at ipſa ſcientia, in qua eſt mutatio, refertur relatione non rationis, ſed reali: eodem modo ſe habent genus, & ſpecies: in rebus enim nulla eſt mutatio, propterea illæ vtræque relationes per intellectum ſolum ſunt.

Tertia cõcluſio. Tertia concluſio. Probabile maxime mihi videtur etiam relatiua ſecundum dici in prædicamento hoc collocari: & me in hac parte mouet auctoritas Alber. Simpli. & Boet. & Paul. Venet. quamuis minus principaliter; cum ſecundum naturam ſuam præcipuam, in aliis prædicamentis, ſint: nec obſtat argumentum Ammoni. quia ex hoc, inquit, ſequeretur omnia accidentia in hoc prædicamento eſſe reponenda cum omnia ſint relatiua ſecundum dici, habent enim reſpectum ad ſubiectum. Hoc argumẽtum nullius eſt roboris; quia vt dixi in primo fundamento, & maxime eſt conſiderandum, non quicunque reſpectus facit relatiuum ſecundum dici; eſt enim duplex reſpectus, & ad ſubiectũ, qui reſpectus dicitur tranſcẽdentalis, qualem oĩa accidentia

cidentia habent ad ſubſtantiam, ſed hic non facit accidens relatiuum: eſt alter reſpectus ad terminum qui dicitur prædicamentalis, & iſte facit accidens relatiuum, & hunc non omnia accidentia habent, vti diximus.

Hoc tamen non obſtante: probabile eſt etiam, ſola relatiua ſecundum eſſe, in hoc eſſe prædicamento: vt vult Ammo. præſertim quia his ſolum competit definitio poſterior Ariſto. quamuis ad hoc poſſet dici, etiam relatiua ſecundum dici ſecundum id, ratione cuius in hoc prædicamento collocantur, totum eſſe habere ad aliud..

Quarta concluſio. Quarta concluſio. Ad aliquid eſt vnum genus, entis ex decem diſtractum ab omnibus aliis. Probatur, quia illud ens facit nouum genus quod eſt ens reale, & diuerſum habet prædicandi modum de ſubſtantia: tale autem eſt ad aliquid, quod ſolum de ſubſtantia vt alteri refertur, prædicatur: ergo eſt nouum genus.

Ad primũ. Per iſta poteſt ad argumenta reſponderi. Ad primum diſtinguitur maior, quod enim ita cum aliis eſt miſtum & cõfuſum, vt non habeat naturam ab eis diuerſam, admitto non facere genus per ſe diſtinctũ, at relatio licèt alia accidentia ſequatur, ſuam tamen naturam habet diuerſam ab aliis omnibus: propterea eſt vnum nouum genus.

Ad Secundum. Ad ſecundum negatur minor: immo vt diximus in prima concluſione, non ſolum relationes ſunt per intellectus comparationem, ſed etiam ante opus intellectus exierunt in rebus relationes, per quas vna res ad aliam ſe habet.

Ad tertiũ. Ad tertium negatur etiam minor: nam relatio non ſolum eſt ad aliud, ſed etiam in alio: vt enim diximus, & relatio eſt accidens, & tale accidens, vt accidẽs eſt in alio ſcilicet ſubiecto, vt tale accidens, ſcilicet relatiuum, ad aliud eſt.

Notab. Ad quartum. Ad quartum negatur non eſſe genus, nec alia in hoc prędicamento. Pro quorum declaratione aduerte: relatio dupliciter cõſideratur. Vno modo vt eſt forma accidentalis determinata ad vnum extremum correlatiuorum, vt quando dicimus paternitatem, filiationem, & huiuſmodi, tunc enim relationes determinatas ad vnum extremorum correlatiuorum ſumimus, Altero modo relatio ſumi poteſt in communi non determinata vlli extremorum, ſed indifferenter conſideratur, ſiue pro vno extremo, ſiue pro altero, vt quando dicitur relatio diſquiparantiæ, tunc enim dicimus non ſolum relationem vnius extremi ſcilicet paternitatem, ſed etiam alterius ſimul extremi, ſcilicet filiationem.

Hoc ſuppoſito, dico genus generaliſſimum eſſe ad aliquid, quod eſt idem, at accidentalis forma, per quam vnum ad aliud ſe habet, non explicando, & determinando formam huius correlatiui vel illius: & ſub hoc etiam ſunt genera ſubalterna, quæ etiam relationis formam indeterminate dicunt, vt ad Aliquid æquiparantiæ. Ad aliquid quantitatis. At quando relationes determinatæ ſumuntur ad extrema, frequenter ſunt ſpecies, vt paternitas, filiatio, duplum: quando autem cum determinatis ſubiectis, ſunt indiuidua, vt hæc paternitas, hic filius, hoc duplum.

Poterit ergo ipſum ad aliquid primo diuidi per differentias ex fundamentis ſumptas, quæ nomine ſimplici carent, vt aliquid aliud ſit in quantitate, aliud in qualitate, aliud in actione: & paſſione. Poterit iterũ diuidi in cõmuni in ad aliquid æquiparãtiæ, & ad aliquid diſquiparantiæ: quæ differentiæ ſingulæ genus ſubalterum conſtituunt: & iterum ad aliquid in quantitate. Poteſt rurſus diuidi per æquiparantiam in quantitate, & diſquiparantiam: ſimiliter ad aliquid in qualitate, quamuis quæ in actione, & paſſione ſunt, diſquiparantiæ tantum ſint. Et hæc ſatis ſint quantum ad naturam eorum, quæ ad aliquid ſunt, quæ cum hic deeſſe videntur, deo iuuante, in Metaphyſica explanabuntur.

QVÆSTIO II.

Circa reliqua quæ in textu ab Ariſtotele dicuntur, Num recte dicta ſint.

Argumẽta in contrarium. Primum argum. Eorum, quæ ſunt ad aliquid natura, & his quæ ad ipſam in communi ſpectant vtriſque elucidatis, ſupereſt aliqua quæ in litteræ interpretatione prætermiſimus, breuiter examinare, & vt ad diſputationis [illegible] reducatur: arguitur primo.

mo. Nullum eſt diſcrimen inter priorem & poſteriorem definitionem: ergo non bene ab Ariſt. prior reiicitur: quod ſi prior iſta non erat conueniens, fruſtra in mediũ adducitur.

Secũdum argum.

Secundo, Vitium eſt in definitione idem per idem definiri, cum ſit petitio principij, ſed in ſecunda definitione id fit, ergo non eſt bona. Minor probatur, quia definiens ad aliquid, ipſa in definitione iterum ſumit, ſcilicet quibus hoc ipſum eſt eſſe ad aliquid, aliquo modo ſe habere.

Tertium argum.

Tertio: omne genus habet aliquam paſſionem ſibi propriam, at ad aliquid nullã habet talem, nec ab Ariſt. aſſignatur, ergo vel non eſt genus, vel inſufficienter traditur ab Ariſtotele. Minor patet, quia ſuſcipere contrarietatem, & magis vel minus, aliis generibus competit, vt patet: dici vero ad conuertentiam etiam aliis ineſt, cum homo, & riſibile conuertantur, quæ ad aliquid non ſunt: ſimiliter album, & albedo, album enim albedine eſt albũ: albedo autem eſt albi albedo. Simul autem eſſe natura ipſe Ariſt. docet non omnibus ineſſe relatiuis: ergo nihil eis eſt proprium.

Quartum argum.

Quarto, videtur Ariſt. ſophiſticum eſſe argumentum, quo probat ſcientiam, & ſcibile, ſenſum & ſenſibile non eſſe ſimul: nam comparat ſcibile in potentia, cum ſciẽtia in actu: ſi enim vtrumque eodem modo conſideratur, ſimul ſunt vel in actu, vel in potentia.

Quintum argum.

Quinto, aſſerit partes primæ ſubſtantiæ nõ dici ad aliquid: videtur hoc falſum, dicimus enim hoc caput eſt huius capitati caput: ſicut alia relatiua, hic pater eſt huius filii pater.

Sextum argum.

Sexto vnum relatiuum non poteſt definiri per alterum: ergo non qui definite cognoſcit vnum, cognoſcit alterũ: probatur: definitio eſt per clariora, vt dicitur 6. Topi. c. 2. at correlatiua ſunt æque ignota. Præterea, quia vnum non eſt de eſſentia alterius, cum nec ſit vnum alterius genus, nec differentia, nec pars, ergo vnum non eſt de definitione alterius quidditatina.

Primum fundamẽtum.

Ad hæc argumenta Reſpondetur. Sed pro primi ſolutione eſt aduertendum, nominum defectum maxime in hoc prædicamento generare æquiuocationem, quæ obſcuritatis & deceptionis mater eſt: propterea alia prædicamenta, in quibus nomina impoſita rebus ſignifica[illegible]t, oportebit reſpicere: ſunt autem tria in aliis. Primum, eſt ſubiectum, & ſubiecti nomen, in quo tale accidens ineſt. Secundum, eſt ipſa forma in abſtracto conſiderata, & nomen ipſius, vt albedo, nigredo. Tertiũ, eſt ipſamet accidentalis forma, vt eſt in ſubiecto, & ipſius nomen, quod denominatiuũ eſt, vt album, nigrum, quale.

Hæc ergo omnia ſunt in iſto prædicamento, ſed non ſunt omnia nomina per quæ explicentur: eſt ipſum ſubiectum, cui ineſt relatio, ſcilicet hõ, cui ineſt paternitas, & album, quod eſt ſimile: eſt forma, ſcilicet ipſa relatio, ſed non eſt nomen, quo explicetur diſtincte: nam relatio ſecundũ ſe, & vt eſt in ſubiecto, & ipſum ſubiectum, cui ineſt relatio, dicuntur ad aliquid, quamuis gratia diſtinctionis varia fit additio: dici enim ad aliquid, eſt nomen denominatiuum, quod de ſubiecto habente relationem dicitur: vt enim dicimus, homo eſt album, homo eſt qualis, ita homo dicitur ad aliquid: eſſe vero ad aliquid eſt nomen ipſius relationis, & in concreto, & in abſtracto: vt enim dicimus album eſt quale, albedo eſt qualitas, ita dicitur pater eſt ad aliquid, & paternitas eſt ad aliquid.

Et hinc manifeſtatur illa diſtinctio Ariſt. 5. Metaph. c. 15. dupliciter ad aliqd eſſe, p ſe, & p accñs: vocat p ſe ad aliqd, qd hic vocat eſſe ad aliqd, ſeu habere ſe ad aliquid: vocat p accidens ad aliquid quod hic dicit aliquid. ſ. ſubiectũ relationis, quod dicitur ad aliquid, non tamen eſt aliquid.

Per hoc patet ſolutio ad argumentum: definitio enim illa prior potius eſt ſubiectorum, & eorum quæ ad aliquid ſunt per accidens: poſterior vero eſt eorum quæ per ſe ad aliquid ſunt, ſcilicet relationum, & in concreto & in abſtracto. Ad primũ

Ad replica. reſpondetur cum Auer. illã definitionem fuiſſe communem: propterea traditam ab Ariſt. quia facilius erat veritatem docere illum, qui doctus eſt communia, quàm qui ignarus prorſus eſt.

Ad ſecundum, reſpondetur illud ad aliquid poſitum in definitione, non eſſe idem cum definito: nam definitum eſt particulare ad aliquid, in definitione vero ſumitur ita, vt idem ſit quod aliqua res: & notanda eſt vis illius præpoſitionis [ad] denotat enim habitudinem termini: aliud. n. eſt eſſe in aliquo, aliud eſſe ad aliquid: eſ- Ad ſcd̃m

ſe in

ſe in aliquo eſt eſſe vt in ſubiecto: eſſe ad aliquid, eſt eſſe vt ad terminum: non enim vti diximus accidens eſt ad aliquid, quia ſit in ſubiecto, ſed quia ſit ad terminũ. quod expreſſe docet Ariſt. 5. Met. cap. 15. Viſus, inquit, ad aliquid eſt, non reſpectu cuius eſt viſus, ſcilicet ſubiecti, ſed reſpectu eius quod videtur, ſcilicet coloris.

Ad tertiũ Notab. Ad tertium, eſt notandum. Sanctus Auguſtinus in ſuis Catheg. aſſignat quatuor propria relatiuorũ. Primũ eſt ſimul intelligi, vt ſicut vnum abſq; altero exiſtere nequit, ita nec vnum abſque altero eſt intelligibile. Secundum eſt, dici ad conuertentiã. Tertium eſt, vt ſimul in eodem ſubiecto poſſint exiſtere, reſpectu diuerſorum, vt idẽ & pater & filius eſſe poteſt: & duplum & ſubduplũ. Quartum, vt alterũ de altero in obliquo prædicetur, pater enim eſt filii pater, & filius eſt patris filius: hæc tamen ferè ad ea quæ Ariſto. tradidit, reducuntur.

Propterea ad argumentum dico cum Simplic. & aliis, conuertentiam eſſe propriam omnino relatiuorum: non autem quæcunque conuertentia hic ſumitur, ſed illa per quam mutua affectio, & ordo relatiuus exprimitur: quando autem diximus, album eſt albedine album: album refertur ad albedinem, non vt ad terminum, ſed vt ad formam: albedo vero ad album, vt ad ſubiectum refertur. Propterea non eſt ſimilis conuertentia. Similiter illa alia proprietas, eſſe ſimul natura, ſolis relatiuis ineſt, & omnibus his, quæ vere relatiue ſunt: ſciẽtia aut etiam ſcibile: ſenſus, & ſenſibile, non abſolute relatiua ſunt, ad ſecundum quid, ſcilicet ſecundum dici.

Ad quartum. Ad quartum reſpondet Simplicius & Ammonius, admittendo illa, ſi in actu ſimul ſumantur, eſſe ſimul: ſimiliter ſi vtrũ que etiam in potentia.

Sed pfecto hoc eſt expreſſe cõtra Ariſt. 3. anima. c. 2. vbi docet contra antiquos ſenſibile, & ſenſum in actu ſimul eſſe: tamen in potentia non eſſe ſimul: & ibi id fatetur Simplicius.

Notab. Propterea maxime conſiderandum eſt, quid Ariſt. per iſta vocabula ſignificet. Vocat igitur ſenſum actu, ipſam operationem ſentiendi: ſenſum potentia, ipſam potentiam, qua ſentimus, ſenſibile vero actu ipſum obiectum, quando actu ſentitur: ſenſibile vero potentia, ipſum ſenſibile, quando actu non ſentitur. Simili modo ſcientia in actu eſt ipſe actus, & operatio contemplandi: ſcientia potentia eſt ipſe habitus vel intellectus abſque operatione: ſcibile autem actu, res eſt ipſa cognita de præſenti: ſcibile vero potentia, eſt res, quæ actu non conſideratur. Ex his patet prius eſſe ſenſibile & ſcibile potentia quàm ipſas potentias ſciendi vel ſentiendi: & hoc maxime eſt conſiderandum, quia conducit ad multa in Ariſtotele difficilia intelligenda.

Ad quintũ eſt aduertendum relationem poſſe ſumi tripliciter: vno modo in ſpecie: altero modo particulariter. Tertio modo ſingulariter. Vt ſi dicamus, paternitas, aliqua paternitas, hæc paternitas, ſi in ſpecie ſumatur, tunc ad terminũ refertur in ſpecie: paternitas enim eſt ad filiationem, & duplum ad ſubduplum: ſi particulariter vero ſumatur, etiam ad terminum particularem refertur: aliquid duplum eſt alicuius ſubdupli duplum, & aliquod melius aliquo peiori melius, vt Ariſto. docuit. Ad quintum. Notab.

At in ſingulari non dependet à ſingulari termino: non enim indiuiduatur relatio, niſi à ſubiecto, in quo eſt, vt hæc paternitas non eſt, quia eſt ad hanc filiationẽ, ſed quia eſt in hoc patre, ſcilicet tali homine: & hoc duplum non eſt ab hoc ſubduplo in ſingulari, poteſt enim eſſe hoc duplum reſpectu huius medietatis, & omnium æqualium.

Hinc eſt, vt inſinuaret Ariſt. relatiua in ſingulari vt ſingularia ſunt, non à terminis, ſed potius à ſubſtantiis pendere, inde dicit partes primæ ſubſtantiæ ſcilicet ſingulares nõ referri in ſingulari, cũ relatiua alia ſub ratione ſingulari non referantur.

Ad ſextum reſpondetur, vnum correlatiuum eſſe de definitione eſſentiali alterius, non quia ſit pars eſſentiæ vel tota eiꝰ eſſentiæ, ſed quia eſt terminus & complementum ipſius eſſentiæ, ſine quo nulla ratione eſſe poteſt. Ac propterea dicit Alb. vnum correlatiuum non definiri per alterum, ſed potius eſt alterum: & quamuis ꝑ ſe æque ignota ſint, tamen ſimul ſumpta mutuo ſe declarant, & manifeſtant.

Sed hæc ſatis ſint de quæſtione hac, quia vlterius proſequi eſt difficultatibus Metaphyſicis omnia confundere, & horum omnium exactius diſputandorũ tempus proprium nos Deo iuuante expectat.

De

De Qualitate, & Quali.
Cap. VIII.

1 QValitatem vero dico; ſecundum quam quales quidam eſſe dicuntur. Eſt autem qualitas, eorum quæ multipliciter dicuntur.

2 Vna quidem igitur ſpecies qualitatis, habitus & diſpoſitio dicantur. Differt autem habitus à diſpoſitione, quòd permanentior, & diuturnior eſt. Tales vero ſunt ſcientię & virtutes: ſcientia enim uidetur eſſe permanentium, & diuturnorum: vt ſi quis vel mediocriter ſumat ſciẽtiam, niſi grandis permutatio facta ſit, vel ab ægritudine, vel ab aliquo huiuſmodi. ſimiliter autem & virtus, vt iuſtitia, & temperantia. & ſingula talium non videntur poſſe facile moueri, neque facile permutari. Diſpoſitiones vero dicuntur, quæ ſunt facile mobilia, & cito permutabilia: vt calor, & infrigidatio, & ægritudo, & ſanitas, & quæcunque alia huiuſmodi: afficitur enim quodammodo ſecundum eas homo: cito autem permutatur, & ex calido frigidus fit, & ex ſanitate in ægritudinem tranſit. Similiter autem & in alijs, niſi aliqua earũdem contingit per temporis longitudinem congenita, & immobilis, vel omnino difficile mobilis exiſtens, quam iam quiſpiam ut habitum vocet.

3 Manifeſtum eſt autem quòd hæc volunt habitus dicere, quę ſunt diuturniora, & difficilius mobilia. nanque diſciplinas non multum retinentes, ſed facile mobiles exiſtentes, non dicunt habitum habere, & tamen diſpoſiti ſunt aliquo modo ſecundum ſcientiam peius, meliusue. quare differt habitus à diſpoſitione, quòd hæc quidem facile mobilis ſit: ille vero diuturnior & difficilius mobilis. Sunt autem habitus & diſpoſitiones: diſpoſitiones vero non neceſſe eſt habitus eſſe: qui enim retinent habitum, & quodam modo diſpoſiti ſunt ſecũdum ipſos: qui autem diſpoſiti ſunt, non omnino retinent habitum.

Aliud vero genus qualitatis eſt, 4
ſecũdum quod pugillatores vel curſores, vel ſalubres, vel inſalubres dicimus: & ſimpliciter & quęcunque ſecundum potentiam naturalem vel impotentiam dicuntur. Nõ enim, quoniam ſunt diſpoſiti aliquo modo, vnumquodq; huiuſmodi dicitur: ſed quod habent naturalem potentiam vel impotentiam facile aliquid facere, vel nihil pati: vt pugillatores, uel curſores dicuntur, non quòd ſint diſpoſiti aliquo modo, ſed quòd habeant potentiam naturalem, vel impotentiam aliquid facile faciendi. Salubres autem dicuntur, eo quòd habeant potentiam naturalem, vt nihil à quibuſlibet accidentibus facile patiantur: inſalubres uero, quòd impotentiam habeant naturalem nihil facile à quibuſcunque accidentibus patiendi. Similiter autem his durum & molle ſe habent: durum enim dicitur, quòd habeat potentiam non facile ſecari: molle vero, quod eiuſdem ipſius habeat impotentiam.

Tertium vero genus qualitatis 5
eſt,

eſt, paſſibiles qualitates & paſſiones. ſunt autem huiuſmodi vt dulcedo, & amaritudo, & auſteritas, & omnia his cognata: amplius, & calor, & frigus, & albedo, & nigredo. Quòd quidem igitur & hæ qualitates ſunt, manifeſtum eſt: quæcunque enim has ſuſceperint, ipſa qualia dicuntur ſecundum ipſas: vt mel, quoniam dulcedinem ſuſcepit, dicitur dulce: & corpus album, quoniam albedinem ſuſcepit. Similiter & in ceteris.

6 Paſsibiles vero qualitates dicuntur, non quòd ea, quæ illas ſuſceperint qualitates aliquid patiatur: neque enim mel, quoniam aliquid paſſum ſit, dicitur dulce, neque aliquid aliud huiuſmodi. Similiter autem his & calor & frigus paſſibiles qualitates dicuntur, non quòd ea quæ illas ſuſcipiunt, aliquid paſſa ſint, ſed quoniam ſecundum ſenſus vnaquæque dictarum qualitatum paſſionis effectiua eſt, paſſibiles qualitates dicuntur: dulcedo enim paſſionem quandam ſecundum guſtum efficit, & calor ſecundum tactum: ſimiliter autem & aliæ. Albedo autem, & nigredo, & ceteri colores non eodem modo ijs, quæ dicta ſunt, paſſibiles qualitates dicuntur: ſed eo quòd ipſę ab aliqua paſſione innaſcũtur.

7 Quòd enim fiunt propter aliquã paſſionem multæ colorum mutationes, manifeſtum eſt: erubeſcens enim aliquis, rubeus factus eſt, & timens pallidus, & vnumquodque talium. quare etiam ſi quis natura aliquid talium accidentium perturbationemue paſſus eſt, ſimilẽ colorem veriſimile eſt eum habere: quæ enim affectio nunc in eo quod verecundetur circa corpus facta eſt, etiam ſecundum naturalem conſtitutionem eadem fieri poteſt affectio, vt & naturalis color ſimilis ſit. Quæcunque igitur talium accidentium ab aliquibus paſſionibus difficile mobilibus & permanentibus principium ſumpſerunt, paſſibiles qualitates dicuntur: ſiue enim ſecundum naturalem cõſtitutionem pallor fit aut nigredo, qualitates dicuntur (quales enim ſecundum eas dicimur) ſiue propter ægritudinem longam, vel propter æſtum eidem contigit nigredo, vel pallor, & non facile prætereunt, vel etiam per vitam permanent, paſſibiles qualitates & ipſæ dicuntur: ſimiliter enim quales ſecundum eas dicimur. Quæcunque vero ex iis, quæ facile ſoluuntur, & cito tranſeunt, fiunt, paſſiones dicuntur, qualitates vero minime: non enim aliqui ſecundum ipſas dicuntur quales, neque enim qui propter verecundiam rubeus factus eſt, rubeus dicitur: neque enim pallor propter timorem venit, pallidus eſt: ſed magis eo quòd aliquid paſſus eſt: quare paſſiones quidem huiuſmodi dicuntur, qualitates vero minime.

Similiter autem his, & ſecundum animam paſſibiles qualitates & paſſiones dicuntur. Quæcunque 8
enim mox in naſcendo ab aliquibus paſſionibus difficulter mobilibus fiunt, qualitates dicũtur & ipſę: vt amentia, mentis alienatio, & ira, & alia huiuſmodi: quales enim ſe-

cundum

cundum eas dicuntur, ideſt iracundi atque amentes. Similiter autem & quæcunque alienationes non naturales, ſed quæ ab aliquibus aliis accidẽtibus factæ ſunt difficile prætereuntes, & omnino immobiles, qualitates ſunt etiam huiuſmodi, quales enim & ſecundum eas dicũtur. Quęcunque vero ab iis, quæ facile & cito prætereunt, fiunt, paſſiones dicuntur, vt ſi quis cõtriſtatus, iracundior fiat. non enim dicitur iracundus, qui huiuſmodi paſſione iracundior eſt, ſed magis quia aliquid paſſus: quare paſſiones quidem huiuſmodi dicuntur, qualitates vero minime.

9 Quartum vero genus qualitatis eſt figura, & circa vnumquodque conſtans forma. Amplius autem ad hæc rectitudo, & curuitas, & ſi quid aliud his ſimile eſt, ſecundum enim vnumquodque eorum quale quid dicitur, triangulum enim vel quadrangulum eſſe quale quid dicitur, & rectum aut curuum, & ſecũdum etiam formam vnumquodque quale dicitur.

10 Rarum vero, & ſpiſſum, & aſperum, & lene putabuntur quidem quale quid ſignificare: ſed aliena huiuſmodi putantur eſſe à diuiſione, quæ circa quale eſt. quandam enim poſitionem magis videtur partium vtrunque monſtrare: ſpiſſum.n. dicitur, eo quòd partes ſibiipſis propinquæ ſint: rarum vero, eo quòd diſtent à ſe inuicem. & lene quidem, quòd in rectitudinem aliquo modo partes iaceant: aſperum vero, quòd hæc quidem ſuperet, illa vero ſit inferior. Fortaſſe quidem igitur alius quiſpiam modus apparuerit qualitatis: ſed fere qui maxime dicuntur hi ſunt: qualitates itaque ſunt, quæ dictæ ſunt.

11 Qualia vero ſunt, quæ ſecũdum has denominatiue dicũtur, vel quomodolibet aliter ab his. In plurimis itaque, & fere in omnibus denominatiue dicuntur: vt à candore candidus, & à grammatica grammaticus, & à iuſtitia iuſtus. Similiter & in aliis. In aliquibus vero, eo quòd non ſunt poſita qualitati nomina, non contingit ea quæ dicuntur, ab iis denominatiue dici, vt curſor, aut pugillator, qui ſecundum naturalem dicitur potentiam, à nulla qualitate denominatiue dicitur, nõ enim poſita ſunt nomina potentiis, ſecundum quas iſti quales dicuntur: ſicuti diſciplinis, ſecundum quas pugiles vel palæſtrici ſecundũ diſpoſitionem dicuntur: pugilatoria.n. & palæſtrica diſciplina dicitur: quales vero ab his denominatiue dicuntur, qui diſponuntur. Aliquãdo autem & poſito nomine non dicitur denominatiue, quod ſecundum eam quale dicitur: vt à virtute ſtudioſus, eo.n. quòd virtutem habeat ſtudioſus dicitur: ſed non denominatiue à virtute: non autem in pluribus hoc tale eſt. Qualia ergo dicuntur, quæ denominatiue à dictis qualitatibus dicuntur, aut aliquo modo aliter ab eis.

12 Ineſt autem & contrarietas ſecũdum qualitatem: vt iuſtitiæ iniuſtitia contraria eſt, & albedo nigredini, & alia. Similiter autem & ea quæ ſecundum eas qualia dicũtur: vt iniuſtum iuſto, & album nigro.

Non

Non in omnibus autem hoc accidit. Rubro enim aut palido, aut huiuſmodi coloribus nihil eſt contrarium, qualibus exiſtentibus. Amplius, ſi contrariorum alterum fuerit quale, & reliquum erit quale: hoc autem palam eſt ex ſingulis proponenti alia prædicamenta, vt ſi ex iuſtitia iniuſtitiæ contrarium quale autem eſt iuſtitia: quale igitur & iniuſtitia. Nullum enim aliorum prædicamentorum aptabitur iniuſtitiæ, neque quantum, neque ad aliquid, neque vbi, nec omnino aliquid huiuſmodi, niſi quale, ſic autem & in aliis, quæ ſecundum quale ſunt contraria.

13 Suſcipiunt autem qualia magis & minus. Album enim magis & minus album alterum altero dicitur: & iuſtum alterum altero magis & minus: ſed & ipſa intenſionem ſuſcipiunt, cum candidum nanque ſit, contingit amplius candidum fieri. Non tamen omnia, ſed plurima: iuſtitia nanque, ſi dicatur magis & minus iuſtitia, poteſt quilibet ambigere. ſimiliter autem & in aliis diſpoſitionibus, quidem enim dubitant de talibus. iuſtitiã nanque iuſtitia non omnino aiunt magis & minus debere dici, nec ſanitatem ſanitate: minus autem habere alterũ altero ſanitatem aiunt: & iuſtitiam alterum minus altero habere dicitur: ſic autem & grammaticam, & alias diſpoſitiones, ſed tamen ea, quæ ſecundum eas dicuntur, indubitanter recipiunt magis & minus: grammaticior enim alter altero dicitur, & iuſtior, & ſanior, ſic autem & in aliis. Triangulus vero & quadrangulus non videntur magis & minus ſuſcipere: neque aliqua aliarum figurarum: quæ enim definitionem trianguli recipiunt & circuli, omnia ſimiliter trianguli vel circuli ſunt: eorum autem, quæ non recipiunt rationem eandem, nihil magis alterum altero dicetur. nihil enim quadratum magis quam parte altera longius, circulus eſt: neq; alterum enim recipit circuli rationem, ſimpliciter autem, ſi vtraque non recipiunt propoſiti rationem, non dicetur altero magis: non ergo omnia qualia recipiunt magis & minus.

Horum itaq; quæ prędicta ſunt, nullum eſt proprium qualitatis. 14 Similia vero aut diſſimilia ſecundum ſolas dicuntur qualitates, ſimile. n. & diſſimile alterum alteri non eſt ſecundum aliud, niſi ſecundum id quod quale eſt. Quare proprium eſt qualitatis ſecundum eam ſimile, vel diſſimile dici. At vero non decet cõturbari, ne quis nos dicat de qualitate propoſitum facientes, multa eorum quæ ſunt ad aliquid connumeraſſe: habitus enim & diſpoſitiones eorum quæ ad aliquid ſunt, eſſe dicebamus. Penè enim in omnibus qualitatibus genera ad aliquid dicuntur, nihil autem eorum quæ ſunt ſingularia: nam cum diſciplina genus ſit, idipſum quod eſt alterius dicitur: alicuius enim diſciplina dicitur. eorum vero quæ ſingularia ſunt, nihil ipſum quo ad alterius dicitur, vt grammatica non dicitur alicuius grammatica: nec muſica alicuius alterius muſica: ſed forte ſecundum genus & hæ ad aliquid

quid dicuntur: vt grammatica alicuius dicitur diſciplina, non alicuius grammatica: & muſica alicuius diſciplina, non alicuius muſica. Quapropter quę ſingularia quidem ſunt, non ſunt ad aliquid, dicimur autem quales ſecundum ſingula, hæc enim & habemus: ſcientes. n. dicimur, eo quòd habemus ſingularum ſcientiarum aliquas: quare hæ erunt etiam qualitates, quæ ſingulares ſunt, ſecundum quas aliquando & quales dicimur: hæ autem non ſunt eorum quæ ſunt ad aliquid. Amplius, ſi contingit idem ipſum & quale & ad aliquid eſſe, nihil eſt inconueniens in vtriſq; hoc generibus enumerare.

Cur prius de qualitate egerit quàm de aliis ſequentibus prædicamentis, ac cur titulo duplicato.

CVrioſum eſt, inquit Boet. cur qualitatem reliquis prædicamentis antepoſuerit, dubitare, cum maxima ſit diſceptatio etiam prioribus duobus eſſe præponendam: tamen ne vlla prorſus ſuperſit dubitatio, huius ratio eſt manifeſta, quam dat Alber. tract. iſto cap. 1. eſt enim qualitas principium actionis, & paſſionis ipſi ſubſtantiæ inhærens: propterea merito anteponitur actioni, & paſſioni, & aliis quatuor quæ ſubſtantiæ ſunt extrinſeca, qualis eſt locus, à quo eſt vbi, & tempus, a quo quando, & reliqua.

Titulus tamen eſt maxime notandus. De qualitate & quali, ita enim legitur græce, περὶ ποιοῦ ϗ ποιότητος, & quamuis Alexand. Acharius, & Simplicius. ſolum exiſtiment legendum illorum vnum, illudq; vitio ſcriptorum tribuant: tamen Ammo. Boet. Alber. & S. Aug. ita legũt, vt vtrumque inſcribatur. Cuius prima ratio traditur à Porphy. nempe vt vtriuſque vocabuli cognitio haberetur, & qualitatis, & qualis. Secunda ratio eſt Albert. c. 2. quia qualitas & modi prædicandi ipſius manifeſtantur per ipſum quale in cõcreto: propterea vtrumq; inſcribit. Tertia ratio eſt Ammo. Pro quo aduerte, accidens dupliciter poteſt conſiderari. Vno modo ſecundũ ſe, & vt à ſubiecto ſeperatum cognoſcitur, quod nomine abſtracto ſignificatur. Altero modo, vt eſt in ſubiecto, quod ſignificatur per nomen concretum cognoſcere autem accidens in abſtracto intellectus ipſius eſt, cuius eſt tale accidens abſtrahere: at cognoſcere accidens in concreto, ſenſus eſt: hic enim album, nigrum, calidum ſentit: propterea nobis eſt in concreto accidens notius, quàm ĩ abſtracto. Ex his extat hæc ratio Ammo. hic enim traditur qualitas, & manifeſta iſta eſt in concreto, propterea titulus vtrinſque inſcribitur. Quarta ratio eſt Boet. Inquit, quale aliquando pro ſubiecto, aliquando pro ipſa qualitate ſumi: & ne forſan quis deciperetur exiſtimans hic quale conſiderari ratione ſubiecti, propterea Ariſt. vtrunq; copulauit: vt nihil aliud per quale quam per qualitatẽ intelligeremus: cum quale ſignificet ipſam qualitatem, vt eſt in ſubiecto. omnes hæ rationes bonæ ſunt, & hæc vltima eſt etiam Simpli.

Ex his patet ratio quare non de quantitate, & quanto inſcripſit: quantitas enim eſt accidens in vniuerſum, ſenſibus ſubſtãs, & ſuſcipiens mutuam prædicationem in concreto, & abſtracto, vt diximus: at ipſa qualitas nõ ſenſibus in vniuerſum ſubſtat, cum ſint innumeræ qualitates inſenſibiles: nec de concreto abſtractum vel è cõtra prædicatur: propterea ſatis fuit, ibi de quantitate inſcripſiſſe, non autem hic, cũ iſta non ita idem ſint.

Qualitatem vero dico ſecũdum quam quales quidam eſſe dicuntur &c. 1

Caput hoc in quatuor partes diuiditur. Prima definitionem ſeu deſcriptionem ipſius qualitatis cum diuiſione ſpecierum ipſius continet. In ſecunda traditur de quali. In tertia ſunt tres proprietates qualitatis. In quarta eſt dubium & ſolutio.

In prima ergo parte, diſtinctionis cauſa, quinque ſunt particulæ. In prima eſt deſcriptio qualitatis in ſingulis quatuor, ſunt quatuor ſpecies ipſius qualitatis, ſingulæ in ſingulis particulis.

Eſt ergo qualitas ſecundum quam quales quidam dñr, vt ab albedine corpus quale

le dicitur: ſi enim interrogeris, quale corpus eſt? dices album.

Nota. 1. Hic primo aduerte hic deſcribi, & manifeſtari abſtractum per concretum, quia vt dixi ex Ammon. notiora nobis ſunt concreta, vt pote ſenſibus percepta: & ſimiliter quia concretum eſt magis compoſitum cũ ſignificet accidens, vt eſt in ſubiecto, compoſitum autem notius eſt nobis, quàm ſimplex, vt docet Auer. 1. Phyſi. com. 3.

Nota. 2. Aduerte ſecundo, ne turberis in verbis Ariſt. definir. n. qualitatem in ſingulari, & vtitur verbo plurali, ne ideo exiſtimemus ex hoc ab vnica qualitate ſemper multa dici qualia: ſed in definitionibus voces à numero abſoluuntur: vt idem ſit ſenſus, qualitas eſt, à qua aliquid dicitur quale: ſicut à qualitatibus aliqua qualia dicuntur.

Nota. 3. Aduerte tertio, ꝙ Albert. in præſenti notat dici per verbum primæ perſonæ ſcilicet [quidam dicimur] vt intelligamus duplices eſſe qualitates: quædam ſunt ſpirituales, quæ non niſi animæ, vel rei ſpirituali inſunt: quædam ſunt corporeę quæ non niſi corporibus inſunt. Propterea n. dicit per verbũ perſonæ primæ, qua ſignificantur homines, in quibus ſolis hæ vtræq; qualitates ſimul ſunt. Iſta doctrina vera eſt, ſed impertinens ad Ariſt. græce. n. habetur verbum tertiæ perſonæ, vt vertit Boet.

Nota. 4. Aduerte quarto, videri iſtam nõ eſſe bonam deſcriptionem, omnia enim accidentia in quali prædicantur, & ſecundum ea quales dicimur: ergo non hoc iſti prædicamento proprium eſt.

Propterea nota ex Ariſto. 5. Meta c. 14. qualitatem multipliciter ſumi. Primo pro omni forma ſubſtantiali, & differentia rei conſtituta: formæ enim qualitas ineſt, & differentia generis dicitur qualitas, ſed eſſentialis. Altero modo qualitas ſumitur pro quacunque forma accidentali, quæ eſt extra naturam ſubiecti: & ſic comprehendit omnia nouem prædicamenta. Tertio modo ſumitur ſpecialiter pro accidẽti huius quarti prædicamenti, à quo dicitur aliquid ſimpliciter, & pure quale. Dicit enim Albert c. 1. & bene, à qualitate primo modo non dicitur aliquid quale tantum, ſed cum aliqua compoſitione ſcilicet à quantitate non quale abſolute, ſed quantum, vel aliquot. Ab alijs vero propter hoc, nõ quale, ſed qualiter ſe habet: quod ſedet enim, vel ſtat, vel iacet, vel currit, vel patitur, potius dicitur aliquo modo ſe habere, quàm quale abſolute. Hæc vero qualitas huius prędicamenti quale ſimpliciter facit: & ita eſt intelligẽda deſcriptio. Et huic conſonat, quod Porphy. dixit in cap. de cõmunitatibus in differentia generis, & accidentis, accidens prædicari in quale, vel in quo modo vnumquodq; ſe habet. 14

Nota. 5. Poſita deſcriptione qualitatem diuidit. Qualitas, inquit, multipliciter ſumitur. Non hic intelligas multipliciter ideſt æquiuoce ſumi, ſed generice, nimirũ quia multas ſpecies habeat, vt notat Ammo. Boet. & Alber. & hoc manifeſtum eſt ex his, quę ſubiungit: Vna, inquit, ſpecies eſt quod non dixiſſet, niſi qualitas eſſet genus, vt notat Simpl.

Vna quidem Species qualitatis habitus, & diſpoſitio eſt, &c. 2

Hæc eſt ſecunda particula in qua Ariſt. de prima ſpecie qualitatis tractat. Et primo differentiam inter habitum, & diſpoſitionem aſſignat: ex qua quid vtrunque ſit oſtenditur. Secundo, illam differentiam probat. Tertio, quomodo adinuicem ſe habitus, & diſpoſitio habeant, aperit.

Differt ergo habitus à diſpoſitione, q̃d habitus eſt quædam qualitas difficulter à ſubiecto mobilis: qui non facile corrumpitur, & à ſubiecto non facile recedit, ſicut ſcientia, virtus: qui enim ſemel ſcientiam acquiſiuit, non facile perderet eam, ſed magna difficultate, vt pote morbo aliquo grauiſſimo correptus. Diſpoſitio vero eſt qualitas facile à ſubiecto mobilis, & quæ remouetur cito à ſubiecto, vt ſanitas & ægritudo, quæ facile recedunt. Quamuis vt notat Ariſto. aliquæ diſpoſitiones longa conſuetudine fiunt habitus, vt febris, quæ tempore longiori fit Hectica. b

Ex his facile colligitur, quid vtrunq; ſit: eſt enim habitus qualitas non facile mobilis à ſubiecto. Diſpoſitio vero eſt qualitas facile mobilis à ſubiecto: vocamus vero mobilem qualitatem, non quæ eum ipſo ſubiecto corrumpitur, ſed quę ſubiecto manente poteſt ipſa recedere, & corrumpi.

Manifeſtum eſt autem quoniam hæc, &c. 3

Hoc diſcrimen Ariſto. probat ex vſu lo-

quendi in ipſis diſciplinis: illos enim qui non probe veritatem perceptam retinent, vocamus diſpoſitos, quamuis inter hos aliqui magis, aliqui minus diſpoſiti inueniãtur: illos vere qui probe retinent, nec facile ab ea mobiles ſunt, habitus aſſerimus habere. Poſtea hæc duo comparat: omnis inquit habitus diſpoſitio eſt, non tamẽ omnis diſpoſitio habitus eſt, neq; qui diſpoſitionem tenet, neceſſe habitum tenet.

Nota. Pro quo aduerte, quòd dupliciter dicitur diſpoſitio. Vno modo generaliter pro qualitate facile vel difficile mobili, quo pa cto. 5 Meta. c. 20. & in præſenti habitus diſpoſitio dicitur. Altero mõ ſpecialiter pro qualitate facile mobili, & ſic habitus non eſt diſpoſitio: vnde ſpecies eſt nomen generis, & cuiuſdam ſpeciei generis. Subdit exemplum Ammo. de nomine: aliquando enim nomen cõmuniter pro omni parte orationis ſumitur, aliquando particulariter: pro vna parte eſt verbum diſtincta. & hæc eſt expoſitio communis, & vera. Quamuis etiam aliter poſſimus Ariſto. interpretari, vt loquatur de diſpoſitione particulariter dicta, vt ſit ſenſus. Habitũ pręcedunt diſpoſitiones, cum prius ſubiectum habeat diſpoſitionem, per quam ad habitum peruenit, quamuis id non ſemper ſit neceſſariũ, tñ diſpoſitionẽ non præcedit habitus, cũ ex diſpoſitionibus fiat habitus, nõ autem ex habitibus diſpoſitio. vtraque expoſitio eſt bona, prior communis eſt.

4 Aliud vero qualitatis genus eſt, &c.

Hæc eſt particula tertia in qua tractat de ſecunda ſpecie: nec mireris quòd habitum vocauerit ſpeciem, hoc vero genus dicat, quia vt notant Ammo. & Simpl. hæc quatuor ſubalterna genera ſunt, quæ & ſpeciei & generis nomẽ iure ſibi vendicãt, vt ex interpretatione Porphy. manifeſtum habemus.

Nota. 1. Pro huius autem generis intellectione aduerte operationum duo eſſe principia: alterum quod ſimpliciter ad operandum eſt: alterum ad bene vel male operandum: verbi gratia, ruſticus habet principium vt cognoſcat, vt operetur, tamen doctus & artifex etiã aliud habet principium vt bene operetur, vt perfecta cognoſcat: prius dicitur potentia, poſterius habitus vel diſpoſitio: prius a natura eſt rebus cõceſſum, poſterius acquiſitum, & à nobis partum: prius ad quamcũque operationem eſt neceſſarium: ſine potentia enim non contingit operari, nec bene nec male: poſterius non eſt in omni operatione neceſſarium, nec in omnibus operantibus ſunt habitus. Iſtud vero, ſcilicet habitus & diſpoſitio eſt in prima ſpecie prędicta, at prius illud principium pertinet ad hãc ſecũdam ſpeciem, quæ dicitur potentia vel impotentia naturalis, ne intelligamus de illo principio quod non eſt naturale, ideſt à natura cõceſſum, ſed a nobis conquiſitum.

Nota. 2. Aduerte ſecundo, quòd huius potentiæ quadruplex eſt gradus ſeu ſpecies. Prima eſt quædam naturalis promptitudo ad facile agendum aliquid, ſecundum quam ſunt homines pugillatores, luctatores, ideſt naturalem habent quãdam inſitam potentiã ad iſta opera: nec loquimur de his qui arte, & vſu id efficiunt, nam tunc ad primã pertinerent ſpeciem, ſed de his, qui naturaliter id præſtant: ſimiliter ſunt aliæ innumeræ aptitudines hominũ ſecundum quas naturaliter inclinantur ad facile opera aliqua exercenda. Secunda ſpecies eſt naturalis quædam potentia, ſecundum quàm aliquid fortiter reſiſtit ſibi contrariis, & aduerſantibus, ſecũdum quam dicimus homines, ſalubres, quibus talis ineſt potẽtia, vt omnibus nociuis fortiter reſiſtant, nihil; eis noceat: in hac eſt durities qua aliquid reſiſtit diuiſioni & ſectioni, quæ tẽdit in ipſius deſtructionem. Tertia eſt quædã actiua potentia, ſecundũ quam difficulter aliquid agit, qualiter hebetudo, ſeu ingenii ſeu corporis ad operationes exequẽdas. Quarta eſt quædam potentia qua aliquis facile ſuſcipit id quod ſibi aduerſatur, & in ſui deſtructionem tendit, qua potentia dicimus homines inſalubres, qui ſemper valetudinarii ſunt à natura, & omnia eis nocent: ſimiliter mollities eſt in his, ſecundum quam facile res ſui diuiſionem patitur. Et maxime notandum eſt duas priores vocari ab Ariſt. naturales potẽtias: duas vero poſteriores, quæ prioribus contrariæ ſunt impotentias naturales; & merito, quia potentia operandi difficulter, potius dicitur potentia non operandi facile: & potentia non reſiſtendi, & patiendi, impotentia reſiſtendi: ita tamen iſta intelligas

gas, vt non propterea exiſtimes impotentiam eſſe priuationem ſeu negationem potentiæ, ſed dicit qualitatem poſitiuam contrariam potentiæ. Per hæc facillime intelligitur iſta ſpecies, & ſenſus Ariſt.

Dubium. Dubitabis, quare hoc genus duplici nomine ſuo disiunctione explicatur: dico id eſſe, quia nomen vnicum non eſt, quo iſtas quatuor qualitates explicemus: ideo duplici ſimul nomine Ariſt. eſt vſus. dicit. n. φυσικὴ δύναμις ἢ ἀδυναμία.

5 Tertia vero ſpecies qualitatis eſt paſſibiles qualitates, &c.

Nota 1. Aggreditur explicare tertium qualitatis genus, & quia iſte textus obſcurus eſt & doctrinam continet obſeruandam, aliquor fundamenta opus erit præmittere. Primo paſſio tripliciter, quantũ pro præſenti ſufficit, apud Ariſt. accipitur. Vno modo pro receptione cuiuſq; formæ, ſiue tendentis in rei perfectionem, ſiue in diſconuenientiam: vt patimur quando recipimus calorem, ſiue iſte ſit nociuus, ſiue proficuus: quomodo 2. de anima. 5. & li. 3. c. 2. ſenſus docet pati quando reſpiciunt ſpeciẽ, & ſimilitudinem obiecti. Altero modo accipitur paſſio pro receptione formæ diſconuenientis, & nociuæ, vt quando ſubiectum patitur ſibi calorem aduerſum. Tertio modo paſſio ſignificat illam qualitatẽ, quæ ex paſſione prouenit, tanquã ipſius effectus, vt nigredo, quæ ex combuſtione procedit, dicitur ẽt paſſio, & harum duarum acceptionũ meminit 5. Meta. cap. 21.

Nota 2. Aduerte ſecundo, ꝙ iſtæ qualitates tripliciter ſe habent ad paſſionem ſecũdo modo dictam. Quædam ſolum ſunt principia actionum, ſeu paſſionum, quia faciunt paſſionem, non tamen fiunt ex paſſione alia: quales ſunt primæ quatuor qualitates, calor, frigus, ſiccitas, humiditas. Quædã ſunt effectus paſſionũ, tamen ipſæ non efficiunt paſſionem propriam in alio, quales ſunt colores, ii enim ex paſſione primarum quatuor fiunt, tamen ipſa non in alio paſſionẽ efficiunt, cum colores per ſe nihil frigefaciant, vel calefaciant, vel alium colorẽ producant. Quædam aliæ ſunt qualitates, quæ etiam fiunt ex paſſionibus ſecundo modo, & ipſæ ſunt cauſæ etiam paſſionum in alio, quales ſunt odores & ſapores: hi enim ex primis qualitatibus fiunt ſicut colores, tamen ipſi rurſum efficiunt paſſionem in ſenſibus, cum odor, & ſapor calefaciant, exſiccent, & humectent: & hinc eſt quòd minus multo defatigamur videntes, cum non patiamur à coloribus, quam guſtantes & olfacientes quia patimur.

Nota 3. Aduerte tertio, quòd iſti colores & qualitates, quæ ſunt effectus paſſionum, ſunt in triplici differentia. Quædam proueniũt ex naturali paſſione, quæ fit ſimul cum ipſa rei generatione, vt albedo cygni, nigredo corui: hi enim colores ſunt ex paſſione illa, quæ fuit inter qualitates quãdo iſta generata ſunt. Quædã proueniunt ex paſſione accidentali, ſcilicet quæ non eſt a natiuitate, tamen eſt paſſio perſeuerans, vt qui ex aliquo morbo colorẽ aliquem diuturnum contraxit pallidum, vel rubrum, vel alium. Quædam proueniunt ex accidentali paſſione, ſed non perſeueranti, & facile recedenti, vt rubedo, quæ ex verecundia, & pallor qui ex timore procedunt. Hi autem tres modi qualitatum & ſunt ratione corporis, vt hi quos diximus, & ſunt aliquando ratione mentis & animæ, vt inſania, furor, dementia, quæ proueniunt & ex paſſione natiua, & ex paſſione accidentali perſeueranti, & aliquando ex paſſione ſubita, & non durabili.

Nota 4. Aduerte quarto, Quòd illæ qualitates ꝙ ſunt cauſæ paſſionum, non ſolũ efficiunt paſſionẽ in nobis, ſed ẽt in aliis multis, vt calor, qui calefacit omnia miſta: aliquæ ſolum efficiunt paſſionem in animalibus, vt odores & ſapores. tamen ab Ariſto. omnes ſumuntur, quia ingerunt animalibus paſſionẽ: quia nobis iſtę omnes paſſiones notiores ſunt, qui animalia ſumus: non. n. cognoſco ignem alteri, ſcilicet ligno intuliſſe paſſionem, niſi per paſſionem, quam ego experior cognoſcens, & tangens lignũ & ignem.

Expoſitio textus. His ſuppoſitis deueniamus ad Ariſto. hæc enim particula continet quatuor. Primo ſpeciem exemplis explicat, & probat enumeratas eſſe qualitates. Secundo oſtendit, quomodo dicãtur paſſibiles qualitates. Tertio diſcrimen inter paſſibiles qualitates, & paſſiones conſtituit. Quarto id in qualitatibus ſecundum mentem etiã explicat.

Dicit ergo primo, genus tertium qualitatis eſſe paſſibiles qualitates & paſſiones,

quales ſunt dulcedo, amaritudo, albedo, nigredo, & calor, ac ſimiles: ꝙ autem hæ qualitates ſint, manifeſtum eſt: per eas enim dicitur ſubiectum quale, nempe album, dulce, calidum.

6 Paſſibiles vero qualitates dicuntur, &c.

Explicat quomodo iſtæ dicantur paſſibiles qualitates.

Nota Aduerte autem tripliciter aliquam qualitatem poſſe dici paſſibilem. Vno modo: quia ſubiectum recipiens illam, ſecundum eam patitur, vt calor in manu receptus dicitur qualitas paſſibilis, quam manus ſecundum eum patitur. Altero modo dicitur paſſibilis qualitas; quia ipſa ſit cauſa paſſionis, vt calor ignis eſt cauſa paſſionis in ligno vel in tactu. Tertio dicitur paſſibilis qualitas, quia ſit effectus paſſionis, vt diximus. Hoc ſuppoſito oſtendit has qualitates non dici paſſibiles: eo ꝙ ipſarum ſubiectum aliquid patitur: non enim mel patitur, quia habet dulcedinem, nec ignis, qa habet calorem, ſed dicuntur paſſibiles qa ſunt cauſæ paſſionum, vt color, & ſapores: vel quia ſunt effect⁹ paſſionis, quales ſunt calores. Dupliciter ergo poſſibilis qualitas dicitur, vel quia eſt cauſa paſſionis in alio ſubiecto, vel quia eſt effectus ipſius paſſionis.

7 Quoniam ergo fiunt per aliquā paſſionem, &c.

Hic oſtendit Ariſt. colores omnes eſſe effectus paſſionum, & tale eſt argumentum. Colores iſti, q à natura ſunt, ſimiles ſunt, qui fiunt ex accidenti: ſed iſti ex accidenti, ſcilicet qui proueniunt ex verecūdia vel timore, fiunt ex aliqua paſſione: ergo exiſtimandum eſt illos etiā qui à natura ſunt, ex paſſione prouenisse. Et nota admodum hanc rationē, ex ea enim deduces pulchrā viam naturales cauſas indagādi, penes cauſas accidentales, ex quibus ſimiles proueniunt effectus; quam ipſe obſeruauit. tertio ſect. probl. q. 1. vbi quærens naturā melancholicorum, eos ebrijs in effectibus ſimiles contemplans, quod ebrijs accidentaliter accidit, id melancholicis, à natura prouenire exiſtimat.

Statim ſubdit has qualitates, quæ effectus paſſionum ſunt, eſſe in duplici differentia: quidā perueniunt ex paſſione durabili, & perſeueranti, ſiue à natura, ſiue ab aliquo accidenti, ſ. morbo, vel quolibet alio: & iſtæ dicuntur paſſibiles qualitates: & quædam ſunt effectus paſſionum, qui non durant ſed tranſeunt; & iſtæ non dicitur qualitates, ſed paſſiones: & probat; quia ſimpliciter ab his non denominamur quales, non. n. qui rubedinem contrahit ex verecundia, rubeus dicitur, ſed paſſus ruborē: nec intelligas quòd iſte rubor nullo modo ſit qualitas, cum in hoc prædicamento ſit, ſed dicit, quòd quantum ad denominationem abſolute non eſt dicenda qualitas, videlicet permanens, ita vt ab ea talis denominetur, ſcilicet rubeus.

Dubium Dubitabis, quare hic non meminit odorum, & ſonorum, cū tamen paſſibiles qualitates ſint, ſunt enim cauſæ paſſionum in ſenſibus. Dicendum ꝙ odorum, & ſaporum, prorſus eſt eadem ratio, nec odores, niſi per ſapores cognoſcuntur adeo, vt fere eiſdem nominibus nominentur ſpecies, & differentiæ odorum & ſaporum, vt docet 2. de anima. c. 9. propterea non meminit odorum, quia ſub ſaporibus ea ratione cōprehenduntur; vel quia non erat neceſſe cōnumerare omnes qualitates, & præſertim omnibus notas.

De ſono dicit Alber. non meminiſſe: quia non fit ex qualitatibus primis, ſicut reliquæ qualitates paſſibiles: forſan poſſet dici, potius eſſe paſſionē animæ quàm paſſibilem qualitatem, cum non ſit perſeuerans. Dubitatur circa dicta: nam colores videntur cauſa paſſionis, omnis. n. ſenſus patitur, à ſenſibili, vt dicitur 2. de anima. c. 12. immo in q. 30. ſect. 31. proble. dicit Ariſt. viride maxime delectari oculos, quos alij colores defatigant. Dico primo colores non agere in oculos paſſione & corruptiua, cum imprimat ſpeciem, & ſimilitudinem, quæ non corrumpit, dico ſecundo, quòd colores aliqui agunt paſſione corruptiua, ſed id non fit ratione coloris, ſed ſubiecti in quo tales colores ſunt, quod eſt humidum, vel ſiccum, vel ſplendens magis, vel minus, & inde prouenit, quod lædat vel delectet viſum. Dubitatur ſecundo, odores, & ſapores ſunt etiam effectus paſſionum, vt diximus, vt quid ergo magis dicuntur qualitates paſſibiles, quòd ſint cauſæ paſſionis, quā quòd

ſint

ſiut effectus, quandoquidem vtrumq; habeant? Ad hoc ſolutio in promptu eſt, diguius.n. eſſe cauſam paſſionis quam effectum, & vnumquodq; à principaliori ſumere denominationem.

8 Similiter autem his, & ſecundũ animam, &c.

Poſtquam Ariſt. oſtendit eſſe paſſibiles qualitates ſecundum corpus qui effectus ſint paſſionum, & ſimiliter eſſe paſſiones; hoc idem eſſe etiam in qualitatibus ſecundum animam oſtendit: ſunt.n.quædam qualitates prouenientes ex paſſione ſecundum animam, ſed à natiuitate, vt dementia, ſecũdum quam quis naſcitur demens: ſunt etiam quæ ex paſſione accidentali, ſed permanenti proueniũt, vt demẽtia ex morbo, vel aliquo alio diu perſeuerans. Sunt etiam aliæ ex paſſione cito recedẽti, vt dementia ex ira ſubita, paruo tempore durãs, quemadmodum autem illę duæ priores qualitates dicebantur qualitates, quia ſecundum eam dicebamur quales: tertia vero non qualitas, ſed paſſio erat: cum ſecundum eam ſubiectum nõ diceretur quale; ita ſimiliter in his quæ ſecundum mentem ſunt, illæ duæ priores ſunt qualitates, & ab eis quales denominamur: poſterior vero non qualis, ſed paſſio dicenda eſt, nec ſecundum eam quale quid dicitur, non.n. dicitur demens qui ex breui ira in quandam dementiam breuiſſime durantem incidit, ſed potius dicitur quòd paſſus eſt dementiam.

9 Quartum vero genus qualitatis eſt figura, &c.

Accedit iam ad vltimam qualitatis ſpeciem quæ eſt figura vel forma. Dubium Dubiũ autem eſt, quid per hæc duo intelligat. Ammo. 1. ſentẽtia exiſtimat per figurã intelligere eã, quæ in rebus inanimatis eſt, per formã vero eã, quæ in animatis eſt: non autem hic loquimur de forma ſubſtantiali, rerũ ſed de iſta exteriori ſenſibili, quam ars imitatur.

2. ſnia. Boet. & Simpl. per formam intelligunt idem, quod per pulchritudinem, per figuram vero eam ſolam quæ in quantitate conſiſtit, Albertus cap. 8. idem exiſtimat eſſe figuram & formam ſed ratione differre: nam figura dicitur reſpectu quantitatis cuius extrema faciunt figuram, forma vero dicitur reſpectu ſubiecti naturæ, quęlibet enim natura ſpecifica ſuam habet propriam figuram exteriorem, quæ dicitur forma.

At profecto mihi placet ſententia Iambl. 3. ſnia. vt refert Simpl. hic enim dicit per figuram intelligi eam quæ in ſolis mathematicis eſt quantitatibus, vt eſſe triangulum, quadrangulum, cubum & reliqua: & per formam intelligit eam quæ in corporibus naturalibus eſt. Et hoc patet ex ipſo Ariſt. qui probat figuram eſſe qualitatem, quia ſecundum eã dicitur quale: iſta ſubdit exẽpla eſſe triangulare, quadrangulare.

Huic generi adiungit Ariſt. curuitatem & rectitudinem quæ qualitates ſunt; quia quodammodo figuræ ſunt, quamuis imperfectæ.

Vbi notat Ammo. & bene, ꝙ ex quanti- Not. tatibus procedunt paſſiones ſeu affectus, figuræ & formę, ſed non hęc omnia ab omnibus quantitatibus: à linea procedunt affectus, ſcilicet curuitas rectitudo, etiam & angulus: à ſuperficie continenti longitudinem & latitudinem, procedunt affectus ſcilicet anguſtia, amplitudo, etiam procedunt figuræ, ſcilicet triangulus, quadrangulus, & reliquæ figuræ ſuperficiales: à corpore vero procedunt affectus, grauitas, leuitas, ſimiliter figuræ, ſcilicet cubus, pyramis. procedunt etiam formæ à tali quantitate, vt eſt in ſubiecto ſubſtantiali: omnia autem iſta, quæ à quantitate dimanãt, qualitates ſunt.

Rarum vero & ſpiſſum & aſpe- 10
rum, &c.

Excludit dubium. Poſſet quis dubitare an iſtæ qualitates ſint, cum ſecundum ea quale dici appareat. Reſpondet nõ eſſe qualitates, ſed potius pertinere ad poſitionem quæ ad aliquid eſt, quod ex horum definitione apparebit, eſt enim rarum, quod partes ſibi habet diſtantes inuicem, ſpiſſum, quod partes ſibi coniunctas habet, aſperũ, quod partes inæqualiter habet inſurgẽtes; lene quod partes rectitudinem quandam obſeruent, hæc autem ad partium poſitionem ſpectant: concludit has eſſe qualitates, quæ maxime qualitates dicuntur: [forſan autem alius apparebit modus qualitatis.] Hæc verba in diſputatione examinabuntur.

11 Qualia vero ſunt, quæ ſecundum has denominatiue dicuntur, &c.

Hæc eſt ſecunda huius capitis pars principalis, in qua de ipſo quali Ariſt. tract. ipſumq; deſcribit, Quale inquit eſt, quod à qualitatibus denominatiue dicitur, vel quomodolibet aliter.

Hæc deſcriptio duas habet partes. Altera eſt, quale dici denominatiue à qualitate, diximus enim ſuperius, tunc dici denominatiue, quando in nomine eſt quædam conuenientia cum extremitatis differentia aliqua, & in re eſt quædam forma, & id qđ formam participat: patet autem ita eſſe in multis qualitatibus, vt candor, & cãdidus, albedo, albus, calor, calidus; in his, concreta denominatiua ſunt à qualitatibus ipſis abſtractis.

Altera pars eſt [vel quomodolibet alr.] quia aliquãdo non fit denominatio ab aliquibus qualitatibus, vel quia nomen eis non eſt impoſitum, vt dicuntur pugillatores, curſores, à potentia quadam naturali currendi, & actum pugilis exercendi, cui potentiæ non eſt nomen impoſitũ, ſicut ſunt nomina impoſita artibus, quibus hæc fiũt. Diximus enim pugillatores dici & ab arte & à potentia quadam naturali; ſimiliter curſores, luctatores, artibus quidem nomen impoſitũ eſt, ſed non potentijs.

Huiuſmodi aliquando nomina quidem impoſita ſunt qualitatibus, ſed non ab illis ſumitur nomen concretum denominatiuum idem ſignificans, vt qualitas quædã dicitur virtus, ſed nõ ab ea virtuoſus quis, ſed ſtudioſus dicitur: ſed iſta non ſunt multa: omnia autem hæc qualia dicuntur, quę vtcunque à qualitatibus ſumuntur.

Dubium. Dubitatur. Videtur Ariſto. non ſeruaſſe præceptum illud 6. Top. c. 3. ne committatur circulus in definitionibus, vt vnum per aliud, & hoc iterum per illud definiatur: hic autem qualitatem per quale, modo quale per qualitatem deſcribit.

Ad hoc reſpondet Boet. iſtam non eſſe proprie definitionem, ſed deſcriptionem quandam, in qua non eſt vllum abſurdũ, vt vnum per alterum deſcribatur, tanquã per notius nobis, & hoc iterum per illud tanquam per notius natura: quale enim nobis eſt notius, cum ſit magis compoſitum, & compoſita nobis ſunt notiora: at qualitas eſt notior natura, & minus nobis nota, eſt enim prior natura qualitas, quã quale, & eſt ipſius qualis cauſa: vnde poſtquam iam nobis manifeſta eſt qualitas per ipſum quale, iterum quale per qualitatem manifeſtamus, tanquam per notius natura, vt cognoſcamus radicem & cauſam ipſius qualis eſſe qualitatem: nec iſte eſt circulus, tunc enim hic fit, quando idem eſt modus cognitionis.

Ineſt autem & contrarietas ſecundum qualitatem &c. 12

Hæc eſt tertia capitis pars, in qua explicantur ea quæ qualitatibus inſunt; hæc autem ſunt tria. Primo eſt qualitatibus ineſſe contrarietatem, quod exemplis manifeſtatur, iuſtitiæ enim iniuſtitia, & albedini nigredo contrariatur: & non ſolum hoc abſtractis qualitatibus, ſed ipſis qualibus ineſt, iuſtum enim iniuſto, & album nigro contraria ſunt: hoc tamen non omnibus ineſt qualitatibus, nam rubedo, pallor, & reliqui colores medij, non habent contrarium.

Dubitabit hic aliquis, nam iſte locus videtur aduerſari alteri loco 5. Phyſic. c. 2. vbi dicitur non ſolum extrema, ſed etiam media extremis contraria eſſe, & 2. Ethi. c. 8. & 1. magn. moral. c. 9. docet extrema vitioſa, & inter ſe contraria, & cum virtute, quæ eſt in medio, liberalitas enim quæ in medio eſt, prodigalitati & auaritiæ contrariatur. Dubiũ primum.

Ad hoc dico, dupliciter aliquid poſſe alteri contrariati: vno modo ſecundum ſe primo: altero modo ſecundum aliquid, quod in ſe participat: verbi gratia, ignis aquæ eſt contrarius non quidem ſecundum ſe, ſed ratione caloris, & frigiditatis, quæ in eis ſunt: at ipſe calor & frigiditas ſecundũ ſe contraria ſunt. Modo dico ꝙ colores medij contrariantur extremis, ſed non ſecundum ſe, ſed vt magis vni aut alteri accedunt extremo: verbi gratia rubrum aduerſatur albo, quia magis participat nigrum, at ipſi colores extremi ſecundum ſe contraria ſunt, & per hoc patet concordia huius loci cum illo 5. Phyſi.

Ad illud de virtute reſpondet Albert. c. 9. virtutem contrariari extremis in ratione extremi: id eſt inquantum virtus bonũ morale eſt, extrema vero mala ſunt, bonũ autem

autem, & malum extrema ſunt.

Dubium ſecundū. Dubitabis, cū multa clara exempla poſſent proponi qualitatum non habentium contraria, figura enim & forma contraria non habent, vt quid Ariſt. hoc de coloribus medijs, quod non ſatis perſpectum erat, propoſuit? Iudicio meo, id non ſine cauſa factum eſſe exiſtimandum eſt: cauſa igitur huius eſt, vt intelligamus perfectā & primā contrarietatē ineſſe extremis, & alijs ipſorū rōne, ac propterea verbis ſequentibus, alteram contrariorum proprietatem ſubiungit, ſcilicet, vt ſint talia extrema, quę ſub eodem genere ſint; vt ſit vnum ad qualitatem, & alterum etiam ad qualitatē ſpectet: ſunt enim contraria in vno & eodem prædicamento.

13 Suſcipiunt autem qualia magis & minus, &c.

Ineſt ēt qualibus ſuſcipere magis & minus: nō ſolū aūt vnum altero magis albū, calidum, aut frigidum eſt, ſed ēt vnum, & idem modo album, modo magis albū eſt.

Dubium. Sed poſſet quis dubitare, an ſicut ſuſcipiunt contrarietatem qualitates ſicut qualia, ita ſuſcipiant etiam magis vel minus, vt vna ſit magis albedo quàm alia. Et dicitur hoc quibuſdā viſum fuiſſe, inter quos fuit Plato, vt referunt Alex. Boet. & Alber. At ipſe Ariſt. magis accedit ad hoc, ꝙ non abſtracta, ſed concreta, magis, vel minus ſuſcipiant. iſta tamen proprietas non ineſt omnibus, cum ipſis abſtractis qualitatibus non inſit: immo nec omnibus qualibus: hæc enim quæ à figuris dicuntur, nō ſuſcipiunt magis vel minus, ſed ratio earum in indiuiſibili conſiſtit: vt aliquid videlicet ſit circulus vel non ſit, conuenit abſolute: nō vero dicitur magis vel minus circulus, q̃ alter. Nec quadrangulum vnum vt pote quadratum, eſt magis quadrangulum altero, ꝙ ſit altera parte longius; ſed abſolute vtrumque eſt, & dicitur quadrangulum ſeu quadratum: eſſe enim circulum vel aliam figuram conſiſtit in vnica ratione nō ſuſcipienti variationem: hoc idem in ipſis concretis. Quadratum autem dicitur figura plana, quatuor rectis lineis æqualibus contenta: altera vero parte longius, qd quadrangulum vocant, eſt ex quatuor lineis, duabus exiſtētibus inæqualibus, alijs duabus.

Horum itaque quæ prædicta ſunt, &c. 14

Oſtēdit nullum ex his duobus eſſe proprium qualitatibus, cum non inſit omnibus: propterea verum proprium ponit omni, & ſoli conueniens, vt ſecundum ſolam qualitatem dici contingat ſimile vel diſſimile. Ne autem exiſtimes ſimile & diſſimile eſſe qualitates, ſunt enim ad aliquid, ſed ſunt paſſiones qualitatis, nec eſt inconueniens ꝙ res in vno prædicamento, & eius paſſio in altero collocetur, vt diximus: homo enim in ſubſtantia, at riſibile in qualitate eſt. ita qualitates huius prędicamenti ſunt, at ſimile & diſſimile ad aliquid pertinent.

At vero non decet conturbari, &c. 15

Hæc eſt vltima capitis pars, in qua Ariſt. reſpondet cuidam obiectioni, quæ ei ex dictis præcedentibus obijci poterat: nempe, in prædicamento ad aliquid collocata ſunt ſcientia, & habitus, nihil autem vnum, & idem in duobus prædicamentis eſt conſtituendū: ergo non ſunt iſta in prædicamento qualitatis, vel non ſunt ad aliquid.

Ad hoc dupliciter reſpondet. Primo inquit ſcientiā, & habitū in genere eſſe ad aliquid, ſpecies vero ipſius eſſe qualitates: nec repugnat genus eſſe in prædicamēto ad aliquid, & ſpecies in qualitate: & hoc idē docet 4. Topi. c. 4. Reſpondet ſecundo, etiam genus. ſ. ſcientiā & habitū eſſe in hoc prædicamento qualitatis, & ad aliquid: nam vnum, & idem ſecundum diuerſas rōnes, ad diuerſa poteſt pertinere prædicamenta: vt ſcientia quatenus ſubiectum facit quale, in qualitate eſt: quatenus ad obiectum refertur, ad aliquid eſt.

Ex vtraque ſolutione Ariſto. hr̄ ſecundū ipſius mentem, ſcientiam, & habitū aliquo modo ad aliquid pertinere, quod nos ſupra diximus contra Ammo.

Dubium primum. Dubitatur, quo pacto fieri poteſt, vt genus, quod de natura ſpecierum eſt, ſit in vno prædicamento, & ſpecies in alio: cū ſupra docuerit Ariſtot. quicquid de genere eſſentialiter prædicatur, etiam de ſpecie prædicabitur. Ad hoc reſpondet Alex. Scientia ſecundum naturam ſuam eſt qualitas, quia ſubiectum ipſum primo diſpo-

tit ſecundum ſe: ex ſcientia autem ſimiliter & ex habitu naſcitur quidam reſpectus ad obiectum: & ratione huius reſpectus, qui non eſt natura ſcientiæ, ſed à natura fluit, eſt in prædicamento ad aliquid; ſicut riſibile ratione ſubiecti eſt in ſubſtantia, ratione reſibilitatis eſt in qualitate: ſpecies autem ſunt in prædicamento, in quo eſt natura ſui generis. & ita hic fit: nam ſcientia, & habitus ſecundum naturam ſuam in qualitate ſunt. Et hoc eſt quod bene dicit Simpli. quia ſpecies ſcientię, & habitus ipſius, non ſunt ſcientię, & habitus ſpecies, quatenus illa ſunt ad aliquid, ſed vt qualitates ſunt.

Dub. ſecũdum. Tamen eſt aliud dubium, quod maxime hoc ipſum manifeſtat, & cuius conſideratio à multis prætermiſſa eſt. Nam ſicut à natura ſcientiæ in communi fluit quidam reſpectus, & compatabilitas ad obiectum ſcibile in communi: ita ex qualibet ſcientia in particulari fluit reſpectus particularis ad ſuum obiectum: ergo qua ratione genus ad aliquid ſpectat, ita etiam ipſæ ſpecies pertinebunt. Præterea, non videtur recta doctrina, propterea ſcientiam eſſe ad aliquid, quia reſpectus ex ea conſequatur, ratione cuius ad aliquid eſt: eodem enim modo diceretur: Petrus eſt in qualitate ratione coloris, qui in eo eſt.

Dico ad hoc, eſt etiam valde notandum, quòd ſcientia in communi non ſolum habet illum reſpectum, ſed etiam nomen ipſum ſcientię, & talẽ qualitatẽ ſimul cum reſpectu ſignificat, cum ſcientia dicatur ab hoc, quod eſt ſcire, & cognoſcere aliquid. At reliquæ ſcientiæ particulares habent quidem reſpectum: ſed nomina ipſarum ſolam qualitatem ſine reſpectu ſignificant; vt Grammatica, Rhetorica, Geometria: & inde non dicuntur ad conuertentiam cum obiecto, non enim dicitur Grammatica eſt, vt ita loquamur, grammaticabilis grammatica: ſicut dicitur ſcientia eſt ſcibilis ſcientia.

Inde eſt, quòd ſcientia & habitus in genere poſſunt ad aliquid pertinere ratione alicuius in ſua ſignificatione contenti, non tamen ipſius ſpecies: & hoc valde obſerua circa hunc textum: atque hæc de capitis interpretatione.

QVÆSTIO PRIMA.

Vtrum qualitas ſit genus? & de eius ſpeciebus, ac ſpecierum qualitatum diuiſione.

HOc prædicamentum dignum eſt ſpeculatione & propter rerum obſcuritatem, & ipſarum inſignem, & vniuerſalẽ vtilitatẽ, cum & morali, & naturali philoſopho, & mathematico, maxime ſit huius opus, quandoquidem omnia hæc fere comprehendit. Eſt igitur prima difficultas. An qualitas ſit genus ſupremum omnium ſpecierum enarratarum? videtur enim non eſſe genus, cum Ariſt. dicat qualitatẽ multipliciter dici, quod idem videtur ac ęquiuoce dici, vel ſaltem analogice, vt loquitur Ariſt. 4. Mete. c. 2. 11 Argumẽta in contrarium, quod. ſ. nõ ſit genus. 1. Argumẽtum.

2. Arg. Præterea, quia genus ſignificat aliquam communem naturam omnibus ſuis ſpeciebus: at non patet, quę iſta ſit natura communis, quam dicit qualitas.

3. Arg. Præterea in hoc prædicamento non videntur omnes ſatis conuenire. Simpli. n. exiſtimat qualitatem eſſe analogum; Ammo. Alexan. & alij eſſe vniuocum genus.

4. Argumenta contra diuiſionem in illas quatuor ſpecies. Pæterea, Simpl. & Boet. credunt alias eſſe qualitatis ſpecies præter has: Ammo. & Alber. non eſſe vllum aliud genus.

Præterea, in ſufficientia huius diuiſionis poſitæ ab Ariſto. non conueniunt, quidam enim aliter quàm alij illam ſumunt. In primis Ammo. ſic procedit. Qualitates ſe habent in duplici differentia, quædam dicunt potentiam vel impotentiam, & hæ faciunt ſecundam ſpeciem: quædam dicunt actum, & hæ rurſus ſunt in differentia duplici: quædam ſunt perfectiuæ vel deprauatiuę ſubiecti: quędam nec perfectiuæ, nec deprauatiuæ: vocantur perfectiuæ, quæ ſimul ſunt cum natura rei, vt calor ignis, albedo niuis; vel quæ tendunt in perfectionem rei, vt virtus, ſcientia: deprauatiuæ vero ſunt, quæ ſubiectorum ſunt deſtructiuæ, & ipſorum imperfectionem habent, vt acor uini, putredo pomi: vocat autem non perfectiuas, quę non ſunt ſecundum naturam rei, ſed fiunt per aliquam rei mutationem, vt dulcedo in iure, quæ fit cum alteratione iuris. Similiter figuræ & formæ, quæ nec ſunt etiam deprauatiuę, cũ nõ tẽdãt in rei corruptionẽ Ratio illius Diuiſionis ex Ammo.

Tertia

Tertia ſubdiuiſio. Quæ ſunt perfectiuæ vel deprauatiuæ, ſunt adhuc in duplici differentia: quædam inſenſibiles ideſt q̃ non ſenſu aliquo percipiũtur, quales ſunt habitus tam boni quàm mali: & diſpoſitiones, & hæc faciunt primam ſpeciẽ: quędam ſunt ſenſu perceptibiles, ideſt quæ agunt in ſenſus noſtros, & iſtæ ſunt illę qualitates paſſibiles, quæ ſunt cauſa paſſionis, vt calor, frigiditas, ſapor.

Illæ autem quæ nec perfectiuæ, nec deprauatiuæ, ſunt, iterum ſe habent dupliciter: quædam inſunt in ſuperficie exteriori ſolum, ſicut figura & forma: quædam etiam in profundo corporum, vt color, & albedo, & reliqui colores, qui quamuis ſoli ſuperficiei ineſſe videantur, tamen eorum cauſa à profundi mutatione prouenit. Similiter etiam ſe habent alię qualitates quę in profundo etiam ſunt: & hæ vel ſunt durabiles, & tunc dicuntur qualitates paſſibiles, quæ ſunt effectus paſſionum: vel non ſunt durabiles, & ſunt paſſiones: hæc inter alia dicit Ammo.

Sed profectò iſta doctrina non videtur exacta, non enim explicat quæ ſit ratio cuiuſque horum generum; quod maxime refert. Præterea dicit qualitates primæ ſpeciei eſſe ſenſu imperceptibiles, cum tamen conſtet oppoſitum ex ipſis Ariſt. exemplis: dicit enim calorem, & frigiditatem eſſe diſpoſitiones & poſſe fieri habitus; & tamen iſta ſenſibilia ſunt.

Ratio diuiſiõis illi' ex Simplic. Simpl. aliter procedit, inquit, qualitates ſe habere in duplici differentia. Quædam ſunt aduentitiæ, & acquiſitæ; & iſtæ faciũt primam ſpeciem: quædam naturales; & iſtæ vel dicunt potentiam, vel actum. Si dicant potentiam, conſtituunt ſecundam ſpeciem: ſi dicant actum, vel eſt in profundo ſubiecti, & ſic eſt tertia: vel in ſuperficie exteriori, & ſic fit quarta ſpecies.

At nec hæc videtur omnino exacta ſententia; non enim explicat rationes ſpecierum harum, nec ſufficientiam. Præterea quia ponit qualitates primæ ſpeciei aduentitias: conſtat autem ſecundum Ariſto. ſanitatem eſſe in prima, quæ tamen naturalis eſt qualitas.

Primum fund. Ratio vera illius diuiſiõis. Propterea aliter in hac parte eſt procedendum. Eſt igitur primo conſiderandũ: qualitas eſt nihil aliud quam modus & determinatio eius quod indifferens eſt; non tamen quicunque modus facit hoc prædicamentum: ſunt enim in rebus conſideranda duo, eſſe rei, & ipſius operatio: & in ſubſtantijs corporeis eſt tertium aliud; quod quantitas dr̃: & ratione horũ trium eſt indifferentia quædam. Primo, res ſecũdum ſuum eſſe ſolitarie conſideratum manet indifferẽs, vt bene vel male ſe habeat: & determinatur quantum adhoc per qualitates primæ ſpeciei, quæ ſunt habitus vel diſpoſitiones, quæ modificant rem, vt bene vel male ſe habeat in ſe. Manet præterea res indifferens, vt poſſit operari vel nõ poſſit operari: & quantum ad hoc modificatur à qualitatibus ſecundæ ſpeciei, quæ dicuntur potentiæ, per quas ſubiectum eſt potens operari. Tertio manet indifferens etiam quantum ad operationes, quæ dicũtur paſſiones ſenſus: quia ſcilicet vel illas efficiunt, vel ex illis procedunt, & quantũ ad hoc modificatur à qualitatibus tertię ſpeciei. Tandem modificatur res in ſua quantitate à figura vel forma: quantitas enim tenderet in infinitum, niſi à figura terminaretur, & concluderetur. Nec manet alius modus intrinſecus in ipſo ſubiecto: nam quòd ſit in loco, tempore; ad aliud, ſunt iſta ab extrinſeco; ex quibus patet qualitatem eſſe modum rei intrinſecũ, vel ſecundum eſſe, vel ſecundum operationẽ, vel ſecundum quantitatem.

Secũdum fundamẽtum. Eſt ſecundo conſiderandum, quo ordo horum generum non eſt ſumendus ſecundũ rem abſolute, ſic enim potentiæ præcedũt habitus; ſed ſecundum ordinem modificandi, ſecundum quem habitus & diſpoſitio præcedunt; quia eſſe rei diſponunt bene vel male; & aliæ ſpecies quæ rẽ ipſam totam, & ſubſtantiam diſponunt, præcedunt figuram, quæ eſt circa quantitatem exteriorem. Erunt igitur rationes formales ſingulorum generum iſtæ. Prima ſpecies eſt qualitas ipſum ſubiectum bene, vel male diſponens. Secunda ſpecies, qualitas principium operandi. Tertia ſpecies, modificans ſecundum paſſiones. Quarta modificans quantitatem.

Tertium fund. Eſt tertio conſiderandum, Vnam & eandem rem poſſe pertinere ad diuerſa prædicamenta, vel ad diuerſa genera eiuſdem prædicamenti diuerſis rationibus; vt bene docet Simpl. Quẽadmodũ enim vnius concluſionis, vt dr̃. 1. Poſt. c. 28. poteſt eſ-

ſe

ſe ſcientia,& etiã opinio, ſi ab vno per demonſtrationem,ab altero per rationẽ probabilem cognoſcatur : ita ſimiliter res varijs rationibus formalibus ſub varijs poteſt eſſe generibus : verbi gratia, calor, & frigus, ſi vt cauſa paſſionis circa ſenſum ſunt ſumantur ad tertiam pertinent ſpeciẽ: at ſi reſpectu ſui ſubiecti conſiderentur, quatenus illud bene vel male diſponunt : ſunt habitus vel diſpoſitiones. Et ita conſiderauit Ariſtot. qui illa in duobus generibus conſtituit. Similiter forma, & figura, ſi vt terminus quantitatis ſunt,ſumantur,in quarta ſunt ſpecie: at ſi vt ſubiecti perfectionem vel imperfectionem dicunt, habitus ſunt, val diſpoſitiones.

Prima cõcluſio. His ſuppoſitis eſt prima concluſio. Qualitas genus eſt ad omnia iſta quatuor genera Hęc eſt ſententia communis : nec Simplic. aliter voluit affirmare : ſolum hoc dixit ſpecies qualitatis non eſſe ęqualiter ſpecias, & propterea vocauit analogum : ſed hæc analogia non impedit quin ſit genus: nec obſtat illud verbum, [multipliciter,] vt notat Porphy. quod aliquando ſignificat æquiuoce, aliquando notat ſolam multitudinem abſque æquiuocatione & hoc probant verba Ariſt. quæ ſequuntur : dicit enim Vna ſpecies qualitatis eſt , quod niſi eſſet genus, dici non poſſet : & patet rõne, quia dicit vnicam naturam, ſ eſſe modum intrinſecum, vt explicui, & prædicatur in quid de omnibus qualitatibus, vt notum eſt : ergo eſt genus.

De prima Specie Qualitatis, & eius diuiſione.

Accedamus deinde ad ſingulas ſpẽs ſeu potius genera. Et primo, dubitatur: an habitus & diſpoſitio differãt ſpecie, ita vt ſint duæ ſpecies vel genera inter ſe. Et quidem Ammo. Boet.& Alberr. docent differre numero: ſicut albedo remiſſa,& albedo intenſa : paruus calor,& magnus calor , nõ differunt ſpecie , ſed numero : ita diſpoſitio & habitus. At S.Tho. prima ſecũdę q.49. ar.2. optime ad hoc reſpondet : inquit.n. aliquos eſſe habitus qui non differunt niſi numero à diſpoſitione : vt calor, qui facile mobilis eſt,& calor qui fortiter radicatus eſt in ſubiecto, & aliquando diſpoſitiones ex nimia radicatione in ſubiecto fiunt habitus: at aliæ qualitates ex natura ſua ſunt diſpoſitiones, quæ ex natura ſua ſunt facile mobiles : vt ephimera ex natura ſua diſpoſitio eſt,& non poteſt fieri habitus: alię ſunt habitus ex natura ſua, ſcilicet quæ ex natura ſua ſunt difficile mobiles , vt habitus virtutum, habitus ſcientiæ:& in his clarum eſt , habitum & diſpoſitionem ſpecie differre.

Et quia hoc tempore ſolent præfigi auditoribus aliquot tabulæ , quibus ea quæ in prædicamentis ſingulis continentur, deſcripta ſint, licèt id negotij Dialectici non ſit , tamen quia citra vtilitatem non eſt, per modum ſimplicis enarrationis proponemus ea, quæ in ſingulis his generibus comprehenduntur , aliqua reſcindentes , quæ minus conſiderate ab aliquibus ad iſta genera trahũtur: fiet ergo per modum diuiſionis, vt poſtea cuilibet ſit facile omnia hæc ſuis tabellis accommodate deſcribere.

Habitus igitur ſunt in duplici differentia : quidam ſunt animæ : quidam corporis : animæ ſunt qui ab aĩa originẽ , vel in aĩa ſedem hñt: corporis ſunt, qui præcipue ſunt in corpore, & ad aliquam operationẽ corpoream primo ordinantur : & horum quidam in toto corpore ſunt vt ſanitas , ægritudo : quidam in parte , vt habitus in manu pulſandi: in pedibus ſaltandi.

Rurſus, habitus animæ quidam acquiſiti ſunt, quos labore,& induſtria paramus : quidam infuſi, qui à ſolo Deo in nobis generantur, vt gratia, fides, ſpes, charitas,& reliquæ virtutes,& dona infuſa, quorũ Ariſt. nullam habuit notitiam, tamen in iſta prima ſpecie collocandi ſunt.

Habitus acquiſiti quidam ſunt intellectiui, ideſt exiſtentes intellectu : quidam ſunt morales, ideſt pertinẽtes ad mores noſtros, ſecundum quos bene vel male, laudabiliter, vel vitioſe, operamur : horum moraliũ quidam ſunt virtutes, vt iuſtitia, prudentia: quidam vitia, ſiue per exceſſum, vt prodigalitas, temeritas: ſiue per defectum, vt timiditas, auaritia.

Habituum autem intellectiuorum quidam ſapientia , quidam ſcientia , quidam intellectus, ars,& prudentia ſunt: & hi ſemper veri, ideſt per quos ſemper verum cognoſcimus : alij non ſemper veri ſunt, vt opinio . Sapientia eſt rerum altiſſimarum cognitio: hæc ſi ſit ſupernaturalis, ideſt cognitio non in naturali acquiſita , ſed à re-

uelatione Dei pendens, eſt Theologia: ſi naturaliter acquiſita, eſt Metaphyſica.

Scientia eſt quadruplex, Mathematica, Phyſica, Moralis, Rationalis, Mathematica, quæ dimenſiones corporũ, & quantitatum paſſiones conſiderat: quæ quadruplex eſt Arithmetica, Geometria, Muſica, Aſtrologia. Phyſica, quæ motus & rerum mutationes ſpeculatur, duplex eſt: Medicina: & quã vocamus moralem Philoſophiã. Moralis mores inſtruit vel ſingulorum proproprios, dicitur Ethica: vel cõitatis, dicitur Politica: vel domorum & familiarum particulariũ, & dr̃ Oeconomica. Rationalis triplex. Grammatica, Rhetorica, Dialectica. Intellectus dicitur cognitio principiorum primorum. Ars multiplex eſt, nauigandi, fabrilis, militaris &c.

Omnes hi habitus in hac prima ſpecie ſeu genere collocantur, & omnia inferiora horum habituum: qui ſi non difficile mobiles fuerint, diſpoſitiones erunt: defectu enim vnius nominis generici, idem genus duplici nomine explicamus.

Dispositio genus et species

De ſecunda ſpecie qualitatis, & eius diuiſione.

Secunda ſpecies eſt naturalis potentia, & impotentia: nec oportet iterum hanc declarare, quia in textus interpretatione eam ſatis expoſuimus: tantum ea, quæ ſub ea continentur, explicabimus. Potentia duplex eſt, corporis, & aĩæ: corporis, quędã actiua, vt virtus magnetis, & guttæ: quædã paſſiua, vt ſalubritas, mollities, durities.

Potẽtia animæ, quadruplex, vegetatiua, cognoſcitiua, appetitiua, loci motiua.

Vegetatiua, duplex principalis, & miniſterialis. Principalis triplex: nutritiua, per quam viuentia alimentum in ſui naturam conuertunt: augmentatiua, per quam creſcunt: generatiua per quam ſibi ſimile generant. Miniſteralis quadruplex, attractiua, per quam vnumquodque membrũ ad ſe alimentũ trahit: alteratiua, ſeu digeſtiua, per quam alimentũ diſponit: recẽtiua, per quam ipſum retinet; ne dum digerit & diſponit, relabatur: expulſiua, per quam ſuperfluum alimenti expellit.

Senſitiua, & intellectiua ſunt partes potentiæ cognoſcitiuæ. Intellectiua eſt intellectus: ſenſitiua duplex. exterior, quales ſunt quinq; ſenſus, viſus, auditus, olfactus, guſtus, tactus: interior, ſunt ſenſus cõmunis, imaginaria, phantaſia, cogitatiua, memoria.

Potentia appetitiua, duplex: concupiſcibilis, & iraſcibilis: per concupiſcibilẽ inclinamur in bonum, vel auerſamur malum: per iraſcibilem tẽdimus in bonum arduũ ad obtinendam, vel contra malum arduũ ad enitandum: reliquæ paſſiones particulares, ideſt, amor, odiũ, & reliqua non inter potẽtias, ſed ĩter paſſiones collocãdę ſunt.

Loci motiua eſt vel volandi, vel natãdi, vel progrediendi potentia. Inter appetitus collocanda eſt voluntas: eſt.n. appetitus rationalis: reliqui ſunt appetitus ſenſitiui.

Ad hanc etiam ſpeciem pertinent fere oĩum ſpecierum & generum propriæ paſſiones, vt riſibilitas, hinnibilitas: oẽs aptitudines, & inclinationes particulares ad aliquid operandum. Et non ſolũ iſtæ qualitates in abſtracto, ſed etiam in concreto, ſicut in qualibet ſpecie, ſumi poſſunt.

De tertia ſpecie qualitatis, & eius diuiſione.

Tertia ſpecies eſt paſſibilis qualitas vel paſſio. Diximus autem ſuperius qualitates paſſibiles eſſe in duplici differentia: quædam ſunt cauſæ paſſionis in ſenſibus, qualia ſunt obiecta, tactus, guſtus, & odoratus: quædam ſunt effectus ex aliqua paſſione ſubiecti prouenientes, difficile tamen mobiles: nam ſi non ſunt durabiles, nõ qualitates, ſed paſſiones vocantur, paſſio enim & paſſibilis qualitas quæ eſt effectus paſſionis, quales ſunt colores, differunt pęnes facile, & difficile mobile: non autem ſicut prima ſpecies, vt notat Simpl. nam qualitas primæ ſpeciei dicitur facile, vel difficile mobilis: ea tamen eſt, quæ ſubiectum bene vel male ſecundum ſuum eſſe diſponit. At iſta tertia ſpecies eſt qualitas, quę ſecundum paſſionem eſt facile vel difficile mobilis.

Sub hac ſpecie ſunt paſſiones animæ, vt ira, amor, gaudium, ſpes & reliquæ. Similiter aliqui conſtituunt lumen, lucem, & ſpecies, quibus fit cognitio: ſed iudicio meo iſtæ nulla ratione in hac ſpecie continentur, cum non ſint per ſe cauſa paſſionis, nec effectus vllius paſſionis: immo exiſtimo Ariſto. non meminiſſe harum, quia ſecundum communem ſententiam, lumen

lumen non erat accidens,ſed ſubſtantia.

Poſſunt tamen optime collocari in prima ſpecie, lumen enim diſpoſitio eſt, & ſpecies ipſæ:ſunt enim iſta facile mobilia: lux autem,quæ in ipſo corpore luminoſo eſt,habitus quidam ipſi⁹ eſt: de ſono diximus potius eſſe ſub paſſione; eſt enim effectus paſſionis, ſ. colliſionis duorum corporum,& permanens non eſt.

De quarta ſpecie Qualitatis,& eius diuiſione.

Quarta ſpecies eſt figura, vel forma, q̃ in textus interpretatione explicuimus: figura quædam eſt diſcretorum, vt numerus triangularis, quadrangularis: eſt etiã figura continuorum, vt triangulus, & figuræ Geometricæ. Præterea,figura quædã ſuperficialis quæ in ſuperficie deſcribitur, vt triangulus in ſuperficie cartæ, & eſt figura ſolida,vt corpus columnale, pyramidale, atque hæ dictæ ſunt figuræ perfectæ: aliæ vero ſunt imperfectę: vt curuum, rectum,par,impar,concauum,connexum, & ſimilia. Et in vniuerſum omnes figurę, & formę rerum à quantitate prouenientes in hoc ſunt genere: ſiue naturales, ſiue artificiatæ ſint.

Dubium — Dubitatur de raro,& ſpiſſo,leni,& aſpero,an ſint qualitates; Quare breuiter oportebit iſta explicare.

1.ſentẽtia — Boet. & Aug. vocant rarum corpus, quod intra ſe habet concauitates,& poros quoſdam: quorum rõne alienum corpus poteſt recipere in ſe: vt ſpongia, & pumex: vocant autem denſum corpus, quod intra ſe alienum recipere nequit.

2.ſnīa. — Alij vero vocãt rarum corpus, quod ſub magna quantitate paucam continet ſubſtantiam quamuis poroſum non ſit: vt cera liquefacta: ſpiſſum vero vel denſum, quod ſub parua quantitate multas continet ſubſtantiæ partes, vt ferrum. Vtraque explicatio eſt bona.

3.ſnīa. — Nec mihi placet quod dicit Alber. rarũ eſſe diaphanum, & ſpiſſum opacum: poteſt enim eſſe diaphanum,& ſpiſſum: vt vitrum,& cryſtallus.

Aſperum vero dicitur, cuius partes exteriores inæqualiter inſurgunt, ſed quędã prominentes,quædam depreſſę ſunt: lene vero, cuius partes exteriores æqualiter inſurgunt. Vnde patet diſcrimen: lene.n. & aſperum conſiderantur ſecundum partes exteriores: at rarum & ſpiſſum ſecundum partes interiores: rari enim partes magis inter ſe diſtant: at partes ſpiſſi inter ſe magis adunantur.

Reſpõſio ad dubiũ — Hoc ſuppoſito eſt ſententia communis Alber. Auerr. Gilberti, & aliorum,iſta principaliter eſſe poſitionem: dicunt enim ordinẽ partiũ inter ſe, at minus principaliter,& ſecundario dicere qualitates,ſecundũ quas iſta tactu percipiuntur. Et quamuis iſta ſententia mihi omnino non placeat, cum ſecundũ Ariſt. nullatenus qualitates ſint: tamen propter tantã aſſerentium authoritatem hoc modo recipiamus:non.n. hic locus eſt exactius hæc omnia inueſtigãdi; & hæc de qualitate ſufficiant.

De actione & paſſione.

Cap. IX.

Recipit autem agere & pati cõtrarietatem, & magis & min⁹. Calefacere enim ei quod eſt frigefacere contrarium eſt, & calefieri ei quod eſt frigefieri, & delectari ei quod eſt contriſtari. quare ſuſcipiunt contrarietatem. Et magis & minus,eſt.n.calefacere & magis & minus,& calefieri magis & minus, & triſtari magis & minus, ſuſcipiũt igitur magis & minus agere & pati. De his igitur tot dicuntur.

Sex prædicamenta,quę ſuperſunt, ſummo compendio Ariſto.percurrit cuius rationem tradunt Porph. & Simpl. nempe q̃ his qui diſcere incipiunt,ſatis ſit, ſi ea q̃ propoſita & tractata prius ſunt optime pcẽperint. eorum vero quæ ſequuntur, ſummam eam tenuerint, vt ad ipſa redigere vnumquodque ex inferioribus valeãt: pręſertim quia illorum quatuor ampliſſimus eſt in ſcientijs vſus; horum autem non ita ſequens;& ea quæ neceſſaria ſunt in Phyſica tradantur.

At quidã dictus Gilbertus Porretanus Gręcus author id negocium aſſumpſit, vt hęc ſex latius explicaret, quia in eis multa digna ſpeculatione inueniuntur;ac propterea author ſex principiorum communiter eſt nuncupatus: cuius conſilio alij viri

viri illuſtres Philoſophi ducti, eadem principia tractarunt: inter quos fuerunt Simpli. & Alber. non ergo nobis dabitur vitio, ſi idẽ conſilium ſequentes, aliquid in horũ prædicamentorum cognitionem breuiter addiderimus, ſi tamen prius hæc pauca verba Ariſt. interpretati fuerimus.

Duas ergo actionis & paſſionis proprietates ponit. Prior eſt, actio & paſſio contrarietatem habent, calefacere enim eſt contrarium ei quod eſt frigefacere; & calefieri eo quod eſt frigefieri: nec explicat quid vtrumq; ſit, iſtis exemplis contentus. Poſterior eſt, actio, & paſſio ſuſcipiunt magis & minus, aliquid. n. magis vel min⁹ calefacere vel calefieri poteſt.

Notab. Circa hęc aduerte primo actiones, & paſſiones ſecundum ſe non ſuſcipere contrarietatem, ſed ſecundum formas, in quibus inſunt, vel ſecundum id circa quod ſunt: omnis. n actio vel paſſio terminatur in aliquã formam, verbi gratia calefactio in calorem, frigefactio in frigiditatem, & ſecundum tales formas in terminos contraria recipiunt. Similiter etiã magis & minus ſecundum tales formas habent.

Notab. Aduerte ſecundo, ꝙ ex hoc ſequitur nõ omnem actionem, vel paſſionem contraria habere, nec magis nec minus recipere, cum multæ actiones & paſſiones fiant ſecundum formas non ſuſcipientes contraria, vel magis & minus; vt generare vel generari non recipiant iſta. Similiter nutrire, ſcribere, & alia: non ergo hæc dico ſunt propria ſimpliciter; cum nec omni nec ſoli inſint.

De ceteris prædicamentis.
Cap. X.

Dictum eſt de eo qđ eſt ſitum, eſſe in ijs quæ ſunt ad aliquid, quod denominatiue à poſitionibus dicitur. De reliquis vero, id eſt. Quando, & Vbi, & Habere, propterea quòd manifeſta ſunt, nihil de ipſis aliud dicitur, quàm quæ in principio dicta ſunt, quòd Habere quidem ſignificat calceatum eſſe, armatum eſſe. Vbi vero, vt in Lycio in foro: & alia quæcunque de his dicta ſunt. Igitur de omnibus generibus, quæ propoſuimus, ſufficiunt quæ dicta ſunt.

Ne mireris ſi fere nihil de iſtis dicturus, eundem ordinem quem ſupra in iſtis enarrandis propoſuerat, peruerterit; illic enim rectum naturæ ordinẽ obſeruauit, ſecundum quem vltimo loco actionem & paſſionem enumerauit, cum res non abſolute operetur niſi iam omnino perfecta; quam perfectionem ex varijs prædicamentis habet at hic præpoſuit, quia plura de his verba facturus erat. Similiter adiungit prædicamentum ſitus, cuius paulo ante in prædicamento ad aliquid meminerat: docetq; ſitum eſſe, eſſe denominatiuum à poſitione, quæ in prædicamento ad aliquid eſt, vt ſedere, ſtare, accumbere; reliqua exẽplis ſolum abſoluit; & ſic ſe de decem generibus doctrinam tradidiſſe concludit. Nos autem de ſingulis his larius, ſub breuitate tamẽ dicamus, ab actione incipiẽtes.

DE ACTIONE.

QVÆSTIO PRIMA.
Quid ſit Actio.

Tria nobis de actione tractanda ſunt, vt eadem Ariſtotelis Methodus obſeruetur. Primum quid ſit actio. Secundũ de ſpeciebus ipſius. Tertium quæ ſint eius proprietates.

Circa primũ, actio a Gilberto ſic deſcribitur. Actio eſt forma, ſecundum quam denominamur agere vel facere in ſubiectã materiam: verbi gratia, id ſecundum qđ ignis dicitur calefacere aquam, vel aliquid aliud, quod vocatur ſubiecta materia, dicitur actio. Prima definitio & eius explicatio.

Et vt hanc definitionem intelligas, aduerte quòd ad actionem concurrunt quatuor. Primum, ipſum quod agit ſimul cũ virtute, & principio, per quod debet agere: concurrit & id quod per talem actionem agitur ſeu fit primo: concurrit tertio id, in quod agitur, & præter hæc, eſt ipſa actio. Exemplo hoc manifeſtatur. Ignis agit & calefacit aquam: hic eſt primum, id quod agit, ſcilicet ignis, cum virtute, per quã agit, ſcilicet cum calore: ſecundum eſt ipſa aqua, in quam agit: eſt tertium ipſe calor

lor qui actione fit: & tãdem eſt calefactio, & hæc dicitur actio, à qua ignis denominatur agens, & calefaciens.

Vnde virtus ignis per quam agit ſcilicet calor, quæ in eo eſt, nõ eſt actio, quia ignis ab eo calidus dicitur, non autẽ calefaciẽs: nec ſimiliter calor productus vt calor eſt, actio eſt; quia ab eo aqua non dicitur calefaciẽs, ſed calida vel calefacta, nec ipſa aqua eſt actio: id ergo qđ ſupereſt, à quo ignis denominatur agens vel calefaciens, dicitur actio. propterea non dicitur, actio eſt forma, per quam agimus, quia tunc virtus agentis eſſet actio, cum per eam agamus, qđ tamen falſum eſt: ſed dicitur, actio eſt, à qua denominamur agere: quid autẽ aliud iſta actio ſit non apparet. Si enim calefactio non eſt, calor ignis, nec aquæ calor, nec aqua ipſa: quid aliud ſit non eſt facile explicare.

2. definitio, & eius refutatio. Quidam non recte, ita dicunt Actio eſt relatio agentis ad patiens. Vnde ſecundũ hanc deſcriptionem calefactio eſt relatio ignis ad aquam, vel ad id quod calefacit. Sed hoc dictum, & aſſertum, licèt multorum ſit, eſt intolerabile, & indignum Philoſopho Peripatetico: eſt enim doctrina expreſſe & late ab Ariſto. tradita 3. Phyſi. c. t. & 2. actionem & paſſionem formaliter eſſe motum; & actionem ſcilicet calefactionẽ eſſe in aqua patiente: quomodo ergo actio eſt relatio exiſtens in igne, vel in ipſo agente?

Reſpõ. ad quæſtionem. Quid ſit actio, & paſſ. Propterea ſecundum Ariſto. & veritatẽ dicendum eſt, & ne ab exemplo diſcedamus, quòd calor qui in aqua ab igne producitur, poteſt conſiderari vt eſt quædam qualitas, a qua aqua denominatur, & eſt calida, & tunc calor dicitur, & ad tertiam qualitatis ſpeciem pertinet. Altero modo conſideratur vt in fluxu quodam & ſucceſſu eſt, ſecundum quem paulatim inceſſanter in aquam introducitur: & tunc calor iſte ſic fluens motus eſt. Poteſt tertio iſte calor fluens conſiderari, vt ſic fluit, quòd ab igne, & ignis virtute procedat, & tunc dicitur actio. Et tandem quarto vt in aquã paulatim immittitur, & dicitur paſsio. Nihil ergo aliud eſt calefactio, quam ipſe calor fluens ab ipſo igne procedens. Erit igitur actio actus, ſeu forma ab aliquo procedens & in aliud fluens: non ergo ſimpliciter actio relatio eſt, ſed forma fluens; quamuis aliquid relationis habeat. & hoc maxime menti trade.

Dubium. Quòd ſi obijcias, quomodo ignis dicitur calefaciens ab illo calore fluenti, qui in aqua eſt: videtur enim aliquid non poſſe denominari ab eo, quod in ſe non eſt. Ad hoc dico, dubium hoc non eſſe nouum, ſed ab Ariſto. propoſitũ loco allegato: at quod ipſe reſpondet, id non eſſe inconueniens, vt aliquid ab eo, quod in ſe non eſt, ab eo tamen procedit, denominetur. Vide tu, quomodo conſonet iſta Ariſtotelis doctrina iſtis aſſerentibus actionem eſſe relationem.

QVÆSTIO II.

De Speciebus Actionis.

Quot modis accipitur Actio. Svpereſt ſecundo, vt de ipſius actionis ſpeciebus dicamus. Et quidem hoc nõmen Actio aliquando ab Ariſt. pro operatione immanente ideſt non tranſeunte in materiam exteriorem vſurpatur; at differentiam illius, quod eſt facere, quod ſignificat operationem tranſeuntem, vt patet 6. Ethi. c. Aliquando pro actione ſolum humana ſumitur, vt patet. t. magn. moral. c. 11. inquit, nullum inanimatorum, nec animatorum, vno homine excepto, dicimus agere. Aliquando ſumitur pro actione naturali, quæ proprie ſecundum qualitates fit, de qua in exemplo ſuperiori loquuti ſumus: & ſic loquitur Ariſto. 3. Phyſic. c. 2. at in præſenti latius nomen extenditur pro quæcunque agentis operatione, ſiue tranſiens, ſiue immanens ſit.

Diuiſio Actionis. Vnde poſſumus actionem diuidere. Primo in duo genera ſubalterna, nempe in actionem animæ, & actionem corporis: actionem animæ vocamus quamcũq; actionem cuius principium primũ eſt anima, vel aliqua ſubſtantia immaterialis, vt includantur etiam actiones angeloꝛũ: actiones corporis vocamus eas, quarum primũ principium non eſt anima, vt anima.

Actio animæ eſt quadruplex, quædam procedens ab anima, vt rationale principium eſt, ſicut amare. velle, ſapere, iudicare: quædam procedit ratione ſenſus, vt imaginari, ſentire, amare, appetitu ſenſitiuo: quædam procedit ab anima ratione potentiæ vegetatiuæ, vt augere, nutrire, attrahere, digerere, quædam ab anima ratione potentiæ motiuæ: & hæc duplex,

plex, altera quæ tranſit exterius, ad locum, vt ambulare, natare, volare : altera quæ trāſit in corpus alind, quales ſunt percuſſiones, & operationes omnium artium: vnde hæ omnes actiones animæ ſunt, quippe q̄ non ſine anima poſſint exerceri.

Ex quo colliges ꝙ min⁹ recte aliq̄ percuſſiones, & operationes artis vocent corporis operationes, cum ab anima ita dependeant, ſicut ſentire; nec propterea dicendæ ſunt corporis, quia corpore exercentur, cū etiam nutritio, & vegetatio, atq; ſenſatio, corpore ac circa corpus exerceantur.

Actio ergo corporis eſt, quæ à forma corporis, ideſt quæ ab anima nō eſt, procedit; qualis eſt ignis calefactio: & denique elementorum actiones, & miſtorum inanimatorum, vt actio magnetis in ferrum; & ſimiliter omnes actiones: quæ quamuis ab animatis procedant, non tamen procedūt ab eis vt animata ſunt: vt actiones q̄ ſunt à virtutibus herbarum, à partibus animalium & a reliquis. Vnde poſſet congrue diuidi talis actio corporis, in actionem elementorum ſimplicem, & actionem miſtorum inanimatorum, vt lapidum, & aliorū: & in actionem animatorum, non vt animata ſunt.

Poteſt rurſus actio ſecundo diuidi in actionem immanentem, & actionem tranſeuntem: actio immanens illa dicitur, quę in exterius non tranſit, vt amare, ſapere: actio tranſiens exterius trāſit ideſt extra ipſum agens, vt ſcindere, ſecare.

De proprietatibus Actionis.

Circa tertiū vero, oportet ipſius Actionis proprietates tradamus: & quidē præter illas duas ſupra ab Ariſto. poſitas Gilber. duas alias tradit: altera eſt, omnis actio eſt cum motu, & motus etiā cū actione: ideſt Actio non fit ſine aliquo motu, motus enim ab agente fluens actio eſt.

Hoc intellige de motu large ſumpto ꝓ quacunque proceſſione ab alio, quamuis non ſit ſucceſſiua, & paulatim tendēs: ſunt enim aliquæ actiones quæ in inſtanti ab agentibus procedunt, vt illuminatio ſolis, generatio ſubſtantiæ.

Altera proprietas, Actio infert paſſionē, ideſt non contingit aliquid agere, quin aliquid aliud re, vel ratione diſtinctū patiatur, hæc de actione.

DE PASSIONE.

Quid & quotuplex ſit paſſio.

Paſſio, intelligenti ea, quę de actione diximus, facillima cognitu eſt: fere.n. eadem omnia actioni & paſſioni communia ſunt, pręter definitionem & naturā, ꝓ quod ſemper vtraq; copulantur.

Paſſio igit̃ eſt, vt Gilber. deſcribit, actionis effectus: vt enim vtamur eodē exēplo ſuperiori, calor fluens & ab igne procedēs vt in ipſam aquam introducitur, dicitur paſſio. Vnde ipſa paſſio dicitur effectus actionis, quia ex hoc quòd ab igne calor fluit, & ſuccedit, ꝙ actio eſt, inde in aquā introducitur, & paſſio eſt: vnde paſio eſt forma fluens, vel in ſubiecto adueniens. Quid ſit paſſio.

Poſſet etiā eodem modo, quo actio deſcribi, Paſio eſt ſecundum quam ſubiectum patitur. Nec definiēda eſt vt aliqui faciūt, Paſio eſt relatio patientis ad agens. Vocamus autem hic paſſionem, non ipſam formam abſolutam, vt in prædicamento qualitatis, ſed formæ receptionem, ſiue nociua ſit, ſiue conueniens.

Poteſt autem prima illa diuiſione diuidi in paſionem animæ & corporis: nec exiſtimes eum quibuſdam, qui tabulas cōſcripſerunt, paſionem animæ eſſe, quæ ab anima fit, vt videri, amari: ſed paſio animę dicitur, qua aliquid ratione animæ in ſe patitur, vt triſtari augeri, nutriri, & reliqua q̄ dicemus. Paſio vero corporis eſt, qua inanimata vel animata, non vt animata ſunt, patiūtur: vt calefieri, frigefieri, ſecari. Eſto autem diligens in his conſiderandis, quæ philoſophica ſunt. & altiores & profundiores radices habent quam appareat. Diuiſio paſſionis.

Circa has paſiones & actiones conſidera, ne decipiaris ex voce, dum omne verbū actiuum, vel habens vocem actiuam exiſtimas ſignificare actionem: ſemper enim recipienda eſt ſignificatio, an ſit paſio, vel actio: vnde ſunt verba actiua, & neutra, quæ ſi ad examen philoſophicum iudicentur, paſionem ſignificant, vt videre, audire, intelligere, hæc enim ſi operationem apprehenſiuam ſignificent, paſionem dicūt: ſimiliter veneo, vapulo, fio: alia contra, ſub voce paſiua actionem ſignificant, vt multa deponentia. Nota. 1.

Nec ſimiliter exiſtima omnia verba ſignificare actionem vel paſionem: aliqua enim Nota. 2.

enim ſubſtantiam vel aliquid ſubſtantiæ, ſcilicet exiſtētiam eius ſignificant, vt ſum, ſubſiſto, exiſto.

Nota. 3. Hic notat vnum Simpl. & Ammo. hæc prædicamenta potius explicanda per abſtracta, aut per infinitiuũ, vt dicantur, actio, paſſio, agere, pati, calefactio, vel calefacere: nam concreta, & verba cum includant ſubiectum, videntur claudere relationem ſimul, vt agens, & patiens. hæc de paſſione.

DE QVANDO.

Quid ſit Quando, ſeu eſſe in tempore, & quæ eius ſpeciei, & propria.

Primum fund. HOc eſt aliud prædicamentum, quod iuxta ordinem Gilber. ſequitur immediate actionem & paſſionem. Et ante huius explicationem, eſt vnum notandũ maxime, quod docte docuit Ammo. iſta ſex prædicamenta eſſe facta, & velut compoſita ex quatuor præcedentibus. Actio. n. & paſſio ſunt formæ fluentes, & ab alio in aliud procedentes: hæc autem, formæ aliorum ſunt prædicamentorum. Præterea, quando, nihil aliud eſt, quàm tempus, qđ quantitas eſt, cum ſubſtantia, ſcilicet eſſe in tempore: ſimiliter Vbi eſſe in loco, & à relatione cũ ſubſtantia eſſe ſitum, ſcilicet iacere, ſedere: & ab habitu, ſcilicet indumento & ornatu, ſcilicet eſſe veſtitum.

Secũdum fundamẽtum. Nec intelligas iſta prædicamēta eſſe accidens cum ſubſtantia: hoc enim eſt falſum, ſed ſunt accidentia aliorum prædicamentorum, vt doctiſſime dicit Albert. ſuperaddētia certum modum, qui in alijs prædicamentis non continetur: propterea prædicamenta per ſe conſtituunt, & hoc valde nota; ſunt enim non ita multi, qui hoc aduerterint: verbi gratia locus in ſe & reſpectu ſubiecti ſui, quantitas quædã eſt: tamen reſpectu corporis quod continet, & circumſcribit, dicitur vbi, & non quantitas. Similiter tempus reſpectu illi⁹ quod à tempore menſuratur, dicitur qñ. Similiter & habitus eſt quarta ſpecies qualitatis in ſe, & reſpectu ſui ſubiecti: at reſpectu corporis, cuius habitus eſt, dicitur aliud prædicamentum.

Tertium fund. Tandem ſcias eſſe aliqua accidentia, quę non ſolum ſuo ſubiecto inſunt, ſed etiam extrinſecum corpus afficiũt ſecundum ſe: & iſta duo prædicamenta reſpiciunt, qualia ſunt locus, tempus, & reliqua quatuor: ex quo fit, iſta quatuor vltima, præſertim in concreto ſumenda eſſe, vt explicent talem modum.

Dubium primum. Dices ergo iſta ſunt relatiua ad aliquid: dico non eſſe ad aliquid. Primo, quia iſta habitudo non eſt ad terminum, ſed ad ſubiectum, licèt extrinſecum. Præterea quia aliud relatiuum non denominatur à ſuo correlatiuo, pater enim non denominatur a filio, ſed a paternitate: at locatum à loco ſic ſe habente per modum formæ dicitur locatum, & ab habitu veſtitum. Præterea, quia ſolum ad aliqnid denominat: at hic non ſolus reſpectus loci, aut locati denominat locatum, ſed ipſe locus ſic ſe habens. Vnde ſicut album dicitur ab albedine ſic ſe habēte, qui modus albedinis nõ eſt relatio: ita eſſe in loco, a loco ſic ſe habente: non tñ talis modus eſt ad aliquid: at quia iſta denominatio, & modus ſumitur ab extrinſeco, nec in re eſt, tam verum ſubiectum locatum, ſicut corpus albedinis, videtur minimum habere relationis, tamẽ abſoluta ſimpliciter ſunt ſecundum formã a qua denominantur, licèt aliquid relationis habentia: ſed nullo modo ad aliquid, nec relata ſimpliciter ſunt vocanda.

Ex quo intelliges, quam digni ſint reprehenſione, qui omnia iſta prædicamenta per relationem tantum deſcribunt: quis enim vnquam ſibi perſuadet, eſſe veſtitũ, eſſe in loco, eſſet tantum relationes?

Quid ſit tẽpus, & quid eſſe in tẽpe. qđ dicitur, Quando. Accedamus ergo ad prædicamentum, Quando, quod a Gilber. ita deſcribitur, Eſt id quod ex tẽporis adiacentia relinquitur. Explicemus ergo, quid ſit tempus, & quid eſſe in tempore, & quid eſt, quod relinquitur ex hoc quòd aliquid eſt in tempore. Tempus eſt rerum menſura continua ſucceſſiua, ſcilicet eſt quædam menſura rẽ totam ita menſurans, vt non totam ſimul menſuret, ſed partem poſt partem, & quando vna pars eſt, & aduenit, altera recedit, vt patet in his, quæ in tempore ſunt. Corruptibilia enim omnia habent duo, ſuum eſſe, & ſuas operationes, & vtrunque ſub tempore: nam eſſe non totum, quod habitura ſunt ſimiliter habent, vt patet in puero, & planta, & alijs, quæ paulatim acquirunt eſſe, & ſubſtantiam, & non totã ſimul, & vna parte acquiſita, altera abit, & recedit; ſimiliter ſi operantur, non ſimul omnia

omnia faciunt, ſed eſt initium operationis, & medium, & finis: & horum vno ſuccedente, alterum recedit.

Nihil ergo aliud eſt eſſe ſub tempore, quã variationem & fluxum in ſuo eſſe, & operationẽ ſecundum temporis variationẽ pati. Id autem eſt reliqui ab adiacentia tẽporis denominari ab ipſo tempore menſurante, & fluente, & hoc eſt. Quando non tempus ipſum, ſed tempus ſic ſe habens. Et quia tempus eſt quid ſucceſſiuum, non vere denominat, niſi quando aliqua pars, & quantitas eius ſumitur ſimul, vel quia tranſacta eſt, vel quia tranſitura operatur, vel quia iam iam tranſiens percipitur: id ergo dicitur Quando eſſe, quod relinquitur ex adiacentia temporis: vocat autem adiacentiam, non inhærentiam, quia tempus non inhæret nobis, ſicut albedo corpori, ſed ab extrinſeco menſurat: tempus enim eſt motus primi cæli realiter, vel eius paſſio.

Species ſeu Diuiſio ipſius Quando.

Genera ipſius Quãdo penes partes principales temporis ſumenda ſunt, vt eſſe in præterito, præſenti, futuro: ſub quibus ſunt variæ ſpecies temporis, quæ diuerſas nominationes inducunt: vt ſuperiori anno, proximo die, heri, & reliqua. Quamuis enim tempus ſit quantitas vnius ſpeciei, tamen ſimul cum hoc modo ſumptum, & genera, & ſpecies varias efficit.

Proprietates ipſius, Quando.

Proprietates huius prædicamẽti vel rei, quam vocamus, Quando ſunt tres. Prima quòd non habet contrarium ratione ſui: heri enim non eſt contrarium hodie, niſi ratione eorum, quæ in tempore accidunt, quia heri fui fortè lætus, hodie mœſtus. Secunda, quando non ſuſcipit magis & minus. Tertia proprium eſt ipſius quando, vt ſolum denominet corpora corruptibilia: hæc enim omnia ſolum ſunt propriè ſub tempore, & dicuntur Quando, id eſt eſſe in tempore, vel fuiſſe, vel fore.

D E V B I.

Quid ſit vbi, ſeu eſſe in loco, & quæ eius ſpecies, & propria.

VBi, vt Gilbe. definit. eſt circumſcriptio corporis ex circumſcriptione loci proueniens. In huius declarationem oportebit aduertere, quid ſit locum circumſcribere corpus, ex hoc enim apparebit, quid

ſit loci actiua circumſcriptio, & ipſius corporis circumſcriptio paſſiua.

Quid ſit locus, & quid circumſcribi & eſſe in loco, quod dicitur Vbi.

Locus, vt ſuperius diximus, eſt ſuperficiens vltima corporis continentis. Iſta igitur ſuperficies, quæ locus eſt, primo ipſum corpus locatum totum circumſtat, & ambit, ita vt illud locatum idem, vel pars eius alibi non ſit, ſecundo ipſius locati partes ita etiam ambiuntur, vt vbi vna eſt, altera non ſit, & vbi totum eſt, pars adæquate non ſit. tertio ita locus corpus circumſtat, vt dum tale corpus ibi eſt, aliud quicquam tali in loco eſſe non poſſit. verbi gratia, eſt vinum in aliquo vaſe, & in illa parte aeris circũdante qua apertũ eſt vas: tũc vinũ ita a tali loco continetur, vt alibi non ſit nec vinum, nec pars eius; & ſimiliter pars loci quæ continet inferiorem partem vini, non continet ſuperiorem partem, & præterea nihil aliud vas capiet, dum ibi vinum fuerit: hoc eſt locum circumſcribere corpus: & loci talis habitudo, & modus, dr̃ circumſcriptio actiua: & ex hoc patet qd ſit corpus circũſcribi à loco: & quid ſit ipſa circũſcriptio loci paſſiua: & corpora quæ ſic in loco ſunt, dicuntur eſſe circumſcriptiue in loco.

Hinc demum patet, quid ſit vbi, ſeu eſſe in loco: nihil enim aliud eſt quam à loco ſic affici, à loco circũſcribi, vt quemadmodum eſſe album, eſt ab albedine ſic ſe habẽte denominari, ſiue ab albedine affici, ita vbi à loco, vt eſſe Romæ, eſſe in claſſe.

Vnde inutiliter quidam diſtinguunt: duplex Vbi actiuum, ſcilicet circũſcriptionẽ loci: & paſſiuum, ſcilicet circumſcriptionem corporum: cum vnũ ſit vbi. ſ. à loco circumſcribente contineri, vt declaraui.

Quid ſit eſſe in loco propriè.

Hinc fit quod ad maiorẽ declarationem adiungã. Quando aliquid ita eſt in aliquo loco vt alibi ſimul ſit, vel poſſit ibi alia ſimul compari, vel non habeat partes iuxta partes loci, non dicitur eſſe vbi propriè: propter quod Theologi optime dicunt. Deum non eſſe in cælo, tanquam in loco, quia ſimul eſt extra cælum, & corpus Chriſti non eſt circũſcriptiue in hoſtia: quia ſimul eſt in multis hoſtiis; & illic non eſt ſecundum quantitatem hoſtiæ, quia in qualibet hoſtiæ parte eſt totum corpus: ſed de his hactenus.

De variis modis exiſtendi in loco.

Vnum ſolum inferamus, propriè non eſſe in loco, niſi corpus ſenſibile, ſecũdum iſtam definitionem præſentem. Propterea

M non

non mihi placet diſtinctio illa de vbi compoſito, quod eſt pro corporibus: & de vbi ſimplici pro angelis: hæc enim eſt præter Ariſto. doctrinam, licèt alias illud verum ſit.Ponus dimidemus, circumſcriptiue, quia ſcilicet à loco circumambitur, vt corpus aliud eſſe in loco definitiue, ſcilicet quia ibi ſit præſens tantum nec circumambitur à loco, ſcilicet aliqua ſuperficie loci, vt Angelus. Aut etiam hoc pacto diſtingui poteſt aliud eſſe in loco proprio, aliud in loco cõmuni: in loco proprio quæ adæquare corpus continent: in loco communi .ideſt, in adæquato: vt eſſe Romæ, eſſe in terra.

Poteſt etiam eſſe analoga diuiſio, eſſe in loco per ſe, vt corpus: eſſe in loco per aliud vt puncta, & lineæ; per ſuperficiem dicuntur eſſe in loco. Proprietates ſunt faciles, proprie non habere contrarium, nec ſuſcipere magis vel minus. Hæc de Vbi.

DE POSITIONE SEV SITV.

Quid ſit Poſitio, & quotuplex, & quæ eius propria.

POſitio eſt quidam partium ſitus, & generationis ordinatio. In declarationem aduerte, quòd duplex eſt poſitio. Altera eſt ordo partium inter ſe, ſecundum quem vna eſt ante aliam, vel in alia, vel alio quouis modo: & iſta eſt poſitio, de qua in prædicamento quantitatis locuti ſumus quæ ad aliquid eſt, cum ſit purus ordo. Alia eſt poſitio ipſarum partium inter ſe, & in ordine ad locum, qui ſitus dicitur: & hęc eſt huius prædicamenti, ſecundum quem corpus ſic, vel aliter ſe habet ad locum, ſecundum ſuas partes, vt dicimus, ſedere, ſtare, cubare: hæc enim omnia ordinẽ partiũ ſecundum locum dicunt. Propterea definitio dicit partium ſitus: nam ſitus locum includit.

Poſitio autem duplex eſt, quædam naturalis, quædam accidentalis. Naturalis eſt, quã natura præfixit animalis, ſecundũ quã homo ſurſum habet caput: bruta deorſum ſeu prona brachia, tali loco, & reliqua. Poſitio accidentalis eſt, quam voluntas humana præfigit: quæ duplex eſt: quædam animatorum, vt ſtare, ſedere, accumbere: altera inanimatorũ, vt adiacere, erigi, obliquari, & ſimilia. Ad explicandos igitur hos ſitus iam naturales, quàm voluntarios, dicitur partiũ ſitus, & generationis ordinatio.

Proprietates ſitus faciles ſunt, nõ habere cõtrariũ, ꝓprie, nec ſuſcipere magis vel minus. Et hæc breuiter ſufficiãt de poſitione.

DE HABITV

Quid ſit Habitus, & quotuplex, & quæ eius propria.

HAbitus multipliciter ſumitur. Vno modo pro qualitate difficile mobili, & ſic eſt primum genus qualitatis. Altero modo, pro habitudine & relatione rei penitus extrinſecæ ad aliud, cuius dicitur eſſe: ſecundũ qd dicitur amicus eſt habitus: dignitas eſt habita ab alio. Tertio pro aliqua forma, vel re, certo modo ſe habẽte circa corpus: quo pacto dicimus, eſſe veſtitũ, eſſe calceatum: & ſic hoc prædicamentum facit, & deſcribitur. Habitus eſt corporum, & eorum, quæ circa corpus ſunt, adiacẽtia.

Habitus eſt duplex. Quidam pertinens ad ornamentum, vt habere annulum, mitram, & reliqua. Quidam ad indumentũ, vt eſſe calceatum, & ſimilia. Et hæc adhuc ſunt in duplici differentia, ſunt. n. vel indumenta domeſtica, vel militaria.

Proprietates huius eædẽ ſunt cũ ſuperioribus. Et hæc breuis explicatio logico ſufficiat, plura aliis in locis propriis cogniturо.

DE POSTPRÆDICAMENTIS.

De oppoſitis. Cap. XI.

DE oppoſitis autem quot modis ſolent opponi dicendum eſt. Dicitur enim alterum alteri opponi quadrupliciter, aut vt ea quæ ad aliquid, aut vt contraria, aut vt priuatio & habitus, aut vt affirmatio & negatio. Opponitur aũt vnũquodq; iſtorum vt ſit figuratim dicere, tãquam ea quæ ad aliquid qui- 1

dem,

dem, vt duplum dimidio: tanquam contraria, vt malũ bono: tanquam autem ſecundum priuationem & habitum, vt cæcitas & viſio: tanquam vero affirmatio & negatio, vt ſedet non ſedet.

2 Quęcunque igitur ad aliquid opponuntur, ea ipſa quæ ſunt oppoſitorum dicuntur, aut quomodolibet aliter ad ipſa: vt duplum dimidii, hoc ipſum quod eſt, alterius dicitur: alicuius enim duplum dicitur: & ſcientia ſcibili, tanquam ea quæ ſunt ad aliquid opponitur, & dicitur ſcientia ipſum quod eſt ſcibilis; & ſcibile dicitur ipſum quod eſt ad oppoſitũ ad ſcientiam: ſcibile enim aliquo dicitur, ſcilicet ſcientia ſcibile; quæcunque ergo oppoſita ſunt tanquam ad aliquid, ea ipſa quæ ſunt oppoſitorum, vel alio quolibet modo ad inuicem dicuntur.

3 Illa vero, quæ opponuntur vt cõtraria, ea ipſa quidem quæ ſunt nullo modo ad ſe inuicem dicuntur: contraria tamen ſibi inuicem dicuntur: neq;.n. bonum mali dicitur bonum ſed contrarium, quare differunt ab inuicem hæ oppoſitiones.

4 Quæcunque vero contrariorum talia ſunt, vt in quibus nata ſunt fieri, & de quibus prædicantur neceſſarium ſit alterum ipſorum ineſſe, horum nihil eſt medium: quorum vero non eſt neceſſarium alterũ ineſſe horum, omnino eſt aliquid mediũ. Vt ægritudo & ſanitas in corpore animalis nata ſunt fieri: & neceſſariũ eſt alterum ipſorũ ineſſe animalis corpori, vel ægritudinem, vel ſanitatem: & par quidem & impar de numero prædicantur: & neceſſe eſt horum alterum numero ineſſe vel par vel impar: & non eſt horum aliquod medium, neq; ægritudinis & ſanitatis, neq; imparis atque paris.

5 Quorum autem non eſt neceſſarium alterum ineſſe, eorum eſt aliquod medium, vt nigrum & album in corpore animalis nata ſunt fieri, & non eſt neceſſarium alterum eorum ineſſe corpori. non enim omne corpus vel album vel nigrũ eſt. ſed & prauum & ſtudioſum prædicantur quidem de homine & de aliis compluribus: non eſt autem neceſſarium alterum eorum ineſſe iis, de quibus prædicantur: non enim omnia aut praua aut ſtudioſa ſunt, ſed eſt aliquid eorum medium: vt albi & nigri, fuſcum, & pallidum, & quicunq; alii colores: praui vero & ſtudioſi, quod neq; prauum neque ſtudioſum eſt. In aliquibus igitur mediis poſita ſunt nomina: vt albi & nigri, fuſcum & pallidum, & quicunque alii hmõi colores: in aliquibus vero non eſt nomine facili mediũm aſſignare, vtriuſq; vero extremorum negatione medium definitur: ut quod neque bonum neque malum eſt, neque iuſtum neque iniuſtum.

6 Priuatio vero & habitus dicuntur quidem circa idem aliquid: vt viſio & cæcitas circa oculum. vniuerſaliter autem dicere eſt in quo natus eſt habitus fieri circa hoc dicitur vtrumque eorum fieri.

7 Priuari vero tunc dicimus vnũquodque habitus ſuſceptibilium, quando in quo natum eſt ineſſe, vel quando illud natum eſt habere, nullo modo inſit. edentulum.n. dici- 8

mus non quod non habet dentes, & cæcum non quod habet viſum: ſed quod nō habet, quando natum eſt habere. aliqua enim ex natiuitate, neque dentes habent, neque viſum: ſed non dicuntur edentula, neque cæca. Priuari vero & habere habitum, non eſt priuatio & habitus, habitus.n.viſus eſt, priuatio vero cæcitas: habere autem viſum nō eſt viſus, nec cæcum eſſe, cæcitas. priuatio enim quædam eſt cæcitas: cæcum vero eſſe, priuari, non priuatio eſt. Amplius, ſi idem eſſet cæcitas & cæcum eſſe, vtraque de eodem prædicarentur: ſed cæcus quidem dicitur homo, cæcitas vero homo nullo modo dicitur. Opponi quidem etiam iſta videntur, priuari ſcilicet & habere habitum, quemadmodum priuatio & habitus, idem enim modus eſt oppoſitionis. Nam ſicut cæcitas viſui opponitur, ſic cæcum eſſe, & viſum habere, opponuntur.

8 Non eſt autem neque hoc quod ſub affirmatione & negatione eſt, affirmatio & negatio: affirmatio nanque oratio affirmatiua eſt, & negatio oratio negatiua: quod vero ſub affirmatione & negatione eſt, nulla eſt oratio ſed res. dicuntur autem hæc eſſe oppoſita adinuicem tanquam affirmatio & negatio: nam & in his modis oppoſitionis idem eſt: ſicut enim affirmatio ad negationem opponitur, vt quod ſedet, ei quod non ſedet, & ſic & res quæ ſub vtroque eſt opponitur, ſcilicet ſedere aliquem, ad non ſedere.

9 Quòd autem priuatio & habitus non opponuntur vt ad aliquid, manifeſtum eſt, non enim dicitur id ipſum quod eſt oppoſiti, viſus enim non eſt cæcitatis viſus. non ullo alio modo ad ipſum dicitur. Similiter autem neque cæcitas uiſionis cæcitas dicitur: ſed priuatio quidem uiſionis dicitur, cæcitas uero uiſionis non dicitur, neque uiſus cæcitatis. Amplius, ad aliquid omnia ad conuertentia dicuntur. quare, ſi cæcitas eorum quæ ad aliquid ſunt, eſſet, utique & conuerteretur ad illud ad quod dicitur ſed non conuertitur: non enim dicitur uiſus cæcitatis uiſus.

Quod autem neque ut contraria opponuntur quæ ſecundum priuationem & habitum dicuntur, ex his manifeſtum eſt. Contrariorum enim, quorum nihil eſt medium, neceſſe eſt uel in quibus fieri nata ſunt, aut de quibus prædicātur, alterum ipſorum ineſſe ſemper: eorum enim nihil medium erat, quorum alterum ineſſe ſuſceptibili neceſſarium erat, ut in languore & ſanitate, & impari atque pari. quorum uero aliquid medium eſt, nunquam neceſſe eſt omni ineſſe alterum, neque enim neceſſe eſt omne ſuſceptibile uel candidum uel nigrum eſſe, neque frigidum uel calidum: horum enim medium aliquid nihil eſſe prohibet. inſuper autem & horum erat aliquid medium, quorum alterum ineſſe ſuſceptibili non neceſſarium erat præter illa, quibus unum ineſt naturaliter, ut igni calidum eſſe, & niui candidum. in his enim determinate neceſſarium alterū eſt ineſſe, & non 10

vtrumuis

vtrumuis contingit, non. n. poſſibile eſt ignem, frigidum eſſe neque niuem nigram. Quare omni quidem ſuſceptibili non neceſſarium eſt alterum ipſorum ineſſe, ſed ſolis quibus natura vnum ineſt: & his determinate vnum non vtrumuis contingit. In priuatione autem & habitu neutrum eorũ quæ dicta ſunt verum eſt: non enim ſemper alterum eorum ineſſe ſuſceptibili neceſſarium eſt. quod enim nondum natum eſt habere viſum, neque cæcum, neque viſum habens dicitur, quare non erunt hæc, vt ea contraria, quorum nihil eſt medium. Sed neq; vt ea, quorum aliquid eſt medium: neceſſarium enim eſt aliquãdo omni ſuſceptibili alterum eorum ineſſe. quando enim iam ad habendam viſionem natum fuerit, tũc aut cæcum, aut habens viſum dicetur, & eorum non determinate alterum, ſed vtrumuis contingit. non enim neceſſarium eſt vel cæcum vel viſum habens eſſe, ſed vtrumuis cõtingit. in contrariis autem, quorum aliquid medium eſt, nunquam neceſſarium erat omni ſuſceptibili alterum ineſſe, ſed quibuſdam: & his determinate vnum, & non vtrumuis contingit. Vnde palàm eſt quòd ſecundum neutrum modorum tanquam contraria opponũtur ea, quæ ſecundum priuationem & habitum opponuntur.

11 Amplius, in contrariis quidem cum ſit ſuſceptibile, adinuicem mutationem fieri poſſibile eſt: niſi alicui vnum natura ineſt, vt igni calidum: & enim ſanum poſſibile eſt languere, & candidum nigrum fieri, & calidum frigidum, & ex ſtudioſo prauum, & ex prauo ſtudioſum fieri poſſibile eſt. prauus enim ad meliores exercitationes deductus, & doctrinas (etſi ad modicum aliquid proficiat, vt melior ſit) ſi certe ſemel quamuis modicum incrementum ſumpſerit, palàm eſt, quia aut perfecte mutabitur, aut ſatis multum incrementum ſumet. ſemper enim bene mobilior ad virtutem ſit, etiam quodcunque incrementum ſumpſerit à principio. quare etiam veriſimile eſt plenius eum ſumere incrementum, & hoc dum ſemper fit, perfecte in contrarium habitum reſtituetur: niſi forte tempore prohibeatur. Verum in priuatione & habitu impoſſibile eſt adinuicem mutationem fieri, ex habitu enim in priuationem mutatio fit, à priuatione vero in habitum impoſſibile eſt. neque enim cæcus factus aliquis, rurſus vidit: neque cum caluus fuerit, rurſus comatus factus eſt: neque cum fuerit edentulus, dentes ei iterum orti ſunt.

12 Quæcunque vero tanquam affirmatio & negatio opponuntur, palàm eſt quòd nullo prędictorum modo opponuntur. in ſolis enim his neceſſarium eſt ſemper, hoc quidẽ eorum verum, illud autẽ falſum eſſe, neq;. n. in contrariis neceſſariũ eſt ſemper alterum verum eſſe, alterum autem falſum: neq; in iis, quæ ad aliquid ſunt: neque in habitu & priuatione, vt ſanitas & languor contraria ſunt: & neutrum horum neq; verum neq; falſum eſt. Similiter aũt & duplũ & dimidium tãquã

quæ ad aliquid oppoſita ſunt : & non eſt eorum neutrum, neque verum, neque falſum : ſed neque ea quæ ſecundum priuationem & habitum dicuntur: ſicut viſio & cęcitas. Omnino autem eorum quæ ſecundum nullam dicuntur complexionem, nihil neque verum, neque falſum eſt. omnia autem quæ dicta ſunt, ſine complexione dicūtur. Verumtamen maxime tale hoc contingere videbitur in iis quæ ſecundum complexionem contraria dicuntur. ſanum nanq; eſſe Socratem, ad languere Socratem cōtrarium eſt. Sed neque in his neceſſarium ſemper alterum verum eſſe, & alterum falſum. cum enim Socrates ſit aliud quidem verum, aliud autem falſum erit : cum vero non ſit, ambo falſa ſunt. neque enim languere, neque ſanum eſſe verum eſt, cum ipſe non ſit omnino Socrates. In priuatione vero & habitu cum non ſit omnino, neutrum verum eſt. cum autem ſit, non ſemper alterum quidem verum erit, alterum autem falſum: habere nanque viſum Socratem ei quod eſt cæcum eſſe Socratem opponitur, ſicut priuatio & habitus. & cum ſit, non neceſſarium eſt alterum verum eſſe vel falſum. cum enim nondum ſit natus habere, vtraque falſa ſunt. & cum non ſit omnino Socrates, ſimiliter quoque falſa ſunt vtraque & viſum eum habere, & cæcum eum eſſe. In affirmatione vero & negatione ſemper ſiue ſit, ſiue non ſit, hoc quidem falſum erit, illud autem verum. Languere nanque Socratem, & non languere Socratem, cum ipſe ſit, palam eſt quòd alterum eorum verum, alterum vero falſum eſt, & cum non ſit, ſimiliter. languere etenim cum non ſit, falſum eſt: non languere autem, verum. Quare in his ſolis proprium erit ſemper alterum eorum verum, alterum falſum eſſe, quæcunque tanquam affirmatio & negatio opponuntur.

Contrarium autem bono quidē 13
ex neceſſitate malum eſt. hoc autem per ſingulorum inductionem palā eſt : vt ſanitati languor, & iuſtitiæ iniuſtitia, & fortitudini timiditas: ſimiliter autem & in aliis. Malo autem aliquando quidem bonum eſt contrarium, aliquando malum. defectui enim, cum malum ſit, ſuperabundantia contraria eſt, cum ſit etiam ipſa malum. ſimiliter autem & mediocritas, cum vtrique contraria ſit, bonū eſt. Sed in paucis quis tale hoc aſpiciet, in pluribus vero ſemper malo bonum contrarium eſt. Amplius, contrariorum non neceſſarium eſt ſi alterum ſit, & reliquum eſſe. Sanis nanque omnibus, ſanitas quidem erit, languor vero non. Similiter autem albis omnibus, albedo quidem erit, nigredo vero non. Amplius, ſi ei quod eſt Socratem ſanum eſſe, Socratem languere contrarium eſt : non contingit autem ſimul vtraque eidem ineſſe : non vtique continget cum alterum contrariorum ſit, & reliquū eſſe. cum enim ſit Socratem ſanum eſſe, languere Socratem non erit. Palam vero eſt quod circa idem, aut ſpecie, aut genere nata ſunt fieri contraria. Languor nanque & ſanitas in corpore animalis nata

ſunt fieri, albedo autem nigredo, ſimpliciter in corpore: iuſtitia vero & iniuſtitia in anima hominis. Neceſſarium autem eſt omnia contraria, vel in eodem genere eſſe, vel in contrariis generibus, vel ipſa genera eſſe.album enim & nigrum in eodem genere ſunt: color enim eorum genus eſt. iuſtitia vero & iniuſtitia, in contrariis generibus: illius nanque virtus genus eſt, huius autem vitium.bonum uero & malum non in genere ſunt, ſed ipſa ſunt genera aliquorum exiſtentia,

Cur iam de his poſtprædicamentis, & de quot, quoque ordine diſſerat.

DIximus in principio huius tractatus, eum in tres partes eſſe diuiſum. In prima quidem parte traduntur, quædam præambula ad prædicamentorum cognitionē neceſſaria. In ſecunda de ipſis prædicamentis, & generibus agitur. In tertia quæ poſtprædicamenta dicitur, aliqua, quæ in ipſis prædicamentis communiter reperiuntur,& ipſorum velut proprietates communes ſunt, continentur.

Hæc autē ſunt quinq; Oppoſitio, Prius, Situs. Motus. Habere. De quorum ſingulis in ſuis capitibus agemus: & quomodo in prædicamētis inueniãrnr, explicabimus.

Primum ergo eſt Oppoſitio, de qua in quatuor primis prædicamentis ſermo factus eſt, dum dicitur ſubſtantiæ non eſſe contrarium, & in quantitate magnum opponi paruo: & in qualitate pariter, & relatione, & præterea in omnibus prædicamētis oppoſitio inuenitur, cum differentiis oppoſitis genera quæque diuidantur. Agit igitur de oppoſitione.

Eſt autē hoc caput diuiſum in tres partes principales. Prima cōtinet quatuor ſpecies oppoſitionis, & earum declarationes. In ſecunda fiunt quædā earum adinuicem collationes, vt cuiuſq; differentia nota fiat. In tertia particularius agitur de contrariis.

1 De oppoſitis vero quoties ſolēt opponi, &c.

Hæc eſt prima pars, in qua materiam capitis proponit, nempe agendum eſſe de oppoſitorum modis: quadrimembremq; facit diuiſionem: & eorum exempla proponit: poſtea de ſingulis diſſerit.

Oppoſita igitur quadrupliciter opponūtur, Relatiue, Contrarie, Priuatiue, Contradictorie, Relatiue, vt duplum dimidio opponitur. Contrarie, vt bonum, & malum. Priuatiue, ſiue ſecundum priuationē & habitum, vt viſio & cæcitas. Contradictorie, ſeu tanquam affirmatio vel negatio, vt ſedet, non ſedet.

Hic dubitabis, quo modo malum & bonum ſint contraria, cum malū nihil aliud dicat quā carentiā & priuationē boni: malum enim eſt priuatio alicuius boni quod in re erat futurum, vel iam erat, vt cæcitas dicitur malum oculi, quia priuat oculū viſu ſuo: vt autem duo ſint contraria, vtraq; debuerint eſſe alicuius naturæ poſitiuæ. Ad hoc dico, non eſſe negandum naturam mali eſſe priuatiuam, nullum enim ens poſitiuum in ſua natura eſt malum. Sed hic Ariſto. ſumit bonum, & malum pro ipſis rebus quæ dicuntur bonæ & malæ, vt habitus virtutis & habitus vitii; ille enim bonus, hic vero malus dicitur, & contrarij ſunt; & vnum contrariū vniuerſaliter dicitur bonum, alterū malum in rebus naturalibus, vt dulcedo bona, amaritudo mala.

Quæcunque igitur vt ad aliquid opponuntur, &c. 2

Singulos oppoſitionum modos aggreditur: & primum à relatiue oppoſitis incipit. Illa autem opponuntur ad aliquid, quæcunque hoc ipſum, quod ſunt, oppoſitorum dicuntur, vel quomodolibet aliter ad ipſa. Ponit exempla variorum caſuum, quibus relatiua ad ſua correlatiua referuntur, vt diximus ſuperius: ex quibus variis exemplis rurſus eandem infert velut probatam definitionem. Dubitabis quare dixit (oppoſitorum dicuntur) & non, aliorū dicuntur, vt ſuperius dixit. Dico relatiua dupliciter poſſe comparari. Vno modo ad ſua correlatiua, vt ſcientia ad ſcibile, virtus ad ſuum obiectum. Altero modo ad alia quæ ſibi correlatiua non ſunt, vt ſcientia ignorantiæ, virtus vitio. Si relatiua primo modo ſumantur, ſic intra ad aliquid opponūtur, & ita loquitur in præſenti: ac propte-

tra dixit, oppoſitorũ dicuntur, vt cognoſcamus hanc oppoſitionem eſſe intra ipſa correlatiua adinuicem. Si poſteriori modo ſumantur, contrariam aliquando ſortiuntur oppoſitionem, vt ſcientia ignorantiæ & virtus vitio contraria eſt; ſuis tamen correlatiuis vnumquodque horum ad aliquid, ſeu relatiue opponitur: & hoc etiam in exemplis manifeſtatur. Dubitaſquomodo duo correlatiua dicuntur oppoſita adinuicem, cum ſimul exiſtant, & vnum alterum non auferat, immo abſque altero alterum nequit conſiſtere. Reſpondet Albertus, non opponi ſecundum hanc coexiſtentiam, ſed ſecundum quod vnum, alterum à ſubiecto expellit: pater enim non compatitur in eo ſubiecto, in quo eſt, filiationem eam ad quam dicitur, & cui opponitur: & hac ratione ſimul non exiſtunt.

3 Illa vero quæ opponuntur, vt contraria &c.

Secundo loco aggreditur contraria; & ipſa ſic deſcribit. Contraria ſunt quæ cum ad inuicem non ſint, vnum alteri inuicem contrarium dicit. Et eſt aduertenda iſta deſcriptio, duas autem habet partes. Altera eſt. Contraria ad inuicem non dicũtur, nõ enim dicitur album eſt nigri album, & nigrum eſt albi nigrum: tamen hæc particula non ſufficit: nam in priuatiue oppoſitis etiam hoc ineſt, & in contradictoriis: non enim dicitur cæcitas eſt viſus cæcitas, & è contra: propterea aſt altera particula. [Et vnum alteri eſt contrarium.] ideſt, eſt ſimilis & æqua ratio, & habitudo in vtroq; ſecundum quam album nigro contrariũ, & item album nigrum eſt contrarium: & hoc in nullis aliis oppoſitis, præter relatiua, inuenitur: propterea excepit relatiua, dicitur enim, cæcitas eſt priuatio viſus, ſed non dicitur viſus priuatio cæcitatis. Similiter non ſedet, dicitur negatio illius, qui ſedet: ſed ſedet non dicitur negatio alterius, ſed affirmatio. Hoc igitur indicat illa particula in contrariis, alterum alteri ſibi inuicem contrarium dicitur. Dubitatio hic oritur, contrarietas eſt quædam relatio, ſicut ſimilitudo, diſſimilitudo, inæqualitas, & reliqua: ergo quæ opponuntur ſecundum contrarietatem opponuntur relatiue. Dico hoc eſſe ſophiſma: hic enim non ſumimus oppoſitionem in illa relatione, quæ dicitur contrarietas, ſed in ipſis extremis quibus ineſt talis contrarietas: quæ extrema, ſcilicet album, nigrum, ſi ſecundum talem relationem contrarietatis opponuntur, ſunt relatiua: ſed ſecundum formas ipſas abſolutas, quibus contrarietas ineſt, contraria ſunt, & non ad aliquid.

Quæcunque vero contrariorum talia ſunt &c. 4

Diuiſionem quandam cõtrariorum hic ponit. Contraria quædam non habent medium, quædam autem medium habent: illa medium non habent, quæ circa proprium ſubiectum ita ſe habent, vt proprio eorum ſubiecto propoſito, ſit neceſſarium alterum illorum ineſſe: verbi gratia, par & impar ſunt contraria, non habentia medium, quia poſito numero aliquo, qui eſt ſubiectum paritionis vel imparitionis, neceſſe eſt quod ille numerus ſit par vel impar: & propoſito aliquo, quod eſt ſubiectũ ſanitatis & ægritudinis, neceſſe eſt vt illud aliàs ſit ſanum vel ægrum: ſecundũ enim Ariſto. non eſt medium inter ſanitatem & ægritudinẽ: vt vult Galen. hic enim aſſerit conualeſcentiam eſſe medium: hoc tamen non recipit Ariſt. ſed hoc determinare eſt extra rem: ſat eſt hic poſita eſſe pro exemplo iſta duo, tanquam non habentia medium. Hic aduerte, ſemper ſumendum eſſe ſubiectum proprium contrariorum: id autem proprium ſubiectum vocat, circa quod apta ſunt contraria vt verſentur, & ei inſint: vt corpus aliquod mixtum dicitur ſubiectum proprium albedinis & nigredinis, cui albedo vel nigredo ineſſe poteſt: aliter enim niſi proprium ſubiectum ſumas, medium inuenies in non habentibus mediũ, vt angelus nec eſt ſanus, nec æger, nec par, nec impar, ſumendum ergo eſt proprium ſubiectum.

Quorum autem non eſt neceſſarium &c. 5

Explicat quæ medium habeant, nempe quæ ſubiecto proprio poſito non eſt neceſſe alterum illorum ineſſe: vt album & nigrum medium habent: poſito enim corpore, non eſt neceſſe quòd album ſit vel nigrum, poteſt namq; eſſe rubrum vel pallidum: quamuis, inquit, non omne medium nomẽ habeat: in quo inſinuat duplex eſſe

contra-

contrariorum medium, alterum per participationem, alterũ per negationẽ extremorum. Illud eſt per participationẽ, quod eſt aliqua forma ex extremis cõpoſitã, vt pallor, rubor, quæ ex albedine & nigredine cõſtantur: illud aũt eſt per negationem extremorum, quando non eſt aliqua forma media vel cõpoſita ex extremis, ſed aliquod ſubiectũ particulare propriũ, à quo vtrunque extremum remouetur vt prauũ & ſtudioſum habent medium, non quidem participatione, ſed ſubiecto: nam datur aliquod ex proprijs ſubiectis, quod nec ſit prauum, nec ſtudioſum, ſcilicet homo qui nõdum habet habitum virtutis vel habitum vitij: hic enim prauum & ſtudioſum ſumuntur ſecundum habitum, nam ſecundum actum nullus eſt homo adultus rõis capax, qui non ſit bonus vel malus, ſcilicet in peccato vel in gratia: põt tamen eſſe qui nec habitum virtutis nec vitij habeat, vt qui vnum aut alterum peccatum habet, ex quibus nondum factus habitus eſt.

6 Priuatio vero, & habitus dicuntur quidem circa idem, &c.

Explanatis contrariis accedit ad oppoſita priuatiue: explicatque quæ opponantur priuatiue, ſeu quid ſit priuatio & habitus, & quid priuari & habitum habere. Priuatio, inquit, & habitu circa idem aliquid ſunt, vt cæcitas, & viſus circa oculum. Pro cuius declaratione aduerte, contrarietati quidem circa idem ſubiectum, ſed non ſemper circa idem ſubiectum ſpecie vel numero: vt album & nigrum calidum, frigidum, circa corpus ſunt, quia non niſi corpori inſunt, at non in eadem corporis ſpecie, nec in eodem corpore numero. Similiter reliquæ oppoſitiones non eſt neceſſe ſint circa idem ſubiectum numero: at habitus, & priuatio nata ſunt fieri circa idem ſubiectum ſpecie & numero, vt cæcitas & viſus, ſemper ſocculum: & in oculo, in quo viſus eſt, ibi nata eſt cæcitas ineſſe. Ac propterea dicit Ariſto. debent non ſolum circa idem, ſed circa idem aliquid: & quia non eodem modo, & ordine ſe habẽt circa tale ſubiectum: non enim ſimul ſunt in eodem, ſed vno adueniente alterum recedit, & non æqualiter, nam poſt habitum poteſt ſemper aduenire priuatio, non tamen ſemper poſt priuationem aduenit habitus, cum nunquam, poſtquam aliquis mortuus eſt, iterum naturaliter redeat ad vitam, ſicut poſt vitam, ſemper eſt mors: propterea dicit habitus & priuatio videlicet ſiunt circa illud ſubiectum circa quod habitus aptus eſt eſſe: non enim vtrumque ſemper verſatur circa ſubiectum, in quo priuatio eſt: in oculo enim, in quo priuatio eſt, viſus ineſſe non poteſt: ſicut in quo viſus eſt, cæcitas ineſſe poteſt. Poſtea explicat quid ſit eſſe priuatum in concreto: dicitque illud ſubiectum priuatum dici, quod caret habitu, & forma, quam aptum erat habere illo tempore, quo, ea caret. Aduerte non quodcunque ſubiectum non habens formam aliquam, dicitur priuari tali forma, ſed illud ſubiectum, cui talis forma ineſſe apta eſt, verbi gratia: lapis non dicitur priuatus viſu, ſeu cæcus, eo quòd nõn habeat viſum, quia nõ eſt aptus habere viſum: nec hoc ſufficit, ſed eſt neceſſaria etiam circunſtantia determinata partis, & temporis; non enim dicetur homo cæcus eo ꝙ non habet viſum in manu, quamuis homo ſit aptus ad videndum, ſed propter ſubiectum aptum eſt neceſſaria circunſtantia partis, ſcilicet quòd non habeat viſum in oculis. Similiter circunſtantia temporis, vt careat forma, tempore, quo habiturus illam erat: catulus enim ante nouem dies non dicitur cæcus, quamuis non videat, quia illo tempore non eſt aptus habere viſum: nec infans dicitur edentulus, quia tali tempore non eſt aptus habere dentes: illud ergo priuatum dicitur, quod cum ſit ſubiectum aptũ ad formam aliquam debito tempore, & parte, illa caret: vt dicitur homo cæcus, qui viſu ſic caret quo tempore & parte habiturus erat eum, in quo manifeſtatur natura priuationis: eſt enim priuatio negatio formæ in ſubiecto apto ſecundum naturam, illam habere, debitis circunſtantiis.

Priuari uero, & habere habitum, non eſt priuatio, & habitus, &c. 7

Cum aliter priuationem, & habitum, aliter priuatum eſſe, & habere formam explicaret; oſtendit, idem iſta duo non eſſe: differunt enim, ſicut albedo, & album eſſe: cum vnum ſubiectum includat, alterũ vero minime. Id autem probat dupliciter. Primo, cæcum eſſe, & cæcitas idem non ſunt,

ſunt:& ſimiliter uiſum habere,& uiſus : at cæcum eſſe,& viſum habere ſunt priuari & haberi:cæcitas autem, & viſio, priuatio & habitus:ergo priuatio,& priuatum eſſe, & habere,& habitus:nõ ſunt idem. Præterea ſecundo de aliquo prædicatur cæcum eſſe, & viſum habere; de quo non cæcitas, & viſio : ergo idem non ſunt: nam homo dicitur priuatus & cæcus, non tamen cæcitas vel priuatio. Statim ſubiunxit in quo hæc conueniant, nempe eadẽ oppoſitione opponantur, ſcilicet priuatiua, abſtracta, & concreta:vt enim cæcitas & viſio priuatiua ſunt,ita cæcum eſſe & viſum habere,

8 Non eſt autem hoc quod ſub affirmatione, & negatione eſt &c.

Hic explicat ea quæ contradictorie opponuntur,& ea explicat penes voces: quia oppoſitio contradictoria nõ ſolis rebus ineſt, niſi vt cognitione apprehenduntur, vel oratione explicantur : nam,non ſedet, abſolute in rebus non eſt, niſi vt oratione, vel conceptu ſumitur, vt poſtea dicemus : doceťq; affirmationem & negationẽ non eſſe id quod affirmatur vel negatur, ſicut vox ſignificans non eſt res ſignificata: tamen hoc vtrique ineſt, quòd ſicut oratio in ſe opponitur, ita res quæ per talem orationem ſignificatur.

9 Quoniam autem priuatio,& habitus non opponuntur &c.

Hæc eſt ſecunda principalis capitis huius pars, in qua Ariſto. iſtas oppoſitiones confert: ac primo priuatiua cum relatiuis, contraria autem non comparat,quia ſuperius dixerat non eſſe adinuicem.Probat autem dupliciter priuatiua non eſſe ad aliquid. Primo,quia viſus & cæcitas non dicuntur ad inuicem, non enim viſus eſt ad cæcitatem,nec cæcitas ad viſum. Secundo quia non dicuntur ad conuertentiam: non enim viſus cæcitatis viſus eſt, nec cæcitas viſionis eſt cęcitas:non ergo ſunt ad aliqd.

10 Quoniam autem neque vt contraria &c.

Hic cum contrariis, comparat & dupliciter probat, quæ ſecundum priuationem & habitum opponuntur, non opponi contrarie. Primum argumentum, eſt hoc breuiter,quia ſatis plixum eſt in littera. Contraria quædam habent medium, quædam non habẽt medium:at priuatiua, nec ſunt ex contrariis habentibus medium, neque ex non habentibus:ergo non ſunt contraria. Minor probatur de contrarijs non habentibus medium. Iſta contraria ſic ſe habent, quòd in ſubiecto proprio, neceſſario alterum inſit, & hoc in omni ſubiecto,ita, vt nullum detur ſubiectum ſuſceptibile, cui alterum illorum non inſit. At datur aliquod ſubiectum proprium priuationis & habitus, cui non neceſſario vnum horum inſit:catulus enim eſt ſubiectum proprium, & aptum, quãuis ei deficiat circunſtantia temporis, tamen nec eſt cæcus, nec videns. Probatur autem de contrarijs habentibus medium:hæc enim ſic ſe habent, vt in nullo proprio eorum ſubiecto vnum neceſſario inſit, niſi quando à natura inſunt:vt album & nigrum habent medium, & nullum corpus dabitur quod neceſſario ſit album vel nigrum, nam poteſt eſſe pallidum. Patet. Illi corpori,cui à natura ineſt album vel nigrum, ſicut niui, & pici, ineſt albedo vel nigredo naturaliter. Similiter de calido & frigido, calor enim ineſt naturaliter igni. Præterea iſta ſubiecta quibus naturaliter ineſt vnum contrariorũ ex his, habent vnum determinate, ideſt ita vnum, quòd nõ alterum, vt nix albedinem, ignis calorem: at in priuatiuis hoc non fit: in primis ſunt ſubiecta propria in quibus naturaliter non inſunt, & tamen in eis neceſſario vnum oppoſitorum ineſt vt homini, & cani adulto neceſſario ineſt vel cæcitas vel viſus: neutrũ tamen à natura ineſt, cum eis manentibus poſſunt adeſſe. Præterea, quia non datur extremum determinatum ad vnum ſubiectum, ſicut in illis contrariis datur vnum quod neceſſario ſit album, & non nigrum, at in his nullum datur ſubiectum ex natura ſua determinatum ad vnum, quodlibet enim eſt cæcum, vel videns.

Circa iſtam rationem dubitabis, videtur enim non procedere recte:nam ad probandum non eſſe contraria non habentia medium, ſumit ſubiectum non ſuſceptibile priuationis & habitus, nempe catulum ante nonum diem : & poſtea ſumit ſubiectum ſuſceptibile pro contrariis mediatis. Dubium.

Ad

Ad hoc dico argumentum eſſe bonum : & eius vis,& robur hoc eſt. In cõtrarijs non habentibus medium omni tempore alterũ illorum ineſt ſubiecto ſuſceptibili , nec expectat tempus aliquod,vt inſit ſubiecto: at priuatiua , non omni tempore ſubiecto inſunt, cum catulus aliquo tempore nec videns nec cæcus ſit: & tamen ille ſubiectũ eſt, cum poſt aliquod tempus viſurus ſit, vel futurus cæcus : Quòd ſi dicas catulus nondum eſt aptus tunc,vt recipiat alterum illorum : Ex hoc colligitur aliquod aliud præter ſubiectum eſſe neceſſarium ad priuationem , quando quidem illi nondum ineſt aliquod horum, ſiue habitus ſiue priuatio:quod tamen in contrariis non eſt,eũ tale tempus poſtquam ſubiectum exiſtit, non expectetur: & ita differunt à cõtrarijs. Et hic eſt ſenſus veriſſimus ipſius Ariſto. quem optime inſinuauit Simpl. Similiter de altera parte argumenti circa contraria mediata. Vis argumẽti hæc eſt. Nullo tempore eſt neceſſarium aliquod illorum contrariorum ſubiecto ineſſe, niſi ſit à natura vnum extremum:at aliquando,vt ipſe textus expreſſe dicit, eſt neceſſarium alterum iſtorum, ſiue habitus ſiue priuatio inſit,vt homini vel cani adulto, ergo non eſt ex illis contrariis: & hoc obſerua. Dices: quo pacto calor igni, & albedo niui ineſſe à natura dicuntur ? Dico non ineſſe à natura, quia ſint de eorum ſubſtantia,vt aliqui exiſtimarunt,credentes eſſe formas ſubſtantiales,cum tamen hoc ſit contra Ariſt.ipſum, vt rectè dicit Alb. cap.8. aſſerit enim eſſe contraria,at ſubſtantiæ non eſt contrariũ: ſed dicuntur de natura illorum, quia ſunt paſſiones naturam conſequentes non ſeparabiles, niſi per corruptionem ſubiecti.

11 Amplius in contrariis quidem cum ſit ſuſceptibile,&c.

Hoc eſt ſecundum argumentum , quo probat priuatiue oppoſita,non eſſe contraria : etenim cõtraria circa idem ſubiectum poſſunt mutuo ſe expellere, & ad inuicem mutari, niſi quando vnum ineſt à natura, vt poteſt quod languorem habet , ſanari : & quod ſanum , eſt languere ; & calidum fieri frigidum,& frigidum fieri calidum:& ex ſtudioſo poteſt quis prauus , & ex prauo ſtudioſus fieri : quod probat , nam homo prauus ſi bene incipiat aſſueſieri, abſq; dubio poteſt vel modicum in virtute proficere:at ſi iterum atque iterum aſſueſiat,poterit ad virtutem peruenire,vel ſaltem magnum incrementum facere. Hoc dicit propter Platonem, vt dicit Alber. qui dicebat virtutem non fieri aſſuetudine : & contra Stoicos,qui exiſtimabant virtutem eſſe inamiſſibilem: cõtraria igitur mutuo mutantur,at in priuatiuis id non fit, ergo ſunt diuerſa. minor patet, quia ex videnti cæcum fieri poteſt,& comato caluum, & ex habenti dentes edentulum:at ècontra, à priuatione ad habitum regreſſus eſt impoſſibilis.

Quæſtio, Num à priuatione ad Habitum poſſit eſſe regreſſus.

Dubitatur : nam videtur à priuatione eſſe regreſſus ad habitum : nam à ſomno poteſt quis ad vigiliam reſtitui : & à nocte & tenebris aer redit ad lucem : & ex non igne fit ignis: quomodo ergo à priuatione non eſt regreſſio ?

Circa hoc aduerte. Duplex poteſt conſiderari regreſſus: alter ad idem numero , vt idem prorſus numero , quod ante fuit, redeat: alter regreſſus ad idem ſpecie , vt redeat idem ſpecie, cum eo, quod ante fuit: vt quando aliquis infirmus ſanatur , reſtituitur quidem ei ſanitas eadem , non quidem numero,ſed ſpecie . Præterea, regreſſus iſte in ſpecie eſt duplex: alter immediatus:alter mediatus . Immediatus eſt , qui abſque aliqua alia mutatione illud in qđ aliquid mutatum eſt, redeat iterum : vt ſi aer vertatur in aquam , & ex aqua rurſus abſq; vlla alia mutatione fiat iterum aer, eſt regreſſus immediatus . at regreſſus mediatus eſt , quando non ex vna mutatione, ſed variis illud reſtituitur , vt dicit Ariſto. ex vino fit acetum, tamen ex aceto nõ immediate fit vinum , niſi prius mutetur in aquam , & rurſus aqua vino infuſa mutetur in vinum 8.Meta.cap. 5. Primum fundamẽtum.

Aduerte præterea . Priuatio eſt triplex, prima priuat ſolum actum, vt ſomnus,qui priuat tantum actum videndi : & tenebræ lucem . Altera non ſolum actu , ſed etiam potentia priuat : vt cæcitas quæ eſt in oculo læſo, in quo non eſt potentia viſiua. Iſta potentia eſt duplex,propinqua, & remota. Propinqua eſt proximum principium ad operandum , quod nõ indiget altero ſupra addito principio poſt ſe ad operationem , Secũdum fundamẽtum.

vt

vt eſt potentia viſiua ad videndum, & illa eſt priuatio priuans potentia propinqua. Altera eſt potentia remota, quæ eſt principium operandi, ſed tamen indiget alio principio ſuperaddito, vt anima eſt principium remotum ad videndum, quia indiget alio principio ad viſionem, nempe potentia viſiua. Et ita eſt tertia priuatio priuans potentiam propinquam, & remotam, vt mors quæ etiam corpus priuat anima, & diſpoſitione, quæ erat in corpore ad animam, quæ erant in principio vitæ.

Prima cõcluſio. Hoc ſuppoſito ſit prima concluſio. Regreſſus ad idem numero in omni priuatione naturaliter eſt impoſſibilis: verbi gratia, quando dormiens reſtituitur ad viſionem ſeu vigiliam, nõ eſt illa viſio, & actus, idem numero cum eo qui erat ante. Dico naturaliter, nam ſupranaturaliter Deus idẽ numero poteſt reſtituere: immo reſtituit, quando in hoc mundo mortuos reſuſcitauit, & nos in reſurrectione poſt mortẽ erimus iidem numero.

Secunda concluſio. Secunda concluſio. Regreſſus ad idem ſpecie ex priuatione priuante actu, eſt poſſibilis. hæc clara eſt, vt argumenta probãt de ſomno, tenebris, & alijs.

Tertia cõcluſio. Tertia. Regreſſus immediatus ex priuatione priuante potentia ſiue propinqua ſiue remota, eſt impoſſibilis, vt qui amiſit potentiam viſiuam rurſus naturaliter non videbit: & cadauer non fiet homo: & hoc eſt quod hic docet Ariſto. at dixi regreſſum immediatum, quia mediate regreſſus poteſt ille fieri, vt patet in aceto, quod fit aqua, & rurſus vinum: & cadauer terra, & iterum terra planta, & fructus, & fructus cibus, ſanguis & ſemen, ex quo iterum fit anima: ſed iſte regreſſus, mediatus eſt. Ad illud de igne & aqua: dico, quando ignis fit aqua: priuatio illa priuat materiã actu, ſed non potentia propinqua: quia materia elementorum inter ſe eſt in potentia propinqua ad quamlibet formam elementi: & hoc nota, quamuis pertineat potius ad Philoſophiam.

12 Quæcunque uero tanquam affirmatio, &c.

Hic iam Ariſtoteles oppoſita contradictorie aliis omnibus comparat: docetque præterea non eſſe nec relatiue oppoſita, nec contrarie, nec priuatiue, tali argumento. In oppoſitis contradictorie, ſemper vnũ eſt verum, alterum falſum, at in aliis omnibus oppoſitis: neque eſt verum neq; falſum: ergo ſunt diſtincta oppoſita, antecedẽs probat, quia reliqua non ſunt complexa, nec propoſitiones, vt exemplis probat: iſta vero ſecundum complexionem dicuntur. Proponit autem dubium: quòd ſi reliqua oppoſita cum complexione ſumantur, vt Socrates eſt albus, Socrates eſt niger, pater, filius, videns, cæcus: reſpõdet adhuc nõ eſſe eadem: quia in iſtis non eſt neſſe vnũ eſſe verum, alterum falſum: Patet, ſi enim ſubiectum non exiſtat, reliqua oppoſita ſunt falſa, vt ſi Socrates non ſit, falſa ſunt iſta, Socrates eſt albus, niger, pater, filius, videns, cæcus. Immo in priuatiuis non ſolũ quando ſubiectum non eſt, ſed etiã quãdo aptum non eſt, erit falſum vtrumque oppoſitum, vt diximus: at in contradictoriis ſemper ſiue ſubiectum ſit, ſiue non ſit, alterum eſt verum, alterum falſum, vt ſi non ſit Socrates, falſum erit, quòd ſedet, verum tamen erit, quòd non ſedet: hæc enim eſt natura talium oppoſitorum.

Contrarium autem bono ex neceſſitate quidem malum eſt, &c. 13

Hæc eſt tertia capitis principalis pars, in qua aliquot theoremata contrariorum quæ eorum naturam manifeſtãt, ponunt. Primum eſt. Bono ex neceſſitate malũ contrariatur, malo autem & bonum, & malum aliquando. Huius prior eſt pars, bono ex neceſſitate malum contrariatur: quæ non ſignificat, quòd ſemper bonum habeat contrarium, nõ enim hoc ita eſt, multa namque bona contrarium non habent: ſed ſignificat, ꝙ quoties bonum habet contrarium, id malum, non bonum eſt. Oportet autem intelligere, quid ꝑ bonum, quid per malum intelligat: & quidem dupliciter poteſt ad hoc reſponderi: primo per bonum intelligunt qualitatem ſecundum ſe appetibilem, vt eſt iuſtitia, ſcientia, ſanitas: per malum autem qualitatem ſecundum ſe non appetibilem, vt vitium, ignorantia, languor: & tunc eſt ſenſus, qualitati bonæ qualitas mala opponitur, vt ſanitati languor, iuſtitiæ iniuſtitia: malo autẽ aliquando bona, vt timiditati fortitudo: aliquando mala, vt timiditati temeritas, ſunt enim duo mala, alterũ per exceſſum, alte-

alterum per defectum, virtuti, quæ in medio eſt, contraria. Nec mireris, ſi vni duo contraria ſint, cum id ſit diuerſis rationibus. Poteſt ſecundo etiam reſponderi generalius, vt per bonum intelligat qualitatem conuenientem ſubiecto, & per malum qualitatem diſconuenientẽ ſubiecto, vt calor eſt bonus ſubiecto cui conuenit, & huic frigiditas mala: vt ſit ſenſus, cui vnum contrarium bonum eſt, & conueniens, alterum malum eſt, & nocinum: at eni aliquod malum eſt, alterum aliquando eſt bonum, aliquando etiam malum. vterque ſenſus mihi probatur, ſed prior eſt melior.

Alterum theorema. Non eſt neceſſariũ vtrunque contrariorum eſſe in rerum natura, poteſt enim vnum abſque altero ineſſe: poſſunt enim omnia bene ſe habere, poſſunt præterea omnia colorata eſſe alba.

Tertium. Contraria ſimul non ſunt in eodem ſubiecto; nihil enim eſt ſanum, & languidum, calidum, & frigidum: hoc intellige ſecundum eandem partem ſubiecti, & in gradibus intenſis: aliter enim poſſunt eſſe ſimul, iſta eſt communis limitatio, huius theorematis; quamuis ego exiſtimem non eſſe opus limitatione: ſenſus enim eſt, Vnum & idem ſubiectũ numero ſimul non recipit abſolutas prædicationes contrariorum: non enim dicitur calidum, & frigidum, quamuis in vna parte calorẽ, in altera frigiditatem poſſit recipere.

Quartum. Contraria exiſtunt abſolute in eiſdem ſubiectis vel ſpecie, vel genere, non tamen in eodem numero, vt modo dixi: in quo à priuatiue oppoſitis differunt, quæ ordine quodam circa idem ſubiectum numero exiſtunt, ut diximus ſuperius.

Quintum. Contraria vel ſunt in eodem genere proximo, vt album, nigrum; vel, ſub diuerſis generibus eiuſdem prædicamenti, vt iuſtitia ſub virtute, iniuſtitia ſub vitio: vel ipſa ſunt genera eiuſdem prædicamenti, vt virtus quæ dicitur bonum, vitiũ quod dicitur malum: nunquam tamen ab eodẽ prædicamento egrediuntur, vt etiam prædicamento qualitatis. Ex his poſſet contrariorum deſcriptio ſumi. Contraria, ſunt qualitates, quæ cum adinuicem non dependeant, ſub eodem ſunt prædicamento, & ab eodem ſubiecto mutuo ſe expellunt, ab eodem, inquam, numero.

Contrariorum diffinitio

Dubia quædam ſcitu digniora.

Circa iſtud caput dubium eſt de numero, & ordine harum oppoſitionũ prædictatum: ad quod bene reſpõdet Ammo. Oppoſitio. n. aut põt conſiderari, vt in rebus eſt, aut vt in rebus ſecundũ quod voce ſignificantur: ſi hoc poſtremo mõ conſideretur, eſt oppoſitio, vt affirmatio & negatio: vt aũt in rebus eſt; aut res ſunt abſolutæ, aut reſpectiuæ, ſi reſpectiuæ, fit oppoſitio ad aliquid: ſi abſolutæ, aut agunt adinuicem, & mutuo ſe expellunt, aut non: ſi adinuicẽ & mutuo ſe expellunt, ſunt contraria: ſin vero non mutuo, ſunt priuatiua. Patet igitur non eſſe alias oppoſitiones præter has. — Dubium primũ de numero & ordine oppoſitorum

Et ex hoc colligitur ordo: eſt. n. ordo ab imperfectiori oppoſito, & debiliori: patet ãt minimã oppoſitionẽ eſſe relatiuorũ, quæ non ſe mutuo expellunt à ſuis ſubiectis, imo de neceſſitate ſimul exiſtunt. Poſt hãc oppoſitionẽ aliarũ minima, eſt contraria, quia eſt regreſſus ab vno ad alterũ mutuus in priuatiuis vero non eſt mutuus regreſſus: oppoſitionũ aũt maxima eſt ſecundũ affirmationẽ & negationẽ, quæ adeo repugnant, vt nunquã ſimul ſtent, ſiue ſubiecto extante, ſiue non extante, ſemper. n. alterũ verum, alterũ falſum eſt: in aliis id non fit, vt diximus circa textus interpretationem.

Hic vnũ aduerte, alias tres oppoſitiones abſolute eſſe in rebus, quia eſt oppoſitio in complexorũ exiſtentiis, & ſunt in vocibus, ſi cum cõplexione ſumantur, vt diximus, qñ facimus ex illis cõplexiones, at contradictio cum ſit ſecundum affirmationem & & negationem, non eſt in rebus abſolute, ſed in eis, vt voce & conceptu ſignificãtur. — Nota

Obijcies fortaſſe etiam eſſe contradictionem in ſimplicibus, vt homo, non homo, equus, non equus. Non negamus hoc, ſed eſt magnum diſcrimen à reliquis oppoſitis, nam reliqua oppoſita ſecundum vtrunque extremum ponunt aliquid reale, in rebus etiam priuatiuis hoc fit, nam priuatio non eſt pura negatio formæ, ſed negatio in quodam ſubiecto, at in his contradictorũs extremum negatiuum eſt ens rationis purum, cũ ſit negatio, nec ponat ſubiectum; nam, non homo, etiam quæ non ſunt, ſignificat: præterea ab Ariſto. 4. Meta. tex. 7. vocatur negatio extra genus. — Dubiũ 2. de contradictione.

Dubi-

Dubiũ 3. de oppoſitio. in genere.

Dubitatur. An oppoſitio ſit genus ad has quatuor: videtur enim eſſe analogum, cum Ariſt. dicat oppoſitionem dici quadrupliciter: & præterea quia oppoſitiones ſint inæquales: maxima enim oppoſitio eſt contradictoria, minima relatiua; & qđ magis eſt, quia omnis oppoſitio menſuratur per contradictionem: vnum enim extremum negationem alterius debet habere, vt Ariſt. docet. 10. Meta. Albet. cap. 2 ita exiſtimat, ſ. eſſe analogum, & Iamblicus. & ita mihi videtur: præſertim cum aliqua ſit oppoſitio non abſolute realis, ſed rationis, vt contradictoria. Simplicius & Porphyrius credunt eſſe genus quoddam; & ſententia quoque iſta probabilis eſt ſatis.

Dubiũ 4. de priuatione.

Circa priuationem aduerte, vt dicebamus, in hoc differt à negatione pura, quòd negatio non ponit exiſtentiam ſubiecti, poſſumus enim vere dicere, chimæra non ſedet: at priuatio ponit aliquod ſubiectum, non enim cæcum dicitur, niſi quod exiſtit. ſecundum autem quod quadrupliciter præſupponit ſubiectum, quadruplex eſt priuatio, vt docet Ariſt. 5. Meta. c. 22. Tribus quidem modis primis non proprie, quarto vero proprie dicitur priuatio. Primo priuatio dicit carentiam alicuius formæ in ſubiecto quocunque, ſiue apto, ſiue inepto ad illam formam: quo pacto dicitur planta cæca, & mare ſurdum. Altera priuatio dicit carentiam formæ in ſubiecto apto ad illam formam, non quidem in ſpecie, ſed in ſuo genere; ideſt quia tale ſubiectum eſt aptum ratione ſui generis, ſuſcipere illam formã, quamuis non ſecundum ſuam ſpeciem; vt talpa dicitur cæca, non quidem quòd ſit apta in tota ſua ſpecie, vt vult Ariſto videre, tamen eſt in tali genere, in quo viſus reperitur, eſt enim animal. Tertio dicitur priuatio, negatio formæ in ſubiecto, apto quidem & ſecundum ſpeciem recipere talem formã, ſed non tali tempore, vt catulus eſt cæcus ante nonum diem. Tandem quarto priuatio dicit negationem formæ in ſubiecto quidē apto, & ſecundũ ſpeciē, & tēpus, vt homo cæcus qui caret viſu, quando habitus eũ erat: & ſic ſum ̃ priuatio ab Ariſto. in pſenti: & hęc dicitur ꝓprie priuatio

De modis Prioris. Cap. XII.

1 PRius autem alterum altero dicitur quadrupliciter. Primo quidem & maxime proprie ſecundum tempus: ſecundum quod antiquius alterum altero, & vetuſtius dicitur: in eo enim quòd tempus amplius eſt, & antiquius, & vetuſtius dicitur. Secundo autem, quod non conuertitur ſecundum ſubſiſtendi conſequētiam, vt vnum duobus prius eſt: duobus enim exiſtentibus, mox vnum eſſe conſequens eſt: vno vero exiſtente, duo eſſe non neceſſarium eſt. quare non conuertitur ab vno conſequentia, ut reliquum ſit. prius autem illud eſſe videtur, à quo non conuertitur eius quod eſt eſſe conſequentia. Tertio vero ſecundum ordinem quendam prius dicitur: quemadmodum & in ſcientiis, & in orationibus, nam in demonſtratiuis ſcientiis eſt prius & poſterius ordine: elementa enim priora ſunt ordine iis quæ deſcribuntur, ſed in Grammatica elementa ſyllabis priora ſunt, & in orationibus ſimiliter proœmium narratione prius ordine eſt. Amplius, præter ea quæ dicta ſunt, quod melius & honorabilius eſt, prius natura eſſe videtur. conſueuerunt autē & multi honorabiliores & magis dilectos à ſe, priores apud ſe dicere. eſt quidē & pene alieniſſimus priorum hic modus. Modi igitur qui dicti ſunt de priore, fere tot ſunt.

Videtur autem præter eos qui dicti ſunt, alter eſſe prioris modus. 2
eorum enim quæ conuertuntur ſecundum eſſe conſequentiam, quod alteri quomodolibet cauſa eſt, conuenienter prius natura dici poſſit. Quod vero quædam ſunt huiuſmodi, palam eſt, eſſe nanq; hominem,

ſecun-

ſecundum ipſius eſſe conſequētiam ad veram de ſe conuertitur orationem. nam ſi homo eſt, vera eſt oratio, qua dicimus quòd homo eſt & conuertitur: nam ſi vera eſt oratio, qua dicimus quòd homo eſt, eſt homo. Eſt autem vera oratio, nequaquam cauſa, vt ſit res, verumtamen res quodammodo cauſa videtur, vt ſit vera oratio eo enim quòd eſt res eſt aut non eſt, vera oratio aut falſa dicitur. Quare ſecundum quinque modos prius alterū altero dici pōt.

HOc eſt aliud poſt prædicamentum; nempe quot modis dicatur, prius: conſtat enim in prædicamento ſubſtantię, ſubſtantiam ſingularem fuiſſe dictam primam: & in capite, Ad aliquid, ſcibile prius eſſe ſcientia: & tandem inter omnia prædicamenta, & inter prædicata ſingulorum prædicamentorum eſt quidam ordo, ſecundum quem vnum prius, alterum poſterius eſt: propterea oportuit, vt quotupliciter prius aliquid diceretur, explicaret.

1 Prius autem alterum altero dicitur quadrupliciter, &c.

Quatuor modos, quibus vnum altero prius eſſe communiter dicitur, aſſignat. Primus eſt, ſecundum quem, vnum alteri tempore præcedit: quo pacto dicimus imperiū Perſarum fuiſſe prius Romanorum Imperio Hunc prioris modum maxime propriū appellat, eo quia notiſſimum omnium eſt, cum fundetur in tempore, quod omnibus patet. Præterea quia fuit prima impoſitio, & ſignificatio huius vocabuli, Prius, cum ſit maxime nota: & reliqua, quæ priora dicuntur, eatenus priora dicuntur, quatenus ad prioritatem illam primam referuntur: vt enim prius tempore ſine poſteriori exiſtere poteſt: ita quæ independentia ab aliis ſunt, priora dicuntur eis, quæ ab illis dependēt. Secundus modus prioris eſt, ſecundum quem illud dicitur prius, à quo non conuertitur ſubſiſtendi cōſequentia, ideſt, id quod ab aliis infertur, quod tamen non infert: vt vnum eſt prius duobus, quia ſi duo ſunt, vnum eſt, non tamen ſi vnū eſt, duo ſunt: & ſic vniuerſaliter omnia ſuperiora ſuis inferioribus hoc modo priora dicuntur.

Tertio, aliquid dicitur prius ordine, qui modus non in tempore, nec in illatione, ſed in quadam multorum habitudine conſiſtit, ſecundum quam vnum alterum conſequitur. ponit exempla de duplici ordine, & de ordine docendi, & de ordine dicendi. Ordine quidem docendi, ſeu doctrinæ, elementa in Geometria ſunt definitiones, vt quid ſit punctum, quid linea, quid ſuperficies, quid figura, prius traduntur quā deſcriptiones, ideſt propoſitiones per ſe notæ & reliquæ concluſiones: vt à puncto in punctum lineam ducere, totum eſt maius parte, triangulus habet tres angulos æquales duobus rectis: ſimiliter in Grammaticis, elementa, ideſt litteras prius docemur quam ſyllabas, & ſyllabas prius quam dictiones. Ordine autem dicendi prius proœmium, quàm narratio; & hæc, quàm confirmatio: omnia igitur hæc ordine priora dicuntur, ita, vt quamuis prius tempore diceretur narratio, proœmium tamen ſemper ſuam prioritatem ordinis haberet.

Quarto. Id dicitur prius quod dignius eſt, & honorabilius: quo modo magis amicos, priores aliis apud nos vocamus, ſeu primos apud nos, & hæc eſt prioritas dignitatis: ſed iſtum docet eſſe modum alienum, & improprium, vulgarem tamen. Ratio huius ex Ammo. hæc eſt: hunc enim modum dicit non eſſe proprium, quia vere non fundatur in ipſis rebus, ſed in exiſtimatione & affectione noſtra, quæ extrinſeca eſt ipſis, quæ priora dicuntur, vel poſteriora. Aliam etiam huius rationem tradit Simplicius, nempe quia in ſermone nō eſt vſitatus modus loquendi amiciores, & honorabiliores vocare priores: ac propterea dicit alieniſſimum hunc modum, quaſi improprie dictum tali vocabulo, quod tamen vulgariter dicitur.

Videtur autem præter eos qui dicti ſunt, &c. 2

Hi ſunt quatuor modi prioris, qui communes ſunt, & ab omnibus aſſignantur: præter hos vnum alium ex propria ſententia, vt notant Alber. & Boet. enumerat: ac propterea ſuperiori numero hic non eſt comprehenſus, cum dixit, Prius quadrupli-

pliciter dici, quia id ſecundum communē ſententiam docebat: id enim vltimo alio modo Prius dicitur, quod cum alio in conſequentia conuertitur, & illius eſt cauſa, vt homo eſt prior riſibilitate, quia inter vtrunque eſt mutua conſequentia, & homo eſt riſibilitatis cā: & hoc dicitur prius natura. Ponitur huius exemplum; iſta propoſitio, homo eſt, vera eſt, eo quòd homo in ſe ſit: etiam conuertitur, nam ſi homo, in re eſt, & ipſa propoſitio vera erit: tamen quòd homo ſit, ſcilicet res ipſa, eſt cauſa veritatis propoſitionis. Vt.n. docet Ariſt. 9. Metaph. c. 12. non quòd nos vere te putamus album eſſe, tu albus es, ſed quia tu albus es, nos qui dicimus, verum dicimus: & hoc eſt quod dici ſolet, veritatem eſſe in rebus ſicut in cauſa: de quo diſſeremus in libris Perih. Res igitur eſt prior natura, quā propoſitio dicatur vera: & vniuerſaliter omnis cauſa prior eſt natura ſuo effectu: hæc autem prioritas non dicit illam temporis præceſsionem: poſſunt enim duo ſimul eſſe tempore, vnum tamen altero natura prius eſſe: ſicut in eodem tempore, eſt ſol & lux: homo & riſibilitas: at ſol luce; & homo riſibilitate priores natura ſunt, eo qđ ſol lucis, & homo riſibilitatis, ſint cauſa. Hi ſunt modi Prioris, quos Ariſt. enumerat: & ijdem prorſus ſunt modi Poſterioris: nam in oppoſitis quot modis dicitur vnum, tot etiam alterum: vnde etiam eſt poſterius tempore, in conſequentia, dignitate, ordine, & natura.

Nota 1. Circa hoc caput aduerte, maxime Prius & Poſterius eſſe in prædicamento ad aliquid, ſunt enim mutuo correlatiua: immo omnia poſtprædicamenta in prædicamentis ſunt ſupradictis: oppoſitio enim ad aliquid eſt: & contrarietas, & reliqua ſimiliter: ſimul ad aliquid eſt Motus autem ad actionem; & paſsionem refertur: habere ad aliquid, & poſt prædicamenta iſta fiunt propter duo: primo quia ſunt proprietates diuerſorum prędicamentorum, & pluribus inſunt, in ſubſtantia enim, qualitate, quantitate, & quando, ineſt prioritas: alia ſimiliter multis competunt. Secundo quia iſta multipliciter dicuntur, propterea in cõmuni ſumpta nullius ſunt prædicamenti: æquiuoca enim à prædicamento excluduntur, vt talia ſunt, nec ad prædicamentum pertinent niſi ratione ſignificatorum per ſe. Propterea iſta hic per ſe ſumuntur, vt diſtinguantur, & diſtincta in ſuis collocērur generibus. Aduerte præterea Ariſt. exactius tradidiſſe in 5. Met. cap. 11. de priori, & poſteriori: hic autem illos modos aſsignat, qui in ipſis prædicamentis frequentiores ſunt, quamuis forſan omnes alij ad hos reduci poſſent, vt dicit Simpli. ſed hoc in Metaphyſicam reſeruemus.

Aduerte etiam non repugnare vnum, & idem multis modis eſſe prius: ſimiliter vnum eſſe prius vno modo, & poſterius altero, verbi gratia, pars eſt prior toto natura, quia eſt cauſa; ſed totum prius dignitate. Similiter animal eſt prius homine conſequentia, ſimiliter etiam natura, quia eſt ſuperius homine, & ipſius cauſa. Nota. 2.

Aduerte tandem omnem cauſam ſuo effectu eſſe natura priorem; hic tamen Ariſto. non loquitur niſi de cauſa, & effectu, quæ ſimul ſunt, & conuertuntur; non ꝙ illa cā, quæ ſimul non eſt cum effectu, non ſit natura prior, vt Petrus qui abſque ſuo patre, qui cā eſt, poteſt eſſe; ſed quia talis cauſa, quæ ſine effectu eſt, ſit prior tempore; qui modus prioris perfectiſsimus eſt. Nota. 3.

De modis ſimul. Cap. XIII.

Simul autem dicuntur ſimpliciter quidē & propriiſſime, quorum generatio in eodem eſt tempore. neutrum .n. eorum neque prius neq; poſterius eſt. Simul āt ſecundū tempus hæc dicuntur. Natura vero ſimul ſunt, quæcunque conuertuntur quidē ſecundum eius quod eſt eſſe conſequētiam, ſed nequaquam alterum alteri cā eſt vt ſit. vt in duplo & dimidio, conuertūtur etenim hæc. nam cū duplum ſit, dimidium eſt: & cum dimidium ſit, duplum eſt: ſed neutrum alteri cā eſt, vt ſit. Dicuntur āt ſimul natura, & quæ ex eodem genere è diuerſo abinuicem diuiduntur. E diuerſo āt diuidi abinuicem dicuntur, quæ ſecundum candē ſunt diuiſionem: vt volatile, greſſibile, & aquatile. hæc. n. abinui- 1

cem

cem è diuerſo diuiduntur, cum ſint ex eodem genere. animal nanque diuiditur in hæc, in volatile, greſſibile, & aquatile: & nihil horum prius vel poſterius eſt, ſed ſimul hęc natura eſſe videntur. Diuiditur autem & vnumquodq; horum in ſpecies rurſus, vt volatile, greſſibile, & aquatile. erunt ergo & illa ſimul natura, quæcunque ex eodem genere ſecundum eandem ſunt diuiſionē. genera vero ſpeciebus ſemper priora ſunt: neque enim conuertuntur ſecundum eius quod eſt eſſe conſequentiam, vt cum quidem aquatile ſit, animal eſt: cum vero ſit animal, non neceſſe eſt vt aquatile ſit. Simul ergo natura dicuntur, quæcunque quidem conuertuntur ſecundum eius quod eſt eſſe conſequentiam, ſed nequaquam alterum alteri vt ſit, cauſa eſt: & ea quæ ex eodem genere e diuerſo diuiduntur abinuicē. Simpliciter āt ſimul ſunt, quorū generatio in eodem eſt tpe.

Hic de Simul aduerbio tractat, ac tres modos, quibus aliqua ſimul eſſe dicuntur, tradit. Primus eſt propriiſsimus, quo multa ſimul tempore dicuntur. [Quorum generatio eſt in eodem tempore,] id eſt quorum vnum tempore, neque prius, nec poſterius eſt, quo pacto ſimul dicimur currere, & loqui: ſi currentes loquamur, & ſimul fuerunt Alexander, & Ariſtoteles. Alius modus eſt quo aliqua dicuntur ſimul natura, nempe quæ in conſequentia mutuo conuertuntur, & vnum non eſt alterius cauſa: dicimus enim ſimul natura eſſe duplū, & dimidium: patrem & filium: & correlatiua quæ ſe inuicem ponunt, & vnum alterius non eſt cauſa: & iſte modus eſt oppoſitus modis duobus Prioris ſcilicet ſecundo, & quinto. Tertius modus eſt, quo illa dicuntur ſimul quæ ex æquo diuidunt aliquod genus, vt volatile, greſsibile, aquatile, ſimul ſunt, quia ex æquo animal diuidunt, diuidere ex æquo genus, eſt quando æque immediate differentiæ, vel ſpecies genus aliquod diuidunt, ita vt vna non diuidat id quod per aliam conſtituitur: ſicut ſi diuideretur animal per rationale, volatile, & irrationale; tunc enim volatile & irrationale non eſſent ſimul, quia volatile potius diuidit irrationale: prætetea diuidunt ex æquo, quando nulla eſt ad inuicem dependentia, vt volatile non magis à greſſibili, quàm greſſibile à volatili dependet: propterea iſte modus eſt oppoſitus modo tertio Prioris. ſ. ordine. Ex hoc colligit Ariſt. genera & ſpecies non eſſe ſimul natura, ſicut duplum & dimidium, quia non eſt mutua conſequentia à genere ad ſpeciem: ubi non ſumit genus ad ſpeciem ratione intentionis ſecundæ, nam ſic ſunt correlatiua, & ſimul natura, vt diximus, ſed pro ipſis naturis. ſ. animali, homine, & reliquis: tripliciter ergo Simul eſſe cōtingit, vt dictum eſt.

Dubitabis forte, an eſſe ſimul, opponatur Priori. Alber. reſpondet non opponi, ſed eſſe diſparatum, quia Prius poſteriori opponitur: & ècontra. prætetea quia multis modis dicitur eſſe Prius. ſ. loco, dignitate, quibus non dicitur eſſe ſimul: ſed profecto probabilius mihi videtur quòd opponantur: & ita patet ex Ariſto. qui tanquam de oppoſito ad prius & poſterius, loquitur de ſimul; nec ratio quicquam valet, nam prius poſteriori proprie opponitur, at Simul vtrique, Priori ſcilicet & Poſteriori. Ad aliud reſpondet Ammo. c. de Priori, illum modum prioris dignitate, eſſe improprium: propterea non habere oppoſitum modum de ſimul, quamuis poſſet quidem dici in re eſſe talem modū, quia te vera duos poſſumus æqualiter amare, & honorare, licet modus loquendi p Simul non ſit proprius. Similiter eſſe pōt, vt duo ſint ſimul loco, non quidē vt ſint in eodem penetratione: ſed in eodem loco vulgari, vel cōi, vt ſit in eadem ſede, in eodem ſcamno.

De ſpeciebus Motus. Cap. XIIII.

Motus autem ſpecies ſunt ſex: 1
generatio, corruptio, augmētum, diminutio, alteratio, & ſecundum locum mutatio. Alij itaque motus palam eſt quòd ab inuicem diuerſi ſunt. non enim eſt generatio

tio corruptio, neque augmentum diminutio, neque ſecundum locum mutatio. ſimiliter autem & alij. In alteratione vero habet quãdam dubitationem: ne ſit forte neceſſarium id quod alteratur, per aliquam reliquarum motionum alterari. Hoc ãt non verum eſt. nam ſecundum oẽs pene paſſiones, aut complures accidit nos alterari, nulla aliarum communicante motionum. nam neque augeri neceſſarium eſt quod per paſſionem mouetur, neque diminui. Similiter autem & in aliis. Quare alia præter alios motus erit alteratio. nam ſi eſſet eadem, oporteret id quod alteratur, mox & augeri, vel minui, uel quandam aliarum motionum ſequi, ſed non neceſſe eſt. Similiter autem & quod augetur, aut alia aliqua mutatione mouetur, alterari oporteret. ſed ſunt quædam quæ augmentantur, quæ non alterantur, vt quadratum gnomone circumpoſito creuit quidem, alteratum uero nihil factum eſt. ſic & in aliis huiuſmodi. quare alij motus ſunt abinuicem.

Quadrati accretio, Gnomone circompoſito.



Eſt autem ſimpliciter motui quies contrarium: ijs uera quæ per ſingula ſunt, & ſingula, generationi quidem corruptio contrariũ, augmentationi uero diminutio, ſecundum locum mutationi, ſecundum locum quies. maxime autem uidetur oppoſita eſſe ad contrarium locum mutatio, ut ei quæ inferius eſt, ea quæ ſuperius eſt: & ei quæ ſuperius eſt, ea quæ inferius ẽ. Reliquo uero aſſignatorum motuum non facile eſt aſſignare quid forte eſt contrarium. uidetur autẽ nihil eſſe ei contrarium: niſi quis & in hoc ſecundũ qualitatem quietẽ opponat, aut in contrarium qualitatis, mutationem: ſicut & in mutatione ſecundum locum quietem ſecundum locum, aut in contrarium locum mutationem: eſt enim & alteratio mutatio ſecundum qualitatem quapropter opponitur motui ſecundum qualitatem, quies ſecundum qualitatem: aut in contrarium qualitatis mutatio, ut album fieri ad id quod nigrum eſt fieri. alteratur enim in contraria, qualis mutatione facta.

Exacta eorum, quæ in hoc capite continentur, cognitio prorſus phyſica eſt, & abunde, ſi faxit Deus, eã illic trademus: ſat erit in præſenti facilem aliquam adhibere explanationem, quæ Logico pro his cognoſcendis, & in prædicamento collocandis ſufficiat.

Quid motus? & An vniuoce dicatur de eius ſpeciebus,

Aduerte igitur ante capitis interpretationem, quòd res antequã facta ſit, dicitur eſſe in potentia alicuius materiæ, quod nihil aliud eſt, quam dicere, quòd ex aliquo alio poſſit fieri: verbi gratia, Planta antequam ſit, dicitur eſſe in potentia ſeminis, quia

quia ex ſemine fieri poteſt, & phiala antequam ſit, eſt in potentia argenti, ex quo fieri poteſt: vnde quando aliquod agens aliquid facit ex aliquo: verbi gratia, ignis ignem alium ex ligno: & artifex phialam ex auro, dicitur tale agens educere rem ex potentia in actum.

Motus igitur, in communi, & lato ſumpto vocabulo loquendo, eſt ille tranſitus rei ex potentia in actum, vt tranſitus plantæ ex potentia ſeminis in actum plantæ dicitur motus plantæ: dico autem lato vocabulo, & in communi loquendo, quia proprie non dicitur motus, niſi quando talis tranſitus eſt accidentis alicuius: hic tamen communius loquitur Ariſto. de tranſitu tam ſubſtantiæ quàm accidentis, & vtrum quæ lato vocabulo vocat motum.

At cum iſte tranſitus fiat ſecundum formas, & res uarias diuerſorum prædicamentorum, fit vt motus, qui eſt tranſitus formę, non omnino habeat vniuocationem, ac ideo inter poſt prędicamenta, vt diſtinguatur, collocetur: quãuis .n. Ariſt. vocet ſpẽs motus, non propterea intelligit motũ eſſe proprie genus, & vniuocũ, ſed particularia, vocat ſpẽs: & hoc nota admodũ pro horum intelligentia. ſequitur igitur caput.

Species Motus.

2 Motus autem ſpecies ſunt, &c.

Caput in duas partes diuiditur: in priori continentur ſex motus ſpecies: in poſteriori earum proprietates. Species igitur motus ſunt, generatio, corruptio, augmentum, diminutio, alteratio, lato ſeu motus ſecundum locum: harum ſingulas breuiter explicemus. Generatio eſt productio compoſiti ſubſtãtialis, vt productio ignis, plantæ, hominis: corruptio eſt deſtructio huius ſubſtantiæ, vt extinctio ignis, mors hominis. Augmentum eſt acquiſitio maioris quantitatis, pręſertim in viuentibus, vt quando creſcit planta, & animal. Diminutio eſt amiſſio habitæ quantitatis, vt quando decreſcit homo ſenectute, & fructus attrectatione manuum minuitur. Alteratio eſt qualitatis motus, vt productio caloris in aqua: & vniuerſaliter motus ſecundum qualitates, alterationes dicuntur. Latio eſt motus ſecundum locum, vt progreſſus, natatio, volatus.

Hoc ſuppoſito probat Ariſto. differentias inter motus, qui magis conuenire videntur, vt eorum diſtinctio fiat notior. & primo dubitat de alteratione, an ſit diſtinctus motus ab aliis: & probat eſſe motum diſtinctum, quia ſtat eſſe alteratioñ, quando nullus ex aliis motibus eſt, patet quando aliquod calefit, tunc alteratur, & tamen nec augetur, nec minuitur in ſua quantitate, nec mouetur ſecundum locum, nec generatur, nec corrumpitur: ergo alteratio eſt ab omnibus his diſtincta: at de augmento, & diminutione eſt maius dubium, quia res naturales non augentur nec minuuntur, niſi ſimul alterentur à qualitatibus: nõ enim viuens creſcit niſi calore naturali alterante cibum, & conuertente in ſubſtantiam ipſius viuentis, vnde procedit augmentum: propterea egregie Ariſt. oſtendit exemplo Geometrico augmentum fieri ſine alteratione: ex quo patet non eſſe idem: ſi enim idem eſſent, nullibi eſſet vnum, vbi alterum non eſſet.

In quo tu diligenter conſidera pulchrã Ariſtotelis viam inquirendi diſtinctionem duorum, quæ ſimul ſunt: nempe, cum alibi vnum abſque altero inueniatur, quærere: ſi enim ita ſit, ſine dubio illic, vbi ſimul erant, vnum idem non erant: verbi gratia, video ſemper fere colorem ſimul cũ quantitate, poſſem dubitare, an idẽ ſint: tunc aduertam, an alicubi vnum ſine altero inueniatur; & quia quantitatẽ in cęlis & elemẽtis puris, in quibus color non eſt, inuenimus, ideo, vbicunq; illa duo ſint, diſtincta iudicamus. Hoc maxime memoriæ trade: quia quanti hoc momenti ſit, poſtea ſcies. Nota.

De Exemplo Ariſt. Augmentationis Quadrati.

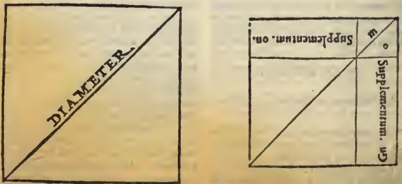
Pro intelligentia igitur exempli Ariſt. de quo tractat Euclid. lib. 2. aduerte, ꝙ quadrangulus eſt figura conſtans ex quatuor lineis rectis, ſiue omnes ſint inter ſe æquales qui dicitur quadratum, ſiue duæ ſolum duabus æqualibus inæquales ſint, & æquales inter ſe, ita vt duo latera æqualia, duobus lateribus æqualibus inęqualia ſint, qui dicitur quadrangulus altera parte longior. Diameter autem dicitur linea recta qua- Nota 1.

dranguli diuidens angulos duos per medium, vt in figura infra ſcripta maniſeſtatur, talis autem quadrãgulus dicitur continere diametrum illum, à quo diuiditur.

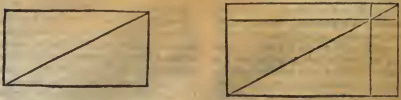
Nota. 2. Aduerte præterea, quòd talis diameter cuiuſque quadranguli poteſt protrahi ex vna parte, vt extra quadrangulum ſit, & talis pars protracta põt circunſcribi quadrangulo alio, hoc pacto: à latere quadranguli prioris protrahatur linea, ita vt ab ea ducatur linea recta vſque in extremum punctum Diametri protracti, & ab altero latere ſimiliter id fiat (loquor autem de lateribus, quæ à Diametro non ſunt interciſa) poſtea à lineis duabus illius anguli prioris quadranguli, à quo diameter eſt protractus, ſingulæ lineæ rectæ trahantur, quouſque aliis iungantur, tunc reſultabunt, & vnus quadrangulus paruus illam partem Diametri circumſcribens, & duo quadranguli altera parte longiores, ad duo latera prioris quadranguli: & iſti duo dicuntur ſupplementa, quadrãgulus vero cum duobus ſupplementis dicitur gnomon.

Hoc ſuppoſito ſcias iſtum gnomonem additum quadrangulo ſic ſe habere, vt ſolum augeat illum, non tamen mutet figuram; ſed ſi erat altera parte longior quadrangulus, addito gnomone, vel detracto reſultabit quadrangulus altera parte longior: ſi erat autem quadratum, etiam manebit cum illo augmento quadratum: vbi vides rem augeri non mutata qualitate; ac inde fit augmentum ſine alteratione. Hęc facili & ſiplici narratione dicta ſint, nam omnia iſta exacte, & demonſtratiue tractare non eſt præſentis loci: figuram conſidera. Nota 3.

Quadrata.



Quadranguli alteri partes longiores.



Eſt autem ſimpliciter motui qui dem quies contrarium,&c.

Hæc eſt altera huius c. pars, qua Ariſto. quomodo iſta inter ſe contrarientur, exponit; ac docet motui in communi quietem opponi: in particulari autem particularia ſortiri contraria: vt generatio contraria eſt corruptioni, augmentum diminutioni: ſecundum locum autem motus habet quietem ſecundum locum contrariam: & motus ſurſum contrarius eſt motui deorſum: ſimiliter alteratio habet in communi contrariam quietem ſecundum qualitatem, non enim aliud aſſignari poteſt: in particulari autem dealbatio contrariam habet denigrationem: & calefactio ſrigefactionem. Hic aduerte quietem non eſſe proprie contrariam, ſed priuationem: eſt enim quies motus priuatio: vocat autē hic contrarium etiam priuatiuum large: ſicut primo Phyſic. etiam priuationem vocat contrarium, dum dicit principia eſſe contraria. hæc de iſtis motibus logico ſint ſatis.

Vnum autem hic eſt maxime aduertendum, ſingulos hos motus poſſe dupliciter ſumi: vno modo vt ſignificent actionem, altero, vt ſignificent paſſionem: verbi gratia, alteratio eſt actio ſecundum quam alterat agens, & alteratio eſt nomen paſſionis ſecundum quam alteratur patiens; ſimiliter generatio, corruptio, latio, & reliqua: propterea diſtinguenda ſunt tanquā æquiuoca: vt enim actionē dicunt ad prædicamētum actionis pertinent: vt aūt paſſionē, ad prædicamentum paſſionis ſpectant.

De Modis Habere. Cap. XV.

HAbere ſecundum plures modos dicitur. Aut enim vt habitum & diſpoſitionem, aut aliam aliquam qualitatem: dicimur enim diſciplinam aliquam, atque virtutem habere. Aut vt quantum, vt quam contingit aliquis habens magnitudinem. dicitur enim tricubitam habet magnitudinem uel quadricubitam. Aut ut ea quæ circa corpus ſunt, ut ueſtimentum, uel tunicā. Aut vt in parte, ut in manu annulum. Aut ut partē, ut manum, uel pedem. Aut ut in uaſe, ut modius grana tritici, aut amphora uinum, uinum.n. habere amphora dicitur, & modius grana tritici: hæc.n. omnia habere dicuntur, vt in vaſe. Aut vt poſſeſſionem: habere.n. domum & agrum dicimur. Dicitur autem & vir vxorē habere, & vxor uirum. ſed qui nunc dictus eſt modus, alieniſſimus eſt eius quod eſt habere: nihil.n. aliud uxorem habere ſignificamus, quam quod cohabitant. Forte tamen & alij quidā eius quod eſt habere, apparebunt modi: ſed qui dici conſueuerunt, pene omnes enumerati ſunt.

TAndem vltimum poſt prædicamentū diſtinguit, quod eſt Habere: eſt enim æquiuocum admodum vocabulum hoc varia prædicamenta, & varias res diuerſorum prædicamentorū amplectens. Dicitur igitur primo mō habere ſecundū habitū, vel diſpoſitionē, vt non ſit aliud habere quàm diſpoſitū vel habituatū eſſe, quo pacto dicimur habere calorē, ſcientiam, odium, frigiditatem, & reliqua: iſta non aliud ſunt q̄ eſſe frigidum, calidū, ſcientem, & reliqua. Secundo, habere, eſt ſecundū quantitatem, vt habere tres vlnas, tres palmos; hoc non eſt aliud q̄ eſſe menſurabile ſecundū tres vlnas, vel palmos. Tertio, ſecundū veſtimētum, vel ornatū, ut habere veſtem, annulū: & hoc non eſt aliud, q̄ eſſe veſtitum, ornatum annulo. Quarto ſecundū partem habere caput, pedē, animam, quod non aliud eſt q̄ eſſe capitatū, animatū. Quinto habere p modū vaſis, ut amphora hēt viniū, hor reū, triticū; in ſumma hr̄e denotat cōcretū aliquod nomē ab his, q̄ habentur: qd aliquando eſt impoſitū, vt hr̄e calorem, calidum eſſe: aliqū nō eſt impoſitū, ut amphora hēt vinum, non.n. à vino eſt concretum ſignificans vinum in amphora, ſed ſupplетur per illud verbum, habere. Sexto habere ſecundum poſſeſſionem, vt habere agrum, domum,

domum, libros, diuitias. Vltimo dicitur vir habere vxorem, & vxor virum: ſed iſtū dicit eſſe improprium, quia vir non dicitur habere vxorem, niſi quia cohabitat, videlicet legitimo in legitimo matrimonio. Sic autem cohabitare, non eſt habere, nec ſic matrimonio eſſe coniunctum, eſt habere. Tandem concludit forſan alios eſſe modos habendi, ſed ex communibus pene omnes ſunt iſti enumerati; reliqui ad hos reduci poſſunt: de quibus vide in quinto libro Metaphy. cap. 23. & hæc circa hoc caput ſufficiant.

DE PRÆDICAMENTIS IN COMMVNI.

QVÆSTIO PRIMA.

De numero prædicamentorum, utrum tantum ſint decem Prædicamenta.

SIngulis iam generibus manifeſtatis locus poſtulat, vt de eorum ſufficientia aliquid dicamus: ac primo de eorum numero, deinde de eorum diſtinctione agemus. De eorum ergo numero, magna fuit inter antiquos digladiatio, nec adhuc inter neotericos de hoc vnanimis eſt conſenſus, quibuſdam multiplicantibus, quibuſdam demētibus ex his quæ aſsignata ſunt.

Antiquorum 1. op. Inter antiquos numerum prædicamentorum coarctantes, primus fuit Plato, qui vt refert Ariſt. 3. Meta c. 3. vnum eſſe omnium genus & prædicamentum exiſtimauit, nempe ipſum ens: quam ſententiam ille repellit Ariſto. & nos ſupra reiecimus, cum ens non ſit vniuocum.

Secunda opi. Poſt hunc fuit Zenocrates, & Andronicus, qui duo prædicamenta conſtituerunt, diuidentes res omnes in per ſe, & in alio: & ſubſtantias vocabant res per ſe, accidentia vero res in alio, vt refert Simplicius: ſed iſta ſententia non eſt vera: quia ſicut ens non eſt genus ad iſta decem, quia non poteſt contrahi vlla differentia quæ non ſit etiam ens: ita accidens non poteſt contrahi differentia, quæ non ſit accidens: vnde proinde non erit genus ad omnia accidentia, ſed æquiuocum, aut analogum: omnis enim differentia debet diſtingui à genere, nam contrahens diſtinguitur à contracto.

Alia fuit ſententia ſtoicorum aſſerentium: Quatuor ſolum eſſe prædicamenta, nempe ſubſtantiam, quale, quomodo ſe habet, quo modo ſe habet ad aliud: ſed iſta ſententia diminuta clariſsime eſt, cum præter iſta quatuor, ſit etiam Quantum, vt docet Simplicius. 3. opi.

Quarta ſnīa fuit Nicoſtrati, qui referente Simplicio, actionem & paſsionē ſub vno conſtituit prædicamento; nempe ſub motu, & ita viſus eſt nonum prædicamenta conſtituere: ſed de hoc poſtea dicemus. 4. opi.

Vltima ſententia fuit Ariſt. Pytago. Architæ, & aliorum, & communis antiquorum poſt hos, decem eſſe prædicamenta, & ita docet Ariſt. 5. Meta. c. 7. & plurimis locis id repetit, & affirmat. 5. opi.

Inter neotericos etiam adhuc lis ſub iudice eſt. Quidam enim ſolum quatuor prædicamenta recipiunt, inter quos eſt Sueſſanus in ſuis ludicris, nempe ſubſtantiam, quantitatem, qualitatem, ad aliquid: reliqua enim, vt ipſe vult, ad iſta reducuntur. Neotericorum. Prima op.

Alij nouem ponunt, nam Vbi ad quātitatem referunt: alij etiam Quando reponunt in quantitate, vt Paul. Vene. refert. 2. opi.

Alij vndecim faciunt: præter iſta n. decem, vnum aliud pro entibus rationis faciunt; ſed quia multa ex his facile dicuntur, & abſque conſideratione, opus erit vt breuiter quid in hoc certi ſit, explicemus. 3. opi.

Oportet ergo aduertere prædicamentorum duplicem eſſe conſiderationem: altera eſt ſecundum quam entia quædam varia, & inter ſe diuerſa ſunt: altera vt cum entia diuerſa ſint, varium obtinent prædicandi modum. Quod quidem aliter dici ſolet: prędicamenta conſiderari ſecundum primas intentiones, vel ſecundum primas vt ſubſtant ſecundis. Hoc autem eſt inter hæc diſcriminis: contemplari enim talia entia vt entia ſolum ſunt, Metaphyſici eſt: at conſiderare talia entia, vt prædicabilia, & prædicata quædam ſunt, Logici eſt. Primum fundam.

Aduerte ſecundo iſta duo, nempe modum eſſendi, & modum prædicandi, ſeu eſſe, & prædicari, ita eſſe coniuncta vt diuerſum ens diuerſum habeat prædicandi modum: & quæ idem ſunt, eundem etiam habeant prædicandi modum, quod dici ſolet, modus prædicandi ſequitur modum eſſen- Secundum fundam. ētum.

eſſendi: verbi gratia, quia quantitas eſt ens diuerſum à qualitate, modus prædicandi quantitatis eſt alterius rationis à modo prædicandi qualitatis: illa enim in quanto, hæc in quali prædicatur. Præterea ſicut in ipſis entibus, vt entia ſunt, datur vnum primum ens, penes quod omnia alia diſtinguuntur, & à quo habent eſſe, vt docet Ariſtoteles 4. Meta. c. 2. ita in ipſis vt prædicata ſunt, dabitur vnum primum ſubiectum, à quo omnia alia diſtinguantur, & de quo varia prædicata prædicentur, hoc autem eſt prima ſubſtantia: ac propterea Ariſto. 12. Meta. c. 1. comparat ſubſtantiam inter reliqua Regi, & Imperatori in exercitu.

Tertium fundamentum. Ex hoc eſt tertio aduertendum, quòd ſi nos volumus numerum prædicamētorum venari, conſtituto primo ente ſcilicet ſubſtantia prima, diuerſos modos entis circa ipſam primos, & ſupremos inquirere debebimus, logice autem modos prædicandi diuerſos, de prima ſubſtantia.

Hos autem pulchre docet S. Th. lib. 5. Metaph. lect. 7. inquiens, quòd multipliciter aliquid de prima ſubſtantia prædicatur: primo tanquam de eius natura, & eſſentia: & ex talibus prædicatis conſtituitur prædicamentum primum, nempe ſubſtantiæ: ſecundo tanquam accidens inhærens ipſi: & hoc vel eſt abſolutum, vel ad aliud: ſi ad aliud, eſt prædicamentum tertium ad aliquid: ſi autem eſt abſolutum accidens, vel competit primæ ſubſtantiæ ratione materiæ, vel ratione formæ ſuæ: ſi competit ratione materiæ, eſt quantitas, ſi ratione formæ, eſt qualitas: eſt enim hoc notandum diſcrimen inter quantitatem & qualitatem: quòd quantitas competit rebus ratione materiæ: quod eſt dicere, ratio propter quam ineſt alicui quantitas, eſt materia, & niſi materia ſit, quantitas non erit, vt patet in angelis, in quibus quantitas non eſt quia materia non eſt: qualitas autem ſequitur formam, quod eſt dicere: ratio propter quam rebus ineſt qualitas, eſt forma: ita vt etiam ſi detur res abſque materia poſſit habere qualitatem, vt patet in angelis, & anima rationali, in quibus ſunt ſcientiæ, & habitus, & non habent materiam. Tertio aliquid prædicatur de prima ſubſtantia ab extrinſeco, quia ei non inhæret: & hoc vel eſt tanquam menſura eius quantitatis, & ſic eſt vbi, ſeu eſſe in loco continenti, & menſurante quantitatem locati: vel eſt tanquam menſura corporis, cum ordine partium ipſius corporis, vt ſedere, ſtare, & hic eſt ſitus: vel eſt tanquam menſura operationis, ſeu durationis rei, & hoc eſt quando: vel tandem non eſt mēſura, & hoc eſt Habitus prædicamentum, ſcilicet eſſe veſtitum: hæc quatuor extrinſece prædicari dicuntur de prima ſubſtantia, quia locus, ſitus, tempus, veſtis, non inſunt ipſis inhæſiue, de quibus prædicantur. Quarto id quod prædicatur poteſt eſſe partim inhærens, partim non inhærens; & hoc eſt duplex: vel inhæret ſecundum principium, & ſic eſt actio, vel ſecundum finem, & ſic eſt paſſio: verbi gratia, ſumo calefactionem, ſecundum quam ignis calefacit, iſta calefactio ineſt igni ſecundum ſuum principium, quia calor, qui in igne eſt, eſt principium eius, non tamen ſecundum finem: nam calor productus, qui eſt finis actionis, eſt in aqua, vel in re calefacta. Vides igitur actionem ſecundum principium inhærere agenti, non ſecundum finem: è contra paſſio inhæret ſecundum finem, non ſecundum principium: propterea dicuntur iſta prædicata partim inhærere, partim non inhærere, ſeu ab intrinſeco, & ab extrinſeco eſſe. Hæc eſt ſufficientia horum decem generum.

Ex his eſt prima concluſio. Tantum eſſe decē prędicamenta eſt probabile, non tñ eſt euidens, & demonſtratū. Hæc cōcluſio quò ad priorem partem nota eſt, ex auctoritate tot doctorū aſſerentium decē prędicamenta: ſimiliter ex diuiſione ſuperius adducta ex S. Thom. quò ad poſteriorem partem etiam nota eſt, cum à multis negetur, nec ab vllo huc vſque demonſtretur. **Prima cōcluſio.**

Secunda concluſio. Entia rationis ad prædicamenta entium realium reducuntur, nec particulare prædicamentum conſtituunt. Circa quam aduerte, non quodcunque ens in prędicamenta diuidi, ſed ens reale finitum: entia enim rationis, quia non habent verum eſſe, niſi in quantum cum entium realium conſideratione ſumuntur, genus proprium non faciunt, ſed ad alia reducuntur tanquā extrinſece quædam proprietates: vnde negationes, priuationes, entia rationis logica, reductiue ſunt in prędicamento eorum, quorum ſunt negationes, priuationes, vel entia rationis logica: **Secūda cōcluſio.**

gica: quemadmodum Ariſtoteles ſub eadē potentia conſtituit viſibile, & non viſibile, odorabile, & non odorabile, & reliqua.

QVÆSTIO II.

De abſtractis & Concretis prædicamentorum, Vtra potius in eis collocentur.

DVo nobis vltimo circa prædicamentorum diſtinctionem examinanda ſuperſunt: alterum an in his prædicamentis abſtracta nomina potius quàm cõcreta ſumenda ſint: alterum quam inter ſe ſortiantur prædicamenta diſtinctionem.

Prima opinio. Circa primum non conuenit inter doctos: nam Auic. lib. 3. ſuæ Meta. c. 3. exiſtimat abſtracta accidentium præcipue eſſe in prædicamentis, cuius ſententiæ fuit Sanct. Thomas opuſculo 42. ca. 19. & alij multi.

Secunda opi. At in oppoſitum eſt ſine dubio ſententia Ariſto. qui abſtracta in vno prædicamento ponit, concreta vero in alio: nam in ad aliquid collocat ſeſſionem, accubitum in abſtracto: eorum autem concreta ſunt in prædicamento ſitus, & illic id nos notauimus cum Simplicio, & Ammonio: præterea, quia in quibuſdam prædicamentis ſi abſtracta ſumas, non erit nouum prædicamentũ, vt vbi, qñ, veſtitum eſſe, quorũ abſtracta ſunt locus, tempus, veſtis, q̃ in aliis prædicamentis ſunt: ac propterea ab Ariſt. conſulto in concreto ponuntur, vt patet.

Primum fund. Sit igitur pro huius declaratione primo aduertendum, tam in ſubſtantiæ nominibus quàm accidentis, eſſe abſtracta, & concreta, vt notum in his eſt, homo, humanitas, animal animalitas, album albedo, calidum calor. Inter concreta autem & abſtracta hoc diſcrimen eſt: nam abſtracta ſignificant ſolam naturam accidentis vel ſubſtantiæ: at concreta ſignificant naturã ſimul cum ſuo modo intrinſeco; nempe concreta ſubſtantiue ſubſtantiam, ut eſt per ſe; concreta accidentium, accidentium naturam, vt eſt in alio: ex quo fit, vt homo humanitas eandem rem, ſeu naturam ſignificent: differunt autem quòd humanitas quandam naturam ſolam, homo naturam cum modo ſubſtantiuæ, ſcilicet, vt eſt per ſe ſignificat: ſic album, & albedo.

At diſcrimen eſt notandum inter ſubſtantiæ & accidentis concreta: nam concreta accidentium cum ſignificent rem cum modo, qui modus eſt eſſe in alio, inde talia concreta aliqua ex parte ſignificant aliquid præter ipſum accidens, ſcilicet ſubiectum, ac ideo dicuntur connotatiua: ſed concreta ſubſtantiæ cum ſignificent rem cum modo, qui modus non eſt ad aliud extrinſecum, ſed eſſe per ſe, ideo talia dicuntur abſoluta, & prorſus nihil præter ſubſtantiam ſignificare, vel connotare.

Sit ſecundo aduertendum, prædicamenta ſe habere in duplici differentia: quædam enim continent rerum naturam præcipue; ſimul etiam naturæ modum, qualia ſunt ſubſtantia, quantitas, qualitas, ad aliquid, & partim actio & paſſio: in his enim accidentium diuerſæ naturæ continentur, modi etiam, qui talem naturam intrinſece conſequuntur, ſcilicet eſſe per ſe, ſeu eſſe in alio; alia vero prædicamenta præcipue modos accidentium, non ipſas naturas continent, qualia ſunt reliqua quatuor, vbi, quando, & cętera: vbi enim non locus, ſed eſſe in loco: quando non tempus, ſed eſſe in tempore: veſtitum eſſe, non veſtis eſt. Secundũ fund.

Dices fortaſſe tu. Quare hi modi quatuor faciunt nouum prædicamentum à ſuis formis: non autem alij modi: verbi gratia, quare eſſe calidum non eſt alterius prædicamenti quàm calor, & eſſe in loco, tempore, eſſe veſtitum, nouum faciunt prædicamentum, præter illud, in quo ſunt, locus, tempus, veſtis, ſeu habitus, & ſitus? Dubium. Dico ad hoc, & eſt valde notandum: quòd illi modi aliorum ſunt modi accidentis vt accidens eſt: nam modus accidentis, vt accidens eſt, eſt eſſe in ſubiecto, & tales ſunt modi horum, nempe quantitatis, qualitatis, & aliorum: propterea concreta non faciunt aliud prædicamentum ab abſtractis, quia illa dicunt modos eiuſdem rationis & naturæ cum abſtractis. At iſti modi horum quatuor non ſunt modi accidentis, vt accidens eſt, cum non ſint per modum inhærentiæ eſſe enim in loco, non eſt inhærere, nec eſſe in tempore, nec eſſe veſtitum, nec ſedere: propterea Ariſto. ſuperius explicans quid eſt eſſe in ſubiecto ſicut accidens, hos modos reijcit, vt illic decla-

declarauimus,ac ideo nouum alterum prædicamentum faciunt, quàm ſuæ formæ, & quàm abſtracta. & hoc nota admodum.

Prima cõcluſio. His ſuppoſitis, eſt prima concluſio. Sine vllo dubio quatuor prædicamenta enumerata in conceto conſtituuntur. Hæc concluſio propter rationes ſupra in principio poſitas, patet, & ex natura horum prædicamentorum in ſecundo fundamento expoſita, quam neſcio an ita multi penetrauerint.

Secunda conclu. Secunda concluſio. Multo probabilius eſt prædicamenta in concreto ſumenda eſſe. Probatur primo. Omnia prædicamenta accidentium diſtinguuntur & conſtituũtur penes nouos modos eſſendi, & prædicandi de prima ſubſtantia:ſed hi modi nõ niſi per concreta explicantur: ergo concreta præcipue in prædicamento ſunt. Maior patet etiam ex ipſis oppoſitum ſentiẽtibus: præterea ex Ariſto.4. Metaphy.cap.2. qui ſumit prædicamenta accidentium per habitudines ad ſubſtantiam: & in prædicamento ſubſtantiæ omnia comparat cum ſecundis ſubſtantiis reſpectu primarum. Secundo probatur. Concreta magis ſignificant accidentia quàm abſtracta, & ſimiliter magis ſignificant id quod in prædicamento eſt: ergo illa ſunt conſtituenda. Probo antecedens ex 7. Metaphy. cap.1. vbi dicit Ariſto. albedinem & ſeſſionem eſſe non ens, album & ſedere eſſe ens: perinde eſt, ac ſi dicat, concreta magis ſignificare naturam accidentis, quæ eſt eſſe in alio. Tertiò probatur, ille modus accidentis eſt in eodem prædicamẽto, ſ albedo vt eſt in ſubiecto, calor vt eſt in ſubiecto: ſed tales modi ſignificantur per concreta, ergo iſta ſunt in prædicamento. Patet conſequentia,quia in ſubſtantia ideo ſunt concreta, quia ſignificant modum intrinſecũ ſubſtantiæ: ſed etiam accidentibus ſuus eſt modus intrinſecus,ergo eorum concreta etiam in his quinque prædicamentis præcipue ad prædicamentum pertinent.

Tertia cõcluſio. Tertia concluſio. Abſtracta aliqua ab ipſo Ariſto. in prædicamento ponuntur: vt patet in quantitate, qualitate, ad aliquid ne ſi concreta ponat,aliqui decipiantur, exiſtimantes ſubiecta concretorum in prædicamento illo eſſe, vel aliquos alios reſpectus, qui in ſubiectis ſunt: qui enim dicit calidum, videtur dicere ſubiectum: qui dicit agens, videtur dicere relationem agentis: propterea ne ſubiectum caloris in qualitate conſtituamus,& actionem in relatione, propterea in abſtracto ſumit: ſed re vera abſtracta, vt in ſubiectis ſunt,id eſt cum tali modo, in prædicamento ponuntur, qui modi in concreto ſignificantur.

QVÆSTIO III.

De diſtinctione prædicamentorum, An diſtinguantur realiter inter ſe.

Primum fundamẽtum. ALterum examinandum eſt, An omnia iſta decem genera diſtinguantur realiter: hoc autem ea cauſa diſputo,vt ſaltem ipſos explicem terminos, qui profecto aſſidue à neotericis tractantur, & minus declarantur. Oportet ergo intelligere, quid per diſtinctionem realem intelligamus. Diſtinctio quidem duplex eſt, altera realis, altera rationis: diſtinctio realis non eſt aliud, quàm multarum rerum pluralitas: res autem dicitur quodcũque ens exiſtens citra operationem intellectus, vt calor extra intellectus operationem ſubiecto inhæret: propterea calor dicitur res. Erit igitur diſtinctio realis, pluralitas rerum,id eſt entium diuerſis exiſtentiis exiſtentibus, ſicut albedo & dulcedo lactis realiter diſtinguuntur, quia diuerſas habent extra intellectum exiſtentias.

Secũdum fundamẽtum. Huius diſtinctionis, triplex eſt gradus. Primo quædam diſtinguũtur realiter,quia ſunt diuerſa ſuppoſita exiſtentia, vt Petrus, & Paulus,homo,& leo,realiter diſtingui dicuntur. Secundus gradus eſt, quo diſtinguũtur ea,quæ diuerſis ſuppoſitis ſeu ſubiectis inſunt, vt albedo niuis, & albedo cygni. Tertio diſtinguuntur realiter ea, quæ cum in eodem ſubiecto inſint: in eo tamẽ variã habent exiſtentiam, vt albedo & frigiditas in eadem niue realiter diſtinguũtur.

Diſtinctio autem rationis eſt,quæ inuenitur inter entia rationis, & quæ non ſunt in rebus extra intellectum: cuius eſt triplex gradus. Primus eſt, quando vtrunque extremum eſt ens rationis, vt Adam & Antichriſtus diſtinguũtur ratione, quia neuter eſt in rebus, niſi per operationem intellectus. Alter gradus eſt quando vnum quidem extremum eſt ens reale, alterum

terum tamen per intellectum: quæ diſtinctio eſt ſæpe inter contradictoria, ſcilicet homo, non homo, leo, non leo: ſimiliter inter me & Antichriſtum eſt huius gradus diſtinctionis, quia ille non eſt niſi per intellectum, ego autem realiter ſum. Tertius gradus diſtinctionis huius eſt, qui eſt inter extrema, quæ tamen vnum ſunt in rebus, & vnam habent exiſtentiam, tamen hoc vnum æquiualet multis, & iſta multa ſic vnum ſunt, quòd ex natura ſua eſſe poſſunt multa: verbi gratia, in homine anima vegetatiua, ſenſitiua, rationalis, eædem res ſunt; tamen iſta anima facit, quòd tres animæ per ſe faciunt: & iſta tria ſic vna anima in homine ſunt, quòd ex natura ſua poſſunt eſſe diſtincta in diuerſis rebus: nã in plantis eſt vegetatiua ſine aliis, in brutis ſenſitiua ſine rationali: iſta igitur dicũtur tria & diſtincta, ratione, & intellectu aliter cognoſcente vnum, aliter alterum: ſed talis diſtinctio non eſt vlla ex illis dictis, quia hic iſta omnia extra intellectum ſunt, quamuis vna res exiſtant: hæc diſtinctio peculiari nomine dicitur diſtinctio rationis ratiocinatæ, aliæ duæ diſtinctiones rationis ratiocinatis dicuntur.

Prima cõclusio. His ſuppoſitis breuiter, quia locus iſte alienus eſt ab hac diſputatione, ſit prima concluſio. A ſubſtantia omnia nouem prædicamenta realiter diſtinguuntur in communi: dico autem in communi, non quòd omnia & ſingula diſtinguantur, ſed quòd in omnibus prædicamentis ſunt accidentia realiter à ſubſtantia diſtincta, quod alii dicunt pro generibus ſingulorum.

Secunda cõclusio. Secunda concluſio. Inter ſe non omnia realiter diſtinguuntur: ſimilitudo enim quæ ad aliquid eſt, vt multi volunt, non diſtinguitur à qualitate realiter, nec figura à quantitate, nec quando à tempore, nec vbi à loco: ſcire autem quę diſtiguantur, quæ non diſtinguantur, prætermittatur modo.

Tertia cõclusio. Tertia concluſio. Quæ realiter non diſtinguuntur, ratione, tertio mõ diſtinguũtur. Hoc enim notiſſimum eſt: aliter enim non eſſet diſtinctum prædicamentum, niſi eſſet ens reale, & aliquo modo ab altero diuerſum, & diſtinctum. Et hæc ſufficiãt pro prædicamentorum explanatione. Sit laus Deo optimo, maximo, qui nos ad finem perduxit: ipſe faciat, vt hæc omnia ſtudia, in ſui nominis gloriam, & magnam legentium vtilitatem cedant. Amen.

Finis Prædicamentorum.

GILBERTI

GILBERTI PORRETANI, PERIPATETICI

SEX PRINCIPIORVM LIBER.

De Forma. *Cap. I.*

FORMA eſt compoſitioni contingens, ſimplici & inuariabili eſſentia conſiſtens. Compoſitio etenim non eſt: quoniam à natura compoſitionis ſeiungitur. Compoſitio enim alteri vnaquæque adueniens, maiorem ſe coniunctam efficit quodam modo. In forma autem hoc commune non eſt: nam in eo quòd corpus album eſt, non dicitur maius aut minus ſeipſo non albo: nec ſi non album intelligatur, deſtructio compoſitionis, vel minoratio aliqua facta eſt, ſed alteratio ſolum. Quoniam autem fortaſſe in aliis idem contingit proferri, additum conuenienter exiſtimo, inuariabili eſſentia conſiſtens: in anima enim alteratio contrarietatis inuenitur, vt triſtitiæ,& gaudii. Sed quoniam (vt aiunt quidam) ſimplicitati, nulli vero variationi ſubiecta eſt, vt ea quæ eſt anima mundi, diſſocians hanc ab omnibus, addidi, compoſitioni contingens, Erit itaque terminus formæ dicta definitio: neque enim ſuperflua, neque diminuta, ſi quis ſubtiliter inueſtigauerit, reperietur. Habet autem dubitationem ex præcedentibus, vtrum aliqua forma variabilis ſit: hoc autem videtur in pluribus, nam eadem oratio ſuſceptiua veri & falſi eſt: & albedo claritatis & obſcuritatis, & oratio eius quod eſt in re, & non eſt. Sed non eſt ita, nam nihil differt albedinem claram dicere, quàm ſuſcipiens clarum dicere: non eſt autem oratio eadem ſuſceptiua contrariorum, nec oratio eius quæ in re eſt & non eſt: ſed orationes notæ ſunt earum quæ ſunt in anima paſſionum: de his autem dictum eſt alibi. Subſtantiale vero eſt, quod confert eſſe ex quadam compoſitione compoſitioni, vt in pluribus, quod impoſſibile eſt deeſſe ei: vt ratio & ſenſus: ſiue horum ſimilia, vt continuum & diſcretum. Hoc vero erit vt materia, & illud vt forma: vt corpus, quod eſt hominis materia, anima vero forma. erit itaque ſubſtantiale, vt corpus, homo, & ratio. hæc autem in his quæ de Categoriis dicta ſunt, expedita ſunt.

Videtur autem forma, quædam à natura eſſe, quædam vero ab actu. ratio enim à natura eſt, color vero, & paſſio quædam in actu conſi-

conſiſtunt. In quibuſdam autem dubitatio eſt, vtrum à natura, an ab actu incipiant eſſe, vt in figura inciſionis: nam nihil additionis fit, ſed ſeparatio quædam partium. Dico autem figuram eſſe à natura: aſſentiri vero ab actu: ſed quæ coniunctionis eſt, ab actu eſt, vt domus. manifeſtum autem de his. Sed in his quæ in pluribus ſunt. palam non eſt: nam ea quæ in pluribus ſunt, in actione eſſe impoſſibile eſt. à natura autem non videtur fieri, quoniam ea, quæ à natura ſunt, à creatura præexiſtente ſumunt principium: palàm vero eſt creaturam non eſſe: nihil enim rationis omnino, quare hæ creaturæ ſint, poterit explicari. Natura igitur in his occulte operatur. nam ſicut ex plurium partium coniunctione cōſtitutio quædam, primorum excedens quantitatem, efficitur: ſic ex ſingularium diſcretione vnū quoddam intelligitur, eorum excedens prædicationem. Quapropter communitas omnis naturalis eſt, quia à ſingularitate procedit, quæ creationi adæquatur. Subtiliter autem etiam ſpeculantes, ſicut naturam in actionibus operari latenter inuenimus, ſic creaturarum creatorem in natura, ex actu, qui numero naturam ſtabiliuit. Sed hæc hactenus, alterius enim conſiderationis ſunt. Formarum vero alia quidem eſt in ſubiecto, & de ſubiecto dicitur. vt ſcientia in ſubiecto quidem eſt, vt in anima: & de ſubiecto quidem dicitur, vt de Grammatica. Quædam autem in ſubiecto eſt, de ſubiecto autem nullo dicitur, vt albedo Socratis. Quędam vero neque in ſubiecto eſt, neque de ſubiecto dicitur, vt humanitas Socratis & Platonis: ſimiliter autem & his, quæcunque formarum ſunt indiuiduæ. Quędam vero dicuntur de ſubiecto, & in ſubiecto nullo ſunt, vt rationale, mortale. Eorum vero quæ in ſubiecto ſunt, & quæ de ſubiecto non ſunt dicibilia. alia quidem ſenſibilia ſunt, alia inſenſibilia. Senſibile vero eſt, quod ſenſu comprehenditur: vt albedo, color, ſonus, ſapor, percuſſio, dulcedo. Inſenſibilia, quæ ratione comprehenduntur: vt doctrina, diſciplina: ſimpliciter autem nihil eorum quæ de ſubiecto dicuntur, ſenſibilia ſunt. Manifeſtum eſt autem ex his, quæ propoſita ſunt, ſita alicubi, vt nigredo in occulo: quædam vero difficile eſt aſſignare, vt ſcientia, paternitas, filiatio: niſi forte in componentium & generantium complexione. ſingulorum autem quę dicta, incomplexionis eius quæ in voce eſt notatio eſt: hoc vero ſubſiſtens erit vel contingens. Eorum vero quæ contingunt exiſtenti, ſingulum aut extrinſecus aduenit, aut intra ſubſtantiam conſideratur ſimpliciter: vt linea, ſuperficies, corpus. Ea vero quæ extrinſecus contingunt, aut actus, aut pati, aut diſpoſitio, aut eſſe alicubi, aut in mora, aut habere, neceſſario erunt. Sed de his, quę ſubſiſtunt, & quę non ſolum in quo exiſtunt, exigunt, in eo, qui de Categoriis libro inſcribitur.

ſcribitur, diſputatum eſt: de reliquis vero continuo agamus.

De Actione. Cap. II.

ACtio vero eſt, ſecundum quã in id quod ſubijcitur, agere dicimur: vt ſecans quis in eo quod ſecet, ſecans dicitur. Eſt autem alia quidem animæ, alia vero corporis. Differunt autem, quoniam ea quæ corporis eſt, mouens eſt neceſſario illud in quo eſt: idem enim quod corpus agens eſt, & mobile eſt: actio autem animæ non id mouet in quo eſt, ſed coniunctum: anima autem dum agit, immobilis eſt, mouet enim corpus anima autem permanet immutabilis. quoniam anima nec ſecundum locum mouetur, nec ſecundum quẽquam aliorum motuum, niſi ſecundum alterationem, non in ſuſcipiendo crementum, neque decrementum mouetur, neque diminuendo, neque ad oppoſitum locum tranſeundo. locus enim corpus eſt: anima vero non eſt corpus. Impoſſibile eſt autem non corpus corpore moueri, quia nullam loci ſuſcipit mutationem: ſolum vero corpus, eo quòd de loco ad locum tranſit, mouetur. Hoc autem in quibuſdam dubitabile apparebit: ſpeculo enim permanente immobili, imaginis motus fieri videtur ad oppoſiti mutationes: impoſſibile ergo erit ſoluere, conceſſo quòd ibi forma exiſtat vere. Si uero non eſt incredibilis error: in uulgo putabitur, licèt ſit conuenientius. Scire autem oportet, quòd omne quod in motu eſt, in actione eſt: moueri enim actio eſt. ſi quid enim mouetur, agit neceſſario. omnis ergo actio in motu eſt, omniſque motus in actione firmabitur. Proprium igitur actionis eſt in motu eſſe ſicut proprium motus in actione. Et in his quidem actionibus, in quibus eſt generatio aliqua, palàm eſt: de his uero quę corrumpuntur, fortaſſe obijcitur. nam qui deſtruit, in motu eſt: nihil autem facere uidetur, nam nihil efficitur, ſed quod factum eſt, deſtruitur. Dico autem actionem, non quid, ſed in quid agat exigere. Non eſt autem motus actio, ſed quale, quieſcere enim quale eſt: quare & motus quidem quale erit. Simpliciter autem quęcunque contrariorum oppoſitionẽ ſuſcipiunt, eiuſdem ſuſcipiunt generis pręd icationem. Naturalis uero actionis proprietas eſt paſſionem ex ſe in id quod ſubijcitur, inferre. omnis enim actio paſſionis eſt effectiua: & omne paſſionem inferens, actio eſt. Contingit autem actionem actione effici. actio enim eius quo per ſe mouetur, eius actionis, quæ per aliud mouetur, generatiua eſt. actio enim ab animali illata, ab ea quæ eſt animalis, principium ſumit. Nihil autem intereſt ſiue agere, ſiue pati, animalis eius quod ab animali agere eſt, principium dicatur. Et ſic actus quidem eſt primordiale principium, pati uero permixtum. quã-

obrem

obrem actionis, paſſioniſq; actus eſt generatiuus. Facere vero eſt id qđ quale eſt, ex ſe gignit. Qualitas, quæ calor eſt, eam efficit quæ calefacere eſt, actionem. Quantitatum vero particularium poſitio effectrix eſt, & qualitatum. aſperitas enim & ſimilia qualia ſunt: linea vero, & ſuperficies, & ſoliditas quãtitates ſunt: vniuerſa enim è ſitu ſubſtantiam & generationem habent. Quantitas autem quantitatis: vt longitudinis linea, latitudinis planum, altitudinis ſolidum corpus. Qualitatis vero qualitas: vt calor caliditatis. Situs autem agere & pati: in diſpoſitionis namque compoſitione quædam generatio ſimplicium fit, qua in motiua actione conſiſtere neceſſe eſt. Quando vero tempus. Vbi vero locus. Habere autem corpus: ea enim quæ circa corpus ſunt, habere dicuntur. Eorum vero quæ in ſubiecto non ſunt, indiuiduorum, corruptio quidem eſt in primis: generatio autem in his quæ mox poſt primorum conſtitutionem conſiſtunt. Eorum vero, quæ de ipſis prædicata ſunt, ea à quibus omnino generaliter nulla eſt prædicatio, vt omnes quidem homines eius hominis, qui communis eſt, & vniuerſalis. Recipit autem facere & pati contrarietatem, & magis & minus. ſecare enim ad plantare contrarium eſt: & vtere ad humidum facere: & calefieri magis & minus dicitur, & infrigidari, ſiccari, & humidum fieri, triſtari, & gaudere magis & minus dicitur.

De Paſſione. *Cap. III.*

PAſſio eſt effectus illatioq; actionis, ſecundum quam hæc quidem patiuntur magis, illa vero minime. ſecundum quod quædam animantiora ſunt aliis: vt animantius quidem brutum eſt arbore, animantius vero irrationali rationale. Omnia vero, quæ de generatione dicta ſunt, eadem dici poſſunt de ea, quæ in rebus eſt, paſſione: quadam autem prolatione non recta, ſed mutatione. Eſt autem pati eorum quæ multipliciter dicuntur. animæ enim actionum vnaquæque paſſio dicitur, quas quidem ſub actione locauimus: vt amor, odium triſtitia, & gaudere: quæ omnia qualitates paſſibiles, actiones animæ appellamus. Dicitur quoque paſſio, quod in naturam agit: vt morbus, febris, ægritudines, & reliqua quæ qualia dicta ſunt. Paſſio vero, vt dictum eſt, prima eſt generatio actionis. Non eſt autem in agente paſſio, ſed in eo in quod agitur, & operantis actum ſuſcipit. percutiens enim pati non dicitur, ſed materia actum ſuſcipiens. Ea vero, quæ nunc reliquuntur, in eo qui eſt de Generatione libro, tractantur. Et de paſſione hæc ſufficiant.

De Quando. *Cap. IIII.*

QVando vero eſt, quod ex adiacentia temporis relinquitur. Tempus vero quando non eſt, vtriuſque

vtriuſque autem ratio coniuncta eſt, vt tempus quidem præteritum quando non eſt: effectus autem eius, & affectio, ſecundum quam dicitur aliquid fuiſſe, quando eſt. Inſtans autem quando non eſt, ſed ſecundum quod aliquid æquale vel inæquale eſt: eius autem affectio, ſecundum quam aliquid dicitur inſtanti eſſe, quando eſt. Futurum ſimiliter tempus quando non eſt, ſed id quod futurum eſt: quoniam contingere neceſſe eſt, ſecundum quod aliquid dicitur futurum eſſe cras, vel in aliquo tempore. Eſt igitur quando, aliud ex eo quod abiit, aliud ex eo quod inſtat. aliud vero ex eo quod neceſſe eſt contingere. Dictum eſt enim in Categoriis præteritum & futurum eſſe quantitates, & quod magis eſt continuans ad præſens. de præterito quidem dictum eſt hoc, non quòd in ſubſtantia permaneat, ſed quoniam in exceſſu ſuo nondum præteriit, de futuro autem. quoniam neceſſe ſe contingere, quod tantum eſt, ac ſi inſtaret. nulla enim differentia eſt in eo quod permanet, & quod futurum eſt, & quod nunc abiit. Quamobrem & de futuris agitur, & ſecundum ea aliquid dicitur, & nuncupationem exiſtentium ſortiuntur: vt Sol orietur cras, cras erit nauale bellũ, heri obiit Socrates: & aliquid dicitur ſecundum tempus id quod futurum eſt, de eo qui naſcetur futurum, aut neceſſario de eo quod eſt in Callias diſputabit cras, vel non diſputabit cras: diſputabit enim, futuram actionem ſignificat: nihil autem inde eſt, quod in ſubſtantia adhuc ſit. Differt enim quando, ab eo quod eſt vbi: quoniam in quocunque tempus eſt, vel fuit, vel erit. in eo quidem quando, eſt vel fuit vel erit, quod ſecundum idem tempus dicitur. quã do enim quod exiſtenti eſt cum ipſo inſtanti eſt, & ſimul in eodem ſunt: quando vero ex eo quod abiit, & quod futurum eſt, nunquam ſimul erunt. vbi vero & locus à quo eſt, vel ſit, nunquam ſimul in eodem: vbi autem in circumſcriptione eſt: locus autem in complectente. Diſtat autem quando, quod ex præterito eſt, ab eo quod ex futuro procedit: quoniam quando quod ex futuro, præterito poſterius eſt: quod uero ex præterito, eſt prius futuro. Quando autem vnum & idem, primum quidem ex futuro eſt, ſecundum x præſenti, poſterius vero ex præterito: quemadmodum tempus: primum quidem nunc eſt futurum, poſtea vero præſens, deinde præteritum. Sicut autem & tempus, aliud quidem compoſitũ eſt, aliud vero ſimplex. Eſt autem compoſitum, quod in compoſita actione conſiſtit, ſimplex vero quod cum ſimplici procedit. Et ita quando, aliud ſimplex, aliud compoſitum. ſimplex quidem, vt in momento, & nunc eſſe: compoſitum autem vt in hora, die, hebdomada, & ſimilibus. Amplius, quemadmodum temporis partes ſine mora ſuccedent, ſimiliter & partes quando:

quando

quando quippe præteritum & futurum ad præſens copulatiue reducuntur. Diſtat autem & tempus ab eo quod quando: quoniam ſecundum tempus aliquid eſt menſurabile: vt motus annuus quis, & motus multus dicitur, eo quòd multo tempore permanet. At vero ſecundum quando nihil menſuratur, ſed aliquando dicitur eſſe, & ſecundum idem temporale, & variabile pronunciatur. Ineſt autem quando non ſuſcipere magis & minus: non enim dies vel diurnus magis & minus die vel diurno dicitur, nec vnumquodque diurnius alio: ſic & de aliis. quare omni quando ineſt non dici ſecundum magis & minus. Amplius, quando nihil eſt contrarium: etenim quando ex præſenti eſt vnum, & idem quando de futuro & præterito: impoſſibile eſt autem duas de eodem prædicari indiuiduo contrarietates. Amplius autem, contraria nunquam in eodem erunt inſimul. quando autem, quod ſecundum præteritum & futurum, inſimul erit in eodem: idem namque quod eſt fuiſſe, verum eſt eſſe & permanſurum. contrariorum vero ratio eſt, numquam in eodem ſimul conſiſtere, neque de indiuiduo eodem dici, & in eodem tempore. Quare contrarietas in eo, quod quando eſt, non ennunciabitur. Eſt autem quando in omni eo, quod incipit eſſe, vt corpus quidem vniuerſum aliquando eſt & in tempore: ſuſcipit enim temporum alterationes, alteratur enim corpus in æſtu, uere, hyeme, & autumno. Similiter autem & animalia acutius quædam in hyeme, quædam in æſtate, quædam in uere ſpeculantur ſecundum inſtrumenti cóplexionem. Anima enim coniuncta corpori imitatur complexiones ipſius, ut qui aride uel gelide compaginationis, dementiores ſeipſis in autumno fiunt ſæpe: quibus uero ſanguis principatur, in uere. Similiter autem & in aliis ſecundum ſimilitudinem complexionis animalium & temporum. Erit igitur in tempore, quicquid temporis ſuſcipiens uariationes alteratur ſecundum tempus. Huiuſmodi uero ſunt quæ dicta ſunt: de paucis autem, aut de nullis aliis conuenientius erit proferre.

De Vbi. *Cap. V.*

VBi uero eſt circumſcriptio corporis, à circumſcriptione loci prouueniens. Locus autem in eo, quod capit, eſt, & circumſcribit. Eſt ergo in loco, quicquid à loco circumſcribitur & complectitur. Non eſt autem in eodem locus & ubi locus autem in eo quod capit: ubi uero in eo quod circumſcribitur & complectitur. Videtur autem non omnia adeſſe: anima enim nuſquam eſt. nullum enim locum occupat, neque implet: animatum namque aliud capere poteſt. Numquam autem contingere palam eſt occupatū quidem aliquo locum capere aliud & complecti poſſe occupante permanente, granum

enim

enim modio adueniens retineri nō poſſe: aere quo implebatur, quieſcente aere.n.expulſo granum vtiq; recipitur. Nequaquam igitur duo in codē loco eſſe ſimul poſſunt, nec idem vnum in diuerſis. Quamobrē nec anima quidem localis erit, cum locum nullatenus occupet. Similiter autem & quæcunque à corporis ratione diſſentiunt, loci carent circunſcriptione. Mouet autem quis quæſtionem fortaſſe, idem in diuerſis & pluribus concludens: etenim vox in auribus diuerſorum eſt vox autem & ſi aer non ſit, eſſe non poterit ſine aere: & in auribus diuerſorum eſt. Quare dicitur & corpus idem eſſe in diuerſis locis: vox.n. omnino vna & eadem in diuerſis quidem aeris partibus eſſe non poteſt. Concedentibus itaq; nobis vnam & eandem vocem omnino in auribus diuerſorum ſentiri, vtique & confiteri oportet omnino vnam particulam aeris ad aures diuerſorum peruenire: ſimpliciter autem vnum & in pluribus totum impoſſibile eſt inueniri. Quamobrem etiam concedere cogimur, vel diuerſum quidem in aurib⁹ diuerſorum ſentiri, vel vnum & idem omnino in pluribus locis. Relinquitur igitur diuerſum ſenſum eſſe imaginabiliter ſe generantium, & ſimiliter. quare & vox quædam non animalis eſt: ea enim, quę imaginabiliter fit, ſimiliter animalis non eſt, quoniam ab aiali non profertur. Adhuc autem dicimus omnem vocem animalis eſſe. Quis enim vocem ab initio audiuit, in ſilentio quidem ſimpliciter, niſi animaliū? quare vox quidem aialis dicitur, quæcunque quidem ab ipſo proferente fit, vnius ergo vox ad aures diuerſorum dirigitur: vna autem & eadem non contingens eſt. Vbi autem, aliud quidem ſimplex, aliud vero compoſitum. Simplex quidem, quod à ſimplici loco procedit: compoſitum autem, quod ex compoſito. Locus autem ſimplex eſt origo, & conſtitutio eius quod eſt continuorum. Locus autem, vt dictum eſt quidem, compoſitus habet particulas copulatas ad eundem terminum, ad quem particulæ corporis copulantur: corporis vero partes iuxta punctum. loci ergo particulæ ſolidorum particulas claudunt: etenim loca ſimplicia corporis minimi occupatiua ſunt. Quare nec locus ſine corpore, nec ſoliditas ſine loco erit. Contentio autem de ſphæræ extremitate oritur: nihil enim extra ipſam eſt. In ea autem locus eſſe non poterit, vt dictum eſt à Superioribus, quod ab eo quidem loco ambitur. Confitentibus ergo nobis ſphæram localem eſſe, confiteri utique neceſſe eſt, aliud quidem præter eam, in quo extremitatis locus exiſtat: nihil autem præter ipſam eſt: quare extremitas quidem in loco non eſt. de huiuſmodi autem inſolitum & occultum eſt pronunciare, & contra ſenſibilia. Caret autem vbi intenſione & remiſſione: non enim dicitur alterum altero magis in loco eſſe vel minus, licèt etiam maiorem vel minorem locum poſſideat. non autem ſecundum vbi, vel ſecundum quantitatem aliquam eſt magis

magis & minus, ſed ſecundum id quod quale eſt. Ineſt autem vbi nihil eſſe contrarium: eo quòd nec loco quidem ineſt contrarietas: locus enim loco non eſt contrarius. Quod autem nec alijs manifeſtum eſt: ſurſum enim & deorſum eſſe contraria pluribus uidentur. multum enim diſtare videtur id quod ſurſum eſt ad id quod deorſum eſt, quemadmodum ſurſum & deorſum. quare contrarietas videtur ubi circa ſurſum eſſe & deorſum, quẽadmodum circa locorum quantitates. Contingit autem contraria in eodem eſſe: ſurſum enim & deorſum eſſe, in eodem ſunt. idem enim ſurſum & deorſum eſt ad diuerſa quidem ſumptum: nam turris altitudo ſurſum eſt ad nos, ſphæræ autem extremitati comparata inferior eſt. Amplius contrarium ſibimet quidam idem fore cõtingit. ſi.n. ſurſum eſſe & inferius eſſe contraria ſunt, cum idem ſurſum & deorſum ſit, colligitur idem ſibimet contrarium fieri. Non ergo contrarietas ulla in eo quod in loco eſt.

De poſitione. Cap. VI.

Poſitio eſt quædam partium ſitus, & generationis ordinatio, ſecundum quam dicuntur ſtantia uel ſedẽtia, uel aſpera, uel lenia, uel quolibet aliter diſpoſita. ſedere autem & iacere poſitiones non ſunt, ſed denominatiuè ab his dicta ſunt. Solet autem quæſtio induci de curuo & recto, aſpero & leni, quadrangulo & triangulo, bicubito & tricubito, magno & paruo, breui & longo, & ſimilibus: quamdam.n. poſitionem partium ſignificare uidentur. Aſperum enim dicitur, cuius partium una alteri ſuperemineт. Leue vero dicitur, cuius particulæ æqualiter porrectę ſunt. ſimiliter autem & de alijs. Non ſunt autem poſitiones ea quę dicta ſunt omnia, ſed qualia circa ſitum exiſtentia. ex eo namq; quòd partes ſi ſunt diſpoſitæ, ex eo talia ſenſibus iudicantur: non autem ex eo quòd talia, ſcilicet & aſpera & lenia, vel bicubita, uel tricubita ſunt. ſimiliter autem & de alijs huiuſmodi, quæ partium habent poſitionem. Erit igitur unumquodque prædictorũ non poſitio, ſed quale, quod circa poſitionem naſcitur. Suſcipere autem videtur ſitus conttarietates. nam ſedere, ad id quod ſtare, contrarium eſſe uidetur. contraria enim ſunt, quæ in eodem indiuiduo, eodemque tempore impoſſibile eſt reperiri: uiciſſim tamen poſſibilia ineſſe ſedens autem illico ſtare poteſt, & ſtans ſedere. quocumque autem ſedente, impoſſibile eſt eundem ſtare. Ponentibus autem nobis hæc contraria eſſe, inconuenientia recipere cogimur, hoc, ꝙ unum ſit contrarium plurium. ſecundum enim dictorũ conſequentiam non magis ſedere ad id quod eſt ſtare contrarium eſt, quàm ad accumbere. Similiter autem & quemadmodum ſedere & ſtare nunquam in eodem ſimul reperiuntur, ita & accumbere & ſedere & ſtare. ſecundum igitur huiuſmodi diſpoſitiones ſitui nulla contrarietas inerit. Fortaſſis autem nec inſolitum quidem putabitur unum plurium eſſe

eſſe contrarium : pallor etenim ad album & nigrum contrarium eſſe uidebitur. nam ſub eodem genere cum ſint, numquam ſimul inueniuntur, & uiciſſim tranſmutantur. relinquitur ergo unum pluribus eſſe aduerſum. Non eſt autem pallidum ad nigrum uel album contrarium: etenim cum utroque in eodem eſt. pallidum enim & colores reliqui ex albo & nigro conficiuntur: neceſſarium ergo in quocumq; pallidum eſt, in omni eo eſſe album & nigrum: ſimiliter autem & de ceteris quidem coloribus. Amplius autem contrariorum quidem ratio eſt circa idem natura exiſtere. ſedere enim & iacere, non circa idem natura ſunt ſeiuncta: eſt enim ſedere proprie circa rationalia: iacere uero & accumbere circa diuerſa. huius autem ſignum eſt equi & hominis ſimilitudo, quibus ſine dubio accubitus eſſe probatur. Proprium autem poſitionis, neque magis, neq; minus dici. Sedere autem non magis poſitio eſt quàm accumbere, neq; minus, neque ſedens alterum altero magis & minus dicitur, neque accumbens; neque uniuerſaliter ſecundum aliam poſitionem. Magis autem proprium uidetur eſſe poſitionis, ſubſtantiæ proxime aſſiſtere, omnibus quidem alijs formis ſuppoſitis. Poſitio autem nihil aliud eſt quàm naturalis ipſius ſubſtantię ordinatio, qualis uel à prĩcipio quidem innata eſt, ut ea quæ aſperis & lenibus, æqualibus & inæqualibus ineſt: uel à naturali quidem motu conſueto, ut ſeſſio, & accubitus, & ſimilia. Quicquid igitur proxime ſubſtantiæ eſt aſſiſtens, id neceſſario poſitio eſt: & omnis quidem poſitionis huius ratio ſuſcipit prædicationem.

De Habitu. Cap. VII.

Habitus eſt corporum, & eorum quæ circa corpus ſunt, adiacentia: ſecundum quam hoc quidem habere, illa uero dicuntur haberi. Hæc autem non ſecundum totum dicuntur, ſed ſecundum particularem diuiſionem: ut armatum eſſe, calceatum eſſe. His autem neq; ſimplicia nomina impoſita ſunt, quibus ea appellantur, ſed ſunt eis poſita, armatio, calceatio: horum autem ſecundum proportionem & reliquis. Suſcipit autem habitus magis & minus: armatior enim eſt eques pedite. dicitur & calceatior, qui calceamentis & caligis utitur, quàm qui ſolis calceamentis uel caligis utitur. In quibuſdam autem non uidetur quòd cum magis & minus prædicentur: ut ueſtitum eſſe, & ſimilia. Habitui quoque nihil eſt contrarium: etenim armatio calceationi non eſt contraria: idem etenim armatus & calceatus. quòd autem alijs contrarium non eſt, palàm eſt. ſimiliter autem his & reliqua. Proprium quidem habitus eſt in pluribus exiſtere, ut in corpore, & in his quæ circa corpus ſunt exiſtentia: adiacet enim corpori, & his quæ circa corpus ſunt. hoc autem, ut dictum eſt, fit ſecundum eam quæ eſt in partibus diuiſionem. In paucis autẽ alijs principijs huiuſmodi inuenies: in quantitate enim ſolum,

& in his quæ ad aliquid ſunt, ſimilia reperies. ad aliquid autem, vt figuraliter dicatur, & ſimilitudo & diſſimilitudo, quæ inſunt pluribus ſimilibus & diſſimilibus. Quantitas autem vt numerus qui in numerabilibus ineſt, vtique ſemper creſcens ſecundum vnitatum multifariam aſcenſionem: ſimpliciter autem nihil inuenies tot diſtribui partibus, vt numerum. non autem omnis quantitas, aut relatio talium eſt. Habitus autem omnis in pluribus neceſſario exiſtit, ut in corpore, & in his quæ circa corpus ſunt. Omne igitur quod in corpore & circa corpus eſt exiſtens, habitus nomen ſortitur. Quare magis proprium quidem habitus erit in corpore, & cira corpus exiſtentibus, ſecundum eam quæ partium eſt diuiſionem, ut in pluribus exiſtere. Dicitur autem habere multis modis. habere enim dicitur alterationem, ut albedinem, & nigredinem: quantitatem, ut longitudinem. nihil enim aliud eſt dicere albedinem aut longitudinem habere, quàm album aut longum eſſe. Dicitur etiā uas aliquid habere, ut modius triticum: quod nihil aliud eſt habere, quam continere. Habere quoque in membro dicimur, ut in digito annulum: quod tantundem eſt dicere, quantum eſt digitum in annulo eſſe. Dicitur uir uxorem habere, & recipere uxor uirum: hic autem inſolitus eſt habendi modus, quo uir habetur uel haberi dicatur. hoc autem habere nihil aliud eſt q̄ cohabitare. Quare modi habendi qui dici conſueuerunt, quinario numero terminantur. Fortaſſis quidem eſſent alij modi habendi præter hos qui dicti ſūt: ſed ſi qui ſunt, diligens inquiſitor inueniat. Et quidem de principijs hæc dicta ſufficiant: reliqua uero in eo quod de Analyticis eſt, quærātur uolumine.

De eo, q̄d eſt plus, minus ſue ſuſcipere. Cap. VIII.

Dicitur autem magis & minus ſuſcipere tripliciter. Aiunt .n. quidam ſecundum crementum uel diminutionem eorum, quæ ſuſcipiunt ſubiectorum. aliter autem & alij ipſa quidem quæ ſuſcipiuntur, in ſuſcipiente diminui & creſcere annunciant. Alii autem ſm utrū que amborum diminutionē & augmētationem. A primis itaq; inchoātes, quæ eorum rata ſit ac firma ſnīa manifeſtabo. Siquis uero primam & ſecundam deſtruxerit, utique & tertiam deſtruit, quæ ex utraq, conficitur coniunctione. Non ergo ſecundū ſuſcipientium ipſorum crementum uel decrementum, cum magis uel minus aliqua dn̄r. Nulla .n. ratio obuiaret dicenti hominem & animal & ſubſtantiam, & cetera conſimilia cum magis & minus dici, concedentibus nobis ſecundum ſubiecti intenſionem & remiſſionem quælibet cum magis & minus dici. Amplius autem equ⁹ quidem & augmenti, & diminutionis motum frequenter ſuſtinet. dicitur .n. equus minor, uel maior lapide quodam, qui nunquam intenſionem & remiſſionem paſſus eſt. mons etiam alio monte maior dicitur, cū neuter creſcat uel decreſcat. Amplius

autem margarita albior quidem equo dicitur, cui pedem album contingit habere. hoc aũt non eſt, quia equus quidem in eſſentia à margarita ſuperatur. Colligere igitur oportet vel margaritam quidem albiorem equo pronunciari, ſm magnitudinem ſubiecti vel paruitatẽ: vel non verum albiorem equo margaritã eſſe: vel nihil oĩno magis vel minus dici ſm ſubiectorum magnitudinem vel paruitatem, neque ſm cremẽtum vel diminutionem. Hoc autem palam eſt, ꝙ ſm magnitudinem ſubiecti margarita albior equo non dicitur, tamen margaritam albiorem equo eſſe non falſum eſt. Relinquitur ergo nihil ſm magnitudinem ſubiecti amplius vel min⁹ dici: ſimiliter autem neq; ſm paruitatem. Amplius autem neq; ſm ea quæ inficiunt. Si.n.ſm magnitudinem albedinis vel alicuius ceterorum dicitur aliquid albius aliquo, vel ſm paruitatem minus album, vel quomodolibet aliter: vtiq; & maius albus equus, vel homo, vel quodlibet aliud albi⁹ margarita dicetur. etenim maior albedinis quantitas equo accidit quam margaritæ Amplius autem magis & minus alterum altero dicitur, non ſm ſubiecti, neque accidentis crementum. Quoniam autẽ non ſm ſubiecti crementum uel magnitudinem aliud paruius alio dicatur, manifeſtum eſt: neq; ergo ſm ipſius accidentis ampliorẽ quantitatẽ. etenim quantitas ultra ſubiectum protendi non poteſt, quoniam terminus quãtitatis eſt corpus. paruitas aũt quantitati ſupponitur: quare ultra paruum quidem ſubiectum paruitas ipſa non porrigitur. quanto igitur ſubiectum paruius efficitur, tanto paruius quantitas minoratur. Patet itaque nihil ſecundum magis & minus prædicari, neque ſecundum ſubiectum ſolum augmentum uel diminutionem, neque ſecundum accidentis: quare neque ſecundum utrumque. Oportet igitur ab alia eam inuenire, quæ cum magis & minus dicantur. Huiuſmodi uero ſunt ea quæ ſunt ĩ uoce eorum quę adueniunt, & non ſecundum ſubiecti uel mobilis cremẽtum uel diminutionem, ſed quoniam eorum quę ſunt in uoce, impoſitioni propinquiora ſunt, ſiue ab eadem remotiora ſunt. de his etenim cum magis dicuntur quæ proximiora ſunt ei quæ in ipſa uoce eſt impoſitioni, cum minus autem de his quę remotiora conſiſtunt. Vt album dicitur illud, in quo pura albedo eſt. quanto igitur ad uocis impoſitionem accedens puriori inficitur albedine, tanto & candidior aſſignabitur. & paruum quidem dicitur, quod alijs comparatum ſtaturæ diminutione & quantitate uincitur, quicquid igitur eſt, quod in quantitatis menſura ſuperatur, id continuo paruius pronunciatur, ſimiliter autẽ de alijs. Dubitabit autem aliquis, quare hęc quidem cum magis & minus dicantur, ſubſtãtiæ uero minime. Hoc aũt contingit, quoniam ſubſtantiarum impoſitio quidem in termino eſt, vltra quem tranſgredi impoſſibile eſt. Additur autem & de accidentibus quibuſdam, quæ ſine magis & minus dicuntur: ut quadrãgulus, & trian-

triangulus, & ſimilia. non.n.triangulus magis unus altero dicitur. Contingit autem, quoniam in ſubſtantiarum quidem deſignatione accipitur. etenim quadrãgulus quantitas nuncupatur, & corpus quadrangulatum. uel eadem, quæ in ſuperioribus eſt ratio, hic netat, quoniam huiuſmodi impoſitio in termino facta eſt, ultra quem tranſgredi non licet, quemadmodum in ſuperlatiuis. etenim albiſſimus uel nigerrimus & huiuſmodi ſine ampli⁹ ſunt, & minus eo, ꝙ huiuſmodi impoſitio in termino eſt, ultra quem porrigi impoſſibile eſt, & citra permanere. poſſibile.n. ſi contingit, nullum ſequitur impoſſibile. quapropter ſi omnes puncti componantur, nullam faciunt magnitudinem quoniam punctus puncto additus nihil auget. Eſt autem generatio ſimplex, & corruptio non congregatione nec ſegregatione atomorũ, ſed quando tranſmutatur ex aere ſpecificato in hoc totum. In ſubiecto.n.duo ſunt, quorum hæc quidem eſt forma ſm rationem: hæc autem ſecundum materiam. quando igitur in his duobus eſt tranſmutatio, generatio & corruptio erit ſimpliciter ſecundum ueritatem. Dicitur autem ſimpliciter generari in his magis hoc aliquid & forma; quàm terra. muſicus homo corruptus eſt, homo immuſicus generatus eſt, homo manet idem: ſiquidem in his paſſio non eſſet ſecundum ſe muſica & immuſica, his quidem generatio eſſet, his autem corruptio. Ideo hominis quidem hæ paſſiones, hominis autem muſici & immuſici generatio quędam & corruptio. nunc autem eſt hominis hæc paſſio manentis muſica & immuſica: ideoq; alteratio talis eſt. Eſt autem materia maxime quidem ſubiectum generationis & corruptionis proprie ſuſceptibile. Sed quare diſcens non dicitur generari ſimpliciter, ſed quod generari diſciplinatum, hęc determinata ſunt in Prædicamentis. hæc autem hoc aliquid ſignificant & ſubſtantiam, hæc autem quale, hæc autem quantum. Quæcunque igitur non ſubſtantiã ſignificant, non dicuntur ſimpliciter, ſed ſecundum aliquid generari. Eſt autem cui ineſt ſecundum naturam moueri, ut ignis.

Libri Sex Principiorum Finis.

PERIHERMENIAS ARISTOTELIS LIBRI PRIMI EXPOSITIO.

Per Doct. Franciſcum Toletum ſocietatis IESV.

De fine ſeu ſcopo huius libri, inſcriptione, connexione cum alijs, modo procedendi, & eius diuiſione.

ANTE explanationẽ libri de interpretatiõe Ariſt. quinq; præmittere oportebit. Primo, quod inſtitutũ, quis finis & ſcop⁹ huius libri ſit. Secũdo, q̃ inſcriptio libri, & quæ inſcriptionis cauſa. Tertio, quam connexionem & ordinem cũ reliquis partibus Logicæ habeat. Quarto, quis procedendi modus: ſcilicet, quæ libri diuiſio, quæue eius partes.

1. Finis ſeu ſcop⁹ huius libri. Circa primum aduerte, ſcopum & inſtitutum huius libri eſſe ſumendum à ſcopo, & inſtituto totius Logicæ; Logicæ autem inſtitutum hoc eſt; ſyllogiſmi, vel demonſtrationis, q̃ perfectiſſima argumẽtatio eſt, cognitionem exactam tradere. Cum tamẽ demonſtratio, & ſyllogiſmus materiam, & formam habeant, materia autẽ ſint ſimplices propoſitiones, q̃ ex ſimplicibus dictionibus, ſeu conceptibus componuntur; fuit neceſſarium, ſyllogiſmi cognitionem traditurum, de ſimplicibus vocibus, & de complexis, ac propoſitionibus prius diſſerere. Cũ vero de ſimplicibus, rerũ ſignificatiuis vocibus in libro prædicamentorũ tractatum ſit; in hoc ſequẽti libro noſtro, de complexis, quibus verum vel falſum exprimitur, diſputatur. Et hic eſt huius libelli ſcopus proximus. Huius inſcriptio

2. Inſcriptio. eſt græce περὶ ἑρμηνείας ἑρμηνεύω i. de inter-

1. opi. pretatione. eſt.n. idem quod interpretor, nec illa eſt vna dictio, vt aliqui dicunt. ſed eſt genitiuus cum præpoſitione. Sed quid interpretatio ſignificet declarare oportet. Boet. in prima editione inquit, interpretatio eſt vox ſignificatiua per ſe aliquid ſignificans. Vbi duo docet interpretationem habere; eſſe vocem ſignificatiuam. nã voces non ſignificatiuæ non dñr interpretationes; alterum eſſe ſignificatiuã per ſe; nã coniunctiones & prępoſitiones, & ſincathegoremata nõ ſunt interpretatiões, q̃uis ſignificatiuę voces ſint, q a p ſe nõ ſignificãt.

At vero quia iſta definitio non videbať exacta, nam voces brutorum, cum ſignificatiuæ ſint paſsionum ipſorum, interpretationes dicerentur, quod non ita eſt, propterea in ſecunda editione ſua aliam particulam addidit, nempe q́ ſit vox articulata. i. ſyllabis, & pronunciatione diſtincta: ita, vt poſsit charactere deſignari, quales nõ ſunt huiuſmodi voces brutorum.

At quia adhuc iſtud non ſatis erat, nam ſunt voces brutorũ articulatę, quales Pſitacorum, Picarum, Coruorum, & aliorum; tãdẽ addidit, quòd ſit vox explicans cõceptus īternos, quales nõ ſũt illę voces Pſitacorũ.

Vnde licèt ex omnibus eius dictis integram colligere deſcriptionem. Interpretatio eſt vox ſignificatiua p̱ ſe articulata interiores paſsiones manifeſtans.

Ex quo aſſerit vnum hoc diſcrimen eſſe inter voces, vt in libro prædicamentorum conſiderantur, & vt hic ſumuntur; illic. n. vt rerum ſignificatiuæ ſunt veniunt in cõſiderationem, hic autem vt interiorum paſſionum manifeſtatiuæ, ac propterea titulus eſt de interpretatione.

Quòd ſi obijcias non rectam inſcriptionem eſſe, quando quidem aliæ multæ orationes ſunt interpretationes, nempe opta-

tiua, & imperatiua, & reliquæ, de quibus hic non agitur, ſed ſolum de Enunciatiua. Ad hoc reſpondet Boet. non eſſe inconueniens inſcriptionem eſſe vniuerſalē, quamuis non tractetur niſi de particulari, ſubdit exemplum, ſi quis vellet de homine differere, recte inſcriberet. De animali. 1

2.opi. Aliter reſpondet Alex. iſtam eſſe mancā inſcriptionem, oportet enim addere de interpretatione logica ſeu philoſophica, quæ ſola enunciatio eſt.

3.opi. Ammon. dicit hic interpretationem ſumi pro enunciatione, quia illa eſt præcipua interpretatio, qua verum vel falſum exprimimus. idem S. Thu. dicit. ex quibus conſtat, ſubiectum ſecundum hos doctores huius libri eſſe enunciationem ſimplicem, quæ hic interpretatio dicitur; ſimplices enim dictiones nō interpretatio, ſed partes interpretationis ſunt.

1.Fund. Hæc doctrina eſt bona & communiter recepta; at in hac parte tria exiſtimo eſſe dicenda. Primo, non ſolum voces vt conceptuum ſignificatiuæ ſunt hic conſiderati, ſed etiam vt rerum manifeſtatiuæ ſunt. nā Ariſt. propoſitionem explicās, quòd ſit vniuerſalis, particularisq; ſemper in ordine ad res explicat.

Eſt autem diſcrimen inter ea quæ in prędicamentis. & hic conſiderantur, vt notat Alber. tract. hoc 1. cap. 2. in prædicamentis enim res præcipue conſiderantur, quæ vocibus ſignificantur, & illa eſt rerum cōſideratio, & eorum quæ rebus inſunt, vel accidunt vt quòd ſint genera vel ſpecies, at hic primo de vocibus, vt rerum ſignificatiuæ ſunt, agitur, & de his, quæ vocibus primo inſunt, vt eſſe nomen, verbum, propoſitionem, & reliqua huiuſmodi.

2. Fund. & rāſ. ad qōnem de inſcriptione. Dico 2. cum Albert. loco allegato, & eſt maxime memoriæ mandandum. Propoſitio tripliciter poteſt conſiderari. Primo reſpectu rerum, vt rerum complexionem ſolum ſignificat, & ſic eius partes ſunt nomen, & verbum, ſimiliter habet ſecundum hoc varia accidentia, eſſe nempe, vniuerſalem, particularem, affirmatiuam, negatiuam, veram, falſam, ſimplicem, compoſitā, & alia. Altera ratione conſideratur, vt eſt ordinabilis in ſyllogiſmo, vel argumentatione, & ſic accidit ei conuerſio, ꝙ ſit maior, aut minor, aut concluſio. Tertio conſideratur, vt non ſolum eſt in argumentatione ordinabilis, ſed eſt probatiua alterius, & ſic eſt neceſſaria, probabilis, contingens, &c.

Cum igitur tripliciter conſideretur enūciatio, hic primo ſolum modo conſideratur, nempe reſpectu rerum, quarum complexionem vere, vel falſo ſignificat. Secundo vero modo ad libros Priorum pertinet. Tertio modo ad reliquos libros. Vt autē hoc eſſet manifeſtum, propterea inſcribitur de interpretatione. vt intelligamus hic enunciationem conſiderari, vt rerum eſt ſignificatiua, reſpectu quarum interpretatio dicitur.

Propterea multo melius Interpretationem, quam Propoſitionē dixeris eſſe obiectum. non enim hic de ea vt eſt argumentationis pars, diſſeritur, ſed vt eſt rerum ſignificatiua; quod ineſt ei primo.

Dico tertio, quamuis poſſimus dicere hic interpretationem eſſe inſcriptionem particularem: tamen poſſumus etiam ſuſtinere vniuerſaliter ſumi pro quacunq; etiam oratione, licèt intentio non ſit niſi de ſola enunciatiua tractare: ſufficit enim quòd oratio in communi definiatur & diuidatur vt fit in cap. 4. huius ad hoc quod ſimpliciter inſcribatur de interpretatione. 3.Fund.

Dubitatur, an Enunciatio ſimplex tantum ſit huius obiectum, an enunciatio in communi, vt comprehendit tam ſimplicem, quam cōiunctam. Ammo. & S. Th. & fere reliqui affirmant ſimplicem enunciationem hic eſſe obiectum, non autem, tractari de coniuncta. Cuius duplex eſt ratio. Altera eſt S. Th. quia coniuncta cōſtat ex ſimplicibus: propterea ad eas refertur. 1. Dub. 4. opi.

Altera ratio eſt, quæ etiam eſt Ammō. Pro qua aduertere oportet, iſtos antiquos doctores non vocare hypotheticam propoſitionem, niſi conditionalem, quia hæc nō habet veritatem abſolutam, ſed ex ſuppoſitione: vt qui dicit, ſi homo currit, mouetur, abſolute non dicit quod currat nec qđ moueatur, ſed ex ſuppoſitione dicit ſi homo currit tunc verum erit, quod mouetur dicitur hypothetica quod ex ſuppoſitione aliquid efferat.

Hoc ſuppoſito eſt ratio horum doctorū, hic agitur de enunciatione: cuius futurus eſt vſus in demonſtrationibus, & alijs ſyllogiſmis, ſed hæ propoſitiones cum non habeant veritatem abſolutam, non ſunt aptę ad

ad quicquam probandum niſi quatenus fundantur in ſimplicibus, vt patet: ſi homo currit mouetur, nihil probat, niſi adiũgas ſimplicem, homo currit, ergo mouetur, propterea non meminit niſi Simpliciũ.

Hæ rationes ſalua pace, mihi non placent: nam cum coniunctæ ſint enunciationes, & verum, vel falſum ſignificent, & ſint aliæ præter conditionales: profecto alicuius partis logicæ iſtæ erunt, cum autem non alterius, erit huius præſentis.

Propterea probabilis mihi videtur hic quamlibet enunciationem conſiderari. cũ Ariſt. omnem definiat in cap. & diuidat in ſimplicem & coniunctam, quòd ſi Ariſtot. pauca tradidit de his, eo eſt, quia hic conſiderantur non vt ſyllogiſmum ingrediuntur, ſub qua ratione habent multa peculiaria, ſed ſub ea ratione hic ſumuntur, vt verum, vel falſum complexe dicant, quomodo fere eadem cum ſimplicibus cõia hñt.

2. dub. 1. opi. Dubitatur virum vna vox ſit dicenda interpretatio, an potius tota enunciatio, 2. opi. Boet. & Alber exiſtimant ſingulas voces per ſe eſſe interpretationes. at S. Tho. id non recipit: potius dicendas eſſe partes interpretationis cenſet: & mihi hoc placet. Cuius ratio hæc mihi ſe offert, quia hic ſimplices voces non per ſe conſiderantur, ſed vt partes enunciationis ſunt. cum autẽ partes obiecti non habeant idem nomen cum toto obiecto, non enim partes Animalis, recte vocabis, Animalia, quod eſt obiectum in ſcientia de Animali: ita nec partes enunciationis dicentur interpretatio, ſicut ipſa enunciatio, quæ vt interpretatio eſt, eſt obiectum in præſenti libro.

Tertiũ cõnexio huius libri cũ cæteris. Sequitur circa tertium de connexione huius cum reliquis partibus Logicæ Pro quo aduerte Logicam eſſe regulam operationum intellectus quarum ad veritatem, vel falſitatem. Et quia voces reſpondent conceptibus, & operationibus intellectus inde etiam logica regulat ſermonem quantum ad veritatem, ſed ſecundario & mediate: opus erit ergo intellectus operationes cognoſcere, nam quo ordine ipſę procedunt, eodem etiam partes Logicæ.

Triplex igitur operatio intellectus. Prima res ſingulas per ſe, & ſeorſum intelligere, quæ dicitur ſimplicium apprehẽſio, cui operationi reſpondet locutio ſimplicũ vocum per ſe. Altera eſt compoſitio, vel diuiſio. i. quando res vnam alteri copulãdo intelligimus, ſiue affirmando, ſiue negando: cui etiam reſpondet ſermo, qui per ſolas propoſitiones fit: tertia eſt ratiocinatio, qñ ex vno cognito alterum cognoſcimus: cui reſpondet diſcurſus vocalis.

Iuxta has operationes tres, eſt triplex Logicę pars. Prima circa ſimplicia, & hæc eſt liber Prædicamentorum. ſecunda circa compoſita, & hæc eſt iſte liber. tertia circa diſcurſus, & ſunt reliquæ Logicæ partes.

Hinc patet hunc librũ eſſe immediate poſt prædicamenta, & inde apparet vtilitas eius, vt enim ſine compoſitione non diſcurrimus, ita nec ſine libro hoc conſtabit doctrina ſequentium.

Circa 4. quis ſit modus procedendi. Dico eſſe facilem, nempe definitiuum, exemplarem, inductiuum. tandem de diuiſione dico pręcipue hic agi de quadruplici propoſitione, & ipſius proprietate primo de ſimplici finita, deinde de ſimplici, de extremo infinito, rurſus de propoſitione de tertio adiacẽte, & vltimo de propoſitiõe cum aliquo ex illis quatuor modis. Quartum Quis modus procedendi, & diuiſio libri 1.

ARI-

ARISTOTELIS
STAGIRITÆ,
PERIPATETICORVM
Principis, de interpretatione Liber primus.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

SEVERINO BOETHO INTERPRETE.

SVMMA LIBRI.

De Notis. De Orationis principijs. De ipſa Oratione, Enunciatione, ac ipſius ſpeciebus. De enunciationum oppoſitionibus, ac circa ipſarum veritatem, & falſitatem regulis, in quocunq; tempore.

De Notis: Et vt intellectu, ita etiam in voce verum & falſum reperiri.

CAPVT PRIMVM.

1 SECTIO PRIMA ſecundũ Græcos.

PRIMVM oportet ponere quid ſit nomẽ, & quid verbum: poſtea quid eſt negatio, & affirmatio, & enũciatio, & oratio.

2 Sunt ergo ea quæ ſunt in voce, earum quæ ſunt in anima paſſionũ notæ: & ea quæ ſcribuntur, eorum quæ ſunt in voce. Et quemadmodum nec literę omnibus eędem, ſic nec eædem voces.

In 3. de Anima tex 19.

3 Quarum tamen hęc primum notæ ſunt, eædem omnibus paſſiones animæ ſunt: & quarum hæ ſimilitudines, res etiam eædem. De his vero dictum eſt in ijs, qui ſunt de Anima: alterius.n. hæc ſunt negotij. Eſt autem quemadmodum in anima, aliquando quidem intellectus ſine vero vel falſo, aliquãdo autem cui iam neceſſe eſt horum alterum ineſſe: ſic ẽt in voce, circa compoſitionem.n. & diuiſionem eſt verum & falſum. Nomina igitur ipſa & verba conſimilia ſunt ei, qui ſine compoſitiõe & diuiſione eſt, intellectui: vt homo vel album, quando nõ aliquid additur, neque.n. falſum, neq; verum adhuc eſt. Signum autem huius eſt, hircoceruus.n. aliquid ſignificat: ſed nondum verum aliquid vel falſum, niſi eſſe vel nõ eſſe addatur, vel ſimpliciter, vel ſecundum tempus.

Circa cõpoſitionẽ & diuiſionẽ eſt verũ & falſum.

PRimũ oportet conſtituere; quid ſit nomen. Hoc caput diuiditur in duas partes. In prima Philoſophus q̃ procemij loco eſt, proponit ea, de quibus tractaturus eſt. In ſecunda, quæ ad tractatum pertinet, de vocum ſignificatione diſſeritur.

Proponit igitur eſſe neceſſarium ante omnia conſtituere, ideſt definire, quid ſit nomen, quid verbum, quid negatio, affirmatio, & oratio. Dicit aũt (Primũ) ideſt ante doctrinã ſyllogiſmi, & demonſtrationis, qui finis totius Logicæ ſunt. Dicit (oportet) quaſi neceſſariũ ſit ita vt abſq; horum cognitione non poſſit demonſtrationis haberi cognitio. Dicit (Conſtituere ſeu ponere)

ponere) ideſt definire, quia definitio poſitio dici ſolet. Poſt proponit ea, quæ tractāda ſunt: inter quæ vnum eſt obiectū, nēpe Enunciatio: Alterum enunciationis genus, ſ. Oratio; aliud enunciationis ſpecies, Affirmatio, & Negatio; aliud partes eſſentiales enūciationis, ſ. Nomen, & Verbum.

Dubium Hic primo dubitabis, cū ſciā non definiat ſuum obiectum; cur quærit quid ſit enunciatio? Dico ſcientiā definire quidem ſuum obiectum, non tñ probare definitionē de ſuo obiecto v. g. ſcientia de aīa definit quid ſit anima, non tamen ad eam ſciētiam pertinet probare talem definitionem de anima: ita ſimiliter hic definitur enunciatio, ſed definitio non probatur.

Dub. ſecūdum. Dubitatur 2. quare non dixit oportere definire, quid ſit propoſitio, ſeu enūciatio, ſeu vlis, particularis vera, falſa. Dico: ea q̄ ſunt in ſcientia duplici modo cognoſcuntur. Quædam definitione quale eſt ſubiectum, & ipſius partes: Quædam diſcurſu, & probatione, quales ſunt proprietates: ac ppea Ariſt. non dixit, quid ſit vlis vera, falſa, quia iſta demonſtranda potius, q̄ definienda ſunt: ac propterea ēt dixit, oportet primum definire, quid nomen, verbum, & reliqua, quaſi paſſiones cognoſci nequeat, & probari, niſi præſuppoſita definitione ſubiecti, & ipſius partium.

Dubium tertium. Dubitatur 3. de ordine iſto, quo tractāda enumerat, vltimo.n. loco orationē, quę genus eſt, ponit, cū tñ generis priuſquā ſpecierum cognitio ſit tradēda, vt docet Ariſt. 1. de partibus. cap. 1. Præterea negationem affirmationi præpoſuit, cū conſtet affirmationem priorē eſſe. Ad hoc accedit Ariſto. poſt in progreſſu ordinē ꝓpoſitū obſeruaſſe: nā prius de oratione, ſecundo de affirmatione, vltimo de negatione diſſeruit.

1. Solutio Reſpondet S. Tho huius cām eſſe quia inceperat proponere partes, dū poſuit nomen, & verbū: poſtea, vt eandem rōnem partium continuaret, poſuit affirmationē & negationem, quæ ſunt ſpecies enunciationis, & enunciationem poſtea, quæ eſt ſpecies orationis: partes autem ſpecies dicuntur, non ſicut nomen & verbum, quæ ſunt partes eſſentiales, ſpecies autem ſunt partes potentiales generis. ſed iſta ratio non mihi admodum placet. quia ſi illa cauſa ſufficiebat vt ſpecies generi anteponeret, quare non fecit, vt eundem poſtea ordinē in tractatu obſeruaret?

2. Solutio Propterea dico cum Boetio in 2. Editione id eſſe factum, ne ſi primo loco orationem conſtitueret, arbitraremur ipſum hic de qualibet oratione diſſerturū, quod ita non eſt, propterea ſpecies antepoſuit, vt genus non alia ratione conſiderari hic intelligeremus, quam vt has ſpecies cōtinet, quarum hic eſt præcipua conſideratio.

Dubium Ad illud de affirmatione & negatione 1. Solutio reſpondet S. Tho. admittendo affirmationem eſſe priorem: tamen, inquit, negationem magis includere rationem partium, à quibus incipit Ariſt. Nam negatio dicit diuiſionem & ſeparationem prædicati à ſubiecto, diuiſio autem partes importat.

2. Solutio Aliter reſpōdet Sirianus, vt refert Boet. inquit duplicem eſſe negationem. Vnā q̄ conſurgit ex defectu aliquo particulari, ſicut non currere eum, qui currebat: & talis poſterior eſt affirmatione. Alteram ex defectu cōi, ſicut ex non eſſe, & hæc prior eſt, prius.n. fuit non eſſe, quàm eſſe. Sed iſta opinio eſt extra Ariſt. vt bene dicit Alber. qui mundum ſemper eſſe, & fuiſſe poſuit.

3. Solutio Boet. dicit negationem eſſe quidem poſteriorem affirmatione ſi vna ad alterā referatur; at ſi ad ſuum genus comparentur, vna altera prior non eſt, cum ſint ſpecies independentes reſpectu generis, & ita non eſt mirum, ſi negationem præpoſuerit, cum ſit ſpecies, ſicut affirmatio, & hæc eſt bona & apta reſponſio.

4. Solutio Quamuis poſſimus etiam cum Alber. tract. hoc 1. cap. 3. dicere, nempe hic conſideraſſe Ariſt. has ſpecies, vt oppoſitionem habent, & quia oppoſitio incipit à negatione, ad quam omnia oppoſita, vt ſupra diximus, reducuntur, propterea eam præpoſuit; an tamen iſtæ ſpecies ſint, poſtea examinabimus:

Sunt ergo ea, quę ſunt in uoce, &c. 2

Ariſtoteles de verbis, nominibus, & orationibus tractaturus, q̄ ſignificatiua ſunt, de eorū ſignificatione, & diuerſitate ſignificādi ante oīa diſputat, vt docet Boet. Et q̄dē ī hoc textu quatuor aſſertiōes cōtinēt.

1. Fund. Pro quarum declaratione fundamentū vnum aduertendū eſt. Homo tripliciter ſe circa res habet. Primo ipſas non ſolum ſenſu, ſed etiam intellectu percipit formās

earum

eatum ſimilitudines, quæ dicuntur paſſiones & conceptus ; at quia iſti conceptus occultiſſimi ſunt, vtitur vocibus, velut quibuſdam ſignis ad tales conceptus explicandos; Cum autem voces hę non ſint permanentes, nec totæ ſimul nec omnibus præſentes eſſe poſſint ; vtitur homo alio ſigno, nempe ſcriptura, vt docet Aug. tomo 3. li. 2. de doct. Chriſt. cap. 4. ſunt igitur quatuor: res cognitæ, ipſi conceptus , & cognitiones quæ dicuntur paſſiones , & voces & ſcripturæ .

Hoc ſuppoſito eſt prima Ariſtot. Aſſertio . (Ea quæ ſunt in voce ſunt ſigna & notæ paſſionum , quæ ſunt in anima , & ea quæ ſcribuutur eorum, quæ ſunt in voce;) ideſt voces explicant conceptus internos animæ , & ſcripturæ ipſas voces explicant. Vocat paſſiones conceptus intellectus, non quod intellectus patiatur, quando intelligit, paſſione aliqua deſtructiua, ſed quia intellectus intelligit recipiendo ſpecies à rebus, s. intelligere pati , & intellectio paſſio dicitur 3. de anima cap. 4. Dicit autem paſſiones quæ ſunt in anima , quia vt inferius dicemus , voces ſignificant res, vt ab anima intelliguntur , atque indicant ipſos conceptus . Et ideo excluduntur voces brutorum, quę haſce paſſiones non explicant , & etiam voces humanæ , quibus naturaliter affectus explicam⁹ . Loquimur enim hic de voce explicante conceptus intellectus .

Ex quo comperitur deceptio Andronici quem citat philoſophus 1. Animæ. Tex. 3. & reprehendit de hoc ; exiſtimantis hunc non eſſe librum Ariſt. quia non vocat Ariſtoteles conceptus , paſſiones in libro de anima; ſed iam hoc ex ipſo Ariſt. probauimus eſſe falſum .

Hæc verba Alexander interpretatur ſimilitudinarie, ideſt ſicut voces ſunt ſigna conceptuum, ita ſcripturæ vocum; at Porphyr. & Boet. hoc non recipiunt, nam voces iſta ſunt ſigna primo conceptuum vt mutatis vocibus non mutetur rei conceptus, At voces mutantur ex mutatione ſcripturarũ, aliter enim vna vox, aliter altera ſcribitur .

Dubium Dubitatur primo circa aſſertionẽ , quare Ariſt. non dixit voces , ſed ea quæ ſunt in voce : vel litteras , ſed ea quæ ſcribuntur : & non dixit paſſiones , ſed paſſiones
1. Solutio quæ ſunt in anima? Ad hoc reſpondet Porphir. hic intelligenda eſſe ſemper nomen, & verbum, orationẽ, & reliqua ; Eſt. n. oratio triplex ; & quæ fit intellectu, & quæ fit verbo, & quę ſcripto vt etiam dicit Ammo. ac ideo ad diſtinguenda dicit ea quæ ſunt in voce, ideſt nomina verba & reliqua, quę voce fiunt ; & ea quæ ſcribuntur , nempe nomina, verba, & reliqua q̃ in ſcripto ſunt ſimiliter quæ ſunt in anima .

Sed melius, dicendum eſt cũ Boet. Ammon. & S. Tho. voces ipſas ſecundum ſe 2. Solutio
non eſſe ſigna conceptuum, niſi prius conſtituantur & imponantur ad ſignificandũ, ſicut argentum ſecundum ſe non eſt vas quouſque introducatur forma , vnde nomina & verba non ſunt voces ſolum, ſicut nec vas argentum, ſed ſunt voces cum impoſitione & ſignificatione habet ſe enim vox ad nomina & verba ſicut argentum ad vas, cum ex quinto de generatione Animalium, cap. 7. ſit eorum materia . Eſt. n. ſubiectum . Ac propterea optime Ariſtot. non dixit voces ſed ea quæ ſunt in voce, nempe nomina verba , & reliqua quæ ex voce , addita ſignificatione fiunt, ea vero ratione non dixit litteras , quia litteræ etiam ſunt in voce, ſed dixit ea quæ ſcribuntur .

Secunda aſſertio Ariſt. (quemadmodum litteræ omnibus non ſunt eædem , ſic nec voces) Ac ſi dicat , non omnes eiſdem characteribus in ſcribendo vtuntur, nec ſimiliter iiſdem vocibus idem ſignificant, nam alia voce Latinus, & Græcus alia, & alij ſinguli ex reliquis conceptum hominis, & cuiuſlibet alterius explicant, & ſimiliter , aliter vnus, aliter alius talem vocem characteribus exprimit, in quo comperitur ſignificationem vocum eſſe ad placitum , non naturalem , ſi enim voces naturaliter ſignificarent, idem apud omnes repreſentarent ſicut apud omnes eadem eſt ignis natura .

Tertia aſſertio, (res , & paſſiones , animæ eædẽ apud omnes ſunt) hac ſi dicat ea dẽ eſt natura hoĩs , & idẽ apud oẽs hominis conceptus, quamuis non eadem voce, & ſcriptura ad talem rem , & conceptum ſignificandum omnes vtantur , idem de alijs dicendum eſt.

At circa hoc dubium poſſet eſſe quomodo idem ſint conceptus apud omnes cum Dubium
conſtet alium conceptum me habere hominis, alium habere Petrum, alium Ioannem:

nem: præterea quo modo res apud omnes ſunt eædem, cum diuerſæ veſtes, pro diuerſitate locorum ſint aliæ domus alij ritus, alij mores, & negocia.

1. ſolutio Ad hoc autem dico primo, ꝙ Ariſt. vocat eoſdem conceptus, non quidem numero, ꝙ vnicus & idem numero cōceptus ſit in omnibus, hoc.n. falſum & impoſſibile eſt, ſed vocat eoſdem forma, & ſubſtantia, ſicut dicitur eadem imago Regis, quæ eſt Romæ, & quæ eſt Mantuæ, quia ſub eadē forma, & ratione idem ſignificat, per ſenſus enim eadem re omnibus propoſita omnes eundem conceptum eius in mente habebunt, ſi intelligant eam, non tamen eadem voce talem cōceptum exprimeut, nec ſcriptura.

2. ſolutio Dico ſecundo cū Alber. tract. 2. c. 3. cū Ariſt. dicit eaſdem eſſe res omnibus, intelligere oportet de rebus naturalibus & ipſarum natura; natura enim ignis, Leonis, Plantæ apud omnes in quibus reperiūtur, eiuſdem naturæ ſunt; non tamen loquitur de artificiatis, & quæ à noſtra dependent voluntate, harum enim eadem eſt ratio cū vocibus ſignificatiuis.

Vnum autem verbum in littera eſt conſiderandum, nempe, (voces eſſe notas paſſionum primo.) Notat enim vnum Boe. & optime: voces non ſolum conceptus noſtros ſignificare, ſed etiam res per tales conceptus cognitas. qui.n. dicit hanc vocem, homo, non ſolum hominis conceptum internum, ſed etiam rem ipſam tali conceptum cognitam ſignificat, prima tamen vocum inſtitutio fuit ad conceptus manifeſtandos; ſicut ſcripturarum inſtitutio ad voces, propterea voces primo dicit eſſe notas, & ſigna paſſionum.

Quarta aſſertio Ariſtotelis. Quemadmodum operatio intellectus duplex eſt, vt dicitur etiam 3. animæ. c. 6. altera ſimplex apprehenſio, in qua non eſt verū nec falſum, altera eſt compoſitio vel diuiſio, in qua neceſſario ineſt verū, vel falſum, ita etiam in vocibus, quæ conceptibus correſpondent, aliquæ ſunt, quæ nec vere nec falſo ſignificant, vt dictiones per ſe, nēpe nomina vel verba per ſe, quædam ſunt, quæ verum vel falſum ſignificant, vt voces compoſitæ ſecundum enunciationem, quod probat exēplo eleganti. Qui dicit hanc ſolam vocem, hircoceruus, idem, qui idē Græce tragelaphus, nihil nec vere nec falſo dicit, quouſque verbum aliquod addit, ſcilicet eſt vel non eſt.

In quo exemplo notandū eſt cum Boet. in ſecunda editione eſſe compoſitæ figuræ ab hirco & ceruo, ſignificatq; animal ſimile ceruo in cornibus, hirco vero in mento & barba, vt ſit ſenſus, ſi nomen compoſitum, quod magis videbatur ſignificare verum vel falſum, non ſignificat per ſe ſine verbo, multo minus ſignificabunt alia ſimplicia, nempe nomina & verba. Notab.

Poſſumus etiā ſecūdo exponere vt ſit & nomē mōſtri, ſicut chimæra ex Boet. 2. editione: & Pſell. & tunc ſit ſubtilis interpretatio; ſi nomen hoc rem ſignificans impoſſibilem, nihil veri vel falſi ſignificat, quouſque addatur verbum: nulla ergo dictio per ſe, nec vlla compoſitio, quę non ſit enūciatio verum, vel falſum ſignificabit.

Hic autem ſunt notanda illa verba (niſi, inquit, addatur verbum ſimpliciter vel Dubium.
ſecundum tempus.) Quid enim intelligit per verbum ſimpliciter, & per verbum ſecundum tempus? Ad quod Reſpondet primo S. Thomas verbum ſimpliciter, ſignificare verbum præſentis tēporis, quod perfecte verbum eſt, futurum autem & præteritum, vocari verba ſecundum tempus. i. ſecundum quid. quia reliqua per præſens regulantur, præteritum enim præſens fuit, futurum præſens erit. 1. ſolutio.

At Ammon. per verbum ſimpliciter intelligit verbum cuiuſque temporis ſine aduerbio temporali, vt eſt, vel fuit, vel erit, at per verbum ſecundum tempus idem verbum addito aliquo temporis aduerbio, ut hodie eſt, cras erit, olim fuit. 2. ſolutio

Boet. in prima editione idē cum S. Th. ſentit, ſed alia ratione procedit, dicit uerbū præſentis uocari ſimpliciter, idest ſolitarie uerbum, quia re uera præſens, inquit, non eſt tempus, cum non ſit niſi unicum inſtans præſens, ſed ſignificat confinium temporis præteriti, & futuri, inſtans enim non eſt tempus, ſed continuatio temporū, ut dicitur 4. Phyſ. cap. 10. præteriti uerbum, & futuri dicuntur uerba ſecundum tempus, quia præteritum, & futurum tempus ſunt. 3 ſolutio.

At in 2. editione aliam ſubiungit expoſitionem, quæ eſt Alex. & Magentini, & quam ualde laudat Alber. tract. 2. c. 1. 4. ſolutio.

etiam

etiam eſt Auicen. Pro quo aduertunt verbum eſt, aliquando denotare ſubſtantiam, & vnionem ſubſtantialem prædicati cum ſubiecto, vt in propoſitionibus eſſentialibus fit, homo eſt animal, roſa eſt flos, Deus eſt. hic enim non denotatur, niſi quod prædicatum eſt de eſſentia ſubiecti, propterea omni tempore ſunt veræ; quas propoſitiones vocant ſempiternæ veritatis. Aliquando eſt, ſignificat exiſtentiam, quando certum tempus importat; & pro eo vnit, vt qui dicit homo eſt, leo eſt albus, hic denotatur, quod hoc tempore præſenti exiſtit homo, & leo eſt albus; verbum primo modo dicitur verbum ſimpliciter, quaſi non reſtringens extrema pro tempore determinato, poſterius dicitur ſecundum tempus, quia temporis certam differentiam dicit; & ſecundum eam vnit extrema. Omnes expoſitiones hæ ſunt bonæ, & recipiendæ, vtcumq; ſit ſine nomine, & verbo, vocibus nec verum, nec falſum ineſt.

QVÆSTIO II.

De ſignificatione, & modo ſignificandi vocum.

Difficultas eſt de vocum ſignificatione, nempe, an ſignificent conceptus, an potius res, an vtrumq; & de modo ſignificandi, an naturale, vt voluit Plato, an ad placitum, vt voluit Ariſt. ſignificet?

1. Fund. Quid ſignum. Pro quorum facili declaratione ſit primum fundamentum. Signum, vt dicit Aug. de doct. Chriſti. c. 1. eſt res, quæ præter ſpeciem, quam ingerit ſenſibus, aliquid aliud facit in cognitionem venire, id eſt eſt res, quę per ſui cognitionem alterius cognitionem inducit, ſicut fumus eſt ſignum ignis, cognitio enim fumi cognitionem ignis facit.

Signorum diuiſio. Eſt autem ſignum proprium, & improprium; ſignum proprium eſt, quod non ſolum ſui cognitione alterius facit cognitionem; ſed etiam ad hoc ordinatum eſt ſiue à natura, ſiue ab alio, vt aliud indicet: quo pacto ramus appoſitus eſt proprium ſignum vini vendibilis, quia ſui cognitione facit cognitionem vini, & ad hoc ordinatus eſt, vt indicet vinum.

Improprium autem eſt, quod ſui quidē cognitione aliud facit cognoſcere, non tamen ad hoc ordinatum eſt, vt fumus, eſt ſignum ignis, & effectus cauſarum, & è contra ſed non ſunt proprie ſigna, cum non ad hoc ordinata ſint. Huiuſmodi ſunt multa ſigna naturalia, quæ ventura indicant, de quibus Plini. lib. 27. vt fragor arborum ſignum tempeſtatis eſt, & ranarum coaxatio ſignum pluuiæ; quæ proſtica dicuntur. Sed non propria ſigna, quia ad hoc inſtituta non ſunt, niſi quis velit cum Virgil. dicere 7. Georg. ad hoc eſſe inſtituta. inquit enim.

Atq; hęc vt certis poſſimus diſcere ſignis,
Aeſtuſque pluuiaſque, & ingentes frigora ventos,
Ipſe pater ſtatuit, quid menſtrua Luna moneret,
Quo ſigno caderent Auſtri; quod ſæpe videntes,
Agricolæ proprius ſtabulis armenta tenerent. &c.

Signum in communi triplex eſt, Quoddam naturale; Quoddam voluntarium, ſiue ex inſtituto, vel ad placitum, quod idem eſt. Quoddam ex conſuetudine quadam. Signum naturale eſt, quod ex ſe habet vt per ſui cognitionem alterius cognitionem faciat. ſicut vox animalis ſignum naturale eſt affectus interni, & fumus ſignum naturale ignis. Signum ad placitum; quod voluntate humana habet per ſui cognitionem alterius inducere cognitionem, non tamen ex natura ſua; ſicut ſonitus campanæ eſt ſignum ad placitum lectionis, quia id non habet ſonitus ex ſe, ſed ex hominum inſtituto. Signum ex conſuetudine eſt, quod nec ex natura ſua, nec ex humano inſtituto, alterius facit cognitionem; ſed ex quadam conſuetudine; ſicut canis ſæpe aliquem ſequens prænuſus, inducit illius cognitionem, & mappæ appoſitæ ſunt ſigna prandij ex quadam conſuetudine, qua prope tempus prandij ſolent apponi mappæ. Signorum altera diuiſio.

Sit 2. fundamentum duplex ſignificatio in vocibus reperitur; altera eſt naturalis; qua affectiones animæ internas exprimunt, & ſimiliter ſuum prolatorem, qua ſignificatione participant voces brutorum & humanæ, quę naturaliter ſignificant paſſiones interiores, & ad hoc inſtitutæ à natura ſunt, & de his loquebatur Ariſt. 7. politi. cap. 2. vox eſt moleſti, & iocundi ſignificatio. 2. Fund.

gnificatio. ſimiliter ſignificat naturaliter ſuum prolatorem, ſicut fumus indicat ignem, & ita per loquutionem diſtinguimus hominem; per rugitum cognoſcitur leo; talis autem ſignificatio naturalis eſt; & omnes voces tali ſignificatione gaudent.

Altera ſignificatio ineſt vocibus, ſcilicet, quòd ſignificent & manifeſtent conceptus intellectus, & res ipſas cognitas. Talis autem ſignificatio ad placitum, & ex humano inſtituto eſt, quę non ineſt niſi vocibus humanis; & ab hac ſignificatione, ad placitum, voces dicuntur nomina, verba, orationes, & locutiones, & hoc maxime eſt obſeruandum.

3. Fund. Sit tertium fundamentum duplex eſt ſignum; Alterum manifeſtatiuum ſolum; Alterum manifeſtatiuum & ſuppoſitiuum ſimul. Signum manifeſtatiuum eſt, quod per ſui cognitionem alterius facit cognitionem, vt ſonitus eſt ſignum manifeſtatiuum lectionis; Manifeſtatiuum vero & ſimul ſuppoſitiuum eſt, quod non ſolum aliud manifeſtat, ſed etiam illius loco ſubſtituitur, & eius vices ſortitur, ſicut Prorex, qui ipſius Regis perſonam indicat, & ipſius locum tenet; ita ſe habent voces iſtę ſignificatiuæ; ſunt enim ſigna manifeſtatiua conceptuum internorum, & affectionum, & de hac ſignificatione loquitur hic Ariſt. ſunt enim ſigna manifeſtatiua, & ſuppoſitiua rerum, quia non ſolum res indicant, ſed earum loco ſumuntur; ac de vocibus iſtis loquimur perinde, ac de ipſis rebus, de qua ſignificatione, ſeu acceptione m locutus eſt Ariſt. 1. Elench. cap. 1.

1. concl. His ſuppoſitis fundamentis ſit Prima Concluſio, ſignificatio vocum qua omnes ſuum indicant prolatorem, vel qua paſſiones internas exprimunt, naturalis eſt, quæ omnibus vocibus brutorum etiam ineſt. Hæc concluſio nota eſt ex primo fundamento & ſecundo. Non enim iſta ſignificatio ineſt ipſis vocibus, ex aliqua conſuetudine, vel ex inſtituto humano ergo à natura.

2. concl. Secunda concluſio, ſignificatio, qua voces intellectus conceptus & res manifeſtant, non à natura, ſed ad placitum ineſt. hæc eſt ſecundum mentem Ariſt. nec oppoſitum exiſtimauit Plato, quantum exiſtimo; ſed forſan loquebatur de priori ſignificatione; vel vt explicat bene Michael Pſellus cap. de nomine, ideo dicebat ſignificationem naturalem, quia loquebatur de optimo, & perito impoſitore, imponente talia nomina rebus, qualia illarum naturis cõueniebant. propterea vocabat nomina naturaliter ſignificare, ſolemus enim artificialia, quæ maxime naturam imitantur, naturalia per exaggerationem vocare, & forſan illud eſt Geneſis 2. omne quod vocauit Adam, ipſum eſt nomen eius.

Tertia concluſio ſcripturæ vocum ſunt manifeſtatiua: & ſuppoſitiua ſigna, vt ſcribere vocis prorſus locum obtineat; eſt enim ſcriptura, vox quaſi q̃dã, ꝑterea. 3. concl.

Quarta concluſio ſimul ſcripturæ & voces, res indicant, earum loco conſtitutæ; 4. concl. & ſimul conceptus rerum proferentis manifeſtant, & hoc eſt quod dici ſolet, voces ſubordinantur conceptibus, vel ſignificant res mediantibus conceptibus; idem de ſcripturis. non tamen exiſtimes voces vel ſcripturas pro ipſis conceptibus ſupponi, ſed ſolum pro rebus; conceptus tamen iudicant & manifeſtant, & hæc de vocum ſignificatione dicta ſufficiant.

QVESTIO II.

Quid ſit veritas, & in quo ſubiecto?

Quæſtionem hanc exacte diſquirere Quid ſit ad Metaphyſicum potius quàm ad Logicum pertinet, breuiter tamen quid in ea ſentiendum ſit pro captu Logico explicabimus, veritas igitur duplex eſt; Quædã incomplexa, quæ tranſcendentalis ſeu in eſſendo ab aliis dicitur; Altera veritas cõplexa, ſeu in dando. Veritas incomplexa eſt conformitas quædam rei ad ſua principia, vt talis ſit res, qualem ſua principia, & eſſe petunt; vocamus enim verum amicum, qui eſt ſecundum leges præſtitutas amicitię; vocamus verum aurum, quod eſt ſecundum principia naturalia auri, & hac veritate vnumquodq; ens verum eſt ſecundum naturam ſuam, & propterea dicitur veritas incomplexa, quia in ſimplicibus ineſt; & dicitur tranſcendentalis, quia omnibus conuenit; quam definiebat Auice. Eſt proprietas eſſe vniuſcuiuſque rei, prout ſtabilitum eſt ei; & hæc veritas ineſt

ineſt etiam primæ operationi intellectus, quando talem conceptum habet rei, qualis eſt res; & ſenſui, quando talem habet ſpeciem, quale eſt obiectum, & de hac dixit Ariſto. ſecundo de anima cap. 6. ſenſus propriorum ſenſibilium ſemper eſt verus.

Altera veritas eſt complexa, quæ eſt cõformitas intellectus componentis vel diuidentis ad res compoſitas, vel diuiſas. Ideſt quando ita componit vel diuidit, ſicut res ſe habent: Dicitur autem componere, qñ affirmat Iudicando; diuidere vero, quando negat etiam iudicando: Talis autem conformitas veritas dicitur, difformitas vero dicitur falſitas, quando aliter intellectus componit vel diuidit quàm ſe habeãt res: v.g. mente affirmo, homo eſt animal, vel nego homo non eſt animal; veritas eſt illa conformitas prioris cognitionis ad rẽ; falſitas vero eſt difformitas poſteriorum ad rem.

In quo ſubiecto ſit. Hinc patet ſecundum: ſi petas; vbi eſt veritas ſeu in quo ſubiecto? dico cum Ammo. & alijs, eſt in intellectu tanquam in ſubiecto, illa enim conformitas vel difformitas intellectui ineſt, præterea eſt in rebus, tãquam in cauſa, quia ab eo, qđ eſt res vel non eſt, inde intellectus verus vel falſus dicitur: in propoſitione autem vocali eſt, vt in ſigno mediante intellectus conceptus, & res. vnde res dicitur vera caſualiter: propoſitio tanquam ſignum, ſeu inſtrumentaliter; intellectus formaliter.

Vnde verum analogice de his tribus dr̃ ſicut ſanum, quod de animali formaliter, de vrina, vt de ſigno, de medicina effectiue ſiue caſualiter dicitur, de hac igitur veritate loquimur, quæ non in ſimplicibus, ſed enunciationibus ineſt, & hæc de quæſtione præſenti ſufficiant Logico.

De Nomine. Cap. I.

1 NOMEN igitur eſt vox ſignificatiua, ſecundum placitum, ſine tempore, cuius nulla pars ſignificatiua eſt ſeparata. in nomine.n. quod eſt equiferus, ferus nihil per ſe ſignificat, quemadmodum in oratione, quæ eſt equus ferus. At vero non quemadmodum in ſimplicib⁹ nominibus, ſic ſe habet in compoſitis. In illis enim nullo modo pars ſignificatiua eſt in his autem vult quidem, ſed nullius eſt, ſeparata, vt in eo quod eſt equiferus hoc quod eſt ferus, nihil ſignificat per ſe. Secundum placitum vero, quoniam natura, nominum nullum eſt, ſed quando fit nota. quoniam deſignãt & illiterati ſoni, vt ferarum quorũ nullum nomen eſt.

Non homo vero non eſt nomen, at vero nec poſitum nomen eſt quo illud oportet appellare. neque.n. oratio, neq; negatio eſt, ſed ſit nomẽ infinitũ: quoniam ſimiliter in quolibet eſt, & quod eſt, & quod non eſt. 2

Philonis autem, aut Philoni, & quæcunque talia ſunt, non ſunt nomina ſed caſus nominis, ratio aũt ipſorum eſt, in alijs quidem eadem: differunt autem, quoniam cum eſt, vel fuit, vel erit, neque verum neque falſum eſt, nomen vero ſemper vt Philonis eſt, vel non eſt, nondum enim neque verum dicit, neque falſum. 3

Cur de Nomine & Verbo tantum, & nõ de alijs partibus orationis agitur? & cur hoc loco? & cur prius de Nomine quàm de Verbo?

ARiſtoteles de enunciatione tractaturus ordinem obſeruat naturæ; nempe à partibus ad ipſum totum procedẽdo; ſunt autem partes enunciationis nomen & verbum.

Dubium. Circa quod merito dubium occurrit, quare ſolum has duas tradiderit partes, cum aliæ multæ ſint orationis partes, quas etiam ipſe in ſua Poetica tradidit? Ad quod reſpondet Ammo. & S. Tho. id eſſe factum, quia partes neceſſariæ enunciationis hę ſunt, ſine his enim nulla cõſtat enũciatio, poteſt autem abſque alijs conſtare,

immo

immo reliquas non exiſtimat partes eſſe, ſed iuncturas partium, quæ ſe ſicut claui in nauibus habent.

At ſi petas, quare ſaltem illas non adducit, ſiue nomine partiũ, ſiue nomine quouis alio quamuis neceſſariæ non ſint? Aduerte circa ſermonem non eodem modo Logicus, grammaticus, & Rethor ſe habent; Grammaticus enim eius congruitatem inquirit; Rethor eius ornatum, ſimiliter Poeta eius compoſitionem; propterea plures petunt partes quàm nomen, & verbum, at Logicus veritatem ſermonis quærit: eſt enim artifex ſcientiarũ, in quibus veritas ſola petitur, & exquiritur: at veritates ſcientiarum in rebus, naturisq́; & proprietatibus, ac operationibus ipſarum conſiſtunt, hæc autem omnia non niſi verbo, & nomine explicantur, propterea Logicus, vt Logicus, non alias quærit ſuæ orationis partes quàm nomen, & verbum.

Dubiũ. 2. Dubitatur ſecundo. Cum in libro prædicamentorũ de ſimplicibus tractatum ſit, quid modo oportuit iterum de ſimplicibus iſtis diſſerere? Ad quod reſpondet S. Tho. ſimplices voces tripliciter poſſe cõſiderari, Vno modo vt rerũ ſolũ ſignificatiuæ ſunt & earum loco ponuntur, & ſic ad prædicamenta ſpectant, Altero modo, vt enunciationis partes ſunt & ſic adhuc librum referuntur; Tertio, vt ordinem ſyllogiſticũ habẽt, qui in tribus terminis & propoſitionibus cõſiſtit; & ſic ad libros priorũ pertinẽt.

Circa quam doctrinam, quæ vera eſt, Aduerte, quia illic, nempe in prædicamentis, voces reſpectu rerum conſiderantur, ſicut innumeræ voces ſecundum multitudinem rerum, quælibet enim res ſuam habet vocem: at quia hic voces, vt etiam partes enũciationis ſunt, conſiderantur, & huius non ſunt, niſi duæ partes neceſſariæ nomen, & verbum, inde multitudo illa vocũ ſuperior ad duo coarctatur; quia ex illis omnibus, aut nomen, aut verbum tãtum conficitur. Aliji ſyllogiſmis, quia omnibus ordo eorum in tribus conſiſtit dictionibus, illa multitudo ad tria coarctatur, nempe maius extremum, minus, & medium.

Hinc patet illud, quod dicit Ammo. nẽpe hæc omnia re idem eſſe, ratione vero diuerſa; vocem ſimplicem, nomen, verbum, dictionem, terminum. Vox ſimplex, eſt vox ſolum reſpectu rei conſiderata, quo pacto non in nomen, nec in verbum eſt diſtinguenda, & ſic ad prædicamenta diximus pertinere nomen, & verbum. Dicitur vox, quando iam præter rem ſignificatam in vna conſideramus caſus, articulos, non in alia, & hoc iam ad enunciationem dirigitur. Dictio dicitur vox, quando iam in cõpoſitione, & oratione ſpectatur terminus, cum in ordine ſyllogiſtico collocatur.

Dubitatur 3. Quare potius à nomine quàm a verbo incipit Ariſt. ad quod reſpõdent Ammo. & S. Tho. quia nomen ſignificat naturam, & rem; verbum autem id quod adiacet rei; prius autem eſt res, quàm id, quod adiacet rei: ſicut ſubſtantia prior eſt accidente, & materia prior eſt forma; quam etiam expoſitionem ſequitur Albert. tract. 2. cap. 4. nec iſta ratio eſt ſpernenda. 3 Dubiũ.

Sed mihi occurrit alia ratio obſeruanda ſcilicet. nomen eſſe ſimplicius verbo, quia nomen ſignificat aliquid, at verbum aliquid cum tempore, compoſitum ergo magis eſt verbum, quàm nomen, & eſt textus notandus Ariſt. 1. poſt. c. 23. Arithmetica, inquit, prior eſt Geometria quia ſimplicior. nam Arithmetica conſiderat quantitatem non habentem poſitionem; at Geometria tractat de quantitate cum poſitione; ſimile eſt prorſus de nomine ſignificante ſine tempore, & de verbo ſignificante cum tempore.

Nomen igitur eſt vox ſignificatiua ſecundum placitum. &c.

Hoc breue caput non aliud quàm nominis definitionem, & ejus explicationem continet, diuiditur autem in duas particulas. In priori vna pars definitionis conſtituitur; In poſteriori altera pars: quæ magis difficilis eſt, ponitur, & probatur.

In quo egregiũ Ariſtotelis artificiũ conſiderata; qui non ſtatim integram definitionẽ propoſuit, ſed paulatim, quia partes probatione indigebant, quod multi non aduertẽtes, verba priora integram eſſe definitionem exiſtimauerunt; quod tamen falſum eſt, cum Ariſt. & paulatim definitionis partes, & earum probationem expoſuerit.

In priori ergo parte hæc verba continentur (Nomen igitur eſt) dicitur (igitur) quaſi ſequatur ex illis verbis prooemij (Oportet definire quid nomen) &c.

Partes definitionis ſunt (vox ſignificatiua ad placitum ſine tempore, cuius nulla

pars eſt ſeparata ſignificatiua.)

Non probat, quòd ſit vox ſignificatiua, quia iam hoc ex primo capite manifeſtum erat.

Sed probat vltimam illam partem, quia magis proxima erat, nempe, quòd ſit talis vox, cuius partes per ſe ſeparatæ non ſint ſignificatiuæ: nam oratio eſſet nomen, quod tamen non eſt. nomen enim pars orationis eſt, non oratio, cum pars non ſit ipſum totum.

At quia poteſt quis dubitare de nominibus compoſitis, quæ ſunt nomina, & tamē eorum parte per ſe videntur ſignificare, vt æquiferus: reſpondet, partes quidem videntur ſignificare, non tamen ſignificant: in nominibus autem ſimplicibus partes nec videntur ſignificare, nec ſignificant.

Probat alteram particulam (ſecundum placitum) tali ratione; voces brutorum naturaliter ſignificant, & tamen nec nomina, nec verba ſunt, aliter bruta haberent locutionem, ergo nomina, & verba non à natura, ſed ab impoſitione dependent. ſimiliter de vocibus illitteratis, & inarticulatis etiam humanis. quæ nomina non ſunt, quia nō impoſita ſunt ad ſignificandum.

Illam particulam (ſine tēpore) non probat, quia eſt negatiua, & pendet ex declaratione affirmatiuæ, ſcilicet, cum tempore, propterea differt in caput ſequens.

2 Non homo vero non eſt Nomen, &c.

Hæc eſt poſterior capitis pars, in qua Ariſtoteles, conatur adhuc definitionem perficere. nam non homo, non leo, non ſunt nōmina, tamen eis competunt verba definitionis hucuſque aſſignata: nec ſunt nomina, quia ſignificant tam id quod eſt quā id quod non eſt. qui enim dicit non homo, dicit ea, quę non ſunt homo, quod entibus, & nō entibus competit. nec iſta ſunt orationes; quia partes non ſignificant per ſe; nec negationes, quia non ſunt enunciationes. dicantur ergo defectu nominis nomina infinita.

Ex quo colligitur non eſſe definitionem illam exactam, niſi addamus differentiam aliam ad excludenda iſta, ſcilicet, quòd nomen ſit vox finitæ & determinatæ ſignificationis.

Catonis autem, & Catoni, & quæcunq; &c.

Hic textus eſt aduertēdus, in quo Ariſt. adhuc conatur aliam ſuperaddere differentiam, ad complendam definitionem, & vtitur ratione hac, Catonis, & obliqui non ſunt nomina, ſed alia ſecundum ſe ipſa, ideſt, differunt à nominibus, & tamen ratio eius eſt, ideſt, definitionis præcedentia verba illis competunt, ergo adhuc aliquid deeſt, & ad cognoſcendam hanc differentiam, ſcrutatur quare non ſint nomina, nempe, quia non ſemper cum verbo faciunt propoſitionem: at nomen cum verbo facit enuntiationem, addamus ergo talem differentiam, quòd ſit vox recta, id eſt, cum verbo ſemper propoſitionem faciens, eritque perfecta nominis definitio, Vox ſignificatiua ad placitum ſine tempore, cuius nulla pars ſeparata ſignificat, finita, & recta.

Vbi nota, Ariſt. non dixiſſe obliquum cum verbo non facit enūciationē, ſed ſemper: nam aliquando facit, vt Placet Petro, tædet me, ſed id non ſemper, at nomē ſemper id habet. aduerte igitur hoc Ariſt. artificium in perfecta nominis definitione indaganda; nec vero exiſtimandum eſt illam priorem eſſe integram definitionem, quamuis nonnulli ſic exiſtimarint, vt S. Tho. Auerro. & Ammo. cum tamen non ſit.

QVÆSTIO I.

Num Definitio Nominis recte ſit tradita, in qua ſingulæ eius particulæ examinantur, ac primo de voce, quid ſit, & quotuplex. &c.

Circa hanc definitionem opportet verba ſingula examinare, imprimis de voce dicamus, Ariſt. 2. de anima cap. 8. definit quid ſit ſonus, & quid vox, Sonus eſt qualitas perueniens in aere ex duorum corporum colliſione, quæ qualitas auditu eſt perceptibilis, vt ſonitus campanæ, ſonitus ex colliſione manuum. Vox autem eſt ſonus, ſed non omnis, ſed is qui ab ore animalis procedit cum imaginatione aliquid ſignificandi, ideſt, quæ apta eſt exprimere paſſionem internam, vnde vox quidam Quid vox.

ſonus

ſonus eſt, non tamen omnis ſonus eſt vox, ſed ſonus animalis, non quicunque ſed ore factus. Stridor enim Cicadarum nō eſt vox, quia ore non fit.

Vocis diuiſio. Vox autem primo diuiditur in illitteratam, & litteratam, ſeu articulatam, & inarticulatam. Vox illitterata ſeu inarticulata, dicitur, quę non eſt prolatione ſyllabarum diſtincta, ita vt ſcribi poſſit, vt latratus canum, mugitus boum. Litterata ſeu articulata, quæ ſyllabis eſt diſtincta, ita vt poſſit deſcribi, vt vox, homo, animal, iterum Vox quædam ſignificatiua, quędam non ſignificatiua actu. Et inter litteratas ſeu articulatas, etiam aliqua ſignificatiua reperitur, vt leo, album; aliqua non ſignificatiua, vt blitiri. ſimiliter inter illiteratas aliqua eſt ſignificatiua, vt latratus canum, rugitus, & voces brutorum, aliqua non ſignificatiua, vt ſibilum, & aliæ, quas homo inaniter proferre poteſt. cum igitur multiplex vox ſit, nomen eſt inter voces ſignificatiuas articulatas.

1. dub. Dubitatur an vox ſit genus in hac definitione,
1. opi. ad hoc reſpondet Pſellus vocem dupliciter poſſe conſiderari: vno modo, vt ab ea ſecludatur ſignificatio, vt vox ſit ſonus ore animalis prolatus, & ſic nō genus eſt, ſed potius materia nominis, & verbi, & orationis; altero modo, vox cum ſignificatione in communi, & ſic genus eſt.

2. opi. Ammo. vero & S. Tho. ſimpliciter dicunt vocem eſſe materiam orationis, ſeu potius ſubiectum.

1. Fund. Circa quod aduerte nomen, verbum, orationem, & ſimilia duo includere, alterum vt ſubiectum & materiam, alterum vt formā. ſunt enim vel vt artificiata quędam, ſcilicet, ſtatua, cathedra, imago, quæ duo includunt formam, ſeu figuram, & ſubiectum, ex quo fiunt, nempe lignum, aurum, aut aliud aliquid.

Orationis materia vox eſt, vt expreſſe docet Ariſt. lib. 5. de gener. animali. cap 7. forma vero eſt ſignificatio ad placitū, vt enim ſupra diximus, ſignificatio naturalis non facit orationem, aliàs bruta haberent locutionem, quæ ſoli homini conceſſa eſt, vt dicitur ſect. 11. proble. q. 57.

1. concluſio. Quo ſuppoſito, dico abſolute, vox eſt materia, & ſubiectum orationis, & nominis, & verbi, non autem genus. hæc patet. vox eſt quid naturale, at oratio eſt quid voluntarium, & ad placitum, ſed naturale non eſt genus artificiati. ergo nec vox eſt genus orationis, nec aliorum.

Dico 2. iſta definitio non datur per genus, & differentiam, ſed per ſubiectum, & formam, ſicut qui diceret, domus eſt lapides; & ligna, ſic conſtructa, quem modū definiendi commendat Ariſt. 8. Meth. c. 3. ita ſimiliter vox eſt ſubiectum, reliquā vnius formæ locum habent, ita enim artificiata definire oportet. 2. concluſio.

Dico 3. ſi aliquid loco generis ibi conſtituitur, non eſt vox, ſed ſignificatiua ad placitum, quod totum vnico erat dicendum nomine, quod Ammo. aliis verbis indicat, dicens notam, ſeu ſignum vocale eſſe genus nominis, & hoc mihi placet: genus enim artificiatorum debet ſumi præcipue ſecundum formam, quòd autem vox nec tanquam genus ſumi poſſit, patet, quia ſola vox non prædicatur proprie, eſt enim expreſſa doctrina Ariſt. 2. gener. c. 1. ſtatua non dicitur aurum, ſed aurea. & 7. Meth. cap. 7. at ſi loco generis vox conſtitueretur, proprie prædicaretur, quod non eſt, eum ſit ſubiectum, & materia, & ſecundum hoc poteſt dici hanc definitionem eſſe per genus, & differentiam, vox enim ſignificatiua ad placitum eſt genus, reliqua differentia. 3. concl.

Circa illā particulam, ad placitum: quæ ſupra iam explanata fuit, Ammon. recitat ſententias quatuor, quidam enim aſſerebāt nomina ſecundum ſubiectum & ſecūdum ſignificationem eſſe à natura, & hi fuerūt Cratillus, & Heraclitus. 2. dub. 1. opi.

Alij aſſerebant vocem eſſe à natura, & ſignificationem vocabant naturalem, quia vt ſupra diximus maxime competebat rebus ſignificatiuis. 2. opi.

Alij ſignificationē aſſerebant, ita eſſe ad placitū, vt in impoſitione nulla ratio naturæ rei fuerit habita, ſed à caſu quodam. 3. opi.

Ariſto. vero docuit ſignificationem eſſe ad placitum, ſed ita vt rei conſideratio in impoſitione haberetur, quamuis non hoc in omnibus dictionibus factum fuiſſe credendum eſt. 4 opi.

Alia particula (ſine tempore,) relinquatur in caput de verbo.

Sequitur altera (Cuius nulla pars ſeparata ſignificat) vbi aduerte hoc diſcrimen eſſe inter duo nomina, quæ conueniunt

P 2 in

in compoſitione, & quæ conueniunt in congruentia grammatica, ſicut armiger, & arma gerens, nam quæ conueniunt in congruentia, retinent ſuam ſignificationem ita, vt tota oratio non habeat ſignificationem niſi partium ipſarum ſignificantium. at quando conueniunt in compoſitione, perdunt ſuam ſignificationem, & fit vna ſignificatio totius. quamuis ſignificatio hæc ſit fere ſimilis aliquando ſignificationibus partium, vnde iam tunc partes ibi non ſignificant etiam ſi ſignificare videantur aliquando.

Aſſimilatur autem hæc oppoſitio mixtioni naturali, quando enim elementa cõponunt rem, deſtruuntur elementa, & fit vnum aliud, & duo colores mixti corrumpuntur, & faciunt tertium, congruentia autem ſimilatur congregationi, qua plura grana faciunt cumulum, & vnumquodq; manet per ſe integrum.

Poteſt autem probari, nomina compoſitæ figuræ non habere de ſe partes ſignificantes, immo nec quæ videntur ſemper ſignificare. nam ſi illud per ſe haberent, ſemper eſſet; quod tamen non eſt. nam partes huius armiger, nec videntur ſignificare, nec minus in his, in quibus videntur, ſignificant, vt diximus.

Dubium. Dubitabis quare excluditur oratio à ratione nominis, ſaltem complexum ex duobus, vt homo albus. dico, quia in his eſt ſignificatio per accidens, orationis enim ſignificatio eſt ex partibus, at nomen per ſe debet ſignificare. Præterea quia hic tradit partem neceſſariam enunciationis, tales autem partes ſunt ſimplices, compoſitæ enim orationes ex ſimplicibus conſtant.

3. dubiũ. 1. Fund. Alia particula eſt (finita) circa quam aduerte negationem dupliciter cadere ſuper aliquod nomen, vno modo negatiue, altero modo priuatiue, tunc cadit negatiue, quando ita deſtruit ſignificationem nominis, vt prorſus nihil ponat in re, vt non homo, dicit puram negationem hominis, tunc cadit priuatiue, quando ita deſtruit ſignificationem nominis, vt ponat aptitudinem in aliquo ſubiecto, vt non homo ſit id, quod non eſt homo, ſed poteſt eſſe homo, quo pacto eſt frequentiſſimus horum vſus in philoſophia, quando dicimus ex non igne fit ignis: id eſt ex eo, quod non eſt ignis, ſed eſt in potentia ad ignem, ex non aqua fit aqua.

Eſt autem aduertendum, quando negatio cadit ſupra connotatiuos terminos, cõmuni vſu tenetur priuatiue, quia negat formam, & ponit ſubiectum, vt nõ album; corpus, quod non eſt albũ; non conſecuta miſericordiam, id eſt plebs non recipiẽs miſericordiam, quando vero ſupra terminos abſolutos, vtroque modo teneri poteſt. 2. Fund.

Sed hic in præſenti non vocatur infinitum, niſi quando tenetur negatiue, quia tunc veritatem habent verba Ariſt. non homo eſt in quolibet, & quod eſt, & quod non eſt. de quorum interpretatione aliqui ſunt ſine cauſa ſoliciti. exiſtimant enim eſſe intelligenda, quantum ad ſignificationem, id eſt ſignificant id quod eſt, & id quod non eſt: non tamen quantum ad prædicationem; cum non dicamus, chimera eſt non homo, eſt enim propoſitio affirmatiua de ſubiecto non ſupponente, quæ falſa eſt, vt ipſi exiſtimant. 3. Fund.

Sed mihi non probatur hæc ſententia, dicendum eſt enim cum S. Thom. & Ammon. hæc intelligenda eſſe de prædicatione; dicitur enim leo eſt non homo, & chimera eſt non homo, non enim omnis propoſitio affirmatiua de ſubiecto non ſupponenti eſt falſa, cum prædicatum ſit intrinſecum ſubiecto, vt enim iſta nullo refragante eſt vera, chimera eſt monſtrum; ita eadẽ ratione erit iſta, chimera eſt non homo.

De hoc autem infinito termino dico primo eſſe incomplexam vocem, ſemper enim attendenda eſt ſignificatio vocis, non homo autem vnicum primo ſignificat, nempe negationẽ hominis. ac ꝓpterea dicit Ariſt. nec eſſe orationem, nec negationem. 1. concl.

Dico ſecundo, eſſe vocem vniuocam, quia quamuis ſignificet; quæ ſunt, & quæ non ſunt, ea tamen ſignificat ſub vna ratione negationis alicuius, & vt ſupra diximus, ex Ammon. in prædicab. non prohibet res, quæ in nullo eſſentialiter conueniunt, in aliqua proprietate vniuoce conuenire, vt eſſe genus, ſpecies vniuoce ineſt ſubſtantiæ, & accidenti, ita negatio alicuius vniuoca eſt his quæ ſunt, & non ſunt. Aduerte tamen talis negatio eſt ens rationis, non eſſe hominem, non eſſe leonem, ſolum rebus intellectu ineſt, propterea poteſt conuenire his quæ ſunt, ſicut alia entia rationis. 2. concl.

Tertia cõcluſio. Dico tertio, probabilius eſt tales voces eſſe abſolutas non connotatiuas. connotatiui enim termini duo ſignificant, vnum principaliter, alterum minus principaliter, quod dicuntur connotare, vt album principaliter albedinem, minus principaliter corpus ſignificat, at non homo, & ſimiles voces ſingulæ vnum tantum ſignificant, ſcilicet negationem concteram. abſolutæ ergo ſunt cenſendæ.

Quarta concluſio. Dico quarto, tranſcendentia in tota ſui generalitate ſumpta. non infinitantur, vt non ens, non vnum. ratio eſt, quia ſolum dicuntur de his quæ non ſunt: idem enim eſt non ens, & nihil. at infinitæ voces de his quæ ſunt, & non ſunt dici debent, ſimiliter nec priuantur, quia nullum eſt ſubiectum, quod priuetur ente in communi, poſſunt tamen infinitari & priuari ſi particulariter ſumantur, vt infinitatur ens ſumptum pro ente perfecto, ſeu pro ſubſtantia, & ſic apud Ariſt. reperitur priuatum ens 1. Phyſi. vt non ens ſit, quod non eſt perfectum ens, eſt tamen in potentia vt perficiatur.

Vltima particula eſt (recta) quæ ſignificat, vt talis vox, quæ cum verbo ſemper verum eſt falſum conſtituat, vt patet ex ipſo textu: ex quo fit adiectiua adiectiue ſumpta nomina non eſſe, quia eadem ratione cum verbo nihil veri vel falſi faciunt, vt Albus eſt, dico adiectiue ſumpta, quia quãdo ſubſtantiue ſumuntur, tunc nomina ſunt, vt album, currit.

Nec ſufficit, quòd cum ſubſtantiuo faciant propoſitionem, quia pari ratione obliqui eſſent nomina, quia cum recto poſſunt propoſitionem facere, vt filius Petri currit, non ergo adiectiua ſunt nomina, ſed adiectiones nominum.

In obliquis autem aduerte eundem conceptum correſpondere recto, & obliquis quantum ad ſignificationem principalem, vt homo, hominis, homini ſemper eandẽ rẽ ſignificant, ſed differt, nam rectus habet ſignificationem abſque modo, at obliqui habent aliquem modum ſignificandi, quẽ vocant per modum, vt cuius, cui, vel vt quem. &c.

Et hic modus ſignificandi mutat veritatem propoſitionis. aliud enim eſt dicere Michael eſt Dei, & aliud Michael eſt De⁹: prior eſt vera, poſterior falſa. Vnde circa veritatem propoſitionum aduertendus eſt modus ſignificandi obliquorum, in quo ſæpe fallaciæ reperiuntur, cum igitur à nomine ſolo modo differant, dicuntur caſus nominis.

De Verbo. Cap. III.

VERBVM autem eſt, quod cõſignificat tempus, cuius pars nihil ſignificat ſeorſum, & eſt ſemper eorum, quæ de altero prædicantur, nota. Dico autem quod conſignificat tempus. vt valetudo quidem nomen eſt: valet vero verbum, conſignificat enim nunc eſſe: & ſemper eorum, quæ de altero dicuntur, nota eſt, vt eorum quæ de ſubiecto, vel in ſubiecto ſunt. 1

Non valet autem, & non laborat non verbum dico: conſignificat enim tempus, & ſemper de aliquo eſt. Differentiæ autem huic nomen poſitum non eſt: ſed infinitum verbum ſit: quoniam ſimiliter in quolibet eſt, & quod eſt, & quod non eſt. Similiter autem & valebit, & valebat non verbum eſt, ſed caſus verbi. Differunt aũt à verbo, quòd hoc quidẽ præſens conſignificat tẽpus, illa vero id quod circuncirca eſt. 2

Ipſa igitur ſecundum ſe dicta verba nomina ſunt, & ſignificant aliquid: conſtituit enim qui dicit intellectum, & qui audit quieſcit: ſed ſi eſt, uel non eſt, nondum ſignificat. neque enim ſignum eſt rei eſſe uel non eſſe: neque ſi ipſum ens dixeris nudum. *ipſum enim nihil eſt, conſignificat autem compoſitionem quandam, quam ſine compoſitis non eſt intelligere. 3

* a.I. ipsũ per ſe ipſum.

SEquitur altera enunciationis pars, quæ verbum dicitur, in hoc autem capite vnus eſt ſcopus, nempe verbi definitio: tamen in duas eſt diuiſum partes: in priori definitio continetur, in poſteriori, dubio tacito reſpondetur. Circa definitionem vero, Ariſtoteles vtitur eadem methodo, qua in capite de nomine: non enim omnes partes definitionis ſtatuit, ſed aliquot; ceteras autem probando addit, ponit autem
1 quæ ſequuntur:

Verbum autem eſt, quod conſignificat tempus, cuius nulla pars ſignificát extra, & eſt ſemper eorum; quæ de altero prædicantur. Nota. &c.

Imprimis hic ſubintelligere oportet verba eadem, quę in nominis definitione erãt, nempe vox ſignificatiua, ad placitum. hęc. enim nomini, verbo, & orationi inſunt.

Dubium. Sed dubitabis, quare Ariſto. hac ſubtricuerit? reſpondet Ammo. & S. Tho. quia iſta ſunt verbo cum nomine communia. quòd ſi obiicias, & illa particula cuius nulla pars ſignãs extra; etiam eſt communis, & tamen eſt adiecta hic ab Ariſt. Reſpondet Ammo. hanc particulam non eſſe eandem cum ea, quæ eſt in definitione nominis, dicit enim cum Porphir. duplex eſſe complexum, & ex nomine, vt homo albus, & ex verbo, vt currit vel vincit. illa ergo particula in definitione nominis excludit complexum ex nominibus; at particula verbi excludit complexa ex verbis, & mihi placet iſta reſponſio.

S. Tho. aliter reſpondet, inquit enim, in verbo hanc particulam eſſe iterum poſitam, quia verbum videtur magis habere rationem complexi quam nomen, cum ſignificet rem, vt de aliquo dicitur: propterea ne quis maiori occaſione deciperetur exiſtimans verbum eſſe complexum, iterum poſita eſt illa particula. ſed magis mihi probatur expoſitio Ammo.

Mihi occurrit alia ratio, nempe quia illa omnia vnius generis locum obtinent, cumque nomen. & verbum ex æquo partes enunciationis ſint, genus in vnius definitione collocatum in alterius definitione ſubticuit, cum ſit idem contextus, & differentias addidit,

Accedit igitur ad has definitionis particulas explanandas, & prima eſt (conſignificat tempus; quam exemplo manifeſtat, & probat. Valetudo ſeu ſanitas, & ſenatur, nomen illud ſolam rem ſignificat, at verbum rem cum tempore nempe ſanitatem nunc eſſe ſignificat, ex quo patet hoc diſtinguere verbum à nomine.

Notat autem Ammo. non dediſſe Ariſt. verbum ſignificare tempus, ſed conſignificare: ſed connotare. eſt enim diſcrimen inter hæc duo, ſignificare enim tempus, eſt principaliter eſſe ſignum temporis, vel alicuius partis temporis, quod nominibus conceſſum eſt, ſignificant enim principali ſignificatione tempus, vt dies, hora, annus: at conſignificare, nempe quãdo aliud principaliter ſignificat, tamen prout tempore fit, & menſuratur, tempore inquam ſcilicet, præterito, vel futuro, idem etiam notat Boet.

Aliam particulam non explicat, quia in definitione nominis iam explanata fuit, & illic diximus, quare complexa à ratione nominis vel verbi excludantur.

Sequitur tertia particula, & eſt nota eorum, quæ de altero prædicantur, vbi diſtinguit ea, quæ prædicantur in ea quæ de ſubiecto ſunt.

Sed dubitabis, quid ſibi velit notam eſſe eorum ſemper quæ prædicantur. ad hoc dicit Boet. in vtraq; Editione, verba ſemper ſignificare accidens, & hoc eſt notam eſſe eorum, quæ prædicantur, verba enim actionem vel paſſionem ſignificant, quæ accidentia ſunt, quorum eſt prædicari de ſubſtantia, nomina autem non ſemper accidens ſignificant, quòd ſi dicas, quid intelligit per dici de ſubiecto, & eſſe in ſubiecto, reſpondet ipſe cum Porph. vtrumque accidenti conuenire, accidẽs enim inhæret ſubſtantiæ, & de ea prædicatur, propterea dicitur eſſe in ſubiecto, & de ſubiecto. vnde verba ſunt vel ſignificant accidẽs, quod prædicatur de ſubiecto, & eſt in ſubiecto. **Primum dubium.** **Prima ſent.**

Mihi non placet iſta expoſitio, primo quia non omnia verba ſignificant actionẽ, vel paſſionem, nam eſt, eſt verbum, non tamen actionem vel paſſionem ſignificat: præterea ex aliis caleo, frigeo, non actionem vel paſſionem ſignificant, ſed qualitatem, & ſuperius diximus, verbum habere, repetiri in omnibus fere prædicamẽtis:

ſecundo

ſecundo quia cũ paulo ſuperius eſſe in ſubiecto, & dici de ſubiecto diſtinxerit, inconueniens videretur vtrumq; confundere, & mutare: præterea quia accidens non ſemper prædicatur, aliquando enim eſt ſubiectum in prædicatione propria, vt albedo eſt color, calidum calefacit.

Secunda ſent.

Ammo. & Pſellus per hæc verba intelligunt, verbum ſemper eſt nota eorum, quæ prædicantur, ideſt, ſemper obtinent locum prædicati, dicit ſemper, quia nomẽ aliquando ſubiectum, aliquando prædicatum eſt, verbum ſemper prædicatum eſt, hoc autem intelligendum eſt, vt Ammo. & S. Tho. dicunt, quando verbum, & verbum ſumitur, aliquando enim loco nominis ſumitur, & ſubiectum eſt, vt currere eſt bonum, curro eſt verbum.

Dubium. Secũdum. Prima Sentẽtia.

Dices, quomodo ergo verbum eſt prædicatum de ſubiecto & in ſubiecto? reſpondet Ammo. & Pſellus & etiam Boet. verbum aliquando de ſubſtantia prædicari, vt homo ambulat, & ſic conſtituit prædicationem accidentalem, & dicitur eſſe in ſubiecto, aliquando de inferiori, & ſic conſtituit prædicationem eſſentialem, & dicitur de ſubiecto, vt currere eſt moueri. Vnde Ariſt. per eſſe in ſubiecto intelligit prædicatum accidentale, per dici de ſubiecto prædicatum eſſentiale, & verbum eſt vtrunque prædicatum.

Iſta ſententia eſt probabilis, ſed mihi non in omnibus placet, primo, quia amplius dicit eſſe notam eorum, quæ prædicãtur, quàm eſſe prædicatum, vt dicemus, præterea quia illa prædicatio currere eſt moueri, non eſt verbi de verbo. nam ipſemet Ammo. dicit teneri, vt nomen: aliter verbum eſſet ſubiectum, probabilius multo eſſet ſumere has propoſitiones currens mouetur, ædificans agit, calidum calefacit. præterea quia adhuc per dici de ſubiecto non videtur Ariſt. intelligere eſſentialem prædicationem, nec per eſſe in ſubiecto accidentalem. præterea quia ſemper loquitur de verbis adiectiuis, non de verbo eſt, quod tamen ab Ariſt. magni fit.

Secũda ſentẽtia.

Propterea, (ſaluo meliori iudicio, mihi videtur ſenſum Ariſt. hunc eſſe, nempe verbũ eſt nota eorum, quæ de altero prædicantur, ideſt ſemper prædicat aliquid. ſ. ſignificat aliquid, vt de altero dicitur. Dupliciter autem verbum prædicat aliquid, vno modo prædicat ſolam rem, quam ſignificat, vt in verbis iſtis, currit, vincit, & ſimilibus, & tale verbum vocat Aner prædicatũ, vt qđ aliqñ nõ ſolum ſuã ſignificationem prædicat, ſed adiunctũ aliud, vt homo eſt albus, & tunc vocat Ayεcr, verbum tale prædicatum, vt quo, hoc autẽ aliqñ eſt ſubſtãtia, vt homo eſt animal, aliquando eſt accidens, vt homo eſt albus, propterea dicit Ariſt. prædicata ea, quæ dicuntur de ſubiecto nempe ſubſtantiã, vel quę in ſubiecto ſunt, nempe accidentia alia enim verba præter eſt, fere ſemper prædicant accidens.

Hæc igitur eſt huius particulæ declaratio, per quam verbum à participio, & infinituo excluditur, ſimiliter à modis aliis ſcilicet optatiuo, ſubiunctiuo, qui non prędicant rem, nam prædicare ad propoſitionem ſpectat, quę non fit ex illis modis in quibus nec verum, nec falſum eſt.

Non ſanatur vero, non ægrotat, &c. 2

Definitio verbi nondum eſt completa ex partibus præcedentibus, vt bene dicunt Ammo. & doctores Louanieñ. propterea Ariſt. conatur eam perficere nouis differentiis: ideoq́ue proponit aliquid cui præcedentia competunt, tamen non eſt verbum. vt nos inde aliud ad præcedentia ſuperaddamus. non ſanatur, non eſt verbũ, cum de eo, quod eſt, & quod non eſt, prædicetur; & tamen conſignificat tempus, & habet reliqua, collige, verbum ergo debet eſſe præter dicta, vox finita, ſicut & nomen.

At adhuc hæc non ſunt ſatis, nam præteritum, & futurum non ſunt verbum, cũ tamen omnia præcedentia habeant: quòd autem non ſint verbum, probat, quia verbum debet tempus præſens conſignificare, at præteritum & futurum nõ præſens, ſed circa præſens ſignificant, nempe præteritũ, quod fuit præſens, futurum, quod erit præſens: ergo perfecte, & abſolute verbum debet eſſe præſentis tẽporis conſignificatiuũ, quia omnia reliqua tempora à præſenti dependent, & ad præſens ordinantur. propterea addenda eſt differentia, quæ hoc ſignificat, nempe, quòd ſit vox recta.

Definitio igitur perfecti, & abſoluti, verbi, integra eſt, verbum eſt Vox ſignifi-

catiua ad placitum, tempus conſignificās, eorum quæ de altero dicuntur, ſemper nota, finita, & recta.

3 Ipſe igitur ſecundum ſe dicta verba nomina ſunt, &c.

Hæc eſt capitis poſterior pars, in qua ſecundum Ammo. intendit Ariſt. oſtendere quomodo verba ſe habeant ad ſignificandum verum vel falſum.

At ſecundum S. Tho. aggreditur oſtendere, in quo verbum cum nomine conuenit, & in quo à nomine differt. quod idem dicit etiam Boet.

Mihi vero videtur, vt iſta verba illatiue legantur, quod ex contextu patet, in quibus Ariſt. ex precedenti definitione elicit duo, alterum quid verbum ſignificet, quid conſignificet. in quo cum nomine conuenientia, & differentia apparebit. alterum nec verum, nec falſum ſignificare probat, quod in primo capite dixerat de nomine, & verbo per ſe; ſed non probauerat de verbo, ſicut de nomine.

Dicit igitur verba ſecundum ſe dicta nomina ſunt, & aliquid ſignificant: hic manifeſtatur ſignificatio verbi, nempe ſignificat aliquid, ſicut curro curſum, amo amorem ſignificat.

Dubium. Dices, cum nomen, & verbum ſint diſtinctæ partes, quomodo verbum nomen appellat? ad hoc reſpondet Ammo. & S. Tho. hic nomē communiter ſumi pro dictione ſignificante, ſed iſta expoſitio non placet, eſſet enim, in breuiſſimo contextu æquiuocatione vti, cum modo nomen pro dictione, modo vt diſtinguitur contra verbum, ſumatur.

1. Sententia.

2. Sententia. Boet. & Auerr. dicunt nomen hic ſumi, vt in præcedenti capite definitum eſt, & ſenſus eſt, verba ſecundum ſe, ideſt extra propoſitionem, dicta ſunt ſimilia nominibus.

Nota. Pro cuius declaratione aduerte in verbo duo poſſe conſiderari, alterum id quod principaliter ſignificat, & hoc non eſt aliud, quàm res, etiam per nomen ſignificata, ſicut curro principaliter id quod nomen curſus, ſignificat, & lego idem quod lectio, alterum cōſignificat verbum, ſeu minus principaliter ſignificat, ſcilicet, ſignificat rem per modum compoſitionis cum altero, & vt ſubſtat tempori: hoc igitur eſt quod Ariſt. dicere intendit verba ſecundum ſe, ideſt, extra compoſitionem quantum ad rem ſignificatam non differunt à nomine, propterea dicit (&) aliquid ſignificant, vbi illud, (&) tenetur ſecundum Ammo. declaratiue.

Probat autem Ariſtot. quòd ſignificent aliquid, nam qui profert, voces, conſtituit, ideſt, determinat intellectum audientis, vt conceptum formet alicuius rei, & qui audit, quieſcit, ideſt, conceptum format, nō ſolum vocis, ſed etiam rei, vt qui audit, legit, lectionis format notitiam, ſignum ergo eſt verba per ſe eſſe ſignificatiua, & aliquid ſignificare.

Nota autē hic verbum Græcum ἵστησι ſignificare intellectum, qui à ſenſu & imaginatione dependet, ideſt, intellectum intelligentem ea, quæ ſentit, & talis eſt intellectus, qui intelligit, & format conceptum ex vocibus quas ſentit. Nota

Poſita ſignificatione verbi extra propoſitionem, remouet quod remouerat cap. 1. nempe ſignificare verum uel falſum, tamē non probauerat de verbo, nūc probat: propterea dicit verbum ſecundum ſe nihil veri, vel falſi ſignificare; ſignificat quidem rem, ſed non rem eſſe, vel non eſſe: argumentum à maiori eſt notum. ipſum verbum (Eſt) quod non ſolum eſt verum verbum, vt dicit Pſellus, ſed ſignificat ipſum eſſe, adhuc verum eſt falſum, non dicit, ergo multo minus alia verba. & hoc eſt quod dicit (ſi ipſum, eſt, purum dixeris, nihil dixeris) ideſt ſi, eſt, extra propoſitionem dixeris, nihil veri vel falſi dicis, vt interpretatur optime Boetius. & Ammon. Pſellus & alii doctiſſimi. vnde vide, quàm longe ab Ariſt. ſenſu ſint, qui dicunt nihil dixeris ideſt, eſt ſynchategoreuma: nec mireris, quòd Græce dicitur ipſum ens, nam ſumitur pro ipſo verbo, eſt, quod nō bene aduertit Alex.

Tandem ſubdit Ariſt. quòd verbum cōſignificat cōpoſitionē. i. rē ſignificatā componit vero vel falſo; ſed talis compoſitio non intelligitur, nec eſt ſine extremis.

Ex quibus collige verbum tria habere: ſignificat enim rem aliquam, in quo cum nomine conuenit, ſed illam per modum compoſitionis, & vt tempori ſubſtat, ſignificat, quod ſoli ineſt verbo.

QVÆSTIO I.

De ijs, quæ in capite tertio de verbo continentur. Num rectè ab Ariſtotele dicta ſint?

Dubium eſt an verbum ſit propoſitionis pars, ideſt, ſit ſubiectum, vel prædicatũ. Nota. eſt autem notandum ex Porphy. duplex eſſe verbum; alterum, quod vocatur adiectiuum, hoc autem illud eſt, quod actionem, paſſionem, vel aliquid accidens ſignificat, vt currit, legit; alterũ eſt, quod vocatur ſubſtantiuum, vt ſum, es, exiſto, ſubſiſto.

Adhuc iſtud aliquando eſt cum appoſito, & ſuppoſito, quod dicitur de tertio adiacente, vt homo eſt albus aliquãdo eſt cum ſolo ſuppoſito, quod dicitur de ſecundo adiacente, vt homo eſt.

1. op. Difficultas ergo pręcipua eſt de verbo ſubſtantiuo, quando eſt de tertio adiacente: ſunt enim quidam Neoterici, qui putant eſſe ſyncathegoreuma; nec prædicatum eſſe, nec ſubiectum; ſed ſolum vnire prædicatum ſubiecto; quorum argumenta ſunt. primo quia ſi eſſet propoſitionis pars, eſſet terminus. nam 1. Prior, cap. 1. terminus eſt in quem reſoluitur propoſitio, vt in ſubiectum & prædicatum, at illic non fit mentio de verbo. præterea quia quando Ariſtot. loquitur de quãtitate propoſitionum, quod prædicatum ineſt ſubiecto, aut omni ſubiecto, nec pro ſubiecto, nec pro prædicato ſumitur verbum. præterea quia nec eſt maior extremitas, nec minor, nec medium, vt patet. præterea quia in conuerſione, in qua ex prædicato fit ſubiectum, verbum non tranſmutatur, ergo non eſt tale verbum pars propoſitionis.

2. op. Oppoſita ſententia eſt omnium Græcorum, & Latinorum antiquorum, & doctorum Louanien. & ratio maxime hoc probat, quia verbum eſt, cum non mutat nec perdat ſuam ſignificationem, ſi ſine appoſito eſt prædicatum, & ſignificat aliquid, ergo cum appoſito etiam: præterea Ariſto. cap. 2. libri 2. huius, Homerus eſt poeta, homo eſt albus, vocat de prædicato coniuncto, quod non eſſet, niſi verbum eſſet pars prædicati cum appoſito.

1. fund. Propterea aduerte propoſitionis partes eſſe in duplici differentia, quædam ſunt materiales, ſcilicet, nomen ipſum, tam appoſitum quam ſuppoſitum, quædam ſunt formales, nempe verbum, qua parte compoſitionem ſignificat, v. g. in domo aliqua lapides, ligna, calx, & reliqua partes materiales dicuntur, at illa compoſitio & connexio partium, forma eſt, ita ſimiliter ſuppoſitum, & appoſitum materia enunciationis ſunt, at ipſa compoſitio ſeu ipſum componens, quod verbum eſt, eſt forma, quòd ſi dicas; quomodo appoſitũ eſt materia; cum habeat locum prædicati & formæ? dico, formam eſſe ſi ad ſubiectum comparetur; materiam vero reſpectu totius propoſitionis & verbi componentis; quod eſt forma enunciationis.

Aduerte ſecundum: omne verbum non ſolum componit: ſed ſignificat aliquid: quod componit: cum ſignificet aliquid: quod illi doctores non aduertunt: vt curro ſignificat curſum componendo: & ipſum, eſt, ſignificat ens componẽdo. ex quo fit vnum dignum conſideratione. Verbum ratione rei ſignificatæ eſt pars materialis, quia eſt cum nomine idem. at ratione connotati eſt formalis pars, cum vtrumque habeat. eſt tamen diſcrimen, aliquando nihil prædicat, niſi ſuam ſignificationem, vt homo currit, homo eſt, aliquando ſuam ſignificationem determinatã, & limitatam ab altero, vt homo eſt albus, ideſt, eſt illud ens, quod eſt album, perinde enim eſt addere appoſitum verbo ſubſtantiuo, ac alijs, vt enim dum dicis, ego amo Petrum, illud additum non aufert, quin verbum amo, ſecundum rem ſignificatam prædicetur, ſed limitatur, ita quando dicitur, homo eſt albus, & hoc obſerua contra eoſdem. 2. fund.

Ex quo ſequitur manifeſte, omne verbum eſſe partem propoſitionis, formalem quidem vt vnit, & componit, materialem vero ſecundum id quod ſignificat, hoc enim prædicat, vt diximus ex Ammo. & alijs, ſemper verbum eſſe prædicatũ, quanuis quando cum appoſito tenetur, ſit partiale prædicatum. & ſi nõ ſit prædicatum, quomodo ipſi conſonant Ariſt. dicenti ſuperius verbum ſemper eſſe prædicatum.

Aduerte tertio pro ſolutione argumentorum conuerſiones quantitatis, numerum terminorum ſyllogiſmi, ſemper conſiſtere in partibus materialibus enunciationis, & ita quando conuertis propoſitionem, non formam verbi ſed ſignifica- 3. fund.

tam

tam rem conuertis, vt homo currit, currens eſt homo, ita homo eſt animal, animal eſt homo, quòd ſi non dicis ens animal eſt homo, eſt ex eo, quia ſub vnoquoque includitur ens: per hoc patet reſponſio ad omnia argumenta.

dubium. Circa verbum infinitum eſt dubium in quo à negato differat, S. Tho. dicit infinitum eſſe vnicam dictionem ſimplicem, at negatum eſſe duas, nempe negationem & verbum, tamen aſſerit in propoſitione eſſe infinitum: id quod recepit etiam Ammo. 2. Periher. cap. 1.

1. op.

2. op. Oppoſitum tamē habuit Alex. & Boet. 2. Periher. qui in propoſitione verbum infinitum eſſe idem cum negato volunt, idē docet Albet. tract. de nomine c. 5. & tract. de verbo cap. 2.

1. fund. Pro cuius declaratione maxime aduertendum eſt, primo verbum habet ſignificationem: ſignificat enim rem aliquā, aut operationem, aut proprietatem: habet etiā conſignificationem, quia ſignificat aliquid per modum cōpoſitionis, & vnionis cum aliquo, ſub certa differentia temporis.

Eſt autem diſcrimen: quando enim infinitatur verbum, negatio deſtruit ſignificationem eius, non currit dicit negationē curſus, at quando negatur negatio, cadit ſupra eius compoſitionem, vt homo non currit idem ſit, ac dicere non eſt talis compoſitio, homo currit.

Et huius expoſitionis author eſt Ariſto. ſi atiente conſideretur: nā verbum, infinitum, concedit eſſe notam eorum quæ prædicantur, & prædicatur de eo quod eſt, & quod non eſt; quæ verba abſque dubio, argumento ſunt, infinitum eſſe in propoſitione, & negatam habere ſignificationem. præterea docet negationem oppoſitam eſſe affirmationi, cum autem oppoſitio conſiſtat ſecundum formas, negatio erit oppoſita formæ affirmationis; quæ affirmatio formaliter conſiſtit in compoſitione: ergo circa compoſitionem erit negatio etiam.

2. fund & dubij ſolutio. Aduerte ſecundo, compoſitionem non habere verbum, niſi in propoſitione, cum compoſitio non ſit abſque extremis: at ſignificationem habet & in propoſitione, & extra propoſitionem: ex quo fit, vt extra ꝓpoſitionem non ſit negatum verbum, at in propoſitione, & extra propoſitionem ſit infinitatum, cum ſemper retineat ſuam ſignificationem.

Eſt tamen diſcrimen conſiderandum inter negatum in propoſitione, & infinitum, nam infinitum habet ſolam negatam ſignificationem, & hanc componit, vt homo non laborat ideſt non laborem habens, at negatum habet negatam compoſitionem, & hoc formaliter loquendo: at quia talis compoſitio infiniti, ideſt, non laborās æquiualet negationi, non eſt laborans. inde dixerunt illi doctores infinitum, & negatum eſſe idem, & Ariſt. 2. Periher. ſub negato, includit infinitum. Non ſunt autem idem formaliter, cū negatio in vno ſupra compoſitionem; in altero ſupra ſignificationē cadat, & hoc eſt obſeruandum.

Dubitabis, an omne verbū poſſit infinitari? ad quod idem dico, quod de nomine, nempe verbum ens tranſcendenter ſumptum nō infinitatur, niſi vt limitatus pro ente actu vel pro perfecte exiſtente, quod etiam docet Albet. Dub.

Dubium autem eſt de quibuſdam propoſitionibus, in quibus verbum, tempus, importare nō videtur, vt chimera eſt monſtrum, vacuum eſt locus carens corpore, homo eſt animal. ad quod breuiter dico verbum in his abſolui a tempore; quòd non ſignificet tempus, hoc enim fieri non poteſt, nā nō eſſet verbum ſed cum verbum faciat duo in ꝓpoſitione, videlicet vt vniat extrema, & talem vnionem reſtringat ad differentiam temporis quam importat; verbum tunc abſoluitur à tempore, quando vnit extrema, ſed non reſtringit ea ad differentiam temporis, quam importat. quod quidem fit, quando extrema ſunt eſſentialia, & naturaliter cōiuncta: ut in illis, quas diximus, quę dicuntur propoſitiones ſempiternæ veritatis.

De Oratione, Enunciatione, vnâ, ac pluri: Affirmatione, & Negatione, ac Contradictione.

Cap. III.

ORATIO autem eſt vox ſi- 1
gnificatiua, cuius partium ali
qua ſignificatiua eſt ſeparata, ut di-
ctio ſed non vt affirmatio * vel nega
tio. vt homo aliquid ſignificat, ſed
non quod eſt aut non eſt: ſed erit

* Mul. co. nō habēt vel negatio.

affir-

affirmatio vel negatio, ſi quid additum fuerit. Sed non hominis ſyllaba vna. neque enim in eo, quod eſt ſorex, rex ſignificat, ſed vox nunc eſt ſolum. In duplicibus verò ſignificat quidem aliquid, ſed non ſecundum ſe, quemadmodũ dictum eſt. * Eſt autem oratio omnis quidem ſignificatiua, non autem ſicut inſtrumentum: ſed quemadmodum dictum eſt, ſecundum placitum.

* al. addit in ſuperiorib.

Enunciatiua vero non omnis: ſed
2 in qua verum vel falſum eſt. non autem in omnibus ineſt. vt deprecatio oratio quidem eſt, ſed neque vera, neq; falſa. Cęteræ igitur relinquantur. Rethoricæ enim, vel Poeticæ conuenientior eſt cõſideratio: enunciatiua vero præſentis eſt ſpeculationis. Eſt autem vna prima oratio enunciatiua affirmatio, deinde negatio: aliæ vero omnes coniunctione vna. Neceſſe eſt autem omnem enunciatiuam orationem ex verbo eſſe, vel caſu verbi, etenim hominis ratio, niſi addatur, aut eſt, aut fuit, aut erit, aut aliqd huiuſmodi, nondum oratio enunciatiua eſt: quoniã vnum quiddam eſt, & non multa, animal greſſibile bipes. non enim eo quòd propinquæ partes dicuntur, vna erit. eſt autem alterius hoc tractare negotij. Eſt autem vna oratio enuntiatiua, quæ vnum ſignificat, vel coniunctione vna: plures autem, quæ plura, & non vnum, vel inconiunctæ.

3 Nomen igitur, vel verbum dictio ſit ſolum: quoniam non eſt dicere ſic aliquid ſignificantem voce, vt enunciare, uel aliquo interrogante vel non, ſed ipſo ſpõte proferẽte.

Harum autem hæc quidem ſimplex eſt enunciatio, ut aliquid de aliquo, vel aliquid ab aliquo: hæc autem ex his compoſita, velut oratio quædam iam compoſita. Eſt autem ſimplex enunciatio, vox ſignificatiua de eo quod eſt aliquid, uel non eſt, quemadmodum tempora diuiſa ſunt. Affirmatio uero eſt enunciatio alicuius de aliquo. Negatio uero enunciatio alicuius ab aliquo. 4

Quoniam autem enunciare eſt, & quod eſt, non eſſe: & quod non eſt, eſſe: & quod eſt, eſſe: & quod non eſt, non eſſe: & circa ea quæ extra prẹſens, tempora ſunt, ſimiliter: omne utique contingit quod quis affirmauerit, negare: & quod quis negauerit, affirmare. Quare manifeſtum eſt quòd omni affirmationi oppoſita eſt negatio, & omni negationi affirmatio. Et ſit hoc contradictio, affirmatio & negatio oppoſitę. Dico autem opponi eiuſdem de eodem, non ãt æquiuoce, & quæcunq; cętera talium contra ſophiſticas determinauimus importunitates. 5

Oratio autem eſt uox ſignificatiua, cuius partium aliquid, &c. 1

FInis & ſcopus huius capitis eſt explicare, quid enunciatio ſit, & quæ eius ſpecies. In tres autem partes eſt diuiſum, in prima explicatur genus enunciationis, nẽpe oratio quid ſit: Secundo quid enunciatio, & quotuplex. Tertio quæ ſpecies enunciationis ſimplicis, & quomodo inter ſe ſe habeant.

Circa primum, eſt definitio orationis: (vox ſignificatiua, cuius partium aliquid eſt ſignificatiuum ſeparatum, ut dictio, non vt affirmatio.) In primis hic repetitur genus, vox ſignificatiua, quia cum oratio ſit compoſita, & non ſit pars, ſicut verbum, poterat eſſe dubium, ſi genus non exprimeretur,

retur,cuius aliquid partium, idem eſt; ac cuius aliqua pars ſignificat, vt dictio, non vt enunciatio.

Dubium. In primis propter hæc verba Aſpaſius & Porph. voluerunt hanc definitionem non eſſe orationis in communi, ſed ſimplicis; 1. ſententia quia oratio compoſita habet partes quæ ſunt enunciationes. At iſta ſententia videtur contra Ariſt. quia in hoc eodem capite, ponit enunciationem ſpeciem orationis,& enunciationem rurſus diuidit in ſimplicem,& compoſitam: quod fieri non poſſet, niſi eius genus comprehenderet etiam orationes compoſitas.

2. ſententia Alexand. & Ammo. & S. Tho. aſſerunt hic etiam compoſitam orationem comprehendi: nam in compoſita ſunt etiam dictiones, ſicut in ſimplici.

Sed dices cur adiecit, & non vt affirmatio? reſpondet Boet. in ſecunda aditione ex Alexand. & Porphyr. quia aliquando dictio orationem etiam ſeu enunciationem ſignificat, propterea adiecit illud verbum, vt pro ſimplici dictione ſumi ſignificaret. & hæc quidem eſt bona interpretatio.

3 ſententia Poſſumus autem aliter cõtextum hunc facilius, nec minus uere explicare. pro quo aduerte, quòd in oratione tres poſſent partium modi concurrere, primum ſyllabæ ipſæ, literæ enim non partes, ſed elementa dicuntur; ſecundo dictiones ſimplices; tertio propoſitiones: & inter ſyllabas aliquando inueniuntur aliquæ ſignificatiuæ, ſed non vt ſyllabæ ſunt: vt in hoc nomine ſorex rex ſyllaba ſignificare videtur.

Reſponſio ad dubiũ. Vult ergo Ariſto. orationem habere partes ſignificatiuas, nõ partes, quæ ſint enunciationes, nec partes quæ ſint ſyllabæ, ſed quæ ſint dictiones. & ſenſus eſt: cum oratio omnis habeat partes, partes quæ orationem conſtituunt, non ſunt enunciationes, quamuis aliquando eſſe poſſint, nec ſyllabæ, etiam ſi aliquando ſignificare videantur; ſed partes, quæ ſint dictiones, & tales dictiones, vt per ſe ſignificent: ad excludendas partes nominis compoſitæ figuræ, de quo ſuperius diximus.

At quia nondum explicuerat, quo pacto ſignificaret oratio, addit, quòd non ſignificat vt inſtrumentum ſicut alij dicebant, ideſt naturale, ſed ad placitum. circa quod aduerte orationem aliquid habere naturæ, aliquid voluntarij, & ab inſtituto, ſicut res artificiatæ. v. g. cathedra nec tota eſt ab arte, quia lignum eſt à natura, nec tota eſt à natura, quia forma eſt ab arte: tamen ſimpliciter proferimus eſſe ab arte, quia iudicium ſumitur ſecundũ formam. ita oratio habet vocem à natura, tamen ſignificationem, ordinationem, diſpoſitionem, & reliqua à voluntate. propterea abſolute dicitur eſſe ad placitum, & non a natura, & eſt inſtrumentum voluntarium, nõ naturale.

Enunciatiua vero non omnis, ſed in qua verum, &c. 2

Hæc eſt ſecunda pars: in qua Ariſt. mira breuitate multa dicit. primo inſinuans diuiſionem orationis in enunciatiuam, & non enunciatiuam; docet, enunciationem eſſe orationem, in qua eſt verũ vel falſum; reliquæ autem non ſunt enunciatiuæ, quarum vſus eſt Rhetorum, & Poetarum, ſicut vſus enunciationis eſt Dialectici.

Et huius ratio eſt: finis. n. Dialectici eſt indagatio veritatis, & argumentatio, quæ huius inſtrumentum eſt: at veritas nõ niſi enunciatione ſignificatur. nec argumentatio ex aliis, quàm ex enunciationibus componitur: propterea enunciatio ſola ad Dialecticum ſpectat.

Definitione poſita ipſam enunciationẽ Ariſt. diuidit: ac primo in vnam principaliter, cuius ſpecies affirmatio, & negatio ſunt, & in vnam coniunctione: diuidit. Explicat autem ex quibus oratio enunciatiua componatur, & quid ſit vna enunciatio: dicit ergo enunciatiuam omnem componi ex verbo, aut caſu verbi. intellige ſimul ex nomine, nam ex vno non fit compoſitio: exprimit autem hoc, quia nulla oratio, quantuncunque vna ſit, enunciatiua dicetur, niſi habeat uerbum: quod manifeſtat in definitione, definitio enim oratio eſt, & vna, nondum tamen enunciatiua eſt, quouſque ſit verbum.

Dicet aliquis: definitio quomodo eſt vna oratio ſcilicet animal greſſibile, bipes? reſpondet non eſſe vnam quia ſimul & continuo proferatur: vel quia partes coniunctionem habeant Grammaticalem; ſed alia ratione, quam inquit, non eſſe præſentis loci, ſed 7. Meta. c. 12. vbi id tractat, ſed nos dicemus poſtea.

Tandem explicat, quæ enunciatio dicatur vna, & diſtinguit: quædã eſt vna, quia

vnum

vnum ſignificat, vt homo eſt aīal: quędam eſt vna, q̃ coniunctione eſt vna, quãuis plura ſignificat, vt homo eſt aīal, & leo vincit. Vnde ex oppoſito duplex eſt propoſitio, ſeu enunciatio, plures, & quæ plura ſignificat, vt canis mouetur: vel non vnum ſignificat, vt Petrus & Paulus ambulant; vel quę ſunt ſine coniunctione, vt homo eſt animal, Leo vincit, equus currit.

Poteſt ēt dici, iō dixiſſe, vnam propoſitionem plura & non vnū ſignificare, quia vniuocū aliqñ ſignificat plura, tñ vt conueniunt in vno: & ita explicat Pſellus.

3 Nomen igitur, & verbum dictio ſit ſolum, &c.

Ne, dum dicit propoſitionē ſignificare vnū, aliquis deciperetur, exiſtimans ſignificare vnū ſicut nomē & uerbum per ſe: hoc remouet, docens iſta eſſe ſolum dictiones; nec ſignificare vnum enunciatiue; ſiue, q̃s vtatur his reſpondendo alicui interrogationi, ſiue ex ſe proferat ea nunquam eũ ſimplici dictione enunciat quis: hoc eſt, q̃d dicit. (Non eſt dicere ſic aliquid ſignificantem vocem enunciare) ideſt non eſt aſſerendum vocibus ſolum ſimplicibus p ſe vtentem enunciare (vel aliquo interrogante, vel non, verum, i. ſed ipſo proferente) ideſt ſiue interrogatus reſpondeat voce ſimplici, vel ipſe, ex ſe ipſo loquatur & proferat, nunquam voce ſimplici vllus aliquis enunciabit niſi aliquid ſubintelligat, ut fit in reſpõſionibus, & in quibuſdam uocibus aliis, vt pluit, tonat. & ſimilia, quæ enunciant virtute alicuius ſubintellecti.

4 Harum autem hæc quidem ſimplex eſt enunciatio, &c.

Hic continetur diuiſio enunciationis, in ſimplicē & cõpoſitā. Simplex vt hõ currit: compoſita ut hõ currit, & leo uincit.

Dubium. Dubitabis an iſta ſit eadem diuiſio cum ea, q̃ eſt in vnũ & plures. & reſp. ſecundum Ammo. & Boe. & S. Th. nõ eſſe eandē non .n. eſt idē eſſe ſimplex, & vnũ. vt docet Ariſto. 12. Met. c. 7. vnũ .n. opponitur multis, ſimplex āt opponitur cõpoſitio: vnde ueritas enunciationis vel pluralitas, cõſiderant, ſecundũ ſignificationē dictionũ enũciationis, & ipſius enunciationis. At ſimplicitas vel cõpoſitio ſecũdũ numerũ dictionũ, quæ ſunt neceſſariæ ad enunciationē, vel abundantes: poteſtq; eſſe plures, & ſimplex: vt canis mouetur. poteſtque eſſe cõpoſita, & vna; vt animal, greſſibile, bipes, mouetur. & hanc modo diuiſionem Ariſt. aſſignat.

Eſtq; ue ſimplex enunciatio, vt ſubdit Ariſt. (vox ſignificans aliquid eſſe vel nõ eſſe de alio) ideſt, habēs ſimplex prædicatũ de, ſimplici ſubiecto: cõpoſita vero, q̃ præter hæc ſuperaddit, nempe habens plura prædicata, vel ſubiecta, vel utraque plura.

Vbi eſt dubiũ, an hic Ariſt. definiat ſimplicem enunciationē? Alex. eñ aſſerit eſſe definitionē enunciationis, quæ æquiuoca eſt ad affirmationē & negationem: ac propterea definitur per ſua ſignificata, q̃uo definiri poſſunt omnia æquiuoca: nempe definitione nominis. **Dubium 1. Sent.**

At S. Th. & Ammo. nolunt eſſe illā definitionē, ſed diuiſionē enunciatiõis in affirmationē & negationē: & rō eſt, quia iā ſuperius definita erat enunciatio, nẽpe orō, in qua eſt verũ vel falſum. ſed iō iſta parũ vr̃ firma, cũ prius enunciatio in cõi definita fuerit; hič autem enunciatio ſimplex. **2. Sent.**

Propterea dico cum Boe. & Porph. iſtam eſſe definitionem enunciationis ſimplicis, ſcilicet eſt vox quæ ſignificat aliquid eſſe vel non eſſe de alio. **3. Sent. cũ reſponſione ad dubium.**

Datur āt talis definitio p ea q̃ ſunt inferiorũ ſpecierũ: quia non eſt facile propriā aſſignare dr̃am. & vt dicit Boe. quia ſimul definiēdo diuideret ſimplicē in affirmationē & negationē. quas definit, dicēs, affirmatio eſt enunciatio alicuius de aliquo, negatio eſt enunciatio alicuius ab aliquo.

Vbi præpoſitiones ſunt aduertendę, nã (Ab) importat quandam ſeparationē quæ fit in negatione. [De] quandam coniunctionem, quæ fit in affirmatione. An vero enunciatio ſit genus ad affirmationem, & negationē, vel ęquiuocum, dicemus poſtea.

Quoniam autem enunciare eſt, & quod eſt, non eſſe, &c. 5

Hic Ariſt. explicat, q̃uo ſe affirmatio, & negatio inter ſe ſe habeant, quæ eſt tertia capitis pars, & intendit docere eſſe oppoſitas inter ſe. ad quod probandum ingenioſe ſumit duo. Alterum eſt quadrupliciter contingit enunciare. Primo, quod eſt eſſe, ideſt affirmare, quod eſt; quod fit in enunciatione uera, vt homo eſt animal.

Secun-

Secundo, quod non eſt non eſſe ideſt negare, quæ non ſunt, quod fit in negatione vera, vt homo non eſt. Tertio, quod eſt, non eſſe, quod fit in negatione falſa, vt homo non eſt animal. Quarto, quod non eſt eſſe, quod ſit in affirmatione falſa, vt homo eſt leo.

Ex hoc fundamento ſequitur alterum: omne quod affirmatur, poſſe negari, contra: & hoc manifeſte ſequitur ex præcedenti; ſi enim non affirmarentur: niſi q̄ ſunt, & negarentur, niſi quæ non ſunt, non omnis affirmatio haberet negationem, nec è contra. cum igitur & quæ ſunt, & quæ non ſunt enunciare contingat eſſe, vel non eſſe; illud manifeſte ſequitur.

Ex vtroque autem ſequitur negationem opponi affirmationi, & è contra. nō autem quæcunque affirmatio cuicunq; negationi opponitur, ſed quando ſunt ex eiſdem extremis, & habent vniuocas dictiones, & reliqua, quę ſunt neceſſaria, quæ explicuit 1. Elenh. c. 4. propter ſophiſtas.

QVÆSTIO I.

De oratione.

Vt ordinem Ariſt. in diſputando obſeruemus, de oratione oportet prius diſſerere, & quidem propoſita eius diuiſione duo dubitari poſſunt; Primum an omnis oratio ab Ariſt. hic definiatur? alterum an oratio ſit genus enunciationis?

Quotuplex ſit Oratio.

1. Diuiſio. Circa primum quotuplex oratio ſit inquiramus. Laurentius Valla in ſua Dialectica, orationem primo in plenam, pleniorem, & pleniſſimam diuiſit. vocat plenam orationem quæ ſolum partibus neceſſariis conſtat; nempe nomine & verbo; vt homo currit, vocat pleniorem quæ plures habet partes quàm neceſſarias, vt ſyllogiſmus atque numeris omnibus abſoluta eſt, pleniſſima dicitur, quales orationes Rethoricæ. iſta diuiſio, quamuis bona ſit, non tamen eſt prima, nec diuidit omnem orationem.

2. Diuiſio. Propterea Boet. diuiſio amplectenda eſt, quem poſtea omnes fere ſunt ſequuti: quãuis ipſe à Græcis eam diuiſionem acceperit. Eſt igitur oratio duplex perfecta, & imperfecta. perfecta eſt quæ perfectū ſenſum generat in animo auditoris. uocamus ſenſum ſententiam ipſam. vocamus perfectū, non cui non poſſit aliud adiungi; ſed qui facit intellectum quieſcere, quantum ad apprehenſionem alicuius rei. vocamus auditorem, aduertentem & intelligentem. oratio vero imperfecta, eſt oratio imperfectū ſenſum generans, quales ſunt orationes ſine verbo, uel cum uerbo in quibus eſt coniunctio ſuſpendens, uel relatiuū, qui, cum vno uerbo, & aliæ ſimiles.

Oratio perfecta diuiditur ab Ammo. in præfatione huius libri, & à S. Tho. tract. ſuper hunc librum c. 3. in quinque partes; in enunciatiuā, vocatiuam, interrogatiuam, imperatiuam, optatiuam, uel deprecatiuā. in prima ineſt verum vel falſum, in reliquis vero non.

Harum quatuor ſufficientiam ponit S. Tho. inquit enim homo poteſt comparari ratione alicuius inferioris, vel ratione alicuius ſuperioris. cum inferiori, tripliciter ſe habet. vel uult illius mentem in ſe conuertere, & ad hoc utitur uocatiua oratione; uel uult mentem eius ſibi explicari, & utitur interrogatiua; uel uult ut exequatur aliquod opus, & utitur imperatiua, uel exhortatiua. cum ſuperiori uero non niſi deprecatiua uel deſideratiua utitur. reliquæ ad has reducuntur. **Nota.**

Sed dices, quare in his non eſt uerum uel falſum, ſicut in enunciatiua? nota ex Boet. in homine duplicem potentiam; altera eſt intellectus, in quo ſolo ineſt uerum, uel falſum; altera eſt appetitus, ĩ quo ineſt bonum uel malum, enunciatiua ſolum explicamus ea, quæ intellectu concipimus: propterea illi ineſt uerum uel falſum; alijs omnibus explicamus ea quæ habemus in appetitu, propterea nec uerum nec falſum habent. quòd ſi interdum enunciamus ea, quæ appetimus: id fit, quatenus eadem cognoſcuntur ab intellectu. reddi etiam alia ratio poteſt; quia ab eo, quod res eſt, uel nō eſt, enunciatio eſt, & dicitur uera uel falſa: ſola autem Indicatiui enunciat, quòd aliquid ſit uel non ſit; aliæ non ita. Et hinc etiam eſt, quòd illa ſola perfectum generat ſenſum, aliæ minime. **Dubium.**

An oratio in communi hic definiatur ab Ariſtotele: an ſolum oratio perfecta?

His igitur ſuppoſitis dubiū eſt, an ora- **1. op.**

tio,

tio, tam perfecta quàm imperfecta hic defi niatur, an ſola perfecta? Albert. tract. de enunciatione c. I. cum Philop. exiſtimat ſo lam perfectam hic definiri, eſt autem ratio Alber. quia ſola perfecta eſt genus enunciationis, hic autem oratio conſideratur, vt eſt genus orationis: ratio vero Philop. eſt; partes non dicuntur niſi reſpectu totius, ſed oratio imperfecta non eſt totum, totũ .n. perfectũ eſt, ergo imperfecta non habet partes, & ſic ei non competit definitio.

2. opi. Alij, de quibus ſuperius diximus, inter quos ſunt Aſpaſius, & Porph. ſolã hic ſimplicem orationem definiri volunt.

3. opi. At vero oppoſita ſententia eſt Boet. S. Tho. & aliorum, nempe orationem in cõmuni vt includit tã perfectam quàm imper fectam, ſimplicem, & compoſitam, hic definiri. & ita eſt tenendum. Primo, quia defi nitio omni competit orationi, vt patet, & ſupra expoſuimus. præterea, quia hic definitionem vocat Ariſto. orationem, & vnã, quæ tamen eſt imperfecta oratio, cum ſit ſine verbo.

Nec argumentum Alber. habet robur, quia non ſolum oratio perfecta eſt genus enunciationis, ſed etiam oratio in commu ni. habet enim ſe oratio ad enunciationẽ, ſicut viuens ad hominem, eſt nanque genus remotius.

Quòd ſi dicas, non licet definire, niſi per genus propinquum: dico id non eſſe ſemper verum: quando enim addimus differẽtias, quæ ſunt ab illo genere vſque ad propinquum, licet bene definire per remotũ: vt ſi dicas, homo eſt viuens ſenſibile, rationale, vt docet Ariſt. 6. Top c. 3. loc. 27. ita illa differentia verum vel falſum ſecum habet: quòd ſit oratio perfecta.

Ad illud Philop. reſpondet bene S. Tho. partes in aliquo toto ſe habere dupliciter aliq; primo ſunt ipſius totius, quales ſunt illæ, quæ nihil aliud, quam tale totum com ponunt; ſicut caput, pectus, brachium, & ſimilia componunt corpus: aliquæ non primo totum ipſum componunt, ſed p aliud, vt oculus, lingua, naſus, non primo corpus ipſum, ſed caput, & per caput corpus componunt. ita ſimiliter lapides non primo domum, ſed parietes conſtituunt. ex quo fit vt partes non ſolum reſpectu totius perfecti, ſed etiam imperfecti dicantur.

Hinc patet ſolutio, poteſt enim eſſe oratio imperfecta, & partes habere, nẽpe illas ex quibus primo oratio perfecta non componitũ. vt Deus iuſtus, & bonus, eſt oratio, & tales partes, primo iſtam orationem com ponunt, & per eam componunt aliquam perfectã. vt ſi addas, miſeretur peccatorũ.

Ad illud Aſpaſij. ſupra reſponſum eſt.

Patet igitur orationem in cõmuni hic definiri ab Ariſtotele.

An oratio ſit genus enunciationis?

Dubitatur an oratio ſit genus enunciationis? Quidã exiſtimant non eſſe genus præſertim propoſitionis, quia propoſitio eſt in voce, mente, & ſcripto; at oratio non eſt niſi in ſola voce.

Dico primo orationẽ non ſolum voce, ſed in mente & ſcripto etiam reperiri, vt ſupra diximus de mente Boe. & Ammon. Dico ſecundo: hic conſideratur propoſitio, vt rem vere uel falſo ſignificat, & vt conceptus eſt manifeſtatiua, ac propterea enunciatio dicitur, hoc enim eſt enunciare, rei veritatem uel falſitatem manifeſtare: ideo huius genus optime ponitur oratio. quæ autem ſit propoſitio in mente primo Prio. cap. I. tradetur.

QVÆSTIO II.

De Enunciatione.

De nomine Enunciationis.

Primo de nomine enunciationis. Secundo de eius diuiſionibus. Tertio quales diui ſiones ſint. eſt tractandum.

Circa nomẽ aduerte, multa nomina eandem orationem ſignificare, diuerſis rationibus: primo oratio, ut uerum vel falſum ſignificans. quatenus conceptus & rei eſt manifeſtatiua, enunciatio & interpretatio dicitur. eadem quatenus in ſyllogiſmo, tãquam aliud probans ſumitur propoſitio. quatenus iam probata, concluſio quatenus ſub dubio ponitur probanda, ſi fuerit neceſſaria, quæſtio; ut vtrum homo ſit riſibilis? ſi probabilis, problema; vt parẽtes ſint honorandi, nec ne? ſi apparens, & multiplex, ſophiſma; vt vtrum canis moueatur? quatenus adducitur ad obuiandum dictis alterius, inſtantia. quatenus ipſi innititur demonſtratio, dignitas, poſtulatio, petitio, ſeu ſuppoſitio, dicitur.

Et

Et ita horum eſt vſus loquendi apud Peripateticos: quamuis iam Neoterici quamlibet orationem ſignificantem verum vel falſum, propoſitionem uocent: tamen iſta diſtinctio obſeruanda eſt. propriè igitur talis oratio, ut hic conſideratur, enunciatio dicitur.

De diuiſione enunciationis.

1. Diuiſio Enunciationis. Hæc igitur enunciatio primo diuiditur in vnam & plures. Enunciatio vna eſt, quæ vnum ſignificat idest vnicam complexionem. actu & potentia ſignificat, ut homo currit. Triplex autem inuenitur enunciatio vna. Primo vna uoce & ſignificatione, quando eſt vna complexio in re & in voce; vt homo currit. Secundo vna re, ſed nō uoce, quando uoces idem re ſignificant, vt animal greſſibile, bipes currit; illud enim ſubiectum vnicam rem ſignificat. Tertio vna coniunctione, ut quādo dicitur homo currit, & leo vincit: nec ponimus cū Alber. vnam voce, ſed non re, quia talis eſt ſimpliciter plures, vt canis mouetur.

Propoſitio plures eſt, quæ plura & non vnum ſignificat: quæ uerba ſupra explicuimus. eſt autem quadruplex propoſitio, ſeu enunciatio multiplex. Primo, quando ſunt plures non connexæ formaliter, vt homo currit, leo vincit, Petrus ſtudet. Secundo, quando eſt vna quidem uoce, ſed multæ re, vt canis mouetur. Tertio, quando eſt cum multiplici ſubiecto non connexo, vt Petrus, leo, equus, mouetur; ſunt enim tales multæ non actu, ſed poteſtate. Quarto, quando id eſt à parte prædicati, ut homo eſt doctus, iuſtus, ſtudioſus, diligens. ſunt enim omnes hæ quatuor plures, cum vel formaliter uel uirtualiter plures connexiones abſque coniunctione ſignificent.

1. Senten. Dubitatur, quid ſit enunciatio coniunctione vna? In hac parte Neoterici multū ab antiquorum doctrina deuiant: idem. u. per enunciationem coniunctione vnam, & per compoſitam intelligunt: quam vocant propoſitionem hypotethicam, dicunt autem propoſitionem hypotethicam quancunque enunciationem conſtantem ex pluribus enunciationibus principalibus, media aliqua coniunctione; ſiue ſit copulatiua, ſiue diſiunctiua, ſiue quæcunque alia.

2. Senten. Antiqui vero hypotethicam vocabant caſualem, rationalem, conditionalē, enunciationem, vt refert Boet. ſuper Topi. Cice. ex Eudemo, & Theophraſto. & rō eſt clara, quia hypotetica idem eſt, ac ſi latine dicas ſuppoſitiua, quaſi propoſitio, in qua vna ſuppoſita & data parte, pars altera ſequitur; quod non in copulatiuis fit. & hoc idē docet Boet. in tract. de ſyllogiſ. hypot. vbi illa tres enunciationes communiter vocat conditionales. Philop. addit etiam diſiunctiuam conſtantem ex oppoſitis partibus immediate, quia etiā in hac data vna parte ſequitur altera, ut uel Petrus ſtat, vel non ſtat, currit, vel non currit.

Ex hoc fit, vt hic per enunciationē coniunctione vnam, intelligatur cōditionalis, quæ in illas tres diuiditur, & diſiunctiua: & iſta eſt ſententia Ammo. Boet. & Alber. mag. tract. de enunciatione c. 2. & ſimiliter Arabum, Auice. & Algaze. vbi Ammo. copulatiuam non vnam appellandam cēſet, ſed multiplicem; eſt enim vt manipulus ex multis congregatus.

At quamuis iſta ſententia ſit tenenda, quantum ad hoc quòd hypotethica propriè dicendæ ſunt diſiunctiua & conditionalis: exiſtimo tamen hic per propoſitionem coniunctione vnam non ſolam hypotethicam, ſed etiam copulatiuam, & ſi quæ aliæ ſunt, quarum partes quacunque coniunctione ſunt coniunctæ, eſſe intelligendum: cum tales enunciationes non ſolum habeant hoc, quòd in ſe multas ſimplices cōcludant, ſed ſpeciale aliquid quantum ad ueritatem uel falſitatē præter ſimplices addant. 3. Senten.

Secunda diuiſio eſt enunciationis ipſius in ſimplicem & compoſitam: hæc āt ut diximus ſuperius, & docet Boe. in 2. editiōe, non eſt eadē cum ſuperiori, cum poſſit eſſe ſimplex, & plures, ut canis mouetur: & vna, & compoſita, ut animal rationale, mortale currit. ſimplicitas enim propoſitionis conſiſtit in hoc, quòd vnum ſimplex ſubiectum, & prædicatum habeant: vt homo diſputat. compoſita vero in hoc, quòd multitudinem in ſubiectis & prædicatis patiantur. 2. Diuiſio enunciationis.

Vnde diſtinguitur compoſita, in eam, quæ ex pluribus propoſitionibus fit, ut ſi lucet ſol, eſt dies; & in eam, quæ ex pluribus ſubiectis vel prædicatis, vnum facientibus, ſeu ſignificantibus conſtat; ut animal rationale, mortale, eſt homo: & tu cā

quæ

quæ ex pluribus ſimiliter ſubiectis vel prædicatis, non tamen facientibus vnum conficitur, vt homo, & leo, & equus currit, homo eſt iuſtus, ſapiens, & diligens.

3. Diuiſio Tertia eſt ſubdiuiſio enunciationis ſimplicis in affirmationem, & negationem, vt ſupra explicuimus.

Dub. 1. Quibus ſuppoſitis eſt dubium de diuiſionibus his quales ſint. eſtque aduertendum, has diuiſiones eſſe ſecundum ſubſtantiam propoſitionis, ſcilicet quòd ſit vna vel plures ſimplex vel compoſita, affirmatio vel negatio. aliæ diuiſiones ſunt ſecundũ accidentia, vt quòd ſit vniuerſalis vel particularis. & quidem de diuiſione in vnam & plures, ſimplicem, & compoſitam, oẽs fere conueniunt eſſe analogi in analogata.

Dub 2. At de tertia ſubdiuiſione eſt dubium an ſit generis in ſpecies, vel analogi in analogata. Alexan. Aphrod. cuius meminit etiam Ammo in procem. huius libri. Et vt videre eſt apud ipſum in 1. Prio. cap. 1. & ibidem Philop. contra Alex. & Buran, qui defendit Alexandrum, & ſuſtinuit eandem ſententiam. Suſtinet eſſe æquiuocam enunciationem, ad affirmationem, & negationẽ: præcipua ratio hæc eſt. vbi prius eſt, & poſterius, ibi eſt analogia, at affirmatio eſt prior negatione, ergo enunciatio eſt æquiuoca ad ea: maior eſt clara quia in vniuoco ratio eſt eadem. minor patet ex Ariſt. in hoc capite: vbi dicit (vna prima enunciatio affirmatiua) vbi Boet. 2. Editione illud (prima) iungit cum affirmatione, vt ſit ſenſus. affirmatio eſt prior, deinde negatio. & expreſſe primo poſt cap. 21. vocat priorem affirmationem negatione: & probatur ratione, quia affirmatio eſt compoſitio, negatio diuiſio: ſed prior natura eſt compoſitio diuiſione, ergo & affirmatio eſt prior negatione. præterea quia negatio eſt priuatio, affirmatio eſt habitus; ſed habitus naturaliter prior eſt priuatione, ergo & affirmatio prior.

1. opi. Oppoſita ſententia eſt Porphyr. Ammo. Boet. Simpl. in prædica quantitatis S. Th. & aliorum aſſerentium talem diuiſionem eſſe generis in ſpecies. propterea ſit primo aduertendum affirmationem qua ſimpliciter eſſe negatione priorem. Primo

1. Fund. eſt prior quia ſimplicior eſt: negatio enim fit ex affirmatione aliquo ſuperaddito. & hoc eſt quod dicit Boet. affirmatio eſt prior negatione id eſt prolatione, & Ammo. dicit, eſt prior affirmatio ſimplicitate dictionis. Secundo eſt prior, quia notior, nullus enim cognoſcit affirmationem per negationem, at negationem ipſam ex ipſa cognitione affirmationis conſideramus: & hæc prioritas notionis ponitur ab Ariſto. 1. poſt. cap. 21. Tertio eſt prior ſecundum rem ſignificatam, vt dicit S. Tho. tract. ſuper hunc librum cap. 6. nam affirmatio ſignificat rem eſſe, negatio non eſſe, quãuis ãt in particulari prius ſit aliquid non eſſe, quàm eſſe: tamen abſolute loquendo, eſſe ſemper præceſſit non eſſe: aliter nihil poſſet produci: propterea dicit Ariſt. 9. Met. actus prior eſt potentia: Quarto dicitur prior ſecundum intellectum, quia intellectu prius componimus, quod eſt affirmare, quàm diuidamus, quod eſt negare.

2. Fund. Eſt ſecundo valde aduertendum quòd non vbicunq; eſt prius, & poſterius, ibi eſt æquiuocatio, ſeu analogia Logica. dupliciter. n. aliquid dicitur prius vel poſterius: vno mõ inuenitur inter aliqua inter ſe ſecundum ꝙ vnum altero eſt perfectius, vel vnũ virtualiter includit alterũ: quo pacto vna ſpecies altera prior eſt, vt homo leone, & quadrangulus triangulo, & binario trinarius. tale āt prius & poſterius non aufert vniuocationẽ duorũ vel pluriũ in aliquo ſuperiori, ut patet in exẽplis aſſignatis immo inter ſpẽs generũ talis ordo inuenitur.

Altero modo inuenitur prius & poſterius in ipſo ſuperiori reſpectu inferiorum, quando eius ratio vni ineſt primo, & p ipſum alijs, vt ſanum dicit ſanitatẽ quæ primo eſt in animali, in vrina uero & medicina per ordinem ad animal: ſimiliter ineſt ens ſubſtantiæ, & accidenti, non ſic autem animal homini, & leoni, tale prius, & poſterius conſtituit analogiam, hoc autem non inuenitur in enunciatione reſpectu affirmationis uel negationis, quamuis enim vna reſpectu alterius prior ſit, ut diximus, tamen enunciatio primo illi ineſt, cum eque ipſa & eius definitio de utraq; prædicetur.

1. concl. Et ergo vniuoca enunciatio ſicut figura, numerus, animal, in quibus eſt eadem ratio, hæc doctrina eſt Simpl. prædic. quãtitatis. & Ammo. in hoc cap. & Boet. & S. Th. loco allegato, & eſt conſideranda.

2. concl. Ex quibus patet enunciationẽ ſimplicẽ eſſe genus ad affirmationẽ & negationem,

Ad 1. Ar. Nec argumentum Alex. quicquam valet, non enim probat, niſi affirmationem eſſe priorem negatione, ſi ad inuicem comparentur; at ſi ad enunciationem referantur, non prius vna enunciat, & participat naturam enunciationis, quàm altera.

Dubium. Dices, eſſe affirmatiuam vel negatiuam, videtur dicere qualitatem enunciationis; ergo affirmatio & negatio non differunt ſpecie, ſed qualitate, & accidenti; ſicut homo albus, & homo niger, nõ differunt ſpecie, ut dicitur 10. Met. c. 12.

Solutio. Dico eſſe affirmatiuam vel negatiuam, eſſe quidem qualitates enunciationis, ſed qualitates eſſentiales, conſtituentes cũ ipſo genere ſpecies diſtinctas, quomodo differentiæ dici ſolent qualitates generis. pro quo aduerte quòd eſſe affirmatiuam vel negatiuam, non conſiſtit in materia propoſitionis; aliter enim non conſtituerent ſpeciem: ſed in forma. nempe in compoſitione, quam verbum importat, & quia ſunt diuerſæ compoſitiones affirmatio, & negatio, & diuerſi modi enunciandi, inde conſtituunt varias ſpecies. ac propterea negatio ſemper debet cadere ſupra verbum; & non ſolum ſupra ſignificationem verbi, nã hæc non eſt negatio, homo eſt non currens.

Dub. 2. Circa hoc caput occurrere poſſet dubium, cuius ſolutionem prætermiſit Ariſt. quare definitio cum plures partes habeat, dicatur vna? quod ipſe 7. Metaph. cap. 12. docet.

Solutio. Dico, & eſt aduertendum, ſingulas partes definitionis per ſe dicere totam naturam definiti confuſe, vnam autem partem explicare diſtincte v. g. rationale dicit totã naturam hominis confuſe, diſtincte uero illam, vt principium ratiocinandi eſt: animal, dicit totam hominis naturam confuſe diſtincte uero hoc, quod principiũ ſentiendi eſt, & ſic de reliquis. vnde definitio eſt conflata ex pluribus, idem confuſe ſignificantibus, ſed ſingulis aliquid in eo diſtincte exprimentib. Ideo dicitur vna, quia re vera idem dicit vnum, quod alterũ, quãtum ad rem; ſed non quantum ad modũ ſignificandi: qui modus non multiplicat orõnem, cũ vnitas, & multitudo a re ſignificante ſumat, & hanc doctrinã obſerua.

Dub. 3. Tandem dubitatur circa illa verba Ariſ. [cõtradictio eſt affirmatio & negatio appoſita] videtur. n. non eſſe verum, nam ẽt ad oppoſitionem contrariam & ſubcontrariã eſt neceſſaria affirmatio & negatio.

Solutio. Dico, quòd contraria, & ſubcontraria oppoſitio non in ſola negatione & affirmatione conſiſtunt, ſed in quantitate & ſubiecti, quòd vtraq; ſit vel vniuerſalis vel particularis: at contradictio per ſe in pura negatione & affirmatione, ita vt ſi ſolam affirmationem, & negationem inſpicias, remota quantitate, eſt contradictio; propterea inuenitur contradictio in ſingularibus propoſitionibus, & in ipſis terminis, ubi nulla eſt vniuerſalitas vel particularitas, q̃ ſunt quantitates. propterea dixit contradictio eſt affirmatio & negatio, quaſi formaliter in his conſiſtat, at quia non quæcunq; negatio affirmationi cuicunque contradicit, ideo addit, oppoſita.

Nota. Quæ autẽ affirmationes & negationes oppoſitæ ſint, partim hic explicat, partim explicuit 1. Elench. c. 4. eſt enim oppoſitio vnius & eiuſdem, non ſolum rei, ſed rei, & nominis nõ ſynonimi, ſed eiuſdem ad idẽ, ſecundum idem, ſimiliter, in eodem tempore. i. dicunt conſtare ex eodẽ ſubiecto, & prædicato. dicunt termini eſſe vniuoci, non ſynonimi, ſed idem prorſus. & dñt ſumi, ſecundum idem. vnde non opponuntur hæ enunciationes, iſta tabula eſt dupla, & iſta non eſt dupla: ſi prius ad medietatẽ, poſterius ad tertiam comparetur, quia non ad idem ſic etiam quia nõ ſunt ſecundum idem, iſta non opponuntur, Aethiops eſt albus ſecundum dentes, non eſt albus ſecundum faciem: rurſus quia nõ ſimiliter, nec iſtæ opponuntur, Petrus currit velociter, non currit tarde. Et quia non eodem tempore, & loco. non hæ opponuntur; heri legi, hodie non legi, ſum extra pontem, non ſum extra pontem, ſi vna hic, altera alibi proferatur, & hæc de hoc capite.

Diuiditur Enunciatio iuxta quantitates notas. Enunciationum oppoſitiones aſſignantur: citraq; ipſarum veritatem ac falſitatem regulæ traduntur: ac quæ ſit vna affirmatio & negatio determinatur. *Cap. V.*

QVoniam autem ſunt hæ quidem rerum vniuerſales, illæ vero ſingulares. (Dico autem vniuerſa- 1 Sectio ſecunda ſecundum Græcos.

uerſale, quod in plurib. prædicari
natũ eſt: Singulare vero quod non:
vt homo quidem vniuerſalium eſt.
Callias vero eorum quæ ſunt ſingu
laria :) neceſſe eſt quoq; enunciare
quòd ineſt aliquid, aut non, aliquan
do quidem alicui eorũ quæ vniuer
ſalia ſunt, aliquando autem eorum
quæ ſingularia * ſunt.

* a. l. ſunt ſi quidẽ in vniuerſali.

Si ergo in vniuerſali vniuerſali-
ter enunciet quis * quod eſt, aut nõ
2 eſt, contrariæ enunciationes erunt.

* a. l quid eſt aliqd, aut non erunt hæ contrariæ annunciationes.

Dico autem in vniuerſali enuncia-
re vniuerſaliter: vt omnis homo al-
bus eſt, nullus homo albus eſt.
Quando ãt in vniuerſalius, non
vniuerſaliter ãt, * non ſunt contra-
3 riæ: quæ ãt ſignificantur, eſt eſſe ali-
quando contraria. Dico ãt non vni-
uerſaliter enunciare in ijs quæ vni-
uerſalia ſunt, vt eſt albus homo, nõ
eſt albus homo. cum enim vniuerſa
le ſit hõ, non vniuerſaliter vtitur
enunciatione. omnis namque non
vniuerſale ſignificat, ſed quòd vni-
uerſaliter.

* a. l. hæ quidẽ nõ ſunt contrariæ.

4 In eo vero ꝙ prædicatur vniuer-
ſale, id qđ eſt vniuerſaliter ꝑdicare,
non eſt verũ. Nulla. n. affirmatio ve
ra erit, in qua cũ vniuerſale ſit ꝑdi-
catum, vniuerſaliter prædicatur: vt
eſt omnis homo, omne animal.

Opponi aũt affirmationem nega-
tioni dico contradictorie. quæ vni-
uerſaliter ſignificat idẽ, qđ non vni-
uerſaliter. vt oĩs homo albus eſt, nõ
omnis homo albus eſt: nullus ho-
5 mo albus eſt, aliquis homo abus ẽ.
Contrariæ vero vniuerſalem affir-
mationem & vniuerſalem negatio-
nem * vt omnis homo iuſtus eſt. nul
lus homo iuſtus eſt.

* a. l. vt omnis homo albus eſt: nullus homo albus eſt.

De ſubiectis, & prædicatis enunciationum.

Cum in capite præcedenti negationem, & affirmationem opponi inter ſe doceret, nunc de hac enunciationum oppoſitione diſſerere proſequitur. cum autem oppoſitio & ſecundum quantitatem, & ſecundũ veritatem, vel falſitatẽ enunciationum conſtet; in hoc capite de quantitate, quæ præcipue in ſubiectis ſpectatur; in ſequenti de veritate, & falſitate tractat.

Primo igitur hanc concluſionem conſtituit. Omnis enunciatio aut eſt de ſubiecto vniuerſali: aut de ſubiecto ſingulari, ſiue affirmatiua, ſiue negatiua ſit, quam tali ſyllogiſmo demonſtrat: quoties enunciamus ſiue affirmatiue, ſiue negatiue, rem de re enunciamus: ſed omnis res uel vniuerſalis eſt, vel ſingularis ergo quoties enunciam⁹, vel de vniuerſali vel de ſingulari rem enunciamus: maiorẽ non exprimit, minorẽ ſub forma diuiſionis proponit, eamq; deſcriptione & exemplis illuſtrat, inquit.

Quoniam autem ſunt hæc qui- 1
dem rerum vniuerſalia &c.

Ac ſi dicat, quia res quædam ſunt vniuerſales, quædam ſunt ſingulares, & nota, quòd dicit [quoniã] vt intelligas eſſe probationem, à cauſa. Ex hoc enim quòd res ſint vel vniuerſales vel ſingulares, & ſemper de re enunciamus, fit, vt enunciatio vel ſit de ſubiecto communi, vel ſingulari.

Deſcribit autem, quæ dicatur vniuerſalis, & dicit, Vniuerſale eſt quod in pluribus prædicari aptum eſt, vt homo, animal, leo. Dicit autem [aptum eſt] quia non eſt neceſſe, vt rem vniuerſalem proferamus, quod actu eam de multis prædicemus. Sat enim, ſi ipſa aptitudo ſit, vel vt S. Thom. dicit propter multa, quæ actu non habent plura, de quibus prædicentur; ſunt tamen vniuerſalia, quia aptitudinem habent, vt ſol, mundus. Singulare eſt, quod non eſt de pluribus prædicari aptum, vt Socrates, Plato.

Dubium.

Dices, quare Ariſt. non dixit de prædicatis, quæ prædicata enunciare contingat? dico primo, quia quãtitas propoſitionis nõ à ꝑdicato, ſed à ſubiecto ſumitur, vñ iſta prædicatio cenſetur ſigularis, Plato eſt animal, quamuis prædicatum ſit vniuerſale.

Dico ſecundo quia ex doctrina præcedenti prædicamentorum conſtat, ſemper vniuerſalia prædicari; reliquę enim ſunt prædicationes indirectæ, vel impropriæ. ęqua enim de æquis, uel ſuperiora de inferioribus, non autem inferiora de ſuperioribus, nec ſingularia de ſe ipſis, proprie prędicantur; hac igitur de cauſa Ariſt. nō prædicatorum, quæ iam determinata ſunt eſſe vniuerſalia, ſed ſubiectorum meminit.

2 Si ergo in uniuerſali, uniuerſaliter enunciet quis, quoniam eſt, &c.

Circa illam partem, qua de re vniuerſali, aliquid vel affirmatiue uel negatiue enunciatur, Ariſto. trimembrem diuiſionem neceſſariam facit; & per ſingulas poſtea partes procedit, oſtendendo, quo modo opponatur, & reliqua circa eas explicando.

Tripliciter ergo de vniuerſali affirmatiue uel negatiue enunciamus, primo de vniuerſali vniuerſaliter, ut omnis homo iuſtus eſt, nullus homo iuſtus eſt: ſecundo de vniuerſali, de neutro tamen vniuerſaliter, vt homo iuſtus eſt, homo iuſtus non eſt: tertio de vniuerſali, ſed de vno vniuerſaliter, de altero non vniuerſaliter, vt omnis homo iuſtus eſt, homo iuſtus non eſt, uel nullus homo iuſtus eſt, homo iuſtus, nec aliter vllo modo enunciare contingit de vniuerſali.

In omnibus autem his notat Ammon. ſemper intellige de affirmatione & negatione ex eodem ſubiecto, & prædicato: & cum reliquis circunſtantiis, quæ ſunt ad oppoſitionem neceſſariæ. De oppoſitis enim affirmationibus, & negationibus hic differitur.

Accedit igitur ad primæ partis explicationem, & docet quones de vniuerſali vniuerſaliter enunciamus affirmatiue & negatiue, tales ſunt enunciationes contrariæ, vt omnis homo iuſtus eſt, nullus homo iuſtus eſt. Exponit autem quid ſit de vniuerſali vniuerſaliter enunciare, exemplo quodam: nempe, quando propoſito ſignum aliquod vniuerſalitatis habet, vt omnis homo albus eſt, nullus homo albus eſt.

Dubitat S. Thom. quare talis oppoſitio dicatur contraria, & reſpondet ſubtiliter & bene, vt etiam Ammon. dici per ſimilitudinem ad res quæ contrariæ dicuntur: illæ enim res contrariæ dicuntur, quæ maxime inter ſe diſtant & ſecum pugnant, vt album maxime à nigro diſtat, & calidum à frigido, vnde media non proprie extremis contraria ſunt; cum ab eis non diſtent maxime. At iſtæ propoſitiones maxime diſtant, omnis homo albus eſt, nullus homo albus eſt; cum prior ponat omnia indiuidua hominis copulatiue, at altera omnia etiam neget. Iſta vero, non omnis homo albus eſt, non aufert omnia; ſignificat enim aliquis homo albus nō eſt, merito ergo illa dicuntur contraria.

Dubium. Solutio.

Quando autem in uniuerſalibus non uniuerſaliter, non ſunt contrariæ, &c. 3

Hoc eſt alterum diuiſionis membrum; nempe, aut enunciamus de vniuerſali, non tamen vniuerſaliter; vt homo albus eſt, homo albus non eſt. explicat autem quando de vniuerſali non vniuerſaliter prædicemus; nimirum quando dicimus, homo albus eſt, homo albus non eſt.

Quod ſi dicas in his enunciationibus ſubijcit vniuerſale, ergo vniuerſaliter enunciamus: reſpondet, homo, leo, animal, & ſimilia ſubiecta ſignificare quidem rem vniuerſalem, ſed non cum hoc modo vniuerſalitatis, quam ſignificat ipſum ſignum omnis, nullus, & ſimilia. hæc enim ſigna non ipſum vniuerſale ſignificant, ſed ipſum vniuerſaliter ſubijci. quod non aliud eſt, quàm denotare: prædicatum, omni inferiori ſubiecti, copulatiue, nullo dempto, ineſſe; vel ab omni eo remoueri. tales autem enunciationes aſſerit non eſſe contrarias, quas nos vocamus ſubcontrarias.

Addit tamen hæc uerba de ipſis. (Quæ ſignificantur eſt eſſe aliquando contraria) qui locus ſatis eſt difficilis propter varias interpretationes, imprimis Hermiaius, ut refert Boet. in 2. Editione exponebat hoc pacto, iſtas ſubcontrarias aliquando ſignificare contraria; quia aliquando vna eſt vera, & altera eſt falſa, vt in materia neceſſaria uel impoſſibili, ut homo eſt animal, homo non eſt animal. Sed iſta reijcitur expoſitio, quia nondum quicquam de veritate uel falſitate dictum eſt. 1. Expoſitio.

Alex. quem commendat & ſequitur S. Thom. interpretabatur ſubcontrarias aliquando 2. expoſitio.

quando ſignificare cõtrarias, quia in certa materia ſcilicet neceſſaria æquiualent contrariis, ut homo eſt aĩal, & omnis homo eſt aĩal, hõ non eſt aĩal, & nullus hõ eſt aĩal, non tamen in materia contingenti.

3. Expoſitio. Tertia expoſitio habet, præcto celebres interpretes, nẽpe Porphyr. Ammo. Pſell & Boet hmõi eſt. Pro quo notant aliqua eẽ, quæ habent contraria, aliqua carent contrariis. Album. u. calidum, par, contraria habent; animal uero, corpus, currit, ambulat contraria non habent. Hinc fit quorundã negationes importare contraria, quorundam vero non, vt non album, importat contrarium, nempe nigrum uel mediũ, quod participat de contrario, non ſanum importat ægrum. At non ambulat, non animal, non importat contrarium.

Cum igitur in his particularibus in vna affirmetur prædicatum, in altera negeť, & negatio aliqñ importet contrariũ, fit, ut aliquando tales enunciationes licèt cõtrariæ non ſint, eorũ tñ ſignificata contraria ſint, vt hõ eſt calidus, hõ non eſt calidus, ibi nõ calidus, dicit, quòd ſit frigidus, homo non eſt ſanus, ideſt, eſt æger. Hoc autem dicit, ne exiſtimemus contrarietatem prædicatorum, enunciationes cõtrarias facere, & propter tantam expoſitorum auctoritatẽ non mihi diſplicet hæc expoſitio.

Quòd ſi dicas hoc etiam in contrariis enunciationibus ineſt, reſpondetur, id uerum eſſe, ſed in iſtis particularibus hoc notatur, quia aliam contrarietatem non habent, quàm prædicatorum.

4. Expoſitio. Amm. ppea dubitaſſe in ſubcontrariis; quia in his eſt prædicatũ negatum, i. homo non albus, ſed hæc ratio nulla eſt, quia & in vniuerſali negat prædicatum, nullus hõ eſt albus; melius dicetur ꝙ in contrariis dubium non erat, cum contrariæ iã ſint, at in his eſt dubium cum non ſint contrarię: poſſet. n. quis arbitrari eſſe contrarias, quia ſignificant res contrarias; & non ſignificare contraria cũ non ſint contrariæ, propterea ăt vtrumq; eſſe & eſſe non contraria, &

6. Expoſi. ſignificare aliquando contraria. Eſt alia expoſitio modernorum ſine dubio non ſpernenda, nempe hic Ariſt. loqui de enunciationibus, in quibus ſubiectum eſt vniuerſale ſine aliquo ſigno, nec vniuerſali nec particulari; quas indefinitas vocant, ut hõ albus eſt, hõ non eſt albus, & has dicit eſſe ſeu aliquando fieri contrarias, nẽpe, ſignis ſolum additis vniuerſalitatis, oĩs, nullus; quod non fit in ſingularibus, nec in particularibus: quæ ſignũ habent particulare. hæc eſt expoſitio quã ſequitur Sueſſanus. 7. Expoſi.

Inter has oẽs mihi placet expoſitio tertia Porphi. & aliorum: quãuis ſub cenſura ſanioris iudicij addere hunc locũ hic nos poſſe cõmodius interpretari, ut loquatur de his quæ ſubiectũ habent vniuerſale, ſiue cum ſigno particulari ſint, ut aliquis hõ eſt albus, aliquis hõ nõ eſt albus: ſiue ſine aliquo ſigno, vt hõ eſt albus, quia ſicut nec iſtæ ſunt contrariæ, ita nec illæ. ac propterea Ariſt. loquitur negatiue. ſ. quæ ſunt de ſubiecto vniuerſali non vniuerſaliter: nec dixit particulariter, ut utraſq; intelligeremus; & qñ eſt cum ſigno particulari, & ſine aliquo ſigno. aliter. n. diceret de vniuerſali particulariter vel indefinite. & ſenſus iſte eſt, has propoſitiones non eſſe contrarias, tñ extrema, ꝙ per has enunciamus. (aliquando eſt eſſe contraria) ideſt contingit enunciare contrarie. vt hõ eſt albus homo non eſt albus. aliquis hõ eſt albus, aliquis hõ non eſt albus. Eadem ſignificata, & eandem rem, quã non contrarie enunciaui p illas, poſſum aliqñ contrarie enunciare: nẽpe ſi vniuerſaliter proferam, p hoc. n. quod vniuerſaliter, uel particulariter, ſeu indefinite dico; non aliam rẽ, ſed alio, & alio mõ enuncio. Ac ppa dicit, (ꝙ ſignificantur) vt non de ipſis enunciationibus intelligas, qđ poſſunt fieri contrariæ, ſed de rebus ſignificatis, quæ mõ contrariæ, modo non contrarię enunciari valent: quam expoſitionẽ exiſtimo maxime textui conſonam.

In eo uero, quod uniuerſale prædicatur, id qđ eſt uniuerſaliter, &c. 4

Hic dubium Ariſt. aufert: poſſet n. quis dubitare in propoſitionibus contrariis affirmatiuis: an ſit addenda vniuerſalitas etiam prædicato; nam in negatiuis prædicatũ vniuerſaliter dicitur, uirtute negatiõis omnia diſtribuentis, at in affirmatiuis prædicatũ eſt quidem vniuerſale, ſed non vniuerſaliter dicitur: propterea dubium eſt, an vniuerſalitas ſit addenda: & hanc expoſitionẽ aduerte, non. n. loquitur de negatiuis, ſed de affirmatiuis: in his. n. prædicatum vniuerſale eſt, ſed non vniuerſaliter dicitur.

Reſpondet igitur Ariſto. id non eſſe ſu-

cendum. cuius ratio eſt, quia eſſet enuncia tionem affirmatiuam, in omni materia falſam facere, cum ſemper ſit affirmatio falſa, in qua affirmatur prædicatum vniuerſaliter, de ſubiecto vniuerſaliter, vt omnis homo omne animal eſt.

Et reputat Ariſt. inconueniens genus de ſpeciebus, & ſuperius de inferioribus vel æquale de æqualibus falſo affirmari; eum & negatio falſa ſit; & tunc in materia neceſſaria vtraque eſſet falſa, & affirmatio & negatio. vbi aduerte Ariſt. loqui de propoſitionibus, quæ in diſciplinis uſu veniunt, nō de aliis portentoſis, q̄ confingi poſſent.

Nec eſt recipienda doct. Boet. & Leui. in ſuis annotationibus ſuper Auerro. qui aſſerunt, ſignū vniuerſalitatis poſſe vel addi prædicato ſuperiori, vt hō ſeu oīs homo eſt omne aīal: & tunc eſt falſum hoc affirmare, quel poſſe addi prædicato æquali; vt oīs homo eſt omne rationale, & tunc eſt ſuper fluum. hoc non placet: immo ſemper eſt falſum, ut hic docet Ariſt. & recipit Alber. tract. de oppo. cap. 1. & S. Tho. quia ſenſus eſſet, hic hō eſt omne rationale, & hic homo eſt omne rationale, & ita de cęteris. Si quidem omnis accipitur diſtributiuæ. quæ ſingulæ particulares eſſent falſæ & ita, tota vniuerſalis falſa. Quia cū nullus hō ſit omne rationale: nec oīs hō erit omne rōnale. Quod ſi in alio ſenſu acciperentur illæ voces diſtributę vniuerſaliter, non quaſi diſtributæ, ſed acceptione vt Dialectici vocāt, ſimplici; verū eſſet dicere, omnis homo eſt omne rationale. Nam ſenſus eſſet idē eſt, re ipſa, hominis homo & omne rationale. Sed ſi diſtributiue accipiantur, ſenſus eſt falſus, vt diximus.

5 Opponi autem affirmationē negationi dico, &c.

Hoc eſt tertium diuiſionis membrum, in quo Ariſt. proponit ea quæ de vniuerſali altero dicuntur vniuerſaliter, de altero vero vniuerſali, ſed non vniuerſaliter, ut omnis hō albus eſt, non omnis hō albus eſt, vel vt negatiua ſit vniuerſaliter, nullus homo albus eſt, aliquis homo albus eſt. illud enim non omnis locū particularis habet, nempe aliquis non tales autem enunciationes docet eſſe cōtradictorias, cōtrarias uero qn̄ vtraque eſt vniuerſalis, ut omnis homo eſt albus, nullus homo eſt albus, hæc continentur in hoc capite.

QVÆSTIO.

De diuiſione rerum qualis ſcilicet ſit talis diuiſio. Dubium.

Dubium poſſet alicui eſſe, qualis diuiſio eſſet hæc; rerum quædam ſunt vniuerſales, quædam particulares, ſeu ſingulares, nam vī hic Ariſt. admittere res aliquas exiſtentes vniuerſales; quod tū ipſe negat expreſſe contra Plato. 7. Meta. cap. 13.

Ad quod facile eſt reſpōdere ex his, quæ ſuperius diximus in materia vniuerſalium ſuper Porph. diximus. n. rerum naturas nō exiſtere vniuerſales, ſecundum ſe, ſed quatenus ab intellectu non conſideratis indiuiduis, & inferioribus apprehenduntur, dicuntur vniuerſales, quatenus uero cū ipſis accidentibus & ſingularibus ſunt, ſunt ſingulares; ut natura humana de ſe nec eſt vniuerſalis nec ſingularis; ſed vt ab intellectu nō conſideratis indiuiduis percipitur, ſit vniuerſalis, vt autem in ipſis indiuiduis eſt, & cognoſcitur, dicitur ſingularis. vnde, eſſe vniuerſalem vel ſingularē, accidit rei; alterum per intellectum, alterum à rebus ipſis. Vnde merito dici debet iſta diuiſio ſubiecti in accidentia. Solutio.

Eſt autem hic notandum vnum, q̄ res non hēt eſſe vniuerſalis, niſi reſpectu intellectus, at eſſe ſingulare à rebus hēt, & inde ab intellectu cognoſcitur ſingularis, qn̄ cū talibus accidentibus indiuiduis conſideratur. intellectus ergo vtrunq; cognoſcit & rē vniuerſalem & ſingularem, ſed cum diſcrimine: nam cognoſcit vniuerſale, & ipſam rem vniuerſalem facit; at cognoſcit ſingularem rem, ſed non facit.

Hinc ſequitur q̄d dicit Amm. & S. Th. eum hic non de rebus ſecundum ſe, ſed ut vocibus ſignificantur, tractetur; & nō poſſint res vocibus ſignificari, quin primo cognoſcantur; ſit, ut quia res in vniuerſali, & in ſingulari cognoſcūtur, ita & voces ſignificentur. ac ideo iſta diuiſio rerum in ordine ad intellectum prima fit, quia res & in vniuerſali, & ī ſingulari cognoſcit; ac deinde, in ordine ad voces ſignificātes id, quod intellectu comprehendimus. Nota. 2.

Eſt autem hic notanda doctrina S. Tho. quam tradit in præſenti, & tractat de enunciatione cap. 7. & 8. nam aliqua res. v. g. homo, poteſt dupliciter conſiderari, vel ut Nota.

eſt

eſt in intellectu obiectiue cognitus, vel ut eſt in ipſis rebus & ſingularibus exiſtens: ſi modo priori conſideretur, acquirit prædicata in duplici differentia; quædam conueniunt ei à tali operatione intellectus, vt ꝙ ſit vniuerſale, ꝙ ſit prędicatum ſubiectum, ſpecies, & ſimilia. quæ dicuntur prædicata ſecundæ intentionis: quædam alia conueniunt ei, quatenus eſt res, quæ velut vna cõſideratur, ac ſi per ſe exiſteret; vt quãdo dicimus, hõ eſt digniſſima creatura inferiorum, hõ eſt creatus ad vitam æternam, hõ redemptus eſt. & iſta prædicata ſunt realia.

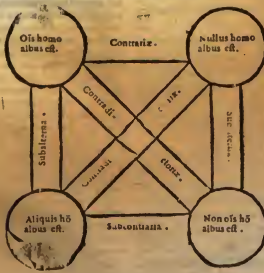
Altero modo põt homo conſiderari, ut eſt in rebus, & tunc acquirit prædicata in duplici ẽt differentia, quædam ei ſecundũ naturam ſuam competunt, ut homo eſt animal, rationalis, riſibilis, viuens, quædam ei proueniunt ab indiuiduis, in quibus eſt, ut homo currit, homo legit, ſcribit, eſt doctus.

Eſt autem inter hæc diſcrimen, nã priora prædicata, cum ei ſecundum naturam competant, ſemper inſunt, & vbicunq; natura talis eſt, ibi & talia ſunt prædicata; & cum natura in omnibus ſit indiuiduis, etiã ſunt ibi talia prædicata. at vero alia prædicata, cum ab indiuiduis ei proueniant, & non ſemper indiuiduis idem inſit, ideo nec de natura nec vniuerſaliter, & ſemper prædicatur.

Et ex hoc, ad diſtinguendum, quando naturæ aliquid, ut in omnibus eſt, conueniat; inuenta ſunt ſigna tam affirmatiua, quàm negatiua, omnis, nullus, & ſimilia. ad denotandum vero, quando non omnĩ ex parte naturæ competat aliquid, inuenta ſunt ſigna particularia; aliquis, aliquis non: immo quando volumus oſtendere, quando aliquid natura ab aliquo certo indiuiduo proueniat; vtimur ſigno demonſtratiuo. quamuis vniuerſale, cum ſigno particulari, & ſine vllo ſigno, æquipolleat. & de ſimilibus prædicatis Ariſto. loquitur in pręſenti, quæ rei, vel ſecundum naturã vel ab indiuiduis competunt. in his enim licet ſubiecto ſignum aliquod addere. Nota 4.

Similiter eſt notandum quòd ſingulari triplex prædicatum competit. primum ut ab intellectu cognoſcitur, & ſic dicimus Petrus eſt indiuiduum: alterum à natura ſpeciei, Petrus eſt animal: tertium à ſua propria & ſingulari conditione, & ſic dicitur Petrus currit, ſtudet, legit, &c. & hæc ſufficiant pro his prædicatis & pro declaratione diuiſionis. Nota 5.

De regulis oppoſitarum enunciationum. Cap. VI.



De regulis oppoſitarum ꝓpoſitionũ

1 QVocirca has quidem impoſſibile eſt ſimul eſſe ueras: his uero oppoſitas contingit aliquãdo in eodem ſimul eſſe ueras: ut non oĩs hõ albus eſt,& aliquis homo albus eſt.

2 Quæcunque igitur contradictiones uniuerſaliũ ſunt uniuerſaliter, neceſſe eſt alterã eſſe ueram uel falſam: & quæcunq; in ſingularibus ſunt: ut eſt Socrates albus, non eſt Socrates albus. Quæcunq; ãt in vniuerſalibus quidem, non uniuerſaliter autem, non ſemper hæc quidem uera eſt, illa uero falſa eſt. ſimul .n. uerum eſt dicere quòd eſt homo albus,& quòd non eſt hõ albus.& eſt homo pulcher,& non eſt homo pulcher. ſi enim turpis eſt, non eſt pulcher.& ſi ſit aliquid, non eſt.

3 Videbitur autem ſubito inconueniens eſſe: iccirco quoniam uidetur ſignificare idem, hoc, non eſt homo albus, & hoc, nullus hõ eſt albus. hoc autem neque idem ſignificat, neque ſimul neceſſario.

4 Manifeſtum eſt ãt quòd una negatio unius affirmatiõis erit. hoc .n. idem oportet negare negationem, quod affirmatio affirmauit, & ab eodem uel ab aliquo ſingularium, uel ab aliquo uniuerſalium: ut uniuerſaliter, uel ut non uniuerſaliter. dico autem ut eſt Socrates albus, non eſt Socrates albus. Si ãt * aliud aliquid ab eodem, uel ab alio idem, non eſt oppoſita; ſed erit ab ea diuerſa. Huic uero quę eſt, oĩs homo albus eſt illa quę eſt, non oĩs homo albus eſt. Illi uero quę eſt, aliquis homo albus eſt, illa quę eſt, nullus homo albus eſt. Illi autem quæ eſt, eſt homo albus, illa quæ eſt, non eſt homo albus.

*a.l aliud vel ab alio idem non eodẽ

Quòd igitur una affirmatio uni negationi opponitur contradictorię, & quę ſunt hæ, dictum eſt. & quòd contrariæ alię, & quæ ſunt illę, dictum eſt. & quòd non omnis uera uel falſa contradictio, & quare, & quando uera uel falſa. 5

Quocirca has quidem impoſſibile eſt, &c. 1

Modo Ariſt. de his enunciationib. oppoſitis determinat, qualiter ſe ad ueritatem, & falſitatem habeant: ac primũ de contrariis infert, cum de vniuerſali vniuerſaliter enuncient, ſimul ueras eſse non poſse: ut oĩs homo eſt iuſtus, nullus homo eſt iuſtus, nulla ratione ſimul uerę eſse poſsunt, cum impoſſibile ſit idẽ prædicatũ vniuerſaliter affirmare & remouere ab eodẽ vere, ac inde iſta uerba ſunt legenda ut illata ex his, quæ dixerat in fine præcedentis: omnia enim hæc ſub vno contextu ſunt.

Huic poſsumus addere, contrarias poſse ſimul eſse falſas, ut omnis homo eſt albus, nullus homo eſt albus, utroq; mõ eſt falſa. & in hoc aſſimilatur qualitatibus contrariis, hæ.n. ſimul eidem ſubiecto ineſse non poſsunt, ab eodem tamen remouentur: vt vni corpori ineſse calidum, & frigidum, ſimul poſſibile eſt, tamen eſse aliquod corpus quod nec calidum nec frigidum ſit, fieri poteſt, nempe cęlum. ita ſimiliter contingit in his, non poſse ſimul eſse ueras, falſas tamen nil prohibet.

Subdit ãt Ariſt. oppoſitas contrariis, nẽpe particulares, ſimul poſse ueras eſse. particulares enim ſunt contradictoriæ contrariis; vt aliquis hõ eſt albus, aliquis hõ non eſt albus. hæ ſimul ueræ ſunt quæ tamen contradicunt contrariis; aliquis enim homo eſt albus, contradicit huic, nullus homo eſt albus; aliquis uero homo non eſt albus, huic, omnis homo eſt albus; quę duę vniuerſales ſunt contrariæ.

Huic adde particulares in nulla materia poſse eſse ſimul falſas; in contingẽti quidẽ ſimul ueræ poſsunt eſse, & in hoc habent ſe oppoſito modo ad contrarias, quę ſimul veræ eſse non poſsunt, poſsunt tamen eſse falſæ.

Quæ-

2 Quæcunque igitur contradictiones uniuerſalium ſunt uniuerſaliter, &c.

Hic de contradictoriis modo loquitur: & eſt aduertendum, quòd conſtituit triplex genus contradictoriarum. primum quando ſunt de ſubiecto vniuerſali in vna vniuerſaliter ſumpto, vt omnis homo eſt albus, aliquis homo non eſt albus. ſecundũ ſingularium vt Plato legit, Plato non legit: infimum genus eſt, de vniuerſali ſine ſigno, quas nos indefinitas vocamus, vt homo albus eſt, homo non eſt albus.

Et primum quidẽ ac ſecundũ genus contradictoriarum, docet ſic ſe habere, vt neceſſario altera ſit vera, altera falſa: impoſſibile eſt enim ſimul eſſe veras, aut falſas: at tertium genus nihil prohibet ſic ſe habere, vt aliquando vtraque ſit vera. vt iſtæ poſſunt eſſe veræ, homo eſt pulcher; homo non eſt pulcher, homo eſt albus, homo non eſt albus; quod probat de primis, poteſt enim eſſe, quòd ſit homo pulcher, & quòd ſit homo turpis; & verum ſit ſimul vtrumque dicere. tunc ſic arguitur, homo eſt turpis, eſt ſimul vera cum hac homo eſt pulcher; ſed iſta, homo non eſt pulcher, eſt eadem cum hac homo eſt turpis; ergo ſimul veræ ſunt, homo eſt pulcher, homo nõ eſt pulcher. probat de aliis: homo eſt albus, poteſt eſſe vera cum hac, homo fit albus, ſi vnus iam ſit albus, alter fiat, ſed iſta homo non eſt albus, ſtat ſimul cum hac, homo fit albus; nam quod fit, non eſt; ergo ſimul veræ ſunt, homo eſt albus, homo non eſt albus.

3 Videbitur autem ſubito inconueniens eſse, &c.

Remouet dubium quorundam aſſerentium homo nõ eſt albus, eſſe idẽ cum hac, nullus homo eſt albus. quod ſi ita eſſet, nõ eſſent ſimul veræ homo eſt albus & homo non eſt albus, ſicut nec iſtæ, homo eſt albus, nullus homo eſt albus; quæ ſunt contradictoriæ primi generis.

Ad hoc reſpondet Ariſt. non idem ſignificare illas duas; nam vna enunciat vniuerſaliter de ſubiecto, ſcilicet nullus homo eſt albus; altera non vniuerſaliter; ſcilicet homo non eſt albus, neque idem ſignificat neque ſimul neceſſario, ideſt, poteſt eſſe falſa illa, nullus homo eſt albus, vt modo ſit. eſt enim falſa. Illa autem eſt vera, homo non eſt albus. nam Æthiops homo eſt, qui tamen non eſt albus.

Manifeſtum eſt autem quoniam una negatio, &c. 4

Omnes ferè expoſitores in hoc conueniunt, vt in his verbis Ariſt. doceat, vnius affirmationis vnam eſſe negationem; eo quia ex præcedentibus poſſet quis de hoc dubitare: cum huic enunciatiuæ affirmationi, omnis homo eſt albus, opponantur duæ negationes, nempe; nullus homo eſt albus, & non omnis homo eſt albus. docet autem modo vni affirmationi vnã opponi negationem tantum, in eodem genere oppoſitionis, & ita declarat Magentinus, & Pſellus. & addit Alber. ſi quando euenit multas negationes opponi vni affirmationi, in eodem genere oppoſitionis, tunc illæ ſunt ęquipollentes. 1. expoſitio.

Hæc autẽ expoſitio, quãuis doctrinã veram contineat, videtur pręter mentem ipſius Ariſt. nec vlla ratione cum verbis quadrat; cum manifeſte de ſola oppoſitione contradictoria hic loquatur: quæ in tres gradus eſt diuiſa, vt ſuperius diximus.

Propterea eũ Boet. ſicut mihi videntur iſta verba cõtinuanda, vt ſit quædã alia ratio ad probandũ has enunciationes, homo non eſt albus, & nullus homo eſt albus, nõ eſſe idem. ratio eſt huiuſmodi, vni affirmationi, vna ſola negatio contradicit, ſed hęc, homo non eſt albus, cõtradicit huic, homo eſt albus; hęc autẽ nullus homo eſt albus, cõtradicit huic, aliquis homo eſt albus; ergo non ſunt idem. aliter illa affirmatio homo eſt albus, vel aliquis homo eſt albus, quę ſunt diuerſę, haberẽt duas negationes, vel ſi vna negatio eſſet, vna negatio duabus affirmationibus correſponderet. 2. expoſitio.

Maiorem probat ratione & exemplo: ratio eſt, quia negatio contradictoria debet id ſolum negare, quod affirmatio affirmabat; ergo vnius affirmationis vna eſt negatio, exemplis manifeſtat & eſt inductio quędam exemplaris, nam huic Socrates eſt albus, contradicit Socrates non eſt albus. ſimiliter in vniuerſalibus vniuerſaliter, huic omnis homo eſt albus, hæc, non omnis homo eſt albus, vel æquiualens, aliquis homo

mo non eſt albus, & illi, aliquis homo eſt albus, illa, nullus homo eſt albus, ac ſi diceretur; nec aliquis homo eſt albus. ſimiliter & iſti, homo eſt albus, iſta homo non eſt albus. quando enim aliud prædicatum in vna, aliud in altera enunciamus, non ſunt oppoſitæ; vel quando idem prædicatum in vna de vno ſubiecto, in altera de altero enunciamus, ſimiliter non ſunt oppoſitæ. & hinc fit hanc, nullus homo eſt albus, non opponi huic, homo eſt albus; quia illa neget aliud ſubiectum, nempe aliquis homo, cum idem ſit, nullus, & non vllus vel non aliquis. & hæc interpretatio eſt maxime obſeruanda.

Notá 1. Sed tota hæc ratio pendet ex cognitione diſcriminis inter propoſitionem particularem, & indefinitam, nempe aliquis homo eſt albus, homo eſt albus, & in primis non differunt quantum ad veritatem vel falſitatem, nam quoties verum eſt, enunciare indefinite, verum eſt enunciare particulariter, ad vtriuſque autem veritatem ſufficit vnius inferioris veritas, vt autem in hoc conuenire certum eſt; ita etiam in hoc differre eſt manifeſtum; quod particulares iã habent quantitatem determinatam, at indefinitæ ſunt indifferentes, & ad vniuerſalitatem, & ad particularitatem, ac proptcrea indefinitæ ideſt interminatæ dicuntur.

Eſt aliud diſcrimen valde notandum, ꝙ ſignum particulare additum vniuerſali, iã ipſum ad aliquod indiuiduum, & ad vnum determinat, quamuis non diſtincte illud manifeſtet, vt qui dicit aliquis homo, vnũ dicit ſingulare, quamuis quòd ſit non determinet: ac ideo dicitur determinatum vniuerſale, quaſi iam ad ſingulare vnum ſit limitatum. at vniuerſale ſine ſigno ex ſignificatione enunciationis, non eſt limitatum ad ſingulare, nec ex modo enunciandi: quamuis quo ad veritatem enunciationis ſit limitatum, quia ad eius veritatem ſufficit vnum ſingulare. ſed ibi eſt totum vniuerſale.

Ex quo ſequitur has enunciationes, aliquis homo eſt albus, aliquis homo non eſt albus, quando diuerſa indiuidua demonſtrantur, eſſe quidem veras, ſed non oppoſitas: vt docte concedit S. Th. nec Ariſt. eas vocauit oppoſitas, ſed oppoſitas contrariis, non autem inter ſe. At hæ; homo eſt albus, homo non eſt albus; & ſi ſub ſubiecto diuerſa ſingularia ſumas, ſunt oppoſitæ: quia variatis ſingularibus nõ mutatur vniuocatio ſubiecti vniuerſalis; quod illa omnia ſub vnico conceptu ſignificat: ſicut mutatur vniuocatio huius, aliquis homo, quia hoc tenetur pro ſingulari, & eo variato fit æquiuocatio, & impeditur oppoſitio, ſicut in his Alexander eſt rex, Alexander non eſt rex; ſi in vna regem, in altera philoſophum intelligas, hoc eſt ex modo enunciationis. quamuis iam Dialectici cõſiderantes tam particulares quàm indefinitas quantum ad veritatem eſſe idem, vtraſque ſubcontrarias vocent; ſed tamen aliter ſecundum Ariſto. eſt dicendum: quæ omnia exacto iudicio perpendit.

Quoniam igitur vna affirmatio, vni negationi, &c. 5

Hic reſumit ea, quæ dicta ſunt: nempe vnam negationem vni affirmationi contradicere, & quot gradus contradictoriarũ ſint, & qui ſint: dictum eſt ſimiliter alias oppoſitiones eſſe contrarias; & quo pacto non omnes contradictoriæ ſint veræ, vel falſæ, ſed quæ ſunt ex primo & ſecũdo genere, & quòd tertij generis contradictoriæ nõ neceſſario veræ, vel falſæ ſint, & quare.

Vbi vides Ariſto. non ponere niſi duas oppoſitiones contrarias, & contradictorias: & ſub contradictoriis includit tres gradus: nempe contradictorias communiter dictas & indefinitas, particulares vero ab oppoſitis reiicit.

De affirmatione & negatione vna. *Cap. VII.*

VNA autem affirmatio & negatio eſt, quæ unum de uno ſignificat, uel cum ſit uniuerſale uniuerſaliter, uel non ſimiliter. ut omnis homo albus eſt, non omnis homo albus eſt: eſt homo albus, non eſt homo albus: nullus homo albus eſt, aliquis homo albus eſt: ſi album unũ ſignificat, Si uero duobus unũ nomen poſitum eſt, ex quibus non eſt unũ, non eſt una affirmatio, neq; 1

vna

vna negatio: vt ſi quis ponat hoc nomen tunica, homini, & equo: qđ tunica alba eſt, hæc non eſt vna affirmatio, nec vna negatio. Nihil enim differt hoc, qui diceret quòd eſt homo * equus albus. hoc aũt nihil differt quàm dicere eſt homo albus, & eſt equus albus. Si ergo hæ multa ſignificant, & ſunt plures, manifeſtũ eſt quòd & prima, uel multa, uel nihil ſignificat. neque enim eſt aliquis homo equus. Quare nec in his neceſſe eſt hanc contradictionem ueram, illam uero falſam eſſe.

* a. l. ad-dit &

Cum vnam negationẽ vnius affirmationis eſſe oppoſitam docuerit, optimo conſilio in hoc capite, vt Ammo. tradit. quid affirmatio vna, & negatio vna ſit oſtendit.

Eſt autem vna negatio, vel vna affirmatio, quæ vnum de vno ſignificat, ideſt vniuocum habet ſubiectum, ſimiliter & prædicatum, vt homo eſt albus, omnis homo eſt albus, nullus homo eſt albus. Oſtendit autem vniuocum oportere eſſe prædicatum, dum dicit, ſi albus vnum ſignificat, ideſt, ſi vniuocum ſit, non quòd non ſit vniuocum, ſed vt oſtendat neceſſariam eſſe vniuocationem prędicati, ſimiliter eſt neceſſaria vniuocatio ſubiecti, & hoc oſtendit, dum dicit, ſi tunica ſignificaret idem, quod hæ duæ voces, homo & equus; tunc tunica eſt alba, vel non eſt alba, nec eſſet vna negatio, nec affirmatio. ſicut nec iſta, homo, equus, eſt albus. nam iſta æquiualet iſtis, homo eſt albus, æquus eſt albus, abſque vlla coniunctione.

Nam quamuis in textu ſit coniunctio ſcilicet homo eſt albus, & equus eſt albus, talis coniunctio eſt continuatiua ſermonis, non conſtitutiua propoſitionis coniunctę.

Quod aliqui non aduertentes dixerunt, æquiualere hanc, tunica eſt alba, illi, homo eſt albus, & equus eſt albus, quantum ad multiplicitatem propoſitionum, ſed nõ quantũ ad veritatẽ, quia tunica eſt alba, eſt vera, ſi vnum ſignificatũ eſt verum; at coniuncta pendet ex vtriuſque partis veritate.

Sed hoc prorſus eſt pręter mẽtem Ariſt. non enim illa eſt coniuncte ſumenda; ſed tanquam duæ enunciationes inconnexæ. & tunc in omnibus ſunt ęquiualẽtes, & vtraque eſt plures, iam tunica eſt alba, quàm iſte homo eſt albus, equus eſt albus. & hoc patet ex illa, quam ſine coniunctione ſumpſit, nempe homo, equus eſt albus, non ergo illud (&) ſumendum eſt, niſi vt ſermonis particula continuatiua.

Hinc docet quando negatio vel affirmatio non eſt vna, ſed æquiuoca, non eſſe neceſſe, affirmationem & negationem eſſe veram vel falſam, ſicut nec in contradictoriis de ſubiecto vniuerſali, non vniuerſaliter ſumpto: quæ poſſunt eſſe veræ, ita & iſtæ, Petrus currit, Petrus non currit, ſi pro pluribus ſumatur ſubiectum, & hæc eſt expoſitio communis.

Sed mihi videtur aliquid amplius præter hoc Ariſtotelem velle docere: videlicet; Non ſolum quid ſit vna affirmatio in ſe, & quid negatio vna in ſe; ſed quid ſit vna affirmatio, & negatio ſimul, vt vnitas cadat ſuper vtramque ſimul. & dicit vnam affirmationem & negationem eſſe, quæ ſignificant vnum de vno ideſt eodem prædicato, & ſubiecto participant, & pro eodem ſumpto. vt quod altera affimat, idem prorſus altera neget. 2. expoſitio.

Et hoc patet; nam tunica eſt alba, tunica non eſt alba, non vocat Ariſt. vnam affirmationem & negationem; ſi in vna pro equo, in altera pro homine ſumatur. & tamen conſtat, vtramq; per ſe eſſe vnã; quia æquiuocum pro vno ſignificato eſt, vniuocum; ſumit igitur hic Ariſt. vtramq; ſimul, & docet, vt participent eodem ſubiecto, & prædicato.

Vnde ſi dicis, omnis homo eſt albus, eius negatio idem ſubiectum habebit; non omnis homo eſt albus, hic enim de contradictorijs loquitur. & ſi dicis aliquis homo eſt albus, negatio erit, nullus; ideſt nec aliquis homo eſt albus.

Et ex hoc apparet ſolutio dubij præcedentis; iſta enim homo eſt albus habebit hanc, homo non eſt albus; non hanc nullus homo eſt albus. iſta enim non eſt vna cum illa affirmatione, quia nullus homo eſt albus, eſt illius, aliquis homo eſt albus, quæ aliud habet ſubiectum. Solutio dubij.

Et conſidera: in ſubiecto numerat etiã ſignum quantitatis, & ex hac expoſitione noſtra, facilis eſt contextus, & exempla Nota.

pla Ariſt. manifeſtantur, quæ per contradictoria dantur, & hoc eſt obſeruandum circa hoc caput.

Quo pacto in futuris contingentibus contradictionis regula veritatem habeat. Cap. VIII.

1 IN iis ergo quæ ſunt, & quæ facta ſunt, neceſſe eſt affirmationem vel negationem veram eſſe vel falſam. Et in vniuerſalibus quidem vt vniuerſaliter, ſemper hanc quidem veram, illam vero falſam eſſe, & in iis quæ ſingularia ſunt, quemadmodum dictum eſt. In vniuerſalibus autem quæ non vniuerſaliter dictæ ſunt, non neceſſe eſt. dictum eſt autem & de his. In ſingularibus vero & futuris, non ſimiliter.

2 Nam ſi omnis affirmatio & negatio vera vel falſa eſt: & oẽ neceſſe eſt eſſe vel non eſſe. * quare ſi hic dicat futurum eſſe aliquid: ille vero non futurum dicat hoc ipſum manifeſtum eſt, quòd neceſſe eſt verum dicere alterum ipſorum: ſi omnis affirmatio vel negatio vera vel falſa eſt, vtraque enim non erunt ſimul in talibus.

* a l. ſi enĩ hic quidẽ dicit.

3 Nam ſi verum eſt dicere, quòd album vel non album, neceſſe eſt eſſe album uel non album. & ſi eſt album uel non album, uerum erat affirmare uel negare: & ſi non eſt, falſum dicit: & ſi falſum dicit, non eſt. Quare neceſſe eſt ſemper affirmationem aut negationem ueram eſſe uel falſam. Nihil igitur neque eſt, neque fit, nec à fortuna, nec utrumlibet contingit, neque erit, neque non erit, ſed ex neceſſitate omnia, & non utrumlibet contingit. aut enim qui dicit uerus eſt, aut qui negat. ſimiliter enim uel fieret, uel non fieret, quod enim utrumlibet contingit, nihil magis ſic uel non ſic ſe habet, uel habebit.

Amplius autem, ſi eſt eſt album 4
nunc, verum erat dicere prius, quòd erit album. quare ſemper fuit verum dicere, quodlibet eorum quæ facta ſunt, quod eſt, vel erit: ſi autem ſemper verũ fuit dicere quod eſt, vel erit, non poteſt hoc non eſſe, vel non futurum eſſe. quod autem non poteſt fieri: & quod impoſſibile eſt non non fieri, impoſſibile eſt non fieri, neceſſe eſt fieri: omnia igitur quæ futura ſunt, neceſſe eſt fieri. Nihil igitur vtrumlibet contingit neque à fortuna erit* nam ſi à fortuna, non ex neceſſitate.

* a. l. addit ſed omnia ex neceſſitate.

At uero nec quòd neutrum ue-
rum eſt dicere contingit: ut quòd 5
neque erit, neque non erit. Primũ enim cum ſit affirmatio falſa, negatio non uera erit: & cum hæc falſa ſit, contingit affirmationem non ueram eſſe. Et ad hæc, ſi uerum ſit dicere, quòd album eſt ſimul & magnum, oportet eſſe utrumque. ſi uero erit cras. oportet fore cras. ſi autem neque erit, neque non erit cras, non erit utrumlibet contingit. ut eſt nauale bellum: oporteret enim neq; fieri nauale bellum, neque non fieri.

Quæ ergo contingunt inconue- 6
nientia hęc ſunt, & huiuſmodi alia: ſi quidẽ omnis affirmationis & negationis, aut in uniuerſalibus dictis ut uniuerſaliter, uel in iis quæ ſunt ſingularia, neceſſe eſt oppoſitarum, hanc quidem ueram eſſe,

illam

illam vero falſam. nihil autem vtrũlibet contingit eſſe in iis quæ fiunt, ſed omnia eſſe & fieri ex neceſſitate. Quare neque conſultare oportebit, neque negotiari: quod ſi hoc quidem facimus erit hoc: ſi vero non hoc, non erit hoc.

7 Nihil enim prohibet, & in annũ decies milleſimum hunc quidem dicere hoc futurum eſſe, illum vero non dicere. quare ex neceſſitate erit vtrumlibet eorum, quod ab ipſo verum erat dicere tunc.

8 At vero nec hoc differt, ſi aliqui dixerint contradictionem, uel non dixerint. manifeſtum enim quòd ſic ſe habent res, etiam ſi non hic quidem affirmauerit quid: ille vero negauerit, non enim propter negare vel affirmare erit, uel non erit, nec in decies milleſimum annum, magis quàm in quantolibet tempore. Quare ſi non omni tempore ſic ſe habebat ut alterum uere diceretur, neceſſe erat hoc fieri: & unumquodque eorum quæ fiunt. ſemper ſic ſe habebant, ut ex neceſſitate fieret. ſi enim uere dixit quis quod erit, nõ poteſt non fieri: & quod factum eſt, uerũ erat dicere ſemper quòd erit.

9 Si itaq; hæc impoſſibilia ſunt: uidemus enim eſſe futurorum principium, & ab eo quod conſulamus, atque aliquid agimus: & quod eſt, omnino in iis quæ non ſemper actu ſunt, poſſibile eſſe, & non eſſe ſimiliter, in quibus vtrumque contingit & eſſe & non eſſe quare & fieri, & non fieri: & multa nobis manifeſta ſunt ſic ſe habentia: ut quod hanc ueſtem poſſibile eſt incidi, & non incidetur, ſed prius exteretur, ſimiliter autem & non incidi poſſibile eſt, non enim eſſet eam prius exteri, niſi poſſibile eſſet non incidi: quare & in aliis generationibus, quæ ſecundũ huiuſmodi potentiam dicuntur.

Manifeſtum igitur eſt, quòd non 10 omnia ex neceſſitate, vel ſunt, vel fiunt: ſed alia quidem vtrumlibet contingit, & nihil magis affirmatio quàm negatio erat vera vel falſa: alia vero magis quidem, & vt in pluribus alterum, nihilominus contingit fieri, & alterum, alterum vero minime.

Igitur eſſe quod eſt, quando eſt, 11 & non eſſe quod non eſt, quando non eſt, neceſſe eſt, ſed non omne quod eſt, neceſſe eſt eſſe, nec quod non eſt, neceſſe eſt non eſſe. non idẽ eſt, omne quod eſt, neceſſario eſſe, quando eſt & ſimpliciter ex neceſſitate eſſe. ſimiliter autem & in eo quod non eſt.

Sed & in contradictione eadem 12 ratio eſt. eſſe quidem vel non eſſe omne neceſſe eſt, & futurum eſſe uel non: non tamen diuidentem, dicere alterum neceſſarium. dico autem ut neceſſe eſt futurum eſſe bellum nauale cras, uel non futurum eſſe: non tamen fieri cras bellum nauale neceſſe eſt, neque non fieri: fieri tamen, uel non fieri neceſſe eſt.

Quare cum ſimiliter orationes 13 ueræ ſint, quemadmodum & res, manifeſtum eſt quòd quæcunque ſic ſe habent ut ſint utrumlibet contingit, & contraria ſuſcipiant, neceſſe eſt ſimiliter ſe habere & contradictionem. quod contingit in iis, quæ non ſemper ſunt, uel non ſemper non ſunt. horum enim neceſſe

eſt

eſt alteram partem contradictionis ueram eſſe uel falſam, non tamen hanc uel illam, ſed utram libet contingit: & magis quidem ueram alteram, non tamen iam ueram uel falſam.

14 Quare manifeſtum eſt, quòd non eſt neceſſe omnis affirmationis uel negationis oppoſitarum, hanc quidem ueram, illam autem falſam eſſe. non enim quemadmodum in iis quæ ſunt, ſic ſe habent & in iis quæ non ſunt quidem, poſſibilibus tamẽ eſſe uel non eſſe quemadmodum dictum eſt.

Antequàm hoc caput interpretemur, quod inſignem & obſcuram continet doctrinam; oportebit aliquot prius ſtatuere fundamẽta, vt eius facilior fiat interpretatio.

1.Fund. Eſt igitur primo aduertendum ex Ammo c. 5. præcedenti, quæ doctrina eſt celeberrima, & communiſſima, triplex eſſe genus enunciationum ſecundum materiam, nempe neceſſarium impoſſibile, contingens.

Eſt autem materia propoſitionum cohęrentia prædicati ad ſubiectum, idest, habitudo, & ordo quidam prædicati ad ſubiectũ ſecundũ quẽ uel tal.ter p̃dicatũ ad ſubiectũ ſe habet. vt ei ſemper inſit, nec ab eo ſeparari poſſit: & talis materia dicitur neceſſaria, in qua genus enunciationum neceſſarium, in quibus genera de ſpeciebus vel ſpecies de indiuiduis, vel propriæ paſſiones, vel accidentia inſeparabilia prædicantur, & alia huiuſmodi: vel ſecundum talem ordinem ſe habet, ſecundum quem prædicatum nec ſubiecto inſit, nec vlla ratione ineſſe poſſit.

Et huiuſmodi cohærentia, & ordo eſt materia, quam vocant remotam, in qua cõſtituuntur enunciationes impoſſibiles affirmatiuæ, vt homo eſt leo, album eſt nigrum.

Summimus enim has materias, ſecundũ enunciationes affirmatiuas, quæ ſunt neceſſariæ vel impoſſibiles nam negatiuæ sũt in eadem materia, cum ſuis affirmatiuis; & negatiuæ ſe habent oppoſito modo: in materia.n. neceſſaria ſunt impoſſibiles, in remota neceſſariæ.

Tertio eſt talis ordo, ſecundum quem, prædicatum ineſt ſubiecto, ita, vt poſſit non ineſſe; vel non ineſt, ſed poteſt ineſſe; vt homo currit, homo diſputat, & tales propoſitiones tam affirmatiuæ quàm negatiuæ, dicuntur contingentes.

Eſt autem triplex gradus enunciationũ contingentium; primus quando prædicatum frequenter ineſt ſubiecto; quamuis aliquando non inſit; vt homo loquitur, homo meridie prãdet. Secundus quando prædicatum raro ineſt, & hoc dicitur contingens à fortuna, illud vero contingens in plurimum, vt fodiens vineam inuenit Theſaurum. Tertius quando prædicatum frequenter ineſt, & frequenter non ineſt, vt homo ambulat, Petrus cantat, & tale contingens dicitur ad vtrumlibet.

Eſt ſecundo aduertendũ: enunciationes contradictoriæ poſſunt fieri in hac triplici materia, ſecundum triplex tempus, præſens, præteritum, & futurum, vt omnis homo eſt animal, non omnis homo eſt animal, omnis homo fuit animal, non omnis homo fuit animal, omnis homo erit animal, omnis homo non erit animal, ſimiliter in aliis omnibus, vt facile erit cuilibet, tales contradictiones conſtituere: præterea poſſunt fieri cõtradictiões & de ſubiecto vniuerſali, vt in exemplis propoſitis & de ſubiecto ſingulari etiam in omni materia, & ſecundum quodlibet contingens, ex quo reſultat copioſus enunciationum oppoſitarum numerus. 2. Fund.

Aduerte tertio in contradictionibus de pręſenti & de pręterito in omni materia, alteram eſt determinate vera, altera determinate falſa. eſt autem determinate vera enunciatio, quę ſic eſt vera, vt pro tempore, quo eſt vera, non poſſit eſſe falſa. è contra determinate falſa eſt quæ pro tempore quo eſt falſa non poteſt eſſe vera. v.g Petrus currit, Petrus non currit: Petro currente; affirmatiua eſt determinate vera, quia quo tempore currit, non poteſt eſſe falſa; negatiua vero determinate falſa, quia pro eodem tempore non poteſt eſſe vera. 3.Fund.

Hoc ergo in omni materia inuenitur in contradictionibus de præterito, & de præſenti; vt vna ſit determinate vera, altera determinate

terminate falſa, ſiue affirmatiua ſiue negatiua ſit.

At in contradictionibus de futuro eſt ambiguum, an vna ſit determinate vera, altera determinate falſa. non eſt autem in omnibus de futuro dubium; nam in materia neceſſaria & remota, tam determinata eſt de futuro, ſicut de præſenti, & de præterito. ſimiliter in materia contingenti, quãdo in plurimum vel raro euenit prædicatum, nõ eſt magnum dubium; quia iam fere eſt determinate vere affirmatiua in plurimum eueniens, & falſa raro contingens, ſed dubium eſt de contingenti ad vtrumlibet. ſimiliter nec eſt difficultas, quando ſubiectum eſt vniuerſale, quia iam iſtę vniuerſales fere etiam determinatę ſunt, cum in plurimum vniuerſales affirmatiuę vel negatiuę falſę eueniant. Sed ſumma difficultas eſt de enunciationibus de futuro contingenti ad verũ libet. de ſubiecto ſingulari. ut Petrus cantabit, Petrus non cantabit.

Et hic eſt ſcopus huius capitis, nempe examinare, an in cõtradictionibus iſtis vna pars ſit determinate vera; altera falſa, ſicut in his quæ ſunt de preterito & præſenti: eſt autem ĩ duas partes diuiſum caput: in priori ſunt argumenta circa hãc difficultatem; in poſteriori eſt quæſtionis determinatio.

1 In iis ergo, quæ ſunt, & quæ facta ſunt, &c.

Boet. hæc verba non initium capitis ſed præcedentium epilogum eſſe exiſtimat. at S.Th. noui capitis initium aſſerit. parum aũt refert hoc, quamuis conformior ſit Ariſtot. ſententia S.Th.

Proponit igitur in contradictoriis de pręſenti, & de præterito, neceſſario affirmationem, vel negationem eſſe verã vel falſam: tam in contradictoriis de ſubiecto vniuerſali vniuerſaliter, quam contradictoriis de ſubiecto ſingulari. nam in aliis de ſubiecto vniuerſali non vniuerſaliter ſumpto, id nõ eſt neceſſarium; cum vtraque poſſit eſſe vera.

Et nota iſta verba eẽ legẽda diſiunctiue, vt ſit ſenſus: affirmatio vel negatio eſt vera vel falſa, ideſt vel affirmatio eſt vera, & negatio eſt falſa, uel negatio eſt uera, & affirmatio eſt falſa. non enim eſt legenda diſiunctim, hoc modo: affirmatio eſt uera uel falſa, negatio eſt uera uel falſa. ac propterea dixit, neceſſe eſt hanc quidem ueram, illam uero falſam eſſe; quod uocamus determinate ueram, & determinate falſam, ſcilicet quando in contradictione, do tibi unam partem, quæ uera ſit, & alteram quæ falſa ſit: at uero in ſingularibus & futuris, ideſt, in contradictionibus enunciationem de futuro, & ſubiecto ſingulari, non eſt neceſſe, vt vna pars determinate ſit uera, altera falſa.

S. Thom. uult, ut addamus uerbum in futuris, nempe cõtingentibus, at Porphyr. & Alex. in hoc, quod dicit ſingularia volunt contingentiam includi: nã ſingularia contingentia ſunt. ſed melius eſt ſi dicamus cum Ammo. in hoc quòd dicit futura, notat contingentiam, neceſſaria enim nõ fore, ſed ſemper eſſe proprius, dicuntur.

Nam ſi omnis affirmatio uel negatio uera uel falſa eſt, &c. 2

Hic Ariſt. incipit probare non omnem affirmationem vel negationem eſſe veram vel falſam: & facit hoc argumentum. omnis affirmatio vel negatio, eſt vera vel falſa, ergo quæ ſunt, neceſſario ſunt, & quæ non ſunt, neceſſario ſunt, illud. n. (&) legendum eſt illatiue pro igitur. alterum enthymema facit de futuro: omnis affirmatio vel negatio eſt vera vel falſa, ergo ſi vnus dicat Petrus leget, & alter Petrus nõ leget, neceſſario vnus dicet verum, alter dicet falſum. & ſic neceſſario leget vel neceſſario non leget. conſequentiam & antecedens primi enthymematis probat; & prius conſequentiam. Nam ſi verum dicit, qui dicit album eſt; neceſſario album eſt. aliter enim non diceret verum, & ſi qui dicit, album non eſt, falſum dicit; ergo neceſſario non ita eſt; aliter non eſſet falſum.

Et ſi eſt album, uel non album, 3
uerum erat affirmare, &c.

Hic probat Ariſt. antecedens quòd affirmatio pręſentis vel negatio ſit vera vel falſa, nam fieri non poteſt quin album ſit vel non ſit; vtroq; autem modo verum vel falsũ dicitur; nã ſi eſt, verũ eſt dicere, ꝙ eſt, falſum, ꝙ non eſt, ſi vero non eſt è contra verum eſt dicere quòd non eſt, falſum vero quod eſt: ſemper igitur talis affirmatio vel negatio erit vera vel falſa: poſtea probat conſe-

conſequentiam in enthymemate ſecundo: nam antecedẽtis eadem eſt probatio,& poſterius iterum probabitur; ſi, inquit in his affirmatio vel negatio eſt vera vel falſa: ita, vt vnus dicat verum,alter falſum, omnia neceſſario erunt, nec quicquam à fortuna, nec ad vtrumlibet, nec erit, nec non erit. ideſt, nullum erit contingens, nec raro, nec ad vtrumlibet, nec in plurimum, ſed omnia fient,vel non fient, ideſt vel neceſſario fient,vel neceſſario non fient:& ita non eſt vtrumlibet, hoc enim eſt,quod poteſt ſic eſſe,vel non eſſe, fore vel non fore: neceſſaria aũt nõ habẽt hanc indifferentiã.

4 Amplius autem , ſi eſt album nunc, &c.

Hæc eſt altera ratio, qua ex determinata veritate futurorum infert neceſſitatem in omnibus : aliunde tamen ſumit neceſſitatem, ſcilicet ab ipſa re iam exiſtenti argumentatur ſic, modo ſit album,ergo verum fuit dicere heri, album erit; & omnia,quæ facta ſunt, antequàm fierent,verum fuit dicere fient : tunc ſit; verum fuit dicere fore, ergo neceſſario futura erant,nam ſi verum erat quòd futura eſſent ; non potuerunt non eſſe , ſi non potuerunt non eſſe, impoſſibile fuit non fore ; ſi impoſſibile fuit non fore ergo neceſſarium fuit,vt fierent, & ſic neceſſario eueniunt omnia , & euenerunt .

5 At uero quoniam neutrum uerum eſt dicere, &c.

Poſſet quis dicere , neutrum verum eſt, ſcilicet album non erit, album erit; hoc reiicit: nam ſequeretur in contradictoriis negatiuam eſſe falſam, affirmatiuam non veram; & è contra:& ita vtraq; pars eſſet falſa, cum non ſit vera iſta , album erit , nec iſta album non erit: præterea ſi ex hoc, ꝙ dicitur album eſt,ſequitur ſi verũ eſt,quòd album ſit,& magnum eſt,quod magnũ ſit, ita ſi verum eſt dicere erit cras, oportet fore cras ; ſi ergo verum eſt dicere nec erit, nec nõ erit, ſequitur,quod res nec erit,nec non erit,& ita nõ eſt: cõtingens hoc enim eſt quod poteſt eſſe,& non eſſe;non ergo dicendum eſt,neutram partem eſſe verã contradictionis, ſicut non eſt verum dicere, nec eſt, nec non eſt , nec erit nec non erit, cum alterum neceſſarium ſit ; vel eſt , vel non eſt, vel erit, vel non erit, non ergo eſt conueniens iſta ſolutio harum.

Ea igitur abſurda, quæ contingunt hæc ſunt; &c. 6

Infert Ariſt. inconuenientia, quæ ſequũtur ex affirmatione hac,quòd omnis negatio vel affirmatio eſt vera vel falſa determinate,nullum. ſ.eſſe contingens ad vtrumlibet, ſed omnia euenire ex neceſſitate: hinc ſequitur aliud abſurdum quod ſ. non eſſet negotiandum,nec conſultandum, negotia. n. & conſilia ſunt de his, quæ ſic vel aliter poſſunt euenire: negotiamur autem vel cõſultamus, vt hoc vel illo eueniant modo, ſi aũt omnia neceſſario euenirent,non oporteret hæc facere, quod abſurdum eſt.

Nihil enim prohibet, & in annũ decies milleſimum, &c. 7

Hic Ariſto. reiicit vnũ, quod poſſet quis dicere ; nempe, enunciatio de futuro proximo tempore enunciata , eſt vera vel falſa, & tunc eſt effectus neceſſarius:tamẽ à multo tempore ante tem, eſt contingentia hoc repellit: quia ſi in decies milleſimum annũ aliquid ennunciatetur futurum vel non futurum, tunc vnum illorum eſſet verum neceſſario, ſiue futurum, ſiue non futurum ; & iam neceſſario eueniret: immo cum oĩa quæ facta ſunt , anteqnàm eſſent , poſſent enunciari vere futura eſſe , neceſſario euenerunt nota illa verba ſuperioris textus . (Quoniam ſi hoc quidem facimus.& reliqua)eſſe verba negotiantium: ac ſi diceret, ſi omnia neceſſaria ſunt, non oportet negotiari , & dicere , ſi hoc facimus,erit hoc , ſi hoc non facimus, non erit hoc: cum tamẽ omnia ex neceſſitate ſint .

At vero nec hoc differt, ſi aliqui dixerint, &c. 8

Excludit aliam reſponſionem aliquorũ; Poſſet enim quis dicere eſſe res contingentes in ſe, tamen quando quis enunciat eas ſub affirmatione vel negatione fieri neceſſarias,vel impoſſibiles: hoc excludit dicens, propter noſtram affirmationem vel negationem res non ita eſſe vel non eſſe; immo quia ita ſunt , vel non ſunt , inde affirmatio vel negatio, dicitur vera vel falſa : vnde ſi neceſſaria eſt omnis affirmatio,vel negatio

gatio: profecto & rem eſſe eſt neceſſarium, vel non eſſe: & ita omnia eueniunt neceſſario abſq; noſtra affirmatione, de quibus affirmatio, ſi fieret, vera erat futura.

9 Si quidē hæc impoſſibilia ſūt, videm⁹.n.&c.

Nota: Hic ratione probat nō eſſe in rebus neceſſitatē ſemp, ſed multa eſſe cōtingētia. Pro quo aduerte duplex eſſe genus effectuū cōtingentiū; quidā ſunt voluntarij, q radicē, & cāam ſuæ cōtingētiæ habēt in volūtate noſtra, vt legere, nō legere, ſtudere, nō ſtudere, & ſimilia: quidā alij ſunt nāles, qui cōtingentiā habēt à mā rei; ex quo.n.res factæ ſunt ex mā apta, ad multa recipienda, fit, ut ipſæ res expoſitæ ſint uariis acciñtib. ut quòd infirmentur, quòd non infirmentur; q moriantur, uel non; q calefiant, vel nō: hæc ex materia proueniunt. An vero ſola voluntas, & ſola materia horum contingētium ſit cā, non eſt præſentis diſputare.

Ariſto. ergo has duas radices contingentiæ ponit, & argumentatur à cauſa: nempe, datur voluntas in nobis libera, datur potentia in rebus materialibus ad eſſe, & non eſſe, ergo ſunt effectus contingentes. & de primo probat, quia conſultamus, & negotiamur, & apti ſumus à natura ad conſilia & negotia, fruſtra ergo natura hoc faceret, niſi conſilia & negotia profutura eſſent: quòd ſi omnia neceſſario euenirent, illa omnia eſſent fruſtra: ſimiliter probat in naturalibus potentiam ad eſſe & non eſſe; hæc veſtis poteſt incidi, vt manifeſtū eſt, poteſt etiam non incidi forcipe; patet: quia, poteſt deteri, & vſu conſumi. ſi ergo poteſt vſu conſumi, poteſt non incidi; ergo poteſt incidi, & non incidi: & ſic in rebus eſt potentia ad eſſe, & non eſſe.

10 Manifeſtum igitur eſt, quoniam non omnia ex neceſſitate, &c.

Hic ſuam ſententiam concludit: nēpe, non omnia ex neceſſitate eſſe uel fieri, ſed aliqua eſſe contingentia ad vtrumlibet, in quibus tam affirmatio quàm negatio non eſt magis dicenda uera quàm falſa, & eſſe contingens in plurimum quod frequenter accidit, quamuis aliquando deficiat, & non accidat: & eſſe ſimiliter contingens non in plurimum, ſcilicet raro eueniens. quæ ſententia ſine dubio digna eſt laude, cum hominem liberum conſtituat, & in nālib. multa contingentia affirmet, qđ & ueritati, & religioni Chr̄ianæ maxime eſt conforme, eſt.n.homo in ſuis operationibus liber, nec omnia, quæ ſecundum naturam eueniūt.i.in reb us ipſis, naturaliter eueniunt, ſed multa cō tingenter.

Igitur eſſe quod eſt, quādo eſt, &c. 11

Hæc eſt huius capitis ſecunda pars, in quo Ariſtot. quo pacto veritas in affirmatione & negatione ſit, manifeſtat: diſtinguit autem primo res, poſtea enunciationem. res igitur vna ſimplex, dupliciter poteſt eſſe neceſſaria; vno modo abſolute, quando nullo alio ſuppoſito aliter ſe habere non poteſt, vt Sol eſt quid neceſſarium abſolute, ſecundum enim naturam ſuam aliter ſe habere non poteſt, ſimiliter in ſimplicium enunciationum ſignificatis, vt hominem eſſe animal.

Alia res eſt neceſſaria ſecundum quid, nempe ex ſuppoſitione aliqua, ut homo currit pro illo tempore, pro quo currit, neceſſario currit, quia ſimul non poteſt currere, & non currere & hoc eſt, quod dicit, res quando eſt, neceſſe eſt eſſe, & quando non eſt, neceſſe eſt non eſſe.

Eſt autem notandum non ualere conſequentiam ab iſto neceſſario ſecundum quid, ad neceſſarium ſimpliciter; vt non valet, Petrus quando currit, neceſſario currit, ergo Petrus neceſſario currit: Petrus quando non currit, neceſſario non currit, ergo neceſſario non currit.

Huiuſmodi fallacia peccat argumentum primum, quando album eſt, dicitur, ſi eſt uera, ergo neceſſario ita eſt, ergo res neceſſario eſt alba. dicitur, quòd eſt neceſſitas ſecundum quid, vt pro illo tempore, quo propoſitio eſt uera, res ſit, tamen abſolute rem eſſe, non eſt neceſſarium. vnde in contradictione de præſenti datur pars determinate uera, & determinate falſa; ſed iſta determinatio ueritatis uel falſitatis, non eſt ſecundum neceſſitatem abſolutam, ſed ſecundum tempus, ſcilicet, pro illo, in quo vnum eſt, alterum non eſt, ſeu pro tempore quo Petrus currit, & Petrus non currit; quo tempore eſt vnum determinate verum, alterum falſum.

Et in contradictione eadē ratio eſt, &c. 12

Diſtinxerat rem ſimpliciter, ideſt, non in comparatione ad ſuum oppoſitum, modo rem in ordine ad ſuum oppoſitum diſtinguit, ſ. currere non currere, cantare vel non cantare, & in communi uocat eſſe vel

non eſſe futurum uel non futurum.

In quinque dupliciter poſſe eſſe hoc totum neceſſarium, nẽpe cantare vel nõ cantare, legere uel non legere. vno modo, vt cadat neceſſitas ſupra vtrunq; diſiunctim, & ſimul, vt neceſſe ſit cantare, uel non cantare, eſſe uel non eſſe, futurum uel non futurum, quæ neceſſitas dicitur diſiunctionis. & ſic aſſerit omne diſiunctum eſſe neceſſarium etiam in contingentibus, præteritis, præſentibus, & futuris. vt neceſſarium Antichriſtum fore uel non fore, Petrũ cantaturum uel non cantaturum, cantare uel non cantare, cantaſſe uel non cantaſſe.

Altero modo neceſſitas poteſt cadere ſupra illa membra diuiſiue, ut neceſſarium ſit cantare, aut neceſſarium non cantare, neceſſarium ſit fore, aut neceſſarium ſit nõ fore & iſto modo, non eſt neceſſitas in contingentibus, nec enim eſt neceſſariũ ꝙ cantet, nec neceſſarium quòd non cantet, nec neceſſarium, quòd futurus ſit Petrus albus, nec neceſſarium quòd non ſit futurus albus.

Immo eſt maxima fallacia argumentari à neceſſitate diſiuncti ad neceſſitatem partium per ſe in contingentibus. non eñ ualet, neceſſarium eſt Petrum cantaturum, vel non cantaturum; ergo neceſſarium eſt Petrum cantaturum, uel neceſſarium eſt Petrum non cantaturum.

Talis igitur neceſſitas eſt in contingentibus, ſimiliter & talis ueritas, nempe diſiunctim ſed non diuiſiue quamuis ſit diſcrimen inter præſens & futurum, nam in præſenti datur pars determinate uera, & falſa determinate altera, ſed talis determinatio nõ eſt abſoluta, ſed ſecundum quid, nempe pro tali tempore. At in futuro non eſt pars determinate uera, nec determinate falſa ſed de ſingulis partibus dices, eſt uera uel falſa. vt Petrus cantabit, eſt uera, uel falſa. Petrus nõ cantabit, eſt uera uel falſa.

13 Quare cum ſimiliter orationes veræ ſint, &c.

Id quod Ariſt. dixit de ipſis rebus oppoſitis, in ipſis enunciationibus eſſe idẽ prorſus confirmat. vt ſicut neceſſarium eſt, rem eſſe uel non eſſe ſimul; non tamen ſingula per ſe, ita ſimiliter neceſſaria eſt affirmatio uel negatio diſiunctim: ut Petrum fore, vel non fore. neutram tamen partem per ſe: immo quælibet pars eſt indeterminata, ut nec ſit dicenda uera, nec ſit dicenda falſa, ſed uera uel falſa quia in contingentibus de futuro tam indifferens eſt, ꝙ res ſit, quàm quòd res non ſit. quamuis vt dicit Ariſt. aliqua contingentia magis determinata ſint ad eſſe, nempe quæ frequentius accidunt: tamen cum & hæc poſſint aliter eſſe, nondum ueritatem habent determinatam, ac ideo nec uera, uel falſa per ſe ſunt dicenda, ſed uera uel falſa ſimul.

Quare manifeſtum eſt, quoniam non eſt neceſſe, &c. 14

Hic concludit non eſſe neceſſarium, vt omnis affirmatio vel negatio ſit determinate vera uel falſa, ſed aliter in futuris aliter in præſentibus, & præteritis. in futuris neutra pars per ſe determinate uera uel determinate falſa, ſed utraque uera uel falſa; at in præſentibus, & præteritis vna determinate, uera, altera determinate falſa. ſed iſta determinatio eſt ſecundum quid: nempe, ſecundum tale tempus, quo ſunt uel fuerunt, ut diximus.

Dubitabis tu, ſicut in enunciationibus de præſenti, vna eſt determinate uera altera falſa; & ſimiliter in enunciationibus de præterito; talis autem determinatio eſt ſecundum tempus: quare nõ dicemus idem in his, quæ ſunt de futuro, vt vna ſit uera nempe pro tempore, quo futura ſit res, & vna falſa, quo tempore non futura ſit res? Dubium.

Dico eſſe latiſſimum diſcrimen, nam antequàm res ſit, ſemper manet indifferentia, ut poſſit eſſe & non eſſe, fieri uel non fieri: propterea enunciatio de futuro non poteſt habere conſtantem ueritatem: at quando iam res eſt, uel non eſt ſecundum tempus præſens uel præteritum, uacat iſta indifferentia. quod enim eſt, non eſt indifferens, ut illo eodem tempore non ſit, ſimiliter quod non eſt non poteſt illo eodem tempore eſſe; propterea iſta conſtantem habent ueritatem uel falſitatem, ſed ſecundũ quid, ſcilicet ſecũdum tempus præſens. Solutio.

Ex quo ſoluitur argumentum ſecundũ ſuperius, nempe ſi album eſt modo, fuit heri uerum determinate dicere, album erit: nego conſequẽtiam, quia antequàm eſſet, erat indifferens ad eſſe, & non eſſe, propterea talis propoſitio heſterna nõ magis erat determinate uera, quàm falſa, erat igitur

illa

illa de futuro indeterminate uera, licèt de præſenti ſit determinata.

QVÆSTIO I.

De contingentibus.

Quamuis non ſit præſentis loci iſta exactius, quàm ab Ariſt. dicta ſunt examinare, tamen ut ſaltem ea melius intelligantur, vnum, aut alterum circa hoc dicemus. ſolet autem ſumma in hoc verſari difficultas quo pacto cum glorioſus Deus horum futurorum, antequã fiant præſcius ſit, poſſint contingenter euenire. Deus enim in ſua

1. Error. ſcientia non decipitur, ſed infallibilis eſt.

Circa hoc fuerunt duo philoſophorum errores, quidã enim Stoici, inter quos fuit Chryſippus, ut refert Cicero de fato, & Aul. Gel. lib. 6. cap. 2. exiſtimabant oẽs effectus euenturos eſſe neceſſario. exiſtimabãt enim cauſas omnes eſſe deſtinatas ad ſuos effectus, & talem ordinem conſtitutum ab æterno in mente diuina, qui mutari non poſſet, quem ordinem uocabant fatum. & hæc eſt opinio fere Poetarum, Virgil tetua fata trahũt, nec excepta relinquere poſſis: & ſimiliter, Parce metu, manent immota tuorum fata. & Lucanus, quo tibi feruor abit? aut quo fiducia fati. ſimiliter martemque ſecundum, iam, niſi de genero fatis debere recuſat, & alia plurima.

2. Error. Alij contingentiam in rebus, & libertatem aſſerebant, tamen Deum eſſe præſciũ horum ſingularium futurorum negabant, cuius ſententiæ, ſeu dementiæ fuit Cicero. lib. de natura deorum, & refert Aug. 5. de ciui. c. 9. idem etiam impie ſenſit Aueiro.

3. Sent. vera. At veritas Chriſtiana cõſiſtit in medio. nec modo Chriſtiana uerum etiam Philoſophica, quam fere omnes ueteres Peripatetici ſunt aſſecuti, ut uidere, eſt apud Ammonium hic, qui eam tribuit Ariſtoteli. pſell. & Magẽt. ibidem, apud Alex. Aphro. in libro, quem de fato ex ſententia Ariſtotelis conſcripſit ad Antoninum, & Seuerũ Imperatores cap. 16 & apud eundem. primo naturalium quæſtionum cap. 4. & 25. & in cap. 14. apud Themiſtium in Paraphraſi. 12. Metaph ſ. apud Philoponum in 1. Poſ ſuo comm. 94. & pulcherrime apud Simplicium 8. Phyſ. in 2. digreſſione contra Philop. paulo poſt principium, ubi ait. Dei Opt. cognitionem eſſe omnium ſimul præſentium præteritorum, & futurorum. idem ſuper Epictetum cap. 67. & 2. Phyſic. 77. & 2. de cçlo. 56. idem etiam Euſtratius, 10. Ethicorum. cap. 8. ad calcem.

Tenet ergo hæc ſententia, eſſe effectus, contingentes in rebus, eſſe libertatem in homine ſuarum operationum, & omnium futurorum Deũ eſſe ab æterno præſcium.

Pro cuius expoſitione aduerte primo duplex eſſe genus cauſarum: quædam cauſæ ſic operantur, ut nunquam naturaliter impediantur, vt Sol oritur, Sol occidit, & iſtæ cauſarum ſuperiorum actiones & motus naturales non impediuntur. Aliæ cauſę impediuntur à ſuis operationibus, & effectibus naturaliter, ut equus impeditur à productione equi, quia aliquando uel producit monſtrum, vel non prouenit embrio ad perfectionem, impeditur etiam aliud à contrario ſuo, vt patet in his cauſis naturalibus inferioribus. 1. Fund.

Præterea adhuc eſt duplex cauſa. quædã quæ eſt determinata ad operandum ita, vt propoſitis neceſſariis ad operandum: non poſſit non operari, vt ignis propoſito combuſtibili non poteſt non comburere, quæ eſſe dicuntur naturales. quædam non eſt determinata ad operandum, ſed propoſitis neceſſariis poteſt non operari, qualis eſt voluntas hominis, quæ, ſi ei proponatur aliquod bonum, vt velit, poteſt uelle, & non velle, & hæc dicitur cauſa libera.

Aduerte ſecundo omnium effectuum poſitiuorum Deus eſt cauſa, quod eſt dicere, ignis ſolum uon cõburit, ſed Deus cum igne, & omnis res operatur, ſed ſimul concurrente Deo ad talem operationem cum illa re, & eſt maxime neceſſarium: ita Deus concurrit cum illa re, vt ſimul operetur ſecundum modum naturæ illius rei cũ igne enim concurrit eo modo, quo ignis operatur, nempe neceſſario calefaciendo, & cum voluntate hominis libere volendo, non .n. cogit res vt agant, ſed ſecundum modum illarum rerum, & naturam, iuuat eas, vt agant, cum neceſſario, cum his, quæ impediuntur, modo etiam, quo impediri poſſit operatur. nec earum deſtruit naturas. 2. Fund.

Aduerte tertio omnia antequam fiant, Deus cognouit, & omnium eſt ab æterno præſcius, non tamen eodem modo omnia cognoſcit, ſed neceſſaria cognoſcit futura 3. Fund.

neceſſaria, & contingentia cognoſcit, vt contingentia, ideſt ita cognoſcit futura eſſe, vt ſimul cognoſcat poſſe non fieri.

Vnde ſicut ex hoc, quòd omnium eſt auctor, & cum omnibus cauſis operatur, non ſequitur quòd cauſæ neceſſario operentur omnes, quia ſecundum modum illatum concurrit: ita ex hoc, quòd omnia præſcit ac præcognoſcit, nullam futuris neceſſitatem imponit, ſed illa vt futura ſunt cognoſcit, vnde ſic cognouit me hodie lecturum, vt etiam cognoſceret libere lecturũ, & me poſſe non legere.

Vnde reſpondetur ad argumentum cõmune in hac materia. Deus ſcit me lecturum cras, ergo ego non poſſum non legere, conceſſo antecedenti negatur cõſequentia, quòd ſi dicas Deus non poteſt falli, ergo non poſſum nõ legere: dico, ſtante præſcientia diuina non poſſum nõ legere, qđ alij vocant in ſenſu cõpoſito; ſed hoc non colligit abſolute, me non poſſe non legere: explicatur, ego neceſſario lecturus ſum, vel non lecturus. libere tamen me applicabo, uel ad hoc vel ad illud extremũ: Deus præſcit, ad quod libere me poſtea ſum applicaturus. dicere itaque ſtante præſcientia diuina non poſſum non legere, eſt dicere, Deus non decipi poteſt in cognitione illius, quod ego ſum poſtea libere facturus; ex quo non colligitur, quòd ego poſtea neceſſario ſim operaturus. & hoc vocant aliqui, quòd non licet arguere à ſenſu compoſito ad ſenſum diuiſum. & hæc ſufficiũt de hac difficultate in præſenti.

Finis Libri Primi.

ARISTOTELIS DE INTERPRÆTATIONE, LIBER SECVNDVS.

SVMMA LIBRI.

De Enunciationibus infinitis. De Enunciationum vnitate, ac pluralitate. Et prædicationibus coniunctis, atque diuiſis. De Enunciationibus modalibus: Et quæ Enunciationes magis inuicem ſint contrariæ.

De Enunciationibus infinitis cuiuſcunque generis, ipſarumq́; oppoſitionibus, ac conſequentiis. Nomina item ac verba tranſpoſita, idem ſignificare. Caput I.

1 QVONIAM autem eſt aliquid de aliquo affirmatio ſignificans: hoc autem vel nomen eſt, vel innominatum: vnum autē oportet eſſe & de vno id quod eſt in affirmatione: nomen autem dictum eſt & innominatum prius: (non homo enim nomen quidem non dico, ſed nomen infinitum: vnum enim ſignificat aliquo modo infinitum nomen: quemadmodum & non valet non verbum: ſed infinitum verbum.) erit igitur omnis affirmatio & negatio, vel ex noīe & verbo, vel ex infinito, noīe & verbo.

* a. l. addit dico.

2 Sine verbo autem nulla affirmatio vel negatio eſt. eſt enim, uel fuit, vel erit, uel fit, vel quæcunque alia huiuſmodi verba, ex ijs ſunt quæ poſita ſunt: conſignificant enim tempus.

Quare prima erit affirmatio & negatio, eſt homo, non eſt homo: deinde, eſt non homo: non eſt non homo. Rurſus, eſt omnis homo: non eſt omnis homo: eſt omnis non homo, non eſt omnis non homo. Et in iis, quæ extrinſecus ſunt temporibus, eadem ratio eſt. 3

Sectio tertia ſecundum Græcos.

Quando autem eſt, tertium adiacens prædicatur, dupliciter dicuntur oppoſitiones. Dico autem vt eſt iuſtus homo, ipſum eſt, tertium dico adiacere nomen, vel verbum in affirmatione. 4

Quare ob id ipſum quatuor erunt illæ, quarum duæ quidem ad affirmationem & negationem ſe habebunt ſecundum conſequentiam, vt priuationis: duæ uero minime. Dico autem quòd eſt, * aut iuſto adiacebit, aut non iuſto: quare etiā negatio. quatuor igitur erunt. Intelligimus uero quod dicitur ex iis, q̄ ſubſcripta ſunt. Et iuſtus hō, huius negatio eſt, nō eſt iuſtus hō: eſt non iuſtus homo, huius negatio eſt, non eſt non iuſtus homo. eſt .n. hoc in loco, & non eſt, iuſto & non iuſto 5

* a. l. adhic.

adiacebit. Hęc igitur, quemadmodum in Reſolutoriis dictum eſt, ſic ſunt ordinata.

6 Similiter autem ſe habebunt & ſi vniuerſaliter nominis ſit affirmatio. vt omnis eſt homo iuſtus, negatio huius, non omnis eſt homo iuſtus: omnis eſt homo nõ iuſtus, non omnis eſt homo non iuſtus.

In fine primi Priorum.

Tamen non ſimiliter angulares veras eſſe contingit. contingit autẽ aliquando. 7

Enunciationum indefinitarum diſpoſitio, ex primo Priorum in fine.

Simplex affirmatio. Homo iuſtus eſt.	Simplex negatio. Homo iuſtus non eſt.
Priuatoria negatio. Homo iniuſtus non eſt.	Priuatoria affirmatio. Homo iniuſtus eſt.
Infinita negatio. Homo non iuſtus non eſt.	Infinita affirmatio. Homo non iuſtus eſt.

Earundem diſpoſitio in terminis vniuerſaliter ac in parte.

Simplex affirmatio vniuerſaliter. Omnis homo iuſtus eſt.	Simplex negatio in parte. Non omnis homo iuſtus eſt.
Priuatoria negatio in parte. Non omnis homo iniuſtus eſt.	Priuatoria affirmatio vniuerſaliter. Non omnis homo iuſtus eſt.
Infinitiua negatio in parte. Non omnis homo non eſt iuſtus.	Infinitiua affirmatio vniuerſaliter. Omnis homo non iuſtus eſt.

Vt diſpoſitæ ſunt hæ Enunciationes de ſubiecto finito, eodem pacto diſponi poßunt Enunciationes de ſubiecto infinito, adendo ipſi homini dictionem, non.

8 Hæ igitur duæ oppoſitæ ſunt mutuo. Aliæ autem duæ ad non homo, quaſi ad ſubiectum aliquod additum. vt, eſt iuſtus non homo: non eſt iuſtus non homo, eſt non iuſtus non homo: non eſt non iuſtus non homo. plures autem his non erunt oppoſitiones. Hę autem extra illa, ipſæ ſecundum ſe erunt, vt nomine vtentes eo, quod eſt non homo.

In quibuſcunque autem eſt non 9 conuenit, vt in eo quod eſt ſanum eſſe, & ambulare, in ijs idem facit ſic poſitum, ac ſi eſt adderetur. vt ſanus eſt omnis homo: non ſanus eſt omnis homo. ſanus eſt omnis non homo: non ſanus eſt omnis non homo. non enim dicendum eſt non omnis homo, ſed non negationem ad id quod eſt homo, addẽdum eſt. omnis enim non vniuerſale ſignificat, ſed quod vniuerſaliter. Manifeſtum eſt autem ex eo quod eſt, valet

homo,

homo, non ualet homo: ualet non homo, non ualet non homo. hæc enim ab illis differunt, eo quòd uniuerſaliter non ſunt, quare omnis, vel nullus nihil aliud conſignificat, quàm quòd uniuerſaliter de nomine uel affirmationem uel negationem. ergo & reliqua eadem oportet apponi.

10 Quoniam uero contraria eſt negatio ei quæ eſt, omne eſt animal iuſtum, illa quæ ſignificat, quòd nullum eſt animal iuſtum: hæ quidem manifeſtum eſt, ꝙ nunquam erunt neque veræ ſimul, neque in eodem: his uero oppoſitæ erunt aliquãdo: ut non omne animal iuſtum eſt, & eſt aliquod animal iuſtum. Sequuntur uero & hę, eam quidem quę eſt, omnis eſt homo non iuſtus, hæc; nullus homo eſt iuſtus: * illam uero, eſt non omnis homo non iuſtus, oppoſita, quòd eſt aliquis non iuſtus, neceſſe eſt enim aliquem eſſe.

* a. l. illã vero quæ ẽ. aliquis eſt homo iuſtus oppoſita, ꝙ non omni, homo eſt nõ iuſtus.

Manifeſtum eſt autem etiam, quòd in ſingularibus ſi uerum eſt
11 interrogatum negare, quòd & affirmare uerum eſt. ut, putaſne, Socrates ſapiens eſt? non Socrates igitur eſt non ſapiens. In uniuerſalibus uero non eſt uera quæ ſimiliter dicitur: uera autem negatio eſt. ut, putaſne, omnis homo ſapiens eſt? non. omnis igitur homo non ſapiens eſt. hoc. n. falſum eſt. ſed non, igitur omnis homo ſapiẽs eſt, uerum eſt. hæc .n. oppoſita eſt: illa uero contraria.

12 Quę uero ſecundum infinita contraiacentes ſunt nomina & uerba, ut in eo quod eſt non homo, uel non iuſtus, quaſi negationes ſine nomine & uerbo eſſe uidebuntur. ſed non ſunt. ſemper enim uel ueram uel falſam eſſe neceſſe eſt negationem: qui uero non homo dixit, nihil magis quàm qui dicit homo, ſed etiam minus uerus uel falſus fuit, niſi aliquid addatur.

13 Significat autem eſt omnis homo iuſtus nulli illarum idem, nec huic oppoſita, quæ eſt, non eſt omnis non homo iuſtus, illi quę eſt, nullus eſt iuſtus non homo, idem ſignificat.

14 Tranſpoſita uero nomina & uerba, idem ſignificant: ut eſt albus homo, & eſt homo albus. Nam, ſi hoc non eſt, eiuſdem multę erunt negationes. ſed oſtenſum eſt quòd una unius eſt. Eius enim quæ eſt, eſt albus homo, negatio eſt, non eſt albus homo. eius autem quæ eſt, eſt homo albus, ſi non eadem eſt ei quæ eſt, eſt albus homo, erit negatio, uel ea quę eſt, non eſt non homo albus, uel ea quæ eſt, non eſt, homo albus. ſed altera quidẽ eſt negatio ea, quę eſt, non eſt non homo albus, * eius, eſt non homo albus: altera uero ei9 quę eſt, eſt albus homo. quare erunt duę unius. Quòd igitur tranſpoſito nomine & uerbo, eadem ſit affirmatio & negatio, manifeſtum eſt.

* a. l. negatio eius quæ ẽ, eſt non homo albus

De enunciationibus infinitis.

De nomine & diuiſione huius libri, ac primi eius capitis.

Hic eſt ſecundum Latinos, ſecundus Perihermenias liber; ſecundum Græcos, vero apud quos vnicus eſt tantum continuus liber in ſectiones diuiſus, eſt iſta ſectio tertia: cum autem hoc nihil doctrinæ veritatem impediat, diuiſionem Latinorũ Latini ſequemur.

Nomen libri huius.

vnum ex parte rei, nam quæ ſunt, & quæ non ſunt in nulla re conuenire queunt; ſed vnam ex parte intellectus apprehendentis ea, ſub negatione alicuius. ſcilicet quòd non ſunt homo, non ſunt leo, non ſanantur. ac propterea dicit vnum aliquo modo ſignificant, at quia ſub hac minima, & debili entitate nihil certi continetur: ſed quæ ſunt, & quæ non ſunt infinitum nomen vel verbum dicitur.

Dub. 3. Dubitabis, quare non enumerat etiã eã enunciationem, quæ fit ex verbo infinito? Reſpondetur ex Alexandro, Boetio, Alberto, & Ammonio quòd in propoſitione verbum infinitum non differt à negato, & hęc eſt ſententia Arabum quamuis etiam docet Ammo. poſſe dici ſub verbo incluſiſſe finitum, & infinitum, ſed prior ſententia eſt potior, quæ intelligenda eſt, vt ſuperius declarauimus. cap. de verbo.

2 Præter verbum autem nulla eſt affirmatio vel negatio, &c.

Hoc dicit Ariſtoteles vt oſtendat multiplicandam eſſe enunciationem per nomen quando eſt finitum vel infinitum: non per verbum, quod non ſic dicatur in enunciatione. Oſtendit non ſic nomen & verbum ſe habere ad enunciationem; aliquando enim enunciatio eſt ſine nomine, vt pote cum nomen habet infinitum, at ſine verbo nec affirmatio, nec negatio eſſe poteſt, vel vt ſit ſenſus, affirmationem, & negationem in verbo conſiſtere: quando enim negatio in verbum non cadit, non eſt negatiua enunciatio, ſimiliter de affirmatione: cum igitur verbum ſemper ſit neceſſarium in enunciatione, variatio erit ſecundum nomen finitum vel infinitum, & hoc cum verbo eſt, fuit, erit, fit, vel ſimile, quæ ſunt verba, cum ſignificent tempus, & quibus definitio præcedens verbi competit & nota ſicut ſupra aſſumpſit affirmationem, quia erat prior, hic aſſumit verbum ſubſtantiuum & ſimilia, quæ ſunt omnium verborum prima: ex his enim primæ enunciationes fiunt.

Quare prima eſt affirmatio, & negatio, &c. 3

Infert primam omnium affirmationem & negationem eſſe hanc, homo eſt, homo non eſt, ſecunda de nomine infinito, non homo eſt, non homo non eſt. Tertia affirmatio, & negatio vniuerſalis ſimplex, vocatur enim ſimplex enunciatio finita, vt omnis homo eſt, non omnis homo eſt. Quarta infinita, omnis non homo eſt; hoc ſimiliter docet in alijs eſſe temporibus: nempe præterito, & futuro, ſecundum quę etiam ſimiles ordinari poſſunt enunciationes, & erunt viginti quatuor ſimplices, ſine duodecim oppoſitiones, vt facile eſt cuilibet, exemplo comperire, quod ſi his velis addere oppoſitiones ſingularum, & particularium multiplicabis multas alias, ſecundum finitum, & infinitum, & ſecundum diuerſa tempora, non tamen ſecundum vniuerſalitatem: ac propterea forſan Ariſt. harum nõ meminit, nec ſingulare, nec particulare capax eſt vniuerſalitatis.

Quando autem eſt tertium adiacens prædicatur, &c. 4

Poſtquàm de enunciationibus ſimpliciſſimis, quæ ex vnico nomine vel infinito nomine, & verbo conſtant, egit, accedit ad compoſitiores, quę cum verbo etiam aliud admittunt prædicatum, quas vocant de tertio adiacente. & ipſum eſt tertium adiacens prædicatur, ideſt, eſt prædicatum tertio loco ſuperueniens, non quòd in enunciatione ſint tria prædicata, ſed quòd ipſum prædicatum tanquam tertium nomen, vel verbum, ideſt tanquam tertio dictio. hic enim, ſecundum omnes fere, nomen pro dictione, ſignificante ſumit, & dicit. Eſt tertiam dictionem, in enunciatione adiacens quam etiam vocat verbum, vt non quamcumque dictionem eſſe ſignificet. vnde ſic eſt littera ordinanda, dico, eſt, adiacere tanquam tertium nomen, ſeu vt potius dicam verbum, in enunciatione.

Vbi hic aduerte cum Ammo. quòd nos ſupra docuimus, ipſum, eſt, tertium adiacens prædicari, quod hic expreſſe docet Ariſt. Nota.

Ariſt. quando enim dico homo eſt albus, eſſe album de homine prædico, licèt Albertus c. 2. huius doceat, eſt, tertium adiacens, non eſſe prædicatum, ſed copulam extremorum. idem Boet. cap. de verbo. & Sueſſa. ibidem.

Dubium. Dices, quare vocatur tertium cũ potius locum obtineat medium vel primũ apud Ariſt. qui ſuo loquendi modo verbum praeponit, dico eum Alber. prolatione quidem non eſſe tertium, at re tertium eſt, vt enim compoſita præcedunt formam componentem, nempe lapides, & ligna formam domus, ita & nomina tamẽ ſubiectum, quàm prædicatum ipſum verbum.

Quamuis iudicio meo mihi videatur iſte locus aliter interpretandus, & tunc ceſſat hoc dubium, eſt enim ſenſus, dico eſt tertium, quando adiacet nomen vel verbũ, ideſt quando verbum, eſt, eſt tertium vel nomen aliquod eſt tertium: dũmodo enim ſint tres dictiones, ſit verbum tertium, vel nomen dicatur tertium, vnde etiam poteſt verbum dici tertium, & tunc propter rationem Alber. & nomen poteſt dici tertium, quia vltimo prædicatur.

Quando igitur talis eſt enunciatio, tunc inſurgunt aliæ nouę oppoſitiones; nempe, & de prædicato finito & infinito. quare duplici ter erunt oppoſitiones, altera oppoſitio erit ſecundum prædicatum finitum, altera oppoſitio ſecundum prædicatum infinitũ ac propterea ſubiunxit, quatuor erunt enũciationes: ex duabus enim oppoſitionibus quatuor emergunt enunciationes. hic autem præſupponit ſubiectum infinitum; poſtea enim dicet, quando ſubiectum eſt infinitum: harum quatuor exempla ſubdit, homo eſt iuſtus, homo non eſt iuſtus, homo eſt non iuſtus, homo non eſt non iuſtus, & tali ordine collocantur quo enarratæ ſunt, vt habetur 1. Prior. c. vlti.

Hæc exempla de iniuſto non ſunt ex textu Ariſt. nec exempla enunciationum vniuerſalium, ſed poſtea ab Ariſt. traduntur: aliqui tabulam hanc inſeruerunt, non tamen in textu continuanda ſunt.

5 Quarum duæ quidem ad affirmationem & negationem, &c.

Textus hic inſignem & celeberrimam difficultatem cõtinet; quem varie viri doctiſſimi interpretantur, & Græci, & Latini: ne tamen tyronem, in re hac tam diniſis ſententiis obruamus; vnam, quæ magis Ariſt. videtur conformis, adducemus: quæ expoſitio eſt Porph. Boe. Alber. & S. Tho. Ea nimirum eſt: inter has quatuor aſſignatas enunciationes (duæ quidem ſecundum affimationem & negationem) ideſt quatũ vna eſt affirmatiua, altera negatiua. (dicuntur, ad conſequentiam) vt ab affirmatiua ad negatiuam valeat, (duæ vero minime dicuntur) ideſt à negatiuis ad affirmatiuas non valet: velut alii volunt. (duæ vero minime ideſt nec affirmatiuæ inter ſe, nec negatiuæ dicuntur ſecundum conſequentiam: ſed primum ſequamur.

V. g. ab affirmatiua ſimplici ad negatiuam infinitam valet, non è contra, vt homo eſt iuſtus, ergo homo non eſt non iuſtus. ſimiliter ab affirmatiua infinita, ad negatiuam ſimplicem, non è contra, vt homo eſt non iuſtus, ergo homo non eſt iuſtus. ſunt enim ita compoſitæ, vt affirmatiua finita ſimplex ſimul ſit cum negatiua infinita; & affirmatiua infinita, cum negatiua ſimplici, ac propterea Theophr. vocabat has tranſpoſitas.

A negatiuis vero non valet, non enim dices homo non eſt iuſtus, ergo eſt non iuſtus; quia prior non exiſtente homine eſt vera, quia eſt negatiua, at poſterior falſa, ſimiliter in aliis duabus.

Nota. Ac propterea Ariſt. has infinitas comparat priuatiuis, in quibus, vt Ariſt. docet 1. Prior. cap. vltimo, non valet à negatiuis ad priuatiuas, ſed valet è contra. vt homo non eſt iuſtus, non valet, ergo eſt iniuſtus: quia de equo poteſt dici quòd non eſt iuſtus, non tamen quòd eſt iniuſtus. valet tamen, homo eſt iniuſtus, ergo non eſt iuſtus.

Nota. Plura enim comprehẽdit negatio, quàm priuatio, & infinitatio; quamuis infinitatio in plus ſe habeat, quàm priuatio, vt docet Ammo.

Dices enim de equo, quòd eſt nõ iuſtus, non tamen quòd eſt iniuſtus: neutrum tamen dices de homine non exiſtente, nec quòd eſt nõ iuſtus, nec quòd eſt iniuſtus; dices tamẽ, quòd nõ eſt iuſtus. in plus ergo ſe habet negatio, deinde infinitatio, poſtea priuatio, vltimo affirmatio, quæ ſolum de habente dicitur. ac propterea bene dicitur

tur affirmatiuam ſimplicem, & affirmatiuam infinitam habere ſe ad negatiuas, ſicut priuationes; quia ab eis valet conſequentia ad negatiuas, non è contra.

Hæc eſt huius loci explanatio diligenter mente obſeruanda horum doctorum inſignium, ſecundum quam Ariſtot. per duas, quæ ſecundum conſequentiam dicuntur, intelligit affirmatiuas; per eas vero, quæ minime, negatiuas duas ſignificat, à quibus non valet conſequentia.

Altera expoſitio. Quòd ſi liceat inter tot graues doctorum ſententias vnum, quód mihi diu cogitanti ſe obtulit, interponere; dicam vnū, quod quantum conicere poſſum, ipſius Ariſt. proprium explicat ſenſum: verba igitur Ariſt. fideliter in Latinum conuerſa ſunt iſta eadem, quæ in Boetii verſione habentur, quam etiam Græci interpretes ſuis cōmentariis inſinuant. (Quatuor erunt illæ, quarum duæ ad affirmationem, & negationem ſe habent ſecundum conſequentiam, vt priuationes, duæ vero minime) habere ſe ad affirmationem & negationem, non eſt aliud, quàm opponi, vt patet de contextibus omnibus præcedētibus. ſemper enim affirmationem vel negationem vocat ipſam contradictionem. ſenſus igitur eſt, duę ex illis quatuor opponuntur, ſicut priuatiuæ, duæ vero non opponuntur priuatiuæ, illæ, quæ ſunt de extremo infinito. Affirmatiua infinita eſt, ſicut affirmatiua priuata; negatiua infinita eſt, ſicut negatiua priuatiua. Aliæ duæ non ſic opponuntur, nempe affirmatiua, & negatiua, ſimplices, & hoc eſt quod dicit, ſe habere ſecundum conſequentiam, vt priuationes, ideſt, ſe habent ad modum, & ſimilitudinem priuationum, vt interpretatur Boet. in prima editione. & ſimilitudo in hoc conſiſtit, vt enim in priuatiuis tam affimatio quàm negatio habent prædicatum eum negatione, vt homo eſt iniuſtus, homo non eſt iniuſtus; ita in infinitis, vt homo eſt non iuſtus, homo non eſt non iuſtus.

Nec oportet intelligere hic conſequentias, quòd valeat ab vno ad alterum, quæ ſine dubio nō ſunt certa: vt enim diximus ſuperius etiam ex mente horum doctorū, infinitum de his quę ſunt, & quę non ſunt prædicatur. vnde affirmatiua infinita tam ampla eſt, quàm negatiua, vt enim dicitur chimęra non eſt homo, ita chimæra eſt non homo, quamuis ſit infinitum ſuperius priuatio. iſta expoſitio non mihi diſplicet, quamuis huius iudicium ab aliis potius quam à me ſit exhibendum.

Similiter autem ſe habebunt & ſi vniuerſalis, &c. 6

Eandem rationem obſeruandam docet, quando prædicatæ oppoſitiones in vniuerſali ſumuntur; ſunt enim aliæ quatuor enunciationes eodē ordine, omnis homo eſt iuſtus, non omnis homo eſt iuſtus, omnis homo eſt non iuſtus, non omnis homo eſt non iuſtus. dicit has ſimiliter ſe habere, ſicut priores, tu intellige, ſecundum ſententiam priorem illorum doctorum: ſimiliter, ideſt, affirmatiua ſimplex infert negatiuam infinitam, & non infertur ex ea, vt omnis homo eſt iuſtus, ergo non omnis homo eſt non iuſtus: præterea affirmatiua infinita infert negatiuam ſimplicem, non è contra: vt omnis homo eſt non iuſtus, ergo non omnis homo eſt iuſtus, ſicut fiebat in illis prioribus. at ſecundum expoſitionem noſtram, ſimiliter ſe habent iſtæ quia priuatiuis aſſimilantur duæ, nempe infinitæ, vt declaraui.

Sed non ſimiliter Angulares veras eſſe contingit, &c. 7

Hic eſt alius locus difficillimus expoſitorum iudicio: dixit enim Ariſt. has quatuor eſſe ſimiles illis quatuor ſuperioribus, nunc diſcrimen oſtendit vnum, nempe in illis Angulares ſimul eſſe veras, in his vero non, ſed aliquando, ideſt aliquas Angulares.

Dubium. Difficultas eſt, quas vocet Angulares enunciationes, vocat enim poſitas per diametrum: in cuius expoſitione laborauerūt Græci, tamen expoſitio Boet. eſt amplectenda. vocat Angulares affirmatiuas finitam, & infinitam inter ſe, vt homo eſt iuſtus, homo eſt non iuſtus. & negatiua finita, & infinita inter ſe, homo nōn eſt iuſtus, hō non eſt nō iuſtus. Similiter in vniuerſalibus omnis homo eſt iuſtus, omnis homo eſt non iuſtus, ſunt angulares ſimiliter negatiuæ, non omnis homo eſt iuſtus, non omnis homo eſt non iuſtus.

Eſt autem modo diſcrimen: in primis enim quia indefinitæ ſunt, omnes angulares

finitæ in prædicato, idem ſubiectum infinitum, ſicut in aliis erit ſubiectum finitum ſemper, nec mutabatur in aliqua.

9 In quibus vero eſt non conuenit, &c.

Hæc eſt ſecunda pars, in qua de aliis verbis adiectiuis diſſerit: docetque quamuis in his non ſit ipſum [eſt] perinde tamen eſſe oppoſitiones faciendas, ac fiunt in ipſo [eſt] hoc intellige de [Eſt] ſecundo adiacente. iſta enim verba adiectiua, quamuis re ipſa, tertio adiacenti æquipolleant, tamen voce, vt dicit Boet. ſimilia ſecundo adiacenti ſunt; propterea infinitionem ſubiecti ſolam habent. vt homo ſanatur, homo non ſanatur; non homo ſanatur, non homo non ſanatur. ſimiliter in vniuerſali.

Nota 1. Et quamuis iſta exempla Boet. ſint per verbum [eſt] ſcilicet, homo ſanus eſt, legēda ſunt per verba adiectiua, vt habetur Græce, & ipſemet legit in ſuis editionibus.

Nota 2: Hic aduerte ex 1. Prio. cap. 42. iſta verba adiectiua aliquando aliquod additum recipere poſt ſe, vt amat homo Deum, & ſimilia, & ratione talium appoſitorum recipiunt infinitatem, vt homo amat nō Deū, video non album: tamen quia iſta prædicati principalis non obtinent rationem, ſed potius ſunt verbi ſignificationis adiuncta, non vocantur tales enunciationes infinitæ abſolute. propterea maxime cauendum eſt in iſtis, ne argumentemur ab illis tanquam ab infinitis affirmatiuis ad negatiuas. non enim valet, video non album, ergo non video album, poſſum enim album & nigrum ſimul videre. nec valet, amo nō Deum, nempe Petrum, qui non eſt Deus, ergo non amo Deum, nec valet poſſum non currere, ergo non poſſum currere: quia argumentamur à non diſtributo ad diſtributum, ex parte participij incluſi in verbo adiectiuo, vt alias dictum eſt.

Dubitat autem Ariſt. quando infinita ſit vniuerſalis, an addenda ſit negatio ſigno, an ſubiecto, vt dicamus non omnis homo, an dicendum ſit omnis non homo? Reſpōdetur, negationem non eſſe addendum ſigno, quia illud non ſignificat vniuerſale, ſed vniuerſaliter, ideſt modum quendam, ſecundum quem notamus cuilibet parti vniuerſalis conuenire prædicatum, vel à qualibet remoueri. probat autem quòd nō ſignificat vniuerſalem rem, ſed modum; quia hæ enunciationes, homo currit, non homo currit, non differunt ab illis in quibus talia ſigna ſunt niſi in hoc quòd illæ ſine tali ſigno rem enuncient vniuerſalem, non vniuerſaliter, hę vero cum ſigno, rem viuerſalem, ſed vniuerſaliter, non ergo illa ſigna addunt; niſi hunc modum viuerſaliter: & vide quod diximus ſupra, capite quinto indefinitas, & vniuerſales non differre in re ſignificata, ſed in modo ſignificandi.

Concludit Ariſto. [ergo & reliqua eadem opportet apponi] ideſt, ſi iſtæ oppoſitæ de verbis adiectiuis ſunt ſimiles aliis, reliqua oportet opponi. ideſt, obſeruanda ſunt ea, quæ diximus de illis, quantum ad angulares veras vel falſas. vel poſſumus interpretari [ergo & reliqua debent apponi eadem] ideſt ſi non eſt differētia inter has, niſi in ſigno, negationes ſunt in vniuerſalibus vniuerſaliter ponendæ in ipſis vniuerſalibus; ſicut in illis in quibus non eſt ſignum, vt dicatur omnis non homo eſt iuſtus, quando negatio infinitat.

Quoniam vero contraria eſt negatio ei quæ eſt, &c. 10

Hæc eſt tertia pars in qua Ariſt. oſtendit quæ propoſitiones ſimul verę eſſe poſſint, quia docuerat angulares non poſſe ſimul eſſe veras aliquando ſunt ergo tria dicta: primum, contraria ſimul eſſe vera nequeunt, vt omne animal eſt iuſtum, nullum animal eſt iuſtum.

Secundum: oppoſita, his nempe particularia vera poſſunt eſſe in materia contingenti, vt non omne animal eſt iuſtum, aliquod animal eſt iuſtum.

Tertium dictum, hæ duæ oppoſitę: nempe, nullum animal eſt iuſtum, aliquod animal eſt iuſtum, ſe conſequuntur cum aliis duobus oppoſitis infinitis, nempe, omne animal eſt non iuſtum, non omne animal eſt non iuſtum, hæc modo vniuerſalis affirmatiua infinita cum negatiua infinita cum affirmatiua ſimplici, vt nullus homo eſt iuſtus, cum hac, omnis homo eſt non iuſtus, & non omnis homo eſt non iuſtus; cum hac aliquis homo eſt iuſtus.

Aduer-

Aduerte: quòd propterea dixit has conſequi ſe cum illis, quia illæ primæ non ſunt Angulares. At quia Angulares, ſe, cum illis conſequuntur, fit vt eadem ſit harum & illarum ratio. v.g. iſtæ non ſunt ſimul veræ, omne animal eſt iuſtum, nullum animal eſt iuſtum; ſed non ſunt Angulares. At omne animal eſt non iuſtum quæ eſt Angularis affirmatiuæ, eſtq; idem cum hac, nullum animal eſt iuſtum. Ergo ſicut hæc cum affirmatiua ſimplici, non erat ſimul vera: ita nec illa infinita, quæ æquipollet negatiuæ. Similiter in particularibus; vt aliquod animal eſt iuſtum; aliquod animal non eſt iuſtum, ſunt ſimul veræ: ſed non ſunt Angulares. At affirmatiua ęquipollet negatiuæ Angulari ſcilicet, non omne animal eſt non iuſtum. propterea oſtendit veritatem vel falſitatem in illis primis; quia illic eſt magis notas poſtea oſtendit, has illis ęquipollere.

Dubium. Sed vnum dubium magnum ſupereſt, an ab affirmatiua ſit procedendum ad negatiuam an è contra. ſunt enim varii textus Latini & Græci in hoc. in primis hic Boetius legit ab affirmatiuis eſſe procedendum at in ſuis commentariis, in vniuerſalibus à negatiua ad affirmatiuam procedēdum, in particularibus ad affirmatiua ad negatiuam: quod idem docet Alber. c. 3.

At in textu Græco præſenti, & traductione noua ſic habet, vt ab affirmatiua vniuerſali ad negatiuam, & à negatiua particulari ad ſuam affirmatiuam ſit conſequentia, quod etiam recipit Pſellus.

Ego exiſtimo dicendum cum Ammonio, vt mutuo ſe conſequantur affirmatiua, & negatiua. Quòd ſi dicas infinitum, non prædicatur affirmatiue de his, quæ non ſunt, non enim dicitur Chimęra eſt non homo, dico, ſuperius diximus ita affirmatiuam ſicut negatiuam eſſe veram, & hoc hic dicit Ammon. & hoc corroborat expoſitionem, quam attulit in illis verbis. (Duæ vero minime.)

Quòd ſi hoc non placet, dic cum Pſello, hic Ariſt. loqui de ſupponentibus terminis, & his quæ exiſtunt.

Vel cum Alberto, vt ponatur conſtantia, qua indicemus rem ſubiectam eſſe, atque tunc eſt mutua conſequentia.

Manifeſtum eſt autē etiam quoniam in ſingularibus, &c. 11

Oſtendit diuerſimode ſe habere negationem in enunciationibus ſingularibus & in vniuerſaliter vniuerſalibus: in ſingularibus enim nihil prohibet vel in principio vel in medio vel in fine collocare, vt Socrates eſt non ſapiens, vel Socrates non eſt ſapiens, vel Socrates eſt ſapiens idem eſt dicere: at in vniuerſaliter vniuerſalibus non idem eſt; differt enim dicere, omnis homo eſt non ſapiens, & non omnis homo eſt ſapiens, quia illa eſt contraria vniuerſalis, hæc contradictoria: vnde in interrogationibus multum differt, quærere de vniuerſali, & de ſingulari, nam ſi reſpondens vere negat ſingulare, poſſum ego vere affirmare per indefinitam, vt putas ne Socrates eſt ſapiens? ſi vere reſpondet interrogatus, non eſt, poſſum inferre, ergo Socrates eſt non ſapiens: in vniuerſali non licet, vt putas, omnis homo eſt albus? non, non dicam ergo omnis homo eſt non albus, ſed non omnis homo eſt albus: in quo docemur ex negatiua vniuerſali non inferre affirmatiuam vniuerſalem, vt non omnis homo eſt iuſtus, ergo omnis homo eſt non iuſtus. in ſingularibus id licet ſemper ex negatiua inferre affirmatiuam: vbi conſtat ſecundum Ariſt. valere à negatiua ad affirmatiuam infinitam, vt Socrates non eſt ſapiens, ergo Socrates eſt non ſapiens, niſi in illis propter vniuerſalitatem, non autem propter ſuppoſitionem vel non ſuppoſitionem, vt aliqui interpretantur ſuperius.

Illæ vero ſecundum infinita contraiacentes nomina, &c. 12

Ariſt. vnum hic dubium remouet; cum enim negationes nominibus per ſe apponantur, & verbis per ſe; vt non homo, non iuſtus, non currit; poſſet quis dubitare eſſe negationes abſque nomine, & verbo, non homo enim eſt negatio abſque verbo, non currit, eſt negatio abſque nomine, quod ſupra negatum eſt; cum dixit affirmationem & negationem eſſe ex nomine, vel ex finito nomine & verbo ſimul: & hoc eſt quod dicit, (illæ negationes contraiacentes) id eſt, compoſitæ ſecundum

dum infinita nomina, & verba. Sunt autem compoſitæ ad finita nomina & verba, videntur iſtæ negationes: reſpondet, nullo modo eſſe negationes. & probat. omnis negatio verum vel falſum ſignificat, at illæ voces negatę nec verum nec falſum ſignificant, quouſque aliud eis addatur, ergo non ſunt negationes. Quòd autem nihil veri vel falſi ſignificent, manifeſtat ex oppoſitis, nempe; homo, animal, per ſe, vincit, currit iſta nihil per ſe veri vel falſi ſignificant, quo minus illa. Huius ratio eſt ſecundum Ammo. & Alber. quia cum illa aliquam naturam ſignificent, magis videbantur verum vel falſum ſignificare, quàm illa infinita quæ nihil videntur ſignificare: vel ſecundum Caietanum, illæ voces ſimplices ſunt propinquiores enunciationi, quàm infinitæ; quia enunciatio ſimplex & finita prior eſt, & cum hæ veri vel falſi nihil ſignificent, ergo minus ſignificabunt infinitæ voces per ſe.

13 Significat autem eſt omnis non homo iuſtus, &c.

Illo dubio de negatione interpoſito, reuertitur Ariſt. ad oſtendendam conſequentiam in infinitis. ſuperius autem dixit de infinitis ex prædicato, ſubiecto manente finito; nunc docet eas, quæ ſubiectum habent infinitum; & primum dicit, has omnino eſſe extra illas, quod ſuperius dixit: ideſt non valet conſequentia ab his quę de ſubiecto infinito ſunt ad eas quæ finitum habent ſubiectum, tamen inter ſe habent ſimilem rationem cum illis: vnde iſtæ, omnis homo eſt iuſtus, non omnis homo eſt iuſtus nihil ſignificant, cum illis de finito ſubiecto: tamen quemadmodum illæ duæ ſunt æquiualentes, omnis homo eſt non iuſtus, & nullus non homo eſt iuſtus: adde tu, ſicut etiam illæ idem valent, aliquis homo eſt iuſtus, & non omnis homo eſt non iuſtus, ita & hæ, aliquis non homo eſt iuſtus, & non omnis non homo eſt non iuſtus, eadem enim in his eſt inter ſe ratio.

14 Tranſpoſita vero nomina & verba idem ſignificant, &c.

Dubium vltimo ſoluit quod oritur ex eo, quod modo nomen modo verbum poſt ponit, modo ſubſtantiuum, modo adiectiuum: poſſet quis decipi exiſtimans eſſe propterea diuerſas enunciationes: quod repellens Ariſtot. docet nomina & verba tranſpoſita idem ſignificare v g. idem eſt, eſt albus homo, & eſt homo albus: quod probat quia aliter vna affirmatio duas haberet oppoſitas negationes, quod ſupra reprobatum eſt. patet: ſumo has, eſt albus homo & eſt homo albus: illa prior habet hanc negationem, non eſt albus homo, illa poſterior quam habebit? vel hanc, non eſt non homo albus: & hoc non, quia iſta correſpondet illi non homo eſt albus, vel hanc, non eſt homo albus, ſed iſta eſt negatio etiam illius, eſt albus homo, ergo vel iſta, eſt albus homo habebit duas negationes; priorem ſcilicet, non eſt albus homo, & hanc, non eſt homo albus: vel iſtæ erunt eadem negatio: ita vt eſt: quod ſi vna negatio ſunt, non eſt albus homo. & non eſt homo albus; ergo & eadem affirmatio erunt, eſt albus homo, eſt homo albus.

Hic vnum probandum ſupereſt, nempe illas duas negationes non eſt homo albus & non eſt albus homo eſſe negationes illius, eſt albus homo. hoc facile eſt, quia eodē modo ſe habet quantū ad oppoſitionem, cum vna ſicut cū altera, nec in veritate vel falſitate vllo modo illæ differunt.

Colligit ergo, [nomina, & verba tranſpoſita idem ſignificant.] circa quam aduerte, duplicem eſſe tranſpoſitionem, ex Ammonio & Caietano: eſt ſitualis ſolum in qua ſolus ſitus terminorum mutatur, ſicut qui ſolum mutat duo loca. altera eſt ſitualis, & formalis; quando non ſolum locus, ſed aliqua mutatur forma; vt qui cum loco valetudinem, vel diſpoſitionem mutat. ita ſimiliter, quando non ſolum termini quo ad ſitum mutantur, ſed quo ad formam; quia ex ſubiecto in prædicatum, vel ex prædicato in ſubiectum mutantur.

Propoſitio autem Ariſtot. de ſola tranſpoſitione ſitualiter, intelligenda eſt; quando nomen vel verbum ſitum mutant, non formam; ſed prædicatum manet, & ſubiectum manet idem, nec proprietas Logica mutatur.

Ex hoc capite duos vſus maximos percipimus; alter eſt, abundantia enunciationum multiplex; nam vel eſt verbum adiectiuum

ctiuum vel ſubſtantiuum : ſi adiectiuum, tunc vel ſubiectum eſt finitum, vel infinitum, tam in affirmatione quàm in negatione, vel vniuerſaliter, vel non vniuerſaliter. & tunc ſunt octo propoſitiones de præſenti, totidem de futuro, totidem de præterito, ſi fuerit verbum ſubſtantiuum, tunc vel de ſecundo adiacente, vel de tertio : ſi de ſecũdo, eodem modo ſunt octo, ſecundum quodlibet enim temporum : ſi de tertio, tunc vel ſubiectum eſt infinitum, & tunc ſecundum prædicatum finitum vel infinitum ſunt octo ſecundum quodlibet temporum, vel de ſubiecto infinito, & tunc ſunt totidem ſecundum tempora, vnde reſultat magnus numerus, quem deſcribere exemplis cuilibet erit facile. Quòd ſi velis hic ſumere ſubiecta ſingularia, & particularia, facies tot enunciationes, quot præcedentes, demptis vniuerſalibus vniuerſaliter: quia ſingula, vel particularia vniuerſalitatem non recipiunt.

Alter fructus eſt modi arguendi penes finitum, & infinitum: qui ſunt duo, quando ſubiectum eſt finitum : alij duo ſubiecto exiſtente infinito. In ſubiecto finito, alter ab vniuerſali affirmatiua infinita, ad negatiuam ſimplicem vniuerſalem : & è contra ſubiecto ſupponenti : vt omnis homo eſt non iuſtus, ergo nullus homo eſt iuſtus. alter ab affirmatiua finita particulari ad negatiuam infinitam particularem, & è contra, vt aliquis homo eſt iuſtus, ergo non omnis homo eſt non iuſtus, ijdem modi ſunt ſeruato ſubiecto infinito, vt omnis non homo eſt non iuſtus, ergo nullus non homo eſt iuſtus. & aliquis non homo eſt iuſtus, ergo non omnis non homo eſt iuſtus, & hæc ſufficiant circa hanc materiam de infinitis enunciationibus.

De enunciationum vnitate, ac pluralitate. Et quo pacto veritas & falſitas in eis reperiatur in prædicationibus coniunctis, atque diuiſis. *Cap. II.*

1 AT vero vnum de pluribus, vel plura de vno affirmare vel negare, niſi ſit vnum aliquid quod ex pluribus ſignificatur, non eſt affirmatio neque negatio vna. Dico autem vnum, non ſi vnum nomen poſitum ſit, non ſit autem vnum aliquid ex illis. vt homo eſt fortaſſe & animal, & bipes, & manſuetum, ſed ex his vnum fit. ex albo autem, & homine, & ipſo ambulare non eſt vnum. Quare nec ſi vnum aliquid de his affirmet aliquis, erit affirmatio vna: ſed vox quidem vna, affirmationes vero multæ, nec ſi de vno iſta: ſed ſimiliter multæ.

Si ergo Dialectica interrogatio reſponſionis eſt petitio, vel propoſitionis, vel alterius partis contradictionis propoſitio vero contradictionis, eſt vnius pars: non erit vna reſponſio ad hæc. neque enim interrogatio vna, neque etiam ſi ſit vera. dictũ eſt autem de his in Topicis. 8. Top.

3 Simul autem manifeſtum eſt, quòd nec hoc ipſum quid eſt. Dialectica interogatio eſt, oportet enim datum eſſe ex interrogatione eligere, vtram velit contradictionis partem enunciare. ſed oportet interrogantem determinare, vtrum hoc ſit homo, an non hoc.

4 Quoniam vero hæc quidem prædicantur compoſita, vt vnum omne prædicatum fiat, eorum quæ extra prædicantur: alia uero non: quæ eſt differentia? De homine enim verũ eſt dicere, & extra animal, & extra bipes: & hæc vt vnum: & hominem, & album: & hæc vt unum. ſed non ſi* contrarius eſt, & bonus: etiam coriarius bonus,* Si enim quoniam utrunq; uerum, eſſe oportet & ſimul urrunque, multa inconue-

* a.l. quare non ſi [illegible] verum.

conuenientia erunt. De homine enim & hominem verum eſt dicere & album: quare & omne. rurſus ſi album ipſum, & omne. quare erit homo albus, albus & hoc in infinitum. & rurſus muſicus albus ambulans, & hæc eadem frequẽter implicita in infinitum. Amplius, ſi Socrates, Socrates eſt, homo: & Socrates Socrates homo, & ſi hõ & bipes, erit homo bipes. Quod igitur, ſi quis ſimpliciter* dicat complexiones fieri, multa accidit dicere inconueniẽtia, manifeſtum eſt.

*a. l. addit & vt contingit.

5 Quemadmodum autem ponendum eſt, nunc dicimus. Eorum igitur, quæ prædicantur, & de quibus prædicari accidit, quæcunque ſecundum accidens dicuntur, uel de eodem, uel alterum de altero, hæc non erunt unum. ut homo albus eſt. & muſicus: ſed non eſt unum album & muſicum, accidẽtia enim ſunt utraque. Nec ſi album, muſicum uerum eſt dicere, tamen non erit album muſicum unum aliquid: ſecundum accidens enim album muſicum. quare non erit albũ muſicum unum aliquid. quocirca nec coriarius bonus ſimpliciter: ſed aĩal bipes. non. n. ſecundũ accidens.

6 Ampliusnec quæcunque inſunt in altero. quare neque album frequenter: neque homo, homo animal eſt uel bipes. inſunt enim in homine animal & bipes.

7 Verum eſt autem dicere de aliquo & ſimpliciter: vt aliquem hominẽ hominẽ, aut aliquem album hominem, hominem album, non autem ſemper. Sed quando in adiecto quidẽ aliquid oppoſitorum inſit, quod conſequitur contradictio, non uerum, ſed falſum eſt: ut hominem mortuum, hominem dicere.* quãdo aũt non inſit, uerum.

*a. l. addit ſemper.

Aut, quando inſit quidem, ſemper non uerum eſt: quando uero non inſit, non ſemper uerum eſt, ut Homerus eſt aliquid, ut poeta, utrum igitur eſt? an non? ſecundum accidens enim prædicatur, eſt, de Homero (quòd enim eſt poeta) ſed non ſecundum ſe predicatur de Homero ipſum eſt. 8

Quare in quibuſcunque prædicationib. neque contrarietas ineſt, ſi definitiones pro nominibus dicantur, & ſecundum ſe prædicentur & non ſecundum accidens, in his aliquid & ſimpliciter uerum erit dicere. Quod autem non eſt, quoniã opinabile eſt, non eſt uerum dicere eſſe aliquid. opinio enim eius eſt, non quid eſt, ſed quod non eſt. 9

Huius capitis ſcopus eſt; cum multæ ſint enunciationes coniunctæ, quæ plura prædicata vel ſubiecta habent, & multæ ſint ſimplices, quæ ſingula ex illis per ſe prædicantur; aliquando euenit, vt quę vere coniuncta prædicamus, diuiſim enunciemus falſo: vt cadauer eſt homo mortuus; vera eſt coniuncta; diuiſa falſa, cadauer eſt homo; aliquando diuiſa vera enunciamus, vt homo eſt Muſicus, homo eſt albus, tamen coniuncta falſa eſt, Muſicus albus. Ariſtoteles igitur hoc capite docet, quando diuiſa coniungere, quando coniuncta diuidere liceat; & hic eſt ſcopus capitis; quod in tres particulas claritatis cauſa diuidi poteſt. Primo docet quæ multiplex, quæ vna enunciatio ſit: hoc enim neceſſarium eſt ad doctrinam de coniunctis & diuiſis. ſecundo mouet quæſtionem circa hoc, & argumentis diſputat circa illam. Tertio ſoluit difficultatem hanc, docendo quod intendit.

1 **At uero unum de pluribus uel plura de uno, &c.**

Primo ergo conſtituit quid annunciatio vna, quid multiplex ſit. Eſt aduertendum, quòd poſſumus quadrupliciter enunciare, vel plura de pluribus, vt homo, & leo eſt fortis, & manſuetus; vel vnum de vno, vt homo eſt albus; vel plura de vno, vt Deus eſt iuſtus, fortis & panẽs; vel vnum de pluribus, ut homo & leo eſt fortis. Inter has vnam enũciationem vocat Ariſtoteles quæ vnum de vno enunciat, reliquas vero multiplices.

Explicat autem, quid vocet vnum, quid plura. vnum non ſolum debet eſſe voce, ſed re ſignificata, ita, vt ſi vna vox ſit, multa tamen æquiuoce ſignificet, talis enunciatio ſimpliciter ſit multiplex, ſecundum quid vna; nempe voce, vt canis currit ſimiliter plura intelligunrur re, quæ non faciunt unam rem per ſe; nam ſi ſint plures voces, vnam tamẽ rem ſignificent, uel plura unam rem facientia per ſe, ſicut animal bipes, manſuetum; quæ eſt definitio hominis: tunc talis erit enunciatio vna. In ſumma, eſt conſideranda vnitas, vel pluralitas rerum ſignificatarum, non vocum.

Dubium. Dubitabis, quare Ariſt. dixit hæc verba cum coniunctione, & dubitatione, nempe, homo fortaſſe eſt animal, & manſuetum & bipes? reſpondens Boet. ex Porphyr. in ſecunda Edit. docet, quòd iſtæ partes definitionis dupliciter poſſunt prædicari aut per ſe, & tunc faciunt plures enunciationes, homo eſt animal, & homo eſt bipes, & homo eſt manſuetus; aut coniunctæ, & tunc faciunt enunciationem vnam, vt homo eſt animal, bipes, manſuetum: hic autem illam coniunctionem (de)notat per ſe ſumi: vt ſit ſenſus, iſtæ partes, quæ per ſe ſumptæ enunciationes plures faciunt, coniunctæ tamen, & quando de vno ſubiecto prædicantur, vnam faciunt enunciationem, quia ſignificant rem vnam dixit autem (fortaſſe) quaſi aliquando accidat ex illa vna plures fieri enunciationes, quando ſeparatim partes ſumantur.

2 **Si ergo Dialectica interrogatio reſponſionis eſt, &c.**

Iuxta Alber. & Eſcula. & alios, hic probat Ariſt. illam eſſe enunciationem multiplicem, in qua plura enunciamus; de pluribus, vel vnum de pluribus, vel plura de vno. probat autem ex reſponſione. propoſitio enim eſt reſponſio interrogationis, ſed illa non eſt vna interrogatio, quæ fit per tot prædicata vel ſubiecta, ergo nec erit vna reſponſio, nec una enunciatio ſed multiplex. vnde qui petit, canis'ne eſt ſubſtantia? multa petit. ideo non debemus vnica reſponſione reſpõdere: tiam ſi verum ſit, illa multa enunciare ſimul. Accidit enim quòd vera ſit, vt Deus eſt iuſtus. & ſapiens. verum quidem vtrumque, ſed interrogatio eſt multiplex, & ideo non debet eſſe vnica reſponſio, hæc eſt interpretatio horum.

At melius eſt cum Græcis iſta verba, nõ tanquam probatiua, ſed illatiua legere; vt ſit ſenſus ex quo tales enunciationes ſunt multiplices, fit vt interrogationes harum non mereantur vnã reſponſionem. Altera expoſitio.

Sed vt iſta rectius intelligantur, aduerte, quòd hic non de Dialectica in communi loquitur, quæ in partem demonſtratiuã, & Topicam eſt diuiſa; ſed ſolum de parte Topica. Nota 1:

Eſt autem diſcrimen inter eum, qui demonſtratione vtitur qualis eſt ille qui habet rei ſcientiam; & illum qui ſyllogiſmo Topico, qualis ille eſt, qui rei habet opinionem: qui demonſtrat quærit ſemper neceſſaria, quæ ſemper vera ſunt nec aliter ſe habere poſſent: ut quòd homo ſit riſibilis quòd ignis ſit calidus: & ea intẽtione circa illa uerſatur, ut eorũ cãm indaget, & conſequatur. At Topicus conſiderat probabilia, quę taliter ſe habent, ut aliter ſe habere poſsint, & ea inquirit, ut probabiliter, & opinatiue cognoſcat.

Hinc ſequitur vnum: quòd qui vtitur demonſtratione ſumit vnam partem contradictionis probandam, nempe quæ neceſſaria eſt, nam ambæ partes ſimul neceſſariæ eſſe non poſſunt: at qui Topice procedit, quia vtraque pars contradictionis poteſt eſſe probabilis, probat vtramque, modo hanc, modo illam. quod docet Ariſt. primo elenchorum cap. 11.

Hinc ẽt ſequitur quòd aliter vtitur interrogatione ſciẽtificus, & qui demonſtrat; aliter Topicus: Qui demõſtrat, interrogat vnam partem, quę neceſſaria eſt, vt ſibi demonſtretur: petit enim Phyſicus, an ani

ma

ma ſit immortalis, vt demõſtret: petit Geometra, an triangulus habeat tres æquales duobus rectis, vt demonſtret? At Topicus petit vtramque partem contradictionis, ſiue hanc, ſiue illam, vt probabiliter circa vtramque diſputet.

Nota. 2. Eſt igitur interrogatio Dialectica, ſeu Topica contradictionis petitio, vt ſibi hæc vel illa detur pars: & hoc eſt, quod docet Ariſt. ſed conſideranda ſunt verba, inquit, (eſt petitio reſponſionis vel propoſitionis vel alterius partis contradictionis,) omnia idem ſunt, ſed notat varios modos vel reſpondendi vel interrogandi Topice. aliquã do ſolet reſponderi per particulam non, vel ſic: vt eſt anima diuiſibilis? poteſt dici, ſic vel non: propterea dicit eſt petitio reſpõſionis: aliquando repetitur eadem propoſitio, vt ſi dicat, anima eſt diuiſibilis, ideo dicitur petitio propõnis. aliquãdo qui interrogat, exprimit duas partes, vt anima eſt diuiſibilis an non? & tunc reſpondetur per vnam partem contradictionis. propterea dicit, eſt reſponſio alterius partis contradictionis.

Nota 3. Tamen hic aduerte, licet Topicus aliquando, interroget vnam partem formaliter, aliquando ambas partes, virtualiter ſemper interrogat inter vtramque partem contradictionis, ſiue hoc, ſiue non; quod non facit demonſtrator, nec virtualiter, nec formaliter.

3 Simul autẽ manifeſtum eſt quoniam &c.

Hic vnum infert, quod maxime declarat interrogationem Topicam, nempe: petere, quid eſt homo non eſt Topica interrogatio; nec petere quid hoc eſt? Pro quo aduerte ex Boet. in ſecunda editione: triplex eſt interrogatio, prima eſt Topica, quæ contradictionis partem quærit, ita vt determinet contradictionem, ſed liberum relinquat reſpondenti, quamlibet eligere, vt qui dicit, anima eſt vna, an non? hic, coarctat interrogans reſpondentem, vt intra has partes reſpondeat, ſed manet in electione, hoc vel illud reſpondere: hæc igitur eſt interrogatio Topica. Alia eſt interrogatio non Dialectica, ſeu non Topica, quæ inter contradictionis partes non quærit, ſed vaga eſt, quæ ſi fuerit rei neceſſariæ, eſt demonſtratiua, vt quid eſt homo? hic enim nullam partẽ determinat: ſimiliter, quæ differentia eſt animalis? ſi vero fuerit rei accidentis, ſeu contingentis, eſt interrogatio familiaris: vt cuius eſt domus? quãdo veniſti? hic patet ſenſus Ariſt. dicit enim; quid eſt nõ eſſe interrogationem Dialecticam, id eſt Topicam, quia non determinatur ad aliquot partes contradictionis alicuius, & obſerua hanc doctrinam.

Nota.

Obiicies primo Top. cap. 4. inter interrogationes Topicas eſt vna definitionis problema, definitio autem explicat quid eſt, ergo eſt interrogatio Topica ipſi quid eſt. Dico ad hoc. Duplex eſt quæſtio, ſeu interrogatio, quid eſt, altera vaga & indeterminata ad partes contradictionis, vt ſi dicas, quid eſt homo? quid eſt Angelus? & talis non eſt Topica, vt hic dicitur, altera eſt determinata ſub contradictione, vt vtrum animal rationale ſit definitio hominis, nec ne? & talis eſt Logica, & hoc docet primo Top. Idem eſt dicendum de Genere, de Differentia, quę ſi interrogentur vagę, non ſunt interrogationes Topicæ; vt, quod eſt Genus hominis? quæ eſt Differentia hominis? ſi vero determinate petantur ſunt Logicæ: vt an rationale ſit differentia hominis nec ne? & hanc ſolutionem maxime ſerua, quam etiam Ariſt. hic exprimit: dum dicit, Dialecticum determinare, an hoc ſit homo, an non hoc. Dubium

Quoniam uero hæc quidem prædicantur compoſita, &c. 4

Incipit Ariſt. quęſtionem de coniunctis & diuiſis proponere. huiuſmodi autem eſt interrogatio. Cum multa diuiſim vere enũcientur, quæ, ſi coniuncta prædicemus, enũciatio falſa erit: alia autem multa & coniuncta, & diuiſa vere enuncientur; quæ erit huius diſtinctionis cauſa? quod autem illud ita eueniat, patet: dicimus enim vere diuidentes, Socrates eſt homo, & Socrates eſt albus, & etiam vere coniungimus, Socrates eſt homo albus: ſimiliter, homo eſt animal, & homo eſt bipes, & coniuncte homo eſt animal bipes: aliquando non ita, dicitur enim eſt homo cytharædus, & homo eſt bonus, non autem eſt cytharędus bonus. ſi enim ille ſit ſtudioſus, non tamẽ admodum peritus artis cytharizandi, di-

uiſa eſt vera, coniuncta eſt falſa.

Quid igitur dicetur ad hoc? poſſet quis reſpondere, & aſſignare regulam hanc, quando diuiſa enunciare verum eſt, tunc enunciare coniuncta verum erit: hoc reijcit Ariſt. tamquam falſum. Primo de homine eſt verum dicere, quòd eſt homo, & quod eſt albus, ergo coniunctè, quòd eſt homo albus, vel alterius de illo homine verum eſt dicere, quòd eſt homo albus, & iterum quòd eſt albus, ergo dicetur, quòd eſt homo albus, albus: & iterum ſumam illud idem, & faciam multas nugationes, quod non licet. preterea, de homine eſt verum dicere, quòd albus, & diuiſim quòd eſt Muſicus, & quòd eſt ambulans, ergo quòd eſt albus Muſicus, ambulans; & iterum de homine eſt verum iſta coniunctè dicere & iterum vnum ex illis, ergo omnia coniunctè, & iterum ſæpius illa implicabo, quod abſurdum maxime eſt: preterea Socrates eſt Socrates, & eſt homo, ergo dicam Socrates eſt Socrates homo, quæ eſt nugatio, nec admittenda.

5 Quemadmodum autem ponendum eſt, &c.

Determinat hãc difficultatem, & primo de coniunctis, quando liceat diuiſa coniungere; poſtea de diuiſis, quando liceat coniuncta diuidere. circa primum duas regulas aſſignat, quando non licet diuiſa coniungere. Altera eſt, quando quæ diuiſim prædicantur, ſunt accidentia ad inuicem, vel reſpectu alicuius tertij. nam tunc alia non faciunt vnum per ſe, v.g. homo eſt albus, & homo eſt Muſicus, non valet, ergo albus Muſicus, quia vtraque accidunt homini, ſimiliter homo eſt citharædus, & eſt bonus, non valet, ergo eſt citharædus bonus, quia vtraque accidunt homini, & ad inuicem etiam. dico (ad inuicem) quia ſi vnum alteri accidat, non è contra, non impedit, vt Socrates eſt homo, & eſt albus, valet, ergo eſt homo albus, quia vnum eſt accidens alterius, non autem è contra.

6 Nec quæcunque inſunt in altero, &c.

Altera regula eſt, nec ex his, quæ diuiſa prædicantur, vnum includatur in altero actu: qua ratione ſuperiora argumenta non valent coniuncta, quia in vna parte actu includitur altera: dico (actu) quia potentia nihil prohibet, dicimus enim, homo eſt animal, & rationale, ergo animal rationale, & tamen animal, quia genus eſt, differentias continet in potentia.

Verum eſt autem dicere de aliquo & ſimpliciter, &c. 7

Hic de diuiſis agit, oſtenditque coniuncta diuidere aliquando licere, vt hic eſt homo albus, ergo eſt homo, & eſt albus: ſed non ſemper id licet; quando vero non liceat, duabus regulis explicat, altera eſt, quando coniunctum conſtat ex partibus repugnantibus non licet vti diuiſione, dicitur enim; cadauer eſt animal mortuum, ſed non diuides, ergo eſt animal: ſimiliter imago eſt homo pictus, non valet ergo eſt homo: quia illa duo repugnãt quòd ſit mortuum, & animal, quòd ſit homo & quòd ſit pictus: dices, tu ſi repugnant, quomodo coniunguntur, non. n. dicitur homo irrationalis. Dico, & aduerte: quando iunguntur, vnum non retinet ſignificationem principalem, ſed tranſumptiuam, ibi enim fit diſtractio termini, vt non pro ſignificato proprio ſedim proprio ſupponat, vt quando non additur membrum diſtrahens, non ſit coniunctio, propterea non dicitur homo irrationalis nec animal inſenſibile.

An etiam quando ineſt, ſemper non uerum eſt, &c. 8

Dubitat Ariſt. an ſicut ſemper eſt falſum huiuſmodi coniuncta repugnantia diuidere. ita ſemper verum ſit reliqua coniuncta ſemper diuidere, & docet adhuc non eſſe: quod explicat Auerr. & Boet. quando partium coniuncti, vna per alteram ineſt ſubiecto, dicitur per accidens vnde non valet, eſt Cytharædus bonus, ergo eſt bonus, quia bonus ineſt ſubiecto per artem cytharizandi, non per ſe: vide Caietanum hic.

Et ponit alteram regulam quando vnum prædicatur per accidens, non licet diuidere, vt Homerus eſt poeta, eſt vera, non tamen licet dicere, ergo Homerus

eſt;

eſt: quia, eſt, per accidens prædicatur.

Dubium. Dices tu quid eſt, quod (Eſt) per accidens prædicetur? nota ex Boet. & Ammõ. Aliquando (Eſt) vnit ſuam ſignificationem nempe exiſtentiam immediate ſubiecto, & mediate vnit prædicatum, vt homo eſt albus, ideſt exiſtit albus, & tunc dicitur per ſe prædicari, ideſt immediate de ſubiecto, aliquando nõ immediate ſubiecto vnitur, ſed mediante prædicato, vt Homerus eſt Poeta. non dicitur hic, quòd Homerus immediate per ſe exiſtat, ſed exiſtentia illi applicatur ratione Poetæ, ut ſit ſenſus: Homerus in ſua poeſi exiſtit, non in ſe, & tunc dicitur per accidens prædicari de ſubiecto, quia non ratione ſui, ſed ratione talis prædicati. & hoc obſerua, vbi vides clare ipſum (Eſt) de tertio adiacente prædicari.

Quare in quibuſcumque prędicationibus, &c.

Concludit Ariſt. hic oſtendens, quando ita non ſit, vt in his duobus caſibus, coniuncta diuidi poſſunt; & pro primo caſu oſtendit. quando cognoſcatur repugnantia illorum coniunctorum, nempe ſi definitiones eorum aſſignentur, vt patet ſi definiatur animal, & mortuum; tunc cognoſcitur repugnantia. animal enim eſt viuens, mortuum vero priuatum vita.

Secundã regulam oſtendit pulchro exẽplo; de re quæ non eſt, dicimus quod eſt imaginabilis, ſeu opinabilis; dicere, quòd opinabilis eſt, nõ eſt dicere, quòd eſt in ſe, imo non eſt ſed dicitur quòd exiſtat; non in re ſed in imaginatione, ita ſit illis; Homerus eſt Poeta, &c.

Nota. Circa hoc aduerte: quando diuiſa coniungis, vt ſerues idem ſubiectum pro eodem, & ſecundum idem tempus, & coniungas totalia prædicata, vnde non valet, animal eſt cygnus, & animal eſt nigrum, ergo eſt animal cygnus niger, non enim pro eodem ſumis ſubiectum, nec valet Cicero fuit puer & fuit ſapiens ergo fuit puer ſapiens, non enim idem tempus ſumis, nec valet video hominem, & video nigrum, ergo video hominem nigrum, quia totalia prædicata non iungo, prędicata autem totalia ſunt videns hominem, & videns nigrum: circa diuiſionem aduerte, quando negata diuidis, diuide disiunctiue, vt Socrates nõ eſt homo albus, ergo nõ eſt homo, vel nõ eſt albus, at affirmata copulatiue, vt Socrates eſt homo albus, ergo eſt homo, & Socrates eſt albus. hęc de hoc capite.

De enunciationibus cum modo, & earum adinuicem oppoſitionibus, ac conſequentiis: tum ex aliorum, tum ex propria opinione. Cap. III.

HIS vero determinatis conſiderandum eſt, quemadmodum ſe habent negationes & affirmationes ad ſe inuicem, quę ſunt de poſſibili eſſe & non poſſibili, & de contingenti & non contingenti, & de impoſſibili & neceſſario. habent enim aliquas dubitationes. Nã ſi eorum, quę complectuntur, illæ ſunt ſibi inuicem oppoſitæ contradictiones, quæcunque ſecundum eſſe & non-eſſe diſponuntur: vt eius quæ eſt. eſſe hominem, negatio eſt, non eſſe hominem, non ea quæ eſt eſſe non hominem: & eius quę eſt, eſſe album hominem, ea quæ eſt, non eſſe album hominem, ſed non ea quę eſt, eſſe non album hominem (ſi enim de omni aut affirmatio, aut negatio eſt, lignum, erit verum dicere eſſe non album hominem:) * quod ſi hoc modo & in quibuſcunque eſſe non additur, idẽ faciet quod pro eſſe dicitur: ut eius quę eſt, homo ambulat non hęc, ambulat nõ homo negatio erit, ſed hęc, non ambulat homo. nihil enim differt dicere hominem ambulare, vel hominem ambulantem eſſe. Quare ſi hoc mõ vbiq;, & eius quę eſt poſſibile eſſe, negatio erit

[Margin: Sectio quarta, ſecundum Græcos.]

[Margin: * a. l. addit. quòd inconueniens eſt.]

poſſibile non eſſe, ſed non ea quæ eſt, non poſſibile eſſe.

2 Videtur autem, idem poſſe & eſſe & non eſſe omne enim quod eſt poſſibile diuidi vel ambulare, & non ambulare & non diuidi poſſibile eſt. Ratio autem eſt: quoniam omne quod ſic poſſibile eſt, non ſemper in actu eſt. quare inerit ipſi etiam negatio: poteſt enim & non ambulare quod eſt ambulatiuum, & non videri quod eſt viſibile. at vero impoſſibile eſt de eodem oppoſitas veras eſſe affirmationes & negationes. non igitur eius quę eſt, poſſibile eſſe, negatio eſt hæc, poſſibile non eſſe.

3 Contingit enim ex his, aut idem affirmare & negare ſimul de eodem, aut non ſecundum eſſe vel non eſſe, quæ apponuntur, fieri affirmationes, & negationes. ſi ergo illud impoſſibile eſt, hoc erit magis eligendum. eſt igitur negatio eius quæ eſt. poſſibile eſſe ea quæ eſt, non poſſibile eſſe, ſed non ea quæ eſt, poſſibile non eſſe. Eadem quoque ratio eſt, & in ea quod eſt contingens eſſe: etenim negatio eius eſt, non contingens eſſe, & in alijs quoque ſimili modo, ut in neceſſario & impoſſibili.

4 Fiunt enim quemadmodum in illis eſſe & non eſſe appoſitiones, ſubiectæ vero res, hoc quidem album, illud vero homo: eodem quoque modo hoc in loco, eſſe quidem & non eſſe vt ſubiectum fit, poſſe vero & contingere appoſitiones ſunt, determinantes (quemadmodum in illis eſſe & non eſſe) veritatem & falſitatem. ſimiliter hæ in eo quod eſt, eſſe poſſibile, & eſſe non poſſibile.

5 Eius vero quæ eſt, poſſibile non eſſe, negatio eſt, non ea quæ eſt, non poſſibile eſſe, ſed ea quæ eſt, non poſſibile non eſſe, & eius quę eſt. poſſible eſſe, non ea quæ eſt, poſſibile non eſſe, ſed ea quæ eſt, non poſſibile eſſe. Quare & ſequi ſeſe inuicem videbuntur, poſſibile eſſe, & poſſibile non eſſe, idem enim poſſibile eſſe, & non eſſe. non enim contradictiones ſunt ſibi inuicem huiuſmodi poſſibile eſſe, & poſſibile non eſſe. Sed poſſibile eſſe, & non poſſibile eſſe, nunquam ſimul in eodem veræ ſunt. opponuntur enim: neque ea quæ eſt, poſſibile non eſſe, & non poſſibile non eſſe, nunquam ſimul in eodem veræ ſunt. Similiter autem & eius quæ eſt neceſſarium eſt eſſe, negatio non eſt ea, quæ eſt, neceſſarium non eſſe, ſed ea quæ eſt, non neceſſarium eſſe. eius vero quæ eſt, neceſſarium non eſſe, ea quæ eſt, non neceſſariū non eſſe, & eius quæ eſt, impoſſibile eſſe, non eſt, ea quæ eſt, impoſſibile non eſſe, ſed hæc, non impoſſibile eſſe. eius vero quę eſt, impoſſibile non eſſe, ea quæ eſt, non impoſſibile non eſſe, Vniuerſaliter vero (quemadmodum dictum eſt) eſſe quidem & non eſſe oportet ponere quemadmodum ſubiecta: negationem vero & affirmationem hæc, facientem, ad eſſe & non eſſe apponere. & has oportet putare eſſe oppoſitas dictiones: poſſibile, & non poſſibile: contingens, non contingens: impoſſibile, non impoſſibile: neceſſarium,

non

non neceſſarium : verum, non verum.

6 Conſequentiæ vero ſecundum rationem fiunt cum ita ponuntur. illam enim quæ eſt, poſſibile eſſe, ſequitur ea, quæ eſt, contingit eſſe: & hæc conuertitur illi, & non impoſſibile eſſe, non neceſſarium eſſe: illam vero quę eſt poſſibile non eſſe, & contingens non eſſe, ea quę eſt, non neceſſe non eſſe, & non impoſſibile non eſſe. illam autem quæ eſt. non poſſibile eſſe, & non contingens eſſe: ea quæ eſt impoſſibile eſſe, & neceſſe non eſſe. illam vero quæ eſt, non poſſibile non eſſe, & non contingens non eſſe, ea quæ eſt impoſſibile non eſſe, & neceſſarium eſſe: conſideretur autem ex ſubſcriptione, quemadmodum dicimus.

Enunciationum modalium conſequentia ſecundum alios.

Ordo I.
Antecedentes.
Poſſibile eſſe.
Contingens eſſe.

Sequentes.
Non impoſſibile eſſe.
Non neceſſarium eſſe.

Ordo II.
Antecedentes.
Poſſibile non eſſe.
Contingens non eſſe.

Sequentes.
Non impoſſibile non eſſe.
Non neceſſarium non eſſe.

Ordo III.
Antecedentes.
Non poſſibile eſſe,
Non contingens eſſe.

Sequentes.
Impoſſibile eſſe.
Neceſſarium non eſſe:

Ordo IIII.
Antecedentes.
Non poſſibile non eſſe.
Non contingens non eſſe.

Sequentes.
Impoſſibile non eſſe.
Neceſſarium eſſe.

7 HÆ igitur impoſſibile, & non impoſſibile, eam quæ eſt contingens & poſſibile, & non contingens, & poſſibile ſequuntur quidem contradictoriæ: ſed conuerſim. eam enim quę eſt poſſibile eſſe, negatio impoſsibilis ſequitur, quæ eſt, non impoſſibile eſſe. negationem vero affirmatio. nam illam, non poſſibile eſſe, ea quæ eſt, impoſſibile eſſe. affirmatio enim eſt impoſſibile eſſe: non impoſſibile vero negatio. 8

Neceſſarium verò quemadmodum ſe habet, conſiderandum eſt. Manifeſtum eſt * enim quòd non eodem modo ſe habet, ſed contrariæ ſequuntur, contradictoriæ au- *a. l. aliter

tem ſunt extra. non enim eſt negatio eius, quę eſt neceſse non eſse, ea quę eſt, non neceſse eſse: contingit enim veras eſse vtraſque in eodem. quod enim eſt neceſsarium non eſse, non eſt neceſsarium eſse.

9 Cauſa autem huius eſt, cur non ſequitur neceſſarium ſimiliter ceteris: quoniam contrarię, impoſsibile eſse, neceſsario redditur idem ualens. nam quod impoſsibile eſſe, neceſse hoc, non quidem eſſe, ſed potius non eſse, quod uero impoſsibile non eſse, hoc neceſſarium eſſe. quare ſi illa ſimiliter ſequuntur poſsibile & non poſsibile: hęc è cōtrario: quoniā nō ſignificant idē neceſsariū & īpoſsibile: ſed (quēadmodū dictū eſt) conuerſim.

10 An certe impoſsibile eſt ſic poni contradictiones neceſsarij. nā quod neceſsarium eſse, poſsibile eſse. nā ſi non, negatio conſequetur: neceſse enim eſt aut affirmare aut negare. quare ſi non poſsibile eſse, impoſsibile eſse. igitur impoſsibile eſse, quod neceſse eſse: quod eſt inconueniens. At uero illam quę eſt, poſsibile eſse, non impoſsibile eſse, ſequitur: hanc uero; ea quę eſt, non neceſsariū eſse: quare cōtingit quod neceſsariū eſse, non neceſſarium eſse: quod eſt inconueniēs.

11 At uero neque neceſsarium eſse, ſequitur eam quę eſt, poſsibile eſse, neque ea quę eſt neceſsarium non eſse. illi enim utraque contingit accidere. harum autem utralibet uera fuerit, non erunt illa uera: ſimul enim poſsibile eſse, & non eſſe. ſi uero neceſse eſse uel non eſſe, non erit utrumque poſsibile. relinquitur ergo non neceſsarium non eſse, ſequi eam quę eſt, poſsibile eſse. hæc enim uera eſt & de neceſse eſse. hęc enim fit contradictio eius, quæ ſequitur illam, quę eſt, non poſſibile eſſe. illam enim ſequitur ea quæ eſt, impoſſibile eſſe, & neceſſe non eſſe, cuius negatio eſt. non neceſſe non eſſe. Sequūtur igitur & hæ cōtradictiones ſm prædictum modum: & nihil impoſsibile contingit ſic poſitis.

Enunciationum modalium conſequentia ſecundum Ariſtotelem.

Ordo I.

Antecedentes.
Poſſibile eſſe.
Contingens eſſe.
Sequentes.
Non impoſſibile eſſe.
Non neceſſarium non eſſe.

Ordo II.

Antecedentes.
Poſſibile non eſſe.
Contingens non eſſe.
Sequentes.
Non impoſſibile non eſſe.
Non neceſſarium eſſe.

Contrariæ. — Contrariæ. — Contrariæ. — Contrariæ.

Contra- dictoriæ. — Contra- dictoriæ. — Contra- dictoriæ. — Contra- dictoriæ.

Ordo III.

Antecedentes.
Non poſſibile non eſſe.
Non contingens non eſſe.
Sequentes.
Impoſſibile non eſſe.
Neceſſarium eſſe.

Ordo IIII.

Antecedentes.
Non poſſibile eſſe.
Non contingens eſſe.
Sequentes.
Impoſſibile eſſe.
Neceſſarium non eſſe

Dubitabit

12 Dubō. Dubitabit autem aliquis, ſi illam quæ eſt, neceſſarium eſſe, ea quæ eſt., poſſibile eſſe ſequitur. Nam ſi non ſequitur, contradictio ſequetur quæ eſt. non poſſibile eſſe, & ſi quis, hanc non eſſe dicat contradictionem, neceſſe eſt dicere poſſibile non eſſe: quæ utræque falſæ ſunt de neceſſe eſſe.

Pa.l. addit quare ad neceſſarium eſſe, poſſibile eſſe ſequitur.

*At uero ruſſus idem uidetur eſſe poſſibile incidi & non incidi, & eſſe & non eſſe: quare erit neceſſe eſſe, contingens non eſſe. hoc autem falſum eſt.

13 Manifeſtum eſt autem, quòd nō omne poſſibile uel eſſe, uel ambulare, etiam oppoſita poteſt: ſed eſt in quibus, non ſit uerum. primum quidem in ijs quæ non ſecundum rationem poſſunt. ut ignis calefactiuus eſt, & habet uim irrationalem. Quæ igitur ſecundum rationem poteſtates ſunt. eædem plurium etiam contrariorum ſunt. irrationales uero non omnes: ſed (quemadmodum dictum eſt) ignem non eſt poſſibile calefacere, & non: neque quæcunque alia ſemper agūt. alia uero poſſunt & ſecundum irrationales poteſtates ſimul oppoſita ſuſcipere. ſed hoc huius gratia dictum eſt: quoniam non omnis poteſtas oppoſitorū ſuſceptiua eſt, neque quæcunque ſecundum eandem ſpeciem dicuntur.

Quædam uero poteſtates æquiuocæ ſunt. poſſibile enim non ſimpliciter dicitur. ſed hoc quidem, quoniam uerum eſt quod in actu eſt, ut poſſibile ambulare, quoniam ambulat iam, & omnino poſſibile eſſe, quoniam iam eſt in actu quod dicitur eſſe poſſibile. illud uero, quoniam actu eſſe poſſet: ut poſſibile ambulare, quoniam ambulare poſſet, & hæc quidem in ſolis mobilibus eſt poteſtas, illa uero & immobilibus: utrunque uero uerum eſt dicere, poſſibile ambulare uel eſſe, & quod ambulat & actu eſt, & ambulatiuum. Sic igitur poſſibile non eſt uerum de neceſſario ſimpliciter dicere, alterum autem uerum eſt. Quare quoniam partem uniuerſale ſequitur, illud quod ex neceſſitate, conſequetur poſſe eſſe: ſed non omne. 14

Et eſt quidem fortaſſe principium quod neceſſariū eſt, & quod nō neceſſarium eſt. omnium uel eſſe, uel nō eſſe. & alia, ueluti horum conſequentia conſiderare oportet. 15

Aliorum modorum ad ipſum neceſſarium conſequentia.

Ordo I.

Neceſſarium eſſe.
Non poſſibile non eſſe.
Non contingens non eſſe.
Impoſſibile non eſſe.

Ordo II.

Non neceſſarium eſſe.
Poſſibile non eſſe.
Contingens non eſſe.
Non impoſſibile non eſſe.

Ordo

Ordo III.

Neceſſarium non eſſe.
Non poſſibile eſſe.
Non contingens eſſe.
Impoſſibile eſſe.

Ordo IIII.

Non neceſſarium non eſſe.
Poſſibile eſſe.
Contingens eſſe.
Non impoſſibile eſse.

16 Manifeſtum eſt autem ex ijs quę dicta ſunt quòd id quod ex neceſſitate eſt, ſecundum actum eſt. quare ſi priora ſunt ſempiterna, & quę actu ſunt poteſtate priora ſunt. Et hæc quidem ſine poteſtate actus ſunt, vt primę ſubſtantiæ. alia vero cum poteſtate, quę natura quidem priora ſunt, tempore vero poſteriora: alia autem nunquam actus ſunt, ſed poteſtates ſolum.

1 His vero determinatis perſpiciẽdum eſt, &c.

ISTA eſt huius libri tertia principalis pars, in qua de enunciationibus modalibus differit, ideſt de enunciationibus quę aliquem habent modum ex his, poſſibile, contingens, impoſſibile, neceſſe, ratione quorum enunciationes nouum habent oppoſitionis modum pręter reliquas.

Atque hoc caput in tres partes principales eſt diuiſum. in prima de harum oppoſitione differit. in ſecunda de earum mutua conſequentia. in tertia dubium quoddam ſoluit de poſſibili & neceſſario.

Circa primum quęrit an oppoſitiones in his ſint ſumendæ (ab eo; quod eſt eſſe vel non eſſe) ideſt, an illæ ſint contradictoriæ, quarum vna dicit rem eſſe, altera rem non eſſe. & ex vna parte probat ita eſſe, quia in alijs omnibus enunciationum oppoſitionibus ita ſit, vt patet, ſi diſcurramus per omnes, primum his, quę ſunt de ſecundo adiacente, homo eſt, oppoſita non eſt, non homo eſt; ſed in qua ipſum eſt negatur, homo nõ eſt. ſimiliter de tertio adiacente, eſt albus homo, negatio eſt, non eſt albus homo, non autẽ illa, eſt non albus homo, nam ſi iſta eſſet. duæ contradictoriæ veræ eſſe poſſent, quæ tamen non poſſunt; ſed ſi negatio vera eſt, affirmatio falſa eſt, & è contra; & ſi negatio falſa affirmatio vera eſt. at iſtæ ſi ſunt oppoſitæ. eſt albus homo, eſt non albus homo, ſequitur quòd eſſet verum dicere de ligno, quòd eſt non albus homo, quæ tamen falſa eſt; quòd tamen ſit vera patet, quia eius affirmatio eſt falſa, eſt albus homo de ligno; ergo non eſt illla eius negatio; ſed hæc in qua negatur. (eſt) non eſt albus homo, idem ſit in alijs verbis, quę quamuis non ſunt ipſum, eſt, tamen ſe habent ad ipſius modum, vt homo ambulat, negatio non eſt, non homo ambulat, ſed homo non ambulat. ſimili ergo ratione huius negatio poſſibile eſſe, erit, poſſibile non eſſe, in qua ipſum, eſt, negatur ſicut in alijs.

Videtur autem idem poſse eſse & non eſse, &c. 2

Ex oppoſita parte argumentatur Ariſt. ſi oppoſitio huiuſmodi ſumatur in his; ſequitur duas contradictorias eſſe veras ſimul, hoc autem impoſſibile eſt, ergo oppoſitio non ſic eſt ſumenda ſecundum eſſe, & non eſſe in his. illa maior patet, nam idem poteſt eſſe, & non eſſe, ambulare, & non ambulare, incidi & non incidi, quia non omnia ſemper actu ſunt, ideſt, non omnia ſemper habent operationem ſed aliquando ſunt, & operantur poſtea non ſunt nec operantur, propterea idem & poteſt eſſe, & poteſt non eſſe, ecce quo pacto duę oppoſitæ ſimul veræ de eodem exiſtunt.

Contingit enim ex his autem idem affirmare, &c. 3

Ex his concludit Ariſt. vel aſſerendum eſſe duo oppoſita eſſe vera, vel oppoſitionem non penes eſſe vel non eſſe, ſumendam eſſe in iſtis. at minus inconueniens

niens eſt hoc aſſerere, quam docere duas oppoſitas ſimul veras. propterea hoc erit dicendum, oppoſitionem in iſtis non ſecundum eſſe, vel non eſſe conſiſtere, ſed ſecundum modum ipſum, vnde huius poſſibile eſſe; negatio non erit, poſſibile non eſſe, ſed non poſſibile eſſe, & huius contingens eſſe, hęc non contingens eſſe, & vniuerſaliter obſerua, vt ſemper verbum relinquas in vtraque ſimile, modum autem neges vel affirmes & ſic oppoſitionem certam in omnibus facies, vt in exemplis poteris comperire.

4 Fiunt autem quemadmodum in illis eſse, &c.

Comparat Ariſt. has modales ad reliquas enunciationes, & aſſignat duo diſcrimina notanda. Alterum eſt; in illis ipſum (eſt) habebat locum principalis appoſitionis, & prædicati, nomina vero erant ſubiectum, vt homo eſt albus, ipſum (eſt) hic eſt forma; homo, & albus; ſunt reſpectu eius ſubiecta. At hic in modalibus ipſum (eſſe, vel non eſſe) habet locum ſubiecti, ipſe vero modus eſt prædicatum: vt poſſibile eſt eſſe, poſſibile eſt non eſſe.

Alterum eſt: illic, veritas vel falſitas ſecundum eſſe vel non eſſe conſiderabatur, vt homo eſt. homo non eſt. & harum veritas vel falſitas à verbo dependet, id eſt quando res ita ſe habet, ſicut verbum ipſum enunciat. At hic, non à verbo, ſed à modo dependet; vt poſſibile eſt eſſe huius veritas non ab eo quòd res eſt vel non eſt, vt verbum notat, petenda eſt; ſed à modo. nempe ab eo quod eſſe poteſt, quamuis actu non ſit.

Nota. In quo vnum docemur maxime neceſſarium, pro modalium veritate vel falſitate indaganda: non reſpicere ſolum tempus per verbum importatum, ſed ipſam modi qualitatem; nec reſpicere ſolum, an ita ſit, vt verbum enunciat; ſed modus eſt conſiderandus. Si quis enim dicat, Petrus impoſſibiliter currit, quamuis non currat, eſt falſa. quia modus denotat, ſic non currere, vt non poſſit non currere.

Et inde aliqui nouas regulas faciunt; nempe ad veritatem enunciationis, de poſſibili re: requiri non quòd res ſit, ſed quòd poſſit eſſe; ſicut ad falſitatem, non quòd res non ſit, ſed quòd non poſſit non eſſe. & alias ſimiliter conſtituunt regulas pro alijs, quæ ex modorum ſignificatione cuilibet aduertenti parum notæ eſſe poſſunt, & olim diximus in introductione.

Eius vero, quę eſt poſſibile nō eſſe negatio eſt, &c. 5

Proſequitur Ariſt. exempla proponere harum oppoſitarum quę ſecundum modi negationem conſtituuntur: & ſuperius poſuit exempla, quando eſſe eſt affirmatum; modo ponit, quando eſſe eſt negatum.

Et verbo vno dicam, aduerte, oppoſitionem conſiſtere in negatione ipſius modi inuariato manente ipſo infinitiuo verbi, ſi in vna oppoſita fuerit negatum, ita maneat in altera. ſi affirmatum vero, ſimili modo. v. g. huius poſſibile eſt eſſe, eſt negatio non, poſſibile eſt eſſe. & huius, poſſibile eſt non eſſe; hæc, non poſſibile eſt non eſſe. & huius, impoſſibile eſt eſſe; hæc, non poſſibile eſt eſſe, huius autem impoſſibile eſt non eſſe; hæc, non impoſſibile eſt non eſſe. idem in alijs eſt faciendum. atq; hæc eſt prima pars huius capitis, in qua harum oppoſitio continetur. Nota.

In ſecunda parte continentur harum conſequentiæ; & quia multa circa hoc diximus in introductione noſtra, non admodum in his immorrabimur; ſed aliqua repetemus, quantum pro huius partis intelligentia ſufficiat, vt auditores has enunciationes memoria tenere valeant.

Erit igitur primo aduertendum, quatuor eſſe enunciationes ſecundum modos quatuor, hoc ordine conſtitutas, vt prima ſit de poſſibili, ſecunda de contingenti. tertia de impoſſibili. quarta de neceſſario, in ſingulis autem ex his duæ ſunt partes, altera verbum infinitiui, vt poſſibile eſt currere, contingens eſt eſſe, quod habet locum ſubiecti, & dicitur communiter, dictum. altera pars eſt ipſe modus cū verbo. 1. Fund.

Secundum quas duas partes conſtituitur quadruplex ordo modalium: primus earum in quibus tam modus, quam dictū, ſunt affirmata, vt poſſibile eſt currere, contingens eſt ambulare, & reliqua. Secundus ordo eſt earum, in quibus modus affirmatur, ſed dictum negatur, vt poſſibile

eſt

eſt non currere; contingit non ambulare impoſſibile eſt non viuere, neceſſarium eſt non moueri. Tertius ordo earum in quibus negatur modus, ſed affirmatur dictum, vt non poſſibile eſt currere, & ſimilia. Quartus earum, in quibus negatur vtrumque, vt nõ poſſibile eſt nõ currere.

Ex quo fit, vt ſinguli modi faciãt quatuor enunciationes hoc ordine, vt in prima, totum affirmetur, in ſecunda affirmetur modus negato dicto, in tertia negetur modus affirmato dicto, in quarta negetur vtrumque; vt facile eſt cuilibet in tabula has deſcribere ordine modorum: quæ eſt, poſſibile, cõtingens, impoſſibile, neceſſe.

2.Fund. Sit ſecundum fundamentum. Quęlibet harum de poſſibili habet alias tres ſibi reſpondentes, vnam de contigenti, alteram de impoſſibili, tertiam de neceſſario.

Vnde efficitur, vt in omni ordine ſint quatuor æquiualentes, v.g. in ordine primo enunciationum de poſſibili, ſcilicet quando totum eſt affirmatum, vt poſſibile eſt currere, reſpondet ei altera de contingẽti. ſ. contingens eſt currere: alia de impoſſibili, nempe non impoſſibile eſt currere; vltima de neceſſitate, non neceſſe eſt non currere. idem fit in alijs ordinibus.

3.Fund. Sed vt optime ſciatur quæ quibus æquiualeant, in ſingulis ordinibus oportebit dictiones quaſdam antiquorũ explicare: aduerte igitur tertio, eſſe quatuor has dictiones. Amabimus, Edẽtuli, Iliace, Purpurea, in quibus omnes hę æquiualentes continẽtur: circa quas aduerte Primas ſyllabas ſignificare modales de poſſibili. Secũdas de contingenti. Tertias de impoſſibili. Quartas de neceſſario. præterea ſunt quatuor vocales. A. deſignat modalem totam affirmatiuam. deſignat negatiuam de dicto, affirmatiuam de modo. I. negatiuam de modo, affirmatiuam de dicto. V. negatiuam de vtroque.

In his ergo dictionibus facile comperies omnes æquipollentes, ſi obſerues, quę ſyllaba correſpondet cui modali, & qualis littera fuerit, talem facies modalem. v. g. in amabimus. Prima ſyllaba eſt de poſſibili, & quia eſt A. erit tota affirmata, poſſibile eſt currere. Secunda eſt de contingenti, & quia eſt A. erit etiam tota affirmata, vt contingens eſt currere. Tertia eſt de impoſſibili, & quia eſt I. erit negata de modo, ſed affirmata de dicto, non impoſſibile eſt currere. Quarta eſt pro neceſſario, & quia eſt V. erit tota negatiua, non neceſſe eſt non currere. hæ igitur quatuor ſunt æquiualentes. eadem arte tu poteris inuenire in alijs, & in tabula deſcribere. quę quia late à me iã ſunt in introductione diſputata prætereunda ſunt; non quòd neceſſaria non ſint, ſunt. n. maxime, ſed quia facile ex illis intelligi poſſunt.

Sit quartum fundamentum. Si velis oppoſitiones omnes harum cognoſcere. ſcias eas, quę in prima, & tertia dictione continentur. ſibi eſſe inuicem contradictorias, ſimiliter quæ ſunt in ſecunda, & quarta. & tertia & quarta ſunt contraria, prima & ſecunda ſubcontraria, quamuis Ariſt. pręcipue hic contradictorias conſiderat. his ſuppoſitis ad textus explanationem accedamus. 4.Fund.

Conſequentię vero ſecundum rationem fiunt, cum ita ponuntur, &c. 6

Hic Ariſt. harum modalium conſequẽtias, ſecundum antiquorum opinionem ponit; & ita conſtituit quatuor ordines modalium, in quibus hoc vnum diſcrimẽ, ab his, quas Ariſt. aſſignat, & nos ſupra aſſignauimus, inuenies: quòd in primo ordine, loco huius non neceſſarium eſt nõ eſſe, habet non neceſſarium eſt eſſe, ſicut nõ impoſſibile eſt eſſe ponunt. n. has, poſſibile eſt eſſe, contingens eſt eſſe, non impoſſibile eſt eſſe, non neceſſarium eſt eſſe, & ita, ſicut nos dicimus Amabimus, ipſi dicerent, Amabitis, præterea in ſecundo ordine. ſicut nos dicimus non neceſſarium eſt eſſe, dicunt, non neceſſarium eſt non eſſe, & dicerent Edentulu, permutant in quartum modalem primi, & ſecundi ordinis, in reliquis idem dicunt, cum Ariſt. & his, quæ ſupra diximus.

Hę igitur impoſſibile, & non impoſſibile eam quæ eſt, &c. 7

Approbat Ariſt. aliqua, quæ dicta ſunt ab antiquis circa tres modos primos, poſſibile. n. contingens, impoſſibile, ſe mutuo ſequuntur contradictoriæ, tamen, vt non poſſibile, & non contingens inferunt impoſſibile, & è contra, & non impoſſibile infert

fert poſſibile, & contingens, & è contra di cto inuariato manente in omnibus, contra dictione facta ſola in modis.

8 Neceſſarium vero quemadmodum ſe habet, &c.

Circa neceſſarium vero non bene anti qui ſenſerunt, & vt intelligas iſtum textũ recordare illius, quod diximus. primum, & tertium ordinem ſibi contradicere: ſimiliter ſecundum, & quartum: duos vero vltimos, tertium & quartum eſſe contrarios. cum igitur iſti antiqui in tertio; & quarto bene aſſignauerint modales, ſequitur, vt in contrarijs de neceſſario. non erra uerint immo recte aſſignabant, quarta.n. de Iliace eſt neceſſarium, nõ eſſe quarta de Purpurea eſt neceſſarium eſſe, quæ contra ria ſunt, poſſunt enim ambo eſſe falſa, ſimul autem vera eſſe nequeũt. at in primo, & ſecundo ordine errabãt circa quartas de neceſſario. propterea nõ aſſignabant veras contradictorias, nam primus ordo contradicit tertio, ſecundus quarto, in tertio autem quarta de Iliace eſt neceſſarium non eſſe in primo ordine, quia dicebant, amabitis eſt iſta, non neceſſarium eſt eſſe, & ſic conſtituebant has contradictorias neceſſarium eſt nõ eſſe, & nõ neceſſarium eſt eſſe. ſimiliter in ſecundo conſtituebant has con tradictorias, nõ neceſſarium eſt non eſſe, & neceſſariũ eſt eſſe, in Purpurea, & Edentulu, quæ contradictoriæ veræ non ſunt.

Hoc igitur eſt, quod dicit Ariſt. (circa neceſſarium contrariæ ſequuntur) ideſt, bene ſunt aſſignatæ, (at cõtradictoriæ ſunt extra) ideſt non ſunt veræ contradictoriæ, & hoc in enunciationibus de neceſſario, aliæ enim bene aſſignãtur. & hoc eſt quod dicit, illius, neceſſe eſt non eſſe, quæ eſt in Iliace, nõ eſt contradictoria hæc. quam iſti aſſignant, nõ neceſſe eſt eſſe, dicentes Ama bitis, & probat non eſſe oppoſitas, quia ambæ veræ ſimul eſſe poſſunt. vt patet; nam Chimæram neceſſe eſt non eſſe, & eãdem non eſt neceſſe eſſe. & hoc eſt, quod dicit, (quod enim neceſſarium eſt non eſſe, non eſt neceſſarium eſſe) vt exemplo patet, non igitur ſunt contradictoriæ.

9 Cauſa aũt huius eſt, quòd non ſequitur ſimiliter in cæteris, &c.

Dicet aliquis, cur ſicut dicimus, poſſibile eſt eſſe, contingens eſt eſſe, non impoſſibile eſt eſſe, vbi ſemper manet eſſe affirmatum, non etiam dicemus non neceſſarium eſt eſſe? vt in omnibus quatuor conſequentibus remaneat dictum eodem modo. cauſam huius docet: quia ſicut ipſi modi poſſibile, & impoſſibile, quia idem nõ ſignificant, modo oppoſito ſe conſequuntur, vt impoſſibile, & non poſſibile, ſimiliter poſſibile. & non impoſſibile; ita impoſſibile & neceſſarium idem dicunt, ſed oppoſito modo ſecundum dictũ, nam quod eſt impoſſibile eſſe eſt neceſſarium non eſſe, & quod eſt neceſſarium eſſe, eſt impoſſibile non eſſe: cum ergo ſecundum dictũ oppoſito modo ſe ſequantur, non poteſt eodem modo eſſe in vtraq;, vnde iſtę non æquiualent, non impoſſibile eſt eſſe, non neceſſarium eſt eſſe, ſed non eſſe, vt dicet inferius, ſicut nec illæ ęquipollent, poſſibile eſt eſſe, impoſſibile eſt eſſe, ſed nõ impoſſibile eſt eſſe.

At certe impoſsibile eſt ſic poni contradictiones neceſsario, &c. 10

Argumento probat nõ ſic ponendã contradictionem de neceſſario, ac ſi dicat non iſtæ ſunt æquiualẽtes poſſibile eſt eſſe, cõtingens eſſe, nõ impoſſibile eſt eſſe cũ hac non neceſſe eſt eſſe. argumentũ eſt huius modi, quod neceſſarium eſt eſſe, poſſibile eſt eſſe, quod poſſibile eſt eſſe non impoſſibile eſt eſſe, quod non impoſſibile eſt eſſe per te non neceſſarium eſt eſſe, ergo de primo ad vltimũ, quod neceſſarium, eſt eſſe non neceſſariũ eſt eſſe, quod abſurdum eſt, & implicat: dices tu, non valet, quod neceſſe eſt eſſe, poſſibile eſt eſſe, probat, quia ſi non valet, neceſſarium eſt eſſe, ergo poſſibile eſt eſſe, ergo neceſſarium erit nõ poſſibile, ꝙ ſi non poſſibile, ergo impoſſibile, erit ergo neceſſarium impoſſibile, quod fieri vllo modo nequit: ergo æquiualent: non impoſſibile eſſe: & poſſibile eſſe: cum hac non neceſſarium eſſe.

At vero neque neceſsarium eſſe ſequitur eam, &c. 11

Dicet quis, ſi non ſequitur illa nõ neceſſarium eſt eſſe vt dicunt antiqui, ſequetur vna ex his, aut neceſſarium eſt eſſe, vt dicto ſit Amabitas, vel illa neceſſarium eſt

non

non eſſe, vt dictio ſit Amabites, reſpondet, nullo pacto vllam ex his conſtare cum ea, quæ eſt poſſibile eſt eſſe, nam poſſibile eſſe ſimul vera eſt cum hac, poſſibile non eſſe, ut ſupra docuimus, at neceſſarium eſſe non admittit illam poſſibile non eſſe, ſimiliter neceſſarium non eſſe non admittit illam poſſibile eſt eſſe, ergo nulla ex his ſequitur eam, quæ eſt poſſibile eſſe. à ſufficienti ergo partiũ diuiſione colligit hanc eſſe illi conſequentem, non neceſſe non eſſe, & ita dictio non erit amabitis, nec amabitas, nec amabites, ſed amabimus. & ita eſt vera contradictio cum illa, quæ eſt in Iliace ſcilicet neceſſe eſt non eſſe, hæc non neceſſe non eſſe: dices, quare non loquitur de ſecundo ordine, in quo etiam errabant antiqui? dico, quia cum duo vltimi recte aſſignati ſint, & hic primus ſumat illam, quę eſt in ſecundo, relinquit manifeſtum nullam aliam ponendam in ſecundo, niſi eam quæ erat in primo, quia nulla teſtat, & erit iſta, nõ neceſſe eſt eſſe, vt dictio non ſit Edentulus, ſed Edentuli.

12 Dubitabit autem aliquis, ſi illã quæ eſt, &c.

Conſtitutis ordinibus modalium ſecũdum conſequentias & oppoſitiones ſequitur tertia pars principalis capitis; in qua Ariſt. dubium mouet circa id, quod paulo ſuperius dictum eſt, nempe valere hanc cõſequentiam, eſt neceſſarium, ergo eſt poſſibile: dubium igitur eſt: an valeat neceſſarium eſt eſſe, ergo poſſibile eſt eſſe, & ex altera parte videtur ſequi, nam ſi non valet, neceſſarium eſt eſſe, ergo poſſibile eſt eſſe; ergo ſequitur vel non poſſibile eſt eſſe, vel poſſibile eſt non eſſe, vt ſupra diximus, quę vtraque de neceſſario aſſerere falſum eſt, At ex altera parte, quòd non ſequatur, probatur, quia quod poſſibile eſt eſſe. poteſt eſſe, & non eſſe; quod poſſibile eſt ambulare, & incidi, poteſt non ambulare, & non incidi; at quod neceſſariũ eſt eſſe, non poteſt non eſſe. ergo neceſſarium non eſt poſſibile. Solutio Ariſt, conſiſtit in hoc, non omne poſſibile poteſt eſſe, & non eſſe, ſed aliquod, vnde ſuperius eſt ad neceſſarium, & ſicut non valet homo eſt animal, & animal eſt leo, ergo homo eſt leo, quia homo non eſt omne animal, ita non valet, neceſſarium eſſe poſſibile eſt eſſe, poſſibile eſſe poteſt eſſe, & non eſſe, ergo neceſſarium poteſt eſſe, & non eſſe, ſed hanc ſolutionem oportet latius explicemus ipſum textũ interpretãtes.

Manifeſtum autem quoniam nõ omne poſſibile, &c. 13

Docet non omne poſſibile eſſe ad oppoſita. ſ. ad eſſe & non eſſe, ambulare, & non ambulare; aliquod enim poſſibile eſt ſolum ad vnum vel eſſe, vel operari.

Pro cuius explicatione aduerte. Potentia vt habetur 5. Meta. c. 12. non eſt aliud quàm principium operationis vel eſſe. illud enim principium, quo operamur ſiue agentes, ſiue patientes, dicitur potentia, ſiue talis potentia tendat ad ſolam operationem, ſiue tendat ad eſſe, potentia. n. ambulandi eſt ad operandum, at potentia vt ſit ignis vel roſa, vel animal, eſt potentia ad eſſe. Nota 1.

Duplex eſt autem potentia, vt habetur 9. Meta. altera irrationalis, altera rationalis: illa eſt rationalis, ſecundum quam operamur ex electione voluntatis, vt ipſa voluntas eſt potentia rationalis, quia libere ſecundum eam operamur, ſimiliter intellectus eſt potentia rationalis ſecundum quã hoc vel illud intelligimus, & denique quęcunque potentia operatur non ex ſe, ſed à voluntate imperata. Nota 2.

Potentia irrationalis eſt, quæ non ex electione, ſed ex ſua diſpoſitione naturali habet operationem, vt potentia ignis ad calefaciendam, viſus ad videndum: hæc autem adhuc duplex eſt, altera actiua ad agendũ vel faciendum, altera paſſiua ad patiendũ vt lignum habet paſſiuam potentiam vt comburatur; rationales autẽ potentiæ actiuæ ſunt.

Eſt autem conſiderandum, vnum diſcrimen inter has potentias. rationales enim & irrationales paſſiuæ, ſunt indifferentes ad plura oppoſita non, quòd ſimul recipiãt vel agant oppoſita, ſed quòd ipſæ ſint principia ad operandum non magis. hoc oppoſitum, quàm illud v.g. voluntas eſt potentia indifferens non magis ad volendum hoc, quàm ad nolendum, intellectus ad aſſentiendum vel diſſentiendum. ſimiliter in paſſiuis irrationalibus lignum eſt in Nota 3.

potentia

potentia non magis ad calorem recipiendum, quàm ad frigiditatem, & materia ſecundum ſe nõ eſt in potentia magis, vt ſit hoc, quàm illud vel aliud: at potentia actiua irrationalis eſt ita determinata ad vnũ agendum, vt per ſe aliud non faciat, nec poſſit illud non facere, vt ignis eſt in potentia ad calefaciendum, ita, vt per ſe nõ poſſit frigifacere immo nec non calefacere. nam non calefacere, aliquando non prouenit ex potentia ignis, ſed ex impedimento extrinſeco.

Nota 4. Aduerte præterea cũ tot modis dicatur potentia totidem dicitur poſſibile. quod à potentia dicitur: poſſibile enim & ſecundum potẽtiam rationalem, & ſecundum irrationalem tam actiuam, quàm paſſiuã & ſicut non omnis potentia eſt ad oppoſita, ita nec quodcunque poſſibile.

Expo. tex. His ſuppoſitis, accedamus ad textus explanationem. (Manifeſtum, inquit, eſt, non omne poſſibile eſſe vel ambulare, ideſt, operari (eſt ad oppoſita) nempe vt poſſit operari, & non operari, vt poſſit hoc vel illo modo operari, eſt enim aliquod poſſibile, quod ad vnum eſt, & huiuſmodi eſt id, quod ſecundum potentiam irrationalem dicitur poſſibile, vt ignis poteſt calefacere ſed ex ſe non poteſt non calefacere vel frigefacere, nec omnis potentia irrationalis eſt huiuſmodi, ſed ea quæ actiua eſt, nam paſſiua oppoſitorum eſt ſuſceptiua, ſicut & potentiæ rationales, quæ contrariorum multorum potentiæ ſunt voluntate enim & intellectu multos actus contrarios operamur circa varia oppoſita.

Concludit, non igitur omnis poteſtas ſuſcipit oppoſita, nec ſolum de poteſtate in communi loquendo, immo in eadem ſpecie poteſtatis: ſcilicet irrationalis inuenitur poteſtas, quæ non ſit oppoſitorum qualis eſt actiua.

Vnum verbum hic conſidera circa verba iſta Ariſt. (ignem non eſt poſſibile calefacere, & non ;. neque quæcunque alia ſemper agunt, duas hic inſinuat potentias irrationales actiuas, altera, quæ ſemper ex ſe determinatur ad agendum, nec ex ſe poteſt non agere, tamen ab extrinſeco impeditur, vt ignis ſe habet ad calefaciendum, qui ex defectu combuſtibilis, non calefacit. Altera quæ nunquam deficit, vt potentia ſecundum quam cœlum mouetur nec naturaliter impediri poteſt & ab vtraque potentia dicitur poſſibile.

Quædam uero poteſtates æquiuocæ ſunt, &c. 14

Adhuc poteſtatem, ſeu potentiam diſtinguit, eſt enim nomen non ſimpliciter ideſt non vniuoce dictum, & hæc dictio comprehendit omnes potentias quæ dictæ ſuperius ſunt: quædam eſt potentia includens actus priuationem, ſecundum quam ea quæ in potentia ſunt, actum nondum habent, ſed actus principium. dicitur enim poſſe ambulare, qui nondum ambulat, & eſſe, quod nondum eſt. Altera dicitur potentia, quæ eſt ſimul cum actu, ſecundum quam id, quod currit, dicitur poſſe currere, quod operatur, poſſe operari, & quod eſt, poſſe eſſe, quæ potentia aliquando non aliud dicit, quàm non repugnantiam ad actum, vt idem ſit, qui currit, poteſt currere, & dicere, qui currit, non habet repugnatiuam nec impedimentum ad curſum, quæ dicitur potentia Logica, & in rebus Mathematicis potentia Mathematica.

Eſt autẽ diſcrimen inter has: prior enim eſt in rebus mobilibus, & corporeis, quæ aliquando ſunt actu aliquando non ſunt, ſeu aliquando operantur aliquando non, at poſterior eſt etiam in neceſſarijs, & his, quæ ſemper ſunt, & ſemper operantur.

Poſſibile ergo vtramque comprehendit, ac propterea eſt ſuperius ad neceſſarium, & conuenit ei, ſicut vniuerſale conuenit parti, ſcilicet inferiori, ideo infertur ex neceſſario poſſibile, ſicut ex inferiori ſuperius.

Et eſt quidem fortaſſe principium, &c. 15

Alium ordinem conſequentiarum modalium perfectiorẽ ponit, & quia proprius erat præter communẽ, ideo (fortaſſe) dixit, non dubitationis ſed modeſtię cauſa. ordo eſt, vt incipiamus à neceſſario ad poſſibile contingens, impoſſibile, quandoquidem inferius eſt in conſequentia, & ab inferioribus ad ſuperiora: rectior eſt conſequentiarum proceſſus.

Sumendæ ſunt igitur quatuor de neceſſario, eo ordine, quo conſtituebantur de poſſibili. Prima tota affirmatiua de neceſſario. Secunda negatiua de dicto. affirmatiua de modo. Tertia negatiua de modo, affirma-

aſſirmatiua de dicto. Quarta negatiua de vtroque. modorum autem hic erit ordo, neceſſe, poſſibile, cõtingens, impoſſibile.

Et vt rectius hæc memoria teneas, accipe quatuor dictiones noſtras, in quibus omnes æquiualentes inuenies: obſeruando eandem rationem, ſicut in alijs: ſolum ordinem mutando, ſemper enim prima ſyllaba pro neceſſario. Secunda pro poſſibili. Tertia pro contingenti. Quarta pro impoſſibili deſeruit: dictiones autem hæ ſunt Argutule. veſtigia. ſine metu. mutabatis. circa quas aduerte primam tertiæ, ſecundam quartæ, contradicere, & vlterius, primam, & ſecundam eſſe contrarias, tertiam, & quartam ſubcontrarias, poterit ergo quilibet in tabula aſſignare omnes has.

16 Manifeſtum autem ex his, quæ dicta ſunt, &c.

Hunc ordinem conſequẽtiarum rerum vniuerſi, ordini comparat, & ipſa comparatione comprobat; In vniuerſo enim tres rerum naturas comperimus, quædam ſunt ſemper actu, ita vt nunquam deſuturæ ſint, nec deſuerint, & hæ ſunt primæ ſubſtantiæ. vocat autem hic primas ſubſtantias, non vt in prædicamento ſubſtantiæ, ipſa ſingularia, ſedglorioſum Deum, & intelligentias, & hæ ſunt ſecundum Ariſtot. naturæ ſempiternæ, & omnium principia prima, & iſtæ habent actum ſine potentia, ideſt, quæ habent in ſe, ſemper habuerunt, & habebunt nihil illis defuit, nec deerit. propterea dicuntur non eſſe in potentia, ſcilicet quæ eſt cum priuatione; & his aſſimilatur neceſſarium; qui modus ſignificat, quod ſemper eſt.

Sunt aliæ naturæ, quæ habent actum cum potentia, ideſt, ita ſunt, quòd non ſemper fuerunt, vel non ſemper erunt, & iſta ſi comparentur ſecundum id, quod actu ſunt; & id quod potentia fuerunt, inueniemus actum perfectiorem eſſe, & natura priorem, ideſt, nobiliorem potentia, quia res perfectiori modo exiſtit, quando eſt, quàm quando eſſe poteſt. at potentia prior eſt tempore actu ipſo; quia prius tempore potuerunt eſſe, quàm ſunt, & fuerunt, quales ſunt naturæ iſtæ corruptibiles, & in his inuenitur poſſibile proprie, & contingens.

Aliæ ſunt naturę, quæ nunquam perueniunt ad actum perfectum, ſed ſemper manent in potentia, vt ſi velis numerare numerum maximum, nunquam peruenies ad illum, ſi diuidatur continuum, non dabitur minima pars, tempus, motus ſecundum Ariſt. non peruenient ad actum conſumatum. in his inuenitur impoſſibile, quatenus nunquam ad actum perfectum peruenire poſſunt.

Cum igitur harum rerũ iſte ſit ordo, vt primæ res primo loco, mediæ ſecundo, vltimo vero iſta poſtrema conſtituantur: ergo & modi eis correſpondentes eundem obſeruabunt ordinem, & ita à neceſſario incipientes ad poſſibile, contingens, & impoſſibile deueniemus: iſtum rerum ordinem exactius proſequi Metaphyſici eſt; ſatis ſit iſta circa explanationem attigiſſe, hæc de textus interpretatione.

QVAESTIO.

Quid ſit modus, quid modalis enunciatio, & quotuplex? & de eius quantitate.

Circa caput hoc, oportet breuiter examinare, quid ſit modalis, & quotuplex, & de eius quantitate, hęc autem facilius percipiẽtur. ſi quid ſit modus, examinauerimus.

Circa quod antiqui & moderni Græci, ac Latini laborarunt non parum, inter Latinos S. Th. tract. de enunc cap. 11. inquit modus eſt rei adiacens determinatio; ideſt additum aliquod extremum enunciationis vel totam enunciationem determinans; dicimus enim; homo docte diſputat illud (docte) prædicatum determinat, & limitat vt ſtet pro diſputatione docta, at quia iſta definitio omnibus modis communis erat, eam limitat dicens, modum eſſe enũciationis compoſitionem determinantem, duo enim in verbo conſideramus, alterum eſt eius ſignificatio, ideſt res, quam ſignificat, vt diſputo: diſputationem ſignificat, & lego lectionem, alterum eſt verbi compoſitio quod eſt ipſius formale.

Quid ſit modus. 1. Sententia.

Sunt igitur modi in duplici differentia: quidam determinant verbi ſignificationẽ vt docte diſputat, velociter currit: alij

Quotuplex modus.

determinant

determinãt verbi compoſitionem, ut Petrum currere eſt poſſibile, ideſt iſta compoſitio eſt poſſibilis Petrus currit. tales autem ſunt iſti modi præſentes.

Quòd ſi obiicias eſſe plures modos, nẽpe uerum, falſum, reſpondet S Th. iſtos nihil addere ad ſimplices enunciationes, idẽ enim eſt dicere Petrus currit, & Petrũ currere eſt uerum, propterea non habet peculiarem difficultatem, ideo hic prætermittuntur.

2. Sent. Alber. tract. 2. cap. 1. dicit illos modos verum, falſum', differre ab iſtis, quia non ampliant tempus dicti, ſicut iſti quatuor.

Alij plures etiam modos multiplicant etiam compoſitionem determinantes, vt ſcibile, opinabile. ſed hoc eſt multiplicare modos præter artem, & rationem.

3. Sent. Græci aliis verbis, quamuis eundem facientibus ſenſum, modum definiunt.

4. Sent. Ammo. & Pſell. modus eſt vox ſignificans, qualiter prædicatum ſubiecto inſit, quæ definitio eſt etiam Auerro. at Græci hanc definitionem communem pluribus modis faciunt dicuntque Ariſt. hic ſolum præcipuos conſideraſſe.

5. Sent. 1. Fund. At circa hoc aduertendum eſt primo, triplex eſt enunciationis materia ut ſuperius diximus, materia enim eſt habitudo prædicati ad ſubiectum; tripliciter autem prædicatum ſe habet ad ſubiectum, vnde eſt triplex materia. primo prædicatũ aliquod ita ineſt ſubiecto, vt non poſſit non ineſſe, vt homo eſt animal, & talis eſt materia neceſſaria. alterum non ineſt, ſed nec poteſt ineſſe, ut homo eſt lapis, & talis eſt materia remota, ſeu impoſſibilis; aliud nõ ineſt ſed poteſt ineſſe, uel ineſt, ſed poteſt non ineſſe vt Petrus currit; & talis eſt materia contingens.

Eſt igitur modus vox ſignificatiua enunciationis materiam explicans, ut patet in illis modis aſſignatis, & ita ſumitur in præſenti. Cum autem triplex ſit materia, triplex erit modus rei, neceſſarium, impoſſibile, cõtingens. nam poſſibile, ut docet Boet. ſola voce differt à contingenti, & quia poſſibile componitur, dicimus enim impoſſibile, ſed non dicimus incontingens.

2. Fund. Aduerte ſecundo, duplex eſt compoſitio in modali enunciatione, altera eſt dicti vt hæc compoſitio, ſortem currere, altera eſt modalis totius, ut ſortem currere eſt poſſibile: quando audis modum determinare materiam totius enunciationis, ſeu compoſitionis, intellige de dicto, ut notant Alber. tract. 2. cap. 1. & Alex. qui dicit enim ſortẽ currere; eſt poſſibile, determinat compoſitionem illam ſortem currere, non autem totam ipſam modalem, nam modalis ipſa nulla eſt contingens ſed vel impoſſibilis vel neceſſaria.

Præterea quando dicimus modum explicare materiam, intellige cum Ammon. & Pſell. modum non eſſe materiam, materia enim eſt ipſa enunciatio dicti, ſed explicat modus materiam illam. & aliquando explicat materiam quæ non eſt, ut qui dicit Petrum currere eſt neceſſarium. ſicut aliquando diuidimus, quæ diuidenda non ſunt, & componimus, quæ componenda non ſunt, vt quando dicimus homo non eſt animal, leo eſt irrationalis.

Ex his omnibus facile colligitur, quid ſit enunciatio modalis, & quotuplex & quomodo non ſunt plures quàm hæ, quas Ariſtoteles enarrat, & quantum ab aliis omnibus differant. Quid ſit modalis Enunciatio & Quotuplex.

Circa quantitatem modalium, aduerte in eis eſſe triplicem quantitatem. duas ex parte ſubiectorum, tertiam ex parte modi. De Quantitate modalium. eſt enim in modalibus duplex ſubiectum: Alterum ipſius dicti quod Albertus uocat ſubiectum locutionis, vt in hac, ſortem currere eſt poſſibile. ſortes eſt ſubiectum locutionis: alterum eſt ſubiectum totius modalis, quod uocat ſubiectum enunciationis. Et iuxta hæc duo ſubiecta, inſurgit duplex quantitas, ſecundum quid, altera ex dicto & ſecundum hanc, quædam modalis dicitur vniuerſalis, quædam particularis, quædam indefinita, quædã ſingularis, ut enunciationes ſimplices.

At ſecundum ſubiectum enunciationis, quod eſt ipſum dictum integrum, ſemper modalis eſt ſingularis, quia illud integrũ dictum locũ habet vnius ſingularis ſubiecti, cum non poſſit diſtribui totum ipſum.

Tertia quantitas eſt præcipue à modo: ſunt enim duo modi vniuerſales, neceſſe, & impoſſibile, & æquiualentes, & duo particulares, poſſibile, contingens, & æquiualentes & ſecundum hos, modales vniuerſales vel particulares dicuntur.

Dubium. Dices, quare illi duo ſunt vniuerſales, hi duo particulares? dico, quia neceſſe eſt quod omni tempore ineſt, impoſsibile qd nullo tempore: propterea vniuerſalitatem temporis claudunt, reliqui duo aliquando vel non aliquando: propterea temporis particularitatem habent.

Præterea neceſſe, vel impoſſibile, ſi ſuperiori vel vniuerſali termino iunguntur, diſtribuunt virtualiter: Idem eñ eſt dicere, homo neceſſario eſt animal, & omnis homo neceſſario eſt animal, & homo impoſſibiliter eſt leo, & nullus homo eſt leo. reliqui non ſimiliter. Hæc ſufficiant, quia quæ reſtant, late iam in introductione dicta à nobis ſunt.

Quæ enunciationes contrariæ magis ſibi inuicem eſſe dicantur.

Cap. IIII.

Sectio quĩta, ſecundum Græcos. VTRVM autem contraria eſt affirmatio negationi, an affirmatio affirmationi, & oratio orationi quæ dicit, quòd omnis homo iuſtus eſt, ei quæ eſt, nullus homo iuſtus eſt: aut omnis homo iuſtus eſt, ei quę eſt, omnis homo iniuſtus eſt: vt, eſt Callias iuſtus, non eſt Callias
1 **Id ẽ ĩ principio primi huius.** iuſtus, Callias iniuſtus eſt, vtra harũm contraria eſt? Nam ſi ea quæ ſunt in voce, ſequuntur ea quę ſunt in intellectu, illic autem cõtraria eſt opinio contrarij, vt quòd omnis homo iuſtus eſt, ei quæ eſt, omnis homo iniuſtꝰ eſt, etiam in iis quæ ſunt in vòce affirmationibus, neceſſe eſt ſimiliter ſeſe habere. quòd ſi neq; illic contrarij opinio cõtraria eſt, nec affirmatio affirmationi erit contraria: ſed ea quę dicta eſt negatio. quare conſiderandũ eſt quæ opinio falſa opinioni veræ contraria eſt, vtrũ negationis, an ea quę contrarium eſſe opinatur. Dico autem hoc modo. eſt quædam opinio vera boni, quòd bonum eſt: alia autẽ quòd non bonũ, eſt falſa: alia vero, quòd malũ: vtra harum contraria veræ? & ſi eſt vna, ſecundum quamnã contraria.

2 Nam arbitrari contrarias opiniones definiri, eo quòd contrariorum ſunt, falſum eſt. Boni enim quòd bonum eſt, & mali quòd malum eſt, eadem fortaſſe opinio eſt etiam vera, ſiue plures, ſiue vna ſit. ſunt autem iſta contraria, ſed non eo quòd contrariorum ſint, contraria ſunt, ſed magis eo quòd contrariæ.

3 Si ergo eſt boni quidem quod eſt bonum opinio, alia aũt quod nõ bonum eſt: eſt aũt aliquid aliud quod non eſt, neq; eſſe poteſt: aliarum quidem nulla ponenda eſt, neque quæcunq; eſſe quod non eſt opinantur: neq; quæcunque non eſſe quod eſt. infinitæ enim vtræque ſunt, & quæ eſſe opinantur quod non eſt: & quę non eſſe quod eſt.

4 Sed in quibuſcunq; fallacia eſt. hæ autẽ ſunt ex his, ex quibus ſunt generationes. ex oppoſitis vero generationes. quare etiam fallaciæ.

5 Si ergo quod bonum eſt, & bonũ & non malũ eſt: & hoc quidem ſecundum ſe, illud vero ſecundũ accidens (accidit enim ei non malũ eſſe) magis autem in vnoquoq; vera eſt quæ ſm ſe eſt etiã falſa, ſiquidem & vera: ergo ea quæ eſt, quod non eſt bonum quod bonum eſt, eius quæ ſm ſe, falſa eſt: illa vero quæ eſt, ꝙ malum eſt, eius quæ ſm accidens. quare magis erit falſa de bono, ea quæ eſt negationis opinio, quàm ea quæ eſt contrarii. Falſus eſt autem maxime circa ſingula, qui contra-

trariam habet opinionem: contraria enim ſunt eorum quæ plurimũ circa idem differunt. Si igitur harum contraria eſt altera: magis vero negationis eſt contraria: manifeſtum eſt quòd hæc erit contraria. Illa vero quæ eſt, quod malum eſt quod bonũ eſt, implicitia eſt. etenim quod non bonum eſt, neceſſe eſt forte ipſum eundem opinari.

6 Amplius, ſi etiam in aliis ſimiliter oportet ſe habere, & hoc modo videbitur bene eſſe dictũ. Aut enim vbique ea quæ eſt contradictionis, aut nuſquam. quibus vero non ſunt contraria, de illis quidem falſa, quę eſt vere oppoſita: vt qui hominem non putat eſſe hominem, falſus eſt: ſi igitur hæ contrariæ ſunt, etiam & aliæ, quæ ſunt contradictionis.

7 Amplius, ſimiliter ſe habet opinio boni quod bonum eſt, & non boni quod non bonum eſt. & præter has boni quod non bonum eſt, & non boni quod bonum eſt. Illi ergo quæ eſt, non boni quod non bonum veræ opinioni, quæ eſt contraria? Non enim ea quæ dicit, quod malum eſt, *ſi aliquando fuerit vera. nunquam autem vera veræ contraria eſt: eſt enim quoddam non bonum malum. quare contingit ſimul eſſe veras. At vero nec illa quę eſt, quod non malum: vera enim & hæc: ſimul enim & hæc erunt. Relinquitur igitur ei q̃ eſt nõ boni, quod *non bonum eſt, contraria ea quæ eſt non boni, quod bonum eſt falſa enim hęc. *quare & ea quę eſt boni quod non bonum eſt, ei quæ eſt boni, quod bonum eſt.

*a l. ſimul aliquando.

*a l. non boni vere contraria ea quę eſt nõ boni, quod bonum falſa, falſa enim hęc

Manifeſtum ergo eſt, quòd nihil intereſt, nec ſi vniuerſaliter ponamus affirmationem. vniuerſalis enim negatio contraria erit vt opinioni quæ opinatur, quòd omne quod eſt bonum, bonum eſt, ea quę eſt, quod nihil eorum quæ bona ſunt, bonum eſt. nam ea quæ eſt boni, quòd bonum, ſi vniuerſaliter ſit bonum, eadem eſt ei, quæ opinatur, quòd quicquid bonum eſt, quod bonum eſt. hoc autem nihil differt ab eo quod eſt, quòd omne quod eſt bonum, bonum eſt. ſimiliter autem & in non bono. 8

Quare ſi in opinione ſic ſe habet: & ſunt hæ quæ ſunt in voce affirmationes & negationes, notæ earum quæ ſunt in anima: manifeſtum eſt quòd affirmationi contraria quidem negatio eſt, quæ de eodem vniuerſaliter: vt ei q̃ eſt, quod omne bonum, bonum eſt, vel quod omnis homo bonus, ea quæ eſt, quòd nullum vel nullus: contradictoriæ autem quę eſt quòd non omne, *aut non omnis. Manifeſtum eſt autem, quòd & veram veræ non contingit eſſe contrariam, neq; opinionem, neq; contradictionem, contrariæ.n. quæ circa oppoſita ſunt: circa eadem autem cõtingit verum dicere eundem: ſimul autem non contingit idem ineſſe contraria. 9

*a l. & q.

Vtrum autem contraria eſſe affirmatio negationi, &c. 1

Hæc eſt quarta & vltima pars huius libri, in qua Ariſtoteles dubium vnum proponit circa oppoſitionem: quod caput aliqui non eſſe Ariſtotelis exiſtimarunt, inter quos eſt Porphy. & dubius eſt Ammonius.

monius. At quia reliqui antiqui Græci, & Latini hoc tanquam Ariſtotelis recipiunt, non erit inutile illud exponere.

Quæſtio igitur huiuſmodi eſt: Vtrum affirmationi opponatur magis negatio cõtraria, an affirmatio de prædicato contrario? verbi gratia huic affirmationi, omnis homo eſt iuſtus, vtra ẽ magis oppoſita, vel hæc nullus homo eſt iuſtus, an hæc, omnis homo eſt iniuſtus? & huic ſortes eſt iuſtus, vtra magis opponitur ſortes eſt non iuſtus, an hæc ſortes eſt iniuſtus: vbi prædicatum eſt contrarium. (Nam ſi ea quæ ſunt in voce ſequitur ea) Proponit viam, ſecundum quam iſta quæſtio determinanda eſt, nempe vt ea quæ in mente ſunt, conſideremus: voces enim non aliud ſunt, quàm ſigna eorum, quæ menti inſunt. Conſiderandum ergo eſt quæ opinio in mente opinioni opponatur, an quæ eſt ſecundum negationem, an quæ eſt ſecundum contrarium. Voces enim eodem modo opponentur.

Vnde fit quæſtio huiuſmodi: aliquis habet hanc opinionem, bonum eſt bonum, veram; habet aliam falſam, bonum non eſt bonum. & aliam etiam falſam, bonum eſt malum. Peto, quæ opinio harum duarum illi oppoſita eſt? & nota iſta verba Ariſtotelis. (Si eſt una, ſecundum quam contraria) poteſt eſſe vnus ſenſus, in vna harum duarum eſt contraria, vtra erit? ſiue illud (Si) ſit dubitantis, ſiue aſſerentis: & hic ſenſus eſt bonus & ita exponit Caietanus.

Aliter interpretatur Ammonius, & Boetius notandi que vnum, quod nos ſupra explicuimus capite de oppoſitis. Duplex eſt contrarium, quoddam habet medium, quã do non eſt neceſſe, vt alterum extremorum proprio inſit ſubiecto, vt album eſt nigrum: non enim eſt neceſſe vt corpus vel ſit album, vel ſit nigrum: poteſt enim eſſe rubrum. Talia dicuntur habere medium. Alia medio carent, quorum alterum neceſſe eſt ineſſe proprio ſubiecto vt par, impar, ſanum, ægrum, calidum, frigidum; neceſſe eſt enim numerum eſſe parem vel imparem, corpus calidum, vel frigidum, animal ſanum vel ægrum. in contrariis habentibus medium negationis vnius contrarij, non eſt eadem, cum affirmatione alterius contrarij, vt non eſt idem non eſt album, & eſt nigrum; at in aliis vna eſt te, idem enim re eſt, non eſt par, & eſt impar, non eſt ſanum & eſt ægrum.

2. expoſitio. Nota.

Intelligitur in his reſpectu proprij ſubiecti, aliàs enim non idem ſunt: nã Chimæra non eſt calida, non tamen propterea eſt frigida: reſpectu ergo ſubiecti ſuſceptiui vtriuſque contrarij oportet intelligere.

Hoc ſuppoſito, eſt clarus ſenſus Ariſtotelis: dicit enim, an bonum non eſt bonũ, opponatur huic, bonum eſt bonum: an iſta, bonum eſt malum? (quod ſi vera ſit) id eſt, ſi aliquando idem re ſit, vt in contrariis medio carentibus ſit reſpectu proprij ſubiecti; hinc, vtram aſſumemus tanquam oppoſitam, negationem an affirmationẽ? & hic eſt ſenſus etiam bonus.

In iſta quæſtione aduerte, quòd vocatur opinio iudicium intellectus, quo aſſentimus, vel diſſentimus alicui enunciationi. & opinari, aliquando iudicare dicitur, vt patet tertio de anima cap. 3. Imaginari inquit poſſumus cum volumus: opinari autem, id eſt, iudicare, non; quamuis aliis locis aliter opinio ſumatur, vt videbitur. Nota.

Nam arbitrari contrarias opiniones definiri, &c.

Excludit reſponſionem quam aliquis ei poterat dare, nempe contrarias opiniones eſſe, quæ ſunt circa res cõtrarias, vt opinio boni, & opinio mali contrariæ ſunt. Docet id non ſufficere ad contrarietatem opinionum: quod dupliciter probat. Primo quia eadem eſt fortaſſe opinio contrariorum. Et ſecundo, quod ſi non eſt eadem, ſed plures ſunt, poſſunt ambæ veræ eſſe, vt opinio de bono, quòd bonum eſt, & opinio de malo, quòd malum eſt: hæ opiniones vel vna ſunt, vel ſiue vna, ſiue plures ſint, veræ ſimul ſunt: vtrũque autem repugnat opinionibus contrariis.

Hoc eſt ergo vnum aliud, nempe quòd opiniones contrario modo ſe habeant, & tum contrariæ ſunt, non tamen propterea quòd contrariorum ſint; oportet ergo in inueſtigandis opinionibus cõtrariis, quo modo contrariæ ſe habeant inueſtigare. Nota. 2.

Aduerte quando Ariſtoteles dicit eandẽ opinionem eſſe contrariorum, vt, quòd bonum eſt bonum, & malum eſt malum, nõ intelligas de opinione, & iudicio actua Nota. 3.

li.

li. hoc enim fieri non poteſt,cum alio actu iudicem, bonum eſſe bonum,& alio diuerſo numero actu, malum eſſe malum ; ſed de eadem opinione , intellige habituali , ideſt, eodem habitu verumq; cognoſcitur.

Vel , quod melius eſt intellige de iudicio actuali , & tunc ſit ſenſus quòd eſt vna opinio ſpecie, contraria autem non ſunt vnius ſpeciei . propterea illæ duæ actuales opiniones non ſunt contrariæ, ſcilicet, quòd bonum eſt bonum, & quòd malum eſt malum.

3 Si ergo eſt boni quidem quoniã bonum eſt, &c.

Incipit Ariſtoteles determinare hãc quæſtionem, docetque oppoſitionem conſiſtere in negatione eiuſdem prædicati de eodem ſubiecto, non autem in affirmatione oppoſitorum : & primo probat non conſiſtere in alio, quàm in negatione eiuſdem; Vnum vni tantum opponitur, ſed infinita eſſent oppoſita quæ illo opponuntur modo,nempe affirmando oppoſita vel negando propria alicuius ; ergo non hoc modo eſt ſumenda oppoſitio : minor probatur. ſit hæc opinio, bonum eſt bonum : ſi eius oppoſita ſunt quæ affirmant id, quod bono non conuenit, vel remouent quæ conueniunt, ſunt hæc innumera,nam dici poteſt bonum eſt malum , bonum eſt odibile, bonum eſt inhoneſtum, bonum eſt inutile,ſimiliter remouendo propria,bonum non eſt amabile, bonum non eſt vtile, bonum non eſt ſectandum. ſi igitur oppoſita hæc ſunt, infinita ſunt. Non ergo ſumenda eſt oppoſitio affirmationis alicuius per affirmationem oppoſitorum, nec per negationem eorum omnium, quæ inſunt alicui ſubiecto

4 Sed in quibus fallacia eſt, hæ autem ſunt, &c.

Oſtendit ſecundum quam affirmationẽ & negationem ſit ſumenda oppoſitio , ac docet conſiſtere oppoſitionem in negatione & affirmatione eius prædicati de eodem ſubiecto : hoc autem dicit his verbis (in his conſiſtit oppoſitio , in quibus fallacia; fallacia vero in his eſt , in quibus generationes,generationes vero ex oppoſitis fiũt, ſecundum idem.)

Pro quorum verborum intelligentia eſt aduertendum, quòd generatio eſt mutatio alicuius ex non eſſe ad eſſe: quando fit aliquid quod non erat ante, tunc generari dicitur , Corruptio autem eſt mutatio ab eſſe ad non eſſe, ſcilicet quando aliquid quod erat, non eſt, dicitur mutatum fuiſſe. vnde termini generationis & mutationis primi ſunt ens & non ens , generatio incipit à non ente,& terminatur in ens. Corruptio incipit ab ente , & terminatur in non ens. Verſantur igitur inter oppoſita ſecundum idem, nempe inter ens & non ens. Nota. 1.

Aduerte ſecundo , intellectus noſter in rerum cognitione proportionaliter ſe habet : nam in his mutationibus quantum ad hoc quòd vera cognitio rei aſſimilatur generationi,ſicut generatio procedit ex eo quod non erat ad id, quod eſt, Ita vera cognitio procedit ex eo , quod non erat cognitum, ad id quod cognitum eſt, & ſicut corruptio eſt ab ente in non ens : ita error & deceptio eſt ab ea cognitione , qua vere res cognoſcenda erat , receſſus in illam cognitionem , qua rem aliter, quàm eſt cognoſcimus. Vnde ſi petas, in quo conſiſtit vera cognitio ? dicam in eo , quòd res , vt eſt , cognoſcitur . Si petas in quo error & deceptio, dicam ante omnia in eo,quod cognoſcis de re , quod non eſt : Sunt igitur termini cognitionis & fallaciæ ens, & non ens, homo & non homo, & reliqua; oppoſitio ergo ſumenda eſt per affirmationem & negationem eiuſdem de eodem. Nota. 2.

Hæc doctrina in hoc conſiſtit, vt quemadmodum generatio in hoc conſiſtit,quòd aliquid fiat ex eo quod non erat, ſiue fiat ex terra , ſiue ex aere , ſiue ex alia qualibet re, & deceptio in eo quòd intelligat quòd non eſt res, ſiue intelligat hoc vel illud falſum ; ita & oppoſitio in hoc quòd idem neget de eodem de quo affirmatum erat , & eſt ſubtilis non ſolum doctrina ſed etiam probatio eiuſdem concluſionis, quòd oppoſitio ſit ſecundum affirmationem & negationem eiuſdem de eodem.

Si ergo quod bonum eſt, &c. 5

Tribus rationibus probat concluſionem illam. Primo: illa ſunt magis oppoſita, quæ magis ſecundum ſe repugnant in veritate, & falſitate, ideſt, quorum vnum magis

magis eſt falſum & alterum eſt magis verum; ſed ita ſe habent affirmatio, & negatio eiuſdem, ergo ea ſunt magis oppoſita: maiorem probat, quia contraria maxime diſtant. minorem oſtendit. iſta propoſitio, bonum eſt bonum, eſt magis vera quàm hæc, bonum non eſt malum; ergo & iſta magis falſa, bonum nón eſt bonum quam hæc, bonum eſt malum, & ita illæ duæ opponuntur, bonum eſt bonum, & bonum non eſt bonũ & aliæ duæ inter ſe, bonum eſt malũ, & bonũ non eſt malum.

Probat quòd illa ſit magis vera, quia ſecundum ſe eſt vera, ideſt immediate, & ſine cã. Si enim dicat quis. quare bonũ eſt bonum, non eſt cã. at illa, bonum non eſt malũ, eſt ſecundum accidens, i. mediata, quia cãm habet: propterea.n bonum non eſt malũ, quia bonũ eſt bonũ. Iſta ergo opponetur, bonum non eſt bonũ, non at illa, quæ implicita eſt, ideſt, bonũ eſt malum. iſtã vocat implicitã, quia includit illã tanquam priorem, bonum non eſt bonũ. attende rationem hanc quæ ſubtilis eſt.

6 Amplius ſi & in aliis oportet ſimiliter ſe habere, &c.

Idem probat ſecunda ratione, quæ talis eſt: inueniuntur oppoſitiones, in quib. non poteſt aliter, quàm p affirmationem & negationem ſumi contrarietas, ergo in omnibus ita ſumetur, vel in nullis, quandoquidem oppoſitio eſt eiuſdem rationis: antecedens patet in his, in quibus non eſt contrarium vt homo eſt homo, hic enim non aliter contradicimus quàm per negationem eiuſdem falſam, ſcilicet homo non eſt homo, ergo etiam in aliis ita erit, in quibus contrarium eſt. quòd ſi in his dicas non eſſe oppoſitionem, ergo nec illis: quòd ſi in iſtis ſaluatur oppoſitio per affirmationem & negationem, eadem erit oppoſitio in illis, cum etiam poſſimus illic negare & affirmare.

7 Amplius ſimiliter ſe habet opinio boni, &c.

Hæc eſt tertia ratio, qua idem probat Ariſtoteles. argumentum autem eſt huiuſmodi. iſta, bonum eſt bonum, & iſta, non bonum non eſt bonum, ſunt veræ & de ſubiecto oppoſito penes finitum, & infinitum, hæ autem falſæ, bonum non eſt bonum, & non bonum eſt bonum, & oppoſitæ ſecundum ſubiectum, vnde harum duarum, & illarum æqua eſt ratio, ſed huic nõ bonum non eſt bonũ, opponitur illa, non bonum eſt bonum, ergo & illi bonum eſt bonum, altera bonum non eſt bonũ: quòd autem illi, non bonum non eſt bonum, opponatur illa, non bonum eſt bonum, patet, quia non opponi poteſt iſta nõ bonum eſt malum, nec iſta, non bonum nõ eſt malum, nam eſſent duę oppoſitæ verę.

Quod probatur: & vt hoc inconueniens appareat, ſume in vniuerſali, omne non bonum non eſt bonum, quę uera eſt, ſi iſta eſt contradictoria, non bonum eſt malum, eſt vera cum illa, ſi iſta non bonum non eſt malum, etiam eſt vera, aliquod enim non bonum non eſt malum. ſunt enim, quæ nec ſunt bona nec mala moraliter loquendo. lapis enim nec eſt bonus, nec malus, ideſt nec iuſtus nec iniuſtus. neutra ergo illi opponitur, ſed iſta non bonum eſt bonum, quæ negatio eiuſdem eſt, & falſa, ergo & illa ita opponentur bonum nõ eſt bonum, & bonum eſt bonum: eſt autem argumentum hoc ab oppoſitis: ita ſe habet negatio & affirmatio de non bono, ſicut affirmatio, & negatio de bono, illa opponuntur ſecundum affirmationem, & negationem eiuſdem, ergo & hæc.

Manifeſtum ergo quoniam nihil intereſt, &c. 8

Concludit Ariſt. oppoſitionem omnem ſecundum affirmationem, & negationem eſſe primo ſumendam, tam in contrariis, quàm in contradictoriis, vt enim opinioni, omne bonum eſt bonum opponitur opinio contradictoriæ, quæ dicit, non omne bonum eſt bonum, ita & opinio iſta contrariæ, quæ dicit, nullum bonum eſt bonum, vtraque enim negatio eſt eiuſdem ſiue in vniuerſali, ſiue non vniuerſaliter ſumatur negatio.

Quare ſi in opinione ſic ſe habet, &c. 9

Determinata quæſtione oppoſitarũ opinionum facile concludit, quid de voce dicendum ſit, ſi enim vox eſt nota eorum,

quæ

quæ ſunt in intellectu, in intellectu autem oppoſitæ ſunt illæ opiniones, quæ ſecundum affirmationem, & negationem ſunt, in hoc etiam eodem enunciationum vocalium conſiſtit oppoſitio. & ſicut contrariæ opiniones de eodem ſimul eſſe verę nequeunt, ita nec in voce cõtrariæ vel contradictoriæ enũciationes veræ ſimul erunt de eodem.

Dico (ſimul) quia de eodem contrariæ veræ, & contradictoriæ poſſunt enunciari, vt de Petro quòd eſt albus, & quòd non eſt albus, quòd ſedet, & non ſedet; ſed ſimul, ideſt, pro eodem tempore id omnino repugnat, ut ſupra diximus.

Hic eſt finis capitis, & totius libri de interpretatione Ariſto. ſi aliqua prætermiſſa ſunt, eo factum eſt, quia ſuis locis copioſe, & exacte tradentur, Deo fauente, cui ſit gloria in ſempiternum. Amen.

FINIS.

LAVS DEO.

B. Q. V. M.

ARI-

FRANCISCI TOLETI SOCIETATIS IESV COMMENTARIA,

Vnà cum Quæſtionibus, in libros Poſteriorum Analyticorum Ariſtotelis.

De ſubiecto, inſcriptione, ordine, procedendi modo, & diuiſione horum librorum.

POSTERIORVM libri & dignitate, & vtilitate reliquas omnes Logicę partes antecellunt, hi eñ ſunt qui alijs tùm ſcientijs, tùm artibus, magnum vſum exhibent, & à quibus, & vniuerſalis peritia, & exacta cognitio Logico comparantur; adeo vt Ariſtoteles Themiſtio viſus fuerit conſultò in his, ob eorum ſublimitatem, obſcuritatem affectaſſe.

Antequam autem ad contextum deſcendamus, non abs re erit quinque prælibare, ex quorum cognitione facilior erit proceſſus. primum eſt libri obiectum, alterum inſcriptio, tertium ordo, quartum procedendi modus, poſtremo diuiſio: Ex his enim reliqua, quæ præmitti ſolent, manifeſta fient.

QVÆSTIO I.

Prolegomenorum de ſubiecto lib. Poſt. Analyt.

Pri.fund. Circa primum aduertendum eſt Logicam, vt ſæpe diximus, in hunc vſum fuiſſe inuentam, vt modum aperiret, quem intellectus noſter obſeruat in rerum veritatibus cognoſcendis & indagandis: vt enim artes docent modum quo res operamur, ita & Logica modum quo nos intelligimus. Duplex autem eſt rerum veritas, altera, quæ per ſe ipſam, poſtquam intellectui obijcitur, nota fit; nec intellectum erga eam errare contingit, quales ſunt veritates eorum, quæ principia dicuntur: vt omne totum eſt maius ſua parte: quodlibet eſt l. non eſt, & ſimilia, de quibus Ariſtoteles in 2. Metaph. in principio dixit, in ianuis quis aberrat? hæc autem non opus habent Logica, ſunt enim per ſe manifeſta, nec aliter intellectus ea cognoſcit, quàm ſenſus, puta viſus, ſuum obiectum præſens, vt bene dixit Linconien. 1. Poſte. cap. 9. & Aegid. 2. Poſte. cap. vltimo.

Altera veritas rerum eſt, quæ non ſtatim per ſe intellectui eſt manifeſta, niſi vtamur aliquo diſcurſu & ratiocinatione, qua talem veritatẽ per aliam notiorem deducamus: quales ſunt eæ veritates, quæ de concluſionibus habentur, non enim ſine diſcurſu tales cognoſci poſſunt: hæc

autem Logica indigent, quæ talem modũ nempe diſcurſum & ratiocinationem oſtẽdat, explicet, & doceat: atque hic eſt vſus & neceſſitas Logicæ. licèt enim modum cognoſcendi etiam ſimplicia tradat, quod factum eſt in prædicamentis, tamen ea omnia in compoſitam, & diſcurſiuam cognitionem ordinantur.

Sec. fund. Eſt præterea aduertendum, veritatem hanc, quæ diſcurſu habetur, eſſe in duplici differentia, quædam eſt, cuius cognitio dicitur ſcientia, quędam vero cuius cognitio dicitur opinio: ſeu clarius, quaſdam res opinione, quaſdam ſcientia diſcurrentes cognoſcimus. ea ſcimus, quæ ſic ſe habẽt ſicut cognoſcuntur, nec aliter ſe habere poſſunt quàm vt intelliguntur. v.g. ſcimus hominem eſſe riſibilẽ, quia re vera ita eſt, nec aliter eſſe poteſt quàm homo ſit riſibilis, & nobis manifeſtum eſt ita id eſſe; propterea ſcientia, cognitio vera, neceſſaria, & clara dicitur. de his verò opinamur, quæ ſic ſe habere non conſtat, ſed coniectura & probabilitate quadam cognoſcuntur, quare aliter ſe habere poſſunt, quàm opinamur; & ideo opinio incerta, obſcura, ac mutabilis, cognitio dicitur.

Iuxta has duas cognitiones duplex eſt in nobis diſcurſus. & is, quo ſcientiam conſequimur, qui demonſtratio dicitur, & is, quo opinionem, qui ſyllogiſmus Topicus nuncupatur: vnde fit, vt Logica maximè in hac vtraque parte verſetur, nempe & Demonſtratiua, & Topica, quæ Dialectica peculiariter dici ſolet. harum altera his libris continetur, nempe demonſtratio, altera vero lib. Topicorum.

1. concl. Eſt igitur horum librorum obiectum & materia circa quam verſantur, demonſtratio, nempe ſyllogiſmus, quo ſcientiam rerum conſequimur, quæ ſententia eſt communis omnium Græcorum, & ferè omniũ Latinorum, immo ipſius Ariſtotelis qui 1. Priorum c. 4. propoſuit obiectum Analyticæ partis ipſam demonſtrationẽ, præmittendo tamen cognitionem ſyllogiſmi in communi, tanquam vniuerſalioris. ex obiecto autem apparet quanta ſit vtilitas huius partis Logicæ, à qua, velut ab inſtrumento neceſſario ſcientiæ reliquæ dependent.

Opi. contraria, & eius rationes. At circa hoc fuit Auerrois ſententia in hoc prologo, non in his libris demonſtrationem ſolam per ſe, ſed etiam definitionem conſiderari: propterea demonſtratio obiectum non erit, cum non omnia, quæ in hac parte conſiderantur, complectatur. Hanc ſententiam receperunt quidam iuniores, quorum rationes præcipuæ ſunt.

pri. ratio. Primo, ad Logicum ſpectat tractare per ſe de diffinitione, eſt enim inſtrumentum cognoſcendi, qua conſideratione ad Metaphyſicum pertinere non poteſt: ſed nulla pars Logicæ eſt, quæ definitionem conſideret, niſi iſta, ergo ad hanc partem pertinet. probant minorem, quia ſi ad aliquam partem aliam ſpectaret, maximè ad 6. Topicorum; ſed ad eam non pertinet, cum Topicus ibi non definitionem conſtruat, ſed conſtructam examinet, vt notat Alex. ibidem in principio.

2 Secundo, etiam ſi non eſſet demonſtratio, adhuc definitio eſſet, & à Logico conſideraretur, ergo definitio non propter demonſtrationem, ſed propter ſe in Logica conſideratur.

3 Præterea nobilior eſt definitio ipſa demonſtratione, ergo non ipſius cauſa debet a Logico conſiderari, ſed potius demonſtratio propter definitionem: antecedens patet, ex Ariſto. 7. Meta. tex. 4. nobilius, inquit, eſt ſcire quid ſit homo, quàm qualis ſit. Sed illud habetur per definitionem, hoc autem per demonſtrationem; ergo potius inſtrumentum eſt definitio, quàm demonſtratio. Ob hæc igitur aſſerunt horum librorum tàm demonſtrationem, quàm definitionem eſſe obiectum.

Confut. huius opinionis. Hæc ſententia non eſt recipienda, multis ex cauſis: primo, quia eſt contra communem omnium Græcorũ & Latinorum opinionem. Secundo eſt etiam contra Ariſtotelem, nam 1. Priorum c. 4. proponit ſe intendere de demonſtratione diſſerere; prius autem de ſyllogiſmo, tanquam de ſuperiori. quo loco definitio non per ſe, ſed cùm demõſtratione ſumpta ponitur, aliàs enim ante ſyllogiſmum eſſet tractanda, cũ ſyllogiſmus non ſit definitione ſuperior. Tertio, ſententia iſta eſt contra rationem. primo, ſicut totius ſcientiæ vnicum eſt commune obiectum, ita partium ſcientię vnicũ eſt per ſe particulare obiectum; ſed libri hi vna pars Logicæ ſunt, ergo vnicum eſt eorum per ſe obiectum: non ergo definitio ſimul & demonſtratio per ſe conſideratur; præſertim cum maximè differant, definitio

enim

enim eſt inſtrumentum ſimplicium, demõſtratio compoſitorum; definitione, quid res ſit, demonſtratione, qualis, & propter quid ſit ſcimus. Hoc argumento coguntur iſti ponere obiectum horum librorum modum ſciendi; contemplantes autem talium inſtrumentorum diuerſitatem, aſſerunt tale obiectum eſſe æquiuocum: Sed confutatur hoc argumento: Vel illud eſt pure æquiuocũ l. analogum, ſi pure æquiuocum, ergo iam non datur vnum obiectum, cum in eo nulla ſit vnitas rei, ſed ſolius vocis: ſi vero eſt analogum, ergo vnum ſignificatum eſt propter alterum. Quarto, rationes huius ſententiæ inualidiſſimæ ſunt.

Ad pri. Ad primam, reſpondetur cum Euſtrat. prologo 2. Poſter. definitionem hic non conſiderari ſecundum ſe, ſed vt eſt cauſa vna, qua probamus paſſionem ineſſe ſubiecto, quo etiam modo aliæ cauſæ quoque hic conſiderantur. Ad maiorem autem argumenti, Euſtrat. admittit Metaphyſicum per ſe conſiderare definitionem; ſed mihi hoc non ſatisfacit, nam Metaphyſicus eã conſiderat, vt dicit rei ſubſtantiam, non vt eſt cognitionis inſtrumẽtum: hoc enim Logicum eſt, vt dixit Auerro. 7. Metaph. comm. 42. Propterea neganda eſt maior, Logicus enim non per ſe & immediate definitionem conſideat, ſed vt ad demonſtrationem pertinet: quod optime dixit Aegidius in prohemio 1. Priorum: vt enim intellectus operationes ſimplices non ſunt propter ſe, ſed ad compoſitas ordinantur; ita & definitio, quæ ſimplicium eſt, non propter ſe, ſed ad argumentationem ordinanda eſt, nec ex hoc ſequitur definitionem non tractari exacte in Logica: vt eñ Phyſicus exactè de forma & materia dicit, & de anima, & reliquis, licèt vt ad corpus naturale ordinantur, iſta conſideret; ita & Logicus de definitione.

Alber. tract. 1. ſuæ Logicæ. cap. 5. dicit hanc partem Logicæ, de definitione, non extare. vnde poſſet optime dici, quòd quãuis Logicus de definitione per ſe ageret, tamen talis tractatus omnibus libris de argumentatione anteponendus eſſet, cum ſit ſimplex; eſſet enim immediate poſt prædicamenta.

Ad ſecundum. Ad ſecundum reſpondetur facile, ſi demonſtratio eſſet ablata, maneret definitio, ſed Logica eſſet manca, nec haberet eam rationem, quam modo habet, cũ eius finis mutetur.

Ad tertiũ. Ad tertium negatur definitionem eſſe potiorem; nec ille textus quicquam contra nos probat: illic enim inquit nobilius eſſe ſcire quid res ſit, quam ſolum qualis ſit: at demonſtratio non ſolũ oſtendit qualis res ſit, ſed propter quid etiam talis ſit. in hoc autem includitur, quid ſit; & hæc eſt maxima cognitio, nempe ſcire res per ſuas cauſas, quod demonſtratione fit. imò ſi textus cõſideretur, eſt contra eos: nã ſubdit Ariſtoteles rationem quare ſit melius ſcire quid; quia, inquit, qui ſcit, quid, facile ſciet, quale: ac ſi dicat, qui ſcit definire, ſcit demonſtrare. hactenus de ſubiecto, nunc de inſcriptione horum librorum dicamus.

QVÆSTIO II.

De Inſcrip. Lib. Poſt. Analyt.

Inſcriptio huius libri Græce eſt, τῶν ἀναλυτικῶν ὑστέρων i. reſolutoriorum poſteriorum: in cuius gratiam prius quid reſolutio ſit explicemus; circa quam vehementer neoterici digladiantur.

Quid reſol. Reſolutio igitur, vt Alexand. & Philopo. 1. Priorum in principio aſſerũt, nõ eſt aliud quàm regreſſus quidam rei in ea principia, ex quibus eſt, ſeu a quibus pendet. v. g. eſt corpus aliquod ex elementis conſtitutum, diſſoluitur, in eadem elementa redit: talis reditus reſolutio dicitur.

Reſolutio 2. realis, & rationis. Eſt autem hæc reſolutio duplex, quædã realis, quædam rationis. realis eſt quæ in ipſis fit rebus, actione in ipſis realiter exiſtente; vt quando vere mixtum in elementa reſoluitur, quando totum in particulas ſecatur. reſolutio rationis eſt quæ ipſis rebus accidit, non quidem actione exiſtente in ipſis, ſed intellectus operatione. vt enim mixtum ſui corruptione in elementa realiter reſoluitur, ita intellectus ſua conſideratione mixtum in elementa redigit; taliſque reſolutio rationis dicitur.

Reſolutio rationis duplex. Mathematica. & Logica. Hæc reſolutio rationis duplex eſt, altera Matematica, altera Logica. Mathematica eſt qua propoſitam cõcluſionem in proprias cauſas, per quas demonſtretur, reducimus; vt nihil aliud ſit talis reſolutio, quã inquiſitio & perſcrutatio quædam cauſarũ

illius concluſionis: ſicut in Moralibus, conſultationes ſunt inquiſitiones mediorum ad res faciendas, vt docet Ariſtoteles 3. Ethico. c. 3. ex quo patet, hanc reſolutionem non eſſe demonſtrationem; demonſtratio enim per cauſam effectum monſtrat, reſolutio vero poſito effectu, cauſam indagat: reſolutio tamen ipſi demonſtrationi deſeruit, vt docet Euſtrat. in prolog. 2. Poſte. talis reſolutio Mathematica dicitur, nō quòd ſolus Mathematicus ea vtatur, cum & aliæ ſcientiæ etiam in proprias cauſas conentur ſua redigere, ſed quod mathematici frequentius, & clarius id efficiant.

Quid reſolutio rationis Logica, & quotuplex.

Logica reſolutio, quamuis multiplex ſit, vt 1. Prior. diximus, tamen quantum ad rē ſpectat, duplex eſt, altera vniuerſalis, altera particularis, vniuerſalis eſt qua cōcluſionē aliquam in figuras quaſdā, & modos quibus eſt ſyllogizanda, redigimus; ab his enim tanquam à principiis illationis depēdet: ſimiliter eadem reſolutione reliquas argumentationis ſpecies in ſyllogiſmum, vt cuius vi innituntur, reſoluimus, & ipſum etiam ſyllogiſmum in duas propoſitiones & in tres terminos reducimus. Reſolutio vero particularis eſt qua propoſitā concluſionem, figura & modo iam ſuppoſitis, in præmiſſas, & principia quædam neceſſaria, & quæ ipſius cauſam important, reducimus; quæ quidem reſolutio maxime deſeruit Mathematicæ reſolutioni; hęc enim in cauſam reſoluit effectum, Logica vero particularis præmiſſas neceſſarias ſecundum cauſas diſponit & quærit. Poſſumus enim in ſyllogiſmo aliquo duo conſiderare, & illationem quandam qua concluſio ex præmiſſis infertur, & probationē etiam qua concluſio per principia neceſſaria, & per ſuas cauſas probatur: vnde dupliciter reſoluimus concluſionem, & in principia inferendi, nēpe in figuras, & modos, quæ reſolutio à Latinis dicitur reſolutio formæ, à Græcis reſolutio ſyllogiſmi ſimpliciter: & in principia probantia, non vtcunque, ſed neceſſario, & per cauſam, quæ reſolutio à Latinis dicitur, materiæ, à Græcis particularis. illa reſolutio prior eſt, cum ſit formæ, & communior; hæc poſterior, cum ſit materiæ, & particularis, vnde fit vt pars Logicæ qua communis reſolutio traditur, liber Priorum dicatur; pars vero qua particularis continetur, liber Poſteriorum.

Hæc igitur eſt inſcriptionis huius ratio; de reſolutione poſteriori. i. de mō inquirendi principia neceſſaria, & præmiſſas, quę cauſę ſint per quas concluſio eſt demōſtrando, ac in eas reſoluenda. Hic autem oportebit vnum adnotare, has partes Logicæ reſolutiuas dici, non quòd ipſæ reſoluendo procedant; ſed ꝙ reſoluere doceant: iuxta duos hos reſolutionis modos, cum autem reſolutio non fiat niſi compoſito, & eo ꝙ reſoluendum eſt præcedente, hinc fit vt iſtæ partes Logicæ oſtendant quod eſt reſoluendum, nempe concluſionem aut ſyllogiſmum, & ea in quæ iſta ſunt reſoluenda. Cōcluſio quæſt.

Dubium. An hi lib. aliqua ex parte ſint compoſitiui.

Dubitatur. An hi libri aliqua ex parte compoſitiui ſint, & non ſemper reſolutiui. Reſpondent Philopo. & Bura. 1. priorum in his aliquid compoſitionis contineri. nam in libro Priorum docemur ſyllogiſmum componere; in libro vero Poſteriorum demonſtrationem. tamē quia potior eſt reſolutio & difficilior, idcirco libri reſolutiui dicuntur. Aliorum ſententia.

Mihi aliter videtur dicendum, nempe hos libros docere concluſionem propoſitam in præmiſſas, quibus inferatur, reſoluere, quod ſimpliciter ſyllogizare dicitur, & concluſionem etiā in pręmiſſas neceſſarias reſoluere, quod eſt demonſtrare: & quia hæc tradi non potuerunt quin prius quid ſyllogiſmus, quid demonſtratio eſſet explicaretur, propterea iſta in his continentur: hoc tamen non eſt componere, ſed ea oſtēdere in quæ reſolutio facienda eſt. Fatendū eſt tamen cum ex reſolutione nota fiat cōpoſitio, eadem arte nos doceri & reſoluere & componere, ſed illud prius. Propria opinio.

QVÆSTIO III.

De Diuiſione Logices in partem Iudicatiuam, & Inuentiuam.

Eſt aliud dubium, in quo elaborauerunt qua ratione hæc pars Logicæ Analytica iudica-

iudicatiua dicatur, Topica verò inuentiua.

1. aliorum ſententia. Ad quod aliqui reſponderunt non tam vere, quam ſubtiliter; nempe Topicam argumentari ex ſignis quibuſdam, Analyticam vero a cauſis; & quia ſigna ad inuentionem, cauſæ ad reſolutionem ſpectare videntur, inde ad Topica inuentio, ad Analytica reſolutio & iudiciū ſpectat. Refellitur ea ſententia. ſed hoc poſtea quam quod leue eſt, non ſatisfacit; nam pars prior Analytica cum non p cauſam ſyllogiſſet, non eſſet iudicatiua, quod falſum eſt.

2. ſent. Alij reſpondent in Topica & Analytica eſſe inuentionem, & iudicium; liber. n. Priorum medium ſyllogizandi inuenit, & de inuento iudicat: & Poſteriorum liber docet etiam inuenire medium, nempe cauſæ, & præmiſſas, & de eiſdem iudicare, an ita ſint; & demum liber Topicorum docet inuenire probabilia, & de ipſis, an talia ſint, iudicare: tamen quia in parte Analytica difficilius eſt iudicare quam inuenire, iudicatiua dicitur: eſt autem difficilius iudicare, quia concluſioni demonſtrandæ vnum eſt medium, quia non niſi neceſſarium demonſtramus; non enim vtraque pars contradictionis demōſtratur: at iſtud innumeras habet leges & conditiones, propterea inuēto eſt facilis, quia eſt vnius; iudicium difficile, quia multa debet habere: at in Topica facilius eſt iudicare, quia conſiderat probabile, quod facile examinatur, ſed difficilius eſt inuenire, quia oportet vtraque contradictionis partem probabiliter oſtendere; ac propterea a principaliori inuentiua dicitur, Hæc ſententia habet aliquid apparentiæ, ſed caret fundamento,

3. ſent. Alij reſpondent, aliter Topicum & Analyticum eſſe inuentiuum, nam præmiſſas vterque quærit ad concluſiones probandas, intereſt tamen inter vtrumque; nam demonſtrator ſolum verum probat, & a falſo ſeparat, at Topicus verum a falſo non diſcernit, enim ſolum probabile conſideret, quod aliquando verum, aliquando falſum eſſe poteſt; ideo alter iudicatiuus, quaſi diſcretiuus veri a falſo dicitur, alter ſolum inuentiuus manet.

Propria authoris opin. Dicendum eſt meo iudicio, primo duas eſſe argumentationis partes, alteram habentem ſe, vt materiam, nempe propoſitiones ipſas & terminos rerum ſignificatiuos, alteram vt formam, diſpoſitionem, nempe ſecundum figuram & modum: vnde qui argumentationem aliquam componere vult, opus habet quærere hæc duo, & formam, & materiam aliquam, quæcunque ſit,

Secundū fundam. Secundo inuenire non eſſe aliud quam occultum ſiue ignotum inquiſitione aliqua manifeſtum & notum facere, vt exemplo eorum qui inueniunt aliquid comprobari poteſt; iudicare vero eſt aſſenſu, vel diſſenſu rem ſic, vel aliter ſe habere cognoſcere, verbi gratia inuenimus rem, dum ratio diſcurſu tādem in eius cognitionem deuenimus; iudicamus, dum talem, qualem quærebamus, conſideramus.

Tertium fund. Tertio ignoranti argumentationē opus eſſe prius duplici inuentione, ſimiliter duplici iudicio; oportet enim materiam inuenire ex qua confici debet argumentatio, ſimiliter de ea iudicare, an talis ſit, qualem quærebat: oportet præterea formam quæ eam diſponat inuenire, & an talis forma ſit iudicare: his enim omnibus abſoluitur argumentatio. atque ad Logicum aliqua ſpectant, qui argumentationem docet: dico aliqua, quia materia non eſt negotij Logici, non enim res conſiderat, ſed formam argumentandi ipſis applicat.

Quartum fund. Quarto inuenire argumentādi formas, non eſſe ipſius Logicæ artis, cum ſit ante ipſam, nam id eſt inuenire Logicam; ſed artis eſt ipſas formas inuentas docere, probare, & declarare, & rebus applicare quod totum ad iudicium pertinet: propterea liber Priorum formæ iudicatiuus dicitur. Similiter inuenire res, ſeu terminos, quibus forma applicatur, non Logici, ſed aliarum ſcientiarum ſeu habituum qui res cōſiderant munus eſt: ea tamen ſecundū propoſitiones ordinare, & an tales ſunt quales petuntur dignoſcere, hoc eſt iudicare, & ad Logicum ſpectat.

Quintū fund. Quinto materiam hanc eſſe triplicem, neceſſariam, probabilem, apparentem; in quarum ſingulis eſt inuentio, & iudicium proprium. Omiſſa apparenti, de qua dicemus poſtea, neceſſariam ad librum præſentem, Topicam, ſeu probabilem ad libros Topicorum referri certum eſt. Cum autem inuentio non ſit Logici, ſed iudicium materiæ neceſſariæ, inde lib. Poſter. iudicatiuus dicitur, quia ni-

hil ex hoc Logico, præter ipſum iudicium accedit. dices, eodem modo liber Topi. iudicatiuus dicitur, cum inuenire probabile, non ſit Logici, ſicut nec inuenire neceſſarium, vt diximus: Reſpon. eſſe valde diuerſam rationem.

Hoc idem Alb. ca. 1. huius libri, & li. 1 Met. c. 5.

Vltimo ergo maxime aduertendum, ꝙ Logicus, vt Logicus purus eſt, nullam rem contemplatur ſed tantum res alio habitu cognitas ordinat ſecundum formam argumentationis, aut diuiſionis, aut definitiōis, aut enunciationis, aut alterius ſimilis, qua propter antiqui Stoici, & Plato Logicam a reliquis ſcientijs non ſeparabant, ſed coniunctam eis addiſcebant, ut dicit Philop. 1. Priorum, in principio: hinc eſt quòd Dialecticum ſcientem, ac Metaphyſicum vocabant, ut uidere eſt apud Plot. 1. Aenea. li. 3. cap. 4. At Peripatetici eam ſepararunt, ac prius ipſam putã addiſcebant: poſtea ſcientias, vt docet Ariſt. 2. Metaph. c. 3. ſtultum eſt inquit, ſimul ſciẽtiam, & modum ſciendi diſcere.

id refert Orige. ſuper Cant. homi. 1.

Reſpōſio ad quæſt.

Cum igitur res quædam ſint neceſſariæ, quarum ſcientiæ ſunt, quędam probabiles, quarum ſunt opiniones, quæ ſolo intellectu abſque habitu ſæpe producuntur; Logica à rerum neceſſariarũ cognitione fuit ſeiuncta omnino, ac illarum cognitio fuit ſcientiis reſeruata: at à cognitione probabilium non fuit prorſus abiuncta: imo cũ illa ſub nullo habitu comprœhendantur, relicta fuerunt Dialecticæ, hinc eſt quod ſæpe clamat Ariſto. Dialecticam conſiderare quid in vnaquaque re ſit probabile, nō quòd talis cognitio ipſius propria ſit; ſed illi relicta eſt. Hinc ſit quòd Topicus maximas hẽt reales, quibus vtitur, ſed vt probabiles ſunt. Ex hoc apparet inuentionem probabilium Logicam eſſe, ac ob id liber Topic. inuentiuus dicitur: non ſic de neceſſario, in quo ſolum Logicus iudicio vtitur: & hoc eſt admodum memoriæ mandandum, eſt enim ianua multarum ueritatum, quæ in Logica occurrunt.

QVÆSTIO IIII.

De ordine horum librorum.

Ex his quæ propoſuimus ſuperius tertium erat ordo, quo nempe loco hic liber ſit addiſcendus; ſermo enim eſt de ordine doctrinæ, hic autem doctrinæ ordo triplex eſſe poteſt, ut conſtat ex Ariſtoteles uariis in locis, primus eſt ſecundum neceſſarium, ideſt quando vnum in doctrina prius altero traditur, quia hoc ſine eius cognitione haberi non poteſt; quo pacto multi ex granioribus Ariſt. interpretibus. 1. de anima, docent cognitionem & ſcientiam de anima præcedere ſcientiã de animalibus, quia animalia abſque animæ cognitione cognoſci nequeunt. Alter eſt ordo ſecundũ notius, quando id præmittitur quod eſt notius, licèt ex eius cognitione alterum non dependeat quo pacto liber Metheor. præmittitur libris de anima, quia mixta illa metheora logica notiora ſunt. Tertius eſt ſecundum dignius, quando id præmittitur quod dignius eſt: quo pacto Ariſtoteles 2. de anima anteposuit viſum reliquis ſenſibus, quia dignior erat & nobilior.

Triplex ordo doctrinæ.

Hoc igitur ſuppoſito, petimus quo ordine liber hic aliis ſit anteponendus vel poſt ponendus: & nulli dubiũ eſt librum Priorum præcedere ordine doctrinæ, propter neceſsitatem, & quia notior eſt; cuius rei ab auctoribus triplex in hoc prologo ratio reddi ſolet: prima eſt, notiora ſunt prius tradenda minus notis, ſed ſyllogiſmus in cõi notior eſt demonſtratiuo, quia eſt vniuerſalior, vniuerſaliora autem notiora nobis ſunt, ergo liber Prior. qui de ſyllogiſmo in communi eſt, debet antecedere. Et hæc ratio eſt etiam ipſius Ariſtotelis 1. Priorum. c. 4. Altera ratio eſt: Rectus & neceſſarius doctrinæ ordo poſcit, ut paſsiones prius de proprio & immediato ſubiecto demonſtrentur, quam de mediato, ergo ſubiectum immediatum prius eſt tradendum. declaro antecedens; mobile eſt paſsio quædam primo corpori naturali inhærẽs, mediate vero & ſecundario elemento, cęlo, aliiſque corporibus: talis paſsio recto doctrinæ ordine neceſſario prius de corpore naturali, quàm de hoc vel illo corpore demonſtranda eſt, ſequitur ergo vt neceſſario antecedat corporis naturalis doctrina. Hoc igitur ſuppoſito, ſequitur argumentum; inferre eſt paſsio tradenda de demonſtratione, hæc autem immediate competit ſyllogiſmo, prius ergo de ſyllogiſmo eſt oſtendenda, ob idq; ue ſyllogiſmi doctrina antecedit. Tertia ratio eſt: quia niſi cognitio ſyllogiſmi in communi præcederet, idem

1. Ratio.

3. Ratio.

idem multoties inutiliter repeteretur; nam in demonſtrationis doctrina oportebat explicare ea quæ inſunt ratione ſyllogiſmi in communi,& eadem iterum repetere in ſyllogiſmo Topico.& hæc eſt ratio qua Ariſt. 1. de partibus c.1.oſtendit communia particularibus eſſe prius tradenda: non igitur de hoc dubitabit vllus.

Dubium. Dubium tamen eſt de libris Topicorũ & Elenchorum an huic ſint anteponendi.

Sententia Philopo. & Aui. Philopo.& Auic. quorum etiam meminit Auerro.in hoc prologo,aſſerunt librũ Topicorum immediate ſequi librum Priorũ, & huic noſtro eſſe anteponendum. Eſt autem vna ratio Philoponi; quando intellectus ad aliquam veritatem capiendam diſponitur, prius rationibus probabilibus quam demonſtratiuis præparatur, ergo cognitio & doctrina probabilium quæ Topica eſt antecedere debet doctrinam demonſtratiuam, antecedens eſt notiſsimum, eſt enim hic mos communis,& præſertim Ariſto. qui prius veritatem rei probabiliter & Dialectice exagitat, quam demonſtratiue conuincat.

Probatur ſententia Philoponi. 1. Ratio. Altera eſt ratio Auicennæ: communiora ſunt præmittenda, ſed probabile eſt ſuperius neceſſario, quod vocat intelligibile, nam omne neceſſarium eſt probabile,non tamen omne probabile eſt neceſſarium,præmittenda ergo eſt doctrina probabilium.

2. Ratio. Circa librum Elench. Philop. docet eſſe poſtponendum libris Poſteriorum, quia ſunt de ſyllogiſmo deceptorio, prius autem oportet doceri veritatis inſtrumenta,quàm erroris.

Refellitur ſententia Philopo. Hæc opinio non eſt recipienda, imo aſſerendum eſt cum Alex.1.Elench.c.4. & Alber. hoc libro,tract.1.c.1.& S.Tho. atque etiam Auer.in hoc Prologo,& reliquis, librum Poſteriorum immediate coniungi cum libris Prior.& profecto non debet quis dubitare hoc eſſe de mente ipſius Ariſto.vt diximus 1. Prior. c.4. vbi ſe velle demonſtrationem tractare propoſuit,à ſyllogiſmo tamen incepturum, quia cõmunior erat: poſt ſyllogiſmi igitur cognitionem immediate demonſtrationis doctrina ſequitur.

Ratio, qua probatur authoris ſententia. Ratio autem huius ab authoribus in præſenti multiplex aſsignatur,qua non ſolum dignitate,ſed etiam cognitione,& neceſsitate hunc librum eſſe anteponendum probatur: imperfectum non cognoſcitur niſi ex perfecto, ſed Topicus ſyllogiſmus eſt imperfectum quid, demonſtratio uero perfectum,ergo huius cognitio anteponenda eſt. maior eſt certa,quia in imperfectio eſt aliqua priuatio, quæ ſine poſitiuo cognoſci nequit: nullus enim quid cæcitas, quid tenebræ,quid mors cognoſcet,niſi viſum, lumen, & vitam præcognoſcat. minor oſtenditur ex effectibus ipſorum, nam Topicus ſyllogiſmus inducit opinionem concluſionis, demõſtratiuus uero ſcientiã: at opinio eſt quædam ſcientia imperfecta, eſt enim cognitio incerta & obſcura.

Ratio confirmatur. Poteſt etiam minor aliter explicari & probari,propterea aduerte cum Alberto,& S.Thoma, in prologo. tres eſſe rationis & intellectus proceſſus: primus quo ex neceſſariis & ſemper veris propoſitionibus deducit concluſiones neceſſarias ac ſemper veras,quas non contingit aliter eſſe, & hic proceſſus eſt perfectiſsimus,cum cognitionem diſcurſiuam perfectiſsimam generet, nempe ſcientiam; talis eſt demonſtratio.alter eſt proceſſus ab iſto deficiens & imperfectus,quo intellectus non ex neceſſariis & ſemper veris,ſed ex his quæ maiori ex parte uera ſunt infert concluſionem non ſemper ueram,ſed quæ aliter ſe habere poſsit: & talis eſt proceſſus Topicus. tertius eſt qui non ex neceſſariis aut probabilibus, ſed ex apparentibus inducit concluſionem apparentem;& hic eſt imperfectiſsimus,efficit enim deceptionem,ſicut ſecundus opinionem. Cum igitur hi duo proceſſus ſint obliqui & imperfecti,regulãdi ſunt ex perfecto, ob idque eius cognitio anteponi debet: eademque ratione libri Topicorũ antecedunt libros Elenchorum.

Soluitur 1. Philop. Ad argumentum primum Philoponi. Reſpondet Auerr. in præſenti concedendo prius oportere rationibus probabilibus rẽ attingere, quàm demonſtratione oſtendamus; negat tamen eundem ordinem obſeruandum eſſe in eorum doctrina;imo prius oportet docere neceſſaria,quorum ſunt demonſtrationes,quàm probabilia.

Soluitur 2. Auicc. Ad ſecundum Auicen.etiam Reſpondet Auerroes dupliciter, primo admittendo neceſſaria eſſe probabilia non tamen ſequitur vt doctrina probabilium ſit præmittenda, quia in logica non conſiderantur ipſa probabilia aut neceſſaria,ſed traduntur regulæ ad cognoſcenda probabilia & neceſſaria, quæ ſunt diuerſæ inter ſe,nec aliorũ

regulæ in aliquo cũ aliorum regulis communicant, & ſic ſoluitur primo argumentum. Alteram etiam affert ſolutionẽ, nempe negando omnia neceſſaria eſſe probabilia hoc enim falſum eſt, cum multa ſint neceſſaria quæ ſunt non probabilia, vt diximus lib. 1. Topicorum.

QVÆSTIO V.

De Modo procedendi.

Sequitur modus procedendi, hic autem facilis eſt, nempe definitiuus, diuiſiuus, inductiuus, & ſyllogiſticus, eiuſmodi enim inſtrumentis demonſtrationis naturã manifeſtat.

Dubium. Sed dubium eſt vnum, a quo vix aliqui ſe poſſunt expedire; num demonſtratione vtatur circa ipſam demonſtrationem: non enim fieri poſſe videtur antequam cognita ſit demonſtratio poſſe quemquam vti demonſtratione, ob idque aliqui id negãt,
1. opinio. inter quos fuit Paulus Venetus, quod pro-
2. opinio. fecto eſt clariſſime cõtra Ariſtotelem qui. c. 2. huius libri demonſtratione probauit demonſtrationem conſtare ex veris & primis &c. quia facit ſcire; vnde à fine materiã probauit, quod eſt demonſtrare: & hoc idem etiam ſæpe facit. propterea dico ſine dubio Ariſtotelem in inueſtigandis his quæ ad demonſtrationem exiguntur uti etiam demonſtratione.

Atque vt hoc ex ſuo principio intelligatur, aduerte hominẽ ſolo intellectu abſq; alio habitu & ſcientia ſæpe ſyllogizare, & diſcurrere, & demonſtrare, & rationibus ac demonſtrationibus acquieſcere, licèt earũ naturam ignoret; quod docuit Ariſto. 1. Rhetor. ad Theodect. c. 1. perfecte vero cognoſcere hos diſcurſus, & ratiocinationes perfecte facere logicæ artis eſt, nec peruentum fuit ad eorum cognitionem, niſi eiſdem rationibus naturaliter exercitis, & imperfecte cognitis, quod docte dixerunt Philopo. & Alber. 1. Pri. c. 2. docentes in artib. & ſcientijs præſupponi notiones naturales. Iuxta hoc reſpõdeo; qui tradit doctrinam demonſtrationis, cum iam demonſtrationem cognouerit, poterit circa eam demonſtratione uti; qui vero diſcit, talem demonſtrationem recipit notione naturali, qua cognoſcit eſſe rationem bonam, quamuis non cognoſcat exacte naturam illius, quouſque demonſtrationem in vniuerſum didicerit.

Quòd ſi obijcias; quomodo demonſtratio probat demonſtrationem? nam ſe ip- Obiectio
ſam probaret. dico, demonſtratio qua pro- & reſolutio.
bat ſumitur vt inſtrumentum probandi, demonſtratio quę probatur tanquam obiectum commune omnibus demonſtrationibus: non repugnat autem vt idem probet ſe ipſum diuerſa ratione ſumptum, ſcilicet vt inſtrumẽtum eſt, & vt ſub eo quod probatur continetur; quo pacto definitio definitionis ſe ipſam definit.

De Diuiſione.

Supereſt vt de diuiſione dicamus, & quidem in duas partes principales diuiditur hic totus liber; in priori ſunt ea quæ ad demonſtrationem ipſam pertinent, in poſteriori vero quæ ad ipſius medium, ſub quo definitio eſt, & ſufficiat iſta generaliter diuiſiſſe quæ poſtea particularius ſunt enarranda.

ARISTO-

ARISTOTELIS STAGIRITÆ,

Peripateticorum Principis,

Poſteriorum reſolutoriorum Liber primus.

SEVERINO BOETHO INTERPRETE.

SVMMA LIBRI.

De demonſtrationis eſſentia, conditionibuſque ad eam requiſitis. De differentia demonſtrationum quòd ſeu quia,& propter quid. Quę figura aptior ſit demonſtrationi. De ignorantiæ ſpeciebus, quæ in ſcientijs accidunt. Finitos eſſe demonſtratiuarum propoſitionum terminos. De demonſtrationum varijs ſpeciebus, ac earum inter ſe comparatione. De varijs demum Theorematibus ad demonſtrationem conferentibus.

Omnem doctrinam, omnemque diſciplinam intellectiuam ex præexiſtenti fieri cognitione. Quot ſint præcognitionum modi, quæque ea quæ præcognoſcuntur. Dubitationum ſolutio circa hanc propoſitionem contingentium. Cap. Primum.

1

* Verbum hoc quod diſcurſiua interpretatum ē, alij preſſius ſyllogiſtica, alij latius Itellectualis ratiocinatiua cogitatiua, hic & alibi vertūt.

* a.l. perficiuntur.

* orationes aliqui vertunt.

O MNIS doctrina, & omnis diſciplina * diſcurſiua ex prçexiſtente fit cognitione. Manifeſtum autē hoc ſpeculantibus in omnibus. Mathematicę nanq; ſcientiarum per hunc modum * accedunt, & aliarum vnaquæque artium. Cōſimiliter autem & circa * rationes, & quæ per ſyllogiſmos, & quæ per inductionem. ambæ enim per ea quæ præcognoſcuntur faciunt doctrinam: illæ quidem accipientes, tanquam à cognoſcentibus, iſtæ vero monſtrantes vniuerſale per id quod manifeſtum ſit ſingulare. Itidem & Rhetoricæ perſuadent. aut enim per exempla, quod eſt inductio: aut per enthymemata, quod eſt ſyllogiſmus. Bifariam autem neceſſarium eſt præcognoſcere. alia nanque quòd ſunt præſuſcipere neceſſarium: alia vero quid eſt quòd dicitur, intelligere oportet: alia autem ambo. vt quòd quidem omne vt aſſerere, aut negare, uerum, quòd eſt: triangulum uero, quòd hoc ſignificat: unitatem autem ambo, & quid ſignificat, & quod eſt. non

enim

enim conſimiliter horum vnumquodque manifeſtum nobis eſt.

Eſt autem cognoſcere, alia quidem prius cognoſcentem, quorundam vero & ſimul accipientem cognitionem; vt quæcunque ſunt ſub vniuerſalibus, quorum habet cognitionem. quod enim omne triangulum habet duobus rectis æquales, præſciuit: quod autem hoc, quod eſt in ſemicirculo, triangulum eſt, * ſimul inducens, cognouit. Quorundam enim in hunc modum diſciplina eſt, & non per medium, extremum cognoſcitur: quæcunq; iam ſingularia ſunt, & non de ſubiecto aliquo.

* al. l. ſimul dicēs cognouit: Ita vt coniũctim hæc verba legātur hoc modo legit lo grā. illud Theſ Auer.

Ante vero quàm inductum ſit, aut acceptus fuerit ſyllogiſmus. modo quidem aliquo fortaſſe dicendum eſt ſcire, modo autē alio non. Quod enim non fuerit ſi eſt ſimpliciter, hoc quomodo ſciuit, quod duos rectos habet ſimpliciter? ſed manifeſtum quod ita quidem ſcit, quoniam vniuerſaliter ſcit, ſimpliciter autem non ſcit.

7 Si vero non, quæ in Menone, dubitatio contingет. aut enim nihil addiſcet, aut quæ nouit.

8 Non enim iam, veluti quidam nituntur ſoluere, dicendum. an ne noſti omnem binarium, quod par eſt, aut non? aſſerente autem, attulerunt quendam binarium, quem non exiſtimabat eſſe: quare neque parem. Soluunt enim, non dicentes omnem ſcire binarium parem eſſe, ſed quem ſciunt, quòd binarius. Atqui ſciunt quidem, cuius demonſtrationem habent, & cuius acceperunt: acceperunt autem non de omni, de quo vtique noſcant, quod triangulum, aut quod numerus, ſed ſimpliciter de omni numero, atque triangulo. nulla enim propoſitio accipitur talis. quod quem tu noſti numerum, aut quā tu noſti recti lineam; ſed de omni. Cæterum nihil, puto, vetat, quod addiſcit aliquis, eſt ſic ſcire, eſt autem ſic ignorare. abſurdum enim, non ſi nouit quodammodo quod addiſcit, ſed ſi ita, vt inquantum addiſcit, & ſic.

Vide 2. Prior. ca. 26.

Omnis doctrina & omnis diſciplina. 1

ARISTOTELES optim' artifex omnia quę de qualibet re propoſita peti ſolent de demõſtratione tradit, quærim' enim primo an res ſit, deinde quid ſit, tertio qualis ſit, poſtremo quare talis ſit; his enim ſcientia abſoluitur. Atq; hæc quatuor de demõſtratione docet, qũia multi negarunt demõſtrationem eſſe, negantes ſcientiam haberi de rebus, cum caducæ & mutabiles ſint: quales fuerunt Heraclitus, Democritus, & alij. Alij aſſerentes nihil de nouo ſciri, ſed ſciētiam noſtram non eſſe aliud quā recordationem & reminiſcentiā eorum quæ anima ſciebat: qualis fuit Plato, vt quidā aſſerunt, hos remouet errores, docens & ſcientiam eſſe, ac de nouo fieri affirmans, ideoq; demonſtrationem eſſe. propterea ſtatuit omnem doctrinam fieri ex præexiſtenti cognitione, atq; poſtea intēdit inferre ex iſta, vt notat Philop. demonſtrationem. quę doctrina eſt, fieri ex præexiſtenti cognitione.

De ſenſu Propoſitionis Omnis doctrina &c.

Sed dubium eſt de ſenſu huius celebratiſſimæ propoſitionis: quidam recentiores per doctrinam & diſciplinam, intelligunt quamcunq; cognitionem intellectus, propterea enim additur illud verbum, intellectiua, ad excludendas cognitiones ſenſuũ. Cognitio autem intellectus duplex eſt, altera

Prima opinio recentiorum.

ra ſimplex ſeu incomplexa, in qua non eſt verum, l. falſum, quam Auerroes in præſenti vocat ſecundũ viam formationis, altera eſt cognitio compoſita & complexa, in qua ineſt verum aut falſum, quam vocat Auerroes ſecundũ viã verificationis: hæ autem cognitiones ſic ſe habent, vt nunquã ſit cõpoſita, quin ſimplex præcedat, ſimplex tamen eſſe poteſt, vt nulla alia ſimplex, aut compoſita pręcedat in intellectu: non tamẽ eſſe poteſt quin præcedat aliqua cognitio ſenſus, cũ non contingat intellectũ intelligere abſq; pręcedẽti ſenſus cognitione. quo ſuppoſito, ſecundũ horum ſententiam ſenſus propoſitionis eſt, omnis cognitio intellectus ſit antecedenti cognitione ſenſus.

Improbatur prima expoſitio.

Hæc doctrina vera eſt, ſed non videtur ad mentem Ariſtotelis eſſe, non enim ſimplices notitias intellectus quis doctrinas aut diſciplinas vocabit, ſicut nec ipſas notitias ſenſuum exteriorum.

Secunda ſententia Themiſtij.

Aliorum fuit opinio aſſerẽtium per doctrinam & diſciplinam intellectiuam eſſe intelligendam cognitionem complexam veritatis: hæc autem duplex eſt, quædam prima & immediata, quæ ex alterius veritatis cognitione non dependet, qualis eſt cognitio principiorum per ſe notorum; altera eſt veritatis cognitio, quæ ex altera pẽdet, quæ diſcurſiua dicitur; & hæc vtraque veritas ſemper præſupponit aliquam cognitionẽ: non enim quis totũ maius eſſe parte intelliget, quin prius quid totum, quid pars ſit cognoſcat, & tunc dicunt illud verbum, intellectiua, addi ad excludendas cognitiones ſenſuum, quæ etiam doctrinæ dicuntur, vt patet in multis brutis, quæ diſcunt, & doctrinam aliquam capiunt.

Improbatur 2. Sententia.

Hæc ſententia non eſt ſpernenda, eſt enim Themiſt. Philopo. S. Thomæ, & doctrina vera eſt, & conformis Ariſtoteli, ſed quæ non videtur admodum ad mentem Ariſtotelis. nam non videtur de quacunq; cognitione veritatis loqui, ſed de diſcurſiua, vt patebit; nihilominus tamen eſt ſententia probabiliſſima.

Tertia Sẽtẽtia Alb. & aliorũ.

Alia eſt ſententia quæ maxime mentem Ariſtotelis exprimit, nempe per doctrinam & diſciplinam intellectiuam intelligi veritatem diſcurſiuam, quæ ratiocinatione & diſcurſu habetur: hoc enim illud verbum, intellectiua, græce ſignificat, & tunc eſt ſenſus, omnis cognitio vel omnis aſſenſus qui ratione & diſcurſu habetur, ſit ex aliquo alio antecedenti iudicio, nempe præmiſſarum, aut principiorum, aut antecedentis, ex quo illa diſcurſiua cognitio deducitur: hæc eſt expoſitio Auerrois. Alber. Lincunien. Appollin. Pauli, & Ægidij: & mihi videtur ad mentem Ariſtotelis eſſe.

Nota. 1.

Circa verba autem notare oportet cum Philop. & aliis, per doctrinam & diſciplinam eandem re cognitionem intelligi, nã eadem cognitio vt a magiſtro procedit doctrina dicitur, vt vero a diſcipulo recipitur diſciplina: attende autem ex Liconien. non ſolum doctrinam ſeu diſciplinam dici quam a magiſtro viua voce quis accipit, ſed etiam quam ex ſcripturis l. proprio labore inueniendo conſequitur.

Nota. 2.

Aduerte præterea per cognitionem intelligi, non inuentionem, vt voluit Alexan. ſed quid ſuperius, nempe cognitionem tã diſcurſiuam, quam non diſcurſiuam, inuentam, aut a magiſtro traditam, intellectiuam, aut ſenſitiuam: vt ſit ſenſus; doctrinam. i. iudicium concluſionis haberi ex præexiſtenti cognitione ſiue hęc ſit alio diſcurſu habita ſiue immediate cognita, ſiue ſit intellectus, ſiue ipſius ſenſus.

Nota. 3.

Aduerte præterea, cum illa propoſitio, ex, dicat habitudinem termini, aut partiũ, aut materiæ, aut cauſæ efficientis, hic cauſam efficientem denotat, vt ſit ſenſus, cognitio, ſeu aſſenſus præmiſſarũ faciunt doctrinam ſeu aſſerentem ipſius concluſiõis. atq; hęc eſt huius propoſitionis explicatio.

Manifeſtum autem hoc ſpeculantibus, &c. 2

Inductione propoſitione probat in oĩbus artibus & diſciplinis quæ ratione vtuntur, nec hęc probatio eſt p exempla, vt quidã ex recẽtioribus aſſerunt. ſed eſt inductio vt docet Auerr. Philopo. Them. & alij,

Inductio igitur eſt, primo in mathematicis artibus, hæ enim doctrinam faciunt ſuarum concluſionum ex præcedenti cognitione principiorum: & ſub his diſciplinis intellige alias ſcientias ſpeculatiuas.

Refellitur ſententia Auer. de artib' operatiuis.

Secundo inductio fit in aliis artibus, & per eas intelligit Themiſt. artes operatiuas, licèt id non placeat Auer. ſed tamen verũ dicit Them. in his enim non contingit veritatem diſcurſu conſequi, niſi ex præexiſtẽti cognitione, quamuis Themiſt.

explicet

explicet de veritate non diſcurſiua; ſecundum ſuam interpretationem, vt diximus,

Tertio in orationibus dialecticis. i. in ratiocinationibus probalibus quæ ſunt ſyllogiſmi, & inductiones, in quibus fit doctrina. i. concluſionis cognitio ex præcedēti cognitione; nā in ſyllogiſmo dialectico accipimus præmiſſas tāquā notas & datas, in inductione vero ex ſingularīū cognitione doctrinā vniuerſalis facimus. Nota. Hic nota dixiſſe ſyllogiſmos pluraliter, nam dialecticus de quo hic fit ſermo, non ſolum vnam partem contradictionis; ſicut demonſtrator, ſed vtranque probabiliter oſtendit, propterea ſyllogiſmos dicitur facere.

Vltimo inductio fit in diſcurſib⁹ Rhetoricis quæ ſunt enthymema, & exemplum, in quibus non fit doctrina conſequentis niſi ex præcognitione antecedentis.

Vocat autem enthymema ſyllogiſmum & exemplum inductionem, vt notat Themiſt. quia enthymema ſit imperfectus ſyllogiſmus, & exemplū imperfecta inductio.

Sed nō mihi admodū hoc placet, nā licèt enthymema dici poſſit imperfectus ſyllogiſmus, cū ſyllogiſmo perficiať, tn̄ exēplū cū nō ad inductionē, ſed ad ſyllogiſmū reducatur, & ī ipſo pficiatur, nō dicetur impfecta inductio, exēplū n. p ſingulare pbat ſingulare, at īductio p ſingulare vniuerſale.

Propterea mihi videtur ſenſus Ariſtotelis eſſe, enthymema eſſe apud Rhetoricū, quod apud Dialecticum ſyllogiſmus, & exemplum, quod apud Dialecticum inductio; & hoc ſolum intendit Ariſtoteles: dum vocat enthymema, & exemplum inductionem, & ſyllogiſmum.

3 Dupliciter autem præcognoſcere oportet, quædam enim. &c.

Poſtquā Ariſt. oēm doctrinā ex præexiſtēti cognitione fieri docuit, nūc ea quę ante demonſtrationē præcognoſcere oportet, ac modos quibus præcognoſcantur tradit.

Note de Præcognitionibus aliqua. Pro quorū intelligētia aduertendū eſt ea dici præcognita, quorū cognitio eſt neceſſaria ipſi demōſtrationi, adeo vt demōſtratio abſq; tali eorum cognitione nō poſſit procedere; nō tn̄ in ipſa demōſtratione, ſed extra cognoſcunť. modus aūt cognitionis quo hæc præcognoſcere neceſſe eſt, præcognitio dr̄, vt modo clarius explicabitur: cō currunt. n. ad demonſtrationē tria, quæſtio quæ demōſtranda pponitur, vt an animus ſit immortalis, ppoſitiones ex quibus eſt demonſtranda q̄ſtio, nēpe oīs actus immixtus materiæ eſt immortalis, oīs animus eſt actus īmixtus materiæ: ex his. n. ſequitur, animus ergo eſt immortalis: tandē principia quorū virtuti & robori innitūtur & pbāt hæ propoſitiones, nēpe impoſſibile eſt duo cōtradictoria eſſe ſimul vera; ex huius enim veritate prouenit vt illæ duæ propoſitiones illā quæſtionē probent, aliter enim illis conceſſis, negaret concluſionē aliquis niſi ſequeretur; negata concluſione ſequeretur animum eſſe actum immixtū, & non eſſe actum immixtū, quod fieri nō poteſt; & talia principia demonſtrationis dicuntur dignitates, quarum vſus clarius & frequentius in mathematicis perſpicitur.

Eſt ſecūdo aduertendū non oīa hæc tria demonſtrationē cōponere & cōſtituere, ſed duo priora; quęſtio enim mutata forma fit concluſio, nā ſub forma dubitandi, quæſtio eſt, ſub forma vero aſſertionis illata, eſt concluſio; præterea ipſæ propoſitiones intrinſecę demonſtrationem componunt tanquā præmiſſæ, at dignitates extra demoſtrationis compoſitionem manent, non enim eā formaliter componunt. Nota ſec

Expoſitio. His duobus ſuppoſitis Ariſt. docet eum qui aliquā demonſtrationē facit, aut ea cōuincitur, præcognoſcere debere tria, duo ex parte q̄ſtionis, vnū ex parte propoſitionū. in q̄ſtione. n. ſunt partes duæ, p̄dicatū, qd̄ a latinis paſſio, a Græcis quæſitū ſeu interrogatū dr̄, quod demonſtrandum de altera parte proponitur, quā latini ſubiectū, Græci datum vocant, vt in ſuperiori quæſtione, an animus ſit immortalis; immortale, quæſitum, animus vero datū dicitur.

In hac ergo quæſtione de dato, duo præcognoſcere neceſſe eſt, nempe quid animus ſignificet, & an ſit; niſi. n. hæc duo iā de animo p̄cognouerimus, nequaq̄ ad demonſtrationē accedemus, nā q̄ſtio hęc de illo ſupponit, eſt. n. ſenſus, ſuppoſito cognoſci, quid animus ſignificet, & animū eſſe, petitur, an ſit immortalis, hoc enim eſt demōſtrandū.

De quæſito vero vnū p̄cognoſcere oportet, nēpe quid ſignificet, vt quid p immortale ſignificetur. nā ꝙ immortale ſit, hoc ipſum in demonſtratione cognoſcitur, dū de ſubiecto demonſtratur. Ex parte autē præ-

miſſarum

miſſarum vnum oportet præcognoſcere, nempe dignitates quæ extra demonſtrationem ſunt, his enim non præcognitis non fit demonſtratio. opus autem eſt de his præcognoſcere an ſint. i. veras eſſe, nam ſicut an ſit de re ſimplici, petit an ens ſit, ita de complexo an ſit, petit an verum ſit, patet igitur, tria eſſe præcognita, datum ſeu ſubiectum, quæſitum, & dignitatem, duas autem eſſe præcognitiones, an ſit, quid ſignificet.

Expoſitio. His ſuppoſitis ad textus verba accedamus, in quibus notare oportet per vnitatem intelligi ſubiectum ſeu datum, per triangulum, quæſitum ſeu paſſionem, per verum eſt affirmare. l. negare, quamlibet dignitatem. Nec decipiaris exiſtimans hæc ad vnam & eandem demonſtrationem pertinere, vnitas enim & triangulus non ad eandem demonſtrationem pertinent, ſed diuerſam, vt notat Philopo. Alber. & alij, nam triangulus eſt primum quæſitum in Geometria, & vnitas primum datum in Arithmetica, dignitas vero illa omnibus eſt communis demonſtrationibus.

Dubium. Dubitabis, nonne maiorem & minorē oportet præcognoſcere, cum concluſionis doctrina non niſi ex propoſitionum præcognitione fieri poſſit, quare ergo dignitatem ſolam præcognoſcendam docet? aliqui ſub dignitate etiam ipſas propoſitiones intelligendas dicunt, quod tamen non eſt ad Ariſtotelis mentem in hoc textu: propterea diligenter aduerte; hic intendit Ariſtoteles ea præcognita manifeſtare, quæ in ipſa demonſtratione non cognoſcuntur, ſed ante; cum in ea non reperiantur. cum autem duo ſint quæ demonſtrationem pręcedāt, ad ipſam tñ neceſſaria, nēpe dignitas, & q̄ſtio, (hæc enim formaliter nō faciunt demonſtrationem, licèt ſint neceſſaria) hęc oportet præcognoſcere: reliqua enim ſicut propoſitiones, & concluſio vt concluſio eſt, in ipſa demonſtratione cognoſcuntur: ob id igitur talia præcognita aſſignauit.

Eſt autem cognoſcere alia quidē.

Iſtum textum magnæ difficultatis eſſe varia & multiplex grauiſſimorum interpretum expoſitio comprobat. In medium adducam ea omnia quę dicuntur, ex his enim vtilitatem decerpemus, licet ad mentem Ariſtotelis hæ omnes expoſitiones nō ſint,

1. expo. Latinorū. Latini fere omnes, hunc textum ita explicant, vt velit Ariſtoteles explicare & docere quo ordine maior & minor ante concluſionem præcognoſcantur in præcedenti enim textu. (vt diximus in dubio præpoſito) ipſi exiſtimant Ariſtotilem inter principia præcognita maiorem & minorem cū dignitatibus annumeraſſe; nunc vero inter has duas præcognitiones ordinem aſſignare intendit, qui talis eſt, ac duplici propoſitione continetur, quarum altera, maior, multo tempore ante cognoſci poteſt quàm concluſio, poteſt enim quis ante ſcire omnem triangulum habere tres angulos, quàm ſciat hunc in particulari triangulum habere tres angulos: altera, minor, ſimul tempore cum concluſione cognoſcitur, non enim ſtat quenquam ſcire hunc eſſe triangulum, quæ minor eſt, quàm ſimul ſciat habere tres angulos æquales duobus rectis, quæ erat concluſio. Notant tamen, licèt ſimul tempore minor cum concluſione cognoſcatur, prius tamen natura ipſa minorem cognoſci, cum ſit cauſa concluſionis.

Ex qua expoſitione ſumunt commune dictum tanquam hic traditum; Cognita maiori & minori, ſimul tempore cognoſcitur concluſio, & hoc dictum limitant, docentes eſſe intelligendum ſuppoſita cognitione conſequentiæ bonæ, niſi enim bonā eſſe conſequentiam cognoſcamus nō opus eſt ſimul cognoſcere concluſionem; & ita interpretantur Ariſtotelem, cum dicit, ſingularia cognoſcimus in ducentes: i. illa ſingularia quæ in minori cognoſcuntur, quæ ſunt vltima, i. minores extremitates, abſque altero medio, ſed ſimul inducentes & inferentes concluſionem cognoſcimus. ita exponunt. S. Tho. Ægid. Lincon. Paul. Appolli. & alij cum his.

Improbat. 1. expoſit. Hæc quidem doctrina vera eſt, ſed pace eorum dicam, extra mentem & textum Ariſtotelis. nam id quod de maiori dicunt etiam de minori dici poteſt, vt enim minori cum maiori cognita ſtatim cognoſcitur concluſio; ita maiori cum minori poſita cognoſcitur concluſio. quòd ſi dicas, maiori per ſe abſque minori cognita non cognoſcitur concluſio, ita etiam dicā, minori abſque maiori cognita non cognoſcitur concluſio, & vtranque per ſe prius tēpore cognoſcere poſſumus, quàm ipſum conclu-

concluſionem. Præterea iſta doctrina eſt ge neralis omnibus minoribus, vt quid ergo Ariſtoteles limitauit ad ſingularia quæ nõ dicuntur de ſubiecto? præterea quia verba textus nõ admittunt expoſitionẽ hanc, vt conſideranti patere poteſt.

2. expoſit. Philopo. Philoponus aliter locum interpretatur, vt Ariſt. velit in hoc textu oſtendere inuentionem etiam fieri ex præexiſtente cognitione, cum ſuperius probatum fuerit de doctrina & diſciplina, quãtum autem ex ipſo Pilopon. coniici poteſt. per doctrinam intelligit ipſe cognitionem concluſionis, quæ per aliud medium habetur, ſiue à nobis inuentum, ſiue ab alio acceptum, per inuentionem autem intelligit cognitionem ſingularium, quam per nos acquirimus ex aliquo vniuerſali prius cognito, vt qui ſciuit omnem triangulum habere tres angulos æquales duobus rectis, perſpecto aliquo triangulo per ſenſum ſtatim eum tres angulos duobus rectis æquales habere cognoſcit, Et talis cognitio inuentio dicitur, & de hac dicit Ariſtoteles in præſenti quod fit ex præexiſtente cognitione, nempe ex ipſo vniuerſali prius cognito, & non per medium aliquod, ſed ex ipſo ſenſu illud ſingulare eſſe oſtendente: at quia eſt alius modus qui videtur eſſe in præexiſtente cognitione, nempe cum prius aliquid cognouimus, & rurſus illud obliuione intercedente cognoſcimus, quæ recordatio dicitur, hunc modum Ariſtoteles in principio textus poſuit, vt ſic explicaret oẽs modos cognoſcẽdi ex præxiſtente: tamen vt vult Philopo. iſta non eſt cognitio, ſed recordatio.

Im,pbat. 2. expoſit. Iſta eſt ſententia Philop. 1. quãuis admodũ obſcure ipſe loquaẽ, nec videtur admodũ litteræ cõſona, nã Ariſt. non loquitur de cognitione illa qua cognoſcimus hũc triãgulum habere tres angulos æquales duobus rectis, quã ipſe Philopo. inuentionem vocat, ſed de hac cognitione ſenſus, qua hũc triangulũ eſſe abſq; medio percipitur.

3. expoſit. Them. Themiſtius vero quem ſequitur Auer. multo aliter exponere videtur; interpretatur enim Ariſtotelem vere excipere duas cognitiones quæ videntur ex præexiſtente cognitione fieri, & non fiunt, altera eſt quæ eſt per recordationem ſeu reminiſcentiam, cum idem eodem modo quo ante cognouimus, obliti tamen fuimus, rurſus cognoſcimus; atque hæc non propriè fit ex præcedenti, cum ſit eadem cum præcedenti. ſ. eiuſdem rei, eodem modo cognita: & hoc eſt, quod dicit Ariſt. eſt quædam cognoſcere prius cognoſcentem, ideſt quædam cognoſcimus, quæ ante cognouimus. altera cognitio eſt ſingularium quorum vniuerſale cognouimus, hæc enim videntur ex præexiſtenti fieri cogitione, ſed non fiunt; nam qui ſcit omnem triangulum habere tres angulos æquales duobus rectis, ſi poſtea videat triangulum hunc, tunc cognoſcit eum habere tres angulos æquales duobus rectis, ſed non totum ex præexiſtente cognitione vniuerſalis, ſed hunc triangulum eſſe abſque præcedenti cognitione ſolo ſenſu percipit, ſed habere tres angulos æquales duobus rectis, id mente & ex præcedenti cognoſcit. proinde ſtatim docet Ariſtoteles quo pacto etiam illam concluſionem ſingularem partim ante cognoſcamus, in verbis quæ in textu ſequuntur. Iſta eſt expoſitio Thẽm. quam obſcure ſatis tradit Auer. nec mihi diſplicet, maximè enim videtur textui & ſenſui congruere, quamuis illa priora verba non ſint exactè declarata, vt inferius videbim⁹.

Albertus, cap. quarto aliter videtur exponere, dicit enim hic Ariſtotelem velle oſtendere quo modo concluſiones vniuerſales & ſingulares cognoſcamus: ac de vniuerſalibus primo dicit; eas cognoſci alia prius cognoſcendo. 1. earum cognitio procedit per permiſſas quæ habeant medium proprium ipſarum, ſicut quando hominem riſibilem per animal rationale, aut per medium propriũ hominis probamus: at ſingulares non poſſunt per medium proprium probari, ſed ſolùm per applicationem communis & vniuerſalis, quod ſenſu fit: vt probamus hunc triangulum habere tres angulos æquales duobus rectis, non proprio medio, ſed ſolum applicando vniuerſale, 1. cognoſcendo illum eſſe triangulum: & hoc eſt quod Ariſt. dicit abſque medio cognoſci. 1. ſine medio demonſtratiuo, ſicut concluſio vniuerſalis, Hæc ſentit Albertus. 4 expoſit. Alb.

His propoſitis exiſtimo Ariſtotelem ſic eſſe exponendum, vt velit oſtendere ea quæ in doctrina aliqua diſcurſiua continentur dupliciter cognoſci. docuerat enim ante ipſam demonſtrationem præcedere cognitionem dignitatum, dati, & quæſiti: ſu- 5 auct. expoſitio.

pereſt

pereſt vt oſtendat quo modo aſſentiamus his quæ in ipſa demonſtratione, ſeu doctrina diſcurſiua continentur, ac docet aliqua eſſe quibus non aſſentimus niſi p aliquam rationem præcedentem, vt quando præmiſſas ſumimus vniuerſales, & quæ præcedente indigent probatione, qualis eſt maior in hoc diſcurſu, omnis triangulus habet tres angulos æquales duobus rectis: iſte eſt triangulus, ergo iſte habet tres angulos æquales duobus rectis: & hoc eſt quod dicit, eſt cognoſcere, i. aliqua cognoſcimus in diſcurſu alia cognoſcentes i. propter præcedentium alium diſcurſum. At vero aliqua ſunt in diſcurſu quæ non alias cognouimus, nec diſcurſu præcedenti; ſed ſolum in illo eodem diſcurſu inducentes cognouimus, & hæc ſunt ſingularia; quia ſub vniuerſali maiori ſubſumimus, non enim ſicut ipſa maior per diſcurſum cognoſcuntur, ſed ſine medio, ſolo ſenſu, vt quòd iſte ſit triangulus: non enim loquitur de concluſione, ſed de minoribus ſub vniuerſali ſumptis; & iſta expoſitio iudicio meo eſt valde notanda, maxime enim Ariſtotelem explicat, quod ſi hæc non placet, placeat expoſitio Them. poſita.

5 Antequam autem ſit inducere.

Cum præmiſſæ quomodo cognoſcantur in diſcurſu proximè docuerit, nunc de ipſa concluſione loquitur, ac docet ipſam concluſionem antequam inducta & illata ſit, quoddammodo eſſe cognitam, & quodammodo non. Verba textus ſunt notanda, dicit; antequàm ſit inductum, aut acceptus ſyllogiſmus: nam cum iam minor eſt adhibita, ſiue particularis, ſiue ſingularis, quod vocat inductum, vt quando ſub illa vniuerſali additur iſte eſt triangulus; ſiue vniuerſalis, quod vocat acceptus ſit ſyllogiſmus, vt in vera demonſtratione, nullo modo ignoratur concluſio, imò perfecte ſcitur: antequam minor addatur, & ſyllogiſmus perficiatur, ſed tamen vniuerſales ac maiores propoſitiones conſtitutæ ſunt, tunc partim ſcimus, & etiam partim & aliquo modo ignoramus.

6 Quod enim neſciuit ſi eſt ſimpliciter.

Incipit declarare quomodo talem concluſionem aliquo modo ſciamus, & aliquo modo ignoremus, idque docet in illa ſingulari dicens; ignoramus illam ſingularem in particulari; cum neſciamus illum eſſe triangulum, at ſcimus vniuerſaliter, dum ſcimus in illa maiori vniuerſali, illum habere tres angulos. ſimiliter de aliis concluſionibus, quas in præmiſſis ſcimus in virtute, non autem in propria forma & actu, quouſque inferantur. Hæc eſt explicatio iuxta textum quæ communiter habetur; & profecto auderem dicere iſta verba ſub interrogatione legenda, ſic: Quod enim neſciuit ſi eſt ſimpliciter, hoc quomodo ſciuit quòd duos habeat rectos ſimpliciter? ac ſi dicat, nos in ille vniuerſali ſimpliciter & particulariter non ſcire illam concluſionem ſingularem, nam de quo ignoramus, an ſit, quomodo perfecte ſcire poterimus, habere tres angulos æquales duobus rectis? at ſi dicat, non ſcimus perfecte, hunc triangulum habere tres angulos quouſque illum triangulum eſſe ſciamus; ac ob id, concludit in illa vniuerſali maiori concluſionem non actu & in propria formâ cognoſci, ſed vniuerſaliter & in potentia, & hic locus eſt notandus, quem docte quidem Bura ſub interrogatione interpretatus eſt.

Si uero non Memnonis ambiguitas. 7

Ex modo quo partim ſciamus concluſionem antequam ſit inducta, & partim ne ſciamus, ſoluit duos cauillos, vt declarat Themiſt. & communiter omnes. alter eſt Memnonis apud Platon. in dialogo ſic inſcriptio: hic enim probabat non poſſe cuiquam contingere ſcientiam per inuentionem, tali argumento, nam qui inueſtigat, i. ſcit id quod inueſtigat, & tunc non eſt inuenire nec diſcere, cum iam id cognoſcat, ſi vero non ſcit, fruſtra quærit cum etiam ſi illi occurrat, non depræhenſurus ſit.

Ad hoc autem reſpondendum eſt, nos quærere & inuenire ea, quæ ſcieramus & cognoueramus, in vniuerſali tamen & in virtute, ignorabamus autem in particulari, ac propterea id diſcimus. nec eſt abſurdum nec impoſſibile, quemquam

diſcere

diſcere id quod cognoſcebat, ſed cognoſcebat in vniuerſali, diſcit autem in particulari; inconueniens eſſet, ſi eo modo quo ſciuit, poſtea diceret,

Nota 1. Vbi aduerte diſcrimen eſſe inter Platonem & Ariſtotelem. Plato enim dicebat nō ſciri quicquam de nouo. ſed ſcire eſſe reminiſci. Ariſtoteles vero etiam docet prorſus concluſionem non ſciri de nouo, ſed eius cognitio in virtute præceſſit. eſt autē inter hæc duo magnum diſcrimen, nam reminiſcentia eſt cognitio illius quod ante eodem modo & ſub eadem forma cognouimus, obliuio tamen interceſſit, & ſic Plato exiſtimabat nos ſcire de nouo: at illa cognitio vniuerſalis ſeu virtualis quæ præceſſit, ſecundum Ariſtotelem non eſt quæ poſtea redit, ſed primo rem in ſuo principio & in vniuerſali ſciuimus, poſtea eā in particulari diſcimus.

8 Non enim ſicut quidam conantur.

Hic eſt alter cauillus, vt ſupra diximus, ſecundum Themiſt. qui eſt Sophiſtarum volentium probare nos non ſcire, quia ſi ſciremus, tunc eſſet ſcientia huius, omnis dualitas eſt numerus par, quod concedendum eſt: tum autem faciebant ſophiſma: tu ſcis omnem dualitatem eſſe parem, hæc quæ eſt abſcondita, & quam tu non cognoſcis, eſt dualitas, ergo tu ſcis illam eſſe parem, quod eſt falſum; nam cum neſcias eſſe dualitatem, non ſcies eſſe parem. reijcit ſolutionem quorundā, aliqui enim conuicti ſophiſmate reſpondebant ſe non ſcire omnem dualitatem eſſe parem, ſed omnem eam quam ſcirent eſſe dualitatem. Ariſtoteles hoc repræhendit, ac dicit abſque vlla limitatione fatendum eſſe omnem dualitatem ſciri eſſe numerum parem; cuius ratio eſt pulchra, nam quando demonſtratio illius fit, abſq; vlla limitatione fit, nec præmiſſæ quibus demōſtratur limitātur ad has l. illas dualitates, ſed ad omnes; oportet igitur reſpondere, non ſcire nos hanc dualitatem diſtincte & particulariter eſſe parem, quouſque ſciamus illam eſſe dualitatem, ſcimus tamē eam in communi & vniuerſali.

Alij fere omnes hunc cauillum Poſteriorem cum eo qui Menonis eſt coniungunt, ac vnum faciunt, & tunc ſic debet continuari; nam aliqui reſpondebant ad prius argumentum, nos ſcire ea quæ ignorabamus; aduerſus quos erat argumentum probans nos ſcire antequam inducta ſit concluſio: nam ſi ſcis omnem dualitatem eſſe parem, etiam ſcies hanc quæ eſt in manu mea eſſe parem, quæ eſt concluſio, & tunc reſpōdebant aliqui quod ſuperius diximus. Hæc circa capitis expoſitionem.

QVÆSTIO I.

De iis quæ in expoſitione textus dicta ſunt.

1. Argu. Vt magis quæ dicta ſunt elucidentur, vt moris eſt noſtri, aliquantulum oportebit diſputare: ac eſt argu. primum. Multæ ſunt ſcientiæ ac doctrinæ, quæ non ex præexiſtenti fiunt cognitione, ergo illa prima propoſitio eſt falſa. probatur antecedens; angelorum ſcientia eſt doctrina, & tamen non eſt ex præexiſtenti cognitione, nam a Deo ſimul cum omnibus ſcientiis naturalibus creati ſunt. præterea multa homines diſcunt quæ ignorabant, & non ex præexiſtenti cognitione & iudicio,

2. Argu. Secundo contra id quod dicitur oportere de ſubiecto ſeu dato præcognoſcere quid eſt, aut intelligitur de quid eſt rei, aut de quid eſt nominis. ſi dicas de quid eſt rei, videtur expreſſe contra textum, in quo ſermo eſt de definitione nominis: ſi vero dicas intelligi de definitione nominis, tunc eſt diminutus Ariſto. nam in demonſtratione propter quid, oportet præcognoſcere definitionem ſubſtantialem ſubiecti, nam per eam demonſtramus paſſionem de ipſo.

3. Argu. Tertio contra id, qđ dicitur de quæſito ſeu paſſione, ſupponimus quid ſignificet, non tñ quia eſt; videtur hoc falſum, nā cognoſcentes paſſiones conuenire & eſſe in ſuis ſubiectis, mouemur ad quærendas cauſas & demonſtrandum: & Philoſophi ex admiratione effectuum & paſſionum quas experiebantur cœperunt philoſophari, ergo ante demonſtrationem oportet præcognoſcere paſſionem eſſe, ſicut de ſubiecto.

4. Argu. Quarto non eſt idem quia eſt ſubiectū, & quia eſt dignitas, nam alterum & incomplexum,

complexum, alterum complexum, ergo ſunt diuerſæ præcognitiones, & ita ſunt plures quam duę: imo quæſtio an ſit ſeu quia eſt ſolum eſt de ſimplici de complexo enim eſt qualis res ſit.

5. Arg. Quinto non exiſtente ſubiecto eſt de eo demonſtratio & ſcientia, ergo nõ debet de eo præcognoſci an ſit. probatur antecedẽs; nam propoſitiones quarũ eſt ſcientia ſunt ſempiternæ veritatis, quę ſemper ſunt verę etiam ſi extrema non ſupponant.

6. Arg. Sexto non poteſt intellectus ſimul plura cognoſcere, cum ſit potentia finita. ergo non cognoſcit ſimul maiorem & minorem cum concluſione, nã ſi dicas poſſe intellectum ſimul illa tria cognoſcere, ſaltẽ non poterit centum; tunc demus quòd intelligat ſimul omnia quæ poteſt demptis duobus, tunc fiat ſyllogiſmus, clarum eſt quòd aſſentiet maiori & minori quia poteſt, ſed non concluſioni, quia vltra iam non poteſt.

7. Arg. Septimo nullus eſt defectus illius ſyllogiſmi ſophiſtarum, ergo reſponſio Ariſto. nulla eſt. probatur antecedens, nam bene ſequitur, ſcio omnem dualitatem eſſe parem, iſta occulta eſt dualitas, ergo illã ſcio eſſe parem etiam in particulari: non apparet quis ſit. huius defectus. Hæc videntur magis examinanda in præſenti.

Ad primum. Pro ſolutione primi notandum ſuperiorem eſſe cognitionem doctrina ac diſciplina diſcurſiua, nam doctrina diſcurſiua ſolum ſignificat cognitionem & iudicium rei quod aliquo diſcurſu habetur; vnde non omne iudicium intellectus doctrina diſcurſiua dicitur, cum iudicium principiorum per ſe notorum non ſit doctrina, non enim per diſcurſum habetur, ſed ipſo lumine naturali, abſque ratiocinio illis aſſentimur: at cognitio ſignificat quodcunque iudicium, ſiue ſine diſcurſu, ſiue cum diſcurſu habeatur, ſiue ſit in intellectu, ſiue ſit in ſenſu, quale eſt iudicium ſingularium, & tunc eſt ſenſus. omne iudicium ex diſcurſu aliquo procedens ſit ex præexiſtenti cognitione, ideſt iudicio altero, ſiue hoc ſit altero diſcurſu habitum, ſiue abſque vllo diſcurſu, ſiue ſit in intellectu, ſiue in ſenſu; nam multorum vniuerſalium iudicium intellectus ſit ex præexiſtenti iudicio ſingularis quod eſt in ſenſu. ex his ſoluitur argumentum primum, ſcientia enim angelorum non ex diſcurſu aliquo habita, ſed a Deo ſolo infuſa eſt, præterea etiam ipſi abſque diſcurſu res intuentur: propterea non dicitur doctrina diſcurſiua, de qua ſolum dictum eſt, ex præexiſtenti fieri cognitionem.

Hoc idẽ dicimus de illis veritatib. alijs & iudicijs quę abſque diſcurſu fiũt, quãuis multoties latet occult⁹ diſcurſus & præexiſtens iudicium. Cum enim credo alterius dicto, latet iudicium antecedens, viris cordatis eſſe credendũ; & hoc frequẽter accidit in his quæ authoritate dicentis ratione alia non interueniente recipiuntur.

Ad ſecundum. Prima ſolu. Ad ſecundum Caietanus contendit per quid eſt, intelligẽdã eſſe definitionẽ ſubſtãtialem ſubiecti, hanc enim oportet præcognoſcere, quod per eam demonſtranda ſit paſſio de ipſo ſubiecto in demonſtratione propter quid, quæ procedit per cauſam, nã in demonſtratione, quia, qua per effectum rem demonſtramus non eſt opus definitione ſubiecti, ac ob id non opus eſt præcognoſcere. Hęc ſententia Caietani eſt cõtra omnes fere expoſitores Græcos & Latinos, & contra ipſum textum Ariſto. vbi expreſſe loquitur de definitione nominis.

Nota differẽtiam inter definitionem nominis, & rei. Oportet in hac re aduertere multum intereſſe inter definitionem nominis & definitionem ſubſtantialem rei, nam definitio rei explicat rei ipſius naturam, reſoluendo in omnes partes eſſentiæ: vnde per talem definitionem rem cognoſcimus cognitione & conceptu diſtincto, quo conceptu cognoſcitur res, & omnes partes eſſentiæ eius: at definitio nominis ſolum applicat ſignificationẽ nominis ad rem ſignificatam, indicando quæ res ſit quam ſignificat, non autem rẽ ipſam ita explicat, vt naturã & eſſentiã diſtincte manifeſtet, ſed ſolum confuſe eam dicit, quatenus intelligatur eſſe quædã res ab alijs diſtincta & ſeparata, quomodo rudes recipiunt res ipſas vocabulis expreſſas.

Primum. Ex quo ſit primũ diſcrimen, quòd unius vocis poſſunt eſſe plures definitiones nominis modis varijs explicãtes rem vnam quã vox ſignificat: at definitio rei vna eſt, cum vnicum ſit genus proximum, & differentia per quæ res definitur.

Secundũ. Eſt ſecundum diſcrimen: accidentia non habent perfectas definitiones rei, cum cum eorum eſſentia ſit imperfecta, & a

ſubſtantia dependens, non definiuntur abſque ſubſtantia: quam definitionem Ariſt. 7. Metaph. c. 5. vocat per additamentum: ſubſtantia eſt quæ perfectam definitionem habet, cum non definiatur per aliquid extra genus ſuum: definitio vero nominis tam ſubſtantiæ, quam accidentis, perfecta eſt, cum nominum accidentis, & ſubſtantiæ ſignificatio perfecta ſit & propria.

Tertium. Tertio differunt, nam voces ſignificantes res veras & naturales definiuntur definitione etiam rei: at definitio nominis ineſt vocibus ſignificantibus rerum figmenta & impoſſibilia; vt Chimera, infinitum, vacuum.

Quartũ. Poſtremo differunt, nam complexa non definiuntur definitione rei, vt homo albus, cum non faciant vnam eſſentiam per ſe, at definiuntur definitione nominis; nam ſi veſtis ſignificaret id quod hoc totũ, homo albus, poſſet definiri, vt dicitur 7. Metaph. c. 4.

2. Solutio authoris. His ſuppoſitis, circa harum definitionum declarationem, dico primo, in omni demonſtratione, quæcunque ſit, oportere præcognoſcere de ſubiecto quid ſignificet, & hæc eſt mens Ariſto. in præſenti, vbi generaliter loquebatur. Dico ſecundo contra Gaietanũ, multæ ſunt demõſtrationes, potiſſimum propter quid, in quibus non opus eſt præcognoſcere quid ſit ſubiectũ: & hoc profecto patet, nam Aſtrologi demonſtrant Lunam eclipſari per ſuam cauſam, & neſciunt quæ ſit natura cœlorum & lunæ: demonſtrant multa Mathematici de figuris, de numeris, ignorantes naturas eorum, non ergo oportet præcognoſcere naturam ſubiecti, ſed rem ſignificatam percipere. Dico tertio; neque in ipſa demonſtratione, quæ fit aliquando per definitionem ſubiecti, ipſa definitio eſt præcognoſcenda, nam quamuis ante concluſionem præcognoſcenda ſit, non tamen ante totam demonſtrationem, imo in ipſa cognoſcitur demonſtratione, cum ſit medium: Ariſtoteles autem loquitur de his quæ extra demonſtrationem præcognoſcuntur, ex quibus infertur hic definitione nominis, non de definitione rei Ariſt. loqui.

Ad tertiũ. 1. Fund. Ad tertium oportet diſtinguere ſcientiam, ſeu doctrinam eſſe in duplici differentia, quædam eſt quam inuentione cõſequimur, cum nimirum per nos ipſos ſpeculantes ex aliquibus notionibus ad ea quæ erant incognita nobis peruenimus, quo modo ſcientiarũ inuentores ſunt adepti ſcientiam & cognitionem rerum; quędam eſt ſciẽtia quæ acquiſitione habetur, quando ab alterius dictis, vel ſcriptis eorum quæ ignorabat aliquis cognitionem conſequitur: hæ duæ ſcientiæ, nempe inuenta, & acquiſita non differunt ex parte obiectorum & eorum quæ ſciuntur, ſed ex parte modi inueſtigandi & acquirendi; nam ſcientia quam habuit primus inuentor huius, triangulus habet tres angulos æquales duobus rectis, eadem eſt ſpecie cum ea quam nos habemus, cum ſit eiuſdem rei, & per eandem cauſam, ſed ille per ſe cauſam inueſtigauit, nos a magiſtro recipimus: ſicut eadem eſt via quam duo peragunt, alter ignorans, ſed ducem habens, alter etiam ignorans ſed per ſe peragere intendens, vnde ſicut hoc eſt difficilius illo, quia mens vagatur & laborat ſtudio certam viam conſequendi; ita inuenire eſt difficillimum & multis expoſitum erroribus.

2. Fundã. Eſt pręterea aduertendum aliam viam obſeruare eum qui inuenit, aliam eum qui diſcit: qui inuenit ſemper a ſibi notioribus incipit, nec ab eis ad reliqua procedit ignota, ſiue illa ſint priora ſiue poſteriora: at qui addiſcit incipit frequenter etiam a notioribus natura & prioribus, licèt ei ſint ignota, cum ſit doctor qui ea ſibi manifeſta faciat; neuter tamen dicitur ſcire quouſque effectum per cauſam, & poſteriora natura per priora cognoſcat, hoc enim eſt ſcire, rem per cauſam cognoſcere.

3. Fundã. Eſt præterea aduertendum diſcrimen eſſe inter res Mathematicas, & res Phyſicas ſeu Metaphyſicas, in Mathematicis enim cauſę ſunt nobis notiores effectibus, notius enim nobis eſt lineas omnes a centris æqualium circulorum eſſe æquales, quam ſuper datam lineam æquilaterum triangulum conſtituere; illud tamen eſt huius cauſa: at in naturalibus effectus ſunt nobis notiores cauſis, quippe ſenſibiles fere ſunt: ſimiliter in Mathematicis quæ partim ſunt Phyſicæ, vt in Aſtrologia, notius enim eſt eclypſim eſſe, quam interpoſitionem

nem

nem terræ, quæ illius eſt cauſa. Ex his fit vt quamuis in addiſceudo ſemper cauſæ præcedãt effectus & paſſiones, in iuueniendo tamen aliquãdo præcedãt effectus, vt in naturalibus, aliquando cauſæ, vt in Mathematicis.

3. Solutio. His ſuppoſitis dico primo, in ſcientia acquiſita, cum cauſam primo cognoſcamus, ac per eam probemus effectum ſeu paſſionem ineſſe ſubiecto, non opus eſſe præcognoſcere effectum eſſe. dico ſecundo in inuentione Mathematica non etiam opus eſſe effectum eſſe præcognoſcere, cum is per cauſam quæ primo cognoſcitur demonſtretur. dico tertio in inuentione naturali effectum eſſe præcognoſci, cum per eum indagemus cauſam. dico vltimo hoc non eſſe contra Ariſtotelem qui docuit ad demonſtrandum vniuerſaliter non eſſe opus præcognoſcere paſſionem eſſe, quòd ſi aliquando præcognoſcitur, ideſt in via inuentiua, non autẽm in via demonſtratiua, de qua loquimur. Præterea non ita perfecte & vniuerſaliter pręcognoſcitur illum effectum ſeu paſſionem eſſe, ſicut poſt demonſtrationem, quòd probatur ex eo quod poſtquam cognouimus illũ eſſe per inuentionem, iterum per cauſam eundem demonſtramus.

Ad quartum. Ad quartũ reſpondetur, non dubium eſſe, non eandem eſſe pręcognitionem rei, ſubiecti; & dignitatis, nam ſicut aliud eſt ens exiſtens, aliud ens verum, vt dicitur 6. Meta. c. 2. nec aliter quam analogice conueniunt, ita alia quæſtio & præcognitio vnius, alia alterius: at quia vnicum eſt ens in vtrumque diuiſum, licèt analogum, vox tamen vna & conceptus idem, vnica eſt præcognitio, quia eſt vtriuſque: ſicut quãuis ſubſtantia & accidens analogice ſub ente contineantur, tamen vna cenſetur quæſtio, an ſit, de ſubſtantia & accidenti; nec inſtantia valet, nam quando de aliquo ſubiecto accidens petimus, dicitur quæſtio qualis ſit, at quando de toto complexo per modum vnius ſumpto quærimus, eſt quęſtio ſimplex an ſit. dices, quare ergo non petimus de dignitate, quid ſit? Reſpondet Gaietanus dupliciter, primo quia non habent complexa definitionem rei, ſecundo quia nec habet ſecundum ſe definitionem nominis, nam ſignificatio complexi eſt ſignificatio partium, non ſua: ſed neutra ſolutio placet: non prior, quia vt diximus, hic non de definitione rei ſermo eſt, ſed de definitione nominis: non poſterior, quia licèt ſignificatio complexi pendeat ex partibus, tamen modo alio ſignificat complexum: propoſitio enim modo compoſitionis & diuiſionis rem ſignificat, & hoc poterit explicari nominis definitione. Propterea dico ſignificationem dignitatum eſſe notiſſimam cuilibet ẽt addiſcenti ſcientiam, cũ vocabulorum illorum ſignificatio ſit communis & vulgaris: Propterea non curat Ariſtoteles explicare per ſe hanc præcognitionem, ſed cum ea quæ eſt, an ſit, coniũxit: at ſignificationes ſubiectorum & paſſionum non ita patent, cum ſint particularia, & propterea in his ſeparantur quæſtio & præcognitio, an ſit, & quid ſit.

Ad quintum. Ad quintum. Reſpondetur præcognoſcere ſubiectum eſſe, eſt præcognoſcere ſubiectum exiſtere, non quòd in præſenti modo exiſtat, ſed temporibus a natura ſtatutis, quo pacto ſcientia eſt de fulgure, vento, eclypſi, quę dicuntur eſſe, quòd ſuis tẽporibꝰ exiſtant, quamuis aliqua alia omni tempore exiſtant, ſed an propoſitiones eſſent veræ, etiam ſi nullo tempore exiſtant. alibi dicemus.

precognitio Subie[illegible] ri quodo intellig[illegible]

Ad ſextum. Ad ſextum. Reſpondetur ſenſum illius, maiori & minori cognitis ſimul cognoſcitur concluſio, eſſe, ſi quis aſſentit maiori & minori, tales aſſenſſus, neceſſario efficient aſſenſum concluſionis abſque vlla mora. Quòd ſi petas, an quando aduenit aſſenſus concluſionis maneant alij aſſenſus; reſpondeo pro præſenti manere, nec eſt inconueniens aliquibus ſimul varijs aſſenſibus aſſentiri, cum ſint per modum vnius: Ad inſtantiam dico in illo caſu, ſi quis aſentit maiori & minori, etiam aſentiet concluſioni, ſed propter neceſſitatem huius aſenſus intellectus perdet aliquem aſenſum ex alijs octo quos habebat.

Ad ſeptimum. Ad ſeptimum. Reſpondetur Ariſtotelem non aſſignaſſe defectum illius ſyllogiſmi, ſed concedit concluſionem de ſciẽtia in vniuerſali loquendo: at ſi inferatur de ſcientia particulari & in propria forma, tunc dicendum eſt variari appellationem verbi, cum modo vniuerſali, modo ſignificationem particulari & ſingulari appli-

cet. Alij dicunt maiorem eſſe modalem compoſitam, ſub qua non licet ſingularia ſubſumere, cum per ſuam de ineſſe regulanda ſit immediate. Sed hæc de hoc capite ſufficiant.

Quid ſit Scire, quid Demonſtratio, & quę conditiones ad eius propoſitiones requirantur. Quid ſit Propoſitio, Immediatum principium, ac eorum ſpecies. Propoſitiones magis quam concluſionem credendas eſſe. CAP. II.

SCire autem arbitramur unumquodque ſimpliciter, ſed non ſophyſtico modo, qui eſt ſecundũ accidens, cum cauſam exiſtimamus cognoſcere, propter quam res eſt, quod illius cauſa eſt, & non contingere hoc aliter ſe habere.

2 Planum igitur, quòd tale aliquid ſcire eſt: nanque & non ſcientes, & ſcientes: illi quidem exiſtimant* ipſi ſic ſe habere, ſcientes uero & habent.

* al. Ipſi

3 Quare cuius ſimpliciter eſt ſciẽtia, hoc impoſſibile aliter ſe habere. Si igitur & alter eſt ſciendi modus. poſterius dicemus,

Dicimus autem & per demonſtrationem cognoſcere. demonſtrationem uero dico ſyllogiſmum ſciẽtialem. ſcientialem autem dico, ſecundum quẽ eo quòd ipſum habeamus, ſcimus.

4 Si itaque eſt ipſum ſcire, quale poſuimus, neceſſe & demonſtrãtiuam ſcientiam ex uerisque eſſe, & primis, & immediatis, & notioribus, & prioribus, & cauſis concluſionis.

5 Sic enim erunt & principia propria eius quod demonſtratur. ſyllogiſmus enim erit & ſine his, demonſtratio autem non erit. non enim faciet ſcientiam.

Vera quidem igitur oportet eſſe: quoniam non eſt non ens ſcire, vt quòd diameter cõmẽſurabilis. 6

Ex primis autem indemonſtrabilibus, quoniam non ſciet non habens demonſtrationem ipſorum. ſcire enim quorum demonſtratio eſt, non ſecundum accidens, habere demonſtrationem eſt. 7

Cauſas quoque, & notiora oportet eſſe, & priora, cauſas quidem quoniam tunc ſcimus, quando cauſam cognoſcimus: & priora, ſiquidem cauſæ: & pręcognita, non ſolum altero modo, eo quòd intelligantur. ſed & eo quòd cognoſcantur quòd ſunt. 8

Priora uero ſunt, & notiora bifariam. non enim idem prius natura & ad nos prius, neque notius & nobis notius, Dico autem ad nos quidem priora, & notiora, quæ ſunt propinquiora ſenſui: ſimpliciter aũt priora, & notiora, quæ longius. Sunt autem longiſſime quidem ipſa maxime uniuerſalia, proxime uero ipſa ſingularia: & opponuntur hæc ſibi inuicem.

Ex primis autẽ eſt, quod ex principijs proprijs, idem* enim dico primum & principium. 9

* a l. idẽ autem eſt.

Principium autem eſt demonſtrationis propoſitio immediata: Immediata uero, qua non eſt alia prior. 10

Propoſitio autẽ eſt enũciationis altera particula, unum de uno. 11

Dialectica

12 Dialectica quidem, quæ ſimiliter accipit utramuis: Demonſtratiua uero, quæ determinate alterã, quoniam ueram.

13 Enunciatio autem contradictionis utrauis particula. Contradictio uero oppoſitio, cuius non eſt medium ſecundum ſeipſam. Particula autem contradictionis, quæ quidem aliquid de aliquo affirmatio: quæ uero aliqd ab aliquo, negatio.

14 Immediati uero principij ſyllogiſtici, poſitionem quidem dico, quam non eſt monſtrare, neque neceſſe habere docendum quippiam: quam autem neceſſe eſt habere docendum quippiam, dignitatem: ſunt enim quædam talia, * hoc enim maxime in talibus conſueuimus nomen dicere. Poſitionis uero, quæ quidem accipit utramlibet particularum enunciationis, ut dico eſſe aliquid; aut non eſſe aliquid, ſuppoſitio: quæ uero ſine hoc, definitio. definitio enim poſitio quidem eſt: ponit enim Arithmeticus unitatem indiuiſibile eſſe ſecundum quantum: ſuppoſitio autem non eſt: nam quid eſt unitas, & eſſe unitatem, non idem.

* Aliqui cod. etiam ãtiqui addunt hæc verba: quę è domo diſcens promit ſecundum vnãquamque ſciẽtiam: & ita videntur legere Themiſt. & Io. Gram.

15 Quoniam autem oportet credere, & ſcire rem, eo quod talem habemus ſyllogiſmum, quem uocamus demonſtrationem: eſt autem hic eo quod hæc ſunt, ex quibus eſt ſyllogiſmus: neceſſe eſt non ſolum præcognoſcere prima, aut omnia, aut quædam, ſed magis, ſemper enim propter quod eſt unumquodque, illud magis eſt, ut propter quod amamus, illud amicũ magis. Quare ſiquidem ſcimus per prima & credimus, & illa ſcimuſque & credimus magis, quoniam per illa poſteriora.

Vide 1. Metaph. text. 4.

Fieri autem non poteſt ut credat, magis ijs quæ ſcit, qui non eſt, neque ſciens neque melius diſpoſitus, quam ſi eſſet ſciens. Accidet autem hoc, niſi aliquis præcognoſceret per demonſtrationem * credentium, magis enim neceſſe eſt credere principijs, aut omnibus, aut quibuſdam, quàm concluſioni.

* Alexan. exponit credentiũ, pro creditorum.

Habiturum autem ſcientiam, quæ eſt per demonſtrationem, non ſolum oportet principia magis cognoſcere, & magis ipſis credere, quàm ei quod monſtratur: ſed neque aliud ipſi credibilius eſſe, neque notius his quæ ſunt oppoſita principijs, ex quibus erit ſyllogiſmus, qui eſt contrariæ deceptionis: ſiquidem oportet ſcientem ſimpliciter a credulitate impermutabilem eſſe.

Scire autem opinamur unumquodque ſimpliciter, ſed non ſophyſtico modo, &c. 1

Scopus & finis huius capitis eſt in generali deſcribere ea ex quibus demonſtratio conficitur, & in quæ reſoluenda ſit, poſtquam in capite præcedenti ſtatuit eſſe demonſtrationem, cum doctrina ex præcedente cognitione fiat: caput autem diuiditur in quinque partes: ſecundum numerum eorum quæ ad demonſtrationem ſunt neceſſaria.

Ante omnia vero, quid ſcire ſit explicat, & merito: cum enim optima via conſtruendi, & cognoſcendi inſtrumenta ſit ipſum finem in quem ordinantur cognoſcere, iuxta finem namque media ſumuntur: finis autem demonſtrationis ſit ſcire, oportuit primo explicare quid ipſum ſit, vt rectius demonſtratio, quæ inſtrumen

tum eſt quo ſcimus, manifeſta fieret.

Differunt enim demonſtratio, & ſcire, vt notat Philopo. tripliciter, primo ſcientia eſt ipſius demonſtrationis effectus & finis: demonſtratio inſtrumentum eſt & modus quo ſcientiam rei conſequimur. ſecundo notius eſt quid ſcire ſit; cum omnes ferè id intelligant, quam demonſtrare, quod non omnes quid ſit percipiunt. tertio ſcire eſt vniuerſalius, cum etiam ſine demonſtratione ſciamus: eſt enim ſcietia immediatorum principiorum. eſt etiã ſcientia per definitionem.

Deſcribit igitur in principio Ariſtoteles ipſum ſcire, nempe ſcire eſt rei cognoſcere cauſam per quam eſt, & quod illius eſt cauſa, & quod non poteſt aliter ſe habere. Tria ſecundum Auerroem hic petuntur vt ſcire dicamur, primo vt rei cauſam cognoſcamus, talem autem cauſam ut ſit cauſa in eſſe & non ſolum cauſa cognitionis. quomodo fumus, poſſet dici cauſa ignis, quia per eum ignem cognoſcimus: hæc autem cauſa quæ neceſſaria eſt ad ſcientiã debet eſſe cauſa etiam eſſe rei, ac ob id dicitur, propter quam res eſt. ſecundo vt talem cauſam effectui applicemus, ideſt ſciamus huiuſmodi cauſam illius rei eſſe cauſam: ſi enim cauſam rei cognoſceremus, & non illam cauſam eſſe rei illius intelligeremus, non diceremur ſcire. tertio quod non contingit aliter ſe habere.

Hoc tertium aliqui exponunt, vt res quę ſcitur aliter ſe habere non poſſit: nam ſcietia nõ eſt propoſitionum contingentium, ſed neceſſariorum. Alij vero aliter, & bene, inter quos eſt Albertus, dicunt hoc cadere ſupra neceſſitatem illationis, vt ſit ſenſus, non contingit aliter ſe habere, quin poſita cauſa ponatur effectus, tunc enim ſcimus, cum per talem cauſam ſcimus. Philop. melius exponit, nempe non eſt contingere aliter ſe habere, ideſt non poteſt res abſque tali cauſa eſſe, nec ſimiliter poni cauſa quin talis ſit effectus: Hæc igitur neceſſaria ſunt vt ſcientiam conſecuti dicamur.

Nota. Aduerte autem hoc dici ſimpliciter, ideſt proprie & perfecte ſcire, & non modo ſophyſtico. Notat Philop. & Themiſt. aliud eſſe ſcire ſophiſticum, aliud modo ſophiſtico: ſcire ſophiſticum eſt cognitio procedens ex argumento fallaci & deceptorio, quæ fallacia vocatur accidentis, quia ipſa eſt præcipua qua vtuntur ſophiſtæ, & ad quam reliquæ reduci poſſunt, & ita ſcire ipſum dicitur ſecundum accidens? eſt autem hæc accidentis fallacia propter vicinitatem accidentis cum ſubiecto, tribuere vni quod non niſi alteri ineſt, vt ſi dicas, omne album eſt color, nix eſt alba, ergo nix eſt color: hoc eſt ſcire ſophiſticum: at ſcire ſophiſtico modo eſt, non per cauſam, ſed per aliquod accidens procedere, etiam ſi ratio ſit probabilis, & non ſophiſtica: vnde per ſcire modo ſophiſtico ſecundum accidens. intelligit quamcunque cognitionem diſcurſiuam, quæ non eſt per cauſam.

Manifeſtũ igitur eſt quoniã &c.

Probat prædictam deſcriptionem ex communi modo loquendi omnium, ſic enim nominis definitiones & deſcriptiones, qualis hæc eſt, probari debent: omnes enim tam ignari, quàm ſapientes, tunc opinantur ſe ſcire, cum rei cauſam ſe habere exiſtimant, nec in rei cognitione quieſcunt, quouſque cauſam teneant, licèt differant ignari a ſapientibus, ignari enim non veras cauſas habent, ſed quas ſolum opinantur eſſe cauſas: at ſapientes habent cauſas quas opinantur eſſe cauſas, & verè ſunt, vterque tamen ſe ſcire opinatur, cum cauſam habet. Et nota verbum, opinatur, eſt enim commune ſcienti, & neſcienti: quia vterque opinatur ſe ſcire, cũ cauſam habet; licèt per opinionem ſapiens etiam vere ſciat, ruſticus vero non.

Quare cuius ſimpliciter eſt ſcietia, hoc impoſsibile aliter &c.

Si expoſitionem Latinorum obſeruamus. Ariſtoteles ipſum ſcibile obiectum ſcientiæ definit, vt ſit ſenſus, illud ſcitur quod aliter ſe habere nõ poteſt, id eſt quod ſimpliciter eſt neceſſarium, & omni tempore, vt homo eſt riſibilis, triangulus habet tres angulos, vel quod eſt neceſſarium ex ſuppoſitione cauſæ, vt poſita terræ interpoſitione neceſſaria eſt eclypſis, & tunc illud, quare, non illatiuum, ſed continuatiuum ſermonis legunt. At mihi magis placet expoſitio Auerrois, vt ex probatione præcedenti velit Ariſtoteles inferre, non poſſe alio modo ſcientiam alicuius haberi,

beri, qum prædicto, nempe per cauſam: & huic ſubnectit, ſi quis alius eſt ſciendi modus poſterius dicetur ꝑqui nempe modus non ſit per cauſam. Auerroes per hűc modum intelligit definitionem, ſecundum quam rem incomplexè ſcimus. de qua tractaturus eſt lib. 2. poſteriorum, ſed melius mihi videntur exponere Themiſt. & Philop. vt per hunc ſciendi modum intelligat cognitionem principiorum immediatorum, quæ non ſit per cauſam, ſed ex ſe ipſis cognoſcuntur ipſa, quamuis non præter mentem Ariſtotelis poſſemus etiam exponere per hunc modum intelligi demonſtrationem quia, nempe ſcientiam quæ ab effectu ſumitur. de qua 1. Poſter. c. 10. agitur.

3 Dicimus autem ſcire & per demonſtrationem &c.

Aliqui Latini hanc verſionem conſiderantes exiſtimarunt hanc eſſe aliam deſcriptionem ipſius ſcientiæ, nempe ſcire eſt per demonſtrationem intelligere: at iſte ſẽſus eſt præter ſenſum Ariſtotelis, græce enim non habetur, niſi per demonſtrationem cognoſcimus, ac ſi vellet Ariſtoteles dicere, poſtquam quid ſit ipſum ſcire explicui, volo te intelligere demonſtratione nos ſcire, & ipſam eſſe ſcientiæ inſtrumẽtum & modum. oportebat enim vt ipſam demonſtrationem coniungeret cum ſuo fine, cum demonſtrationis declarandæ cauſa ipſum ſcire definierit. Poſſes autem dubitare quæ eſt iſta demonſtratio per quam cognoſcimus; reſpondent eſſe ſyllogiſmum ſcientificum, ideſt quem habentes, ſcimus. Nota cauſam finalem, & per talẽ cauſam definitionem, ſcilicet demonſtratio eſt ſyllogiſmus faciens ſcire, ideſt per quem habemus cauſam rei veram, vt exponit Auerro. non cauſam cognitionis ſolam, aut cauſam fictam, vt per reliquos ſyllogiſmos fieri ſolet.

4 Si igitur eſt ſcire, ut poſuimus.

Hæc eſt ſecũda capitis particula, in qua Ariſt. ex ipſo ſcire colligit qualis ſit demõſtratiua ſcientia quæ demonſtratione habetur, ac ſubinde quid ſit ipſa demonſtratio, dicit igitur, ſi tale eſt ſcire quale dictum eſt; profecto demonſtratiua ſcientia eſt ex veris. primis, & immediatis, prioribus, notioribus, & cauſis concluſionis: vnde ſumitur definitio materialis demonſtrationis a fine demonſtrata: demonſtratio eſt ſyllogiſmus procedens ex veris, primis, & immediatis. prioribus, notioribus. & cauſis concluſionis. Aduerte autem hic per ſcientiam demonſtratiuam intelligi poſſe ipſum ſcire, quod eſt effectus demonſtrationis; idem notat Alber. tract. 2. c. 2. & Leon. dicentes. ex poſſe ſumi pro cauſa materiali & etiam effectiua, ſecundum quod per demonſtrationem ſcientiam poſſumus intelligere, aut demonſtrationem aut ſcientiam demonſtratione acquiſitã, melius autem interpretabimur, vt per eam intelligatur ipſa demonſtratio, quæ ſcientiam efficit, & ipſius eſt via & modus: ſingulas huius partes poſtea Ariſto. diſcurere incipit.

Sic enim principia erunt propria eius, &c. 5

Græci & Latini exponunt hic Ariſt. ſatiſfacere cuidam obiectioni. nam vt ſit ſcientia alicuius debet ex cauſis proprijs, non ex generalibus & communibus procedere; non enim ſcit niſi qui cauſam propriam tenet: vnde non ſcit hominem reſpirare qui ob id ſcit, quia animal eſt, niſi ſciat, quia pulmonem habet; hæc enim eſt propria cauſa: oportebat igitur dicere demonſtrationem procedere ex proprijs: ad hoc velut reſpondens dicit, ſi demonſtratio ex his quæ dicta ſunt procedit, etiam ex proprijs procedet, vera enim prima & cætera erunt etiam propria. Auerroes aliter exponit, & melius, vt dicat Ariſt. ſic erunt propria eius quod demonſtrandum eſt, ideſt ſi vera ſunt principia, & propoſitionẽ ſimiliter primæ, priores, notiores, & cauſæ, erunt proprię ideſt accomodatæ, & aptæ ad demonſtrandum: quaſi dicat, ſi aliter ſe habuerint, non per ea quicquam demonſtrabitur, quamuis ſyllogizari poſſit; ac propterea ſubiunxit. ſyllogiſmus quidem erit, etiam ſi non ex his procedat, nõ tamen demonſtratio. Nota ex Themiſt. poſſe ſyllogiſmum procedere ex falſis, & ex his verum inferre, ſequitur enim omnis lapis eſt animal, omnis homo eſt lapis, ergo omnis homo eſt animal, non tamen demonſtratio: præterea poſſe ſyllogiſmum procedere ex effectibus, non tamen demõ-

ſtrationem, vt omne riſibile eſt animal rationale, omnis homo eſt riſibilis, ergo omnis homo eſt animal rationale. præterea poteſt ſyllogiſmus ex cauſis non proprijs procedere, non tamen demonſtratio, vt ſi Chirurgus probaret vulnus circulare difficilius curari, quia figura rotunda habet latera diſtantia, cum ſit capaciſſima, non eſſet hoc demonſtrare, quia cauſa eſt geometrica, non ipſius propria, poteſt igitur ſyllogiſmus eſſe, licèt ex his non procedat.

6 Vera quidem igitur oportet eſse.

Incipit ſingulas definitionis partes diſcutere, & primo quod procedat ex veris ratio eſt, quia quod non eſt, non ſcitur, id eſt vt dicit Philop. falſi non eſt ſcientia, vt non eſt ſcientia, diametrum eſſe commenſurabilem coſtæ. quia id falſum eſt. dices, vnde ſequitur? quia ſcientia eſt verorum, propterea demonſtrationem ex veris procedere. nonne ex falſo etiam infertur verum, vt ſuperius diximus? dico, verum quidem ex premiſſis falſis ſequi quantum ad vim illatiuam, & propter ſyllogiſmi diſpoſitionem, ſed non ſequitur quantum ad vim probatiuam, & tanquam ex cauſa, quia quod non eſt quomodo poteſt eſſe cauſa, aut probare id quod eſt: cum igitur in demonſtratione non ſolum inſit vis probatiua quæcunque præter illatiuam, ſed etiam probatiua per cauſam rei, non poterit in ea verum niſi ex vero procedere, & ita docet Ariſt. lib. 2. Priorum. c. 2. vbi hæc ipſemet fatetur de demonſtratione.

7 Ex primis autem & indemonſtrabilibus.

Partem aliam definitionis explicat, nempe quod procedat ex indemonſtrabilibus. ſenſus eſt, quoties aliquid demonſtrandũ proponitur, tales propoſitiones adducendæ ſunt, vt ipſæ iam alia demõſtratione nõ egeant: quod ſi aliquando acciderit per propoſitiones demonſtrabiles demonſtrare. non erit perfecta demonſtratio, quouſque hæ per indemonſtrabilia tandem demonſtrentur. & hoc eſt, quod dicit, quod non ſciet, qui ipſorum demonſtrationem non habet; ſenſus eſt, non quod ipſa demonſtrentur, ſed qui ipſorum demonſtrationem non habet. i. qui per ea non demõſtrat. Vbi aduerte, hic non negare Ariſt. eam eſſe demonſtrationem, quæ per demonſtrabilia, vt male putauit Auer. probat, eſt enim iſta demonſtratio, animum eſſe impaſſibilis ſubſtantiæ, quia eſt immortalis, licèt demonſtretur etiam eſſe immortalis, ſed non erit iſta perfecta demõſtratio, quouſque illæ per vltimas demonſtrentur, quæ iam amplius non valeant demonſtrari quæ expoſitio eſt D. Thom. & Philopon. & hoc patet ex Ariſt. 1. Topi. c. 1. vbi dicit, demonſtrationem procedere ex primis, & veris, aut ex his quæ per prima & vera fidem ſumpſerunt. quo in loco illam eſſe demonſtrationem fatetur, quæ ex demonſtrabilibus procedit. cognitis tamen, & per indemonſtrabilia demonſtratis. probat autem Ariſt. quòd opus ſit per indemonſtrabilia tandem demonſtrare, virtualiter autem eſt hic ſupplendus diſcurſus; non ſcitur concluſio niſi ſciantur præmiſſę, ſed præmiſſæ cum demonſtrabiles ſunt, non ſciuntur niſi demonſtrentur, nec illę niſi per prima, & immediata, ergo non contingit ſine his demonſtrare perfecte. minorem probat, quia ſcire demonſtrabilia eſt ipſorum habere demonſtrationem, ergo propoſitiones demonſtrabiles ſine demonſtratione non ſciuntur. dixit autem ſcire quę demõſtrationem habent, nam quæ non demonſtrari poſſunt, ſicut ipſa prima, abſq; demõſtratione ſciuntur.

Dubitabis, quare dixit prima & indemonſtrabilia? Philop. duas adfert ſolutiones, quas poſſumus ad vnã reuocare, quia nempe ſunt aliqua prima, ſed non indemonſtrabilia, vt animum eſſe immortalẽ eſt prius quam eſſe impaſſibilem, ſed non eſt illud indemonſtrabile. Præterea aliquid eſt indemonſtrabile, ſed non eſt primum, nam veſtem eſſe candidam; indemonſtrabile eſt, cum ſit per accidens, & non eſt primum: propterea Ariſt. vtrumque coniunxit; melius tamen eſt ſi dicamus per primum intelligi principium, vt ipſe Ariſt. paulo inferius dicit, & tunc cum Buran. oportet legere abſque coniunctione. ſ. ex primis indemonſtrabilibus. Dubiũ 1.

Dubitabis, quid per iſta prima indemõſtrabilia oportet intelligere. Themiſt. Alber. & Philop. intelligunt dignitates ipſas, quę proloquia, & profata dicuntur, hęc enim ſunt prima; ex quibus demonſtrationes Dubiũ 2.

nes procedunt, & in quibus ſiſtunt & finiũtur. at quamuis hoc probabile ſit, poſſumus melius cum Auerroe intelligere ipſas propoſitiones quæ in ipſa demonſtratione ſumuntur, quæ primæ ſunt, cum iam amplius non valeant demonſtrari: & profecto videtur eſſe hęc mens Ariſt. qui loquens de primis, dixit, non ſcire, niſi quæ per hęc demonſtrat, ſed per dignitates nõ fit demonſtratio, ſunt enim principia extrinſeca, ergo non de his oportet intelligere, pterea quia paulo poſt explicãs quid p prima intelligat, dicit, prĩcipia propria; ſed dignitates ſunt cões pluribus demõſtrationibus: ergo nõ de his loquitur ĩ hoc verbo.

8 Cauſas quoque & notiora oportet eſſe, &c.

Proſequitur probare reliquas definitionis partes; & quia duę ſequentes ex vltima pendebant. incipit eam probare; nempe quòd præcedat ex cauſis: cum enim demonſtratio faciat ſcire, & ſcire ſit rem per cauſam cognoſcere, ſequitur eam procedere ex cauſis: & ex hoc patet, quòd etiam procedat ex prioribus, nam cauſæ priores ſunt effectu. ſubdit debere eſſe notiores non ſolum altero modo, ideſt quantum ad quid ſignificant, ſed etiam quantum ad quia ſunt, vt exponunt Philop. & Themiſt. non enim ſolum propoſitiones oportet cognoſcere & apprehendere quid ſignificent, ſed etiam quòd ſunt veræ iudicare. in quo loco apparet id quod ſupra diximus contra Gaietanum, complexa habere nominis definitionem; apparet etiam contra Themiſt. non hoc eſſe intelligendum de dignitatibus. nam de his ſolum quia ſunt oportet intelligere, vt ſuperius dictum eſt.

Dubium. Dubitatur, cum dictum fuerit demonſtrationem procedere ex primis, ſuperfluũ videtur addere ex prioribus. Phil. Reſp. per priora hic intelligenda eſſe proxima, ea enim ſunt cauſæ priores quę proximæ ſunt & propinquæ effectui. at hoc non videtur correſpondere menti Ariſt. nam in textu per hoc quòd propoſitiones ſunt cauſæ, probat debere eſſe priores. quæ probatio eſſet nulla, ſi per priores proximas intelligeret; non enim ſequitur ſi eſt cauſa, quòd ſit proxima. Alb. Reſp. & ſecundũ expoſitionem Them. etiam oportet dicere, quòd non de eodem dicuntur illa duo, ſ. prima, & priora, ſed prima dicuntur dignitates & proloquia ex quibus procedit demonſtratio: at dicuntur priores, propoſitiones ex quibus tanquam præmiſſis demonſtratio conficitur, & eſt bona ſolutio; tñ ſm expoſitionem noſtrã dubium nõ eſt, nã per primum intelligebamus principiũ.

Priora autem & notiora dupliciter ſunt.

Cum propoſitiones priores & notiores oſtendiſſet, quia id multipliciter euenire poteſt, nempe vt aliquid ſit prius & notius, diſtinguit; ſunt enim quædam notiora & priora natura, quædam notiora & priora nobis, non enim hæc eadem ſunt, ſed opponuntur: priora & notiora natura ſunt vniuerſalia, quæ a ſenſu remota ſunt, priora vero & nobis notiora ſunt ſingularia. Hic textus eſt obſcurus ſatis, occurrunt enim aliquot circa ipſum dubia.

Primum, quo modo hic vniuerſalia notiora natura aſſerit, cum 1. Phyſ. c. 1. vniuerſalia nobis notiora doceat? **Dubiũ 1.**

Præterea quomodo hic opponi notiora nobis, & natura dicitur, cum 1. Phyſi. c. 7. eadem eſſe tradat? **Dubiũ 2.**

Præterea qua ratione iſta diſtinctio aſſignatur, non enim videtur quid ex ea colligi poſſit. Multæ ſunt ſententiæ, tamen duæ mihi videntur dignæ vt proponãtur, vt vna aut altera eligi poſſit; prius tamen terminos priores nobis, & natura intelligere oportebit. **Dubiũ 3.**

1. fund. Aduerte igitur, quemadmodum natura non ſimul producit omnia, nec ſimul omnibus dat eſſe, ſed ordinem quendam obſeruat, vt quibuſdam prius. quibuſdam poſterius det eſſe, atque hic ordo naturæ dicitur; ita & noſter intellectus non ſimul per ſe omnia cognoſcit, ſed quędam prius, quædam poſterius cognoſcit: atque cum non eundem obſeruet ſemper ordinem quem natura, fit vt aliud ſit prius natura, aliud nobis. priora natura ſcit quæ prius eſſe ſortita ſunt, qualia immaterialia reſpectu corruptibilium, cauſæ reſpectu effectuum, partes reſpectu totius, ſimplicia reſpectu compoſitorum ex eis: priora uero nobis ſunt quę occurunt prius noſtræ cognitioni, ſicut ſenſibilia priora immaterialibus, compoſita ſimplicibus, totum partibus, & aliquando effectus cauſis: Hine eſt quod

quòd illa dicuntur notiora natura.i. ex ſe prius cognoſcibilitatem ſortita, cum enim prius habuerint eſſe, inde cognoſcibilitatem, ſi non eſſet defectus ex parte noſtra, qui alligati ſenſibus magis natura poſteriora cognoſcimus.

1. Expõ. Hoc igitur ſuppoſito eſt prima expoſitio Auerr. per ſingularia oportere hic intelligere compoſita ſenſibilia, & quæ eis proxima ſunt, at per vniuerſalia ipſas cauſas, & cauſas cauſarum, quę ob id vniuerſales dicuntur quia multos effectus producant, ſicut materia, forma, primum ens, & ita interpretatur vniuerſalia longinqua à ſenſu, nam cauſæ occultæ ſunt, compoſita vero ſenſibilia proxima ſenſui propter eorum accidentia, quæ ſenſu percipiuntur; nec hic locus contradicit alteri. 1. Phyſi. hic enim eſt ſermo de vniuerſalibus in prædicãdo, quę nobis notiora ſunt. Hæc expoſitio probabilis eſt, & poſſumus etiam ſecundum ipſius doctrinam reſpondere ad ſecundum dubium: qũo. 1. Phyſi. dicit, eadem aliquando eſſe nobis nota, & natura: id enim intelligendum eſt de cauſis mathematicis, quæ notiores ſunt effectibus. hic vero locus eſt de cauſis ſenſibiliſi, quæ ignotiores ſunt nobis effectibus, quæ omnia capite præcedenti explicuimus.

2. Expõ. D. Thom. vetior. At S. Thomas & Aegid. cui uidetur cõſonare etiam Themiſtius, aliter exponunt. Propterea aduerte per vniuerſalia hic vniuerſalia in prædicando intelligi, per ſingularia vero indiuidua ſenſibilia: poſſunt autem uniuerſalia dupliciter comparari, aut ad ipſa ſingularia indiuidua, aut inter ſe, ſecundum quod vnum eſt magis vniuerſale altero: tunc dicitur primo, ſi vniuerſalia ad indiuidua comparentur, & loquamur de cognitione noſtra in communi, ſiue ſit intellectiua, ſiue ſenſitiua, indiuidua & ſingularia nobis ſunt notiora: patet, quia prima cognitio noſtra eſt ſenſus, qui incipit à ſingulari, vniuerſalia namq; ab intellectu poſt ſenſum percipiuntur: & hoc eſt quod hoc loco Ariſt. voluit, vt verba manifeſtãt. dicitur ſecundo ſi uniuerſalia inter ſe comparentur, tunc vniuerſaliora nobis ſunt notiora, & hoc docet 1. Phyſi.

ad 1. dub. & 2. dub. Ex hac expoſitione ſoluitur ſecundum dubium, & pariter primum, Reſpondetur enim 1. Phyſic. dici aliquando eadem nobis & natura eſſe notiora ſimul propter mathematicas cauſas, vt diximus: hic autem dicuntur opponi relatiue, nempe ſingularia, & uniuerſalia, aut per opponi poſſumus intelligere diuerſa eſſe & non eadẽ.

Ad tertium dicitur, ad hoc Ariſtot. hæc ad 3. diſtinxiſſe, vt oſtenderet demonſtrationem non ex ſingularibus, quæ nobis notiora ſunt, procedere, ſed ex notioribus natura, nempe ex vniuerſalibus, nec hoc impedit quo minus ex nobis & natura notis poſſit demonſtratio procedere, cum & uniuerſalium quædam nobis nota ſint. Hęc expoſitio mihi magis placet.

9 Ex primis autem eſt, quod ex proprijs.

Regreditur Ariſtoteles, vt verbum illud, primis, explicet ac declaret, diciturque per prima intelligi principia, vbi nota, adiunxiſſe, propterea, vt indicaret non quæcumque prima ſe dixiſſe, ſed quæ propria & particularia ſint concluſioni demonſtrandæ, quales ſunt immediatę præmiſſæ, vt diximus. At ſi per prima dignitates intelligamus tunc, propterea, additum vt intelligamus dignitates eſſe cõmunes multis demonſtrationibus, & non eſſe uſui ſingulis, niſi limitentur ſecundum terminos particularium demonſtrationum vt dicitur 11. Meta. c. 3. & nos dicemus inferius: quam expoſitionem tetigit Auerroes.

10 Eſt autem principium demonſtrationis.

Hæc eſt tertia capitis pars, in qua deſcribit ferè omnia demonſtrationis principia: & quia primum ideſt principium interpretabatur, definit quid principium ſit, dicens, principium eſt demonſtrationis propoſitio immediata; & iterum immediata eſt qua non eſt altera prior. Alb. diſtinguit immediatam propoſitionem & reſpectu concluſionis, & reſpectu propoſitionum, illa eſt immediata reſpectu concluſionis, quæ proximam cauſam continet illius, ita vt non ſit alia propinquior, ſicut immortalem eſſe animum, eſt proxima cauſa, quòd ſit impaſſibilis. Ea autem eſt immediata reſpectu propoſitionum, quæ cauſam dicit, quæ vlterius per aliam antecedentem non poteſt demonſtrari, ſicut dignitates, & propoſitiones quibus definitio de definito prædicatur. Dubitat uero Albertus,

Albertus, quomodo hic ſumatur, ſed dubium non eſt quin modo poſteriori, nempe pro ea quæ indemonſtrabilis eſt, hæc enim principium dicitur. Aduerte ex Themiſtio, non ſat fuiſſe dixiſse eſt propoſitio immediata, ſed addere oportuit demonſtrationis: nam ſunt immediatæ aliç, vt veſtis eſt candida, quæ principium non eſt, quia ad demonſtrationem non eſt apta, quod contingens ſit, & ſcuſu videtur.

11 Propoſitionis eſt enunciationis altera pars.

Quid principium per propoſitionem deſcripſerat, nunc propoſitionem deſcribit: eſt autem propoſitio enunciationis altera pars, vnum de vno, Notat Auerr. & Philop. diſcrimen inter hæc tria, enunciationem, quæſtionem, & propoſitionem, & addere poſſumus concluſionem. enunciatio dicitur oratio rem vere, aut falſo ſignificans, nec alteri quàm rebus comparatur, at quæſtio eſt enunciatio per modum interrogationis propoſita, quæ iam probata dicitur concluſio: propoſitio vero dicitur, vt eſt pręmiſſa, ſeu principium, ex quo aliquid probatur; vnde enunciatio ſuperior eſt his, omnes enim verum ac falſum ſignificant, ac propterea hic dicitur propoſitio vna pars i. vna ſpecies enunciationis, additur vnum de vno.ſ.ſignificans propter eas, quæ ex æquiuocis conficiuntur, quæ plures enunciationes potius quã enunciatio dicuntur, vt diximus in libro Periherm.

12 Dialectica quidem eſt ſimiliter accipiens.

Duas propoſitionis ſpecies conſtituit, dialecticam.i.topicam, & demonſtratiuam dialectica eſt accipiẽs ſimiliter quamlibet. ſ.partem enunciationis: ac ſi dicat eſt propoſitio, ſiue vera, ſiue falſa, ſiue affirmatiua, ſiue negatiua: dicit accipiens quia dialecticus cum probabiliter procedat, ac ex probabilibus ſyllogizet, petit à reſpondente propoſitiones aliquas, ex quibus procedat: ac propterea dicitur accipiens: dicitur ſimiliter, quia Dialecticus non magis vnam partem, quàm alteram eligit, dũmodo probabiles ſint: Hinc apparet natura ſyllogiſmi dialectici, procedit enim ex quibuſcunque propoſitionibus tam veris, quàm falſis, dummodo probabiles ſint: præterea probat quamcunque partem quęſtionis, dummodo ſit probabilis. ſtatim definitur propoſitio demonſtratiua, nempe enunciatio quæ ad vnum eſt determinata, nempe ad verum: ac ſi dicat, demõſtratiua propoſitio non eſt quælibet. ſiue vera, ſiue falſa, ſed quę vera eſt & neceſſaria, vnde colligitur natura demonſtrationis, non enim ex quibuſcunq; procedit, ſed ex veris & neceſsarijs, nec probat quamcunque quæſtionis partem, ſed veram & neceſsariam.

Enunciatio autem contradictionis quælibet. 13

Deſcribit enunciationem, quam in deſcriptione propoſitionis ſumpſerat, eſt autem enunciatio contradictionis vtraque pars, ideſt oratio, tam affirmatiua, quam negatiua, non quòd ſimul vtraque pars dicatur oratio, vt vult Paulus Venetus, ſed quælibet per ſe: explicat autem ſingulas partes, primum contradictio eſt oppoſitio, cuius non eſt medium ſecundum ſe; dicitur oppoſitio, quia in contradictione, ſunt duo extrema repugnantia; ſicut in alijs oppoſitis dicitur, cuius nullum eſt medium, nam alia oppoſita habent mediũ in proprio ſubiecto, vt album nigrum habent fuſcum, aut in extraneo ſubiecto, nam lapis non eſt cæcus, nec videns, nec ſanus, nec eger. at contradictoria nullum mediũ habent, nam de quolibet eſt verum, aut affirmare, aut negare. Vide caput de oppoſitis, in quo diximus multa de his. dicitur, ſecundum ſe, quia reliqua oppoſita fundantur in contradictione, nam vnum oppoſitum dicit virtualiter alterius negationem, & ex hac parte medium non habent: at id non ſecundum ſe, ſed vt ad contradictoria reducuntur: at ipſa contradictoria ſecundum ſe medio vacant. ſtatim partes contradictionis explicat, nempe affirmatio, quia aliquid de aliquo enunciat, negatio vero quæ aliquid ab aliquo diuidit.

Immediati autem principij ſyllogiſtici. 14

Hæc eſt quarta pars capitis, qua immediata principia demonſtrationis, quæ hactenus in tertia parte deſcripſerat, diuidit: eſt enim duplex principium, & quod non eſt

eſt demonſtrare. nec eſt neceſſe præhabere docēdum, & hoc poſitio dicitur, & ẽt, quod non eſt demonſtrare, tamen eſt neceſſe præhabere docendum. in cuius gratiam aduerte, in demonſtratione nō contineri ea omnia quæ ad generandam ſciẽtiam ſunt neceſſaria, ſed opus eſt vt animus diſpoſitus ſit alijs etiā principijs, vt demonſtrauo in eo ſciẽtiam faciat. ſunt autem hæc principia in duplici differentia; quædam quæ abſque vlla demonſtratione cognoſcuntur, ſed ſolū lumẽ naturale ea docet eſſe vera, adeo vt ſi ſemel quid ſignificent apprehendimus, ſtatim illis acquieſcamus, & hęc dignitates dicuntur, & communes animi conceptiones, ſine his enim non fit demonſtratio, ipſæ tamen abſque demonſtratione cognoſcuntur.

Dubium. Dices, quare neceſſe eſt vt hæ cognoſcuntur antequam ſcientiam doceamur? Reſpon. cū Philop. quia ſunt per ſe notæ & non opus eſt arte aut magiſtro exteriori, vt eis aſſentiamur, ſed lumen intellectus noſtri ſolum eſt magiſter, ac ob id cū tali cognitione ad artes deſcendas accedimus. & eſt optima reſponſio, poſſumus tamen reſpōdere aliter; propter quod aduertere oportet has dignitates vt plurimū confici ī materia vniuerſaliori, quā ſit ea, quā artes particulares tractant: nam omne totum eſt maius parte, & ſimilia, non ſolū rebus geometricis, ſed etiam alijs inſunt, ꝓpterea non eſt illius artis hęc docere, dices, cuius igitur erunt artis? Reſp. Ariſt. 11. Meta. c. 3. & 4. Meta c. 3. id eſſe Metaphyſici, qui communia tradit.

Dices, ergo nō poterimus accedere ad artes alias, quæ his indigent principijs ſine Metaphiſica. dico, & nota, nullæ artes habent res ita ſibi proprias, quin aliquibus earum abſque vlla arte poſſimus aſſentiri: hoc tamen non obſtat, vt illius artis ſint: ita ſe habent hæc principia, quæ ad Metaphyſicam pertinent, licèt ſine Metaphyſico habitu cognoſcantur perfectè.

Ex his fit manifeſta definitio dignitatum, nempe principium, quod non eſt demonſtrare, ſed eſt neceſſe præhabere docēdum. Alia ſunt principia ex quibus demōſtrationes procedunt, ſunt tamen magis peculiaria, quæ poſitiones dicuntur, vt a puncto in punctum linea duci poteſt, in quolibet centro circulum deſcribere. Hæc autem principia in tribus differunt a dignitatibus; dignitates enim nunquam demonſtrari poſſunt, at poſitiones non demonſtrantur in illa ſcientia cuius ſunt, poſſunt tamen in alia ſcientia demonſtrari, præterea dignitates ſunt communes pluribus artibus, at poſitiones ſunt ex materia peculiari illius artis: ac propter hæc duo definit eas Ariſt. eſſe principia quæ non demonſtrantur, nec eſt neceſſe præhabere docendum: nam propria ars quælibet declarat. præterea dignitates nulla via oportet probare; at poſitiones probantur, licèt nō demonſtratione, inductione tamen aliqua, & exemplo manifeſtātur, cum non ſtatim ex terminorum apprehenſione cognoſcantur, ſicut dignitates. Hæc igitur principia hic Ariſt. manifeſtat, ex quibus demonſtratio procedit.

Statim poſitionem ſubdiuidit in eam, quæ propoſitio eſt, & rem eſſe, aut non eſſe ſignificat, & hæc ſuppoſitio dicitur, & eam quæ non ſignificat rem eſſe, aut non eſſe; & hęc definitio eſt. definitio enim nō eſt propoſitio, eſt tamen poſitio, nam in ſcientijs ponitur definitiones ſubiectorū, & eorum de quibus tractant tanquam principia: nam in Geometria ponuntur definitiones lineæ, puncti, ſuperficiei, & aliorū. in Arithmetica ponitur definitio vnitatis. ſ. quod eſt indiuiſibile ſecundum quantitatem. Hic aduerte, inter ſuppoſitiones eſſe præmiſſas demonſtrationis cuiuſlibet, quę ſupponuntur ad ſcientiam concluſionis, ſicut ſuppoſitiones aliquæ communes in ſcientijs ſupponuntur ad ſcientiam multarum demonſtrationum.

Hic eſt dubium, quomodo Ariſt. definitionem vocat poſitionem, cum poſitio, ſit principium, & principium propoſitio, at definitio non ſit propoſitio. Themiſt. dubium hoc propoſuit, ſed alijs diſcutiendum reliquit, forſan quia exiſtimauit Ariſt. in hoc dormitaſſe. Albertus reſpondet docendo, non omnem poſitionem eſſe propoſitionem, ſed non reſpondet ad Ariſt. qui poſitionem principium dixit, principium vero per propoſitionem definiuit. S. Thomas reſpondet, definitionem quidem ſecundum ſe non eſſe propoſitionem, ſed ea cognita facile eſſe propoſitionem conſtituere. Philopon. reſpondet ſumendam definitionem applicatam cum Dubium.

definito

definito, quod in propoſitione ſit, ac ob id definito propoſitio dicitur: at quia Ariſt. dixit, non ſignificare eſſe, aut non eſſe, explicat talem propoſitionem definitionis non prædicare aliud eſſe prædicati de ſubiecto, ſed idem prorſus, ac ob id dicitur non ſignificare eſſe vel nõ eſſe. Auerroes tandem admittit definitionem ſumendam cum definito, quod in propoſitione ſit. ſed dicitur non ſignificare hanc propoſitionem eſſe, aut non eſſe ideſt exiſtere, quia re vera iſtæ definitiones quæ poſitiones dicuntur ſunt nominis, definitiones vero nominum, etiam ſi cum definito propoſitionem faciant non ponunt rem eſſe aut non eſſe, ſed ſignificationem manifeſtant: hoc intellige, frequentius ita eſſe, nam etiam definitiones rei poſitiones dicuntur: quælibet enim ſcientia definitionem ſui ſubiecti non demõſtrat, ſed ſupponit: & ita tollitur oĩs cõtradictio.

15 Quoniam aute oportet credere.

Hęc eſt vltima capitis pars, in qua Ariſt. probat id quod ſuperius dixit, nempe propoſitiones eſſe notiores concluſione, & probat primo cognoſci, poſtea cognoſci magis, & tandem cognitionem propoſitionum aut eſſe ſcientiam, aut aliud genus cognitionis melius quam ſcientiam: argumentum autem huiuſmodi eſt; quia demonſtrationem tenemus & cognoſcimus, ſcimus rem, ſed demonſtratio eſt propoſitiones ipſæ, ergo quia tales propoſitiones cognoſcimus, rem & concluſionem ſcimus. ſecundo; his propter quæ alijs credimus, magis credimus: ſed propter propoſitiones, vt probatum eſt, concluſioni credimus, ergo præmiſſis magis credimus: maior patet, propter quod enim vnũ quodque tale eſt, & illud magis eſt. Hic aduerte Ariſt. dixiſſe, quòd oportet omnibus, aut quibuſdam propoſitionibus magis aſſentire, quia vt notat Philop aliquando accidit propoſitiones eſſe demõſtrabiles iterum, & tũc eſt ſciẽtia illarũ, ſicut, & concluſionis, tũ per aliud cognoſcantur: quamuis vt bene dixit Albertus, quatenus per illas propoſitiones etiam ſi demonſtrabiles alijs aſſentimur, magis eis aſſentimur.

16 Nõ põt aũt credere magis q̃ nõ ſcit

Hic Ariſt. probat propoſitionum cognitionem aut eſſe ſcientiam, aut aliam meliorem cognitionem quam ſcientiam: & hæc littera eſt corrupta, cum non ſit ita græce: oportet enim ſic legere; fieri non poteſt vt credat magis quæ ſcit: ſenſus eſt, non poteſt quis magis aſſentire propoſitionibus quas nec ſcit, nec earum habet aliam meliorem cognitionem, quàm concluſioni, quam ſcit: cum igitur magis propoſitionibus aſſentiatur, quàm concluſioni quam ſcit, præmiſſarum profecto habebit aut ſcientiam, aut aliam meliorem cognitionem, & hoc intellige de dignitatibus & alijs principijs.

Aduerte tunc principiorum haberi ſciẽtiam, cum demonſtrabilia ſunt. & per cauſam cognoſcũtur: cũ vero indemõſtrabilia ſunt, illorũ cognitio vocatʳ intellectus, qui eſt præſtantior quàm ſcientia.

Poſtea ſubdit illud abſurdum, nempe aſſentire magis ijs, quæ neſcimus, quam ijs quę ſcimus ſequi, niſi quis propoſitionum ipſarum habet talem cognitionem, quam diximus. ſunt autem verba, (niſi aliquis præcognouerit per demonſtrationem credentium) ideſt niſi quis ex illis quæ per demonſtrationem credunt, præcognouerit ideſt propoſitiones ſic cognouerit: at melior eſt ſenſus, ſi ſic interpretemur; niſi aliquis cognoſcat ea per quæ in demonſtratione credimus, nempe propoſitiones, nam licèt ille genitiuus, credentium, ſit græce, tamen ſignificat ſidem facere, nempe πιστευόντων.

Debentẽ autem habere ſcientiã. 17

Concludit eum qui ſcit non ſolũ propoſitiones habere notiores concluſione, ſed p̃ter ꝓpoſitiones nihil debere habere notius, quã oppoſitas ꝓpoſitiones (ex quibus fit ſyllogiſmꝰ cõtrariꝰ demõſtrationi, qui dicitʳ ſyllogiſmꝰ ignorãtiæ) eſſe falſas, nã qui ſciẽtiã hẽt nõ põt mutari aliqua rõne oppoſita demõſtrõni & hæc circa capitis expõnẽ.

QVÆSTIO I.

Circa ea quæ ſecundo capite continentur.

Aduerſus ea quæ in textu docemur occurũt aliquot difficultates & argumẽta, primo contra definitionẽ ipſius ſcire: nam cũ definitio per genus & differentiam rei debeat aſſignari, nullum genus, nulla differentia in eiuſmodi definitione apparet; ac ob id non videtur eſſe bona. 1. argu.

Secundo tunc inquit, ſcimus, cum cauſas cognoſcimus, & ex cauſis ad effectus procedimus, angeli perfecte ſciunt, & tamen 2. argu.

men non per cauſas cognoſcunt, cum non ſint diſcurſiui, nec ex cognitione cauſarũ ad effectuum cognitionem procedant, ſed ſimul vtrumque cognoſcant.

3. arg. Tertio contra id quod dicitur per demonſtrationem nos ſcire; demõſtratio nõ oſtendit medium eſse cauſam concluſionis, ſed ſolum procedit ex cauſa ad ſcientiam non ſat eſt cognoſcere cauſam, ſed quòd illius eſt cauſa, ergo per demonſtrationem non ſcimus.

4. arg. Quarto multæ ſunt demonſtrationes potiſſimę quæ ex cauſis non procedunt, ergo videtur diminuta definitio; probatur antecedens, nam de Deo demonſtramus eſse infinitum; quia eſt actus purus, & vnũ attributum per aliud, & tamen in ipſo Deo non eſt aliquid quod ſit cauſa aut effectus.

5. arg. Quinto ſi demonſtratio ſemper ex cauſis procederet, ſemper ex notioribus natura eſset, ſed notiora natura ſũnt ſæpe ignota nobis ergo ex ignotis nobis procedet: non ergo eſset inſtrumentum ſcientiæ noſtię; non enim quis ex ignoto ad notius procedit.

6. arg. Sexto non videtur eſse vlla propoſitio immediata, ergo nõ bene per immediatam propoſitionem definit principiũ. probatur antecedens; ſi enim aliqua eſset, maxime ea in qua definitio de ſuo definito prędicatur, ſed hæc non eſt, cum poſſit demonſtrari per aliam definitionem, finalem enim per materialem demonſtramus, & contra.

7. arg. Septimo Aſsenſus præmiſsarum eſt cauſa neceſsaria aſsenſus concluſionis; ſed cauſa neceſsaria non impedita producit effectum ſibi æqualem, ignis enim ignẽ ęqualem producit; ergo aſsenſus concluſionis erit æqualis aſsenſui præmiſsarum.

8. arg. Octauo illa maxima, propter quod vnũquodque tale, & illud magis, eſt falſa, ergo ex ea nihil probatur, patet antecedens, non enim ſequitur, ego deambulo propter ſanitatem, ergo ſanitas magis deambulat: & homo inebriatur propter vinũm, ergo vinum magis inebriatur. Hæc ſunt pręcipua dubia,

Primum fun. ſcire dup. ſumitur. Circa primum eſt notandum, ſcire dupliciter ſumi, vno modo communiſſime, pro quacunque cognitione, ſiue clara, ſiue dubia, ſiue certa, ſiue incerta: quo modo quicquid cognoſcimus; dicimus ſcire, altero modo ſumitur ſtrictius, pro cognitione clara & euidenti rei, quæ dicitur compræhenſio.

Huius ſecundæ ſcientiæ quatuor ſunt gradus, vt notat Albert. tract. 2 c. 1. & Lincon. ſuper hoc caput; primus eſt ſcientiæ improprie dictę, pro quacunque clara & euidenti cognitione rerum contingentium: dicimus enim, ſcio hominem currere, dum uideo; ſcio etiam quæ ſenſu dignoſco: ſed iſta, licèt euidens ſit, proprie tamen non eſt ſcientia, cum nec ſit per cauſam, nec res ſint ſtabiles. 4. gr. comprehẽſionis. 1

Secundus gradus ſcientiæ eſt proprius pro cognitione rerum quæ plerumque ſunt per ſuã cauſam; ut ſcimus in hieme pluuias eſſe, tonitrua in autumno, licèt id aliquando deficiat: ac propterea non eſt eorum perfectiſſima ſcientia. 2

Tertius gradus eſt magis propriæ ſcientiæ, pro cognitione rerum ſimpliciter neceſſariarum quę ſemper ita ſe habent, qualia ſunt principia immediata & per ſe nota non tamen hæc ſcientia eſt per cauſam, cum illa non habeant cauſam. 3

Vltimus gradus eſt ſcientiæ proprijſſimæ, pro cognitione rei ſimpliciter neceſſariæ per ſuã cauſam: & hoc ſcire eſt quod pręſertim hic conſideratur & deſcribitur; quamuis etiam latius definiri poſſimus dicere, pro cognitione rei ſimpliciter neceſſariæ, aut quæ plerumque eſt per ſuam cauſam. 4

Eſt ſecundo aduertendum ex Aegid. tres eſſe rationes per quas ſcientia perfecta rei debeat eſſe per cauſam, quando talis res cauſas habet; prima eſt ex parte rerum quæ ſciuntur, cum enim ſcientia ſit perfecta cognitio eſſe ipſarum rerum, eſſe autem rerum à ſuis cauſis pendeat & procedat, ob id ſcientia cauſas rerum cognoſcimus, aliter enim eſſe earum perfecte non cognoſceretur. Secunda eſt ex parte intellectus qui ſumit cognitionem ab ipſis rebus; at res à ſuis dependent cauſis, ideo & intellectus noſter in ſua perfecta cognitione à cauſis dependens; & ad cauſas cognoſcendas inclinatur. tertia eſt ex parte obiecti intellectus quod eſt verum ipſum tranſcendentale, ſed rei ueritas conſiſtit in adæquatione & ſimilitudine ad ſuas cauſas, ergo intellectus hoc verum perfecte non cognoſcet niſi ex cauſis. 2 fund. 1. ratio. 2. ratio. 3. ratio.

Eſt

3. fund.

Eſt tertio aduertendum hanc ſcientiæ definitionem eſſe nominis, vt omnes fatentur, non tamen adeo eſt nominis, quin per eam ipſam etiam rem poſſimus intelligere; definitio enim rei hæc eſt, ſcientia eſt cognitio vera, certa, & euidens, ex proprijs cauſis rei genita. cognitio loco generis eſt; vera, ad excludendos errores, certa, ad excludendam opinionem, quæ eſt incerta, euidens, ad excludendam fidem, quæ cum ſit uera & certa, eſt obſcura, ex cauſis, ad excludendam cognitionem principiorum, quæ vera, certa, & euidens eſt, ſed non per cauſam. Hæc omnia in illa definitione Ariſt. ſunt; nam dicitur cognoſcere, & per cauſam, & quòd res eſt, in quo manifeſtatur veritas; & non eſt aliter ſe habere certitudo; & quòd illius eſt cauſa, claritas & euidentia: Ex his reſpondetur ad primum, non eſſe in definitionibus nominum genera & differentias, talis autem eſt hæc definitio; at quia ſimul explicat rem, ideo virtualiter genus habet, & differentiam, vt diximus.

Ex dictis ſoluit primum.

Ad ſecũd. Aliud ſcire, aliud per demõſtrationẽ ſcire.

Ad ſecundum reſpondetur, & eſt maxime notanda ſolutio, aliud eſſe ſcire, aliud per demonſtrationem ſcire. Scire ſolum dicit hoc, vt rem & cauſam rei cognoſcamus applicando; at ſcire per demonſtrationem eſt, non ſolum rem & cauſam cognoſcere, ſed ita vt per cognitionem cauſæ veniremus in cognitionem effectus: vnde ſcire per demonſtrationem ſuperaddit modum ſciendi, qui eſt per diſcurſum & demonſtrationem, qui modus eſt & inſtrumentũ ſciendi: ipſa tamen ratio ſcientię in cognitione rei & cauſæ conſiſtit: & hæc eſt in angelis, licèt non per talem modum, nempe diſcurrendi, ob idque angeli habent perfecte ſcientias, & ſciunt, licèt non per cognitionem cauſarum in effectuum cognitionem deuenerint ſicut nos, nã hoc eſt modus ſciendi, non ſcire, nempe ipſum diſcurrere: & ſic ſoluitur argumentum ſecundũ, & nota ſolutionem.

Ratio ſcientie

Ad tertiũ ſolutio aliorum.

Ad tertium aliqui voluerunt particulã cauſalem addendam in maiori & concluſione, vt dicamus, omne animal rationale eſt riſibile quia eſt animal rationale, omnis homo eſt animal rationale, ergo omnis homo eſt riſibilis quia eſt animal rationale. ſed iſta opinio non conſonat Ariſtot. nullus enim in ſcientijs talium demonſtrationum eſt vſus, & talis opinio procedit ex eo quòd demonſtrationes paucas habemus potiſſimas, in quibus experimur non eſſe opus tali additione: propterea dico demonſtrationem oſtendere cauſam, & ipſum effectum, ex ipſa tamen cognitione cauſæ ſtatim cognoſcimus illã eſſe illius effectus, & non poſſe aliter habere: habet enim hoc cauſa vt ipſius cognitio perfecta ſimul etiam claudat applicationem ad effectum: non ergo opus eſt addere, cum in ipſa cognitione principiorum comprehendatur, & per hoc ſoluitur argumentum.

Solutio verior.

Ad quartum reſpondetur admittendo illas eſſe demonſtrationes, & eiuſmodi ſæpe fiunt in Metaphyſica, tamen per cauſam non ſolum oportet intelligere cauſas illas quatuor phyſicas, ſed rationes & conceptus quoſdam obiectiuos, qui ſe habent per modum cauſarum: ex quo ſoluitur argumentum.

Ad quartum.

Ad quintum Themiſt. hoc 1.c.4. dicit demonſtrationem procedere ex notioribus natura, nec ſe ſubmittere ad menſuram ingenij noſtri, ſed rectam tenere naturæ viam: ſed iſta ſententia non videtur ſoluere dubium: propterea dico ſemper demõſtrationem procedere ex notioribus natura, cum ex cauſis procedat: ſimiliter procedit ex notioribus nobis, nam in Philoſophia, in qua cauſæ ſunt ignotæ nobis, effectus vero notiores, non demonſtramus effectus per cauſas, niſi cum cauſæ notiores ſunt effectibus: ſunt enim effectus quidam per ſe noti, alij vero occulti; per ſe notos cauſas indagamus, per quas indagatas & notas alios effectus nobis occultos demonſtramus: & hoc eſt valde notãdum: vnde ſemper etiã ex notioribus nobis procedimus, vel quia ipſa ſunt ſimul natura, & nobis nota, vel quia aliqua via prius ea nobis nota fecimus.

Ad quintum ex Them.

Reijcitur ſolut. Themiſt. Solutio vera.

Notandũ valde.

Dices, quid cum per eoſdem effectus indagamus cauſas, quos iterum per cauſam indagamus & demonſtramus, videtur. n. inutilis regreſſus, & quòd cauſa non ſit notior, cum ab eodẽ effectu ſumpſerit cognitionem. Auerroes has demonſtrationes dicebat oſtẽdere propter quid ipſius effectus, ſed nõ eſſe ipſius, cũ primo ſit cognitus eſſe. 2. cœli. com. 35. & 8. Phyſi. com. 65.

Dub. contra ſolutiones.

Sol. Auer.

At tu aduerte admodum, licèt effectu

Soluitur melius.

indagemus

indagemus cauſam, tamen per cauſam illum eundem effectum multo perfectius cognoſcimus; ante enim experientia aliqua particulari, non per cauſam vniuerſaliter, & immutabiliter illum cognoſcimus, propterea non eſt inutilis iſte regreſſus. Præterea licèt ab effectu incæperimus cauſam indagare, tamen illi inuentæ firmius adhæremus, & illius cognitio multo maiorem claritatem in nobis facit ex ipſius ſpeculatione prouenientem: vnde notior eſt effectu, non enim illius cognitio tota ex effectu prouenit, quamuis ex eo ſit orta: vnde tres ſunt hic cognitiones, prima imperfecta effectus, per quam ad ſecundam cauſæ cognitionem perfectam deuenimus, & per hanc ad tertiam eius effectus perfectam cognitionem regreſſi ſumus. & hoc nota.

Ad 6. Ad ſextam Reſpon. duplicem eſſe propoſitionem immediatam, alteram ſimpliciter, quæ nullo modo poteſt demonſtrari quales ſunt dignitates, & per ſe nota, alteram ſecundum quid, quæ in aliquo genere demonſtrari non poteſt, licèt in alio demonſtretur: tales ſunt definitiones, quæ per cauſas aſſignantur. nam licèt propoſitiones earum per diuerſum genus cauſæ demonſtrentur, tamen ſecundum idem genus non demonſtrantur.

Ad 7. Ad ſeptimam Reſpon. ſemper verum eſſe magis aſſentiri præmiſſis, quam concluſioni, cum concluſio non niſi ex præmiſſis cognoſcatur, nam ſi concluſionem non ſolum ex præmiſſis, ſed etiam alia via, experientia nempe, aut fide teneremus, magis concluſioni quam præmiſſis aſſentiremus: cum vero propter ſolas præmiſſas credimus, clarior eſt aſſenſus præmiſſarum, quamuis non poſſit ſemper diſtingui iſte claritatis exceſſus, nec argumentum conuincit, nam quando cauſa eſt vniuoca, & eiuſdem ſpeciei effectum æqualem producit, at quando eſt diuerſæ ſpeciei, non producit æqualem, ſicut ſol non producit ſolem: cum igitur cognitio principiorum ſit alterius ſpeciei, eſt enim ſine medio abſque cauſa, cognitio vero concluſionis per medium & cauſam, præmiſſæ ſimilem effectum non producunt in æqualitatem.

Ad 8. Ad octauam omiſſis aliorum ſententiis, iſta propoſitio, propter vnumquodque tale, & illud magis, quadrupliciter eſt limitanda: primo, quando idem prædicatum ineſt vtrique vni propter alterum: vnde nõ valet, deambulo propter ſanitatem, ergo ſanitas magis deambulat, non enim vtrique deambulare ineſt, & ita declarat Philopo. ſecundo, vt tale prædicatum ſuſcipiat magis, & minus, aliter enim non valebit, vnde non ſequitur, Ego ſum riſibilis; quia homo eſt riſibilis, ergo homo eſt magis riſibilis; nec valet Petrus eſt homo propter patrem ſuum, ergo pater eſt magis homo: & ita limitat Albertus. tertio vt ſit in rebus poſitiuis, nam in effectibus priuatiuis non valet, non enim ſequitur Petrus eſt paruus propter patrem, ergo pater eſt magis paruus; propter Deum non diligo mundum, ergo magis non diligo Deum. ita limitant Doctores Louanienſes. quarto vt ſint diuerſa prædicata, aliter non valet, vt video propter oculos, ergo oculi magis vident non ſequitur, nam non aliud eſt videre meum, & oculorum. Limitatur, ppter quid vnũquodque. &c.

At profecto ſi recte perpendamus, ſub prima limitatione reliquæ clauduntur. quando enim aliquod prædicatum ineſt multis, vni propter alterum, tunc magis, aut perfectius ineſt alteri: cum igitur credamus præmiſſis, & concluſioni; huic autem propter præmiſſas, magis credimus præmiſſis, & per hoc ſoluitur argumentum. Eſt autem aduertendum cognitionem concluſionis dici ſcientiam, præmiſſarum vero immediatarũ, & dignitatum intellectum, non vt potentiam ſignificat, ſed vt cognitionem quandam talium principiorum, & habitum ſignificat. 6. Ethicorum. cap. 6. at cognitio concluſionis ſimul & præmiſſarum ſapientia, vt dicitur lib. 1. mag. mor. cap. 35. quamuis ſapientia in alia ſignificatione etiam ſcientiam rerum altiſſimarum ſignificat, qualis Theologia ſupernaturalis, & Metaphyſica inter naturales, vt dicitur 1. Meta. c. 2. & hæc pro capitis diſputatione ſufficiant.

Opinionum

Opinionum confutatio, & eorum qui omnino demonſtrationem tollunt, & eorum qui omnium demonſtrationem eſſe ponunt.
Cap. III.

1 Nonnullis quidem igitur, eo quod oportet prima ſcire, non videtur ſcientia eſſe: quibuſdam vero eſſe quidem, verum omnium demonſtrationes eſſe. quorum neutrum, neque uerum, neque neceſſarium.

2 Qui quidem.n.ſupponunt non eſſe omnino ſcire, hi in infinitũ exiſtimant reduci, tanquam non ſcientes poſteriora per priora, quorum non ſunt prima: recte dicentes: impoſſibile nanq; infinita pertranſire. Si vero ſtant, ac ſunt principia, hæc eſſe ignota: cum demonſtratio de ipſis non ſit, quod dicunt eſſe ſcire ſolum ſi vero non eſt prima ſcire, neque quæ ex his eſſe ſcire ſimpliciter, neque proprie, ſed ex ſuppoſitione, ſi illa ſunt.

3 Alij ãt ipſum quidem ſcire confitentur, per demonſtrationem enim eſſe ſolum, ſed omnium eſſe demonſtrationem nihil prohibere, contingere enim circulo fieri demonſtrationem, & ex iis quæ ad ſe inuicem.

4 Nos verò dicimus, neq; omnem ſcientiam demonſtratiuam eſſe, ſed eam, quæ immediatorum eſt, indemonſtrabilem. Quodque hoc ſit neceſſarium, manifeſtum. ſi .n. neceſſe quidem ſcire priora, & ex quib. demonſtratio, ſtant autem aliquando immediata, hæc indemonſtrabilia neceſſe eſt eſſe.

5 Hæc igitur ita dicimus, & non ſolum ſcientiam, ſed & principium ſcientię eſſe quoddam dicimus, quo terminos cognoſcimus.

6 Circuloque quòd impoſſibile demonſtrare, ſimpliciter planum: ſiquidem ex prioribus oportet demonſtrationem eſſe, & notioribus; impoſſibile .n. eſt eadem eiſdem ſimul priora, & poſteriora eſſe. Niſi altero modo, vt alia quidem ad nos, alia vero ſimpliciter, quomodo inductio facit notum. Si uero ſic, non eſſet vtiq; ſimpliciter ſcire bene definitum, ſed duplex: aut non ſimpliciter altera demonſtratio, quæ fit ex nobis notioribus.

7 Accidit autem dicentibus circulo demonſtrationem eſſe, non ſolum quod nunc dictũ eſt, ſed nihil aliud dicere, quam quod hoc eſt, ſi hoc eſt ſic ãt omnia facile monſtrare. Manifeſtum ãt, quòd hoc contingit tribus terminis poſitis, per multos nanque aut paucos reflectere dicere, nihil differt: per paucos autem aut duos. Quando enim A. exiſtente, ex neceſſitate ſit B. hoc autem ipſum C. A. exiſtente, erit C. ſi itaque A. exiſtente, neceſſe eſt B. eſſe: hoc autem exiſtente, ipſum A. hoc enim erat circulo. Ponatur A. in quo C. dicere igitur, B. exiſtente, A. eſſe, eſt ipſum C. eſſe dicere, hoc autem, quoniam A. exiſtente, ipſum C. eſt: C. autem ipſi A. idem. Quare contingit dicere circulo aſſerentes eſſe demonſtrationem, nihil alterum, quam quod A. exiſtente, A. eſt. ſic autem facile eſt omnia monſtrare.

8 Verum neque hoc poſſibile, præterquam in iis, quæcunque ſe inuicem conſequuntur: queadmodum

propria. Vno quidem igitur poſito, quod nunquam neceſſe eſt aliquid eſſe alterum, monſtratum eſt. Dico autem uno, quod neque termino uno, neque poſitione una poſita: ex duabus autem poſitionibus primis & minimis contingit, ſiquidem & ſyllogizare. Si igitur & A. ſequatur ex ipſo B. & C. & hæc ex inuicem, & ex ipſo A. ſic quidem contingit ex ſe inuicem monſtrare omnia petita in prima figura: quemadmodum monſtratum fuit in iis quæ de ſyllogiſmo. monſtratum autem eſt & quod in aliis figuris, aut non fit ſyllogiſmus, aut non de acceptis. Quæ uero non cõtra prædicantur, nullo modo eſt monſtrare circulo. quare, quoniam pauca talia in demonſtrationibus, manifeſtum quòd uanũque, & impoſſibile eſt dicere ex ijs quæ ad ſe inuicem demonſtrationem eſſe, & propter hoc omnium contingere eſſe demonſtrationem.

Quibuſdam autem igitur &c.

1 **Intentio Ariſt.** ARiſto. in hoc capite euellit duos errores quorundam, procedentes ex his quæ dixerat in vltima parte capitis, nempe principia, & præmiſſas ſciri, & earum ſcientiam eſſe, cum per eas concluſioni aſſentiamur. Ex hoc autem aliqui exiſtimantes nihil ſciri, niſi per demonſtrationem, aſſerebant non poſſe ſcientiam eſſe. Alij idem arbitrantes, eſſe quidem exiſtimabãt ſcientiam, ſed circulum eſſe in demonſtrationibus, nempe per concluſionem præmiſſas, & per præmiſſas concluſionem demonſtrari. vtrumque autem inquit Ariſto, ſcilicet ſcientiam non eſſe, aut circulum fieri, nec eſt verum, nec neceſſarium .i. non eſt vera ſententia, nec rationes aut probationes habet neceſſarias, vt Latini exponunt: at melius poſſemus dicere, non eſt neceſſarium, i. non neceſſario ſequitur ex eo quòd principia ſciamus.

Dubium Philoponi Dubitat Philop. cum quæſtio, quid ſit poſtponenda ſit, quæſtioni, an ſit, qui fiat, vt Ariſto. definita demonſtratione, modo diſputet, an ſit, nempe contra priores, qui ſcientiam & demonſtrationem de medio auferebant.

1. Reſponſio quorũdam. Reſpondent quæſtionem quid nomen ſignificet anteponendam quæſtioni an ſit, quando nomen obſcurum eſt, quod fecit Ariſto. 4. Phyſic. vbi primo quid vacuum, ideſt quid ſignificet, poſtea an ſit, diſputauit: ſecus eſſet de definitione, quid res ſit, hęc eſt enim poſtponenda. **Reiicit 1. reſponſio.** Hæc ſententia mihi non placet, ſupponit enim definitionem nominis eſſe eam, quæ data eſt de demonſtratione, quod tamen eſt falſum; eſt enim definitio rei, & per materiam, & etiã altera, quę datur per finem, cum præſertim nullibi aliam demonſtrationis definitionem habeamus:

2. Reſpon. Linconieni. Lincon. Reſpon. hoc caput non eſſe de neceſſitate huius libri, quia non pertinet neceſſario ad artem errores repellere, eſt tamẽ id de artis perfectione: ſed hoc dictum non tollit difficultatem.

Tertia ſol. aliorum. Alij, & bene, dicunt quæſtionem, an ſit, aliquando poſtponi quæſtionis, quid ſit, ſed per accidens, nempe cum dubia, an ſit res, oriuntur ex ipſa definitione rei, vt accidit in præſenti: nam iſti auferebant demonſtrationem, propterea quod ex præmiſſis notioribus deberet procedere; & mihi reſponſionis doctrina placet, licèt hoc dubiũ alienum videatur ab inſtituto ipſo Ariſto. nam hic non de demonſtratione videtur tractari, ſed de ſcientia, quam iſti auferebant de medio, quamuis crediderint non eſſe ſcientiam ſine demonſtratione, ideoque ſimul demonſtrationem auferrent: de ſcientia tamen ſermo eſt, quę in capitę præcedenti definitione nominis definita eſt, vt diximus. & forſan hoc voluit ſignificare Philop. **4. ſententiã auctor.**

Ponentes autem non eſſe &c. 2

Incipit in particulari vtrumque errorem explicare: illi enim, qui ſcientiam negabant, ſic argumentabantur, non ſcimus concluſionem, niſi ſciamus præmiſſas, ſed ſcire non poſſumus præmiſſas niſi alia demonſtratione, ergo non ſcitur concluſio niſi demonſtratis præmiſſis. Iterum hę pręmiſſæ non ſciuntur, niſi ſciantur aliæ præmiſſæ per quas demonſtrantur, hæ autem iterum per demonſtrationem ſciuntur, ſic

con-

conſequēter procedimus in infinitum,nec ad vltimas peruenire eſt,quæ ſciantur,cum iterum demonſtratione opus ſit, ergo non erit ſcientia poſteriorum concluſionum, niſi tantum ex ſuppoſitione,nempe ſuppoſito,quòd præmiſſæ ſciantur: tamen re vera non eſt abſoluta ſcientia, cum in proceſſu infinito non detur vltimum, in quo bene profectò dicunt, nempe quòd in proceſſu non ſit vltimum, & quòd niſi ſciantur priora, non ſcientur poſteriora.

3 Hi autem de eo, quod eſt ſcire.

Alij ſcire eſſe fatebantur, tamen eundē errorem tenentes, nihil ſciri niſi demonſtratione affirmabant contingere circulum in demonſtratione, nempe quod ſit peruenire ad vltimas præmiſſas, & non in infinitum procedere: hæ tamen vltimæ iterū circulo per priores concluſiones demonſtrabantur, & ſic erat ſcientia, & per demonſtrationem, ſed circularem.

4 Nos autem dicemus neque omnem ſcientiam.

Reiicit Ariſt.communem illorum errorem,exiſtimantium,nihil ſciri,niſi demonſtratione, ac dicit, non omnem ſcientiam eſſe per demonſtrationem, ſed eſſe ſcientiā indemonſtrabilem: ac ſi diceret, non omnia,quæ ſcimus, per demonſtrationem ſcimus, ſed peruenimus ad aliqua prima,quę ſcimus quidem, ſed non alia demonſtratione. & hoc patet, nam in diſcurſibus concluſionem cognoſcimus, præmiſſis cognitis, ſed dantur præmiſſæ, & principia, quæ prorſus immediata ſunt, nec demonſtrari valent, vt patet de dignitatibus, & multis aliis propoſitionibus, ergo talium cognitio & ſcientia erit, & non per demonſtrationem vllam aliam.

5 Et hoc igitur ſic dicimus.

quomodo explicent pleriq; latini philoſo.

Repetit ſuam in hoc ſententiam,dicens, hoc ſic dicimus, idest de hoc nos ita ſentimus, non ſolum eſſe ſcientiam, ſed eſſe quoddam principium ſcientiæ, quo terminos cognoſcimus:ſenſus horum verborum ſecundum pleroſque Latinos eſt, eſſe quendam habitum,& cognitionem in nobis ipſorum principiorum, & dignitatum quæ cognoſcuntur ex ſola terminorum appræhenſione, abſque vlla demonſtratione: atque tales dignitates vocantur principiū ſcientiæ. Philop. per hoc principiū intelligit Deū,cui' lumine intellectus noſter illuſtratus cognoſcit terminos,idest intelligentias, quæ ſunt vltima in cognitione. At melius mihi videtur locum intelligere Themiſtius, qui per principium intelligit intellectum noſtrum, per terminos, ſubiectum & prædicatum propoſitionum, vt ſit ſenſus, non ſolum eſt ſcientia, ſed eſt intellectus & potentia, principium ſcientiæ, quo ſolo intellectu abſque demonſtratione, quid extrema ſignificent, intelligimus, & ex tali ſola appræhenſione tales propoſitiones ſcimus abſque vllo alio diſcurſu.

quomodo Philop.

quomodo Themiſt. quem ſequitur auctor.

Notandū.

Nota tamē ex Alberto tract.2.c.6. quēadmodum viſibilia ſunt in duplici differentia, quædā, quæ non propoſito lumine, nō videntur,ſed externo indigent,ſicut colores corporum opacorum, quæ non niſi ſolis,aut alterius luminoſi extrinſeci videntur, quædam vero alia proprio lumine videntur, ſicut luminoſa ipſa, & aliqui vermes, & lapides: ita propoſitiones ſunt duplices,quædam quæ non ſtatim cognoſcūtur verę,quantumcunque quid ſubiectum, quid prædicatum ſit, appræhendatur, ſicut multæ propoſitiones, quæ probatione indigent: quædam vero ſunt, quæ ſtatim ſimul atque ſubiectum, & prædicatum appræhendimus, eas abſque vllo alio diſcurſu cognoſcimus, quales ſunt dignitates, & hæ dicuntur propoſitiones per ſe notæ, & ſcientiarum principia, & de his loquitur Ariſt. dum dicit, intellectu ſolo appræhendente terminos cognoſci, cum primum enim, quid totum,quid pars ſignificet appræhenſum eſt, ſtatim totum maius eſſe parte dignoſcitur.

Duplex ꝓpoſitio per ſe nota ſecundum D.Thom.

S.Thom. diſtinguit duplicem propoſitionem per ſe notam, exiſtimat enim idē eſſe immediatam propoſitionem, & per ſe notam: Eſt autem quædam immediata quæ caret medio, quo demonſtretur. & termini illius ſunt omnibus noti, vt omne totum eſt maius parte, & ſimiles, & has vocat per ſe notas ſecundum naturam, & ſecundum nos: quædam vero ſunt quidem immediatæ, non tamen res illæ

ſunt omnibus notæ,ſicut propoſitiones,in quibus definitiones de definitis,ſeu paſſiones de ſuis proximis cauſis prædicantur, & hæ dicuntur per ſe notæ ſecundum naturā tantum, vtraque tamen propoſitio eſt per ſe nota, & de his eſt ſermo in præſenti.

Mihi magis videtur Ariſto. ſenſiſſe de principiis per ſe notis ſecundū nos,& natu ram in præſenti textu, vt Græci exponunt, ita vt non omnis immediata ſit per ſe nota, ſunt enim immediatæ aliquæ, nempe multæ demonſtrationū propoſitiones,quæ inductione colliguntur, vt docet 2. Poſter. c. vltimo, & dicuntur principia ſcientiarū, vt dicitur 1. Meta.c.1.quæ tamen non per ſe ex ipſis terminis cognoſcimus.

6 Circulo autem quod impoſſibile ſit. &c.

Dupliciter prob. nō eſſe circulum in demōſtrādo.

Triplici argumento probat Ariſt.circulum non poſſe fieri in demonſtrationibus, primum eſt, ex eo, quòd demonſtratio ex prioribus,& notoribus procedit: ſi autem eſſet circulus, ſequeretur, quòd idem eſſet prius & poſterius, notius & ignotius; quod fieri non poteſt: & patet,nam præmiſſæ hæ ſunt priores,& notiores concluſione,ſi iterum per concluſionem eandem præmiſſas demonſtras, ergo iam concluſio erit prior, & notior,cum facta ſit præmiſſa demonſtrationis: erunt igitur præmiſſæ notiores, & ignotiores, priores, & poſteriores illa concluſione: Quòd ſi dicas, non eſt abſurdū, fieri enim poteſt vt aliquid ſit prius natura, & notius, tamen poſterius & ignotius nobis, quod fit in inductione, nam ſingularia nobis notiora, & priora ſunt, per quæ probamus vniuerſale. quod notius eſt, & prius natura. Aduerſus hoc inſtat Ariſt. nam ſi in circulo procedimus ex notioribus ſolum nobis, iam non eſt demonſtratio, nec facit ſcientiam: vera enim demonſtratio ex notioribus natura procedit, quod ſi iſti, qui circulo demonſtrant, ſolum aſſerant in regreſſu procedere ad probandas præmiſſas ex nobis tantum notioribus;hæc demonſtratio non eſt,nec ſcientiam facit ſimpliciter,niſi velint,alium modum ſcientiæ ponere, qui non eſt per cauſam, & per priora natura,quod falſum eſt: quæ enim demonſtratio ex nobis tantum notioribus eſt, non eſt ſimpliciter demonſtratio: & quamuis per modum interrogationis hæc verba Ariſt. proferantur, ſunt tamen aſſertiue intelligenda,

Accidit vero dicentibus. &c. 7

2. ratio.

Hæc eſt ſecunda ratio, qua Ariſt. eundem repellit errorem, nempe ſi circulo cōtingeret vti, fieret, vt idem per idem demonſtraremus, quod falſum eſt, eſſet autem tunc ſatis leue, cuncta demonſtrare, ſ. hoc eſt, quia hoc eſt: Hoc autem probatur ſumendo tres terminos, nihil enim refert in tribus, aut pluribus, aut paucioribus loqui: idem enim ſequitur inconueniens ex circulo, ſint termini; A. B. C. tunc ſupponit Ariſt. iſtum eſſe bonum argumentandi modum, quia A. eſt, B. eſt,& quia B. eſt, C. eſt, ergo de primo ad vltimum, quia A. eſt, C. eſt. nam ſi, B. ſequitur ex A. quicquid ſequitur ex B, ſequitur ex A, & cuius eſt cauſa B. eius etiam eſt cauſa A. quod enim ſequitur ex conſequēti,ſequitur etiam ex antecedēti,& cuius eſt cauſa conſequens, etiam eſt cauſa antecedens,quod eſt cauſa conſequentis. tunc ſumamus circulum in duobus terminis,quia A. eſt B. eſt, per circulum valet regreſſus, quia B. eſt, A. eſt. argumentor igitur, quia A. eſt, B. eſt, & quia B. eſt, A. eſt, ergo de primo ad vltimum, quia A. eſt, A. eſt. Hoc ſignificat illud, quod Ariſto. dicit, ponatur A. loco ipſius C.i. quemadmodum ex ipſo B. inferebatur C. ita etiam infertur A. ergo ſicut C. inferebatur ex A. quia ex eo inferebatur B. ita & A. quod infertur ex B. inferetur ex eodem A. ex quo ipſum B. infertur: vnde ex ſe ipſo inferetur, & tantum demonſtrare continget idem per idē, quod falſum, & abſurdum eſt.

At uero neque hoc poſſibile. 8

3. Nota.

Hoc eſt tertium argumentum, quo circulum in demonſtrationibus reiicit. ſupponit vnum, quod dicit oſtenſum eſſe, primo Prior. ca. 22. ex vno termino, aut vna poſita propoſitione nihil inferri neceſſario, ſed opus eſt tribus terminis, & duabus propoſitionibus minimis, ideſt non paucioribus: Ex his autem neceſſario ſequitur alterum, & probat, ſiquidem contingit ſyllogizare, ideſt, ex his fit ſyllogiſmus, qui neceſſario infert, ergo ex duabus propoſitionibus, alterum

poteſt

poteſt inferri neceſſario. modo eſt argumentum, ſi circulus eſt in demonſtrando, cum demonſtratio ſit ſyllogiſmus, opus eſt tribus terminis, & duabus propoſitionibus, nempe, A. b. c. ſed circulus in his non poteſt eſſe, niſi ſint omnia conuertibilia, conuerti igitur debent, A. b. c. adinuicē, tunc ſic; ex tribus terminis conuertibilibus nō fit ſyllogiſmus, niſi in primo modo primæ figuræ, ergo omnes demonſtrationes debent fieri in illo primo modo, aliter non eſſet circulus. Præterea eſſent in terminis conuertibilibus, aliàs non poſſet circulariter ſyllogizari: fit enim circulus, quando cum concluſione, & conuertente maioris inferimus minorem, vel cum eadē concluſione, & conuertente minoris inferimus maiorem: vniuerſales autem propoſitiones affirmatiuæ non poſſunt vniuerſaliter conuerti, niſi quando termini ſunt æquales, & conuertibiles. Ex his concludit argumentum vanum eſſe aſſerere, omniū eſſe demonſtrationes, & circulum in omnibus contingere, cum non id ſit, niſi in vno mō primæ figuræ, & id in conuertibilib. multo vero plura ſint q̄ demōſtrant.

Circulus quo modo fiat

Hic oportet notare verba illa, quòd in ſecunda, & tertia figura non eſt circulus, aut non de acceptis: explicant D. Tho. & cæteri omnes, ob id in his duabus figuris, non eſſe circulum, quia cum in ſecunda, vna præmiſſa ſit negatiua, altera affirmatiua, cō cluſio vero negatiua, ſi volumus circulo ſyllogizare affirmatiuam, fiet ſyllogiſmus ex puris negatiuis, qui inutilis eſt. In tertia vero cum concluſio ſit particularis, præmiſſæ vero, aut vniuerſales ambæ, aut vna particularis, non poterit ſyllogizari circulo niſi particularis, non vniuerſalis, aliàs enim eſſet argumentari ex puris particularibus, aut inferre concluſionem vniuerſalem ex præmiſſa particulari: propterea in his figuris non eſt circulus: at quia aliqua præmiſſa ſyllogizatur nempe negatiua in ſecunda figura, particularis vero in tertia; propterea addit Ariſt. ſi circulus fit, non de acceptis fit. Exponunt ergo, non de acceptis omnibus, ideſt licèt circulus fiat, non tamen ambæ præmiſſæ ſyllogizantur circulariter. Quamuis poſſimus exponere, licet in ſecunda aliquando, vtraque circulariter ſyllogizetur, hoc fit, mutando negatiuam in propoſitionem hypotheticam, vt dixit libro ſecundo Prior. ca. 6. & illic declarauimus; ſed hic circulus non eſt, cum non ſit in eiſdem propoſitionibus, ſed mutatis, propterea dixit, ſi circulus fit, non de acceptus ſit. Hæc eſt huius capitis expoſitio.

QVÆSTIO I.

De regreſſu demonſtratiuo.

Explicatur titulus.

Dubitatur. An ſit regreſſus in demonſtratione. circa quod oportet aduertere, regreſſum vocari illum ſyllogiſmum, quo probamus cōcluſionem, qua an̄ ipſius præmiſſas probaueramus, vt ſi quis per interpoſitionem terræ probet Eclypſim, per quā cognouimus ipſam interpoſitionem: talis regreſſus etiam dicitur ſyllogiſmus circularis: difficultas autem non eſt, an in eodem genere cauſæ fiet iſte regreſſus, ita vt præmiſsæ ſint talis cauſa concluſionis, qualis eſt concluſio præmiſsarum, hoc enim fieri non poteſt, & hoc impugnat Ariſtoteles, nec eſt difficultas, an in diuerſis generibus cauſarum poſsit eſse circulus, & regreſsus ſyllogizando, cum id manifeſtum ſit: nam demonſtrationem ex veris, & primis &c. eſse probamus, quia facit ſcire, & econtra facere ſcire, quia ex veris &c. conſtat, oſtendimus ſyllogizando. nec etiam eſt difficultas, an ſyllogiſmi circulus fiat inter cauſam, & effectum: cum ſit etiam manifeſtum, cauſam per effectum, & iterum eundem effectum per cauſam eādem ſyllogizari aliquando poſſe: ſed difficultas eſt, an cum talis regreſſus ſit ſyllogiſticus, ſit aliqua probatio, & per talem regreſſum probemus, & cognoſcamus.

Ratio dubitandi.

Ratio dubitandi potiſſima hæc eſt, quia cum præmiſſæ huius regreſſus ſint probatæ prius per talē concluſionē, non poſſunt eſſe ipſa notiores, & tunc ſyllogiſmus inutilis erit, cū non ex notioribus procedat.

Reſpon. Auer. iſtarum.

Ad hanc difficultatem reſpondent iuniores, diſtinguentes duplicem demonſtrationem propter quid, ex Auerroe 2. cœli. comm. 31. & 8. Phyſi. com. 65, alteram, quæ eſt cauſa & eſſe, ideſt per quam oſtēdimus cauſam effectus, & ſimul probamus, effectum eſſe: vt pote cum a cauſis notioribus nobis ad effectus occultos procedimus, & hæc ē potiſſima demōſtratio, alterā,

quæ ſolum oſtendit effectus cauſam, ſed non ipſum eſſe, & talis eſt demonſtratio tantum cauſæ, quæ fit, cum effectum primo cognouimus, ac per eum indagauimus cauſam, & ſic admittunt regreſſum fieri a cauſa ad effectum cognitum prius quantum ad eſſe, ſed regreſſus oſtendit cauſam ſecundum quam ignotus erat effectus.

Refellitur ſententia Auer. & proponitur vera ſententia Rheto. & aliorum.

At quamuis iſta ſententia non ſit ſpernenda, aliter mihi videtur poſſe reſponderi, & magis ad mentem Ariſt. ex ſententia potiſſimum D. Tho. 2. cæli. 59. vbi elegantiſſime etiam defendit Alexandrum aduer ſus Simpl. & explicat totam vim regreſſus demonſtratiui. Dico igitur, omnē demonſtrationem probare effectum eſſe, & ſimul illius oſtendere cauſam, quod abſque vlla diſtinctione conceſſit Themiſt. 2. Poſter. c. 2. propterea aduerte, quod ſupra diximus, quamuis exiſtentia effectus cognoſcatur ante cauſam, id fit imperfecte & particulariter, at poſtquam demonſtratio accedit, eum vniuerſaliter cognoſcimus, & certius, ac clarius, quod docuit expreſſe Ariſt. 1. Poſt. c. 24. vbi dicit, etiam ſi videremus, triangulum habere tres angulos, adhuc demonſtrationem quæreremus, quia id non cognoſceremus vniuerſaliter niſi demonſtratione, propterea ſemper demonſtratio effectum eſſe probat, licèt eum diſcrimine, nam aliquando præceſſit aliqua cognitio imperfecta effectus. dices, ſi illa cognitio effectus fuit imperfecta, & particularis, cū per eam peruenerimus in cauſam, etiam cognitio cauſæ erit imperfecta, dico, non ita eſſe, nam illa cognitio effectus fuit via ad cauſam inueniendam: tamen ex ipſa cā inuenta & aliis intellectus ſpeculationibus perfectius cognoſcimus cauſam, adeo vt per eam regrediamur ad effectum vniuerſaliter cognoſcendum, quod ignotum erat ante cauſam. & hoc de regreſſu ſentio.

Demonſtrationis propoſitiones veras eſſe, veritate neceſſaria. Quid ſit id, quod dicimus, De omni, quid per ſe, quid vniuerſale. Cap. IIII.

1 QVoniam autem impoſſibile aliter ſe habere, cuius eſt ſcientia ſimpliciter, neceſſarium vtique fuerit ſcibile, quod eſt ſecundum demonſtratiuā ſcientiam: demonſtratiua autem eſt, quam habemus, eo quod habemus demonſtrationem: ex neceſſariis igitur ſyllogiſmus eſt demonſtratio. Accipiendum igitur ex quibus, & qualium demonſtrationes ſunt.

Primum autem determinemus, quid dicimus de omni, & quid per ſe, & quid vniuerſale. 2

De omni quidem igitur hoc dico, quod ſit vtique, non in aliquo quidem, in aliquo autem non: neque aliquando quidem, aliquando autem non. vt ſi de omni homine animal, ſi verum hunc dicere hominem, verum & animal, & ſi nunc alterum, & alterum, & ſi in omni linea punctum conſimiliter. Signum autē, etenim inſtantias ita ferimus, tanquam de omni interrogati, aut ſi in aliquo non, aut ſi aliquando nō.

Per ſe autem, quæcunque & inſunt in eo quod quid eſt: vt triangulo linea, & lineæ punctum. ſubſtantia nanq; ipſorum ex his eſt, & in oratione dicente quid eſt, inſunt. 4

Et quibuſcunque inexiſtentium ipſis, ipſa inſunt in oratione, quid eſt declarante: quæmadmodum rectu ineſt lineæ & circulare, & impar & par numero, & primum & compoſitum, & æquilaterum & altera parte longius. & omnibus his inſunt in oratione quid eſt dicente, ibi quidem linea, hic autem numerus. Conſimiliter autem & in aliis, talia ſingulis per ſe dico.

Quæcunque autem neutro modo inſunt, accidentia: vt muſicum, aut album animali.

Amplius, quod non de ſubiecto 6

dicitur

dicitur alio aliquo, vt ambulans alterum quid exiſtens, ambulans, eſt & album. ſubſtantia vero, & quæcunque hoc aliquid ſignificant, non alterum quid exiſtentia ſunt, quod ſunt. quæ quidem igitur non de ſubiecto, per ſe dico: quæ autem de ſubiecto, accidentia.

7 Amplius autẽ alio modo, quod quidem propter ipſum ineſt vnicuique, per ſe: quod vero non propter ipſum, accidens. quemadmodum ſi ambulante fulgurauit, accidens: non enim propter ambulare fulgurauit, ſed contingit, dicimus, hoc. ſi autem propter ipſum per ſe. vt ſi quid iugulatum interiit, & ſecundum iugulationem, quoniam propter iugulari, ſed non accidit iugulatum interire.

8 Quæ igitur dicuntur in ſimpliciter ſcibilibus per ſe ſic, vt inſint prædicatis, aut illa inſint ſubiectis, & per ipſa ſunt, & ex neceſſitate. non enim contingit non ineſſe, aut ſimpliciter, aut oppoſita. vt lineæ rectum aut curuum, & numero impar aut par. eſt enim contrarium, aut priuatio, aut contradictio in eodem genere, vt par, quod non impar in numeris, inquantum ſequitur. quare ſi neceſſe aſſerere, aut negare, neceſſe & per ſe ineſſe. Quid igitur de omni, & per ſe, determinatum ſit hunc in modum.

9 Vniuerſale autem dico, quod vtrique & de omni ſit, & per ſe, & ſecundum quòd ipſum. Manifeſtum igitur quòd quæcunq; vniuerſalia ex neceſſitate inſunt rebus.

10 Per ſe autem & ſecundum quod ipſum, idem. vt per ſe lineæ ineſt punctum, & rectum: etenim ſecundum quòd linea. & triangulo ſecundum quòd triangulum, duo recti: etenim per ſe, triangulum duobus rectis æquale.

Vniuerſale autem eſt tunc, quando in quolibet, & primo monſtretur. vt duos rectos habere, neque figuræ eſt vniuerſale, quamuis eſt monſtrare de figura, quòd duos rectos habet, ſed non de qualibet figura, neq; vtitur qualibet figura monſtrans. quadrangulum enim figura quidem eſt, non habet autem duobus rectis æquales. æquicrus vero habet quidem quodcunq; duobus rectis æquales, ſed non primo, ſed triangulum prius. Quod igitur quoduis primum monſtratur duos rectos habere, aut quodcunq; aliud, huic primo ineſt vniuerſale, & demonſtratio per ſe de hoc vniuerſaliter eſt, de aliis vero quodammodo non per ſe: neque de æquicrure non eſt vniuerſaliter, ſed in plus.

Quoniam autem impoſſibile eſt, & cæt.

Cum demonſtrationem ex veris docuiſſet eſſe, nunc vt dicit Themi. ex quibus veris procedat, explicare intendit, non enim ex quibuſcunque, ſed ex neceſſariis demonſtratio eſt: at quia adhuc neceſſarium multiplex eſt, quale debeat eſſe, hoc capite explicat, ideoque explicat quid ſit dici de omni, quid p ſe, quid vniuerſaliter: hæc enim ad neceſſarij cognitionem opus ſunt; probat autem ante omnia demonſtrationem eſſe ex propoſitionibus neceſſariis, quia id, quod demonſtratur, & demonſtratione ſcitur, eſt neceſſarium: at neceſſarium non demonſtratur niſi ex neceſſariis, quamuis ſyllogizari poſſit, vt dicitur 2. Prio. cap. 2. Argumentatur igitur Ariſt. hoc pacto, quod ſcitur, aliter ſe habere non poteſt, ergo quod demonſtratiue ſcitur, eſt neceſſarium,

rium,

rium, nam id neceſſarium eſt, quod aliter ſe habere non poteſt, & argumentum eſt a ſuperiori ad inferius ex parte ſubiecti, nam ſciri, ſuperius eſt ad ſciri per demonſtrationem: ex parte vero prædicati, a definitione ad definitum, nam non poſſe aliter ſe habere eſt definitio neceſſarij. tunc vlterius procedit argumentum, quod ſcitur demonſtratiue eſt neceſſarium, & tale eſt, quod per demonſtrationem fit, ergo demonſtratio eſt ex neceſſarijs. infert oportere accipere, ex quibus, & qualibus ſint demonſtrationes, dicit ex quibus, propter propoſitiones: dicit ex qualibus, propter quæſtionem, circa quam eſt demonſtratio, nam omnia neceſſaria ſunt, primo tamen ſe tria illa, quæ diximus, propouit explicaturum.

2 De omni quidem igitur hoc dico.

Quid ſit prædicatũ de omni. Explicat, id prædicatum dici de omni, quod omnibus ineſt inferioribus ſubiecti, & omni tempore, vt riſibile dicitur de omni homine, quia omnibus ineſt indiuiduis, & omni tempore, & hoc negatiue explicat dicendo, quando prędicatum non ſic ineſt, vt quibuſdam ſubiecti inferioribus inſit, quibuſdam non: vel aliquando inſit, aliquando non, ſed omnibus debet ineſſe, & omni tempore. Exempla ponit in his propoſitionibus, omnis homo eſt animal, & omni lineæ ineſt punctum: probat autem tale eſſe dici de omni, nam cum inſtantias ferimus, id eſt cum redarguere volumus propoſitiones non de omni dici, dupliciter inſtamus, aut ſi non de omnibus dicitur prædicatum, aut ſi non omni tempore; ſignum igitur eſt, vtrunque eſſe neceſſarium ad propoſitionem de omni.

Dici de omni duplex, prioriſticũ, & poſterioriſticum. Notat Themiſt. cap. 9. & D. Thom. Aliud eſſe dici de omni in libris Priorum, quod ad ſyllogizandum requiritur, quod vocant aliqui, prioriſticum, aliud dici de omni in libris Poſteriorum, quod ad demonſtrationem quærit, quod vocant poſterioriſticum: in illo enim ſolum vniuerſalitas in inferioribus ſubiecti ſat eſt, in hoc vero alterius opus eſt vniuerſalitate temporis: ſed profecto declaratione indiget Themiſt. nam ad ſyllogizandum tantum, non opus eſt quod prædicatum inſit omnibus inferioribus ſubiecti, cum etiam ex falſis ſyllogizetur, ſed ſat eſt, quòd vniuerſaliter enuntietur: vnde tale dici de omni conſiſtet in eo, quod vniuerſaliter prædicatum denotat ineſſe ſubiecto: at in libro iſto, quòd enuntietur opus eſt, & etiam quòd vere inſit, & omni tempore, ſicut in libro Topicorum requiritur, quod probabiliter inſit, in libro vero Elenchorum, quod apparenter: & hoc nota. Dices non ne etiam eſt dici de nullo in hoc libro? dico eſſe quidem, nempe quod de nullo inferiori ſubiecti dicitur omni tempore, tamen quia ex affirmatione facile conſtat, vel quia affirmatiuum eſt præcipuum, & frequentius, illud prætermiſſum eſt.

Per ſe autem ſunt, quæcunque ſunt in eo. 3

Quid ſit prædicatũ per ſe. Primus modus prædicandi per ſe. Explicat modo, quid per ſe dicatur, ac in quatuor modos diſtinguit, primus eſt, prædicata quæ ſunt. de definitione quidditatiua ſubiectorum per ſe prædicantur de ipſis, vt linea per ſe de triangulo dicitur, nam eſt de ipſius definitione, triangulus enim eſt figura plana tribus lineis terminata: ſimiliter punctum eſt de definitione lineæ, eſt enim linea magnitudo, cuius extrema ſunt duo puncta: itaque ad iſtum modum pertinent omnia prædicata, quæ ſunt aut definitiones ſubiectorum, aut partes definitionum, vt genera, differentiæ, & horum partes, Notat autem Themiſt. quæ dicuntur per ſe hoc modo includere de omni, vt ſit ſenſus, illa dicuntur per ſe, quæ cum ſint de omni, ſunt etiam de quidditate ſubiecti. nec oportet hic ſentire cum Paulo Veneto, qui non ſolum propoſitiones has, ſed earum conuertentes ad hunc modum reducit, vt animal eſt homo, rationale eſt homo. Alij etiam identitas, & diſparatas reducunt, quæ omnia ſunt pręter mentem Ariſtotelis qui ſolum de proprijs propoſitionibus & naturalibus prædicationibus, quales ad demonſtrationem ſunt aptæ, loquitur.

Et quibuſcunque eorum, quæ inſunt. 4

Secundus modus prędicandi per ſe. Secundus modus eſt eorum, quæ ſic inſunt ſubiectis, vt de eorum definitione ſint ipſa ſubiecta, quales ſunt paſſiones propriorum ſubiectorum, quæ per ſe ineſſe dicuntur. Notant hic Philopo. & Themiſt. & bene,

ne, quòd primus modus eſt prædicandi per ſe iſte inhærendi per ſe propterea dicunt iſta, quæ per ſe ineſſe dicuntur, eſſe accidentia. Notant etiam ijdem authores hunc modum non includere neceſſario dici de omni, nam poteſt accidens dici per ſe, quamuis nõ omni inſit, vt ſimum ineſt naſo, & grammaticum homini. Huiuſmodi Ariſto. ponit quatuor exempla, primum de curuo, & recto, hæc enim per ſe inſunt lineæ, ac per eam definiuntur, nam rectum eſt linea, cuius extrema non egrediuntur a medio, curuum eſt linea, cuius extrema egrediuntur a medio: alterum exemplum eſt de pari, & impari, quæ per numerum definiuntur, vt notum eſt; tertiam de primo, & compoſito, hæc.n. inſunt & numero.

Dubium. Sed dubitabis, quid per hæc intelligere oportet? Philop. & Albertus per numerũ, primum intelligunt eum, qui non eſt ex alio numero compoſitus, qualis eſt ſolus binarius, per compoſitum vero intelligunt quencunque alium numerum: at melius cum Alex. quem hic refellit Philop. & eum D. Tho. dicamus, numerus primus eſt, qui ſola vnitate menſuratur, quales ſunt binarius, ternarius, quinarius, & alij, compoſitus vero eſt, qui alio numero menſuratur, vt nouenarius, qui ternario menſuratur, & ſimiles alij multi.

Expoſi. Philop. & Alber.

Expoſi verior Alex. D. Th.

Quartum exemplum eſt æquilaterum, & altera parte longius. Hæc Alexan. dicit eſſe paſſiones figuræ. Philop. vero melius attendens Ariſt. in his exemplis, non alia ſubiecta ponere, quàm lineam & numerũ, hæc duo poſteriora etiam numeris attribuit, nam & numeri aliqui ſunt æquilateri, aliqui altera parte longiores, vt docent Arithmetici: quãuis poſſimus pro Alexandro dicere, quòd iſta ſunt quidem in numeris, ſed vt numeri faciunt figuras; vel quòd non aſcribantur numero, ſed lineæ, nã hæc per lineam definiuntur, æquilaterum enim eſt habens lineas æquales omnes, altera parte longius habens inæquales lineas, & ita figuræ cõpetunt, q̃ ex lineis fit. Auer. ſumens iſta duo in vniuerſali dicit, eſſe paſſiones habentis latera, ſed cõſtat Ariſtotelem non hæc duo in vniuerſali, ſed vt numeris inſunt, conſideraſſe, & bene dicit Philop.

Explicat Quartum exemplũ Ariſto. ſecundum Philo.

Reiicitur explicatur Auerr.

5 Quecunque uero neutraliter ſunt.

Exemplo Themiſtij

Themiſt. aſſerit hunc eſſe modum tertium per ſe, ſecundum quem accidentia dicuntur immediate ineſſe alicui ſubiecto, vt color per ſe, id eſt immediate ineſt ſuperficiei, mediate vero, & per accidens ſubſtantiæ, quem modum Ariſt. aſſignauit 5. Met. c. 18. ſed profecto iſta expoſitio non quadrat textui, vt ſatis clare indicant exẽpla, album nempe & muſicum inſunt animali, hæc autem non immediate inhærent: propterea cum Philop. D. Tho. & reliquis dicamus, vt velit Ariſt. docere reliqua prædicata, quæ nec ſunt de ſubiecti definitione, nec ſubiecta de eorum definitione, non eſſe per ſe, ſed per accidens dici, quo pacto album & muſicum per accidens animali inſunt, non enim de eius definitione ſunt, nec animal de eorum definitione: & non ſumpſit hominem, nam iam muſicum per ſe illi ineſset, cum homo ſit de definitione muſici.

Reiicitur expoſitio Themiſtij

Explicat ſecũdum Philop. & D. Tho.

Amplius quòd non de ſubiecto, & cęt. 6

Tertius modus, vt explicant Themiſt. D. Tho. & Philop. quos cęteri ſequuntur, eſt per ſe exiſtendi, vt illa dicantur per ſe, quæ per ſe exiſtunt, quod Themiſt. & Philop. putant ſolum cõuenire primis ſubſtantijs, hæ enim p ſe exiſtunt, ſecundæ enim, & accidentia in primis exiſtunt, licèt cũ diſcrimine, nam ſecundæ ſubſtantiæ ſunt de natura primarum, non autem accidentia.

Tertius modus p ſe.

Aliter etiam exponit Philop. vt ſecundæ ſubſtantiæ dicantur etiã per ſe hoc modo tertio, quia non dicuntur de ſubiecto, id eſt non ſunt in ſubiecto, vult enim, vt per dici de ſubiecto, intelligamus eſſe in ſubiecto. Sed ſine dubio dicendum eſt hic, illa dici per ſe, quę ſubſtantiæ ſunt, ſiue primę, ſiue ſecundæ, cũ neutra inhæreat, nec oportet mutare verbum Ariſto. nam non dixit, quæcunque de ſubiecto dicuntur, ſed quæ de ſubiecto alio, ideſt diuerſo dicuntur, & quod uerũ ſubiectũ ſit, quod etiã ſecundis ineſt ſubſtantiis quæ non de ſubiecto alio quodam dicuntur, ſicut accidentia, album, ambulans, ac propterea per ſe dicuntur. Et hoc notauit, & bene Alber. mag. hoc tracta. 2. c. 9. & ſic notus eſt tertius modus.

Dub. an idiantum conueniat primis, vel iantum ſecũdis ſubſtantiis.

Item alio modo quod quidem propter ipſum &c. 7

Quartus mod' per ſe.

Quartus modus, vt bene notant Græci, & D.

& D.Tho. cum cęteris, non eſt prædicandi, ſed eſt inter cauſam potius & effectum, licèt etiam fiant prædicationes. primus enim modus fuit per ſe prædicandi. ſecundus per ſe inhærendi, tertius, per ſe eſſendi, quartus, per ſe cauſandi: vt accuratius ceteris explicat D.Tho. ille enim effectus eſt per ſe alicuius cauſæ, quando propter ipſam eſt, vt interite ſecundum iugulationem eſt per ſe effectus iugulati. dicit interire ſecundum iugulationem, vt verbum ſumatur pro morte illa quæ ex tali cauſa ſequitur: ſimiliter, domificium eſt per ſe effectus domificatoris: at quando effectus non propter illud eſt, per accidens ei dicitur, vt ambulanti accidit corruſcatio, non enim quia ambulauit, corruſcauit, ſimiliter accidit fodienti vineam inuenire theſaurum: hoc igitur eſt per ſe quarto modo, quod proprie ad cauſam & effectum refertur: & hoc eſt de modis per ſe. in quo nota cum Philop. & Themiſt. & D.Tho. ad initium lectionis 9. non omne de omni, eſſe per ſe, nam cignus eſt albus, coruus eſt niger, de omni quidem ſunt, non tamē prædicata per ſe prędicantur primo modo, nec per ſe inſunt ſubiectis, cum nec de eorum definitione, nec ipſa de accidentium talium definitione ſiut, vt patet, omni tamē & ſemper inſunt. Aduerte etiam alios eſſe modos dicendi per ſe, vt patet ex 5. Meta. c. 18. tamen iſti videntur magis pertinere ad negotium præſens, quamuis nō omnes ad demonſtrationem apti ſint, tertius enim non eſt prædicandi, propterea non eſt ad demonſtrationem.

Nota.

8 Quæ ergo dicuntur in ſimpliciter ſcibilibus.

Secundum ferè omnium ſentētiam, hic Ariſt. explicat, qui modi ſint ad demonſtrationem apti, quamuis nō omnes æqualiter exponant. S. Tho. & alij ex Latinis de ſecundo intelligunt, hic enim eſt concluſio, quæ ſcitur ſimpliciter, nempe in quo de ſuo ſubiecto paſſio prædicatur, & ad hanc vtimur quarto modo, nempe in quo paſſionem de definitione, quæ cauſa eſt, prædicamus; vt ad demonſtrandum hominem eſſe riſibilem, ſumimus animal rationale eſſe riſibile. Aliter exponunt alii; & ſi ea colligamus in quibus pene omnes alii conueniunt (vt interim omittamus peculiaria diſſidia, Them. Philo. & Auer.) hæc illorum eſt ſententia. velle Ariſt. duos modos enarrare, primum, & ſecundum; horum enim eſt vſus ad demonſtrandum, & littera iſtis videtur fauere, quam aliqui ſic vertunt: quæ igitur dicuntur in ſimpliciter ſcibilibus per ſe ſic, vt in ſint prædicatis, aut illa inſint ſubiectis; ideſt hæc ſunt, quæ ad ſimpliciter ſcientiam opus ſunt. quamuis hæc verba non ſint ita expreſſa in Græco ſermone. Boet. vertit ad litteram ſic: ſicut eſſe prædicatis aut ineſſe illi enim duo infinitiui, eſſe, & ineſſe, ſunt Græce eiuſdem verbi, ſed alter eſt actiuus, alter paſſiuus: ac ſi diceret, quæ ſic ſunt per ſe vt exiſtant in prædicatis, ideſt ſint de eorum definitione, qui modus eſt ſecundus, & hoc eſt eſſe in prædicatis, vel quæ ſic ſunt, vt ita loquar, vt exiſtant a prædicatis, ideſt prę dicata ſint de eorum definitione, qui modus eſt ſecundus, & hoc eſt prædicatis ineſſe: eſt enim infinitiuus paſſiuus. Ex hoc patet hos duos modos eſſe ad demonſtrationem aptos.

Expoſitio D. Thom.

Dubitabis forte de quarto, nam vtimur eo in demonſtratione, vt ſi dicas, appetenti vindictam ſanguis ebullit circa cor, iratus vindictam appetit, ergo irato ebullit ſanguis: maior enim eſt in quarto modo, nā effectus prædicatur de cauſa propria. Reſpondet Philopo. modum quartum non eſſe ad prędicationem, ſed ad cauſalitatem, propterea vtilis eſt demonſtrationi, quæ ex cauſa procedit, ſed non componit ipſam. Quòd ſi dicas, fiunt prædicationes ſecundum ipſum, ergo demonſtrationem componit: poſſet dici illas prædicationes eſſe iam in primo aut ſecundo modo, nam ille non eſt prædicandi.

Dub. an quartus modus ſe inſeruiat demonſt.

Sentētia. Philop.

At quamuis iſta ſit expoſitio communis, & non ſpernenda, poſſemus Ariſt. interpretari, vt velit hic oſtendere, quando hi duo modi, nempe primus & ſecundus ad demonſtrationem ſimpliciter apti ſint, id autem fieri, quando ſunt propter ipſum, & ſunt ex neceſſitate, non enim ſemper primus eſt propter ipſum, vt quando genus, & differentia remota prædicantur, vt homo eſt ſenſibilis, homo eſt ſubſtantia, non enim his ad ſimpliciter demonſtrandum, vtimur; ſimiliter non ſemper ſecundus eſt ex neceſſitate, vt naſus eſt ſimus, linea

Expoſitio Auct.

nea eſt curua, tunc autem ad demonſtrationem apta hæc ſunt, cum & ſecundum ſe, ſeu propter ipſa, & ex neceſſitate ſunt: at quia dubium videbatur, quando ſecundus modus ex neceſſitate ſit, id explicat dicendo, quando tales paſſiones cum oppoſitione prædicamus, vt linea eſt recta, vel curna, numerns eſt par, vel impar: ſic enim hæc ex neceſſitate ſunt. & probat, nam iſta ſimul iuncta ſunt, ſicut priuationes, aut cõtraria, aut contradictoria reſpectu proprij ſubiecti, quæ neceſſario ſub diſiunctione affirmantur. Nota litteram par aut impar in numeris ſecundum quod ſequitur, Græce enim eſt par, quod non impar, vt ſit ſenſus, in numeris idem eſt dicere, quantum ad conſecutionem, par, & impar. ſeu non impar & impar, vt ergo impar, vel non impar neceſſario de numero prædicantur, ita etiam par & impar: ſic igitur explicatũ eſt quid de omni, quid per ſe ſit.

9 Vniuerſale autem dico &c.

Quid ſit prædicatũ vniuerſale.

Explicat tertium nempe vniuerſale l.tũe autem eſt vniuerſale, cum non ſolum de omni, & de per ſe, ſed etiam ſecundum quod ipſum eſt; id autem ineſt alicui ſecũdum quod ipſum eſt, cum illi primo ineſt, & immediate, vt riſibile ineſt homini, & habere duos rectos triangulo: eſt enim per ſe, homo eſt ſenſibilis, ſed non ſecundũ quod ipſum, quia non vt homo, ſed vt animal, eſt ſenſibilis: tale igitur vniuerſale eſt neceſſarium, id eſt hoc eſt neceſſariũ, quo in demonſtratione vtimur, non enim quodcunque neceſſarium ad demonſtrationem aptum eſt, ſed quod eſt vniuerſale.

10 Per ſe autem & ſecundum quod ipſum &c.

Soluitur contradictio in Ariſt.

Modo id quod per ſe eſt, ſecũdum quod ipſum aſſerit eſſe, in quo apparet contradictio, quia videtur diſcrimen inter iſta aſſignaſſe; imo differunt, vt notat Theoph. aliquid enim eſt per ſe, quod non ſecundũ quod ipſum & vniuerſale, vt diximus, & ita eſt. ſed reſpõdet Philop. non idem prorſus eſſe per ſe, & ſecundum quod ipſum: habent ſe, vt ſuperius & inferius, vt notat S. Tho. omne enim ſecũdum quod ipſum eſt per ſe, & non econtra. hic autem voluit Ariſt. docere in aliquibus idem eſſe per ſe, & ſecundum quod ipſum: quamuis poſſimus dicere idem prorſus eſſe per ſe, & ſecundum quod ipſum, & quod ad vniuerſale requiratur aliud, nempe quod inſit primo, quod poſtea ſubiungit.

Vniuerſale autem eſt tunc &c.

Explicat quid vniuerſale ſit exacte, nempe cum aliquid primo ineſt, vt habere tres angulos, ineſt quidem figuræ, ſed non ſecundum quod ipſum, cum non omni inſit: ſimiliter ineſt Iſoſcheli, ſed non primo, cum non ſoli, triangulo autem ineſt primo, & vniuerſaliter, & huius eſt demonſtratio, tanquam vniuerſalis, quæ potiſſima eſt demonſtratio, in qua paſſio cum ſubiecto conuertitur, vt notat Philop. reliquæ non ſunt potiſſimæ demonſtrationes, in quibus paſſio cum ſubiecto non conuertitur. Hæc de interpretatione huius capitis quarti.

QVÆSTIO I.

Quomodo accidentia definiantur per ſubiectum.

VNum oportet hic aduotare circa modum ſecundum, quo accidentia per ſua ſubiecta definiuntur: accidentia ſunt in duplici differentia, quædam quæ conſequuntur aliquod ſubiectum ſpecificum, nec ad aliud ſe extendunt, intra vnam ſpeciem ſemper concluſa, ſicut riſibile, grammaticum, quæ ſoli inſunt homini: quædã alia ſubiectum commune conſequuntur, & genericum, ac multis ſpeciebus inſunt, vt color, quantitas, albedo, omnia autem accidentia a ſubiecto, aut vno, aut altero modo dependent: vt enim nunquam per ſe exiſtunt niſi in ſubiecto, ita neque eorum natura eſt abſque dependentia a ſubiecto: illa, quæ a ſubiecto peculiari dependent, habent ſe in duplici differentia, quædam ipſam naturam ſpecificam ſecundum ſe conſequuntur, vt riſibile, diſciplinabile, hominis naturam ſecundũ ſe reſpiciunt, quædam naturam illam quidem ſpecificã conſequuntur, ſed non abſolute, niſi vt diſpoſitione aliqua determinatur, vt ſimitas ſequitur naſum, non abſolute, ſed cum quadam diſpoſitione.

Hinc oritur latum diſcrimen inter iſta, quæ enim ſequuntur naturam ſecundum ſe vniuerſaliter ei inſunt, vt riſibile homini: quæ vero naturam cum diſpoſitione, non ſemper vniuerſaliter, niſi in his in quibus natura ſic eſt diſpoſita, vt ſimitas, cæ-

citas,

citas, criſpitudo. Præterea quæ ſequuntur naturam ſecundum ſe ſimplices paſſiones ſunt, vt riſibile, diſciplinabile, quæ vero naturam diſpoſitam multæ ſunt, & ſub diſiūctione de natura vniuerſaliter prædicātur, quia variæ ſunt diſpoſitiones, vt naſi paſſiones ſunt ſimitas, aquilinitas, & reliquæ, quarum ſingulæ non vniuerſaliter de naſo prædicantur, niſi ſimul cum diſiunctione: tamen re vera, ſingulæ habent ſuam determinatam diſpoſitionem in ſubiecto illo diſtinctam ab aliis, quę ſimul cum illa ſpecie poſſet dici adæquatum ſubiectum illius: cum tamen non inueniatur nomen, ſumimus pro proprio ſubiecto ſpeciem communem: & hoc docet Auerr. hic dicens, par per numerum definire non per ſubiectum proprium, ſed per genus ſubiecti; ſimiliter impar, nam adęquatum ſubiectum eſt ille numerus, qui ſolum pares, aut ſolum impares continet, quod non eſt nominatum: hoc autem, quod dictum eſt de his, quæ cō ſequuntur ſpeciem, dicendum prorſus de his, quæ genus conſequuntur: quędā enim naturam ipſius communem reſpiciunt, & hæc vniuerſaliter inſunt, & ſimplicia ſunt, vt quantitas corpus ipſum ſequitur, color mixtum, & reliqua: quædam non genus abſolute, ſed cum diſpoſitione, & hæc varia ſunt, ſecūdum varias diſpoſitiones, vt albedo ſequitur quidem corpus taliter diſpoſitum, nigredo, & reliqua ſimilia, quamuis autem multa ſint, diſpoſitiones tamen habent proximas determinatas ſingula.

Nota diſcrimen.

Eſt autem diſcrimen inter hæc communia, & illa propria, & particularia, hęc enim cum vni tantum inſint ſpeciei, ſemper propria dicuntur: illa vero quamuis re vera, reſpectu ſuorum ſubiectorum etiam propria ſint, tamen quia multis inſunt communia dicuntur: Ex quibus fit vnum notandū, quoties hæc tā propria quam communia de ſuo ſubiecto prædicamus, dicuntur per ſe: per ſe enim dicitur, corpus eſt quantum, mixtum eſt coloratum, ſicut homo eſt riſibilis, & corpus eſt album, ſicut naſus eſt ſimus: at cōmunia reſpectu aliorum ſubiectorum non per ſe dicuntur, nō enim per ſe dicitur nix eſt alba, coruus eſt niger. Sequitur etiam præterea, vt ſi exacte velimus vtraque accidentia definire, per ſua ſubiecta definienda ſint; vt enim ſimū per naſum, ita & album per corpus: licèt hic ſit notandum diſcrimen: cum enim in concreto iſta definiuntur, per ſubiectum in concreto loco generis definiuntur, vt ſimus eſt naſus curuus, cum vero in abſtracto, per ſubiectum in obliquo loco differentiæ definiri oportet, vt ſimitas eſt naſi curuitas, quod qua ratione id fiat, alibi eſt diſcutiendum.

Quot modis circa prædicatum vniuerſale primum errare contingat: quoque modo ipſum vere cognoſcatur.

CAP. V.

OPortet autem non latere, quòd plerunque contingit peccare, & non eſſe, quod monſtratur primum vniuerſale, ſecundum quod uidetur monſtrari uniuerſale primum. Decipimur autem hac deceptione, quando uel nihil ſit accipere ſuperius præter ſingulare. 1

Aliqui co. le. ſingulare, aut ſingularia. ſed forte ea verba, aut ſingularia, addita fuere.

2 Vel ſit quidem, ſed inominatum ſit in rebus ſpecie differentibus.

Secundus error.

3 Vel contingat eſſe, ut in parte totum, in quo monſtratur. iis enim quæ ſunt in parte inerit quidem demonſtratio, & erit de omni, ſed tamen non erit huius primi uniuerſaliter demonſtratio, dico autem huius primi ſecundum quòd huius demonſtrationem, quando ſit primi uniuerſaliter.

Tertius error.

Exemplū tertij erroris.

Si quis igitur monſtrauerit, quòd rectæ non coincidunt, uidebitur utiq; huius eſſe demonſtratio, * eo quòd in omnibus eſt rectis. non eſt autem: ſi quidem non quoniam ſic æquales, fit hoc: ſed ſecūdum quòd quomodocunque æquales. 4

* Aliqui ad ꝓprie.

Et ſi triangulum non eſſet aliud, quam æquicrus, ſecundum quod 5

Exemplū primi erroris.

æquicrus

Exemplũ ſecũdi erroris.

*Multi codi. non habẽt illud &c.

æquicrus videretur vtique ineſſe. Et proportionale, quod * & alternatim, ſecundum quòd numeri, & ſecundum quod lineæ, & ſecundum quòd ſolida, & ſecundũ quod tempora: quemadmodum & monſtrabatur aliquando ſeorſum; contingens vtique de omnibus vnica demonſtratione monſtrari. ſed quia non ſunt nominatum quiddam omnia hæc vnum, numeri, longitudines, tempora, ſolida, & ſpecie differunt a ſe inuicem, ſeorſum accipiebatur. nunc autem vniuerſaliter monſtratur. non enim ſecundum quod lineæ, aut ſecundum quod numeri inerat: ſed ſecundũ quod hoc, quod vniuerſale ſupponunt eſſe.

6 Propter hoc neque ſi; aliquis mõſtrauerit ſingulum triangulum demonſtratione, aut vna, aut altera, quòd duos rectos habet vnũquodque æquilaterum ſeorſum, & gradatum, & æquicrus: nondum nouit triangulũ, quod duobus rectis, niſi ſophiſtico modo, neq; vniuerſaliter triangulum, neque ſi nullum eſt pręter hæc triangulum alterum. non n. ſecundum quod triangulum nouit, neq; omne triangulum, niſi ſecundum numerum, ſecundum ſpeciem autem non omne: & ſi nullum eſt, quod non nouit.

Quo pacto cognoſcatur prędicatum vniuerſale.

7 Quando igitur non nouit vniuerſaliter, & quando nouit ſimpliciter? Manifeſtũ, quòd ſi idẽ eſſet triangulo eſſe, & æquilatero, aut unicuiq;, aut omnibus. ſi ãt non idem, ſed alterum, ineſt autem ſecundum quòd triangulum, non nouit.

8 Vtrum autem ſecundum quòd triangulum, aut ſecundum quòd æquicrus ineſt, & quando ſecundum hoc eſt in primo, & uniuerſaliter cuius eſt demonſtratio? Planũ quod quando ablatis inerit primo, quemadmodum æquicruri, æneo, triangulo inerunt duo recti. ſed & quod ſit aheneum, ablato, & quòd æquicrus. ſed non figura, aut termino: ſed non primis. Quo igitur primo? ſi quidẽ triangulo, ſecundum hoc ineſt & alijs, & huius uniuerſaliter eſt demonſtratio.

Oportet autem non latere &c. 1

Cum potiſſimam demonſtrationem vniuerſalis eſſe oſtendiſſet, nempe cum paſſionem de primo ſubiecto demonſtramus, non quando in hoc erremus, oſtendit, nã accidit aliquando exiſtimare nos demonſtraſſe vniuerſale, & tamen non demonſtrauimus; quod tripliciter docet accidere, primo quando eſt aliqua paſſio alicuius ſpeciei, cuius non eſt niſi vnum aut alterum indiuiduũ, tunc de tali indiuiduo demonſtrantes exiſtimamus vniuerſaliter demonſtraſſe, & non demonſtramus, verbi gratia ſi quis demonſtraret, lunam eclypſari, nempe hanc, quæ vna eſt, exiſtimans hanc eſſe primum ſubiectum, cum vnica ſit. deciperetur, cum id illi, non vt hæc eſt, ſed vt luna eſt, & ſecundum ſpeciem inſit.

Aut ſi ſit quidem ſed, innominatum ſit &c. 2

Hic eſt ſecundus error, cum nempe aliqua paſſio ineſt multis ſpeciebus propter aliquid commune, quod tamen innominatum eſt, tunc demonſtrantes, de illis, vniuerſaliter credimus demonſtraſſe, ſed non ita eſt, niſi de illo primo demõſtretur. v.g. progredi ineſt equo homini, & multis, nõ ppter ſpecificas rationes, nec quia animalia ſunt, cũ non omne aĩal progrediatur: ineſt tamen propter aliquid cõmune innominatum, tunc ſi de his aliquis, tanquam de primis demonſtraret, deciperetur. 2. error.

Aut contingat eſſe ſicut in parte. 3

Tertius error eſt, cum demonſtramus de aliquo toto, quod vere eſt, vt in parte, 3. error

te ideſt, quod eſt inferius illo, de quo demonſtrandum eſt, exiſtimanies vniuerſaliter demonſtraſſe, quia omnibus inferioribus illius ineſt. v.g. ſi quis de viuenti ſenſibili demonſtraret, quod augetur, crederet, ſe vuiuerſaliter demonſtraſſe, quia omni viuenti ſenſibili id ineſt, ſed nõ demonſtrar, nam id, uempe viuens ſenſibile eſt pars. ſ. in modo, reſpectu eius, de quo primo demonſtratur, nempe viuentis, cui primo ineſt augeri: & nota admodum haue eſſe deceptionem, quaudo totum ſumimus cum parte, quæ vocatur pars iu modo & demõſtrantes de illa parte exiſtimamus demonſtraſſe primo.

4 Si ergo aliquis monſtrabit &c.

Exempla errorum. & pr. tertij.

Exempla eorum quæ dixit, proponit, incipit autem a tertio errore; ſi quis demonſtraret nunquam concurrere de lineis rectis ęque diſtantibus, crederet vniuerſaliter demonſtraſſe, ſed non demonſtrat: nam licèt omnibus rectis æque diſtantibus iuſit, non tamen quia rectæ ſuut, ſed ſimpliciter, quia æque diſtantes, ſiue rectæ, ſiue obliquæ, vt notat Philop. ſiue etiam tortuoſæ ſint: & nota iſtum errorem, eſt enim declaratio noſtra, licèt exemplum Philop. etiam partim declaret. Circa litteram nota illud verbum, Niſi quidem, eſſe legendum pro, ſi quidem nõ, vt ſit littera abſq; parentheſi huiuſmodi. Si quidem non quouiam ſic æquales, fiat hoc, ſed quia quomodolibet æquales. & ſic eſt ſenſus manifeſtus.

5 Et ſi trangulus non eſſet alius.

Exemplũ 1. erroris.

Exemplum primi erroris ponit, ſi nullus eſſet triangulus, niſi Iſoſcheles, tunc de illo demõſtrantes habere tres angulos æquales duobus rectis, exiſtimaremus vniuerſaliter demonſtraſſe, & non id eſt, cum non vt Iſoſcheles eſt, talis paſſio ei inſit, ſed vt triangulus eſt.

Exemplũ 2. erroris.

Secundi autem erroris exẽplum eſt, ſi quis demonſtret proportionatim commutari de numeris ſeorſum, aut de lineis, aut de tempore, vniuerſaliter videtur demonſtraſſe, quia non eſt nominatũ illud commune, propter quod talis paſſio eis accidat, tamen re vera nou eſt demonſtratio vniuerſalis, nõ enim lineæ, vt linea eſt, nec numero, vt numerus eſt id eis ineſt: hic aduerte commutatam proportionẽ eam dici, quia ſicut ſe habet primum ad ſecundum, ita tertium ad quartum, ita ſe habet primum ad teriium, ſicut ſecundum ad quartum. v.g. ſicut ſe habẽt duo ad quator, ita ſex ad duodecim, ergo ſicut ſe habent duo ad ſex, ita quatuor ad duodecim. Aduerte illa verba. Nunc autem vniuerſale monſtratur. non mutanda eſſe, vt pro, Nunc, legamus, nõn, ſed ſic debent legi, & tunc notat Philop. quod nunc non dicit tempus, ſed ſenſus, nunc, ideſt, quando de illo ſuperiori demonſtramus, vniuerſaliter demonſtramus, quamuis poſſimus dicere, ſenſum eſſe, nunc quaudo illud vniuerſale non apparet, tanquam vniuerſale demonſtramus licèt non ita ſit.

Propter hoc nec ſi aliquis &c. 6

Nota hic, quòd quamuis de omnibus inferioribus nullo dempto, demonſtremus paſſionem, adhuc vniuerſaliter non cognoſcimus, quouſque de primo demõſtremus: vt ſi de omnibus ſpeciebus trianguli, ſeorſum demonſtraremus illam paſſionem, adhuc ſecundum ſpeciem non cognoſceremus, omnem. i. nondum ipſam rationem trianguli communem cognoſcerceremus, & ſic non eſſet demonſtratio vniuerſalis.

Quando ergo non nouit vniuerſaliter. 7

Philop. vult, Ariſt. hic exponere, quando demonſtrantes de omnibus inferioribus demonſtremus vniuerſaliter, & quando non, & dicit, quando ſuperius non eſt aliud prorſus quam inferiora, tunc demõſtrantes de inferioribus vniuerſaliter demõſtramus, quod in æquiuocis accidit, quando vero ſuperius eſt aliud quid vt in vniuocis, non ſufficit demonſtrare de inferioribus: ſed mihi videtur Ariſt. probare, quòd ille non ſciat vniuerſaliter, qui per inferiora ſit, ſed ſophiſtico modo, quia ſi idẽ eſſet triangulum eſſe, & Iſochelem, & reliquos eſſe, tunc quæ de omnibus inferioribus demonſtrat vniuerſaliter demonſtrat: at cum id cum nõ ſit, alia eſt enim rõ ſuperioris & inferiorum, ob id non demonſtrat ſimpliciter, & vniuerſaliter, quod idem, quæ de inferioribus demonſtrat.

Vtrum autem ſecundum quod eſt triangulus. 8

Ponis

Regula ad cogn. Predic. primum.

Ponit regulam cognoſcendi quando eſt ſubiectum primum, & duas partes habet, alteram, quando ſemotis aliquibus a re, adhuc paſſio illi ineſt, talia ſemota nõ erãt illius paſſionis ſubiecta prima, vt ſi triangulo æreo ineſt habere tres angulos, ſemoto æreo, adhuc manet paſſio, etiam ſemoto æquicrure, non ergo erant hæc ſubiecta prima: alteram, quando ſemotis aliquibus, paſſio aufertur, tunc illud, quo primo ſemoto proxime aufertur paſſio, eſt ſubiectũ primum, v.g ablato animali, & etiam ablato homine, aufertur riſibile, ſed ablato animali, non aufertur primo riſibile, ſed ablato homine, homo igitur eſt ſubiectum primum; ſimiliter ablata figura, aufertur habere tres angulos, ſed non primo, ſed quia aufertur triangulus. triangulus igitur ſubiectum illius primum. & vniuerſaliter id eſt primum ſubiectum & vniuerſale, quo primum ablato aufertur paſſio.

Q̃o ſit Intellig. illa ablatio.

Hãc ablationem oportet intelligere per intellectũ, intellectione enim ſeparamus. Nota pulchrã regulam ad res examinãdas, qua vſus eſt capite de ad aliquid. nota literã, quo igitur primo. i. quo ablato, aufertur primo habere tres angulos? Reſp. ſi triangulo nẽpe ablato aufertur illa paſſio. Eſt. i. triangulus eſt primum, & ſecundum eũ ineſt talis paſſio aliis inferioribus ipſi⁹.

Dubium. An omne vniuerſale ꝙ demonſt. ſit De omni.

Dubitatur hoc loco, nam ſæpe demõſtramus vniuerſale, & illud non eſt de omni, cũ non omni tempore ſit, luna enim eclypſatur, in hyeme ſunt pluuiæ, & ſimiles demõſtrantur, non tamen ſunt de omni, cum nõ omni tempore ſint; Aliqui illas, vt aptitudinem dicunt, ſumendas eſſe docent, quod falſum eſt, cũ non ſecundum aptitudines demonſtrentur, ſed ꝙ ſecundũ aptum: propterea dicendũ aliqua ſemper eſſe & euenire, tripliciter contingit quædã dicũtur ſemper eſſe, quia inceſſanter ſunt, & continuo, vt hominem eſſe riſibilem; quædã, quia tẽporibus a natura determinatis nunquã deficiunt, vt lunã eclypſari, ſolem oriri, & occidere: quædam, quæ temporibus certis & ſtatutis plerunq; eueniunt, vt pluuias eſſe in hyeme, & ſimilia: horum omnium eſt ſcientia & demonſtratio, vt docet Ariſt. 1. Poſt. cap. 7. & 24. licèt non in æquali gradu, & ſimiliter ſunt de omni. i. ſemper eueniunt, aut ſunt modo tamen quo diximus, & hoc eſt ad mentem Peripateticorum.

Demonſtrationem eſſe ex iis, quæ ſunt per ſe, ac Neceſſariis.

CAP. VI.

SI igitur eſt demonſtratiua ſciẽtia ex neceſſariis prĩcipiis: quòd enim ſcitur, non poteſt aliter ſe habere: per ſe vero inexiſtentia neceſſaria ſunt rebus: alia quidem enim in eo quod eſt quid inſunt: aliis autem, quæ de ipſis prædicantur, ipſa inſunt in eo quod eſt quid, quorum alterum oppoſitorum neceſſe eſt ineſſe: manifeſtum quod eſt talibus quibuſdam ſit vtique demonſtratiuus ſyllogiſmus. omne enim aut ſic ineſt, aut ſecundum accidens: accidentia vero non ſunt neceſſaria.

Aut igitur ſic dicẽdum, aut principium ponendum, quod demonſtratio eſt, non poteſt aliter ſe habere. Ex neceſſariis igitur oportet eſſe ſyllogiſmum. ex veris quidem enim eſt & non demonſtrantem ſyllogizare: ex neceſſariis vero non eſt, niſi demonſtrantem. hoc enim iam proprium demonſtrationis eſt.

Signum autem, quòd demonſtratio ex neceſſariis: quoniam & inſtãtias ita ferimus ad eos, qui exiſtimãt demonſtrare, quod non neceſſe, ſi exiſtimemus, aut omnino contingere aliter, aut ſermonis vtiq; gratia.

Planum autem ex his, & quod fatui ſunt, qui ſe exiſtimãt recte principia accipere, ſi probabilis ſit propoſitio, & vera: ueluti Sophiſtæ, * quod ſcire eſt ſcientiam habere. nõ enim * quod probabile, aut nõ, principium eſt: ſed * primum ipſius generis, circa quod monſtratur. & uerum non omne proprium.

* a.l. quoniam.
* a.l. eo ꝙ
* a.l. eo ꝙ primum.

Quod

5 Quod autem ex neceſſariis oportet eſſe ſyllogiſmum, manifeſtum & ex his. Si enim qui nõ habet rationem eius quod eſt propter quid, exiſtente demonſtratione nõ eſt ſciẽs. eſſe autem poſſet, vt A. de C. ex neceſſitate eſſet: B. vero medium, per quod demonſtratum eſt, non ex neceſſitate: non ſciuit propter quid. non enim eſt hoc propter medium. hoc enim contingit non eſſe, concluſio autem neceſſaria.

6 Præterea, ſi aliquis non ſciuit nunc, habens rationem, & ſaluus, ſalua re, non oblitus, neque * prius ſciuerat. corrumpi autem poſſet medium, ſi non eſt neceſſarium: quare habebit quidem rationem ſaluam, * ſalua re, non autem ſciuit: neque igitur prius ſciuerat, ſi vero non eſt corruptum, contingit autem corrumpi, quod accidit, eſſet vtiq; poſſibile & contingens, ſed eſt impoſſibile ita ſe habentem ſcire.

* al. co. igitur.

* al. l. ſaluus.

7 Quando quidem igitur concluſio ex neceſſitate ſit, nihil prohibet medium non neceſſarium eſſe, propter quod monſtratum eſt. eſt enim neceſſarium & non ex neceſſariis ſyllogizatum eſſe, quemadmodum & verum non ex veris.

Quando autem medium ex neceſſitate, & concluſio ex neceſſitate: quemadmodum & ex veris veru ſemper. ſit enim A. de B. ex neceſſitate: & hoc de C. neceſſarium igitur & A. ipſi C. ineſſe. Quando autem non neceſſaria ſit concluſio, neque medium neceſſarium poteſt eſſe. ſit enim A, ipſi C. non ex neceſſitate ineſſe: ipſi autem B. ex neceſſitate: & hoc ipſi C. ex neceſſitate: & A. igitur ipſi C. ex neceſſitate inerit. ſed non ſuppoſitum fuerat.

8 Quoniam igitur quod ſcitur demonſtratiue, oportet ex neceſſitate ineſſe, manifeſtum, quod & per medium neceſſarium oportet habere demonſtrationem, aut non ſciet neque propter quid, neque quod neceſſe eſt illud eſſe: ſed vel exiſtimabit non ſciens, ſi ſuſpicetur tanquã neceſsarium, quod non neceſsariũ: aut neque exiſtimabit, ſimiliter, & ſi quòd ſciat per media, & ſi propter quid & per immediata.

9 Accidentium vero non per ſe, quo modo determinata ſunt per ſe, non eſt ſcientia demonſtratiua. non enim ex neceſſitate monſtrare concluſionem: accidens nanque contingit non ineſse. de tali enim dico accidente.

10 Atqui dubitare fortaſse quiſpiã poſset, cuius cauſa hæc oportet interrogare de his, ſi non neceſse eſt concluſionem eſse. nihil enim differt, ſi quis interrogatus quæcunq;, poſtea dicat concluſionem.

11 Oportet autem interrogare, non tanquam neceſsarium ſit propter interrogata: ſed quoniam dicere neceſsarium illa dicenti, & vere dicere, ſi vere ſint inexiſtentia.

1 Si igitur eſt demonſtratiua ſcientia ex neceſsariis &c.

Intẽtio & continuatio Ariſt.

Iuxta Græcorum & Arabum expoſitionem Ariſt. probat demonſtrationem conſtare ex his quæ ſunt per ſe, ſumit autem pro medio, quod ex neceſſariis procedat, & in eo probando caput totum explet: ſequẽdo igitur Themiſtij expoſitionem, facit hoc argumentum: quæ ſunt per ſe, ſunt neceſſaria, demonſtratio procedit ex neceſſariis, ergo ex his, quæ ſunt per ſe. Ariſt. minorem

norem primo loco ponit & probat, quia de monſtratiua ſcientia non pōt aliter ſe hr̄e, ergo procedit ex neceſſariis, & ita demonſtratio eſt ex neceſſariis; maiorem probat, quia quæ ſunt per ſe, aut ſunt de definitione ſubiectorum, aut ſubiecta de definitiõe ipſorum, ſed hæc vtraque ſunt neceſſaria, quamuis enim aliquę paſſiones per ſe non prædicentur neceſſario, tamen ſi cum oppoſitis ſumantur, neceſſario prædicantur, vt diximus. At poſſet quis obiicere, vt notat Themiſt. illum ſyllogiſmum eſſe nullum, cum in ſecunda figura ex puris affirmatiuis procedat: oſtendit illam maiorem eſſe excluſiuam, nempe tantum per ſe ſunt neceſſaria, & tunc eſt bona conſequentia, nā æquiualet huic, omnia neceſſaria ſunt per ſe, & tunc ſyllogiſmus eſt in prima figura. probat autem ſic: quæ dicuntur, aut per ſe aut per accidens dicuntur. at quę per accidens ſunt, neceſſaria non ſunt, ſola ergo per ſe, neceſſaria ſunt; quod ſuperius dixit, quæ neutro modo inſunt, accidentia ſunt, & ſic eſt clarus contextus.

Alb. c. 15. mouet dubiū & reſpond. in terminis conuertibilib. licere quod idem eſt.

Dubium. Dubitat Themiſt. c. 14 nam aliquod p accidens neceſſarium videtur, vt cygnus eſt albus, coruus eſt niger. Reſp. Themiſt. duplex neceſſarium, alterum ſimpliciter, quod omnibus quibus ineſt, neceſſario ineſt, qualia ſunt per ſe, alterum ſecundum quid, quod non omnibus, quibus ineſt, neceſſario ineſt, qualis albedo, multis .n. ineſt, quibus non neceſſario ineſt: ob id igitur talia non ſunt neceſſaria, cum ſolum ſecundum quid neceſſaria ſint.

Nota. Aduerte S. Thom. Egid. Caiet. & alios aliter rationem hāc inducere: nempe vt velit Ariſt. probare demonſtrationem procedere ex neceſſariis, & ſumere pro medio, quod procedat ex his quæ ſunt per ſe: tamen melius eſt vt ſequamur expoſitionem prædictam Græcorum, quamuis Philop. rationem non ſub illa forma componat, ſed exiſtimet rationem eſſe hypotheticam & neceſſariam, quamuis nō reducatur ad formā ſyllogiſticā; non .n. vt inquit ipſe, oīs conſequentia neceſſaria ad ſyllogiſmū reduci pōt. At aptior vr̄ expoſitio Themiſt. quā prius propoſuimus; licèt ēt poſſimus interpretari ſecundū expoſitionē Philopo.

2 Aut igitur ſic dicendum &c.

Probat A- Incipit probare demōſtrationem ex neceſſariis procedere; & inquit, aut id ſic dicendum .i. aut id ſimpliciter abſque vlla rōne alia fatendum eſt, aut ad eius probationem ſupponēdum, eſſe principiū hoc .ſ. demonſtrationem .i. concluſionem demonſtrationis eſſe neceſſariam, & quod demonſtratur non poſſe aliter ſe habere. ex quo habetur primum argumentum, concluſio eſt neceſſaria, ergo procedit ex neceſſariis; & probatur conſequentia ex differētia quæ eſt inter demonſtrantem, & non demonſtrantem, qui .n. non demonſtrat, ex veris, non neceſſariis pōt colligere, vt ſi dicas; omne ambulans eſt aīal, omnis hō ambulat, ergo omnis hō eſt aīal: at qui demonſtrat, ex neceſſariis procedit, imo hoc demonſtrationi eſt proprium. & nota illud verbum litteræ, ſed aut, quo frequentius Boetius vtitur pro dictione exceptiua, niſi, vel præter.

Ariſto. demonſt. procedere ac neceſ. 1. ratio.

Signum autem eſt, quod demonſtratio. 3

2. ratio. Hoc eſt ſecundum argumentū ex ſigno, oēs enim qui contra aliquam demonſtrationē inſtant, & non eſſe demonſtrationē probare contendunt, ſic procedunt, probantes quoniam non ſit neceſſe, ideſt quod non ex neceſſariis ſit, ſiue re vera id ita eſſe opinentur, ſiue gratia orationis tantum & diſputationis id velint probare, hoc medium aſſumunt, quòd non ſit ex neceſſariis.

Manifeſtum autem ex his eſt. 4

Infert eos eſſe ſtultos qui exiſtimant demonſtraſſe, dum ex veris & probabilibus procedant, cum probabilia ſint demonſtrationis principia, ſed propria & prima generi .i. ſubiecto de quo demonſtratur, & hæc neceſſaria ſunt: non autem omne verum aut probabile eſt proprium huiuſmodi & neceſſarium.

Circa litteram aduerte primo; illa verba, quoniam ſcire ſcientiam eſt habere, non eodem mō exponi, nā S. Tho. Aegid. & alij ea accipiunt, ita vt ſint rō ſtultitiæ illorum qui ex probabilibus procedentes demonſtraſſe ſe exiſtimant, vt ſit ſenſus, qm̄ ſcire ſcientiā eſt hr̄e .i. ſcire & demonſtrare, eſt ſcientiam habere, ſcientia autē eſt eorum quæ aliter ſe habere non poſſunt.

Expoſitio Phil. & Lincon. At Philop. Auerr. & Lincon. illa intelligunt ita vt ſint quædam propoſitio vulgatæ

garæ demonſtrationis, quam Protagoras ſe facere exiſtimabat; ea enim erat; ſcire eſt ſcientiam habere, qui habet aliquid, ſcit quid illud ſit, ergo qui ſcit, ſcit quid ſciẽtia ſit: hæc enim demonſtratio non eſt, tantũ enim probabile illud eſt, qui habet aliquid, ſcit quid illud ſit, non eſt autem neceſſariũ. hæc expoſitio eſt magis literalis.

Nota. Aduerte præterea ad aliquam concluſionem poſſe adduci rationes in duplici differentia, quædam communes ſunt, quædam propriæ; communes ſunt, quæ non per particularia principia ſubiecti illius procedũt, ſed per communia, etiã aliis ſubiectis conuenientia: vt ſi velis probare hominem eſſe riſibilem per communia, ſic dices, omne propriũ ineſt ſuo ſubiecto, riſibile eſt proprium homini, ergo riſibile ineſt homini: eſt ratio communis, quæ multis ſubiectis ineſt, per eam enim quælibet propria poſſent probari: ſimiliter ſi velis probare iuſtitiam eſſe bonam, ſic; a quo remouetur vnum contrarium immediatum, ineſt alterum, a iuſtitia remouetur malum, ergo eſt bona. ratio communis iſta eſt, qua multa alia ſubiecta probantur. Propriæ rationes ſunt quæ ex peculiaribus ſubiecti principiis procedunt, vt ſi hominẽ eſſe riſibilem probes, quia eſt animal rationale, & iuſtitiam eſſe bonam, quia eſt habitus tribuens cuique quod ſuum eſt.

Nota. Attende igitur demonſtrationes ſemper ex propriis procedere; ob id dicitur, non omne verum proprium eſt, nec demonſtrationi aptũ, ſunt enim communia vera, probabilia, & aliquãdo neceſſaria, non tamen ex eis demonſtratio fit, ſed ex propriis.

5 Quod autem ex neceſſariis &c.

3. ratio. Tertium argumentum huiuſmodi eſt; ſyllogiſmus, quo exiſtẽte non ſcimus, non eſt demonſtratio, ſed per eum qui ex neceſſariis non procedit nõ ſcimus, ergo non eſt demõſtratio: probatur minor, quia non cognoſcimus propter quid & cauſam concluſionis neceſſariæ & oſtenditur, ſit concluſio, omne C. eſt A. neceſſariæ ſint præmiſſæ, omne B. eſt, A. omne C. eſt B. contingentes, poterit medium corrumpi manente cõcluſione, cum ſit neceſſaria, & medium contingens, non eſt igitur illud cauſa; nam ſi cauſa eſſet, illo ablato auferretur concluſio, at concluſio eſt nõ illud, non ergo tale medium eſt propter quid concluſionis: vnde concluditur, quòd non eſt demonſtratio concluſionis neceſſariæ, medio exiſtente non neceſſario.

Amplius ſi aliquis neſcit. 6

4. ratio. Quartum argumentum eſt; ſupponitur quòd verum eſt, quatuor eſſe cauſas propter quarum ſingulas ignoramus concluſionem aliquam quam ſciuimus; prima quando ipſe homo moritur, & amittit ſcientiam illam, ſaltem eo modo quo ſciebat: altera quando res ipſa mutatur & non ſe habet ſicut ſe habebat: tertia quando obliuiſcimur illius: quarta quando perit ratio qua illam cognoſcebamus; at quando hę quatuor ſunt, abſque dubio rem ſcimus; & nõ ſcire, eſt argumentum aliquid ex his deeſſe: tunc argumẽto, habeat aliquis demonſtrationem quòd homo ſit animal per medium contingens, quia omnis homo ambulat, ſi iſte ſcit, pone caſum vt non ambulet, tunc peto an ſciat, clarum eſt quòd non, cum non ſit medium: tunc eſt argumentum, manet iſte viuns, manet res eadem ſcilicet homo eſt riſibilis, neque eſt oblitus, & ideò perſeuerat, quia ſyllogiſmus adhuc eſt, & non ſcit cum his, ergo profecto ratio deeſt, quæ cum ſit eadem, ſicut per eam modo non ſcit, nec per eã ante ſciebat, etiam medio non deſtructo: ſi enim illa eſſet ratio, ſemper per eam ſciret, cum eadem ratio maneat; quòd ſi dicas medium non eſſe corruptum quando ſcit: poteſt tamẽ corrumpi ſine dubio, quod accidit, & concluſio etiam erit contingens, ſicut medium; hoc autem non eſt ſcire.

Cum igitur concluſio quidem & cęt. 7

Explicat qualiter ſyllogizando neceſſarium ſe habeat, ac tria principia ſtatuit; primum eſt: Nihil prohibet concluſionem eſſe neceſſariam, & medium contingens per quod monſtrata, id eſt ſyllogizata eſt; & probat, vt enim verum ex non veris, ita & neceſſarium ex non neceſſariis inferri poteſt: hoc intellige non de demonſtratione, ſed de ſyllogiſmo, quo ad illationem. Secundum principium; Si præmiſſæ neceſſariæ ſunt, concluſio neceſſaria erit; probat ex principio dici de omni: ſi enim omne B. neceſſario eſt A. & omne C. neceſſario eſt B. etiam omne C. ne-

C. neceſſario erit A. Tertium; Cum concluſio non eſt neceſſaria, præmiſſæ non erunt neceſſariæ; hoc probat ex ſecundo principio, detur enim concluſio non neceſſaria C. eſt A præmiſſæ vero B. eſt A. C. eſt B. neceſſariæ; tunc per ſecundum principiū, ſi præmiſſæ ſunt neceſſariæ, concluſio erit neceſſaria, & per te erat non neceſſaria, erit ergo neceſſaria & non neceſſaria, quod eſt impoſſibile.

8 Quoniam igitur ſi ſcit demonſtratiue. &c.

Concludit iam, vt notat Philop. nempe demonſtrationem eſſe ex neceſſariis, dicitque, cum id quod demonſtratiue ſcitur ſit neceſſarium, oportere vt ſit ex neceſſariis demonſtratio, & per medium neceſſarium: aliter enim nec quia, nec propter quid. i. nulla demonſtratione cognoſcet quare concluſio ſit neceſſaria, niſi ſciat nempe p propoſitiones neceſſarias: ſed ſi exiſtimat propoſitiones eſſe neceſſarias, & non ſunt, tunc opinabitur ſe ſcire & demonſtrare, & re vera neſciet, quia non ſunt neceſſariæ; ſi vero non ſunt neceſſariæ, nec exiſtimat eſſe neceſſarias; tunc nec ſciet, nec ſimiliter opinabitur ſe ſcire; ac ſi in his dicat, adeo verum eſt demonſtrationem ex neceſſariis procedere, vt nullus opinetur ſe demonſtrare & ſcire, niſi ſimul ex neceſſariis opinetur ſe demonſtrare; quòd ſi non opinetur ex neceſſariis procedere, non opinabitur ſe ſcire; quòd ſi opinatur eſſe neceſſaria, & non ſunt, opinabitur ſe ſcire ſed non ſciet, & hoc, ſiue procedat per media. i. mediata, ſiue per immediata & propter quid. Aduerte per demonſtrationem quia, intelligere demonſtrationem quæ ab effectu procedit, per demonſtrationem propter quid, quæ a cauſa de quibus inferius dicemus.

9 Accidentium autem &c.

Quia accidentia aliqua neceſſaria videbantur, qualia ſunt inſeparabilia, quorum non eſt ſcientia nec demonſtratio, ne erremus, vt notat Them. Philop. docet ſolius accidentis illius eſſe demõſtrationem, quòd per ſe eſt eo modo qui definitus eſt cap. 4. ac propterea dicit non eſſe ſcientiam illius quod contingit non ineſſe; ſub quo verbo etiam inſeparabilia compræhendit, ad differentiam propriorum: & probat horum non eſſe ſcientiã, quia non ſunt neceſſaria, quod poſtea diſcutiemus in fine capitis.

Et tamen ambiget fortaſſe &c. 10

Obiicit his quæ dixit de accidentibus, ſi enim neceſſaria non ſunt, nihil ex eis neceſſarium concludetur, vt quid igitur ex iſtis ſyllogizamus, & de iſtis reſpondenti interrogationes facimus, cum nihil magis ex interrogatis neceſſarium ſequatur, quã ſi quaſlibet propoſitiones ad libitum ſumeremus? & hoc ſignificant illa verba: differt enim nihil, ſi aliquis interrogatus contingentia. i. quæuis, poſtea dicat concluſionem. vt bene interpretatur Philop. hic enim eſt ſermo de Dialectico, qui ex probabilibus & contingentibus procedit, ac de eis ſuas facit interrogationes, quæ videntur ſuperflua, ſi nihil neceſſarium ex datis concludendum ſit. circa literã nota illud cuius cauſa hæc oportet interrogare de his. i. quare hæc accidentia petimus vt per ea concludamus, & noſtras faciamus concluſiones de his. i. de accidentibus eiſdem, cum non ſint neceſſaria. Obiect.

Oportem autem interrogare. 11

Reſpondet circa accidentia nos vti interrogatione, non vt quicquam neceſſarium concludatur, ſed vt neceſſario concludamus, & ex datis & conceſſis a reſpondente, ipſum ad concedendam concluſionem conuincamus, & ſi conceſſa ſunt vera, etiam ad concluſionem veram admittendam compellamus; ac propterea non eſt inutile interrogare: in quo duplex neceſſitas, vt notat Philop. inſinnatur, & illationis, ſeu ſecundum conſequentiam, & ſimiliter conſequentis, ſeu ſecundum rei naturam: Eſt enim aliud concluſionem eſſe neceſſariam, aliud inferri neceſſario, vt alibi diximus. Vult autem Ariſt. in hoc docere neceſſitatem demonſtratiuam non ſolam eſſe ſecundum illationem, hæc enim in accidentibus etiam inuenitur, ſed etiam abſolutam, quæ dicitur neceſſitas conſequentis. Hæc de capite ſexto.

QVÆSTIO I.

Circa caput ſextum.

Aduerſus ea quæ in textu continētur eſt
1. Argu. argumentum primũ, dicit enim proprium eſſe demonſtrationi ex neceſſarijs procedere: contra hoc argumentor: nam ſunt ſyllogiſmi ex neceſſarijs procedentes qui tamen demonſtrationes non ſunt, vt patet in his quæ ex affectibus procedunt, vt cum animalia corruptibilia eſſe, ex eo quòd ſeneſcant probamus, & ignem eſſe quia cineres ſunt: ſimiliter quando ex ſignis certis procedimus, vt lac habere, probat peperiſſe: & eſſe fructus, arborem floruiſſe conuincit: hæc omnia neceſſaria ſunt, tamen demonſtrationes nõ ſunt, cum non ex cauſis procedant, non ergo hoc demonſtrationi eſt proprium.

2. Argu. Secundo contra rationem tertiam argumentor, probat enim concluſionem neceſſariam non ſciri propter quid per medium contingens, quia cum hoc poſſit non eſſe, non erit cauſa eius, quod neceſſarium eſt: hoc videtur falſum, nam contingens poteſt eſſe cauſa neceſſarij, vt patet, ſi vulnus aliquod lætale infligatur equo, eſt cauſa, & contingens, quòd equus nũquam amplius viuat, hoc autem neceſſarium eſt, ergo contingens eſt cauſa neceſſarij.

3. Arg. Tertio ex illis quatuor quæ ad ſciētiam ſunt neceſſaria, videtur vt non ſit obliuio, neceſſarium non eſſe, nã ſi quis rationem habet, oblitus non eſt, nõ ergo oportet addere, quòd rationem habeat, & obliuio nõ ſit. imo vlterius videtur falſum quòd ſcientia deſtruatur p mortem, cum maneat anima immortalis quæ ſcire poſſit.

4. Argu. Quarto videtur contradictio expreſſa in dictis Ariſto. hic enim dicit quòd nec quia, nec propter quid per contingēs poſſumus cognoſcere neceſſarium, at 2. Prior. c. 2. dicit, per falſum, verum colligi quia, ſed non propter quid.

5. Argu. Quinto ſunt accidentia quæ non ſunt per ſe, tamen non contingunt ſeparari, ergo falſum docet, quæ non ſunt per ſe, contingere non ineſſe; probatur antecedens, de albedine quæ inſeparabiliter ineſt cygno, vt & nigredo coruo.

1. Fund. Circa primum oportet aduertere rationes quæ inferunt concluſionem neceſſariam ſe habere in duplici differentia, quædam ſimul probant neceſſariam concluſionem, & cauſam oſtēdunt propter quam eſt neceſſaria, & iſtæ ſunt potiſſimę demonſtrationes, de quibus præcipuus ſermo in præſenti eſt, quæ per proprias cauſas procedunt: quædam ſunt quæ concluſionem neceſſariam probant, ſed non dant cauſam quare neceſſaria ſit: huiuſmodi ſunt illæ quæ per cauſas remotas procedunt, vt omne animal rationale eſt vegetatiuum, omnis homo eſt animal rationale, ergo omnis homo eſt vegetatiuus. Similiter ſunt illæ quæ ab inferioribus ad ſuperiora procedunt, vt omne animal eſt ſubſtantia, omnis homo eſt animal, ergo omnis homo eſt ſubſtantia. Similiter ſunt illæ quæ ab effectu procedunt, vt omne riſibile eſt animal rationale, omnis homo eſt riſibilis, ergo omnis homo eſt animal rationale. Item ſunt illæ quæ a ſigno ſunt, vt omne quod orbiculariter illuminat, eſt rotundum, luna orbiculariter illuminat, ergo eſt rotunda.

Nec exiſtimes idem eſſe ſignum & effectum; ſuperius enim eſt ſignum, nam & cauſa ſignum dicitur aliquando, vt Iris eſt ſignum pluuiæ, & cauſa materialis. ſimiliter aliqua ſigna ſunt quæ nec cauſa, nec effectus ſunt proprie, vt lac habere, ſignum eſt quòd peperit: & fructus habere, quòd abor floruit, quæ nec cauſa, nec effectus, vnum alterius dicuntur. **Not. ſignum & effectum differunt.**

Aduerte ſecundo ex Ariſt. 1. Rheto. ad Theod. c. 2. duplex eſſe ſignum, quoddam neceſſarium, & inſolubile, quod græce dicitur τικμήριον quoddam probabile, & ſolubile, quod dicitur non habere proprium nomen: illud inſolubile & neceſſarium eſt, quod ſemper inſert ſignatum, nec deficere contingit, vt, cineres, & fumus ſunt ſigna neceſſaria ignis, & arteriam moueri inordinate, ſignum aduerſæ valetudinis, & hoc dicit pulcherrimum ſignum eſſe, & ſcientiam efficere in Rhetor. ad Alexan. cap. de ſigno. Illud neceſſarium non eſt, ſed probabile, quod non indicat neceſſario rem, vt eſſe pallidum, eſt ſignum probabile, quod aliquis fuerit timore perterritus, non neceſſarium, & hoc dicit inducere opinionem in Rhetho. ad Alexan. Ex hoc ſigno clarũ eſt fieri Topica argumenta: at ex illo ſigno neceſſario, quod aliqui ſignum neceſſarium, veſtigium, & indi- **2. Fund. duplex ſignum.**

cium

cium vocant, argumenta trahimus dupliciter,vno modo, probantes rem contingentem, neceſſario tamen, quoties ſub tali ſigno contingentia ſubſumimus, v. g. is hēt febrim cui arteria inordinate mouetur, ſed mouetur Socrati,ergo habet febrim.conclusionem contingentem neceſſario ex ſigno probamus, quia cum minori non neceſſaria coniungimus, quomodo Rhetorici vtuntur & neceſſariis. licèt Quintilian' lib. 5. talia ſigna neceſſaria ab arte probabilium ſine rōne reiecerit, & talia argumenta Topica ſunt, nec ex neceſſariis procedunt,cum non omnes propoſitiones neceſſariæ ſint. Altero modo concluſionem neceſſariā probamus, cum etiam ſub eis ſubſumimus neceſſarium, vt quod orbicularitet illuminatur,rotundum eſt,luna orbicularitet illuminatur, ergo eſt rotunda, totū eſt neceſſariū & de tali ſyllogiſmo a ſigno loquuntur dicentes probare concluſionem neceſſariam,ſed non date cauſam,quare ſit neceſſaria.

3. Dubi. Aduerte tertio dubium eſſe, an hi ſyllogiſmi,qui non per cauſam propriā concluſionem neceſſariam probant, demōſtrationes ſint:ſi enim nō ſunt quo ex neceſſariis procedunt,ſi aūt demonſtrationes, quomodo non ex propriis cauſis probant? Philop. 1. Poſter.c.3.cō.15. vocat eos ſyllogiſmos, qui ex huiuſmodi ſignis neceſſariis & effectibus procedunt, demonſtrationes coniecturales, quaſi non perfectę demonſtrationes. Alex. 1. Topi. c. 1. dicit, tales ſyllogiſmos poſse dici demōſtrationes,cum ex neceſsariis ſint,poſse autem dici topicos,quatenus dialecticus ex his, aut ex probabilib. procedit, ſunt enim loca dialectica etiam neceſsaria,vt a definitione,a definito, a proprio,genere, &c. ſed his dialecticus tanquā probabilibus vtitur.

Soluitur 3. Arg. Mihi in hoc videtur dicendum oēs illos ſyllogiſmos,præter eum qui a propria cauſa procedit,eſse imperfectas demonſtrationes, quas oēs vocat Ariſto. quia, ſeu quod eſt,quaſi declarantes & probantes rem eſse neceſsariam,non oſtenſa propria cauſa: & in hoc loco,cum dicit demonſtrationi eſse proprium ex neceſsariis procedere,comprehendit vtramque,tam quia,quam propter quid; & hoc patet, nam paulo inferius dicit,medium contingens non poſse eſse concluſionis neceſsariæ, nec in ratione quia nec propter quid. & ſic ſoluitur argumentum primum.

Ad 2. ſolut. Aegi. Ad ſecundum laborat Aegidius reſpondendo,adducit tres ſolutiones, prima,quòd vulnus eſt cauſa ſolius mutationis & corruptionis equi, quæ non eſt neceſſaria, cū iam tranſierit. dicit ſecundo, quòd vulnus per accidens eſt cauſa mortis, quia non intendit corruptionem, ſed generare formā cadaueris,& hæc non eſt neceſſaria. tertio dicit,quòd non eſt neceſſariū, quòd equus ſit ſemper mortuus, quia pōt redire, non idem numero,ſed idem ſpecie, cum ex illius materia poſſit alius generari equus.

Solutio auctoris. Sed profecto in re facili non opus erat cumulare tot ſolutiones. dico igitur,aliud eſſe cauſam rei,quæ eſt neceſſaria,aliud eſſe cauſam, quòd ſit neceſſaria,contingens facit rem,quæ eſt neceſſaria: vulnus enim fecit equum eſſe mortuum, quod neceſſarium eſt,poſtquam factum eſt, ſed non eſt cauſa quod ſit neceſſarium, nam ab aliis cauſis prouenit quod id neceſſariū ſit, nempe quia idem numero corruptum non pōt materiam eandem informare, uel quia idē tempus non poteſt reſtitui: per accidens ergo eſt contingens cauſa neceſſarij, non per ſe: cum ergo in demonſtratione, non per accidens cauſas,ſed per ſe indagemus,nunquam contingens neceſſarium demōſtrat: & ſic ſoluitur argumentum ſecundum.

Ad 3. ex Philop. Ad tertium reſpōdet Philop. ſolum tria annumeraſſe,nempe, rationē, quòd res ſit, & ſubiectum ſit, illud aliud ſub his includitur,& eſt probabile. At alij illud, nempe non eſſe oblitum, diſtinguunt ab aliis, &

Ex Aegi. tunc reſpondet Aegidius, quòd poteſt quis habere rationem concluſionis, & oblitus eſse concluſionis, cum non illam rationē applicat concluſioni, licèt verum ſit, ſi rationem applicatam habet, non poſse oblitum eſse. vtraq; expoſitio eſt bona,& textui quadrat.

Ad aliam partē arg. Ad aliam partem dico, nō eſse colligendum ex hoc textu, ſecundum mentem Ariſtotelis animam rationalem eſse mortalē, quod falſum eſt, vt euidenter ex aliis locis Ariſto. ſuo loco deducemus, vtque docent Theoph. Themiſt. Simp. Philop. Amm. & præſtantiſſimi quique Ariſt. interpretes: ſolum.n.voluit dicere,quòd qn̄ homo moritur, licèt maneat eadem ſcientia in aīa, tamen iam eſt alius modus cognoſcēdi, quia non

non intelligit abſtrahendo a phantaſmate, ſicut quando erat in corpore, vel quod iam illa ſcia non eſt hominis, cum hō ſit compoſitum, quod moritur: ſcientia vero quantum ad ſubſtantiam & cognitionem, manet in aīa, modo cognoſcendi mutato.

Ad quartum.

Ad quartum dicitur ꝙ dupliciter ſe hēt per, quia ſyllogizamus, vno modo, quantū ad illationem, & ſic ex falſo verum inferimus, quod dicitur 2. Prior. altero modo quantum ad probationem, & ſic nullū falſum verum probat, nec contingens neceſſarium, & hoc eſt, quod hic dicitur.

Ad 5. ex Philop.

Ad quintum Philopo. in præſenti duas adhibet ſolutiones, altera eſt, quòd coruus pōt ſeparari a nigredine per intellectum, non autem homo a riſibilitate: ſed hæc ſolutio non eſt exacta, nam ſicut de natura corui nō eſt nigredo, ita nec de natura hominis riſibilitas: verumq́; ergo ſubiectum poteſt ab accidenti ſeparari.

Ex Them.

Altera ſolutio eſt & Themi. c. 14. ꝙ albedo de ſe non eſt neceſſaria, & dicitur poſſe ſeparari, q̄a nō oībus, quib. ineſt, neceſſario ineſt, & inſeparabiliter. ſed adhuc dubia eſt ſolutio, quia ſaltē reſpectu corui ē neceſſaria, & de illo nigredo demōſtrari poſſet.

Ex Aegi.

Aegidius dicit, aliter ſe habere paſſionem, aliter ipſum accidens inſeparabile; nā ſubiectū accidentis huius pōt abſq; eo intelligi, & cū oppoſito coniungi ſine implicatione, poſſumus. n. coruū albū imaginari, nec erit repugnantia deſtruēs naturam: at hominē abſq; riſibilitate poſſumus intelligere, & cum oppoſito riſibilitatis minime, quia eſſet implicatio: & ita interpretatur, qūo tale accidens contingat non eſſe, & nos ſupra Porphyrium ita ſenſimus.

Ex Alber.

At ad mentē præſentē Ariſtotelis exiſtimo eſſe dicendum, cum Alberto tract. 2. cap. 15. illa dici neceſſaria, quæ vel ſunt de eſſentia ſubiectorum, vel ſubiecta ſunt de natura ipſorum, qualia non ſunt iſta inſeparabilia. quòd ſi petas rationem horum, dicam, quia aliter non poſſunt de ſubiecto demonſtrari, nā ſi albedinē de Cigno demonſtras, non niſi per aliquid albedinis demonſtrabis, tunc, cum hoc ēt ſit in Cigno, & non ſit eius natura, qūo de Cigno demonſtrabitur, niſi ipſa natura ſit cauſa? non ta ergo, quare non ſit demonſtratio eorum quæ inſeparabiliter inſunt, niſi p ſe inſint; atque hæc de quæſtione hac ſatis ſint.

Demonſtrationem ex proprijs conſtare oportere, quia eſt ex ijs, & de ijs, quæ ſunt per ſe; neque licere ex alio genere transcēdentem monſtrare.

Cap. VII.

1 QVoniam autem ex neceſſitate inſunt circa unumquodq; genus, quæcunque per ſe inſunt, & ſecundum quòd unumquodq; manifeſtum quòd de iis quæ per ſe ſunt; ſunt ſcientiales demonſtrationes, & ex talibus ſunt.

Auer. in media expoſitione in explanatiōe horū textuū vſq; ad 66 ſeriē Ariſto. variat, quod anſam pbet dubitādi.

2 Accidentia enim non ſunt neceſſaria. Quare non neceſſe eſt conclusionem ſcire propter quid eſt, neq; ſi ſemper eſſet, non per ſe autem: velut per ſigna ſyllogiſmi. quòd enim per ſe, non per ſe ſciet, neque propter quid, propter quid autem ſcire eſt per cauſam ſcire. Propter ipſum igitur oportet & medium tertio, & primum medium ineſſe.

3 Non igitur eſt ex alio genere tranſcendentem monſtrare, vt geometricū arithmetica. Tria enim ſunt, quæ ſunt in demonſtrationibus; vnum quidem, quæ demonſtratur, ipſa concluſio: hoc autem eſt, quod ineſt generi alicui per ſe. vnum autem, dignitates: dignitates autē ſunt ea, ex quibus, tertium, genus ipſum ſubiectum, cuius paſſiones & per ſe accidentia declarat demonſtratio. Ex quibus quidem igitur demonſtratio, contingit eadem eſſe: quorum autem genus alterum, quemadmodum Arithmeticæ & Geometriæ, non eſt arithmeticā demonſtrationem coaptare ad accidentia magnitudinibus: niſi magnitudines numeri

meri ſint. Hoc aũt vt contingit in quibuſdã, poſterius dicetur. Arithmetica vero demonſtratio ſemper habet genus, circa quod demonſtratio, & aliæ conſimiliter.

4 Quare aut ſimpliciter neceſſe eſt idem eſſe genus, aut aliquo mõ, ſi debet demonſtratio tranſcendere: aliter vero, quòd impoſſibile, manifeſtum, ex eodem.n. genere neceſſe eſt extrema & media eſſe. namq; ſi non per ſe, accidentia erunt.

5 Propter hoc Geometræ non licet monſtrare, quòd contrariorum vna eſt ſcientia, ſed neq; quòd duo cubi cubus; neque alij ſciẽtię, quod alterius.

6 Niſi quæcunque ita ſe habent inter ſe, vt ſit alterum ſub altero; vt perſpectiua ad Geometriam, & Harmonica ad Arithmeticen.

7 Neque ſi quid ineſt lineis, non ſecundum quòd lineæ, & ſecundum quòd ex principiis propriis. vt ſi recta pulcherrima linearum: aut ſi in contrarium ſe habet ipſi circunferentiæ. non enim ſecundũ quòd proprium genus ipſorum eſt, ſed ſecundum quòd commune aliquod.

8 Manifeſtum autem, & ſi fuerint propoſitiones vniuerſaliter, ex quibus eſt ſyllogiſmus, quòd neceſſe & concluſionem perpetuam eſſe huiuſcemodi demonſtrationis, & vt ſimpliciter dicam demonſtrationis.

Caput hoc expo-nit Themiſt. poſt octauũ in c. ſuis 18. & 19 qd: non nihil redditam. biguitatis

9 Non eſt igitur demonſtratio corruptibilium, neque ſcientia ſimpliciter, ſed ita, ſicut ſecundũ accidens: quoniã non * vniuerſalis ipſius eſt, ſed aliquando, & quodammodo.

* al l. vniliter.

10 Quando autem ſit, * neceſſe eſt alteram non vniuerſalẽ eſſe propoſitionẽ, & corruptibilẽ, corruptibilẽ quidem, quoniam & concluſio, exiſtente, * non vniuerſalẽ aũt, quoniã hoc quidẽ erit, illud uero non erit, in quibus. quare non eſt ſyllogizare vniuerſaliter, ſed quod nunc.

* Ali. eo ad talis.

* Ali. ad propoſitiones.

11 Conſimiliter autem ſe habet & circa definitiones: quoniam definitio eſt, aut principium demonſtrationis, aut demonſtratio poſitione differens, aut concluſio quædam demonſtrationis.

12 Eorum uero, quæ ſæpe fiunt, demonſtrationes, & ſcientiæ, ut lunæ defectus, manifeſtũ, quòd ſecundũ quod quidẽ tales ſunt, ſemper ſunt: ſecundũ quòd uero non ſemper, ſecundũ partem ſunt. * quemadmodum autem defectus, conſimiliter in aliis.

* Co. Ar. gy. nõ habet hæc verba.

13 Quoniam ãt manifeſtum, quòd unumquodq; demonſtrare non eſt, niſi ex uniuſcuiuſque principiis, ſi quod monſtratur inſit ſecundum quòd illud, non eſt ſcire hoc, niſi ex ueris, & indemõſtrabilib. mõſtratũ ſit, & immediatis. Eſt.n. ſic monſtrare, quẽadmodũ Bryſo quadraturã. ſecundũ cõe enim monſtrant tales rationes, quod & alteri inerit. quocirca & in aliis coaptabuntur rationes non cognatis. igitur non ſecundũ quòd illud ſcit, ſed ſecundũ accidens. neque enim coaptari poſſet demonſtratio & in aliud genus.

14 Vnumquodq; autem ſcimus nõ ſecundum accidens, quando ſecundũ illud cognoſcamus, ſecundum quòd ineſt ex principiis illius ſecundũ quòd illud. ut duob. rectis ęqua les habere, cui ineſt per ſe, quod dictum eſt, ex principiis huius.

15 Quare ſi per ſe & illud ineſt, cui ineſt, neceſſe eſt medium in eadem cognatione eſſe. ſi uero non, ſed quemadmodu, Harmonica per Arithmeticam. Talia autem monſtrantur quidem, ſimiliter. differunt uero, ipſum.n. quòd, alterius ſcientiæ, ſubiectum namque genus alterũ: ipſum uero propter quid, ſuperioris, cuius per ſe paſſiones ſunt.

16 Quare & ex his manifeſtũ, quòd non eſt demonſtare unumquodque ſimpliciter, niſi ex uniuſcuiuſque principiis.

17 Sed horum principia habent cõe. Si uero manifeſtũ eſt hoc, manifeſtum & quod non eſt uniuſcuiuſq; propria principia demonſtrare. erũt enim illa omniũ principia, & ſcientia illorum domina omnium,

18 Et namque magis ſcit, qui ex ſuperioribus cauſis ſcit: ex prioribus enim ſciuit, cum ex non cauſatis ſciat cauſis. quare ſi magis ſciuit, & maxime: & ſi ſcientia illa eſſet, & magis, & maxime.

19 Demonſtratio autem non coaptatur in aliud genus: niſi ut dictum eſt, geometricæ in perſpectiuas, aut mechanicas, & arithmeticę in harmonicas.

20 Difficile autem eſt cognoſcere, ſi ſciuit, aut non. difficile eſt enim cognoſcere, ſi ex uniuſcuiuſq; principijs ſcimus, aut non: quod eſt ſcire. exiſtimamus autem, ſi habeamus ex ueris quibuſdam ſyllogiſmum, & primis ſcire. hoc autem non eſt, ſed oportet primis cognata eſſe.

1 Quoniam autem ex neceſſarijs, & cęt.

Hoc capite duo præcepta demonſtrationis traduntur; alterum, demonſtrationem ex proptiis principiis ſubiecti procedere, alterum, eſſe incorruptibilium, & eorum quæ mutari non poſſunt. Repetitur igitur initio capitis demonſtrationem eſſe ex his quæ per ſe ſunt, vel quia id interruptũ erat probando ex neceſſariis eſſe, vel quia, vt notat Philop. adiungit aliud, quod prius non dixerat, nempe demonſtrationem eſſe ex neceſſariis, proprijs, & peculiaribus cuique ſubiecto, de quo fit demonſtratio: vnde Euthimema facit: quæ ſunt per ſe, inſunt ex neceſſitate cuique ſubiecto, & ſecundum quod tale eſt, ideſt proprie & peculiariter, ergo demõſtratio eſt ex his quæ per ſe ſunt, addenda eſt maior; ex talibus enim neceſſariis demonſtratio fit, ſicut ſuperius dixerat.

Accidentia enim non neceſſaria 2
ſunt &c.

Infert, qui per accidentia procedit, non ſcire propter quid, cum nõ ſint neceſſaria, hoc autem iam ſuperius declaratum eſt, imo, inquit, etiam ſi per ea quæ ſemper inſunt procedat, niſi ſint per ſe, non demonſtrat, nec ſcit cauſam & propter quid, ſed quod eſt per ſe, ideſt concluſionem neceſſariam non ſcit per ſe, id eſt per cauſam, quales ſunt illi ſyllogiſmi, qui per ſigna procedunt, hi enim non ſunt per cauſam, nec demonſtrant, quia non ex per ſe procedunt. Dices, quomodo fit hoc? nonne iſte eſt a ſigno, & effectu, omne riſibile eſt animal rationale, omnis homo eſt riſibilis, ergo omnis homo eſt animal rationale? tamen ex his quæ per ſe ſunt, procedit, hic enim de ſignis neceſſariis oportet intelligere, vt ſuperius declarauimus. dico Ariſtotel. loqui generaliter, & de eo quod euenit communiter, vt talia ſigna neceſſario inferant, ſed non per propoſitiones vtraſque neceſſarias, & per ſe, plurimum enim minores nõ ſunt per ſe, vt ſi dicas, cui inordinate mouetur pulſus, is febri laborat: Socrati inordinate mouetur: ergo laborat; ac propterea dicit Ariſto. non ex per ſe procedere, quod ad demonſtrationem eſt neceſsarium, nempe vt vtraque propoſitio ſit per ſe, & ob id optime concludit, oportet primum medio, & medium extremo propter ipſum, ideſt per ſe ineſse, ac ſi dicat:

dicat: vtraque propoſitio debet eſſe per ſe in demonſtratione, quod ſi aliquando id in ſigno accidit, id raro, & per accidens eſt, nec talis eſt propria demonſtratio, cum nō ex cauſis procedat.

3 Non ergo eſt ex alio genere &c.

Præceptū notādu q̄ nō ſit trāſeundum de genere in genus.

Proponit primum præceptum, nempe non licet demonſtranti, tranſire genera & ſubiecta, idest non poſſumus paſſiones vni⁹ generis de alio demonſtrare, nec demonſtratione vnius ſcientiæ concluſionem alterius ſcientiæ demonſtrare, ſed ex propriis cuiuſque principiis proprias paſſiones probare. Sunt autem tria in demonſtrationibus, dignitates & principia, quæ ſunt fundamenta demonſtrationum; eſt ſubiectum genus, de quo demonſtramus; eſt paſſio quā vocant concluſionem, tanquam concluſam & probatam de genere: inter hæc tria nihil prohibet dignitates eſſe eaſdem in diuerſis ſcientiis, nam illa vulgata principia per ſe nota communia ſunt Geometris, Arithmeticis, & reliquis: at paſſiones particulares ſunt cuique ſcientiæ, ſicut & ſubiecta: vt enim numerus, & magnitudo diuerſa ſunt, etiam & quæ eis accidunt, ſi enim eadem eſſent, ſimiliter numerus, & magnitudo eadem eſſent: hinc fit, vt Arithmeticam demonſtrationem non ſit conuenite, id eſt applicare in accidentia magnitudinibus, id eſt ad probandas paſſiones magnitudinum, vt ſit ratio hæc: ſcientiæ quæ habent diuerſa ſubiecta, diuerſas habent paſſiones, non ergo paſſiones vnius ſubiecti per principia alterius ſcientiæ: quæ circa aliud ſubiectū eſt, probari poſſunt: at quia id aliquando licet, nempe cum ſcientiæ ſunt ſubalternans & ſubalternata, dicit ſe poſterius hoc traditurum.

Dubium. Dices, quare in demonſtratione non annumerauit præmiſſas? dico hic per ipſam demōſtrationem intelligere ipſas propoſitiones, & ſolum numerat ea, quæ extra demonſtrationes ſunt, nempe ſubiectum, paſſionem in concluſione, & dignitates, quæ omnia demonſtrationem non componunt, vt talia ſunt, ſicut fecit in capite primo.

4 Quare autem ſimpliciter neceſſe eſt &c.

Oſtendit ſcientiam vnam non demonſtrare paſſiones alterius, niſi ſit idem prorſus ſubiectum, aut aliquo modo idem, dicit hoc, quia quando ſubiectum vnum ſub alio continetur, paſſiones ſuperioris poterimus demonſtrare de inferiori, vt paſſiones trianguli de Iſoſchele, paſſiones de homine, quæ ſunt animalis; quando vero ſubiecta ſunt prorſus diuerſa, id non fit, probat, quia cum demonſtratio ex his quæ per ſe ſunt procedat, medium, ſubiectum, & paſſio debent adinuicem conuerti & propria eſſe, aliter p̄ ſe nō eſſent: non ergo per medium alterius ſubiecti poſſumus paſſionem de alio ſubiecto monſtrare, non enim eſſent tunc per ſe.

Propter hoc Geometræ non eſt demonſtrare &c. 5

Exemplo manifeſtat vnam ſcientiam, quæ ſunt alterius non demonſtrare, Geometra enim non demonſtrat, contrariorum eandem eſſe diſciplinam, non enim talis concluſio ex his quæ Geometra docet, conficitur, eſt enim propria Metaphyſico, & etiam Dialectico, qui, vt notat Philop. circa omnia vagantur, intellige tamen non demonſtrando, ſed probabiliter diſputando. Alterum exemplum eſt, Geometra etiam non demonſtrat, quòd duo cubi faciant cubum, quia cubus non eſt materia Geometriæ; quæ plana, & ſuperficialia conſiderat, ſed eſt Stereometriæ, quæ corpora, & ſolida ſpeculatur, cubus autem corpus eſt, & ita exponit Philop. & notat, quòd Ariſto. intelligit per hoc quòd duo cubi ſunt vnus cubus, id quòd eſt duplare cubum, vt ſit ſenſus Geometria non demonſtrat duplare cubum, ſed Stereometria. Eſt autem cubus corpus omnium laterum æqualium, qualis teſſera, ſeu taxillus; duplare vero cubum, eſt dare cubum, alium in dupla proportione ad primum, & hoc eſt, quod Stereometria docet: & Philop. ponit demonſtrationem Apollonii, circa huiuſmodi duplationē: at pace dicam, alius eſt ſenſus Ariſto. quem egregie docet Alber. c. 16.

Not de ſolidis numerorū.

Quod vt intelligas aduerte, quòd ſicut Geometræ habent corpora cubica, ita & Arithmetici habent numeros cubicos, qui ex bina multiplicatione ſuper numerum quemlibet per ſe ipſum reſultāt, vt ter tria ter,

ter, quæ ſunt viginti ſeptem, eſt numerus cubus: bis duo bis, quæ ſunt octo, & ſimiles: eſt autem diſcrimen inter hos & illos cubos, quòd cubus Geometricus non facit cubum alteri adiunctus, vt ſi taxillus ſupra taxillum ponatur, non fit cubus, ſed cubus: at ſi cubus vnus numerus multiplicet alterum, reſultat cubus, vt octies viginti ſeptem faciunt ducenta ſedecim, quæ etiam ſunt cubus: hinc patet, quòd ſubtiliter poſuit Ariſt. exemplum in eo; quod proprium eſt Arithmetico, in quo inſinuat, non ſolum quando prorſus non attinent res vnius ſcientiæ ad alteram, non eſſe probandas ab illa, vt in priori exemplo, ſed etiam quando videntur eadem, ſed non eſt eadem veritas, Geometra enim de cubo etiam tractat, ſed non ei ineſt id quod cubo Arithmetico ineſt.

6 Sed aut quæcunque ſe habent adinuicem.

Oſtendit aliquando licere vni ſcientiæ probare quæ ſunt alterius quando nimirum vnius obiectum ſub alterius obiecto eſt, quas vocant ſcientias ſubalternas, ſicut ſe habet Geometria ad Perſpectiuam, & Arithmetica ad Muſicam. Nota circa litteram, particulam ſed aut, loco exceptiuæ, niſi.

Dubium. Quid requiratur ad ſub alternationem. Aduerte ex doctrina communi tria requiri vt duæ ſcientiæ ſint ſubalternæ, primum eſt, quòd ſubiectum vnius ſit ſub ſubiecto alterius, vnde Geometria non ſubalternatur Arithmeticæ, quia earum ſubiecta non ſic ſe habent, vt vnum ſub altero ſit, eſt enim vna de numero, altera de magnitudine. *1 Cõclu.*

2. Cõclu. Alterum eſt, quòd vnum ſubiectum ſic ſit inferius altero, vt non ſit inferius quidditatiue, ſicut ſpecies reſpectu generis, tunc enim non eſſent duæ ſcientiæ, nam eadem eſt ſcientia generis, & ſpeciei, vt animalis, & hominis. 4. Meta. tex. 4. ſed debet eſſe inferius accidentaliter per aliquam differentiam materialem, vt ſe habet linea viſualis, de qua eſt Perſpectiua, & linea in communi, de qua Geometria eſt: & numerus ſonorus de quo eſt muſica & numerus, de quo Arithmetica, ſunt enim inferiora accidentaliter.

3. Cõclu. Tertium, quòd ſcientia quæ eſt de vniuerſali, quæ dicitur ſubalternans, probet principia particularis, quæ dicitur ſubalternata, ita vt concluſionis vniuerſalis ſint principia particularis ſcientiæ, vt patet, nam muſicus dicit ſextam eſſe conſonantiã imperfectam, non probat, Arithmeticus id probat, quia eſt proportio ſuperpartiens. Chirurgus dicit, vulnera circularia difficilius curari, non probat, ſed Geometra, quia latera magis diſtant in circulo. In his igitur ſcientiis docet Ariſtot. poſſe fieri tranſitum: ſed hæc latius in fine expoſitionis capitis examinabuntur.

Neque ſi aliquid ineſt lineis &c.

Docet non ſolum ſcientiam vnam probare non poſſe concluſiones alterius, ſed quamq; ſcientiam limitem habere ex eo, quòd tales paſſiones conſiderare debeat, quæ ſuo ſubiecto inſunt ſecundum eius principia propria: quæ vero inſunt, ſed non ſecundum principia propria, aliis ſcientiis relinquenda ſunt. verbi gratia ſcientia de homine cõſiderabit ea quæ homini inſunt ſecundum principia propria vt homo eſt, vt quòd ſit diſcurſiuus, admiratiuus, riſibilis: quæ vero communiter inſunt, relinquet, vt quòd coloratus, quòd quantus: ſimiliter de lineis ſpeculabitur Geometra, quòd figuras componant, quòd faciant angulos, quòd verò recta ſit pulcherrima, aut contraria circulari, relinquet, quæ communia ſunt, & nõ lineis, vt lineæ ſunt, inſunt. quæ doctrina eſt Ariſt. 4. Metaph. c. 1. & lib. 11. c. 6. ex his habes ſciẽtias de ſuis ſubiectis, quæ eis inſunt per ſe & proprie conſiderare, & per media & rationes eis peculiares: hoc enim eſt ex propriis procedere.

Manifeſtum autem eſt, ſi fuerint, &c. 8

Hic continetur alterum præceptũ principale demonſtrationis, nempe demonſtrationem eſſe ex perpetuis, & incorruptibilibus propoſitionibus, quod patet, quia ex vniuerſalibus procedit, vniuerſalia autem inſunt omni, ſemper, & per ſe, & ſecundum quòd ipſum. Nota litteram, cum dixiſſet huiuſmodi demõſtrationem, nempe quæ procedit ex vniuerſalibus, eſſe ex perpetuis, videbatur iudicare aliam eſſe demonſtrationem, propterea corrigit *Demõſtratio ex perpetuis eſſe debet.*

Vniuerſalia demõſtrat.

git dicendo, vt melius dicam ſimpliciter demonſtrationis, quaſi nulla ſit alia vera demonſtratio, niſi quæ ex vniuerſalibus procedit. Aduerte non eſſe aliud dicere demonſtrationem eſſe perpetuorum, quam quòd veritates, quæ in demõſtratione ſunt, non mutantur, nec mutari poſſunt, ſemper enim triangulus habet tres angulos, nec vllo tempore ſuccedet & accidet quòd non habeat, ſimiliter de alijs veritatib. quæ ſub ſcientia ſunt & demonſtratione.

9 Non ergo demõſtratio corruptibilium &c.

Docet non ſolum propoſitiones eſſe incorruptibiles, ſed quòd nec cõcluſiones cõtingat corruptibiles eſſe, quarum ſcientia & demonſtratio ſunt, nam corruptibilium non eſt ſcientia nec demonſtratio niſi ſicut ſecundum accidens, & non vniuerſalis: hoc dixit, vt notat Philop. & Themiſt. propter ſingularia, horum enim eſt demonſtratio mediata, quatenus ſub vniuerſali continetur, ac idcirco dixit, vt notat Philopo. ſicut ſecundum accidens; ſed talis non eſt demonſtratio propria & per ſe, cum non ſit vniuerſalis, ſed aliquando, & ſic, id eſt pro tempore certo, dum enim iſte triangulus eſt, habet tres angulos, ſed non ſemper eſt, ſed nunc. Similiter Petrus eſt, animal, non ſemper eſt: talium igitur non eſt ſimpliciter demonſtratio & ſcientia.

10 Cum autem ita ſit &c.

Oſtendit, eum concluſio corruptibilis eſt, vnam ſaltem præmiſſam eſſe corruptibilem, nã ſi vtraque neceſſaria, cõcluſio nõ eſſet corruptibilis: ſimiliter non erit vniuerſalis, nam ſi corruptibilis, hoc quidẽ erit, hoc non erit, ex quibus eſt, ac ſi dicat, ſi propoſitio corruptibilis eſt, nõ erit vniuerſalis, quia ſingularia, in quibus verificatur, quędam erunt, quędam non erunt, vt patet in hac, homo eſt ambulans, vel vnum ſingulare, vel multa, ex quibus eſt illa demonſtratio, aliquo tempore erunt. aliquo tempore non erunt, non erunt ergo vniuerſalia, hęc enim omni tempore ſunt.

11 Similiter ſe habet de definitione &c.

Idemquod de demonſtratione dixerat, nempe non eſſe corruptibilium, & de definitione tradit, non enim eſt definitio niſi perpetuorum, & probat, demonſtratio eſt ex perpetuis, ſed definitio non eſt extra demonſtrationem, cum aut ſit concluſio, aut principium demonſtrationis, aut ſit ipſa demonſtratio poſitione differens, ergo & definitio eſt perpetuorum. Nota vſum definitionis in arte Poſteriorum non eſſe extra demonſtrationẽ, vt ſuperius diximus.

Hæc verba dupliciter exponuntur, vno modo ab Auerroë. 1. aiſmę, com. 11. dicit triplicem eſſe definitionem, altera eſt paſſionis, vt riſibile eſt aptum ad riſum, altera ſubiecti, vt homo eſt animal rationale, tertia eſt ex vtroque congregata, vt animal rationale, aptum ad riſum. illa quæ eſt paſſionis, dicitur cõcluſio, quia demonſtratur per definitionẽ ſubiecti, quę ob id dicitur principium, vt omne animal rationale eſt aptum ad riſum, oĩs homo eſt aĩal rõnale, ergo oĩs hõ eſt aptus ad riſum, tota vero ex vtraque agreggatio dicitur demonſtratio differẽs poſitione, quia re vera oĩa, ex quibus demonſtratio conficitur, continet: ſolum deeſt figura, & modus. Prima expoſitio Auerr.

Iſta expoſitio eſt bona, ſed altera eſt melior Philop. Themiſt. B. Thomæ. eſt enim triplex definitio, vt docet Ariſt. 1. animæ c. 1. altera materialis, vt quæ irã ſanguinis efferueſcentiam circa cor definit, altera formalis, ad quã finalis etiã reducitur, vt ira eſt appetitus vindictæ, tertia ex vtroque cõpoſita, vt ira eſt efferueſcẽtia ſanguinis circa cor ob appetitum vindictę: dicũt igitur quod cũ materia ſit infima cauſa, potius demõſtratur per formalem, vel finalem, & ita cõcluſionis locũ obtinet, illa vero principij: at vtraque eſt demonſtratio poſitione differens, non ſolum quia deeſt figura ſyllogiſmi, ſed vt notant Græci, quia quod erat in concluſione, & vltimum in demonſtratione, ſcilicet materia eſt primum in definitione, dicitur enim, ita eſt efferueſcentia ſanguinis in corde ob appetitum vindictæ: & iſta eſt expoſitio melior priori. 2. Expoſitio melior Themi. & d. Thom.

Eorũ autem, quæ ſępe fiunt &c. 12

Vt Themiſt. Philop. & alij dicunt, & bene, reſpondet Ariſt. cuidam obiectioni, non enim demonſtratio perpetuorum videtur eſſe, cum demonſtremus lunam eclypſari, & ſimilia, quæ non ſemper ſunt, reſpondet

reſpondet hęc eo modo, quò ad demonſtrationem pertinent, ſemper eſſe; demonſtrāt enim ad cauſas relata : & ſic nunquam deficiunt, vt exponunt Græci, & Albertus, quamuis iſta, vel illa in ſingulari non ſint ſemper, ſed ſecundum partem, nempe ſingularia, quæ tranſeunt, & talium ſingularium non eſt per ſe demonſtratio, vt notat Philop. eſt enim demonſtratio per ſe ipſius vniuerſalis.

13 Quoniam autem manifeſtum eſt &c.

Regreditur, vt oſtendat ex propriis vniuſcuiuſque principiis eſſe demonſtrandū, eo quòd ex per ſe opoteat demonſtrare, adeo vt quamuis ex veris indemonſtrabilibuſque procedamus, ſi non ex propriis, ſed ex communibus procedimus, non ſit ſcire per ſe & ſimpliciter, ſed ſecundum acidens; quomodo Briſon procedebat demonſtrando circuli quadraturam : argumentabatur enim, quocunque datur & maius & minus ei datur æquale, ſed circulo datur quadratum maius, & datur etiam minus, vt patet de his, quorum vnum intra circulum, alterum extra deſcriptum eſt : ergo datur quadratum æquale circulo: hoc non eſt ſcire, ſed per accidens, nam medium maius & minus, eſt quid commune multis, debebat autem probare ex principiis propriis quadrati.

Nota de ſyllogiſmo Briſonis.

Ita interpretes declarant Briſonis rationē. cuius nihil dixit Ariſt. propterea mihi dubium eſt, an illa fuerit, cum non ſolum ex communibus, ſed ex falſis procedat : at Ariſt. ex veris & immediatis videtur dicere proceſſiſſe: dico ex falſis, nam illud principium, quo datur maius & minus, datur ei æquale, eſt falſum, vt docet Campanus, nam angulo ſemicirculi datur recti lineus maior, nempe rectus, & obtuſus, & datur minor. ſ. acutus, nunquam tamen datur æqualis: ſimiliter ternario datur numerus alius maior, alius minor, non tamen æqualis : ſed ſatis nobis ſit Briſonem ex communibus proceſiſſe principiis, propterea non demonſtraſſe, ſiue ſit hæc, ſiue vlla alia ipſius ratio, impertinens enim hoc eſt.

14 Vnum quod autem ſcimus non ſecundum accidens.

Explicat quando non ſecundum accidēs ſcimus, & dicit tunc id eſſe, cum ſcimus paſſionem ex principiis propriis, & proximis, per quæ illi ſubiecto, de quo demōſtratur, ineſt, vt tunc ſcimus riſibilem hominem, cum per illa principia ſcimus, per quæ proxime ineſt homini vt per animal rationale: ſimiliter triangulum habere tres angulos ſcimus, non per accidens, cum ex propriis principiis trianguli propter quæ ei ineſt, ſcimus. vnde tūc per accidens ſcimus, cum per aliquod accidens extraneum, vel per aliquod intrinſecum, commune tamē, & non per proprium cognoſcimus.

Quare ſi per ſe & illud ineſt. 15

Iſte locus eſt magnę obſcuritatis, quamuis varie ab interpretibus exponatur, adducam tamen expoſitionem noſtram, quæ mihi magis ad mentem Ariſt. & ſecūdum veritatem conſona videtur.

Aduerte igitur primo duplices paſſiones poſſe probari de aliquo ſubiecto, quaſdam proprias, quæ ſoli inſunt & ſecūdum quod ipſum, vt de homine riſibile, diſciplinabile; quaſdam communes, quæ ratione ſuperiorū ei inſunt, vt quòd homo ſit ſenſitiuꝰ, quòd vegetatiuus, quòd corruptibilis, quāuis harum paſſionum non ſit demōſtratio vniuerſalis, ſicut primarum : quando paſſiones priores demonſtramus, opottet pro medio ſumere principium proprium & ſoli intrinſecū ſubiecto cuius eſt paſſio, vt. n. paſſio ſoli ineſt, ita & illius principiū ſoli inerit: cum vero demonſtramus paſſiones ſuperiores, etiam principium ſuperius ſumemus, nam ſicut paſſio non ſoli ineſt, ita nec principium, ſunt enim ſyngenea : vnde demonſtramus de homine riſibile, per animal rationale, demonſtramus vero vegetatiuū, per corpus animatum. Nota. 1.

Aduerte ſecundo maxime, multas paſſiones ſubiecti ſubalternantis conſiderari de ſubiecto ſubalternatæ, vt de diateſſarō, dicit Muſicus eſt proportio ſe q tertia, & hoc prædicatum arithmeticū eſt. Perſpectiuus ſimiliter dicit, conum viſiuum eſſe angulū minorem recto, & tamen prædicatum geometricum eſt, & huiuſmodi ſunt multa. ex quo fit eum iſtæ paſſiones non inſint inferiori ſubiecto, niſi per ſuperius, vt per id debeant demonſtrari: vnde medium ſuperioris erit ſicut & paſſio, quamuis veritas concluſionis ſit ſubalternatæ : quod Ariſt. vocat Nota. 2.

cat

cat, quia pertinere ab ſubalternatam, propter quid vero ſubalternantem.

Expoſitio textus. Hoc ſuppoſito, veniamus ad litteram, docet adeo verum eſſe, vt per ea principia per quæ ineſt paſſio ſubiecto, debeat probari, vt ſi illud, nempe paſſio, per ſe ineſt. cui ineſt. i. proxime & ſoli ſubiecto ſuo ineſt, per medium etiam in eadem proximitate debeat demonſtrari; ſi vero non ita per ſe inſit, ſed ſicut Muſica ad Arithmeticã. i. tanquam paſſio ſuperioris inferiori inhæreret, tunc per principium ſuperius paſſionis illius debet demonſtrari: quamuis differant demonſtrationes hæ communes a propriis; propriæ enim ad eandem ſcientiam pertinent integræ, at hæ communes non ſic, ſed propter quid ſeu medium, eſt ſuperioris ſcientiæ, cuius eſt paſſio: at ipſum quia. i. concluſionis veritas, remota cauſa erit inferioris & ſubalternatæ.

16 Quare ex his manifeſtum eſt &c.

Concludit, ſimpliciter demonſtrare non contingere aliter quam ex propriis principiis, non enim paſſionem particularem & propriam ſubiecto probabis per commune medium, ſed propriam proprio, communẽ communi, illius tamen proprio principio, paſſionem demonſtrabis: quamuis vt diximus, non ſit demonſtratio vniuerſalis illa, quæ paſſionem communem etiam per ſuũ principiũ concludit: eſt tamen demonſtratio, & ea licet vti in ſubalternatis ſæpe.

17 Sed horum principia habent cõmune &c.

Philop. D. Thom. Auer. & alij, hæc verba in hunc ſenſum exponunt, vt cum dixiſſet demonſtrationẽ perfectã ex propriis procedere principiis, velit docere hęc principia propria, habere communia alia principia, per quæ nulla ſcientiarum particulariũ demonſtrat, cuius ratio eſt, quia ex communibus nõ ex propriis procederet quod fieri non poteſt: hæc aũt cõmunia ſunt alterius ſcientiæ, dominæ & reginæ omniũ aliarũ.

Dubium. Quæ ſint principia proxima, quæ communia. Dubitabis. quæ ſunt iſta principia propria, quæ ſunt iſta communia, quæ eſt iſta ſcientia domina omnium? dico, duplicia principia diſtingui poſſe, quædam eſſendi, quædam cognoſcendi: eſſendi ſunt illa, quæ dant eſſe rei, vt materia, & forma, & aliæ cauſæ dant eſſe corpori, cognoſcendi, ſunt dignitates, & axiomata, & propoſitiones, quibus res cognoſcimus. Hæc autem vtraq; ſunt in duplici differentiã, quædam propria, quædã communia: propria eſſendi ſunt principia proxima, quæ dant eſſe rei, vt anima rationalis, & corpus tale, ſunt proxima principia hominis, & in Philoſophia naturali, materia & forma principia corporis naturalis: principia vero cognitionis propria ſunt dignitates cuilibet ſciẽtiæ appropriatæ, dicit enim Geometra; ſi ab æqualibus lineis æquales lineas demas &c. & ſimiliter de aliis principiis: ſimiliter Arithmeticus habet eadem determinata ad numerum: communia vero principia eſſendi ſunt, partes eſſentiales, & cauſæ communes; vt eſſe actus, ſubſtantia, forma, potentia, quæ ſunt in eſſentia multarum rerum, & ab his dependent particularia; cognitionis autem communia ſunt illę dignitates nulli materiæ peculiari contractæ, vt ſi ab æqualibus æqualia demas &c. omne totum eſt maius parte, quodlibet eſt vel nõ eſt, quorum veritati innititur veritas particularium, ſicut eſſe propriorum principiorum eſſendi dependet ex cõmunibus: propterea igitur Ariſt. dixit, principia propria habere communia principia, intellige de principiis eſſendi cum Auerroe, & ſimul de principiis cognoſcendi cum Philop. nam de omnibus his principiis id dictum veritatem habet; hæc autem ſcientia, quæ cõmunia omnia conſiderat, tam eſſendi, quã cognoſcendi Meta. eſt. vt docet Ariſt. 4. Metaph. c. 3. & lib. 11. cap. 3.

Et namque ſcit magis ex ſuperioribus &c. 18

Probat, ſcientiã hanc eſſe dominã, ſciẽtia eſt, quæ ex prioribus cauſis procedit, ergo magis ſcientia, quę adhuc ex ſuperioribus & minus cauſatis eſt, ergo & maxime ſciẽtia, quæ ex ſupremis & non cauſatis principiis eſt, talis eſt iſta Metaphyſica, q̃ omnium communia principia conſiderat, ergo domina eſt, & maxime ſcientia.

Sed demõſtratio nõ cõuenit &c. 19

Reiicitur expoſitio Auerr. Auerroes hic docet, Ariſt. epilogare, ſed melius videtur dicendum, quòd reſpondeat dubitationi, poſſet enim quis dicere & petere, num hæc ſcientia domina per communia demonſtret propria ſciẽtiarum, reſpondet, id non eſſe, nunquã enim

eſt

eſt tranſitus ab vna ſcientia in alteram, niſi per modum ſubalternationis, vt paulo ſuperius dixit, & illic declarauimus, quod nō eſt in his principiis, cum ſint eadem, contracta tamen, vt poſtea declarabitur.

10 Difficile autē eſt cognoſcere, &c.

Difficultatem in indagandis propriis eu iuſque principiis proponit, quod quidem ſcire eſt, cum nō niſi per propria ſciamus: nos autem ex veris & primis procedentes, exiſtimamus demonſtraſſe, cum hæc non ſufficiant. ſed debeāt eſſe principia propria, & ſyngenea. Notat Philop. difficile eſſe propria inuenire principia, quia particulares rerum naturæ ſunt admodum occultæ, ac idcirco earū principia propria per quæ demonſtrare oportet, difficile cognoſcuntur. atque hæc de capitis expoſitione.

QVÆSTIO I.
Circa Cap. 7.

1. Dub. circa ſubalternationem. Oportet vt ea, quæ hoc capite dicta ſunt illuſtremus: ac primum dubium ſit de illis tribus conditionibus, quas ſecundum communem opinionem ad ſubalternationem ſcientiarum neceſſarias aſſignauimus, prima enim, quòd ſubiectum vnius ſit ſub ſubiecto alterius, videtur cōtra Ariſt. c. 10. huius libri, vbi docet, ſcientiam vnam tradere propter quid alicuius, ac perinde erit ſubalternans, & tamen non eſt ſubiectum ipſius ſuperius, vt patet de Geometria, quę reddit propter quid medico, quare vulnera circularia difficilius curentur, & tamen Medicinæ ſubiectum, nempe corpus humanum, non eſt ſub Geometriæ obiecto, puta magnitudine.

2. Arg. Præterea contra ſecundum, quod ſit inferius accidentaliter, eſt argumentum: ſi eſſet inferius accidentaliter, eſſet pars in modo, & totum per accidens, ſed de toto per accidens non eſt ſcientia, 6. Meta. c. 2. nec definitio 7. Meta. c. 4. non igitur erit de eo ſcientia ſubalternata.

3. Arg. Contra tertiam eſt argumentum: ſi concluſio ſubalternantis eſt principium ſubalternatæ, tunc peto, vel talis concluſio eſt ex terminis ipſius ſubalternatæ, vel nō; ſi non, igitur non erit principium illius, ſi vero eſt, ergo non poterit probari per medium ſuperioris ſcientiæ, nam tunc eſſet ſuperius, & paſſio non poſſet de eo vniuerſaliter prædicari. v. g. dicit Medicus, vulnus circulare difficilius curatur, ſi medium eſt Geometricum, nempe circuli partes maxime diſtant, non poteris demonſtrationem facere, nam dices, cuius circuli partes maxime diſtant difficilius ſanatur, circularis vulneris partes maxime diſtant, tunc illa maior eſt falſa, quia difficilius ſanari non ineſt circulo in communi, quem ſolum ſumit Geometra.

Ad 1. Ad hanc difficultatem dico primo: ſi ſcientia aliqua debet ſubalternari alteri, & ab ea accipere propter quid, debet aliquo modo eius ſubiectum ſub ſubiecto alterius contineri contra, Conciliat. differentia tertia. dico autem aliquo modo, quia ſimpliciter non eſt opus. v. g. ſimpliciter obiectum Medicinæ non eſt ſub Geometria, vt dicit Ariſt. tamen illud obiectum, cuius propter quid dat Geometra, eſt aliquo modo ſub Geometria, nempe vulnus circulare: ſimiliter Aſtrologia accipit a Geometria, propter quid; propterea cęlum, de quo Aſtrologia eſt, aliquo modo ſub Geometria eſt, vt habet figuram & dimenſionem: & vniuerſaliter nulla ſcientia reddit propter quid alterius ſubiecti, niſi ſit aliquo modo ſub ſuo ſubiecto, cum autem ſubalternata de ſuo ſubiecto totali accipiat propter quid, erit illud ſub ſubiecto alterius, non enim ſcientia eſt ſimpliciter ſubalterna alteri ex eo, quòd alicuius particularis ſubiecti concluſionis aliquando ab ea accipiat propter quid, cum ſubiectum cōmune & totale non ſit ſub altero, & hoc docuit illic Ariſt. nempe poſſe ſcientiam, propter quid tradere alicuius concluſionis alterius, quando huius commune ſubiectum ſit ſub altero, tamen illud particulare. ſub eo erit, a quo ſumit propter quid.

Ad 2. 1. Fund. Dico ſecundo, merito ſcientiam ſubalternatam habere ſubiectum cum illa differentia materiali & accidentali: pro cuius declaratione aduerte, ſcientias in communi primo diſtingui penes diuerſum modum cognoſcendi intellectus, modus autem cognoſcendi intellectus eſt per abſtractionem a materia, res enim abſtrahendo intelligimus.

Triplex materia, ſignata, ſenſibilis, intelligibilis. Materia vero triplex eſt, quædam, quæ dicitur ſingularis & ſignata, hæc autem ſunt proprietates & conditiones indiuiduorum

duorum ſingularium : quædam eſt materia, quæ dicitur ſenſibilis, hæc autem eſt ſubiectum cum accidentibus ſenſibilibus, & cum motu, & mutatione, in quibus verſantur hæ inferiores ſubſtantiæ, non enim ſunt niſi cũ his inuolutæ diſputationibus: tertia materia eſt, quę dicitur intelligibilis, quæ ſunt quantitates & dimenſiones.

Ex triplici materia triplex modus intelligẽdi, vel triplex abſtractio.

Secundo nota. cum triplex ſit materia triplex eſt etiam intellectus abſtractio,& triplex intelligendi modus:quędam enim intellectus intelligit abſtrahendo a materia ſingulari,non tamen a materia ſenſibili,vt quando ſubſtantias has corruptibiles conſideramus,in communi quidem,ſed quatenus his ſubſtaut mutationibus & qualitatibus ſenſibilibus,conſideramus enim,hominem, leonem,animal, non puram ſubſtantiam, ſed motibus,& mutationibus ſubiectam : quædam alia intelligimus non ſolũ a ſingulari, ſed etiam a materia ſenſibili abſtrahentes,vt res mathematicas,triangulum enim conſideramus abſtractum a materia ſenſibili, non enim in ære, aut ferro, aut ligno conſideramus, ſed in communi abſtractum ab his omnibus ſubiectis, quæ dicuntur materia ſenſibilis. quædam alia intelligimus ab omni materia abſtrahentes, vt quando ens, ſubſtantiam, intelligentiam, ac deum conſideramus.

3. Fund.

A triplici abſtract. triplex ſcientia ſpeculatiua.

Tertio nota iuxta tres abſtractiones,tria eſſe ſcientiarum ſpeculatiuarum genera: primum eſt Philoſophia naturalis, quæ cõſiderat res abſtractas a materia ſingulari, ſed non a materia ſenſibili. alterũ eſt Mathematica pura, ideſt Geometria & Arithmetica,quæ res tractant abſtractas a materia ſenſibili, ſed non ab intelligibili; nam triangulos, & figuras in quantitate, quæ materia intelligibilis eſt,contemplatur. tertium genus eſt Metaphyſica, quæ res ab omni materia ſeparatas ſpeculatur. vide igitur tria genera ſcientiarum ſecundum diuerſum intelligendi & abſtrahendi modũ ſumptum. ſunt præter hæc quædam ſcientiæ, quæ cum de re, quæ abſtrahi poterat a materia ſenſibili tractent, non abſtrahunt ab ea, vt Perſpectiua de linea viſiua, Muſica de numero ſonoro, hæc enim vtraque, & ſimiles de quantitate tractant, & non abſtracta a materia ſenſibili, ſed limitata ad viſum, vel ſonum, cum tamen lineæ & numeri abſtrahi ab his poſſent: rales dicuntur ſcientiæ mediæ inter Philoſophiam, ac puram Mathematicam, ac ſubalternari vtrique, quamuis præcipue Mathematicæ.

4 Fund.

Quid addat ſubiectum ſubalternatę ſubiecto ſubalternãtis.

Ex quo elicere potes cuius gratia hæc dicta ſint, nimirum vt intelligeremus quare ſcientiæ ſubalternatæ addatur in ſubiecto differentiam materialem, hoc autem eſt, quia ſcientiæ inter ſe genere nõ diſtinguũtur,niſi varius ſit modus abſtrahendi a materia : cum igitur ſubalternans ſit abſtractior, oportet vt ſubalternata ſit de ſubiecto contractiori: & hoc diligenter nota.

Hic ſoluit 2. argu.

Per quod reſpondetur ad ſecundum, nõ enim Perſpectiuus habet pro obiecto totũ hoc, lineam viſualem, eſſet enim totum per accidens, ſed lineam, vt eſt in viſuali materia, ac ſi dicas, non ſpeculatur quaſcunque lineas, ſed eas quæ in tali materia ſunt : idem de aliis huiuſmodi.

Ad 3.

Duo genera paſſionũ in ſcientia ſubalternata.

Dico circa tertium, paſſiones in duplici differentia reperiri in ſcientia ſubalternata; quaſdam communes, quæ inſunt ſubiecto illius, non primo, ſed a ſuperiori deriuatæ, vt dum dicimus, conus eſt minor recto, diateſſaron eſt proportio ſeſquitertia, hæc enim prædicata ſuperioris ſcientiæ ſunt: quædam aliæ paſſiones ſunt propriæ ſubiecto inferioris, tamen non poteſt per medium proprium ſuum probare, vt dicit Medicus vulnera circularia difficilius ſanari ; tota concluſio medica eſt, ſed mediũ eſt Geometræ.quando ergo paſſiones ſunt communes, tunc per medium ſuperioris ſcientiæ probantur,vt diximus in textu: at cum ſunt peculiares,tunc per medium ſuperioris probantur, contractum tamen ad illud ſubiectum,vt Medicus non ſumet medium commune,latera circuli maxime diſtant, ſed latera vulneris circularis, & dicet ; vulnus, cuius latera maxime diſtant, difficile ſanatur, vulnus circulare eſt vulnus laterum maxime diſtantium,ergo tale vulnus difficilius ſanatur. per hæc poſſunt intelligi reliqua, & ſic patet ſolutio argumenti tertij. & eſt notanda doctrina, non enim intelligere oportet,quòd omnia principia ſubalternatę debeant demonſtrari in ſubalternante, cum oppoſitum experientia doceat, ſed ad ſenſum expoſitum.

2 dub principale circa totum cap.

Alterum dubium eſt circa caput, videtur enim quòd vna ſcientia etiam non ſubalterna demonſtret concluſionem alte-

rius,

rins, nam Philoſophus demonſtrat rotundũ cęlum, ſimiliter Aſtrologus: & diametrum eſſe a ſymmetrũ probat Arithmetic⁹, quia aliter numerus par eſſet æqualis numero impari. dico, quòd ſicut vna res variis rationibus ad diuerſa prædicamenta, & ad diuerſas ſcientias ſpćtare poteſt, ita etiã eadem concluſio, & quæque ſcientia ſuis mediis eam demonſtrabit. vnde Philoſophus oſtendit rotunditatem cæli per motum, Mathematicus vero per æqui diſtantiam à centro. Ad illud de diametro dico, cum res Arithmeticæ, & Geometricæ ex parte conueniant, cum Arithmeticus figuras etiam in numeris ſpeculetur, aliquando propter communionem ſubiectorum, & rerum quas tractant, etiam media ſibi communicant nec hoc eſt contra id, quod Ariſto. docet.

3. Dubiũ. Quomodo ſe habeat Metaphyſica, ad principia ſcientiarum.

Tertium dubium eſt de Metaphyſica, an probet ſcientiarum principia, ex hoc enim loco ſumitur illud vulgare dictum, nulla ſcientia particularis ſua probat principia, ſed Metaphyſici hoc munus eſt. dico pro præſenti, multæ ſcientiæ particulares ſumũtur a Metaphyſica, ex parte enim ſubiectorum indigent Metaphyſica ſtabiliente ens, ſubſtantiam, accidens, quæ niſi eſſent, ſubiecta reliqua ruerent. Secundo indigent illius paſſionibus, ſæpe enim de vno, de multis, de identitate, de diuerſitate, de toto, de parte, & ſimilibus ſcientiæ tractant, quæ Metaphyſica ſunt. Tertio indigent, quia nullæ propoſitiones vllam vim probatiuam haberent, niſi in virtute principij, quodlibet eſt, vel non eſt, vt alibi diximus. Quarto indigent, quia veritates dignitatum peculiarium in virtute vniuerſalium nituntur, vt diximus in textu: & hoc ſenſu Metaphyſica dicitur probare principia aliarum ſcientiarum, quæ dum ſua probat, ſimul alia probat: vt qui omne animal ſenſibile probat, ſimul etiam hominem ſenſibilem oſtendit, non in propria forma: ita dum Metaphyſicus ſtabilit ſuas communes dignitates & principia, ſtabilit inferiora, ſed non in propria forma particulari ea demõſtrat, imo nec ſua ſemper demonſtrat, nempe quæ per ſe nota ſint, ſed a cauillis aliorum defendit, & contra negantes ea dialectice, & ad impoſſibile reducendo inuehitur, vt dicit Simpli. 1. Phyſi. Atque ſatis de quæſtione hac.

Demonſtratiuarum ſcientiarum Principia, nonnulla eſſe communia, nonnulla propria: quæque ea ſint, & quo pacto præcognoſcantur: pariter & reliqua demonſtrationem ingredientia.

CAP. VIII.

DIco autem principia in vno- 1
quoq; genere hæc, quæ quòd
ſunt, non contingit monſtrare.

Quid igitur ſignificant & prima, 2
& quæ ex his, accipitur, quòd autẽ
ſunt, principia quidem neceſſe eſt
accipere, alia vero mõſtrare. vt quid
vnitas, aũt quid rectum, aut triãgulũ. eſſe autem vnitatem accipere, & magnitudinẽ, altera vero mõſtrare.

Sunt autem, quibus utuntur in 3
demonſtratiuis ſcientiis alia quidẽ propria uniſcuiuſque ſcientiæ, alia uero communia. communia autem ſecundum proportionem: quoniã utile utiq; quãtum in eo, quod ſub ſcientia eſt, genere. propria quidẽ, quemadmodum lineam eſſe talem, & rectum: communia uero, ut ſi ab æqualibus æqualia auferãtur, quòd æqualia ſunt reliqua. ſufficiens autẽ eſt unumquodque horum, quantũ eſt in genere. idem enim faciet, & ſi non de omnibus acceperit, ſed in magnitudinibus ſolum, Arithmetico autem in numeris.

Sunt autem propria quidem, & 4
quæ accipiuntur eſſe circa quæ ſciẽtia ſpeculatur in exiſtentia per ſe, ueluti unitates Arithmetica, Geometria uero pũcta, & lineas: hæc enim accipiunt eſſe, & hoc eſſe. horũ aũt paſſiones ꝑ ſe, quid quidẽ ſignificat, unaquæq; accipiũt: ueluti Arith-

metica

metica quidẽ, quid impar, aut par, aut quadrangulum, aut cubus: Geometria vero, quid * irrationale, aut refrangi, aut concurrere. quòd autem ſunt, monſtrant & per communia, & ex demonſtratis. & Aſtrologia conſimiliter.

* a l. proportionale.

5 Omnis enim demonſtratiua ſciẽtia circa tria eſt, & quæcunque eſſe ponũtur. hæc aũt ſunt, genus, cuius per ſe paſſionum eſt ſpeculatiua: & communia, quę dicim' dignitates, ex quibus primo demonſtrant: & tertium, paſſiones, quarum quid ſignificat vnaquæque accipit.

6 Nonnullas tamen ſcientias nihil prohibet quædam horum deſpicere, vt genus non ſupponere eſſe, ſi ſit manifeſtum, quod eſt: non enim ſimiliter planum, quòd numerus eſt, & quòd frigidum & calidum. & paſſiones non accipere, quid ſignificant, ſi ſint planæ: quemadmodum neque communia non accipit, quid ſignificant: hoc quod eſt, æqualia ab æqualibus demere, quoniam notũ. ſed nihil minus natura tria hæc ſunt, circa quod monſtrat, & quæ monſtrat, & ex quibus.

7 Non eſt autem ſuppoſitio, neque petitio. quòd neceſſe eſt eſſe propter ipſum, & videri neceſſe. non enim ad extrinſecam rationem demonſtratio, ſed ad eam, quæ in anima: quoniam neque ſyllogiſmus. ſemper enim eſt inſtare ad extrinſecam rationem, ſed ad intrinſecam rationem non ſemper.

8 Quæcunque igitur monſtrabilia exiſtentia accipit ipſe non monſtrãs hæc quidem, ſi apparentia diſcenti accipiat, ſupponit, & ſunt non ſimpliciter ſuppoſitio, ſed ad illum ſolum. ſi uero, aut nulla inexiſtente opinione, aut & contraria inexiſtente, accipiat idem, perit. Et hoc differũt ſuppoſitio & petitio. eſt enim petitio, quod ſubcontrarium eſt ad diſcentis opinioni: aut quod aliquis demõſtrabile exiſtens accipiat, & vtatur non monſtrans.

9 Termini quidem igitur nõ ſunt ſuppoſitiones: neque enim eſſe aut non eſſe dicunt, ſed in propoſitionibus ſuppoſitiones. terminos autẽ ſolum intelligere oportet. hoc autẽ non eſt ſuppoſitio: niſi & ipſum audire ſuppoſitionem aliquis eſſe dicat. ſed quibuſcunque exiſtentibus, eo quòd illa ſunt, fit concluſio.

10 Neq; Geometra falſa ſupponit, quemadmodum quidam aſſeruere dicentes, quòd non oportet falſo vti: Geometram vero mentiri, dicẽtem pedalem nõ pedalem, aut rectã deſcriptam, non rectam exiſtentem. Geometra uero nihil concludit, eo quòd hæc eſt linea, quam ipſe locutus eſt, ſed quę per hęc oſtendũtur.

11 Præterea petitio & ſuppoſitio omnis, aut ut totum, aut ut in parte: definitiones uero neutrũ horũ.

12 Formas quidem igitur eſſe, aut unum aliquid præter multa, non neceſſe, ſi demonſtratio erit. eſſe quidem igitur unum de multis uerum dicere, neceſſe eſt. non. n. erit uniuerſale, niſi hoc ſit. ſi autem uniuerſale non ſit, medium non erit: quare neque demonſtratio. oportet igitur aliquid unum & idem in pluribus eſſe, non æquiuoce.

13 Non contingere autem ſimul aſſerere & negare, nulla accipit demõſtratio

ſtratio niſi oporteat monſtrare & concluſionem ſic. Monſtratur autem accipientibus primum de medio, quòd uerum, negare autem non uerum. Medium autem nihil differt, eſſe, & non eſſe accipere: conſimiliter autem & tertium. ſi enim datum eſt, de quo hominem uerum dicere, ſi & non hominem uerum, ſed ſi ſolum hominem animal eſſe, totum, non animal autem non. erit enim uerum dicere Calliam, ſi & non Calliam, tamen animal, non animal autem non. Cauſa autem, quoniam primum non ſolum de medio dicitur, ſed & de alio, eo quòd eſt in pluribus. quare neque ſi medium & idē eſt, & non idem, ad concluſionem nihil differt.

14 Omne autem aſſerere, aut negare demonſtratio ad impoſſibile accipit: & hæc neque ſemper uniuerſaliter, ſed quantum ſufficiens eſt. ſufficiens autem eſt in genere. dico autem in genere, ut circa quod genus demonſtrationes fert, quemadmodum dictum eſt & prius.

15 Communicant autem omnes ſcientiæ ſibi inuicem ſecundum cōmunia. communia autem dico, quibus utuntur, tanquam ex his demōſtrantes, ſed nō de quibus monſtrāt. neque quod monſtrant.

16 Et dialectica omnibus, & ſi aliqua uniuerſaliter tentet monſtrare communia: ut quòd omne aſſerere, aut negare: aut quòd æqualia ab æqualib. aut taliū nōnulla.

17 Dialectica uero non eſt ita determinatorum quorundam, neque generis alicuius unius. non enim interrogaret. demōſtrantem enim nō eſt interrogare, eo quòd oppoſitis exiſtentibus non monſtrauit idem. monſtratum eſt autem hoc in iis, quę de ſyllogiſmo.

Dico autem principia in utroquegenere &c. 1

De principijs demonſtrationum, quæ neceſſaria per ſe, aut propria docuerat eſſe, ſermo eſt in hoc capite, quod in tres partes diuiditur, ī prima principia ipſa diſtinguit, ac quo conueniant, quoue differant. & inter ſe, & a principiatis oſtendit: in ſecūda communia principia ab alijs quibuſdā ſeparat principijs in particulari: in tertia quomódo quodam communi principio vtamur in demonſtratione monſtrat: repetit autem aliqua quæ in procemio dixerat, quia illic ænigmatice, vt inquit Philop. loquutus fuerat, vel quia illic non per ſe, ſed vt doctrinā ex præexiſtēti fieri cognitione probaret, illa dixerat: nunc vero per ſe hæc docet.

Proponit igitur, quæ principia dicātur ī ſciētia aliqua, illa nēpe, quæ non demonſtrantur eſſe: vbi aduerte, non eſſe legendum ſicut aliqui legunt, ſcilicet principia ſunt, quæ cū ſint, nō demōſtrātur eſſe, ideſt ſunt vera, & indemōſtrabilia: iſte enim nō eſt Ariſtotelis sēſus, legēdū enim eſt, quod sūt nō demōſtratur, ideſt principia ſunt in ſciētia aliqua ea, quæ nō demōſtratur eſſe: Eſt aūt hæc pulchra regula principia dignoſcēdi, & in ſciētia qualibet, & demōſtratione, ea ſcilicet quæ talis ſciētia, ſeu talis demōſtratio nō ꝓbat eē, ſed ſupponit: verbi gratia ſupponit Geometria eſſe lineas, ſigna, ideſt pūcta, Arithmeticus vnitates, numeros, hæc dicūtur principia: ſimiliter in qualibet peculiari demōſtratione nō demōſtram⁹ ſubiectū eſſe, nec mediū, dicūtur principia: hoc aūt nō ſolū de ſimplicibus principijs, ſed ēt. de cōplexis, quales ſunt ꝓpoſitiones, dignitates, & præmiſſæ in demōſtrationibus ſingulis: hæc enim oīa, vt nō demōſtrātur in ſciētia illa, vera eſſe dicūtur principia ſciētiæ, vt vero præmiſſę ī illa demōſtratione cui⁹ ſunt, nō demōſtrātur, illius principia dicūtur: & vniuerſaliter, quod eſt in ſcientia, aut demōſtratione, quod illic non

Quæ ſint principia ī ſciētijs.

lic non

lie non demonſtretur eſſe, ſed ſupponatur, id eſt principium, ſiue ſimplex, ſiue complexum ſit.

2 Quid quidē igitur ſignificēt &c.

Aſſignat id in quo principia, & ea quorum principia ſun t, conueniant. oportet autem per principia hic non ſolnm complexa, ſed etiam ſimplicia, vti diximus, intelligere, per ea vero, quæ ex principijs ſunt, ſeu per principiata, etiam complexa, quæ concluſiones ſunt, & incomplexa ſeu ſimplicia, quæ ſunt paſſiones, & quæſita eſt ergo conuenientia inter hæc, quòd de omnibus oportet in demonſtrõnibus, & in ſciẽtijs, ſupponere, quid ſignificent: hæc enim non demonſtratur in ſcientijs, nec de principijs, nec de principatis: at diſcrimen eſt, quòd de principijs omnibus propter id oportet ſupponere, quòd ſint, ſi ſimplicia, quòd exiſtant, ſi complexa, quod vera ſint; at de principiatis id demõſtramus; nam concluſionem veram eſſe demonſtramus, ſimiliter ipſam paſſionem ineſſe demonſtramus, non autem ſupponimus. Ariſtoteles ponit exempla in ſimplicibus principijs, & principiatis ſolnm, nempe in ſubiectis, vt vnitate, & magnitudine; in paſſionibus, vt in recto, & triangulo.

3 Sunt autem quibus utuntur in demonſtratiuis &c.

Principia præſertim complexa hic diuidit in communia & propria, communia ſunt, quæ ſcientiam illam tranſcendunt, vt ſi ab æqualibus æqualia demas, reſtant æqualia. hoc enim pluribns ineſt ſcientijs: propria vero, qnæ ex his, qnæ in ſcientia tali ſunt, conſtant, vt linea eſt magnitudo indiuiſibilis ſecundnm latitudinem; rectum eſt cuius extrema non exeunt a medio, hæc enim geometrica ſunt. Poſſes dubitare, cnm ſcientia ex proprijs procedat, quomodo principia habet communia? Reſpondetur non vti ſcientias his communibus, vt communia ſunt, ſed vnaquæqne ſcientia & demonſtratio ea limitat ad ſnam materiam ad quam eis indiget, vt Geometra dicit, ſi ab æqualibus magnitndinibus æquales demas, Arithmeticus ad numeros contrahit, & ſingnlæ demonſtrationes ex ſuis terminis adaptant, nec propter hoc minor eſt ius illorum principiorum, cum ſemper ſint vera & neceſſaria, & immediata: & propterea dicuntur communia ſecundum analogiam, quia ex eis vnaquæque ſcientia accipit pro ſua materia.

Sũt aũt propria quidẽ & hęc &c. 4

Præter propria complexa, quę aſſignauerat, incomplexum principium aſſignat nempe ſubiectum, de quo accipimus quod ſit, & quid ſignificet, & hoc eſt quod dicit; Eſſe & eſſe hoc. atque de tali ſubiecto demonſtramus paſſiones, quæ ei per ſe inſunt, & de his, quid ſignificent, ſupponimus. Poſſes dubitare, quare modo ſeparate de ſimplici & incomplexo principio loquitur? Dico & hoc eſt aduertendum hoc eſſe diſcrimen inter complexum & ſimplex principium, complexum enim in commune, & proprium diſtinguitur, at ſimplicia omnia propria ſunt, ob id primo propria complexa cum ſimplicibus nõ coniunxit, ſed cum communibus, poſtea ſimplicia adiunxit: exempla ponit horum, quæ nota ſunt: irrationalis dicitur quantitas, quæ alteri non communicat in parte aliquota, vt diameter coſtæ, quæ paſſio geometrica eſt: inflecti vero dicitur eadem linea, quando ab vno puncto reſilit, ſicut pila: concurrere dicuntur duæ lineæ, quæ coniunguntur in puncto.

Omnis enim demonſtratiua ſciẽtia &c. 5

Oſtendit ſufficienter de iſtis determinaſſe, cum non ſit aliud in demonſtratione præter paſſionem, & ſubiectum, quæ principium eſt ſimplex, & dignitates principia complexa. Dices, quid de concluſione? dico, ſub ſubiecto & paſſione comprehenditur. dices, quid de præmiſſis? dico, ſub dignitatibus eſſe, nam dignitates licèt ſub communi forma demonſtrationem non componant, tamen limitatæ, & contractæ, propoſitiones, & præmiſſæ fiunt, ex quibus demonſtramus.

Dices, nõne ẽt ex propoſitionibus q̃ dignitates nõ ſunt, demonſtramus? nõ enim sẽper Euclides ad dignitates recurrit, ſed p̄ ea quę demonſtrata ſũt, demõſtrat alia. Dico, ita eſſe, & hoc eſt, quod in præcedẽtibus verbis dixerat Ariſt. demõſtrãt p̄ cõia, & p̄ ea, quæ demõſtrata ſũt: at quia nullus Dubium

perfectam habet demonſtrationem, niſi ad illa indemonſtrabilia perueniat: propterea dixit ex dignitatibus eſſe demonſtrationem, ſed addidit hoc, tanquam ex primis, quia etiam ex demonſtrabilibus ſunt demonſtrationes, ſed non tanquam ex primis, hæc enim dignitates ſunt.

6 Quaſdam tamen ſcientias nihil prohibet &c.

Soluitur dubium ab Ariſt.

Poſſet quis dubitare, an ſemper illa ſupponere neceſſe ſit. reſpondet Ariſt. non opus eſſe ſemper, nam quando ſubiectū eſſe notum eſt, vt calidum eſſe, frigidum eſſe, non opus eſt ſupponere, ſicut quando obſcurum eſt, vt numerum eſſe: ſimiliter de paſſione, cum enim nota eſt ſignificatio, non opus eſt ſupponere, ſicut nec de principijs illis, quæ dignitates ſunt, ſupponimus quid ſignificent, hoc enim notum eſt: quæ vero nota non ſunt, ſupponuntur, quod ſupra etiā nos diximus de principiis, & dignitatibus. concludit; ſiue ſupponantur iſta, ſiue non ſemper illa tria in demonſtratione eſſe, dignitates, paſſionem, ſubiectum.

7 Non eſt autem ſuppoſitio.

Nota diſcrimen inter quatuor genera principiorum.

Hæc eſt capitis ſecunda pars, in qua diſcrimen inter iſta quatuor principia ponitur, dignitatem, ſuppoſitionem, petitionem, definitionem: dignitas eſt principium neceſſariū, non ſolum in ſe, ſed quòd etiam omnibus videtur, & cognoſcitur neceſſarium, vt quodlibet eſt vel non eſt, & ſimilia. hæc. n. lumine naturali ab oībus cognoſcūtur per ſe abſque alio medio. poſſes obijcere, nō eſt oībus manifeſtum, qn̄ quidem negari poteſt. reſpondet Ariſt. verbo & voce poſſe negari, ſed nō intellectu, ſecundum quē demōſtrationes & ſyllogiſmos mēſurare oportet, nā rationes exteriores poteſt quis pro libito negare voce, ſed interiores non pro libito negamus: ſunt igitur hæc principia nota, & ab omnibus interius neceſſario conceſſa, quæ Albertus in præſenti iterum comparat viſibilib. quæ ſuo lumine videntur, vt ſuperius etiā diximus ex ipſomet.

8 Quæcūque ergo demōſtrabilia.

Suppoſitiones, & petitiones declarat, hæc enim ſunt demonſtrabilia principia, quæ cum demonſtrari poſſint, non demōſtrātur ab aliquo, ſed ſine demōſtratione accipiūtur eſſe vera: differūt tn̄, ſi enim iſta diſcēti, id eſt ei, cui fit demōſtratio, nota sūt, ac ſi eſſēt demōſtrata, dicūtur reſpectu illi⁹ ſuppoſitiones, quod ſæpe accidit in argumētādo, recipit enim qui reſpōdet propoſitiones aliquas abſq; ꝓbatione, quæ ꝓbari poterāt, quia illi notæ ſunt: ſi vero diſcēti nō ſunt nota, vel quia nō eſt vnius opinionis, i. quia nō ſcit illa, vel quia cōtrarie opinatur, & illa exiſtimat nō eſſe, tūc dicūtur petitiones, ſeu poſtulationes, quia demōſtrator petit, vt modo admittat ea, vt demōſtratio ꝓcedat, & poſtea probabuntur: in quo apparet dr̄ia horū duorū, a dignitatibus, & inter ſe: a dignitatib. quidē, quia ſunt dignitates indemōſtrabiles, & omnib. per ſe notæ, hæc vero demōſtrabilia, & nō omnibus nota: inter ſe vero, nā ſuppoſitiones vidētur diſcēti, petitiones vero non vidētur, vtraque tn̄ recipiuntur eſſe abſque demonſtratione, cum demonſtrari queant.

Termini igitur non ſunt ſuppoſitiones &c. 9

Definitio aliud eſt principiū in demonſtratione; quod quid ſit notū eſt, ob id, quid non ſit potius explicat, nō eſt igitur ſuppoſitio, nec petitio, quod duplici ratione ꝓbat, altera eſt, quia ſuppoſitiones ſignificāt eſſe, vel nō eſſe, non aūt definitiones; cui⁹ ratio eſt, nā ſuppoſitiones in ꝓpoſitionibus sūt. i. ſuppoſitiones sūt ꝓpoſitiones, termini vero & definitiones ſolum intelligūtur, cū in ſimplici intellect⁹ operatione ſint, in qua non eſt ꝓpoſitio, ſicut nec videre, vel audire ſunt ꝓpoſitiones, quia ſimplices cognitiones ſunt. Philop. illa verba ſuppoſitiones in ꝓpoſitionibus ſunt, exponit in hūc ſenſum, quòd definitiones ſumptæ ī propoſitionibus, nēpe de definitis enūciatæ, sūt ſuppoſitiones, vt hō eſt aīal rōnale, triāgul⁹ eſt figura trib⁹ lineis terminata: & expoſitio ēt bona, mihi tn̄ videtur prior melior. concludit Ariſto. ſuppoſitiones eſſe, ex quibus exiſtentibus ſequitur concluſio, eo quòd ipſæ ſunt. i. ſunt propoſitiones per quas concluſio infertur & probatur.

Quædam

Quædam Notatu digna.

1 Nota. Sunt hic aliquot notanda, primum eſt, iſta tria, ſuppoſitionem, petitionem, definitionem, ſub vnico genere comprehendi, nempe ſub poſitione, cuius meminit cap. 2. ſuperiori, nunc tamen numerans ipſas ſpecies reliquit genus ipſum, nec hoc abſurdum videri debet.

2. Nota. Eſt etiam notandum, ſuppoſitiones, & petitiones eſſe in duplici differentia, quædam ſunt demonſtratiuæ, quædam dialecticæ, demonſtratiuæ omnes ſunt neceſſariæ, & de his eſt ſermo in præſenti, vnde male docuit Philopo. petitiones poſſe eſſe falſas, cum hic dicat Ariſt. eſſe demonſtrabiles: quædam vero dialecticæ, petunt enim & ſupponunt etiam hi qui probabiliter diſputant, atque hæ poſſunt eſſe falſæ, ſunt enim probabiles.

3. Nota. Tertio notandum eſt, eſſe ſuppoſitiones in ſciẽtia, ſimiliter petitiones, & in demonſtratione peculiari in ſcientia ſuppoſitiones, & petitiones ſũt propoſitiones, quæ cũ demonſtrabiles ſint, ſaltẽ in alia ſciẽtia, ſupponũtur, vel vt notæ diſcenti, vel vt petitæ, deſeruiũt tamẽ pro multis concluſionibus illius ſciẽtiæ; ſicut a puncto in punctum lineam ducere, & ſimiles: in demonſtratione vero qualibet præmiſſę, quæ in ea non demonſtrantur dicuntur ſuppoſitiones, aut petitiones in illa demonſtratione: ſi enim ſunt notæ reſpõdẽti, ſuppoſitiones, ſi vero non, petitiones.

4 Nota. Tandem notandum eſt, cum Ariſto. dicit, ſuppoſitiones & petitiones eſſe demonſtrabiles, non intelligi, ſemper eſſe demõſtrabiles demõſtratione propter quid, ſunt. n. aliquæ ſuppoſitiones immediatæ, vt quãdo definitiones de definitis ſumimus, ſed dicuntur demonſtrabiles, vel quia demonſtrari poſſunt, vel non ſunt ita notæ, quin aliqua ratione ſaltẽ a poſteriori indigeant: & tamen abſque tali probatione proponuntur.

10 Neque autem Geometra falſa ſupponit &c.

Poſſet quis dubitare, an ſupponere liceat falſa, vt quidam exiſtimaut Geometras falſa ſupponere in ſuis demonſtrationibus, ſupponunt enim lineam bipedalẽ, quæ forſan eſt tripedalis, & lineam rectam, quæ curua eſt, & ſimilia. reſpondetur non licere, nam Geometræ non vtuntur illis ſuppoſitionibus, vt ex illis demõſtrent, ſed vt oſtendant, veras lineas, & veras rectas, & veras quantitates, per quas demonſtrant, non ergo vtuntur ſuppoſitionibus falſis, per quas demonſtrant.

Ampliꝰ petitio & ſuppoſitio &c. 11

Hoc eſt alterum argumentum, quo ſuppoſitionem non eſſe ipſam definitionem probat, ſuppoſitio enim & petitio eſt vniuerſalis, & in parte, id eſt particularis: at definitio nec vniuerſalis, nec particularis dicitur, non enim eſt propoſitio, cuius proprium eſt, vniuerſalem, vel particularem eſſe, non ergo eſt ſuppoſitio, aut petitio.

Species quidem igitur eſſe &c. 12

Cum multa de vniuerſalibus locutus ſit, dubium eſſe poſſet, an cum demonſtrationes & definitiones ſint vniuerſaliũ, opꝰ ſit, ſpecies, id eſt ideas ipſas vniuerſales ſeparatas ponere, vnum enim motiuum Platonis ideas conſtituentis hoc fuit, nempe quia ſcientiæ & definitiones; quæ vniuerſalium ſunt, non aliter eſſent. reſpondet Ariſtoteles non opus eſſe ob demonſtrationes, & ſcientias ideas ſeparatas ponere, ſufficit enim naturam in ipſis ſingularibus conſtituere, quæ valeat de multis vniuoce prædicari, non autem ſeparatam, niſi per operationem intellectus. Multa de vniuerſalibus alibi diximus, ob id hic his ſuperſedebimus. vide quæſtionem proœmi ſuper Porphyrium.

Non cõtingere aũt idẽ ſimul &c. 13

Locus hic ſummæ obſcuritatis eſt ob defectum verborum Ariſt. propterea rem & ſenſum potius, quam orationem, omnes Græci, Latini & Arabes explanant, in ſenſu autem non plene omnes conueniũt, quorum expoſitiones & ſenſus enarrare, prolixum & inutile eſſet; ſumam ex his omnibus, quæ mihi magis veritati videntur conformia, & litteræ Ariſtot. conſonantia; addam autem, quæ videntur ſingulis deeſſe, ac ipſum integrum contextũ conabor exponere.

Duo igitur ſunt principia vniuerſaliſſima, quorum veritati innituntur reliqua, alterum negatiuum, ſcilicet de nullo eſt verum affirmare, & negare; alterum

affirmatiuum, ſcilicet de quolibet affirma re, vel negare, verum eſt: his duobus, ſicut & reliquis, demonſtrationes vtuntur limitatis, & coarctatis ad peculiarem materiã, quod quidem quando, & quomodo fiat, in præſenti docet Ariſt. quæ eſt tertia pars capitis; de his enim magis videtur dubiũ cum generaliſſima ſint, quam de alijs: incipit autem a negatiuo, & dicit, tunc tale principium in demonſtrationem ingredi, cum talis eſt concluſio, quæ illo ſic ingredienti indigeat, quando nempe de ſubiecto concluſionis enuntiamus aliquod prædicatum affirmando ipſum, & remouendo oppoſitum, vt ſi dicas, Callias eſt animal, & non eſt non animal.

Ad huiuſmodi concluſionem demonſtrandam oportet in demonſtratione etiã ſumi tale principium contractum; ſumimus autem ſic ſumendo duos terminos cõtradictorios altero affirmato, altero negato & remoto, vt in illa concluſione eadem apparet: ſic autem in demonſtratione ſumi debet. ecce quando liceat tale principiũ in demõſtratione ſumere, ſed quo modo, & quo loco in demonſtratione eo vtẽdum, docet: ſunt enim tres termini in demonſtratione, maius extremum, nempe prædicatum maioris, minus extremum, ſubiectum maioris. medium, ſcilicet ſubiectum maioris & prædicatum minoris: tale principium non in medio, non in minori extremo, quod dicitur tertium, ſed in primo, id eſt maiori extremo conſtituẽdum eſt; & dices, omnis homo eſt animal, & non eſt non animal, Callias eſt homo, ergo Callias eſt animal, & non eſt non animal.

Dubium. Dices, quare non in medio, & tertio ſumi debetur? huic reſpondet Ariſt. quia eſt inutile prorſus ad talem concluſionem inferendam, nam etiam ſi oppoſitum medij ſumeres abſque negatione ipſius, adhuc ſequitur concluſio: ſimiliter de tertio, nam etiam ſi dicas, omnis homo; & non homo eſt animal, & non eſt non animal, dummodo Callias ſit homo tantum, ſequitur Callias eſt animal: & non eſt non animal. ſimiliter de tertio, etiamſi enim non Callias ſit homo, dummodo Callias ſit homo. ſequitur eadem concluſio.

Dubium. Dices tu. quare & de medio & oppoſito medij enuntiamus maius extremum, non de medio autem enuntiamus primum & oppoſitum primi, dicit enim homo, & nõ homo animal, at homo non dicitur animal & non animal. Reſpond. qui maius extremum eſt ſuperius medio, non intelligas ſemper id eſſe in demonſtratione, nempe quòd ſit ſuperius, ſed hoc eſt argumentũ non poſſe tale principium eſſe neceſſariũ in medio, quia ſi neceſſarium eſſet, ſemper eſſet, at cum primum eſt ſuperius non licet; argumentum igitur eſt, non eſſe neceſſarium, idem dicendum de tertio: hunc crediderim eſſe integrum ſenſum Ariſt. & valde notandum.

Expoſitio textus. Litteram igitur ipſam exponamus, non contingere autem ſimul, id eſt iſtud principium, de nullo eſt verum affirmare, & negare, nullam demonſtrationem ingreditur, niſi cum opus eſt demonſtrare concluſionem, ſic, id eſt per illud principium, quod ſit eum id in concluſione eſt, tunc autem in demonſtratione accipi ſic debet, accipientibus primum, id eſt maius extremum de medio in maiori quod verum, negare autem non verum, id eſt affirmando ipſum primum & negando negationem primi, quæ falſa erat, non enim dicebatur, homo eſt animal, & non animal, hoc enim falſum eſt: dicemus ergo, homo eſt animal & non animal: & remouere contradictorium primi, eſt dicere, quod negare primum, non eſt verum.

Nihil differt. Hic probat non poſſe in medio illud eſſe, quia in medio, & minori extremo poſſumus oppoſitum medij ſumere, etiam oppoſitum minoris extremi, dicitur enim homo, & non homo eſt animal, Callias & non Callias eſt homo; nõ igitur principium eſt neceſſarium, cum oppoſitum vere liceat ſumere.

Nam ſi datum eſt. Oſtendit id exemplo, quomodo ſit inutile cum medio oppoſitũ medij ſumere ad concluſionem inferendam, dicens, ſi datum eſt de quo hominem verum eſt dicere; id eſt ſi detur quòd Callias ſit homo & non hominem verum, id eſt licet verum ſit quòd non homo eſt animal, & non non animal, dummodo detur ſed ſi ſolum hominem. totum nempe hoc, homo eſt animal, & non non animal, erit enim verum, id eſt ſequitur concluſio, Callias eſt animal, & non non animal, vt ſit ſenſus, dummodo homo ſit animal,

mal, & non non animal, & Callias ſit homo, ſequitur, quòd Callias ſit animal, & non non animal, ſiue etiam non homo ſit animal, & non Callias homo.

Cauſa autem eſt. Reddit rationem cur id liceat in medio, nempe ſumere ipſum & oppoſitum, quia nempe maius extremum ſuperius eſt, & contingit eſſe, cum enim conuertibile eſt, id non licet: at maius extremum, & oppoſitum in nullo caſu licet verè ſumere, ſed ſemper negando oppoſitum, vti diximus. poſtea concludit, nihil differre ad concluſionem duo oppoſita in medio ſumere, & in tertio, non ergo eſt ibi tale principium neceſſarium. Hæc circa litteram.

Quædam Notatu digna.

1. Nota. Sunt aliqua notanda pro perfecta intelligentia huius, primum, quando dicit Ariſto. oppoſitum medij poſſe ſumi, vt homo & nõ homo eſt animal, nõ intelligas, quòd in vtraque propoſitione id liceat, nam minor erit falſa, vt notat Auerr. Callias eſt homo & non homo, ſed ſenſus eſt, ſi in medio tale principium ſumendum eſſe, nũquam medium, & oppoſitum ſumere liceret: at in maiori id fit, nõ ergo in medio eſt ponendum id principium.

2. Nota. Aduerte ſecundo, non ſolum in maiori oppoſitum medij ſumi poſſe, imo, vt notat Philop. aliter ſumi eſt impoſſibile, cũ primum eſt ſuperius; eſt enim falſum dicere, homo & non non homo eſt animal, & non eſt non animal, cum multa, quæ ſunt non homo, licèt non omnia, ſint animalia.

3 Nota. Aduerte maxime tertio, quare Ariſt. non ponat principium hoc in ſubiecto concluſionis, ſed ſolum in prædicato, dicimus enim etiam homo, & non non homo eſt riſibilis. dico cum in ſubiecto eſt, non poteſt poni in demonſtratione, nam eſſet cõſequentia mala, nec eſſet bona forma, cum detur antecedens verum & cõſequens falſum, vt patet in hac, omne animal rationale eſt ſenſitiuum, omnis homo & non non homo eſt animal rationale. non valet, ergo homo & non non homo eſt ſenſitiuus.

4 Nota. Aduerte quarto cum Philop. tales demonſtrationes, quę cum hoc principio ſumuntur non eſſe inutiles, quamuis id videatur ſancto Thomæ. ſunt enim, vt dicit Philop. multa, quæ apparent ſecundũ oppoſita prædicari, vt elementa eſſe corruptibilia, & non corruptibilia, quia corrumpuntur ſecundum partem, non corrumpuntur ſecundum totum; ſimiliter cælum eſſe in loco, & non eſſe in loco, quia ſecundum partes locum habet, non ſecundum totum, & alia huiuſmodi, ex quibus quis poſſet exiſtimare poſſe hæc oppoſita affirmari, aduerſus quos poſſumus & debemus ſic oppoſitas monſtrare concluſiones.

Aduerte quinto, quamuis iſtud exemplum Ariſt. non ſit demonſtratio propria, 5. Nota. quia eſt de ſingulari, puta Callia, tamen poſſunt fieri multæ huiuſmodi demonſtrationes, vt ſi dicas, omnis actus habens eſſe in ſe eſt immortalis, & non non immortalis, anima rationalis eſt talis actus, ergo anima eſt immortalis & non non immortalis, & ſic etiam in alijs fit.

Aduerte ſexto cum Philop. cum audis 6. Nota. contradictionem inter terminos, puta homo non homo, animal non animal, non intelligas contradictionẽ perfectam, hæc. n. nõ niſi in propoſitionib. eſt, ſed eſt quædam imperfecta contradictio, quæ dicitur ſecundum finitos, & infinitos terminos.

Commune autem aut affirmare &c. 14

Themiſtius & Philop. voluit, vt poſtquam Ariſt. probauit demonſtrationi oſtẽſiuæ deſeruiſſe illud principium, modo probet etiam deſeruire demonſtrationi ad impoſſibile, D. Tho. vero, & alij hoc ad principium affirmatiuum referunt, vti diximus in principio: & quamuis vtrumque ſit verum & probabile, magis videtur conſonare litteræ ſententia D. Tho. eſt ergo ſenſus, quòd hoc principium, de quolibet eſt verum affirmare, aut negare, deſeruit demonſtrationi ad impoſſibile, ſed debet contrahi ad materiam illius demonſtrationis, ſicut etiam dictum eſt de alijs principijs communibus.

Expoſitio Themi. & Philop.

Expoſitio verior D. Thomæ.

Propter qđ aduerte ex li. 1. Prio. c. 22. & 23. eſſe duplicem ſyllogiſmum, oſtenſiuũ, & ad impoſſibile, probamus enim aliquã concluſionem dupliciter, vno modo illam

Nota de ſylogiſmo oſtenſiuo, & ad impoſſibile.

verum ex veris concludendo, vt qui hominem eſſe riſibilem probaret ſic, omne rationale eſt riſibile, omnis homo eſt rationalis, ergo omnis homo eſt riſibilis; talis ſyllogiſmus & probatio dicitur oſtenſiua. altero modo eandem concluſionem probamus oſtendendo ſuum contradictorium eſſe falſum; cum enim contradictoriorũ hoc aut illud ſit verum, ſi falſum oſtenditur vnum, probatur alterum verum, talis ſyllogiſmus & probatio dicitur ad impoſſibile demonſtratio.

Fit autem hoc modo, ſumendo primũ contradictorium concluſionis probandæ, puta, nullus homo eſt riſibilis, ſi probanda eſt, homo eſt riſibilis; ſecundo ex eo, cum alia propoſitione vera, inferendo concluſionem falſam in bona conſequentia, vt cum ſit illa bona conſequentia, & concluſio falſa, neceſſarium ſit aliquam præmiſſam eſſe falſam, quæ erit illius primæ contradictoria, nam altera coaſſumpta erat vera, ſumitur enim ſic, nullus homo eſt riſibilis, omne rationale eſt riſibile, ergo nullus homo eſt rationalis. in Cæſare. concluſio eſt falſa, ergo altera præmiſſa; non minor, quia eſt manifeſta, ergo maior eſt contradictoria prioris: tunc tertio vtatur principio contracto ſic; aut omnem hominem non eſſe riſibilem, aut aliquem eſſe riſibilem verum eſt, ſed nullum hominem eſſe riſibilem non eſt verum, ergo hominem riſibilem eſſe, verum eſt: in quo tertio proceſſu vtor hoc principio affirmatiuo contracto. & hæc eſt mens Ariſt.

15 Communicant autẽ omnes ſciẽtiæ &c.

Concludit ſcientias omnes communicare in iſtis principijs communibus, vt dictum eſt, non tamen in his ex quibus demonſtrant, nec quod demonſtrant. i. non in ſubiectis, nec in paſſionibus, nec ſimiliter in propoſitionibus ex quibus proxime demonſtrant, nec in concluſione quam demonſtrant.

Tria genera communia principiorum.

Vbi aduerte communia principia eſſe in triplici differentia, quædam ſunt communiſſima omnibus ſcientijs & omnibus demonſtrationibus, qualia ſunt illa duo prædicta; in his vis omnis probatiua & illatiua nititur, vt dictum eſt: quædam ſunt communia multis quidem ſcientijs, ſed nõ omnibus, nec vniuerſis demõſtrationibus, qualia ſunt illa Mathematica, omne totũ eſt maius parte, & ſimilia quædam vni ſcientiæ propria, ſed communia multis illius ſcientiæ demonſtrationibus; vt in Philoſophia naturali, motus eſt, in morali omnes appetũt bonum. huiuſmodi ſunt multa in ſingulis artibus Mathematicis: in præſenti ſermo eſt de communiſſimis, in his enim ſolum omnes ſcientiæ conueniunt, in reliquis multæ, aut vnius ſcientiæ variæ demonſtrationes, ſed non omnes.

Quomodo principia cõmunia pbẽt aliquam concluſionem.

Aduerte præterea hæc principia cõmunia non per ſe concluſionem probare aliquam, niſi vel limitentur, vel cum alijs ſumantur propoſitionibus, non enim ſemper formaliter ſunt in demonſtratione, ſed virtualiter: vt non ſemper illa priora duo & reliqua in demõſtratione ſunt ſecundum ſe, licèt virtus ſaltem priorum ſit ſemper. Eſt enim ſimilitudo, vt enim cauſæ naturales quædam ſunt vniuerſales, varijs effectibus procreandis promptæ, vt ſol, cœli, intelligentiæ; nihil tamen producunt eorum, niſi adiunctæ particularibus cauſis, ſol enim cum leone producit leonem, & cũ equo equum: ita ſimiliter illa principia communia, non enim ipſa ſola, nec particularia ſola ſed ſimul vtraque probant, ac ob id dicuntur communia ſecundum analogiam & proportionem, quia ſicut in hac ſcientia cum principijs huius producunt hanc concluſionem, ita etiam in alia ſcientia & demõſtratione producunt cum alijs particularibus principijs aliam concluſionem, ob id dicuntur principia analoga & proportionalia reſpectu variarũ cõcluſionum particularium, quæ in varijs ſcientijs & demonſtrationibus ſunt. & hoc eſt maxime notandum.

Et dialectica quidẽ de oĩbus &c. 16

Aduerte diſcrimẽ inter Dialecticum & Metaphyſicã.

Duas ſcientias ex communibus procedere docet, Dialecticã & Metaphyſicã, ſed diſcrimẽ eſt inter vtraque, Metaphyſica cõia p cõia probat, ac propterea demõſtratione vtitur, nã multa probat de ente per cauſas etiam cões, & ſic ex communibus procedere non eſt contra id quod dictum eſt, ſoli hoc eſt traditum, quod propria non licèt per communia procedendo demonſtrare, & ſic Dialectica procedit, ac ob id non demonſtrat, ſed probabiliter ratiocinatur

natur, hic enim de Dialectica pro topica ſermo eſt. vt Dialecticus probat amorem eſſe in concupiſcibili per commune, quia vbi eſt vnum contrarium, ibi eſt alterum, odium vero eſt in concupiſcibili, ergo & amor; ſic igitur procedit ex communibus, ſed non demonſtrat.

Dubium. Dices. quomodo dicit quòd Metaphyſicus communia illa principia demonſtret, cum ſint immediata? Reſp. S. Th. quem

Solutio ex D.Thom. ſequitur Aegid. quòd non a priori demonſtret, ſed contra negantes conatur oſtendere, & declarare, & aliqua via probare. Præterea quia de illis demonſtrat paſſiones. ſi quòd ſint immediata, quòd ſunt per ſe nota; & alia. vnum fateor, quòd mihi videtur, multa principia per ſe nota habere cauſam, quis enim negare poterit non eſſe cauſam quòd totũ ſit maius parte, & multorum aliorum, ſed quia ſunt per ſe lumine naturali cognita, & nõ per cauſam propterea immediata dicuntur: Metaphyſici tamen eſt per tales cauſas, ſi quando occurerit probare: & hoc eſt quod dixit ſub forma dubitandi (ſi qua tentat monſtrare cõmunia) quia non id facit, niſi contra negãtes ea, quod raro occurrit, ſed hoc in ſecũdum librum Metaphyſicę reſeruetur.

18 Sed dialectica non eſt ſic definitorum &c.

Diſcrimen eſt dialecticæ ab alijs ſcientijs, quod non eſt vnius generis definiti, ſicut aliæ ſcientiæ ſunt. aliqui dicunt, quòd quia eſt de argumentatione, quę aptatur omnibus rebus, ſed melius eſt, quòd non ſit generis vnius, id eſt topica non habet rem certam, & materiam circa quam probabiliter diſputet, ſed circa quãcunque materiam & rem probabiliter diſputando vagatur. Præterea differt ab alijs ſcientijs etiam a Metaphyſica, quòd ſcientiæ vnam partem determinent contradictionis, quã demonſtrant, non enim contradictoria ſimul demonſtrati valent, at Dialectica vtitur vtraque parte contradictionis, & vtramque probat topice, ac ob id interrogationẽ vtitur, quæ fit de parte contradictionis vtraque, quia vtramque expoſitus eſt probare. de qua interrogatione dictum eſt in libro de ſyllogiſmo. 1. Prior. c. 1. atque hæc de capite octauo.

Demonſtratiuarum ſcientiarum eſſe interrogationes & reſponſiones proprias &c.

CAP. IX.

SI uero idem eſt interrogatio ſyl- 1
logiſtica, & propoſitio contra-
dictionis: propoſitiones autem ſe-
cundum unamquamque ſciẽtiam,
ex quibus ſyllogiſmus ſecundum
unamquamque ſcientiam: erit uti-
que aliqua interrogatio ſcientialis.
ex quibus, qui ſecundum unãquã-
que, proprius fit ſyllogiſmus.

Planum igitur, quòd non omnis 2
interrogatio geometrica fuerit, ne-
que medicinalis: ſimiliter autẽ &
in alijs: ſed ex quibus, aut monſtra
tur aliquid, de quibus Geometria
eſt: aut ex eiſdem monſtratur Geo-
metriæ, quemadmodum Perſpecti-
ua. conſimiliter autem & in alijs. &
de his quidem & rationem ſubijciẽ
dum ex geometricis principiis, &
concluſionibus.

De principiis uero non geome- 3
tricis, & concluſionibus, rationẽ
non ſubiiciendum Geometræ, in-
quantum Geometra. conſimiliter
autem & in aliis ſcientiis.

Neque igitur omnẽ interrogatio 4
nem unuſquiſq; ſcientificus inter-
rogare debet: neque oẽ interroga-
tum reſpõdere de unoquoque: ſed
quę ſecundum ſcientiam determi-
nata ſunt. Si autem diſputabit cum
Geometra, inquantũ Geometra, ſic,
manifeſtũ quòd bene, & ſi ex his ali-
quid mõſtret: ſi aũt non, non bene.
Planum aũt, quòd neq; redarguit
Geometrã, niſi ſecundum accidens.

Quare nõ erit in non geometri- 5

ciſ de

cis de Geometria diſputandum: latebit.n. praue diſputans. conſimiliter autē & in alijs ſcientijs ſe habet.

6 Quoniam autem ſunt geometricæ interrogationes, ſunt ne igitur & non geometricæ? & iuxta unamquamque ſcientiam, quæ ſecundu ignorantiam * qualem nam Geometricæ ſunt? Et utrum ſecundum ignorantiam ſyllogiſmus, qui ex oppoſitis ſyllogiſmus, aut paralogiſmus?

*al. l aliquā Geometricæ ſunt. τὸ ἄρρυθμον abſq; rhythmo & forma.

7 Secundum Geometriam vero, aut ex alia arte, vt muſica eſt interrogatio non Geometrica de Geometria. coalternas vero coincidere exiſtimare, Geometrica quodammodo, & non Geometrica alio modo.

8 Duplex enim hoc, quemadmodum irrhythmicum: & alterum quidem non Geometricum, eo quòd non habet, quemadmodum irrhythmicum: alterum vero, eo quòd male habet. & ignorantia hæc, & quæ ex talibus principijs contraria.

9 In Mathematicis vero non eſt ſimiliter paralogiſmus, quoniam medium eſt ſemper, quod duplex de hoc enim omni, & hoc ruſus de alio dicitur omnī: quod autem prædicatur non dicitur omne.

10 Hæc autem ſunt, ac ſi intellectione viderentur. In rationibus vero latet. nunquid omnis circulus figura? ſi vero deſcripſerit, planum. quid autem, carmina circulus? manifeſtum, quod non ſunt.

Vide primo Elenchorum. cap. 9.

11 Non oportet autem inſtantiam in ipſum ferre, ſi ſit propoſitio inductiua, quemadmodum enim neque propoſitio eſt, quæ non eſt in pluribus, non enim erit in omnibus: ex vniuerſalibus autē ſyllogiſmus: planum quòd neque inſtantia. eædem enim propoſitiones, & inſtantiæ. quam enim fert inſtantiam, hæc fieri poteſt propoſitio, aut demonſtratiua, aut dialectica.

Vide pro hoc Ariſt. 8. topi nō lōge a principio. ibi.

Amplius problema propoſitio ni facientem ſibi ipſi iſtare

12 Contingit autem quoſdam non ſyllogiſtice dicere, eo quòd ex utriſque conſequentia accipiunt: quemadmodum & Cæneus facit. quòd ignis in multiplicata proportione. etenim ignis celeriter gignitur, ut ait: & hæc eſt proportio. ſic autem non eſt ſyllogiſmus, niſi celerrimā proportionem ſequatur multiplex: & ignem celerrima in motu proportionem.

13 Aliquando quidem igitur non contingit ſyllogizare ex acceptis: nonnumquam uero contingit, ſed non uidetur.

14 Si autem impoſſibile eſſet ex falſo uerum monſtrare, facile utique eſſet reſoluere: conuerteretur enim ex neceſſitate. Sit enim A. ens: hoc autem exiſtente, hæc ſunt, quæ noui, quòd ſunt, ut B. Ex his itaque monſtrabo quod illud eſt. Conuertūtur autem magis quæ ſunt in Mathematicis: quoniam nullum accidens accipiunt, (ſed & hoc differūt ab ijs, quæ ſunt in diſputationibus) ſed definitiones.

15 Augentur autē non per media, ſed eo quòd aſſumunt. Vt A. de B. hoc autem de C. rurſus hoc de D. & hoc in infinitum. Et in latus: * ut A. & de C. & de E. ut eſt numerus quantus, uel & infinitus, hoc, in quo A. impar numerus quantus, in quo B. numerus impar, in quo

* Cod. mul. legit. vt A. de B ſed male & ideo Ioan Gr. dicit legē dum eſſe. vt A. de B. & de D.

quo C. eſt igitur A. de C. & eſt par quantus numerus, in quo D. par uero numerus, in quo E. eſt igitur A. de E.

1 Si autem idem eſt interrogatio ſyllogiſtica &c.

Cum & concluſiones, & propoſitiones, & principia propria eſſe in demõſtratione qualibet, & ſcientia docuiſſet, nunc etiam interrogationes, reſponſiones, ac alia propria eſſe docet: atque in tres partes caput eſt diuiſum: in prima, interrogationes, reſponſiones, diſputationes proprias eſſe in ſcientijs traditur: in ſecunda eſſe etiam proprias interrogationes ſecundum ignorantiam: in tertia vero de defectibus in ſyllogiſmis ſcientiarum diſſerit: proponit igitur hanc concluſionem, interrogationes ſunt propriæ in ſcientia qualibet: & affert hanc probationem: propoſitiones ex quibus ſyllogiſmi ſcientiarum fiunt, ſunt proprij in qualibet ſcientia, ſed interrogationes ſyllogiſticę ſunt propoſitiones, ergo interrogationes ſunt propriæ in qualibet ſcientia, minorem in principio, ſuo more, ponit.

1. Dubiũ. Circa hæc dubitabis primo, quomodo hic interrogationes in ſcientia & demonſtratione ponat, cum in fine capitis præcedentis hoc Dialecticæ proprium eſſe dixerit. Reſp. S. Tho. quem ſequuntur Aegid. & alij Philoſophi Demonſtratorem & Dialecticum demõſtrare, ſed cum magna differentia, nam Dialecticus interrogat concluſionẽ, & propoſitiones, ex quibus ſyllogizat, Demonſtrator vero ſolam interrogat concluſionem, propoſitiones accipit, cuius rationem dat Aegid. Dialecticus enim cum ex communibus procedat, poteſt non ſolum concluſionem, ſed etiam propoſitiones negatas probare: at Demonſtrator concluſionem quidem negatam demonſtrabit, ſed non propoſitiones, ideo eas non interrogat, ſicut Dialecticus. eſt etiam altera differentia, nam Dialecticus concluſionem interrogat, paratus quamcumque contradictionis partem probare, at Demonſtrator partem veram, & neceſſariam probat: ſic ergo ad dubium Reſpõ- (Soluitur ex D.Th.)

at quia hæc ſolutio non videtur conſona Ariſt. (nam hic loquitur de interrogationibus demonſtratiuis, quæ ſunt propoſitiones, & non de concluſionibus) reſpondetur etiam eſſe interrogationes propoſitionum, ſed demonſtrabilium, quæ ſunt concluſiones, & poſtea ſumunt ad alias probandas tanquam propoſitiones: hæc ſolutio non mihi placet, cum abſolute Ariſt. interrogationes vocet propoſitiones: propterea dico etiam Demonſtratorem interrogare propoſitiones, non vt indifferenter ſumat conſenſum reſpondentis, ſed vt euidentiam, & certitudinem etiam a reſpondente venetur, ſæpe enim interrogamus etiam neceſſaria, vt ſimul acquieſcere reſpõdentem faciamus, qua via ſæpe vtitur Plato. quòd ſi acciderit reſpondentem non cõcedere, licet non demonſtremus eas, tamen declaramus exemplo, inductione, aut ad incommodũ ducẽtes: de his igitur interrogationibus demonſtrõnis eſt hic ſermo, quæ variæ ſunt a Dialecticis: & ſic ſoluitur dubium, Dialecticus enim de vtraque parte contradictionis petit, quia vtraque vtitur: non Demonſtrator ſic facit.

Dubitabis præterea, quid per interrogationem ſyllogiſticam intelligatur. dico, non intelligi ſyllogiſticam. i. Dialecticam. vt vult Philop. ſed intelligitur ea interrogatio, quæ propoſitionem petit, cui reſpondere poſſumus, ita eſſe vel non eſſe; ſunt enim multæ aliæ interrogationes, vt vnde venis? cur ferrum trahitur a magnete? hæ enim non ſunt ſyllogiſticę: etiam dicitur interrogatio ſyllogiſtica. i. ex quibus ſyllogiſmus componitur, ad excludendam quæſtionem, quæ eſt interrogatio concluſionis. Dubitatur præterea, quomodo interrogationes propoſitiones dicantur, non enim ex eis ſyllogiſmus conficitur. Reſp. S. Tho. & Alb. tract. 3. c. 4. dici propoſitiones ſecundum ſubſtantiam, eadẽ enim eſt res, propoſitio, & interrogatio, modo ſolo differunt. Tandem dubitabis, quid per propoſitionẽ contradictionis intelligere oporteat, dico, propoſitionem, quæ eſt vna pars contradictionis, qualis eſt demonſtratiua. (2. dubiũ. 3. dubiũ.)

Manifeſtum itaque quòd non omnis &c. 2

Infert, nõ omnem interrogationem eſſe geometricam, aut medicinalem, i. non

omnes

omnes interrogationes, quæ in particularibus ſcientijs ſunt, ſunt illarum propriæ, ſed hæ duæ ſunt propriæ Geometriæ, altera, quæ ſit propoſitionum ex quibus concluſiones geometricæ probantur: altera propoſitionum, ex quibus in Perſpectiua cõcluſiones probãtur: & vniuerſaliter duæ ſiunt interrogationes ſcientiæ cuilibet familiares, ex ex quibus ipſius concluſiones probantur, & ex ex quibus quę in ſubalternata ſunt etiam probantur. nota litteram. aut quod ex eiſdē monſtratur &c.i. aut ex interrogationes etiam ſunt geometricæ, ex quibus eiſdem mõſtratur aliquid, vt viſibilia, i. monſtrantur quæ ſunt perſpectiua.

5 Et de ijs quidem & rationem ponere &c.

Hæc ſunt verba cõtinua præcedentib. ſenſus eſt, de his etiam. ſ. perſpectiuis principijs reddẽda eſt ratio Geometræ, ac ideo talium propoſitionũ interrogationes, per quas perſpectiua probantur, ſunt geometricæ: idem etiam in alijs ſubalternis dicẽdum eſt: at ſua mer principia nulla ſcientia probat, nec ipſorum propter quid reddit, nõ enim Geometra, vt Geometra ſua principia probat, ſicut probat ſubalternatæ principia. dico, vt Geometra, quia ſecundum aliam artem accidere poteſt principia alicuius ſcientiæ probare, vt notum eſt.

4 Neque omne eſt vtique unũ &c.

Infert ſecundo, cum ſint propriæ interrogationes in qualibet ſcientia, nõ eſſe interrogandum quemlibet ſcientem quamcunque rem, non enim Geometram omnia interrogabis, nec Arithmeticum, ſed quæ propria illius ſunt, nec ſimiliter quilibet artifex tenetur, nec debet cuilibet interrogationi reſpondere, imo in diſputatione nullus aliquem artificem redarguit, niſi ex principijs illius artis redarguat, qui enim Geometrã de re phyſica conuincit, per accidens, non vt Geometram conuincit. oportet ergo & ex proprijs diſputare, & redarguere, non ex extraneis illius artis.

5 Quare non utique erit in nõ geometricis &c.

Concludit, nõ eſſe diſputandum in Geometria de non geometricis principijs & rebus, latebit.n. praue diſputans, t. in illa arte non poterit cognoſci an praue diſputet, cum nõ ex illius principijs procedat. vel ſecundum Themiſt. in non geometricis. i. cum ignaris Geometriæ, nõ eſt geometrice diſputandum, quia non poterit ab illis percipi, quando praue diſputetur. vel aliter, ut diſputetur in Geometria non geometricæ, qa ſi ſic diſputat, eſt praua diſputatio, & nõ appater, cũ diſputatio ĩ Geometria fiat.

Quoniam autem ſunt geometricæ &c. 6

Hæc eſt ſecunda pars capitis, in qua tres quæſtiones proponit, prima eſt, virũ ſicut ſunt in ſcientia, puta Geometriam interrogationes geometricæ, ita ẽt ſint ageometricæ. Altera quæſtio eſt (quia vt poſtea dicturus eſt, ſunt duæ interrogationes ageometricæ, ſeu amuſicæ, vt ita dicam, & ſecũdum quamlibet ſcientiam: vna eſt ſecundum ignorantiam negationis: altera eſt ſecundum ignorãtiam malæ & prauæ diſpoſitionis) dubitat, ſecundum quã harũ ignorantiam, interrogationes factæ in ſcientia, magis vicinæ ſint & proximæ illi ſcientiæ; vnde ſic lege litteram Boetij; ex his interrogationibus, quæ ſecundum ignorantiam ſiunt in Geometria, qualis eſt geometrica, & ſecundum vnamquamq; ſciẽtiã, id eſt ita petitur in alijs ſcientijs. Tertia quæſtio eſt, cũ duplex ſit vitium in ſyllogiſmo facto in ſciẽtijs, & ſecũdũ formã, qualis eſt patalogiſmus: & ſecũdũ materiã, qualis eſt is qui ex oppoſitis ſciẽtiæ procedit, vter ex his magis dicatur ſyllogiſmus ignorãtię in illa ſciẽtia & arte. Hæ ſũt quæſtiones tres.

1. Quæſt.
2. Quæſt.
3. Quæſt.

Secundum Geometriam &c. 7

Solutio duarum primarũ quæſtionum.

Soluit duas priores quæſtiones, diſtinguendo duas ageometricas quæſtiones, ſeu potius interrogationes, altera eſt, quæ ſit in Geometria de re muſica, ſi.n. Geometrã interroges ea quæ aliarum ſunt ſcientiarum, interrogationes ageometricæ ſunt: altera eſt, quæ ſit in Geometria de oppoſito eius, quod in Geometria eſt, vt ſi interroges, an parallelæ cõcurrãt, hæc ageometrica ẽ interrogatio, nõ ſicut prior, nã prior de materia extranea a Geometria erat, hæc de eadem materia, ſed de oppoſito principio. idem poteris cuilibet ſcientiæ adaptare, in omni.n. hæ duæ ſiunt interrogationes a ſcientia alienæ. & in hoc reſpõdetur

decur ad primam quæſtionem ; ſunt.n. ageometricæ quæſtiones. poſtea has duas comparat, & eam quæ ex oppoſitis eſt, magis ad geometriam accedere docet, cum ſe ex materia eadem ſit, quamuis non ſit prorſus geometrica, cum ex oppoſitis ſit: & ex hoc ſoluitur ſecunda quæſtio. Nota litteram textus ſic legendam. interrogatio non geometrica, id eſt ageometrica eſt aut ſecundum Geometriam, puta quæ ex eadem materia, ſed oppoſito modo, aut ex alia arte, vt Muſica eſt, vt diximus.

8 Dupliciter aût hoc eſt ut Arithmetici &c.

Ex vocabulo, ageometricum nempe, ſumit rationem diſtinctionis prædictæ, nã ageometricum vno modo dicitur pure negatiue, quod nullo modo ad Geometram pertinet, quales ſunt illę interrogationes aliarũ ſciẽtiarum quæ in Geometria fiunt: altero modo priuatiue; quod aliquo modo ad Geometriam pertinet, ſed oppoſito modo ſumptum; & ponit exemplum, arithmeticum ſeu inconſonans duobus his modis dici poteſt, ſicut ageometricum; & quod non habet prorſus conſonantiam, quod vocat in non habendo, & quod malã habet conſonantiam, quod vocat in praue habendo: vbi nota duplicem ignorantiam; altera eſt puræ negationis, quæ eſt in non habendo prorſus illam ſcientiam altera eſt prauæ diſpoſitionis, quæ eſt oppoſitum ſcientiæ exiſtimare. illæ interrogationes ageometricæ, quæ ſunt ex alijs ſcientijs, dicuntur ſecundum ignorãtiam negationis, quæ vero ſunt ex oppoſitis, ſunt prauæ diſpoſitionis, vt petebamus in ſecunda quęſtione. Ignorantia quæ eſt ex talibus principijs.i.ignorantia prauę diſpoſitionis iſta eſt contraria ſcientiæ; ex quo patet ſolutio tertiæ qõnis, magis.n. ignorat ſciẽtiã, qui ĩ materia, q̃ qui ĩ forma ſyllogiſmi deficit.

Solutio 3. Quæſt.

9 In doctrinis autem non eſt ſimiliter &c.

Tertia capitis pars hæc eſt. quamuis autem Caietanus & alij velint hic tertiæ quæſtioni reſpõderi, melius eſt cum Philop. dicere iã reſpõſum eſſe, vt diximus, hic autẽ vult Ariſt. diſcrimẽ inter ſyllogiſmos ſcientiarũ, præſertim Mathematicarum quas doctrinas vocat & inter ſyllogiſmos dialecticos aſſignare: ac primum circa defectus qui in ſyllogiſmi forma accidunt, quorum primus eorũ qui in dictione ſunt, eſt æquiuocatio, hãc in ſcientiarũ rõnibus nõ euenire oſtendit, quia medium, inquit, eſt duplex, dicitur enim de omni in minori, & de ipſo omni in maiori aliud dicitur: vt autem explicaret quòd vniuerſalitas non eſt prędicato, ſed ſubiecto addenda, non.n. homo eſt omne animal, propterea adiunxit, quòd prædicatur, non dicitur omne, quod idem dixerat lib. de interpret.

Dices, quod vocat mediũ duplex? Auer. reſpõdet per mediũ duplex, intelligi, quod mediũ ſit vnũ, & voce, & re ſignificata, in æquiuocatione.n. medium ſimpliciter eſt vnum, nempe voce ſola. Expoſitio Auerr.

Sed melius Philop. per medium duplex intelligit, quòd idem mediũ bis ſumatur, & in maiori, & in minori, & de omni, quod in æquiuoco non eſt, cum pro vno in maiori, pro altero in minori ſumatur. hoc aũt frequẽtius accidit in dialecticis, quam in demonſtratiuis, cui' rõnem aſſignat Philop. nam quælibet ſcientia determinatas res cõtinet, & determinata vocabula ad illas res, ideo animus ſcientis minus eſt vagus in rerum apprehenſione, quàm Dialecticus qui circa omnia vagatur: propterea ei æquiuocationes accidunt, cum plura ſub vno vocabulo coniungit, verbi gratia Geometra per circulum quandam figuram concipit, quia eam conſiderat, Poeta vero quoddã carminis genus, quia id tractat: propterea neutri accidit æquiuocatio; Dialecticus vero, qui circa vtrumque diſputat, vtrumque apprehendit, & exponitur errori æquiuocationis. Hæc eſt mens Philop. Expoſitio Philop.

Quamuis poſſemus etiã dicere, per medium duplex voluiſſe dicere.ſ. quod in maiori & in minori, bis de omni ſumatur: raro autem hoc in æquiuocatione accidit, in qua ſæpe altera præmiſſa particularis eſt. 3. Alia expoſitio.

Hęc autem ſunt, ut eſt uidere. 10

Poteſt dici poſtquam Ariſt. propoſuit medium dupliciter ſumi de omni in demonſtratione, hic proſequi rationem explicando differentiam a ſyllogiſmo dialectico, vt totum ſit vna ratio, quod mihi magis placet, vel quòd ſit noua ratio, ſcilicet quæ ſunt in ſcientijs ſunt perſpicua & præſentia intellectui, ſicut quæ videntur:

videtur: at Dialectica, cum orationes, & ſermones conſideret, non ita peſpicuas res habet, ob id magis in ea fit æquiuocatio, nam æquiuocatio magis ad nomen fit, quã ad rem & intellectum: verbi gratia ſi circulus deſcriberetur, clarum eſt, quòd nõ eſſet æquiuocatio, nullus enim carmen circulum talem cõcederet, ſic Mathematicus res velut deſcriptas tractat, at in nomine quo Dialecticus vtitur, æquiuocatio eſt: ob id igitur minus in ſcientijs fit æquiuocatio. vide de hoc eodem ipſum Ariſto. 1. Elench. c. 9. vbi id ipſum latius docet, & eodem exemplo vſus eſt.

11 Non oportet autem inſtantiam.

Expoſi. Hunc locum adeo difficilem exiſtimauit Philop. vt alios interpretes expectaret, adducit tamen quandam expoſitionem; quæ illi non placet, illam tamen recipit S. Thom. & alij, vt velit Ariſt. docere modum quo demonſtrationibus inſtamus, diuerſum ab eo, quo in dialecticis inſtamus: inſtantia enim debet in ſcientijs eſſe vniuerſalis, vt ſi fiat ille paralogiſmus, omnis circulus eſt figura, carmen eſt circulus, ergo carmen eſt figura: ſi volumus inſtare minori, per vniuerſalem inſtantia fiet, probando nullum carmen eſſe circulum, non p ſingularia, ſic, omnis circulus eſt figura, nullum carmen eſt figura, ergo nullum carmen eſt circulus. quòd autem inſtantia debeat eſſe vniuerſalis, probat Ariſt. quia inſtantia fit propoſitio poſtea, ſiue dialectica, ſiue demõſtratiua, ad faciendum ſyllogiſmum, ſed ſi inſtantia eſſet ex ſingularibus non eſſet in pluribus nec vniuerſalis, ideo nec apta ad ſyllogiſmum ex vniuerſalibus.

Hoc eſt, quod Philo. diſplicet, nam inſtantia ſemper eſt concluſio illata contra reſpõdentis dicta, non ergo eſt propoſitio. ad hoc tamen videtur tacite reſpondere S. Thom. quòd licèt inſtantia ſit prima cõcluſio, tamen ſumitur poſtea tanquam propoſitio ad inferendum aliud oppoſitũ reſpondenti, & hoc idem dicebãt illi, quos citat Philop. & ponit eorum exemplum: verbi gratia ſumatur illa inſtantia præcedens, nullum carmen eſt circulus, quæ erat concluſio, & ſi dicatur, nullum carmen eſt circulus, circulus eſt figura, ergo nullũ carmen eſt figura: ecce enim intuli oppoſitum concluſionis prioris paralogiſmi: ſed profecto hoc exemplum eſt reprehendendum, & miror cur Philop. diſſimulauerit, eſt enim in prima figura ex minori negatiua. poſſent quidem alia exempla poni, ſed dubium eſt, nam cap. 4. inſtantias particulares contra propoſitiones de omni poſuit, vnde videtur poſſe inſtari particulariter in ſcientijs.

Ob id dico, ſaluo meliori iudicio, dupliciter nos inſtare in ſcientijs, aut ad deſtruendum tantum falſam demonſtrationem, aut non ſolum ad deſtruendum, ſed etiam ad conſtruendã oppoſitam demonſtrationem, & tunc inſtantias vniuerſales ponimus, quippe cum ex eis futura ſit demonſtratio, quod nõ opus eſt etiam in dialecticis conſtructionibus oppoſitorum: & hoc eſt quod hic docet, aliter inſtantias tales eſſe in ſciẽtijs, aliter in dialecticis: verbi gratia dicat quis, nulla virt' eſt qualitas, oĩs iuſtitia eſt virtus, ergo nulla iuſtitia eſt qualitas, ſic iuſto maiori, oĩs habitus eſt qualitas, omnis virtus eſt habitus, ergo oĩs virtus eſt qualitas. iterũ per hãc demõſtro oppoſitũ alterius cõcluſionis. ſic, omnis virtus eſt qualitas, omnis iuſtitia eſt virtus, ergo omnis iuſtitia eſt qualitas, hoc autem ſæpe accidit. 2. Expoſi.

Contingit autem quoſdam. 12

Defectum tradit qui aliquando accidit in ſcientijs, nempe ſumere medium conſequens, & ſuperius vtraque extremitate; ſic. n. eſt uitium in ſecunda figura ex puris affirmatiuis. quomodo argumentabatur Cæneus Philoſophus volens demõſtrare ignẽ in multiplicata analogia fieri, & ſumebat pro medio quid ſuperius, nempe celeriter generari, & dicebat, quod in multiplicata analogia fit, celeriter generatur, ignis celeriter generatur, ergo ignis in multiplicata proportione fit. aduerte circa hanc rationem, ignem in multiplicata analogia fieri, eſſe, quòd ſemper maior fiat ignis, quã erat materia, ex qua factus erat, vt experiẽtia monſtrat, ex parua enim ſtuppa fit magna flamma; quod vero celeriter generetur, eſt, quòd paruo tempore eius productio fiat, vt notum eſt.

Sed quid per multiplicatam analogiam intelligat exponit Philoponus cum Proclo, intelligi proportionem multiplicem in quo repræhendit Alex. qui ſuper particularem Quid multiplicata analogia.

cularem intelligebat. Dices, quare multiplex proportio cito generatur? reſpondet Philop. quia ſtatim per numeri duplationem fit, vt patet. 1.2.4.8.16.32. quilibet enim numerus ex his eſt duplus ſuo dimidio, & multiplex ad priores, ſed pace Philop. citius fit multiplex quam ſic, non ſolum enim per duplationem, ſed per generationem cuiuſque numeri, ſunt. n. multiplices ad vnitatem, vt patet, 1.2.3.4.5.6. Cæneus igitur medium communi ſumebat, oportebat enim conuerſa maiori dicere, quod celeriter generatur, in multiplicata proportione fit, ignis celeriter generatur, ergo &c. Sed tũc maior eſſet falſa, nam aliqua celeriter generãtur, & nõ in multiplicata analogia, vt cũ aer cito fit aqua, quia erat aliàs maxime diſpoſitus, & tamẽ aqua in minori proportione fit, quia eſt denſior aere, nõ igitur bene demõſtrauit Cæneus.

13 Aliquando quidem igitur non contingit &c.

Quando liceat argumẽtari ex duab. affirmatiuis in ſecunda figura.

Docet aliquando ex acceptis, puta affirmatiuis, in ſecunda figura licere argumẽtari, intellige cum ſunt termini conuertibiles, aliquando non licere, cum non ſunt conuertibiles, quamuis talis ſyllogiſmus in conuertibilibus non videatur, id eſt ſit imperfectus, quouſque per conuerſionem in primam figuram reſtituatur: vt omne riſibile eſt animal rationale, omnis homo eſt animal rationale, ergo omnis homo eſt riſibilis: cõuerſa vniuerſaliter maiori, fit prima figura. in hoc vult oſtẽdere Ariſt. vt D. Tho & alij dicunt, hunc defectũ raro committi in demonſtrationibus præcipuis, in quibus ſemper fere termini ſunt conuertibiles, non. n. ſyllogiſmus qui ex puris affirmatiuis in ſecũda figura fit vitioſus eſt, cũ termini conuertibiles ſumuntur.

14 Si autem eſſet impoſſibile.

Aliam differentiam, vt omnes fatentur, Ariſt. aſſignat inter demonſtrationem, & ſyllogiſmum dialecticum, nempe faciliorem eſſe reſolutionem in demonſtratione, quam in ſyllogiſmo dialectico. eſt autem reſolutio, vt notat Themiſt. c. 26. & Philop. vera concluſione propoſita, propoſitionũ ex quibus confecta & collecta eſt exquiſitio & inuentio: Eſt autem diſcrimen inter concluſionem veram dialecticam, & demonſtratiuam, quòd dialectica, cum ex probabilibus ſit ſyllogizata, probabilia autem ſint multa, & vera, & falſa, talis concluſio ex multis, tum veris, tum falſis ſyllogizari poteſt, ob id non habet determinata principia, ex quibus ſyllogizetur: propterea eſt difficilis reſolutio. at concluſio demonſtratiua ex veris tantum, non quibuſcunque, ſed neceſſarijs colligitur, hæc autem determinata ſunt, propterea eſt facilior reſolutio in demonſtratione.

Quid reſolutio.

reſolutio in dem- / ſtratione facilior / et quare

Hoc igitur eſt quod dicit Ariſt. ſi verum non poſſet ex falſo colligi, ſed ſemper ex vero, facile eſſet reſoluere, nam tunc conuerterentur concluſio & propoſitiones: intellige, quoad veritatem, ita vt ſi propoſitiones veræ. etiam concluſio vera, & ſi concluſio vera, etiam propoſitiones eſſent, vt ſi A. eſt, nempe concluſio, B. nempe præmiſſæ etiam ſunt, & econtra quòd ſi conuertuntur, facile erit per concluſionem præmiſſas indagare & reſoluere: at cum nõ ita ſit, imo verum ex falſo ſequi poſſit, non erit talis conuerſio, quod in dialecticis fit: ideo reſolutio concluſionum in propoſitiones veras eſt difficilis. In mathematicis vero demonſtrationibus, cum non per accidentia fiant propoſitiones, ſed per definitiones & ea quæ per ſe ſunt, non eſt reſolutio difficilis; verbi gratia, quòd homo ſit animal, poteſt dialectice probari, quia loquitur, quia currit, quia legit, & per alia multa: & ſic quia concluſio eſt vera, & ob id illæ propoſitiones veræ eſſent, adhuc facilius eſſet talem concluſionem reſoluere: at poteſt concluſio eſſe vera, & illa omnia ex quibus ſyllogizari poteſt falſa, propterea difficile eſt eam in propoſitiones ſuas probatiuas reſoluere: at in demonſtratione, cum ex veritate concluſionis ſequatur etiam veritas propoſitionum, non eſt ea difficultas in reſolutione circa propoſitiones. cum determinatæ ſint & veræ.

Augentur aũt nõ per media &c. 15

Cõfirmat indeterminationẽ ꝓpoſitionũ in Dialectica, ex diuerſo augmẽto demonſtrationũ. eſt enim triplex augmẽtũ, primũ in poſt ſumẽdo; cũ ꝑ cõcluſionẽ ꝓbatã iterũ aliam, & per hanc aliam probamus, & hoc augmentum etiam eſt in demonſtratione, vt patet in Euclide; ꝑ vnã enim pro-

batam

batã aliam demonſtramus : alterum augmentum eſt in ſumendo ad latus, cum aliquam ſuperiorem paſſionem de varijs inferioribus per media varia demonſtramus, vt ſenſibile de homine per rationale, & de equo per hinnibile : exemplum Ariſt. eſt, numerus infinitus.i.in communi qui vocetur A. demonſtretur de impari.i.de ternario, qui dicitur C. per imparem quantum.i,imparem in communi.qui ſit B. dices igitur, omnis impar eſt numerus, ternarius eſt impar ; ergo ternarius eſt numerus : iterum idem A. nempe numerus demonſtretur de pari nempe quaternario, qui ſit E. per parem quantum.i.in communi qui ſit D. dices, omnis par eſt numerus, quaternarius eſt par, ergo eſt numerus : & ſic etiam augentur demonſtrationes. tertium augmentum eſt per media varia demõſtrando eãdem concluſionem, & hoc non fit in demonſtrationibus, nam vnius effectus vnum eſt principale mediũ, in dialectica id fit, vt diximus, ideo difficilis eſt reſolutio.

Dubium. Dices, nonne etiam per varias cauſas augentur demonſtrationes, cum vnum multis cauſis demonſtrari poſſit? dico, verum eſſe, at in eodem genere non multiplicantur demonſtrationes : cum autem Mathematicæ ſcientiæ fere per vnicum genus cauſæ demonſtrent, non contingit in talibus demõſtrationibus multiplicari media: & hoc tantum intendit in præſenti.

De demonſtrationum Quod, & Propter quid, ſpeciebus ac differentiis.

CAPVT X.

1 QVod uero differt, & propter quid ſcire, primum quidem in eadem ſcientia, & in hac dupliciter. Vno quidem modo, ſi non per immediata efficiatur ſyllogiſmus: non enim accipitur prima cauſa: ſcientia vero ipſius propter quid ſecundum primam cauſam.

2 Alio autem, ſi per immediata quidem, ſed non per cauſam, ſed per notius eorũ, quæ conuertuntur. nihil enim prohibet eorum, quę cõuerſim prædicantur, notius aliquando eſſe, quod eſt non cauſa. quare erit per hoc demonſtratio.

Vt quod planetæ prope, per id 3
quod nõ ſcintillant. ſit in quo C. planetæ: in quo B. non ſcintillare; in quo A. prope eſſe. uerum itaque B. de C. dicere: planetæ enim non ſcintillant. ſed & A. de B. quod enim non ſcintillat prope eſt. hoc autem acceptum ſit per inductionem, aut per ſenſum. neceſſe igitur A. ineſſe ipſi C. quare demõſtratũ fuit, quòd planetæ prope ſunt. Hic igitur ſyllogiſmus non ipſius propter quid, ſed ipſius quod, eſt, non enim propter non ſcintillare, prope ſunt: ſed propterea quia prope ſunt, nõ ſcintillant. Euenit autem & per alterũ mõſtrari alterum : & erit ipſius propter quid demonſtratio. Vt ſit C. planetæ : in quo B. prope eſſe : A. non ſcintillare. ineſt itaque & B. ipſi C. * quare & ipſi C. A. & A. ipſi B. non ſcintillare. & eſt ſyllogiſmus ipſius propter quid : accepta enim eſt prima cauſa.

*al. 1 & A. ipſi B. non ſcitillare : quare & ipſi C. A

Ruſus quemadmodum lunam 3
monſtrant, quod ſphærica, per augmenta. ſi enim quod ita augetur eſt ſphæricum ; augetur autem luna : planum, quod ſphærica. ſic igitur ipſius quod, factus fuit ſyllogiſm*. E conuerſo autem poſito medio ipſius propter quid, non enim propter augumenta eſt ſphærica ; ſed quia eſt ſphærica, accipit augumenta talia. Luna, in quo C. ſphęrica in quo B. augmentum in quo A.

In quibus autem media non con 4
uertũtur, & eſt notius, quod nõ eſt

cauſa,

cauſa, ipſum quidem quod, monſtratur, ipſum aũt propter quid, nõ.

5 Ampliùs in quibus medium extra ponitur. etenim in his ipſius qđ, & non ipſius propter quid, eſt demonſtratio. non enim dicitur cauſa. Vt propter quid non reſpirat paries: quoniam non animal. ſi enim hoc non reſpirandi cauſa eſt, oporteret animal eſſe cauſam reſpirandi. vt ſi negatio cauſa eſt ipſius non eſſe, affirmatio cauſa eſt ipſius eſſe. quemadmodum ſi hoc, quod eſt incommenſurabilia eſſe calida & frigida, eius, quòd eſt non ſanum eſſe, hoc quod eſt commenſurabilia eſſe, eius quòd eſt ſanum eſſe. conſimiliter autem & ſi affirmatio ipſius eſſe, negatio ipſius non eſſe. In iis autem, quæ ſic aſſignata ſunt, nõ contingit, quod dictum eſt. non enim omne reſpirat animal.

6 Sillogiſmus autem fit talis cauſę in media figura: vt ſit A. animal: in quo B. reſpirare: in quo C. paries. A. igitur ineſt omni B. omne enim reſpirans eſt animal: ipſi autem C. nulli: quare neque B.C. nulli. non itaque reſpirat paries.

7 Aſſimilantur autem tales cauſæ iis, quæ ſecundum exceſſum dicuntur. hoc autem eſt plus diſtans dicere medium.

8 Vt illud Anacharſidis, quod in Scythis non ſunt tibicines: neque enim vites.

9 Secundum quidẽ igitur eandem ſcientiam, & ſecundum mediorum poſitionem iſtæ differẽtiæ ſunt eius, qui eſt ipſius quod, ad eum, qui eſt ipſius propter quid ſyllogiſmum.

10 Alio autem modo differt ipſum propter quid, ab ipſo quod, eo ꝙ per aliam ſcientiam vtrunque ſpeculatur. talia autem ſunt, quæcunque ſic ſe habent inuicem, vt ſit alterum ſub altero: ut perſpectiua ad Geometriam, & Mechanica ad Stereometriam, & Harmonica ad Arithmeticam, & Apparentia ad Aſtrologicam.

Fere autem uniuocæ ſunt non 11
nullæ iſtarum ſcientiarum, ut Aſtrologia, & quæ Mathematica, & quæ Nautica, atque Harmonica, & quæ Mathematica, & quæ ſecundum auditum.

Hic enim ipſum quidem quod 12
ſenſitiuorum eſt ſcire, ipſum uero propter quid, Mathematicorum. hi nanque habent cauſarum demonſtrationes, & plerunque non ſciunt ipſum quod: quemadmodum qui uniuerſale ſpeculantur, multoties nonnulla ſingularium neſciũt, quia non aduertunt.

Sunt autem hæc, quæcunq; cum 13
alterũ ſint quid ſint ſecundum ſubſtantiam, utuntur formis; diſciplinæ nanque circa formas ſunt: non enim de ſubiecto aliquo geometrica ſunt, ſi enim de ſubiecto aliquo geometrica ſunt. ſed non inquantũ geometrica, de ſubiecto.

Se habet autẽ & ad Perſpectiuã, 14
ut hæc ad Geometriam, alia ad hãc, ut quod eſt de Iride, ipſum enim quod, Naturalis eſt ſcire, ipſum uero propter quid, Perſpectiui, aut ſimpliciter, aut ſecũdũ * Mathema. *diſciplinam.

Multæ autem & non ſub ſe in- 15
uicem ſcientiarum, ita ſe habent, ut Medicina ad Geometriam. quod enim ulcera orbicularia tardius ſanantur,

nantur, Medici eſt ſcire: propter quid uero, Geometræ

1 Sed quia differt & propter quid.

Demõſtratio quia, & propter quid.

Duplex genus demonſtrationis diſtinguit, quæ ſunt inſtrumenta duarum ſcientiarum, altera enim demonſtratio quia eſt, quæ facit ſcientiam quæ dicitur quia eſt, altera demonſtratio propter quid, quæ ſcientiam potiſſimam facit per cauſam. Eſt autẽ caput in duas diuiſum partes, in priori oſtendit quomodo hæ duæ demonſtrationes ſe habeant in eadem ſcientia, in poſteriori quomodo ſint in diuerſis. Proponit igitur differre ſcire quia, & propter quid, ac proinde ipſas demonſtrationes: ſcire enim propter quid, eſt per cauſam primam cognoſcere, at ſcire quia, dupliciter contingit, vno modo, cum propter cauſam, ſed non primam, cognoſcimus, altero modo, cum immediatum effectum non per cauſam cognoſcimus: fieri enim poteſt vt effectus, licèt cum cauſa conuertatur, ſit notior nobis, & tunc per illum demonſtrantes facimus demonſtrationes quia.

2 Vt quod prope ſint planetæ &c.

Ponit duo exempla, alterum eſt, ſtellæ non ſcintillantes ſunt prope nos, planetæ non ſcintillant, ergo ſunt prope nos, Sic ſyllogiſmus ab effectu procedit, quia effectus notior eſt, cum ſenſu & inductione percipiatur; ſenſu, quia ipſos planetas non ſcintillare viſu dignoſcimus; inductione, quia in his omnibus, puta argento, auro, plumbo, quæ prope nos ſunt, non ſcintillare comperimus: poterit talis quia, fieri propter quid, maius extremum mutando in medium, ſic; quæ ſunt prope nos non ſcintillant, planetæ ſunt prope nos, ergo planetæ non ſcintillant. hic eſt per cauſam demonſtratio. Nota per A. maius extremũ, per B. medium, per C. minus extremum intelligi in præſenti loco.

3 Iterum ſic lunam demonſtrant.

Ponit ſecundum exemplum; quicquid circulariter illuminatur, eſt rotundum, lunam ſic illuminatur, ergo eſt rotũda. eſt etiam ab effectu, & poterit eodem modo fieri propter quid, ſumẽdo cauſam pro medio; quod eſt rotundum, ſic illuminatur, luna eſt rotunda, ergo ſic illuminatur.

In quibus autem media non conuertuntur &c. 4

Docet non ſemper demonſtrationem quia, fieri propter quid, cum enim effectus notior eſt, ſed cum cauſa non conuertitur, fit ſolum quia, non propter quid; vt omne progreſſiuum eſt animal, omnis leo progreſſiuus eſt, ergo omnis leo animal. non dices tamen omne animal progreſſiuum eſt, ſunt enim multa animalia quæ non ſunt progreſſiua, in his tamen eſt demonſtratio quia, non propter quid.

Amplius in quibus medium &c. 5

Aſſignat exemplum ſecundi generis demonſtrationis quia eſt, nempe cum fit per cauſam mediatam, & dicit (in quibus medium extra ponitur.) per medium extra poni intelligit Alexan. quòd ſit in ſecunda figura, in qua medium dicitur extra poni, vt dicitur 1. Priorum. c. 5. quia ſit ſuperius, & prædicatum de vtraque extremitate. quia vero hæ demonſtrationes quæ fiũt per cauſam remotam, fiunt in ſecunda figura, ideo dicit, in quibus mediũ extra ponitur. etiam aliter exponit quòd medium extra poni, ſit cauſam eſſe remotã, & diſtãtẽ ab effectu, quaſi alia cauſa ſit ante ipſã.

Vtraq; expoſitio bona eſt, prior partim eſt Alber. cap. 6. tract. 3. exemplum autem eſt hoc, ſi quis probaret parietem non reſpirare, quia non eſt animal, aſſignaret quidẽ cauſam, ſed remotam, propria enim cauſa non reſpirandi eſt, non habere pulmonem, remota vero non eſſe animal; nam ſi non eſt animal, non habebit pulmonem, non tamen eſt cauſa proxima. & probat Ariſtoteles illam non eſſe cauſam proximam, nam ſi non animal eſſet proxima cauſa non reſpirandi, in proximis enim cauſis, ſi affirmatio eſt cauſa affirmationis, & negatio eſt cauſa negationis, vt non temperies qualitatum eſt cauſa proxima non ſanandi, etiam temperies eſt cauſa ſanandi, & econtra: non ſic autem eſt de animali, nõ enim animal eſt cauſa proxima & immediata reſpirandi, cum multa ſint animalia quæ nõ reſpirent, vt piſces; ob id etiam non animal non eſt cauſa non reſpirandi. Nota exemplum

plum Ariſt. qui non ſumpſit contrarium, nempe male habendi, ſed non ſanandi, nã in cauſis etiam proximis non valet a negatione cauſæ ad effectum contrarium, ſed ad negationem eiuſdem effectus: nõ enim dices, ſi animal rationale eſt cauſa riſibilis, non animal rationale eſt cauſa flebilis, ſed non riſibilis.

Dub. ex Philop. Dubitat Philop. nam Ariſt. videtur procedere ab oppoſito antecedentis ad oppoſitum conſequentis, quod non licet. dicit enim, ſi non animal eſt cauſa non reſpirandi, animal eſt cauſa reſpirandi. reſpondet hic Ariſt. non facere propoſitiones aut argumentationes, ſed dicere de cauſis immediatis & proximis, quòd ſi eſt cauſa proxima alicuius effectus, eius negatio erit cauſa negationis illius effectus, & contra, ſi negatio eſt cauſa negationis, affirmatio etiam erit cauſa affirmationis. Dices, quid eſt cauſa proxima? Dico illam eſſe proximam, ex qua omni & ſola procedit effectus: vnde animal non eſt cauſa proxima progreſſiui motus, quia non omni animali ineſt, nec ſimiliter non reſpirare non eſt ab eo quod eſt non eſſe animal, quia non ſoli non animali ineſt, multa enim animalia non reſpirant. cauſa vero proxima, ſola & omnis effectum producit, & in huiuſmodi cauſis eſt vera illa propoſitio Ariſt. Nec impedit quòd effectus poſſit ab alia cauſa procedere, quando hæc eſt illi proxime ſubordinata: vnde animal rationale cauſa cenſetur non remota riſibilis, licèt riſibile ab admiratiuo proueniat, admiratiuum enim ſubordinatur animali rationali, tanquam cauſæ principali à qua reliquæ procedunt.

6 Syllogiſmus autem fit talis &c.

Oſtendit in qua figura ſimiles ſint demonſtrationes faciendæ, ac in ſecunda docet conſtitui debere. dices enim, omne reſpirans eſt animal, nullus paries eſt animal, ergo nullus paries reſpirat. per A. medium intelligit, per B. maius extremũ, per C. minus.

Dubiũ ex Philop. Dubitat Philop. an poſſit in ſecunda figura fieri demonſtratio propter quid. Reſpondet, & bene, poſſe fieri, & ponit exemplum obſcurum: clarius erit ſi ſic dicatur, omne reſpirans habet pulmonem, paries non habet pulmonem, ergo non reſpirat.

Dubitat præterea an in prima figura poſſint hæ demonſtrationes negatiuæ fieri. Reſpondet ſubtiliter quòd non, quia cum maius extremum concludatur negatiue de minori propter medium negatiuũ, deberet medium negari de minori extremo, & fieret in prima figura minor negatiua, quod non licet, non enim dices, omne pulmonem habens reſpirat, paries non habet pulmonem, ergo non reſpirat, dico hoc non eſſe dicendum: eſt enim falſum, poſſumus enim optime in prima figura demonſtrationes facere per cauſas negatiuas, ſumendo pro medio totam cauſæ negationem, ſic, nullum non habens pulmonem reſpirat, omnis paries eſt non habens pulmonẽ, ergo nullus paries reſpirat.

Comparantur autem huiuſmodi &c. 7

Philop. & Themiſt. dicunt hic Ariſt. comparare has cauſas remotas his quæ dicuntur ſecundũ exceſſum, explicant autẽ ea dici ſecundum exceſſum quæ non ſunt neceſſaria, ſed ſuperflua: ac ſi dicat, iſtæ cauſæ remotæ ſunt ſuperfluæ, cum ſine his demonſtrare poſſumus. ſed re vera melius exponit S. Thom. nempe ſuperiora & communiora dici ſecundum exceſſum: & eſt ſenſus, has remotas cauſas dici, vt prædicata ſuperiora, excedunt enim & ſeparãt effectus. dices, qua ratione id docetur? dico, quia reddit rationem quare tales demonſtrationes, quia, ſint in ſecunda figura, nempe cum media, ſcilicet cauſæ remotæ, ſint ſuperiores effectibus, ac de illis prædicentur, cum autem medium ſuperius eſt, ſecundam facit figuram.

Sicut enim illud eſt, quòd Anacharſides &c. 8

Vtitur alio exemplo eiuſdem ex Anacharſide, qui cum Scytha eſſet, & degeret Athenis, occurrentibus fœminis præ vino nimio ſaltantib. quas vocat Ariſt. auletrides, fuit interrogatus, an in Scythia eſſent ſimiles, reſpondit, non eſſe vites, hæc cauſa eſt remota, proxima enim erat ebrietas ex vino, eſt autem demonſtratio ſic facienda; vbi ſunt auletrides, ſunt vites, in Scythia non ſunt vites, ergo in Scythia non

ſunt auletrides: demonſtratio eſt, quia; nō enim eſt proxima cauſa, non eſſe vites, cū eſſe vites non ſit cauſa quòd ſint, cum etiā vbi vites non ſunt, reperiantur tales, vinum enim poteſt deferri: vtitur ſimilibus litteris ſicut in priori exemplo.

9 ## Secundum igitur eandem ſcientiam &c.

Concludit ſe dixiſſe de demonſtratione quia, & propter quid, ſecundum eandem ſcientiam, & ſecundum mediorum poſitionem, id eſt quomodo differant in medijs, & per quot media demonſtratio, quia, procedat, quæ eſt prior pars capitis.

Dubium. An demōſtratio, quia ſit dicēda demōſtratio. Dubitatur an demonſtratio, quia, ſit dicenda demonſtratio, dico non eſſe potiſſimam demonſtrationem, qualis eſt definita ſuperius, ac de qua locuti ſumus hactenus, hæc enim ſoli, propter quid, inſunt: eſt tamen quædam demonſtratio imperfecta, diſtincta ſpecie ab ea quæ eſt per cauſam primam; harum enim diſtinctio ſecundum media ſumi debet, hæc autem differunt ſpecie in his demonſtrationibus.

Dubiū 2. Dubitatur ſecundo, nam videtur eſſe aliud genus demonſtrationis, puta a ſigno, ſimiliter demonſtratio propter quid cauſæ, & propter quid ſimpliciter, vt ſuperius diximus ex Auerroe. præterea eſt ad impoſſibile demonſtratio, vt ſi ignis non eſſet attractiuus, non eſſet calidus, conſequens eſt falſum, ergo & antecedens. Dico ſub demonſtratione, quia, non ſolum comprehendi demonſtrationē ab effectu, ſed quancunque, quæ per cauſam primam non procedit, ſiue ſit ab effectu, ſiue a ſigno, ſiue a cauſa remota, ſiue quæ fit inter ſuperiora & inferiora quidditatiue; inferiora enim ſuperiorum, & ſuperiora inferiorum ſunt remota cauſa, cum ex negatione inferioris non ſit negatio ſuperioris, nec ex affirmatione ſuperioris ſequatur affirmatio inferioris, quæ ſunt opus ad cauſam primā, vt diximus. Dico ſecundo, nō opus eſſe illam demonſtrationem, propter quid diſtinguere, quia omnis demonſtratio cauſę oſtēdit cauſam & concluſionem eſſe, vt late diximus ſuperius. Dico tertio, illas demonſtrationes reduci, vel ad quia, vel ad propter quid: vnde illa reducitur ad hanc propter quid, omne calidum eſt attractiuum, ignis eſt calidus, ergo eſt attractiuus,

Alio aūt modo differt ipſum &c. 10

In ſecunda parte docet, quia, & propter quid, differre in diuerſis ſcientiis. Non intelligas hic eſſe aliud genus demonſtrationis, quia, ſed quòd ſit aliqua demonſtratio potiſſima propter quid, cuius cauſa & propoſitiones ſint vnius ſcientiæ, concluſionis vero cognitio, quæ dicitur, quia, ſit alterius ſcientiæ, quod accidit in ſubalternatis, vt diximus late ſuperius. ponit exemplum Philop. Perſpectiuus enim dicit res ad maiorem diſtantiam minores apparere, quia ſub minori videntur angulo, puta A, ad minorem vero diſtantiam, maiores apparere, quia ſub maiori angulo videntur, puta B. at quare angulus B. ſit maior A, geometræ eſt ſcire propter quid, Perſpectiui vero, quia: ponit Ariſto. multa exempla ſubalternarum. Nota per apparentiam, vt vult Philop. intelligi Nauticam, quę ſub Aſtrologia eſt.

Vide de ſubalternatione Albert. tract. hoc. 3. c. 7.



Fere quidem uniuocæ ſunt nonnullæ &c. 11

Philo. ſubalternantes & ſubalternatas ſcientias vult dici fere vniuocas: vniuocas, quia vtræque ſunt eiuſdem rationis, fere, quia non abſolute & ſimpliciter. Sed crediderim mentem Ariſto. eſſe quòd aliquæ ſubalternantes & ſubalternatæ idem habent commune nomen, vt Muſica dicitur ipſa Mathematica, & ſpeculatiua, etiā Muſica dicitur hæc practica ei ſubalterna, quā vocat ſecundum auditum. Similiter Nautica dicitur Aſtrologia, ſicut ſua ſubalternans, hoc tamen nō in omnibus eſt inueniri. Nota ſubalternantes vocari Mathematicas, quarū eſt cognoſcere propter quid, ſubalternas vero ſenſibiles, quippe quę magis ſenſui accedant, cū materiales ſint, quarum eſt cognoſcere quia & concluſiones.

Hi enim habent demonſtrationes cauſarum &c. 12

Oſtendit ſubalternantes ipſas cauſas cognoſcere, non tamen quia; accidit enim frequenter quòd quis teneat cauſam, & effectum ignoret, cum cauſam non applicat: & ponit exemplum, ſæpe enim contingit propoſitionem aliquam vniuerſalem cognoſcere, puta omnem mulam eſſe ſterilem, & ignorare hāc, vel illam mulam eſſe

ſterilem,

ſterilē, quia non aduertit. nec occurrſit cognitioni: ita fit in cauſis & effectibus poteſt ergo in ſubalternāte cognoſci propter quid, vt non cognoſcatur effectus.

13 Sunt autem hæc, quæcunque alterum &c.

Expoſitio Philop. Philopo. vult verba hæc dicta eſſe de ſubalternantibus & ſuperioribus ſcientiis Mathematicis, vt ſit ſenſus; hæ ſcientiæ, cum ſubſtantiam ab aliis diuerſam habeant, cuius ſpecies, id eſt figuras, lineas, quantitates conſiderent, tamen ſolis ſpeciebus cōtentæ ſunt, abſtrahūt. n. a materia omni ſenſibili. quòd ſi iſta quę Geometria & Mathematicæ puræ conſiderant, in ſubſtantia & ſubiecto ſunt, non ſic ad Mathematicam ſpectār, ſed abſtracta ab eo. eſt bona expoſitio.

Melior expoſitio D. Thomæ. At S. Tho. aliter exponit, & bene, vt priora verba ſint pro inferioribus ſcientiis, hæ enim cū aliudquid ſint a ſuperioribus ſecūdum ſubſtantiam & materiā, ſpeciebus tamē & figuris vtūtur, ſicut ſuperiores, ſed cōtractis ad illā materiam, reliquæ vero eas a materia ſeparant, licèt in materia ſint, propter quod vult has differre penes maiorē, vel minorem a materia abſtractionem.

14 Habet autē ſe ad perſpectiuā &c.

Docet ſicut perſpectiua ad Geometriā ſe habet, ita ſe habere ſcientiam de Iride ad Perſpectiuā, cui ſubalterna eſt, ſcire enim, quia eſt ſcientia de Iride quæ phyſica dicitur, quia eſt in materia ſenſibili, vel quia ſit pars phyſicæ, vt aliqui volunt, at ſcire propter quid eſt Perſpectiui ſimpliciter, vel ſecundum diſciplinam, id eſt vel Geometricæ, cui Perſpectiua ſubiicitur, vt bene explicat Ægidius, nam aliquando aliqua de Iride ex Geometria probantur.

15 Multæ autem & non ſub ſe inuicem &c.

Concludit aliquando concluſionē vnius ſcientiæ probari in alia, quamuis tales ſciētiæ non ſint ſubalternæ, vt patet: Medicus enim dicit, vulnera circularia difficilius ſanari, Geometra dat cauſam, quia latera circuli maxime diſtant, non tamen Medicina ſubiicitur Geometriæ: huiuſmodi ſunt multa alia. Late diximus de ſubalternatione capite ſeptimo ſuperiori; ſimiliter de aliis difficultatibus quæ hic poterant occurrere, in aliis capitibus diſputatum eſt, ideo ſuperſedebimus.

Primam figuram maxime ſcientiæ eſſe accommodatam.

CAP. XI.

Figurarum autem maxime ſcientialis eſt prima. Mathematicæ namq; ſcientiæ per hanc demonſtrationes ferūt, ut Arithmetica, & Geometria, & Perſpectiua, & fere ut dixerim, quæcunq; ipſi⁹ propter quid conſiderationem faciunt. aut enim omnino, aut ut plurimum, & in plurimis per hanc figurā ipſius propter quid fit ſyllogiſmus. quare & propter hoc erit utiq; maxime ſcientialis, maxime namque proprium ipſius ſcire eſt propter quid ſpeculari. 1

Poſtea & ipſius quid eſt ſcientiā per ſolam hanc uenari poſſibile. in media enim figura non fit prædicatiuus ſyllogiſmus, ipſius uero quid, eſt ſcientia affirmationis. in ultima autem fit quidem, ſed non uniuerſaliter: ipſum autem quid eſt, uniuerſalium eſt. non enim homo aliquo modo eſt animal bipes. 2

Amplius hæc quidem illarum nihil indiget, illæ uero per hanc condenſantur & augentur, quouſque ad immediata uenerint. Manifeſtū itaque, quòd ad ſciendum maxime proprie eſt prima figura. 3

Quemadmodum uero contingebat A. ineſſe B. indiuidue, ita & non ineſſe accidit. dico autem indiuidue ineſſe aut non ineſſe, eo quòd nō eſt ipſorum medium: ſic enim non erit ſecundum aliud ineſſe aut non ineſſe. Quando igitur A. aut B. in toto aliquo ſit, aut & ambo, non contingit A. ipſi B. primo non ineſſe. 4

5 Sit enim A. in toto C. ſi igitur B. non eſt in toto C. (contingit.n. ipſum quidem A. eſſe in aliquo toto: ipſum uero B. non eſſe in hoc) ſyllo giſmus erit, quòd A. ipſi B. nō inſit:
3 ſi.n.C. A. quidē omni: ipſi uero B. nulli: A. nulli eorum, quæ B.

6 Conſimiliter autem & ſi B. in to to aliquo eſt, ut in D. ipſum nanq; D. omni B. ineſt: ipſi autem A. nulli ipſum B. quare ipſum A. nulli eorum, quæ B. inerit per ſyllogiſmū.

7 Eodem pacto monſtrabitur & ſi ambo in toto aliquo ſint.

8 Quod autem contingit ipſum B. non eſſe in quo toto eſt A. aut rurſus A. in quo toto eſt B. manifeſtū ex coordinationibus, quæcunque non commutantur ad ſe inuicem. Si enim nullum eorum, quæ ſunt in A.C. D. coordinatione, de nullo prædicatur eorum, quæ ſunt in B. E. F. ipſum uero A. in toto eſt H. coordinato exiſtenti: planum, quòd B. non erit in H. commutarentur enim coordinationes conſimiliter autem & ſi B. in toto aliquo eſt.

9 Si uero neutrum ſit in toto nullo: non inſit autem A. ipſi B neceſſe eſt indiuidue nō ineſſe. Si enim erit aliquod medium, neceſſe alterum ipſorum in toto aliquo eſſe.

10 Aut enim in prima figura, aut in media erit ſyllogiſmus, ſi quidē igitur in prima, B. erit in toto aliquo: affirmatiuam namque oportet, quæ ad hoc, propoſitionem fieri.

11 Sin autem in media utrum contigerit, ad utraque enim accepto priuatiuo, efficitur ſyllogiſmus. ambabus uero negatiuis exiſtentibus, nō erit. Planum itaque, quod contingit aliud alij non ineſſe indiuidue: & quando contingit, & quo diximus.

Figuratum autem faciens ſcire maxime &c. 1

Cum principia materialia demonſtrationis hucuſque tradiderit, nempe propoſitiones, nunc de principio formali, hoc eſt de figura per quam præcipue demonſtrationes fiunt, ſermonem facit. atque hæc cā eſt cōmunis huius continuationis textus; quamuis poſſemus forſan magis ad rē dicere, quòd cum paulo ante demonſtrationes, quia, in ſecunda figura fieri dixiſſet, nunc demonſtrationes propter quid, præcipue in prima fieri velit oſtendere. Intentio Ariſto & continuatio textus

Caput aūt in duas partes diuiſum eſt, in priori probat primam figurā maxime ſeruire demōſtrationibus, in poſteriori loquitur de īmediatis propoſitionib. negatiuis. Diuiſio ca pitis.

Proponit igitur concluſionem hanc in principio, figura quę maxime ante alias ad ſcientiam eſt apta, eſt prima. quam tribus rationibus oſtendit, prima eſt quaſi quædā inductio, omnes enim Mathematicæ, vt Geometria, Arithmetica, Perſpectiua, ſimiliter reliquæ ſcientiæ quæ per cauſas demonſtrant, aut omnino, aut vt plurimum per primam figuram demonſtrant; cū igitur demonſtratio quæ per cauſam procedit ſit nobiliſſima, & maxime ſcire faciat, atq; iſta per primam figuram procedat, colligitur primam figuram facere præcipue ſcire. Nota quod dicit, vt plurimum, quia non ſemper in prima figura fiunt. Cōcluſio capitis, & rōnes concluſionis.

Dubitat Aegidius quare demonſtratio quæ per propter quid eſt, fiat magis in prima figura. Reſpondet, diſtinguendo: aut enim per ipſum propter quid probamus aliquid ineſſe, aut non ineſſe; ſi ineſſe, cum ſit affirmatio, & vniuerſalis, non pōt colligi in ſecunda, nec in tertia; ſi non ineſſe, pōt colligi in ſecunda, etiam & in prima, vt nullum animal rationale eſt brutū, omnis homo eſt aīal rationale, ergo nullus hō eſt brutum. fit etiam in ſecunda, nullum brutum eſt animal rationale, omnis homo eſt animal rationale, ergo nullus homo eſt brutum. cum igitur quæ fiunt per ſecundam, fiant per primam, non autem ecōtra, vt plurimum prima aptior eſt demonſtrationi. Dubiū ex Aegid.

Poſtca

2 Poſtea ipſius quod quid eſt.

2. Ratio. Hæc eſt ſecunda ratio pro eadẽ concluſione: maxime definitio vtilis eſt demonſtrationi, ſed hanc non niſi per primam conſequimur, ergo figura prima ante alias demonſtrationi conducit. probat minorẽ, nã definitio de definito affirmatiue & vniuerſaliter prædicari dẽt, ſi vniuerſaliter, nõ poterit in tertia concludi, ſi affirmatiue, non in ſecunda, quæ negatiue concludit.

Dices, quomodo definitio de definito demonſtratur? non enim definitionis eſt demonſtratio. Philop. reſpondet definitionem non demonſtrari, tamen partes defini tiõis demonſtrari, oſtendimus.n. differentiam diuidendo genus: dicit ſecundo quòd etiam probamus definitionem per ipſius definitionem; ſic, omnis oratio explicans quid ſit homo, eſt ipſius definitio, ſed animal rationale explicat quid ſit homo, ergo ipſius eſt definitio. Alij aliter reſpondent. mihi videtur dicendum, non quidem hic dicere Ariſto. quòd demonſtretur, ſed ꝙ oſtendatur, vel ab effectu, vel a ſigno, vel alio modo a poſteriori, & ſic ad talem probationem vtimur prima figura.

3 Amplius hæc quidem illis &c.

3. Ratio. Tertia ratio eſt, quia iſta eſt figura nobiliſſima non n. indiget aliis, at aliæ indigẽt ipſa, nã per eam denſantur & augmentantur, donec ad immediata perueniant.

Dubium Soluitur ex Philop. Dices, quomodo reliquæ duæ denſantur & augmentantur per primam? Reſpondet Philop. quòd denſatio ineſt proprie materiæ, augmentum formæ; & cum prædicatũ ſit forma, ſubiectum materia, quoties prædicatum ſit ſubiectum, eſt denſatio; quoties vero ſubiectum prædicatum, eſt augmentatio. cùm ſecunda figura ad primã reducitur, prædicatum vnius præmiſſæ ſit ſubiectum, nam medium erat in vtraq; prædicatum, ob id p denſationem ſecunda tendit in primam: at in tertia mediũ, quod erat ſubiectũ in vtraq;, fit in vna prædicatum, propterea per augmentationem reducitur ad primam: ita etiam exponit Aegidius.

Aliter ex Themiſt. At Themiſt. aliter exponit; dicit enim denſari & augmentari eſſe pro ſyllogizari præmiſſas ſyllogiſmi & demonſtrationis, cum ſunt mediatę, talis autem proſyllogizatio dicitur denſatio, quia magis accedit ad immediatas propoſitiones, eſt enim vt quædam coarctatio. dicitur etiam augmentatio propter multitudinem mediorũ, modo enim per vnum, poſtea hoc per aliud immediatius probamus. Eſt autem in proſyllogizatione hoc notandum, quòd ſecunda figura non poteſt proſyllogizare ſuas vtraſque pręmiſſas, cum altera ſit affirmatiua, & non poſſit concludi in ſecunda; ſimiliter nec tertia, cum altera ſit vniuerſalis: debent ergo a primo proſyllogizari, hæc enim & ſuas, & aliarum propoſitiones proſyllogizat, quia quocunque modo concludit: propterea dicit Ariſto. reliquas denſari & augmentari, quouſque ad immediatas ſuas propoſitiones reducantur.

Hæc expoſitio eſt bona, quamuis poſſemus etiam dicere, quòd per denſari intelligat reductionem modorum aliarum figurarũ ad primam, quatenus plures modi ad vnum primæ reducuntur, vt diximus olim; & hoc etiam idem ſit augmentari, nam dum modos aliarum ad primam reducimus, augentur modi, nempe qui erãt in aliis figuris, & ſimiliter ij ad quos reducuntur: ipſa vero prima immediata dicitur cum nõ ſit opus ad alias reducere nec per eas confirmare ipſam. Tertia ad huc expoſi.

Sicut autem A. eſſe in B. 4

Cum de immediatis propoſitionib. modo ſermonem feciſſet, vt volunt Themiſt. & Philo. nunc de immediatis tractat. ac primo docet eſſe immediatas, non ſolum affirmatiuas, ſed etiam negatiuas propoſitiones, ſicut etiam mediatas. vocat autem affirmatiuas immediatas, cum prædicatum ſubiecto indiuiſibiliter, ideſt non per medium aliquod ineſt, negatiuas vero immediatas, cum prædicatũ ſubiecto non ineſt, & hoc nulla media cauſa probari poteſt. Et nota per A. intelligi prędicatum, per B. vero ſubiectum.

Vt autem diſcurſum perfectum Ariſto. intelligas, aduerte ipſum diſtinguere propoſitiones negatiuas in quatuor genera, hoc ordine; primum, cum prædicatum puta A. eſt ſub aliquo toto .i. continetur ſub aliquo genere, vel aliquo quod de illo vniuerſaliter pdicetur eſſentialiter, ſubiectum vero puta B. nõ eſt ſub aliquo toto, vt qualitas non eſt hõ. alterũ, cum econtra ſubiectum eſt ſub aliquo toto, non autẽ prædi- Quatuor genera propoſitionũ negatiuarum.

catum, vt nullus homo eſt qualitas. tertiū, cum vtrumque eſt ſub toto, vel diuerſo, vt homo non eſt albedo; vel eodem, vt homo non eſt equus, ſub animali. quartū, cū neutrum eſt ſub toto, vt nulla ſubſtātia eſt quantitas: intendit ergo Ariſt. tres priores eſſe mediatas propoſitiones, & demonſtrabiles, quartam vero indemonſtrabilem. & aduerte hic loqui de negatiuis neceſſariis & per ſe. ſingulas ergo explicemus.

5 Sit enim A. in toto C.

1. Genus. Agit de primo genere, cum prædicatum eſt ſub toto, non autē ſubiectum, & intēdit talem propoſitionem poſſe demōſtrari per tale totum, quòd dicatur D. affirmatum de prædicato, & negatum de ipſo ſubiecto; nam poteſt eſſe quod totum prædicati ſit alienum a ſubiecto, & tunc faciam ſyllogiſmum in Cameſtres ad illā concluſionē, nulla qualitas eſt homo, ſic ſumendo animal; omnis homo eſt animal, nulla qualitas eſt aīal, ergo nulla qualitas eſt homo.

6 Similiter autem etſi B. in aliquo &c.

2. Genus. Oſtendit ſecūdum genus, cum ſubiectū eſt in toto, non autem prædicatum; vt nullus homo eſt qualitas, tunc per illud totū ſubiecti quod ſit D. puta animal, negatum de prædicato, affirmatum de ſubiecto, fiet demonſtratio in Ceſare, ſic; nulla qualitas eſt animal, omnis homo eſt animal, ergo nullus homo eſt qualitas.

7 Eodem autem modo &c.

3. Genus. Tertium genus eodem modo poteſt demonſtrari, ſed dupliciter; aut enim per totum ſubiecti, aut per totū prædicati, vt nullus homo eſt albedo; per totum prædicati ſic, omnis albedo eſt color, nullus homo eſt color, ergo nullus homo eſt albedo; per totum ſubiecti ſic, nulla albedo eſt animal, omnis homo eſt animal, ergo nullus homo eſt albedo. cum vero extrema ſub vno proximo genere ſunt, vt homo non eſt equus, per ipſorum definitiones tunc demonſtrari poterunt.

8 Quod autem contingit B. non eſſe &c.

Cum ſuppoſuiſſet in probatione in toto prædicati non eſſe ſubiectum, & econtra, oſtendit id poſſe fieri ex prædicamentis quæ adinuicem non commutantur. i. non prædicantur; vt ſit vnum prædicamētum ſubiecti A. C. D. ſit aliud prædicati B. E. F. clarum eſt quòd ſi A. ſit in G. i. in quodā genere ſui prædicamenti, quòd in illo non erit B. cum ſit alterius coordinationis; per tres litteras vnum prædicamentum intelligit, plura. n. in eo prædicata ordinantur.

Si uero neutrum ſit in toto &c. 9

4. Genus. Quartum genus, cum nec prædicatum, nec ſubiectum in aliquo ſunt, docet eſſe immediatum, vt nulla ſubſtantia eſt qualitas; & vniuerſaliter quoties vnum generaliſſimum de altero negatur, tunc non eſt medium illud demonſtrandi, cum non habeāt ſuperiora, nec proprias definitiones. & probat, nam ſi aliquod ſit medium, oportet vt vniuerſaliter prædicetur de ſubiecto aut prædicato, ſed extrema ſunt ſuprema, non ergo habent ſuperius eſſentiale, ens enim eſt analogum, & de omnibus prædicatur, vnde non eſt medium ad concludendum negatiue, etiam ſi eſſet vniuocum, vt patet, nam de vno deberet negari.

Aut enim ī prima, aut media &c. 10

Oſtendit quòd tale medium deberet de altero extremo vniuerſaliter prædicari affirmatiue, nam aut talis demōſtratio fieret in prima figura, vel in ſecunda. omittit tertiam, quæ cum non concludat vniuerſaliter, non eſt apta demonſtrationi de qua eſt ſermo: ſi igitur fiat in prima, minor eſt affirmatiua, in qua medium de concluſionis ſubiecto affirmatur, non ergo fiet ī prima, nam ſubiectū illud nō habet ſuperius.

Si uero in media &c. 11

Nec in ſecunda fieri docet, nam licèt in ea minor non ſit ſemper affirmatiua, tamen ad vtrumque contingit, idest aut maior, aut minor erit affirmatiua, cum ex vtraque negatiua non fiat ſyllogiſmus: cū medium vero ſit in vtraque prædicatum, prædicabitur affirmatiue de vno extremo illius, quod fieri non poteſt, concludit ergo eſſe mediatas & immediatas propoſitiones negatiuas, & quando ſint, ſe iam docuiſſe. atque hæc de hoc capite vndecimo, quod abſoluit præceptiuam partem horum librorum.

Quot

Quot, quibuſne modis ſyllogiſticis tum in immediatis, tum in mediatis propoſitionibus ignorantia diſpoſitionis, & quomodo ignorantia negationis exoriatur.

CAPVT XII.

1 IGnorantia uero, quæ non ſecuncundum negationem, ſed ſecundum diſpoſitionem dicitur, eſt quidem deceptio, quæ per ſyllogiſmū fit. Hæc autem in primo quidem inexiſtentibus aut non inexiſtentibus contingit dupliciter. aut enim quando ſimpliciter exiſtimet ineſſe, aut non ineſſe: aut quando per ſyllogiſmum accipiat ſuſpicionē. Simplicis quidē igitur ſuſpicionis ſimplex eſt deceptio, eius vero quæ eſt per ſyllogiſmum, plures.

2 Non inſit enim A. nulli eorum quæ B. indiuidue. ſi igitur ſyllogizet A. ineſſe ipſi B. mediū accipiens C. deceptus erit per ſyllogiſmum.

3 Contingit quidem igitur vtraſq; propoſitiones eſſe falſas, contingit autem alteram ſolum. Si enim neq; A. nulli eorum quæ C. inſit: neque C. nulli eorum quæ B. aſſumpta vero fuerit vtraque econuerſo, ambæ falſæ erunt.

4 Euenit autem ita ſe habere C. ad A. & B. vt neque ſub A. ſit, neque vniuerſaliter in B. impoſſibile namque B. eſſe in toto aliquo. dicebatur enim A. primo ipſi non ineſſe: A. vero non neceſſe omnibus entibus ineſſe vniuerſaliter: quare ambæ falſæ.

5 Sed & alteram contingit veram accipere, non tamen vtram volueris. ſed A. C. C. B. namque propoſitio ſemper falſa erit: eo quod ipſum B. in nullo ſit: A. C. vero euenit.

6 Quemadmodum ſi A. & ipſi C. & ipſi B. inſit indiuidue. quando enim idē primo prædicetur de pluribus, neutrum in neutro erit.

7 Differt autem nihil, neque ſi non indiuidue inſit. Deceptio quidem igitur inexiſtendi & per hæc, & ita fit ſolum: non enim erat in alia figura inexiſtendi ſyllogiſmus. Quæ vero eſt non exiſtendi, & in prima fit, & in media figura. Primum itaque dicamus quot modis in prima ſit, & quomodo ſe habentibus propoſitionibus.

8 Contingit quidem igitur vtriuſque falſis exiſtentibus, quemadmodum ſi A. & ipſi C. & ipſi B. inſit indiuidue. Si enim acceptum fuerit A. quidem nulli C. C. vero omni B. falſæ erunt propoſitiones.

9 Contingit autem & altera falſa exiſtente, & hac vtrauis. Euenit. n. A. C. quidem ueram eſſe, C. B. uero falſam. A. C. quidem ueram: quoniam non omnibus entibus ineſt A.

10 C. B. uero falſam: quoniam impoſſibile eſt C. ineſſe ipſi B. cui nulli ineſt A. non enim amplius uera erit A. C. propoſitio. ſimul autem ſi & ambæ ſunt ueræ, & concluſio erit uera.

11 Sed & C. B. contingit ueram eſſe, altera exiſtente falſa. quemadmodum ſi B. & in C. & in A. eſt, neceſſe enim alterum ſub altero eſſe. quare ſi acceperit A. nulli eorum, quæ C. ineſſe, falſa erit propoſitio. Planum igitur, quòd altera falſa exi-

ſten-

ſtente, & vtriuſque, erit falſus ſyllogiſmus.

12 In media autem figura, totas quidem eſſe propoſitiones ambas falſas, non contingit. quando enim A. omni B. inſit, nihil erit accipere, quod alteri quidem omni, alteri vero nulli inerit. Oportet autem ſic accipere propoſitiones, vt huic quidem inſit, illi vero non inſit: ſiquidem erit ſyllogiſmus. ſi igitur ſic acceptæ falſæ, planum, quòd econtrario econuerſo ſe habebunt. hoc autem impoſſibile.

13 In aliquo vero vtramque nihil prohibet falſam eſſe, quemadmodum ſi C. & A. & B. alicui inſit. Si enim A. quidem omni acceptũ fuerit ineſſe: B. vero nulli: falſæ quidem ambæ propoſitiones, non tamen totæ, ſed in aliquo. Et econuerſo quoque poſito priuatiuo, con ſimiliter.

14 Alteram vero falſam eſſe, & vtramuis, contingit. quod enim ineſt A. omni, & B. ineſt. Si igitur acceptum fuerit ipſum C. ineſſe quidem toti A. toti vero B. non ineſſe: C. A. quidem vera erit, B. C. autem falſa.

15 Rurſus quod B. quidem nulli ineſt, neque A. omni inerit. ſi enim ipſi A. & ipſi B. ſed non inerat. Si igitur acceptum fuerit C. A. quidem toti ineſſe, B. vero nulli: B. C. quidem propoſitio vera, altera autem falſa. Conſimiliter vero & tranſpoſito priuatiuo. quod enim nulli ineſt A. neque B. nulli inerit. Si igitur acceptum fuerit C. A. quidem toti non ineſſe: A. C. quidem propoſitio vera erit, altera autem falſa.

Et rurſus quod omni B. ineſt, 16 accipere ineſſe nulli A. falſum. neceſſe enim, ſi B. omni, & A. alicui ineſſe. Si igitur acceptum fuerit, C. ineſſe quidem omni B. nulli vero A. C. B. quidem vera erit, C. A. autem falſa. Planum igitur quòd & ambabus exiſtentibus falſis, & altera ſolum, erit ſyllogiſmus deceptorius in indiuiduis.

Ignorantia autem non ſecundum 1 negationem &c.

Intentio Ariſto. & Philop.

Conuenit, vt dicit Philop. ſcienti non ſolum ſcientiæ cognitionem tradere, ſed quæ ſcientiæ opponatur ignorantia, exponere. cum igitur Ariſt. de ſcientia & modis quibus eam conſequimur tractauerit, nũc de ignorantia ſcientiæ oppoſita, ac quibus viis eam inbibamus diſſerit: & quia ſicut ſcientia erat de immediatis & mediatis propoſitionibus, ita etiam ignorantia, de vtraque ignorantia diſſerit, & quæ fit ſecundum propoſitiones immediatas, & hoc in capite præſenti, & quæ fit ſecundum mediatas, & id in capite ſequenti cum autem immediatæ ſint in duplici differentia, affirmatiuæ, & negatiuæ, prius de negatiuarum ignorantia, quæ ſolum fit in prima figura, poſtea de affirmatiuarum etiam ignorantia quę fit in prima, & tandem de earundẽ affirmatiuarum ignorantia quæ fit in ſecunda diſſerit: tertia enim figura cum non concludat vniuerſaliter, excluditur, hic. n. de vniuerſalibus & per ſe eſt ſermo, & eadem ratione excluduntur modi particulares aliarum duarum, & tantum eſt ſermo de vniuerſalibus.

Duplex ignorãtia.

Proponit igitur duplicem eſſe ignorantiam, & ſecundum negationem, & ſecundum diſpoſitionem: illa eſt ſecundum negationem quæ eſt ſimplex negatio & carentia ſcientiæ, quam ignorantiam ruſtici, pueri & ij qui nihil didicerunt habent, quę non aliud eſt quam non habere rei cognitionem; illa vero dicitur ignorantia ſecundum diſpoſitionem, cum opinamur oppoſitum veritatis, vt qui opinaretur hominem non eſſe riſibilem, plantas non hr̃e vitam, talis haberet ignorantiam diſpoſitionis.

Adhuc

Adhuc iſta ignorantia dupliciter contingit, vno modo ſine ſyllogiſmo, cum nimirum vel auctoritate aliqua, vel vana experientia, aut exemplo, aut conſuetudine aliquis deceptus opinatur oppoſitum veritati, vt qui ſolem paruæ quantitatis propter viſum iudicaret, aut qui triangulum non æquiualere duobus rectis, cum tres angulos videat, exiſtimaret, aut qui aliquod falſum acciperet ſine conſideratione rationis, hi haberent ignorantiam diſpoſitionis ſimplicẽ & ſine ſyllogiſmo. altero modo talis ignorantia euenit per ſyllogiſmum, cũ nimirum aliquo ſyllogiſmo decepti opinamur oppoſitũ veritatis præſertim neceſſariæ, nam de hac eſt ſermo, & talis definitur ab Ariſt. ſic, p ſyllogiſmum facta deceptio.

Aſſignat autem diſcrimen inter vtramque, nã ignorantia ſine ſyllogiſmo ſimplex eſt, ideſt qui ſine ſyllogiſmo in aliquo decipitur, tantum in illo decipitur, at qui in aliquo per ſyllogiſmum decipitur, in multis decipitur, nam ſyllogiſmus probans falſum, aut vnam, aut vtramq; præmiſſam habet falſam. hic.n. loquimur de ſyllogiſmo ignorantiæ oppoſito ſciẽtiæ præcedenti tũ in materia, qui ex falſis probare intendit oppoſitũ veritatis neceſſariæ & ſcientificę.

2 Non ſit enim A. in nullo B. &c.

Incipit docere quid ſit decipi in negatiuis immediatis, quod quidem eſt cum opinamur oppoſitas vniuerſales affirmatiuas veras per aliquod principium & medium falſum, quod in Barbara fit: nam ſolum in modo hoc vniuerſaliter affirmatiue concludimus. dicit igitur; non ſit A. in B. id eſt ſit aliqua negatiua immediata, puta nulla ſubſtãtia eſt quantitas; ſi aliquis p aliquod mediũ C. puta numerũ, exiſtimet omnem ſubſtantiam eſſe quantitatẽ. ſic, oĩs numerus eſt quantitas, omnis ſubſtantia eſt numerus, ergo omnis ſubſtantia eſt quãtitas, decipitur in negatiuis immediatis.

3 Contingit igitur utraſque propoſitiones &c.

Oſtendit primo quoties in negatiua immediata decipimur inferentes oppoſitam affirmatiuam falſam, poſſe vtramque præmiſſam eſſe falſam, & ſimiliter poſſe vnam eſſe veram, & alteram falſam: quòd autem vtraque poſſit eſſe falſa, patet; ſumatur iſta propoſitio cuius ſit ignorantia. omne B. eſt A. nempe omnis ſubſtantia eſt quantitas; ſi pro medio ſumamus aliquid de quo non ſit A. ſupple quantitas, & ipſum non ſit de B. nempe de ſubſtantia, & ſit C. nempe color, tunc contrarie ſumẽdo, id eſt affirmando quantitatem de illo de quo negabatur, & ipſum affirmando de ſubſtantia de qua negabatur, vtraq; præmiſſa erit falſa, ſic. oĩs color eſt quantitas, oĩs ſubſtantia eſt color, ergo omnis ſubſtantia eſt quãtitas. ſenſus eſt, quòd ſi illam probemus p medium de quo vniuerſaliter prædicatum non affirmetur, & quòd de ſubiecto concluſionis ẽt vniuerſaliter non affirmetur, tunc vtraque propoſitio erit falſa, ſicut concluſio.

Poteſt autem ſic ſe habere &c. 4

Quod autem tale medium ſic ad concluſionis extrema ſe habere poſſit probat primum, quia illud medium C. non prædicatur vniuerſaliter de ſubiecto concluſionis in minori, quia illud ſubiectum eſt generaliſſimum, de quo nihil vniuerſaliter prædicatur & de ipſo prædicatum non prædicatur vniuerſaliter in maiori, prędicatum enim erat vnum generaliſſimum, quod non de omnibus entibus affirmatur, ob id poſſum ſub eo ſumere aliquid de quo ipſum non affirmetur vere.

Sed alteram contingit ueram &c. 5

Probat etiam poſſe in ſimili ignorantia vnam propoſitionem eſſe veram, ſed hanc impoſſibile eſt eſſe minorem, quæ ſemper erit falſa, quam vocat B. C. maior põt eſſe vera, quam vocat A. C. ꝙ minor non poſſit eſſe vera declarat, quia in minori ſubijcitur ſubiectum concluſionis vniuerſaliter affirmatiuæ ſubiecto maioris, eſt.n. minor primæ figuræ ſemper affirmatiua, at cum ſubiectũ concluſionis ſit generaliſſimũ, nihil vere de eo vniuerſaliter affirmabitur, manebit igitur vera, minor vero falſa.

Vt ſi A. & in C. & in B. indiuiſibiliter eſt &c. 6

Probat maiorem poſſe veram eſſe, & minorem falſam, ꝙ.n. minor ſemper ſit falſa, probatum eſt, & nota rõnem, quæ obſcura

eſt;

eſt; demus illam concluſionẽ immediatã, nulla quantitas eſt ſubſtãtia, nullum B. eſt A. tunc A. nempe ſubſtantia immediate & indiuiſibiliter negatur de B. quãtitate: ſub ſubſtantia iterum ſumamus ſubiectum de quo immediate affirmetur, puta corpus, dicatur C. hoc ſtante impoſſibile eſt ꝙ corpus C. affirmetur de quantitate B. nam vt egregie dixit Philop. cũ vnum prædicatum de duobus pdicatur primo & immediate, ſiue de vtroque negatiue, ſiue de altero affirmatiue, de altero negatiue, ſiue de vtroque affirmatiue, impoſſibile eſt ꝙ illa duo affirmentur adinuicẽ, vt ipſe bene probat.

Cum igitur ſubſtantia de quantitate immediate negetur, de aliquo vero affirmetur immediate, puta corpore, ſi quis ad probandam affirmatiuam falſam, omnem quantitatem eſſe ſubſtantiam, ſumat pro medio in prima figura illud immediatũ affirmatiuum ſubſtantiæ, faciet maiorem veram, ſed minorem falſam, nam minor erit affirmatiua ex duobus immediatis eiuſdẽ prædicati, quod eſſe non poteſt.

Nota autem ſenſum litteræ ſecundum Alexan. cum A. puta prædicatum eſt indiuiſibiliter in B. & in C. & mediate de vtroq; prædicatur, ſed cum diſcrimine, nam de B. negatur immediate, quod eſt ſubiectum concluſionis, de C. vero affirmatur, quod eſt ſubiectum maioris.

7 Differt autem nihil &c.

Docet quamuis ſub concluſionis prædicato ſumamus aliquid mediatum, contingere maiorem veram, minorem falſam eſſe; vt ſi dicas omnis homo eſt ſubſtantia, omnis quantitas eſt homo, ergo omnis quantitas eſt ſubſtantia. Nota illam priorẽ probationem eſſe neceſſariam, nempe quãdo eſt neceſſarium quòd minor falſa, maior ſit vera ex ratione immediatę prędicationis; modo hęc probatio eſt duplex, nam maior probatur vera, quia eſt de inferiori affirmatiua, minor falſa, quia nihil de generaliſſimo affirmatur vniuerſaliter.

Concludit ſe dixiſſe de ignorantia negatiue, quæ fit per primam, hęc enim ſola cõcludit vniuerſaliter affirmatiue: oportet vt de ignorãtia affirmatiuę immediatæ agat, quæ fit cum oppoſitam negatiuam vniuerſalem exiſtimamus veram per ſyllogiſmũ: cum autem talis ſyllogiſmus inferens negatiuam fiat in prima & ſecunda figura, prius de eo qui in prima fit tractat.

Cõtingit igitur vtriſq; falſis &c. 8

Tractat modo de ignorantia immediatæ affirmatiuæ in prima figura, quæ eſt, cum negatiuam oppoſitam inferimus vniuerſaliter, quod fit in Celarent. & tunc ex vtraque falſa procedere poſſumus, & id modo probat. ſit affirmatiua immediata, omnis homo eſt animal, ſcilicet omne B. eſt A. ignorãtia ſit oppoſita, nullus homo eſt animal: tunc ſi pro medio ſumamus aliquid de quo etiam immediate affirmatur animal, puta C. leo, vtraque erit falſa, maior quia eſt negatiua. & negamus prædicatum de eo de quo immediate affirmatur. minor etiam eſt falſa, quia affirmamus duo immediata eiuſdem prędicati, quę, vt diximus, affirmari nequeunt, vt ſi dicas, nullus leo eſt animal, omnis homo eſt leo, ergo nullus homo eſt animal.

Contingit aũt & altera falſa &c. 9

Probat etiam in eadem figura poſſe vnã tantum propoſitionem eſſe falſã m, ſiue hęc ſit maior, ſiue ſit minor, ſed primo oſtenditur maior, puta A. C. eſt vera, & minor B C. falſa: ratio autem propter quam maior poſſit eſſe vera, eſt, quia cum prędicatũ concluſionis ignoratę non prędicetur de omnibus, ſi pro medio ſumatur aliquid eorum quibus nõ ineſt, erit maior vera, in qua negamus prędicatum de tali medio, vt ſi ad eandem concluſionem, nullus homo eſt animal, ſumatur ab animali lapis, & dicatur nullus lapis eſt animal, omnis homo eſt lapis, ergo nullus homo eſt animal.

Sed quæ eſt C. B. falſa &c. 10

Quòd vero minor ſit falſa; poſtquam maior eſt vera, probat, quia cum aliquod prædicatum de aliquo vniuerſaliter affirmatur, & de altero negatur etiam vniuerſaliter, eſt impoſſibile quòd illa duo affirmentur, verbi gratia ſi animal de homine vniuerſaliter affirmatur, & de lapide vniuerſaliter vere negatur, non poterit lapis affirmari de homine, nam ſi affirmetur, ſequetur contradictoria alterius vniuerſalis, aut affirmatiuæ, aut negatiuę: vt ſi des, nullus lapis eſt animal, & das, homo eſt lapis, aut lapis eſt homo, ſequetur, homo non eſt animal, aut in Ferio, aut in Felapton. ſimiliter

liter ſi des, omnis homo eſt aīal, & homo eſt lapis, ſequitur, lapis eſt aīal, in Datiſ.

Hoc eſt igitur quod dicit: ſi detur maior negatiua vera, nullum C. eſt A. ſ. nullus lapis eſt animal, cum animal de omni homine prædicetur, puta A. de omni B. nō poterit C. de B. i. lapis de homine affirmari vniuerſaliter, aliter inferetur oppoſitū maioris negatiuæ, dicendo, oīs homo eſt aīal, lapis eſt homo, ergo lapis eſt animal, contra eam maiorem, nullus lapis eſt animal.

Addit rationem alteram propter quam oportet eſſe minorem falſam, qa cum maior fuerit vera, ſi minor etiam eſſet vera, iā concluſio non eſſet falſa, nam ex vtraque vera non fit concluſio falſa, at concluſio eſt falſa, cum ſit negatiua oppoſita affirmatiuæ immediatæ, ergo ſtante maiore vera, neceſſario minor eſt falſa, forma enim ſyllogiſmi bona eſſe ſupponitur.

11 Sed & eam quæ eſt C.B. contingit ueram eſſe &c.

Probat modo minorem C. B. poſſe eſſe veram maiori falſa exiſtente, quod fiet cum medius terminus, puta C. fuerit ſub prædicato & ſuperius ſubiecto, tunc ènim de ipſo prædicatum negare in maiori, falſum erit, ipſum vero de ſubiecto affirmare in minori, erit verum: verbi gratia, ſi per ſyllogiſmum ignoretur iſta, nullum animal eſt viuens, per hoc medium, corpus, tunc maior falſa, minor vera erit; vt nullum corpus eſt animal, omne viuens eſt corpus, ergo nullum viuens eſt animal: quando dicit, ſi B. ſit in C. & in A. ſenſus eſt, ſi ſubiectū cōcluſiōis ſit ī C. i. in medio, & in A. i. prædicato concluſionis, tunc vniuerſaliter negare in maiori A. de C. falſum erit, ſed verum affirmare in minori C. de B. Ecce cum decipi contingit in prima figura circa affirmatiuas immediatas, & ex vtraq; propoſitione falſa, & ex vna falſa, altera vera exiſtente.

12 Sed in media figura, &c.

Tranſit ad oſtendendum in ſecunda figura quando in affirmatiuis decipiamur inferendo negatiuas oppoſitas: & primo docet non poſſe vtraſq; propoſitiones eſſe in totum falſas. Vocat vniuerſales, tam affirmatiuas, quam negatiuas in totum falſas, quæ ſecundum nullum ſingulare veritatem habent, vt nullus homo eſt animal, omnis homo eſt lapis: in parte vero falſæ dicuntur, quæ ſecundum aliqua ſingularia veræ ſunt, vt omne animal eſt greſſibile, nullum animal eſt bipes.

Dicit ergo, in ſecunda figura, cū concluſio eſt falſa oppoſita immediatæ affirmatiuæ, nō poſſe vtraſq; propoſitiones eſſe falſas in totum, cuius probatio difficilis eſt.

Propterea aduerte quòd in ſecunda figura medium ſit in vtraq; præmiſſa prædicatum, ac ob id de vno extremo concluſionis debet affirmari in vna, de altero vero negari: aliquando tamen maior eſt affirmatiua, vt in Cameſtres, aliquando vero minor, vt in Ceſare. Loquamur ergo de priori; vt vtraque huius propoſitio ſit in totum falſa, medium debet nulli prædicato concluſionis ineſſe, & omni ſubiecto competere, ſic enim fiet vt maior affirmatiua ſit falſa, in qua medium de concluſionis prædicato affirmamus, & minor falſa, in qua medium de ſubiecto concluſionis negamus. oppoſitum ſit in Ceſare, nam medium debet omni prædicato, & nulli ſubiecto ineſſe, ſic enim erit vtraque in totum falſa.

Dicit igitur Ariſt. fieri non poſſe vt tale medium detur, quando concluſio eſt affirmatiua vniuerſalis immediata, vt omnis homo eſt animal, nam tunc contraria negatiua eſſet vera, vt patet; ſi des. n. in Cameſtres aliquid quod de nullo animali, & de omni homine prædicatur, argumentabor ſic ex ipſis, nullum aīal eſt, puta D. oīs hō eſt D. ergo nullus hō eſt aīal: propoſitiones per ſe veræ, ergo concluſio. ſimiliter, ſi des in Ceſare aliquid quod de omni aīali, & nullo homine vere dicatur, argumentabor in Cameſtres ex datis, omne aīal eſt D. nullus homo eſt D. ergo nullus homo eſt animal. non igitur cum infertur negatiua oppoſita immediatæ affirmatiuæ, poteſt vtraque præmiſſa in totum eſſe falſa.

Probat modo id Ariſto. nam ſi vtraque eſt falſa in totum in Cameſtres, ex contrarijs quæ erunt veræ inferam in Ceſare concluſionem eandem falſam eſſe veram, & ex vtraque etiam falſa in Ceſare inferam ex contrariis vtriſque veris in Cameſtres concluſionem iſtam falſam eſſe veram. v. g. fiat ſyllogiſmus, omne animal eſt D. nullus homo eſt D. ergo nullus homo eſt animal. ſi das propoſitiones vtraſq; falſas in totum, ergo cōtrariæ erunt

veræ;

veræ; ſumam illas in Ceſare,& probabo ve ram concluſionem falſam, ſic: nullum animal eſt D. omnis homo eſt D. ergo nullus homo eſt animal. Si propoſitiones veræ, concluſio erit vera. idem de Ceſare. non ergo decipi poſsumus ex vtraque propoſitione in toto falſa in ſecunda figura.

13 In aliquo autem utranque &c.

Oſtendit poſſe aliquando eſſe vtranque propoſitionem in parte falſam, vt ſi ſumas medium particulariter competens vtrique extremo, tunc negare de altero vniuerſaliter, de altero vero affirmare, erit in parte falſum: vt ſi ignoraretur, nullum animal eſſe viuens, per brutum, ſic; omne viuens eſt brutum. nullum animal eſt brutum, ergo nullum animal eſt viuens, eſſet in parte vtraque falſa idem fit econuerſo, poſito priuatiuo, ideſt priori negatiua, & minori affirmatiua ſcilicet in Ceſare, ſicut in Cameſtres.

14 Alteram autem falſam, &c.

Cum probaſſet ex vtraque falſa in parte, non tamen in toto, poſſe aliquem decipi in ſecunda figura circa immediatas affirmatiuas, nunc ex altera etiam tantum falſa decipi poſſe docet, quæcunque ſit: at quia ſunt duo modi, Cameſtres, & Ceſare, oſtendit quando in Cameſtres, ex vna vera, altera falſa decipiamur, poſtea in Ceſare. ac primum, quando in Cameſtres maiori vera, minor falſa, deinde econtra. dicit igitur, ſume ſuperius prędicato, quod dicitur A. nam hoc etiam ſuperius erit ſubiecto B. & pone pro medio, & ſit C. tunc fiet maior vera, & minor falſa. vt ſi ignorantia eſt huius, nullus homo eſt animal, per viuens ſic; omne animal eſt viuens, nullus homo eſt viuens, ergo nullus homo eſt animal.

15 Iterum quod in B. nullo eſt &c.

Quod ſi medium nulli inſit ſubiecto, tunc non omni prædicato inerit, & fiet maiori affirmatiua falſa, minor vera, ſic; omne animal eſt brutū, nullus homo eſt brutum, ergo nullus homo eſt animal.

16 Similiter autem fit tranſpoſito priuatiuo.

Hoc etiā fieri in Ceſare docet, ſed prius quod maior vera; vt ſi medium ſumas extraneum vtrique extremo, ſic; nullum animal eſt inſenſibile, omnis homo eſt inſenſibilis, ergo nullus homo eſt animal. quod ſi medium omni ſubiecto inſit, tunc alicui inerit prædicato, & fiet maior falſa, & minor vera; vt ſi dicas, nullum animal eſt rationale, omnis homo eſt rationalis, ergo nullus homo eſt animal. aduerte has litteras in hoc capite, per C. medium per B. minus per A. maius extremum intelligi. per A. C. maiorem, per C. B. vero minorem. Concludit in immediatis decipi poſſe, & ex vtraque falſa, & ex altera tantum.

De ignorantia in mediatis propoſitionibus.

CAPUT XIII.

IN his uero, quę inſunt non indiuidue, aut non inſunt, quando quidem per proprium medium efficiatur falſi ſyllogiſmus, nō poſſunt ambæ falſæ eſſe propoſitiones, ſed ea ſolum, quæ eſt ad maius extremum. Dico autem proprium medium, per quod fit contradictionis ſyllogiſmus. 1

Inſit enim A. ipſi B. per medium C. quoniam igitur neceſſe eſt. C. B. affirmatiuam accipi, cum ſit ſyllogiſmus: planum, quòd ſemper hæc erit uera, non enim conuertitur: A. C. uero falſa, hac enim conuerſa contrarius fit ſyllogiſmus.

Conſimiliter autem & ſi ex alia coordinatione acceptum fuerit medium, ut D. licèt in toto A. ſit, & de B. omni prædicetur: neceſſe enim D. B. quidem propoſitionem manere, alteram uero conuerti. quare hęc quidem ſemper uera, illa autem ſemper falſa. & quaſi talis deceptio eadem eſt ei, quæ eſt per proprium medium. 2

Si uero non per proprium medium efficiatur ſyllogiſmus: quando 3

do ſub A. quidem ſit medium: ipſi vero B. nulli inſit: neceſſe eſt falſas eſſe ambas. accipiendæ namque ſunt econtrario, quam ſe habẽt pro poſitiones, ſi debet ſyllogiſmus fieri. ſic autem acceptis, ambæ efficiuntur falſæ. quemadmodum ſi A. quidem toti D. ineſt: D. vero nulli eorum, quæ B. his enim conuerſus ſyllogiſmus erit, & propoſitiones ambæ falſæ.

Quando vero medium non ſit ſub A. vt D: A. D. quidẽ uera erit, D. B. autem falſa, nam A. D. quidem vera, quoniam non erat in A. ipſum D: D. B. autem falſa, quoniam ſi eſſet vera, & concluſio vera eſſet, ſed erat falſa.

5 Sed cum per mediam figuram efficitur deceptio, ambas quidem non contingit falſas eſſe propoſitiones totas. Cum enim ſit B. ſub A. nihil contingit, huic quidem omni, illi vero nulli ineſſe, quemadmodum dictum eſt & prius.

6 Alteram autem euenit, & vtramlibet. Si enim C & A. & B. inſit, ſi acceptum fuerit, ipſi quidem A. ineſſe, ipſi uero B. non ineſſe: A. C. quidem uera erit, altera autem falſa. Rurſus, ſi acceptum fuerit C. ipſi quidem B. ineſſe, A. uero nulli: B. C. quidem uera erit, altera aũt falſa.

Si igitur priuatiuus ſit deceptionis ſyllogiſmus, dictum eſt, quando, & per quæ erit deceptio.

7 Sin autem affirmatiuus, quando quidem per proprium medium, impoſſibile ambas eſſe falſas: neceſſe eſt enim C. B. manere, ſiquidẽ erit ſyllogiſmus, quemadmodũ dictum eſt & prius. quare C. A. ſemper erit falſa: hæc enim eſt quæ cõuertitur.

Conſimiliter autem & ſi ex alia coordinatione accipiatur medium, quemadmodum dictum eſt & in priuatiua deceptione. neceſſe enim D. B. quidem manere, A. D. autem conuerti, & deceptio eadem eſt ei quæ prius.

Quando autem nõ per propriũ: 8
ſi D. quidem ſit ſub A. hæc quidem erit uera, altera autem falſa: euenit enim A. pluribus ineſſe, quæ non ſunt ſub ſe inuicem.

Si uero non ſit D. ſub A. planum 9
quidem, quòd hæc ſemper erit falſa, affirmatiua nanque accipitur, D. B. uero contingit, & ueram eſſe, & falſam: nihil enim prohibet, A. quidem nulli D. ineſſe, D. uero ipſi B. omni: ut animal ſcientiæ, ſcientiam autem Muſicæ. Neque rurſus ſi neque A. nulli eorum, quæ D. neque D. nulli eorũ, quæ B. Manifeſtum igitur, quòd non exiſtẽte medio ſub A. & ambas euenit falſas eſſe, & utram uolueris.

Quot igitur modis, & per quæ euenit fieri deceptiones, quæ ſecundum ſyllogiſmum, & in immediatis, & in ijs quæ per demonſtrationem, manifeſtum.

In ijs autem quę non indiuiſibi- 1
liter.

Poſtquam de immediatorum ignorantia tradidit, nunc de mediatis diſserit, ac primo de ignorantia affirmatiuarum in prima figura, quæ contingit cum oppoſitas negatiuas opinamur per ſyllogiſmum. poſsumus autem ignorare has dupliciter, aut per proprium medium, aut per medium non proprium: vocatur medium proprium, id quo talis affirmatiua vera demonſtratur, vt animal rationale demon-

Intentio Ariſ. I hoc cap.

ſtrat

ſtrat hominem eſſe riſibilem, cum igitur per tale medium decipimur, ideſt illud aſſumimus ad probandam oppoſitam negatiuam, eſt ignorãtia per proprium mediũ; vt ſi dicat quis, nullum animal rationale eſt riſibile, omnis homo eſt animal rationale, ergo nullus homo eſt riſibilis.

Idem contingit in negatiuis mediatis, eſt enim proprium medium quo demonſtramus non eſſe. vt per animal rationale demonſtramus nullũ hominem eſſe hinnibilem. cum igitur de illo probamus oppoſitum, ſic, omne ãĩal rationale eſt hinnibile, omnis homo eſt animal rationale, ergo omnis homo eſt hinnibilis, eſt ſimiliter ignorantia per medium propriũ. tale medium dicit Ariſt. eſſe id per quod fit ſyllogiſmus cõtradictionis, i. ſyllogiſmus probans oppoſitam concluſionem veram: cũ vero non per tale mediũ contingit in ignorantia, dicitur per medium nõ proprium.

Dicit igitur Ariſt. quòd quoties in mediatis decipimur per medium proprium, non contingit propoſitionem vtramque falſam eſſe, ſed minor eſt vera; quæ autem eſt verſus maius extremum, ideſt maior, falſa; ratio autem hæc eſt, quia eſt eadem minor in ſyllogiſmo ignorantiæ, & in ſyllogiſmo contradictionis & veritatis: in vtroque enim eſt affirmatiua, cum ſit in prima figura, maior vero non eſt eadem ſed conuerſa, ideſt mutata in contrariam negatiuam ſicut concluſio, vt patet, ſi dicas, omne animal rationale eſt riſibile, omnis homo eſt animal rationale, ergo omnis homo eſt riſibilis, eſt ſyllogiſmus veritatis: iſte vero ignorantiæ, nullum animal rationale eſt riſibile, omnis homo eſt animal rationale, ergo nullus homo eſt riſibilis. hoc litteris explicat ſolum in affirmatiuis; per A. maius extremum, per B minus, per C. medium, intelligit: conuerti vero vocat mutari ex affirmatiua contraria in oppoſitam negatiuam: & quòd minor ſit vera, probat, nam mutata & conuerſa maiori ſyllogiſmi ignorãtiæ, manente minor fit contrarius ſyllogiſmus verus.

2 Similiter autem eſt & ſi ex alia &c.

Oſtendit quòd quãuis non ſit medium proprium per quod demonſtretur concluſio, ſed ſit ex alia coordinatione, nempe ſit medium quo quocunque modo concluſionis illius veritas probetur, ſi per illud decipi contingat; minor futura ſit vera, quia eſt eadem quæ erat in ſyllogiſmo vero: ſed maior falſa, quia eſt mutata in negatiuam: vt ſi per riſibile decipiamur opinantes hominem non eſſe animal rationale, quãuis riſibile non ſit medium demonſtratiuum, tamẽ quia per id probatur vere hominem eſſe animal rationale, cenſetur proprium medium. idem de aliis medijs veritatis.

Si uero non per proprium medium &c. 3

Manifeſtat quãdo non eſt medium proprium poſſe vtraſque propoſitiones eſſe falſas, vt ſi medium ſit de quo omni prædicatum dicitur, & quod de nullo ſubiecto dicatur, tunc enim cum contrario modo ſumendę ſint propoſitiones, erunt falſę, nam in maiori prædicatum concluſionis negari debet de medio, de quo vere affirmabatur, & in minori affirmari de quo vere negabatur. ſit enim ſyllogiſmus primæ figuræ. Celarent. v.g. ſit concluſio, nullus homo eſt ſenſibilis, nullum B. eſt A. ſumatur mediũ D. irrationale, fiat ſyllogiſmus talis; nullũ irrationale eſt ſenſibile, omnis homo eſt irrationalis, ergo nullus homo eſt ſenſibilis, tunc vtraque eſt propoſitio falſa.

Cum uero non ſit ſub A. medium: 4

Probat etiam poſſe maiorem eſſe veram & minorem falſam, vt ſi ſub maiori extremo ſumamus mediũ cui non ineſt ipſum, tunc maior erit vera A. D. quia eſt negatiua, minor vero D. B. falſa, quia cum concluſio ſit falſa, & maior vera, neceſſario minor erit falſa; vt ſi ſub ſenſibili ſumatur planta, ſic; nulla planta eſt ſenſibilis, omnis homo eſt planta, ergo nullus homo eſt ſenſibilis. prætermiſit non abſque ratione poſſe etiam maiorem falſam, minorem veram eſſe; vt ſi ſub ſenſibili ſumatur, cui ipſum ineſt, & quod etiam ineſt homini, & ſubiecto, vt animal; ſic, nullum animal eſt ſenſibile, omnis homo eſt animal, ergo nullus homo eſt ſenſibilis; quia iſtud medium eſt proprium, fieri autem non poteſt quòd cum medium nõ eſt proprium, poſſit minor eſſe vera, eſt enim affirmatiua, medium autem non proprium nequit vere affirmari de ſubiecto, eſſet enim ſimile proprio, vt diximus.

Sed

5 Sed per mediam figuram, &c.

Nunc de ignorantia earundem mediatarum affirmatiuarum in ſecunda figura tractat, ac dicit idem prorſus quod ſuperius dixit de immediatis, non poſſe vtranq; propoſitionem in totum falſam eſſe, quia cum prædicatum vere inſit ſubiecto, non poterit medium inueniri quod de vno vniuerſaliter affirmetur, de altero vniuerſaliter negetur, quod neceſſarium eſt vt vtraque ſit falſa. relege ſuperiorem locum de immediatis, illic late declaratum & probatum eſt hoc.

6 Altera uero poteſt eſſe falſa &c.

Sed vnam falſam, alteram veram, ſiue maior, ſiue minor ſit, eſſe poſſe oſtendit; nã ſi ſumatur medium competens vtrique extremo: tunc ſi maior ſit affirmatiua, & minor negatiua, vt in Cameſtres, erit prior vera, poſterior falſa, ſic; omne ſenſibile eſt animal, nullus homo eſt animal, ergo nullus homo eſt ſenſibilis. ſi vero idem e contra fiat in Cęſare, vt ſit maior negatiua, minor affirmatiua, prior falſa, poſterior erit vera, ſic; nullum ſenſibile eſt animal, omnis homo eſt animal, ergo nullus homo eſt ſenſibilis. concludit ſe iam de ignorantia affirmatiuarum quæ per ſyllogiſmum negatiuum fit dixiſſe, tam in prima quam in ſecunda figura.

7 Si uero ſit affirmatiuus, &c.

Nunc de ignorantia negatiuarũ tractat, quæ fit per affirmatiuas oppoſitas in prima figura, ac docet id quod in principio de affirmatiuis, cum fit ignorantia per medium proprium, minores ſemper veras, maiores falſas eſſe, quia illę ſunt eędem quæ erant in ſyllogiſmo vero, hæ vero ſunt cõtrariæ: vt ſi hominem eſſe hinnibilem, per animal rationale ignoremus, ſic; omne animal rationale eſt hinnibile, omnis homo eſt animal rationale, ergo omnis homo eſt hinnibilis: vtitur eiſdem dictis literis. idẽ docet cum medium eſt ex alia coordinatione, quod declaratum eſt prius.

8 Cũ uero ſit non per propriũ, &c.

Oſtendit modo quando non per mediũ proprium fit, poſſe maiorem veram, minorem vero falſam eſſe, vt ſi ſub maiori extremo ſumatur aliquid cui ipſum ineſt, poteſt enim vnũ de plurib' prædicari, de vno affirmatiue, de altero negatiue, ob id talia duo non poterunt affirmari ad inuicẽ vere; vt ſi ſub A. hinnibili ſumas D. equum, ſic; omnis equus eſt hinnibilis, omnis homo eſt equus, ergo omnis homo eſt hinnibilis, tunc maior vera, minor falſa erit.

Si uero non ſit D. ſub A. &c.

Cum autem mediũ puta D. non eſt ſub A. id eſt maiori extremo, ſemper ſic maior eſt falſa, cum ſit affirmatiua, non enim iſta ignorantia prouenit niſi in Barbara; hic enim concluditur vniuerſalis affirmatiua, at minor tali medio exiſtenti, poteſt aliquãdo vera, aliquando falſa eſſe, quæ dicitur C. D. nam cum D. id eſt medium omni ſubiecto inerit, minor erit vera, poteſt enĩ eſſe quod illud maius extremum competat nulli medio, quod competit omni ſubiecto, ſicut animal nulli ſcientiæ competit, ſcientia vero omni Muſicæ ineſt: ſi vero tale medium nulli inſit ſubiecto, ſicut ipſi nulli ineſt prædicatum, vtraque falſa erit. ex quibus concludit ſe iam de ignorãtiis tam mediatorum quam immediatorum tractaſſe.

De ignorantia puræ negationis.

CAPVT XIIII.

PLanum autem eſt, & quòd ſi quis ſenſus defecerit, neceſſe, & ſcientiam aliquam deficere; quam impoſſibile eſt accipere. 1

Si quidem addiſcimus, aut inductione, aut demonſtratione. Eſt aũt demonſtratio ex uniuerſalibus, inductio uero ex iis, quæ ſecundum partem: impoſſibile autem uniuerſalia ſpeculari niſi per inductionẽ. 2

Quoniã & quę ex abſtractione dicuntur, erunt per inductionem, nota ſi quis uoluerit nota facere. 3

Quomodo inſunt unicuiq; generi nõnulla, & ſi nõ ſeparabilia ſunt, ſecũdũ quod tale * hoc unũquodq;. 4

* a. l. quale.

Inducere autem non habentes ſenſum, impoſſibile. ſingularium 5

nanque ſenſus eſt, non enim contingit accipere ipſorum ſcientiā: neq; enim ex uniuerſalibus ſine inductione, neq; per inductionē ſine ſenſu.

1 Manifeſtum eſt autem, &c.

Inten. Ariſt. De ignorantia puræ negationis tractat, quæ eſt non ſcire quod ſciri poterat. docet autem quando neceſſaria ſit talis ignorantia, & conſtituit concluſionem hanc; deficiente aliquo ſenſu, neceſſario deerit aliqua ſcientia, quam non poterit ille cui ſenſus deeſt accipere.

Nota. Nota hic loqui de defectu a natiuitate, cum enim aliquis ſenſu vſus eſt, quem poſtea amiſit, poterit habere ſcientiam eorum quæ tali ſenſu percipiuntur, poteſt enim factus cæcus, ſi primum vidit ſcientiam de coloribus conſequi, non tamen qui a natiuitate viſu priuatus eſt.

Nota. Nota ſimiliter quod dicit, aliquam ſcientiam defecturam, quia ex defectu vnius ſenſus ſolum deerit ſcientiam illorum quę tali ſenſu percipiuntur. cæcus enim ſcientia colorum, ſurdus ſcientia ſonorum priuabitur, non aliis.

Nota. Nota ſimiliter quod dicit, quam impoſſibile eſt accipere, quia non priuabitur ille ſcientia, quaſi illam habuerit, & per ſenſus defectum amiſerit, hoc enim eſt falſum, cū enim ſcientiam habemus ſemel, licèt poſtea ſenſus deſtruatur, non idcirco ſcientia deſtruitur, ſed priuatur ſcientia ad hūc ſenſum, quod nunquam illam acquiret, propterea dicit, quam impoſſibile eſt accipere.

2 Siquidem diſcimus, aut per inductionem, &c.

2. Cōcluſ. Prædictam concluſionem probat tali ratione; ſcientia aut inductione, aut demonſtratione accipitur, ſed inductio & demonſtratio pendent a ſenſu, ergo hoc deficiente perit inductio, demonſtratio, ac perinde ſcientia. minor probatur, nam inductio fit ex particularibus, quæ notum eſt ſenſu percipi, demonſtratio vero ex vniuerſalibus quidem primo, ſed cum vniuerſalia hæc nō niſi inductione cognoſcantur, etiā dependet demonſtratio a ſenſu.

Nota. Hic aduerte propoſitiones quæ in ſcientia ſunt eſſe in duplici differentia, quædā immediatæ, quæ cauſam non habent, vel in illa ſcientia ſaltem cauſa earum non cōſideratur, & via cognoſcendi has eſt per ſenſum & inductionem, vt docet 2. Poſt. c. vltimo. quædam ſunt mediate, quæ cauſam habent, & earum cognitio eſt per demonſtrationem: vnde mediatas per immediatas demonſtramus, immediatas vero inductione percipimus: vt experientia oſtendit ignem eſſe calidum, tamen ex hac demonſtramus eſſe leuem.

Aduerte etiam cum Auerr. quòd Ariſt. hic nō loquitur de vniuerſalibus principijs illis quæ ſunt communiſſima, ſed de principiis ex propoſitionibus quæ ſunt propriæ ſubiectis peculiaribus ſenſu perceptis, hæ enim ſunt quæ inductione colliguntur, per quas reliquas mediatas concluſiones demonſtramus. Nota.

Quoniā & quæ ex abſtractione &c. 3

Oſtendit Ariſt. hæc vniuerſalia propria ſenſibiliū inductione cognoſci, & eſt probatio a minori; vniuerſalia enim mathematica, quæ minus videntur indigere ſenſu & inductione, cum ſint abſtracta, indigent inductione, ergo & vniuerſalia ſenſibilia, quæ minus abſtracta ſunt, magiſque ſenſui proxima. antecedens patet, nam a puncto in punctum lineam ducere, ſuper quodlibet cętrum quantumcunq; occupando ſpacium circulum deſcribere, & ſimilia, hæc ſingularium inductione nota fiunt. Phil. & S. Th. cōmunes dignitates inductione colligi putat.

Quia ſunt in unoquoq; genere. 4

Quamuis locus hic aliter ab aliis exponatur, exiſtimo ſenſum eſſe, vt velit oſtendere tam in ſenſibilibus, quam in mathematicis eſſe vniuerſalia quæ inductione cognoſcantur, quāuis non omnia; ſunt enim alia quę demonſtratione immediate cognoſcuntur, ſed hæc ex aliis pendent, quæ inductione probantur, cum non ſint realiter extra ſingularia, & ſeparata, ſicut in ſcientijs conſiderantur; vniuerſalia enim mathematica realiter in ſenſibilibus ſunt, ob id dicit, in vnoquoque genere, nempe ſenſibilium & mathematicorum eſſe quædā, quæ nimirum inductione cognoſcuntur, quamuis hæc non ſint ſeparabilia, id eſt cum hæc non ſint abſtracta, ſecundum quod huiuſmodi vnumquodque eſt, ideſt ſicut in ſcientiis talia conſiderantur.

Inducere

5 Inducere autẽ non habentes &c.

Verba hæc copulantur illis; impoſſibile eſt vniuerſalia ſpeculari niſi per inductionem, inductio autem eſt ex ſingularibus, ſingularia autem non ſcientia, ſed ſenſu percipiuntur, ergo ſenſu deſtructo ſingulare non percipitur, nec fit inductio, nec vniuerſale cognoſcitur, nec demonſtratio procedit.

An deficiente ſenſu deficiat ſcientia illius ſubiecti.

Dubitatur primo, an ſit in vniuerſum verum quòd deficiente ſenſu deficiat ſcientia quæ eſt in intellectu. dico, nihil intellectum cognoſcere quod aliquo modo nõ fuerit ſub ſenſu, non tamen eodem modo omnia ſub ſenſu ſunt, ideo etiam non eodem modo ab intellectu cognoſcuntur, aliqua enim ſecundum ſuos effectus tantum ſenſui ſubduntur., & talia ſunt entia realiter ſeparata, Deus opt. max. & intelligentiæ, quæ nullo ſenſu percipiuntur niſi per extrinſecos ſuos effectus. aliqua ſenſui ſubſtant ſecundum ſimilia, vt cum vidimus vnam vrbem, per eam, quas non vidimus intelligimus alia ſecundum partes, vt cum viſo auro per ſe, & monte, ſtatim montem aureum imaginamur. alia ſecundum ſe, vel ea quæ ſunt in ſe, vt accidentia ſenſibilia, & ſubſtantiæ quæ ſub iſtis ſunt. Impoſſibile igitur eſt ꝙ intellectus intelligat ea quorum nihil percepit aliquo ſenſu, vnde ſi omnes ſenſus alicui deficerent a natiuitate, quod fieri non poteſt, nihil intellectus intelligeret. non tamen eodem modo, vti diximus, intellectus intelligit ea quę ſenſu percipiuntur, nam quæ quarto aut tertio modo, & aliquando ſecundò cognoſcuntur intellectione confuſa & commutatiua, intelligi non dicuntur, qualiter prima cognoſcuntur, ſed diſtincta & propria notitia, propterea res immateriales obſcure in hac vita cognoſcimus.

Alterum Dubium. Dubitatur an in præſenti ita amplius ſit ſenſus Ariſtotelis. dico limitate magis hic loqui Ariſtotelem ſolum enim eſt ſermo de his quæ ſecundum ſe vel aliquid ſui ſenſu percipiuntur aliquo, quorum eſt cognitio intellectus diſtincta, hæc enim illo ſenſu deficiente non ſcientur: nec loquitur de principiis communiſſimis., quæ vis iſta dependeant a ſenſu, non quòd inductione probentur, ſed quòd ſenſu terminorum ſignificationes, nempe res ipſas, neceſſarium ſit apprehendere, de quibus dicemus 2. Poſt. c. 18.

Syllogiſmum omnem ex tribus conſtare terminis, maiori, minori, ac medio: & hos in infinitum tam in propoſitionibus affirmatiuis, quam negatiuis abire non poſſe.

CAP. XV.

Est autẽ omnis ſyllogiſmus per tres terminos, & qui quidem monſtrare poteſt, quod A. ineſt ipſi C. eo quòd ineſt ipſi B. & hoc ipſi C. priuatiuus autem alteram quidẽ propoſitionem habens, quòd aliud quid alij ineſt, alteram vero, quòd non ineſt. Manifeſtum igitur quòd principia, & quæ dicuntur ſuppoſitiones hæ ſunt: accipientem enim hęc ita neceſſe eſt mõſtrare, vt quòd A. ineſt ipſi C. per B. Rurſus vero quòd A. ipſi B. per aliud medium, & quod B. ipſi C. conſimiliter. 1

Secundum opinionem igitur ſyllogizantibus & ſolum dialectice, planum quòd hoc ſolum conſiderãdum, ſi ex quibus contingit probabiliſſimis fiat ſyllogiſmus. quare & ſi eſt aliquid in veritate eorum, quæ ſunt A. B. medium, videtur autem non eſſe, qui per hoc ſyllogizauit, ſyllogizatus eſt dialectice. Ad veritatem autem ex iis, quæ inſunt oportet conſiderare, ſe habet autem ſic. 2

Quoniam eſt quod ipſum quidẽ de alio prædicatur non ſecũdum accidens, dico autem ſecundũ accidẽs, vt album aliquando illud dicimus 3

eſſe hominẽ, non ſimiliter dicentes & hominem album, hic quidem enim non alterum aliquid exiſtens albũ eſt, album uero, quoniam accidit homini eſſe albo, ſunt itaq; nonnulla talia, ut per ſe prædicentur.

4 Sit igitur C. tale, quòd ipſum quidẽ non amplius inſit alij, huic autẽ B. primo, & nõ ſit aliud intermediũ, & rurſus * E ipſi ipſum F. conſimiliter & hoc ipſi B. an igitur hoc neceſſe eſt ſtare, aut cõtingit in infinitũ ire?

* Argirop. legit D ipſi B E. ipſi D. & F itidem ipſi competat E.

5 Et rurſus ſi de A. quidẽ nihil prędicatur per ſe, A. uero ipſi H. ineſt primo, intermedio autem nulli priori, & H. ipſi G. & hoc ipſi B. an & hoc ſtare neceſſe eſt, aut & hoc contingit in infinitum ire? differt autem hoc a priori tantum, quoniam hoc quidem eſt, an contingit incipienti a tali, quòd nulli ineſt alteri, ſed aliud illi, ſurſum in infinitum ire: alterũ uero incipientem a tali quod ipſum quidẽ de alio, de illo autẽ nihil prædicatur, deorſum conſiderare, ſi contingit in infinitum ire.

6 Amplius media an contingit infinita eſſe determinatis extremis. dico autem ueluti, ſi A. ipſi C. ineſt, medium uero ipſorum B. ipſius uero B. & A. altera: horum autem altera, an & hæc in infinitum contingit ire, aut impoſſibile? eſt autẽ hoc conſiderare idem, & ſi demonſtrationes in infinitum uadunt: & ſi eſt demonſtratio cuiuſcumque, aut ad ſe inuicem terminantur.

7 Conſimiliter autẽ dico & in priuatiuis ſyllogiſmis ac propoſitionibus, ut A. ineſt B. nulli, aut primo: aut erit aliquid medium, cui priori nõ ineſt, ueluti ſi ipſi G. quid B. ineſt omni: & rurſus alij adhuc priori hoc, ut ſi ipſi H. quod G. omni ineſt: in his etenim ut infinita, quibus non ineſt prioribus, aut ſtant.

In iis uero, quæ conuertuntur, 8
nõ ſimiliter ſe habet: non eſt enim in iis, quæ retrouerſum prædicantur, de quo primo prædicatur, aut ultimo: omnia enim ad omnia hæc conſimiliter ſe habent, ſiue ſunt infinita, quæ de ipſo prædicantur, ſiue utraque ſunt quæ dubitantur infinita, præterquam quòd ſi nõn ſimiliter contingit conuerti: ſed hoc quidem, ut accidens, illud uero ut prædicamentum.

Eſt autem omnis ſyllogiſmus per 1
tres terminos &c.

Ariſto. de immediatis propoſitionibus ſermonem facere intendit, ac in præſenti tres ſuppoſitiones proponit, ac poſtea tres quæſtiones. Prima ſuppoſitio eſſe ex libris priorum: omnis ſyllogiſmus & proſyllogiſmus, affirmatiuus, vel negatiuus, ex tribus terminis ſolum conficitur, ex eo qui probatur, de quo probatur, per quem probatur, taleſq; propoſitiones ex his confectę in illo ſyllogiſmo principia & ſuppoſitiones dicuntur. dicit ergo eſt omnis ſyllogiſmus per tres terminos, & qui probare poſſibilis eſt, quoniam A. eſt in C. ideſt affirmatiuus, qui poteſt probare quod A. maius extremum eſt in C. minori, per mediũ B. de quo A. prędicetur in maiori, & ipſum prædicetur de B. in minori, quod eſt in Barbara, vel Darij. & nota modum Ariſt. ſimul enim dicit affirmatiuum conſtare ex tribus terminis, & ipſum explicando probat, poſtea ſubiungit negatiuum, quem ex vna affirmatiua, & altera negatiua conſtare docet, & has ꝑpoſitiones ex his terminis dicit vocari ſuppoſitiones & principia in illo ſyllogiſmo, cum eas accipientes, i. non ꝓbãtes, ꝑ eas alias demõſtremus. tandẽ addit iterum ꝙ A. ſit in B. & B. in C. manifeſtat proſyllogiſmus maioris & minoris, in quibus etiam ſolum tres eſſe terminos conſtat; atque hęc eſt ſuppoſitio prima.

1. Suppoſitiones.

1. Suppoſ.

Secundum

2 Secundum igitur opinionem ſyllogizantibus &c.

2. Suppoſ. Altera ſuppoſitio eſt, Demonſtratorem a Dialectico differre; Dialecticus enim ſolum ex probabilibus procedens, non curat an aliquæ propoſitiones ſint re vera immediatæ, ſed ſi recipiantur vt immediatę, licèt mediatæ ſint, eis vt maxime probabilibus vtitur, non ſic Demonſtrator, quærit enim non ſolum immediatas in opinione, ſed quæ ſic ſunt, & ſic ſe re vera habent. hoc docet vt intelligas nos quæſituros immediatas propoſitiones ſecundum rem, & nõ ſecundum opinionem ſolam, aliter enim non demonſtratur.

3 Quoniam autem eſt eo quod ipſum quidem &c.

3. Suppoſ. Tertia ſuppoſitio eſt, quædam prædicari ſecundum ſe, quædam ſecudum accidẽs; vocat ſecundum accidens, quando aliquid non ſecundũ ſe prędicatur, ſed ſecundũ alterum; vt quando dicimus, albũ eſt lignũ, non enim dicere volumus quòd ipſum album ſecundum ſe ſit lignum, ſed id cui accidit album eſſe, lignum eſt. at quando dicimus lignum eſt album, ipſum lignum ſecundum ſe, non ſecundum alterum dicimus album. has vocat ſecundum ſe prædicationes, quando prædicatum ineſt ſubiecto ſecundum ſe id eſt non ſecundum alterum quod ſubiecto ſubſtet; illas vero ſecundum accidens, cum prædicatum non ſecundum ſe ſubiecto, ſed ſecundum alterum ineſt, quod fit cum de accidenti ſubiectum prædicamus; & hoc multum conducit ad probandum poſtea non eſſe proceſſum infinitum in his prædicationibus.

Nota. Nota. non hic vocare ſecundum ſe prædicari, quod per ſe ineſt primo aut ſecundo modo, ſed quod non ſubiecto ineſt ſecundum aliud cui ſubiectum ipſum ſubſit. oppoſitum vocatur ſecundum accidens.

Nota verba, aliter, inquit, dicimus album hominem, aliter hominem eſſe albũ, & ſecundam prædicationem declarat, cũ enim non ſit alterum aliquod, album eſt, ideſt cum homo dicitur albus, non eſt aliquid aliud cui inſit homo quod ſit album, ſed ipſe ſecundum ſe, id eſt non ſecundum aliud ſubiectum. primum verò declarat, album enim, dicitur homo, quia id quod ſubſtat albo homo eſt. concludit aſſ[illegible] uas eſſe prædicationes ſecundum ſe.

Si igitur C. huiuſmodi &c. 4

1. Quæſt. Quæſtiones tres proponit. prima eſt, an dato aliquo ſubiecto vltimo quod non de alio prædicetur, poſſint de hoc infinita pdicata ordine prædicari, vt de ipſo aliquid primo dicatur, de hoc aliud, & de hoc aliud ſuperius, & poſſit ſic in infinitum pcedi, an ſit finitus talium prædicatorum numerus. & nota iſtam literam, quæ corrupta eſt, eſt enim littera ſic legenda, ſicut legit Argirop. Sit itaque C. tale, vt ipſum quidem nulli competat rei, B. autem huic competat primo, vt nõ ſit inter ipſum medium vllum, & rurſus D. ipſi B. & E. ipſi D. & F. identidem ipſi competat E. per has enim litteras ordo prædicatorum ſignificatur de illo ſubiecto vltimo C.

Et iterum ſi de A. quidem &c. 5

2. Quæſt. Altera quæſtio eſt, an dato aliquo ſupremo prædicato, de quo nihil ſuperius prædicetur, poſſint ſub illo infinita ſubiecta ſecundum ordinem ſubiici, vt ſit A. supremũ prædicatum, at ſub A. F. ita vt A. ipſi immediate competat & poſtea hoc in alio, & hoc in alio, & ſit proceſſus in infinitũ. ponit autem differentiam inter vtramq; quæſtionẽ, prior enim eſt, an dato vltimo ſubiecto numerus prędicatorũ ſurſum in infinitũ aſcẽdat; altera vero eſt, an dato ſupremo prædicato, ab hoc incipiendo numerus ſubiectorum deorſum in infinitum deſcendat.

Amplius, media nunquid. 6

3. Quæſt. Tertia quæſtio eſt, an determinatis extremis, ideſt dato ſubiecto vltimo & prædicato ſupremo, poſſint inter hæc media infinita ſumi. hoc clarius explicans dicit, hoc quærere, eſſe quærere an demonſtrationes in infinitum procedant, & omnium ſit demonſtratio, vel non ſit, ſed omnia adinuicem concludantur, id eſt ſint finiti proceſſus ex omni parte, tam extremorum, quam mediorum.

Similiter autem dico &c. 7

Hoc idem oſtendit in priuatiuis ſeu negatiuis, an ſit proceſſus in his talis, nempe quòd non ſit in B. quia non ineſt alteri, & huic non ſit, per aliud, & ſic in infinitum.

8 Sed in conuertibilibus &c.

Hanc tertiā quæſtionem nō habere locū in terminis conuertibilibus oſtēdit, quia in his non datur vltimum & ſupremum, nam omnia adinuicē prædicantur, & quocunque dato prædicato, omnia reliqua de ipſo, & ipſum de omnibus prædicatur, ſiue conſideres ex parte prædicati proceſſum, ſiue ex parte vtriuſque dubitati & extremi, verum eſt quòd differunt tales prædicationes: nam directe paſſiones de ſubiecto, indirecte vero ſubiectum de paſſionibus prędicatur, vnde quamuis veræ, non tamen æquæ ſunt tales in iſtis prædicationes.

Quod extremis finitis exiſtentibus media non poſſint eſſe infinita.

CAPVT XVI.

1 QVòd igitur intermedia non cōtingit infinita eſſe, ſi deorſum & ſurſum ſtent prædicamenta, manifeſtum, dico autem ſurſum quod in magis vniuerſale, deorſum vero quod in id; quod ſecundum partē. ſi enim A. prædicatur de F. infinita ſunt intermedia, in quibus eſt B. planum quòd contingere poſſet, vt & ab A. deorſum alterum de altero prædicaretur in infinitum: antequam enim in F. deueniatur, infinita ſunt intermedia: & ab F. ſurſum infinita, antequam ad A. deueniatur: quare ſi hæc impoſſibilia, & ipſius A. & F. impoſſibile infinita eſſe media.

2 Neq; enim ſi quis diceret, quòd alia quidem ſunt ipſum A.B.C. cōtigua inuicem, vt non ſit medium, alia vero non eſt accipere, nihil differt: quodcunque enim accepero eorum, quæ B. erit ad A. aut ad F. aut infinita media, aut non: a quo autem ſint primum infinita, ſiue ſtatim, ſiue nō ſtatim, nihil differt: quę enim ſunt poſt hæc, infinita ſunt.

Quoniam igitur media non &c. 1

Tertiam quæſtionem eſſe impoſſibilem oſtendit, nempe quod extremis finitis exiſtentibus media poſſint eſſe infinita. primo autē explicat quid proceſſum ſurſum quid deorſum ſit, proceſſum ſurſum vocat, cum ex particularibus ad vniuerſalia progreſſus fit; deorſum vero, cum econtra ab vniuerſalibus ad particularia proceditur: ſurſum ergo eſt vniuerſale, deorſum vero particulare. argumentatur autem ſic; ſi ab A. prędicato deorſum vſque ad C. ſunt media infinita, ergo nunquam perueniri poterit ad ipſum C. per B. ideſt per talia media, cū infinitum pertranſiri non poſſit, non ergo erit vltimum ipſum C, ſimiliter ſi ab ipſo C. ſubiecto vſque ad A. media ſunt infinita, ergo nunquam peruenietur eadem ratione ad ipſum A. non ergo erit ſupremū, impoſſibile eſt ergo media infinita eſſe inter extrema determinata, eſſet enim, vt dicunt, Themiſt. & Philop. ſicut qui diceret eſſe numerū finitum ab vnitate vſq; ad denariū, tamen eſſe infinitos numeros intermedios, ꝙ ſi obiicias in linea quadam finita dari duo extrema pūcta determinata, & tamen eſſe infinita intermedia puncta: reſpondent prædicti auctores non eſſe parem rationem, nam illa intermedia pūcta ſunt in potētia, at vero prędicata debēt eſſe actu, ob id infinita nō ſunt īter extrema determinata: emēda literā, vtiq;, lege vtiq;.

Philop. hoc loco cō. 83. dicit noſt. ā cognitionem ſurſum procedere de a particularibus ad vniuerſalior; nō vero ecōtra ab vniuerſalioribus ad particu.

Neque enim ſi aliquis &c. 3

Poſſet quis dicere quòd nō omnia media erunt immediata, ſed quędam erunt cōtingentia, ideſt contigua, inter quæ nō eſt medium, quędam vero alia non eſſe immediata. dicit Ariſto. hoc nihil referre, nam cum infinita media ſint accipienda inter A. & C. ſiue ſint ſtatim, ideſt immediata, ſiue non ſtatim, ideſt mediata, nunquam ad extrema peruenietur, non ergo eſſe poſſunt infinita media inter extrema finita, puta homo eſt riſibilis; inter hæc enim duo extrema nō poſſunt media infinita eſſe; ſiue immediata ſint, quorū ſingula non habeāt medium, ſiue mediata ſint, quæ per ſimilia media debeant probari; nō enim ab homine in riſibile, nec a riſibili in hominē perueniri poterit, cū hæc prius tranſeunda ſint.

Quod

Quod ſi prædicationes affirmatiue ſint finitæ ſurſum & deorſum, impoſſibile ſit demonſtrationes negatiuas, in infinitum procedere.

CAPVT XVII.

1 PLanum autem & in priuatiua demonſtratione, quòd ſtabitur ſi quidem in prædicatiua ſtatur ad vtraque. ſit enim nõ contingẽs, neq; ſurſum ab vltimo in infinitum ire. (dico autem vltimum, quod ipſum quidẽ alii nulli ineſt, illi vero aliud, vt F.) neq; a primo in vltimum. (dico autem primum, quod ipſum quidẽ de alio, de illo vero nihil aliud) ſi vtiq; hęc sũt, & ĩ negatione ſtabitur.

2 Tripliciter nanque monſtratur non exiſtens, aut enim cui quidẽ ipſum C. B. ineſt omni, cui vero ipsũ B. ipſum A. nulli. Ipſius itaq; B. C. & ſemper alterius diſtantiæ, neceſſe eſt progredi ad immediata, prædicatiua namque eſt hæc diſtantia: alterum vero manifeſtum, quòd ſi alij non ineſt priori, vt ipſi D. hoc oportebit ipſi B. omni ineſſe: & ſi rurſus alij priori ipſo D. non ineſt, illud oportebit ipſi D. omni ineſſe: quare quoniam, * quę ſurſum eſt, via ſtat, & quæ deorſum ſtabit, & erit aliquid primo, cui non ineſt.

* al. l. quę deorſum ẽ via ſtat, & quę ſurſũ ſtabit.

3 Rurſus ſi B. quidem omni A. ipſi vero C. nulli: ipſum A. eorũ, quæ C. nulli ineſt. Rurſus hoc ſi oportet monſtrare, planum quòd aut per ſuperiorem modum mõſtrabitur, aut per hunc, aut tertium. Primus igitur dictus fuit. ſecũdus uero mõſtrabitur. Sic autẽ utiq; monſtraret, ut quòd D. ipſi quidẽ B. omni ineſt, ſi uero C. nulli, ſi neceſſe eſt ineſſe aliquid ipſi B. Et rurſus, ſi hoc ipſi C. non inerit, aliud ipſi D. ineſt, quod ipſi C. non ineſt: igitur quoniam ineſſe ſemper ſuperiori ſtat, ſtabit & non ineſſe.

Tertius uero modus fuerat, ſi A. quidem B. omni ineſt, ipſum uero C. non ineſt, non omni ineſt C. cui A. Rurſus uero hoc, aut per ſuperius dicta, aut ſimiliter monſtrabitur. Illo quidem itaq; modo ſtatur: ſin autem ſic, iterum accipietur B. ineſſe ipſi E. cui ipſum C. non omni ineſt, & hoc rurſus conſimiliter. Quoniam autẽ ſuppoſitum eſt ſtari & deorſum, planum quòd ſtabit, & C. non inexiſtens. 4

Manifeſtum autem quòd & ſi nõ una uia monſtretur, ſed omnibus, aliquandò quidem ex prima figura, aliquando autẽ ex ſecunda, aut tertia, quòd & ſic ſtabitur finitæ enim ſunt uiæ: finita autẽ finities, neceſſe eſt, finita eſſe omnia. Quòd igitur in priuatione ſi quidem & in eo quod eſt ineſſe, ſtatur, manifeſtum. 5

Planum autem & in priuatiua demonſtratione &c. 1

Ariſto. miro profecto ingenio in hoc capite probare intẽdit, quòd ſi prædicationes affirmatiuæ ſint finitæ ſurſum & deorſum, quod erit impoſſibile demonſtrationes negatiuas in infinitum procedere; & hoc per tres ipſas figuras oſtendit. hoc eſt igitur quod dicitur, ſit igitur cõtingens, id eſt ſupponatur ita eſſe, quòd nec ab vltimo ſurſum in infinitum procedatur affirmando, nec a primo deorſum deſcendatur. explicat autem per vltimum intelligi ſubiectũ quod de nullo prædicatur, per primum vero prædicatum de quo nihil aliud affirmatur. hoc ſuppoſito etiam in negatiuis non erit demonſtrationum infinitus proceſſus, quod ingenioſiſſime oſtendet.

2 Tripliciter autẽ monſtratur non eſſe &c.

In triplici figura poteſt negatiua demõſtrari, ſed de prima eſt argumentum primum, quod huiuſmodi eſt: non poteſt demonſtrari negatiua niſi per medium, de quo maius extremum negetur in maiori, & quod in minori de ſubiecto affirmetur, ſed ex ſuppoſitione eſt finitus numerus prædicatorum affirmatiuorum, ergo erit numerus finitus mediorum, per quæ in prima figura negatiua demonſtratur.

Verbi gratia ſit demõſtranda, homo nõ eſt qualitas, demonſtrabitur per animal, de quo negetur qualitas, & quod affirmetur de homine; ſcilicet, nullum animal eſt qualitas, omnis homo eſt animal, ergo nullus homo eſt qualitas. iterum ſi maior demõſtrãda erit per aliquod de quo negetur qualitas, & quod affirmetur de animali, ac per conſequens hoc etiam competet homini, ſcilicet viuens; ſic, nullum viuens eſt qualitas, omne animal eſt viuens, ergo nullum animal eſt qualitas: iterum ſi maior demõſtranda eſt, erit per ſuperius viuenti, ac perinde animali; & homini, de quo negetur qualitas, & hoc per aliud ſimile; ſed eſt finitus numerus eorum quæ de homine affirmantur ex ſuppoſitione, ergo iam amplius negatiua demonſtrari non poterit.

Dicit igitur Ariſto. & facit in prima figura ſyllogiſmum; nullum B. eſt A. omne C. eſt B. ergo nullum C. eſt A. minor eſt finita ſecundum prædicationem ex ſuppoſitione, ergo & maioris erunt finitæ demonſtrationes, nam ſi maior negatiua eſt probanda, erit per D. quod etiam ſit in C. & illud per aliud ſimile, ſed deorſum, ideſt in minoribus affirmatiuis ſtat numerus, ergo & ſurſum in maioribus negatiuis, erit enim vltima indemonſtrabilis.

3 Item ſi B. quidẽ in omni A. &c.

In ſecũda figura. Hoc idẽ in ſecunda figura probat, & ratio hæc eſt; in ſecunda figura non demonſtratur negatiua niſi per medium quod de vna extremitate affirmetur, quòd ſi altera negatiua eſt demonſtranda, erit per mediũ quod etiam de altera extremitate affirmetur aſcendendo, ſed in his affirmatiuis prædicatis, numerus eſt finitus, ergo etiam numerus talium mediorũ ad negatiuas oſtendendas erit finitus.

Verbi gratia, ſi ſit demonſtranda, nulla qualitas eſt homo, in Cameſtres, erit per aliquid quod affirmetur de homine, ſic; omnis homo eſt animal, nulla qualitas eſt animal, ergo nulla qualitas eſt homo. iterum ſi minor eſt demonſtranda, erit per aliquid quod affirmetur de animali, & perinde de homine, viuens, ſic; omne animal eſt viuẽs, nulla qualitas eſt viuens, ergo nulla qualitas eſt animal. idem de illa minori: ſed finitus eſt numerus prædicatorum affirmatiuorum de vna extremitate, ergo & numerus mediorũ negatiuarũ demonſtrandarũ.

Proponit igitur Ariſt. ſyllogiſmũ in Cameſtres; omne A. eſt B. nullum C. eſt B. ergo nullum C. eſt A. ſumit minorẽ dicẽs, aut eſt demonſtranda per primam figurã, & ſic probatum eſt illas demonſtrationes eſſe finitas, aut per tertiam, & idem poſtea probabitur, aut per ſecundam, & ſic probatur, idem: ſi enim demonſtrare oportet nullum C. eſt B erit per D. quod affirmetur de B. ac perinde de A. & negetur de C. & ſi iterum alia minor eſt probanda, nullum C. eſt D. erit per aliquid quod affirmetur de D. ac perinde de B. & A & negetur de C. & ſic conſequenter, ſed finitus eſt numerus ſuperiorum quæ affirmantur de A. ergo etiam erit finitus demonſtratiuorum eorum quæ negantur de C.

4 Tertius autem modus, &c.

In Tertia figura. Id oſtendit in tertia figura, in qua neceſſarium eſt ſubiectum in vtraque propoſitione, & ratio hæc eſt; negatiua non demõſtratur niſi ſumendo medium de quo affirmetur vna extremitas, ſed finitus eſt numerus ſubiectorum affirmatiuorum, ergo erit numerus demonſtrationum finitus: hæc enim figura ſumit medium deorſum id eſt ſub extremis; illæ duæ ſurſum, id eſt extremum aliquod.

V. G. ſit, ſubſtantia non eſt qualitas, concludenda in Felapton, ſumendũ eſt aliquid de quo affirmetur ſubſtãtia, vt corpus, ſic; nullum corpus eſt qualitas, omne corpus eſt ſubſtantia: ergo ſubſtantia non eſt qualitas. iterum ſi maior in eadem figura particulariter eſt concludẽda, vel vniuerſaliter, quia eſt in materia neceſſaria, tunc ſub corpore oportet ſumere, ac perinde ſub ſubſtãtia, ſed ex ſuppoſitione finitus eſt numerus deorſum affirmatiuorum, ergo ſiſtunt demonſtrationes negatiuorum.

Proponit

Proponit ergo Ariſt. ſyllogiſmum in Felapton; nullum B. eſt C. omne B. eſt A. ergo non omne A. eſt C. Tunc ſi maior iterũ demonſtratur, aut erit per primam, vel ſecundam, vel tertiam figuram, ſed in prima & ſecunda probatum eſt finiri numerum, erit ergo in tertia. ſed probatur quòd etiã in hac, oportebit enim ſumere E. quod ſit ſub B. ac perinde ſub A. ſed iſte numerus eſt finitus, ergo & negatiuus. omnes hæ rationes ſub hac cõtinentur; non poteſt præmiſſa negatiua monſtrari niſi per mediũ affirmatiuum de vna præmiſſa extremitate, ſed ex ſuppoſitione tam deorſum quã ſurſum affirmatiuæ prædicationes ſunt finitæ, ergo ex tali etiã ſuppoſitione eſt finitus numerus negatiuarum demõſtrationum.

5 Manifeſtum autem eſt, &c.

Nota 1. Vt ſenſus Ariſt. hic percipiatur, aduerte propoſitiones negatiuas mediatas eſſe quaſdam ratione ſubiecti, ideſt quæ per medium ſuperius ſubiecto ad immediatas reducũtur, vt nullus homo eſt qualitas; quaſdam mediatas ex parte prædicati, quæ per ſuperiora prædicati reducuntur, vt nulla qualitas eſt homo; quaſdam ex parte vtriuſque, vt homo non eſt lapis, quæ mediatæ ex parte ſubiecti ſunt, per primam figuram reducuntur; vt factum eſt ſuperius; quę vero ex parte prædicati per Cameſtres; quæ vero ex parte vtriuſque per vtramque figuram, vt notum eſt, primo reſoluitur in immediatas ex parte vnius extremi, poſtea ex parte alterius.

Nota 2. Aduerte præterea quaſdam eſſe mediatas ex parte ſuperiorum, & tales per duas figuras, primam & ſecundam reducuntur; quaſdam ex parte inferiorum, & hæ per tertiam; quaſdam ex parte vtriuſque, & huiuſmodi per plures figuras reduci debent. vnde poteſt eſſe quòd ſit aliqua propoſitio negatiua mediata ex parte ſubiecti & prædicati ſurſum & deorſum, & hæc per omnes figuras ad omnes immediatas reduci debet; vt anima non eſt color.

Poſſet quis dubitare an talium ſint infinitæ demonſtrationes, reſpondet Ariſto. quamuis non ſit vna via tales demonſtrãdi, ſed modo per primam, modo per ſecũdam, modo per tertiam figuram oſtendantur, tamen ſunt demonſtrationes finitæ, quia figuræ ſunt finitæ, & ſingulæ ſingularum demonſtrationes finitæ; finita autem finitę ſæpius ſumpta finitum faciunt. concludit manifeſtum eſſe ſtatum, ideſt terminũ eſſe in negatiuis, ſi in eſſe, id eſt in affirmatiuis prædicationibus finis vtrimq; eſt.

Quòd prædicationes affirmatiuæ non poſſunt in infinitum procedere.

CAPVT XVIII.

QVod autem in illis, logice quidem ſpeculantibus ita manifeſtum: In iis quidem igitur quæ in eo, quòd quid eſt prædicantur, planum: ſi enim eſt definire; aut ſi cognoſcibile ipſum quod quid erat eſſe, infinita vero non eſt pertranſire, neceſſe eſt terminata eſſe, quæ in eo, quod quid eſt prædicantur. 1

Vniuerſaliter autẽ ſic dicimus: eſt enim dicere vere, album ambulare, & magnum illud lignum eſſe, & rurſus lignum magnum eſſe, & hominem ambulare: ſed alterum eſt ita dicere, & illo modo. quando enim album eſſe dixero lignum, tunc dico, quòd cui accidit vt ſit album, lignum eſt, ſed non tanquam ſubiectum ligno album eſt: neque etenim album exiſtens, neque quod eſt album aliquid, factum fuit lignum: quare non eſt niſi ſecundum accidens: quando autem lignum album eſſe dixero, non quod alterum quid eſt album, illi vero cõtingit lignũ eſſe. veluti quando muſicum album eſſe dixero: tũc enim quod homo albus eſt, cui contigit eſſe muſicum, dico: ſed lignum eſt ſubiectũ, quod quidem & erat, non alterum quid exiſtens, quam quod lignum, aut lignum quoddam. 2

3 Si itaque oportet nomina ponere, ſit quidem ita dicere prædicare, illo vero modo, aut nequaquam prædicare, aut prædicare quidẽ non ſimpliciter, ſecundum accidens autem prædicare: eſt autem, vt quidẽ album, quod prædicatur, vt vero lignum illud de quo prædicatur. ſupponatur itaque prædicatum prædicari ſemper de quo prædicatur ſimpliciter, ſed non ſecundum accidens: ſic enim demonſtrationes demonſtrant.

4 Quare aut in eo quod quid eſt, aut quod quale, aut quantum, aut ad aliquid, aut faciens, aut patiens, aut vbi, aut quando, cum vnum de vno prædicatum fuerit.

Amplius ſubſtantiam quidem ſi-
5 gnificantia, quod illud, aut quod illud aliquid ſignificant, de quo prędicantur. quæcunque vero non ſubſtantiam ſignificant, ſed de alio ſubiecto dicuntur, quod non eſt, neque qnod illud, neque quod illud aliquid, accidentia. quemadmodũ de homine album. non enim eſt homo, neque quod album, neque quod album quid, ſed animal fortaſſe, quòd quidem enim animal eſt, homo eſt. Quæcunque vero non ſubſtantiam ſignificant, oportet de aliquo ſubiecto prædicari, & non eſſe aliquid album, quod non alterum quid exiſtens album eſt.

6 Species enim valeant, nanque & * teretiſmata ſunt, & ſi ſunt, nihil ad ſermonem ſunt, demonſtrationes enim de talibus ſunt.

* Io.Grã. inquit, qđ τερετίσματα vocãtur, præcantus cytharedorũ, quos inarticula

7 Amplius ſi non eſt hoc huius qualitas, & illud huius, neque qualitatis qualitas, impoſſibile eſt mutuo prædicari ſic, ſed verum quidem dicere cõtingit, mutuo autem prædicari vere non contingit.

8 Aut enim vt ſubſtantia * prædicabitur, veluti ſi genus exiſtens, aut differentia prædicati. Hæc autem monſtrata ſunt, quòd non erunt infinita, neque deorſum, neque ſurſum, vt homo bipes, hoc animal, hoc autem alterum, neque animal de homine, hoc autem de Calia in eo quod eſt quid, ſubſtantiam enim omnem eſt definire talem, infinita vero non eſt pertranſire intelligentem. quare neq; ſurſum. neq; deorſum infinita. illã nanq; non eſt definire, de qua infinita prædicantur.

te canũt, vt experiã tur diſſonantiam chordarũ, ſi ſecundum conuenientẽ melodiæ rationem extẽſę sũt. vel aliàs pertrectationes citharedorũ inarticulatæ, experiẽtiæ gratia diſſonãtię chordarum facta.

* Argirop. addit: aut vt accidẽs

9 Sic itaque genera inter ſe non retrouerſum prædicabũtur, erit enim ipſum quod ipſum aliquid eſt.

Neque vtique qualis, aut aliorũ 10 nullum, ſi non ſecundum accidens prædicatũ fuerit? omnia enim hæc accidunt, & de ſubſtantiis prædicantur: ſed certe neque ſurſum infinita erunt, de vnoquoque nanque prædicatur, quod vtique ſignificat, aut quale quid, aut quantum quid, aut de talibus, aut quæ in ſubſtantia: hæc autem determinata ſunt, & genera prædicamentorum determinata ſunt: aut enim quale, aut quantum, aut ad aliquid, aut faciens, aut patiens, aut vbi, aut quando.

Suppoſitum autem fuit vnum 11 de vno prædicari: ipſa vero de ipſis, quæcunque non quid ſunt, non prædicari, accidentia nanque ſunt omnia: ſed hæc quidem per ſe, illa autem ſecũdum alterum modum: hæc autem omnia de ſubiecto aliquo prædicari dicimus, accidens au-

tem

tem non eſſe ſubiectum aliquid, nihil enim taliũ ponimus eſſe, quod non alterum quid exiſtens dicitur, ſed ipſum aliis, & alia quædam de alio. Neque ſurſum itaque vnum de vno, neque deorſum ineſſe dicetur. de quibus enim dicuntur accidentia, quæcunque inſunt in ſubſtantia vniuſcuiuſque, hæc infinita non ſunt, ſurſum autem & ipſa quoque accidentia vtraque non infinita ſunt. Neceſſe eſt igitur eſſe aliquid, de quo primum aliquid prædicatur, & de hoc aliud, & hoc ſtare, & eſſe aliquid, quod non amplius neque de alio priori, neque de illo aliud prius prædicatur. Vnus igitur modus dicitur demonſtrationis hic.

12 Amplius autem alius eſt, ſi de quibus priora aliqua prędicantur, eſt horum demonſtratio, quorum autem eſt demonſtratio neque melius euenit ſe habere ad ipſa, quam ſcire, neque ſcire ſine demonſtratione: ſi autem hoc per hæc notum, hæc autem non nouimus, neque melius nos habemus ad ipſa quam ſcire, neque quod per hæc notum ſciemus. Si igitur eſt aliquid ſcire per demonſtrationem ſimpliciter & non ex quibuſdam, neque ex ſuppoſitione, neceſſe eſt ſtare prædicationes intermedias: ſi enim non ſtant, ſed eſt ſemper acceptio ad ſuperius, omnium erit demonſtratio; quare, ſi infinita non euenit pertranſire, quorum eſt demonſtratio, hæc non ſciemus per demonſtrationem. ſi igitur neque melius nos habemus ad ipſa, quam ſcire, non erit aliquid ſcire per demonſtrationem ſimpliciter, ſed ex ſuppoſitione.

Logice igitur ex his quidem aliquis crederet de eo, quod dictũ eſt.

Reſolutorie vero per hæc manifeſtum breuius, quod neque ſurſum, neque deorſum infinita prædicata contingit eſſe in demonſtratiuis ſcientiis, de quibus conſideratio eſt. demonſtratio nanque eorum eſt, quæcunque per ſe inſunt rebus. per ſe vero dupliciter ſunt. quæcunque etenim in illis inſunt in eo, quod quid eſt, & quibus ipſa in eo, quod quid eſt inexiſtentibus ipſis. vt in numero impar, quod ineſt quidem numero, ineſt autem ipſi numerus in ratione ipſius: & rurſus multitudo, aut diuiſibile in ratione numeri ineſt: horũ autem neutra contingit infinita eſſe, neque vt impar numeri. 13

Iterum .n. in impari aliud eſſet, cui ineſſet exiſtenti, hoc autem ſi ſit primum numerus inerit inexiſtentibus ipſi. Si igitur non contingit infinita talia eſſe in vno, neque ſurſum erunt infinita: ſed neceſſe vtique omnia ineſſe ipſi primo, vt numero, & illis numerum: quare conuertentia erunt, ſed non ſupertendentia. 14

Neque etiam, quæcunque in eo quod quid eſt inſunt, neque hæc infinita ſunt: neque enim eſſet vtique definire. Quare ſi prædicata quidem per ſe omnia dicuntur: hęc autem non infinita, ſtarent vtique quæ ſurſum: quare & deorſum. ſi autem ſic, & quæ in medio * duobus terminis ſemper inerunt finita. 15

* a. l. duorũ in terminorum fuerint vtique finita.

Si ve-

16 Si vero hoc, planum iam, quod neceſſe eſt demonſtrationum principia eſſe, & non omnium eſſe demonſtrationem : quod dicebamus quoſdã dicere a principio . ſi enim ſunt principia, neq; omnia demonſtrabilia, neque in infinitum iri poteſt: eſſe enim vtrumuis horum, nihil aliud eſt, quam eſſe nullam diſtantiam immediatam, & indiuiſibilem, ſed omnes diuiſibiles . intro nanque proiiciendo terminum, ſed non aſſumendo demõſtratur, quod demonſtratur : quare ſi hoc in infinitum contingit ire, contingeret vtique duorum terminorum infinita intermedio eſſe media: ſed hoc impoſſibile, ſi ſtant prædicamenta ſurſum & deorſum . Quod autem ſtant, monſtratum fuit logice quidem prius, reſolutorie vero nunc

21 Sed quod in illis ; iis quidem , &c.

Cum negatiuas demonſtrationes ſiſtere, ſi affirmatiuæ prædicationes finitæ ſint, oſtenderit, nunc prædicationes haſce affirmatiuas non in infinitum poſſe procedere oſtendit, ac primo præmitiit tres ſuppoſitiones, ſecundo duas logicas rationes adducit ad id probandum, tertio ratione demonſtratiua idem probat.

Intentio Ariſto.

Proponit igitur in illis, nimirum in affirmatiuis prædicationibus terminum eſſe: manifeſtum eſt ijs qui logice ſpeculantur, ideſt per rationes logicas manifeſtum eſt. ſunt enim hæc verba continuata cum fine præcedentis capitis . ac primo vnum argumentum facit pro prædicationibus ſubſtantialibus, non poſſe procedere in infinitum, ſi definitiones ſunt, ſicut re vera ſunt, & ſi ſcientia eſt rerum, ſicut re vera eſt; quòd ſi prædicata ſubſtantialia infinita eſſent, nec definitiones, nec ſcientiæ rerum eſſent, non enim infinitum cognoſci nec definiri valet, definitio autem per omnia prædicata eſſentialia danda eſt, aliter perfecta definitio non eſſet, Ariſto. non probat definitionem eſſe, quia eſt principium logicum, ob id pro petitione non neganda ſumit, & per ipſum probat.

non

Vniuerſaliter autem ſic dicimus. 2

Quia particulariter loqui videbatur, vniuerſaliorem de omni prædicatione ſermonem capit, ac ſuppoſitionem primam conſtituit : Triplex eſt prædicatio accidentalis, prima, cum accidens de accidente prædicamus, vt album ambulat : altera, cum de accidente ſubiectum prædicamus, vt magnum eſt liguum : tertia, cum de ſubiecto accidens, vt lignum eſt magnum, homo ambulat .

Sed diuerſum eſſe docet ſic aut illo modo dicere, nimirum cum de accidente ſubiectum, aut de ſubiecto accidens prædicatur, eſt autem diſcrimen, nam cum dico album eſſe lignum, dico quòd id cui accidit eſſe album, eſt lignum, ſed non quod ipſum album ſecundum ſe ſit ſubiectum ipſi ligno . ac ſi dicat, lignum non de albo ſecundum ſe dicitur, ſed ſecundum id quod albo ſubſtat; & hoc probat, nam ſi lignum diceretur de albo ſecundum ſe, tunc album diceretur factum eſſe lignum, ſicut lignum quia ſecundum ſe album eſt, dicitur factum fuiſſe album, & ſubiectũ quodque dicitur factum eſſe tale, at non dicitur album factum eſt liguum, non ergo ſecundum ſe album ſubiicitur ligno. 21

Nota verba ; per quod album eſt, intelligitur vniuerſaliter album ; per quod album aliquod eſt, particulariter : vt ſit ſenſus, nec album in communi, nec in particulari dicitur factum eſſe lignum, at cum dico lignum eſt album, non dico quod aliquid cui lignum inſit ſit album, ſed ipſum ſecundum ſe, nempe ſecundum quod lignum, aut lignum aliquod album eſt, & album factum eſt . atque illo modo ſe habet prædicatio cum accidens de accidente prædicatur, non enim ſecundum ſe ſubiicitur, ſed ſecundum aliud, vt qui dicit album muſicum, dicit quod id cui album accidit, eſt muſicum, non quòd ipſum album ſecundum ſe ſit muſicum . Nota.

Si igitur oportet nomina ponere, &c. 3

Vult Ariſto. quòd duæ prædicationes, nimirum cum accidens de accidente, aut

ſubie-

ſubiectum de accidente prædicatur, aut non ſint prædicationes, aut ſecundũ quid, id eſt ſecundum accidens ſint prædicationes; reliquas vero eſſe ſecundum ſe, id eſt ſimpliciter prædicationes; vt cum album eſt prædicatum, lignum vero ſubiicitur. at quia nomen prædicationis omnes comprehendebat, dicit, quòd ſi licet nomina ponere, prædicatio dicatur ſola, quæ eſt ſecundum ſe, aut ſaltem ſupponatur, quandoquidem ſumus in materia demonſtrationis; in qua nõ niſi ſecundum ſe prædicationes ſunt, atque hæc eſt prima ſuppoſitio.

4 Quare in eo, quod quid eſt, &c.

Altera ſuppoſitio eſt, prædicationes ſecundum ſe eſſe ſecundum decem prædicamenta ſolum, videlicet ſecundum quantitatem, qualitatem. &c. cum vnum de vno prædicamus; nam cum plura ſimul de vno prædicamus, tunc tale prædicatum non ad vnum tantum prædicamentum ſpectat.

Hic aduerte, quòd prædicamenta accidentium dupliciter poſſunt cõparari, vno modo ad ſubſtantiam, de qua in concreto prædicantur, & ſic faciunt prædicationes ſecundum ſe, ſed accidentales, id eſt extra naturam ſubiecti: altero modo ſingula in ſe ipſis, vt cum genera & differentias accidentium de ſuis ſpeciebus prædicamus, & ſic faciunt prædicationes eſſentiales; ſicut cum ſubſtantiam de ſubſtantia prædicamus, at vero cum inter ſe vnum prædicamentum de altero accidentis, aut ſubſtantiam de accidenti prædicatur, tunc prædicationes fiunt ſecundum accidens, vt dictũ eſt, non ſecundum ſe.

5 Amplius ſubſtantiam quidem ſignificantia, &c.

Diſcrimen ponit inter prædicationes in quibus ſubſtantiam de ſubſtantia, aut accidens de ſubſtantia prædicamus, ambæ enĩ ſunt ſecundum ſe. eſt autem duplex diſcrimen; alterum, prædicata ſubſtantialia ſignificare eſſe ipſius ſubiecti, ſed differenter; quædam quod ſubiectum eſt, puta vniuerſaliter, cum nempe conuertuntur cum ſubiecto, vt differentia; quædam quod aliquod eſſe eſt ſubiectum, id eſt particulariter, vt genus: non enim omne animal eſt ipſe homo, ſed aliquod; at vero accidentia nec quod ſubiectum eſt, nec quod aliquod ſubiectum eſt, id eſt nec conuertibiliter, nec inconuertibiliter ſunt eſſe ſubiecti; vt album de homine.

Et nota quod dicit, album de homine, vt indicet accidentia inter ſe etiam naturales & eſſentiales prædicationes facere, ſicut cum ſubſtantiam de ſubſtantia prædicamus. aduerte quod dicit, hominem eſſe quod animal eſt, intellige tum, quod aliquod animal eſt, homo enim eſt particulare animal. dicit, forſan, propter Ideas Platonis, quas nondum reprehendit. Alterum diſcrimen eſt, accidentia enim non ſecundum ſe prædicantur, ſed ſecundum ea quæ ipſis ſubſtant, vt dictum eſt, at ſubſtantiæ, cum nihil illis ſubſtet, non ſecundũ aliud, ſed ſecundum ſe prædicantur.

Species enim ualeãt, & genera, &c. 6

Poſſet quis exiſtimare, vt notant Themiſt. & Philop. accidentia ſecundum ſe prædicari, cum ſecundum ſe ſint abſtracta; ita album ipſam ideam albi, pulchrum ipſam pulchritudinem ſignificat, reſpondet Ariſ. has ideas eſſe quid fictitium & vanum, nec quicquam ad demonſtrationem facere; ex illis enim quæ dictæ ſunt prædicationibus fiunt. ob id dicit, ſpecies & genera, id eſt ideæ valeant, recedant & abiiciantur, ſunt enim monſtra; & quamuis eſſent, inutiles ad demõſtrationes & prædicationes eſſent: græce dicitur τερετίσματα, quod nomen aliqui præcantus muſicorum, quo ſe ad muſicam parant, ſignificare dicunt, ob id aliqui fidium attrectationes vertunt. alij ſignificare dicunt cantus cicadarum. Boet. vertit monſtra, alij portenta, ſenſum potius attendentes quàm vocabuli ſignificationem; ſenſus enim eſt, eſſe quid fictum & vanum.

Nota de ideis.

Amplius ſi non eſt hoc huius qualitas, &c. 7

Tertia ſuppoſitio eſt, in qua, ſecundum Philopo. vult oſtendere, cum econtra prædicamus accidentia de ſubſtantia, eſſe inordinatas & innaturales prædicationes, & id peculiariter in vno prædicamento qualitatis oſtendit. quamuis poſſemus dicere cum latinis, nomine qualitatis quodcunque accidens hic intelligi.

dicit

dicit igitur Ariſto. cum impoſſibile ſit duo adinuicem ſic ſe habere, quod vnum alterius ſit qualitas & forma, & hoc vice verſa illius forma, non erunt æquæ prædicationes quæ fiunt accidentis de ſubſtantia, & ſubſtantiæ de accidente, nam accidens eſt forma ſubiecti, non autem ſubiectum accidentis; prædicationes quidem erunt veræ, ſed non æquales, nam illæ naturales hæ vero innaturales & indirectæ ſunt. hoc etiam intellige in aliis prædicatis eſſentialibus generum & differentiarum, non enim eſt æqua prædicatio ipſorum & ſubiectorum de ipſis, ob eandem rationem.

8 An etiam ſicut ſubſtantia prædicabitur, &c.

Nota ſummam probationis Ariſt.

Conſtitutis tribus ſuppoſitionibus proponit argumentum pluribus verbis, quam forſan opus eſſet: breuiter autem hoc argumentum eſt, quo probat, nec in prædicationibus per accidens eſſe proceſſum in finitum: aut prædicationes iſtæ ſunt ſecundum ſubſtantiam, in quibus ſubiectum eſt genus, aut differentia prædicati, vt animal eſt homo, rationale eſt homo; aut ſunt per accidens, in quibus ſubſtantia de accidentibus prædicatur, vel econtra; aut per accidens, in quibus accidens de accidenti prædicatur, ſed omnes hæ ſunt finitæ tam ſurſum quam deorſum: & probatur, nam primæ ſunt finitæ, cum genera & differentiæ ſint finita; vt enim prædicationes directæ generum & differentiarum finitæ ſunt (cum aliàs non eſſet definitio) ita etiam ſunt indirectæ eorundem prædicationes finitæ. ſimiliter ſecundæ, nam accidentia quæ prædicantur de ſubſtantia ſunt finita, cum ſint nouem genera, & vnumquodque finitas differentias & genera habeat, ergo erunt etiam finitæ prædicationes ſubſtantiæ de accidentibus. ſimiliter tertiæ, nam accidentia ipſa diuerſorum generum non prædicantur ſecundum ſe, ſed ſecundum ſubiectum cui inſunt, vt dictum eſt, ſed ſubiectum finitum eſt, nempe ſubſtantia, cui finita inſunt accidentia, ergo tales prædicationes erunt finitæ. vnde patet non ſolum per accidens, ſed per ſe prædicationes finitas eſſe, cum tot ſint, quot prædicamenta ſunt, hæc autem omni ex parte ſunt finita. hæc eſt ratio Ariſt. breuiter collecta, ipſius verba explicemus.

Cum oſtendiſſent non æque prædicari ſubſtantiam de accidenti, & accidens de ſubſtantia, dicit etiam, cum ſubſtantiæ inter ſe prædicantur, hoc idem euenire, vt non ſit æqualis prædicatio: vt cum genus aut differentia ſubiiciuntur prædicato cuius genera ſunt aut differentiæ. & quamuis interrogatoria ſint verba, ſenſus tamen eſt affirmatiuus. poſtea adiungit talia, cũ ſint in quid eſt, non eſſe infinita, aliàs nihil definiri aut intelligi poſſet, dicit autem non eſſe infinita ſurſum, vt dicamus homo eſt bipes; & hoc, nempe bipes, eſt animal; & hoc, nempe animal, aliud quid: & ſic conſequenter, ſimiliter non eſſe infinita deorſum, vt animal de homine, homo de Callia, & ſic conſequenter, finitum eſt enim vtrunque extremum.

Sic igitur genera non æqualiter, &c. 9

Poſtquam oſtendit in ſimilibus prædicationibus non eſſe proceſſum in infinitum, monſtrat tales non eſſe æquales cum his in quibus genera de ſpeciebus prædicantur, & hoc probat de genere, & ſenſus clarus eſt, verba tamen obſcuriſſima. ſenſus iſte eſt: genus particulariter ineſt ſpeciei, ideſt aliquod animal ineſt homini, non tamen omne animal; at ſpecies vniuerſaliter ſubſtat generi, non ergo erit æqualis prædicatio, niſi velis quod idem ſit quod particulariter p̄dicatur, & quod vniuerſaliter.

Dicit ergo, erit ipſum, id eſt, genus erit vniuerſaliter ſpecies, cum dicitur animal eſt homo: quod quidem, ideſt, quæ ſpecies, quod ipſum aliquod eſt, ideſt, eſt ipſum genus particulariter. ſpeciem autem vniuerſaliter de genere non intelligas prædicari, ſed idem eſt dicere quod genus eſt vniuerſaliter ſpecies, & quod genus vniuerſaliter de ſpecie prædicetur; ſimiliter idẽ eſt quod ſpecies ſit genus particulariter, & qđ ſpecies de genere particulariter p̄dicetur. Atque hæc eſt prima pars argumẽti quod ſupra declaraui.

Neque tamen de qualitate, aut aliorum nullo, &c. 10

Secunda pars rõnis Ariſt.

Secundam argumenti partem proponit, nempe quod in p̄dicationibus ſecundum

dum accidens, quibus ſubſtantia de accidenti prædicatur, non ſit proceſſus infinitus; & primo oſtendit eſſe ſecundum accidens, nam accidentia potius de ſubſtantia, quam de accidenti ſubſtantia prædicantur, quod vero hæ finitæ ſint, patet, nam accidentia non ſunt niſi finita, nempe nouem genera,& ſingula in vnoquoque genere finitas habent differentias & genera, vt probatum eſt.

11 Suppoſitum autem fuit,&c.

Tertia pars rationis Ariſt.

Tertia argumenti pars hæc eſt, nempe cum accidentia adinuicem prædicantur quæ non ſunt ordinata eſſentialiter (nã de his dictum eſt in prima parte) talia non prædicantur niſi quæ ad aliquid ſunt, ideſt niſi in concreto cum ſubiecto accipiantur, non enim albedo dulcedo, ſed album dulce dicitur; cum igitur hæc non niſi ſecundum ſubiectum prædicentur (ſunt enim aliter accidentales quam cum accidens de ſubſtantia prædicatur, vt dictum eſt) ſubiectum autem, nempe ſubſtantia, ſit finitum, & accidentia quæ ei inſunt finita ſint, tales etiam prædicationes finitæ erunt. atque hæc eſt ratio prior qua probatur in affirmatiuis prædicationibus non eſſe infinitum proceſſum.

12 Adhuc autem alius, ſi de quibus, &c.

Vltima ratio.

Poſterior ratio eſt ad idem oſtendendum, ſuppoſitis tribus. Primo, cum aliqua concluſio eſt mediata, poteſt demonſtrari. Secundo, talis concluſio nõ ſcietur quouſque demonſtretur, non enim contingit ſcire mediata niſi per demonſtrationem. Tertio, nunquam ſcitur concluſio quouſque ſciamus præmiſſas, vel earum meliorem diſpoſitionem habeamus quàm ſit ſcientia, eſt enim intellectus principiorum, vt dictum eſt. his ſuppoſitis eſt ratio Ariſto. iſta concluſio mediata poteſt ſciri ac per demonſtrationem cognoſci, ſed niſi principia ſtent, impoſſibile eſt talem concluſionem cognoſcere, non ergo eſt proceſſus infinitus. minor patet, quia nunquam ſciemus præmiſſas demonſtrabiles, niſi per alias, ſi ergo non ad vltimas ſimpliciter perueniatur, ſolum erit ſcientia ex ſuppoſitione, & ita nunquam quod ſimpliciter demonſtrabile eſt, per demonſtrationem ſimpliciter cognoſcemus, quod eſt impoſſibile. has vtraſque rationes vocat Ariſto. logicas; priorem quidem, quia communis eſt non ſolum propoſitionibus per ſe, ſed omnibus; poſteriorem vero, quia vt dicit Alexan. procedit ex ſuppoſitione, nempe ſupponit quòd ſit demonſtratio, vel forſan quia non a priori & ex cauſis procedit.

Analytice autem manifeſtum eſt, &c. 13

Tertia pars capitis.

Hæc eſt tertia capitis pars, in qua Ariſt. analyticam, ideſt demonſtratiuam rationem adducit ad idem probandum, qua ſe breuius id probaturũm dicit. ratio autem hæc eſt; demonſtratio conficitur ex propoſitionibus per ſe, ſed in talibus non eſt proceſſus infinitus, ergo nec in propoſitionibus demonſtratiuis. minorem probat diſtinguendo per ſe, in ea quorum prædicata ſunt de ſubiectorum definitione & ea quorum ſubiecta ſunt de definitione prædicatorum, nempe quæ ſunt per ſe primo, aut ſecundo modo, & ponit exempla. impar enim ineſt numero per ſe ſecundo modo, magnitudo vero & diuiſibile inſunt numero primo mõ, ſunt. n. ipſius genera.

Poſtea dicit: horum neutra contingit infinita eſſe. quæ verba dupliciter exponit Philop. primo vt ſit ſenſus; horum neutra, nimirum nec diuiſibile nec magnitudo, quæ genera ſunt numeri, contingit in infinitum progredi, nam poſtea adiunxit, neque vt impar numero, ideſt nec etiam per ſe ſecundo modo infinita ſunt. altero modo etiam exponit, vt ſit ſenſus; horum neutra, ideſt nec quæ per ſe primo modo, nec quæ ſecundo modo infinita ſunt. & poſtea per repetitionem adiunxit, nec vt impar numero, quia de his quæ ſunt per ſe ſecundo modo incipiebat probare.

Iterum enim ſi impari aliud inſit,&c. 14

Prima expoſitio.

Probat quæ ſunt per ſe ſecundo modo non eſſe infinita,& aliquot interpretes volunt vt ſic ſit probatio; ſi huic ſubiecto inſunt paſſiones in infinitũ, ſequitur, vt ſicut prima immediate ineſt ſubiecto & per ipſum definitur, ita ſecunda ineſt immediatè primæ,& per ipſam definietur,& conſequenter per ſubiectum,& pari modo tertia ſecundę, & quarta tertiæ, & ſic erit proceſſus

ceſſus in infinitum in prædicatis definitiuis, quod impoſſibile eſt, vt probatum eſt, ſemper enim ſuperiora per omnia antecedentia definiri debent.

Hæc explicatio non placet Philop.& merito, nam cum non priora per poſteriora quæ in infinitum procedunt definiantur, ſed econtra ſequentes paſſiones per antecedentes, hę autem ſemper finitę ſint a ſubiecto incipientes, nunquam dabitur paſſio cuius quidditatiua prędicata procedant in infinitum.

Proinde aliter exponit, quo etiam modo exponit Temiſt. φ ſi paſſiones in infinitum procederent, cum actu ſit paſſio in ſubiecto, erunt in ſubiecto vno infinitę paſſiones, quo dato ſequitur non eſſe ſcientiam, cum ſcientia ex paſſionum ſubiecti cognitione oriatur, infinita autem cognoſci non valent. aduerte literam, inquit, (cum impar inſit numero, ſi aliud etiam per ſe ineſt impari, cui exiſtenti per ſe impari ipſum impar inerat) ideſt, erat definitione ipſius, vt ſit ſenſus, ſi aliquid inſit impari, de cuius definitione ipſum impar ſit, tanquam eius quod ipſi per ſe ineſt, vt paſſio; primum, vt vult Philoponus concludit, quòd erit etiam in numero, nam numero ineſt paſſio, & quę inſunt paſſioni inſunt ſubiecto; ac propterea iſta ſunt in ipſo numero, ſi ergo illa ſunt infinita; erunt in vno infinita, quod impoſſibile eſt, quamuis iſta conuertibilia ſint.

15 Neque tamen quæcunque ſunt in eo, &c.

Quod vero quæ ſunt per ſe primo modo infinita non ſint, probat, quia non eſſet aliàs definire, vt ſuperius eſt dictum, vnde concluditur, quòd nullo modo erunt infinita nec ſurſum, nec deorſum, nec inter extrema determinata continget infinita intermedia ſumere.

16 Si vero hoc manifeſtum, &c.

Ex his omnibus concludit duo Ariſto. alterum eſſe principia demonſtrationum vltima & immediata; alterum quòd non omnium eſt demonſtratio, quod in principio, nempe cap. 3. aliquos aſſerere dictum eſt. aſſerere autem omnium eſſe demonſtrationem eſt aſſerere nihil eſſe ſine medio, ſed omnia mediata, & hoc oſtendit, nam non demonſtramus aſſumendo, ideſt per medium ſuperius extremitatibus, ſed intus mittendo, ideſt, per medium intra ipſas extremitates, vt homo eſt riſibilis demonſtratur per animal rationale mediũ inter hominem & riſibile, & ſic oſtenditur omnis affirmatiua, ſi igitur omnia mediata monſtrabilia ſunt, nihil eſt immediatum, & ita inter duo extrema, ſubiectum nempe & prędicatum media ſunt infinita, quod impoſſibile eſt, cum prędicationes terminentur ſuperius, & inferius, vt hactenus probatum eſt.

Quo pacto mediatæ propoſitiones ad immediatas deduci poſſint.

CAP. XIX.

Monſtratis autem his manifeſtum, quod ſi aliquid idem duobus inſit, vt A. & ipſi C. & ipſi D. cum non prædicetur alterum de altero, aut nullo modo, aut non de omni quod non ſemper ſecundum commune aliquid inerit, vt æquicruri, & gradato hoc, quod eſt duobus rectis æquales habere ſecundum commune aliquod ineſt. ſecundum quod enim figura quędam ineſt, & non ſecundum quod alterũ. hoc autem nõ ſemper ita ſe habet: ſit enim B. ſecundum quod A. ipſi C. D. ineſt, planũ igitur erit, quod & B. ipſi C. & D. ſecundum aliud commune, & illud ſecundum alterum: quare inter duos terminos infiniti vtique inciderent termini: ſed impoſſibile. ſecundum igitur commune aliquid ineſſe non neceſſariũ eſt ſemper idem pluribus, ſi quidẽ erunt * mediata interualla. * a.l. immediata.

In eodem tamen genere & ex iiſdem indiuiduis neceſſe eſt terminos eſſe *: ſiquidem ipſum commune erit ex iis, quæ per ſe inſunt. non enim erat ex alio genere in aliud * al. infinita. Tex. 38.

tran-

tranſcendere, quæ monſtrantur.

3 Manifeſtum autem, & quod quã do A. inſit B. ſiquidem eſt aliquid medium, eſt monſtrare quod A. ineſt B. & elementa huius ſunt hæc, & tot, quot media ſunt: immediatæ nanque propoſitiones elemẽta ſunt, aut omnes, aut vniuerſales: ſi autem non eſt aliquod medium, non amplius eſt demonſtratio: ſed in principio via eſt hæc.

Conſimiliter autem & ſi A. ipſi B. non ineſt. ſiquidem eſt aut medium, aut prius, cui non ineſt, eſt demonſtratio: ſi autem non, non eſt: ſed principia & elementa tot ſunt, quot termini. Horum nanq; propoſitiones principia demonſtrationis ſunt: & quemadmodũ nonnulla principia ſunt indemonſtrabilia, ꝙ eſt iſtud hoc, & ineſt iſtud huic, ita & quod non eſt iſtud hoc, neq; ineſt iſtud huic: quare hæc quidem eſſe aliquid, illa autẽ non eſſe aliquid, erunt principia.

4 Quando autem opus ſit monſtrare, accipiendum eſt, quod de B. prędicatur primo, ſit C. & de hoc conſimiliter A. & ita ſemper procedenti nunquam extra ipſum propoſitio, neq; exiſtens accipitur ipſius A. in demonſtrando, ſed ſemper medium cõdenſatur: quouſq; indiuiſibilia fiant & vnum. Eſt autem vnũ, quando immediatum factum fuerit, & vna propoſitio ſimpliciter, quæ immediata. Et quemadmodũ in álijs principium ſimplex, hoc autem non idem vbique: ſed in pondere quidem mina, in cantu vero * dieſis, illud autem in alio: conſimiliter in ſyllogiſmis ipſum vnũ eſt propoſitio immediata: in demõſtratione vero ac ſciẽtia intellectus.

* dieſis id eſt primus ſenſibilis ſonus.

In monſtratiuis igitur ſyllogiſmis ipſi⁹ ĩexiſtẽtis, nihil extra cadit. 5

In priuatiuis vero, vbi quidem quod oportet ineſſe. nihil extra hoc cadit: vt ſi A. ipſi B. per C. non ineſt: ſi enim omni quidem B. C. ineſt. A. vero ipſum C. nulli. rurſus ſi op⁹ fuerit, quod A. C. nulli ineſt, mediũ accipiendum eſt ipſius A. & C. & ita ſemper progredietur.

Si autem oportuerit monſtrare, quod D, ipſi E. non ineſt, eo quòd C. D. quidem omni ineſt, E. vero nulli, aut non omni, nunquam cadet extra E: hoc autem eſt, cui nõ oportet ineſſe. In tertio autem modo, neque a quo oportet, neq; quod oportet priuare, nunquã extra ibit. 6

Monſtratis autem his, &c. 1

Ex his quæ hacten⁹ diſcuſſa ſunt, Ariſt. capite iſto aliquot infert dicta, quorum primum eſt, cum aliquod commune ineſt duobus vel pluribus quorum alterum de altero non prædicatur, aut ſaltem non vniuerſaliter prædicatur, non ſemper per aliud commune medium eſt ineſt. Primũ dictum.

Verbi gratia, habere tres angulos ęquales duobus rectis ineſt quidem Iſoſcheli, & Iſopleuro per aliud commune, nempe vt figura quædam, ſcilicet triangulus, ſſit, & triangulus ſine alio medio ineſt illis. id probat ex his quæ dicta ſunt, nam inſit A. commune in C. & D. per aliud commune B. ſi hoc per aliud illis ineſt, & iterum hoc per aliud in infinitum, inter duo extrema puta A. & C. D. erunt infinita media, quod impoſſibile eſſe probatum eſt, dabitur igitur aliquid commune, quod inſit immediate pluribus.

In eodem genere, & ex eiſdem. 2

Ne quis exiſtimaret mediate commune omne ineſſe, quia nunquam deeſt mediũ propoſitionem ſyllogizandi quamcunque, dicit ſe de medijs veris & proprijs loqui,

quæ ſunt eiuſdem generis cum athomis, i. extremis, nam demonſtratio non tranſcendit genera; ſed ex proprijs procedit, vt dictum eſt, non autem commune ſemper per medium propriũ ineſt, huius enim eſt ſermo.

3 Manifeſtum eſt autem, &c.

Secũdum dictum. Ponit ſecundum dictum, cum aliqua propoſitio medium habet, erit quidem demonſtratio, & etiam quot ſunt media ſurſum, tot erunt propoſitiones per quas fiet demonſtrationes, nam ex ſingulis medijs compoſitis cum extremitatibus fiunt propoſitiones ad demõſtrandum binæ, atque tales propoſitiones immediate dicuntur principia & elementa demonſtrationum, dicit autem quòd non omnes immediatæ dicũtur elementa, ſed vniuerſales, nam ſingulares, quib. inductione immediatas propoſitiones probamus, licèt immediatæ etiã ſint, non dicuntur elementa demonſtrationum. vel forſan dixit hoc quod non quæcunque præmiſſæ dicuntur elementa & immediatæ, ſed vniuerſales, ideſt dignitates communes in quas vltima fit demonſtrationum reductio, hoc idem in negatiuis docet eſſe. cum vero propoſitio mediũ non habet, iam amplius non fit demõſtratio, vnde concludit tot eſſe principia, & elementa alicuius, quot ſunt media. & tot ſunt propoſitiones, nam ex illis fiunt propoſitiones, quæ principia ſunt, & ſicut in affirmatiuis datur vltima & immediata ꝓpoſitio, ita & in negatiuis, & ſic erit principium negatiuum vltimum, ſicut etiam eſt affirmatiuum.

4 Cum igitur indigeat monſtrare aliquid, &c.

Tertium dictum. Tertium dictum eſt, cum aliquid affirmatiuum in prima figura concludi debet, oportet mediũ ſumere quod ſit ſuper minus extremum, & inferius maiori, nunquã tamen ſuperius erit maiori extremo, dico autem quod ſit ſuper minus extremũ immediate, & ſic oportet procedere, quouſq; ad immediata perueniatur, quod vocatur denſari, vt ſuperius dictum eſt.

Verbi gratia, ſi debet probari, omnis homo eſt ſubſtantia, ſumatur proximum homini, animal, & iterum ſi debet probari animal eſt ſubſtantia, ſumatur viuens proximum animali, & ſic conſequenter, non aũt ſumatur aliquid extra, ideſt ſuperiꝰ maiori extremo, nec remotum a minori, non enim ꝑ corpꝰ probabitur, omnis homo eſt ſubſtãtia, ſed per proxima, donec denſando perueniamꝰ ad corpꝰ ĩmediatũ ſubſtãtiæ.

Hoc eſt igitur, quod dicit, (cum monſtrandum eſt aliquid, ſumatur primum) ideſt, proximum B. ideſt ſubiecto, (non autem quid extra) ideſt ſuperius maiori vel remotũ minori (quãuis eſſe ipſius A. demõſtretur) ideſt quamuis prædicatum de ſubiecto demonſtretur, oportet proximũ ſubiecto ſumere ad id demonſtrandũ, donec perueniatur ad immediatum & primum, quod eſt propoſitio immediata, nã in vnoquoq; genere ſemper datur vnũ, quod ſit primũ & ſimũ eorum quæ ſunt in illo genere, nã ſemper quæ ſub aliquo cõi ſunt genere ab vno debent dependere primo, ſiue in ſuo eſſe, ſiue in ſui cognitione, ſiue in ordine ſuæ pfectionis, vnde ſicut in mẽſuris ad vnam vltimam peruenitur, puta Mna, & in Muſica ad Dieſim, ideſt ſemitonium minus, & nõ eſt vlterior progreſſus, ſic in demõſtratiua ſcientia ad intellectũ, quæ eſt cognitio principiorum, & in ſyllogiſtico diſcurſu demonſtrationem ad vltimas propoſitiones ſecundum ſe immediatas peruenire neceſſarium eſt, vnde concludit (quod in oſtenſiuis) ideſt. affirmatiuis ſyllogiſmis, eius quod eſt, ideſt concluſionis affirmatiuæ (nam oſtenſiuus ſyllogiſmus etiam eſt negatiuus, ob id addit. eius quod eſt, vt limitet ad affirmatiuos) nihil cadit extra, ideſt medium non eſt ſuperius vtraque extremitate, vt dictum eſt.

Sed in priuatiuis, ubi, &c. 5

Quartum dictum eſt, in negatiuis ſyllogiſmis tam primæ, quam ſecundæ figuræ, in propoſitione affirmatiua extremum nõ eſſe extra medium, ideſt ſuperius ipſo, nam medium debet affirmari vniuerſaliter de extremo in vna propoſitione, vt ſi A. negari de B. probandum eſt per C. tunc B. non erit ſuperius C. nam affirmatur C. de B. in minori in prima figura, de C. vero negatur A. Quartum dictum.

Iterum ſi indigeat, quod, &c. 6

Hoc idem docet fieri in proſyllogizãda maiori, nullũ C. eſt A. ſumẽdum. n. eſt me-

dium

dium ſuperius C. in minori ꝓſyllogiſmi, & ſic in aliis ꝓſyllis negatiuis fieri debet.

7 Si uero indigeat monſtrare, &c.

Hoc idē oſtendit in ſecunda figura, vt ſi monſtrare oportet nullum E. eſſe D. in Cameſtres vel Baroco, tunc ſumere oportet medium, quod de omni D. prędicetur affirmatiue in maiori, ac ob id erit ſuperius illo; de nullo vero E. ſi fuerit in Cameſtres, vel de aliquo non, ſi in Baroco, minor enim vnius eſt vniuerſalis, alterius vero particularis, ſed vtraque negatiua, cui medium oportet non ineſſe. ſemper ergo in affirmatiua primæ & ſecundæ figuræ ꝓpoſitione nunquam extremum erit extra medium, at in tertia figura medium non erit ſuperius vlla extremitate, nam debet vtrique ſubijci. in prima ergo medium nō erit extra maius extremum, in ſecūda vnū extremum non erit extra medium, puta in affirmatiua propoſitione, In tertia vero medium non erit extra extremum vtrunque, cum vtrique ſubijciatur.

Medium in 1. 2. 3. fig. quomodo ſumatur

Demonſtrationem vniuerſalem particulari eſſe præſtantiorem.

CAPVT XX.

1 CVm vero ſit demōſtratio, hæc quidem uniuerſaliter, illa uero ſecūdum partem, & hæc quidem prędicatiua, illa uero priuatiua, dubitatur utra melior ſit: conſimiliter autem & de ea, quæ demonſtrare dicitur, & deducente ad impoſſibile demonſtratione.

Primum igitur conſiderabimus de uniuerſali & particulari, hoc autem cum declarauerimus, & de ea, quę monſtrare dicitur, & ea, quę ad impoſſibile, dicemus.

2 Videtur igitur fortaſſe aliquibus ita conſiderantibus, eam ſecundum partem eſſe meliorem: ſi enim ſecundum quam magis ſcimus demonſtrationem, melior eſt demonſtratio (hæc enim eſt uirtus demōſtrationis) magis autem ſcimus unumquodque, cum ipſum ſciamus ſecundum ſe, quam quando ſecundum aliud, vt muſicum Coriſcum, quando quod Coriſcus muſicus eſt, quam quando quod homo muſicus eſt: ſimiliter autem & in alijs. Vniuerſalis autem, quod aliud non, quod ipſum contingit, monſtrat: vt quod æquicrus, non quod ęquicrus, ſed quod triangulus: quæ vero ſecundum partem, quod ipſum, monſtrat. ſi igitur melior quidem, quæ ſecundum ipſum, talis autem, quę ſecundū partem: vniuerſali magis, & melior vtique, quæ ſecundum partem eſt, demonſtratio erit.

Amplius, ſi uniuerſale quidem non eſt aliquid præter ſingularia, demonſtratio vero opinionem facit eſſe aliquid hoc, ſecundum quod demonſtrat, & quandam naturam eſſe in entibus talem: ut trianguli præter quoſdam, & figuræ præter quaſdam, & numeri pręter quoſdam numeros: melior autem, quę eſt de ente: quam quæ de non ente. 3

Et propter quam nō decipietur, quā propter quā decipietur: vniuerſalis aūt eſt talis, (procedētes enim mōſtrāt, quēadmodū de proportionato, ut quod utiq; ſit aliquid tale; erit proportionatū) quod neq; linea, neq; numerus, neq; ſolidum, neque planum, ſed præter hæc aliquid. 4

Si igitur uniuerſalis quidē magis hæc, de ente aūt minus, quā particularis, & facit opinionē falsā: peior utiq; eſſet uſis, quàm particularis. 5

6 Et primum quidem nihil magis in vniuerſali, quam in particulari, altera ratio eſt: ſi enim quod duobus rectis ineſt, non in quantum æquicrus, ſed in quantum triangulus, noſcens, quid æquicrus minus nouit inquantum ipſum, quā qui nouit, quod triangulus: & omnino ſi non quidē ſecundum quod ſit triangulus poſtea monſtrat, non erit vtique demonſtratio: ſin autem nouit vnumquodque, inquantum vnumquodque ineſt, magis nouit: ſi itaque triangulus in plus eſt, & eadem ratio, & non ſecundum æquiuocationem triangulus, & ineſt omni triangulo hoc, quod eſt duos, non triangulus inquantum æquicrus, ſed æquicrus inquātum triangulus habet tales angulos: quare qui vniuerſaliter ſcit, magis nouit ſecūdum quod ineſt, quā qui ſecundum partem: melior itaq; uniuerſalis, quam particularis.

7 Amplius ſiquidem eſſet aliqua ratio, & non æquiuocatio, vniuerſale vtique nihil min⁹ eſſet quibuſdā particularibus: ſed & magis quāto incorruptibilia in illis ſunt, quæ uero particularia corruptibilia magis.

8 Præterea nulla neceſſitas eſt ſuſpicari aliquid eſſe hoc præter hæc, quod unum ſignificat nihil magis, quam in alijs. quæcunque non aliquid ſignificant, ſed aut quale, aut ad aliquid, aut facere: ſi igitur eſt, non demonſtratio cauſa, ſed qui audit.

9 Amplius ſi demonſtratio quidē eſt ſyllogiſmus monſtratiuus cauſæ, & ipſius propter quid, uniuerſale autem magis eſt cauſa: cui enim per ſe ineſt aliquid, hoc idē ipſi cauſa eſt: uniuerſale aūt primū, cauſa igitur uniuerſale eſt. quare & demonſtratio melior: magis enim cauſæ, & ipſius propter quid eſt.

10 Præterea vſque ad hoc quærimus propter quid, & tunc opinamur ſcire, quādo non ſit aliquid aliud quā hoc aut factum, aut exiſtēs: finis enim & terminus ipsū extremū iam ſic eſt. Vt cuius gratia uenit? ut accipiat argentū: hoc aūt? ut reddat, cui debet: hoc autem? ne iniuſtitiam committat, & ita procedentes, quando non amplius eſt propter aliud, neq; alterius cauſa, propter hoc, ſicut finem dicimus ueniſſe, & eſſe, & fieri, & tunc cognoſcere maxime propter quid uenit, ſi autē ſimiliter ſe habet in oībus cauſis, & ijs, quæ ſunt propter quid, in ijs uero quæcunque ſunt cauſæ ſic: ſicut, cuius cauſa, ſic nouimus maxime, & in alijs: igitur tunc maxime ſcimus, quādo non amplius inſit hoc, quoniam eſt aliud. quando igitur cognoſcimus, quod quatuor exteriores ſunt æquales, quoniam æquicrus, adhuc deficit, pp quid equicrus? quoniam triangulus: & hoc, quoniam, figura rectilinea, ſi autē hoc non amplius propter aliud erit, tunc maxime ſcimus, & uniuerſale eſt tunc, uniuerſalis igitur melior eſt.

11 Amplius quæcunq; magis particularia ſunt, in infinita incidunt, uniuerſalis uero in ſimplex & terminum: ſunt autem in quantum infinita quidem non ſcibilia, in quantum autem finiuntur ſcibilia: inquantum igitur uniuerſalia magis

gis

gis ſcibilia, quàm inquantum particularia; demonſtrabilia igitur magis, quæ vniuerſalia ſunt, demonſtrabilium vero magis, magis eſt demonſtratio; ſimul enim magis quę ad aliquid exiſtunt: melior itaque eſt uniuerſalis, quoniam & magis eſt demonſtratio.

12 Amplius ſi eligibilior ſit illa, ſecundum quam hoc & aliud, quam illa, ſecundum quam hoc ſolum nouit: qui uero vniuerſalem habet, nouit & quod ſecundũ partẽ: hic autem vniuerſale non nouit: quare & ſic vtique eligibilior erit.

13 Amplius autem ſic: vniuerſale enim magis ſcire eſt eo quod monſtratur per medium quod eſt proximius principio, ualde autem proximum eſt immediatum, hoc uero principium. Si igitur quæ ex principio eſt ea, quæ non ex principio, aut quæ magis ex principio eſt ea, quæ minus certior eſt demonſtratio, eſt autem talis, quæ vniuerſalior, melior vtique eſſet vniuerſalis: ueluti ſi oporteret demonſtrare A. de D. per media, in quibus B.C. ſuperius itaque B. eſt. quare quę per hoc uniuerſalior eſt. Sed ex iis, quę dicta ſunt, nõnulla logica ſunt.

14 Maxime autem manifeſtũ, quòd uniuerſalis eſt potior: quoniam propoſitionum priorem quidem habentes, nouimus quodámodo & poſteriorem, & habemus potentia, ut ſi quis nouit, quòd omnis triangulus habet tres duob. rectis equales, nouit quodãmodo & æquicrurem, quòd duobus rectis eſt potentia, & ſi nõ nouit æquicrurem, quòd triangulus ſit; qui uero hanc habet propoſitionem, uniuerſalem nullo mo lo nouit, neque potentia, neque actu.

Et uniuerſalis quidẽ intelligibilis eſt; ſed particularis in ſenſum deſinit. Quod igitur uniuerſalis melior ea, quæ ſecundum partem, tot nobis dicta ſint. 15

Cum autem ſit omnis demonſtratio, &c.

Demonſtratione & ipſius principijs pertractatis, modo ipſas demonſtrationes inter ſe comparat, ac tres quæſtiones circa hoc proponit examinandas. Prima eſt an Demonſtratio vniuerſalis præſtantior ſit particulari. Altera an Demonſtratio affirmatiua, quæ vocatur cathegorica ſeu prædicatiua ſit etiam præſtantior negatiua. Tertia an oſtenſiua Demonſtratio præſtet ei, quæ ad impoſſibile demonſtret. Prima quæſtio hoc vigeſimo capite diſcutitur, quod in duas partes diuiditur, in priori ſunt tres rationes dialecticæ pro parte negatiua quæſtionis, & earum reſpõſionum diſſolutiones, in poſteriori ſunt rationes partem affirmatiuam veram determinantes. Aliæ quæſtiones ſequentibus capitibus determinantur.

Comparatio Demõſtrat.

Quid ſito hoc ca. tractet Auſt.

Videbitur igitur fortaſſis vtique quibuſdam. &c. 2

Hæc eſt prima ratio dialectica, qua probat potiorem eſſe demonſtrationem particularem vniuerſali. Demonſtratio, ſecundum quam magis ſcimus, eſt potior demonſtratione, ſecundum quam minus ſcimus, ſed ſecundum particularem magis ſcimus, quam ſecundum vniuerſalẽ, ergo particularis eſt potior. maior probatur, quia hæc eſt virtus demonſtrationis, idelt hæc eſt vis & natura demonſtrationis, vt per eam ſciamus, erit ergo illa potior, ſecundum quam magis ſcimus. minor probatur, vnumquodque magis ſcitur, cum ſecundum ſe quam ſecundum aliud ſcitur, ſed quæ quis per vniuerſalem demonſtrationem cognoſcit, ſecundum aliud, quæ vero per particularem ſecundum ſe vnumquodque ſcit, ergo per particularem magis ſcitur. maior explicatur & probatur exemplo. ſit iſta pro-

Prima rõ. dialectica.

poſitio Coriſcus eſt muſicus, clarum eſt, quòd per talem magis cognoſcimus muſicum Coriſcum, quia per ſe & immediate cognoſcimus, q̃ p hanc homo eſt muſicus.

Minor probatur, fiat demonſtratio vniuerſalis de Iſochele, qui hẽt tres angulos æquales duobus rectis, talis erit de triangulo in communi, cui talis paſſio primo ineſt, fiat altera particularis de ipſo Iſochele, qui habet ſimiles tres angulos duobus rectis æquales, tunc erit per ipſum Iſochelem, magis ergo cognoſcet & ſciet ipſum Iſochelem habere tales angulos, cum de ipſo in particulari ſcit, quàm cum de ipſo in vniuerſali ſcit, ergo magis ſcimus per demonſtrationem particularem.

Quid ſit demõſtratio vniuerſalis. Hic aduerte, vt dicit Alber. hoc tracta. cap. primo. per vniuerſalem demonſtrationem intelligi eam, in qua de aliquo ſubiecto vniuerſali & communi demõſtramus: per particularem vero eam, in qua de aliquo ſubiecto ſingulari vel minus communi demonſtramus idem; non enim vocatur particularis, quaſi concluſio particulariter ſumatur, vniuerſalis vero, quia vniuerſaliter, ſed ſecundum ſubiectum vniuerſale, aut ſingulare vel minus commune. Nota præterea, quòd iſta ratio procedit ſumendo rem particularem aliquam, & probando eam melius cognoſci, cum per proprium conceptum particularem cognoſcitur, quàm cum per vniuerſalem, & ex hoc probabiliter infert. particularem demonſtrationem eſſe potiorem, & ita textus indicat, & bene aduertit Themſ. c. 40.

Et in hoc decipitur Philop. miror enim quantum abeſſet a ſenſu Ariſt. & qui eum ſequuntur, atque ex iſto errore aſſeruit exemplum Ariſt. de triangulo eſſe falſum, nec potuiſſe aliter fieri, ſed in his non eſt audiendus, expoſitio enim data eſt purus Ariſt. ſenſus.

3 Amplius, ſi uniuerſale quidem non eſt, &c.

Secunda tertia ratio. Hic ſecundam, & tertiam rationem connectit, quarum vis hæc eſt, quòd demonſtratio vniuerſalis ſit de ſubiecto, quod minus eſſe habet, quàm particulare, cum vniuerſalia non per ſe exiſtant, ob id igitur erit potior particularis demonſtratio. præterea demonſtratio vniuerſalis magis facit errare, quam particularis, nam quæ de vniuerſali aliqua demonſtrat, de eo ſeparatim a ſingularibus demonſtrat, quod cum non ſit, faciet opinionem falſam. hanc vitam que rationem copulauit, quia ex eo quòd vniuerſale non eſt per ſe, vt dicitur in prima ratione, inde prouenit error, quòd exiſtimetur ſeparatum, vt bene aduertit Phil.

In textu vero rationes ſic ſunt ordinandæ, prior eſt hæc; potior eſt demonſtratio, quæ eſt de ſubiecto, quod eſt, quam de ſubiecto quod non eſt, minor ponitur inferius, ſcilicet (vniuerſalis eſt huiuſmodi) vt ſit iſta. demonſtratio; vniuerſalis eſt de eo quod non eſt, particularis de eo quod eſt, concluditur in fine; ergo potior eſt particularis. maior probatur, quia omnis demonſtratio opinionem conficit, ideſt, probat circa aliquod, quod ſit, & circa naturam in rebus exiſtentem. minor vero prior in principio textus; vniuerſale non eſt præter ſingularia, quod exemplo manifeſtat, vt triangulus, figura, numerus, non eſt præter ſingularia ipſa. loquitur conditionaliter, quia ſuppoit, & non probat.

Et propter quam non errabitur. 4

Ratio poſterior eſt. potior illa eſt demõſtratio, ſecundum quam non contingit errare & decipi, quam ea ſecundum quam decipi euenit, ſed vniuerſalis eſt huiuſmodi, ſecundum quam decipimur, non autem particularis, ergo hæc eſt potior. minorem probat, nam qui de proportionali aliquid demonſtrat, de illo abſtracto a lineis, numeris, ſolidis, ideſt, corporibus, plano, ideſt ſuperficie demonſtrat, vt patet, & tamen re vera non eſt ſeparatum. hoc exemplum declarauimus cap. 5. eſt enim idem illic, & poteſt poni quodcunque aliud exemplum, cum enim de homine demonſtramus, non de Petro, non de Ioanne, ſed ſeparatim ab his demonſtratio fit.

Si igitur vniuerſalis magis hæc eſt, &c. 5

Hic concluſionem ex vtraque ratione ſimul infert, dicens; ſi vniuerſalis eſt huiuſmodi, nimirum ſecundum quam magis erratur, & ſi vniuerſalis eſt de eo quod minus eſt, magis quam particularis, profecto indignior erit vniuerſalis, & potior particularis. nota valde has rationes ſic ordinatas, quia textus eſt obſcurus & perplexus

nus, nec interpretes rationes in forma ponunt.

6 Et primum quidem nihil magis.

Soluitur prædictas rationes, & primo ad primam reſpondet, & ſenſus iſte eſt, & no tandus, quem non attigit Philop. pace ipſius. ratio prior probabat de Iſochele magis cognoſci habere tres angulos æquales duobus rectis, quando de eo demonſtratur, quam cum de triangulo, quia per triangulum confuſe, & per aliud cognoſcitur Iſocheles. dicit modo, quod minus cognoſcit: qui de Iſochele ſecundum ſe demonſtrat habere tres angulos, quàm qui de triã gulo demonſtrat habere tres angulos, minus inquam cognoſcit de ipſo Iſoſchele, quia qui de Iſochele ſecundum ſe cognoſcit habere tres angulos, non ſecundum ipſum cognoſcit, nam hæc quæſtio ipſi primo non ineſt, qui vero de triangulo cognoſcit, ſecundum ſe ipſum cognoſcit, vnde melius eſt cognoſcere & demonſtrare de eo cui ſecundum ſe ineſt paſſio, cum vero hoc ſit vniuerſale, erit potior demonſtratio vniuerſalis.

Soluuntur rationes. Ad primum.

Tem. ca. 10.

Solutio igitur breuiter eſt; ſicut qui de triangulo cognoſcit habere tres angulos, non cognoſcit de Iſochele ſecundum ſe, vt ratio probat, ita profectò qui de Iſochele habere tres cognoſcit, minus ſecundum ſe cognoſcit, cum id non illi ſecundum ſe inſit, cum autem potior demonſtratio ſit quæ id quod ineſt ſecundum ſe alicui, de eo demonſtret, erit talis demonſtratio vniuerſalis.

Atque hoc eſt quod dicit littera, nempe; prima ratio non magis eſt pro demonſtratione vniuerſali; quàm particulari, id eſt, ſicut qui per vniuerſale non ſecundum ſe cognoſcit particulare, ita nec qui de particulari paſſionem vniuerſalis cognoſcit, ſecundum ſe cognoſcit, vnde nihil probat ratio, quòd demonſtratio particularis faciat ſecundum ſe cognoſcere.

Littera quæ ſequitur eſt ſic emendanda (ſi enim quod duobus rectis ineſt, non eſt ſecundum quod Iſocheles, ſed ſecundum quod triangulus, cognoſcens quod Iſocheles habet tres angulos, minus inquantum ipſum cognoſcit, quam cognoſcens, quod triangulus) ſenſus eſt prædictus, minus cognoſcere ſecundum ſe particulare, qui de ipſo demonſtrationem paſſionis vniuerſalis facit, quam qui ipſum particulare per vniuerſale cognoſcit. & hoc probat dicẽs, aut omnino talis paſſio non ineſt triangulo vt talis eſt, id eſt, vniuerſali, vt vniuerſale, & tunc de eo non poteſt demonſtrari: aut illi ineſt, & tunc potior erit de eo demonſtratio, quia ſecundum ſe illi ineſt, & tunc melius demonſtramus, cum ſecun dũ ſe ſubiecto inhærentiũ demonſtramus.

Poſtea concludit, cum illud cui primo talis paſſio ineſt, nempe triangulus, ſit vniuerſalior & ſuperior Iſochele, & non ſuperior ſecundum nomen, ſed ſecundum rationem & vniuocationem, & hoc patet, nam non ſolum Iſocheli illa paſſio ineſt, ſed alijs triangulis, ac ideo ſi primo triangulo ſecundum ſe ineſt, erit potior demõſtratio ipſius vniuerſalis, quã particularis,

Amplius ſiquidem ſit quædam. 7

Reſpondet ſecundæ rationi non propterea minus eſſe vniuerſale, quia non ſit extra ſingularia, imo magis eſſe, cum ſingularia corruptibilia ſint, non autem vniuerſalia, & ita dicit, ſi detur vna ratio communis a multis participata, non ſicut in æquiuocis, in quibus nihil, niſi nomen commune eſt, in vniuocis vero ratio communis vltra nomen datur, talis ratio magis erit, quam ipſa ſingularia, & eo magis, quo incorruptibiliora ſunt ipſis. aduerte vniuerſalia non corrumpi niſi per accidens, quod eſt dicere, quamuis Petrus, Ioannes, Cæſar corrumpantur, ſemper manet homo, & animal, & naturæ hæ communes in alijs, & alijs indiuiduis conſeruatæ ſicut manet idem Tiberis, licèt aquę aquis ſuccedant, corrumpuntur per accidens, quia talia ſingularia corrupta deſinunt participare naturas communes. ſed hoc ex profeſſo examinat metaphyſicum eſt; eſt ergo ſolutio, quamuis illæ rationes communes non per ſe exiſtant extra ſingularia, non idcirco minus ſunt.

Soluitur ſecunda ratio.

vide Philop. dubitantem de corruptibilitate horũ vniuerſalium.

Ampli⁹ nulla neceſsitas eſt, &c. 8

Reſpondet tertiæ rationi, non propterea quod de ipſo vniuerſali ſecundum ſe aliquid demonſtratur, eſſe neceſſarium exiſtimare illud eſſe ſeparata, ſicut enim de accidentibus ſecundum ſe demõſtramus, nõ ob id extra ſubſtantiam eſſe op⁹ eſt cognoſcere;

Soluitur tertia rõ.

ſcere; quòd ſi aliquis id opinatur, ipſe potius eſt cauſa ſuæ deceptionis quam demõſtratio, non enim quæ in ſcientijs ſeparata conſiderantur, neceſſe eſt in re ſeparata exiſtere, nec id opinari.

9 Amplius ſi demonſtratio eſt ſyllogiſmus, &c.

Vniuerſalis demonſtratio particulari præferenda. Prima ratio.

Hæc eſt capitis poſterior pars, in qua multis argumentis probat vniuerſalem demonſtrationem particulari eſſe præferendam, quorũ primum eſt, demonſtratio eſt ſyllogiſmus per cauſam, & propter quid rei probatiuꝰ, ſed vniuerſale magis eſt cauſa quam particulare, ergo demonſtratio vniuerſalis eſt potior. minorem probat, illud cui aliquid, puta paſſio per ſe & primo ineſt, ipſius paſſionis eſt magis cauſa, ſed vniuerſali per ſe primo ineſt paſſio, vt habere tres angulos triangulo vniuerſali, riſibile homini, ergo ipſius demõſtratio erit magis per cauſam & potior.

10 Amplius uſque ad hoc quærimus porpter quid, &c.

Secũda ratio.

Hoc eſt ſecundum argumentum, tunc maxime ſcimus cum ad primam cauſam peruenimus, cuius iam non eſt cauſa alia; ſed vniuerſale eſt cauſa prima, ergo magis ſcimus per vniuerſale, & ſic eſt potior demonſtratio. maiorem explicat exemplo cauſæ finalis, vt ſi quis mercator venerit pro argento & pecunia aliqua, vt ſoluat debitum, tunc aduentus cauſa eſt, vt recipiat argentum, huius vero, vt ſoluat debitum, huiꝰ vt iuſte agat, quæ eſt prima cauſa, cuius non eſt alia, & qui per cauſam talem ſcit, maxime aduentum ſcit. ita ſe habere in alijs cauſarum generibus docet.

Nota. Et nota literam, dicit (eius quod fit, aut factum eſt) ideſt ſiue ſit cauſa alicuius operationis, vel alicuius rei exiſtentis.

Nota. Nota etiã quod dicit hoc eſſe in cauſis, quæ habent cauſas, nam in alijs tunc maxime ſcimus, cum non eſt amplius quod quæramus, primum enim dicit propter finales cauſas, poſterius vero propter alia genera cauſarum, vt explicat Philop. quòd vero vniuerſale ſit prima cauſa, quæ erat minor, probat exemplo, habere angulos extrinſecos æquales quatuor rectis ineſt Iſoſcheli, ſed quia triangulo, & triangulo quia figura rectilinea, huic vero non ſecundum aliud, at illud eſt vniuerſale, figura enim rectilinea communis eſt, cui primo ineſt angulos externos habere æquales quatuor rectis.

Eſſe ſimile exemplum, ſenſibile ineſt Petro, ſed quia homo eſt, homini vero, quia animal eſt, huic vero vltimo. dices nonne ineſt per definitionem? non ergo immediate. dico Ariſt. loqui de immediatione ſubiectorum, & ſic non eſt aliud ſuperius ratio ne cuius inſit, definitio enim eſt eadem natura ſubiecti.

11 Amplius quantocunque utique magis &c.

Tertia ratio.

Tertium argumentum eſt, de magis demonſtrabili & magis ſcibili potior eſt demonſtratio, ſed vniuerſale eſt magis demõſtrabile, & ſcibile quàm particulare, ergo illius potior eſt demonſtratio. maiorem probat, nam quæ ad aliquid ſunt, ſic comparantur, vt cuius obiectum præcipuum, & illud ſit præcipuum. minorem probat, infinitum non eſt ſcibile, ergo quo aliqua magis accedunt ad infinitũ, minus ſcibilia ſunt, ſed particularia magis accedũt ad infinitum, vniuerſale vero recedit, nam vniuerſale vnum eſt, particularia multa, quòd ſupra dicebat Porph. vniuerſale eſſe magis collectiuum, quia quę in multis inueniũtur diſperſæ, ſub vnam colligit naturam, particularia vero diuiſiua, quia in ſingulis natura ſeparatur, erit ergo magis ſcibile vniuerſale. multitudo enim cognitionem impedit, ac conſequenter erit magis demõſtrabile, & ipſius demonſtratio potior.

12 Amplius ſi magis eligenda, &c.

Quarta ratio.

Quartum argumentum proponit, illa eſt demõſtratio melior, qua plura cognoſcimus, ſed demonſtratione vniuerſali cognoſcimus plura quàm particulari, ergo illa eſt potior. minor probatur, nam qui vniuerſale cognoſcit, cognoſcit etiam ſingularia, non autem qui particulare cognoſcit vniuerſale cognoſcit, vniuerſale enim omnia ſingularia comprehendit, at ſingula inferiora non ipſum vniuerſale totum continent. hic ſit comparatio inter cognitionem vniuerſalis & ſingulorum inferiorum, nam demonſtratio particularis non fit de omnibus ſimul ſingularibus, ſed de ſingulis per ſe.

Amplius

13 Amplius autem ſic, vniuerſale enim magis &c.

Quinta ratio. Quintum argumentum eſt, potiſſima demonſtratio eſt, quę eſt per primum principium, ergo illa erit potior quæ magis accedit ad primum principium; ſed vniuerſalius magis accedit minus vniuerſali, ergo illius demonſtratio eſt potior. prior minor ſit demonſtranda, homo eſt ſubſtantia, puta D. & A. ſunt in hac multa media, quædam minus vniuerſalia C. animal, viuens, quædam magis vniuerſalia B. vt corpus, tunc clarum eſt, quòd magis vniuerſalia accedunt proprius ipſi immediato, vt magis viuens; quam animal, & corpus, quam viuens, ergo potior eſt demonſtratio vniuerſalis, quippe quæ magis accedit immediato.

Not. duas rõnes logicas, & quæ ex probabilibus & quæ ex cõmunibus, licet neceſſarijs. Ex his argumentis dicit aliquot eſſe logica, non quod ſuaſibilia tantum ſint, vt notat Philoponus & Sanctus Thomas, ſed quod ex communibus procedãnt, & non ex his quæ demonſtrationi inſunt, quales ſunt tertia & quarta ratio: ſunt enim ex locis communibus comparatis, & ex loco, plura bona ſunt eligibiliora paucioribus, vt habetur tertio Ethicorum ac proinde logica dicuntur, ideſt communia.

14 Maxime autẽ manifeſtũ eſt, &c.

Sexta rõ. Sextum argumentum eſt, qui propoſitionem vniuerſalem cognoſcit, etiam particulares illius ſcit, potentia tamen, vt ſuperius dictum eſt, vt qui triangulum ſcit habere tres angulos, potentia etiam ſcit Iſoſchelem habere tres angulos, licèt non aduertat hunc eſſe Iſoſchelem, at qui particularem cognoſcit, nec potentia, nec actu cognoſcit vniuerſalem, cum particularis contineat vniuerſalem, ergo potior eſt demonſtratio vniuerſalis, dices, non ne hæc ratio erat quarta? dico non eſſe hanc & illam eandem, nam quarta erat de ipſo vniuerſali ſimplici, qui enim ipſum cognoſcit inferiora cognoſcit: hæc vero eſt de vniuerſali complexo; puta de vniuerſali propoſitione.

15 Et uniuerſalis quidem intelligibilis eſt, &c.

Septima ratio. Septimum & vltimum argumẽtum eſt, vniuerſalis intellectu, ſingularis ſenſu perficitur, ergo potior eſt vniuerſalis, cum cognitio intellectus ſit præſtantior.

Attende hic quod dicit, particularis demonſtratio ſenſu perficitur, ideſt in ſenſum deſinit; nam ſenſus non percipit ſemper totam propoſitionem ſingularem, nempe cum prædicatum nõ eſt ſenſibile, vt iſte triangulus habet tres angulos æquales duobus rectis, ratione enim prædicatum cognoſcitur; ſed ſenſus ſubiectum ſingulare diſcernit; at vniuerſalis propoſitio ſecundum vtrumque extremum, cum vniuerſale ſit, intellectu cognoſcitur: propterea ſingularis deſinit in ſenſum, quia a prædicato ratione percepto in ſubiectum ſenſu cognitum, tanquam in vltimum tenditur. *Nota.*

Attende præterea rationes has procedere, cum paſſionem communẽ de ſubiecto communi vel de ſingulis per ſe inferiorib. demõſtramus, hæc enim erat quæſtio, vtra ex his demonſtratio potior eſſet.

Demonſtrationem affirmatiuam negatiua digniorem eſſe, atque ad ſcientiam magis idoneam.

CAPVT XXI.

QVòd autem monſtratiua ſit dignior priuatiua hinc manifeſtum. ſit enim hæc demonſtratio melior (alijs eiſdem exiſtentibus) quæ eſt ex paucioribus petitionib. aut ſuppoſitionibus, aut propoſitionibus. ſi enim notę ſimiliter ſunt, celerius cognoſcere per has inerit: hoc autem eligibilius eſt. 1

Ratio autem propoſitionis, quod melior, quę ex minoribus, uniuerſaliter hęc eſt: ſi enim con ſimiliter eſſet hoc, quod eſt, nota eſſe media, priora notiora eſſet. Sit demonſtratio quidem per media B. C. D. quod A. ipſi E ineſt: quę uero per * F. G. quod A. ipſi D. Cõſimiliter itaq; ſe habet, quòd A. 2

a. L. B. C.

ipſi

ipſi D. ineſt & A. ipſi E. quod A. ineſt ipſi D. prius & notius eſt, quã quod A. ipſi E. per hoc enim illud demonſtratur: credibilius autem eſt id, quod eſt per quod. igitur demonſtratio, quæ per pauciora, eſt melior, aliis eiſdem exiſtentibus.

3 Ambæ igitur & per terminos tres & propoſitiones duas mõſtrãt: ſed hæc quidẽ eſſe aliquid accipit, illa vero & eſſe & non eſſe aliquid, per plura igitur, quare & peior eſt.

4 Præterea quoniam monſtratum fuit. quod impoſſibile eſt, vt vtriſque exiſtentibus priuatiuis propoſitionibus fiat ſyllogiſmus, ſed hãc quidem oportet talem eſſe, illam uero, quod ineſt.

Amplius ad hoc oportet hoc accipere, prædicatiuas.n. (aucta demonſtratione) neceſſarium eſt fieri plures, priuatiuas uero impoſſibile eſt plures eſſe una in omni ſyllogiſmo. Sit.n. nulli inexiſtens ipſum A. in quot ipſum B. C. uero omni inexiſtens ipſum B. ſi uero oporteat rurſus augere vtraſque propoſitiones, medium iniiciendum, ipſius quidem A. B. ſit D. ipſius vero B. C. E. E. quidem igitur manifeſtum, quòd eſt prædicatiuum, D. uero de B. quidem prædicatiuum, ad A. uero ut priuatiuum ponitur: D. enim de omni B. A. autem nulli oportet eorum, quæ D. ineſſe: fit igitur una priuatiua propoſitio, quæ eſt A D. Idem uero modus & in aliis ſyllogiſmis. ſemper enim medium prædicatiuorum terminorum, prædicatiuum ad utraque, priuatiui autem in altera priuatiuum neceſſarium eſt eſſe: quare hęc una talis ſit propoſitio, aliæ uero prædicatiuæ.

Si igitur notius per quod monſtratur & credibilius: monſtratur autem priuatiua quidem per prædicatiuam: hoc autem per illam non monſtratur: prior igitur & notior exiſtens & credibilior melior utique erit. 5

Amplius, ſi principium ſyllogiſmi eſt uniuerſalis propoſitio immediata: eſt autem in monſtratiua quidem affirmatiua, in priuatiua uero negatiua uniuerſalis propoſitio, affirmatiua autem negatiua prior & notior, propter nanque affirmationem negatio nota. Et prior affirmatio, quemadmodum & ipſum eſſe ipſo non eſſe: quare melius principium monſtratiuæ quàm priuatiuę, quę uero melioribus principijs utitur, melior eſt. Amplius principalior, ſine enim monſtrante non eſt priuatiua. 6

Quòd autem monſtratiua ſit dignior, &c. 1

Cõparat. affirmatiuæ demõſtrat. cum negat prima ratio.

Abſoluit modo ſecundam quæſtionẽ, nimirum affirmatiuam demonſtrationem eſſe digniorem priuatiua, & facit primum argumentum tale. Demonſtratio quæ paucioribus medijs indiget, vt ad immediata reducatur principia, dignior eſt ea, quæ pluribus; cæteris tamen omnibus partibus, ſed affirmatiua indiget paucioribus, quàm negatiua, ergo illa eſt dignior. Nota, quòd dicit cæteris partibus, nempe quòd vtraque ſit ex veris, & neceſſarijs, & per ſe, nam ſi quæ procedit ex paucioribus non ſit ex his, aut ſit ex cauſis remotis, aut effectibus, non erit dignior; ſimiliter quòd vtraque ſumat æquales terminos, nam ſi negatiua ſumit terminos ſuperiores, affirmatiua inferiores, paucioribus medijs indigebit negatiua, debet igitur eſſe ſors æqualis

qualis proportionaliter vtriuſque in reliquis omnibus. & hoc aduerte.

Probatio maioris. Probat maiorem dupliciter. primo in particulari, cum ſunt æque notę vtræq; propoſitiones vel nobis, vel natura, vel ſimpliciter, vt dicit Alber. vocat autem has poſitiones, vel ſuppoſitiones, vel propoſitiones, ideſt, dignitates, vt oſtendat varietatem demonſtrationum, non enim omnes eiſdem vtuntur principijs.

Probat igitur: dignius eſt citius cognoſcere, quàm tardius, ſed cum propoſitiones omnes ſunt æque notæ citius cognoſcimus cum pauciora ſunt media, quàm cum plura, ergo dignius eſt cognoſcere per eas quæ paucioribus indigent medijs. nam, vt dicit Philopon. cum actus potiſſimus intellectus ſit ſimplex, quo rem abſque diſcurſu cognoſcit, quo magis ad ipſum acceditur, actus eſt perfectior, cuius adhuc rationem adducit Lyncon. illud enim eſt optimum, quod nullo indiget vt Deus eſt, reliqua, quo paucioribus indigent perfectiora, & meliora ſunt, vnde Ariſt. 2. cœli. cap. 12. dicit eleganter: quanto res perfectiores ſunt, tanto paucioribus actionibus ſuum bonum conſequuntur, vnde (inquit) Deo abſque vlla actione bonum ineſt, eſt enim ipſum bonum, & fęlicitas: illis vero, qui propinqui ſunt ipſi, per vnam, alijs remotis per plures. videmus etiam hoc in natura euenire, ſemper enim natura res in ſuã perfectionẽ inclinat per pauciores actiones inquantum poteſt; vnde elementa recte in ſua loca tendunt, quia linea recta eſt breuiſſima. hæc intellige ſemper cæteris paribus, eſt enim melius per plures actiones maius conſequi bonum, quàm paucioribus minus. colligitur ergo perfectius eſſe paucioribus medijs indigere, quàm pluribus, cum cætera paria ſunt, & propoſitiones æque notæ.

2 Ratio autem propoſitionis, quòd melior ſit, &c.

Alia probatio vniuerſalis eiuſdẽ maioris. Vniuerſaliter probat modo illam maiorem, nõ limitando, quòd propoſitiones ſint ſimiliter notæ, immo probat notiores eſſe & priores, quæ ex paucioribus ſunt, & loc[9] iſte non parum eſt obſcurus. ratio autem hæc eſt, ſumatur propoſitio, homo eſt ſubſtantia, quę demonſtratur per tria media, primo per animal eſt ſubſtantia, ſecundo iſta, per viuens eſt ſubſtantia, tertio hæc. per corpus eſt ſubſtantia: tunc clarum eſt, quòd potior eſt ſecunda demonſtratio, ſcilicet, omne viuens eſt ſubſtantia, omne animal eſt viuens, ergo omne animal eſt ſubſtantia, quàm prima, ſcilicet omne animal eſt ſubſtantia, omnis homo eſt animal, ergo omnis homo eſt ſubſtantia, quia ſecunda certior eſt prima: cum enim præmiſſæ ſecũdę ſint certiores & priores concluſione, erũt etiam certiores principijs primæ, nam concluſio ſecundæ præmiſſa eſt primæ; ob eandem rationem, tertia melior eſt ſecunda, vt notum eſt.

Sumatur præterea alia propoſitio, numerus eſt diuiſibilis, quæ duo media habet. ſ. quantitas diſcreta eſt diuiſibilis, & quãtitas eſt diuiſibilis, tunc peto iſta aſſimilatur tertiæ, an ſecundæ? notum eſt, quòd ſecundæ, cum duobus indigeat medijs, ſed illa eſt certior & pręſtantior, ergo & hæc; eſt igitur præſtantior quæ paucioribus indiget medijs. hæc ratio eſt valde notanda, quam attigit Philopon. ſed non plene. Ariſt. vero ſolum vnam partem priorem poſuit.

Dicit ergo, ſi ſimiliter media cognita ſint, ideſt ex eadem coordinatione, tunc priora notiora ſunt, & probat exemplo. ſic; omne E. eſt A. ſcilicet omnis homo eſt ſubſtantia, per tria media, B. C. D. nempe, animal, viuens, corpus, ſit iterum ſecunda propoſitio, omne D. eſt A. nempe omne animal eſt ſubſtantia, per B. C. nempe per viuens, corpus, quæ propoſitio ſimiliter ſe habet, ideſt ex eadem coordinatione eſt.

Quamuis aliqui textus habeant F. G. media, vt ſit diuerſa propoſitio, vt ſupra diximus, ſed melius eſt ſequi noſtrum textum.

Tunc, inquit, melior erit & prior demõſtratio D. A. quàm A. E. quia iſta per illam probatur, hic eſt addenda altera pars argumenti, vt diximus, ex quo concludit vniuerſaliter demonſtrationem ex paucioribus certiorem & digniorem eſſe cæteris paribus, vt diximus. & præterea ne illa quæ ex pluribus medijs eſt, ſit experientia etiam cognita, vel aliunde certitudo & dignitas adueniat, puta ex materia vel alia via.

Ex his habes primo, quòd demonſtrationes paſſionum quæ magis accedunt ſubiecto, ſunt potiores illis, quæ magis recedunt, nam poſteriores pręſupponunt priores. habes etiam demonſtrationes ſubalternantiũ

ſcientia-

ſcientiarum eſſe potiores illis ſubalternatis, quarum principia per illas probantur, ob eandem rationem; & tandem potiores eas eſſe, quæ magis ad per ſe nota & immediata principia accedunt.

3 Vtræque quidem per terminos tres, &c.

Probatio minoris primi ſyllogiſmi. Hactenus maiorem illius primi ſyllogiſmi probauit, nunc vero probat minorem, quòd negatiua demonſtratio pluribus indigeat medijs quàm affirmatiua; quia negatiua indiget propoſitionibus affirmatiuis & negatiuis vt demonſtretur, at affirmatiua ſolis affirmatiuis, quamuis non plures termini ſint in vna quàm in alia, in omni enim demonſtratione ſunt tres. notant Philopo. & Albert. & fere alij omnes non eſſe intelligendum quòd plura media numero habeat negatiua, quàm affirmatiua, cum vtraque æqualia habere poſſit, ſed plura ſpecie: nam aliud eſt ad concludendam affirmatiuam præmiſſam, aliud ſpecie ad negatiuam; at in affirmatiua media ſunt eiuſdem rationis, nempe ad concludendas vtraſque præmiſſas, quæ affirmatiuæ ſunt.

Dubium. Dices, Maiori non videtur corr領ponde re minor, cũ maior ſit de pluralitate mediorum & numero, vt probatũ eſt in affirmatiuis illis omnibus. dubium verò hoc eſt magnum, & ego miror interpretes, quo modo locum hunc confuſum reliquerint.

Solutio. Appollin. mouet dubium, ſed non ſoluit. dico, ſequens expoſitionem Alber. iſto cap. 3. eſſe aduertendum, quòd negatiua propoſitio pluribus medijs etiam numero indiget quàm affirmatiua: vt patet ſi ſumamus ſimiliter propoſitiones: ſit affirmatiua diſtans a generaliſſimo per duo media, ſcilicet omne animal eſt ſubſtantia per viuens, & corpus; ſumamus eandem negatiuam de alio generaliſſimo, ſcilicet nullũ animal eſt qualitas, tunc inuenies tria media, viuens, corpus, ſubſtantia, minus enim diſtat omne ſubiectum a ſuo affirmatiuo immediato, quàm à ſuo negatiuo, cuius ratio eſt pulchra, quia ab affirmatiuo diſtat per intermedia ſubſumpta ſub maiori extremo, at à negatiuo diſtat per intermedia eadem, & per omnia ſua prædicata ſuperiora, à quibus tale negatiuum prædicatũ remouetur, & alia huius loci declaratio eſt.

Amplius quoniam oſtenſum eſt, &c. 4

Alterá rõ. Nonum aliud argumentum hic poſſumus componere, ſicut cõponit Themiſt. cap. 41. quod tale ſit. priuatiua demonſtratio indiget affirmatiua, affirmatiua autem non indiget negatiua, ergo illa eſt potior. antecedens patet, nam impoſſibile eſt quòd negatiua ſit vtraque præmiſſa, ſed vna ſaltem debet eſſe affirmatiua, at vtraque propoſitio poteſt eſſe affirmatiua. tunc vlterius in augmẽtata demonſtratione, id eſt in proſyllogizatione demonſtratiua, demonſtrantes negatiuam præmiſſam ex vna tantum negatiua propoſitione, altera vero affirmatiua demonſtrabimus, at præmiſſam affirmatiuam ex vtraque affirmatiua, ergo indiget negatiua affirmatione.

Et iſte eſt ſenſus illius: priuatiuas in omni ſyllogiſmo plures vna eſſe non poſſe. oportet enim alteram præmiſſam affirmatiuã, at affirmatiuas plures eſſe cõtigit.

Exemplo comprobat; ſit demonſtratio, nullum B. eſt A. omne C. eſt B ergo nullũ C. eſt A. ſi proſyllogizare oportet maiorem, oportet ſumere medium D. de quo negetur A. ſed quod affirmetur de B. ſic; nullum D. eſt A. omne B. eſt D. ergo nullum B. eſt A. at ſi oportet minorem demonſtrare, ſumendum eſt medium affirmatium de vtroque, puta E. omne E. eſt B. omne C. eſt E. ergo omne C. eſt B. & ſic ſit in alijs ſyllogiſmis, vnde concluditur præmiſſam negatiuam ex vna, affirmatiuam vero ex vtraque affirmatiua demonſtrari, indiget ergo negatiua demonſtratio affirmatiua, non econtra, ergo hæc eſt potior.

Si igitur notius eſt per quod demonſtratur, &c.

5 Concluſio totius argumenti. Hæc eſt concluſio totius argumenti, vnde patet non bene expoſuiſſe Philop. qui non rationem, ſed corrolarium præcedentia verba eſſe affirmauit, immo aliter interpretatur, quàm dictum eſt, ſed quæ diximus certiora ſunt.

Amplius ſi principiũ ſyllogiſmi. 6

3. ratio. Tertium argumentum ad idem probãdum hoc eſt, quarum principia immediata ſunt potiora, & demonſtrationes ſunt po-

tiores

tiores, ſed principia affirmatiuæ demonſtrationis ſunt potiora pricipijs negatiuę, ergo illa potior eſt. minor probatur, principium affirmatiuæ eſt immediata affirmatiua, principium negatiuæ eſt immediata negatiua, affirmatio vero prior eſt negatione, ſicut eſſe prius eſt, q̄ non eſſe, vnde concludit repetendo ſecundam rationem, eſſe affirmatiuam digniorem.

iectio. uuo. Dices, quomodo eſſe prius eſt non eſſe, cum prius res non fuerit quàm ſit? dico in particulari ſumēdo, prius eſt hanc rem non eſſe, quàm eſſe, tamen communiter & à toto genere ſemper ens præceſſit natura non ens, nam ſi nihil eſſet, nihil fieri poſſet, propterea Deus ab æterno eſt.

i obie Dices, qūo affirmatio dicitur prior negatione? cum vtraque ſit ſpecies. hoc ſoluimus lib. de interpretatione, vbi etiam hūc locum explicuimus, illic vide late. vide ſolutio I lib. de Iterp.

Demonſtrationem oſtenſiuam, illa quæ ducit ad incommodum potiorum eſſe.

CAPVT XXII.

1 QVoniam vero prædicatiua priuatina melior eſt, planum q̄ & ad impoſſibile ducēte. oportet aūt ſcire, quæ eſt differentia ipſarū.

2 Sit itaque A. inexiſtens nulli B. ipſi vero C. omni ipſum B. neceſſe vtique eorum, quæ C. nulli ineſſe ipſum A. Si igitur acceptis, oſtenſiua vtique priuatiua eſſet demonſtratio, quod A. ipſi C. non ineſt: quæ vero ad impoſſibile ita ſe habet, ſi oporteat monſtrare, quòd A. ipſi B. non ineſt, accipiendum eſt A. ineſſe ipſi B. & B. ipſi C. quare contingit A. ipſi C. ineſſe. Hoc autem ſit notum & confeſſum, quòd impoſſibile: non igitur poteſt A. ipſi B. ineſſe, ſi igitur B. ipſi C. confeſſum eſt ineſſe, A. ipſi B. impoſſibile eſt ineſſe.

3 Termini igitur conſimiliter ordinantur. Differt autem vtra ſit notior propoſitio priuatina, vtrum quod A. ipſi B. non ineſt, an quòd A. ipſi C. cū igitur cōcluſio eſt notior, quòd non eſt quę ad impoſſibile, fit demonſtratio, cū aūt in ſyllogiſmo ſit, demonſtratiua eſt.

Natura autē prior eſt, quòd A. ipſi B. quàm quod A. ipſi C. ineſt: priora enim ſunt concluſione, ex quibus eſt concluſio, eſt autem A. ipſi C. non ineſſe, concluſio, A. uero ipſi B. ex quo eſt concluſio. 4

Non enim ſi contingit ablatum eſſe aliquid, hoc eſt concluſio, illa vero ex quibus ſunt, ſed hoc quidē eſt, ex quo ſyllogiſmus eſt, qui vtique ſic ſe habet, vt aut totius ad partem, aut partis ad totum habeat rationem: ſed A. C. & A. B. propoſitiones non ſe habent ita inter ſe. 5

Si igitur quæ ex notioribus & prioribus melior: ſunt autem ambę ex eo, quòd non ſit aliquid, credibiles, ſed hæc quidem ex priori, illa uero ex poſteriori: melior ſimpliciter vtique erit priuatiua demonſtratio ea, quæ eſt ad impoſſibile, quare & quę hac melior prædicatiua, eſt manifeſtū, quòd & ea, quæ ad impoſſibile eſt melior. 6

Et ad impoſſibile ducente: oportet autem ſcire, &c. 1

DEterminat quæſtionem tertiam, nēpe oſtenſiuam eſſe potiorem ea quæ ad impoſſibile ducit, ſunt autem hæc verba continua cum illis capitis præcedentis, vt oratio ſit (quod quidem prædicatiua dignior priuatiua manifeſtum eſt, & ad impoſſibile ducente) ſenſus eſt. cum prædicatiua ſit potior negatiua; hæc vero ſit potior ducente ad impoſſibile, etiam prædicatiua erit potior iſta, & ita omnis oſtenſiua tam prædicatiua quàm negatiua erit potior ducente ad impoſſibile. ante tñ, q̄ probet, differentiam vtriuſque conſtituit. Comparatio demōſtrationis oſtenſiuę, & ad impoſſibile.

Diximus

ceſſus in infinitum in prædicatis definitiuis, quod impoſſibile eſt, vt probatum eſt, ſemper enim ſuperiora per omnia antecedentia definiri debent.

Hæc explicatio non placet Philop. & merito, nam cum non priora per poſteriora quæ in infinitum procedunt definiantur, ſed econtra ſequentes paſſiones per antecedentes, hę autem ſemper finitę ſint a ſubiecto incipientes, nunquam dabitur paſſio cuius quidditatiua prędicata procedant in infinitum.

Proinde aliter exponit, quo etiam modo exponit Temiſt. quod ſi paſſiones in infinitum procederent, cum actu ſit paſſio in ſubiecto, erunt in ſubiecto vno infinitę paſſiones, quo dato ſequitur non eſſe ſcientiam, cum ſcientia ex paſſionum ſubiecti cognitione oriatur, infinita autem cognoſci non valent. aduerte literam, inquit, (cum impar inſit numero, ſi aliud etiam per ſe ineſt impari, cui exiſtenti per ſe impari ipſum impar inerat) ideſt, erat definitione ipſius, vt ſit ſenſus, ſi aliquid inſit impari, de cuius definitione ipſum impar ſit, tanquam eius quod ipſi per ſe ineſt, vt paſſio primum, vt vult Philoponus concludit, quòd erit etiam in numero, nam numero ineſt paſſio, & quę inſunt paſſioni inſunt ſubiecto; ac propterea iſta ſunt in ipſo numero, ſi ergo illa ſunt infinita, erunt in vno infinita, quod impoſſibile eſt, quamuis iſta conuertibilia ſint.

15 Neque tamen quæcunque ſunt in eo, &c.

Quod vero quæ ſunt per ſe primo modo infinita non ſint, probat, quia non eſſet aliàs definire, vt ſuperius eſt dictum, vnde concluditur, quòd nullo modo erunt infinita nec ſurſum, nec deorſum, nec inter extrema determinata continget infinita intermedia ſumere.

16 Si vero hoc manifeſtum, &c.

Ex his omnibus concludit duo Ariſto. alterum eſſe principia demonſtrationum vltima & immediata; alterum quòd non omnium eſt demonſtratio, quod in principio, nempe cap. 3. aliquos aſſerere dictum eſt. aſſerere autem omnium eſſe demonſtrationem eſt aſserere nihil eſse ſine medio, ſed omnia mediata, & hoc oſtendit, nam non demonſtramus aſsumendo, ideſt per medium ſuperius extremitatibus, ſed intus mittendo, ideſt, per medium intra ipſas extremitates, vt homo eſt riſibilis demonſtratur per animal rationale mediũ inter hominem & riſibile, & ſic oſtenditur omnis affirmatiua, ſi igitur omnia mediata monſtrabilia ſunt, nihil eſt immediatum, & ita inter duo extrema, ſubiectum nempe & prędicatum media ſunt infinita, quod impoſſibile eſt, cum prędicationes terminentur ſuperius, & inferius, vt hactenus probatum eſt.

Quo pacto mediatæ propoſitiones ad immediatas deduci poſſint.

CAP. XIX.

Monſtratis autem his manifeſtum, quod ſi aliquid idem duobus inſit, vt A. & ipſi C. & ipſi D. cum non prædicetur alterum de altero, aut nullo modo, aut non de omni quod non ſemper ſecundum commune aliquid inerit, vt æquicruri, & gradato hoc, quod eſt duobus rectis æquales habere ſecundum commune aliquod ineſt. ſecundum quod enim figura quędam ineſt, & non ſecundum quod alterũ. hoc autem nõ ſemper ita ſe habet: ſit enim B. ſecundum quod A. ipſi C. D. ineſt, planũ igitur erit, quod & B. ipſi C. & D. ſecundum aliud commune, & illud ſecundum alterum: quare inter duos terminos infiniti vtique inciderent termini: ſed impoſſibile. ſecundum igitur commune aliquid ineſſe non neceſſariũ eſt ſemper idem pluribus, ſi quidẽ erunt * mediata interualla. 1

* al. immediata.
* al. infinita.
Tex. 38.

In eodem tamen genere & ex iiſdem indiuiduis neceſſe eſt terminos eſſe *: ſiquidem ipſum commune erit ex iis, quæ per ſe inſunt. non enim erat ex alio genere in aliud

tran-

tranſcendere, quæ monſtrantur.

3 Manifeſtum autem, & quod quādo A. inſit B. ſiquidem eſt aliquid, medium, eſt monſtrare quod A. ineſt B. & elementa huius ſunt hæc, & tot, quot media ſunt: immediatæ nanque propoſitiones elemēta ſunt, aut omnes, aut vniuerſales: ſi autem non eſt aliquod medium, non amplius eſt demonſtratio: ſed in principio via eſt hæc.

Conſimiliter autem & ſi. A. ipſi B. non ineſt. ſiquidem eſt aut medium, aut prius, cui non ineſt, eſt demonſtratio: ſi autem non, non eſt: ſed principia & elementa tot ſunt, quot termini. Horum nanq; propoſitiones principia demonſtrationis ſunt: & quemadmodū nonnulla principia ſunt indemonſtrabilia, ꝙ eſt iſtud hoc, & ineſt iſtud huic, ita & quod non eſt iſtud hoc, neq; ineſt iſtud huic: quare hæc quidem eſſe aliquid, illa autē non eſſe aliquid, erunt principia.

4 Quando autem opus ſit monſtrare, accipiendum eſt, quod de B. prędicatur primo, ſit C. & de hoc conſimiliter A. & ita ſemper procedenti nunquam extra ipſum propoſitio, neq; exiſtens accipitur ipſius A. in demonſtrando, ſed ſemper medium cōdenſatur: quouſq; indiuiſibilia fiant & vnum. Eſt autem vnū, quando immediatum factum fuerit, & vna propoſitio ſimpliciter, quæ immediata. Et quemadmodū in alijs principium ſimplex, hoc autem non idem vbique: ſed in pondere quidem mina, in cantu vero * dieſis, illud autem in alio: conſimiliter in ſyllogiſmis ipſum vnū eſt propoſitio immediata: in demōſtratione vero ac ſciētia intellectus.

* dieſis id eſt primus ſenſibilis ſonus.

5 In monſtratiuis igitur ſyllogiſmis ipſi⁹ īexiſtētis, nihil extra cadit.

In priuatiuis vero, vbi quidem quod oportet ineſſe. nihil extra hoc cadit: vt ſi A. ipſi B. per C. non ineſt: ſi enim omni quidem B. C. ineſt. A. vero ipſum C. nulli. rurſus ſi op⁹ fuerit, quod A. C. nulli ineſt, mediū accipiendum eſt ipſius A. & C. & ita ſemper progredietur.

6 Si autem oportuerit monſtrare, quod D, ipſi E. non ineſt, eo quòd C. D. quidem omni ineſt, E. vero nulli, aut non omni, nunquam cadet extra E: hoc autem eſt, cui nō oportet ineſſe. In tertio autem modo, neque a quo oportet, neq; quod oportet priuare, nunquā extra ibit.

Monſtratis autem his, &c. 1

Primū dictum.

Ex his quæ hacten⁹ diſcuſſa ſunt, Ariſt. capite iſto aliquot infert dicta, quorum primum eſt, cum aliquod commune ineſt duobus vel pluribus quorum alterum de altero non prædicatur, aut ſaltem non vniuerſaliter prædicatur, nón ſemper per aliud commune medium eſt ineſt.

Verbi gratia, habere tres angulos ęquales duobus rectis ineſt quidem Iſoſcheli, & Iſopleuro per aliud commune, nempe vt figura quædam, ſcilicet triangulus, ſſit, & triangulus ſine alio medio ineſt illis. id probat ex his quæ dicta ſunt, nam inſit A. commune in C. & D. per aliud commune B. ſi hoc per aliud illis ineſt, & iterum hoc per aliud in infinitum, inter duo extrema puta A. & C. D. erunt infinita media, quod impoſſibile eſſe probatum eſt, dabitur igitur aliquid commune, quod inſit immediate pluribus.

In eodem genere, & ex eiſdem. 2

Ne quis exiſtimaret mediate commune omne ineſſe, quia nunquam deeſt mediū propoſitionem ſyllogizandi quamcunque, dicit ſe de medijs veris & proprijs loqui;

quæ ſunt eiuſdem generis cum athomis, i. extremis, nam demonſtratio non tranſcendit genera, ſed ex proprijs procedit, vt dictum eſt, non autem commune ſemper per medium propriũ ineſt, huius enim eſt ſermo.

3 Manifeſtum eſt autem, &c.

Secũdum dictum. Ponit ſecundum dictum, cum aliqua propoſitio medium habet, erit quidem demonſtratio, & etiam quot ſunt media ſurſum, tot erunt propoſitiones per quas fiet demonſtrationes, nam ex ſingulis medijs compoſitis cum extremitatibus fiunt propoſitiones ad demõſtrandum binæ, atque tales propoſitiones immediate dicuntur principia & elementa demonſtrationum, dicit autem quòd non omnes immediatæ dicũtur elementa, ſed vniuerſales, nam ſingulares, quib. inductione immediatas propoſitiones probamus, licèt immediatæ etiã ſint, non dicuntur elementa demonſtrationum. vel forſan dixit hoc quod non quæcunquæ præmiſſæ dicuntur elementa & immediatæ, ſed vniuerſales, ideſt dignitates communes in quas vltima fit demonſtrationum reductio, hoc idem in negatiuis docet eſſe. cum vero propoſitiò mediũ non habet, iam amplius non fit demõſtratio, vnde concludit tot eſſe principia, & elementa alicuius, quot ſunt media. & tot ſunt propoſitiones, nam ex illis fiunt propoſitiones, quæ principia ſunt, & ſicut in affirmatiuis datur vltima & immediata ꝓpoſitio, ita & in negatiuis, & ſic erit principium negatiuum vltimum, ſicut etiam eſt affirmatiuum.

4 Cum igitur indigeat monſtrare aliquid, &c.

Tertium dictum. Tertium dictum eſt, cum aliquid affirmatiuum in prima figura concludi debet, oportet mediũ ſumere quod ſit ſuper minus extremum, & inferius maiori, nunquã tamen ſuperius erit maiori extremo, dico autem quod ſit ſuper minus extremũ immediate, & ſic oportet procedere, quouſq; ad immediata perueniatur, quod vocatur denſari, vt ſuperius dictum eſt.

Verbi gratia, ſi debet probari, omnis homo eſt ſubſtantia, ſumatur proximum homini, animal, & iterum ſi debet probari animal eſt ſubſtantia, ſumatur viuens proximum animali, & ſic conſequenter, non aũt ſumatur aliquid extra, ideſt ſuperi⁹ maiori extremo, nec remotum a minori, non enim p corp⁹ probabitur, omnis homo eſt ſubſtãtia, ſed per proxima, donec denſando perueniam⁹ ad corp⁹ imediatũ ſubſtãtiæ.

Hoc eſt igitur, quod dicit, (cum monſtrandum eſt aliquid, ſumatur primum) ideſt, proximum B. ideſt ſubiecto, (non autem quid extra) ideſt ſuperius maiori vel remotũ minori (quãuis eſſe ipſius A. demõſtretur) ideſt quamuis prædicatum de ſubiecto demonſtretur, oportet proximũ ſubiecto ſumere ad id demonſtrandũ, donec perueniatur ad immediatum & primum, quod eſt propoſitio immediata, nã in vnoquoq; genere ſemper datur vnũ, quod ſit primũ & ſmũ eorum quæ ſunt in illo genere, nã ſemper quæ ſub aliquo cõi ſunt genere ab vno debent dependere primo, ſiue in ſuo eſſe, ſiue in ſui cognitione, ſiue in ordine ſuæ pfectionis, vnde ſicut in menſuris ad vnam vltimam peruenitur, puta Mna, & in Muſica ad Dieſim, ideſt ſemitonium minus, & nõ eſt vlterior progreſſus, ſic in demõſtratiua ſcientia ad intellectũ, quæ eſt cognitio principiorum, & in ſyllogiſtico diſcurſu demonſtrationem ad vltimas propoſitiones ſecundum ſe immediatas peruenire neceſſarium eſt, vnde conclu dit (quod in cooſtenſiuis) ideſt. affirmatiuis ſyllogiſmis, eius quod eſt, ideſt concluſionis affirmatiuæ (nam oſtenſiuus ſyllogiſmus etiam eſt negatiuus, ob id addit. eius quod eſt, vt limitet ad affirmatiuos) nihil cadit extra, ideſt medium non eſt ſuperius vtraque extremitate, vt dictum eſt.

Sed in priuatiuis, ubi, &c. 5

Quartum dictum. Quartum dictum eſt, in negatiuis ſyllogiſmis tam primæ, quam ſecundæ figuræ, in propoſitione affirmatiua extremum nõ eſſe extra medium, ideſt ſuperius ipſo, nam medium debet affirmari vniuerſaliter de extremo in vna propoſitione, vt ſi A. negari de B. probandum eſt per C. tunc B. non erit ſuperius C. nam affirmatur C. de B. in minori in prima figura, de C. vero negatur A.

Iterum ſi indigeat, quod, &c. 6

Hoc idem docet fieri in proſyllogizãda maiori, nullũ C. eſt A, ſumẽdum. n. eſt medium

dium ſuperius C. in minori ꝓſyllogiſmi, & ſic in aliis ꝓſyll'is negatiuis fieri debet.

7 Si uero indigeat monſtrare, &c.

Hoc idē oſtendit in ſecunda figura, vt ſi monſtrare oportet nullum E. eſſe D. in Cameſtres vel Baroco, tunc ſumere oportet medium, quod de omni D. prędicetur affirmatiue in maiori, ac ob id erit ſuperius illo; de nullo vero E. ſi fuerit in Cameſtres, vel de aliquo non, ſi in Baroco, minor enim vnius eſt vniuerſalis, alterius vero particularis, ſed vtraque negatiua, cui medium oportet non ineſſe. ſemper ergo in affirmatiua primæ & ſecundæ figuræ ꝓpoſitione nunquam extremum erit extra medium, at in tertia figura medium non erit ſuperius vlla extremitate, nam debet vtrique ſubijci. in prima ergo medium nō erit extra maius extremum, in ſecūda vnū extremum non erit extra medium, puta in affirmatiua propoſitione, in tertia vero medium non erit extra extremum vtrunque, cum vtrique ſubijciatur.

Demonſtrationem vniuerſalem particulari eſſe præſtantiorem.

CAPVT XX.

1 CVm vero ſit demōſtratio, hæc quidem uniuerſaliter, illa uero ſecūdum partem, & hæc quidem prędicatiua, illa uero priuatiua, dubitatur utra melior ſit: conſimiliter autem & de ea, quæ demonſtrare dicitur, & deducente ad impoſſibile demonſtratione.

Primum igitur conſiderabimus de uniuerſali & particulari, hoc autem cum declarauerimus, & de ea, quę monſtrare dicitur, & ea, quę ad impoſſiblie, dicemus.

2 Videtur igitur fortaſſe aliquibus ita conſiderantibus, eam ſecundum partem eſſe meliorem: ſi enim ſecundum quam magis ſcimus demonſtrationem, melior eſt demonſtratio (hæc enim eſt uirtus demōſtrationis:) magis autem ſcimus unumquodque, cum ipſum ſciamus ſecundum ſe, quam quando ſecundum aliud, vt muſicum Coriſcum, quando quod Coriſcus muſicus eſt, quam quando quod homo muſicus eſt: ſimiliter autem & in alijs. Vniuerſalis autem, quod aliud non, quod ipſum contingit, monſtrat: vt quod æquicrus, non quod ęquicrus, ſed quod triangulus: quæ vero ſecundum partem, quod ipſum, monſtrat. ſi igitur melior quidem, quæ ſecundum ipſum, talis autem, quę ſecundū partem: vniuerſali magis, & melior vtique, quæ ſecundum partem eſt, demonſtratio erit.

Amplius, ſi uniuerſale quidem non eſt aliquid præter ſingularia, demonſtratio vero opinionem facit eſſe aliquid hoc, ſecundum quod demonſtrat, & quandam naturam eſſe in entibus talem: ut trianguli præter quoſdam, & figuræ præter quaſdam, & numeri pręter quoſdam numeros: melior autem, quę eſt de ente: quam quæ de non ente. 3

Et propter quam nō decipietur, quā propter quā decipietur: vniuerſalis aūt eſt talis, (procedētes enim mōſtrāt, quēadmodū de proportionato, ut quod utiq; ſit aliquid tale; erit proportionatū) quod neq; linea, neq; numerus, neq; ſolidum, neque planum, ſed præter hæc aliquid. 4

Si igitur uniuerſalis quidē magis hæc, de ente aūt minus, quā particularis, & facit opinionē falsā: peior utiq; eſſet uñis, quàm particularis 5

6 Et primum quidem nihil magis in vniuerſali, quam in particulari, altera ratio eſt: ſi enim quod duobus rectis ineſt, non in quantum æquicrus, ſed in quantum triangulus, noſcens, quid æquicrus minus nouit inquantum ipſum, quã qui nouit, quod triangulus: & omnino ſi non quidẽ ſecundum quod ſit triangulus poſtea monſtrat, non erit vtique demonſtratio: ſin autem nouit vnumquodque, inquantum vnumquodque ineſt, magis nouit: ſi itaque triangulus in plus eſt, & eadem ratio, & non ſecundum æquiuocationem triangulus, & ineſt omni triangulo hoc, quod eſt duos, non triangulus inquantum æquicrus, ſed æquicrus inquãtum triangulus habet tales angulos: quare qui vniuerſaliter ſcit, magis nouit ſecũdum quod ineſt, quã qui ſecundum partem: melior itaq; uniuerſalis, quam particularis.

7 Amplius ſiquidem eſſet aliqua ratio, & non æquiuocatio, vniuerſale vtique nihil minꝰ eſſet quibuſdã particularibus: ſed & magis quãto incorruptibilia in illis ſunt, quæ uero particularia corruptibilia magis.

8 Præterea nulla neceſſitas eſt ſuſpicari aliquid eſſe hoc præter hæc, quod unum ſignificat nihil magis, quam in alijs. quæcunque non aliquid ſignificant, ſed aut quale, aut ad aliquid, aut facere: ſi igitur eſt, non demonſtratio cauſa, ſed qui audit.

9 Amplius ſi demonſtratio quidẽ eſt ſyllogiſmus monſtratiuus cauſæ, & ipſius propter quid, uniuerſale autem magis eſt cauſa: cui enim per ſe ineſt aliquid, hoc idẽ ipſi cauſa eſt: uniuerſale aũt primũ, cauſa igitur uniuerſale eſt. quare & demonſtratio melior: magis enim cauſæ, & ipſius propter quid eſt.

10 Pręterea vſque ad hoc quęrimus propter quid, & tunc opinamur ſcire, quãdo non ſit aliquid aliud quã hoc aut factum, aut exiſtẽs: finis enim & terminus ipſũ extremũ iam ſic eſt. Vt cuius gratia uenit? ut accipiat argentũ: hoc aũt? ut reddat, cui debet: hoc autem? ne iniuſtitiam committat, & ita procedentes, quando non amplius eſt propter aliud, neq; alterius cauſa, propter hoc, ſicut finem dicimus ueniſſe, & eſſe, & fieri, & tunc cognoſcere maxime propter quid uenit, ſi autẽ ſimiliter ſe habet in oĩbus cauſis, & ijs, quæ ſunt propter quid, in ijs uero quæcunque ſunt cauſę ſic: ſicut, cuius cauſa, ſic nouimus maxime, & in alijs: igitur tunc maxime ſcimus, quãdo non amplius inſit hoc, quoniam eſt aliud. quando igitur cognoſcimus, quod quatuor exteriores ſunt æquales, quoniam æquicrus, adhuc deficit, pp quid æquicrus? quoniam triangulus: & hoc, quoniam, figura rectilinea, ſi autẽ hoc non amplius propter aliud erit, tunc maxime ſcimus, & uniuerſale eſt tunc, uniuerſalis igitur melior eſt.

11 Amplius quæcũq; magis particularia ſunt, in infinita incidunt, uniuerſalis uero in ſimplex & terminum: ſunt autem in quantum infinita quidem non ſcibilia, in quantum autem finiuntur ſcibilia: inquantum igitur uniuerſalia magis

gis

gis ſcibilia, quàm inquantum particularia, demonſtrabilia igitur magis, quæ vniuerſalia ſunt, demonſtrabilium vero magis, magis eſt demonſtratio, ſimul enim magis quę ad aliquid exiſtunt: melior itaque eſt uniuerſalis, quoniam & magis eſt demonſtratio.

12 Amplius ſi eligibilior ſit illa, ſecundum quam hoc & aliud, quam illa, ſecundum quam hoc ſolum nouit: qui uero vniuerſalem habet, nouit & quod ſecundũ partẽ: hic autem vniuerſale non nouit: quare & ſic vtique eligibilior erit.

13 Amplius autem ſic: vniuerſale enim magis ſcire eſt eo quod monſtratur per medium quod eſt proximius principio, ualde autem proximum eſt immediatum, hoc uero principium. Si igitur quæ ex principio eſt ea, quæ non ex principio, aut quæ magis ex principio eſt ea, quæ minus certior eſt demonſtratio, eſt autem talis, quæ vniuerſalior, melior vtique eſſet vniuerſalis: ueluti ſi oporteret demonſtrare A. de D. per media, in quibus B.C. ſuperius itaque B. eſt. quare quę per hoc uniuerſalior eſt. Sed ex iis, quę dicta ſunt, nõnulla logica ſunt.

14 Maxime autem manifeſtũ, quòd uniuerſalis eſt potior: quoniam propoſitionum priorem quidem habentes, nouimus quodãmodo & poſteriorem, & habemus potentia, ut ſi quis nouit, quòd omnis triangulus habet tres duob. rectis æquales, nouit quodãmodo & æquicrurem, quòd duobus rectis eſt potentia, & ſi nõ nouit æquicrurem, quòd triangulus ſit: qui uero hanc habet propoſitionem, uniuerſalem nullo modo nouit, neque potentia, neque actu.

Et uniuerſalis quidẽ intelligibilis eſt; ſed particularis in ſenſum deſinit. Quod igitur uniuerſalis melior ea, quæ ſecundum partem, tot nobis dicta ſint. 15

Cum autem ſit omnis demonſtratio, &c.

Demonſtratione & ipſius principijs pertractatis, modo ipſas demonſtrationes inter ſe comparat, ac tres quæſtiones circa hoc proponit examinandas. Prima eſt an Demonſtratio vniuerſalis præſtantior ſit particulari. Altera an Demonſtratio affirmatiua, quæ vocatur cathegorica ſeu prædicatiua ſit etiam præſtantior negatiua. Tertia an oſtenſiua Demonſtratio præſtet ei, quæ ad impoſſibile demonſtret. Prima quæſtio hoc vigeſimo capite diſcutitur, quod in duas partes diuiditur, in priori ſunt tres rationes dialecticæ pro parte negatiua quæſtionis, & earum reſpõſionum diſſolutiones, in poſteriori ſunt rationes partem affirmatiuam veram determinantes. Aliæ quæſtiones ſequentibus capitibus determinantur.

Comparatio Demõſtrat.

Quid ĩ toto hoc ca. tractet Ariſt.

Videbitur igitur fortaſſis vtique quibuſdam. &c. 2

Hæc eſt prima ratio dialectica, qua probat potiorem eſſe demonſtrationem particularem vniuerſali. Demonſtratio, ſecundum quam magis ſcimus, eſt potior demonſtratione, ſecundum quam minus ſcimus, ſed ſecundum particularem magis ſcimus, quam ſecundum vniuerſalẽ, ergo particularis eſt potior. maior probatur, quia hæc eſt virtus demonſtrationis, idest hæc eſt vis & natura demonſtrationis, vt per eam ſciamus, erit ergo illa potior, ſecundum quam magis ſcimus, minor probatur, vnumquodque magis ſcitur, cum ſecundum ſe quam ſecundum aliud ſcitur, ſed quæ quis per vniuerſalem demonſtrationem cognoſcit, ſecundum aliud, quæ vero per particularem ſecundum ſe vnumquodque ſcit, ergo per particularem magis ſcitur. maior explicatur & probatur exemplo. ſit iſta pro-

Prima rõ. dialectica.

poſitio Coriſcus eſt muſicus, clarum eſt, quòd per talem magis cognoſcimus muſicum Coriſcum, quia per ſe & immediate cognoſcimus, q̄ p hanc homo eſt muſicus.

Minor probatur, fiat demonſtratio vniuerſalis de Iſochele, qui hēt tres angulos æquales duobus rectis, talis erit de triangulo in communi, cui talis paſſio primo ineſt, fiat altera particularis de ipſo Iſochele, qui habet ſimiles tres angulos duobus rectis æquales, tunc erit per ipſum Iſochelem, magis ergo cognoſcet & ſciet ipſum Iſochelem habere tales angulos, cum de ipſo in particulari ſcit, quàm cum de ipſo in vniuerſali ſcit, ergo magis ſcimus per demonſtrationem particularem.

Quid ſit demõſtratio vniuerſalis. Hic aduerte, vt dicit Alber. hoc tracta. cap. primo, per vniuerſalem demonſtrationem intelligi eam, in qua de aliquo ſubiecto vniuerſali & communi demõſtramus: per particularem vero eam, in qua de aliquo ſubiecto ſingulari vel minus communi demonſtramus idem; non enim vocatur particularis, quaſi concluſio particulariter ſumatur, vniuerſalis vero, quia vniuerſaliter, ſed ſecundum ſubiectum vniuerſale, aut ſingulare vel minus commune. Nota præterea, quòd iſta ratio procedit ſumendo rem particularem aliquam, & probando eam melius cognoſci, cum per proprium conceptum particularem cognoſcitur, quàm cum per vniuerſalem, & ex hoc probabiliter infert, particularem demonſtrationem eſſe potiorem, & ita textus indicat, & bene aduertit Themſ. c. 40.

Et in hoc decipitur Philop. miror enim quantum aberret a ſenſu Ariſt. & qui eum ſequuntur, atque ex iſto errore aſſeruit exemplum Ariſt. de triangulo eſſe falſum, nec potuiſſe aliter fieri, ſed in his non eſt audiendus, expoſitio enim data eſt purus Ariſt. ſenſus.

3 Amplius, ſi uniuerſale quidem non eſt, &c.

ſecunda tertia ratio. Hic ſecundam, & tertiam rationem connectit, quarum vis hæc eſt, quòd demonſtratio vniuerſalis ſit de ſubiecto, quod minus eſſe habet, quàm particulare, cum vniuerſalia non per ſe exiſtant, ob id igitur erit potior particularis demonſtratio. præterea demonſtratio vniuerſalis magis facit errare, quam particularis, nam quæ de vniuerſali aliqua demonſtrat, de eo ſeparatim a ſingularibus demonſtrat, quod cum non ſit, faciet opinionem falſam. hanc vtram que rationem copulauit, quia ex eo quòd vniuerſale non eſt per ſe, vt dicitur in prima ratione, inde prouenit error, quòd exiſtimetur ſeparatum, vt bene aduertit Phil.

In textu vero rationes ſic ſunt ordinandæ, prior eſt hæc; potior eſt demonſtratio, quæ eſt de ſubiecto, quod eſt, quam de ſubiecto quod non eſt, minor ponitur inferius, ſcilicet (vniuerſalis eſt huiuſmodi) vt ſit iſta. demonſtratio; vniuerſalis eſt de eo quod non eſt, particularis de eo quod eſt, concluditur in fine, ergo potior eſt particularis. maior probatur, quia omnis demonſtratio opinionem conficit, id eſt, probat circa aliquod, quod ſit, & circa naturam in rebus exiſtentem minor vero prior in principio textus; vniuerſale non eſt præter ſingularia, quod exemplo manifeſtat, vt triangulus, figura, numerus, non eſt præter ſingularia ipſa. loquitur conditionaliter, quia ſupponit, & non probat.

Et propter quam non errabitur. 4

Ratio poſterior eſt. potior illa eſt demõſtratio, ſecundum quam non contingit errare & decipi, quam ea ſecundum quam decipi euenit, ſed vniuerſalis eſt huiuſmodi, ſecundum quam decipimur, non autem particularis, ergo hæc eſt potior. minorem probat, nam qui de proportionali aliquid demonſtrat, de illo abſtracto a lineis, numeris, ſolidis, id eſt, corporibus, plano, id eſt ſuperficie demonſtrat, vt patet, & tamen re vera non eſt ſeparatum. hoc exemplum declarauimus cap. 5. eſt enim idem illic, & poteſt poni quodcunque aliud exemplum, cum enim de homine demonſtramus, non de Petro, non de Ioanne, ſed ſeparatim ab his demonſtratio fit.

Si igitur vniuerſalis magis hæc eſt, &c. 5

Hic concluſionem ex vtraque ratione ſimul infert, dicens, ſi vniuerſalis eſt huiuſmodi, nimirum ſecundum quam magis erratur, & ſi vniuerſalis eſt de eo quod minus eſt, magis quam particularis, profecto indignior erit vniuerſalis, & potior particularis. nota valde has rationes ſic ordinatas, quia textus eſt obſcurus & perplexus

nus, nec interpretes rationes in forma ponunt.

6 Et primum quidem nihil magis.

Soluũtur rationes. Ad primum.

Soluitur prædictas rationes, & primo ad primam reſpondet, & ſenſus iſte eſt, & notandus, quem non attigit Philop. pace ipſius. ratio prior probabat de Iſochele magis cognoſci habere tres angulos æquales duobus rectis, quando de eo demonſtratur, quam cum de triangulo, quia per triangulum confuſe, & per aliud cognoſcitur Iſocheles dicit modo, quod minus cognoſcit qui de Iſochele ſecundum ſe demonſtrat habere tres angulos, quàm qui de triãgulo demonſtrat habere tres angulos, minus inquam cognoſcit de ipſo Iſoſchele, quia qui de Iſochele ſecundum ſe cognoſcit habere tres angulos, non ſecundum ipſum cognoſcit, nam hæc quæſtio ipſi primo non ineſt, qui vero de triangulo cognoſcit, ſecundum ſeipſum cognoſcit, vnde melius eſt cognoſcere & demonſtrare de eo cui ſecundum ſe ineſt paſſio, cum vero hoc ſit vniuerſale, erit potior demonſtratio vniuerſalis.

Solutio igitur breuiter eſt; ſicut qui de triangulo cognoſcit habere tres angulos, non cognoſcit de Iſochele ſecundum ſe, vt ratio probat, ita profectò qui de Iſochele habere tres cognoſcit. minus ſecundum ſe cognoſcit, cum id non illi ſecundum ſe inſit, cùm autem potior demonſtratio ſit quæ id quod ineſt ſecundum ſe alicui, de eo demonſtret, erit talis demonſtratio vniuerſalis.

Atque hoc eſt quod dicit littera, nempe; prima ratio non magis eſt pro demonſtratione vniuerſali; quam particulari, ideſt, ſicut qui per vniuerſale non ſecundum ſe cognoſcit particulare, ita nec qui de particulari paſſionem vniuerſalis cognoſcit, ſecundum ſe cognoſcit, vnde nihil probat ratio, quòd demonſtratio particularis faciat ſecundum ſe cognoſcere.

Litera quæ ſequitur eſt ſic emendanda (ſi enim quod duobus rectis ineſt, non eſt ſecundum quod Iſocheles, ſed ſecundum quod triangulus, cognoſcens quod Iſocheles habet tres angulos, minus inquantum ipſum cognoſcit, quam cognoſcens, quod triangulus) ſenſus eſt prædictus, minus cognoſcere ſecundum ſe particulare, qui de ipſo demonſtrationem paſſionis vniuerſalis facit, quam qui ipſum particulare per vniuerſale cognoſcit. & hoc probat dicẽs, aut omnino talis paſſio non ineſt triangulo vt talis eſt, ideſt, vniuerſali, vt vniuerſale, & tunc de eo non poteſt demonſtrari: aut illi ineſt, & tunc potior erit de eo demonſtratio, quia ſecundum ſe illi ineſt, & tunc melius demonſtramus, cum ſecundũ ſe ſubiecto inhærentiũ demonſtramus.

Poſtea concludit, cum illud cui primo talis paſſio ineſt, nempe triangulus, ſit vniuerſalior & ſuperior Iſochele, & non ſuperior ſecundum nomen, ſed ſecundum rationem & vniuocationem, & hoc patet, nam non ſolum Iſocheli illa paſſio ineſt, ſed alijs triangulis, ac ideo ſi primo triangulo ſecundum ſe ineſt, erit potior demõſtratio ipſius vniuerſalis, quã particularis,

Amplius ſiquidem ſit quædam, 7

Reſpondet ſecundæ rationi non propterea minus eſſe vniuerſale, quia non ſit extra ſingularia, imo magis eſſe, cum ſingularia corruptibilia ſint, non autem vniuerſalia, & ita dicit, ſi detur vna ratio communis a multis participata, non ſicut in æquiuocis, in quibus nihil, niſi nomen commune eſt, in vniuocis vero ratio communis vltra nomen datur, talis ratio magis erit, quam ipſa ſingularia, & eo magis, quo incorruptibiliora ſunt ipſis. aduerte vniuerſalia non corrumpi niſi per accidens, quod eſt dicere, quamuis Petrus, Ioannes, Cæſar corrumpantur, ſemper manet homo, & animal, & naturæ hæ communes in alijs, & alijs indiuiduis conſeruatæ ſicut manet idem Tiberis, licèt aquæ aquis ſuccedant, corrumpuntur per accidens, quia talia ſingularia corrupta deſinunt participare naturas communes. ſed hæc ex profeſſo examinare metaphyſicum eſt; eſt ergo ſolutio, quamuis illæ rationes communes non per ſe exiſtant extra ſingularia, non idcirco minus ſunt.

Soluitur ſecunda ratio.

vide Philop. dubitationem de corruptibilitate horũ vniuerſalium.

Ampli⁹ nulla neceſſitas eſt, &c. 8

Reſpondet tertiæ rationi, non propterea quod de ipſo vniuerſali ſecundum ſe aliquid demonſtratur, eſſe neceſſarium exiſtimare illud eſſe ſeparata, ſicut cum de accidentibus ſecundum ſe demõſtramus, nõ ob id extra ſubſtantiam eſſe op⁹ eſt cognoſcere;

Soluitur tertia rõ.

ſcere; quòd ſi aliquis id opinatur, ipſe potius eſt cauſa ſuæ deceptionis quam demõſtratio, non enim quæ in ſcientijs ſeparata conſiderantur, neceſſe eſt in re ſeparata exiſtere, nec id opinari.

9 Amplius ſi demonſtratio eſt ſyllogiſmus, &c.

Vniuerſalis demonſtratio particulari pferenda. Prima ratio.

Hæc eſt capitis poſterior pars, in qua multis argumentis probat vniuerſalem demonſtrationem particulari eſſe præferendam, quorũ primum eſt, demonſtratio eſt ſyllogiſmus per cauſam, & propter quid rei probatiu', ſed vniuerſale magis eſt cauſa quam particulare, ergo demonſtratio vniuerſalis eſt potior. minorem probat, illud cui aliquid, puta paſſio per ſe & primo ineſt, ipſius paſſionis eſt magis cauſa, ſed vniuerſali per ſe primo ineſt paſſio, vt habere tres angulos triangulo vniuerſali, riſibile homini, ergo ipſius demõſtratio erit magis per cauſam & potior.

10 Amplius uſque ad hoc quærimus porpter quid, &c.

Secũda ratio.

Hoc eſt ſecundum argumentum, tunc maxime ſcimus cum ad primam cauſam peruenimus, cuius iam non eſt cauſa alia; ſed vniuerſale eſt cauſa prima, ergo magis ſcimus per vniuerſale, & ſic eſt potior demonſtratio. maiorem explicat exemplo cauſæ finalis, vt ſi quis mercator venerit pro argento & pecunia aliqua, vt ſoluat debitum, tunc aduentus cauſa eſt, vt recipiat argentum, huius vero, vt ſoluat debitum, hui' vt iuſte agat, quæ eſt prima cauſa, cuius non eſt alia, & qui per cauſam talem ſcit, maxime aduentum ſcit. ita ſe habere in alijs cauſarum generibus docet.

Nota. Et nota literam, dicit (cuius quod fit, aut factum eſt) ideſt ſiue ſit cauſa alicuius operationis, vel alicuius rei exiſtentis.

Nota. Nota etiã quod dicit hoc eſſe in cauſis, quæ habent cauſas, nam in alijs tunc maxime ſcimus, cum non eſt amplius quod quæramus, primum enim dicit propter finales cauſas, poſterius vero propter alia genera cauſarum, vt explicat Philop. quod vero vniuerſale ſit prima cauſa, quæ erat minor, probat exemplo, habere angulos extrinſecos æquales quatuor rectis ineſt Iſoſcheli, ſed quia triangulo, & triangulo quia figura rectilinea, huic vero non ſecundum aliud, at illud eſt vniuerſale, figura enim rectilinea communis eſt, cui primo ineſt angulos externos habere æquales quatuor rectis.

Eſſe ſimile exemplum, ſenſibile ineſt Petro, ſed quia homo eſt, homini vero, quia animal eſt, huic vero vltimo. dices nonne ineſt per definitionem? non ergo immediate. dico Ariſt. loqui de immediatione ſubiectorum, & ſic non eſt aliud ſuperius ratione cuius inſit, definitio enim eſt eadem natura ſubiecti.

Amplius quantocunque utique magis &c. 11

Tertia ratio.

Tertium argumentum eſt, de magis demonſtrabili & magis ſcibili potior eſt demonſtratio, ſed vniuerſale eſt magis demõſtrabile, & ſcibile quàm particulare, ergo illius potior eſt demonſtratio. maiorem probat, nam quæ ad aliquid ſunt, ſic comparantur, vt cuius obiectum præcipuum, & illud ſit præcipuum. minorem probat, infinitum non eſt ſcibile, ergo quo aliqua magis accedunt ad infinitũ, minus ſcibilia ſunt, ſed particularia magis accedũt ad infinitum, vniuerſale vero recedit, nam vniuerſale vnum eſt, particularia multa, quòd ſupra dicebat Porph. vniuerſale eſſe magis collectiuum, quia quę in multis inueniũtur diſperſæ, ſub vnam colligit naturam, particularia vero diuiſiua, quia in ſingulis natura ſeparatur, erit ergo magis ſcibile vniuerſale. multitudo enim cognitionem impedit, ac conſequenter erit magis demõſtrabile, & ipſius demonſtratio potior.

Amplius ſi magis eligenda, &c. 12

Quarta ratio.

Quartum argumentum proponit, illa eſt demõſtratio melior, qua plura cognoſcimus, ſed demonſtratione vniuerſali cognoſcimus plura quàm particulari, ergo illa eſt potior. minor probatur, nam qui vniuerſale cognoſcit, cognoſcit etiam ſingularia, non autem qui particulare cognoſcit vniuerſale cognoſcit, vniuerſale enim omnia ſingularia compræhendit, at ſingula inferiora non ipſum vniuerſale totum continent. hic fit comparatio inter cognitionem vniuerſalis & ſingulorum inferiorum, nam demonſtratio particularis non fit de omnibus ſimul ſingularibus, ſed de ſingulis per ſe.

Amplius

13 Amplius autem ſic, vniuerſale enim magis &c.

Quinta ratio.

Quintum argumentum eſt, potiſſima demonſtratio eſt, quę eſt per primum principium, ergo illa erit potior quæ magis accedit ad primum principium; ſed vniuerſalius magis accedit minus vniuerſali, ergo illius demonſtratio eſt potior. prior minor ſit demonſtranda, homo eſt ſubſtantia, puta D.& A. ſunt in hac multa media, quædam minus vniuerſalia C. animal, viuens, quædam magis vniuerſalia B. vt corpus, tunc clarum eſt, quòd magis vniuerſalia accedunt proprius ipſi immediato, vt magis viuens; quam animal, & corpus, quam viuens, ergo potior eſt demonſtratio vniuerſalis, quippe quæ magis accedit immediato.

Not. duas rõnes logicas, & q̃ ex probabilibus & quæ ex cõmunibus, licet neceſſarijs.

Ex his argumentis dicit aliquot eſſe logica, non quod ſuaſibilia tantum ſint, vt notat Philoponus & Sanctus Thomas, ſed quod ex communibus procedãt, & non ex his quæ demonſtrationi inſunt, quales ſunt tertia & quarta ratio: ſunt enim ex locis communibus comparatis, & ex loco, plura bona ſunt eligibiliora paucioribus, vt habetur tertio Ethicorum ac proinde logica dicuntur, ideſt communia.

14 Maxime autẽ manifeſtũ eſt, &c.

Sexta rõ.

Sextum argumentum eſt, qui propoſitionem vniuerſalem cognoſcit, etiam particulares illius ſcit, potentia tamen, vt ſuperius dictum eſt, vt qui triangulum ſcit habere tres angulos, potentia etiam ſcit Iſoſchelem habere tres angulos, licèt non aduertat hunc eſſe Iſoſchelem, at qui particularem cognoſcit, nec potentia, nec actu cognoſcit vniuerſalem, cum particularis contineat vniuerſalem, ergo potior eſt demonſtratio vniuerſalis, dices, nonne hæc ratio erat quarta? dico non eſſe hanc & illam eandem, nam quarta erat de ipſo vniuerſali ſimplici, qui enim ipſum cognoſcit inferiora cognoſcit: hæc vero eſt de vniuerſali complexo; puta de vniuerſali propoſitione.

15 Et uniuerſalis quidem intelligibilis eſt, &c.

Septima ratio.

Septimum & vltimum argumẽtum eſt, vniuerſalis intellectu, ſingularis ſenſu perficitur, ergo potior eſt vniuerſalis, cum cognitio intellectus ſit præſtantior.

Not.

Attende hic quod dicit, particularis demonſtratio ſenſu perficitur, ideſt in ſenſum deſinit; nam ſenſus non percipit ſemper totam propoſitionem ſingularem, nempe cum prædicatum nõ eſt ſenſibile, vt iſte triangulus habet tres angulos æquales duobus rectis, ratione enim prædicatum cognoſcitur; ſed ſenſus ſubiectum ſingulare diſcernit; at vniuerſalis propoſitio ſecundum vtrumque extremum, cum vniuerſale ſit, intellectu cognoſcitur: propterea ſingularis deſinit in ſenſum, quia à prædicato ratione percepto in ſubiectum ſenſu cognitum, tanquam in vltimum tenditur.

Attende præterea rationes has procedere, cum paſſionem communẽ de ſubiecto communi vel de ſingulis per ſe inferiorib. demõſtramus, hæc enim erat quæſtio, vtra ex his demonſtratio potior eſſet.

Demonſtrationem affirmatiuam negatiua digniorem eſſe, atque ad ſcientiam magis idoneam.

CAPVT XXI.

QVòd autem monſtratiua ſit dignior priuatiua hinc manifeſtum. ſit enim hæc demonſtratio melior (alijs eiſdem exiſtentibus) quæ eſt ex paucioribus petitionib. aut ſuppoſitionibus, aut propoſitionibus. ſi enim notę ſimiliter ſunt, celerius cognoſcere per has inerit: hoc autem eligibilius eſt. 1

Ratio autem propoſitionis, quod melior, quę ex minoribus, uniuerſaliter hęc eſt: ſi enim con ſimiliter eſſet hoc, quod eſt, nota eſſe media, priora notiora eſſẽt. Sit demonſtratio quidem per media B. C. D. quod A. ipſi E ineſt: quę uero per * F.G. quod A. ipſi D. Cõſimiliter itaq; ſe habet, quòd A. ipſi 2

*a. L. B. C.

ipſi D. ineſt & A. ipſi E. quod A. ineſt ipſi D. prius & notius eſt, quã quod A. ipſi E. per hoc enim illud demonſtratur : credibilius autem eſt id, quod eſt per quod. igitur demonſtratio, quæ per pauciora, eſt melior, aliis eiſdem exiſtentibus.

3 Ambæ igitur & per terminos tres & propoſitiones duas mõſtrãt: ſed hæc quidẽ eſſe aliquid accipit, illa vero & eſſe & non eſſe aliquid, per plura igitur, quare & peior eſt.

4 Præterea quoniam monſtratum fuit. quod impoſſibile eſt, vt vtriſque exiſtentibus priuatiuis propoſitionibus fiat ſyllogiſmus, ſed hãc quidem oportet talem eſſe, illam uero, quod ineſt.

Amplius ad hoc oportet hoc accipere, prædicatiuas.n. (aucta demonſtratione) neceſſarium eſt fieri plures, priuatiuas uero impoſſibile eſt plures eſſe una in omni ſyllogiſmo. Sit.n. nulli inexiſtens ipſum A. in quot ipſum B. C. uero omni inexiſtens ipſum B. ſi uero oporteat rurſus augere vtraſque propoſitiones, medium iniiciendum, ipſius quidem A. B. ſit D. ipſius vero B. C. E. E. quidem igitur manifeſtum, quòd eſt prædicatiuum, D. uero de B. quidem prædicatiuum, ad A. uero ut priuatiuum ponitur : D. enim de omni B. A. autem nulli oportet eorum, quæ D. ineſſe: ſit igitur una priuatiua propoſitio, quæ eſt A D. Idem uero modus & in aliis ſyllogiſmis. ſemper enim medium prædicatiuorum terminorum, prædicatiuum ad utraque, priuatiui autem in altera priuatiuum neceſſarium eſt eſſe : quare hęc una talis ſit propoſitio, aliæ uero prædicatiuæ.

Si igitur notius per quod monſtratur & credibilius : monſtratur autem priuatiua quidem per prædicatiuam : hoc autem per illam non monſtratur : prior igitur & notior exiſtens & credibilior melior utique erit. 5

Amplius, ſi principium ſyllogiſmi eſt uniuerſalis propoſitio immediata: eſt autem in monſtratiua quidem affirmatiua, in priuatiua uero negatiua uniuerſalis propoſitio, affirmatiua autem negatiua prior & notior, propter nanque affirmationem negatio nota. Et prior affirmatio, quemadmodum & ipſum eſſe ipſo non eſſe : quare melius principium monſtratiuæ quàm priuatiuę, quę uero melioribus principijs utitur, melior eſt. Amplius principalior, ſine enim monſtrante non eſt priuatiua. 6

Quòd autem monſtratiua ſit dignior, &c. 1

ABſoluit modo ſecundam quæſtionẽ, nimirum affirmatiuam demonſtrationem eſſe digniorem priuatiua, & facit primum argumentum tale. Demonſtratio quæ paucioribus medijs indiget, vt ad immediata reducatur principia, dignior eſt ea, quæ pluribus; cæteris tamen omnibus paribus, ſed affirmatiua indiget paucioribus, quàm negatiua; ergo illa eſt dignior. Nota, quòd dicit cæteris paribus, nempe quòd vtraque ſit ex veris, & neceſſarijs, & per ſe, nam ſi quæ procedit ex paucioribus non ſit ex his, aut ſit ex cauſis remotis, aut effectibus, non erit dignior; ſimiliter quòd vtraque ſumat æquales terminos, nam ſi negatiua ſumit terminos ſuperiores, affirmatiua inferiores, paucioribus medijs indigebit negatiua, debet igitur eſſe ſors æqualis

Cõparat. affirmatiuæ demõſtrat. cum negat primatio.

qualis proportionaliter vtriuſque in reliquis omnibus. & hoc aduerte.

Probatio maioris. Probat maiorem dupliciter. primo in par ticulari, cum ſunt æque notę vtræq; propoſitiones vel nobis, vel natura, vel ſimpliciter, vt dicit Alber. vocat autem has poſitiones, vel ſuppoſitiones, vel propoſitiones, idest, dignitates, vt oſtendat varietatem demonſtrationum, non enim omnes eiſdem vtuntur principijs.

Probat igitur: dignius eſt citius cognoſcere, quàm tardius, ſed cum propoſitiones omnes ſunt æque notæ citius cognoſcimus cum pauciora ſunt media, quàm cum plura, ergo dignius eſt cognoſcere per eas quæ paucioribus indigent medijs. nam, vt dicit Philopon. cum actus potiſſimus intellectus ſit ſimplex, quo rem eaſque diſcurſu cognoſcit, quo magis ad ipſum accedit, actus eſt perfectior, cuius adhuc rationem adducit Lyncon. illud enim eſt optimum, quod nullo indiget vt Deus eſt, reliqua, quo paucioribus indigent perfectiora, & meliora ſunt, vnde Ariſt. 2. cœli. cap. 12. dicit eleganter: quanto res perfectiores ſunt, tanto paucioribus actionibus ſuum bonum conſequuntur, vnde (inquit) Deo abſque vlla actione bonum ineſt, eſt enim ipſum bonum, & fęlicitas: illis vero, qui propinqui ſunt ipſi, per vnam, alijs remotis per plures. videmus etiam hoc in natura euenire, ſemper enim natura res in ſuā perfectionē inclinat per pauciores actiones inquantum poteſt; vnde elementa recte in ſua loca tendunt, quia linea recta eſt breuiſſima. hæc intellige ſemper cæteris paribus, eſt enim melius per plures actiones maius conſequi bonum, quàm paucioribus minus. colligitur ergo perfectius eſſe paucioribus medijs indigere, quàm pluribus, cum cætera paria ſunt, & propoſitiones æque notæ.

2 Ratio autem propoſitionis, quòd melior ſit, &c.

Alia probatio vniuerſalis eiuſdē maioris. Vniuerſaliter probat modo illam maiorem, nō limitando, quòd propoſitiones ſint ſimiliter notæ, immo probat notiores eſſe & priores, quæ ex paucioribus ſunt, & loc⁹ iſte non parum eſt obſcurus. ratio autem hæc eſt, ſumatur propoſitio, homo eſt ſubſtantia, quę demonſtratur per tria media, primo per animal eſt ſubſtantia, ſecundo iſta, per viuens eſt ſubſtantia, tertio hæc. per corpus eſt ſubſtantia: tunc clarum eſt, quòd potior eſt ſecunda demonſtratio, ſcilicet, omne viuens eſt ſubſtantia, omne animal eſt viuens, ergo omne animal eſt ſubſtantia, quàm prima, ſcilicet omne animal eſt ſubſtantia, omnis homo eſt animal, ergo omnis homo eſt ſubſtantia, quia ſecunda certior eſt prima: cum enim præmiſſæ ſecūdę ſint certiores & priores concluſione, erūt etiam certiores principijs primæ, nam concluſio ſecundæ præmiſſa eſt primæ; ob eandem rationem, tertia melior eſt ſecunda, vt notum eſt.

Sumatur præterea alia propoſitio, numerus eſt diuiſibilis, quæ duo media habet. ſ. quantitas diſcreta eſt diuiſibilis, & quātitas eſt diuiſibilis, tunc pero iſta aſſimilatur tertiæ, an ſecundæ? notum eſt, quòd ſecundæ, cum duobus indigeat medijs, ſed illa eſt certior & pręſtantior, ergo & hæc; eſt igitur præſtantior quæ paucioribus. indiget medijs. hæc ratio eſt valde notanda, quam attigit Philopon. ſed non plene. Ariſt. vero ſolum vnam partem priorem poſuit.

Dicit ergo, ſi ſimiliter media cognita ſint, idest ex eadem coordinatione, tunc priora notiora ſunt, & probat exemplo. ſic; omne E. eſt A. ſcilicet omnis homo eſt ſubſtantia, per tria media, B. C. D. nempe, animal, viuens, corpus, ſit iterum ſecunda propoſitio, omne D. eſt A. nempe omne animal eſt ſubſtantia, per B. C. nempe per viuens, corpus, quæ propoſitio ſimiliter ſe habet, idest ex eadem coordinatione eſt.

Quamuis aliqui textus habeant F. G. media, vt ſit diuerſa propoſitio, vt ſupra diximꝰ, ſed melius eſt ſequi noſtrum textum.

Tunc, inquit, melior erit & prior demōſtratio D. A. quàm A. E. quia iſta per illam probatur, hic eſt addenda altera pars argumenti, vt diximus, ex quo concludit vniuerſaliter demonſtrationem ex paucioribus certiorem & digniorem eſſe cæteris paribus, vt diximus. & præterea ne illa quæ ex pluribus medijs eſt, ſit experientia etiam cognita, vel aliunde certitudo & dignitas adueniat, puta ex materia vel alia via.

Ex his habes primo, quòd demonſtrationes paſſionum quæ magis accedunt ſubiecto, ſunt potiores illis, quæ magis recedunt, nam poſteriores præſupponunt priores. habes etiam demonſtrationes ſubalternantiū

ſcientia-

ſcientiarum eſſe potiores illis ſubalternatis, quarum principia per illas probantur, ob eandem rationem; & tandem potiores eas eſſe, quæ magis ad per ſe nota & immediata principia accedunt.

3 Vtræque quidem per terminos tres, &c.

Probatio minoris primi ſyllogiſmi. Hactenus maiorem illius primi ſyllogiſmi probauit, nunc vero probat minorem, quòd negatiua demonſtratio pluribus indigeat medijs quàm affirmatiua; quia negatiua indiget propoſitionibus affirmatiuis & negatiuis vt demonſtretur, at affirmatiua ſolis affirmatiuis, quamuis non plures termini ſint in vna quàm in alia, in omni enim demonſtratione ſunt tres. notant Philopo. & Albert. & fere alij omnes non eſſe intelligendum quòd plura media numero habeat negatiua, quàm affirmatiua, cum vtraque æqualia habere poſſit, ſed plura ſpecie: nam aliud eſt ad concludendam affirmatiuam præmiſſam, aliud ſpecie ad negatiuam; at in affirmatiua media ſunt eiuſdem rationis, nempe ad concludendas vtraſque præmiſſas, quæ affirmatiuæ ſunt.

Dubium. Dices, Maiori non videtur correſponde re minor, cũ maior ſit de pluralitate mediorum & numero, vt probatũ eſt in affirmatiuis illis omnibus. dubium verò hoc eſt magnum, & ego miror interpretes, quo modo locum hunc confuſum reliquerint.

Solutio. Appollin. mouet dubium, ſed non ſoluit. dico, ſequens expoſitionem Alber. iſto cap. 3. eſſe aduertendum, quòd negatiua propoſitio pluribus medijs etiam numero indiget quàm affirmatiua: vt patet ſi ſumamus ſimiliter propoſitiones: ſit affirmatiua diſtans a generaliſſimo per duo media, ſcilicet omne animal eſt ſubſtantia per viuens, & corpus; ſumamus eandem negatiuam de alio generaliſſimo, ſcilicet nullũ animal eſt qualitas, tunc inuenies tria media, viuens, corpus, ſubſtantia, minus enim diſtat omne ſubiectum a ſuo affirmatiuo immediato, quàm à ſuo negatiuo, cuius ratio eſt pulchra, quia ab affirmatiuo diſtat per intermedia ſublumpta ſub maiori extremo, at à negatiuo diſtat per intermedia eadem, & per omnia ſua prædicata ſuperiora, à quibus tale negatiuum prædicatũ remouetur, & alia huius loci declaratio eſt.

Amplius quoniam oſtenſum eſt, &c. 4

Alteta rõ. Nonum aliud argumentum hic poſſumus componere, ſicut cõponit Themiſt. cap. 41. quod tale ſit. priuatiua demonſtratio indiget affirmatiua, affirmatiua autem non indiget negatiua, ergo illa eſt potior. antecedens patet, nam impoſſibile eſt quòd negatiua ſit vtraque præmiſſa, ſed vna ſaltem debet eſſe affirmatiua, at vtraque propoſitio poteſt eſſe affirmatiua, tunc vlterius in augmẽtata demonſtratione, ideſt in proſyllogizatione demonſtratiua, demonſtrantes negatiuam præmiſſam ex vna tantum negatiua propoſitione, alteta vero affirmatiua demonſtrabimus, at præmiſſam affirmatiuam ex vtraque affirmatiua, ergo indiget negatiua affirmatione.

Et iſte eſt ſenſus illius: priuatiuas in omni ſyllogiſmo plures vna eſſe non poſſe. oportet enim alteram præmiſſam affirmatiuã, at affirmatiuas plures eſſe cõtigit.

Exemplo comprobat; ſit demonſtratio, nullum B. eſt A. omne C. eſt B ergo nullũ C. eſt A. ſi proſyllogizare oportet maiorem, oportet ſumere medium D. de quo negetur A. ſed quod affirmetur de B. ſic; nullum D eſt A. omne B. eſt D. ergo nullum B. eſt A. at ſi oportet minorem demonſtrare, ſumendum eſt medium affirmatium de vtroque, puta E. omne E. eſt B. omne C. eſt E. ergo omne C. eſt B. & ſic ſit in alijs ſyllogiſmis, vnde concluditur præmiſſam negatiuam ex vna, affirmatiuam vero ex vtraque affirmatiua demonſtrari, indiget ergo negatiua demonſtratio affirmatiua, non econtra, ergo hæc eſt potior.

Si igitur notius eſt per quod demonſtratur, &c.

5 Conclusio totius argumenti. Hæc eſt concluſio totius argumenti, vnde patet non bene expoſuiſſe Philop. qui non rationem, ſed corrolarium præcedentia verba eſſe affirmauit, imino aliter interpretatur, quàm dictum eſt, ſed quæ diximus certiora ſunt.

Amplius ſi principiũ ſyllogiſmi. 6

3. ratio. Tertium argumentum ad idem probãdum hoc eſt, quarum principia immediata ſunt potiora, & demonſtrationes ſunt potiores

iiores, ſed principia affirmatiuæ demonſtrationis ſunt potiora pricipijs negatiue, ergo illa potior eſt. minor probatur, principium affirmatiuæ eſt immediata affirmatiua, principium negatiuæ eſt immediata negatiua, affirmatio vero prior eſt negatione, ſicut eſſe prius eſt, q̄ non eſſe, vnde concludit repetendo ſecundam rationem, eſſe affirmatiuam digniorem.

Obiectio. Dilutio. Dices, quomodo eſſe prius eſt non eſſe, cum prius res non fuerit quàm ſit? dico in particulari ſumēdo, prius eſt hanc rem non eſſe, quàm eſſe, tamen communiter & à toto genere ſemper ens præceſſit natura non ens, nam ſi nihil eſſet, nihil fieri poſſet, propterea Deus ab æterno eſt.

Alia obiectio. Vide ſolutio I lib. de Iterp. Dices, q̄uo affirmatio dicitur prior negatione? cum vtraque ſit ſpecies. hoc ſoluimus lib. de interpretatione, vbi etiam hūc locum explicuimus, illic vide late.

Demonſtrationem oſtenſiuam, illa quæ ducit ad incommodum potiorum eſſe.

CAPVT XXII.

1 QVoniam vero prædicatiua priuatina melior eſt, planum q & ad impoſſibile ducēte. oportet aūt ſcire, quæ eſt differentia ipſarū.

2 Sit itaque A. inexiſtens nulli B. ipſi vero C. omni ipſum B. neceſſe vtique eorum, quæ C. nulli ineſſe ipſum A. Si igitur acceptis, oſtenſiua vtique priuatiua eſſet demonſtratio, quod A. ipſi C. non ineſt: quæ vero ad impoſſibile ita ſe habet, ſi oporteat monſtrare, quòd A. ipſi B. non ineſt, accipiendum eſt A. ineſſe ipſi B. & B. ipſi C. quare contingit A. ipſi C. ineſſe. Hoc autem ſit notum & confeſſum, quòd impoſſibile: non igitur poteſt A. ipſi B. ineſſe, ſi igitur B. ipſi C. confeſſum eſt ineſſe, A. ipſi B. impoſſibile eſt ineſſe.

3 Termini igitur conſimiliter ordinantur. Differt autem vtra ſit notior propoſitio priuatina, vtrùm quod A. ipſi B. non ineſt, an quòd A. ipſi C. cū igitur cōcluſio eſt notior, quòd non eſt quę ad impoſſibile, fit demonſtratio, cū aūt in ſyllogiſmo fit, demonſtratiua eſt.

4 Natura autē prior eſt, quòd A. ipſi B. quàm quod A. ipſi C. ineſt: priora enim ſunt concluſione, ex quibus eſt concluſio, eſt autem A. ipſi C. non ineſſe, concluſio, A. uero ipſi B. ex quo eſt concluſio.

5 Non enim ſi contingit ablatum eſſe aliquid, hoc eſt concluſio, illa vero ex quibus ſunt, ſed hoc quidē eſt, ex quo ſyllogiſmus eſt, qui vtrique ſic ſe habet, vt aut totius ad partem, aut partis ad totum habeat rationem: ſed A. C. & A. B. propoſitiones non ſe habent ita inter ſe.

6 Si igitur quæ ex notioribus & prioribus melior: ſunt autem ambę ex eo, quòd non ſit aliquid, credibiles, ſed hæc quidem ex priori, illa uero ex poſteriori: melior ſimpliciter vtique erit priuatiua demonſtratio ea, quæ eſt ad impoſſibile, quare & quę hac melior prædicatiua, eſt manifeſtū, quòd & ea, quæ ad impoſſibile eſt melior.

Et ad impoſſibile ducente: oportet autem ſcire, &c. 1

Comparatio demōſtrationis oſtenſiuę, & ad impoſſibile. DEterminat quæſtionem tertiam, nēpe oſtenſiuam eſſe potiorem ea quæ ad impoſſibile ducit, ſunt autem hæc verba continua cum illis capitis præcedentis, vt oratio ſit (quod quidem prædicatiua dignior priuatiua manifeſtum eſt, & ad impoſſibile ducente) ſenſus eſt, cum prædicatiua ſit potior negatiua; hæc vero ſit potior ducente ad impoſſibile, etiam prædicatiua erit potior iſta, & ita omnis oſtenſiua tam prædicatiua quàm negatiua erit potior ducente ad impoſſibile. ante tñ, q̄ probet, differentiam vtriuſque conſtituit.

Diximus

Quid demõſtratio oſtenſiua.

Diximus autem late 2. prior. cap. 14. oſtenſiuam demonſtrationẽ eſſe, cum aliquam propoſitionem ſiue affirmatiuam, ſiue negatiuam demonſtramus, per ſua principia ipſam inferendo.

Quid demoſtratio ad impoſſibile.

At demonſtratio ad impoſſibile eſt, cum propoſitionem aliquam non per ſe, ad ſuam oppoſitam falſam oſtendendo, verã eſſe probamus: modus autem probandi eſt, ſumendo oppoſitam probandæ cum aliqua præmiſſa alia manifeſte vera, & inferendo concluſionem falſam in bona conſequentia, vt inde colligatur talis præmiſſa falſa, cum falſum ex falſa ſequatur, ac tandem illa prima propoſitio vera. Verbi gratia, ſit iſta probanda ad impoſſibile; nullus homo eſt irrationalis, ſumam eius oppoſitam cum præmiſſa clare vera, ſic; omnis homo eſt irrationalis, omne animal rationale eſt homo, infero, ergo omne animal rationale eſt irrationale: conſequentia eſt bona, concluſio falſa, ergo & aliqua præmiſſa, non minor, ergo maior, ergo eius oppoſita negatiua erat vera, cum non contingat in materia neceſſaria contrarias ſimul eſſe falſas, aut ſimul veras. Sicut negatiuam propoſitionem demonſtramus, ita affirmatiuam, ſumendo oppoſitam negatiuam, demonſtrare poterimus.

Ariſtotel. vero vtitur negatiua tantum, quia vult ſolum probare modo negatiuam oſtenſiuam eſſe potiorem ducenti ad impoſſibile, nam inde probatur quòd etiam affirmatiua ſit ea potior, cum ſit potior quàm negatiua.

2 Sit igitur A. in nullo B. &c.

Exemplum ponit oſtenſiuæ negatiuæ tale, nullum B. eſt A. omne C. eſt B. ergo nullum C. eſt A. At vero non ſic eſt ad impoſſibile, vt patet hoc exemplo, ſi velit aliquis demonſtrare illam propoſitionem quæ erat maior ſyllogiſmi oſtenſiui, nempe nullum B. eſt A. ad impoſſibile, ſic demonſtrabit, ſumendo oppoſitam, omne B. eſt A. & aliam clare veram, ſcilicet omne C. eſt B. inferatur, ergo omne C. eſt A. quæ ſit falſa; nam cum hæc ſit falſa, aliqua erit præmiſſa falſa, non minor, quia nota, ergo maior, omne B. eſt A. erat ergo oppoſita vera, nullum B. eſt A.

Vbi aduerte, quòd oportet illam propoſitionem quæ coaſſumitur cum oppoſita probandæ eſſe notam, vel quia manifeſte vera, vel quia data à reſpondente, aliàs nõ demonſtrabitur ad impoſſibile, nam reſpondens dicet non oppoſitam probandæ, ſed coaſſumptam eſſe falſam aduerte etiã quòd hic non ſumit contradictoriam oppoſitam, quãuis id velit Philopo. non enim eſſet demonſtratio, cum propoſitiones non eſſent de omni, ſed ſumit cõtrariam, quia in materia neceſſaria particularis vel indefinita æquiualet vniuerſali, & ſi vna eſt vera, altera falſa, ſicut in cõtradictorijs, & contra ſi vna falſa, altera vera eſt.

Termini igitur ſimiliter ordinãtur, &c. 3

Similitudinem inter vtramque demonſtrationem aſſignat, nempe in ordinatione terminorum: ſicut enim tres termini ſecundum figuram in oſtenſiua ordinãtur ita in demonſtratione ad impoſſibile ſunt tres termini ſecundum figuram aliquam diſpoſiti, quãuis non eodem modo vtrãq; concluſionem probet, vt dictum eſt, ſed differunt hæ demõſtrationes in negatiua propoſitione, in quo termino, & qualis ſit.

Propter quod aduerte quòd in ſyllogiſmo illo oſtenſiuo eſt vna præmiſſa negatiua, puta maior, nullum B. eſt A. in qua maius extremum de medio prædicatur, in ſyllogiſmo uero ad impoſſibile eſt etiam vna negatiua, puta oppoſita concluſionis falſæ illatæ, ex cuius ueritate colligimus concluſionem falſam, vt ſi dicas, omnis homo eſt irrationalis, omne rationale eſt homo, ergo rationale eſt irrationale, at nullum rationale eſt irrationale, ergo concluſio eſt falſa, & per conſequens aliqua præmiſſa: Vide igitur quomodo in hac demonſtratione eſt illa negatiua, nullum rationale eſt irrationale, quæ eſt ex maiori extremo de minori negato, quod dicitur nullum C. eſt A. Nota.

Dicit modo Ariſt. cum talis negatiua eſt notior quã negatiua maior oſtẽſiui, poſſumus per hãc probare ad impoſſibile illam maiorẽ; at cũ maior eſt notior, manebit demõſtratio oſtenſiua, non ad impoſſibile, verbi gratia, ſi quis velit probare ad impoſſibile, nullus homo eſt irrationalis; ſic dicet; omnis homo eſt irrationalis, omne animal rationale eſt homo, ergo omne animal rationale eſt irrationale, ſed nullum

animal

animal rationale eſt irrationale, ergo conclusio falſa, & aliqua præmiſſa. iſta eſt bona demonſtratio, quia notius eſt nullum animal rationale eſſe irrationale, quã nullum hominem eſſe irrationalem, propter expreſſam repugnantiam: quod ſi non eſſet notior hæc negatiua, non poſſemus aliã probare, quia vt anque admittere nollet quis. ſed falſam concederet.

Senſus clarus eſt, ſicut in ſyllogiſmo ad impoſſibile propoſitio coaſſumpta cũ oppoſita probandæ debet eſſe clare vera, ne ei falſitas concluſionis attribuatur, ita & concluſio clare falſa, & eius oppoſita manifeſte vera, ne aliquis etiam cõcluſionem dicat eſſe veram & oppoſitam falſam. in probatione ergo ad impoſſibile negatiua eſt clarior quam negatiua præmiſſa demõſtrationis oſtenſiuæ. Aduerte igitur literã: dicit enim quòd differt, in quo, & qualis ſit notior priuatiua, ideſt vtra negatiua ſit notior, an quæ eſt ſyllogiſmi oſtenſiui maior, puta illa, nullum B. eſt A. an quæ eſt oppoſita concluſioni ex qua eſt ſyllogiſmus ad impoſſibile, puta nullum C. eſt A. ſi hæc enim quę concluſio dicitur notior eſt, fiet ſyllogiſmus ad impoſſibile, cum vero ea quę in ſyllogiſmo oſtenſiuo erat notior eſt, fit tantum ille oſtenſiuus & non ad impoſſibile, propter rationem quam dedimus.

4 Natura autem prior eſt, &c.

At quamuis negatiua ſyllogiſmi ad impoſſibile ſit notior, natura tamen prior eſt illa maior oſtenſiui, nẽpe prior eſt, nullum B. eſt A. quæ erat maior, quàm nullum C. eſt A. quæ erat in ſyllogiſmo ad impoſſibile; quod probat, quia hæc eſt concluſio ſyllogiſmi illius oſtenſiui cuius maior probatur, puta nullum B. eſt A. omne C. eſt B. ergo nullum C. eſt A. concluſio autem poſterior eſt natura propoſitionib. in vera demonſtratione.

Nota. Et nota artificium Ariſtot. quod aliqui non intelligentes vitio dederunt, vt meminit Philop. hi enim eum reprehendebãt quia in ſyllogiſmo ad impoſſibile non probatur maior oſtenſiui, ſed eadem: concluſio; & non aduertunt quòd Ariſt. non probat illam vt maiorem, ſed vt quandam propoſitionem, vt alia ſit quæ probatur oſtenſiue, alia quæ ad impoſſibile; ſed illam in ſyllogiſmo & demonſtratione ſumpſit, vt melius oſtenderet negatiuam in ſyllogiſmo ad impoſſibile eſſe illa poſteriorem natura, cum ex illa oſtenſiue propter quid demonſtretur.

Nec oportet te intelligere ſemper demõſtrationem ad impoſſibile procedere ex negatiua poſteriori natura, niſi cũ illa ex qua ſyllogiſmus oſtenſiuus fit, eſt in demonſtratione propter quid.

Dices, nonne ſi illa non eſſet in demonſtratione propter quid, tunc negatiua demonſtrationis ad impoſſibile eſſet prior? dico, eſſet quidem, ſed hic de demonſtratione potiſſima, quæ p cauſam eſt, loquimur.

Non enim ſi contingit remoueri, &c. 5

Dubium. Poſſet quis dubitare, quomodo ſi per illam concluſionem negatiuam ad impoſſibile probamus maiorẽ illã negatiuã, poſſit eſſe quòd iſta ſit prior, ex qua enim probamus, poſterior erit. reſpondet, non idcirco quòd ex illa concluſione negatiua remoueamus oppoſitam prædictæ maioris, maior habebit rationem concluſionis illatæ ex illis tanquàm ex cauſis & præmiſſis, hoc enim fieret ſi talis maior eſſet ſub illa negatiua ſumpta ſicut pars ſub toto, ideſt ſicut particulare ſub vniuerſali; at non ſic ſumitur, nullum B. eſt A. ſub illa, nullum C. eſt A. ſed potius contra, vt dictum eſt.

Si igitur ex dignioribus, &c. 6

Probat cõclu. Argumentum colligit quo intentam cõcluſionem probat; potior eſt demonſtratio quæ ex prioribus & certioribus natura procedit, quàm ea quæ non ſic ſe habet, at negatiua oſtenſiua eſt ex prioribus & credibilioribus natura, quàm quæ ducit ad impoſſibile, vt notum eſt, ergo erit præſtantior illa, affirmatiua vero eſt potior negatiua; ergo erit & potior ducenti ad impoſſibile, eſt ergo omnis oſtenſiua potior.

Quæ ſcientia certior ac prior ſit: quæ vna, quæue diuerſæ inter ſe ſcientiæ ſint. Et quòd eiuſdem plures eſſe demonſtrationes poſſint.

CAPVT XXIII.

SCientia autẽ eſt certior & prior ſciẽtia, quæ ipſius quòd, & pp quid 1

quid eſt eadem, ſed non ea, quæ ſeorſum ipſius quòd ab ea, quæ propter quid: & quæ non de ſubiecto eſt ea, quæ de ſubiecto, vt Arithmetica Harmonica: & quæ ex paucioribus ea, quæ eſt ex appoſitione, ut Arithmetica Geometria.

2 Dico autem ex appoſitione, ut unitas eſt ſubſtantia ſine poſitione, punctus uero ſubſtantia cum poſitione, hoc autem ex appoſitione.

3 Vna autem ſcientia eſt, quæ eſt unius generis, quæcunque ex primis componuntur, & partes ſunt, aut paſsiones horum per ſe.

4 Altera uero ſcientia eſt ab altera, quarũcũque principia, neque ex iiſdem, neque alteræ ex alteris sũt. huius aũt ſignum, cum ad indemõſtrabilia uenerit. oportet enim ipſa in eodẽ genere eſſe cum his, quæ demonſtrantur: ſignum autem & huius, cum ea, quæ mõſtrantur per ipſa, in eodẽ genere ſint, & cognata.

5 Plures autem demonſtrationes eſſe eiuſdem euenit, non ſolum ex eadem coordinatione accipienti nõ continuum medium, (ut eorum, quæ A. B. C. & D. & E.) ſed & ex altera, ut ſit A. transſmutari, in quo autem D. moueri, ipſum uero B. lætari, & ruſus E. quieſcere. Verũ eſt igitur & D. de B. & A. de D. prædicari: nam quod lætatur mouetur, & quod mouetur transſmutatur: ruſus A. de E. & E. de B. uerum prædicari: quare per altera media, & non ex eadem coordinatione ſyllogiſmus eſt, non tamen, ut neutrum de neutro dicatur medioru: neceſſe eſt eidem alicui ambo ineſſe. Conſiderandum autem eſt & per alias figuras, quot modis contingit eiuſdem fieri ſyllogiſmũ.

Certior autem eſt ſcientia, &c. 1

Intentio Ari. Primum the.

NVnc tandem de ipſo effectu demonſtrationis, nempe de ſcientia diſſerit, ac tria theoremata in capite præſenti ponit notatu digna; quorum primum eſt, Vna ſcientia dicitur certior & prior alia tripliciter, primo illa certior eſt quę quia & propter quid ſimul docet, ideſt, quæ veritatẽ, & eius cauſam docet, quàm ea, quæ ſolũ quia, ideſt veritatem docet, ſed extra propter quid, ideſt ſine cauſa; vel ab effectu, vel à ſigno, vel à cauſa remota.

Tripliciter una ſcia certior & prior alia.

Secundo, ſcientia certior eſt quæ non eſt de ſubiecto, quàm quæ eſt de ſubiecto. notat Philop. non debere vocari ſcientiam quæ non eſt de ſubiecto, ſingularem, ſicut in capite de ſubſtãtia; ſed vocat ſcientiã nõ eſſe de ſubiecto quæ tractat de re abſtracta à ſubiecto. ſubiectum vocat materiam ſenſibilem, vt notant S. Th. Alber. Aegid. & Auerro. vnde ſcientia quæ abſtrahit à materia ſenſibili certior eſt illa quæ conſiderat res in materia ſenſibili, vt Geometria quam Perſpectiua, & Arithmetica quam Muſica notior eſt; nam Geometria, & Arithmetica ſunt magis abſtractæ. ſimiliter Metaphyſica, & Mathematica certiores quam Phyſica ſunt, quippe quæ à materia ſenſibili abſtrahant huius certitudinis Auerró. reddit rationem; nam quanto res eſt materialior, tanto magis expoſita eſt prædicatis per accidens, quæ impediunt ſcientiã; vt triangulus in materia ſenſibili, ideſt æneus, vel terreus; eſt albus, calidus, & ſimilia per accidens, a quibus liberatur abſtrahens à materia huiuſmodi.

Tertio, Scientia quæ ex additione eſt, minus eſt certa quam ea quę non eſt ex additione, vt Arithmetica certior eſt quã Geometria, nã principiũ Arithmeticæ, puta vnitas, eſt ſine poſitione, at principiũ Geometriæ, nempe punctum, dicit poſitionẽ, poſitio aũt eſt ordo partium in ordine ad locum, quã poſitionem habet continuum permanens, de quo agit Geometria, non autem diſcretum, de quo eſt Arithmetica: quare iſta certior; non enim exponitur prędicatis per accidens, quæ ex ſitu & loco oriuntur. Dices; nonne iſte modus certitudinis eſt idem qui præcedens? reſpondet

Aegid.

Ægid. & bene, non eſſe eundem, nam illic conſideratur abſtractio à materia ſenſibili, hic alia abſtractio, à continuo & poſitione.

2 Dico autem ex additione, ut unitas, &c.

Geometria eſt ex additione ad Arithmeticam. Explicat & probat quòd Geometria ſit ex additione ad Arithmeticam, per principia ipſarum, nam principium Geometriæ eſt punctum, hoc autem eſt ſubſtantia poſita, ideſt habens poſitionem. non intelligas quòd punctum ſecundum ſe poſitionẽ habeat, cum non ſecundum ſe ſit in loco, ſed ſecundum corpus, quod ſuperficiebus, lineis, & punctis terminatur: vnitas vero eſt ſubſtantia ſine poſitione, ergo propterea abſtractior eſt & minus ex additione.

Dubitat Philop. nam videtur quòd vnita ſit ex additione, nam illud quod dicitur ſine additione, additum eſt. reſpondet nõ eſſe id adiunctum aliquod, ſed tantum dicere negationem poſitionis, negatio autem non eſt additio realis.

Dubitabis, quomodo punctum & vnitas dicantur ſubſtantia, cum accidentia ſint; reſpondet Philop. id ſecundum Pythagoricos dictum eſſe, exiſtimabãt enim lineas, puncta, ſuperficies, & cætera eſſe rerũ ſubſtantias, de quo diſputat 3. Metaph. c. 5. & etiam ſecundum eos vocat ſubſtantias 5. Meta. c. 8. At S. Th. id ſecundum Platonicos dictum eſſe cenſet. Vtraq; opinio & S. Th. & Philop. vera eſt, nam tam Platonici quàm Pythagorici fuerunt huius ſententiæ, vt habetur 1. Metap. tex. 24.

Aliter alij exponunt, vt per ſubſtantiam intelligamus naturam tã ſubſtantiæ quàm accidentis, vt ſumitur 1. c. anteprædic. & ita exponit Alber.

3. Alber. 4. Auerr. Alij per ſubſtantiam idem quod indiuiſibile intelligunt, inter hos eſt Auerro. Alij per ſubſtantiam intelligunt veram ſubſtantiam, ſed hæc dicuntur ſubſtantia, quia eis ablatis ſubſtantia deſtruitur, ita exponit Ægid. quælibet ex his eſt congrua expoſitio, prima mihi maxime placet.

Nota. Circa has certitudines tres aduerte ex Albet. & S. Tho. quod dupliciter poteſt ſumi certitudo in ſcientia, vno modo ex parte rei, altero modo ex parte modi cognitionis. ex parte rei, quando res eſt immaterialior & ſimplicior, tanto eius cognitio eſt certior, vt dicit Auerr. materia enim obſtat cognitioni, cum materialibus multa per accidens inſint: ex parte vero modi, cũ res per cauſam cognoſcitur, eius eſt certior cognitio, potior tamen eſt hæc priori. nec decipiaris exiſtimans idem eſſe dignitatem & certitudinem, nam dignitas potius a rei nobilitate, quã ab immaterialitate, vel a modo cognoſcendi ſumitur, cum igitur hæc duplex ſit certitudo, prior duobus vltimis modis continetur, poſterior vero in primo, vt explicatum eſt.

Vna autem ſcientia eſt, quæ eſt vnius generis, &c. 3

De vnitate ſcientiarum ſecundum Theorema. Secundum Theorema conſtituit, de vnitate & diuerſitate ſcientiarum; loquitur autem non de ſcientia peculiari alicuius concluſionis, ſed de generali habitu ſcientiæ. Alber. autem, S. Tho. Ægid. & alij nonnulli, ſic exponere videntur, vt Ariſt. velit

Prima expoſitio d. Thom. Alber & aliorum. quatuor oſtendere, quæ ſub vna ſcientia cõtinentur, quorũ primum eſt, vnicum commune obiectum cõprehendens omnia quę ſub tali ſcientia ſunt, ſicut eſt corpus naturale in Phyſica, ens in Metaphyſica, & tale vocant genus ſcientiæ. hoc autem debet eſſe vnum, vel vniuocum, vel ſaltem analogum: analogia enim non impedit ſcientiam, vt expreſſe docet Ariſtot. 4. Metaphiſ. cap. 2. alterum eſt, principia ſcientiæ; ſunt enim in qualibet ſcientia propoſitiones per ſe notæ & indemonſtrabiles in illa, ex quibus procedunt eius demõſtrationes, vt ſuperius eſt dictum. tertium eſt, partes illius ſubiecti, per partes intelligunt ſpecies inferiores ſubiecto, vt Phyſicus non ſolum corpus naturale, ſed etiam ipſius ſpecies, puta animalia, plantas, & reliqua mixta, & horum ſpecies conſiderat, vt docet Ariſtoteles 4. Metaph. cap. 2. ſpecies, inquit, & ſpecies ſpecierum vnius ſcientiæ genere eſt conſiderare. per partes etiam intelligunt partes eſſentiales & integrales ſubiecti, & inferiorum ſubiecti, quas omnes vna ſcientia conſiderat. Phyſici enim eſt conſiderare partes corporis naturalis, materiam, & formam, partes animalium, & plantarum, & reliquorum corporum naturalium ſimiliter. quarum eſt, paſſiones ſubiecti inferiorum ſubiecti, & partium eorum, vt notum eſt in qualibet ſcientia ſic illi exponunt, & ſine dubio doctrina

eſt veriſſima, maximeq́ue notanda, quamuis non ita videatur textui reſpondere.

Secunda expoſitio Philop.

Philop. aliter literam hanc interpretatur, vt ſit ſenſus: vna ſcientia dicitur, quæ verſatur circa vnum genus theorematū, id eſt cōcluſionum demonſtrabilium; ſunt aut theoremata vnius generis, quæ conſtant ex eiſdem principiis illius generis, ſicut geometrica theoremata omnia fiunt ex lineis, ex triangulis, ex figuris; vel ex aliis quæ ſub Genere Geometriæ continentur, puta continuo: ſimiliter omnia ſunt ex eiſdem principiis & dignitatibus illius ſubiecti: prętcrea ſunt vnius generis partes & paſſiones horum, nempe principiorum, vel theorematum; partes principiorum ſunt partes integrantes vel eſſentiales ſubiectorū, vt partes circulorum, quadratorum, corporum; paſſiones principiorum, vt paſſiones linearum, quæ ſunt principia figurarum, ſcilicet frangi, concurrere, & ſimilia.

Intelligere etiam poſſumus partes theorematum, aliquando enim multæ veritates ſimul demonſtrantur, quarum ſingulæ dicuntur partes theorematis illius; vt demōſtrat Euclid. angulos æquicruris qui ſunt ad baſim eſſe æquales, & qui ſunt extra baſim eſſe æquales etiam, ſunt iſta duo, quorum ſingula dicuntur partes. etiam intelligere poſſumus paſſiones theorematum, quæ ſunt illæ quæ ad veritatem demonſtratam conſequūtur, quale illud eſt quod ex dicto theoremate ſequitur, nempe angulos extra baſim æquicruris eſſe maiores iis qui ſunt intra baſim; ſunt etiam alia multa quæ ex variis theorematis demonſtratis ſequuntur.

Ita exponit Philop. & bene, quamuis breuius forſan poſſimus Ariſt. interpretari, vt ſit ſenſus; ſcientia vna eſt quæ eſt vnius generis, id eſt quæ de iis quæ ſunt eiuſdem generis tractat: explicat autem quæ dicantur eiuſdem generis, & dicit ea eſſe quæ ex eiſdem principiis fiunt, vt homo, leo, planta, & mixta, ac elementa eiuſdem generis dicuntur, cum ex eiſdem principiis fiāt, ſunt enim ex materia & forma. ſubdit paſſiones horum, quæ ex eiſdem principiis fiunt, nēpe ex principiis ſubiecti ſcientiæ, eſſe eiuſdem etiam generis, vt in vna ſcientia ſit ſubiectum, eius principia, & paſſiones, & ea quæ eiſdem principiis conſtant. per partes autem idem quod per paſſiones intelligit, & ſic patet ſenſus literæ.

Altera aūt ſciētia ē ab altera, &c. 4

De diuerſitate ſciētiarum.

Diuerſitatem ſcientiarum modo conſtituit, dicens ſcientias eſſe diuerſas, quæ tractant de rebus quæ non fiunt ex eiſdē principiis nec principia vnius fiunt ex principiis alterius, ſicut Phyſica, & Mathematica, habent enim principia diuerſa: illa enim quæ tractat de iis quorum principia ſunt ex eiſdem, ſicut principia hominis, leonis, & equi ſunt ex eiſdem primis, vt ex materia & forma, non faciunt diuerſas ſciētias; ſimiliter ea quorum principia vnius fiunt ex aliis, vt hominis principia ex principiis generis animalis, non faciunt diuerſam ſcientiam: quamuis iſta poſſemus intelligere de principiis complexis & cognitionis, ſed idem eſt ſenſus.

Ponit autem duo ſigna, alterum vt reſoluamus res in vltima principia ſua, & ſic cognoſcemus an ex eiſdem principiis res fiāt; vt equum in materiam & formam, figurā in lineas; quæ enim diuerſa ſint principia, ad diuerſas pertinebunt ſcientias, alterum ſignum eſt ad cognoſcendum ipſum principium an ſit diuerſum, nempe cum non fuerit eiuſdem generis & proximum & cognatum cum ipſo principiato; ſunt enim principia & ea quæ ex principiis fiunt eiuſdem generis. hæc etiam intellige de principiis complexis & concluſionibus.

Plures autem demonſtrationes eiuſdem, &c. 5

Tertium theorema.

Hoc eſt tertium theorema, in quo, quantum mihi videtur, rationem reddere videtur quare per principia aſſignauerit ſcientiarum diuerſitatem, doceтq; vnius rei plures poſſe eſſe demonſtrationes, non ſolum ex vno ordine, ſed etiam ex diuerſo; in quo manifeſtat poſſe de eadem re varias eſſe ſcientias, ac proinde melius per principia diuerſitatem earum aſſignari.

Dicit ergo: Plures poſſunt eſſe demonſtrationes vnius, non ſolum accipiēdo medium non continuum ex eodem ordine, ſed etiam accipiendo ex diuerſo. In primis per eundem ordinem intelligit eandem generis coordinationem; vt omne B. eſt A. poteſt demonſtrari per C. & per D. & per E. nempe homo eſt ſubſtantia, per animal, viuens, corpus. per media diuerſi ordinis intelligit media non inuicem ordinata, ſicut

eut Themiſt. dicit, bipes, & rationale, per quæ demonſtratur animal.

Sed dices, quid per medium non continuum intelligit? aliqui intelligunt mediũ mediatum, ſicut viuens eſt homini. aliqui medium in directo ſyllogiſmo, non continuum dicunt, at cum in eodem ſyllogiſmo plura media diſponuntur, ſicut fit in conglobato ſyllogiſmo, dicuntur continua, vt omne corpus eſt ſubſtantia, & omne viuẽs corpus, & omne animal viuẽs, & omnis homo animal, ergo oẽs homo eſt ſubſtantia.

Sed iudicio meo per non cõtinuum medio in eodem ordine intelligit mediatum ſupremo in affirmando, vt ſit ſenſus, ad probandum omnem hominem eſſe ſubſtãtiam plura media ordinata inueniemus, ſed mediata, vnicum eſt enim immediatum, nempe corpus ipſum.

6 Vt ſit A. tranſmutari, in quo autem D. moueri, &c.

Ponit exemplum demonſtrationis per plura media diuerſi ordinis ſit concluſio, omne lætans tranſmutatur, omne B. eſt A. ſint duo media, mouens D. & quieſcens E. tunc dicet omne D. eſt A. omne B eſt D. ergo omne B. eſt A. ideſt, omne quod mouetur, tranſmutatur, omne lætans mouetur, ergo omne lætans tranſmutatur; ſimiliter etiam dicetur, omne E. eſt A. omne B. eſt E. ergo omne B. eſt A. ideſt omne quieſcens tranſmutatur.

Dubium. Dubitatur quomodo quieſcẽs tranſmutatur, & quomodo lætans dicetur quieſcere & tranſmutari, ſunt ad hoc innumeræ

Solutio. ſolutiones, tamen quæ mihi magis ad rem facere videtur, eſt, vt hic ſumantur aptitudinaliter iſta, vt ſit ſenſus, quòd lætans aptũ eſt moueri & quieſcere, licèt non ſimul quieſcat ac moueatur, ac ob eam cauſam eſt mutabile, loquitur enim de lætitia ſenſibili, ſimiliter iſte eſt ſenſus illius maioris, quieſcens mutatur, ideſt eſt mutabile, nulli enim quies ineſt cui non inſit & motus & mutatio aptitudine, eſt enim idem oppoſitorum ſubiectum.

7 Non tamen eſt neutrum de neutro, &c.

Cum media diuerſi ordinis eiuſdem eſſe docuiſſet, oſtendit non eſſe adeò diuerſa media, quin prædicentur inuicem, nam eidem alicui inſunt, inter ſe ergo prædicantur, quamuis non eſſentialiter, vt quieſcens mouetur, ideſt, cui quies ineſt, motus ineſt, aliqui legunt, quòd non prædicentur, ſed exiſtimo melius legi, ſicut expoſitum eſt. tandem concludit poſſe etiam in aliis figuratum modis per plura vnum demõſtrari.

QVÆSTIO I.

circa cap. 23.

Primũ Argumentũ. Occurrunt aliquæ difficultates in hoc capite, eſt autem argumentum primum, ſi vna ſcientia eſſet, quæ vnum eſt generis, ſequeretur quod vnica eſſet ſciẽtia de ſubſtantia, quæ vnum genus eſt. conſequens autem eſt falſum, nam alia ſcientia eſt Medicina, alia Phyſica, alia Aſtrologia, alia de Angelis; quæ tamen omnia ſub vno ſubſtantiæ genere continentur.

Secũdum Argumẽtum. Secundo, ſi eiuſdem ſcientiæ eſſet conſiderare genus & ipſius ſpecies, ſequeretur quòd Metaphyſica quæ de ſubſtantia tractat, & de aliis generibus, omnes ſpecies rerum conſideraret, nullaque ſcientia reliqua eſſet, quod falſum eſt.

Tertium Argumẽtum. Tertio, ſi ſcientiæ diuerſæ diuerſa habẽt principia, ergo non eſſent eadem principia communia multis ſcientiis, hoc vero falſum eſt, nam ſunt dignitates multis, & aliquæ omnibus ſcientiis communes,

Quartum Argumẽtum. Quarto, ſi vna concluſio poteſt multa habere media, ergo augentur demonſtrationes ex parte mediorum, cuius oppoſitũ docuit Ariſtoteles capite nono ſuperiori, vt dictum eſt, hæc ſunt quæ præcipue explicare oportet in capite iſto.

Primum fundamẽtum. Circa argumentum primum oportet aliquot præmittere fundamenta & concluſiones, primum ſit, triplicem eſſe vnitatem in ſcientiis, ſicut in aliis accidentibus, eſt enim vnitas numerica, ſpecifica, & generica

Triplex vnitas, numerica, ſpecifica, generica. ſcientiæ diſtinguuntur numero penes ſubiecta quibus inhærent, vt enim alia eſt albedo tua, alia illius, propter diuerſitatem ſubiectorum, ita alia Dialectica huius, alia illius, ſimiliter de aliis ſcientiis, de hac autẽ vnitate non eſt ſermo in præſenti, ſed de vnitate ſpecifica & generica, & hæc ab obiectis, ideſt a rebus, de quibus ſcientiæ tractant, ſumitur: ſunt enim diuerſæ ſcientiæ ſecundum diuerſitatem rerum de quibus

ſunt, cuius rationem dat ſanctus Thomas: ſcire enim eſt quædam operatio animæ in res, vt igitur motus ſumunt ſpeciẽ a termi nis ad quos ſunt, ita ſcientiæ ab obiectis.

Secũdum fundamẽtum.

Sit ſecundum fundamẽtum, aliter ſe habet res ſeu obiectum, quod ſcitur, ad intellectum, aliter res quæ ſentitur ad ſenſum, res enim ſentitur ſecũdum quod eſt, nempe ſingularis, in loco, præſens, & cum aliis conditionibus, at res non intelligitur ſicut eſt, ſed abſtracta in vniuerſalia conditionibus materialibus, vnde vt ſcientia ſit, opus eſt, vt ſit aliqua res, quæ cognoſcatur, & ſit quædam neceſſaria conditio, nempe quòd ſit abſtracta a materia, ſicut ignis non comburit, niſi ſit aliqua materia, & proxima, ex quo fit, vt qui dicit aliquid eſſe ſcibile, dicat non ſolum rem cuius ſcientia eſt, quam Caie. vocat rationem formalem ſub qua: non eſt igitur diuerſitas ſcientiarum tantum in diuerſitate rerum ſecundum ſe, ſed ſimul cum diuerſa abſtractione, & hoc eſt quod dicunt Metaphyſici, ſcientias, diſtingui ſecundum diuerſitatem rerum formalem in ratione ſcibili, ideſt, ſecundum abſtractionem variã, res enim conſtituitur in genere ſcibili per abſtractionem, poteſtque eſſe vt ſit vnum genus entis & diuerſa genera ſcibilia, ſicut corpus, & angelus vnius generis ſunt in genere rei, tamen duo in genere ſcibili, quia magis abſtractus eſt angelus, quàm corpus, ſimiliter poteſt eſſe, quòd ſint duo genera ſecundum rem, & vnum in genere ſcibili, quia nimirum habent eandem abſtractionem, vt planta, & animal. differentia ergo varians, & conſtituens ſcientias eſt abſtractio.

Abſtractio ẽ differẽtia cõſtituens ſcientias.

Tertiũ fũdamentũ.

Sit tertium fundamentum, materiã eſſe triplicem, quandam ſingularem, nempe cõditiones indiuiduantes, in quibus naturæ ſpecificæ ſunt extra intellectum, quandam ſenſibilem, ſcilicet qualitates elementares, & quæ ex his proueniunt, cum quibus ſubſtantiæ corporeæ commixtæ inueniuntur, tertia eſt materia intelligibilis, nempe magnitudo, in qua figuræ geometricæ fiunt.

Triplex materia, ſingularis ſenſibilis, intellegibilis.

Quinque gradus abſtractionũ primus.

Secũdũ hãc materiã triplicẽ quinq; gradus abſtractionum ſumi poſſunt, primus a materia ſingulari ſed nõ ſenſibili rerum q̃ abſtrahi nõ poſſunt a materia ſenſibili, quales sũt ſubſtãtię iſtę naturales, non. n. abſq; qualitatibus ſenſibilibus poſſunt cõſiſtere, ſecũdũ quã abſtractionẽ ſumitur Phyſica.

Secũdus.

Secũdus eſt a materia ſingulari, ſed nõ ſenſibili, earũ tñ rerum quæ a ſenſibili abſtrahi poterant, vt Perſpectiua & Muſica, & ſimiles, hæ enim nõ abſtrahunt a ſenſibili materia; nõ ſicut Phyſica, nã illæ ſunt de rebꝰ, q̃ poſſent a sẽſibili abſtrahi, hęc vero nõ.

tertius.

Tertius eſt a materia ſenſibili, ſed nõ intelligibili, qualis Geometria, cõſiderat enĩ figuras nõ ſubiectas qualitatibus, tamẽ in magnitudine, quę eſt materia intelligibilis.

quartus.

Quartus eſt vt ait Ægid. ab intelligibili ſecundũ rationẽ, ſed non realiter, talis eſt Arithmetica, quæ tractat de numero abſtrahendo a magnitudine ſecundũ rationem, quãuis realiter numerus ſit in corporibus.

Quintus.

Quintus eſt a materia intelligibili ſecũdum rem, ſicut Metaphyſica, quæ agit de his quæ realiter non habent quantitatem, nempe de intelligentiis, & de deo, quamuis non ſecũdum omnẽ partem Metaphyſica realiter abſtrahat, cũ tractet de cõmunibus etiã rebus ſenſibilibus. hi igitur ſunt varij abſtractionum gradus notandi, ſecũdũ quos ſcientiarũ diuerſitas ſumenda eſt.

Prima cõcluſio.

Eſt igiť prior cõcluſio: diuerſitas generica ſcientiarũ ſumitur ex diuerſitate rerũ, & ſimul diuerſitate abſtractionũ, vt ſciẽtię dicanť diuerſæ, q̃ cũ de diuerſis rebus ſint, varias habẽt abſtractiones. vnde Perſpectiua, & Geometria dñr nõ diuerſæ genere, licèt varia ſit abſtractio, q̃a ſunt de eadẽ re ĩ parte, at Metaphyſica, Mathematica, Phyſica, genere diſtinguũtur, varie enim abſtrahũt.

Secũda cõcluſio.

Poſterior concluſio. ſcientiæ diſtinguũtur ſpecie, quæ de diuerſis rebus ſunt cum eadem abſtractione, vel de eadem re ſub diuerſa abſtractione, ſicut ſcientia de plantis, & de animalibus ſunt variæ ſpecie, quia ſunt res diſtinctæ ſub eadem abſtractione: ſimiliter Perſpectiua, & Geometria differunt ſpecie, quia varie eandem rem abſtrahunt; nec in hoc aſſentior Caie. qui credit ſcientiam de triangulo tantum numero differre a ſcientia quadranguli. imo differunt ſcientię illarum ſpecie, ſicut demonſtrationes, ſi enim multæ de illis eſſent, ſicut ſunt de plantis & animalibus, ita eſſent duo habitus ſpecifici & ſcientiæ, ſicut ſunt ſcientia plantæ, & ſcientia animalis.

Ad primum.

Per iſta eſt facilis ſolutio argumenti primi, non enim ſciẽtiarum diſtinctio vel vnitas à genere ſecundum rem tantum ſumẽda

da eſt, ſed à genere ſcibili, quod eſt ſecundum abſtractionē, in ſubſtātia autem variæ abſtractiones continentur, & ob id varia ſcibilium genera. & hæc ſunt obſeruanda.

Ad ſecundum. Ad ſecundum dicitur ſcientiam generis conſiderare ſpecies illius & inferiora, quæ tamen ſunt ſub eadē abſtractione; quando vero mutatur abſtractio, ceſſat iā ſcientia, ſpecies ergo ſecundū genus ſcibile, non ſecundū genus rei ſolum conſiderādæ ſunt.

Ad tertiū. Ad tertiū facilis eſt, reſponſio, non enim hic de illis communiſſimis principiis ſermo eſt, ſed de communibus, quę tamē ſunt in materia propria illius ſcientiæ, variæ autē res ſcibiles varia habēt principia ꝓpria.

Ad quartum. Ad quartum dico in diuerſis generibus cauſarum poſſe vnius plures eſſe demonſtrationes, vt notum eſt, ſimiliter in eodem genere cauſæ, ſed mediatæ, vt hominem eſſe ſubſtantiam, & per animal, & per viuēs demonſtramus, & hoc dicitur in præſenti. ſed in eodem genere cauſæ per plura media immediata impoſſibile eſt idem demōſtrare, & hoc dicitur capit. 9. nec eſt contradictio. hic tamen conſiderare vnum eſt, eandem rem ad varias ſcientias pertinere, ſed non ſub eadem abſtractione, vnde Phyſicus de figura tractat ſicut Geometer, ſed ille in corpore naturali, hic abſtrahendo à ſenſibili, propterea vnus per principia motus, alter per principia magnitudinis probat: vnde re vera formaliter de eodem non ſunt plures ſcientiæ. ſed naturaliter tamen clarius percipitur diſtinctio in ipſis principiis. idcirco Ariſtot. ſcientiarum diuerſitatem ab illis ſumpſit. hæc de præſenti quæſtione.

Eorum quæ fortuna eueniunt, quæque in ſenſuum functione ſunt, non eſſe ſcientiam.

CAPVT XXIIII.

1 EIus uero quod à fortuna, non eſt ſcientia per demonſtrationem: neque enim ut neceſſarium, neq; tanquam utplurimū eſt, quod eſt à fortuna, ſed quod præter hæc fit. Demonſtratio autem eſt alterius horum: omnis enim ſyllogiſmus, aut per neceſſarias, aut per eas quæ utplurimū propoſitiones cōficitur: & ſi propoſitiones quidē ſunt neceſſariæ, & concluſio erit neceſſaria, ſi uero utplurimum, & cōcluſio talis. Quare ſi id quod eſt à fortuna, neq; utplurimum eſt, neq; neceſſarium, non eſſet utiq; ipſius demonſtratio.

Neq; per ſenſum eſt ſcire. ſi enim 2
eſt ſenſus huius, & non huius cuiuſdam, ſed ſentire neceſſariū eſt hoc aliquid, & alicubi, & nunc: uniuerſale uero, quod eſt in omnibus, impoſſibile eſt ſentire: non enim eſt hoc, neque nunc, neque enim eſſet utique uniuerſale: quod enim ſemper & ubique, uniuerſale eſſe dicimus. Quoniam igitur demonſtrationes quidem uniuerſales ſunt, hęc autem non eſt ſentire, manifeſtum eſt, quòd neq; ſcire per ſenſum eſt.

Sed planum quòd & ſi eſſet ſen- 3
tire triāgulum, quòd duobus rectis ęquales habet angulos, quęreremus utique demonſtrationem, & non quemadmodum dicunt nonnulli, ſciremus: ſentire quidem enim neceſſe eſt ſingulare, ſcientia uero eſt in cognoſcendo uniuerſale.

Quare & ſi ſupra lunā eſſemus, 4
& uideremus obiectam terram, non utique ſciremus cauſam defectus, ſentiremus enim nunc quod deficit, & non propter quid omnino non enim erat ſenſus ipſius uniuerſalis, ſed ex eo quòd ſpeculamur hoc plerunque contingere, uniuerſale utique uenari demonſtrationem habemus: ex ſingularibus enim pluribus uniuerſale manifeſtum eſt. Vniuerſale autem honoratum eſt, quoniam ſignificat cau-

ſam. quare de talibus uniuerſalis notitia honoratior eſt ſenſibus & in tellectione quorumcunq; altera eſt cauſa: ſed de primis eſt alia ratio. Manifeſtum igitur eſt, quòd impoſſibile eſt ſentiendo aliquid ſciri demonſtratiuorum, niſi quiſpiam ſentire hoc dicat, ſcientiam habere per demonſtrationem.

5 Sunt tamen nonnulla quæ referuntur in ſenſus defectum in problematibus, quædam enim, ſi uideremus, non utique quæreremus, ſed non tanquam ſcientes, eo quòd uidemus, ſed ut habentes uniuerſale ex eo quòd uidemus: quemadmodum ſi uitrum perforatum uideremus, & lumen permeans, planum utique eſſet, & propter quid * comburit, & ex eo plane, quia uideremus fieri ſeorſum in unoquoque, intelligeremus ſimul, quod in omnibus ſic eſt.

* al. l. illuminat.

1 Sed eius, quod eſt à fortuna, &c.

Duo documenta. Primum.

HOc capite duo præcepta continentur, quorum alterum eſt, rerum quæ fortuito & caſu contingunt non eſſe ſcientiam, huius ratio eſt, quia non ſunt neceſſariæ, nec plerunque eueniunt ſed raro, vt quòd fodiens vineam inueniat theſaurũ. demonſtratio enim quæ ſcientiam facit, non eſt niſi neceſſariorũ quæ ſemper ſunt, aut eorum quæ plerunque ſunt, cum non niſi ex propoſitionibus neceſſariis, aut plerunq; procedat, ac talis debeat eſſe concluſio, quales præmiſſæ & propoſitiones ſunt.

2 Neque per ſenſum eſt ſcire. ſi enim eſt ſenſus huius, &c.

Secũdum documentum.

Alterum documentum eſt, per ſenſum non eſſe ſcientiam, ideſt non dicitur ſcientia per ſenſum cognitio, ratio eſt, quia ſciẽtia eſt vniuerſalium, at ſentire eſt ſingularium, quæ ſunt hic & nunc, & ſecundum locum & tempus variantur, vniuerſale vero vbiq; & ſemper eſt, ideſt non aliter ſe habet in vno loco & tempore, quàm in alio.

Nota quod dicit, ſenſus eſt talis, & non huius talis, at ſentire non eſt, niſi hoc aliquid. ſenſus & intelligentia horum notanda eſt, nempe ſenſus ipſe, qui potentia eſt, vt viſus, audiens, & reliqui habet pro obiecto ipſum vniuerſale, puta colorem viſus, non hunc, non illum, ſed in communi, ſonum auditus, & ſic alij, at vero actus & operatio ſenſus non eſt niſi circa ſingulare, non enim niſi hunc vel illum colorem in ſingulari videmus, at intellectus non ſolum pro obiecto habet vniuerſale, ſed etiam vniuerſale intelligit, ideoque eius cognitio ſcientia eſt.

Dicit ergo, quòd quamuis ſenſus, nempe ipſa potentia tale aliquod, ideſt aliquid in communi reſpiciat, non hoc in ſingulari, tamen eius actio, ſentire nempe, eſt circa hoc aliquid, ideſt ſingulare, ſcientia autem in operatione etiam conſiſtit circa vniuerſale, quare cognitio ſenſus non eſt ſcientia.

Sed manifeſtum eſt, quoniam ſi eſſet, &c. 3

Remouetur obiectio.

Poſſet quis Ariſtot. reſpondere, ſi per ſenſum cognoſcimus effectum ſeu rei paſſionem, forſan erit ſcientia, vt ſi triangulum habere tres angulos æquales duobus rectis videremus. reſpondet, nullo modo ſic eſſe ſcientiam, ſed adhuc quæreremus demonſtrationem, nam non cognoſcit ſenſus id vniuerſaliter eſſe in omni triangulo, quod neceſſarium eſt ad ſcientiam, cum ſcientia vniuerſalium ſit.

Vnde eſt ſi ſuper lunam eſſemus, &c. 4

Remouetur altera obiectio.

Poſſet iterum quis dicere, forſan ſi cauſam & effectum ſentiremus, eſſe per ſenſum ſcientiam, vt ſi ſuper lunam exiſtentes terram obiectã, & eclypſim videremus. reſpondet, nec ſic per ſenſum ſciri, non enim vniuerſaliter cognoſcimus, cum ſenſus hanc eclypſim tantum percipiat, non autem quòd vniuerſaliter ex tali cauſa ſequatur, quod ſcire eſt. vnde concludit hãc cognitionem vniuerſalis eſſe honorabiliorem cognitione ſenſus, cũ ſit cognitio per cauſam, ſimiliter honorabiliorem cognitione etiam intellectus quæ non eſt per cauſam, dummodo ſit de re quæ habet cauſam, nam cum res eſt ſine cauſa, ſicut pri-

ma

ma principia, horum cognitio nobilior eſt, etiam ſi per cauſam non ſit. vnde concludit per ſenſum non contingere ſcire, niſi quis dicat ſentire ſcientiam habere per demonſtrationem, ideſt niſi quis per vocem hanc ſentire velit ſignificare idem, quod habere ſcientiam per demonſtrationem, & hunc nõ ẽ diſputatio, ſed vt ſignificat actionem ſenſus.

5 Sunt tamen quædã reducta, &c.

Oſtendit in ſcientiis eſſe neceſſariũ aliquãdo ſenſum, nempe in quibuſdam problematibus, q̃ ſi viderentur, ſine dubio ſcirentur, non quòd ipſe ſenſus ſit ſciẽtia, aut in eo ſit ſcientia, ſed quòd per eum ſæpe ſingularia percipientes vniuerſale intellectu venamur, de quo eſt ſcientia. oſtendit exemplo antiquorum exiſtimãtium lumen eſſe corpus, cum autem eis obiiceretur, quo modo ingreditur per vitrũ, cũ duo corpora ſe penetrare non poſſint, reſpondebant, quia vitrũ habet minutiſſima foramina. dicit modo Ariſt. huius non eſt ſcientia, ꝙ ingreditur lumen quia ſunt foramina, & tamen ſi viderẽtur talia foramina, eſſet ſcientia, ſed nõ ex ſenſu tantũ, ſed ꝙ vniuerſale ex eo colligeremus cuius eſt ſcientia, nẽpe oẽ vitrũ habere foramina minutiſſima. hoc exẽplũ ſm vulgarẽ operationẽ eſt.

Non omnium ſyllogiſmorum eadem eſſe principia poſſe.

CAPVT XXV.

1 EAdem vero principia omniũ eſſe ſyllogiſmorũ impoſſibile, primũ quidem logice conſiderantibus: hi quidẽ enim veri ſunt ſyllogiſmorũ, illi autẽ falſi: quanquàm enim liceat verũ ex falſis ſyllogizare, ſed ſemel hoc fit. veluti ſi A. de C. verũ, mediũ autẽ B. falſum: neq; enim A. ipſi B. ineſt, neq; B. ipſi C. ſed ſi harum media accepta fuerint propoſitionum, falſæ erunt propoſitiones, eo quòd omnis concluſio falſa ex falſis eſt, vera autem ex veris, altera autem ſunt falſa & vera. Poſtea neq; falſa ex eiſdem ſibiipſis: ſunt. n. falſa adinuicem & cõtraria & impoſsibilia ſimul eſſe, veluti iuſtitiam eſſe iniuſtitiam, aut nimorem, * & hominẽ equũ, aut bouem, & æquale, aut maius, aut minus.

* al. l. addit audaciam.

Expoſitis vero ſic, neq; enim verorum eadem principia omnium, altera enim multorum genere ſunt principia, & neque cõuenientia, quẽ admodum vnitates punctis non cõueniunt, illæ enim non habent poſitionem, hæc autem habent. 3

Neceſſe autem eſt, aut in media cõuenire, aut ſurſum, aut deorſum, aut hos quidem intro habere, illos autem extra terminorum. 4

Sed neque communium principiorum poſſunt eſſe aliqua, ex quibus omnia monſtrabuntur: (dico autem communia, ueluti omne affirmare, aut negare) genera enim entium altera ſunt, & hæc quidem quantitatibus, illa vero qualitatibus inſunt ſolis, cum quibus monſtrantur per communia. 5

Amplius principia non multo pauciora ſunt concluſionibus: principia enim propoſitiones ſunt, propoſitiones vero aut ipſius aſſumpti termini, aut iniecti ſunt. 6

Amplius concluſiones ſunt infinitæ, termini vero finiti. 7

Amplius principia hæc quidem ex neceſsitate: illa uero contingentia. Sic igitur conſiderantibus impoſsibile eadem eſſe, aut finita, infinitis exiſtentibus concluſionibus. 8

Si uero aliter quodammodo dicat aliquis, ut quòd hæc quidẽ Geometriæ, illa uero * ratiociniorũ, illa autem Medicinæ: quid utique eſſet, 9

* al. l. numerorũ.

quod dicitur aliud, preterquã quòd ſunt principia ſcientiarum; dicere autem eadem eſſe, riduculum eſt, quoniam hæc ſibi ipſis eadẽ eſſent: ſic enim omnia fiunt eadem.

10 Sed neq; ex omnibus monſtrari quodlibet idẽ eſt quærere omnium eſſe eadem principia, valde enim fatuum eſt: neque enim in manifeſtis doctrinis hoc fit, neq; in reſolutione poſſibile eſt: immediatæ nanq; propoſitiones principia ſunt, altera autem concluſio aſſumpta fit propoſitione immediata. Si vero quiſpiã diceret primas immediatas propoſitiones eadem eſſe principia, vna in unoquoque genere eſt.

11 Si uero neq; ex omnibus, tanquã oporteat monſtrari quodcũq;, neq; ita altero, tanquàm ſit unaquæque ſcientia, altera derelinquitur, quòd cognata ſint principia omnium, ſed ex his quidẽ hæc, ex illis aũt illa. Manifeſtum autẽ & hoc eſt, quod non contingit, monſtratum nanq; fuit, quòd alia principia genere ſunt differentiũ genere. Principia enim duplicia sũt, ex quibus, & circa quod: quæ quidem igitur, ex quibus, cõia ſunt; quæ autẽ circa quod, propria, ut numerus * maguitudine.

* al l. magnitudo.

1 Eadem autem eſſe principia omnium ſyllogiſmorum, &c.

Intentio Ariſt.

Cum ſcientiarum diuerſitatem ex principiorũ diuerſitate prueniré docuiſſet, nũc principia diuerſa eſſe ſcientiarum & demõſtrationum probat, ac communius procedit, ab ipſo ſyllogiſmo incipiens, ac ob id logice tractare ſe docet, vt ait Philop. rationem reddit, cum non de proptiis ſed de cõmunibus primo dicat. ſunt autem tres cõcluſiones in capite, Prima eſt, impoſſibile eſt omnium ſyllogiſmorum eſſe eadẽ principia probat, ſyllogiſmi quidam ſunt veri nempe quorum concluſiones ſunt veræ; quidam falſi, quorum concluſiones ſunt falſæ, ergo non poſſunt eſſe ex eiſdem principiis, cum concluſio vera ex veris, falſa vero ex falſis ſequatur. poſſet autem quis dicere, nonne etiam verum ex falſis ſequitur? reſpondet verum id eſſe, ſed non fit niſi ſemel; hoc eſt in ſyllogizando verum quidem ex falſis infertur, vt omne B. eſt A, omne C. eſt B. ergo omne C. eſt A. ideſt omnis lapis eſt animal, omnis homo eſt lapis, ergo omnis homo eſt animal, tamen ſi iterum velimus proſyllogizare præmiſſas, iã totum erit falſum, tam præmiſſæ illæ, quæ iterum aſſumuntur, quàm concluſio quæ infertur, nempe præmiſſæ falſæ prioris ſyllogiſmi, non igitur verum ex falſo ſyllogizatur & proſyllogizatur ſimul, ſicut contingit cum ex veris procedit, tunc enim tam ſyllogiſmus quam proſyllogiſmus ex veris ſuũt, non igitur omnium ſyllogiſmorum eadem ſunt principia.

Prima cõclu. cap.

Obiectio.

Dilutio.

Poſtea neq; falſa ex eiſdẽ sũt, &c. 2

Secũda cõclu. cap.

Secunda concluſio eſt, non omniũ ſyllogiſmorum, etiam falſorum eadẽ principia ſunt, probatur, falſarum concluſionũ multiplex eſt modus, quædam tantum falſæ, quædam impoſſibiles; & impoſſibilium, quædam quia relatiuũ de correlatiuo prædicatur, quædam quia contrarium de contrario, vel diſparatum de diſparato, vel negat neceſſarium, ergo ſunt & varia principia falſa, pro varietate concluſionum, cum proinde ſint falſæ, quia principia ſunt falſa.

Expoſitis autem ſic eſt, &c. 3

Tertia cõcluſi.

Tertia concluſio, quam magis ad rẽ propoſitam, nẽpe de demonſtratione dicit, eſt, ſyllogiſmorum verorũ impoſſibile eſt eſſe eadem principia. quã multipliciter probat, primo ſunt principia aliquorũ prorſus diuerſa in nullo conuenientia, ergo nõ ſunt eadẽ principia; antecedens patet, vnitas.n. eſt diſcreti, punctum continui principium, quæ diuerſa ſunt, hoc enim poſitionem habet, illud vero non habet, vt dictum eſt.

Neceſſe eſt autem aut in media conuenire, &c. 4

Verior expoſitio Philop & D. Tho.

Quamuis nouam rationem hanc aliqui eſſe velint melius eſt ſecundum Philop.

lop. & S. Tho. quòd ſit confirmatio præcedentis, & probet illa principia non conuenire, quod Phylop. vocat vnum de altero prædicari, quæ autem conueniunt, vno ex tribus modis conueniunt, aut tanquàm in medio, aut tanquàm in maiori extremo, quod dicitur ſurſum, aut minori, quod dicitur deorſum, aut interius in prima figura, aut exterius in ſecunda & tertia, ſenſus eſt, quòd ſi conueniunt illa principia, punctum, & linea, aut ex eo, ꝙ verum que poteſt eſſe alicuius concluſionis probandæ, aut maius extremum, vel minus, vel medium in aliqua figura, ſed hoc eſſe non poteſt, cum non eadem per illa probentur, non ergo eadem ſunt.

5 Sed neque communium principiorum, &c.

Secundũ arg.

Secundum argumentum eſt, ſi ex eiſdem omnia procederent, maxime ex illis generaliſſimis; quodlibet eſt vel non eſt, & de nullo eſt verum affirmare ſimul & negare; ſed ex his non poſſunt, nam hæc per ſe ſola non ſufficiunt aliquid demonſtrare, niſi mediantibus propriis cuiuſque generis, vt dictum eſt, ergo non ſunt omnium eadem principia.

6 Amplius principia non multo, &c.

Tertium argu.

Tertium argumentum eſt; tot ſunt fere principia quot concluſiones, ſed concluſiones ſunt multæ & variæ, ergo & principia. anteccedens patet, nam principia ſunt propoſitiones, propoſitiones autem ſunt & fiunt aſſumpto termino medio, aut immiſſo. dicit aſſumptum propter ſecundam & tertiam figuram, in quibus medium eſt extra extremitates. dicit immiſſum propter primam in qua medium inter extremitates eſt.

Obiectio. Diluſio.

Dices, quomodo dicit quòd propoſitiones non ſunt multo pauciores concluſionibus, immo videntur plures. Dico, vocat propoſitiones non omnes præmiſſas, ſed immediatas, quæ iam concluſiones eſſe non poſſunt; hoc autem verum eſt, quòd ſi ſumamus vnam mediatam propoſitionem plures in ea concluſiones quàm principia inueniemus, vt patet in hac; omnis homo eſt ſubſtãtia, ſunt enim ſex quę demonſtrari poſſunt, nempe homo eſt ſubſtantia, homo eſt corpus, homo eſt viuens, animal eſt ſubſtãtia, animal eſt corpus, viuens eſt ſubſtantia. ſunt vero tantum quatuor quę non poſſunt demonſtrari, ſ. homo eſt animal, animal eſt viuens, viuẽs eſt corpus, corpus eſt ſubſtantia.

Adhuc concluſiones ſunt infinitæ, &c. 7

Quartum argum.

Quartum argumentum eſt, concluſiones ſunt infinitæ, i. innumeræ, nõ tot quin plures, termini vero finiti, ergo principia non poſſunt eſſe eadem. vim huius argumenti exemplo intelliges, literæ finitę ſunt nempe vigintiquatuor, tñ infinitæ dictiões ex illis fiunt varie & diſtinctæ, quod ex eo eſt, quia variis modis tales literæ inter ſe connectuntur, aliter impoſſibile eſſet tot eſſe dictiones; ſimiliter elementa ſunt quatuor, tñ mixta ex eis ſunt multiplicia, quia varie miſcentur, ita ſimiliter termini ſunt finiti, cũ finita ſint prædicamentorũ genera, concluſiones vero abſque limite, ergo varie termini inter ſe ordinatur & diſponuntur, & ita fiunt diſtinctæ præmiſſæ & propoſitiones, quæ principia dicuntur.

Amplius principia hæc quidem ex neceſſitate, &c. 8

Quintum argum.

Hoc eſt quintum argumentum, ſunt.n. principia varia inter ſe, quędam.n. ſunt neceſſaria, quædã contingentia, non.n. omne verum eſt eiuſdem rationis, ergo non ſunt eadem omnium principia, vnde concludit non ſolum non eſſe eadem omnium principia, ſed infinita, i. indeterminata, ſicut & concluſiones ſunt indefinitæ & indeterminatæ, vt dictum eſt.

Si uero aliter quodãmodo dicat quis, &c. 9

Remou. ob.

Excludit modum, quo aliquis poſſet aſſerere eadẽ eſſe principia, poſſet.n. quis dicere principia quidẽ alia eſſe ĩ Geometria, alia in Muſica, alia in Dialectica, alia ĩ quaLibet arte, ſed hæc dici eadem, quia ſingula eodem modo ſe habent, & ſunt eadem ſuis concluſionibus. reſpondet hoc aſſerere, eſſe diuerſa principia ponere, nullus enim duo vocat idem, quia vnumquodque ſit idem alicui, quia enim rationale eſt idem cum homine, & hinnibile cum equo, non propterea rationale, & hinnibile dicenda ſunt idem, aliter em̃ omnia poſſent dici eadem, nihilque eſſet diuerſum.

At ve.

10 At vero neq; quod eſt omnib. &c.

Remouetur alia obiectio.

Excludit alium modum quo quis poſſet eadem principia dicere, nempe quia ex omnibus principiis quodlibet infertur, ita vt quamuis multa ſint principia, tamen ex ſingulis quælibet infertur concluſio. hoc dicit inſipienter dictum eſſe. probat in doctrinis, ideſt Mathematicis ſecundum Philopon. in quibus experimur non omnes concluſiones reſolui in eadem principia, ſimiliter in reliquis ſcientiarum demonſtrationibus. & probatur ratione, nam ex propoſitione immediata ſequitur concluſio, ergo altera concluſio ex altera immediata & alio principio, vt notum eſt, ſi igitur quis principia immediatas vocet propoſitiones, vt verum eſt, erunt principia diuerſa ſecundum diuerſitatem generum, in quorum ſingulis ſunt ſua immmediata.

11 Si vero neque ex omnibus, &c.

Reſumit duos prædictos modos identitatis principiorum, & excludit alium, dicit ex omnibus non demonſtrari quodlibet, vt dictum eſt, nec ex altero, ideſt nec ex vno omnia, cum ſint in vnaquaque ſcientia ſua principia. relinquitur vnus modus identitatis, nempe quòd dicant eadem, quia proxima, & cognata, & eiuſdem generis, ſed hoc eſſe non poteſt, nam diuerſorum generum principia ſunt etiam genere diuerſa, ſunt enim principia in duplici differentia, quædam circa quæ, ideſt ſubiecta de quibus demonſtramus, quædam ex quibus nempe dignitates: quæ ſunt circa quę, ſemper ſunt propria in quoque genere ſcientiæ: quæ ſunt ex quibus, communia eſſe poſſunt, ſed ſecundum analogiam, vt diximus, & eorum non eſt vſus in ſcientia, niſi limitentur ad particularem illius ſcientiæ materiam, ſicut ſupra explicatum eſt.

Quòd ſcientia & ſcibile ab opinione & opinabili diſcrepent: & quid ſit Solertia. Cap. XXVI.

1 SCIBILE autem & ſcientia differunt ab opinabili & opinione, quoniam ſcientia quidem vniuerſalis & per neceſſaria: (neceſſarium vero non contingit aliter ſe habere) ſunt autem nonnulla vera quidem, & quæ contingit aliter ſe habere. planum igitur, quod circa hæc quidem ſcientia non eſt, eſſent enim impoſſibilia aliter ſe habere, poſſibilia aliter ſe habere. Verum enim vero neque intellectus (dico enim intellectũ principium ſcientiæ) neque ſcientia indemonſtrabilis: hoc autem eſt acceptio immediatæ propoſitionis. Verus autem eſt intellectus, & ſcientia, & opinio; & quod per hæc dicitur. quare derelinquitur opinionem eſſe circa verum quidem, vt falſum, contingens autem, & aliter ſe habere.

Hoc autem eſt acceptio immediatæ propoſitionis, & non neceſſariæ. Et confeſſum autem eſt ſic apparentibus, nanque & opinio incertum eſt, & natura talis. 2

Ad hæc autem nemo putat opinari, quando exiſtimet impoſſibile aliter ſe habere, ſed ſcire, ſed quando eſſe quidem ſic, ſed tamen & aliter, nihil prohibet tunc opinari, tanquam quòd talis opinio ſit. Neceſſarij vero ſcientia eſt. 3

* Quomodo igitur eſt idem opinari & ſcire? & propter quid non erit opinio ſcientia, ſi quis ponet, omne, quod nouit, contingere opinari? conſequetur enim hic quidẽ ſciens, ille vero opinans per media, quouſque ad immediata venerit. quare, ſi quidem ille nouit, & qui opinatur nouit, quemadmodum enim & quòd opinari eſt, & propter quid, hoc autem ipſum medium. 4 *a.l. quomodo igitur nõ eſt

Aut ſi quidem ita ſuſpicabitur non contingentia aliter ſe habere, 5

quemad-

quemadmodum ſe habent definitiones, per quas ſunt demonſtrationes, non opinabitur, ſed ſciet, ſi autem vera quidem eſſe, non tamen hæc vtique ipſis ineſſe ſecundum ſubſtantiam, & ſecundum formam, opinabitur, & non ſciet vere ipſum quod, & ipſum propter quid, ſi quidem per immediata opinabitur, ſi autem non per immediata, ipſum quod ſolum opinabitur.

6 Eiuſdem vero opinio, & ſcientia non omnino eſt, ſed quemadmodum & falſa & vera eiuſdem quodammodo ſunt, ita & ſcientia & opinio eiuſdem: etenim opinionem ueram, & falſam (ut nonnulli quidem dicunt) eiuſdem eſſe, abſurda contingit erigi, & alia, & non opinari, quod opinatur falſo.

7 Quoniam vero idem pluribus modis dicitur, eſt quidem vt contingit, eſt autem ut non: commenſurabilem namque eſſe diametrum uere opinari abſurdũ eſt, ſed quòd diameter, circa quam opiniones, idem, ita eiuſdem eſt: quod quid autem erat eſſe utique ſecundum rationem non eſt idem.

8 Conſimiliter autem & ſcientia & opinio eſt eiuſdem, hęc quidem enim ſic animalis, ut non contingat non eſſe animal, illa uero ut contingat, ueluti ſi hæc quidem quòd hominis eſt, illa uero hominis quidem, non autem quòd hominis: idem enim eſt, quoniam homo, hoc autem ſic non idem.

9 Manifeſtum autem eſt ex his, quòd neque opinari ſimul idem & ſcire contingit, ſimul enim habere poſſet ſuſpicionem, quòd aliter ſe habere, & non aliter, idem eſſet, quod non contingit, in alio quidem enim utrunque eſſe contingit eiuſdem, ut dictum eſt, in eodem autem non ſic poſſibile eſt. habebit enim ſuſpicionem ſimul ut quòd homo eſſet, ſecundum quòd animal: hoc enim eſſet non contingere eſſe non animal, & non ſecundum quòd animal, hoc enim eſſet ſic contingere. Reliqua uero quomodo oporteat diſtribuere & in diſcurſu, & intellectu, & ſcientia, & arte, & prudentia, & ſapientia, illa quidem naturalis, hæc autem moralis ſpeculationis magis ſunt.

Scibile autẽ & ſcientia differunt ab opinabili, &c. 1

Comparatio ſcientiæ cum aliis habitibus.

Scientiam ab aliis habitibus tandem ſecerint, ſed præſertim ab opinione, hęc .n. dialectici opus eſt. Diſcrimen autem ſcientiæ & opinionis ex duplici parte ſumitur, ex parte eorum quorum eſt ſcientia & quorum eſt opinio, quæ dicuntur ſcibilia & opinabilia, & ex parte ipſarum credulitatum quæ per ipſos habitus adueniunt, quorum enim eſt ſcientia ſemper neceſſe eſt ita ſe habere, quorum eſt opinio non ſemper neceſſe eſt ita ſe habere, præterea per ſcientiam cognoſcimus rem quæ non poteſt aliter ſe habere, & ſimul ſcimus quòd non poteſt aliter ſe habere, per opinionem vero cognoſcimus poſſe aliter ſe item habere. Aduerte autem ex Themiſt. & Philop. quòd hic loquitur de opinione vera, nam falſa nullam habet cum ſcientia ſimilitudinem.

Proponit igitur hanc concluſionem. Concluſ. ſcientia & opinio, ſcibile & opinabile differunt. & probat prius diſcrimen ex parte ſcibilium & opinabilium, ſcientia quæuis eſt vniuerſalium per neceſſaria principia, at vero opinio non eſt per neceſſaria & neceſſariorum, ergo non eſt ſcientia. maior eſt nota, minor probatur, ſunt quædam vera quidem, non tamen neceſſaria, cum aliter ſe poſſunt habere, hæc non cognoſcuntur ſcientia, non intellectu, non ſcientia

inde-

indemonſtrabili, quamuis iſtæ cognitiones veræ ſint, & quæ per eas cognoſcuntur vera ſint, ergo illa cognoſcuntur opinione, cum non ſit alius habitus vniuerſalium; opinio igitur eſt eorum quæ aliter ſe habere poſſunt & non neceſſaria ſunt.

Explicat quid per intellectum intelligat, principium inquit ſcientiæ, per ſcientiam vero indemonſtrabilem dicit intelligi cognitionem immediatarum propoſitionum. & quàmuis aliqui vtrumque idē eſſe affirment, tamen id non conſonat literæ: propterea dico per intellectum ſignificari cognitionem principiorum communium quæ per ſe nota ſunt, quæ ianuæ ſcientiarū dicuntur 2. Metaphy. per ſcientiam vero indemonſtrabilem, cognitionem propriarum propoſitionū immediatarum quæ non per ſe notæ ſunt, quæ omnia ſuperius late expoſita & declarata ſunt.

Nota, quòd inferens Ariſto. opinione cognoſci vera contingentia, addidit etiā opinione falſum cognoſci, non quia hic de opinione falſa dicere intenderet, ſed ne quis erraret exiſtimando opinionem eſſe tantum verorum, cum tamen etiam falſorum ſit.

2 Hoc autem eſt acceptio immediatæ propoſitionis & non neceſſariæ, &c.

Prima ratio diſcriminis inter ſcientiā & opinionem. Sicut in ſcientia propoſitiones neceſſariæ inueniuntur quæ mediatæ ſunt, & per alias probantur, & ſimiliter propoſitiones immediatæ, quæ iam amplius demonſtrari non poſſunt, ita inter probabiles, quarum eſt opinio, quædam mediatæ ſunt, quæ ex alijs probantur, quædam immediatæ quæ ſunt probabiliſſimæ, nec iam amplius probabiliter probantur, vt diximus 1. Topic. de mente Alex. eſt igitur opinio non neceſſariorum, ſiue mediata, ſiue immediata ſint, quamuis Ariſt. tãtum de opinione immediatorum in his verbis loquitur, quia de mediatis clarum erat. probat autem quòd opinio ſit contingentium, atque hoc dicit eſſe certum ex his quæ communiter dicuntur, vocant enim opinionē incertam, & quæ tali opinione cognoſcuntur res incertas, quæ non firmam ac ſtabilem habent veritatem. eſt igitur opinio contingentium, quocirca non eſt ſcientia, nec ipſum opinabile eſt ſcibile.

Adhuc autē nullus arbitratur, &c. 3

Secunda ratio. Alteram rationem ex parte credulitatis ponit ad diſtinguendam ſcientiam ab opinione. ratio eſt ſumpta ex vſu communi ſicut cap. 2. ſumpſerat, quid eſſet ſcire. inquit, omnes cum aliquid cognoſcunt, & ſimul aliter ſe habere nō poſſe intelligunt, ſe ſcire exiſtimant; cum vero aliter ſe poſſe habere credunt, ſe opinari confitentur. ergo hæc eſt natura opinionis & ſcientiæ, & ſic ex parte credulitatis differunt, vt manifeſtum eſt.

Quomodo eſt igitur non idem opinari, & ſcire, &c. 4

Duo dubia. Duo ex præcedentibus ſuborientia dubia proponit, quibus magis opinionis naturam manifeſtat. Alterum, an eiuſdē ſit opinio & ſcientia, vt videtur, quæ.n. quis ſcit, pōt alius opinari; Alterum ſuppoſito quòd eiuſdem ſit opinio & ſcientia, videntur eſſe idem, cum habeant idē obiectum. q; ſi dicas non eſſe idem, quia qui opinatur, non cognoſcit per cauſam, hoc reiicit Ariſt. docens & opinantem reſoluere vſq; ad immediatas cās, ſicut.n. per ſcientiam ſcimus effectum p cauſam, cum cām effectus illius eſſe ſcimus, & non poſſe aliter ſe hrē, ità p cauſam opinamur cum cām aliter ſe habere exiſtimamus, videntur igitur eadē ſcientia & opinio. nota verbum conſequitur ſignificare reſoluere vt notat Philop.

An ſiquis ſic arbitrabitur nō contingentia, &c. 5

Soluit. 2. Satisfacit poſteriori dubitationi tanquā breuiori, & interrogando affirmat, dicitq; ſi quis procedens per definitiones & demōſtrationes veras, exiſtimauerit illa nō poſſe aliter ſe habere, non habebit opinionem, ſed ſcientiam, ſiquis vero tantum vera eſſe non tamen neceſſaria, & propoſitiones illas per ſe non eſſe exiſtimauerit, tunc non ſcientiam ſed opinionem habebit. ſi tales propoſitiones fuerint per cauſam, & immediatæ, erit opinio effectus & cauſæ, ſi vero non ita fuerint, erit opinio effectus, & quia tantum. ex quibus habes differentiam ex parte credulitatis & exiſtimationis, quamuis circa idem ſint ſcientia, & opinio.

Eiuſdem

6 Eiuſdem autem opinio, &c.

Soluit 1. Priorem quæſtionem ſoluit, explicans quõ opinio dicatur eiuſdem cuius eſt ſciẽtia; inquit autem opinionem & ſcientiam ita eſſe eiuſdem, ſicut opinio vera & falſa dicuntur eiuſdem, docet ãt opinionem veram & falſam non eſſe eiuſdẽ ſimpliciter, ſed aliquo mõ, aliqui.n. vt refert. 4. Metap. tex. 21. opinionẽ veram & falſam eiuſdem rei omnino volebant eſſe, dicebant enim veritatem eſſe in opinione noſtra, vt ſi cibus mihi videtur amarus, vere eſt amarus, licèt ſit dulcis, & vnũquodq; tale vere eſſe, quale videtur. hi eandem opinionem faciebant illius, quod erat, & quod non erat, propterea iſtis multa accidunt incõuenientia, & præteralia multa hoc vnum accidit, nempe quòd non erit opinio falſa, cum id verum ſit quod videtur ſecundum eos.

7 Quoniam autem idem multipliciter dicitur, &c.

Cum dixiſſet ita eſſe eiuſdem ſcientiam & opinionem, ſicut opinionem veram & opinionem falſam, explicat quomodo vera & falſa ſint eiuſdem, & dicit multipliciter dici idẽ, & vno mõ eſt verum, opinionẽ veram & falſam eſſe eiuſdem, & altero modo non eſt verum. v.g. ꝙ diameter ſit commenſurabilis non eſt verũ opinari, ſed opinio eſt falſa, ꝙ vero non ſit cõmenſurabilis, eſt vera opinio: opinio igitur vera & falſa eſt eiuſdem, nempe ſubiecti, vt puta de eadem diametro, non tamen eſt prorſus eiuſdem rationis, .i. ſecundum idem prædicatum, nam vera dicit non eſſe commenſurabilem, falſa vero dicit eſſe cõmenſurabilem, non igitur ſunt prorſus eiuſdem.

8 Similiter autem eſt ſcientia, & opinio eiuſdem eſt, &c.

Applicat ſimilitudinem, opinio enim & ſcientia eiuſdem ſunt, ſed eiuſdem ſubiecti, non tamen eiuſdem rationis, vt de animali eodem eſt opinio & ſcientia, ſed ſcientia dicit quòd non poſſit aliter ſe habere, opinio vero quòd aliter ſe habere contingat, vt ſi de homine ſcientia dicat aliquid, nempe eſſe riſibilem, opinio vero eſſe album, de quo vtraque dicit, idem eſt puta homo, quod vtraque dicit, non idem eſt, ſunt ergo de eodem ſubiecto, ſed nõ ſecundum idem.

Manifeſtum autem ex his eſt, &c. 9

Infert nullum poſſe ſimul opinari, & ſcire idem omnino, ideſt eandem propoſitionem, nam tunc exiſtimaret ſimul idem poſſe aliter ſe habere, & non poſſe aliter ſe habere, quod impoſſibile eſt. in diuerſis hominibus poterit id eſſe, vel ſecundum diuerſa prædicata, tñ in eodem impoſſibile eſt eiuſdem omnino, ſimul enim exiſtimaret hominem eſſe animal, & eſſe non animal, eſſe animal per ſcientiam, quia non contingit non eſſe animal, eſſe nõ animal per opinionem, quæ dicit poſſe eſſe non animal, vnde ſimul eſſent non poſſe eſſe non animal, & poſſe eſſe non animal. literam ſic lege (opinionem haberet, i. aſſenſum ꝙ homo eſſet ſecundum quod eſt animal, & ſecundum ꝙ non eſt animal, i. ꝙ eſſet animal, & non animal,) hoc.n. fuerit non contingere eſſe non animal per ſcientiam, hoc quidem contingere, ſcilicet eſſe non animal per opinionem. & nota valde hanc expoſitionem noſtram.

Tandem excuſat ſe à tractandis aliis habitibus, quæ potius ad Phyſicam, & Moralem ſpectant, quales ſunt intellectus, quæ eſt cognitio immediatorum, & ratio quæ eſt cognitio mediatorum per diſcurſum, ſub qua ſunt ſcientia, ſapientia, ars, & prudentia. ſcientia cognitio per cauſam, ſapientia cognitio per cauſas ſupremas, prudentia recta ratio agibilium, ars recta ratio factibilium, de quibus vide 6. Ethic. cap 3.

Dubia quædam. circa hoc caput 25.

Circa hoc caput dubia tria ſunt, primũ eſt an opinabile ſit ſcibile. alterum an cuius ſit ſcientia poſſit eſſe opinio vera. tertium an eiuſdem poſſint in eodem ſimul eſſe ſcientia & opinio. Tria dubia.

Circa primum aduerte ſcientiam hæc duo intrinſece habere, & quòd ſit clarus aſſenſus, nempe ex rei notitiis propriis genitus, & quòd non poſſit aliter ſe habere, ſed ſit neceſſaria, hoc autem, non poſſe aliter ſe habere, eſt triplex, primum ex parte rei quæ ſcitur, hæc enim non poteſt aliter ſe habere quàm ſicut ſcitur. ſecundum ex parte cognoſcentis, quòd qui ſcit, exiſtimet rem aliter ſe habere nõ poſſe. tertium ex parte medij & viæ ſciendi, ꝙ ſit talis, vt ſecundũ eam deceptio fieri nõ poſſit, Circa primum.

vt

vt cum per demóſtrationem procedimus.

Hoc triplex neceſſarium ineſt eſſentialiter ſcientię, ita vt ſi aliquod deſit non ſit ſcientia.

Fidei etiam noſtræ Chriſtianæ triplex hoc neceſſarium ineſt, cum res non poſſit aliter ſe habere, & nos ita credamus, & medium ſit firmiſſimum, nempe diuina authoritas. hoc deficit à ſcientia, quia obſcura eſt fides, nec rem ipſam in ſe videmus.

Sed opinio erit ſi aliquid horum deſit; vnde ſi res non eſt neceſſaria, eius eſt opinio, dummodo ſit obſcura cognitio: cum enim res contingentes ſenſu percipimus, non fit opinio. Secundo ſi res quidem eſt neceſſaria, ſed non exiſtimatur neceſſaria, ſed poſſe aliter ſe habere, eius eſt opinio. Tertio quamuis res ſit neceſſaria, exiſtimetur neceſſaria, ſed tamen via cognoſcendi non eſt certa vt cum id authoritate humana vel medio topico habemus.

Triplex è opinabile. Vnde triplex eſt opinabile, opinabile ſecundum ſe, nempe quod aliter in ſe poteſt eſſe, & de hoc loquitur in principio & fine capitis, quod ſcilicet non eſt neceſſarium. Aliud eſt opinabile ſecundum exiſtimationem, nempe quod cum ſit neceſſarium, exiſtimatur aliter ſe habere poſſe. Tertium ratione medij, quod cum ſit neceſſarium, & exiſtimetur neceſſariū, via cognoſcendi nō eſt neceſſaria. de ſecūdo opinabili loquitur in ſolutione poſterioris dubij Ariſt.

Hoc ſuppoſito, dico opinabile primo modo non eſſe ſcibile, quia vt in fine capitis dicitur, vnum eſt neceſſariū, alterū non neceſſarium, loquimur aūt hic non de ſubiectis tantum, quorum eſt opinio & ſcientia, nam dictum eſt idem eſſe ſcibile & opinabile, ſed de propoſitionibus, quarū proxime eſt opinio & ſcientia.

Dico ſecundo, opinabile ſecundo modo, & tertio poſſe eſſe ſcibile: pōt enim eſſe quod id, quod in noſtra exiſtimatione non eſt neceſſarium vel ratione medij, ſit neceſſarium, & ab alio ſcitum.

Opinio.n. aliquando fit ex principiis neceſſariis, cum non eſt nota cōſequentia nobis, tunc.n. rem neceſſariam, nō tanquàm neceſſariam exiſtimamus: aliquando ex principiis probabilibus procedit, aliquando immediate ex terminis, vt omnis mater diligit filium ſuum.

Circa ſecundum dubium. Circa ſecundum dubium notum eſt opinionem primo modo, & ſcientiam nō poſſe eſſe eiuſdem, quia opinio primo modo eſt de contingenti; ſimiliter notum eſt opinionem tertio modo veram, & ſcientiā eſſe poſſe eiuſdem propoſitionis, quod enim quis vere ſcit, hoc alius medio topico vere opinari poteſt, at de opinione tertio modo eſt dubium; propterea dico, quòd opinio ſecundo modo poteſt eſſe duplex, quædam qua rem opinamur poſitiue, exiſtimantes non eſſe neceſſariam, & aliter ſe habere poſſe, & hæc impoſſibile eſt quòd ſit vera de re ſcibili, nam ſi res eſt ſcibilis, eſt neceſſaria, erit igitur falſa opinio, qua aliter ſe habere poſſe exiſtimatur, & de hac loquitur Ariſto. in ſolutione poſteriori. quædam alia eſt, qua rem neceſſariam, & per rationem neceſſariam cognoſcimus, nō tamen exiſtimantes non poſſe aliter ſe habere, ſed ſolum cognoſcentes vt veram, & hæc opinio vera poteſt eſſe eiuſdem concluſionis, cuius eſt ſcientia, & de tali opinione non loquitur Ariſtotel. ſed de priori. & hæc contemplare.

Circa tertium dubium. Circa tertium dubium, dico ſcientiam & opinionem illo modo quo diximus, nimirum ſecundum quam exiſtimamus rem poſſe aliter ſe habere, non poſſe eſſe eiuſdem in eodem homine, ſicut nec opinio vera & falſa ſimul ſunt, in diuerſis tamen poſſunt eſſe, vt dicit Ariſto. dico ſecundo opinionem alteram ſecundum quam tantum rem veram exiſtimamus, non eſſe cū ſcientia in eodem, nam per ſcientiam oportet exiſtimare rem aliter ſe habere nō poſſe. dico tertio opinionem tertio modo non manere cum ſcientia, nam illa eſt obſcura, ſcientia vero clara notitia, vnde quando ad concluſionem ſciam media topica adducuntur, non generāt illius opinionem, ſed ſcientiam confirmant & corroborant. atq; hæc de capite vigeſimo ſexto.

De Solertia.

CAP. XXVII.

Solertia vero eſt bona quædam coniectatio in nō perſpecto tempore medij, veluti ſi quiſpiā uidens, quòd luna ſplendorem ſemper habet

bet ad Solém, celeriter excogitauit propter quid hoc, quoniã propter id, quod ſplendeſcit à ſole: aut* diſputantem cum diuite, nouit, quoniam fœneratur, aut propter quid amici ſunt? quoniam inimici eiuſdem..

* Argyr. I. ſi viſo paupere diuitē adeuntem hoc illum propterea facere. qđ mutuo argentũ accipit, intellexerit.

2 Omnes enim cauſas medias videns ſummas cognouit. ſplendidũ eſſe ad Solem ſit in quo A. ſplendere à Sole, in quo B. Luna, C. ineſt itaque, Lunæ quidem ipſi C. ipſum B. ſplendere à Sole: ipſi autem B. ipſum A. ad hoc eſſe ſplendidum, à quo ſplendet: quare & ipſi C. ineſt ipſum A. per B.

1 Solertia autem eſt, &c.

A Solertia ſcientiam diſtinguit, explicando quid ipſa ſit, ſolertia eſt promptitudo ſeu ſubtilitas inueniendi medium & cauſam non perſpecto tempore, ideſt, ci tiſſime, quoties enim aliquid offertur, cito inuenire medium & cauſam illius cognoſcendi vel faciendi, ſolertiæ eſt, vnde tam in practicis, quàm ſpeculatiuis inuenitur. ponit huius tria exempla: primum ſi aliquis videns lunam quando verſus ſolem eſt magis ſplendidam eſse, ſtatim coniiciat lunam illuminari a ſole, ſolertia eſt, qua cauſa inuenitur.

Secundum exemplum non ab omnibus eodem modo exponitur, quamuis oĩs ſenſus ſit verus. aliqui ſic dicunt, ſi aliquis viſo paupere diuitem adeunte, coniiciat id eſse, vt accipiat mutuo pecunias, vt exponit Argiro. alij ſic, ſi aliquis viſo paupere cum diuite diſputante & altercante, coniiciat id eſse, quia debet diuiti aliquid, quod diues exigit, ita videtur Boet. exponere, & S. Thom. at melius eſt cum Themiſt. ſic exponere, ſi viſo paupere cum numulario colloquente coniiciat, quòd diues ei fœneratur, parum autem refert ſic vel aliter exponere, cum ſermo Græcus has omnes expoſitiones admittat.

Tertium exemplum, ſi quis viſis aliquibus ſimul amicis, coniicit alicuius eſse inimicos, cum amicus ſit inimicus amici inimico.

Omnes enim cauſas medias, &c. 2

Aliter à multis hic textus exponitur quàm ſit Ariſt. ſenſus, dicunt enim quòd ſolers cognoſcit vltimas cauſas intermediis viſis, qui ſenſus eſt valde obſcurus, & neſcio an falſus.

Propterea dico cum Philopo. hunc eſse ſenſum; quòd ſolers per vltima .i. per paſſiones, & effectus, & ſubiecta, cognoſcit cauſam, quæ medium demonſtrationis eſt; qđ exemplo oſtendit: nam per ſplēdorem verſus ſolem, quod eſt poſterius, cognouit illuminari à ſole, quod eſt medium. & reducit ad ſyllogiſmum, in quo id pateat, ſic 1 omne quod illuminatur à ſole, ſplendet verſus ſolem; luna illuminatur à ſole; ergo ſplendet verſus ſolem. Hæc demonſtratio eſt, & deſcribitur litteris, omne B. eſt A. omne C. eſt B. ergo omne C. eſt A.

Per B. illuminari à ſole, quod medium eſt intelligitur, per A. ſplendere verſus ſolem, quod eſt maius extremum, lunam per C. quod eſt minus; ſunt enim hæc duo extrema, inter quæ eſt illud medium.

Finis primi libri Poſteriorum.

SECVNDI LIBRI
POSTERIORVM
ANALYTICORVM
ENARRATIO.

Quod Ariſt. inſtitutum in hoc libro.

QVOD in hoc ſecundo libro Ariſtotelis inſtitutum ſit, non omnes eodem modo exponunt. Alex. enim ſequens Theophraſtum dicit hic agi de altero modo ſciendi, qui definitio eſt. cum enim duo ſint modi ſciendi, demonſtratio & definitio, & hucuſque de priori ſatis dictum ſit, nunc de definitione diſſeritur. quã etiam ſententiam ſequuntur Auerro. & Lincon. & aliqui moderni, vt diximus in principio primi libri.

At Simplic. Philop. Euſtrat. & Alb. hic de medio demõſtrationis tractari aſſerunt. cum enim vt dicitur 1. Prior. c. 28. non ſatis ſit ſtructuram ſyllogiſmorum cognoſcere ſed habere oporteat poteſtatem eos faciendi, quæ contingit per medij inuentionem, ac demonſtratio quidam ſyllogiſmus ſit, oportuit vt non tantum demonſtrationis compoſitionem traderet Ariſto. ſed facultatem componendi, quod fit per medij demonſtratiui inuentionem, hocq; in hoc ſecundo libro fit. Quia vero definitio eſt vnum ex mediis & potiſſimum, de definitione hic diſſeritur, ſed per accidens, vt medium eſt. Atque hæc ſententia eſt quam nos ſuperius ſequuti ſumus, & eandem modo confirmamus.

Sanctus Thomas non de medio tãtum, ſed de principio demõſtrationis, tam complexo, quàm incomplexo hic diſputari affirmat, motus propter caput vltimum, in quo de complexis eſt ſermo; ſed iſta ſententia non placet nobis, nam de principijs complexis ſatis dictum eſt, nec illud caput huic libro continuatur, vt videre eſt in fine antecedentis, quamuis hæc ſententia probabilis ſit.

ARISTOTELIS POSTERIORVM RESOLVTORIORVM

LIBER SECVNDVS.

SVMMA LIBRI.

De quatuor mediis quæſitis, ſi eſt, quid eſt, quòd ſeu quia eſt, & propter quid. Quomodo quid eſt mõſtretur, ac ad demonſtrationem ſe habeat. Definitionem eſſe per cauſam. De diuiſione cauſarum, & quæ mutuo concurrant, & quæ non; & quomodo illarum poſſit eſſe demonſtratio. De compoſitione definitionis ex ſuis partibus, & quando ſunt ignotæ quo pacto venentur. Pariter quomodo cauſæ venentur. Poſtremo de cognitione, ac differentia principiorum indemonſtrabilium.

In diſciplinis quatuor quæri ſolent, & hæc omnia medij quæſita ſunt: Et quid ſit huius libri propoſitum.

CAPVT I.

1 QVÆ quæruntur ſunt æqualia numero ijs, quęcunque ſcimus.

2 Quærimus autẽ quatuor, quod, propter quid, ſi eſt, quid eſt. cum enim vtrum hoc, aut hoc inſit, quærimus in numerũ ponentes: velut vtrum deficit Sol, aut non ipſum quod quærimus. Signum autem huius, cum enim inuenimus quòd deficit, ceſſauimus, & ſi à principio ſciremus ꝙ deficit, non quæreremus vtrum. cum autem ſcimus ipſum quòd, tunc ipſum propter quid quærimus, vt ſciẽtes quòd deficit, & quòd mouetur terra, propterquid deficit, aut propter quid mouetur, quærimus, hæc quidem ſic. Nonnulla vero alio modo quęrimus, vt ſi eſt, aut non eſt centaurus, aut Deus. Si aũt eſt aut nõ, ſimpliciter dico, ſed non ſi albus eſt, aut non. Cum vero cognouerimus quòd eſt, quid eſt quęrimus, vt quid igitur eſt Deus, aut quid eſt homo? Quę quidem igitur quærimus, & quæ cum inuenimus ſcimus, & hæc tot ſunt.

Q̃ones ęquales ſunt numero, &c. 1

ARiſtoteles de medio diſputaturus probare intendit oẽm quæſtionem quæ ſit, alicuius eſſe medij, hoc eſt mediũ petere, vt inde innoteſcat magnã ſcientiæ partẽ conſiſtere in medij cognitione, cum quęlibet quęſtio medij reſponſione abſoluatur. pręmittit ẽn in hoc capite breuiſſimo quæſtionum numerũ & diſtinctionẽ, ac ſtatuit concluſionẽ, tot eſſe numero quæſtiones, quot ſunt ea quę ſcimus & cognoſcimus. non. n. hic de ſcientia proprie loquitur, ſed large, pro cognitione intellectus vera pſertim neceſſariorũ; ſiue ſit cognitio ſimplex, ſiue compoſita, per cãm, vel ſine cauſa.

1.Nota. Aduerte autem, quòd græcę non habetur vocabulum, quæſtiones ſed ζητούμενα, ideſt quæſita, nec eſt multum diſcriminis, quæſita enim dicuntur res ipſæ quas quærimus & de quibus dubitamus, quæſtiones vero dicuntur res eædem, ſecundum formam dubitationis & interrogationis, voce aut conceptu ſignificatæ & ordinatæ. talia quæſita, poſtquàm iam cognita ſunt, dicuntur vel ſcita vel inuenta, inuenta quidem ſi proprio ingenio comperta, ſcita vero ſiue proprio ingenio ſiue doctr. alterius cõperta ſint.

2.Nota. Aduerte præterea ex Philopo. quòd licèt omnia quæſita ſint ſcita, non tñ oĩa quæ ſciuntur quæruntur, ſed ſolum quæ naturaliter non ſunt nota, principia .n. per ſe nota & dignitates non quæruntur, at vero ſciuntur, ac ideo dicit Auerr. hic eſſe ſermonem de ſcientia earum rerum quæ non ſunt nobis naturaliter notæ.

3.Nota. Aduerte etiam ex Philo. cum audis, tot eſſe quæ quæruntur quot ea quæ ſciuntur, non exiſtimes, ſimul quæri & ſimul ſciri, ſed ſenſus eſt, tot eſſe ea quæ quæruntur, quot ea quę poſt quæſtionem ſciuntur, immo idem re eſt quod quæritur & ſcitur, quamuis ratione diſcrepent, quæro enim an luna deficiat, & idem poſtea ſcio.

2 Quærimus autem quatuor, &c.

Quis ſit quæſtionum numerus. Cum poſuiſſet quæſtiones tot eſſe quot ſcientias, nunc clarius numerũ quæſtionũ ponit, docetq́ue quatuor eſſe quæſtiones, quas exemplis explicat.

Quæſt. I. Prima eſt, quia eſt in numerum ponẽs, ideſt cum qualis res ſit petimus, vt an luna deficiat, an terra moueatur; dicitur hęc
3 in numerum ponens, quia eſt de duplici extremo, ſubiecto nempe, & prædicato per verbum, Eſt; vt an luna ſit deficiens. addidit autem hoc, nempe quòd in numerum ponat, ad differentiam illius quæ petit eſſe rei tantum, vt dicemus.

Nota 5. Adducit aũt quoddam ſignum ad manifeſtandũ talem quæſtionem petere qualis res ſit, ſi .n. vis cognoſcere ꝙ qui petit an luna deficiat, talem rẽ petat, vtere ſigno hoc, nempe ſi poſtquàm reſponſum ſibi fuerit, quęſtio illa ceſſet; hoc autem ita eſt, ſi enim cognoſcit lunam deficere, iam id non interrogat, & ſi priùs ſciret, nõ interrogaret: & aduerte hoc ſignum eſſe applicandum reliquis quæſtionibus, illa enim quæſtiones petunt, quibus ſcitis & cognitis pauſant, ideſt ceſſant & abſoluuntur.

In quo etiam ſigno nota, quõ ſcientia abſoluit quæſtionem, & varia ſcientia variã quæſtionem, cum tot ſint quæſtiones genere, quot ipſæ ſcientiæ. Nota. 6.

Altera eſt quæſtio, propter quid, hæc.n. ſequitur primam, poſtquam.n. qualis res ſit cognouimus, propter quid talis ſit quærimus, vt propter quid luna deficit? propter quid terra non mouetur? Quæſt. 2.

Quærimus aũt hæc quidem ſic, &c. 3

Duabus quæſtionibus quæ de cõplexis erant, & in numerum ponebant explicatis, inquit, alias duas eſſe aliter ſe habentes, ſunt enim de re & quæſito ſimplici; quarũ altera eſt, an ſit res: nõ dico an ſit aliquid, vt an homo ſit albus, vel calidus, ſed an ſit ſimpliciter, ideſt tantum an ſit, vt an Deus ſit, an Centaurus ſit; ſimiliter negatiue an non ſit: poſt hanc altera eſt, quid ſit, vt quid ſit Deus. concludit tot eſſe quæſita quot ſcita & inuenta, loquitur de inuentiua ſcientia, quæ nobilior eſt, quamuis id verum ſit de ſcitis per doctrinam. Quæſt. 3. Quæſt. 4.

Primum Dubium de ordine quæſtionum.

Circa hæc dubitabis primo de ordine harum quæſtionum, nam prima omnium videtur an ſit, poſtea quid ſit; ſcientiæ enĩ ſic ordinantur, non enim quid ſit cognoſcimus, niſi cognouerimus quòd ſit, poſtea reliqua duo petimus. Simpli. reſpondet id eſſe factum, quia a nobis notioribus proceſſit, notiora autem nobis ſunt compoſitiora, eſt autem magis compoſita quæſtio, qualis res ſit, quam an ſit. ſed hæc ratio non videtur admodum conueniens, nam ob hanc cauſam ſequeretur quòd a propter quid debebat incipere.

Propterea dico, & eſt hoc notandum, quòd non de omnibus petimus an ſit, ſed de rebus quæ ſenſibus non ſubduntur, quæ enim ſenſu percipiuntur, nullus petit an ſint, vt dicitur 2. Poſter. cap. 8. quæſtio igitur quæ prima occurrit in ſenſibilibus fere eſt, qualis ſit, & propter quid. cum autem ſenſibilia primo à nobis cognoſcantur, notior enim eſt nobis res ſenſu percepta, fit vt quæſtio prima non ſit an ſit, ſed qualis ſit, de illis.n. non eſt quæſtio an ſit. Nota pro ſolutione dubij.

Ari-

Ariſtoteles ergo voluit incipere a quæſtionibus quæ nobis occurrunt primo, de his enim quæ a ſenſu remota ſunt petimus, an ſint, & hæc poſterius cognoſcuntur, & hoc indicat Ariſto. dicens, quædam alio modo cognoſcuntur, & aſſignat exempla de remotis a ſenſu.

Dubium. Solutio. Dices, nonne quæſtio quid eſt, fit de ſenſibilibus? Dico fieri quidem, tamen quia eſt ſimplex, & coniuncta cum an ſit, poſtpoſita eſt, ſicut an ſit. hinc habes quod ſi de eadem re iſtæ quæſtiones fiant, ordine hoc procedere debent, vt prima an ſit, ſecunda quid ſit, tertia qualis, quarta propter quid ſit.

Ordo quæſtionum quã de eadem re fiunt.

Secundum Dubium de numero quæſtionum.

Dubitabis ſecundo de numero quæſtionum, nam videntur eſſe plures, cum ſint quatuor genera problematum 1. Topic. Simpli. tradidit hanc ſufficientiam harum quæſtionum: omnis quæſtio aut ſit eſſentiæ, aut cauſæ: ſi eſſentiæ, aut eſſentiæ ſimplicis, & eſt an ſit, aut compoſitæ, & eſt qualis res ſit. ſi cauſæ, aut ſimplicis, & eſt quid eſt, aut compoſitę rei, & eſt propter quid.

Poſſumus nos etiam aliter dicere, nam in ſcientiis hæc ſunt, aut ſubiecta, aut paſſiones, aut cauſæ: de ſubiecto, eſt quid, de paſſione, quale, de cauſa propter quid, & quia ſubiectum non habet quid, nec reliqua faciunt quale aut propter quid niſi entia ſint, ante omnia petitur, an ſit.

Et aduerte quòd hic de quæſtionibus rerum eſt ſermo, nam ante omnia ſupponenda eſt vocabulorum ſignificatio.

Soluitur dubium. Ad dubium igitur reſpondetur, tantum has eſſe quæſtiones, nam quamuis illa ſint quatuor problematum genera, id eſt ſecundum formam logicam conſiderando, ſecundum quam aliud prædicatũ eſt genus, aliud proprium, tamen ſecundum rem ſub prima quæſtione ſunt. & ita reſpondet Themiſt. hoc ſecundo capite, & idem D. Thom. & Auerr. & Philop.

Tertium dubium de diuerſitate quæſtionum.

Dubitabis de diuerſitate harum, dico eſſe duplex diſcrimen: alterum, duæ vltimæ ſunt ſimplices, duæ priores cõpoſitæ. alterum duæ, ſcilicet an eſt, & qualis eſt, ſunt præſuppoſitæ, & antecedentes, nã an eſt, eſt ante quid eſt, qualis eſt, ante propter quid, reliquæ duæ conſequentes, & præſupponentes, propter quid præſupponit quale, & quid præſupponit an eſt. quãuis in eadem re tres præſupponant an eſt, & compoſitæ ſimplices.

Quòd omnis quæſtio ſit medij. CAP. II.

QVærimus autem, cum quærimus quod, aut ſi eſt ſimpliciter, an eſt medium ipſius, aut non eſt? quando autem cognoſcentes, aut quod, aut ſi eſt, aut quod in parte, aut ſimpliciter, rurſus ipſum propter quid quærimus, aut quid eſt, & tunc quærimus quid eſt mediũ. 1

Dico autẽ quod, aut ſi eſt in parte, & ſimpliciter, in parte quidem, an deficit Luna, aut augetur? ſi .n. eſt aliquid, aut non eſt aliquid in talibus quærimus, ſimpliciter vero ſi eſt, aut non eſt Luna, aut nox. 2

Contingit itaque in omnib. quæſtionibus quærere, aut ſi eſt mediũ, aut quid eſt medium, cauſa enim eſt medium: in omnibus nanq; hoc quæritur, an ne deficit? an ne eſt aliqua cauſa, aut non? poſt hæc, cũ cognouerimus, quòd eſt aliqua, quid igitur eſt hæc, quærimus.

Cauſa enim eſt quod ſit nõ hoc, aut, illud, ſed ſimpliciter ſubſtãtia, aut non ſimpliciter, ſed aliquid eorum, quæ per ſe, aut ſecundum accidens ſunt, medium eſt. dico autem ſimpliciter quidem ſubiectum, vt Lunam, aut terram, aut Solem, aut triangulum, ipſum vero quid defectum, æqualitatem, inæqualitatem, ſi in medio, aut non: in omnibus namq; his manifeſtum eſt, quòd idẽ eſt quid eſt, & propter quid eſt. 3

Ff 2 Quid

4 Quid eſt defectus? priuatio luminis a Luna propter terræ obſtructionē, propter quid eſt defectus? aut propter quid deficit Luna? eo quod deficit lumen terra obſtructa. Quid eſt conſonantia? ratio numerorum in acuto & graui, propter quid conſonat acutum graui? eo quod rationem habent numerorum acutum & graue, nunquid eſt conſonare acutum & graue? nunquid eſt in numeris ratio ipſorum? cum autē acceperimus, quod eſt, quæ igitur eſt ratio, quærimus.

5 Quod autem eſt medij quæſtio, ſignificant quorumcunque mediū eſt ſenſibile: quærimus enim cum non ſenſimus, veluti de eclipſi ſi eſt, aut non: ſi vero eſſemus ſupra Lunam, non vtiq; quæreremus neq; ſi ſit, neq; propter quid, ſed ſimul vtiq; manifeſtū eſſet: ex eo.n. quod ſentitur, & vniuerſale nobis factū eſt ſcire, ſenſus nanq; eſt, quod nūc obſtruitur, manifeſtum.n. eſt quod nunc deficit: ex hoc autem factum vtique fuit vniuerſale.

6 Quemadmodum igitur dicimus, quid eſt ſcire, idem eſt, & propter quid eſt, hoc vero ſimpliciter & nō exiſtentium alicui, aut inexiſtentiū, vt quod duo recti ſunt, aut quod maius, aut minus eſt. Quod igitur omnia, quæ quæruntur, eſt medij quæſtio, planum.

1 Quærimus autem, cum quærimus quia eſt, &c.

Numero quæſtionum expoſito, omnem quæſtionem medij eſſe contendit, idque tripliciter oſtendit, primo inductione quadā per ipſas quæſtiones, vt notat Simpl. nam in quæſtione qualis res ſit, ibi quæ cauſa ſit petimus, in quæſtione vero an ſimpliciter, cauſam etiam petimus, in reliquis duabus notum id eſt.

Circa hoc aduertte, medium vocari cauſam, per quam aliquid alteri competere vel non competere probatur, hæc autem in omni quæſtione petitur, ſed non eodem modo, nam in quæſtione quid ſit, peto cauſam, ideſt naturam rei, quæ eſt in potentia medium, vt notat bene Euſtra. qui enim petit naturam rei, petit medium in potentia ad probandum aliquid de ipſa re. vt per definitionem hominis probamus de ipſo riſibile: vel ad probandam ipſam rem de alio, vt per definitionem eclipſis ipſam de luna probamus, dicitur autem medium in potentia, quia id quod petimus non aſſumitur pro medio ad probandum ipſam rem eſſe, non enim vt dicit Euſtrat. per animal rationale demonſtratur hominē eſſe, cum non ſit demonſtratio, animal rationale eſt, homo eſt animal rationale, ergo homo eſt; ſed dicitur definitio medium, quia poteſt aſſumi ad probandum aliquid de ipſa re, vel ipſam de aliquo. Quid vocet Ariſt. medium ptum, not.

In quæſtione vero propter quid, peto cauſam, quæ eſt medium actu, nempe quæ aſſumitur ad probandum id de quo petitur, tamen in vtraque tam, quid eſt, quam propter quid eſt quæſtione, petitur diſtincte & formaliter cauſa, non ſic in alijs quæſtionibus duabus, nam an ſit confuſe petit cauſam, & ſimiliter qualis res ſit.

Pro quo aduerte ſecundo, quòd cum petitur an res ſit, nō petitur aliud re, quàm per quid eſt, nam dicere an ſit, & quòd ſit res, eſt aſſerere eſſe aliquā naturam vnam ex his quæ in prædicamentis ſunt, ſed confuſe & vniuerſaliter, cū vero petitur, quid eſt, eſt petere quæ res ſit illa in particulari & diſtincte, vnde non differunt in quæſito quantum ad rem, ſed quantum ad rationem & modum, an ſit, & quid ſit. 2. Nota.

Idem dicendum de alijs duabus: petere enim, qualis ſit, ideſt an ſol deficiat, eſt petere an ſit aliquod medium, ſed hoc virtualiter & in confuſo petitur, poſtea in particulari petitur propter quod medium ſit. nam re vera qui quærit, medium petit. quo cognoſcat, cum quæſitum ſit dubitabile, & dubitabile ſine medio non cognoſcatur.

Ex quibus fit, cum an ſit, & quia ſit realiter idem petant, quod quid eſt, & an eſt, atque hæ duæ petant cauſam & medium,

quòd

quòd omnis quæſtio eſt medij & cauſæ, virtualiter, aut formaliter.

Dico autem quia eſt, aut ſi eſt, &c.

2 Præcedentes terminos explicat, qui ſunt iſti, an ſit in parte, an ſit ſimpliciter, quia eſt in parte, quia eſt ſimpliciter. Per an ſit in parte, vel quia eſt in parte intelligit quęſtionem compoſitam ex prædicato tertio adiacēte, vt an luna deficiat. Per an ſit ſimpliciter, vel quia eſt ſimpliciter intelligit ſimplicem quęſtionem de ſecundo adiacente, vt an luna ſit, an nox ſit, ex quibus omnibus concludit intentum, omnem ſcilicet quæſtionem eſſe medij.

3 Cauſa enim eſt medium, &c.

Iuxta Euſtrat. & Simpli. & alios idē iterum probat ratione ſyllogiſtica, quæ talis eſt, cauſa quæritur in omni quæſtione, medium eſt cauſa, medium ergo quæritur in omni quæſtione. maiorem probat exēplo in quæſtione qualis res eſt, qui enim dicit an luna deficiat, petit, virtualiter tamen, an ſit huius aliqua cauſa, quam poſtea diſtinctam petit, cum propter quid quærit. minorem probat, nam cauſa quæ eſt ipſius eſſe non huius aut illius, ſed ſimpliciter ſubſtātiæ; aut cauſa eorum quæ ſunt per ſe vel ſecundum accidens, medium eſt: ſenſus eſt, vt quidam volunt, cauſa eſſe non hoc vel hoc, ſed ſimpliciter, id eſt cauſa eſſe ſimpliciter de ſecundo adiacente, & eſſe aliquid eorum quæ ſunt per ſe, id eſt cauſa eſſe compoſiti vt dictum eſt, ita exponit Aegid. & Philo. At vero Euſtr. ſic exponit; cauſa ſubiecti, quod vocat ſubſtantiam, aut cauſa ipſius prædicati medium eſt, quod poſtea exemplis explicat, quorum aliqua ſunt ſubiecta, aliqua prædicata.

Iſta eſt cōis loci explicatio, quamuis, iudicio meo, videatur magis forſan ad rem dicendum, non ſolum Ariſt. intendere idē quod in ratione præcedenti, ſed oſtendere, ꝙ omnis quæſtio eſt ipſius quid eſt, hoc autem probat mōſtrādo propter quid, quod in quæſtione compoſita petitur eſſe idem, quod quid eſt, nam quid eſt paſſionis aut ſubiecti eſt ipſum propter quid & mediū.

Vnde quando quid, & propter quid vocat idē, intellige, vt dicit Euſtra. eſſe idem ſubiecto non ratione, nam eadem definitio ſubiecti vel paſſionis, quæ dicitur quid, eſt etiam propter quid ſed eſt quid reſpectu ſolius ipſius cuius definitio eſt, eſt propter quid, vt id cuius eſt definitio. ſic ipſam de alio probamus, vel per eam de ipſo aliquid probatur. atque ita dicit Philop.

Vt quid eſt defectus? priuatio luminis, &c. 4

Exemplis explicat te idem eſſe, & quid, & propter quid eū id, quod eſt quid vnius extremi, ſit propter quid etiam in demonſtratione. primū exemplum, ſi petas, quid eſt eclipſis? dicitur, eſt priuatio luminis ex obiectione terrę, ſi vero petas, propter quid luna patiatur eclipſim, idem reſpondebitur, propter obiectionem terræ priuantem lumen ipſius.

Alterum exemplum, quid eſt conſonantia? dicetur proportio rationalis, ſeu numerica acuti & grauis. ſi rurſus petas, propter quid acutum & graue conſonant? reſpondebitur per idem, quia rationalem habent proportionem. poſtea ſubiungit, cum quærimus vtrum graue & acutum conſonent, ibi vtrum proportionem numerorū habeant quærimus, virtualiter tamen, nam conceſſo quod conſonent, ſtatim diſtincte quænam ſit illa ratio & proportio quærimus, cum quærimus propter quid conſonent, vt dictum eſt ſuperius.

Quod aūt ſit medij quæſtio, &c. 5

Tertio probat omnem quæſtionem eſſe medij ex ſenſu ipſo, cū res ſenſibiles ſunt ratio autem iſta eſt, viſo medio ceſſat omnis quæſtio, ergo ſignum eſt omnem quæſtionem eſſe medij. antecedens patet, ſi aliquis non videt eclipſim, dubitat an ſit, quid ſit, & reliqua; at ſi ſuper lunam conſtitueretur, & videret terræ obiectionem, omnia iſta cognoſceret, ergo cognitione medij ceſſat omnis quæſtio, tunc enim videret priuationem luminis lunæ ex obiectione terræ, & ſic quid eclipſis, & quod lunæ inſit, & propter quid cognoſceret. At poſſes obiicere Ariſto. nam ſentire non eſt ſcire, vt dictum eſt lib. 1. cap. 24. reſpondet huic verum eſſe, quòd ſentire non eſt ſcire, ſed ex ſenſu ſumimus ſcientiam abſtrahendo vniuerſale à ſingulari, & ita talis ſenſatio non eſſet ſcientia, ſed ex illa fieret ſcientia in intellectu.

Obiectio. Dilutio.

Sicut igitur diximus, &c. 6

Concludit idem eſſe quid, & propter quid

quid ſiue ſit in quæſtione ſimplici, ſiue in compoſita, vt aliqui exponunt illa verba. (at ſecundum Euſtra.) ſenſus eſt, idem eſſe quid, & propter quid, ſiue ſubiecti, quod vocat eſſe ſimpliciter, ſiue paſſionis cuius exempla ponit. tandem concludit ex his omnibus omnem quæſtionem eſſe medij, vt explicatum eſt.

Primum dubium de quæſtione an eſt.

Dubitatur, quomodo demonſtretur rẽ eſſe, vt Deum eſſe, Angelum eſſe naturali via. ratio dubij eſt, nam demonſtratio ſupponit ſuum ſubiectum eſſe, non ergo demonſtrare poterit rem eſſe præterea quia cum tale ſubiectum debeat in minori poni, peteretur principium, dum ſupponimus eſſe quod probandum erat eſſe.

Primum fund.

In primis aduerte quam petimus an res ſit, non petimus actualem rei eſſentiam, ſed aptitudinẽ ita, vt res dicatur eſſe, quæ in ſuis cauſis exiſtit, & ſunt in rerum natura principia illius productiua. Circa dubium vero Philop. dicit hic per definitionem probari rem eſſe, quam etiam opinionem ſectantur doctores Pariſienſes dicentes ſic hominẽ eſſe demonſtrari, omne animal rationale eſt, homo eſt animal rationale, ergo homo eſt, Euſtra. vero docet hanc rationem poſitam nullam eſſe, cum principium petat.

Quatuor gña mediorũ ad probandũ rem eſſe.

At vero diligenter aduerte quatuor eſſe genera mediorum ad probandum rem eſſe, primum effectus ſicut per viſibiles effectus indagamus ea quæ non videmus. Alterum eſt cauſa finalis, per finẽ enim probamus ea eſſe, quæ ſunt ad finem, vt probamus cibum eſſe vbiq; animalibus, quia viuunt, tertium eſt materialis cauſa, quartum efficiens, vt probamus pluuias eſſe, qa vapores aſcendentes ſunt, quæ ſunt earum materia: probamus tonitrua eſſe, quia extinctio ignis in nube eſt, quæ ipſorum efficiens. at per formam rei non demonſtratur, quia cum ſit eadem cum natura rei, & ſimul exiſtat, petitur principium dum eam ſumimus ad probandum. cum igitur a ſingulis cauſarum generibus ſingula ſumantur definitionum genera, poterit medium demonſtrandæ rei eſſe definitio aliqua, ſed non formalis, qualis eſt illa quæ per genus & differentiam datur, quam aliqui identicam vocant, & in hoc bene dixit Euſtra.

Obiectio.

Dices, quo ſyllogiſmo rem eſſe demonſtrabitur? dico, & aduerte, quòd ſicut quæſtio quid eſt, præſupponit an eſt, ita an eſt, præſupponit quid nomen ſignificat, vt dicit Lincon.

Solutio.

Not. pri.

Ante omnia igitur, & antequam mediũ aliquod petatur, eſt ſumenda ſignificatio vocabuli, quam tenetur dare qui negat rẽ eſſe, & tunc poterimus ſyllogiſmo hypotetico probare ſic, ſi ignis extinctio in nube eſt, tonitrua ſunt, ſed extinctio eſt, ergo tonitrua ſunt, eſt enim primo petenda nominis ſignificatio illius, quam illam eſſe conſtet. ſimiliter qui petit an Deus ſit, interrogetur quid per Deum intelligat, dicet ſubſtantiam primam mouentem & gubernantem omnia: tũc, ſi motus eſt, Deus eſt, ſed eſt motus, ergo eſt Deus. ſimiliter negatiue, quid intelligitur per vacuum, dicet locus carens corpore, tunc, ſi locus careret corpore, motus eſſet in inſtanti, ſed hoc nõ eſt, ergo vacuum non eſt, & ſic per oĩa media ſupradicta procedet demonſtratio. põt etiam fieri demonſtratio oſtenſiua, ſcilicet, fiunt ex vaporibus pluuiæ, ſed ſunt vapores, ergo & pluuiæ.

Not. ſec.

Quod ſi aliud in hoc præter hæc deſideras, aduerte in qualibet quæſtione an ſit, eſſe virtualiter vnam complexam de vno conceſſo & de altero quæſito, vt ſi dicas, an Angelus ſit, ſenſus eſt an ſubſtantia immaterialis ſit: datur ſubſtantia, & dubitatur an ei inſit immateriale, an vacuum ſit, id eſt an locus carens corpore ſit: datur locus, petitur an careat corpore, & vniuerſaliter in quocunque ſemper eſt vnum datum, alterum non conceſſum ſed quæſitum. Quoties ergo talis quæſtio affirmatiua vel negatiua ſimplex proponitur, reducatur ad complexam, & illam demonſtrãtes demonſtrabimus rem eſſe, & ſic omnis demonſtratio ſupponit ſubiectum eſſe, nam in quæſtione an ſit, demonſtratio ſupponit illud ſubiectum eſſe quod virtualiter datum eſt abſque petitione principij. hæc multum obſerua.

Quòd demonſtratio & definitio non ſit eiuſdem. Cap. III.

QVomodo autem quod quid eſt monſtratur, & quis modus rẽ 1
ductionis, & quid eſt definitio, & quorum, dicamus, cum dubitaue-

rimus

ſimus primo de ipſis.

Principium vero ſit futurorum, quod eſt conuenientiſſimum habitis ſermonibus.

2 Dubitare enim quiſpiam poſſet, an ne eſt idem & ſecundum idem definitione ſcire & demonſtratiōe? An impoſſibile: definitio namque ipſius quid eſt eſſe videtur, quid eſt autem omne, vniuerſale & prædicatiuum: ſyllogiſmi vero ſunt, hi quidem priuatiui, illi autem non vniuerſales: veluti qui quidem in ſecunda figura, priuatiui omnes, qui vero in tertia, non vniuerſales.

3 Poſtea neque prædicatiuorum omnium, qui ſunt in prima figura, eſt definitio, vt quòd omnis triangulus duobus rectis æquales habet. Huius autem ratio, quoniam ſcire, eſt demonſtratiue demonſtrationē habere: quare, ſi in talibus eſt demonſtratio, planum quòd nō eſſet vtique ipſorum & definitio: ſcire enim poſſet aliquis & ſecundum definitionem non habens demonſtrationem, nihil enim prohibet non ſimul habere.

4 Sufficiens autem eſt fides & ex inductione, nihil enim vnquam definientes nouimus, neq; eorum quæ per ſe inſunt, neque accidentium.

5 Amplius ſi definitio ſubſtantiæ quidem cognitio eſt: talia manifeſtum quòd non ſunt ſubſtantiæ. Quod igitur non eſt definitio omnis, cuius & demonſtratio, planum.

6 Quid autem cuius eſt definitio, an ne omnis eſt demonſtratio, aut non? Vna quidem ratio, & de hoc eadem: vnius enim inquantū vnū, vna eſt ſcientia; quare ſiquidem ſcire demonſtratiuum eſt demonſtrationem habere, continget aliquid impoſſibile, definitionem namq; habens ſine demonſtratione ſciet.

7 Amplius principia demonſtrationum ſunt definitiones, quorum non eſſe demonſtrationes monſtratum eſt prius, aut erunt principia demonſtrabilia, & principiorū principia, & hoc in infinitum prodibit, aut primæ definitiones erunt indemonſtrabiles.

8 Sed an ne non omnis eiuſdem, ſed alicuius eiuſdem eſt definitio & demonſtratio, an impoſſibile ſit? non .n. eſt demonſtratio cuius definitio, definitio nāq; ipſius quid eſt & ſubſtantiæ, definitiones vero apparent omnes ſupponentes & accipientes ipſum quid eſt, vt mathematicæ, quid vnitas & impar, & aliæ conſimiliter.

Amplius omnis demonſtratio aliquid de aliquo mōſtrat, vt quod eſt, aut non eſt, in definitione vero nihil alterum de altero prædicatur, quemadmodum, neque animal de bipede, neque hoc de animali, neque vtique de plano figura, non enim eſt planum figura, neque figura planum.

Amplius alterum eſt quid eſt, & quod eſt monſtrare, definitio nanq; quid eſt ſignificat, demonſtratio āt, quod aut eſt hoc de hoc, aut nō eſt.

9 Alterius vero altera demonſtratio, niſi tanquam pars ſit aliqua totius (hoc autem dico, quoniā monſtratum eſt æquicrus duobus rectis æquales habere, ſi omnis triangulus monſtratus fuit) pars enim hoc, illud vero totum eſt: hæc autem ad

ſe inuicem non habent ſic ipſum quod eſt, & quid eſt, non enim eſt alterius alterum pars.

10 Manifeſtum igitur quod neq; cuius definitio, huius omnis demonſtratio: neque cuius demonſtratio, huius omnis definitio: quare omnino eiuſdem nullius contingit ambo habere. Manifeſtum igitur eſt, quod neque definitio & demonſtratio, neque idem eſſe poſſunt, neque alterum in altero, ſubiecta etenim conſimiliter vtique ſe haberēt. Hæc itaque hucuſque dubitata ſint.

1 Quomodo autē quod quid eſt, &c.

Quæ intentio Ariſt. & de quib. agit

Cum idem quid, & propter quid eſſe docuiſset, poſset quid idem eſſe definibile, eu ius eſt quid, & demonſtrabile, cuius eſt propter quid; ob id ad hoc diſsuadendū hoc capite id non eſſe probat, atque ſic Simpli. huius capitis reddit rationem.

Quatuor igitur proponit tractanda in ſequentibus. Primum quomodo quod quid eſt, ideſt ipſa rei natura oſtendatur de re cuius eſt. Alterum, quis modus inductionis, ideſt reductionis definitionis ad demōſtrationem. Tertium quid definitio, an ſit demonſtratio, an aliud quid. Vltimum, quorum ſit definitio.

Dicit autem ſumendum eſſe principiū, quod ſit accommodatum rationibus habitis. exponit Philop. & Auerr. per rationes habitas, ea quæ proxime dicentur de definitione, nempe tria prima ex his quatuor, nam incipit a quarto, vt dicit Simpl. per habitas etiam rationes intelligit Philopo. ea quæ dicta ſunt, nempe quod, & propter quid eſſe eadem.

2 Dubitabit autem aliquis, &c.

Prima q̄ſtio.

Circa quartum propoſitum tres mouet quæſtiones, quarū prima eſt, vtrum idem, & ſecundū idem, quod demonſtratione cognoſcitur etiam definitione cognoſcatur, id eſt an omne demōſtrabile ſit definibile & dicit ſecundū idem, nam, vt notant Temiſt. & Philop. de eodē ſubiecto pōt eſſe definitio & demonſtratio, nā de homine, qui definitur, demonſtratur riſibile, ſed non ſecundum idē. nam homo ſecundum ſe definitur, at de eo paſſiones demonſtrantur.

Incipit igitur argumentari probando non eſſe idem, ſic, definibile eſt vniuerſale & affirmatiuū, at quod ſyllogizatur nō omne eſt vniuerſale & affirmatiuū, nā in ſecūda figura non affirmatiuū, in tertia nō vniuerſale, concluditur ergo non omne quod eſt ſyllogizabile, eſt definibile. Aduerte, quod quod quid ē vocat vniuerſale affirmatiuū, non quod ſit propoſitio ſecundū ſe, ſed qđ cum eo cuius eſt quod quid, faciat vlem & affirmatiuam propoſitionem.

Primum Argum.

Poſtea neq; eorum quę in prima. 3

Obiectio.

Poſſet quis obiicere, ſaltē demonſtrabile affirmatiuum in prima figura, erit definibile, vt quod oīs triangulus hēt tres angulos æquales duobus rectis: contra hoc replicat, nam demonſtrabile ſcire eſt eius habere ſcientiā, ſi ergo per definitionē ſciri etiā pōt, cum definitio poſſit eſſe ſine demonſtratione, erit ſcientia demonſtrabilis ipſius, & non per demonſtrationem, quod eſt inconueniens.

Sufficit autem fides, &c. 4

Secundū Argum.

Argumentum ſecūdum eſt ex inductione, ea. n. quæ alteri inſunt, ſiue per ſe, ſiue per accidens non cognoſcimus definitiōe, ſed demonſtratione & ſyllogiſmo, vt indu cēdo patet. vocat aūt ea quæ per ſe, aut per accidens ſunt propoſitiones ipſas, in quib⁹ vnum alteri ineſt, propoſitionum autē non eſt definitio, ſed ſimplicium.

Amplius ſi definitio ſubſtantię eſt. 5

Tertium Argum.

Tertio idem probat, definitio eſt ſubſtātiæ, non autem demōſtratio, ergo demonſtrabile non eſt definibile, per ſubſtantiam non ſolum intelligas id quod non eſt accidens, ſed quamcunq; ſimplicē eſſentiā & naturā ſiue ſit ſubſtantia, ſiue accidens, vt notat Philop. eſſentiam enim rei definitione, eius vero paſſiones demonſtratione de ipſa cognoſcimus.

Quid aūt cuius eſt definitio, &c. 6

Secunda quæſtio.

Proponit alteram quæſtionem, an omne definibile ſit demonſtrabile, dato ēt quòd non omne demonſtrabile eſt definibile, & probat non omne definibile eſſe demonſtrabile, atq; dicit vnam rationem præcedentem eſſe ēt pro hac quęſtione, nempe ſi defi-

definibile eſt demõſtrabile, accideret quòd ſine demonſtratione haberemus ſcientiam demonſtrabilis, hoc autem impoſſibile eſt, cum vnius ſecundum quod vnum eſt, vna ſit ſcientia, nempe aut per definitionẽ, aut per demonſtrationem. dicit vnius ſecundum vnum, quia vti diximus, de vno poſſunt eſſe definitio & demonſtratio, & variæ ſciẽtiæ ſecundum diuerſa de illo conſiderata, ſed ſecundum idem fieri non poteſt.

7 Amplius principia demonſtrationum, &c.

Altera ratio eſt talis, quæ in ſenſu cauſali debet intelligi, vt bene exponit Themiſ. ſic; principiorum ſunt definitiones, ſed non demonſtrationes, ergo non omne definibile eſt demonſtrabile, ſed aliquod erit primum & immediatum. antecedens, pro priori parte patet, nam ſubiectorum ſunt definitiones, non tamen omnium demonſtrationes, ſunt autem ſubiecta demonſtrationum principia, vt dicitur 1. Poſter. cap. 25. pro poſteriore parte probatur, nam alioquin demõſtrationes in infinitum procederent, ſi ſemper principia demonſtrabilia eſſent.

8 Sed utrum ſit non omnium, &c.

Tertia quæſtio.

Quæſtio tertia eſt, an ſaltem alicuius definibilis ſit demonſtratio, & argumentatur quòd non, primo; omnis definitio eſt ſubſtantiæ, ac demõſtrationes ſupponunt quid eſt, & paſſiones demonſtrant, non ergo vllum definibile eſt demonſtrabile. ſecundo, demonſtratio demonſtrat aliquid eſſe, vel non eſſe, quod in prædicatione fit, at definitio hoc non oſtendit, non enim definitio vnam partem de altera prædicat, vt rationale de animali, nec de plano figura. Hic attende, ne decipiaris, non negatur quòd partes definitionis ad inuicem poſſint prædicari, ſed quòd in definitione non prædicentur, non enim contingit prædicari niſi in propoſitione, at definitio non eſt propoſitio: tertio idem probat ex diuerſitate quæſtionum, ex quibus colligitur diuerſitas ſcibilium, eſt autem alia quæſtio quid. altera quia eſt, illa definitione, hæc demonſtrtione terminatur.

9 Alterius autem altera, &c.

Poſſet quis dicere, quamuis quid & quia non ſint idem, poterit tamen eſſe demonſtratio vna vtriuſq; & non oſtendendi via; ſicut vna eſt demonſtratio trianguli quod habet tres angulos, ſimiliter eſt Iſoſchelis; ita pariter de compoſito quia, & de ſimplici quid eſt. reſpondet id eſſe, cum ſe habent ſicut ſpecies & genus, quæ vocat partem & totũ, non autem ſic ſe habent id cuius eſt definitio, & id cuius eſt demonſtratio.

Manifeſtum itaque, &c. 10

Concludit tandem quæſtiones quas diſputauit epilogando, & ſimiliter docet conſequenter nec definitionem eſſe demonſtrationem, nec vnam alterius ſpeciem, cum non ſic ſe habeant definibilia & demonſtrabilia.

Syllogiſmo duplicante, ſimiliter & per diuiſionem confecto, non demonſtrari quid eſt de eo cuius eſt.

CAPVT IIII.

IPſius uero quid eſt, eſt ne ſyllogiſ 1
mus & demõſtratio, aut non eſt,
quemadmodũ nũc ratio ſuppoſuit?
Syllogiſmus enim aliquid de ali
quo mũſtrat per mediũ, ipſum uero 2
quid eſt, & propriũ eſt, & ĩ eo quod
quid eſt prædicatur, hæc autẽ neceſ-
ſe eſt cõuerti. Si enim A. ipſi C. pro- 3
priũ eſt, planũ, quod & ipſi B. & hoc
ipſi C. quare omnia ad inuicẽ. uerũ-
enimuero & ſi A. in eo quod quid
eſt ineſt omni B. & uniuerſaliter B.
de omni C. in eo quod quid eſt dici
tur, neceſſe & A. in eo quod quid eſt
de C. dici. ſi uero non ſic aliquis ac-
cipiet duplicans, non neceſſe erit
A. de C. prædicari in eo quod quid
eſt: ſed ſi A. quidẽ de B. in eo quod
quid eſt, ipſum uero B. non de qui-
buſcunq; in eo quod quid eſt, ipsũ
aũt quid eſt ambo eadẽ habebunt:
erit igitur & B. de C. quòd quid eſt.

Si

3 Si itaq; ipſum quid eſt & ipſum quid erat eſſe ambo habent, in medio termino erit prius ipſum quid erat eſſe. Et omnino, ſi eſt monſtrare, quid eſt homo, ſit C. homo, A. vero quid eſt, ſiue animal bipes, ſiue aliud quid: ſi itaque ſyllogizabitur, neceſſe eſt A. de B. omni prædicari, huius autem erit alia ratio media, quare & hoc erit, quid eſt homo: accipit igitur quod oportet mõſtrare, nanque & B. eſt quid eſt homo. Oportet autem in duabus propoſitionibus, & primis & immediatis conſiderare, maxime enim manifeſtum, quod dicitur fit.

Secundo Priorum cap 21.

4 Qui igitur mõſtrant per id quod couertitur, quid eſt anima, aut quid eſt homo, aut aliud quodcunque entium, quod ex principio eſt petũt. quemadmodum, ſi aliquis exiſtimaret & animam eſſe idem ſibiipſi cauſam viuendi, hoc autem numerum ipſum ſeipſum mouentem. neceſſe eſt enim petere animam, quod numerum eſſe ipſum ſeipſum mouentem ſic, vt idem exiſtere.

5 Non enim ſi A. ſequitur B. & hoc C. erit A. quod quid erat eſſe ipſius C. ſed verum erat dicere, erit* ſolum, neq; ſi eſt A. quod quid eſt, & de B. prędicatur omni, hoc enim, quod eſt animali eſſe, prædicatur de eo, quod eſt homini eſſe: verum enim eſt omne homini eſſe animali eſſe, quemadmodum & omnem hominem animal eſſe, ſed non ſic vt vnum ſit. Si igitur non ſic acceperit, non ſyllogizabitur, quod A. & ipſi C. quod quid erat eſſe, & ſubſtantia: ſi vero ita acceperit, prius erit acceptum C. quod quid erat eſſe ipſius B. quare non demonſtratũ fuit, hoc enim in principio accepit.

*Al.l.c. ſolum.

Ipſius autem quid eſt, &c. 1

In hoc capite incipit quæſtionem primam ex quatuor præcedentibus diſcutere, quomodo nempe quid eſt poſſit oſtendi de eo, cuius eſt quid ē intelligit autem per quid eſt naturam & eſſentiam rei, quæ definitione eſſentiali explicatur. & dubitatur qua via hoc quid eſt oſtendamus eſſe quid eſt talis rei, inquit autem quòd rationes præcedentis capitis videntur ſuppoſuiſſe hoc non poſſe oſtendi, quia dictum eſt definibile nullum eſſe demonſtrabile.

Syllogiſmus enim aliquid, &c. 2

Incipit probare quod ſyllogiſmo non poſſit monſtrari, ac ſupponit primo ſyllogiſmum omnem probare aliquid de aliquo per medium.

Supponit ſecundo, quid eſt eſſe propriũ rei, & eiuſdem prædicatum prædicatiuum, proprium ad differentiam generis, quidditatiuum ad differentiam accidentis proprij, hæc enim duo inſunt definitioni.

Tertio ſupponit, quod cum quid conuertatur cum eo cuius eſt quid, debet ſyllogizari per medium etiam conuertibile, ita vt omnes tres termini ſint conuertibiles; cum enim concluſio vniuerſalis eſt, ex conuertibilibus, & medium erit pariter conuertibile, vt in literis explicat Ariſt.

Supponit quarto ſi debet concludi, aliquid tanquam quid eſt de re, oportere vt vtraque præmiſſa ſit ſecundum quid eſt, vt ſi A. probandum eſt eſſe quid de C. oportet vt A. de B. & de C. ſit in quid eſt. & dat huius rationem, nam niſi ſic præmiſſæ ſumãtur, non erit neceſſe concluſionem eſſe in quid eſt. quaſi dicat poterimus quidem concludere quid eſt per præmiſſas, quæ nõ ſint ſecundum quid eſt, ſed tales non oſtẽdent neceſſario concluſionem eſſe ſecundum quid eſt, niſi ſic etiam ſumantur.

Circa hoc ſuppoſitum eſt dubium, an hoc ſit intell:gendum quod expreſſe ponatur illa reduplicatio in quid dicendo. omne B. eſt A. in quod quid eſt, omne C. eſt B. etiam in quod quid, ergo omne C eſt A. in quod quid. ita volunt multi, inter quos eſt Alber. Ægidius. & talem vocant ſyllogiſmum Dubium.

giſmum duplantem. & quidem eſt probabiis opinio, mihi tamen magis placet in hoc Caie. ſententia, qui dicit non fieri hãc duplicationem addendo illam particulam, ſed re ipſa ſumendo tales propoſitiones, nam ſicut demonſtratio debet procedere ex cauſis, & ex neceſſariis immediatis & reliquis, tamen non eſt addenda particula, quæ hoc dicat, ita ſimiliter eſt hic intelligendus Ariſt. nempe vt tales propoſitiones ſumantur, quæ ſint in quod quid eſt.

Nota literam ſic (ſed ſi A. de B. in eo quod quid eſt, non autem B. in quocunq; in eo quod quid eſt) ideſt ſi maior in quid non autem minor adde tu, non ſequetur concluſio in eo quod quid eſt. (ipſum autem quid eſt vtraque) ideſt ſi vtraque eſt in eo quod quid eſt, non ſolum maior, ſed C. B. minor, tunc concluſio erit in quid.

3 Si igitur quod quid eſt, & quid erat eſſe, &c.

Concludit ex ſuppoſitis in tali ſyllogiſmo peti principiũ in medio termino, ideſt in minori, vt dicit Themiſt. in qua mediũ de ſubiecto concluſionis prædicatur, quod medium cum ſit quid eſt ipſius ſubiecti, petitur principium, vnum enim eſt quid & eſſentia rei vnius, licèt variis poſſit vocibus explicari ob id talis eſſentia, quæ erat probanda, petitur in minori, quod ſit manifeſtum ſi ſumamus duas propoſitiones immediatas, ideſt in quibus quid eſt ſemper prædicetur, & in minori & in maiori.

Hic aduerte, quòd non loquimur de definitione quæ per cauſas externas datur, hæ enim non dicũt quid, ſed propter quid rei tantum. ſermo autem eſt de quid eſt, & de definitione explicãte tale quid, & in his procedendo principium petitur, vt dictum eſt. & hoc nota.

4 Per conuerſionem igitur, &c.

Reiciit opinionem eorum, qui per duas definitiones quid eſt dicentes exiſtimabant ſe demonſtrare poſſe quid eſt, nempe vnã per alteram, vt de anima ſumebant eſſe id quod a ſe vitam habet, ſimiliter eſſe numerum ſe ipſum mouentem, quæ conuertuntur inter ſe, & quid animæ dicunt, & per vnam alteram probabant. Cõtra hos Ariſt. dicit ſic etiam peti principium, nam vnam illarum oportet petere in præmiſſis de ſubiecto, nõ enim ſufficit quòd præmiſſæ ſint eſſentiales, nam etiam genus eſſentiale eſt ſubiecto, ſed debent eſſe ſicut definitio & definitum, quæ vnum eſſe ſunt, ſi vero nõ ſic ſint, non concludetur quid, ſi autẽ ſint ſic, petetur iam in præmiſſis quid vnum ipſius animæ. nota ſimiliter hic agi de definitionibus quæ dicunt quid.

Quod via diuiſionis non poſſit demonſtrari quid eſt.

CAPVT V.

VEruntamen vero neque per diuiſiones via ſyllogizat, quemadmodum in reſolutione circa figuras dictum eſt: nuſquam enim neceſſarium fit rem illam eſſe, cũ hæc ſint, ſed quemadmodum neque inducens demonſtrat, non enim oportet concluſionem interrogare, neq; in eo quod datur eſſe, ſed neceſſe eſt eſſe illis exiſtentibus. 1

Etenim ſi dixerit reſpondens, An ne homo animal, aut inanimatum, poſtea accipiat animal, non ſyllogizatum fuit, rurſus omne animal, aut pedeſtre, aut aquaticum, accipiat pedeſtre, & hominem eſſe totum animal pedeſtre, non neceſſe eſt ex dictis, ſed accipit & hoc: differt autem nihil in multis aut paucis ita facere, idem enim eſt. 2

Non ſyllogiſticus igitur vſus fit ita progredientibus, & ad ea quæ cõtingit ſyllogizari: quid enim prohibet hoc uerum quidem eſſe omne de homine, nõ tamen quid eſt, neq; quod quid erat eſſe ſignificans? 3

Amplius quid prohibet, aut addere aliquid, aut auferre, aut ſupergredi ſubſtantias? hæc igitur prætermittuntur quidem. 4

Contingit autem ſoluere, ſi quis 5

accipiat

accipiat ea, quæ ſunt ĩ ipſo quid eſt, omnia, & conſequens diuiſione faciat petens primũ, & nihil derelinquat: hoc aũt neceſſariũ eſt, ſi omne in diuiſionem cadit, & nihil deficit, hoc autem neceſſarium, indiuiduũ enim iam oportet eſſe. Sed ſyllogiſmus tamen non eſt, ſed ſiquidem alio modo cognoſcere facit, hoc quidem nihil abſurdum fuit: neque enim inducẽs forte demonſtrat, ſed tamen oſtendit aliquid.

6 Syllogiſmum vero non dicit ex diuiſione dicens definitionem, quẽadmodum enim in concluſionibus, quæ ſunt ſine mediis, ſi quis dicat, quòd his exiſtẽtibus neceſſe eſt hoc eſſe, contingit interrogare propter quid, ita & in diuiſiuis definitionibus, quid eſt homo? animal mortale, habens pedes, bipes, ſine pennis, propter quid iuxta vnamquamque appoſitionẽ? dicet enim, & mõſtrabit diuiſione, ſicut opinatur, quod omne, aut mortale, aut immortale eſt: talis autem oratio tota non eſt definitio: quare & ſi demonſtraretur diuiſione, non tamen hæc definitio ſyllogiſmus efficitur.

1 At uero neq; per diuiſionem, &c.

Probat via diuiſionis non poſſe probari quid eſt, de quo etiam dictũ eſt lib. 1. Prior. cap. 32. quem librum vocat reſolutionem circa figuras, eo quòd illic ſyllogiſmos in tres figuras reducere doceamur. Probat autem primo quod per diuiſionem quid eſt non oſtendatur, ſic in diuiſione non ſequitur neceſſario concluſio ex præmiſſis poſitis, ſed adhuc oportet petere a reſpondente præter præmiſſas, ergo non eſt via neceſſaria, qualis debet eſſe ad probandum quid eſt, concluſio enim debet ſequi ex præmiſſis neceſſario, & non debet ſolum habere veritatem ex conceſſione, ſed ex præmiſſis, quamuis reſpondens nihil det.

Hic aduerte in diuiſione, de qua hic eſt ſermo, eſſe duplicem proceſſum: alter eſſe ſyllogiſticus, in quo ſubditur diuiſum tanquam medium, & coniunctum ex partibus eſt maius extremum, & vna ſpecies minus. Nota.

Verbi gratia, omne animal eſt rationale, vel irrationale, omnis homo eſt animal, ergo eſt rationalis, vel irrationalis. Alter proceſſus eſt enthimemaricus, in quo ab vnius vel plurium partium excluſione proceditur ad alterius affirmationem, nempe ex concluſione illata, omnis homo eſt rationalis, vel irrationalis, non irrationalis, ergo rationalis: & vterque iſte proceſſus diuiſio vocatur in præſenti.

Vtrum homo eſt animal, aut inanimatum, &c. 2

Probat in tali concluſionem intentã nõ ſequi, & aduerte quòd ſunt duæ concluſiones, altera eſt ex prædicato complexo, ſcilicet omnis homo eſt rationalis vel irrationalis, & hęc quidem neceſſario ſequitur ex præmiſſis, altera eſt, homo eſt rationalis, & hæc eſt intenta, & quæ eſt in quid eſt, ſed talis non ſequitur ex præmiſſis niſi accedente vlterius conceſſione reſpondentis, quòd homo non ſit irrationalis. Probat igitur Ariſt. quòd petat principium in tribus. Primo in genere, cum enim genus ſit pars ipſius quid eſt probandi, petitur interrogando an homo ſit animal, nec ne? nam ſaltem ſupremum genus eſt petendum, cũ per diuiſionem colligi nequeat. ſecundo petit in differẽtia, quia præter illas præmiſſas petit ſibi dari hominem non eſſe irrationalem, ſimiliter ſupponit non eſſe plures differentias alias, & in hoc ſimilatur inducenti, ut notat S. Thom. qui ſupponit ſic eſſe in reliquis ſingularibus quæ non inducit, vel illa inducta eſſe omnia, ac ob id non demonſtrat. tertio petit ſibi dari hominem eſſe totum hoc, animal greſſibile, bipes, abſque vlla coniunctione interpoſita, hoc enim non probat, quamuis ſingulæ partes per ſe probarentur. quia vero exempla poſuerat in bimembri diuiſione, dicit parum hoc referre, cum id ſequatur in multis, ſicut in paucis. Nota.

Dubitabis, quare definitio debet eſſe continua & non interpolata? nota eodem modo ſe habere compoſitum metaphyſicum quod conſtituitur ex genere & differentia, Dubium.

ferentia, & compoſitum phyſicum quod componitur ex materia & forma, nam differentia eſt ſicut forma, genus vt materia. forma autem vnitur materiæ ſine aliquo intermedio, quia materia eſt quoddam ens imperfectum & inconſummatum, perficiendum & conſummãdum per formam. vnde ſicut medietas literæ alteri medietati abſque medio copulatur, ita forma materiæ, & conſequenter differentia generi: ex quo fit vt non dicamus homo eſt animal & rationale, ſed ſimul animal rationale quod totum tale diuiſione nullo modo probatur, ſed petitur.

3 Non ſyllogiſticus quidem igitur, &c.

Concludit diuiſionẽ nõ concludere quid eſt ſyllogizando, imo inquit nec ea quæ alias ſyllogizari poſſent, per diuiſionem ſyllogizantur, vt quando aliquid accidentale concluditur, cum ſemper petatur principium circa numerum partium diuiſi, & in petendo negationem aliarum partium, vt dictum eſt, quod idem etiam docuit primo Prior. cap. 32.

4 Amplius quid prohibet, &c.

Altero argumento conatur infringere idem, nempe diuiſione concludi quid eſt. argumentum tale eſt, diuiſioni accidunt aliqua ex quibus non poteſt conſtare quid eſt, ergo non eſt via certa & neceſſaria ad probandum quid eſt: quia fit diuiſio generis aliquando per accidentia, quæ non pertinent ad quid eſt, aliquando per vltimas differentias prætermittendo intermedias, & tunc ex tali genere & differentia non fit definitio, non enim dices homo eſt viuens rationale, vt dictum eſt ſexto Topicorum, quia ablatum eſt aliquid hominis ſubſtantiæ, nempe ſenſibile. aliquando fit non perueniendo vſque ad vltimas differentias, & ſic definitio non fiet propria definito, vt ſi dicas homo eſt viuens ſenſibile, non ergo eſt via apta diuiſio ad quid eſt oſtendendum. Vis argumenti hæc eſt, diuiſio ipſa non oſtendit an differentiæ ſint accidentales an adæquatæ, an vltimæ, niſi aliunde iſta probentur, quæ tamen ſunt neceſſaria vt oſtendatur quid eſt, non ergo eſt via apta ad id oſtendendum & probandum.

Contingit autem ſoluere &c. 5

Poſſet aliquis dicere argumentum hoc ſolui, ſi ſumamus diuiſionem per membra eſſentialia & conſequenter ſe habentia, id eſt adæquata, & deſcendendo vſque ad vltimam ſpẽm, in tali diuiſione quid eſt oſtendetur, hoc excludit Ariſto. dicens, adhuc non ſyllogizari quid eſt, propter id quod dictum eſt in argumento primo, eſt tamen via quædam bona pro manifeſtando quid eſt, ſed non via ſyllogiſtica, ſicut inductio manifeſtat aliquid nempe vniuerſale, ſed non ſyllogizandi via.

Syllogiſmum autem nõ dicit ex diuiſione, &c. 6

Docet per diuiſionem venantem definitionem non ſyllogizare, & probat ſic, illud de quo poſt rationem factam contingit petere propter quid non eſt ſyllogizatum, ſed de definitione poſt factam diuiſionem contingit petere propter quid, & propter quid homo eſt animal rationale, bipes, ergo non eſt ſyllogizata. maior patet in concluſionibus, quæ neceſſariæ aſſerunt. ſiue aliquo medio probante, quarũ contingit petere propter quid. minor probatur, nam quamuis demus ſingulas definitionis partes, vt opinio illorum exiſtimat, diuiſione oſtendi, tamen oratio illa tota ex ſingulis partibus non probatur eſſe definitio, nõ ergo definitionis ẽ ſyllogiſm⁹.

Poteſt eſſe etiam alius ſenſus, quod diuiſio demonſtrat quidem primam concluſionem, nempe hominem eſſe rationalem, aut irrationalem, animal mortale aut immortale, ſed hoc totum non eſt definitio, ſed animal rationale ſolùm, non vero irrationale, hoc vero petitur, non probatur, cum adhuc poſſit quæri, quare homo tantum rationalis eſt.

Diſceptatio quod ipſum quid eſt non monſtretur definitione, neque definitione contrarij, neq; alio quouis modo.

CAPVT VI.

Sed an ne eſt demõſtrare ipſum quid eſt ſecundum ſubſtantiã? 1
ex ſuppoſitione aũt accipiẽtem ipſum quidem quod quid erat eſſe,

hoc,

hoc, quod eſt ex propriis ĩ eo quod quid eſt, hæc autẽ in eo quod quid eſt ſola,& propriũ omne: hoc enim eſt eſſe illi. An rurſus accepit quod quid erat eſſe, & in hoc? neceſſe enĩ eſt per medium monſtrare.

2 Amplius quemadmodum neq; in ſyllogiſmo accipitur quid eſt ipſum ſyllogizare, ſemper enim tota aut pars eſt propoſitio, ex quibus ſyllogiſmus, ita neque ipſum quod quid erat eſſe oportet ineſſe in ſyllogiſmo, ſed ſeorſum hoc a poſitis eſſe, & ad dubitantem, ſi ſyllogizatũ eſt, aut non hoc, occurendum eſt quod, hoc enim erat ſyllogiſmus,& ad illum,quod,nõ ipſum quid erat eſſe ſyllogizatum eſt, quod certe: hoc enim poſitum fuit nobis ipſum quod quid erat eſſe: quare neceſſe eſt & ſine quid eſt ſyllogiſmus, aut ipſius quod quid erat eſſe ſyllogizatum fuiſſe aliquid.

3 Et ſi ex ſuppoſitione monſtret, veluti ſi malo ineſt diuiſibile eſſe, contrario autem hoc, quod eſt contrarium ineſſe quibuſcunque eſt aliquid contrarium: bonum autem malo eſt contrarium, & indiuiſibile diuiſibili: eſt igitur bono ineſſe indiuiſibile eſſe.

Hinc etenim accipiẽs ipſum quid erat eſſe monſtrat: accipit autem ad monſtrandum ipſum quod quid erat eſſe, alterum tamen ſit: in demõſtrationibus nanq; quod eſt hoc de hoc, ſed non ipſum,neque cuius eadem eſt ratio, & conuertitur.

Ad vtroſque vero,& ad monſtrãtem ſecundum diuiſionem, & ad ſic ſyllogizantem, eadem eſt dubitatio, propter quid homo eſt animal, bipes,pedeſtre,ſed non animal & pedeſtre: ex iis enim, quæ accipiuntur, nulla neceſſitas eſt vnum fieri quod prædicatur,ſed quemadmodum homo idem eſſet & muſicus & grammaticus.

Sed vtrum ſit demonſtrare, &c. 1

Pergit adhuc probare, quid eſt oſtendi non poſſe,& in præſenti duos excludit oſtẽdendi modos,alter eſt per definitionem definitionis; alter eſt per definitionem contrarij, quos vocat modos probandi ex conditione & ſuppoſitione, quia per vnius definitionem probent alterius definitionem.

Proponit igitur an quid eſt ſubſtantiale probetur, accipiendo quid eſt ipſius definitionis,nẽpe oratio quæ ſoli ineſt & in quid prædicatur,& fiat talis diſcurſus,omnis oratio quæ ſoli ineſt,& in quid prædicatur,definitio eſt,animal rationale eſt huiuſmodi. ergo animal rationale eſt hominis definitio dicit ſic non demonſtrari,nam hoc modo etiam petitur principium. nam pro medio ſumere oportet definitionem de definito abſque probatione. Aliqui dicunt principium peti in maiori, ſumentes definitionem de ipſa definitione, & non probantes,aliqui dicunt,quòd in minori,quia petere, quod animal rationale inſit homini ſoli, & in quid, eſt petere probandum, quòd ſit definitio. melius dicamus, quod in vtraque petitur principium. Nota.

Amplius ſicut nec in ſyllogiſmo, &c. 2

Idem etiam probat alio argumento, ſicut enim probantes aliquam concluſionẽ nempe, homo eſt riſibilis, propoſitiones ſumimus vniuerſales, quæ dicuntur tota, aut aliquas particulares, quæ dicuntur partes, ex quibus illud probamus, non autem ſumimus pro præmiſſa definitionem ſyllogiſmi, ſed ſi aliquis ſyllogizatam concluſionem illam eſſe negat, tũc definitione ſyllogiſmi probamus; ita nec definitione definitionis oportet probare animal rationale tanquam quid de homine, ſed alio principio, quòd ſi negetur definitum eſſe, tũc definitione definitionis id probare contendimus. argumentum hoc eſt a ſimili.

3 Erſi ex conditione mõſtret, &c.

Alterum modum quid eſt probandi reiĳcit, nempe per definitionem vnius contrarij, vt bonum & malum ſunt contraria, mali natura & quid, eſt diuiſibile, ergo boni natura & quid eſt indiuiſibile, contrariis enim contraria inſunt ſed hic petitur principium, nam ad probandum vnum quid, petit ſibi aliud dari. Dices, nonne etiam in ſyllogiſmo quouis petimus propoſitiones ex quibus ſyllogizanda eſt concluſio? ad hoc reſpondet, in ſyllogiſmo peti concluſioni probandæ propoſitiones, ſed non eſt æqua ſors & æqualis ſcientia ac cognitio præmiſſarum & concluſionis, nec per illam concluſionem iterum præmiſſæ eodem modo probari poſſunt: at contrariorum æqua eſt ſcientia & cognitio, & conueituntur, nam eodem prorſus modo quo vnum per alterum, etiam alterum per alterum contrarium probatur, ob id in his petitur principium, tanquam in ſimili & pari, non autem in ſyllogiſmo.

Obiectio. Solutio.

4 Ad vtroſque autem, & ſecundum, &c.

Concludit argumento communi & via diuiſionis, & his vtriſque modis, non poſſe quid eſt ſyllogizari, quia nulla via oſtendit quòd homo ſit animal greſſibile bipes, & non greſſibile & bipes, ſicut dicitur grãmaticus & muſicus, cum autem hoc ſupponatur in his omnibus probandi modis nullus eorum quid eſt ſyllogizat abſque principij petitione. Capite ſuperiori declarata eſt ratio huius continuationis.

Epilogo oſtendit quid ſit non poſſe monſtrari.

CAPVT VII.

1 QVomodo igitur definiens mõſtrabit ſubſtantiam, aut ipſum quid eſt? neque enim ſicut demonſtrans ex confeſſis eſſe manifeſtum faciet, quod neceſſe eſt illis exiſtentibus alterum quid eſſe, demonſtratio enim hoc eſt, neq; ſicut inducẽs per ſingularia cum manifeſta ſint, quod omne ſic eſt, eo quod nihil aliter eſt: non enim quid eſt mõſtrat, ſed quod aut eſt, aut non eſt. quis igitur alius modus reliquus? non enim monſtrabit vtique ſenſu aut digito.

Amplius quomodo monſtrabit 2 quod quid eſt homo? neceſſe eſt enim ſcientem quod quid eſt homo, aut aliud quodcunque, ſcire, & quod eſt. non ens enim nullus nouit quod eſt, ſed quid quidem ſignificat oratio, aut nomen, cum dixero hircoceruus, quid autem eſt hircoceruus impoſſibile eſt ſcire. Verumenimuero, ſi monſtrabit quid eſt, & quod eſt, & quomodo eadem ratione monſtrabit: definitio enim vnũ quid ſignificat, & demõſtratio, quid autem eſt homo, & eſſe hominem, aliud eſt. Poſtea & per demonſtrationem dicimus neceſſariũ eſſe mõſtrari omne, quod eſt, niſi ſubſtantia ſit, ipſum vero eſſe nulli eſt ſubſtantia. non enim genus eſt ipſum ens: demonſtratio igitur erit quod eſt, quod & nunc faciunt ſcientiæ. Quid enim ſignificat triangulum, accepit Geometra, quod autem eſt monſtrat: quid igitur monſtrabit definiens quid eſt, aut triangulum? ſciẽs igitur aliquis definitione quid eſt, ſi eſt non ſciet, ſed impoſſibile eſt.

Manifeſtum autem & ſecundum 3 modos definitionũ, qui nunc ſunt, quòd non monſtrant definientes, quod eſt: nã & ſi eſt ex medio æquale, ſed propter quid eſt ipſum definitum, & propter quid hoc eſt circulus quæritur. eſſet enim & definitionẽ orichalci dicere eſſe ipſum.

neque

neque enim, quod poſſibile eſt eſſe quod dicitur, aſſignãt definitiones, neque quod illud eſt, cuius dicunt eſſe definitionem, ſed ſemper licet dicere propter quid.

4 Si igitur definiens monſtrat aut quid eſt, aut quid ſignificat nomen (ſi non eſt nullo modo ipſius quid eſt) eſſet vtique definitio oratio idẽ quod nomen ſignificans: ſed abſurdum. Primum quidem enim & nõ ſubſtantiarum eſſet vtique & non entium, ſignificare enim licet & nõ entia. Amplius omnes orationes definitiones vtique eſſent: eſſet enim nomen ponere cuicunque orationi: quare definitiones vtique diſputaremus omnes, & Ilias definitio vtique eſſet.

Amplius nulla ſcientia demonſtraret vtiq;, quod hoc nomen quid ſignificat, neque definitiones igitur hoc aſſignant. Ex his igitur neque definitio & ſyllogiſmus videtur idẽ ens, neque eiuſdem ſyllogiſmus & definitio. Ad hæc autem, quod definitio nihil demonſtrat, neque mõſtrat, neque ipſum quid eſt, neque definitione neque demonſtratione eſt cognoſcere.

1 Qualiter igitur definiens, &c.

Intentio Ariſt. hoc cap. Velut epilogum quendam præcedentium faciens, probat adhuc quid eſt non poſſe vllo modo monſtrari. poſſet enim quis dicere, quid eſt oſtendi per definitionem? vt animal rationale indicat quid hominis, hoc intendit modo reprobare oſtendendo quòd ipſa definitio, quamuis dicat quid, non tamen oſtendit cuius ſit illud quid, & hoc eſt inſtitutum capitis præſentis. Probat igitur primo ſic, ſi definiens quid eſt de re oſtendit, aut id ſit ex quibuſdam principiis poſitis aliqiid neceſſario inferendo; & ſic non, cum iſte probandi modus ſit ſyllogiſticus & demonſtratiuus, aut ex ſingularibus inferendo totum & vniuerſale, eo quod nullum ſingulare aliter ſe habet, ſicut inductio; & ſic non, quia tali via probatur tam affirmatio, quam negatio: at definitio negatio non eſt, imo nec affirmatio, cum non ſit propoſitio. aut demonſtrat ſenſu, nempe opponendo & obiiciendo ſenſibus ipſam rem, aut digito mõſtrando; & ſic non, hoc enim ſingularium ſenſibilium eſt, nullus vero ſupereſt modus, ergo definitio non oſtendit quid eſt de re ipſa.

Amplius quomodo monſtrabit. 2

Secundo idem probat; quid eſt non poteſt cognoſci quin cognoſcatur quod res eſt, ſed definitio non poteſt oſtendere de re quòd ſit, ergo nec quid ſit, aliter enim poſſet quis cognoſcere quid eſt res, non cognoſcendo quod eſſet, quod impoſſibile eſt. Maiorem explicat docendo quid nomẽ ſignificet poſſe cognoſci ante quam rem eſſe cognoſcamus, at quid ſit, ſiue an ſit præſuppoſito inquit cognoſci.

Minorem probat primo, definitio, ſicut & demonſtratio vnum demonſtrat, at qui rei, & eſſe rei non vnum ſunt, aliud enim eſt homo, aliud hominis eſſe, non ergo definitione vtrumque ſimul innoteſcit.

Secũdo probat minorẽ, definitio rei explicat ſubſtantiã, demõſtratio vero, quę ſubſtantiã cõſequuntur, at eſſe rei non eſt eius ſubſtantia, cũ non ſit genus, nec ſit differentia, nõ ergo definitione oſtendi poteſt.

Tertio idẽ exẽplo probat, nã demonſtratio accipit quid eſt pro medio, & rẽ eſſe probat, vt quid ſit triangulus ſuppoſito, quod ſit, demõſtrat, nõ ergo definitio id oſtẽdit.

Nota. Nota hic triãgulũ ſumi, vt eſt paſſio, & quæſitũ. & aduerte iſtud argumentum, nã ob id concludetur, nunquã cognoſci definitionem, quid eſt rei dicere, niſi in demonſtratione, vbi talis res eſſe probatur per definitionem talem mediam, vt dicemus.

Dubium primum. Dubitabis, quid ſibi vult aliud eſt homo, aliud hominis eſſe, quod etiam dicitur 3. animę c. 4. & 1. Meth. cap. 5. ex hoc loco Thomiſtæ colligunt eſſentiã, & exiſtentiã realiter diſtingui, nã dicũr per hominẽ ſubſtantiã, per eſſe exiſtentiã intelligi, ſed hãc quęſtionẽ determinare non eſt huius loci; ſenſus Ariſt. hic forſan eſt, aliud eſt eſſentia rei, quæ definitur, aliud id quod per talẽ eſſentiam

ſentiam eſt, vt homo eſt, id quod per eſſentiam eius eſt, hominis vero eſſe quod exiſtit. forſan hic eſt veriſſimus Ariſt. ſenſus, & tunc per eſſe hominis debemus intelligere naturam in abſtracto, puta humanitatem, per ipſum vero hominem naturã in concreto.

Dubium ſecundũ. Dices tu, in quo diſtinguuntur homo, & humanitas; Dico quòd ſecundum rem homo & humanitas idem dicunt, nam ſicut homo dicit ſubſtantiam ex materia tali, & rationali anima compoſitam, ita etiã humanitas differunt tamen in modo ſignificandi, nam humanitas dicit naturam per modum formæ abſtractæ, ſicut albedo, at homo naturam eandem per modum exiſtentis per ſe, ſicut album albedinem dicit vt in aliquo receptam.

Hinc eſt quòd homo propter ſignificandi modum includit ſuppoſita, & cum accidentia inſit ſuppoſitis, homo vt homo; quamuis non includat accidens vllum, cum ſit ſubſtantia, tamen non excludit accidentia, ob hæc dicitur Petrus eſt homo, & homo eſt albus, homo ambulat: at humanitas cum ſit ſecundum modum formæ excludit ſuppoſita & accidentia, ob id non dicitur Petrus eſt humanitas, nec humanitas eſt alba.

Vnde etiam fit, quòd cum homo non excludat accidẽtia nec exiſtentiam actualem, humanitas vero excludat, compoſitius dicatur homo, quia habet hoc, nempe non excludere accidentia & exiſtẽtiam actualem, ac propterea dicitur aliud homo eſt, aliud hominis eſſe, puta humanitas, non quòd alia ſit ſubſtantia, ſed quòd homini multa ex modo ſignificandi dentur, quæ non conceduntur huiuſmodi tanquàm excludẽte ea a ſe. ſed de his hactenus pro iſto loco.

3 Manifeſtum eſt & ſecũdum nũc modos, &c.

Tertio idem inductione per ipſos definitionum modos probat, quòd definitio non oſtendat quid de re, & ſumit definitionem aliquam conciſis verbis, nempe figura. in cuius medio eſt punctum, a quo lineæ vſque ad circumferentiã ductæ omnes ſunt æquales. hæc eſt definitio circuli, ſed non oſtendit an circulus ſit, ſiue eſſe; oſ-

ſit, nec ipſa oſtẽdit cui⁹ ſit, an ſit circuli, an ſit alterius cuiuſuis, vt montis aerei, cum adhuc de circulo poſſit quis petere an ſit, & quid ſit, nõ enim ſtatim definitionib. ꝓpoſitis, quorũ ſint ſcim⁹, ergo definitio nõ oſtendit quid eſt de ipſa re cuius eſt.

Si ergo definiens mõſtrabit, &c. 4

Quarto probat definitionem adhuc nõ oſtendere quid eſt, ſi enim oſtendit, aut oſtendit quid rei, aut quid nominis, non quid rei, vt probatum eſt, ergo quid nominis, ſed hoc dici non poteſt, ſi enim definitiones non niſi quid nominis oſtendunt, ſequitur quòd definitiones eſſent non entium; ſimiliter quòd omnes orationes eſſent definitiones, & quòd orationibus loquentes, definitionibus loqueremur. patet, nam ſingulis orationibus vnicum poſſet imponi nomen, ſicut opus Homeri dicitur Ilias: & tunc orationes definitiones illius eſſẽt, cum quid ſignificet explicarẽt. preterea ſequitur, quòd nulla ſcientia faceret definitiones, nam non eſt ſcientia vocabulorum ſignificationes explicare, cũ ad placitum ſint, ſcientiæ vero ſint neceſſariorum.

Ex quibus vniuerſalem epilogum colligit, nempe definitionem & demonſtrationem nec eſſe eiuſdem, nec eſſe idẽ, & quid eſt nullo modo oſtendi, nec per ipſammet definitionẽ. hęc enim oĩa diſputata ſunt.

Diſſolutio diſceptationis propoſitæ, quod ipſum quid eſt monſtretur per aliud quid eſt, & quo pacto ipſius quid eſt ſit demonſtratio & definitio.

CAPVT VIII.

ITerum autem conſiderandum 1 quid horum dicitur bene, & quid non bene, & quid eſt definitio, & ipſius quid eſt nunquid quodam modo eſt demonſtratio & definitio, aut nullo modo. Quoniam autem eſt (ut diximus) idem ſcire quid eſt, & ſcire cauſam

ipſius ſi eſt. Ratio aūt huius quòd eſt aliqua cauſa, & hęc aut eadem aut alia, & ſi ſit alia, aut demonſtrabilis, aut indemonſtrabilis: ſi igitur eſt alia, & contingit demonſtrare, neceſſe eſt medium eſſe cauſam, & in prima figura monſtrari: vniuerſale nanque eſt & pręḋicatiuum quod monſtratur. Vnus igitur modus eſſet vtique, qui nunc exquiſitus eſt, per aliud ipſum quid eſt mõſtrari, ipſorum nanque quid eſt neceſſe eſt mediū eſſe quid eſt, & propriorum proprium: quare hoc quidem monſtrabit, illud uero non monſtrabit ipſorum quid erat eſſe eidem rei. Hic igitur modus, quòd non ſit vtique demonſtratio, dictū eſt prius, ſed eſt logicus ſyllogiſmus ipſius quid eſt.

1 Iterum aūt ſpeculandum eſt, &c.

Intentio Ariſt. in hoc c.

CVm hactenus diſputãdo proceſſerit, & nihil reſoluerit, nunc ad determinanda hæc accedit, ac primo quid definitio, & an quid eſt, aliquo modo oſtendi poſſit, docet.

Nota.

Intendit ergo in hoc capite vnum modum tradere, quo ipſum quid eſt poſſit ſyllogizari, nempe per cauſam ipſius quid eſt. & aduerte quod dictū eſt, per quid eſt, rei naturam intrinſecam intelligimus, per cauſam vero aliam à natura, efficientem, finalem, & materialem, per has autem ipſum quid oſtendimus, ſed talis oſtenſio logica dicitur, non quòd non ſit demonſtratio, cum per vnam cauſam aliam monſtramus, ſed quod non ſit demonſtratio oſtēdens & probans eſſe quid eſt.

Dicit igitur; cum ſcire rem eſſe ſit ſcire cauſam illius eſſe, ſequitur quòd ratio rei, & definitio ſit aliqua cauſa, hæc poteſt eſſe duplex, aut eadem cum ipſa rei eſſentia & natura, aut alia, qualis eſt quæ ſit per aliquam ex prædictis trib. cauſis, aut omnes eas, aut aliquas: nam multiplex eſt cauſalis definitio. quòd ſi fuerit alia, aut erit demonſtrabilis, ideſt apta ad demonſtrandum, nempe quia eſt per ſe & neceſſaria, aut indemonſtrabilis, ideſt inepta ad demonſtraudum, vt ſi non ſit per ſe, aut non neceſſaria; tunc ſi fuerit demonſtrationi apta, in prima figura demonſtrabitur per talem cauſam quid eſt, & tunc omnia erūt propria, & in quid ipſius rei, cum ſint cauſæ, ſi vero non fuerit apta cauſa, per eam nihil demonſtrabitur. ſubdit tamen, quòd iſte eſt vnus modus oſtēdendi quid eſt, ſed logicus, quia quòd ſit quid rei non oſtendit, vt diximus.

CAPVT IX.

QVo autem modo contingit dicamus aggredientes rurſus à principio. Quemadmodum enim propter quid quærimus habentes quod, nonnunquam vero & ſimul manifeſta fiunt, ſed non prius vtique propter quid poſſibile eſt cognoſcere, quàm quod, manifeſtum eſt, quòd cõſimiliter & ipſum quid erat eſſe non ſine ipſo quod eſt. impoſſibile eſt.n.ſcire quid eſt, ignorantes, ſi eſt. 1

Ipſum vero ſi eſt, aliquando quidem ſecundum accidens habemus, aliquando autem habentes aliquid ipſius rei, vt tonitrum, quod ſonus eſt quidam nubium, & defectum, quod eſt priuatio quędam luminis, & hominem, quod animal quoddam eſt, & animam, quod eſt ipſum ſe ipſum mouens: quæcunque igitur ſecundum accidens nouimus quòd ſunt, neceſſarium eſt nullo modo ſe habere ad ipſum quid eſt, neque enim quod eſt ſcimus: quærere autem quid eſt, non habentes quod eſt, nihil quærere eſt. De quibuſcunque autem habemus aliquid, facilius: quare vt habemus quod ē, ita nos habemus 2

&ad

& ad ipſum quid eſt: quorum habemus aliquid ipſius quid eſt.

3 Sit primum quidem ſic, defectus in quo A. Luna in quo C. obſtructio terræ in quo B. vtrum igitur deficit, aut non? quærere eſt, an B. ſit an non? hoc autem nihil differt quærere, quam ſi eſt ratio ipſius, & ſi ſit hoc, & illud dicimus eſſe. Aut vtrius contradictionis eſt ratio, utrum habendi duos rectos, aut non habendi? quando autē inuenerimus ſimul ipſum quod, & ipſum propter quid nouimus, ſi per media ſit: ſit autem non ipſum quod nouimus, propter quid uero non.

4 Si igitur Luna C. defectus A. in plenilunio vmbram non poſſe facere, nullo inter nos exiſtente manifeſto, in quo B. ſi igitur ipſi C. ineſt B. quod eſt, non poſſe nmbram facere cum nullus noſtrum in medio ſit, huic autem ipſum A. quod eſt deficere, quod quidem deficit planum, propter quid autem, nondum, & quòd quidem defectus eſt, nouimus, quid uero eſt non nouimus.

5 Cum antem planū fuerit, quòd A. ipſi C. ineſt, ſed propter quid ineſt, quærere ipſum B. quid eſt, utrum obſtructio aut conuerſio Lunæ, aut extinctio luminis: hoc autem eſt ratio alterius extremi, ut in his ipſius A. eſt enim defectus* obiectio terræ, quid eſt tonitrus? ignis extinctio in nube, propter quid tonat? eo quòd extinguitur ignis in nube. ſit nubes C. tonitrus A. extinctio ignis B. ipſi utique C. nubi ineſt B. extinguitur enim in ipſa ignis, huic autem A. ſonus, & eſt B. utique ratio ipſius A. primi extremi: ſi uero rurſus huius aliud medium ſit, ex reliquis erit rationibus. Qualiter igitur accipitur ipſum quid eſt, & fit notum, dictum eſt.

*Al. l. obſtructio luminis.

6 Quare ſyllogiſmus quidem ipſius quid eſt non fit, neque demonſtratio: planum eſt tamen per ſyllogiſmum & per demonſtrationē: quare neqne ſine demonſtratione eſt cognoſcere ipſum quid eſt, cuius eſt cauſa alia, neque eſt demonſtratio ipſius, quemadmodum & in dubitationibus diximus.

Quo autem modo contingat, dicemus, &c. 1

De intentione Ariſt.

ANtequam ad textus expoſitionem accedamus intentionem Ariſt. in hoc capite explicemus.

Primum fundamētum.

Pro quo aduerte primo, quid & propter quid idem eſſe re, ratione tamen diuerſa, nam definitio, quæ eſt quid vnius extremi, eſt medium & propter quid ad probādum ipſum de aliquo, vel aliquid de ipſo, ac propterea differre ratione dicuntur, nam definitio & quid eſt dicitur reſpectu ipſius rei ſecundum ſe, propter quid vero dicitur reſpectu eiuſdem rei in compoſitione & prædicatione ſumptæ, ex quo fit, vt quod quid eſt rei terminet & abſoluat duas quæſtiones, & quid ſit, & quia ſit, nam definitio eclipſis eſt ipſius, & propter quid lunæ inſit.

2. Fund.

Aduerte ſecundo, aliter ſe habere paſſionem quæ demonſtratur ineſſe, & ſubiectum de quo demonſtratur, paſſio enim cum non aliud eſſe habeat, quàm ſubiecto ineſſe (accidentis enim eſſe eſt ineſſe) fit vt non cognoſcatur eſſe, quin cognoſcatur ineſſe: quo fit, vt cum quid eſt non poſſit cognoſci niſi res cognoſcatur eſſe, non cognoſcatur quid paſſionis, niſi ſimul cognoſcendo ipſius eſſe, hoc autem eſt in demōſtratione, nō ergo cōtingit paſſio-

nis & quęſiti quid eſt cognoſci, niſi in demonſtratione, & hoc eſt quod Ariſtot. hic intendit docere, quòd non cognoſcitur quid ipſius paſſionis, niſi in ipſa demonſtratione, ac ob id dicit quid, & propter quid eſſe idem, vt quemadmodum propter quid non cognoſcimus niſi ſimul cum quia eſt, quod in demonſtratione fit, ita ipſum quid, quod idem eſt cum propter quid.

3. Fund. Tertio adnette de ſubiecto aliam eſſe rationem, nam poteſt quidem cognoſci eſſe abſque paſsione, propter ea quod eius quid eſt ſupponit tantum, ꝙ fit, non autē quale ſit, ſicut in paſsione, ideo extra demōſtrationē cognoſcitur. nō enim eius quid, & pp quid, niſi reſpectu paſsionis, ac propterea tale quid eſt ex ſuppoſitione cognoſcitur, cum non pendeat a paſsione.

Quamuis etiam poſſumus dicere, quòd in ipſa demonſtratione cognoſcitur eſſe quid eſt, dum per ipſum quid eſt, eius probamus paſsiones de eo, non enim alibi manifeſtatur & oſtenditur definitio quod ſit quid, niſi cum medium in demōſtratione ſumitur: extra demonſtrationem enim tantum definitio quid de re oſtendit ex ſuppoſitione. nota igitur Ariſt. ſcopū i capite.

Ad textum accedamus. volens alterum modum tradere oſtēdendi quid eſt, ſimilitudinem inter quid, & propter quid, vt talia ſunt ſupponit: ſimilitudo autem in his conſiſtit, ſicut propter quid ſine quia eſt haberi non poteſt, ita nec quid eſt ſine an ſit; & ſicut quia eſt ſine propter quid aliquando habetur, ita & an ſit; & ſicut propter quid, & quia ſimul, ita etiam quid ſit, & an ſit ſimul conſequimur. hoc ergo fundamentum proponit, vt cū quid non poſſit cognoſci, niſi cognito quòd res ſit, non cognoſcatur quid, niſi ſimul cum an ſit, quod in demonſtratione fit.

2 Hoc autem ſi eſt aliquando quidem, &c.

Supponit etiam alterum, an ſit, abſque quid ſit, dupliciter cognoſci poſſe, vno modo ſub cōcepto aliquo accidētali, cognoſcēdo rē, vt qui ſcit muſicos eſſe, ſcit homines eſſe per accidēns, altero modo ſcimus rem eē, aliquid ipſius rei eſſētiale cognoſcētes, vt qui ſcit eſſe priuationē quādā luminis, ſcit eclipſim eſſe, & qui ſcit eſſe aliquid ſe ipſum mouens, ſcit animam eſſe.

Hos modos comparat, dicens qui ſcit ſecūdū accidēs rē eſſe, nō eſt diſpoſitus ad cognoſcēdū quid ſit, quia nondum cognouit an res illa ſit, at qui cognouit ꝑ ipſum quid, eſt magis diſpoſitus ad cognitionem perfectam ipſius quid rei, nam quo magis accedimus cognitioni an ſit, eo magis cognoſcimus quid ſit, & tunc perfecte ſcimus eſſe cum ipſius quid cognoſcimus.

Ex quo ſuppoſito intendit colligere tale cognoſci quid paſsionis, cum eſſe cognoſcimus ipſius, hoc autem fit in demonſtratione, ob id in demonſtratione cognoſcitur quid, ſicut & eſſe. hoc item fundamentum oſtendit cognoſci optime rem eſſe per ipſum quid, & melius quàm per aliud, vt exemplis oſtendit & ex his duobus fundamentis intentum concludit. & nota hęc.

Quorum igitur habemus aliquid, &c. 3

Oſtendit modo, quòd ſcire rem eſſe tunc fit, cū quid cognoſcimus, & hoc exēplo deducit, fiat demonſtratio, interpoſitio terræ eſt eclipſis, lunæ terra interponitur, ergo luna eclipſatur. quærere an luna eclipſetur, eſt quęrere an eclipſis ſit, & illud quærere, eſt rationem & cauſam, & quid petere, quib. poſitis ponitur eclipſis, ergo ſcire eclipſim eſſe, eſt ſcire quid ipſius quod in demonſtratione fit.

Alterum exemplum ponit, cuius ſenſus eſt, quamuis varie exponatur, cum quærimus an habeat angulos rectos, vel non habeat, quæ ſunt partes contradictionis, idē fit: in his enim rationem & quid quærimus, ex quo infertur quod cum rem eſſe ꝑ eius quid cognouimus, quod eſt ſcire vere rem eſſe, tunc propter quid ſimul ſciamus quod in demonſtratione fit, at cum per aliquod accidens, non per cauſam mediam cognoſcimus, nō ſcimus propter quid, nec quid, ſed tantum quia, id eſt per accidens, quod imperfecte eſt ſcire rem eſſe, vt dictū eſt. huius ponit ſequens exemplum.

Sit ergo luna C. defectus A. &c. 4

Exemplum eſt cum eclipſim per mediū accidens cognoſcimus.

Verbi gratia, ſi quis eclipſim eſſe cognoſcat quia luna plena non facit vmbram noſtri corporis, cum nullum ſit obſtaculum

ſtaculum medium, tunc per accidens, & per effectum cognoſcit eſſe; & ſi ſecundum tale mediū diſponatur ſyllogiſmus, nec quid, nec propter quid oſtendit, ſed rem eſſe tantum.

Nota. Aduerte eclipſim lunæ fieri hoc pacto, ipſa enim recipit lumen a ſole, vnde illa ex parte illuminatur, ſecundum quam eſt oppoſita ſoli, eclipſatur autem, cum terra eſt directe inter ſolem & ipſam, tūc enim vmbra terræ, quæ orbem lunæ attingit impedit quo minus illuminetur, ac ideo eclipſim patitur, luna autem ſic eclipſata non facit vmbram ad præſentiam corporum inferiorum, quamuis cœlum totum ſerenū ſit, quia non habet lumen, quod vmbræ eſt cauſa, ac propterea eſt effectus eclipſis vmbram non facere, & ſi per hoc medium eclipſis cognoſcatur, per accidens, & non per quid eſſe cognoſcitur.

5 Cum autem manifeſtum eſt,&c.

Concludit quando aliquid alicui ineſſe cognoſcitur, vt eclipſim ipſi lunæ, nihil aliud eſſe quærere propter quid inſit, quā quid, & rationem eius petere, vt propter quid ſit eclipſis, eſt petere quid ſit; an ſit extinctio luminis ipſius, vt aliqui putabāt, exiſtimantes a vaporibus vel magno vento extingui; vel ſit conuerſio, vt alij credebant, putantes mediam partem lucidam eſſe, & aliquando conuerti ad partem ſupernam & fieri eclipſim; vel ſit interpoſitio, vt dictum eſt, quicquid ſit, quid petitur ſemper, cum cur ſit quæritur. Similiter cum propter quid ſit tonitrus quæritur, quid ſit quæritur, vt quia ſit extinctio ignis in nube, vt arbitratur Empedo. vel concluſio exaltationis in nube, vt docet Ariſt.

Ex quibus eſt notum quid eſſe propter quid, vnde ſicut propter quid in demonſtratione cognoſcimus, cognoſcentes qualis eſt res, ita & ipſum quid in demonſtratione cognoſcimus, cognoſcentes ſimul rem eſſe: nam ob id ſuppoſuit quid non cognoſci, niſi cognito ſimul quòd res eſt, hoc autem in demonſtratione fit.

At quia definitionem paſſionē ſemper ſumebat, poſſet quis dicere illam non eſſe vltimum & immediatum medium. reſpondet poſtea tale medium poſſe per alias præcedentes rationes probari, Sanctus Thom. explicat per has rationes definitionem ſubiecti, quæ eſt præcipuum medium. Philo. explicat alias cauſas earundem paſſionum. ſed hoc inferius examinabitur.

Quare ſyllogiſmus ipſius quod quid eſt,&c. 6

Infert quid eſt in demōſtratione cognoſci, non tamen per demonſtrationem, cognoſcitur quidem in demonſtratione, cum ſumitur pro medio quo rē eſſe probamus, quando res habet cām ſui eſſe, aliàs enim ſuppoſitione cognoſcitur per demonſtrationem, eo quod non concluditur & probatur ſicut propter quid in demonſtratione ipſa cognoſcitur, ſed non per demonſtrationem: vide igitur modum notificandi ipſum quid eſt, hoc enim fit in demonſtratione, & non per demonſtrationem. Atque hoc de capitis declaratione.

QVÆSTIO I.

De medio demonſtrationis potiſſimæ.

EST communis & non facilis difficultas, quod ſit medium in potiſſima demonſtratione, cum enim ſint in quæſtione duæ partes, datum, nempe ſubiectum, & quæſitum, nempe prædicatum & paſſio; dubium eſt an potiſſima demonſtratio ſumat vt medium definitionem ſubiecti, an paſſionis, nec eſt dubium de quacunque demonſtratione, conſtat enim aliquando per definitionem paſſionum fieri demonſtrationem, ſed eſt ſermo de potiſſima, id eſt de ea quæ ex primis, immediatis, & quæ iam reſolui nequeunt procedit: in qua difficultate duæ ſunt præcipuæ ſententiæ oppoſitæ.

1. Sententia Alberti. & aliorū. Prior eſt Alber. Ægid. & aliorum, qui definitionem paſſionis eſſe potiſſimum medium dicunt, quod videtur eſſe Ariſto. placitum, qui his capitibus pro medio, paſſionis definitionem ſumpſit. quod expreſſe docet Themiſt. 2. Poſter. cap. 30. & videtur ſententia Græcorum. rationes huius ſententiæ præcipuæ ſunt hæ.

1. Ratio. Prima, illa eſt potiſſima demonſtratio quæ magis ex immediatis procedit, ſed quæ ſit per definitionem paſſionis eſt ex immediatis magis, ergo eſt potiſſima. maior eſt certa, minor probatur, quia paſſio magis

immediate prædicatur de ſua definitione, dicendo aptum ad riſum eſt riſibile, quàm de definitione ſui ſubiecti, dicēdo animal rationale eſt riſibile.

2. Ratio. Secunda, ſi definitio ſubiecti eſſet medium potiſſimum, vltima demonſtrationis reſolutio eſſet in definitionem illius ſubiecti, & non in principia per ſe nota & cōia, hoc autem falſum eſt, nam perfectior demonſtratio terminatur in principijs per ſe notis, non ergo definitio ſubiecti poteſt eſſe medium potiſſimum.

3. Ratio. Tertia definitio ſubiecti eſt idem re cū ſubiecto, vt animal rationale cum homine, ergo non poteſt eſſe medium, nam aliàs eſſet probare idem per idem. at quia poſſet hoc idem eis obijci qui definitionem paſſionis medium ponunt, reſpondet definitionem puram paſſionis non eſſe mediū, ſed ſimul cum ea extrinſeca coniūgendo: non enim per priuationem hominis tantum eclypſim probamus, ſed per priuationē luminis ex terræ interpoſitione, & hoc notat Aegid.

2. Sētentia D. Tho. Poſterior ſententia eſt S. Th. Caiet. & communis, nempe in potiſſima demonſtratione medium eſſe definitionem ſubiecti, & non paſſionis, pro qua ſunt duæ præcipuæ rationes.

1. Ratio. Prior, illa eſt potiſſima demonſtratio, quæ ex his quę iam cauſam non habent procedit, ſed talis eſt quæ medio vtitur definitione ſubiecti, ergo hæc eſt potiſſima. probatur minor, nam definitio paſſionis cum inſit ſubiecto, vel ineſt immediate & eſſentialiter, & hoc non; vel ineſt mediate & non eſſentialiter, & tunc erit demonſtrabilis de ipſo ſubiecto per ipſius definitionem, & hæc eſt potiſſima ratio S. Tho. qua dicit demonſtrationem per definitionem paſſionis adhuc reſoluendam in demonſtrationem per definitionem ſubiecti, vt patet ſuper c. 2. lib. 2. Poſter.

2. Ratio. Poſterior ratio, quia demonſtratio paſſionum ſuperiorum de inferiori ſubiecto, vt habere tres angulos de Iſoſchele, fit per ipſum ſubiectum medium, ergo illud eſt cauſa, adde quòd Ariſt. 1. Poſter. cap. 20. ipſum vniuerſalem cauſam vocat, vbi habere angulos externos æquales quatuor rectis dicit ineſſe Iſoſcheli, quia eſt figura & hæc eſt vltima cauſa. non ergo definitio paſſionis ſed figuræ & ſubiecti eſt potiſſimum medium. hæc ſunt, quæ circa hoc dicunt Doctores.

At in hac difficultate mihi ſic reſpondēdum videtur, quæ alicui competunt ſubiecto, in duplici differentia ſe habere; quædam habent aliam cauſam extra ſubiectū ſecundum quam ei inſunt, ſicut eclipſis ineſt lunæ propter terræ interpoſitionem, & tonitrua aeriæ concuſſione exhalationis eum nube: quædam alię inſunt ſubiecto non per cauſam extrinſecam, ſed quia ſubiecti naturam conſequuntur. ſicut multæ paſſiones & proprietates herbarum, animalium, & aliorum. — Nota paſſiones eſſe in duplici differētia.

Qua ſuppoſita diſtinctione ſit prima cōcluſio: potiſſima demonſtratio eſt, quæ per cauſam ſupremam propriam procedit. & hæc eſt concluſio recepta ab omnibus. — Prima cōcluſio.

Secunda, cum proprietates ſubiectis inſunt modo priori, crediderim potiſſimam earum demonſtrationem eſſe per cauſam illarum, ſicut Aſtrologus per interpoſitionem terræ probat eclypſim, & non per definitionem lunæ, & per concuſſionem exhalationis, Phyſicus probat tonitruum, & hoc probant iſta capita Ariſt. — Secūda cōcluſio.

Tertia, paſſionum poſteriori modo præcipuum medium eſt definitio ſubiecti, & hoc cōuincūt argumenta S. Tho. & prior ex 4. Phyſ. cap. 4. vbi docet per definitionem rei notificari omnes paſſiones illius rei, & 1. animæ. text. 11. — Tertia cōcluſio.

Quarta concluſio. non ſemper expreſſe probamus etiam in his paſſionibus per definitionem ſubiecti virtualiter tamen probamus ſemper. explico, & eſt notādū hoc. Geometra non probat expreſſe per definitionem triāguli quòd habeat tres angulos æquales duobus rectis, ſed per principia quædam quib. manifeſtat talem naturam trianguli, vt id ei inſit, nempe per angulū extrinſecum, & per lineas æquidiſtantes, qbus nō aliud facit, q̄ talium linearum cōpoſitionem exprimere, ex qua colligitur talis paſſio, & hoc modo Geometra ducit ad principia per ſe nota. — Quarta cōcluſio.

Ex quo ſoluitur argumentum ſecundū propoſitū pro Aegid & hæc eſt cauſa quare varijs modis aliquando fit demonſtratio eiuſdem, hoc autem non eſt niſi quia natura alicuius figuræ varijs principijs notificari poteſt. atque hæc ſunt quæ mihi in præſenti videntur dicenda eſſe. — Soluitur 2. arg.

Ad pri-

Ad primũ. Ad primum Aegid. & aliorum. reſpondeo, ꝙ propoſitio non dicitur immediata, quæ fit per cauſam effectui proximam, ſed quæ non habet aliam cauſam per quã demonſtrari de ſubiecto poſſit, ex huiuſmodi enim immediatis procedit demõſtratio potiſſima, talis autem non eſt cum definitio paſſionis ſumitur, cum adhuc ipſa paſſionis definitio ſit aliquando de ſubiecto demonſtrabilis, nempe cum ipſum ſubiectũ cauſa eſt ſola illius, vt dictum eſt.

Ad ſecundũ. Ad ſecundum iam reſponſum eſt in cõcluſione quarta.

Ad tertiũ. Ad tertium dico cum Euſtra. & Philo. c. 2. huius 2. libri, ꝙ definitio differt à definito, nam definitio, animal rationale, formam dicit ſecundum hos, homo vero compoſitum ex materia & forma, vt dictum eſt ſuperius. & ſi ſuſtineamus ꝙ etiã animal rationale continet materiam quæ ſit de eſſentia rei, adhuc eſt diſtinctio rationis, nã definitio ſubſtantiæ dicit naturam; definitum dicit naturam cum ſuppoſito, & hæc diſtinguuntur. quid quod non ſemper ſubiectum demonſtrationis eſt ſubſtãtia, ſed accidens aliquando; & tunc non eſt definitio prorſus eadem cum definito, & præterea quia aliquando prædicatum eſt ſubſtantia, & tunc eſt idem argumentum contra eos; hæc de quæſtione.

Quæ definitiones demonſtrari poſſint, quæ non.

CAPVT X.

1 EST autem horum quidem altera quædam cauſa, illorum vero non eſt: quare planum quòd & ipſorum quid eſt alia quidem immediata & principia ſunt, quæ & eſſe & quid eſt ſupponi oportet, aut alio modo manifeſta facere, quod Arithmeticus facit, etenim quid eſt vnitatem ſupponit, & quod eſt.

2 Habentium autem medium, & quorum eſt aliqua altera cauſa ſubſtantiæ, eſt per demonſtrationem, quemadmodum diximus, oſtendere nõ ipſum quid eſt demõſtrantes.

Definitio autem, quoniam eſt oratio ipſius quid eſt, manifeſtum eſt, quòd aliqua quidem erit oratio quid ſignificat nomen, aut oratio altera nominalis, vt quid ſignificat quid eſt ſecundum quòd triangulus, cuius habentes quod eſt, quærimus propter quid eſt, difficile eſt autem ita accipere, quæ non nouimus quòd ſunt, cauſa vero dicta eſt prius difficultatis, quoniam neque ſi ſunt, aut non, nouimus, niſi ſecundum accidens. 2

Oratio autem vna dupliciter eſt, hæc quidem coniunctione, vt Ilias, illa vero vnum de vno ſignificans non ſecundum accidens. Vna quidem definitio eſt definitionis, quæ dicta fuit. 3

Alia autem eſt definitio oratio ſignificans propter quid eſt: quare prior quidem ſignificat quid eſt, monſtrat autem non, poſterior vero, manifeſtũ eſt quòd erit tanquam demonſtratio ipſius quid eſt poſitione differens à demonſtratione. 4

Differt enim dicere, propter qd tonat? & quid eſt tonitrus? dicet enim hic quidem, quoniam extinguitur ignis in nubibus. quid autem eſt tonitrus? ſonus ignis qui extinguitur in nubibus: quare eadem oratio alio modo dicitur, & ſic quidem demonſtratio continua, ſic autem definitio. 5

Amplius definitio tonitrus eſt, ſonus in nubibus, hoc autem eſt ipſius quid eſt demonſtrationis concluſio, immediatorum autẽ definitio poſitio eſt ipſius quid eſt indemõſtrabilis. Et igitur definitio, vna qui- 6

quidem oratio ipſius quid eſt indemonſtrabilis, vna vero ſyllogiſmus ipſius quid eſt caſu differens a demonſtratione, tertia autem demonſtrationis ipſius quid eſt concluſio. Manifeſtum igitur ex dictis, & quo modo eſt ipſius quid eſt demonſtratio, & quomodo non eſt, & quorū eſt, & quorum non eſt. Amplius autem definitio quot modis dicitur, & quomodo ipſum quid eſt monſtratur, & quomodo non, & quorū eſt, & quorum nō. Amplius autem ad demonſtrationem quomodo ſe habet, & quomodo contingit eiuſdem eſſe, & quomodo non contingit.

1 Eſt autem quorundam quædam cauſa, &c.

Intentio Ariſt. Cum definitionem in demonſtratione non per demonſtrationem oſtendi docuiſſet, modo tractat quæ definitiones ſic oſtēdantur, quæ vero non.

Pro cuius exactiori intelligentia aduerte quatuor eſſe cauſarum genera, materia ex qua res eſt, forma ſecundum quam eſt, efficiens à qua eſt, finis cuius gratia res eſt. circa has cauſas nota primo, quòd non omnes res habent omnes quatuor cauſas, immaterialia enim materia vacant; res mathematicæ formam habent ſolam.

Nota 1. Quatuor ſunt genera cauſarum.

Nota 2. Nota ſecundo, quòd etiam in illis reb. quę has quatuor cauſas habent, non omnes ſunt de illarum rerum eſſentia, nam efficiens & finis de eſſentia nullo modo ſunt, nec materia eſt multum de rerum eſſentia, ſed ſola forma.

Nota 3. Nota tertio, has cauſas hoc ordine eſſe habere, vt omnium primum locum teneat finis, ſecundum efficiens, tertium materia, vltimum forma, hæc enim eſt quæ vltimo producitur & habet eſſe, vnde aliarum eſt effectus. idem dico de materia reſpectu aliarum, & de efficienti reſpectu finis. forma dicitur quid rei, & definitio quæ ſecundum talē formam datur dicitur definitio quid reliquæ cauſæ, & quæ per eas definitiones dantur dicuntur propter quid.

Ex his fit quòd cum ipſum quid ſit effectus aliarum cauſarum, poſſit oſtendi & concludi per eas, & talis eſt definitio per ſolam formam, & hæc non in demonſtratione innoteſcit, ſed per demonſtrationem probatur licèt nō probetur quòd ſit quid, vt dictum eſt, reliquæ in demonſtratione oſtenduntur, & quatenus per eas cognoſcimus quid rei probantes, dicuntur habere rationem formę, ex his nota eſt Ariſtotel. intentio.

Accedamus ad literæ explicationē. conſtituit diſtinctionem rerum, vt appareat quarum quid eſt probetur, quarum vero non. inquit, quædam habent cauſam, quædam nō habent, vel abſolute, vel in illa ſciētia vt notat S. Thom. quæ habent cauſam, illorum quid eſt & eſſentia habet cauſam, nempe aut materiam, aut finalem, aut efficientem, loquitur enim de his quę cauſam habent extra eſſentiam & formam, & per talem cauſam oſtendi poſſunt, quamuis non demonſtretur eſſe quid eſt: quæ vero non habent cauſam, quid eſt nō poteſt oſtendi ſed ſupponi, qualia ſunt ſubiecta in ſcientijs & principia, eorum enim definitiones ſupponuntur non demonſtrantur; vt quid vnitas, quid punctum. Expoſitio literæ.

Definitio aūt quoniā quidē, &c. 2

Illaturus ex pdicto fundamento eſſe aliquor definitiones quæ probantur, aliquot ſupponuntur, definitionem diuidit in generali definiendo, definitio, inquit, eſt ratio ipſius quid, quædam eſt quæ quid nomen ſignificet explicat, ſiue quædam eſt definitio nomina ponens, id eſt definiens, quod idem eſt, vt quid ſignificet triangulus, vel aliud quoduis nomen, & hanc habentes quid rei quærimus, & vocat propter quid, quia vti diximus quid, & propter quid re idem ſunt. at quia poſt nominis definitionem ipſum quid rei quærendum dixit, addit difficile hoc eſſe, ſtatim habere quid, cum nondum habeamus an ſit, niſi per accidentia quæ importantur in definitione nominis.

Oratio autem vna eſt dupliciter, &c. 3

Quia hanc vnam eſſe definitionem dicturus erat, docet quot modis oratio dicatur

tur vna aſſerens dupliciter vnam dici, primo coniunctione, vt Petrus & Paulus, vel orationes aliæ ſecundum quas loquimur; ſecundo quia vnum de vno explicat, non per accidens; ideſt quia dicit aliquam naturam alicuius; ſicut definitio vna eſt, quia vnam dicit alicuius naturam. Philop. & alij volunt definitionem nominis dici vnã per coniunctionem, quia detur per accidẽtia rei, at videtur mihi poſſe dici quòd ſit etiam vna per ſe, quia re vera vnius nominis explicat ſignificationem.

4 Alius vero terminus eſt, &c.

Alteram definitionem ponit, quæ rei eſt, nempe oratio oſtendens propter quid res eſt, quam comparat priori definitioni, nempe quæ dicit ſolum quid, nam definitio quid, ideſt per ſolam formam ſignificat ipſum quid, ſed non oſtendit, cum nõ ſit ipſa medium, ſed potius oſtendatur. at definitio propter quid oſtendit ipſum quid, & non differt à demonſtratione niſi ſola terminorum diſpoſitione, quod declarauimus ſatis in primo libro.

5 Differt enim dicere propter quid, &c.

Cum definitionem propter quid demõſtrationem poſitione differentem vocauerit, quam modo vocat continuam, non autem definitionem quid, hoc explicat, nam differt dicere, propter quid tonat, & quid eſt tonitrus, cũ enim dicitur propter quid tonat, reſpondetur quia extinguitur ignis in nube, quæ videtur demonſtratio continua, ideſt non diſtincta illatione media: at ſi dicitur, quid eſt tonitrus, quamuis idem dicatur, non eodem modo, ſcilicet eſt ſonus extinctionis ignis in nubibus.

6 Amplius eſt terminus tonitrui, &c.

Definitionem ſolam formalem tonitrus ponit, nempe eſt ſonus nubis, quam definitionem dicit eſſe concluſionem demonſtrationis, vt ſupra declarauimus ex quibus colligit triplex definitionum genus, & quæ principium tantum ſunt demonſtrationis, vt ſunt definitiones eorum quæ nõ habent cauſam, & quæ eſt concluſio demonſtrationum, qualis eſt paſſionis definitio formalis, & quæ eſt demonſtratio poſitione differens, qualis quæ quid rei cum ſua cauſa complectitur. ex quibus vniuerſalem epilogum colligit eorum quæ dubitata ſunt cap. 3. & nota epilogum eorum quæ hactenus dicta ſunt in textu.

De cauſarum diſtinctione, & quæ mutuo concurrant, & quæ non, & quomodo illarum poſſit eſſe demonſtratio.

CAPVT XI.

QVoniam autem ſcire putamus, quando ſciamus cauſam, cauſæ vero quatuor ſunt, vna quidem, quòd quid erat eſſe, una autem, quibus exiſtentibus neceſſe eſt hoc eſſe, altera vero quæ aliquid primum mouit, quarta autem, cuius cauſa omnes iſtæ per medium monſtrantur, & hoc enim quòd cum ſit hoc, neceſſe eſt eſſe, vna quidem accepta propoſitione non eſt, duabus autem ad minimum, hoc uero eſt, quando vnum medium habeant: hoc igitur vno accepto, concluſionem neceſſe eſt eſſe. 1

Manifeſtum autem & ſic, propter quid eſt rectus in ſemicirculo? aut quo exiſtente rectus eſt? ſit vtique rectus, in quo A. dimidium duorum rectorum, in quo B. qui eſt in ſemicirculo, in quo C. quòd igitur A. rectus inſit ipſi C. ei qui eſt in ſemicirculo, cauſa eſt ipſum B. hoc enim ipſi A. æquale eſt, hoc autem C. ipſi B. duorum namque rectorum dimidium eſt: cum igitur B. ſit dimidium duorum rectorum, A. ipſi C. ineſt, hoc autem 2

erat,

erat, in ſemicirculo rectum eſſe.

3 Hoc uero idem eſt ipſi quid erat eſſe, eo quòd hoc ſignificat oratio, uerū enimuero & ipſius quid erat eſſe, cauſa monſtrata eſt media.

4 Propter quid autem Medorum bellum factum eſt Athenienſibus? quæ cauſa bellum inferendi Athenienſibus, quoniam in Sardes cum Eretrienſibus irruerunt, hoc enim primo mouit. ſit bellum, in quo A. priores irruiſſe B. Athenienſes C. ineſt itaque B. ipſi C. quod eſt prius irruiſſe Athenienſibus: A. uero ipſi B. bellū inferunt enim iis, qui prius iniuria affecere: ineſt igitur ipſi quidem B. A. quod eſt bellum inferre iis qui prius incepere, hoc autem ipſi C. Athenienſibus, prius enim cœpere, mediū igitur & hic cauſa eſt, quæ primo mouit.

5 Quorumcunque autem cauſa, ipſum gratia cuius, vt propter quid ambulat? vt ſanus fiat, propter quid domus eſt? vt conſeruetur ſuppellex, illud quidem gratia conualeſcendi, hoc autem gratia conſeruandi, propter quid a prandio oportet deambulare, & gratia cuius nihil differt.

6 Sit deambulatio à prandio C. nō ſupernatare cibaria, in quo B. ſanari in quo A. inſit igitur a prandio deambulare ei, quod eſt facere non ſupernatare cibaria ad os ventris, & hoc ſalubre, videtur enim ineſſe ipſi deambulare, quod eſt C. ipſum B quod eſt nō ſupernatare cibaria: huic autem ineſt ipſum A. ſalubre. quæ igitur eſt cauſa ipſi C. quòd ipſum A. inſit ipſam cuius gratia B. quod eſt non ſupernatare, hoc autem eſt veluti illius ratio: A. enim ita aſſignabitur: propter quid autē B. ipſi C. ineſt, quoniam hoc eſt ſanari, ita ſe habere. Oportet autem tranſſumere orationes, & ita magis ſingula apparebunt.

Generationes uero econuerſo hic, & in cauſis ſecundum motum: ibi n. medium oportet fieri primū, hic autem ipſum C. extremum, vltimum vero ipſum cuius gratia. 7

Contingit autem idem & cuius gratia eſſe & ex neceſſitate, vt per lucernam egredi lumen: ex neceſſitate etenim progreditur, quod minores habet partes, per maiores poros, ſiquidem lumē fit eo quod pertranſit, & gratia cuius, vt non offendamus. An ne ergo ſi eſſe contingit & fieri contingit? quemadmodum, ſi tonat, cum extinguitur ignis, neceſſe eſt * ſtridere & ſtrepere, vt Pythagoræi dicunt, minarum gratia ijs, qui ſunt in tartaro, vt timeant. 8

* Proprie ē ſopare, vt cum in aqua cādēs ferrum extinguitur.

Plurima vero talia ſunt, & maxime in ijs, quæ ſecundum naturam conſtituuntur & conſiſtunt, hæc enim alicuius gratia facit ipſa natura, illa vero ex neceſſitate, neceſſitas autem duplex, hæc quidē enim ſecundum naturam & appetitum, illa autem ui, quæ præter appetitum eſt, quemadmodum lapis ex neceſſitate, & ſurſum & deorſum fertur ſed nō propter eandē neceſſitatem. 9

In ijs vero quæ a diſcurſu, non nulla quidem nunquam a caſu ſūt, vt domus, aut ſtatua, neque ex neceſſitate, ſed alicuius gratia, quædā vero & a fortuna, vt ſanitas & ſal⁹: maxime autem in quibuſcunque contingit & ſic, & aliter, quando 10

non

nõ a fortuna generatio fit: quare finis, quod eſt bonum, gratia alicuius, & fit aut natura, aut arte: a fortuna vero nihil gratia alicuius fit.

11 Eadem autem cauſa eſt ijs quæ fiunt, & factis, & futuris, quæ eſt & ijs quæ ſunt: medium enim eſt cauſa, præterquam quòd ijs quidẽ quæ ſunt, quæ eſt, ijs vero, quæ fiunt, quæ fit, factis autem facta, & futuris futura, ut propter quid factus fuit defectus? quoniam facta fuit terra in medio, fit autem, quoniam fit, erit vero, quoniam erit in medio, eſt autem, quoniam eſt. Quid eſt cryſtallus? accipiatur vtique, quòd eſt aqua congelata. aqua in quo C. congelatum in quo A. cauſa media in quo B. defectus callidi omnino: ineſt itaque B. ipſi C. huic autem congelatum eſſe, quod eſt in quo A fit autem cryſtallus, cum fit B. factum eſt autem facto, erit autem futuro: ſic igitur & cauſa, & cuius cauſa ſimul fiunt, quando fiunt, & ſunt quando ſunt, & in eo quod factum fuit, & in futuro conſimiliter.

1 Quoniam autem ſcire opinamur, &c.

Primum theorema. TRia Theoremata in hoc capite conſtituit, quorum primum eſt, per quatuor cauſarum genera licere monſtrare. Primo autem explicat ſingulas, ſunt enim formalis, materialis, efficiens, & finalis. formalem vocat quod quid, quæ ipſa eſt eſſentiæ præcipua pars, materialem vero qua poſita neceſſe eſt aliquid eſſe. quamuis autem hoc poſſit dici de alijs cauſis, tamen in Phyſica proxima cauſa neceſſitatis qua talis eſt effectus, eſt materia, vt aliàs declarabitur. efficiens eſt quæ mouet primo, & a quo primo incipit operatio. finalis eſt cuius gratias res fit. hæc ſunt quatuor cauſarum genera per quæ demonſtrare licet.

At quia nil ſequitur neceſſario ex vno ſolo, niſi ſecundum diſpoſitionem ſyllogiſticam diſponatur, in qua mediũ bis ſumere idem oportet, quoties per cauſas haſce aliquid demonſtrandum fuerit, debet medium bis repeti. quod in ſyllogiſtica argumentatione fiet, aliàs per cauſam non demonſtrabimus neceſſario.

Manifeſtum eſt autem & ſic, &c. 2

Exempla cauſarum tradit, atque ab ipſa materia incipit. exemplum eſt huiuſmodi, ſi quis velit demonſtiare angulum trianguli ſupra ſemicirculum deſcripti eſſe rectum, ſumatque pro medio quia eſt medietas duorum rectorum, per materiã monſtrabit, nam medietas & partes habẽt rationem materiæ, fiet igitur ſic demonſtratio; omnis angul⁹ qui eſt medietas duorum rectorum vel æquiualentium duobus rectis, eſt rectus, omnis angulus in circumferentia trianguli ſupra ſemicirculum deſcripti eſt medietas rectorum duorum aut æquiualentium duobus rectis, ergo talis angulus eſt rectus. vide Euclid. lib. tertio. Theorem. tertio hic nota non eſſe proprie materiam in geometricis, ſed eſt materia intelligibilis, & materia metaphyſica, quales ſunt partes reſpectu totius.

Hoc autem idem eſt ei, &c. 3

Quantum poſſum conijcere, ſenſus huius loci eſt, vt velit per idem medium cõcludi quid, & formam rei per quam monſtratur res, cum non ſit aliud res ipſa: ac propterea non ponit exemplum cauſæ formalis, quia potius ipſa cum re monſtratur, quàm demonſtret rem. literam attende, cum dixiſſet per illud medium concludi illum angulum eſſe rectum, dicit rectum, & ipſius quod quid idem eſſe, cum definitio & nomen idem ſignificet, cauſa autem recti aſſignata, ipſa etiam erit cauſa ipſius quòd quid. Poteſt etiam ſic exponi, quòd tale medium eſt quod quid rei, nam hoc ſignificat illa definitio, medietas duorum rectorum, nimirum ipſum rectum, talis autem definitio ſumpta eſt pro medio, vt patet in demonſtratione poſita.

4 Hoc autem propter quid Medorum bellum, &c.

Ponit exemplum in efficienti cauſa, vt quare Athenienſes bello vexãtur a Medis? quia ipſi Athenienſes primo iniuſti fuerũt & inuaſerunt cum Eretrijs ipſorum Medorum amicos, nempe Sardes. fiet igitur ſyllogiſmus; qui primo Medos inuadunt bello, à Medis bello vexantur, Athenienſes primo Medos inuadunt, ergo Atheniẽſes à Medis bello vexantur. hæc demonſtratio eſt a cauſa efficienti.

5 Quorumcunque vero cauſa, &c.

Exempla cauſæ finalis aſſignat duo, alterum eſt: ſanare eſt finis deambulationis, ſic qui vult ſanari deambulat, qui male habet vult ſanari, ergo qui male habet deambulat. Alterum eſt, domus finis eſt ſupellectilia conſeruari, ſi ſupellectilia con ſeruari debent, opottet domos eſſe, ſed ſupellectilia conſeruari debent, ergo oportet domos eſſe. Statim explicat duos mo dos quibus cauſa finalis notatur, nempe propter quid deambulemus, & cuius gratia deambulemus, vtrumque enim finem petit.

6 Sit ambulare poſt cœnam, &c.

Ingenioſe vult Ariſtoteles oſtendere efficientem. & finalem cauſam adinuicem ſe demonſtrare, ac exemplum de efficiente ponit; ſumit enim pro maiori extremo ſanum, pro minori deambulare, pro medio cibos non manere in ore ventriculi, hoc eſt digeſtos eſſe, & facit rationem per tale medium, quod eſt efficiens ſanitatis; ſic, cibos digeri ſanum eſt, deambulare facit cibos digeri, ergo deambulare ſanum eſt, hæc demonſtratio ab efficienti.

Statim dubitat, nonne ſanum eſſe eſt cauſa finalis, vt qui deambulet cibos digerat, & eius ratio? reſpondet ita eſſe, & ſi terminos conuertas, maius extremum in medium, fiet demonſtratio a fine, vt ſi probetur deambulans cibos digerere propter ſanitatem. literæ textus per iſta facile intelligetur.

7 Generationes autem è contrario, &c.

Oſtendit in generatione cauſam efficiẽtem & finalem aliter ſe habere, nam cauſa efficiens fit primum & habet eſſe, quàm effectus probandus, at in finali ipſum extremum C. nempe deambulare fit primũ, & finis, nempe ſanitas vltimo habet eſſe. ſenſus eſt, efficiens primo fit ante effectũ, at finis eſt vltimo productus, nam prius eſt deambulare & cibos digeri, quàm ſit ſanitas, quamuis ſanitas & finis ſit primus in intentione.

Contingit autem idem & gratia, &c. 8

Hoc eſt ſecundum Theorema. poteſt idem effectus prouenire duplici ex cauſa, & finali, & materiali, non ſolum quantum ad eſſe, ſed etiam quantum ad fieri. ponit duo exempla, vtraque ſecundum opinionem aliorum, alterum huius effectus nimirum lumen diffundi per laternæ pellẽ, eſt cauſa finalis ne offendamus pedes, cauſa vero materialis eſt quia lumen eſt corpus partibilius in minutiores partes quam ſint foramina & pori illius pellis, ſic enim cenſebant aliqui lumen per pellem tranſfundi, at poſſumus aliud exemplum pone re ex Themiſt. dentes enim anteriores sũt acuti, propterea quòd ſunt ad ſcindendum tanquàm propter finem, ſimiliter quia ſunt ex materia ſubtiliori, quàm ea, ex qua ſunt molares obtuſi ad conterendum cibum.

Secundũ theorema.

Alterum exemplum ponit, ſonus tonitrui fit ex extinctione ignis in nube, neceſſario enim ignis extinctus in aqua fizit, id eſt ſonitum facit, finis autem tonitrui ſecundum Pythagoram eſt, vt paueant qui ſunt in inferno, fit ergo vnus effectus ex pluribus cauſis.

Plurima aũt huiuſmodi sũt, &c. 9

Cum idem & à fine, & ex neceſſitate, id eſt materia, vt Philop. dicit, fieri docuiſſet, inquit plurima eſſe huiuſmodi, præſertim quæ natura conſtant, id eſt entia naturalia. dicuntur autem entia naturalia, quæ principium in ſe alicuius motus habent, qualia ſunt plantæ, animalia, elementa, & ex his mixta, in quibus eſt duplex hæc cauſa, & finis, & neceſſitas, ſcilicet materia.

Nota literam, illa duo verba (hæc, illa.) ſunt nominatiui caſus eum natura, vt ſit ſenſus, in his quæ natura conſtant, hæc

hæc natura eſt propter hoc, illa ex neceſſitate, ideſt eſt quædam cauſa finis, eſt etiã cauſa materia.

At quia eſt neceſſitas multiplex, diſtinguit, eſt enim quædam neceſſitas extrinſeca, quæ prouenit a cauſa efficienti, vt ſagitta emiſſa ſurſum tendit neceſſario; & alia neceſſitas intrinſeca, quæ eſt à principio interno rei, & hæc eſt ſecundum rei inclinationem & appetitum, vt cum lapis deorſum deſcendit, & ignis ſurſum aſcendit, & per talem neceſſitatem, cauſam probamus ipſius effectus, cum ſit neceſſitas per ſe.

10 Sed in his quę ſunt ab intelligentia, &c.

Poſtquàm docuit cauſas illas reperiri in naturalibus, docet non id ſemper in his eſſe quæ ab intelligentia & intellectu fiunt, ideſt in artificialibus. artificialia enim quædam nec ex neceſſitate fiunt, nec à fortuna, ſed tantum propter finem, vt domus, effigies: hæc enim ſolum ſunt pro arbitrio agentis, non ex materia ipſa neceſſario proueniunt, ſed tantum propter finem: & hinc eſt, quòd non a fortuna proueniant, cum non niſi ex intentione agentis fiant.

Illud autem dicitur à fortuna prouenire, quod præter intentionem agentis particularis prouenit, vt ſi quis domo egreſſus negotiandi cauſa. & liberatus eſt a morte, nempe quia domus ruinam fecit, hoc illi fortuna euenit. dico autem agentis particularis, quia illud non euenit præter intentionem agentis vniuerſalis, nempe. Dei, qui omnia præſcit, & nihil ei a fortuna euenit, domus igitur & ſimilia nunquã a fortuna eueniunt, quia non ſunt niſi ex agentium intentione.

Quædam alia artificiata a fortuna eueniunt, vt ſanitas, nauigationis exitus, cuius rationem Ariſtot. reddit, nempe quia ab alia cauſa prouenire poſſunt, quàm ab arte, ſanitas enim etiam à natura, nauigatio etiam a ventis prouenit, cum autem iſta a tali cauſa pręter artem eueniant, poſſunt a fortuna euenire, nempe cum accidunt præter intentionem, non quòd a fortuna ſit generatio rei, ſed cum ab illo principio præter intentionem venit, a fortuna dicitur.

In arte igitur finis eſt; qua parte ab arte res proueniunt & in hoc cum natura cõuenit, vtraque enim eſt propter finem, quæ enim ſunt a fortuna, nõ ſunt propter finem, cum non ſint ſecundum cauſarum particularium intentionem.

Eadem autem cauſa eſt, & in his, &c. 11

Tertium theorema eſt, in cauſis & effectibus quæ ſimul ſunt eodem modo variari cauſam, quo effectus, quantum ad temporum varietatem, vt quare eſt eclipſis? quia eſt interpoſitio, quare fuit eclipſis? quia fuit interpoſitio. quare futura eſt? quia futura eſt, interpoſitio. ponit exẽplum aliud præteriti, quare glacies eſt? reducas ad complexum ſumpta ſignificatione nominis, vt ſupra diximus, & nota hunc locum. reduces ſic, quare aqua eſt congelata? quia eſt exhalata, puta quia partes calidæ prorſus euaporatæ ſunt, & calor receſſit, & hoc idem poteſt variari ſecundum quamlibet temporis differentiam.

CAPVT XII.

IN ijs vero quæ non ſimul ſunt, an ne ſunt in continuo tempore? quemadmodum videtur nobis alias aliorum cauſas eſſe, ipſius quidem facti factam alteram, & futuri alterã futurã, & ipſius fieri, ſi quid prius factum fuit. 1

Eſt vtique a poſterius facto ſyllogiſmus, principium autem & horum ipſa facta, quare & in ijs quæ fiunt conſimiliter: à priori uero non eſt, vt quoniam hoc factum fuit, quia hoc poſterius factum fuit, & in futurum conſimiliter: neque enim indefiniti, neque definiti erit temporis. quare quoniã hoc verum eſt dicere factum fuiſſe, hoc autem eſt verum dicere factum fuiſſe, poſterius, in intermedio 2

dio nanque falſum erit dicere hoc iam altero facto . Eadem autem ratio & in futuro .

3 Neque quoniam hoc factum fuit, hoc erit : medium enim congenitum oportet eſſe, factorum factum , & futurorum futurum, eorum quæ fiunt quod fit, entiū ens: id vero quod fuit, & id quod erit non contingit eſſe congenitū . Amplius neque indefinitum contingit eſſe tempus intermedium,neq; definitum , falſum enim erit dicere in intermedio .

4 Conſiderandum autem quid eſt ipſum continuum , vt poſt ipſum factum eſſe,ipſum fieri ſit in rebus, an manifeſtum eſt,quòd non eſt cōtiguum facto,quod fit, neque enim factum facto: termini nanque ſunt & indiuidui . quemadmodum igitur neque puncta ſunt ſibiinuicem contigua,neque facta , ambo enim indiuidua ſunt, neque utique quod fit facto propter idem , nam quod fit,diuiſibile eſt, factum autem indiuiſibile : quemadmodum igitur linea ad punctum ſe habet , ita quod fit ad factum : inſunt enim infinita facta in eo quod fit : magis autem manifeſte in vniuerſalibus de motu oportet dici de his.

Quinto Phyſicorū c. de cōtinuo & cōtiguo, & alibi.

6 De eo igitur quod eſt, quomodo, cum generatio cōſequenter ſit , ſe habeat medium , quod eſt cauſa , in tantum acceptum ſit : neceſſe eſt enim & in his medium & primum immediata eſſe, vt A. factum fuit, quoniam C. factum fuit, poſterius autem C. factum fuit : prius autem A. principium autem C. eo quòd proximius ipſius tunc eſt, quod eſt principium temporis, C. vero factum eſt, ſi D. factum eſt : cum igitur D. fit, neceſſe eſt A. factum eſſe, cauſa autem eſt C. cum enim D. factum eſt , neceſſe eſt C. factum eſſe, C. autem facto neceſſe eſt prius A. factum fuiſſe. Ita vero accipienti medium , ſtabitur alicubi in immediatum , an ſemper extra cadet propter infinitum ? non enim eſt contiguum factum facto , quemadmodum dictum fuit , ſed incipere tamen neceſſe eſt à medio & ab ipſo nunc primo . Similiter autem & in ipſo erit. ſi enim verum eſt dicere, quòd erit D. neceſſe prius verum dicere,quòd A.erit, huius autem cauſa ipſum C. ſi enim D. erit, prius ipſum C. erit, ſi vero C. erit, prius ipſum A. erit : ſimiliter autem infinita eſt ſectio & in his : non enim ſunt futura contigua inter ſe. principium vero & in his immediatum accipiendum eſt.

Se habet autem ſic in operibus , 7 ſi facta eſt domus, neceſſe eſt inciſos fuiſſe lapides, & factum fuiſſe hoc * propter quid : quoniam neceſſe eſt fundamētum factum fuiſſe, ſi quidem & domus facta fuit: ſi vero fundamentum eſt , prius lapides factos fuiſſe neceſſe eſt. Rurſus,ſi erit domus,conſimiliter prius erunt lapides (monſtratur autem per mediū ſimiliter) erit enim fundamentum prius.

* Nōnulli codices nō habēt illud, propter quid

In his autem quæ non ſimul 1 ſunt, &c.

CVm in tertio theoremate præcedenti de cauſis & effectibus quę ſimul ſunt locutus eſſet, nunc de cauſis & effectibus quæ

quæ non ſimul ſunt, ſed ſucceſſione procedunt quærit, an talia, licèt ſimul non ſint, ſaltem in continuo ſint tempore, vt cum fundamenta, & muri, & domus ſiūt, an ſint continuo tempore, ſicut videtur nobis communiter, ita vt effectus facti ſit altera cauſa prius facta cõtinuo tempore, & futuri futurā, & eius quod fit aliqua præcedens, licèt ſimul non ſint omnia.

2 Eſt igitur à poſterius facto ſyllogiſmus, &c.

Antequàm quæſtionem determinet, ſtatuit modum demonſtrandi in ſimilibus cauſis, docens in his quæ facta ſunt procedendum a poſteriori ad prius factum, & ſimiliter in his quæ futura ſunt a poſterius futuro ad prius; ſic, facta eſt domus, ergo facta ſunt fundamenta, futura eſt domus, ergo futura ſunt fundamenta; non licet autem a prio ibus procedere, ac propterea vocat ſyllogiſmum, non autem demonſtrationem.

3 Neque enim infinito, aut finito erit tempore, &c.

Probat quòd non ſit verum dicere, quia prius eſt factum poſterius eſſe factum, nec ſignando tempus certum & finitum, nempe quia hoc eſt factum, illud tali die eſt factum, nec non ſignando tempus vllum, ſed infinite & indeterminate. neutro enim modo eſt verum dicere, quia prius factum eſt, nempe fundamenta, factum eſt poſterius, puta domus, quia ſumendo tale tēpus intermedium, erit quidem verum dicere factum eſſe prius, non autem poſterius. Idem dicendum eſt de futuro.

4 Neque quoniā hoc factum eſt, hoc erit, &c.

Non ſolum a priori ad poſterius non valere contendit in facto vel futuro eſſe, ſed nec a facto ad futurum valere probat, non enim licet dicere, quia fundamenta facta ſunt, domus erit, primo quia medium & quod per medium probatur debent eſſe cõtemporanea & congenita, vt vtrumque futurum, aut vtrumq; præteritū, aut vtrūq; in eſſe aut in fieri, at factum eſſe & futurū non ſunt ſimul congenita: præterea quia ſiue ſit certum tempus, ſiue incertum in quo futuram eſſe domū dicatur, in medio tempore falſum erit dicere quòd erit, cum impediri poſſit, & ſi fundamēta poſita ſint.

5 Speculandum ergo quid eſt continuum, &c.

Conatur modo reſpondere ad propoſitam quæſtionem de continuitate temporis effectus & cauſæ quæ ſimul non ſunt, ac dicit quòd oportet ſpeculari quid ſit continuum, erit enim manifeſtum quod factū eſſe nec cum fieri, nec cum alio factum eſſe ſit continuum, nam facta eſſe ſunt ſicut puncta in linea, fieri vero ſicut ipſa linea; vt igitur punctum non eſt continuum pūcto, cum indiuiſibilia ſint nec linea pūcto, quia poſito aliquo puncto nō dabitur pars lineæ ita immediata puncto illi, quin detur alia minor verſus illud punctum; ita nec factū eſſe cum facto eſſe, nec cum fieri continuum eſt. at quia hoc excedebat limites logicos, remittit ſe ad libros Phyſicorū, in quibus de motu in vniuerſali tractatur.

6 De eo igitur quō cum eo, &c.

Oſtendit hæc ſolum dicta eſſe vt oſtendatur quomodo in his quæ conſequenter & ſucceſſiue fiunt ſit cauſa media accipienda, nam cum cauſa media debeat eſſe immediata extremo maiori, oportuit cognoſcere quo iſta immediata ſint, licèt aliquid ex Philoſophia miſceatur. Quo aūt modo ſint īmediata docet, primo repetēdo principiū quod ſit, hoc aūt eſt vltimū factū eſſe, p hoc enim pbamus prius, vt A. eſſe, nempe fundamenta, quia C. eſt, nēpe quia muri facti ſunt, & muros factos, quia D. nēpe domus eſt, ſemper aūt vltimum dicitur principium, quia proximum eſt ipſi nunc præſenti, quod dicitur principium temporis.

Nota. Hic nota quòd ſicut in linea datur principium incipiendo extrinſece, nempe a puncto primo verſus lineam, non autem datur principium a linea verſus punctum, ita datur principium a facto eſſe incipiendo, quod nunc, verſus antecedentia, non tamen a prioribus factis eſſe incipiendo, ac ob id principium primum debet eſſe quod vltimum eſt, ac ob hoc ad priora procedēdum in prioribus autem non eſt dare primum facti eſſe, ſicut datur vltimum factū eſſe; ac ob id a poſteriori ſumendum

mendum eſt principium eadem eſt ratio in futuro, ab eo enim quod poſterius eſt, principium ſumi debet.

7 Hoc autē ſe ſic in operibus &c.

Docet quamuis in tempore non detur iſta immediatio vnius facti eſſe cum altero facto eſſe, vel cum fieri, tamen ea quæ facta ſunt, habere hanc immediationem, & in his non eſſe proceſſum in infinitum verſus priora: nam domus facta eſt, ergo lapides deciſi ſunt, quod eſt vltimum, & lapides deciſi ſunt quia fundamēta ſunt, quod eſt medium. datur igitur immediatio in rebus, licèt non in tempore. hæc pro capite ſufficiant, ſunt enim iſta philoſophica.

CAPVT XIII.

1 Primo Poſter. cap. 3. QVoniam autem videmus in ijs quæ fiunt, circulo generationem quādam eſſe, contingit hoc eſſe, ſi quidem ſequantur ſe inuicē mediū & extra: in his enim ipſum conuertere eſt: monſtratum vero eſt hoc in primis, quod conuertuntur concluſiones, quod autem circulo hoc eſt, in operibus autem apparet ſic; madefacta terra, neceſſe eſt vaporem fieri, hoc autem facto nubem, hoc autem facto aquam, hoc autem facto, neceſſe eſt madefactam eſſe terram. hoc autem erat, quod a principio, quare circulo circuiuit, vno enim ipſorum quocunque exiſtente, alterum eſt, & illo aliud, & hoc primum.

2 Sunt autem nonnulla quidem quæ fiunt vniuerſaliter, nanque & ſemper & in omni, aut ſic ſe habēt, aut fiunt, alia vero ſemper quidem, non vt plurimū autem, vt non omnis homo maſculus barbam emittit, ſed vt plurimum.

Talium itaque neceſſe eſt & medium vt plurimum eſſe, ſi enim A. de B. vniuerſaliter prædicatur, & hoc de C. vniuerſaliter, neceſſe eſt A. de C. ſemper & in omni prædicari, hoc enim eſt vniuerſale & in omni & ſemper, ſed ſupponebatur vt plurimum: neceſſe eſt igitur & medium vt plurimum eſſe, quod eſt, in quo B. erunt igitur & eorum, quæ vt plurimum, principia immediata, quæcunque vt plurimum ita ſunt, aut fiunt.

Quoniam autem uidemus in iis, &c. 1

Cum in his quæ ſimul non ſunt cauſis & effectibus a poſteriori argumentum ſumendum eſſe docuiſſet, nunc docet in quibuſdam etiam quæ non ſimul ſunt, nihil referre a poſteriori vel a priori incipere, hæc autem ſunt quę mutuo & circulo quodam non in indiuiduo, ſed ſpecie generantur adinuicem: & in his concluſiones pręmiſſas, & præmiſſæ conuerſim concluſiones oſtendunt, vt prius dictum eſt, nempe ſecundo Priorum cap. 5.

Verbi gratia, ſi terra madefacta eſt, vapores erunt, ſi vapores, erunt nubes, ſi nubes, pluuia, ſi pluuia, terra erit madefacta, vnde eſt circulus; & in his per vapores futuras pluuias, & per pluuias vapores etiam futuros probare poſſumus, neutrum enim in ſpecie habet rationem veram prioris aut poſterioris.

Sunt autem quædam, quæ fiunt vniuerſaliter, &c. 2

Theorema quoddam conſtituit, tale eſſe medium oportere, quale id quod probatur, ſunt enim quædam quæ ſemper ſunt aut fiunt ſine defectu, vt quod triangulus habeat tres angulos, quòd ſol oriatur, quòd occidat: quædam quæ frequēter eueniunt, licèt aliquando deficiant, vt quod vir barbā habeat, quòd pluuiæ ſint in hyeme. eorum igitur quæ ſemper ſunt aut fiunt, & medium debet eſſe ſemper, in his vero quæ plerūque & mediū ēt plerunq; & probat ſecundum, nam ſi A. dicitur de B. ſemper, & B. de C. ſemper, & A. dicetur de C.

de C. ſemper, non ergo plerunque. vt dicebatur; vnde per principium de omni, medium ſemper non erit ipſius plerunque erit ergò quod eſt plerunque ſine medio, aut medium debet eſſe etiam plerumque vt dictum eſt.

De compoſitione definitionis ex ſuis partibus, & quando ſunt ignotæ quo pacto venentur.

CAPVT XIIII.

1 QVomodo igitur ipſum quid eſt in definitione aſſignatur, & quo modo demonſtratio, aut definitio eſt ipſius, aut non eſt, dictum eſt prius. Quomodo autem oportet venari, quæ in eo quod quid eſt prædicantur, nunc dicamus. Eorum igitur, quæ inſunt ſemper vnicuique nonnulla extenduntur in plus, non tamen extra genus. dico autem in plus ineſſe, quæcunque inſunt quidem vnicuique vniuerſaliter, at vero & alij. veluti eſt impar, quod omni ineſt trinitati, ſed & non trinitati, quemadmodum ens ineſt trinitati, ſed & non * numero: ſed & impar ineſt omni trinitati, & in plus ineſt, nam & quinario ineſt, ſed nō extra genus: quinarius enim eſt numerus, nihil autem extra numerum, & impar.

* a. l. trinitatis.

2 Talia itaque accipienda ſunt vſque ad hoc, quouſque tot accepta fuerint primum, quorum vnumquodque quidem in plus inerit, omnia vero non in plus ſunt: hanc enim neceſſe eſt eſſe ſubſtātiam rei: vt trinitati ineſt oīs numerus, impar; primus vtroque modo, & vt non menſuretur numero, & vt non componatur ex numeris: hoc igitur iam eſt trinitas, numerus impar, primus, & ita primus: horum enim unumquodq;, alia quidem imparibus omnibus inſunt, ultimum uero & dualitati, omnia autem * nulli.

* a. l. nulli niſi tria.

Quoniam uero declaratum eſt nobis in ſuperioribus, quòd neceſſaria quidem ſunt, quæ in eo quod quid eſt prędicantur, uniuerſalia uero neceſſaria ſunt, trinitati autem, & cuilibet alij ſic accipiuntur in eo quod quid eſt, quæ accipiuntur ſic, ex neceſſitate quidem eſſent utique trinitas hæc. quod autem ſubſtantia ſit, ex his planum eſt: neceſſe enim eſt, ſi non hoc eſſet trinitatis eſſe, vt genus aliquid eſſe hoc, aut nominatum, aut innominatū; erit igitur in plus quam trinitati in exiſtens. ſupponatur enim tale eſſe genus, vt inſit ſecundum potentiam in plus. ſi igitur nulli ineſt alij quam indiuiduis trinitatibus, hoc vtique eſſet trinitati eſſe, ſupponatur enim & hoc ſubſtantia vniuſcuiuſque eſſe, quæ eſt in indiuiduis vltima talis prædicatio: quare conſimiliter & alij cuicumque ita monſtratorum eidem eſſe erit. 3

Oportet autem, quando totū aliquid negotietur quiſpiam, diuidere genus in indiuidua ſpecie prima, vt numerum in trinitatem & dualitatem: poſtea ſit illorum definitiones tentare accipere, vt rectæ lineæ & circuli, & recti trianguli. poſt hæc autem accipientem quid eſt genus, veluti vtrū quantorū, aut qualium, proprias paſſiones ſpeculari per communia prima accidentia. 4

Nanque iis quæ componuntur ex indiuiduis, ex definitionibus ei ſ, t 5

plana, eo quod principium eſt omnium * definitionũ ipſum ſimplex; & ſimplicibus ſolis per ſe inſunt accidentia, aliis vero ſecundum illa.

* a.l definitio & ipſum ſimplex.

6 Diuiſiones autem, quæ ſunt ſecũdum differentias, vtiles ſunt ad ita pertranſeundũ, vt tamen monſtrãt, dictum eſt in præcedentibus: vtiles vero eſſent ita ſolum ad ſyllogizandum ipſum quid eſt. Atqui videretur vtique, nihil, ſed ſtatim accipere omnia, ac ſi quiſpiam à principio acciperet abſque diuiſione.

Differt autem aliquid primũ & poſterius eorum quæ prædicantur prædicari, vt dicere, animal manſuetum bipes, aut bipes animal manſuetum: ſi enim omni ex duobus eſt, & vnum quiddam eſt animal manſuetum, & rurſus ex hoc & differentia, homo, aut quodcunque eſt, quod vnum ſit, neceſſarium eſt diuidente petere.

7 Amplius vt nihil derelinquatur in eo quod quid eſt, ita ſolum contingit, quando enim primum acceptum ſit genus, ſi inferiorum quidẽ aliquam diuiſionum accipiat, non incidet omne in hoc: vt non omne animal aut integris aut ſciſſis pennis eſt, ſed pennatum animal omne, huius enim differentia hæc, prima vero differentia eſt animalis, in quã omne animal incidit: ſimiliter autẽ & aliorum vniuſcuiuſque, & extrinſecorum, & generum eorum quæ ſub ipſo, vt auis, in quam omnis auis, & piſcis, in quã omnis piſcis: ita igitur procedenti eſt ſcite, quoniam nihil derelictum fuit, aliter autem & derelinquere neceſſarium eſt, & non ſcire.

Nihil autem oportet definientẽ 8 & diuidentem omnia ſcite entia, quamuis impoſſibile dicunt eſſe aliqui, differentias ſcire, quæ ſunt ad vnumquodque non ſcientem unũquodque, ſine autem differentiis non eſſe unumquodque ſcire: a quò enim non differt, idem eſſe huic, a quo autem differt, alterũ ab hoc. Primum quidem igitur hoc falſum eſt: non enim ſecundum omnem differentiam alterũ eſt: multæ enim differentiæ inſunt eiſdem ſpecie, ſed non ſecundum ſubſtantiam, neque per ſe.

Poſtea, quando acceperit oppoſita & differentiam, & quòd omne 9 incidit hinc aut inde, & acceperit in altero quod quæritur eſſe, & hoc cognoſcat, nihil differt ſcire, aut non ſcire, in quibuſcunque prædicantur aliis differentiæ: manifeſtum enim eſt, quoniam ſi ita procedens venerit in hæc, quorum non amplius eſt differentia, habebit rationẽ ſubſtantiæ, omne autem incidere in diuiſionem, ſi ſint oppoſita, quorum non eſt medium, non eſt petitio: neceſſe eſt enim omne in altero ipſorum eſſe, ſiquidem illius differentia erit.

Ad conſtruendam vero definitionem per diuiſiones, tria oportet cõiectare, vt accipiantur quæ prædicantur in eo quod quid eſt, & hæc ordinare quid primũ, aut quid ſecũdum eſt, & quòd hæc omnia ſint. 10

Eſt autem horum vnum primũ 11 per id, quod poſſumus, quemadmodum ad accidens, ſyllogizare, quod ineſt, & per genus conſtruere: ordinare autem, vt oportet, erit,

ſi primum acceperit, hoc autē erit, cum acceptum fuerit, quod omnibus ſequitur, illi autem nō omnia, neceſſe eſt enim eſſe aliquid tale: hoc tamem accepto, iam in inferioribus idem modus eſt, ſecundo nanque aliorum primum erit, & tertiū conſequentium, ablato enim ſuperiori, quod cōſequitur aliorum primum erit: conſimiliter vero & in aliis. Quòd autem omnia hæc ſint, manifeſtum eſt ex eo quod accepit: & primum ſecundum diuiſionem, quoniam omne aut hoc, aut hoc animal eſt: ineſt autem hoc, & rurſus huius totius differentiam, vltimi vero non amplius eſſe differentiam, aut & ſtatim cum vltima differentia a toto non differre ſpecie hoc: manifeſtum enim quod neque plus adiacet.

12 Omnia enim in eo quod quid eſt accepta ſunt horum, neque deficit vllum: aut enim genus, aut differentia vtique eſſet, genus quidem igitur & primum, & hoc quod cum differentiis aſſumitur: differentiæ vero omnes habentur, non enim amplius ſunt poſteriora ſpecie: nanq; differret vtique ipſum vltimū, hoc autem dictum eſt non differre.

13 Quærere vero oportet inſpicientem ad ſimilia & indifferentia: primum quid omne idem habent; poſtea rurſus in alteris, quæ in eodem quidem genere ſunt cum illis: ſunt autem ipſis quidem eadem ſpecie, ab illis autem altera: quando autē in his acceptum fuerit aliquid omnino idem, & aliis conſimiliter in [illegible] conſiderare, ſi idē, [illegible]

nem, hæc enim erit rei definitio: ſi vero non proceſſerit in vnam, ſed in duas, aut plures, planum quòd non eſſet vtiq; vnum aliquid quod quæritur, ſed plura.

Vt dico, ſi quid eſt magnanimitas quæreremus, conſiderandum in quibuſdam magnanimis, quos ſcimus, quid habent vnum omnes in quantum tales, vt ſi Alcibiades magnanimus, aut Achilles, & Aiax, quid vnū oēs habent? non tolerare iniuria affecti, ille enim bellauit, iſte autem iratus eſt, hic vero interemit ſeipſum. Rurſus in alteris, vt Lyſandro, aut Socrate, ſi vtique indifferentes ſunt & bona & mala fortuna affecti: hæc duo capiens conſidero, quid idem habent, & non impaſſibilitas circa fortunas, & non tolerantia cum iniuriantur, ſi vero nihil, duæ vtique ſpecies eſſent magnanimitatis. 14

Semper autem eſt omnis definitio vniuerſalis: non enim alicui oculo dicit ſalubre Medicus, ſed aut omni, aut ſpecie determinans. 15

Quomodo quidē ſit quod quid eſt, &c. 1

Poſtquam quomodo quod quid eſt definiatur, & qualiter in demonſtratione oſtēdatur oſtenſum eſt, proponit ſe dicturum qua via definitionem venari poſſimus. definitio autem aut eſt alicuius ſpeciei ſpecialiſſimæ, aut alicuius generis ſubalterni. incipit autem a methodo definiendæ ſpeciei vt vult Themiſt. & Philoponus.

Ante omnia vero diuiſionem prædicatorum eſſentialium ſtatuit: quædam, inquit, eſſentialiter prædicantur de ſpecie, ita tamen vt excedant genus illius ſpeciei, ſicut ens prædicatur de ternario, excedit tamen genus ipſius, nempe numerum; [illegible]

excedit tamen. quædam vero eſſentialiter prædicantur, in plus tamen, ita vt excedant ſpeciem illam, non tamen genus, ſicut impar, primum, inſunt ternario in plus, quia alijs etiam numeris inſunt, non ſoli ternario, ſed non excedunt numerum, cum non niſi numeris inſint. ita ſit etiam in aliis ſpeciebus.

2 Huiuſmodi igitur accipienda ſunt, &c.

Diſtinctione prædicatorum eſſentialiſſi de ſpecie propoſita, methodus conſiſtit in hoc, vt circa ſpeciem definiendam tot prædicata eſſentialia ſub illo genere ſumamus, quouſq; oĩa ſimul iuncta ſoli illi inſint ſpeciei, licèt ſingula ſeparata excedant ſpeciẽ.

Verbi gratia eſt definiendus ternarius, cuius genus eſt numerus, ſumam de ternario eſſentialia omnia, nempe quod eſt impar, quod eſt primus vtrobique; & quamuis iſta ſingula ſint communia per ſe. (nã impar ineſt etiam quinario, primus vtrobique binario) tamen totum ſimul ſoli ternario ineſt.

Nota. Aduerte dupliciter dici numerum primum, vno modo quia ſola vnitate menſuratur & non numero aliquo, ſicut ternarius, quinarius, ſeptenarius, & alij: altero modo quia non componitur ex numeris, quomodo ſoli binarius, & ternarius primi dicuntur: vnde vterque dicitur primus vtrobique, ideſt quia nec menſuratur numero, nec componitur numeris. ſi igitur primus, conſideretur per ſe, ineſt binario, impar per ſe, ineſt alijs, totum vero ternario ſoli. atque hæc eſt via definiendi ſpeciem, quæ magis deſeruit pro indaganda differentia, quæ difficilius cognoſcitur.

3 Quoniam autem oſtenſum a nobis, &c.

Probat prædictam orationem eſſe definitionem ipſius ternarij, & primo probat eſſe neceſſarium prædicatum, ſic; in quid prædicata prędicantur neceſſario, illa talia prædicantur in quid, vt notum eſt, ergo neceſſaria ſunt. maior patet, quia in quid prædicata vni vniuerſaliter prædicantur. vniuerſalia autem neceſſaria ſunt. idem dicendum in aliis omnibus a ternario. ſed quòd ſit ſubſtantia & definitio probatur; illa oratio pædicatur in quid de ternario, ergo vel eſt genus vel definitio: non genus, quia competeret alijs a ternario, genus enim ſuperius eſt, ergo eſt definitio, cum definitio ſit oratio quæ in quid, & ſoli ineſt. Dices, quomodo illæ differentiæ prædicantur in quid? reſpondet Philop. differentiam per ſe in quale quid prædicari, at in definitione ſimul cum ipſo genere prędicatur in quid, definitio enim in quid prædicatur.

Hic eſt* vna difficultas notãda, an vnius ſpeciei ſpecialiſſimæ vna ſit vltima differentia conuertibilis cum ſpecie eadem. Sãctus Thomas hoc loco lect. 13. reſpondet quamlibet ſpeciem ſpecialiſſimam habere vnicam vltimam differentiam conuertibilem cum ipſa, at quia tales differẽtiæ ſunt ignotæ, circumſcribimus illam per varia accidentia communia ſimul iniuncta, quæ dicuntur eſſentialia, quia formam rei eſſentialem circumſcribunt: non autem circumſcribimus per accidentia propria, quia per talem definitionem oportet demonſtrare ipſa propria de ſpecie.

*Queſtio, an ſit vltima differẽtia ſimplex ſpecierũ ſpecialiſſimarum.

Prim. opi. D. Thom.

Ratio Sãcti Thomæ eſt, quia cum differentia ſumatur a forma, ſit autem vnica forma vltima in ſpecie, erit etiam & differentia vltima. hoc idem Alber. tract. de differentia. c. 5. & in præſenti capite, & videtur hoc idem docere Ariſtoteles ſeptimo Metaphyſicæ, capite duodecimo, tex. 43. vbi differentias vltimas cum ſpecie conuerti docet, & primo de partibus animali. capite primo, eſſe ſpecies, inquit, quæ vnica indigent differentia. Simplicius capite tertio ante prædica. docet Porphyrium differentias, vt in plurimum definiſſe, hæ autem communes ſunt: vbi inſinuat non deeſſe vltimas differentias. at Porphyrius differentiam vltimam ſpecificam nullam videtur facere, ſed ſolum illud aggregatum ex multis communibus, quem alij quoque ſequuntur.

Ratio D. Th.

Secũda ratio Porph.

Pro hac opinione eſſe videtur, quod poteſt fieri vt omnes gradus qui ſunt alicuius formæ rei, inueniantur ſorſum in varijs rebus, licèt ſimul iuncti non niſi in illa re. & profecto hoc in homine conſtat, nam forma ipſi eſt principium vitæ, quem gradum in formis plantarum inuenimus, eſt etiam principium ſentiendi, qui gradus eſt in brutis, eſt etiam principium intelligendi,

Pri. ratio.

telligendi, qui gradus eſt in Angelis; at ſimul intelligendo, non eſt niſi in homine. nam ſi tu dicas, intelligere hominis eſſe cum diſcurſu, ac ob id non inueniri in angelis, dicent hi, nihil aliud eſſe intelligere cum diſcurſu, quam intelligere coniunctũ ſenſitiuo, vnde qui dicit rõnale, dicit duo, nempe intellectiuum cum ſenſitiuo, vnde iuxta iſtorum ſententiam iſta erat exacta hominis definitio, ſubſtantia intellectiua ſenſitiua.

Et quamuis hæc opinio non careat probabilitate, tamen non eſt negandũ poſſe eſſe differentias vltimas ſimplices vltimarum ſpecierum, cum poſſint multis ineſſe ſimplices gradus formæ ſolis ſpeciebus competentes, quamuis hoc forte non ſit demonſtrabile, eſt tamen probabilius quã contrarium.

4 Congruum autem eſt cum totum, &c.

Alteram conſtituit methodum pro genere ſubalterno definiendo, generaliſſima enim non habent definitionem, methodus autem conſiſtit in tribus; primum eſt, vt tali genere propoſito fiat eius diuiſio in ſuas vltimas ſpecies. ſecundum, vt ſingulæ definiantur, & ſumatur id quod in eis inuentum fuerit commune, hoc enim erit differentia illius. tertium, vt prædicamentum illius inquiratur, in quo ipſius eſt genus, hoc autem fiet conſiderando proprietates ipſorum prædicamentorum, quę in ſingulis prædicamentis ſuperius expoſitæ ſunt, & ſic perfectam habemus definitionem.

Verbi gratia, volo definire lineam, diuidam eam in ſuas ſpecies, rectam, & circularem; poſtea ſingulas definiam, recta eſt longitudo ſine latitudine, cuius medium non exit ab extremis. circularis eſt longitudo ſine latitudine, cuius medio ineſt punctum, a quo lineæ omnes ductæ vſque ad ipſam ſunt æquales. ſumam ab vtraque illud commune, nempe longitudinem ſine latitudine. poſtea per proprietates quantitatis comperiam lineã eſſe quantitatem, & continuam, quia ſecundum eam eſt æquale vnum alteri, & eius partes terminum habent communem, dicam igitur linea eſt quantitas continua, longa ſine latitudine. atque hęc methodus eſt pro genere.

Compoſitis.n. ex anthomis, &c. 5

Vult Ariſt. oſtendere merito ad methodum definitionis generis vtendum eſſe definitionibus ſpecierum, nam cum genera non ſint niſi ex ſpeciebus collecta, merito per ea quæ ſpeciebus inſunt ad genus aſcendimus. cum in ſpeciebus primo inueniantur & cognoſcantur.

Litera autem ſic eſt exponenda, ſecundum Themiſt. & Philopo. quamuis aliter S. Thom. exponat. conuenientia compoſitis ex athomis, ideſt quæ inſunt generibus, quæ ex vltimis & indiuiſibilibus ſpeciebus componũtur, ex ipſarum ſpecierum definitione erunt manifeſta, propterea quod omnium principium eſt definitio, & quod ſimplex, ideſt generum & vniuerſalium definitio ſimplicis ſpeciei principium, & quæ inſunt ſimplicibus ſpeciebus, per ſe illis competere cognoſcuntur, alijs vero, nempe generibus non niſi per ſpecies ineſſe illa percipiuntur.

Sed diuiſiones, quæ ſunt ſecundum differentiam, &c. 6

Vt Philopo. dicit duas vtilitates ex diuiſione ad has methodos definiendi proponit, præmittit tamen non demonſtrari definitionem per diuiſionem, vt dictum eſt prius.

Prior vtilitas eſt ad ordinem inter partes definitionis, refert enim multum dicere, homo eſt animal manſuetum bipes, vel bipes manſuetum.

Cuius rationem dat, nam ſemper partes præcedentes faciunt vnum genus, quod per bipes contrahitur, propterea multum refert vnam partem, aut alteram præponere, quamuis vt dicit Ariſto. hoc non demonſtretur ex diuiſione, ſed accipiatur, tamen vtilis eſt ad hoc diuiſio, nam ſi recta ſit, partes ipſius priores pręponi debẽt, poſteriores vero poſtponi.

Amplius nihil relinquendũ, &c. 7

Altera vtilitas diuiſionis eſt, vt nihil relinquatur in definitione, relinquitur autem,

tem, cum prætermittitur differentia proxime diuidens genus. ſignum autem cognoſcendi quando differentiæ non ſint generi adequatæ, hoc eſt, cum enim ipſæ differentiæ non adæquant ipſum genus vniuerſaliter ſumptum, non ſunt proximæ, vt habere ſciſſas pennas, & habere non ſciſſas, ſicut habent veſpæ, muſcæ, & veſpertiliones, non ſunt differentiæ proximæ animalis, cum non omne animal habeat pennas ſciſſas, aut non ſciſſas, hæ enim differentiæ auis ſunt, atque hoc ſignum eſt pro cognoſcendis proximis differẽtiis generi alicuius, & aliorum generum, quæ extra illud ſunt, nempe ſuperiorum, & eorũ quæ ſub illo ſunt, atque ex hoc colligitur prædicta vtilitas ad definitiones.

8 Nihil tamen oportet definientem, &c.

Excludit errorem quendam, quem Themiſt. & Philop. tribuunt Pſeuſippo nepoti Platonis; hic enim dicebat non poſſe cognoſci differentiam alicuius, niſi cognoſcantur omnia a quibus differt, ſine differentia vero non cognoſci quicquam, nam a quo non differt, eſt idem cum eo, a quo vero differt, eſt aliud ab eo, ſi igitur non cognoſcitur res ſine differentia, nec differentia niſi aliis omnibus cognitis, non contingit diffinire aut diuidere niſi omnibus cognitis.

Hoc reiciit Ariſt. ac primo illud fundamentum refutat, nempe quod differt ab alio alterum eſt ab eo. hoc docet eſſe falſum, nam indiuidua vnius ſpeciei differũt ab inuicem, non tamen vnum dicitur alterum, ideſt diuerſum in ſubſtantia ab alio, cum non omnis differentia ſit eſſentialis, ex quo fit vt ad cognoſcendum quid res ſit, non ſit opus omnia cognoſcere, cum ſaltem indiuidua illius ſpeciei nõ ſit opus cognita habere.

9 Poſtea cũ accipiãtur omnia, &c.

Reſpondet modo non opus eſſe cognoſcere omnia in particulari, a quibus res differt, ſed ſi genus diuidatur per duas differentias, in quibus non ſit medium, aut per plures, & diffinitum accipiatur in vna, ſatis erit vt cognoſcatur differre ab omnibus aliis, quibus ineſt oppoſita differentia, licèt non cognoſcantur illa omnia in particulari, vt ſatis eſt ſcire omne animal eſſe aut rationale, aut irrationale, & hominem eſſe rationalem, vt cognoſcatur ab aliis omnibus animalibus differre, quamuis in particulari non cognoſcantur, ſed vniuerſaliter nempe eſſe irrationalia.

Quòd ſi dicas, vnde ſciam omne animal eſſe rationale, aut irrationale? forſan erit aliud. reſpondet Ariſt. non poſſe eſſe aliud, quia differentiæ ſunt immediate oppoſitæ, ob id non petitur principium, quando nulla alia ſtatuitur. quòd ſi per huiuſmodi diuiſiones procedamus, non opus erit omnia in particulari cognoſcere, ſed tantum rem definiendam eſſe ſub oppoſitis differentiis.

Ad probandum autem terminũ per diuiſiones, &c. 10

Poſt methodos definiendi traditas, vult docere diuiſionem eſſe vtilem ad definitionem probandam, non quidem demonſtratiue, vt dictum eſt, ſed alio probationis genere. ad hoc autem oportet tria in diuiſione obſeruare, primum eſt, vt non accipiantur in diuiſione niſi tantum eſſentialia, & non accidentia aliqua. alterum, vt ordinate accipiantur talia prædicata, vt primum ſit loco primo, ſecundum loco ſecundo, & ſic conſequenter. tertium, vt ſumantur omnia membra diuiſionis vſq; ad vltimam ſpeciem, vel vſque ad illud quod definiri debet.

Eſt autem unum horum, &c. 11

Oſtendit modum quo iſta in diuiſione obſeruari poſſunt, primum quidem obſeruabitur examinando talia prædicata per problemata generis, ſicut examinatur accidens per ſua problemata, ideſt per præcepta quæ dantur ad determinanda problemata accidentis vel generis.

Obſeruabitur ſecundum, ſi primũ prædicatum fuerit primo loco, illud autem eſt primum, quod ſequitur omnia alia, non tamen omnia alia ſequuntur & inferuntur ex ipſo, vt viuens eſt primum quam animal, nam omne animal eſt viuens, non econtra omne viuens animal, & idem obſeruabitur in ſequentibus, nã ſemper reſpectu ſequentium antecedentia dicuntur prima, & eodem modo ſunt examinanda.

Obſer-

Obſeruabitur vero tertium duplici ſigno, primo ne intermedia prætermittantur, ſumendo differentias adæquatas, quod cognoſcitur, quando genus vniuerſaliter non continetur ſub illis, nam cum adæquatæ ſunt, exacte diuidunt genus vniuerſaliter ſumptum, vt diximus paulo ſuperius in hoc capite. ſecundo, vt diuiſio procedat vſque ad vltimum, quod cognoſcetur, quãdo iam amplius ſub illo toto nõ poſſumus differentiã ſumere, vel ſi ſumamus, eſt idẽ cum ipſo toto, vnde quando peruentum eſt ad hominem, ſcimus abſolutam eſſe diuiſionem, quia ſub homine non licet differentiam ſumere, vel ſi differentia ſit, puta rationale, eſt conuertibilis & idem cum homine, diuiſiua vero differentia debet eſſe inferior.

12 Omnia enim in eo, quod quid eſt, &c.

Probat modo per talem diuiſionem recte colligi & probari definitionem, nã omnia prædicata iſta ſunt eſſentialia, non ergo eſt quid ſuperfluum, ſimiliter nihil erit diminutum, nam non deeſt genus, cum acceptum ſit primum genus, non deeſt differentia, quia omnia intermedia vſque ad vltima accepta ſunt, erit ergo bona per talem diuiſionem accepta definitio.

13 Quærere autem oportet intendentem, &c.

Intentio Ariſt.

Non conuenit inter omnes expoſitores quid Ariſt. hic intendat. Sanctus Thomas enim vult, vt hic tradatur alia methodus definiendi ſpeciem per reſolutionem, Albert. vero & Ægid. vt tradatur hic methodus definiendæ paſſionis ipſius ſpeciei. at potius mihi videtur dicendum cum Themiſt. & Philop. quòd Ariſt. doceat modum ſeparandi æquiuocum a genere, quia ſæpe accidit, vt videantur genera, quæ tamẽ ſunt æquiuoca, traditur autem hic via hoc dignoſcendi.

Via autem hæc conſiſtit in his. primo vt illius propoſiti generis ſumamus illa ſingularia quæ cẽſentur vnius ſpeciei, & conſideremus ea in quibus ſunt ſimilia & indifferentia. ſecundo, vt ſumamus alia ſingularia, quæ cenſentur vnius eſſe ſpeciei inter ſe, diuerſa tamen a priori ſub illo genere, & pari ratione conſideremus ſimilia in his & indifferentia. tertio, vt vtraq; comparemus, & videamus an in aliquo communi conueniant in illis ſimilitudinibus reperto, ſi enim hoc eſt erit huius communis definitio, ſi vero ratio non eſt vna communis eſt æquiuocum tale propoſitum, & non eſt definiendum.

Verbi gratia, volo definire animal, diuidam in ſingularia hominis, & quæram an habeant aliquid commune, quo dicuntur animal, & inueniam eſſe ſenſibilia rationalia. poſtea ſumam indiuidua leonis, & inueniam eſſe ſenſibilia rugibilia, quòd ſi vtraque comparem, commune inueniam, nempe ſenſibile, ob id igitur animal vniuocum & genus erit.

Vt dico, ſi quid eſt magnanimitas, &c. 14

Exemplum proponit Ariſt. ſi velis quid ſit magnanimitas definire, prius conſidera eos qui magnanimi dicuntur vnius ſpeciei magnanimitatis, vt Achilem, Aiacem, Alcibiadem, hi magnanimi dicuntur quia noluerunt pati iniuriam, Aiax enim occidit ſe propterea quòd arma Achillis fuerunt ſibi denegata, Achilles vero abſtinuit ſe a bello propter Briſeidem raptam ab Agamemnone, Alcibiades pugnauit contra ſuos, quia propter accuſationem a bello fuit reuocatus omnes hij conueniunt in hoc quòd vindictam ſumebant illatæ iniuriæ.

Poſtea conſidera alios magnanimos alterius ſpeciei, ſcilicet Socratem, & Lyſandrum, hi enim magnanimi dicti ſunt, quia æquo animo ſe haberent, tam in aduerſis, quam in proſperis.

Si vero fiat comparatio inter has magnanimitates, nihil inuenietur commune, vt volunt græci, propterea non erit vnica magnanimitatis definitio. Sanctus Thomas vult, quòd ſit aliquid commune, nempe quòd omnes ſe dignos magnis exiſtimabant, ac inde procedebat vel vindicare iniuriam, vel nihili facere. & vtraque expoſitio conuenit textui.

Semper eſt enim omnis definitio vniuerſalis, &c. 15

Ne quis cum ſingula conſiderata ſint, ea definiri exiſtimaret, docet definitiones

non eſſe ſingularium, ſed vniuerſalium ſolum & communium, vt Medicus non conſiderat ſanitatem huius vel illius oculi, ſed in communi, nempe oculi in vniuerſali, aut in ſpecie, puta oculi colerici, ſanguine, vel alterius, itaque definit.

Nota. Aduerte Medicum habere ſpeculationẽ & praxim, quantum ad ſpeculationem reſpicit vniuerſale, quantum ad praxim & operationem reſpicit ſingulare. Sunt autẽ in ſingulari tria conſideranda, & naturam illius, & ſingularitas, & totum ſimul ſuppoſitum, nam eſt principium quo actionis vel paſſionis, quia per eam fit actio vel paſſio. ſingularitas eſt conditio neceſſaria actionis, vel paſſionis, quia non eſt actio phyſica, quæ non ſit in ſingulari, ſimiliter paſſio. dico phyſicam, quia intellectus operatio fertur in vniuerſale, at totum ſuppoſitum eſt, quod agit vel patitur, agere enim vel pati ſuppoſitorum eſt.

CAPVT XV.

FAcilius autem eſt ſingulare definire, quam vniuerſale. quapropter oportet a ſingularibus ad vniuerſalia tranſire: æquiuocationes etenim latent magis in vniuerſalibus, quam in indifferentibus. Quẽadmodum autem in demonſtrationibus oportet eſſe ipſum ſyllogizatum fuiſſe, ita & in definitionibus manifeſtum eſt: hoc autem erit, ſi per ea quæ ſingulariter dicuntur, ſit in vnoquoque genere definire ſeorſum, vt ſimile non omne, ſed quod in coloribus, & figuris; & acutum, quod in voce, & ita in commune progredi obſeruantem, ne æquiuocatio incidat. Si vero neque diſputare oportet tranſlationibus, planum quod neq; definire, neque tranſlationibus, neq; quæcunq; dicuntur tranſlationibus: diſputare enim neceſſe erit in tráſlationibus.

1 Facilo autem eſt magis definire ſingulare, &c.

Intentio Ariſt. Ex præcedenti doctrina infert vnum, facilius eſſe definire ſingularia, ideſt minus vniuerſalia, quam communia, vnde oportet ex definitione inferiorum aſcendere ad ſuperiora.

Probat primo, quia æquiuocatio impedit definitiones; hæc autem eſt frequentior in vniuerſaliori, propter amplitudinem eorum, quam in minus vniuerſalibus, quæ non habent ſimilitudinem cum æquiuocis.

Probat ſecundo, ſicut demonſtratio debet ſyllogizare, ita definitio declarare, ſed clarior eſt definitio, quæ incipit a particularibus, vt ſi velis definire ſimile, acutum, quæ communia multis ſunt, melius erit vnumquodque per ſe definire, nempe ſimile in coloribus, ſimile in figuris, ſimiliter acutum in voce, acutum in ſono, & ſic paulatim procedere attendendo, ne æquiuocum definiam us.

Ex quo reiicit modum definiendi metaphoricum, qui obſcurus eſt, vt enim non eſt diſputandum per metaphoras, ita nec definiendum, ſi enim definitiones eſſent, eſſent etiam diſputationes.

Nota. Hic attende, quòd hic non intendit docere ſpeciem prius definiri quã genus, ſed a toto genere loquendo facilius eſt & ſecurius definire particularia, quam communia, de quibus non conſtat eſſe genus; hoc non prohibet, quin incipientes a genere, ipſum prius definiamus.

Quo pacto problemata venentur tum diuiſione, tum etiam proportione.

CAPVT XVI.

AD hoc autẽ quod habeamus problemata, eligere oportet & deciſiones, & diuiſiones, ita vero eligere ſupponentẽ genus cõe omniũ, vt ſi animalia eſſent, quæ ſpeculata ſunt, qualia oĩ aĩali inſunt: his autẽ acceptis rurſus reliquorum primo, qualia omne ſequantur: ut ſi hoc eſt auis, qualia omnem ſequantur auem, & ita ſemper proxima: planum enim quod habebimus iam dicere, propter quid inſunt conſe- 1

quentia ijs, quę ſunt ſub communi, ut propter quid homini aut equo inſunt. ſit autē animal, in quo A.B. vero conſequentia omne animal: in quibus autem C.D.E. aliqua animalia: planum igitur propter quid B. ineſt ipſi D. nāque per A. conſimiliter autem & alijs. Et ſemper in alijs eadem eſt ratio, nūc quidem igitur ſecundum tradita cō munia nomina dicimus.

2 Oportet autem nō ſolum in his conſiderare, ſed & ſi aliud quid viſum fuerit inexiſtens commune, excipiētem, poſtea quæ hoc ſequitur, & qualia hoc ſequuntur, vt cornua habentia habere erinaceum, & non vtrinque dentata eſſe: rurſus cornua habere, quæ ſequitur, planum enim propter quid illis ineſt, quod dictū eſt, propter enim cornua habere ineſt.

3 Amplius autē alius modus eſt, ſecūdū proportionale eligere: vnū enim accipere nō eſt idē, quod oportet vocare ſepiū, & ſpinam, & os, erunt aūt cōſequētia & his, tāquam vna quadam natura tali exiſtente.

4 Eadem vero problemata ſunt, hæc quidem eo quod idem mediū habent, vt quoniam omnia *contra reſiſtentia. horum autem quædam genere eadem ſunt, quæcunque habent differentias eo quòd aliorum, aut aliter ſunt. ut propter quid reſonat? aut propter quid apparet? & propter quid iris? omnia enim hæc idem problemata ſunt genere, omnia enim ſunt refractio, ſed ſpecie altera. Aliqua uero eo quòd medium ſub altero medio eſt, differunt problemata, ut propter quid Nilus decreſcente menſe magis fluit? quoniam hybernior decreſcēs eſt, & propter quid hybernior decreſcens eſt? quoniam Luna deficit, hæc enim ita ſe habent inter ſe.

*ἀντιπερίστασις græce dicitur, hoc eſt contrarij ſtatus.

Vt habeamus propoſita eligere oportet, &c. 1

Hoc capite oſtendit diuiſionem & deciſionem, nempe conſiderationem communis & vniuerſalis abſtracti a particularibus, conducere ad determinanda & multiplicanda problemata, & ponit tria theoremata circa hoc, quorum primum eſt, vt ſeparatim conſideremus vniuerſalia & cōmunia, & quæ eis inſunt ſecundum ſe, omnia ſpeculemur, nam poſtea per ipſum cōmune poteimus illa omnia de particularibus probare & demonſtrare.

Intentio Ariſt.

Pri. theor.

Vt ſumamus animal, & quæ ei inſunt ſecundum ſe conſideremus, nempe ſomnum, vigiliam, ſenſum, motum localem, & alia, poſtea de ſingulis animalibus eadē per animal medium demonſtrabimus, & & ſic faciendum eſt in quolibet alio vniuerſali vnde fit abſtractio & deciſio illius communis, & conſiderantur quæ ei inſunt, poſtea fit deciſio, vt eadem de inferioribus demonſtremus.

Oportet autem nō ſolum in his conſiderare, &c. 2

Secundum Theorema eſt, non ſolum oportere ſeligere iſta communia, quæ nomina habent poſita, ſed quæcunque alia communia etiam ſi nominata non ſint, & conſiderare ea quæ eis inſunt, poſtea de illorum inferioribus demonſtrare.

Sec. theo.

Vt cōſiderare hoc cōe, nēpe habere cornua, & quid ſequatur ex hoc, nēpe nō habere dētes ſuperiores, & habere multos vētres, nā animalia quæ cornua habēt, materiā dētiū ſuperiorum in cornua cōuertunt, & ob id multos habēt vētres, vt cibos poſtea ruminare poſſint, & ab vno in alium vētrē trāſferre, nā cū dētes non habeant, nō ita facile poſſunt cibum conterere.

Per cornigerū igitur illa de animalibus habētib. cornua in particulari demōſtrabūtur. Themiſt. per hoc cōe intelligit genus innominatū, Alber. vero paſſionem aliquā communem, et ſi non ſit genus.

3 Amplius alius modus eſt, &c.

Ter. Teorema. Tertium theorema eſt, vt non ſolum commune vniuocum ſumamus, ſed etiam analogum, cum ea quæ probanda ſunt analoga etiam ſunt, vt ſepium, ſpina, & os nihil habent commune vniuocum, ſed analogum, vt enim ſe habet os in terreſtribus, ita ſpina in aquatilibus, & ſepium in quodam piſce qui ſepia dicitur, tale proportionale eſt ſumendum, & quæ communiter inſunt inueſtiganda, poſterius enim per tale commune de ſingulis illa probantur.

4 Eadem autem propoſita, &c.

Merito cum multa problemata vnico medio docuerit determinari, oſtendit illa omnia dici eadem problemata, quæ vnico medio determinantur, ſicut omnes quæſtiones quæ per antiperiſtaſim probantur, eædem dicuntur, vt quare fontes ſubterranei ſint frigidi in æſtate, calidi in hieme; quare lucernæ viuaciores ſint vigente frigore; quare fiant grandines in autumno; & ſimilia problemata dicuntur eadē, quia eadem eſt cauſa, nempe antiperiſtaſis, ideſt obiectio contrarij.

Si medium fuerit idem ſpecie, erunt problemata eadem ſpecie, ſi genere, ſimiliter & problemata, vt quare ſic appareat iris; quare fiat imago in ſpeculo; quare echo in aere; omnium horum idem eſt medium genere, ſcilicet repercuſſio, licet diuerſa ſit repercuſſio in illis tribus.

Dicuntur etiam eadem problemata, quę vnicum habent medium, ſed ſubordinatione quadam, nam illud eſt vnius mediū, & hoc poſtea eſt alterius medium: vt quare nilus magis creſcit in fine menſis lunaris? quia eſt tempus hyemalius finis menſis, iterum quare eſt tempus hyemalius tunc? quia luna deficit, illa duo dicuntur eadem, quia ab vnico medio pendent, ordine tamen quodam.

Quomodo cauſæ & effectus ſe habeant inter ſe, & quo pacto cauſæ venentur, & an vnius effectus plures ſint cauſæ.

CAPVT XVII.

1 DE cauſa vero & cuius cauſa dubitaret vtique aliquis, an quando eſt cauſatum & cauſa eſt, quemadmodum ſi fluunt folia, aut deficit, & cauſa fluendi folia, aut deficiendi erit, veluti, ſi huius eſt lata folia habere; ipſius vero deficere, eſt terram in medio eſſe: ſi .n. non eſt, alia quædam erit cauſa ipſorū, ſiue cauſa eſt ſimul & cauſatū, vt ſi in medio terra eſt, deficit, aut ſi latifolium eſt, fluunt folia.

Si vero ſic ſimul vtique eſſent, & monſtrarentur per ſe inuicem. ſit enim folio fluere, in quo A. latifolium vero in quo B. vitis autem in quo C. ſi itaque ipſi B. ineſt A. omne enim latifolium fluit folio, ipſi uero C. ineſt B. omnis enim vitis eſt latifolia, ipſi C. ineſt A. & omnis vitis fluit folio, cauſa vero B. mediū, ſed & quoniam latifolia eſt vitis, eſt per folio fluere demonſtrare. ſit enim D. quidem latifolium, E. vero folio fluere, vitis autem in quo F. ipſi itaque F. ineſt E. folio fluit enim omnis vitis, ipſi autem E. D. omne enim folio fluens eſt latifolium, omnis igitur vitis eſt latifolia: cauſa autem eſt folio fluere. Si vero non contingit cauſas eſſe ſibi inuicem, cauſa enim prior eſt eo cuius eſt cauſa, & deficiendi quidem cauſa eſt in medio terram eſſe: quòd autem in medio terra ſit, non eſt cauſa ipſum deficere: ſi igitur per cauſam quidem demonſtratio eſt propter quid, quæ vero non per cauſam ipſius quod, quòd terra quidem in medio eſt, nouit, propter quid autem non: quoniam ipſum deficere non eſt cauſa, quòd ſit in medio, ſed hoc ipſius deficere manifeſtum eſt, in ratione namque

ipſius

ipſius deficere ineſt eſſe in medio: quare planum quod per hoc, illud cognoſcitur, ſed non hoc per illud.

3 An contingit vnius plures eſſe cauſas? ſi enim eſt idem de pluribus primum prædicari: ſit A. ipſi B. primo inexiſtens, & ipſi C. alij primo, & hæc ipſis D. E. inerit igitur A. ipſis D E. cã vero eſt ipſi quidem D. B. ipſi vero E. C. quare cã quidẽ exiſtente, neceſſe eſt rem eſſe, re autem exiſtente, non neceſſe eſt omne eſſe, quodcunque ſit cauſa, ſed cauſa quidem, non tamen omnis.

4 Aut ſi ſemper vniuerſale problema eſt, & cauſa totum quiddam, & cuius cauſa vniuerſale, vt folio fluere toto aliquo determinato, licèt ſpecies ipſius ſint, & his vniuerſaliter, aut plantis, aut his plantis: quare & medium æquale oportet eſſe in his, & cuius cauſa, & conuerti. vt propter quid arbores folio fluunt, ſi itaque propter congelationem humidi, & ſi folio fluit arbor, oportet eſſe congelationem, & ſi congelatio ineſt non cuicunque, ſed arbori, eſt folio fluere.

5 Vtrum autem contingit nõ eandem cauſam eſſe eiuſdẽ omnibus, ſed alteram, aut non? an ſi quidem per ſe demonſtretur & non per ſignum, aut accidens? nõ poteſt fieri: nanque ratio extremi medium eſt, ſi vero non ita contingit.

Eſt autem & cuius cauſa, & cui conſiderare ſecundũ accidens, non tamen videntur problemata eſſe. ſi vero non, ſimiliter habebunt medium, ſiquidẽ ſunt æquiuoca, æquiuocorum medium eſt: ſi uero vt in genere, ſimiliter habebunt, vt propter quid & permutatim proportionale? alia enim cã eſt in lineis, & numeris, & eadem vtrique, inquantum quidem lineæ, alia in quantũ vero habens augmentum tale, eadem, ita & in omnibus: huius autem ſimiliter eſſe colorem colori, & figuram figuræ, aliam alij: æquiuocũ enim eſt ſimile in his: hic quidem fortaſſe proportionabiliter habere latera, & æquales angulos, in coloribus vero ſenſum vnum eſſe, aut aliud aliquid tale: quæ verò ſecundum analogiam, eadem & medium habebunt ſecundum analogiam.

Se habet autem ſic conſequi, cauſæ ſibiinuicem, & cuius cauſa, & cui cauſæ: ſingulum quidem accipienti, cuius cauſa in plus eſt, vt extrinſecos æquales eſſe quatuor in plus eſt, quam triangulum, aut quadrangulum, omnibus vero æqualiter: quæcunque enim quatuor rectis æquales eſſe extrinſecos, & medium ſimiliter: eſt autem medium ratio primi extremi: quocirca omnes ſcientiæ per definitionem fiunt. vt folio fluere ſimul ſequitur vitem & excedit, & ficum & excedit, ſed non omnes, ſed æquale eſt: ſi igitur acceperis primum, medium ratio folio fluendi eſt: erit enim primum quidem in altera mediũ, quoniam talia omnia ſunt poſtea huius medium, quoniam ſuccus congelatur, aut aliud aliquid tale, quid autem eſt folio fluere, congelari ſuccum in contractu ſeminis. 6

In figuris vero ita aſſignabit, quæ 7 rentibus aſſecutionem cauſæ & cuius cã, ſit A. inexiſtens B. omni: B. vero

vero vnicuique eorum, quæ D. in plus autem: B. vtique vniuerſale eſſet iis, quæ ſunt D. hoc enim dico vniuerſale, quod non conuertitur: primum vero vniuerſale, cum quo vnumquodque quidem non conuertitur, omnia autem conuertuntur & non excedunt: ipſis itaque D. cauſa eſt ipſius A. ipſum B. oportet igitur A. in plus quam B. extendi: ſi vero non quid magis cauſa erit hoc illius? ſi itaque omnibus E. ineſt ipſum A. erunt aliquid illa vnum omnia aliud a B. ſi enim nō, quomodo erit dicere, quod cui ineſt E. ipſum A. omni ineſt: cui vero A. non omni ipſum E. propter quid enim non erit aliqua cauſa, vt inſit omnibus D. * ſed nunquid & quæ ſunt E. erunt aliquid vnum? Conſiderare oportet hoc, & ſit C.

* Al. l. ſed nūquid & ipſis E ſiquidē erunt aliquid vnum?

8 Contingit itaque eiuſdem plures cauſas eſſe, ſed non iiſdem ſpecie. vt quòd longæua ſint, quadrupedia quædam, eo quia non habent bilē, volatilia vero eo quòd ſicca ſunt, aut alterum quid. Si vero ad indiuiduum non ſtatim veniunt, non ſolum vnum eſt medium, ſed & plura, & cauſæ plures: vtrum uero cauſa mediorum, quod uniuerſale primum, aut quod ad ſingulare, ſingularibus? planum itaq; ea eſſe quę proxima ſunt vnicuique, cui ſunt cauſa, primum enim ſub uniuerſali eſſe, hæc eſt cauſa * ut ipſi D. ineſſe ipſum C. ipſum * A. ineſſe, eſt cauſa: ipſi igitur D. ipſum C. cauſa ipſius eſt A. ipſi uero C. ipſum B. huic autem idem.

* al. B.
* Argy le. veluti vt A. cōperat ipſi D. cauſa eſt ipſū C. vt igitur A. cōperat ipſi C. cauſa ē ipſum C.

9 De ſyllogiſmo igitur ac demonſtratione, & quid utrunque eſt, & quomodo ſit, manifeſtum eſt: ſimul uero & de ſcientia demonſtratiua, idem enim eſt.

vt autē cōperat ipſi C. cauſa ē ipſum B.

De cauſa autem, & cuius cauſa eſt, &c. 1

Hoc caput neſcio an a multis ſit intellectum, propter obſcurum procedendi modum. dicam quæ mihi videntur textui maxime quadrare. dubium proponit Ariſt. nū quid cum effectus ſit, cauſa ſit, ita vt liceat ab effectu cauſam colligere, vt ſi eclipſis ſit, terra ſit in medio, & ſi arbor defrondeſcit, lata habeat folia, quod eſt cauſa. argumentatur a parte affirmatiua, nam ſi effectus eſt abſque illa cauſa, ergo habebit aliam cauſam, non enim contingit effectum eſſe ſine vlla cauſa.

Si uero cauſa ſit & cauſatum &c. 2

Argumēta pro parte negatiua, quòd nō ſint ſimul effectus & cauſa, aliter. n. eſſet circulus a cauſa ad effectum, & ecōtra, vt probare vitē defrondeſcere, quia lata habet folia, & contra, lata habere folia, quia defrōdeſcit. hoc argumentum ſoluit dicendo, quòd iſte circulus nō eſt in cauſis, ſed vna eſt demonſtratio a cauſa, altera eſt ab effectu, & quia, & hoc nō eſt vllū inconueniēs, vt ſuperius diximus. textus eſt apertus.

An contingit unius plures eſſe cauſas, &c. 3

Argumentatur ſecundo ad probandum quòd non valet ab effectu ad cauſam; poteſt idem effectus a pluribus cauſis primis prouenire, vt vituperabile a ſuperbia, & ab intemperantia, ergo iam non ab effectu licebit colligere cauſam, non enim licet dicere, eſt vituperabile, ergo propter ſuperbiā, quia poteſt eſſe propter intemperantiam, nec licet dicere propter intemperantiam, quia poteſt eſſe propter ſuperbiam.

Iſta argumenta Ariſt. proponit dubitatiue, quia non probat antecedentia, quia ſunt dubia & opinabilia, ſolum tangit difficultatem, hoc ergo argumēto probat quòd ex effectu non licet inferre cauſam omnē, ſed diſiunctiue aliquam. ipſe hoc literis explicat, vt A. puta vituperabile habet duas cauſas totales, B. ſuperbiam, & C. intemperantiam, & prædicatur vituperabile de D. Nota.

nempe

nempe ſuperbo, & de E. nempe intemperato, de illo per medium B. ſuperbiam, de hoc per C. intemperantiam. igitur ex ſingulis medijs colliges effectum, non ex effectu ſingulas cauſas, quia eſt ſuperior effectus, cauſa vero inferior.

4 An ſi ſemper vniuerſale, &c.

Rurſus contra hanc ſecundam rationẽ inſtat, quia videtur ꝙ quando problema ſeu propoſitio probanda eſt uniuerſalis poſterioriſtice, cauſa eſt vniuerſalis, & cuius eſt cauſa, ideſt paſſio eſt etiam vniuerſalis, & ita omnes tres termini erunt conuertibiles, ſenſus eſt, ſi ſumatur proprium ſubiectum & uniuerſale paſſionis, cauſa erit æqualis, & conuertetur cum eis.

Verbi gratia, ſi defrondeſcere ſumatur de proprio ſubiecto, nempe non de hac vel illa planta; ſed de illo communi omnibus his quæ defrondeſcunt, tunc medium etiã erit æquale, nempe quia humidum denſatur & congelatur, non quodcunque, ſed illarum plantarum talium, & tunc iſta erũt conuertibilia. & nota hic, quòd vera cauſa defrondeſcendi eſt humidum congelari, nõ quòd lata ſint folia, hoc enim ſignũ quoddam eſt, nec opus eſt hæc declarare, cum philoſophica ſint, ſatis eſt vt exẽpla intelligãtur prout ſufficiunt præſenti inſtituto.

5 Vtrum autem contingat, &c.

Replicat contra hoc etiam dubitando, videtur enim quòd poſſit eſſe quòd eiuſdẽ effectus ſint plures cauſæ in diuerſis ſubiectis, & nõ vna, verbi gratia, longæuum ineſt ceruo, & cornici, ſed illi quia caret felle, huic quia ſiccum animal eſt.

Iterũ contra hoc dubitat, quia videtur ꝙ quando paſſio demonſtratur per ſe, & non per ſigna, vel per accidentia (hæc.n. vnius poſſunt eſſe plura) tunc non poſſit eſſe ꝙ vnius effectus plures ſint cauſæ, & probat, nam medium eſt definitio paſſionis & maioris extremi, erit igitur ipſi æquale, ſi extremum vniuocum & medium ſimiliter, ſi vnum genus, & alterum etiam, ſi vnum analogum, ẽt & alterũ, vt commutari proportionaliter, & lineis, & numeris, & alijs ſimul analogice ineſt, quia alia rõne ineſt lineæ, alia ineſt ſingulis, quãuis inter ſe ſimilitudinem habeant, ſi quis igitur velit dare medium huius, erit etiam analogum, Similr ſiſe ineſt coloribus, & figuris, ẽ.n. color colori, & figura figurę ſimilis, ſed analogice, nã colores alia ratione dicũtur ſiľes, quia eodẽ modo mouent viſum, alia ratione figuræ, quia latera habent æqualia, medium igitur huius ſimilitudinis probandæ erit analogum, ſicut & extremum ipſum.

Se habet aũt ſic conſequi, &c. 6

Ex hac præcedenti doctrina determinat modo, cum mediũ tale ſumendũ ſit, nempe definitio extremi (vt omnes ſciẽtiæ ſumũt) tunc omnia futura conuertibilia, nẽpe cuius eſt cauſa, ideſt maius extremum, & cui eſt cauſa, ideſt ſubiectum, & ipſa cauſa, ideſt medium. quòd ſi ſub ſubiectum ſumuntur inferiora, ſingula non conuertentur, tamen omnia ſimul, vel ſubiectum cõplectens illa conuertetur cum extremo.

Verbi gratia, habere extrinſecos angulos æquales quatuor rectis, non conuertitur cum triangulo, aut cum ſingulis alijs, tamen cum omnibus conuertitur ſimul, & cum ſubiecto illa continente, ſimiliter defrondeſcere, & humidum ſeminis denſari, conuertuntur cum omnibus ſimul inferioribus. vocat ſuccum ſeminis, quia ex eodẽ humido ex quo nutriuntur folia etiam nutriuntur fructus & ſemina arborum.

Ex quo habes, quòd quãdo ſumitur definitio paſſionis, licèt id non ſemper ſit, & proprium ſubiectum, conuertuntur omnes termini demonſtrationis, & cauſa cum effectu; quando vero non ſumitur ſubiectum proprium, ſed inferius, non conuertitur extremum cum inferioribus ſingulis, cum omnibus tamen ſimul conuertitur. Nota.

In figuris aũt ſic aſſignabit, &c. 7

Vult conſeentionem cauſę & effectus petentibus, per ipſas figuras ſyllogiſticas hoc declarare, & oſtendere quod poteſt aliquando fieri vt eiuſdem effectus plures ſint cauſæ, nec repugnare hoc modo ſyllogizandi.

Aduerte duos terminos ĩ hoc textu, vľe, & vľe primũ. vľe dicitur id quod non cum alijs conuertitur, vt aĩal indiuiduis hoĩs vľe eſt, cum oĩbus enim ſimul non conuertitur, vniuerſale primum dicitur, quod licèt cum alio non conuertatur, tamen ſimul cũ omnibus illis conuertitur, vt homo ſuis ſingulis indiuiduis vniuerſale primum eſt. Nota.

Hos

Hoc ſuppoſito ſumit, ſit A. puta viuens in omni B. puta animali, & animal ſit in D puta in omnibus ſpeciebus ſuis, ſingulis aũt in plus, tunc A. erit in plus quam B. nempe animal, quia erat vniuerſale ipſi, viuens enim non conuertitur cũ animali, aliàs eſſet illius cã, ideſt inferret animal, quod non eſt: ſumit autem hic cauſam in inferendo, vt vult Philop. ſi igitur A. eſt in B. & B. in D. A. erit in D. per ipſum B. puta viuens de ſpeciebus animalis, per ipſum animal. vlterius, ſi A. viuens eſt ſuperius animali, erit in alijs, puta plantis E. nempe alius ficubus, populis, & reliquis, ſi enim non eſſet in his, non eſſet ſuperius A. ineſt ergo in iſtis, quæ ſunt diſtincta ab ipſo B. puta ab animali, quòd ſi iſta ſunt diſtincta à B. erit ergo A. in eis per medium aliquod, ſicut ineſt D. per B. ſi ergo ineſt his plantis, puta E. per medium aliud C. puta arborem, iam vnius effectus plures ſunt, vnde in conſequentia ſyllogiſtica vnum per multa concludi poteſt.

8 Contingit igitur eiuſdem, &c.

Concludit, poſſe vnum effectum per plures cauſas eiuſdem generis intelligi poſſe demonſtrari, ſed non de eadem ſpecie, vel de eodem ſubiecto, ſed de diuerſis, vt longæuum de ceruo, quia caret colera, de cornice, quia eſt animal ſiccum.

Si enim definitionem effectus proximã ſumimus, effectus vniuerſalis vnica eſt cauſa, vt longæui eſſe bene proportionatos humores.

At præter hanc cauſam communem, in ſingulis ſpeciebus multiplicantur cauſæ, & quo magis ſpecies multiplicantur, etiam cauſæ, nam alia rõne eſt ceruus longæuus alia cornix, & alia aliæ ſpecies, non tamen ſemper, nam aliquot ſpecies eandem cauſam poſſunt participare.

Dices, vtra melior cauſa, ea quæ eſt vniuerſalis paſſionis, an ea quæ eſt proxima ſubiectis ſingulis? reſpondet Ariſt. eã eſſe, quæ eſt proxima cuique ſubiecto.

Nota. Vide clare demonſtrationem non ſiſtere in definitione paſſionum, ſed in definitione & cauſa proxima ſubiectorum, vt cã quare ceruus ſit longæuus, ideſt D. ſit A. eſt per C. quia eſt bene tẽperatus, cã quare eſt bene tẽperatus, eſt B. quia non hẽt coleram, hęc iam non habet vlterius cauſam.

Si iſte textus econtra legatur incipiendo a particulari cauſa vſque ad vniuerſalem, vt quare ceruus longæuus? quia non habet coleram, vlterius quare non habens coleram eſt longæuum? quia eſt bene temperatum, tunc fauet opinioni Ægid. Rom. de medio paſſionis, ſed nihil contra nos, qui aliquando definitionem paſſionis medium conſtituimus.

Tandem epilogum facit Ariſt. ex libro Priorum & Poſteriorũ ſimul, nẽpe dictum eſſe iam de ſyllogiſmo in communi, & de demonſtratione, & de ſcientia ipſa demonſtratiua quod idem eſt. hęc de capite.

Quomodo principia cognoſcantur, & quis principiorum ſit habitus.

CAPVT XVIII.

DE principiis vero & quomodo fiunt nota, & quis cognoſcens habitus, hinc eſt planum addubitantibus primum: quod quidem igitur non contingit ſcire per demonſtrationem non cognoſcẽti prima principia immediata, dictum eſt prius. 1
Immediatorum vero cognitio vtrũ eadem ſit, aut non eadem dubitare poſſet aliquis: & vtrum ſcientia vtriuſque, aut non, aut huius quidem ſcientia, illius vero alterum quid genus, & vtrum non inexiſtentes habitus innaſcantur, aut inexiſtentes latuere. 2

Si itaque habemus ipſos, abſurdum eſt: contingit enim certiores habentes cognitiones demonſtratione latere: ſi vero accipimus, nõ habentes prius, quomodo vtique cognoſceremus, & diſceremus ex non præexiſtente cognitione? impoſſibile nanque, quemadmodum & in demonſtratione dicebamus. Manifeſtum igitur, quoniam neque habere 2

re poſſibile eſt, neque ignorantibus, & nullum habentibus habitum inaſci.

3 Neceſſe igitur habere quidem aliquam potentiam, non talem autem habere, quæ eſt his honorabilior ſecundum certitudinem. Apparet autem hoc vtique omnibus inexiſtẽs animalibus: habent enim congenitam potentiam iudicatiuam, quam vocant ſenſum.

4 Inexiſtente autem ſenſu, in aliis quidem animalium fit permanſio ſenſati, in aliis vero non fit, in quotcunque igitur non fit, aut omnino, aut circa quæ non fit, non eſt his cognitio extra ipſum ſentire.

5 In quibus vero ineſt ſentientibus habere vnum quiddam in anima cum multa talia fiant, iam differentia quædam fit: vt his quidem fiat ratio ex talium permanſione, his vero non. Ex ſenſu quidẽ igitur fit memoria, quemadmodum dicimus, ex memoria vero, quę plerunque eiuſdẽ fit, experientia. multæ nanque memoriæ numero experientia vna eſt, experientia autem aut ex omni quieſcente vniuerſali in anima, aut vno præter multa, quod vtique in omnibus vnum ſit illis idem, eſt artis principium & ſcientiæ: ſi circa generationem quidem, artis, ſi vero circa ens, ſcientiæ.

Idem in procem. metaphy.

6 Neque itaque inſunt determinati habitus, neque ab aliis habitibus fiunt notioribus, ſed a ſenſu, vt in pugna verſione facta vno ſtante, alter ſtetit, poſtea alter, quouſque ad principium venit, anima vero eſt, talis, vt poſſit pati hoc. Quod autem dictum quidem fuit pridem, nõ manifeſte vero dictum fuit, rurſus dicamus.

Cum enim ſteterit indifferentiũ vnum, primum quidem in anima vniuerſale eſt, ſentitur etenim ſingulare, ſenſus vero ipſius vniuerſalis eſt, vt hominis, ſed non Calliæ hominis. Rurſus in his ſtatur, quouſq; ad impartabilia ſteterint & vniuerſalia, vt tale hoc animal, quouſque animal, & in hoc conſimiliter: planum itaque, quod nobis prima inductione cognoſcere neceſſariũ eſt, ſenſus etenim ſic vniuerſale facit.

7 Quoniam vero habituum, qui circa diſcurſum ſunt, quibus verificamus, aliqui ſemper veri ſunt, alij vero ſuſcipiunt falſum, vt opinio, & ratiocinatio, vera autem ſemper ſunt ſcientia & intellectus, & nullũ ſcientiã genus aliud certius eſt, quã intellectus: principia vero demonſtrationum notiora ſunt, ſcientia autem omnis cum ratione eſt, principiorum quidem ſcientia vtiq; non erit: quoniam vero nihil contingit eſſe verius ſcientia, quam intellectum, intellectus vtique erit principiorum, & ex his conſiderantibus, & quoniam demonſtrationis principium non eſt demõſtratio: quare neque ſcientiæ eſt ſcientia. Si igitur nullum aliud pręter ſcientiã genus habemus verum, intellectus vtique erit ſcientiæ principium, & principium quidem principij utique erit * ſi autem omnis, conſimiliter ſe habent ad omnem rem.

* Arg. I. ſcientia autem ad omnẽ rẽ ſeſe habet ſimiliter. Alia lit. quæ autẽ omnis.

POSTERIORVM Analyticorum.

FINIS.

DE

1 DE PRINCIPIIS autem qualiter fiunt cognita, &c.

Intentio Ariſt. POſtquam Ariſt. de his quæ ad ipſam demonſtrationem, & eius ſtructuram ptinent hactenus diſſeruerit, ac de eius medio quod ſit & quomodo cognoſcatur tractauit, nunc tandē de mō quo ipſa principia complexa acquirantur diſputat.

Dictū iam eſt nō eſſe demōſtratiuā ſciētiam abſque horum immediatorum principiorū cognitione, poterit tamen aliquis tria dubitare, primo, an cognitio mediatorum, & immediatorū ſit eadem, ideſt eiuſdem rationis, ſecundo an cognitio principiorum immediatorum ſit ſcientia, ſicut mediatorum, vel aliquod aliud alius ſcientiæ & cognitionis genus, tertio an iſti habitus, & cognitiones principiorum acquirātur de nouo, an ſint naturales, ſed latentes a principio, & poſt notificati.

2 Siquidē igitur habemus ipſos.

Incipit diſputare circa tertiā q̄ōnem ad vtrāque ipſius partē, nā ſi habem⁹ tales habitus a natura, latent tñ multo tpe, vt dicebat Plato, abſurdum eſt profecto dicere quòd habeamus a natura cognitiones & habitus qui ſint certiores demonſtratione, & tamen non cognoſcamus per ipſos, cum nullus poſſit demonſtrationē habere quin cognoſcat ſtatim.

Quòd ſi dicatur tales habitus eſſe acquiſitos, videtur aliud inconueniens maius, nā cum cognitio acquiſita fiat ex præexiſtenti cognitione, vt dictum eſt, oporteret ante illos habitus alias priores cognitiones & habitus ponere, quæ tamen non ſunt.

Concluditur ergo non eſſe dicendum tales habitus ineſſe a natura, nec quòd ex cognitione præcedenti non fiant, cum omnis cognitio acquiſita ex præcedenti fiat, atque cognitio ſit iſta ex aliqua cognitione, q̄ pricipiorū cognitio fiat, explicat mō.

3 Neceſſe eſt itaque habere quandam potentiam, &c.

Intendit docere ſenſum ineſſe hominibus a natura, & ex hoc ſēſu prouenire memoriā, & ex memoria experiētiā, & ex hac colligi p ītellectū uñs cognitionē, atq; hoc eſſe principiū ſciētię, vnde nō ineſſe cognitiones principiorum a natura, nec fieri ex aliis præexiſtentibus in intellectu, ſed a ſenſu originem ducere, qui quidem ineſt nobis a natura, quod etiā docet. 1. met. cap. 1.

Dicit ergo primū neceſſariū eſſe añ principiorū cognitionē, p̄cedere ī nobis quādā cognoſcitiuā potētiā, hæc aūt nō eſt alius habit⁹, vel cognitio certior. & honorabilior principiorū cognitione, ſicut ipſa principiorū cognitio ē certior, & honorabilior cognitione cōcluſionis, nō ſic inquā ē iſta potētia ſenſitiua, ſed eſt quoddā principiū quo īdiget intellect⁹ ad ſuas ītellectiones.

At ne quis putaret hāc potentiā hominibus eſſe ꝓpriam, dicit omnib. animalibus ineſſe, quæ dicitur ſenſus, animal enim eo animal eſt quo ſenſum habet, hāc potētiā vocat connaturalē, quia animalia ſenſum p generationē ſimul cū eſſe ſuo accipiunt.

Cum inſit autem ſenſus, &c. 4

Nō vniformiter ſēſū būc animalib. reliquis, & hominibus ineſſe oſtēdit, ne quis decipiatur dicens, ſicut ex ſenſu non ſit in animalibus principiorum cognitio, ita nec in homine.

Duas aūt diuiſiones facit: prior eſt, q̄dā aīalia præter ſenſum memoriā hñt, quædā autē præter ſenſum memoriā non hñt, memoriam hñt illa, in quib⁹ ſpecies; & imagines rerū ſenſatarū manent etiā poſt præſentiā illarū rerū: nā hoc pcō ſit memoria, illa vero nō hñt, in qb⁹ nō manēt tales imagines, ac ꝓpterea extra rei p̄ſentiā nō ſentiūt.

Nota. Nota ꝙ dicit iſta aīalia non ſentire niſi in præſentia obiecti illa quæ ſentiūt, loquitur aūt diſiunctiue, oīno nō ſentiūt in abſentia, aut non ſentiunt illa quorū imagines nō manēt, nam aīalia quæ memoriam non hñt, aliquando recordantur, quando aliquod ſenſibile uehemens perceperunt, & quæ memoriam etiam hñt, non recordātur, qñ debiliter ſpeciem receperūt, nec manet. hoc autem eſt, ut intelligas memoriam fieri ex permanentia imaginum ſenſatarum rerum in parte interiori capitis.

In quibus autem idem ſentientibus, &c. 5

Poſterior diuiſio eſt, ex his memoriam haben-

habentibus, quædam habent virtutem qua ex multis memoriis vnum colligant & inferant, quædam non habent illam vt vnũ colligere poſſint, atque ex his quæ tale vnũ colligunt, fit quadam animalium differentia diſtincta ab omnibus alijs, qua vnum ratione & intellectu vtatur, atq; hic eſt homo, qui ex memoriis multis vnum vniuerſale colligit, & ratione vtitur, reliquis vero id non eſt conceſſum.

Ex quo infert ordinem cognitionum in homine, ex ſenſibus enim exterioribus fit memoria manentibus imaginibus rerum ſenſatarum, ex multis autem memoriis ſimilibus experimentum, eſt enim experimentum collatio multorum ſingularium ſenſibilium; ex hoc autem experimento, & ex toto vniuerſali collecto iam & abſtracto, & facto vno propter multa, fit principium artis & ſcientiæ, artis, ſi fuerit in rebus factibilibus, ſcientiæ ſi fuerit in ſpeculabilibus, vnde principium artis & ſcientiæ eſt propoſitio vniuerſalis collecta per intellectum ex experientia & ex memoria, & vltimo ex ſenſu.

Circa literam, aut, copulatiue eſt legendum, vt notat Philopo. hæc omnia clarius explicantur in proœ. met.

6 Neq; igitur inſunt determinati, &c.

Infert ex prædictis reſponſionem tertiæ quæſtionis, nempe cognitionem principiorum non ineſſe nobis a natura, nec fieri ex alia notiori intellectiua cognitione, ſed a ſenſu modo, qui dictus eſt produci, & exẽplum ponit, ſicut aliquando pugna exiſtente accidit milites hinc inde diſperſos fugere, ac exercitum deſtituere, tunc vnus ſtat, quo ſtante alius etiã ſtat, & poſt hos alius, donec pluribus ſtantibus fit iterum exercitus, ſic fit vniuerſale ex hoc, & illo, & alio, & multis ſingularibus conſeruatis in memoria, quæ quidem diſperſa erant, ſed adunantur & colliguntur intellectu comprehendente ſimilitudinem omnium per abſtractionem.

Quod ſi dicas, quomodo anima poteſt recipere has ſpecies & ſingularia in ſe de nouo? reſpondent animam eſſe talem, vt poſſit pati iſta, nam intellectus ſecundum Ariſ. 3. animę tex. 32. eſt vt tabula raſa, qui poteſt rerum ſimilitudines in ſe recipere.

Vnde repetit clarius modum quo vniuerſale fiat, dicens, quando eſt aliqua natura ſecundum ſe vna, & indifferens multis, vt homo, animal, album, & hoc per intellectũ non eſt ſeparata natura cõis, cum igitur talis natura ſic eſt facta vna & communis, eſt vniuerſale, vt Petrus eſt homo, & cæteri etiam ſunt homines: at quãdo ſumitur homo per ſe, qui in illis eſt, ſic ſeparatus, iam eſt vniuerſale, ante non erat, fit autem hoc per intellectum.

Dices, nonne ſenſus circa vniuerſalia feruntur? nam viſus hẽt pro obiecto ipſum colorem, non hunc vel illum. reſpondet potentiam ſenſitiuã habere ipſam naturam cõem pro obiecto, tamen actus & ſenſationes non fiunt, niſi circa ſingularia, intellectus vero actus eſt q̃ in vniuerſalia fertur.

Huius loci declarationem vide ſuperius lib. 1. ſuper cap. 24. vnde ſequitur, q̃ intellectus collecte & adunate intelligit naturã, quam ſenſus ſparſim in multis percipiunt ſingularibus, ac ideo per inductionẽ, quæ ſenſu fit, cognoſcere ſeu intelligere incipimus.

Quoniam autem circa, &c. 7

Secundam & tertiam ſoluit quæſtionẽ, oſtendens cognitionem principiorũ non eſſe ſcientiam, ſed alium habitum ſcientia certiorem, nempe intellectum: ex quo fit, vt non ſint eiuſdem rationis cognitio principiorum, & eorum quæ ex principiis deriuantur.

Supponit autem duo, alterum eſt habitus intellectiuos veros ſpeculatiuos eſſe tres, primus qui poteſt recipere falſum, vt opinio & ratio, id eſt ſyllogiſmus topicus, qui eſt cauſa opinionis. alter eſt ſcientia, quæ eſt cognitio neceſſariorum per cauſam, tertius eſt intellectus, qui eſt cognitio neceſſariorum immediatorum, atque hi duo ſemper ſunt veri.

Supponit ſecundo, quòd nulla cognitio eſt certior quàm ſcientia, niſi habitus hic qui dicitur intellectus, quæ duo colliguntur ex 6. Ethi. c. 3. tunc argumentum eſt, horum principiorum non eſt opinio, quia ſemper ſunt vera, non eſt ſcientia, quia nõ habent cauſam, nec per diſcurſum cognoſcuntur, & præterea quia ſunt certiora his quorum eſt ſcientia, ergo eorum erit intellectus, non enim reſtat alius habitus intellectiuus certior ſcientia. præterea quia ſi ię

non

non eſt ſcientia, alias enim eſſet proceſſus in infinitũ, deuenire eſt ergo ad aliquam cognitionem, quæ non ſit ſcientia, & hæc eſt intellectus.

Ex quo colligit hanc cognitionem, quæ intellectus dicitur, eſſe principium, & principium principij, ideſt cognitionem qua cognoſcimus ipſas propoſitiones primas, quæ ſunt principia.

Sic autem ſe habet omnis ſciẽtia ad omnem concluſionem, vt enim eſt ſcientia cognitio procedens ex alia, & qua cognoſcimus id quod ex alio ſequitur, ita & intellectus eſt cognitio, ſed non ex alia intellectiua cognitione, ac ideo eſt principium.

Similiter eſt cognitio qua propopoſitiones primæ, quæ ex aliis non ſunt, cognoſcuntur, ac propterea eſt principium principij. ex quibus omnibus tres propoſitæ quæſtiones ſolutæ ſunt.

QVÆSTIO I.

An principia per ſe nota inductione cognoſcantur.

Primum Nota. De ſenſu quæſtionis. Vt ſenſus quæſtionis ſit manifeſtus, aduerte primo duo eſſe genera principiorũ, quædam ſunt rei, quędã cognitionis principia, rei principia ſunt, a quibus res ſuum eſſe accipit, ſicut materia, forma, & reliquę cauſæ dicuntur rei principia, cognitionis vero principia ſunt, a quibus cognitio rei procedit, ſicut propoſitiones ſunt principia cognitionis ipſius cõcluſionis. non aũt exiſtimes ꝙ ſemper differant re iſta principia, cum enim a poſterioribus procedimus ad cognitionem priorum, tunc differunt re principia cognitionis & rei, at cum a prioribus eſt proceſſus, tunc eadẽ re ſunt principia cognitionis & rei, ſemper tñ differũt ratione, nam rei principia ſunt ſecundum ſuum eſſe, cognitionis vero ſecundum ꝙ per intellectum ſumuntur, & ipſorum cognitio aliorum eſt cauſa cognitionis.

Secundũ notan. Aduerte ſecundo ꝙ intellectus noſter duplicẽ habet operationem, & appræhendendi, & iudicandi: per appræhenſionem enim res ipſas concipit in ſe. per iudicium vero earum veritatem vel falſitatem comprehendit, aſſentiendo vel diſſentiendo. [illegible] mus, de quorum veritate dubitamus; in hac vtraque operatione intellectus eſt dependens, nam in appræhenſione indiget obiecto, quod percipiat, & hoc a ſenſibus accipit, in iudicio etiam dependet ab appræhenſione, non enim iudicium fit, niſi de rebus appręhenſis, & pretęrea indiget iudicium præter appræhenſionem alio iudicio adiuuante, nam iudicium concluſionis pendet ex iudicio premiſſarum, & quando in intellectu iam non eſt aliud iudiciũ, quo prẽmiſſas cognoſcamus, fit recurſus ad iudicium ſenſus per inductionem. an vero ſemper omne iudiciũ intellectus dependeat ex alio iudicio ſiue ſenſus, ſiue intellectus, hoc dubitatur modo, & difficultas eſt propter illas propoſitiones per ſe notas communiſſimas, nempe quodlibet eſt, vel non eſt; omne totum eſt maius parte, & ſimiles. de his enim eſt quæſtio, an notę ſint per inductionem ſingularium, ita vt abſque Inductione non cognoſcantur.

1. opi. Eſt quorundam opinio, quòd hæ communiſſimę ꝓpoſitiones inductione cognoſcantur, nec intellectus eis acquieſceret, niſi præcedente iudicio ſenſus per ſingularia. rationes autem huius ſententiæ hæ ſunt.

Pri. ratio. Prima, cauſa vniuerſalis non producit effectus, niſi mediantibus cauſis particularibus, vt patet de cœlo, & ſole, & glorioſo Deo, quando naturaliter operatur, ſemper enim cum his cauſis particularibus operatur, at intellectus eſt cauſa vniuerſalis omnium aſſenſuum intellectiuorum, ergo ad particulares aſſenſus opus eſt ꝙ ſint alij aſſenſus, vt. n. ad aſſenſum huius concluſionis vtitur aſſenſu harum præmiſſarum & principiorũ, ita ad aſſenſum principiorũ vtetur aſſenſu & iudicio ſenſus, vt ſi fiat inductio quædam ex ſingularibus illorum principiorum, nempe hoc totũ eſt maius ſua parte, & hoc totũ eſt maius ſua parte, & ſic de ceteris, ergo omne totum eſt maius parte, tunc ſingularia illa ſenſu, vniuerſale intellectu comprehenditur.

Secunda ratio. Secundo, ſi iſta principia non cognoſcerentur inductione, ſolo lumine intellectus fierent nota, ſed hoc eſt falſum, nam hoc modo nullus poſset ea negare, at conſtat hæc principia a multis eſse negata, vt dicitur 4. met. & notat Auerr. 2 metaph. cõ. 15. ergo non cognoſcuntur ſolo lumine intellectus [illegible]

Del. fund. Circa hoc aduerte non eſſe dubium de principijs immediatis vnius ſcientię, ſunt enim multa ex his, quæ inductione cognoſci debent, ſed de communibus multarum ſcientiarum, & communiſſimis omnium, vt ſuperius diximus.

Prima cō-clusio. Et de his eſt prima concluſio. ſolum lumen intellectus facta prius appręhenſione ſufficit ad certo aſſentiendum iſtis dignitatibus. patet concluſio. 1. poſt. c. 3. vbi ex terminis cognoſci has propoſitiones dicit Ariſto. ſufficit, inquit, quid p totum, quid per partem intelligatur cognoſcere, vt ſtatim nullo iudicio præcedenti cognoſcatur oē totū eſſe maius parte. vbi Alb. vt diximus comparabat has propoſitiones viſibilibus luminoſis, quæ ſuo proprio videntur lumine abſq; vllo alio extrinſeco. & Aegid. hoc loco dicit, ſicut oculus informatus ſpecie videt colorem, ita intellectus appræhenſione facta aſſentit iſtis. Et Linc. 1. poſte. c. 9. pręterea Ariſt. 2. met. c. 1. vocat has ianuas ſcientiarum, in quibus non contingit error. præterea quia æque notum eſt, ſingulare hoc totum eſt maius parte, ſicut omne totum eſt maius parte, præſertim cum per ſenſum non percipiamus aliqua ſingularia harum propoſitionum, non enim ſenſu cognoſcitur, ſi ab his æqualibus hæc demas ęqualia, remanebunt ęqualia.

Secunda concluſio Secunda concluſio. licèt iſta principia poſſint ſyllogizari & induci, tū non fiunt nota ex tali inductione & ſyllogiſmo, cum in ſeipſis clariſſima ſint, & per ſe fidem habeant.

Ad primū Vnde ad primum argumentum reſpondeo, quòd ſatis eſt determinatio ex parte ſpeciei obiecti, per quam ſpeciem fit apprehenſio, & pręterea quia ſicut lumen ſolis eſt cauſa vniuerſalis, tamen ſe ſolo calefacit, ita & lumen intellectus ſe ſolo inducit aſſenſum illorum principiorum, abſque alio particulari iudicio, cum ille aſſenſus principiorum ſit quid vniuerſale & commune, ex quo deriuantur multi aſſenſus particulares concluſionum aliarum.

Ad ſecundum dico quòd negare aliquid multipliciter contingat, aut ore exterius, Ad ſcdm. aut corde interius, non loquimur de exteriori negatione, quia quilibet poteſt negare omnia, ſed de interiori: hęc eſt triplex, aut virtualis, aut formalis, & hæc directa, vel indirecta: virtualis, cum negamus aliquid in alio, vt qui dicit nullum corpus eſſe album, virtualiter negat nullā niuem eſſe albam: formalis, cum aliquid in ſe ipſo negatur: hoc vero ſi negatur, quia rationes faciunt apparere aliter, tūc eſt negatio directa: ſi vero negatur quia licèt in ſe verum appareat ſemper, tamē neſcire ea quæ ſequuntur ex illo, facit de illo dubitare, eſt negatio indirecta, quo pacto Zeno negabat motum & ſenſum, quia neſciebat intelligere quomodo ſi mouetur aliquid poſſit pertranſire infinitas partes quæ ſunt in ſpatio.

Dico, negare principia virtualiter non arguit illa per ſe cognita nō eſſe, imo quoties in bona conſequentia aliquis concedit præmiſſas, & negat concluſionem, virtualiter negat quodlibet eſt vel non eſt.

Dico ſecundo, nullus negat directe illas dignitates, cum non ſit ratio directa contrà eas apparens.

Dico tertio, indirecte negantur, ſed hoc non arguit eas non eſſe per ſe notas, nam etiam hunc motum eſſe, eſt per ſe cognitum ſenſu, & tamen Zeno negabat.

Dices, Ariſto. dicit has pendere a ſenſu. Obiectio. dico primo, quòd loquitur de intrinſecis Solut. propoſitionibus & particularibus demonſtrationum immediatarum. Dico ſecundo, quòd etiam iſtę communiſſimę a ſenſu pendent, quia eſt neceſſaria apprehenſio terminorum, quæ non fit ſine ſenſu.

Hæc de quæſtione breuiter, quæ latius examinari debet lib. 2. metap. atque de tota enarratione in libros Poſteriorum. Sit laus Deo optimo maximo, qui ad finem nos perduxit. Amen.

Finis Secundi libri Poſteriorum.

LAVS DEO.

BIBLIOTECA … ROMA … VITTORIO EMANUELE

Venetiis, Apud Iuntas. M. D. LXXVI.

Legatoria
R. SALVAREZZA
Via Val Sassina, 56-58
Tel. 690 223 - ROMA

Digitized by Google